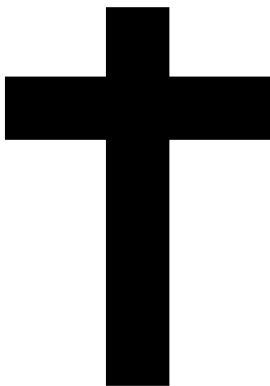

Píívyéébé ihjy:
jetsocríjyodítyú
cáátúnuháámi

New Testament in Bora (PE:boa:Bora)

Píivýéébé ihjyu: jetsocríjyodítýú cáátúnuháámi

New Testament in Bora (PE:boa:Bora)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bora

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Boara [boa], Peru

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Bora

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

6f878dbd-e896-5e27-b788-1442926dfc48

Contents

Matéó	1
Mááco	90
Róóca	143
Jóáa	230
Héécho	294
Romááno	370
1 Coriítio	402
2 Coriítio	434
Gáárata	455
Epéétsio	467
Piripéétse	478
Corotséétse	486
1 Tetseronitséétse	494
2 Tetseronitséétse	501
1 Timotéo	505
2 Timotéo	514
Tíito	521
Piremóo	525
Heeberéo	527
Tsajtiágo	552
1 Péédoro	561
2 Péédoro	570
1 Jóáa	575
2 Jóáa	583
3 Jóáa	585
Jóódaá	587
Apocaríhtsi	590

MATÉO

Matéó Jetsóodítýú cáátúnuháámi

Jetsocríjtó ihdé múnáaúvu
(Rc 3.23-38)

¹ Dabíii, Aavaráaa, íjcyámútsiúvúj tsíiménémúhaabéhjáa Jetsocríjtó íjcyáábé ihdé múnáaúvú ílluúme:

² Diibyéhjáa Aavaráa tsíimavá Itsáake. Aabéhjáa Itsáa tsíimavá Jacóóboke. Aabéhjáa Jacóóbó tsíimavá Jodáake tsíjtyehji íñahbémuma. ³ Aabéhjáa Jodáa tsíimavá Tamáadívú Pááaréé, Tsááraá, íjcyámútsikye. Aabéhjáa Pááre tsíimavá Ejróoke. Aabéhjáa Ejróó tsíimavá Aráake. ⁴ Aabéhjáa Aráa tsíimavá Aminadáake. Aabéhjáa Aminadáa tsíimavá Naatsóoke. Aabéhjáa Naatsóó tsíimavá Tsamóoke. ⁵ Aabéhjáa Tsamóó tsíimavá Bóóke Raádívú. Aabéhjáa Bóo tsíimavá Obéeke Róótídivú. Aabéhjáa Obéé tsíimavá Itsaíikye. ⁶ Aabéhjáa Itsaíi tsíimavá ávyéjuube Dabíikye. Aabéhjáa Dabíi tsíimavá Tsaromóoke Oriá táábadívú.

⁷ Aabéhjáa Tsaromóó tsíimavá Roboáake. Aabéhjáa Roboáa tsíimavá Abíake. Aabéhjáa Abía tsíimavá Áátsáakeé. ⁸ Aabéhjáa Áátsa tsíimavá Jotsapáake. Aabéhjáa Jotsapáa tsíimavá Joráake. Aabéhjáa Joráa tsíimavá Otsiáake. ⁹ Aabéhjáa Otsiá tsíimavá Joatáake. Aabéhjáa Joatáa tsíimavá Acáake. Aabéhjáa Acáa tsíimavá Etsekiáake. ¹⁰ Aabéhjáa Etsekiá tsíimavá Manatséeke. Aabéhjáa Manatséé tsíimavá Amóoke. Aabéhjáa Amóó tsíimavá Jotsiáake. ¹¹ Aabéhjáa Jotsiá tsíimavá Jeconíake tsíjtyehji íñahbémuma. Téijyúhjáa Babiróónía múnáa hójtsiri méihdéejte ijraéemu.

¹² Aaméhjáa diityé hójtsi pañétú íjchívyéné boone Jeconía tsíimavá Tsaratiéeke. Aabéhjáa Tsaratiéé tsíimavá Tsorobabéeke. ¹³ Aabéhjáa Tsorobabéé tsíimavá Abióoke. Aabéhjáa Abióó tsíimavá Eriakíikye. Aabéhjáa Eriakíi tsíimavá Atsóoke. ¹⁴ Aabéhjáa Atsóó tsíimavá Tsadóoke. Aabéhjáa Tsadóó tsíimavá Akíikye. Aabéhjáa Akíi tsíimavá Erióoke. ¹⁵ Aabéhjáa Erióó tsíimavá Ereataáake. Aabéhjáa Ereataá tsíimavá Matáake. Aabéhjáa Matáa tsíimavá Jacóóboke. ¹⁶ Aabéhjáa Jacóóbó tsíimavá Jotséeke Maaría tajíi íjcyáábeke. Aanéhjáa diille Maaría tsíimavá Jetsóoke, 'Pájtyetétsoóbe' nééiyóné 'Críjtóó' némeííbyeke.

17 Éhduméhjáa Jetsóó ihdé múnááúvu. Diibyéjhjáa muurá Aavarááúvú tsíimavá tsáápiikye. Aabéhjáa dsíjívénetu dííbyé hajchíyéjuco cámaavéné éhnííñevu. Aabéhjáa idyé dsíjívénetu dííbyé hajchíyéjuco cámaavéne. Ehdúhjáa icyóhodu ‘camácámá’ lííyaatéhijcyámé 14-ihjyúvá Dabííúvuke ditye tsíimávanévújuco. Áábeúvudítýúhjáa idyé lííyaatéhijcyámé téhdunéré 14-ijyúva. Áijyúhjáa diityéké Babiróónía múnaa méénujcatsítýu itýáhjáameke tsajtyé íííñújvu. Téijyútúhjáa idyé ditye lííyaatéhijcyáné téhdunéré 14-ijyúvá úújeténáa Críjtoréjuco tsíimávámeíñe.

*Jetsocríjtoke Maaríá tsíimaváne
(Rc 2.1-7)*

18 Íllúhjáa muurá teene Jetsocríjtoke tsáápille tsíimaváne: Dííbyéj tsííjúhjáa íjcyáille Maaríake Jotséé áabajáa itýáábávaki. Áronáacáhjáa dityétsíi úcúcatsítýúné ihdére tsúúca Maaríá eevá Píívyééberéhjáa ihdyu Íapííchoj tééveri pícyoóne. 19 Aabéhjáa diibye Jotséé ímíáábé íjcyánéllii tsá ímílléturó ehdu nééllema íjcyane. Áánélliihyéhjáa íjtsámeííbyé ílluréjuco díílleke íhvéjtsóiyóné múha wáájácútúnáaaca. Aabéhjáa tsá ímíllétú míamúnáake iwáájácútsóné muhdú dille íjcyane. 20 Ááneríhjáa dibye ítsámeíhíjcyánáa níjkyéji múnáajpi itýúwá pañe dííbyedívú bóhówááveebe nééhií:

—Jótsej, Dabííúvú tsíiménémúhaabe u íjcyáabej, tsá muhdú u íjtsámeíityú dítyáába íjcyáille Maaríadítýu. Tsá muurá dille éévane ímityúné íjcyatúne. Muurá ihdyu Píívyéébere Íapííchoj tééveri pícyoone éévalle. Ahdícyane ihdyu wa duucu dííllekej. 21 Muurá tsíimáváille wáajpiikye. Áábe mémei Jetsóó dibye ihyájkímuke ímítýuháñetu pájtyetétsóííñéllíihye. Ehdúhjáa níjkyéji múnáajpi néé Jotsééke itýúwá pañe.

22-25 Ahdújucóhjáa dibye ipyééne díílleke újcujéné ihjyávu. Áállekéhjáa tsá dibye dómájcotú dille tsíimávátúné hajchóta. Aanéhjáa tsúúca dille tsíimáváábeke meménuube Jetsóodívu. Ehdúhjáa pajtyéné Píívyéébe íhjú uubálle múnáajpij tééveri íllu néhdújuco:

Wáajpiikye úújetúné badsíjcaja éévaáhi. Aane tsíimáváille wáajpiikye. Áábe mémei Emanoée, ‘íjcyabe Píívyéébe méémaá’ nééiyóne.

Ehdúhjáa Píívyéébe íhjú uubálle múnáajpij tééveri néhdújuco tene pájtyene.

2

Waajácu múnaa Jetsóoke úújeténe

¹ Aanéhjáa Jodéa iinújuvu dííbyeke tsíimavámé Beréé coomívu Heróódé téené iinújí avyéjuube íjcyánaaáca. Ájyúhjáa nuhba tsáhícyánéjcutu tsaate mícúru wajaácu múnaa tsáame wajtsí Jerotsarévu. ² Aaméhjáa técoomí múnáake nééhií:

—¿Kíá díibye éhneva jodíómú avyéjuube íjcyáííbyeke tsáápille tsíimávaabe? Muurá íne nuhba tsáhícyánéjcuri muha meíjcyame máájtyumí tsúuca díbye íjcyane úúbálléné mícúruwake. Áánélli muha metsáa dííbyeke medúúruváváme.

³ Aanéhjáa idyé téhdure Heróódé tsúuca waajácúhi. Aanéhjáa dííbyeke tsíwárejáró pámeere teene Jerotsarée múnáamájucu.

⁴ Áánéllihyéhjáa pihjyúcuube pámeekéré llúuvájté avyéjujtémá taúhbájú uwáábojtéke. Áámekéhjáa dílloobe kiávú díibye Pájtyetétsoobe íjcyáííbyeke dítye tsíimávaííné némeíhijcyáne.

⁵ Áánéllihyéhjáa néémeé:

—Berévu Jodéa iinújiri íjcyácoomívu. Íllúhjáa muurá Píívyéébé ihjyú uuballe múnáajpi caatúnúhi:

⁶ Jodéa iinújiri íhtsútú coomíjí íjcyánetu tsá íatéréecóomí Beréé íjcyatúne. Muurá ámuha teene Beréé múnaa tahñéjté meíjcyámedityú tsaapi íjcyaa ámúhá avyéjuube ámúhakye téhméííbye.

⁷ Ehdúhjáa dítye úúbállénélli Heróódé píuvá wáajácúratúné díitye mícúru wajaácu múnáake. Áámekéhjáa dílloobe ímíneúvú mújyútújucóhjáa ímichi mícúruwa bóhówaavéne.

⁸ Átsihdyúhjáa teene Berévu iwállóomeke neébe:

—Cána mepééne ímíneúvú méwaajacute díibye tsíiméneke. Aane ámuha dííbyeke maájtyúmícooca oke méúúbálleco téhdure o dúúruvaté dííbyeke.

⁹ Ehdúhjáa avyéjuube Heróódé díityémá íhjuvátasihdyu idyé pehíjcyámé díibye mícúruwá tujkévetu. Aaméhjáa tsúuca tétsihvu úújeténáa díbyéwu íjcyátsíí hallúvú mícúruwa táchúúreevéhi.

¹⁰ Ááneríhjáa mítyane ímíjyuuvéme.

¹¹ Aaméhjáa tééjá pañévu úcaavémé úújeté tsiiju Maaríama íjcyáábéwúudívu. Áábéwúukéhjáa duurúvámé ímíhmóúbánema. Átsihdyúhjáa bohbanúmé dííbyéwúuke óoroó, íjtsiéétsoo, mííraá, éhdunévu. ¹² Áané boonéhjáa Píívyéébe díityéké ityúwá pañe néé Heróódé íjcyáhullétú dítye íóómíjyucóótuki. Ahdújucóhjáa dítye óómiñe íiinújuvu tsiélléturéjuco.

13 Aaméhjáa tsúuca íiñújivu óómíñe déjuvu idyé tsiíñe níjkyéji múnáajpi Jotséedívú ityúwá pañe íbóhówáávène néé dííbyeke:

—Maájkyéne méumívá dítyáábá nííhyoma Ejíhtó íiñújivu. Aame ámuha méíjcyáá téhulle ámúhake o néené hajchóta. Muurá Heróódé néhcoó aadi tsiíménéwúuke idsíjívétsoki.

14 Ahdújucóhjáa dítye íájkyéne péene tépejcojúco teene Ejíhtó íiñújivu. 15 Áhulléhjáa ícyahíjcyámé díibye Heróódé dsíjívétúné hajchóta. Ehdúhjáa pajtyéné Píívyéébe íhjú uubáalle múnáajpij téeveri íllu néhdújuco:

Ejíhtori íjcyáábeke ó píuvá Hájchíwúuke.

Ávyéjuube Heróódé tsiímédívú lííhyánutsóne

16 Aanéhjáa Heróódé ávyetá íhnáho cayóbaávaté díitye waajácu múnáa tsiélléturéjuco óómíñeri. Áánemáhjáa íjcyabe lííhyánutsó wapímúj tsiímédívú míñéécú pijcyábatu lííñevu íjcyáméhjidípívu, díityéhjáa waajácu múnáa míñéécú pijcyábajúco ípyéé mícúruwáke íajtyúmínetu íjcyáne éeveri íjcyáméhjidívu. Teenéhjáa Berée múnáaj tsiímédívú lííhyánútsoobe técoomí úníuri íjcyáméj tsiímemájúco. 17 Ehdúhjáa pajtyéné Píívyéébe íhjú uubáalle múnáajpi Jeremía íllu néhdújuco:

18 Ramáa íjcyátsihyi dsíjívé maatyóbá melleebóhi. Rakyéé muurá tahíjcyá íááchimúhá íjraéémuj tsiímé dsíjívéneri. Aalle tsá ímíllétú díílleke mebóhíjtsóne.

19-20 Aanéhjáa díibye Heróódé tsúuca dsíjívénéllí níjkyéji múnáajpi tsiíñe Ejíhtovu Jotséedívú ityúwá pañe íbóhówáávène nééhi:

—Maájkyéne wa meóomí ámuha íjraéémú íiñújivu. Tsúuca dsíjívémé tsiíménéwúukée dsíjívétsóllehíjcyáme.

21 Ahdújucóhjáa dítye óómíñe íiñújivu. 22 Áronáacáhjáa díibye Heróódé cápáyóóvé íllíyéjuco Akyeráo teene Jodéa íiñújí avyéjuube íjcyane Jotséé iwáájácúne íllityé téhullévú ípyeéíyóneri. Áanéllíhyéhjáa Gariréa íiñújívúréi péeme Píívyéébe díityéké ityúwá pañe téhullévú dítye pééityúné néenéllíhye. 23 Aaméhjáa úujeté Natsaréevu díibyeéhjáa Jetsóo Natsarée múnáajpi íjcyáíñe tsúúcajátújuco Píívyéébe íhjú uubáalle múnáa néhíjcyádújuco.

3

*Tsojtsó múnáajpi Jóáa úwaabóne
(Mc 1.1-8; Rc 3.1-9; Ja 1.19-28)*

1 Téjyúhjáa Jóáa tsojtsó múnáajpi úwáábohíjcyá míamúnáake Jodéa iñújiri ñnéubará píívyétútsihyi. 2 Íllúhjáa úwáábohíjcyaaabe:

—Méihvéjtsó ímityú ámuha meícyahíjcyáne. Ááne ámúhá íjtsaméi mécapayóóvé ímiánejcúvuréjuco. Muurá níjkyéjiri íjcyaaabe Píívyéébe íavyéjúeje meíjcyá meke újcuíñé tsúúca méhdivu píihíjucóóhií.

3 Diibyéhjáa Jóáadityu Píívyéébé ihjyú uuballe múnáajpi It-saía néehií:

Méllééboó ñnéubará píívyétúné iñújiri íjcyaaabe keeváwu íllu úwaabóne: “Méímibáávyé ímityú ámuha meícyahíjcyánetu tsaimíyéjuco ámuha meíjcyámeke Ávyéjuube íájtyumívakí.”

4 Aanéhjáa diibye Jóáa camééllómú ihjinetu méénúmeíñé wajyámúúnema íjcyáábéj píinétú ócájimííhé chiúcunúhi. Aabéhjáa tséréémuke dohíjcyáhi. Téhduréhjáa ímúhojpácyó ádohíjcyaaabe. 5 Áábé uwáábóhjáa illéébúacunú tsáácunúhijcyámé pahúllevátú Jerotsarée múnáaa, pámeere teene Jodéa iñúji múnáa, Joodáaj píihíri íjcyáné iñúji múnáa, íjcyame.

6 Áamedityúhjáa muhdú ícyahíjcyanéhjí úúbállémeímyekéjuco díbye tsótsohíjcyáné teene Joodáatu.

7 Áijyúhjáa tétsihyi mítyame paritséó imyémé íjcyáha múnáama, tsadotséó imyémé íjcyáha múnáa íjcyame idyé imíllará téhdure itsójtsótsámeíñé peecútére. Árómekéhjáa íllure tsijpájuúbe. Neebéhjapéé:

—Ávyeta ámuha íñimiyémúeméjté meíjcyámeke ¿múha ámúhake néé peecútéré ámuha teene meméénúneri mepájtyetéiyóné Píívyéébe meke méimítyuháñé hallútú ícúbáhraíñé méumíwari íjcyánetu? 8 Ímiáané ámuha metsójtsótsámeíñé meímílléhajchíí ímityúné ámuha meícyahíjcyáné meíhvéjtsóne ímiáámeréjuco meíjcyá téeneréjuco ámúhadityú íbóhówaúcunúki. 9 Tsá múu néétune: “Muha muurá Aavaráaúvúj tsíménémúhaabe meíjcyámeke tsá ñná múúhake pajtyeityúne.” Tsá múu ehdu ihjyúvatúne. Muurá íñe néwayúúné íjcyáronetu Píívyéébe ípívyéjtsóiyá tsíjtyeke Aavaráaúvúj tsíménémúháábeke. 10 Aabe muurá téhmehíjcyá ímityúmeke iwáágóoíñé éhne múúne tsaapi íbájtsoháñetu ímiñe néévátuhéjji íllóne cóvajtsódu.

11 Muurá ihdyu ímiáané ámúhake ó tsótsohíjcyá nújpacyori ámúhá ímityú ámuha meíhvéjtsómé íjtsaméi tsíhduréjuco cápáyóóvémeke. Áánetu ihdyu íjcyaaabe táhboone úwáábóiiibe ávyeta táehníñevu íhtsútuube íjcyáábeke íjtyúhápáájíubaré

o tácoriúcu dííbyedívú o píihívéítyúroóbe. Diibye ihdyu ímiáané cáhcújtsómé pañevú pícyoó Píívyéébé Apíícho. Áánetu cáhcújtsótúmeke cúújúwá pañevú waagóóiíbye. ¹² Aabe muurá míamúnáake ímíbájchómeke dówajcároó ímítyúmedítyu. Ááne tsaímíyé pícyoóiiíbye diitye ímiáámeke. Áánetu ímítyúmeke waagóóiíbye cúújúwá pañevú éhne múúne tríígotu ímíúhjí meújcyúne íatéréene téjuuhójima mecóvajtsoódu. Ehdúhjáa parítséómuke neebe Jóáá.

Jetsóó tsójtsoótsámeíñe
(Mc 1.9-11; Rc 3.21-22)

¹³ Téijyúhjáa Gariréa íiñújitu Jetsóó péé Joodáavu Jóáa téhulle íjcyáabe éllevu dííbyedívú itsójtsoótsámeíki. ¹⁴ Áronáacáhjáa Jóáa néé dííbyeke:

—¿Aca muhdú cáábyerá uke ó tsójtsoó oke u tsójtsoóyóóbeke?

¹⁵ Áronáacáhjáa neebe dííbyeke:

—Áronáa ihdyu ú méénuú tehdu Píívyéébé ímillédújuco.

Ehdúhjáa díbye néénéllí Jóáa tsojtsó dííbyeke. ¹⁶ Aabéhjáa itsójtsoótsámeítsihdyu íjchívyeebe íténáa cáámetu Píívyéébé Apííchó íjuuúdu bóhówaavéné níityé dííbyedívú. ¹⁷ Áánacáhjáa idyé téhullétúré cáámetu Píívyéébe nééhií:

—Áánu Hájchíwúuke o wájyúúbedi mítyane ó imíjyúúhií.

4

Jetsóoke Naavéné mávájchóne
(Mc 1.12; Rc 4.1-13)

¹ Aanéhjáa Jetsóó tsójtsoótsámeíñe boone Píívyéébé Apííchó dííbyeke tsajtyé íñéubá píívyétúné íiñújivu téhullévú Naavéné dííbyeke imávájchoki.

² Aabéhjáa téhulle 40 coojívájucó májchótuube íjcyaaabe ajoyááavatéhi. ³ Áábekéhjáa Naavéné imújtátsoóro nééhií:

—Bo ímiáané Píívyéébé Hajchi u íjcyáhajchíí íu nééwáyutu pááaho dípívyéjtsóne majchoj.

⁴ Áronáacáhjáa neebe dííbyeke:

—Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “Tsá apááñéré májchó tájpi meíjcyatúne. Muurá téhdure Píívyéébe meke néhdu meíjcyame téene tájpi méíjcyáhi.”

⁵ Ehdúhjáa Jetsóó áñújcnéllí tsajtyéébé dííbyeke Jerot-saréévúréjuco. Áábemáhjáa néríívyemútsí cáámevu duurúvájá hallúvu. ⁶ Átsihvúhjáa idyé neebe dííbyeke:

—Áyu cána ímiáané Píívyéébé Hajchi u íjcyáhajchíí íchihdyu cátsíñíívyé baavújuco. Muurá dííbye waajácúháámitu nééneé:

Píivýéébe wáalloó níjkyéji múnáake uke ditye ityéhme ìná uke ipájtyétuki. Aabe tsá ìnéúbatú u wápújúúvéityúne.

⁷ Ehdúhjáa Naavéné néérónáa idyé Jetsóó néé dííbyeke:

—Téhdure muurá nééne dííbyé waajácúháámitu: “Tsá Máavyéjuube Píivýéébeke memávárijchóityúne.”

⁸ Ehdúhjáa Jetsóó néérónáa ìhvéjtsótuube tsiíñe tsajtyé dííbyeke cámeháú níjcaúvu. Áháú níjcautúhjáa úújétsóobe páneere ìñújí avyéjuvu. ⁹ Áánemáhjáa neébe:

—Páneevúré ìñeevu uke ó ájcuú u mímóúúvéne oke u dúúrúváhajchíjyu.

¹⁰ Áánéllihyéhjáa Jetsóó dííbyeke nééhií:

—Díhne óhdityu, Náve Naavénej. Muurá Píivýéébe waajácúháámitu nééneé: “Máavyéjuube Mépiiivýéébekéré medúúrúváabeke méíícúvéiyáhi.”

¹¹ Ehdúhjáa Jetsóó néénetu ìlluréjuco díbye ìhvéjtsóíñúné dííbyeke. Áané boonéhjáa níjkyéji múnáaréjuco dííbyeke íícuvéne.

*Jetsóó úwáábótujkénúné Gariréá ìñújí múnáadityu
(Mc 1.14-15; Rc 4.14-15)*

¹² Aanéhjáa téijyu tsojtsó múnáajpi Jóáake ditye cúvéhoojánúné uubállé Jetsóó iwáájácúne péé Gariréá ìñújívu ìhcyóomi Natsaréevu. ¹³ Ácoomíyíhjyáa wahájchotaré íjcyáne ìñeebe Capenaóovu, teene Gariréá ìñújíri íjcyané unéúcóbá úníuri Tsaboróoo, Netaríi, íjcyané dohjíba múnáá ìñújíicú úníuri íjcyácoomívu. ¹⁴ Ehdúhjáa pajtyéné Píivýéébe íhjú uubálle múnáajpi Itsaía ìllu néhdújuco:

¹⁵ Jodíómú íjcyátúné míamúnaa íjcyá Gariréá unéú íjcyátsihyi Joodáá úníuri, Tsaboróoo, Netaríi, íjcyané dohjíba múnáá ìñújíicuri. ¹⁶ Aame ícyahíjcyá idáátsówu éhne múúne cúúvétsihyi meíjcyadu ímiáájú wáájácútmé wágóóóvéiyóme. Árómemma tsúúca íjcyájúcooróné ditye pájtyetéiyóné uwááboju.

Ehdúhjáa Itsaía nééhií.

¹⁷ Aanéhjáa Jetsóó úwáábótujkénuube nééhií:

—Méihvéjtsó ímityú ámuha meícyahíjcyáne. Ááne ámúhá íjtsaméí mécapayóóvé ímiánejcúvuréjuco. Muurá tsúúca níjkyéjiri íjcyaaabe Píivýéébe íavyéjúejte íjcyáímyeke újcúíñe éévé úújetéhi. Ehdúhjáa Jetsóó úwáábótujkénuube nééhií.

*4-meva ímamyémú íjcyáímyeke Jetsóó újcune
(Mc 1.16-20; Rc 5.1-11)*

18 Aabéhjáa Gariréa unéú úníuri péhíjcyaae úújeté tsaatétsí íñáhbema amómeke tsínuhíjcyámútsidívu. Tsáápi méméhjáa Tsimóo Péédoro. Áánetúhjáa tsíjpi mémé Aderée. 19 Áámútsikyéhjáa neébe:

—Ookéréjucu meúraávyé. Muurá íñe amómé lliíñája múnáajtétsí ámuhtsi meíjcyámútsikye ó pícyoó míamúnáakéréjucu Píívyéébedívú ámuhtsi meíbúwáávétsóíñé wákimyéivu.

20 Ehdúhjáa Jetsóo néénéllíi teenémáyé íjtsínuuháñé ííhvéjtsóne peemútsí dííbyemáyéjucu.

21 Átsihdyúhjáa éhniíñéwúuri ájtyúmiibe tsíjtyetsi íñáhbema Jacóóboo, Jóááá, íjcyamútsí cááni Tsebedéoma íhmííne pañe íjtsínú pájáábohíjcyamútsikye. Áámútsikyéhjáa idyé píúvaábe.

22 Aamútsíhjáa téhdure íhmíínema cáánikye ííhvéjtsóne péé dííbyemáyéjucu.

*Jetsóo mítyámeke úwaabóne
(Rc 6.17-19)*

23 Páneerée Gariréa íiñújiri muuha ímamyémuma Jetsóo úwááboobéré pehíjcyá míamúnáake diityé pihcyáávejááné pañévu. Úwáábohíjcyaabée ímiáájú Píívyéébé avyéjutu íjcyáné uwááboju diityéke. Aabée bóhítsohíjcyá páhduvé néene chémeháñeri chéméméhjike. 24 Ehdúu díbye méenuhíjcyánéhjáa páneere Tsííriá íiñúji múnáa iwáájácúne tsívahíjcyá dííbye éllevu páhduvé néene chémeháñeri chéméméhjike: Avyéháñeri íjcyámeke, naavémú ípañe íjcyámeke, méivatéméhjike, íjpi vááúmeítyúneri chéméméhjike. Áámekée bóhítsohíjcyáabe.

25 Ávyetáa pahúllevaré múúhama díbye péhíjcyáhulle mítyame míamúnáa dííbyeke úráavyehíjcyá Gariréaa, Decááporii, Jerot-sarée, Jodéa íiñújii, Joodáa tsiñéjcuu, íjcyátsíhji múnáa.

5

Cáméhbaú hallúvú Jetsóo úwaabóne

1 Aamée dííbyedívú píhcyáávénéllíi cáméhbaú hallúvú ácúúveébe. 2 Áábedívúu muha mepíhcyáávémeke pámeekéré úwááboobe nééhíí:

*Muhdú nééné míamúnáa ímí íjcyane
(Rc 6.20-23)*

3 Maímijyu dítye íjcyane ídátsó Píívyéébé icyánéjcu píáábójuri tsúúráméíhijcyáme. Muurá tehdu néémé wáábyuta dííbye avyéju.

⁴Maímijyu ditye íjcyane ídátsó kímóhcó nénehji pátyehíjcyáme. Muurá Píívyéébe tehdu nénehji pájtyémeke ímjyúúvetsóhi.

⁵Maímijyu ditye íjcyane ‘mityáhmítýá’ néétume ímí tsaííbuwáré ícyahíjcyáme. Píívyéébéé diityéké íajcuíñé nééné íiñújí muurá diityé wáábyuta.

⁶Maímijyu ditye íjcyane Píívyéébe ímillédú íjcyáíyóneri tsúúrámehijcyáme. Muurá tehdu néémeke píááboobe díbye ímillédú éhniñevu ímí ditye íjcyaki.

⁷Maímijyu ditye íjcyane pamévakeré íídaatsólléne píáábohíjcyáme. Muurá tehdu néémedi téhdure Píívyéébe íídaátsóvéne píaabóhi.

⁸Maímijyu ditye íjcyane panévaturé ímiááméré íjcyáíyóneri tsúúrámehijcyáme. Muurá tehdu nééme tsaímíyé díbyema íjcyáhi.

⁹Maímijyu ditye íjcyane tsaímíyé pamévamáyé íjcyáíyóneri tsúúrámehijcyáme. Muurá tehdu néémeke ímiááné Píívyéébe dílló ítsíímedi.

¹⁰Maímijyu ditye íjcyane ímiáájú Píívyéébe néhdújuco ímí iúráávyéné déjúcotu ícúbáhrámehijcyáme. Muurá ehdu néémé wáábyuta díbyé avyējú íjcyá níjkyėjiri.

¹¹Maímijyu ámuha meíjcyane tahñéjté ámuha meíjcyáné déjúcotu míamúnaa ámúhadi ícúbáhrámedi iúúhívaténe nehniwu állíuháñé íhjuvahiíjcyáme. ¹²Muuráhjáa ehdu nénehji éjjuúvú téhdure Píívyéébé ihjuú uubálle múnáake patyéhíjcyáhi. Ahdícyane tehdu nénehji ámúhakye pájtyérónáa íllure méimíjuhíjcyaco. Muurá tehdu ámuha meícúbáhrámehíjcyáne áhdó ávyeta íñé imíjyaú ámuha meíjcyaa níjkyėjiri.

*Píívyéébeke wáájácútúme uwáábojte
(Mc 9.50; Rc 14.34-35)*

¹³Aame íiñújiri ámuha meíjcyá cánáamadu. Muurá teene cánáama íímúnélli meke píaabóhi. ¿Aca íímútuca meke píáábóiyóne? Tsáhaá. Muurá tehdu tene nééca mewáágoóné míamúnaa ííteíñuhíjcyáiyáhi. Ahdu ámuha oke meúráávyénetu meíhvetéhajchíí waagóojtéréjuco ámuha meíjcyaiñe.

¹⁴Muurá peetédu ámuha meíjcyá íiñújiri ímiáájú ámúhadítýú bóhówaúcunúhijcyáme. Muurá tsácoomi cámeháú níjcauri íjcyacóomí tsá téévetúne. ¹⁵Ahdure peete tsá mújyú tsíeménevu maávohjácóityuróne. Muurá ihdyu cáamevu íboohówátsihvu mépicyóó tene íajchúcunúki. ¹⁶Ahdu ámuha menééme ihdyu óví ímiáánéré ámuha meméénúnetu mébóhówaúcunú teene

íajtyúmíne tsijtye íavyéjútso dúúrúvaméré níjkyéjiri íjcyaahe Méécáánikyé.

Píívyéébé taúhbaju Jetsóó úwaabóne

17 Állíúúmé ihdyu méijtsúcunúdí Píívyéébé taúhbaju, dííbyé ihjyú uubáalle múnaápe úwáábohíjcyanéhjii, íjcyane o tútávajtsóvaabe o tsááneé. Muuráhjáa ihdyu o tsáá muhdú teene taúhbaju néhíjcyané ímíñeúvú míamúnáadívú o bóhówájtsoki. 18 Aane ímiááneturé ámúhakyé o nées muurá Píívyéébé taúhbaju tsá múijyú wágóóóvéityú páneere níjkyéjima ííñuji wágóóóvérónáaaca. Muurá páneere dííbyé waajácúháámitu néhíjcyanéhjii pájtyeé muhdú tene néhíjcyádújuco. 19 Muurá tsaate dííbyé taúhbajúúnetu íhtsúnéwu íjcyaróné cáhcújtsotúmé múhdurá dáriívehíjcyámé tsá ávyejúúllémeítyú dííbyé avyéjuvu. Áánetu panévare dííbyé taúhbajúúné ímí cáhcujtsómé téjijtójuco míamúnáake úwáábohíjcyámé dííbyé avyéjú níjkyéjiri íjcyanévu avyéjúúllémeíhi. 20 Muurá ímiááné ámúhakyé o nées eene taúhbajúúné uwáábojtémá paritséómú múhdurá ícyahíjcyádú ámuha meíjcyáhajchíí tsá múijyú ámuha meíjcyáityú Píívyéébé avyéjúeje.

*Cááyóba ímityúné íjcyánetu Jetsóó úwaabóne
(Rc 12.57-59)*

21 Muurá ámuha méwaajácú éjyúúvúu ámúhá ihde múnaáúvuke íllu némeíñe: “Tsá múu míamúnáake dsíjívétsotúne. Muurá tehdu néémema íhnáhoóíñe tene ímíbájchoméíñe.” 22 Áhdure ámúhakyé o nées tsaate íñahbéjtedívú cáyobáávatéroné muurá téhdure ápíchó díityé hallúri. Áhdure idyé tsaaté ehdíívá tsijtye néhajchíí díityémá ímityúné ímíbájchojte teene ímíbájchoóhi. Áhdure tsíjtyeke ávyéta néhíí úhbámé hallúrí ápíchó teene cúújúwá pañévu díitye wágóóóvéiyóne.

23-24 Áánéllii múu díñahbéébema ímityúné ámuhtsi medáriívéjcatsíhajchíí ímíbáchójcatsíhi. Áijyú ihdyu Píívyéébeke dúúrúvámeíhíjcyátsihvu tsíeméné u tsájtyéneri u dúúrúvane ímí ijtsúcunúúbe.

25 Téhdure múu tsaatémá ámuha ímityunéhjii díitye ímíbájchóhullévú metsátyéjcatsíhajchíí téhullévú iúújetétúné ihde ímíñeúvú cánáájánújcatsí avyéjújtedívú ámuha mecúvéhoojánútsójcatsítyuki. 26 Ímiááneturé ámúhakyé o nées tsá muurá cúvéhóójatu ámuha meíjchívyéityuró páneere ámuha maáhdótúhajchííjyú.

Ihdícyámema míamúnaa dómácójcatsíñetu Jetsóó úwaabóne

27 Tsúuca muurá ámuha méwaajácú éhnehjáa éjjuúvú méihdé múnááuvuke Píívyéébe illu úwaabóne: “Tsá múu ihdícyámema dómácójcatsítyúne.” 28 Áhdure idyé ámúhake o nées muurá tsaapi pevénére tsáápíledi úmúúpívyérónáa tsúuca díillema múu dómácójcatsídyú ímityúné méénuube íjtsaméi pañe.

29 Áhdícyane díhyállúuri u íténeri ímityúné u méénuúyóneri u úmúúpívyéhajchíí múu waagóó teéu. Óvíjyuco ihdyu tsau díhyálluu u wájuúrou wágóoovéné u ímíjpyeté tsájju múúne páneere díjpi ímí nééroobe cúújúwá pañévú u wágóóóvénááca. 30 Áhdure díhyójtsiri ímityúné u méénune uke tútávátsohajchíí múu waagóó téhojtsi. Óvíjyuco ihdyu téhojtsi u wájuúrohójtsi wágóoovéné u ímíjpyeté tsájju múúne páneere díjpi ímí nééroobe cúújúwá pañévú u wágóóóvénááca.

*Táábávájcatsímyé wáágóójcatsítyuróné Jetsóó úwaabóne
(Mt 19.9; Mc 10.11-12; Rc 16.18)*

31 Áhdure muurá tsúuca ámuha méwaajácú ámúhá ihde múnááuvukée Píívyéébe Moitséeúvuj tééveri illu úwaabóne: “Tsaapi múu méwakye íhvéjtsócooca díilleke ajcú teene úúbálléné waajácúhaamívu.” 32 Áronáa ámúhake o nées muurá tsaapi méwakye ímityunévú méénutsó tsíjpiima ícyahíjcyátúrólleke díbye íhvéjtsolle tsíjpiikye tájíváneri. Áhdure díbye díilleke táábávaabe ímityúné meenú méwamájíí tsíjpi táábama íjcyáneri.

Meíhjuvádújyuco meméénúiyóné Jetsóó úwaabóne

33 Áhdure idyé muurá ámuha méwaajácú éjjuúvúvú ámúhá ihde múnááuvuke Píívyéébe Moitséeúvuj tééveri illu úwaabóne: “Tsane múu ímiáánetúré imyéénuíñé Píívyéébe lléébónáa díbye mémé idyómajcóné meenú muhdú íñéhdújyuco.” 34 Áronáa ámúhake o nées téeméné ámuha meméénútuki. Tsá múu néétune: “Bo óví níjkyeji muhdú ijcyá o állíhajchííjyú.” Muurá Píívyéébe avyéjúrú teéne. 35 Áhdure tsá múu néétune: “Bo óví íñuují muhdú ijcyá o állíhajchííjyú.” Muurá Píívyéébe éhneré idyé teene íñuují. Áhdure idyé tsá múu néétune: “Bo óví Jerotsarée muhdú ijcyá o állíhajchííjyú.” Muurá Píívyéébe íhtsútuube ávyéjuube íjcyáábe cóómíyé técoómi. 36 Áhdure idyé díhñíwau íjcyáróutu tsá múu néétune: “Bo óví muhdú táhñíwau ijcyá o állíhajchííjyú.” Muurá u nééjuri tsá tsájíubaré llíjcyáítyuró díhñíwácotu. Áhdure tsá tsájíubaré cúúvenúítyuró u nééjuri. 37 Áánéllí múu ímiáánéjyuco íjcyane ápáhajchíí nééhií: “Ééé ímiááné tehdújyuco teéne.” Áánetu ímiááné íjcyatúné

múu ápáhajchíí nééhií: “Tsáhaá tehdu néénejíivari.” Ehdu íihjyuvané tsá múu éjkétsotú Píívyéébedítyu. Muurá tehdu meihjyuvané Naavenedítýuré tsááhií.

Mepíámeítýuróné Jetsóó úwaabóne
(Rc 6.29-30)

³⁸ Áhdure muurá ámuha méwaajácú éíjyúúvúu ámúhá íhdé múnáaúvuke tsiíñe Píívyéébe Moitséeúvuj téeveri illu úwaabóne: “Tsáápiikye íhyálluu tsijpi bóhdúcúúbé hálluu téhdure bóhdúcúúveéhi. Áhdure tsáápi íhwáji wápíyuúúbeéhjí wápíyúúveéhi.” ³⁹ Áronáa ihdyu ámúhake o nééhií: Tsá múu ámúhake ímityúné tsaate dáríívéhajchíí píámeítýúne. Áhdure tsaate ámúhake méénúhajchíí tsá múu píámeítýúne. ⁴⁰ Áhdure idyé tsaate ámúhama tsane íímíbájcho ipíúvamedítýú ámúhá caaméja dójtúcúhajchíí múu íiná néétuméré íhvejtsó téhdure hállúeja ámúhá tsuucójá dibye itsájtyeki. ⁴¹ Téhdure tsaate ámúhake ‘múúhá pííchutátú múúhake mépiáábó wahájchotáwu’ néhajchíí múu tsajtyé diityémá ehníínevújuco. ⁴² Áhdure tsaate ámúhake tsiíñe píáábó táúmeíhajchíí múu píaabóhi. Áhdure tsaate ámúhake tsíeméné bóónétu íóómíchoíñe táúmeíhajchíí múu ajcúhi.

Meke múnáájtsórómeke mewájyune Jetsóó úwaabóne
(Rc 6.27-28, 32-36)

⁴³ Muurá ámuha méwaajácú míamúnaa illu úwáábócatsíhijcyáne: “Uke wájýumemáyé múu wájýújcatsíhi. Áánetu uke múnáátsohíjcyámeke tsá múu wájýutúne.” ⁴⁴ Áronáa ámúhake o nééhií: Ámúhake múnáájtsórómeke múu wájýúhi. Áhdure ámúhake múhdurá dáríívéromé hallúvú múu píááboju táúmeí Píívyéébeke. ⁴⁵ Ájyuu ihdyu ámuha méíjcyaa ímiááné ámúháj Caani níjkyéjiri íjcyáábej tsíime. Diibye muurá núhbake ajchutsó pámeere ímityúrómhjima ímiááméllíihye. Áhdure níjyaba állétsohíjcyaaabe ímiájíjtó úráávvehíjcyámema téjijto úráávvehíjcyátúróméllíihye. ⁴⁶ Muurá ámúhake wájýúmekéré ámuha mewájýúhajchíí tsá ímiá wájýú tene íjcyatúne. Ehdu ámuha mewájýújcatsíñe tsá Píívyéébe ímí ámúhadívú íjtsúcunútúne. Muurá ímityúmé íjcyarómé téhdure diityéké wájýúmeke wájýúhi. ⁴⁷ Áhdure ámúhake ímí náhbévahíjcyámemáyé ímí ámuha meíhijyúvájhajchíí tsá ámuha ímiáámé meíjcyatúne. Muurá téhdure Píívyéébeke wáájácúturómé ímí íjcyámema ímí íhijyúvájcatsíhi. ⁴⁸ Áhdícýane ímiááméré múu íjcyá ámúháj Caani níjkyéjiri íjcyaaabe ímiáábé íjcyadu.

6

Ímiáánéré meméénune Jetsóó úwaabóne

1 Tsá múu míamúnaa ámúhadi iúllévenúkiyé méénutú ímiájító ámuha meúraavyéne. Muurá tehdu ámuha meméénúhajchíí níjkyéjiri íjcyaaabe ámúháj Caani tsá ímí ámúhakye íjtsúcunúityúne.

2 Áánéllii múu ídáátsómeke ipíaabóné tsá úbálléjcatsítyú eene ímityúmé bañú múnaa íjcyame méénuhíjcyádu. Diitye muurá teene méénuhíjcyá pihcyáávejááné pañévú, ulléjijtónéj piínévú, míamúnaa ímiáámé ditye íjcyane íjtsúcunúkiyé. Aane téénetu ámúhakye ímiáánetúré o néesé ápááñéré tééne áhdójuco íjcyane míamúnaa diityéké dúúrúvahíjcyáne. ³ Áánéllii múu tsaatéké píaabó téévénéúvúre. ⁴ Áijyu ihdyu ámúháj Caani pane wáájácuube ímí ámuha meméénuhíjcyáné ííténe tééne áhdó ámúhakye píááboóhi.

*Píívyéébema meíhjuvúné Jetsóó úwaabóne
(Rc 11.2-4)*

5 Áhdure tsá múu Píívyéébema ámuha meíhjuvúnácooca eene diitye ímiáámeúvúdú bañú múnaa íjcyame méénuhíjcyádú méénutúne. Muurá eene pihcyáávejááné pañévú ulléjijtóné úniúvú Píívyéébema ihjuvúnahíjcyámé míamúnaa íítérokíye. Aane ímiáánetúré diityédítýú ámúhakye o néesé ápááñéré tééne áhdójuco íjcyane míamúnaa diityéké dúúrúvahíjcyáne. ⁶ Áánéllii ihdyu múu dííbyema íhjuvúnácooca ímíjcohó pañévú iwátáháávéne ihjuvúná múha wáájácútúnáaáca. Áijyu ihdyu ámúhakye píáábóílybe.

7 Áhdure idyé tsá múu ihdícyanéhjíré íhjuvátú dííbyema íhjuvúnácooca. Pane tsá múu bíwáánéré wápihtsúcuhijcyatú dííbyeke wáájácutúme méénuhíjcyádu. Muurá itsúcunúhijcyámé ditye bíwáánéré wápihtsánuhíjcyánetu díbye diityéké illéébóne áñújcuíyóne. ⁸ Ahdícyane tsá múu diityédú néétune. Muurá ihdyu Méécááni tsúúca waajácú íiná méhdityu píhtone dííbyekéi metáúmeityúrónáaáca. ⁹ Áánéllii múu íllu íhjuvúná dííbyema:

Múúháj Caani níjkyéjiri u íjcyáabej, uke muha máávyéjujtsó dúúrúvamére. ¹⁰ Aabe ihdyu díavyéjuvu múúhakye dúúcuúne u ímillédú múúhakye túkevéjtso ííñújiri muha meíjcyámeke muhdú níjkyéjiri u méénuhíjcyádu. ¹¹ Aabe ihdyu óvíi múúhakye majchóvú ú ácuhijcyá paíjyuvaré tééne tájpi muha meíjcyaki. ¹² Áhdure muha ímityúné meméénuhíjcyáné múúhadi dídáátsóvéne

dábajíivé múúhake ímityúné méénuhíjcyámedi muha meídáátsóvéne teene maábájíivehíjcyádu. ¹³ Áhdure múúhake íhvéjtsótuubéré píáábohíjcyá mávaríjchojúúnevu muha metáhjátsámeityuki. Muurá íhtsútuube múijyú muhdú u íjcyáityuube páné avyéjuubéré ú íjcyáhi. Áyu tehjújuco. Ehdu múu Píívyéébema ihjyúváhi.

¹⁴ Ahdícyane muurá ámúháj Caani níjkyéjiri íjcyaaabe ámúhadi ídáátsóvéne ábájíiveé ámuha ímityúné meméénuhíjcyáné tsijtye ámúhama ímityúné méénuhíjcyáné díityédí ámuha meídáátsóvéne maábájíivehíjchíijyu. ¹⁵ Áánetu ámuha díityédí meídáátsóvétúhajchíí téhdure tsá díbye ámúhadi ídáátsóvéityúne.

Píívyéébema meíhgyúvácooca tsáijyu majcho meáwañe Jetsóó úwaabóne

¹⁶ Áhdure múu ámuha tsáijyu dííbyema meíhgyúva majcho maáwácooca tsá kehdóvémeíhgyúvú íjcyatú eene bañú múnaa íjcyame míamúnaa iúllévenúkiyé ícyahíjcyádu. Muurá ímiááneturé o nées apááñéré téene áhdójuco íjcyane míamúnaa díityédí úllévenúhijcyáne. ¹⁷⁻¹⁸ Ahdícyane dííbyema ámuha meíhgyúva majcho maáwácooca tsá múu boohówáneúvú méénutúne. Óví ihdyu dííbyere ámúháj Caani waajácú tehjújuco ámuha meméénuhíjcyáne. Áijyu muurá ámúhake píáábóíibye.

*Ímí níjkyéjiri meíjcyáné uwáábo
(Rc 12.33-34)*

¹⁹ Tsá múu ííñjiri íéhnéváíyóneri tsúúrámeityú múhajchótá téene tájpi ámuha meíjcyáíyóneríjívári. Muurá ámuha téene tájpi meíjcyáronéhjí ámúhadívú tútávááveéhi. Áhdure naní múnaa ámúhadívú ícúbáhraáhi. ²⁰ Áánéllii múu tsúúrámeí níjkyejívú Píívyéébe ámúhake avyéjuutétsóíñeri. Teene ihdyu tsá múijyú muhdú ámúhadívú íjcyáityúne. Áhdure tsá téhulle naní múnaa íjcyáityú ámúhá avyéjú ámúhadívú tútávájtsóiyóme. ²¹ Muurá kénejcú éhnííñevu ímí ámúhake pájtyénéjcuríyéjuco ámuha meíjívéíñe.

*Méhálluúúcu peetédu nééneé
(Rc 11.34-36)*

²² Muurá ámúhá hálluúúné peetédu nééneri ámuha ímiáánéré meíténeri metsúúrámehajchíí teene ámúhadítyú bóhówaúúnuúhi. ²³ Áánetu ímityúnéré ámuha meíténeri metsúúrámehajchíí tééneturé ámuha mébóhówaúúnuúhi. Áijyu

muurá Píívyéébé icyánéjcuéjte ámuha meíjcyaróné tsáhájucó wáájácúmeítyú ílluréjucó ámuha metútáváávénéllíiye.

Míijjtócu meúraavyéné tsá ímityúne
(Rc 16.13)

²⁴ Tsá muurá tene ímíityuró míityétsikye ámuha maávyéjuubéváne. Muurá tsáápiikyéré ímí ámuha méíícúvéiyá cáábyeké éhnííñevu ámuha mewájuryúubeke. Áánetu tsijpíiyo íícúvérátuube imíchi ámuha mewájuryútuube. Ehdu néénéllii tsá tene ímityú Píívyéébeke meúraavyémé metsúúrámeíñé mítyane meéhnéváiyóneri.

Ihñéjteke Píívyéébe téhmene
(Rc 12.22-31)

²⁵ Ahdícyane ámúhakye o néé tééne tájpi ámuha meíjcyáneriyé meíjyácunútu majchoo, adoo, wájamuu, íjcyáneri. ¿Aca páneere ñná ámúhadi íjcyáne tájpi tsaímíyé ámuha méíjcyáiyáhi? Tsáhaá, muurá íjcyané tsane tééne tájpi éhnííñevu ímí meíjcyane. ²⁶ Cáhawáá méijtsúcunu wahpéjteke bajtsóubaré múijyú méénútúrómeke diibye ámúháj Caani níjkyéjiri íjcyaabe máchótsohíjcyáne. Aanéjii muurá diityé éhnííñevu ámuha míamúnaa méwajyúmeíhi. Áameke ámúhakye Píívyéébe tsá íínetú píhtótsóityúne. ²⁷ ¿Aca íjcyaabe tsaapi ámúhadítyú iye éhnííñevu cáámenútsámeííyoóbe? Íjcyáábejiiñvari.

²⁸ Aanéjii óvíjyacóóné ámuha méijtsámeíhijcyané ámuha mewájamúúváiyóneri. Cáhawáá méijtsúcunu wajcóháñé múhdutú píivyehíjcyané pevétaré íjcyaróne. ²⁹ Muuráhjáa ávyéjuube Tsaromóó tsijtye ávyéjuté éhnííñevu íjcyaróóbé avyéjú wajyámu ímí tsá úújetétú teene wajcóháñe ímivu. ³⁰ Ehdu muurá Píívyéébe tsaímíyé téhmehíjcyá wajcóháñé wahájchotaré ímiñe íllúhwuúré tsúúca chémene. Aabéjii awáá muurá ámúhakye éhnííñevu tsaímíyé téhmeéhi. Ehdu teéne, ámuúha cáhcujtsópítyúne míamúnaaj. ³¹ Ehdu muurá páneere Píívyéébe tájpiyé íjcyáhi. Áánéllii tsá múu néétune: ¿Aca ñná íñe mémájchoóhi? ¿Aca íñemá íñe méwajyámú méújcuúhi? Tsá múu ehdu íjtsámeítyú Píívyéébe íjcyátúcoocájiiñvari. ³² Muurá ihdyu Píívyéébeke cáhcújtsotúmé ehdu íjtsámeíhi. Áánetu tsá ámuha tehdu menéjúcootúne. Muurá ámúháj Caani níjkyéjiri íjcyaabe waajácú ñná ámúhadítyú píhtone. Aabe ihdyu ámúhakye píááboóhi. ³³ Áánéllii múu tsane ámúhadítyú píhtóroneri íícúvetúmé tsúúrámeíhijcyá múhdutú tsaímíyé Píívyéébeke iúráávyéne dííbyé avyéjuvu iúcaávéiyóneri. Áijyu muurá tsá ámúhakye díbye íínetú píhtótsóityúne. ³⁴ Áánéllii

tsá múu íjtsámeítyú muhdú ámúhá úmíwa íjcyáneri. Múu íjcyájcoójiri muhdú íjcyáneríyé íjtsámeíhi. Muurá Píívyéébe ámúhake píáábohíjcyáá panévatúré pajcoójiváre.

7

Tsijtye múhdurá íjcyáneri meíhjuváiityuróne
(Rc 6.37-38, 41-42)

¹ Áhdícyane tsá múu tsijtye múhdurá íjcyáneri íhjuvatú Píívyéébe ámúhake íñéetu téhdure ímityúmé ámuha meíjcyane.

² Muurá tsíjtyeke ámuha ímityúné medáíívéhajchíí téhdure ámúhake Píívyéébe méenuú muhdú ámuha díityéké meméenuhíjcyádu.

³ ¿Aca íveekí ámuha méijyáacunúhijcyá ámúhá nahbémú hálluúné pañe wááhyéwuúné íjcyáneri ámúhá hálluúné pañe úménebáané íjcyane wáájácúmeítyúme?

⁴ Muura úménebáané ámúhá hálluúné pañe íjcyame tsá ámúhá nahbémuke ámuha menééityuróne: “Cána muha ámúhake mebóhdo eene wááhyene ámúhá hálluúné pañe íjcyane.”

⁵ ¡Ávyeta bañú múnaa ámuha meíjcyame pánehjídú ímíáameúvúdú ámuúha! Tujkénú méwaagóoméí eene úménebáané ámúhá hálluúné pañe íjcyane botsíí ímí ámuha máájtyumímé mebóhdo teene wááhyene ámúhá nahbémú hálluúné pañe íjcyane. Ehdu néene tsá múu tsaate wahdíívané ímítyúwu méénúneri íjyáacunútú tsáijyu múu éhnííñevu ímityúné ámuha meméenuhíjcyáme.

⁶ Tsá muurá ámuha ímíáánevu oohímyeke maájcuítyuró bóónetu íllure ámúhake díjújcuíyómeke. Áhdure muurá tsá ícyááve méénímudívú ámuha mepóvñhjúcuítyuró íllure téuhji tádííhcoíyómedívu. Ehdu néene tsá múu ímíáájú Píívyéébe uwááboju bañúháñe úwáábotúne.

Píívyéébeke píááboju metáumeíñe
(Rc 11.9-13; 6.31)

⁷ Múu táumeí Píívyéébeke téene tájpi ámuha meícyahíjcyáné ámúhake díbye íajcuki. Métsúúraméí ímí ámuha meíjcyáíyóneri ámúhake díbye ípíááboki. Áhdure metáumeí ámúhake díbye ityúkévéjtsoki.

⁸ Muurá téene tájpi íjcyáne táumeímyeke ájcuúbe. Ímí íjcyáíyóneri tsúúrameímyeke píááboóbe. Dííbyeke túkévéjtsuju táumeímyeke túkévéjtsóobe.

⁹ ¿Aca íjcyámé tsaate ámúhadítyú íjtsíméné majcho táumeícyoooca nééwayúvúré ájcuíyóme? ¹⁰ Áhdure ¿aca amóóbeke tetsi táumeíñáa ííñimyédivúré ájcuíyóme? ¹¹ Muurá ímityúmé ámuha míamúnaa meíjcyarómé méimíllé ímíáánevúré ámúháj tsíimeke maájcune. Aanéjñí awáá muurá ámúháj Caani

níjkyéjiri íjcyaaabe imíllé dííbyeke ámuha metáúmeímyeke ímiáánevéúré íajcune.

¹² Muurá ámuha méimíllé míamúnaa ímí ámúhama íjcyane. Áánéllii múu íéhnéjcutu diityémá ímiááméré ijcyá ditye téhdure ámúhama ímiáámé íjcyaki. Ehdu muurá Píívyéébe meke úwaabó Moitséeúvú waajácúháámitu, téhdure tsijtye dííbyé ihjyú uubálle múnáá waajácúhaamínetu meke úwaabóne.

Ímiájíjto

(Rc 13.24)

¹³ Múu íhnáhó íuráávyé néérojító úraavyé níjkyejívú meúújetéjító. Muurá íjcyajító tsíjító tsaímíyé mejjcyajító. Árónáa téjító meúráávyerómé nihñéétsihvúré méicúbáhrámeíhi. Árojító muurá mítyame úraavyéhi. ¹⁴ Áánetu íhnáhó íuráávyé néérojító meúraavyémé meúújeté múijyú muhdú mejjcyáítyúhullévu. Ájító uhjéméré úraavyéhi.

Muhdú mejjcyánetu méwaajácúmeí muhdíivamé mejjcyane

(Rc 6.43-44)

¹⁵ Tsáma téíibúwá mejjcyá állíu múnaa Píívyéébé ihjyú uubálle múnáadi díllómeíhíjcyámeke. Muurá pánehjídú éhne imíwu obééjámú íjcyadu ímiáámeúvúdú ámúhakye nahbévahíjcyá ávyeta bájú oohímíyédú néémeé. ¹⁶ Muurá téévetúné téeméjté íjcyánetu méwaajácú állíu múnaaré ditye íjcyane. Cáhawáá méijtsúcunuj, tsá muurá múijyú wacyónejke baaco nééváítyuróne. Tsá átéréehé múijyú ímiááne nééváítyuróne. ¹⁷ Áhdure ímiááhé tsá múijyú átéréene nééváítyuróne. Áánetúré méwaajácú keehé ímiááhé íjcyane. ¹⁸ Muurá oove íjcyane nééváne uméhé tsá nééváítyuró átéréene oove íjcyatúne. Áhdure oove íjcyatúné néévahíjcyaha tsá ímiááne nééváítyuróne. ¹⁹ Áánéllii múúne átéréehé meíllóne mécóvajtsóhi. ²⁰ Aane muurá úmehéené méwaajácú keehé ímiááhé íjcyane íñéévatúre. Ahdu íivane cáhawáá óví ámuha méwaajácú állíu múnáake muhdú ditye íjcyánetúre.

Píívyéébe íavyéjuvu újcuímye

(Rc 13.25-27)

²¹ Muurá oke ávyéjuubé vahíjcyáromeke tsá pámeekéré níjkyéjiri íjcyaaabe Méécááni Píívyéébe íavyéjuvu újcuítíyúne. Muurá ihdyu díbye ímillédú íjcyámekéré újcuíibye íavyéjuvu. ²² Muurá muhdú míamúnaa ícyahíjcyáne ímíbájchómeícyooca mítyame oke avyéjuubévaá íllityénemáye. Aame oke neéhi: “Ávyéjuúbej, muurá muha díuwaáboju méúwaábohíjcyáhi. Aame dímyémeri muha méwaámíuhíjcyá naavémuke

tsaaté pañetu. Ehdu muha dimyémeri méméénuhíjcyá méénúráityúronéhji.” ²³ Ehdu oke ditye néérónáa ó neé diityéke: “Íllure ámuha máallíhi. Keenéiyó ámúhakeye o wáájacúne. Muurá ímityúné ámuha méicyahíjcyáhi. Aame meíiné óhdityu.” Éhdure ó neé diityéke.

*Míityétsi íahpa ánúmeíñetu íjcyáné uwááboju
(Mc 1.22; Rc 6.47-49)*

²⁴ Ahdícyane íñe caabyé o úwaabóné illéébóne tehdújuco íjcyaaabe muurá éhne múúne wájácúnéjcuube cóhpétsihvu ihjya méénuubédu. ²⁵ Muurá ávyéta cóhpé ihjya dibye méénúnáa kíjyébama níjyaba mítyane álléneri téhiñe íhnáhó cáájávéróneri tsá muhdú teja íjcyatú ávyéta cóhpé nétsihvu dibye méénúnéllíhye. ²⁶ Áánetu íñe o úwaabóné lléébójúcóóroobe ímí íjcyátuube muurá éhne múúne wájácúnéjcutuube cóhpétútsihvu néwáyúúhá hallúvúré ihjya méénuubédu. ²⁷ Muurá íhdícyátsihvúré dibye ihjya méénúnáa níjyaba ávyétá íhnáhó kíjyébama íjcyáneri téhiñe cáájavéné teeja wááoja cáhvyabáhi.

²⁸ Ehdúu Jetsóó úwáábóneri ullévenúme. ²⁹ Ávyétá ímí úwáábohíjcyaaabe diityéké tujkévéwu ávyéjuube múúne íhjuvájíjtójuco. Tsáháa dibye úwáábohíjcyatú taúhbájú uwáábojte úwáábohíjcyádu.

8

*Íjpi chájáávéébeke Jetsóó bóhítsóne
(Mc 1.40-45; Rc 5.12-16)*

¹ Aabée Jetsóó teene caméhbáutu níityéébeke mítyame míamúnaa úraavyéhi. ² Áanáacáa tsaapi íjpi chájááveebe dííbye élleву itsááne dííbyé lliíñévú ímímóúúvéne neé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ¿aca muhdúiyó teene oke u bóhítsóne?

³ Áánéllíihyée neébe:

—Mu ihdyu tehdújucoj. Ehdúu neébere dííbyeke dócárájcóneri tsúúca bóhííbe. ⁴ Áábekée neébe:

—Tsáma tsaatéké dúúballedí íñe muhdú u bóhííne. Tsapéhdúré llúúváábe élleву péene dííbyedívú dúhjétsámeityeco. Ááne Moítséeúvúu néhdu Píívyéébeke tsíeméneri ú íícúveé téénetu míamúnaa iwáájácu u bóhíjucóóne. Ehdúu Jetsóó neé dííbyeke.

*Tsodáhómú avyéjúúbé únú múnáájpkíye Jetsóó bóhítsóne
(Rc 7.1-10)*

⁵ Átsihdyúu muha Jetsóoma Capenaóovu meúújeténáa romáánómú tsodáhómú avyéjuube dííbye élleву itsááne píáábó taúmeíhi. ⁶ Neebépeé:

—Ávyéjuúbej, táúníu múnáajpi chémeebe ávyetá ihnáhó ícúbáhrámeíhi. Aabe tsáhájucó íjpi vááúmeítyúne.

⁷ Áánélliihyéé Jetsóó nééhií:

—Cána bo o péé o bóhíitso dííbyeke.

⁸ Áánélliihyéé neébe:

—Avyéjuúbej, muurá íñe tsíjtye múnáajpíyé o íjcyaaabe ídátso o neébe jávú tsá u ááhívéítyuróne. Áánéllii ihdyu uke o neé íchihdyuré u íhjuváné tujkéveri díbye íbóhíiki. Muurá ó cáhcujtsó díbye bóhííñe. ⁹ Muurá táavyéjute oke táuhbané ó méénuhíjcyáhi. Áhdure tsodáhómuke o táuhbané méénuhíjcyáme. Muurá tsáápiikye diityédítýú tsiéllevu o wállóocooca peebe téhullévu. Áhdure tsáápiikye o píúvácooca tsaábe. Áhdure táúníu múnáajpikye tsíeménevu o táuhbané méénuúbe. Áhdícyane ó waajácú u neécooca táúníu múnáajpi bóhííñe.

¹⁰ Ehdúu díibye tsodáhómú avyéjuube neéneri iúllévenútsihdyu neebe tétsihyi íjcyámeke:

—Ímiááneturé o neé tsá muurá tsáápiúbaré tamúnaa ijraéémudítýú cáhcújtstóú íñe áánu cáhcujtsódu. ¹¹ Ehdu muurá pahúllevátú tsaáimyé mítyame ijraéémú íjcyáturómé íñe áánu romáánómuube cáhcujtsódú ímí Píívyéébeke cáhcújtsoímeye. Aame dííbyé avyéjuvu úcaavémé nahbévájcátsíí majchóháñeri Aavaráaa, Itsáaa, Jacóóboo, íjcyámema. ¹² Áánetu ijraéémudítýú mítyame wágóóóveé ícyuuvétsíí pañévú Píívyéébé avyéjutu ímichi diityé wáábyuta íjcyárónetu. Aame tétsihyi ícúbáhrámeímýé tahíjcyáá íhwáñeene íhdónema.

¹³ Ehdúu íñeéne boonétú tsiíñe neebe díibye tsodáhómú avyéjuúbeke:

—Áyu wa dípye dihjávuj. Óví ihdyu u cáhcujtsódú íjcyane úúma díúníu múnáajpi bohííhi.

Ehdúu Jetsóó neéne tujkéveríhjáa tsúúca bóhíibe.

Péedoró báábeke Jetsóó bóhíitsoóne

(Mc 1.29-31; Rc 4.38-39)

¹⁴ Áhdurée dííbyema muha Péedoró javu mepéénáa díibye Péedoró baabe áívyeri chémelle ícyuwájá pañe. ¹⁵ Áállekée Jetsóó íhyójtistu ékééveneri tsúúca bóhíille múúhakye májchotsóhi.

Mítyámeke Jetsóó bóhíitsoóne

(Mc 1.32-34; Rc 4.40-41)

¹⁶ Tépejcóo Jetsóó éllevu tsivámé naavémú ípañe íjcyáneri chéméméhjike. Áámé pañétúu íjchívyétsoobe diityéke. Áhdurée tsííñe chémeri íjcyámeke bóhíitsoóbe. ¹⁷ Ehdúu Jetsóó méénuhíjcyá téjyju Píívyéébé íhjuvú uubáalle múnáajpíhjáa

Itsaía íllu néhdújuco: “Dííbyere méhdityu páhduváre nééne chémeháñe waagóóhi.” Ehdúhjáa Itsaía néhdújuco díbye méénuhíjcyáne.

Jetsóoke úraavyéné ímilleróme
(Rc 9.57-62)

18 Áábedívúu téjyju mítyanéjuco míamúnaa píhcyáávénellíi múúhakyee neebe muha únéúcóbá tsiñéjcvu mepájtyeki. 19 Áánáacáa tsaapi taúhbájú uwááboobe dííbye éllevu itsááne nééhií:

—Uwááboobej, ó imíllé úumaye o péhíjcyáné kiávú u péhullévújuco.

20 Áánéllíihyéé Jetsóó néé dííbyeke:

—Muurá iyámé óówamu íjcyarómé íhyéjúnema téhejújí pañe icyúwaki. Áhdure wahpéjté ijcyá icyúwáítsíhjíma. Áánetu muurá íñe Míamúnáájpidívúu o ípívyééveebe tsá tahjyáúbamáyé o íjcyatúne.

21 Áíjyúrée idyé tsaapi dííbye déjuri péhíjcyámedítýú néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ói o péé llíhíyo éllevu. Óvíi ihdyu mújyú óhdivu dsíjívéebe úumáyéjuco o úllehíjcyaki.

22 Áárónáacáa Jetsóó néé dííbyeke:

—Óvi ihdyu tsamééré ímiájíjtó úráávyetúmé cúúújcatsí idsíjívécoóca. Wa ihdyu ookéréjuco duráávyej.

Kíjyébama nohjí Jetsóó íhvetétsóne
(Mc 4.35-41; Rc 8.22-25)

23 Átsihdyúu muha mííneri mepéé unéú tsiñéjcvu. 24 Áánáacáa ávyéta tsíjpá néené kíjyébári mítyane nohjí íjcyane múúhakyee pámaúcúiyáhi. Áíjyúu Jetsóó cuwáhi. 25 Áábekée muha íícúí maákyéjtsóne menééhií:

—¡Ávyéjuúbej, meke pájtyetétso! ¡Tsúuca mémájcanuúhi!

26 Áánéllíihyéé neebe múúhakyee:

—¿Ííneríami ámuha méíllityé ayájú ihnáhóhajaj? ¡Tsáháikyéha ímí ámuha mecáhcújtsotú Píívyéébeke!

Ehdúu múúhakyee íñétsihdyu kíjyébama nohjí íjcyane úhbaabe tene íhvetéki. Ahdújucóo tene íhveténé dáíhañéréjuco. 27 Ehdúu téjyju Jetsóó méénúneri muha meúllévenúne ménéjcatsíhi:

—¿Muubáami aabye íjcyáábeke muhdú kíjyébama nújpacyo lleéboj?

Tsaaté pañe naavémú íjcyane
(Mc 5.1-20; Rc 8.26-39)

28 Aanée tsúuca muha tsíñjécúeúvú meúújeté Gadáára iññújivu. Áanáacáa dííbyeke míityétsi cáhdahíró naavémú ípañe íjcyamútsi níjkyénéj pññéréhjáa ícyahíjcyamútsi. Aamútsíhjáa apííchówu néemutsi tétsii ícyahíjcyánéllii tsá múha tétsii úllehíjcyatúne. 29 Aamútsíi Jetsóoke kévádijcyó illuú:

—¡Múhtsikye ihdyu pátsárijcyodí Píívyéébé Hajchi u íjcyaaábel ¡Tsáhái muurá ícúbáhraméi éévé íjcyatúne!

30 Ájyúu tétsíj pññírí mítyame jéemú meenímú majchóri.

31 Áánélliihyée naavémú diityétsi pañe íjcyame Jetsóoke néehíi:
—Múúhakyé íjtyétsi pañétú u wáágóóhajchíi aatyé meénímú pañévuréjucu muha meújcámeíñe.

32 Áánélliihyée neebe diityéke:

—Wa ihdyu meújcaméi diityé pañévuj.

Ahdújucóo ditye íjchívyéne újcámeíñe diityé pañévuréjucu. Aamée únéu pañévú cáhtsínibámé májcanúhi.

33 Ehdúu meénímuke tene pájtyéneri diityé tehmejté ávyetá íhnáhó illityéhi. Áánemáa íicúu tétsíj pññírí íjcyáméhji éllevu idsíínéne úúballémé muhdú tene pájtyene. 34 Áánélliihyée pámeere tsáácunú Jetsóo éllevu. Aamée dííbyeke néé tétsihdyu muha mepéékií.

9

*Íjpi vááúmeítyúúbeke Jetsóo ímíjpyetétsóne
(Mc 2.1-12; Rc 5.17-26)*

1 Ahdújucóo muha meóómiñe bñwáhullévúré múúhá coomívu. 2 Átsihyíi muha meíjcyánáa Jetsóo éllevu tsaate tsivá íjpi vááúmeítyúúbeke ííbotári. Aamée dííbyeke cáhcujtsóné iwáájácúne dííbyeke ííténe neébe:

—Llíhij, wa ílluréjucu díimijyúúvej. Muurá tsúuca úhdi o ídáátsóvéne díimítyú ó ábájñvéjucóóhií. Ahdícyane tsáhájucu ñná díhyallúri íjcyájúcootúne.

3 Ehdúu Jetsóo nééne tsaate taúhbájú uwáábojte illéébóne ííbuwáané pañe néehíi:

—¿Aca íveekí eene aabye ímityúné ihjyúvá Píívyéébe ímí dííbyedívú íjtsúcunúnejíivari? 4 Ehdúu ditye íjtsámeíñe Jetsóo iwáájácúne néé diityéke:

—¿Aca íveekí ámuha ímityúné óhdityu méíjtsámeíhi? 5 ¿Aca muhdú ámuha oke méíjtsúcunúhi? Áánerá ó piivyeté míamúnáadi o ídáátsóvéne diityé ímityuháñe diityémá o ímíbajchóne. Áánéllii ó piivyeté áánúke o nééneé: “Úhdi o ídáátsóvéne díimítyú úuma ó ímíbajchóhi.” Áhdure ó piivyeté o nééneé: “Dímíjpyeténe dipye.” 6 Ahdícyane cáhawáá óvíi

ámuha máájtyumí Míámúnáájpidívúu o ípivyééveebe muhdú o méénune.

Ehdúu diityéké iñétsihdyu tsiíñe neebe dííbyeke:

—Dímíjpyeténe eene dííhbotámá dipye dihjyávu.

7 Ahdújucóo dibye pééneé. 8 Ehdúu Jetsóó méénúneri míámúnaa íllityéne Píívyéébeke ávyéjujtsó dúúrúvaméré dííbye iñtsúturi dibye ehdu méénúnéllíihye.

Matéoke Jetsóó újcune

(Mc 2.13-17; Rc 5.27-32)

9 Tsáijyúu Jetsóó oke Matéoke ájtyumí múúhá iññújí avyéjúúbé wáábyuta dsíídsike o áhdótsohíjcyátsihyi o íjcyáábeke. Aabée oke néehíí:

—Ookéréjuco duráávyej.

Ahdújucóo o pééne dííbyemáýéjuco.

10 Áábemáa téijyu tahjyávú muha mémajchóhi. Áhdurée tsijtye téenere dsíídsí ahdótso múnaa múúhama majchóhi. Áhdurée tsijtye ímityúmé ijcyá múúhama. 11 Áámekée ííténe paritséómú née múúhakye:

—¿Aca íveekí eene ámúhá uwááboobe majchó aatyé ímityúmema?

12 Aanée Jetsóó illéébóne née diityéke:

—Tsá muurá taabóóbé bóhíime tsaímíyé íjcyámeke táábotúne. Muurá ihdyu chéméméhjikéré tááboóbe.

13 Cáhawáá ímíñéúvú meéévé ámuha mewáájácu Píívyéébé waajácúháámitu tsátsii nééneé: “Muurá tsá apáañéré o ímíllétú ámuha oke Píívyéébeke iyámedi meíícúvehíjcyáne. Téhdure ó imíllé ámuha pamévamáyé meídaatsólléjcatsíñe.” Ahdícyane tsáháa ímíáámé wáábyú o tsáátune. Muuráhjáa ihdyu ímityúme wáábyú o tsáá diityéké téenetu o ímíbbáavyétso Píívyéébé icyánejcúvuréjuco dítye ííbúwááveki. Ehdúu Jetsóó née paritséómuke.

Jetsóó mamýmú majcho áwatyúne

(Mc 2.18-22; Rc 5.33-39)

14 Áhdurée tsáijyu tsojtsó múnáajpi Jóáá mamýmú Jetsóó élleву itsááne dííbyeke dilló tsáijyu Píívyéébema íihjyúvácooca majcho íawahíjcyánetu. Néémépeé:

—¿Aca íveekí tsáijyu muha paritséómuma Píívyéébema meíhnyúvácooca majcho mááwahíjcyánáa tsá dímamýmú áwahíjcyatúne?

15 Áánéllíihyé neebe diityéke:

—¿Aca tsaapi ityáábávácooca wáñehjívaténevu dííbye miñútso múnaa tsááme kímóóvéiyá dííbyedívú iwájtsícoóca?

Ehdu nééne támamyémú tsá kímóóvéítyuró diityémá o íjcyáné hajchóta. Áronáa ihdyu ímiáané íjcyaiñe diityédítýu o pééiñe. Áijyu ihdyu óvíi muhdú iñéhajchíí awámye.

¹⁶ Tsá muurá tene ímityú wájyamu tsúúcáaja béhbátu mepájaabóne. Muurá íllure teeja meníjtyúcooca éhniíñevu táváajcároba. ¹⁷ Áhdure idyé tsá tene ímityú béjpácýo bíinojpácýo mepícýoone tsúúcáau mííhíneuh cahpáyú pañévu. Muurá béjpácýo iúhtsaráúúvéhulle táváajcó tsúúcáau. Áijyu muurá wágóoovéné tsanéécújuco bíinojpácýoma cahpáyú. Áánéllii ihdyu béjpácýo mépicýoó bééú pañévúré muhdú tsanéécú íjcyátuki. Ehdu nééne tsá tene ímityú íhdééne uwááboju béhne uwáábójú pañévú meúacóne.

Tsaatépike Jetsóó bóhítsóne
(Mc 5.21-43; Rc 8.40-56)

¹⁸ Ehdúu Jóáá mamýémuma Jetsóó íhjuvánáa tsaapi avyéjuube wajtsí múúhadívu. Aabée dííbyé lliíñévú ímímóúúvéne néé dííbyeke:

—Ájyúwa íhyajchíí óhdivu dsíjivéhi. Áronáa ó waajácú dille óoma tsiíñe bóhííñe u péébe díílleke u dócárájcóneri.

¹⁹ Áánélliihyée téhullévú péébema muha mepéehíí. ²⁰ Aamée muha téhullévú mepéénáacáhjáa tsáápille 12 pijcyábájuco díílleke ichémé tujpácýo íhvetépitýúneri ícúbáhrámeíhíjcyalle píihívé Jetsóodívú idyéju éhnejcutu. ²¹ Aalléhjáa dómajcó dííbyé wajyámú ‘muurá éhne íwajyámú íjcyaróné o dómájcóhajchíí ó bóhííhí’ iñéénema. Éhdúhjáa íjtsámeíñe dómájcólle dííbyé wajyámu. ²² Aanéhjáa iwáájácúne díílledivú iyévóóvéne neébe:

—Ínerí kímóóvedíñe, Wáhaj. Muurá Píívyéébeke ímí u cáhcujtsódújuco íjcyalle íñe tsúúca u bóhííne.

Éhdúu Jetsóó néénemáyé ímiáané tsúúca bóhíílle.

²³ Aamée muha tsúúca méúújeté diibye avyéjuube Jáiro javu. Áanáacáa mítyane tééjá pañe míamúnaa kímóóveri íjcyame máatyóba májtsí méénuhíjcyáhi. ²⁴ Áámekée Jetsóó néehíí:

—Cána méijchívyéi áachívuj. Muurá tsá dille dsíjívétúne. Íllure cúwalle.

Éhdúu Jetsóó nééneri íllure gocómé dííbyedi. ²⁵ Áámekée tééjá pañétú íjchívyétsóné boone iyéjuco dibye iúcáávéne dííllévúúvú hójtsitu ékééveténeri tsúúca bóhíílle. ²⁶ Ehdúu Jetsóó méénúné uubállé páneere tééne íiñúji múnaa waajácúhi.

Hállúvátúúmútsikye Jetsóó ímíjpyetétsóne

27 Aanée tétsihdyu muha tsúuca meóómíñaá míityétsi hállúvátumútsi múúha déjutu dsinériyé tsáámutsi dílbyedi wáníjcyámeíhi. Íllúu neemútsi:

—¡Múhtsidi bo dídaatsóvé Dabíúúvúj tsiiménémúhaabe u íjcyaaábej!

28 Aanée muha meícyahíjcyajávú mewájtsítsihvu Jetsóó dilló díityétsikye:

—¿A ámuhtsi mecáhcujsó ámuhtsikye o ímíjpyetétsóiyóné ámuhtsí hálluúúne? Áánélliihyée neemútsi:

—Éée Ávyéjuúbej, muhtsi mecáhcujsóhi.

29 Ehdúu dityétsi néénéllii díityétsikye íhyálluúúné idyócarájcóne neébe:

—Ámuhtsi mecáhcujsódújuco íjcyane tsúuca ámuhtsí hálluúúné ímíjpyetéhi.

30 Ahdújucóo ímiáané tsúuca íhyálluúúné ímíjpyetémútsi tsaímiyéjuco íitene. Áámútsikyée bóijcyuube muucá teene dityétsi iúúbállétuki.

31 Áronáacáhjáa tétsihdyu óómimútsi péé úbálléjcatsímútsiyé pámeekéré tétsihji múnáake.

Íhyyúvátúúbeke Jetsóó íhyyúvatsóne

32 Áámútsi déjuvúu idyé tsaate tsivá íhyyúvátúúbeke Jetsóó éllevu naavéné ípañe íjcyaaábeke. 33 Áábé pañétúu díibye naavéneke díbye íjchívyétsóné boone tsúuca íhyyúvájúcoóbe. Ááneríi míamúnaa iúllévenúne nééhií:

—Ávyeta tsá mújyú ehdu néene múha méhdityu méénune maájtyúmitúne.

34 Áronáacáa paritséómú nééhií:

—Aadi muurá eene naavémuke ichívyétsohíjcyá pañétúejpi naavémú avyéjuube píáábóneríye.

Míamúnáadi Jetsóó ídáátsovéne

35 Ehdúu Jetsóó cómíñeri úwááboobéré pehíjcyá míamúnáake Píivyéébé avyéjutu íjcyané uwááboju díityé pihcyáávejáané pañévu. Aabée bóhíitsohíjcyá panéva chémeháñeri íjcyáméhjike. Téhdurée íhyyáhañévúré tsaatéké úwááboobéré pehíjcyáhi. 36 Aabée ídáátsovehíjcyá míamúnáadi éhne múúne obééjámú ítyehméebema íjcyatúme ídáátsowu íjcyadu néeme díibye éllevu tsáámedi. 37 Áámedítýúu neebe múúhakey:

—Ímiáané mítyame míamúnaa íjcyá Píivyéébé avyéjuvu ditye úcáavéiyóné uwááboju úwáábómeíiyóme. Áronáa tééne uwáábojte tsá pahdu íjcyatúne. 38 Áánéllii múu táúmeí páné

aabájaabéré ijcyaaabe Píívyéébeke dibye éhniíñevu uwáábojtéke ipícyo ditye iúwáábo tsijtyeke dííbyé avyéjuvu ditye iúcaáveki.

10

*12-meváké Jetsóó meménú ímamyémú ditye ijcyaki
(Mc 3.13-14; Rc 6.12-16)*

¹ Aanée téijyu Jetsóó muuha ímamyémuke pihjyúcú 12-meva muha mejcyámeke. Áamekéé múúhake ájcuube ñhnáhootu dííbye mémeri tsaaté pañétú naavémuke muha mejchívyétsohíjcyaki, panéva chémeháñeri ijcyámeke muha mebóhíitsohíjcyaki.

²⁻⁴ Aamée muuha illuúme: Tsimóo Péédooro, íñahbe Áderéee, Tsebedéó hájchimútsí Jacóóboma Jóáámutsii, Perípee, Batoroméee, Tomáaa, íñújí avyéjúúbé wáábutáa dsíídsike o áhdótsohíjcyaaabe oo Matéoo, Apéó hajchi Tadóó dííbyere ‘Rebéó’ némeíbyee, cananítámúejpi Tsimóoo, diibyée Jetsóodívú bóónétu méénútsóiibye Jóóda Ijcaríóótee, éhdume.

*Ímamyémuke uwáábovu Jetsóó wáalloóne
(Mc 6.7-13; Rc 9.1-6)*

⁵ Éhdúmekée múúhake Jetsóó uwáábovu iwáalloómeke illu pítajcóhi:

—Tsáma ihdyu mépehdí jodíómú ijcyátúmé iñújínévu. Áhdure Tsamáariá iñújí méúújedíñe. ⁶ Ijraéémú pañévuré métsajtyécó íñe uwááboju éhne múúne obééjámú mújtame idáátsówu ijcyadu néémé pañévu. ⁷ Aame méúwáábohíjcyaco níjkyéjiri ijcyaaabe Píívyéébe míamúnáake íavyéjuvu újcúíñe éévé tsúúca úújeténe. ⁸ Áhdure mebóhíitsohíjcyaco dsíjívéméhjike, ijpi chájááveneri chéméméhjike, páhduvaré néene chémeri ijcyáméhjike. Áhdure tsaaté pañe naavémú ijcyámeke méwaagóohíjcyaco. Ehdu tamyémeri táihnáhori ámuha meméénúíñévú ámúhake ó ajcú pevénere. Áánéllii tsá ámuha maáhdótsóityú ámuha diityéké mepíáábonéhji.

⁹ Aame ihdyu métsajtyédí dsíídsike. ¹⁰ Áhdure métsajtyédí tsíjyahji ámúhá wajyámúúnee, ámuha májchoo, ámúháj túhápaajínee, éhdune. Ámúhá cuujúí ijcyaróné métsajtyédíñe. Ámuha mepíaabóméré ámúhake píáábohíjcyáá panévatúre.

¹¹ Aame múú tsácoomívú iúújetécooca nehco tsaatéké ámuha tétsii mejcyané hajchótá ímí ámúhake pícyóóímyeke. ¹² Aane tsaaté javu ámuha meúújetécooca múú ímíñeúvú ihjyúvú diityéma. ¹³ Aame ímílléhajchíí múú diityémá ijcyá ámúhaj téeveri diityéké Píívyéébe ipíááboki. Áánetu ditye ímíllétúhajchíí tsáhájucu múú íícúvetú diityédi. ¹⁴ Téhdure tsácoomí múnaa

ámuha diityéké meúwáábóiyónéhjimáyé ímíllétúhajchíí méíicuvéjúcohdí diityédi. Ílluréjuco ámúháj tuhááne ííñú mepíchóújcámeícyó 'tsá múuhá hallúrí tene íjcyatú ámúhakye muha meúwáábóiyóné ámuha meímíllétúne' nééiyóne. Ááne tsiéllévuréjuco mépeeco tétsihdyu. ¹⁵ Muurá ímiáánetúré o néé tehdu néeme ícúbáhrámeíñe éhnee Tsodóómaa, Gomóóraa, íjcyácoomícyu múnaa ícúbáhrámeíñe ehnííñevu muhdú míamúnaa ícyahíjcyané diityémá ímíbájhómeícyoóca.

Jetsóoke úraavyémé ícúbáhrámeíñe

¹⁶ Ahdícyane íñe ámúhakye ó wallóó obééjámuke bájú oohímýe pañévú mewállóóiyódu. Aane ihdyu wajácútsi méíjcyaco éhne múúne ííñimye íicúi meke pállójcoíñúdu. Árónáa ihdyu tsá múu muuca tútávájtsotúne. Ímiááméré múu íjcyá íjuumu íjcyadu. ¹⁷ Aame ihdyu tsáma ímíchi méíjcyaco. Muurá tsaate ámúhakye túkevjtsojté éllevu itsájtyémeke pihcyáávejááne pañévú wápáájcoóhi. ¹⁸ Áhdure ámúhakye tsajtyéimye ávyéjurté éllevu óhdityu íjcyané uwááboju ámuha meúwáábohíjcyané hallútu. Áijyu téhdure tétsihvu ámuha diityéké meúwááboó jodíómú íjcyátúrómeké. ¹⁹ Aane ámúhakye ditye ékéévécooca tsá múu áábímeyéityú muhdú íihjyúváíñeri. Muurá ihdyu Píívyéébere ámúhakye túkevjtsoó ámuha meíhjúvaki. ²⁰ Tsá ámúhá íjtsameityu tsááne ámuha meíhjúváiityúne. Muurá ihdyu ámúháj Caani Píívyéébé Apííchó ámúhá pañe íjcyané ámuhakye túkevjtsoñeri ámuha meíhjúvaáhi.

²¹ Aane muurá míamúnaa ávyétá ímityú dáriívéjcatsííhi. Muurá tsané nahbémú íjcyarómé líihyánújcatsííhi. Áhdure cáánimu íjcyarómema líihyánújcatsíimye. ²² Áhdure mítyame ámúhakye múnáájtsóo oke ámuha meúráávyéné déjúcotu. Aane ehdu nééronéhjí tsaímíyé nihñéétsihvúré áábucúmé ihdyu pájtyéteéhi. ²³ Áhdure tsácoomí múnaa ámúhakye ímityúné dáriívéhajchíí múu técoomítyú péé tsícyoomívuréjuco. Muurá íñe Míamúnáájpidívúu o ípívyéévebe ímiáánetúré ámúhakye o néé tsiíñe ó tsááíñe ámuháí pámeekéré íjraéémuke íñe óhdityu íjcyané uwáábojvú mewáájácútsótúnáaaca.

²⁴ Muurá tsaapi mamye tsá íuwáábóóbé ehnííñevu íjcyatúne. Áhdure tsané ávyéjúúbé únú múnáajpi tsá dííbyé ehnííñevu íjcyatúne. ²⁵ Aane muurá íñe ámúhá ávyéjuube o íjcyároobe o ávyéjúúllémeityúhajchíí téhdure tsá ámuha maávyéjúúllémeityúne. Muurá oke Betsebóodívú

imyéménúúbeke állíu múnáájpidi díllóhíjcyáme. Aaméjǵíva muurá ámúhake iávyejúúllétúne téhdure díllóóhi.

Píivyeébedi múu íllityéhi
(Rc 12.2-7)

²⁶ Áronáa ihdyu mááábímyeídí míamúnaa ámúhake méénúiyóneri. Muurá tehdu nénehji ámúhake pátyehíjcyáné tsá tétsihvuré níjkéváityúne. Muurá páneere iná meméenuhíjcyáné bóhówááveéhi. ²⁷ Áánéllii íñe ámúhake o néhíjcyáné múu tsíjtyeke úúballéhi. Tsá idyé úúbáalletúmé ámuha meíjcyáityúne. ²⁸ Áhdícyane tsá múu áábímyeityú míamúnaa ámúhake dsíjívétsóiyóneri. Muurá tsá ditye píivyetétú ámúhake iwáágoóiyóné Píivyeébedityu. Apáábyéré ihdyu díibye piivyeté ámúhake iwáágoóné ávyeta mújyú ámuha meíjchívyéityúmé meícúbáhrámeíiyóné cuujúwá pañévu. Áánéllii múu apáábyediyé Píivyeébedi áábímyeíhi.

²⁹ Muurá coomícomútsí míityétsíwuúcú tsájíhwuúré áhdómeíhi. Ehdu áyá áhdómeíyómedityú muurá tsá tsaapi ámúháj Caani Píivyeébe wáájácútúnáa dsíjívéityuróne. ³⁰ Aabe muurá páneere ámúhá níwáujíñe íjcyaróné waajácú múhdújivá íjcyane. ³¹ Áánéllii tsá íñerí ámuha maáábímyeíityúne. Muurá díitye coomímú wájyúmeíñe ehníñevu ámuha méwajyúmeí Píivyeébedívu.

Jetsóoke meúraavyéné metóónúityuróne
(Rc 12.8-9)

³² Muurá oke iúraavyéné tóónúmeityúmeke ó bóhówájtsoó níjkyéjiri íjcyabe Llihíyodívu. ³³ Áánetu íllure tóónúmeihíjcyámé hallúvú ó úúbálléé Llihíyoke tahñéjté ditye íjcyatúne.

Jetsóó hallútú míamúnaa tsarílléjcatsíñe
(Rc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Aane méíjtsúcunúdí ííñújívúu o tsááne míamúnaa tsaímíyé íjcyaki. Muuráhjáa ihdyu o tsáá táhallútú ditye itsarílléjcatsíki. ³⁵ Muurá tsaapi tsarílléé cááníkye oke díbye cáhcújtsóné hallútu. Áhdure tsáápille tsarílléé tsíñjúke tééné hallútu. Áhdure íbáábeke íaaja tééné hallútúré tsaríllééhi. ³⁶ Ehdu muurá tsamééré múnáátsójcatsíí oke tsaate imúnáadityú cáhcújtsóné hallútu.

³⁷ Muurá oke iwájyúné ehníñevu tsamééré cáánímuma ítsiime wájyújcatsíhajchíí tsá ímíááné tahñéjté ditye íjcyatúne. ³⁸ Áhdure oke iúraávyéné déjúcotu ícúbáhrámeíiyóné ímíllétúmé tsá tahñéjté íjcyatúne. ³⁹ Muurá ííñújiri íimíllédúré

íjcyáneri tsúúráméimyé wágóóóveéhi. Áánetu ookéréjuco ímí úráávyéneri tsúúráméimyé pájtyéteéhi.

*Tsijtyeke ímí meíicuvéné Píivyéébé ímí íjtsúcunúne
(Mc 9.41)*

⁴⁰ Muurá ámuha táwákimyéí meméénúmeke íicuvémé okée wálloobe Llihíyomájucu múhtsikye íicuvéne. ⁴¹ Aame tsáimíyé Píivyéébé wákimyéí méénúmeke íicuvémé téene áhdo újcuú tsahdúré diityéma. Áhdure idyé tsijtye Píivyéébeke úráávyehíjcyámeke tsáimíyé íicuvémé téene áhdó újcuú tsahdúré diityéma. ⁴² Aane diitye táuráávyé múnáake núpácyo díivanévú ájcume téhdure újcuú téene áhdo.

11

*Tsojtsó múnáajpi Jóáa Jetsóo éllevu wálloomútsi
(Rc 7.18-35)*

¹ Ehdúu Jetsóo muuha 12-meváké iúwáábótsihdyu péé tsiéllevu téené iíñújí comíñevu téhulle iúwááboki.

² Áánacáhjáa cuvéhóójari tsojtsó múnáajpi Jóáa íjcyaaabe tsúúca waajácú ehdu Jetsóo méénuhíjcyáne. Áánéllihyéhjáa wálloobe míityétsikye ímamyémudítýú dííbye éllevu. ³ Aamútsi neevá dííbyeke:

—¿Ava diibyéjuco uu Pájtyetétsoobe éhneváa ííñujívú u bóhówáávéíbyeke muha meítsóhíjcyáábej? ¿Mityá tsáhái diibye u íjcyatúnej?

⁴ Ehdúu dityétsí Jetsóoke néérónáa neebe diityétsikye:

—Meóómíne méuubállé Jóááke íne muhdú o úwááboobe méénúráityúronéhjí o méénune ámuhtsi maájtyumíne. ⁵ Méúúbálleco hállúvátuméhjí hálluvájucóóne, úllétuméhjí úlléjucóóne, íjpi chájááveneri chémeméhjí bóhííne, lléébótuméhjí tsúúca lléébone, dsíjívémé tsiíne bóhííne. Áhdure méúúbálleco ídáátsóméhjike pajtyéteju tsúúca úwáábómeííne. Énehji páneere méúúbálleco dííbyeke. ⁶ Maímijyu ihdyu oke cáhcujtsómé íjcyanej.

⁷ Ehdúu íñééné boone diityétsi déjuvu neebe múúhake diibye Jóáádityu:

—¿Acáa Jóáa íñéubará píivyétúné iíñújiri íjcyáábedívú ámuha mepíhcyáávehíjcyácooca muhdú ámuha méíjtsúcunú dííbyeke? ¿A ámuháa méíjtsúcunú éhne múúne úmehe kííjyébári vaaúmeídyú páhduváré dííbyé íjtsaméí nééneé? ⁸ ¿A tsané ímíyee úcámeíhíjcyáábe? Muuráhjáa tehdu iújcámeícyá tsá íhdícyátsihyi diibye íjcyáityuróne. Muuráhjáa ávyéjuté jaaháñé pañéiyo diibye. ¿Aané muubá ímiáané dííbye? ⁹ ¿Mityá

Píivyéébé ihjyú uubálle múnáajpíi díibyej? Ímiáánée diibyéjuco. Áronáacáa tsíjtyé ehniíñevu díibye. ¹⁰ Díibyedítýú muurá Píivyéébé waajácúháámitu nééneé:

Ó pícyoó díihde tsáápiikye dibye iúúbálle míamúnáake ditye íimíbáávyéne ímí uke iwáátsúcúpéjtsoki.

¹¹ Aane ímiááné tsá díibye du tsijtye néétune. Áronáa níjkyéjiri íjcyabe Píivyéébé avyéjúejtédítýú ídáátsoobe íjcyároobe avyéjúúlléméíi díibye Jóáá ehniíñevu.

¹² Diibyée muurá Jóáa úwáábótsihdyu íñe ícyoocávú teene Píivyéébé avyéjuvu iúcaavéné ímíllémema ténejcu ímíllétúmé múhdurá ícyahíjcyáhi. ¹³ Muuráhjáa pámeere Píivyéébé ihjyú uubálle múnáa éjjuuvú íjcyame téjyútújuco íhjyúvahíjcyáné díibye avyéjuri. Áhdurée Moitséevú íhjyúvahíjcyá téénetu. Áámé nihñéejpíyée muurá díibye Jóáa bóhówaavéhi. ¹⁴ Aane ámuha mecáhcújtsóhajchíi mecáhcújtsó Jóáa Eriá íjcyane éhnée Píivyéébé ihjyú uubálle múnáa tsiíñe dibye bóhówááveíñe néhíjcyáabe. ¹⁵ Aane ihdyu óví ímiááné lléébome icyáhcújtsóne tehdu íjcyáhi.

¹⁶ Áhdícyane ¿aca muutédivú íñe ámuuha ícyoocá múnáake ó meménúiyáhi? Íhya tsíime divuj. Muurá múúne lláhájtsíri íicume úhbácatsíhijcyádú ámuha páhduváré médáíívéméíhijcyáhi. ¹⁷ Muurá múúne íllu úhbácatsíhijcyáme: “Chiiyóro mellíjchúrónáa tsá ámuha meímíllétú mewáhtsine tééneri. Áhdure máátyóba májtsí memájtsívarónáa tsá ámuha meímíllétú mekímoovéne.” Ehdú múúne tsíime úhbácatsíhijcyámé íjcyadu muurá ámuúha. ¹⁸ Muuráhjáa Jóáa tsá mítyane máchohíjcyatúne. Áhdurée tsá dibye ádohíjcyatú bíinojpácyo. Áánetúu díibyedítýú ámuha ménéhíjcyá mééíibye íjcyáábé pañe naavéné íjcyánéllii ehdu dibye nééneé. ¹⁹ Áábé boonétúu ó bóhówaavé Míamúnáajpidívú o ípívyééveébe. Aabe panévaré o májchoobe téhdure ó adó bíinojpácyo. Áánetu idyé ílluréjuco óhdityu ámuha ménéhíjcyáné oova majchópíwu adópíwu o nééneé. Áhdure ámuha óhdityu ménéhíjcyá oova ávyéjúúbé wáábyuta íjcyáne dsíídsí áhdótso múnáa ímityúmé íjcyámedívú o náhbévahíjcyáne. Áronáa tene pánéévénétúí méwaajácúú keená ímiááné íjcyane. Ehdúu neebe Jetsóo.

*Lléébópítyúné míamúnaa
(Rc 10.13-15)*

²⁰ Aabée tsáijyu íhjyúvú mítyane meénúráítyúronéhjí ímyéénuhíjcyá coomíji múnáadítýú ditye ímityú íhvejtsópítyúnetu. ²¹ Neebépeé:

—¡Máidáátsoju tsáma tene pájtyeíñe Coratsíii, Betsáidaa, íjcyácoomícyu múnáake! Muurá íñe méénúráityúronéhjí o méénuhíjcyánée Tííroó, Tsidóoo, íjcyácoomícyu o méénuca tsúuca téijyuré técoomícyu múnaa ímítyú ííhvéjtsóne ímiánejcúvuréjuco íbúwáávéiyóne. Aamée muurá íatérééjahjívú iújcámeíñe bállíjyuri ávúhcúiyá teene ííhvéjtsóné uubáalle. ²² Áánéllii muurá ditye ícúbáhrámeíñe ehnííñevu ícúbáhrámeímye diitye Coratsíii, Betsáidaa, íjcyácoomícyú múnaa muhdú míamúnaa ícyahíjcyáné Píívyéébe nihñéetsihvúré diityémá ímbájchócoóca. ²³ Ahdu muurá téhdure Capenaóo múnáake pajtyeíñe eene múhdumé ‘mityáhmítyá’ tsíñáávehíjcyámeke. Íjtsúcunúméubá ííhtsútúúvéiyóne. Áánerá íllure wágóóóveímyé cúújúwá panévu. Muurá íñe méénúráityuróné o méénuhíjcyánée Tsodóóma múnáama éjyuúvú o méénuca ímítyú ííhvéjtsóne ímíjpyetéiyóme. Aacáa muurá ícyoocápíi íjcyáiyocóómi. ²⁴ Aane muurá diitye Capenaóo múnaa ávyetá íhnáhó ícúbáhráméíi técoomí múnaápe ícúbáhrámeíñe ehnííñevu Píívyéébe muhdú míamúnaa ícyahíjcyáné ímbájchócoóca.

*Méimítyutu meke Jetsóó állíjchutsóne
(Rc 10.21-22)*

²⁵ Téijyúu Cááníma íllu íhgyúvaábe:

—Ayúju Táácáani Píívyéébeéj, níjkyejíi, ííñujíi, íjcyane páné aabájaabéré u íjcyaaábej, uke téhdújtsoobéré ó duurúvá ímiáájú ídáátsojtédívúré u bóhówátsohíjcyáné hallúvu. Áánetu tehjújuco tsá waajácu múnaa íjcyane ítsúcunúmeíhíjcyámedívú u bóhówájtsoú teéne. ²⁶ Ahdícyane ihdyu, Lli, óví ehdu teene muhdú u ímillédu.

²⁷ Ehdúu Cááníma íihgyúvátsihdyu neébe:

—Muuráhjáa ihdyu Llihíyó oke picyóó tajtyéeveri míamúnáake iwáájácútso muhdú diityédítyú íjtsámeíñe. Tsá muurá múha wáájácútú dííbyé Hajchi o íjcyáábé íjtsaméi. Apáábyéré díibye Llihíyó waajácú muhdú o íjcyane. Áhdure idyé apáábyéré ó waajácú muhdú díbye íjcyane. Áhdure teene tsaatédívú o bóhówájtsoóméré waajácúhi. ²⁸ Ahdícyane cáhawáá ookéréjuco méuráávyé ídátso múhdurá ámuha meícyahíjcyánetu ámúhake o állíjchútsoki. ²⁹ Muurá íñe ídátso tsaííbuwáre o íjcyabe ámúhake o úwaabóné tsáma mewáájáne tehdu méíjcyaco. Áijyu ihdyu ííne ímíjyaú ámuha méíjcyáahi. ³⁰ Tsáháturo tene íhnáhootú ehdu ámúhake o neéne ámuha meúráávyéiyóne. Ehdúu neebe Jetsóo.

12

Wáyeéévejcóóji Jetsóó mamýmú méénune
(Mc 2.23-28; Rc 6.1-5)

¹ Áábemáa muha wáyeéévejcóóji úmihéj piinétú mepájtyeme maájjabáávaténéllii bajtsóháñetu meújcúne mémajchóhi.

² Aanée paritséómú iíténe née díbyeke:

—¿Aca íveekí eene aatye dímamýmú meenú íjcyooji wáyeéévejcóóji meméénúityuróne?

³ Árónáacáa Jetsóó née diityéke:

—¿Aca tsá ámuha meéévehíjcyatú tsáijyúu íajjabáávaténéllii íñahbéjtema téhdure Dabíiúvú méénune Píívyéébé waajácúháámitu cáátuváne? ⁴ Muuráhjáa duurúvájá pañévu iúcáávéne imájchóityuróné Píívyéébé ícúvé páaa tééj páñévu pícyámehíjcyáné apáámyéré llúúvájte máchohíjcyánetu majchóme. ⁵ Áhdure ¿aca tsá ámuha meéévehíjcyatú

Moitséeúvúu téhaamíturé cáátunúne duurúvájá pañé wákimyéi múnaa llúúvájte wáyeéévejcóóji íjcyaróné wáyeééveítyuróne? Aane muurá dítye téjcooji wáyeéévetúné tsá ímityúné íjcyatúne.

⁶ Aanéjii awáá muurá teene duurúvaja ávyejúúllémeíñé ehnííñevu táavyéju. ⁷ Muurá Píívyéébé waajácúháámitu

nééneé: “Ó imíllé ámuha pamévamáyé meídaatsólléjcatsíñe. Tsá o imíllétú apáañéré oke ámuha iyámeke mecóvájtsóneri meíicúvehíjcyáne.” Aane muurá ámuha ímí mewáájácuca tsá menéétsóityuró ímityúné méénútúrómedívu. ⁸ Muurá

íñe Míamúnaájpidívúu o ípívyéévéébéllii téhdure téjcooji wáyeéévejcóóji. Ehdúu Jetsóó née paritséómuke.

Tsáápi hójtsi Jetsóó ímíjpyetétsóne
(Mc 3.1-6; Rc 6.6-11)

⁹ Átsihdyúu díbyema muha méúcaavé téjcooji pihcyáávéj páñévu. ¹⁰ Áájá pañée tsaapi tsánejcúehójtsi íhyójtsi múhdurá néébeé. Áánáacáa tsaate tétsihyi íjcyame Jetsóodívú íñéétsóro née díbyeke:

—¿A ímí tehdújuco teene íjcyooji wáyeéévejcóóji tsaate chémémeke mebóhíítsóiyóne?

¹¹ Áánélliihyéee neebe diityéke:

—¿Aca wáyeéévejcóóji ámuha jééú obééj wáhyéjú pañévu áákityéébeke tsá ámuha meíjchívyétsóityuróne? Muurá ámuha meíjchívyétsóiyáhi. ¹² ¡Aanéjii awáá muurá diibye

obééj wáju méíñé ehnííñevu míamúnaa wáju méíhi! Aane muurá tsá muhdú tene néetu wáyeéévejcóóji ímiáané íjcyane meméénune.

13 Ehdúu diityéké iñétsihdyu neebe dííbyeke:

—Muúbej, cána íllevu cujúúvé díhyótsíj.

Ahdújucóo díbye cujúúvénemáyé téhojtsi ímíjpyeténe.

14 Átsihdyúu paritséomú ipyéénemáhjáa pítyácójcatsí muhdú Jetsóoke idsíjívétsoíñe.

Jetsóó méénuíñe tsúúcajátújuco némeíñe

15 Aanée iwáájácúne péjúcoóbe. Áábekée mítyane míamúnaa úráávyemedítýú chéméméhjike bóhítsoóbe. 16 Áánemáa diityéké bóíjcyuube dítye muucá iúúbállétuki. 17 Ehdúu diityéké bóíjcyuube Píívyéébé ihjýú uubálle múnáajpíhjáa Itsaía dííbyedítýú illu néhdújuco:

18 Áánu ímí táwákimyéí méénuhíjcyaa téénevu o pícyoóbe. Áábeke o wáýúnéllii ó ímíjyúú dííbyedi. Áánéllii Táapíichó dííbyé pañévú ó pícyoó tééne píáábori díbye pámeekéré míamúnáake iúúbálle muhdú táíjtsaméí íjcyane. 19 Aabe tsá ‘mityáhmítýá’ íhýúváityú míamúnáama. 20 Áhdure tsá ídáátsóméhjike díbye éhdiíválléityúne. Áhdure íhtsútúnetu cahcújtsótú pañe cáhcújtsórómedítýú tsá díbye ‘óvíjyacóóme’ nééityúne. Ehdu páneere ímíjpyetétsóiiibye íávyéjuutéijyu.

21 Áábedívú pamévá míamúnaaré cátsípááveéhi.

Ehdúhjáa Píívyéébé ihjýú uubálle múnáajpi Itsaía Jetsóodítýú nééhi.

Jetsóoke Naavéné píaabóné tsaate nééneé
(Mc 3.20-30; Rc 11.14-23; 12.10)

22 Áábe éllevúu tsáápiikye tsivámé naavéné ípañe íjcyáábeke. Aabée íhýúvátuube íjcyaaabe idyé tsá hállúvatúne. Áábekée Jetsóó ímíjpyetétsóobe tsúúca íhýúváhi. Áhdurée hállúvájúcoóbe.

23 Ááneríi tétsihyi íjcyame iúllévenúne néjcatsíhi:

—¿Aca tsá díibyéjuco áánu Dabíiúvúj tsiménémúhaabe Críjto íjcyatú éhnevaa tsááiibye?

24 Ehdúu tsaate nééne paritséomú illéébóne néjcatsíhi:

—Aadi muurá naavémuke waagóohjýcá míamúnáa pañétú diitye naavémú avyéjuube Betsebóo píáábóneríye.

25 Aanéhjáa Jetsóó iwáájácúne nééhi:

—Muurá tsané avyéjujte tsajíjtóré íjtsámeityúmé ímityúné idyáíívéjcatsíñe ílluréjuco íhvejtsóné íavyéju. Áhdure tsája múnaa ímityúné idyáíívéjcatsíñe ílluréjuco wáchájánújcatsíñe.

26 Ahdu nééne ¿aca muhdú íívané Naavéné íhyájkíyé íjcyáábeke tsíjpiikye waagóóiyáhi? Muurá tehdu imyéénuca ílluréjuco díbye íavyéjú újovéjtsóiyóne. 27 Aane muurá ámuha menéé

Betsebóó piááboriyé dííbyeéjté naavémuke o wáágóohíjcyáne. Áánetúhaca ¿múúbé piááborí ámuhá mamyé mú waagóohíjcyá díitye naavémuke? Áyu cána oke menej. Tsá muurá ámuha menééityuró Betsebóó piáábori ditye wáágóohíjcyáne. Íllure ámuha mémujtá ehdu óhdityu meíhijyúváneri. ²⁸ Muurá ihdyu Píívyéébé Apííchó oke piáábóneri ó waagóohíjcyá naavémuke tsaaté pañétú téenetu ámuha mewáájácúro tsúúca dííbye avyējú ííñújiri ámuháma íjcyájucóóne.

²⁹ Tsá muurá tsáápi éhne dííbyé já pañétú múha tsájtyéityuró dííbyeke tétsihdyu bóáyotúmére. Muurá ihdyu dííbyeke tujkénú íbóáyoca botsíi tsajtyéiyómé dííbye éhne. Áronáa tsáháubá muurá díbye ihñe múhdivú íhvéjtsóityuróne. Ahdu íivane tsá Naavéné oke piáábóityuró dííbye hájkímuke o wáámíuki.

³⁰ Muurá oke ipíaabóné ímíletúmé táwákimyéi íllure ímíllé óhdivu ityútávajtsóne. Aame tahñéjté íjcyáiyómeke íllure óhdityu nútátsohíjcyáhi.

³¹⁻³² Muurá panévaré ímityúné míamúnaa méénuhíjcyáronéhjí Píívyéébe ábájííveé díityédí ídáátsóvéenema. Áhdure íñe Míamúnáájpidívúu o ípívyéévéébedítýú ímityúné íhijyúvárómedi ídáátsóvéííbye. Áánetu ihdyu dííbyé Apííchotu ímityúné íhijyúvahíjcyámedi tsá díbye múijyú ídáátsóvéityúne.

Iñéevatu méwaajácú keehé ímiááhé íjcyane
(Rc 6.43-45)

³³ Muurá bajtsóháñetu ímiááhé ímí neeváhi. Áánetu áteréehé tsá ímí néevatúne. Ááneturé méwaajácú keehé ímiááhé íjcyane. ³⁴ Ahdu íivane ¿ímiáámejívva ámuha ímí meíhijyúváiyá ííñimyé múeméjtéré ámuha meíjcyame? Muurá ímityúné íííbúwá pañe íjcyámedítýú téenere íjchívyéhi. ³⁵ Muurá ímiáábé ímiáánéré ihjyúvá ímiá íjtsaméi ípañe íjcyanéjuco. Áánetu ímityuube ímityúnéré ihjyúvá ímityúné íjtsaméi ípañe íjcyanéjuco. ³⁶ Aane muurá pámeere míamúnaa úúbállé Píívyéébeke muhdú íhijyúvahíjcyanéhjí díbye páneere muhdú ditye ícyahíjcyáné díityémá ímíbájchócoóca. ³⁷ Muurá tsáápiítsámá ímíbájchóíibye muhdú ditye íhijyúvahíjcyádújuco. Ímiáánéré íhijyúvahíjcyámé hallurí tsá íñá íjcyáityúne. Áánetu ímityúné íhijyúvahíjcyámé ícúbáhráméíhi. Ehdúu Jetsóó néé parítséómuke.

Míamúnaa Jetsóoke néé díbye méénuráityuróne ímyéénuki
(Mc 8.12; Rc 11.29-32)

³⁸ Aamée tsiíñe taúhbájú uwáábojtemá Jetsóo élleву itsááne néé dííbyeke:

—Uwááboóbej, cána bo méénúráityuróné meenu muha maájtyúmíne menéé ímiááné diibyējuco Críjto Pájtyetétsoobe u íjcyane.

³⁹ Áánéllihyée neébe:

—¿íveekí ámuha méimíllé teene o méénune ámuha mecáhcújtsokíjívári? Óví ihdyu Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpíi Jonáake pájtyedu nééne oke pájtyénetu ámuha méwaajácú diibyējuco míamúnáake o pájtyetétsoobe o íjcyane. ⁴⁰ Muuráhjáa amóóbé pañe téhí déjúcori ijcyaaabe 3 coojíva. Ahdu muurá íñe Míamúnáajpidívúu o ípívyéévéébeke ditye cúúuube íñíjji pañe 3 coojívá o íjcyátsihdyu tsiíñe ó bóhííhi. ⁴¹ Aane muurá Níinibé cóomi múnáa amúhadívú néétsoó íñe ícyooca íjcyané míamúnáa ámuha mecáhcútsohíjcyátúmedívú Píívyéébe míamúnáa muhdú ícyahíjcyané ímíbájhócoóca. Muuráhjáa técoomí múnáa diibye Jonáaúvú úwaabóné icyáhcújtsóne ímíbaavyé ímityúné íjcyahíjcyánetu. Áánáa dííbyeúvú ehniíñevu o íjcyaaabe amúhakye o úwááboróné ¿íveekí tsá ámuha oke mecáhcútsohíjcyatúne? ⁴² Áhdure tsáápille tsiíñe íñíjji múnáalle amúhadívú néétsoóhi. Muuráhjáa tsíhyullétú tsaalle Tsaromóó úwaabóné illééboki. Aallée muurá ímí cáhcujtsóhi. Áánáa dííbyeúvú ehniíñevu o íjcyaaabe o úwaabóné ¿íveekí tsá ámuha mecáhcútsohíjcyatúne?

*Ípyée íjchívyémé pañévú tsiíñe naavéné óómiñe
(Rc 11.14-26)*

⁴³ Muurá naavéné tsaaté pañétú íjchívyeebe pehíjcyá íjcyáitsíi néhcoobére. Aabe íjcyáiyotsíi íajtyúmítúnéllii íllu íjtsámeíhi: “Tsiíñe éhne bíwáábé pañévúré ó óómií ópée o íjchívyéébé pañévu.” ⁴⁴ Áhdújuco muurá óómiibye ájtyumíváné diibye ípyée íjchívyéébeke imíwu pevéébé éhne múu jaa líjyahdu néébeke. ⁴⁵ Áánéllii múúne nahbévaabe tsijtye 7-meváké ehniíñevu ímityúmeke diityémá tsiíñe iúcaáve dííbyé pañévu. Áábeke muurá íhdée íicúbáhráné ehniíñevu ícúbáhraábe. Ehdu muurá ímityúmé íjcyame ídátsó ícúbáhráméíhi.

*Jetsóoke tsíju dííbyé nahbémuma újcutérone
(Mc 3.31-35; Rc 8.19-21)*

⁴⁶ Ehdúu Jetsóó íhjuvánáa íñahbémú tsííjuma dííbye éllevu tsááme wajtsíi tétsihvu áachívu. Aamée imíllé íihjyuváné dííbyema. ⁴⁷ Aanée tsaate úúballé dííbyeke. Néémépeé:

—Áátye éhtsíhyi áachi díñahbémú díítsííjuma íjcyamévá imíllé úúma íihjyuváne.

48 Áronáacáa neebe diityéke:

—¿Aca caatyé táatsíjuú, táñahbémuu, táñaallémuu, íjcyame?

49 Ehdúu iñétsihdyu múúhake úúbácyunúúbéré nééhií:

—Áánerá téhdure ámuha pámeere waháromú, táñahbému, táñaallému, méijcyá iñe múhdumé tahñéjté ámuha meijcyame.

50 Muurá Llihíyó níjkyéjiri íjcyáábeke cáhcujtsómé dibye ímillédú íjcyame ímiáané tahñéjté táñahbému, táñaallému, waháromu.

13

Tsaapi bájtsónetu íjcyáne uwááboju
(Mc 4.1-9; Rc 8.4-8)

1 Ehdúu Jetsóó diityéké nétsihdyu muha díbyema meijcyájatu mepéé únéú úniúvu. 2 Átsihyí muha meijcyánáa idyé mítyane míamúnaa píhcyaaavéjucóó díbyedívu. Aamée téhíwájú hallúrí íjcyánáa míiné pañévú úcááveébe. 3 Aabée téémí pañétú diityéké mítyane panévatu úuwaabóné úúbállehíjcyá tsíeménéhjtu. Téijyúu tsaapi bájtsónetu úwááboobe íllu úúballéhi:

—Tsaapíhjáa íwajcyóhá trígoúúhá bájtsóobe íllure wávarajcóhi. 4 Aanéhjáa dibye wávarajcónetu tsáuhji juuváj pínevú dójcóne coomímú méhdojéhi. 5 Áané tsiúhjhjáa néwayúúné raahóvú dójcoúhjí ícúíwuúré iñé tétsii iñu imíchi íjcyátúnéllihye. 6 Áróhiibájíhjáa chemé núhbá allóócori hállúháñeriyé tébajkyéjí íjcyánéllihye. 7 Áané tsiúhjhjáa tsuhji íjcyátsihvu dójcóné hallúvú tene wááménéneri íñeróné duhcúvatéhi. 8 Áánetúhjáa ihdyu tsáuhji dojcó imíwu íñují nétsihvu. Aanéhjáa imíwu píívyénetu tsáhiibájí neevá mítyane. Áané tsihíibájíhjáa lííñevúré neeváhi. Áané lííñevurújucóhjáa tsíhiibájí néévane. 9 Aane ihdyu óví llééboome icyáhcujsóné tehdu íjcyáhi.

Jetsóó úwáábó túhútsohíjcyáne
(Mc 4.10-12; Rc 8.9-10)

10 Ehdúu dibye néenélii muha díbyeke menééhií:

—¿Aca íveekí tsíeménetu ú úúbállehíjcyá u úwaabóne?

11 Áánéliihyée múúhake neébe:

—Muurá ihdyu ehdu ó úwáábohíjcyá Píívyéébe ámúhake iwáájácútso muhdú íavyéjú íjcyanévu. Áánetu oke cáhcújsótúmeke tsá dibye wáájácútsotú téénevu eene ámúhake iwáájácútsódu. 12 Muurá ímiáájú imíllémedívú bóhówájtsóiibye éhniíñevu ditye iwáájácuki. Áánetu teene imíllétúmedívú tsá dibye bóhówájcaáyóityúne. Tsáijyu múu áyanévu ditye wáájácúroné muurá íllure dojtúcuíibye

diityédítu. ¹³ Ehdu néénéllii muurá o úwaabóné tsíeménéhjitu ó úbállehíjcyáhi. Muurá o úwaabóné lléébójúcoorómé ícyahíjcyá lléébótúmeúvúdu. Áhdure teene ájtyúmíjúcoorómé ícyahíjcyá ájtyúmítúmeúvúdu. ¹⁴ Ehdu ícyahíjcyámé Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpíi Itsaía íllu néhdújuco:

Uwáábó lléébójúcoorómé tsá cáhcújtsóityúne. Áhdure íajtyumíjúcooróné tsá ditye wáájácúityúne. ¹⁵ Ditye íjtsaméi ímí néétúnéllii tsá ditye ímíñeúvú lléébohíjcyatúne. Aame ícyahíjcyá wáájácúmeítyúmé éhne múúne hállúvatúme íjcyadu. Aamejñíva tehdu óhdi íjyácunúmekéjñí ó ímíjpyetétsóiyáhi.

Ehdúu neebe Itsaía.

¹⁶ Áánetu ihdyu ímí ámuha melléébónéllii tsúúca méwaajácú ñiná tene nééiyóne. Áhdure muurá ámuha maájtyumíné tsúúca méwaajácú ñiná íjcyane. Áánéllii ihdyu méimíjyúú téeneri. ¹⁷ Muuráhjáa éjyúúvú íjcyame Píívyéébé ihjyú uubálle múnáama tsijtye Píívyéébeke úráávyehíjcyámé imíllehíjcyará íajtyumíné íñe ícyooca tsúúca ámuha maájtyumíne. Árónáacáa tsá téijyu diityédívú tene ajtyúmídú néétune. Áhdurée imíllehíjcyarómé illéébone íñe ícyooca ámúhakye o úwáábohíjcyáné uwááboju. Árónáacáa tsáhái téijyu tene bóhówáávetúne.

*Tsaapi bájtsónetu úwaabóné Jetsóó bóhówajtsóne
(Mc 4.13-20; Rc 8.11-15)*

¹⁸ Cáhawáa ímíñeúvú meíjtsó bajtsó múnáajpidítu íjcyáné uwááboju ñiná nééiyóné o bóhówajtsóne. ¹⁹ Muurá níjkyéjiri íjcyabe Píívyéébé avyéjutu íjcyáné uwááboju tsaate lléébójúcooróné Naavéné diityédívú mútátsohíjcyáhi. Aane nééiyóné eene juuváj pñnévúhjáa dójcoúhjí coomímú méhdojéne. ²⁰⁻²¹ Áánetu teene illéébone tsúúca ímí úraavyéjúcoorómé páhduvaré nééné mávaríjchojúúne íjcyanéhjí íáábucújúcoótúnetu ílluréjuco teene íhvejtsóne. Aane nééiyóné eene néwayúúnéhjáa íjcyátsihvu dójcoúhjí imíwu íññeróné núhbá allóócori chémené. Ehdu muurá patyéhíjcyáné ímí cáhcújtsótúmema. ²² Áánetu tsaate tsúúca ímí téené uwááboju llééborómé mítyane íjñí avyéjuríyé itsúúráméíñéllii ténéjcu ábájñívehíjcyáhi. Aane nééiyóné eene tsuhjí pañnévúhjáa dójcoúhjí íññeróné íllure dúhcúvaténe. ²³ Áánetu ihdyu íjcyámé tsaate teene illéébone cáhcujtsómé ímí tehdújuco úráávyehíjcyáme. Aame muurá eene imíwuúhjáa íññují nétsihvu dójcoúhjí íññedu. Áámedítu íjcyámé tsaate éhñíñevu ímí

Píivyeébeke úráávyehíjcyámé eenéhjáa teene tríígóhiibáné imíwu píivylene mítyane néévadu néémeé. Áánetu ijcyámé tsaate ihtsútáwu ímí Píivyeébeke úráávyehíjcyámé eenéhjáa lííínevúré nééváhiibájídú néémeé. Áámedítýúí muurá ijcyámé tsaate diityé lííínevúréjuco úraavyémé eenéhjáa máihtsúnéré nééváhiibájídú néémeé. Ehdúu Jetsóó bóhówajtsó bajtsó múnáájpídítýú íjcyáné uwááboju.

Tríígójí pañé bíivatu íjcyáné uwááboju

²⁴ Téhdurée tsiíñe úwááboobe tsaapi íúmihe bájtsónetu. Neebépeé:

—Muurá Píivyeébé avyējú tsaapíhjáa íúmihe bájtsojédu. ²⁵ Dibyéhjáa íbájtsójéne óómíñe déjuvu tsaapi dííbyeke múnáátsohíjcyaaabe bájtsojé bíiva tríígo díbye bájtsóné raahóri. ²⁶ Aanéhjáa keemévé teene ímiááné ikyéémévéne nééváné tujkéveriye. ²⁷ Aanéhjáa díibye tépallí aabájáábé úníu múnáa íúújéjéne nées dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ááneráhjáa ímiáánéré méúmihe mebájtsónáa ¿kiátú íjcyane bíiva ííñe téené raahóri? ²⁸ Áánéllíihyéhjáa neébe:

—Tsaapíubá oke múnáátsohíjcyaaabe ehdu meenúhi. Áánéllíihyéhjáa neéme dííbyeke:

—Cána muha mewáámíuki. ¿Mityá óví íjcyáne? ²⁹ Ehdúhjáa dítye néénéllíi neébe:

—Tsáhaá. Muurá ámuha teene metabáhcyóhajchíí bájtsóháñe ámuha métútávájtsóóhi. ³⁰ Áánéllíi ihdyu óvíjyucóí meíhvéjtsóíñe tsanéécú ikyééméveki. Tsanééréi teene ímiááne néévá maááhívétsócooca ámúhake ó neé ámuha metabahcyóné pájtsuuhójí mechíjchu mecóvájtsoki. Áánetu ihdyu ímiááne maááhívétsóne ímíñeúvú mepícyoóhi. Ehdúu Jetsóó úwaabó tsaapi íúmihe bájtsónetu.

Mojtáátsá neeváúwúutu íjcyáné uwááboju
(Mc 4.30-32; Rc 13.18-19)

³¹ Áhdurée tsiíñe úwááboobe ‘mojtáátsa’ némeíñe uméhetu. Neebépeé:

—Téhdure idyé muurá Píivyeébé avyējú éhne múúne ‘mojtáátsa’ némeíñe neeváúwu tsaapi bájtsone ííne ímíjyaú ávyétá mityáhé kéémévédu. ³² Muurá panévá neváúúne lííínevúré íjcyaróúwúutu ííñehe keemévé panévá bajtsóhééne ehnííñevu bájú uméhedúhe. Ááhé pañevú muurá wahpéjté íjcyóváhi. Ehdúu Jetsóó úwaabó mojtáátsáhetu.

Pááá ooríchetu íjcyáné uwááboju
(Rc 13.20-21)

³³ Téhdurée pááá ooríchetu úwááboobe nééhií:

—Muurá tsáápille haríínállíjyutu pááa imyéenúcooca áyánéwu téené ooríchetu pícyooróné páneeréjuco óóríchetóú idyé teene Píívyéébé avyéju.

Jetsóó iúwaabóné tsíeménéhjitu iúúbálléhjycyáne
(Mc 4.33-34)

³⁴ Ehdúu Jetsóó tsíeménéhjitu iúúbállénej téeveri úwáábohíjcyá míamúnáake ímíñeúvú iwáájácútso iiná iúwááboju nééiyóne. Tsáháa dibye pevénéré úwáábohíjcyatúne.

³⁵ Ehdúu úwáábohíjcyaaabe Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpíhjáa illu néhdújuco:

Muurá tsíeménéhjitu o úúbállénej téeveri ó waajácútsoo táuwaáboju iiná nééiyóne. Muurá ó bóhówájtsoo íñee ííñújima páneere Píívyéébe ípívyéjtsóijyújuco íjcyáronéhjí múha wáájácútunéhjí.

Ehdúhjáa Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpi néhdújuco Jetsóó úwáábohíjcyáne tsíeménéhjitu.

Bíivátú íjcyáne uwááboju Jetsóó bóhówajtsóne

³⁶ Átsihdyúu illuréjuco míamúnáake ípítýájcóne dibye ááhívu pééneé. Áhullévúu muha dííbyeke menéehí:

—Áyu cána múúhadívú bóhowájtso úmihé pañe bíiva íjcyánetu íjcyáne uwááboju iiná nééiyóne. ³⁷ Áánéllíihyée múúhake neébe:

—Eene ímiá bájtso bájtsoobe muurá oo Míamúnáajpidívúu o ípívyééveébe. ³⁸ Áánetu teene úmíhe ‘páneere ííñújiri míamúnáa íjcyane’ nééiyóne. Muurá eene ímiá bájtso Píívyéébé avyéjújte íjcyane nééiyóne. Áánetu bíiva ‘Naavéné icyánéjcuriyé íjcyáne míamúnáa íjcyane’ nééiyóne. ³⁹ Áánetu eene tépallí múnáajpikye imúnáajtsóne bíiva bájtsoobe muurá pañetu díibye Naavéne. Áánetu ‘íñe ííñújima páneere ílluréjuco níjkévaíñe’ nééiyóné eene bajtsóháñe ááhívetsómeíñe. Áánetu díitye eene bajtsóháñe ááhívetsómé ‘níjkyéji múnaa íjcyane’ nééiyóne. ⁴⁰ Muurá éhne múúne úmíhe pañe bíiva mepíhñune mecóvajtsódú pajtyeíñe díitye Naavéné icyánéjcuéjtéma. Aame wágóóóveé cúújúwá pañevú íñe ííñújiri múhdurá míamúnáa ícyahíjcyáne díityemá níjkévacoóca. ⁴¹ Muurá Míamúnáajpidívúu o ípívyééveebe ó táúhbaá tahñéjté níjkyéji múnáake díitye íhdyúétsihvu ípíhjúcu díitye ímítýúmeke táavyéjújétké ímítýúnejcúvú íbúwátsohíjcyámeke. ⁴² Áameke cúújúwá pañevú díitye wájojcómé téewá pañe íjcyame íhwañeene ííhdóne taá ícúbáhrámeíñeri. ⁴³ Áánetu íhdyu Píívyéébe ímillédú ícyahíjcyámé dííbyé avyéjú pañe íjcyame

cádiúcúnuú éhne múúne nuhba cóójiejpi ájchúcunúdu. Aane ihdyu óvii ámuhadítýú llééboime icyáhjútsóne tehdu ijcyáhi.

Imíwu nééné tsíeménetu íjcyáné uwááboju

44 Téhdure idyé Píívyéébé avyéjú ílluú:

—Tsaapíi tsátsii ííñújí pañe ávyétá mityáné wájurymeíñé tsíeméné íajtyumíné tétsihvúré íhvéjtsóíñúhi. Ááneríi íímíjyúúvéne páneere ítsíeméné íñáhjíhénúne dsíídsima tétsii ííñuji áhdoobe íiyéjuco téénema íjcyaki.

Imíwu nééné neewáyutu íjcyáné uwááboju

45 Téhdure muurá Píívyéébé avyéjú éhne múúne tsaapi náhjíhe múnáajpi imíwu nééné newáyúúné mityane áhdótsámeíúhjí néhcohíjcyádu. 46 Aabe muurá tsau íajtyúmícooca páneere ítsíeméné íñáhjíhénúne dsíídsima teeu áhdóhi.

Tsínucóóhotu íjcyáné uwááboju

47 Téhdure Píívyéébé avyéjú éhne múúne tsíínúúri amómeke meújcuđu. 48 Muurá múúne tsínú múnáa ítsínúúmeke técoohóríyé téhí úníúvú ítsájtyéne pihcyú ímiá amómeke. Áánetu doorátujtéké ílluréjuco ditye wámíúúne. 49 Ehdu muurá pajtyéíñe míamúnáama Píívyéébe páneere ííñuji nǐjkévátsoócooca. Muurá nǐjkyéji múnáa dówajcároó ímiáámedítýú ímítýúmeke. 50 Áámeke cúújúwá pañévú ditye wájojcómé tééwá pañe íjcyame íhwáñeene ííhdóne taá íícúbáhrámeíñeri.

Béhnéma tsúúcaanéécú imíwu néénéécutu íjcyáné uwááboju

51 Ehdúu Jetsóó íúwáábóné nǐjcautu néé múúhakyé:

—¿A ícyooca ámuha mélléebójucoó íñá nééiyóné o úwáábohíjcyáne? Áánéllíihyée muha menée:

—Éée Ávyéjuúbej, ímí muha mélléebó ícyooca íñá tene nééiyóne.

52 Áánéllíihyée neebe múúhakyé:

—Muuráhjáa tujkénúene Píívyéébé taúhbaju úwáábohíjcyámema ícyooca tsúúca íjcyáné míñéecu uwáábó íhdéénema béhne Píívyéébé avyéjutu íjcyane. Aane muurá teene íhdéene Píívyéébé waajácúháámí pañe ijcyáhi. Áánetu íñe béhne ámuhadívú ó bóhówátsohíjcyáhi.

Jetsóó Natsaréeri úwaabóne

(Mc 6.1-6; Rc 4.16-30)

53 Ehdúu Jetsóó tsíeménéhjitu íúúbállénej tééveri íúwaabóné nǐjkevádú muha mepée tétsihdyu. 54 Aamée muha méúújeté

Natsaréevu dibyée píívyéoomívu. Áijyúu idyé úwaabójúcoobe tétsíi múnáake pihcyáávějá pañevu. Áábedíi iúllévenúne néjcatsímye:

—¿Aca kiátú aabye iújcúné waajácuri panévaré méénúráityúronéhjí méénuhíjcyáhi? ⁵⁵ ¿Aca tsá éhne aabye úméhewááné wákimyéi múnáájpi hajchi íjcyatúne? ¿Aca tsá éhne tsiiju Maaríá íjcyatúne? Muurá dííbyé nahbémú Jacóóboo, Jotséee, Tsimóoo, Jóódaá, éhdume. ⁵⁶ Áhdure muurá íñaallémú íchihyi. Aabéjii muhdú ¿kiátú waajácú ehdu nénehji múu méénune?

⁵⁷ Ehdúhjáa dííbyedítyú ínééne tsá ditye cáhcútsohíjcyatú dibye díityéké úwáábohíjcyaróne. Áámekée neébe:

—Tsiytye muurá ihdyu avyējuullé Píívyéébé ihjyú uubálle múnáájpiíkye. Áánetu ihyájkímú íjcyarómé tsá ávyejúúlletú dííbyeke.

⁵⁸ Ehdúu dííbyeke ditye cáhcútsohíjcyatúnéllii tsá éhnííñevu dibye méénújúcootú méénúráityúronéhjí tétsihvu.

14

Tsojtsó múnáajpi Jóáa dsíjívéne
(Mc 6.14-29; Rc 9.7-9)

¹ Aanéhjáa dííbyedítyú tsaate úúballé Gariréa íiñújí avyējuube Heróodeke. ² Áánélliihyéhjáa neebe iúníu múnáake:

—Tsáijyu múúne tsojtsó múnáajpi Jóáa tsiíñe bohííhií. Téénéllii muurá eene piivyéteebe méénúráityúronéhjí imyéénune.

³ Diibyée muurá Heróodé nééjuri dsíjívetsómé Jóáakeé. Muuráhjáa dííbyedívú iékéévetsóne úwááñéhiyi íchíjchútsóóbedívú cuvéhoojánútsoóbe. Ehdúhjáa méénuube íñahbe Perípé taaba Herodíá dííbyemáyéjuco íjcyalle nééjuri. ⁴ Diibyéhjáa Heróodeke íllu nehíjcyaaabe Jóáa íñáhbé táábama dibye íjcyánetu:

—Tsá muurá tene ímityú díñáhbé táábake u táábaváne.

⁵ Ehdúhjáa dibye nehíjcyáné hallútú imílléroobe téijyuréjuco ídsíjívetsóné dííbyeke. Áronáacáhjáa nuhnévebe Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpi dibye íjcyane iwáájácúne míamúnaa dííbyeke ávyejúúllehíjcyánélliihye. ⁶ Áijyúhjáa ítsimávajcóójí úújeténéllii diibye Heróodé wáñehjívatéhi. Áané pañéhjáa ídsídúelle Herodíá ajyúwá wahtsí pámeere úúbámyé úmíwávu. Aanéhjáa dííbyeke ávyéta ímí pájtyéneri ímíjyúúvebe mítyane.

⁷ Áánélliihyéhjáa díílleke neebe íiná dille dííbyeke táúmeíñevu

iájcuíñé ímiááné állítuubére. ⁸ Áánélliihyéhjáa tsíju úwaabódújuco dille nééne dííbyeke:

—Ó imíllé oke u ájcune tsojtsó múnáajpi Jóáá níívaúvú bohtájiri.

⁹ Ehdúhjáa dille nééne kímóhcó dííbyeke pajtyéráhi. Áronáacáhjáa iállítuúné dibye nééne pámeere dííbyé uubámyé lléébójúcóónéllii tehdu méénuúbe. ¹⁰ Aabéhjáa tsúuca tsaatéké wallóó diibye Jóáa cúvéhóójari íjcyáábeke ditye ikípiyuúcuté íhñiwau. ¹¹ Ahdújucóhjáa pééme ikípiyuújújeu tsívane bohtájiri. Áávúhjáa ajcúme díille bád síjcájake. Áávúhjáa ájculle tsíjúke.

¹² Áánélliihyéhjáa dííbyeúvú mamýmú tsááme dííbyeúvú ñtémeho iújcúyéne cuuúhi. Átsihdyúhjáa Jetsóo éllevu ipyééne úúballémé ehdu Jóááke tene pájtyene.

Majcho mítyámedívú Jetsóó úújetétsóne
(Mc 6.30-44; Rc 9.10-17; Ja 6.1-14)

¹³ Átsihdyúu muha mepéé mñneri tsíhyullévú múha íjcyátúhullévú múúhaye meíjcyároki. Áronáacáhjáa tsúuca míamúnaa waajácújucóó kiávú muha mepééneé. Áhullévújucóhjáa ditye péécunúné íjchityu pacóómivá múnaáre. ¹⁴ Aanée téhullévú muha meúújeténáa mñné pañétú Jetsóo íjchívyebe ñtécunú tétsihyíjyuco míamúnáácóbaúvú íjcyane. Áámedíi ídáátsóvéne bóñtsoobe chéméméhjikéhjáa ditye tsájtyémeke. ¹⁵ Áijyúu tsúuca cúvéhréjuco tene néénéllii muha menéé dííbyeke:

—Tsúuca cúvéhréjuco teene múubará íjcyátútsihyi meíjcyánáaáca. Ílluréjuco walló íjtyéke íchííj pñhírí íjcyájáhji múnáadítuú tsíeméné iújcune ditye imájchoki. Muurá tsá imájchoma ditye íjcyatúne.

¹⁶ Áánélliihyéé neebe múúhakye:

—Ívéémekéami ó wálloóij. Ámuháyé bo mémajchótsoj.

¹⁷ Áánélliihyéé muha menéé dííbyeke:

—Áronáa méhdi tsáhojtsíhovaré páahóónema míútyétsiye amóóbemútsi.

¹⁸ Áánélliihyéé neebe múúhakye:

—Áyu cána metsívaj.

¹⁹ Ehdúu múúhakye íñééne diityéké neebe ditye iáhcúbaki. Átsihdyúu teene páahóóné amóóbemútsima iékéévéne téhdújtsoobe Píívyéébeke cáámevu icyárúúvénema. Áánemáa teene idyóhdáhnunévú múúhakye dibye ájcune muha méwajtú pámeekére. ²⁰ Aanée muha memájchónetu pámeere méoovéhi. Áánetúu coéváné 12-rujtsívá úvérujtsíñe wáhpe. ²¹ Aamée eene

diityémá muha memájchome wajpíímúré 5,000-meváubáhjáa walléemuháñema tsiime éévémeityúrónáaaca.

Nújpácýó hallúrí Jetsóó úllene
(Mc 6.45-52; Ja 6.16-21)

²² Áané boonétúu Jetsóó múúhakye néé muha dííbyé ihde mǎneri mepájtye tsíñejcúeúvú dibyéi mǎmúnáake pítýájcóné hajchóta. ²³ Aabéhjáa diityéké ipítýájcótsihdyu péé iye múha íjcyátúhullévú cámeñbaúvú Píívyéébema íihjyúvaki. Aabéhjáa íjyunú téhullévu. ²⁴ Áánaacáa muha tsúúca píinééuríjyucó meíjcyánáa ávyétá ihnáhó kíjyébama nohji múúhakye wájojcóhi. ²⁵ Aameíkyée muha mepéépiñáa cóójí pañévú diibyéhjáa Jetsóó tsájucóó múúhá tujkévetu nújpácýó hallúrí úlleebére. ²⁶ Áábekée muha maájtyúmíne meíllityéne menéjcatsíhi:

—¡Áyúúj, naavénécobáubá bo eene aabye tsáá métujkévetuj!

²⁷ Áronáacáa neebe múúhakye:

—¡Méíllityédíñe, oóre!

²⁸ Áánéllihyée Pééodoro néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, áyu cána ímiáané diibyéjucó u íjcyáhajchíí o péé diéllu ehdu nújpácýó hallúrí.

²⁹ Áánéllihyée neébe:

—Cáhawáá dichaj.

Ahdújucóo Pééodoro mǎnetu nítýeíñúné nújpácýó hallúrí úlleebéré dííbye éllevu. ³⁰ Áronáacáa kíjyeba ávyétá ihnáhó néeneri íllityéne ílluréjucó dibye búuuvéne. Aabée dííbyedi wáníjcyámeíbyé néehí:

—¡Ávyéjuúbej, oke ihdyu pájtyetétso!

³¹ Áánéllihyée íhyójsítu iékéévéébeke neébe:

—¿Aca íveekí tsá oke ímí u cáhcújtsotúne?

³² Aamútsíi mǎné pañévú úcáávénáa tsúúca kíjyeba íhvetéhi.

³³ Áijyúu pámeere téémí pañe muha meíjcyame Jetsóó lliñévú memíhmóúbáne menéehí:

—Ímiáanéjucóha ihdyu Píívyéébé Hajchi uú.

Chéméméhjike Jetsóó bóhítsóné Genetsarée íiñújiri
(Mc 6.53-56)

³⁴ Ehdúu muha úneu mepájtyeme méúújeté Genetsarée íiñújivu. ³⁵ Aanée tétsíi múnaa Jetsóoke iwáájácúne úúballé pahúllevaré téené íiñújí múnáake. Aamée tsívahíjcyá chéméméhjike dibye íbóhítsoki. ³⁶ Aamée dííbyeke néé íwajyámúubávúré dibye idyómájcótso íbóhíki. Ahdújucóo ímiáané dííbyeke íwajyámutu dómajcóméjucó bóhíhíjcyáne.

15

Ímichi ñná míamúnáake tútávajtsóne
(Mc 7.1-23)

¹ Áhdurée tsáijyu Jerotsaréetu paritséómuma taúhbájú uwáábojte Jetsóo éllevu itsááne néé dííbyeke:

—¿Aca íveeki dímamýmú tsá méénuhíjcyatú méihdé múnáaúvúu úwáábohíjcyádu?

² Tsá muurá ditye nítyámeíhíjcyatú imájchóíñé ihde Píívyéébé úmíwávú múúne meímíbájhómeíñé meméénune.

³ Áánéllihyéee neebe diityéke:

—Árónáa muurá téhdure Píívyéébé taúhbaju nééne tsá ámuha melléébohíjcyatú ámuháyé meípívyéjtsóné uwááboju ámuha meúraávyehíjcyánéllíihye. ⁴ Muurá dííbyé taúhbaju nééhií:

“Ámúháj caánímuke múu iwájyúne avyéjuulléhi. Áánetu íllure cáánímuke tútávátsohíjcyámé ihdyu óvi dsíjivéhi.” ⁵ Ehdu muurá tene néérónáa ámuha tsíñejcúvúré méúwáábohíjcyáhi.

Muurá ámuha ménehíjcyá tsaapívá cáánímútsikye ipíaabóné íimíllétúhajchíí nééiyóne: “Tsá o píívyetétú ámuútsikye o píaabóne. Muurá ámuútsikye o píáábóiyódú íhvane Píívyéébekéréjuco o íicuvéne.” ⁶ Aanévá ehdu íhgyúváróóbé

hallurí tsá ñná íjcyatú diityétsikye díbye píáábótúrónáaaca. Ehdu muurá ámuha méúwáábohíjcyáhi. Aame muurá ámuha Píívyéébé taúhbaju íllure méwaagóohíjcyá ámuháyé meípívyéjtsóné uwááboju ámuha meúraávyehíjcyánéllíihye.

⁷ Ímiáámeúvúdu ámuha méícyahíjcyá bañú múnáa ámuha meíjcyame. Muuráhjáa ímiáánéjuco Píívyéébé íhgyú uubálle múnáajpi Itsaía ámuhádítyú nééneé:

⁸ Íjtye oke ávyéjútsohíjcyará hállúéjuriye. Tsá ávyeta íííbúuri oke ditye ávyéjútsohíjcyatúne. ⁹ Íllure íállíñe oke durúvahíjcyáme. Aame iye ípívyéjtsóné uwáábojúúné

úráávyehíjcyá pánehjídú tátyaúhbajúúné úráávyéúvúdu.

¹⁰ Ehdúu íñétsihdyu Jetsóo tsiíñe pámeere tétsii íjcyámeke nééhií:

—Ímíñeúvú melleebúcunúco ñná nééiyóné ámuhákye o nééiñe ámuha mewáájácuki. ¹¹ Muurá panévare míamúnáa óóvene tsá diityéké tútávajtsótúne. Muurá ihdyu diityé ííbúwá déjúcoturé ímityúné íjtsaméi tsááne diityéké tútávajtsóhi.

¹² Ehdúu díbye néénéllii muha dííbyeke menééhií:

—¿Aca ú waajácurá eene ehdu u nééne aatyé paritséómuke ávyéta tsaríyé pájtyene?

¹³ Áánéllihyéee neebe múúhakyé:

—Muurá múúne úmihé pañétú mepée mebájtsótúné uméhé íínehe metábahjúcúne méwaagóóhi. Ehdú muurá níjkyéjiri íjcyaahe Lihíyó avyéjúeje íjcyatúme ímítyú ícyahíjcyámé wágóóóveéhi. ¹⁴ Áeméjté íjcyámedi tsá meíícúvéityuróne. Muurá éhne múúne hállúvatúme íjcyadu tsá ditye wáájácúmeityúne. Muurá tsahtúré hállúvatúme íjcyame tsátyéjcatsíyómé tsaméhíjjuco áákityéiyóné wáhyéju dííwáné pañévu. Ahdu muurá díitye. Ehdúu Jetsóó nééhií.

¹⁵ Átsihdyúu Péédoro néé dííbyeke:

—Áyu cána bo múúhadívú bóhowájtsó peíyené u nééné uwááboju íiná nééiyóne.

¹⁶ Áánélliihyée neébe:

—¿Aca ihdyu eene ámuha meíjcyarómé tsá mewáájacutú íiná tene nééiyóne? ¹⁷ Muurá panévare meóóvehíjcyanéhíj pevéneré méjpiítyu pajtyéhi. ¹⁸ Áánetu ihdyu míamúnáá ííbúwá déjúcotúré ímítyúné íjtsaméi tsááne díityéké tútávajtsóhi. ¹⁹ Muurá díityé ííbúwá déjúcotu ichívyehíjcyané panévare ímítyúné íjtsaméi ílluúne: Ditye dsíjívétsócatsíhíjcyanéhíj, ditye ihdícyámema dómácócatsíhíjcyanéhíj, ditye nánícyatsíhíjcyanéhíj, ditye állícyatsíhíjcyanéhíj, ditye tsíjtyedi néhni íhjúvahíjcyanéhíj. ²⁰ Énehíj ihdyu díityéké tútávajtsóhi. Tsá eene Píívyéébé úmíwávú ímíbájchoméiyóné íhyójtsine níjtyámeityúme májchone díityéké tútávajtsótúne. Ehdúu Jetsóó néé múúhakyé.

*Tsííñé ííñújí múnáalle Jetsóoke cáhcujtsóne
(Mc 7.24-30)*

²¹ Átsihdyúu muha mepée Tííroó, Tsidóoo, íjcyácoomícyú íjcyané ííñújivu. ²² Átsihyíhjáa íjcyalle Canáa múnáalle Jetsóó éllevu tsáá íllu wáníjcyámeíllére:

—Ávyéjuúbej, Dabííúvúj tsíménémúhaabe u íjcyáabej, óhdi ihdyu dídaatsóve. Ájyúwa naavéné ípañe íjcyalle ávyétá íhnáhó ícúbáhrámeíhi.

²³ Ehdúu dille néérónáa tsá díbye íiná néétu díílleke. Áánélliihyée muha dííbyeke menéehí:

—Áálleke píáábó dille íóómiki. Íjyévé medéjutu wáníjcyámeílléré tsááhií.

²⁴ Áánélliihyée neébe:

—Tsáháa tsíjtye múnaa jodíómú íjcyátúmeke o píáábo o tsáátune. Muuráhjáa ihdyu Píívyéébe oke wallóo íjraéémuke o píáábo éhne múúne obééjámú mújtdadu néémeke.

25 Ehdúu Jetsóó néérónáa ídátsójkímyeílléré dííbyé lliñévu imímóúúvéne nééhií:

—ÍAvyéjuúbej, árónáa óvįyjuco ihdyu oke piáábo!

26 Áronáacáa neébe:

—Tsá muurá tsaapi ítsíímedítýú majcho idyójtúcúne oohímýekéréjuco téénevu ájcúítýuróne.

27 Áronáacáa neéle:

—Ihdyúhde tehdújúcoóro, Avyéjuúbej. Áronáa muurá múúne oohímýé įjcyarómé majchó íaabájajte májchónetu dójcionéwuúji.

28 Áánéllihýé neebe díílleke:

—Ímiáánéha oke, muulle, u cáhcujtsóhi. Ahdícýane ihdyu óví uke ó piáabóhi.

Ehdúu Jetsóó díílleke nééné tujkéveríhýyáa tsúúca díílle aýúwá bohįjucóóhií.

Páhdúváré nééne chémeháñeri chéméméhjike Jetsóó bóhñtsóne

29 Átsihdyúu muha tsiiñe Gariréa unéuvu mepééme tétsihvu meúújeténáa páhbaú hallúvú ácúúveébe. 30 Áábedívúu idýé mítýane míamúnaa pihcyaavémé tsivácunú páhdúváré nééneri chéméméhjike: Úllétúméhjike, hállúvátúméhjike, įhýúvátúméhjike, pevéviiúji néméhjike, tsijtye tsííñéeméneri chéméméhjike. Áámécóbaúvukée bóhñtsohįjcyáabe. 31 Ááneríi míamúnaa ullévenúhįjcyá eenée įhýúvahįjcyatúmé tsúúca įhýuvájúcóóneri, páviiújii némehji imįjpyeténeri, úllehįjcyatúmé tsúúca úlléjúcóóneri, hállúvatúmé hálluvájúcóóneri. Áánemáa duurúvámé muha mecáánívahįjcyáabe Píívyéébeke.

Majcho mítýamedívú Jetsóó úújetétsóne

(Mc 8.1-10)

32 Ááné boonétúu Jetsóó múúhake nééhií:

—Mítýane ó ídáátsové įjtye tsúúca pápilhchúúj coojívájucó meéma įjcyamedívú imájchó óúúvéneri. Aane tsá o imíłletú májchótúmeke o wállóóiyóne. Tsáįjyu múu juuvávyuré chéméiyómé áýáháñeri.

33 Áánéllihýé muha menéé dííbyeke:

—Áronáa žkiátú meújcúnetu mémájchótsóiyá áýámekéjįva múubará įjcyátútsihýi meįjcyame?

34 Áánéllihýé múúhake neébe:

—žAca múhduná méhdi majcho? Áánéllihýé muha menééhií:

—Įjcyáné 7-hova páahóónema áýánéwu amóme.

35 Áánéllihýé neebe ditye íáhcúbaki. 36 Áánemáa teene páahóónema amómeke íékéévéne téhdújtsoobe Píívyéébeke.

Átsihdyúu idyóhdáhínunévú múúhake ájcuube muha mewájtú diityéke. ³⁷ Áánée imájchóne pámeere tsaímíyé óóvénetu coéváné 7-rujtsíva. ³⁸ Áánée diitye májchome wajpíímúré 4,000-meváubáhjáa walléemuháñema tsiime éévémeityúrónáaaca. ³⁹ Ehdúu imájchótsóné boonétú botsíi wáloobe diityéke. Átsihdyúu muha mǎneri mepée Máádará cóómí ijcyáhullévu.

16

Paritséómuma tsadotséómú Jetsóoke néé méénúráityuróné dibye imyéénuki

(Mc 8.11-13; Rc 12.54-56)

¹ Áijyúu paritséómuma tsadotséómú tsáá Jetsóo éllevu. Áamée díibyeke imújtátsóro néé iévéhoowávú méénúráityuróné dibye imyéénuki.

² Árónáacáa neebe diityéke:

—Muurá cuuvé pañe níjkyeji tújpañúnetu ámuha méwaajácú tsíjcyooji ímí nééíñe. ³ Áánetu cúúvénetu teji tújpañúcooca ámuha méwaajácú téjcooji ímityuj cóójí íjcyaiñe. Ehdú muurá ámuha ímiáámeúvúdú méwaajácú muhdú néjyju muhdǎvané cóójí íjcyaiñe. Árome ¿íveekí tsá ámuha mewáájácú okée iwáloone tsúúca ámuúhake Píívyéébe páhduváré nénehji imyéénúneri úúballéjúcohjycaróne? ⁴ Aame ámuha ímiáámejǎí ¿íveekí méimíllé méénúráityuróné o méénune téénetu oke ámuha mecáhcuútsokíjǎvari? Óví ihdyu Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpíi Jonáake pájtyedu néene oke pájtyénetu ámuha méwaajácú ímiáané diibyéjuco o íjcyane. Ehdúu Jetsóo diityéke néené boone muha diityédítú mepée tsiéllévúréjuco.

Paritséómú uwáábójuu Jetsóo ímamyémuke téibúwajtsóne

(Mc 8.14-21)

⁵ Áamée únéú tsiñéjcuvu muha meúújetétsihvu méítsaavé múúha májchóhjáa muha maábájǎvéne. ⁶ Áánáacáa Jetsóo múúhake nééhií:

—Téibúwá méíjcyaco. Méíícúvedí paritséómuma tsadotséómu éhné pááá ooríchori.

⁷ Ehdúu múúhake dibye néénéllíi muha ménéjcatsíhi:

—Méubáhané médóviyíjcyó páááhóubaré metsívátúnéllíi ehdu meke neébe.

⁸ Ehdúu muha méíjtsámeíñe iwáájácúne neebe múúhake:

—¿íveekí ámuha apááñeríyé méíjtsámeí memájchó mééma íjcyátúneri? Áánéllíihyéha ihdyu tsá ímí ámuha oke mecáhcuútsotúne. ⁹ ¿Muhdú wáájácúpityúme ámuúha? ¿A tsá

ámuha mewáájácutú éhnée 5-hovátúré páahóónetu 5,000-meváké o májchótsónetu pívárujtsívá pátyeevéne? ¹⁰ Áhdure ¿aca tsá ámuha meítsáávetú éhnée 4,000-meváké 7-hovátúré o májchótsónetu múhdúrujtsívá cóeene meújcune? ¹¹ Aane ¿muhdú íivane tsá ámuha mewáájácutú tsiíñeriyé ámúhama o íhjúvaróné ámúhakye o nééneé: “Méíicúvedí paritséómuma tsadotséómu éhné pááá ooríchori?”

¹² Ehdúu dibye néénetu botsíi muha mewáájácuuvé ímiáané téénetu dibye múúhakye néétune. Ihdyúhacáa paritséómuma tsadotséómú uwáábó múhdurá nééne múúhakye mújtátsóiyónetu muha metéhmémeí dibye múúhakye nééneé.

Péédoro néé mépájtyetéebé Jetsóó íjcyane
(Mc 8.27-30; Rc 9.18-21)

¹³ Átsihdyúu muha ‘Tsetsaréa Pirípo’ némeí cóómí íjcyané iíñújivu meúújetétsihvu múúhakye neébe:

—¿Aca muubá o íjcyane míamúnaa óhdityu nehíjcyá íñe Míamúnáájpidívúu o ípívyéévéébedítu?

¹⁴ Áánélliihyée muha menéehíi:

—Tsaate nehíjcyá tsojtsó múnáajpi Jóáava tsiíñe bóhiibe u íjcyane. Áánetu tsijtye nehíjcyá éjyúuvúu ícyahíjcyámé Píívyéébé ihjúu uubáalle múnáadítu Eríaa, Jeremíaa, íjcyámútsidítu tsaapi u íjcyane.

¹⁵ Ehdúu muha menééneéllii múúhakye neébe:

—¿Ácooca ámuha muubá o íjcyane menéehíi?

¹⁶ Áánélliihyée Péédoro néehíi:

—Muurá uu Críjto míamúnáake u pájtyetétsoobe ímiáábé Píívyéébé Hajchi.

¹⁷ Áánélliihyée neébe:

—Tehdújuco, maímijyúhde tsáma uu Tsimóó Jonáá hajchi u íjcyáabe. Óví Píívyéébe uke píaabóhi. Tsá muurá míamúnáa uke tükévéjtsóneri ehdu u íhjúvatúne. Muurá ihdyu níjkyéjiri íjcyáabe Llihíyóré uke tükévéjtsóneri ehdu ú íhjúváhi.

¹⁸ Áábeke téhdure uke o néé Péédoro dimyémé íjcyane ‘nééwayu’ nééiyóne. Muurá nééwayu íiná wááótuúdu u neébe ú íjcyáa múhdumé oke cáhcújtsómedítu ímichi ídyéjúcóejpi. Áánéllii muurá tahñéjté íjcyámeke tsá íná muhdú méénúityuróne. Muurá dsíjivéjúcoorómé tsiíñe bóhíhi. ¹⁹ Áhdure uke ó picyóó díjtyééveri míamúnáa iwáájácu muhdú níjkyéjiri íjcyáabe Píívyéébé avyéjúejte íjcyáíñe. Aane íñe íñújiri múhdurá ícyahíjcyané míamúnáa díuwááboju cáhcújtsotúmé tsá tééneéjte íjcyatú níjkyéjiri íjcyáabe Píívyéébe néhdújuco. Áánetu teene cáhcujtsómé ímí ícyahíjcyámé tééneéjte íjcyá dííbyere néhdújuco.

20 Ehdúu iñééné boone múúhakyee neebe muha muuca meúúballétu ímiááné diibyéjuco Criíto mepájtyetétsoobe dibye íjcyane.

Ídsijíveíñé Jetsóó úúballéne
(Mc 8.31–9.1; Rc 9.22-27)

21 Átsihdyúu múúhakyee úúballébe muhdú Jerotsaréevu péébeke túkevétsojtémá llúúvájte avyéjutee, taúhbájú uwáábojtee, íjcyame ícúbáhrané níjcautu dííbyeke dsíjívétsoíñe. Ároobe 3 coojívatu tsiíñe íbóhííñé úúballébe. 22 Áánéllihyée Péédoro múúhadítu idyówajcáróobeke néehíí:

—Tsáha Ávyéjuúbej, kiá Píívyéébe íjcyánáa íñá uke pájtyeéhi. Tsá íñá uke pájtyeítu.

23 Ehdúu Péédoro néérónáa Jetsóó íllure dííbyeke uhbáhi. Neebépeé:

—ÍDíhne óhdítu Náve Naavénej! Ílijyévéne oke u túhútsohíjcyáne! Muurá míamúnáa íjtsaméiyé dípañe íjcyánéllíí tsá u wáájacutú muhdú Píívyéébe óhdítu íjtsaméíñe.

24 Átsihdyúu neebe múúhakyee:

—Tsaate oke íúraavyéné ímillémé óvíí ímillédú íicyahíjcyánetu ííhveténe úraavyé wáiyúmeítu mére ícúbáhrámeiyóné pañe. 25 Muurá ímillédú ííñújiri íjcyáiyóneriyé tsúúrameíhijcyámé tsá pájtyeítu. Áánetu teene ííhvétsoone ookéréjuco ímí íúraávyéíñeri tsúúrameíhijcyámé pájtyeéhi. 26 ¿Aca íínetú meke píáábóiyóné tsáijyu múu mewágóóóóvénaa mítyane meéhneváne? ¿Mityá íjcyané tsane mepájtyeítu ehnííñevu tsáimiyé meíjcyáiyónej? 27 Muurá oo Míamúnáájpidívú o ípívyéévebe Llíhíyó avyéjuma ó tsaá dííbyeéjte níjkyéji múnáama. Áijyu muurá pámeere újcuú muhdú íicyahíjcyáne áhdo. 28 Muurá ímiááné ámúhadítu tsáhái tsaate dsíjívéítu táavyéjú bóhówaavéné ájtyúmitúme. Ehdúu Jetsóó néé múúhakyee.

17

Jetsóó tsíhdyúreevéne
(Mc 9.2-13; Rc 9.28-36)

1 Átsihdyúu 6 coojívatu tsajtyeébé Péédoro, Jacóóboo, íñahbe Jóááa, éhdúmeke caméhbauvú múha íjcyátúhullévu. 2 Áhullévúhjáa diityédívú tsíhdyúreevébe. Íhyúmíhjáa ajchúcunú cóójiejpi nuhba ajchúcunúdu. Áhduréhjáa íwajyámú ávyeta cádiúcunú peetédu. 3 Áánacáhjáa Moitsée,

Eríaa, íjcyamútsí dííbyedívú bóhówáávémútsima ihjyúvaábe.
 4 Áánéllihyéhjáa Péédoro nééhií:

—Ávyéjuúbej, ¡Maímijyu ihdyu mee íchihyj! Ahdícyané u ímílléhajchíí metsu meméénu 3-wawa nújuwáané dihñéwaa, Moitsée éhwaa, Ería éhwaa, éhdune.

5 Ehdúhjáa Péédoro ihjyúvánáa ojtso ávyeta ájchúcunúné diityédívú niityéhi. Áané pañétúhjáa Píívyéébe nééhií:

—Áánu muurá Hájchíwúuke o wájyúúbedi mítyane ó imíjyúúhií. Áábeke ihdyu tsáma méllééboco.

6 Ááneríhjáa mítyane iíllityéne íhvóhobáme. 7 Áánéllihyéhjáa Jetsóó diityéké dócárájcoobéré nééhií:

—Méíllityédíñe. Méíjyocúúve.

8 Ahdújucóhjáa íjyocúúvéne tsiíñe ditye ítérónáa tsáhájucu múha íjcyatúne. Iiyéjucóhjáa Jetsóó tétsihyi.

9 Ehdúhjáa diityédívú itsíhdyúréevéne oomívú diityéké neébe:

—Tsáma méúúballedíñeí muucá íñe ámuha maájtyumíné Míamúnáájpídívúu o ípívyéévebe o dsíjívvebe tsiíñe o bóhítúné hajchóta.

10 Áánéllihyéhjáa nééme dííbyeke:

—¿Ácooca muhdú íívane taúhbájú uwáábojte nehíjcyá Eríava tsiíñe bóhówááveíñé míamúnáake pájtyetétsóíbye bóhówááveíñé íhdéwu?

11 Áánéllihyéhjáa neébe:

—Ééé, ímiáánéjucóhdée tene némeíñé Ería bóhówááveíñé míamúnáake pájtyetétsóíbyé úmíwari díbye diityéké íhdénu dííbyema. 12 Ahdújucóo muurá díbye bóhówaavéné tsojtsó múnáajpi Jóáa eenéé Ería díbye íjcyane némeíbye. Áróobekée muurá míamúnáa ávyéjuúlletúmé múhdurá dáríívehíjcyá mújyú ookéréjucu Míamúnáájpídívúu o ípívyéévéébeke idyáííveídyu.

13 Ehdúhjáa Jetsóó néénetu botsíi diitye 3-meva waajácú tsojtsó múnáajpi Jóááúvudítýú díbye nééneé.

*Méiváteri chéméébeke Jetsóó bóhítsóne
 (Mc 9.14-29; Rc 9.37-43)*

14 Aamée tsúúca tsiíñe wajtsí múúhadívu.

15 Áánáacáa tétsihyi mítyane míamúnáa íjcyámedítýú tsaapi Jetsóó líiíñévú ímímóúúvéne néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, cána ihdyu óvíjyucu hájchíwúudi dídaatsóvej. Mítyane ícúbáhrámeíhíjcyaaabe imyéivaténeri. Aabe ápíchó áákityéhíjcyá cúújúwá pañévu. Tsáijyu áákityéhíjcyaaabe téhi

pañévu. ¹⁶ Aane íñe íjtye díamamyému éllevu diityéva óóma íbóhíitso o tsívároóbeke tsá ditye bóhíitsoótúne.

¹⁷ Áánélliihyée neébe:

—Íjuhúúj, múhduré míamúnaáhana ihdyu ímiáané ámuuha Píívyéébeke cáhcújtsópityúme! Aane íñe ¿múhajchótá ámúhá muhduré o áábúctúne ámúhakye ó úwáábohíjcyáá ímíñeúvú ámuha mecáhcújtsoki? Ehdúu múúhakye íñetsihdyu neébe:

—Áyu cána bo íllevu metsívaj.

¹⁸ Áhdújucóo ditye tsájtyéébé pañe naavéné íjcyáábeke dibye úhbánetu dibye íjchivyéne. Áané boonée tsúúca ímíjpyetéébe.

¹⁹ Áané boonétúu muha tsamééré meíjcyátsihvu dííbyeke menééhi:

—¿Aca íveekí tsá muha mepíívyetétú meíjchívyetsóné naavéneke eene u méenuhíjcyádu?

²⁰ Áánélliihyée neebe múúhakye:

—Ámuha Píívyéébeke ímí mecáhcújtsótúnéllii tsá ámuha mepíívyetétú tehdiívane meméénúiyóne. Muurá ímiááneturé ámúhakye o néé mojtáátsá neeváúwu áyá néérou muhdú kéemevédú ímí ámuha Píívyéébeke mecáhcújtsoca muurá cámehbáú ínéiyá tsíhtsihvu ámuha menééjuri. Ehdú ímí Píívyéébeke ámuha mecáhcújtsoca tsá íiná ámúhadívú túhúúíturóne. ²¹ Muurá ihdyu téeméjpiikye mewáágóo májchotúme Píívyéébeke piáábó métáúmeíhi. Ehdúu Jetsóo néé múúhakye.

*Ídsíjiveíñe tsiíñe Jetsóo úúballéne
(Mc 9.30-32; Rc 9.44-45)*

²² Áhdurée Gariréa íñújiri muha meíjcyánáa tsiíñe múúhakye neébe:

—Míamúnáájpidívúu ípívyéévéébedívú muurá tsaapi ékéévétsoó ímítýúmeke. ²³ Áábeke ditye dsíjívétsoobe muurá 3 coojívatu tsiíñe bóhíhi. Ehdúu dibye íhjuváné ídátso múúhakye pajtyéhi.

Duurúvájá wáábyuta pamévakéré ditye áhdotsóne

²⁴ Aamée Capenaóovu muha meúújeténáa duurúvájá wáábyuta dsíidsike áhdótsohíjcyámé tsáá múúha éllevu múúhakye íáhdótsoki. Aamée Péédoróké néé Jetsóodityu:

—¿Aca tsá ámúhá avyéjuube áhdóityú duurúvájá wáábyuta pamévaré áhdohíjcyáne?

²⁵ Áánélliihyée Péédoro néé diityéke:

—Íhdyúu áhdóíbye. Ehdúu ditye nééne Jetsóoke iúúballe Péédoro dííbye éllevu tsájá pañévú úcáávérónáa íhdere népéjtsóobe dííbyeke:

—¿Aca muhdú ú ijtšúcunúhi, Tsímoj? ¿Muucá múúne áhdótsohíjcyámé ávyéjute? ¿A íiñúji múnáakére? ¿Mityá tsííñé íiñúji múnáakej?

²⁶ Áánéllihyéé neebe Péédoro:

—Muurá múúne tsííñé íiñúji múnáakére áhdótsohíjcyáme.

Áánéllihyéé Jetsóó nééhií:

—Aanéjíí ¿muhdú tsííñé íiñúji múnáájpiubájíí ó áhdoóhi?
²⁷ Áronáa ihdyu o áhdotúné múhdurá ditye íjtšúcunútu cáhawáa pijcyuté úneuj. Aane u píjyúcuúbé ihjyú pañe tsaji dsíídsiji u ájtyúmiñívú ú áhdóteé mééma tsamútsimájucó. Ehdúu Jetsóó néé Péédoróke.

18

Jetsóoke ímamyémú dilló caabyé íhtsútuube diityédítýú íjcyáiyóne

(Mc 9.33-37; Rc 9.46-48)

¹ Ájyúu muha Jetsóoke menééhií:

—¿Aca caabyé múúhadítýú íhtsútuube íjcyáa níjkyéjiri íjcyaaabe Píívyéébé avyéjuri muha meíjcyácoóca?

²⁻³ Áánéllihyéé tsííménéwúuke ipíúvääbeke múúháj piñévéú ipícyóóne neébe:

—Ímiáané ámúhakye o néé íjtye tsíime ínéikyé wáájacutúmé íjcyadu ámúhá íjtsaméí cápáyóóvétúhajchíí tsá ámuha meíjcyáítýú Píívyéébé avyéjúeje. ⁴ Muurá Píívyéébé avyéjúeje idáátsóméhjiúvú tsííméwuúmú íjcyadu néeme íjcyá íhtsútujte. ⁵ Muurá íñe áánu idátsó tsíímene íjcyadu táuráávye múnáa idáátsóméhjiúvú néemeke íícúvehíjcyámé ookéjucó íícuvéne.

Tsaatéké ímityunévú meíbúwajtsóné apíchó nééneé

(Mc 9.42-48; Rc 17.1-2)

⁶ Áánetu botsíi oke cáhcujtsómé idátsó tsííméwuúmúdúréi néemedítýú tsaatéké ímityunévú íbúwátsohíjcyámekéubá múu apáhajchíí íjkyééháñetu néwáyúcobané íóhbáñúmeke wájojcó móóá pañévéú apíchó diityé úmíwa néené íhdétu. ⁷ ¡íveekíami íñe íiñújiri ímityúmé íjcyame ténejcúvú tsíjtyeke íbúwátsohíjcyaj! Árómeke ihdyu máidáátsoju tene pájtyeíñe.

⁸ Ahdícyane ámúhá hojtsíneri ímityúné ámuha meméénuhíjcyáhajchíí múu kípiyújcúmeí téhojtsíji. Áhdure ámúháj tuhááñeri ímityúne éllevu ámuha mepéhíjcyáhajchíí múu kípiyújcúmeí téjtuháji. Muurá ihdyu ímí ámuha meíjcyáa ámúháj piítyu tsátsihjítsá íjcyájucóóoturómé ámuha mepájtyetéhajchííjyu. Áánetu muurá idátsó

ámuha méjycyaá ímí ámúháj piiháñé néérome mújyú áabatéiyúnéj cuujúwá pañévú ámuha mewágóóóvéhájchííjyú. ⁹ Áhdure ámúhá hálluúneri ámuha maájtyumíné ímityúné meméénuhíjcyáhájchíí méwaagóó téuhji. Muurá ímí ámuha méjycyaá tsánejcúeúhjí íjcyájúcóóturómé ámuha mepájtyetéhájchííjyú. Áánetu ídátso ámuha méjycyaá tsaúúcuma ámuha meijcyarómé cúujúwá pañévú mewágóóóvéhájchííjyú.

*Obééjá mújtánetu íjcyáné uwááboju
(Rc 15.3-7)*

¹⁰ Ahdícyane tsá múu tsiíméwuúmú íjcyadu idáátsóméhjiúvú nééné cahcújtso múnáake éhdiiválletúne. Muurá íjcyámé diityé tehméjté níjkyéjri múnáa Llihíyoma dííbyeke diityé hallúvú piááboju táúmeihíjcyáme. ¹¹ Muuráhjáa Míamúnáájpidívú o ípívyéévebe o tsáá ímityuháñé mújtátsómeke o pájtyetésoki.

¹² ¿Aca tsáápí obééjámú 100-meva íjcyámedityú tsaapi mújtaca tsá díbye ímunáajte 99-meváréjuco íjcyámeke tsátsihvu ípícyóóne néhcóityuró dííbyeke? Muurá néhcóíyoóbe. ¹³ Aane muurá dííbyeke íájtyúmíne mítyane ímíjyúúvéíyoobe pámeeréé íjcyácooca ímíjyúúne ehniíñevu. ¹⁴ Ahdu muurá níjkyéjri íjcyabe Méécááni tsá ímíletú dííbyé uráávye múnáa ídátso tsiíméwuúmú íjcyadu néémedityú tsáápíubaré wágóoovéne.

*Tsíjtyema múhdurá meíjcyane meímíbachójcatsíñe
(Rc 17.3)*

¹⁵ Ahdícyane ámuha cahcújtso múnáadityú ímityúné tsaapi ámúhama méénúhájchíí múu iíye díbye íjcyátsihvu bóijcyú téénetu díbye illéébóhájchíí ímímíáávyeiki. ¹⁶ Aane díbye lléébótúhájchíí múu pívámevájjuco ímíñeúvú íhjuváné dííbyema. ¹⁷ Aame néérone díbye táhjálléhájchíí múu pámeeréjuco cahcújtso múnáa idyóbéévéne íhjuváné dííbyema. Áámeke idyé díbye táhjálléhájchíí múu ílluréjuco íhvejtsóné íhdícyaabéduréjuco díbye íjcyaki.

¹⁸ Muurá ímiááné ámúhakye o néé muhdú níjkyéjri íjcyabe Píívyéébe néhdújuco íñe ííñújiri míamúnáake ámuha metúkévétsohíjcyádú ámuha meíjcyaiñe.

¹⁹ Áhdure idyé ámúhakye o néé mútyétsi tsane íjtsámeíñé hallúvú Llihíyó Píívyéébe níjkyéjri íjcyáábeke piáábó táúmeihájchíí muurá piáábóíibye diityétsikye. ²⁰ Muurá Píívyéébeke cáhcujtsómé pívááturómé tamyémeri píhcyáávéméj piíne oo diityéké o piááboki.

²¹ Ehdúu Jetsóó néénéllii Pééodoro néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ¿aanéhaca íñe múhdújyúvú ó idáátsóvéiyá óóma ímityúné méénúmedi? ¿A 7-íjyúva?

22 Áánélliihyéé neébe:

—Tsáhaá, paíjyuvaré múu ídáátsové uke ímityúné méénúrómédi.

Ídáátsóvéiyóné ímíllétúúbedítýú íjcyané uwááboju

23 Muurá níjkyéjiri íjcyabe Píívyéébe pámeemáyé íavyéjú ímbájchoó tsáné avyéjuubéhjáa íhyájkímú pevénére dííbyedítýú náhjihénuhíjcyané díityémá ímbajchódu.

24 Tujkénúhjáa ímbájchóroobe mítyane pevénére dííbyedítýú náhjihénuhíjcyáábema.

25 Áronáacáhjáa tsá dibye píívyetétú teene íínetú íáhdóiyóne. Áánélliihyéhjáa díibye íavyéjuube neé tsaatéké dííbyedívú íñáhjihénuíñé páneere íhñénéhjima íítsíimemájucó teene múhdutú dibye áhdóityúrónélliihye. 26 Áánélliihyéhjáa díibye íúnú múnáajpi dííbyé lliíñévú ímímóúúvéne dííbyedívú ídáatsójkímyeíñe neéhií: “Ávyéjuúbej, cána ehdícyároné pañéi daabúcú íñe úhdityu o náhjihénuhíjcyané uke o áhdohíjcyatúne. Ukéi chooco ó áhdoó páneére.” 27 Ehdúhjáa dibye neénéllii dííbyedi ídáátsóvéne tsáhájucó dibye áhdótsotúne. Áábé hallúríhjáa tsá íñá íjcyájúcootúne.

28 Ehdúhjáa íavyéjuube dííbyema ímbájchótsihdyu péébe cábuuvé tsaapi íñahbéébedívú téhduréhjáa dííbyedítýú áyánéwu íñáhjihénúné áhdohíjcyátúúbedívu. Áábekéhjáa íjkyéétu íéékévéne neébe:

—Ó ímíllé ícyoocaré oke u áhdone óhdityúu u náhjihénúne.

29 Áánélliihyéhjáa téhdure dííbyé lliíñévú ímímóúúvéne ídáatsójkímyeíñe neéroobe dííbyeke: “Muúbej, cána ihdyu óvíjyucóí daabúcú tsaríyóné pañe teénej. Ukéi ihdyu chooco ó áhdoóhi.”

30 Áronáacáhjáa tsá dibye ímíllétú ídáátsovéné dííbyedi. Ílluréjucóhjáa dibye cúvéhoojánúné dííbyeke.

Aabéhjáa cúvéhóójá pañe íjcyá dííbyeke íáhdótúné hajchóta. 31 Ehdúhjáa íñahbéébeke dibye dárívéné tsijtye íñahbéjteke ídátsó pájtyénéllii íavyéjúúbeke úúballémé muhdú dííbyeke tene pájtyene. 32 Áánélliihyéhjáa íavyéjuube píuvá dííbyeke.

Áábekéhjáa népéjtsóobe: “Uu táúnú múnáajpi, ¿íveekí ávyetá ímityuube uú? Úhdí muurá o ídáátsóvéne ó íhvejtsó páneere ávyetá mityáné óhdityu u náhjihénúné u áhdohíjcyatúne.

33 Ahdu muurá díñahbéébedi u ídáátsóvéne ú íhvéjtsóiyá páneere úhdí o ídáátsóvéne o íhvejtsódu.”

34 Ehdúhjáa íavyéjuube dííbyeke íñéene ílluréjucó icyáyobáavaténe icyúvéhoojánúúbedívú ícúbáhratsóné teene dibye áhdótúné hajchóta.

35 Ehdú muurá ámuhákye méénúibyee Llihíyó níjkyéjiri íjcyaaabe ámuha ímiáánéjucó ámuhá íbúuri ámuhá náhbedi meídáátsóvétúhajchíjyu.

19

Táábávájcatsímyé wáágóójcatsítyuróné Jetsóó úwaabóne (Mc 10.1-12; Rc 16.18)

¹ Ehdúu Jetsóó nétsihdyu muha mepéjucóó Gariréatu Jodéa iínújivu Joodáá tsiñéjucuvu. ² Áhullée mítyane míamúnaa úráávyehíjcyá dííbyeke. Áámedítýúu chéméméhjike bóhítsohíjcyaaabe. ³ Ájyúu tsaate parítséomú dííbyeke imújtátsóro dííbye éllevu itsááne néehíí:

—¿A tehdújucó tsaapi méwakyee íhvéjtsóiyóné ihdícyáné hallútúre? ⁴ Áánéllihyée neébe:

—¿Aca tsá ámuha meéévehíjcyatú Píívyéébé waajácuháámi? Muurá téhaamítú caatúváné díbyée páné ihdéene ípívyéjtsóné níjcaúvú téhdure ípívyéjtsóné wajpii, wallee, íjcyane muhdú tene íjcyáidyújucó. ⁵ Áánemáa muurá téijyújucó díbye néene wajpi wáleeke ityáábávállema ííneíñé cáánímútsidítýú díílle máyéjucó íjcyá tsaheécoréjucó tsáápiye íjcyáiyódu. ⁶ Aamútsí muurá mítyétsi íjcyáromútsí tsaheécoréjucó íjcyáíñé Píívyéébé ípívyéjtsódújucó. Áánéllii tsá tsaate ityáábávájcatsícyooca dówáávéítýuróné. ⁷ Ehdúu Jetsóó néénéllii néeme dííbyeke:

—Áánáacaráhjáa ¿íveekí Moitsééúvú úwáábohíjcyá metáábávárólleke meíhvéjtsóiyóné tééne waajácuháámí mecáátúnúhaamívú maájcnema? ⁸ Áánéllihyée neébe:

—Muuráhjáa ihdyu eene ámuha meíjcyadu dítye cáhcujtsópítýúnéllii ehdu nehíjcyaaabe tehdú tene néétúrónáaaca. Tsáháa Píívyéébe tehdú teene ípívyéjtsótúne. ⁹ Áánéllii ámuhákye o néé tsaapi mewa ímityúné tsíjtyéhjima méénútúrólleke íhvéjtsóne tsíjpíllekeréjucó táábáváhajchíí muurá ímityúné méénuube íveekí méwamájíí tsíjpíllema íjcyáneri. Áhdure idyé tsaapi íhvéjtsólleke táábávaabe ímityúné meenúhi.

¹⁰ Ehdúu Jetsóó néénéllii muha menéehíí:

—Ímí tehdújúcooro teene táábávájcatsí néérónáa tsíñéjcutú múhdurá tééne. Áánéllihyéubá óvíjyácóóiyóné tééne.

¹¹ Áánéllihyée neebe múúhakyee:

—Árónáa tsá pamévaré píívyetétú tehdú íjcyane. Apáámyéré ihdyu Píívyéébe pícyohdújucó íjcyame píivyeté tehdú íjcyane.

¹² Muurá íjcyámé tsaate ípyée ípívyeevédújucó wáleeema

íjcyáiyóné píívyetétúme. Áhdure ijcyámé tsaate míamúnaaré méénúnetu wáalleema íjcyane píívyetétúme. Áánetu ihdyu tsaate imíllé íyéejteré íjcyane ñná túhújtsotúmé níjkyéjiri íjcyaae Píívyéébé avyéjúeje íjcyáneríyé ñííjiveki. Ahdícyane ihdyu óví caatyé íyéejteré íjcyane ímillémé tehdu ijcyáhi. Ehdúu Jetsóó néé múúhake.

Tsiiméké Jetsóó llúúvanúne
(Mc 10.13-16; Rc 18.15-17)

13 Áijyúu tsaate ítsíimeke tsivá dííbye éllevu dibye diityé hallúvú piááboju ityáúmeí Píívyéébeke. Áánélliihyée muha menéé íñevú ditye tsiiméké tsivane íllure dííbyeke ityúhújtsoki. 14 Árónáacáa neebe múúhake:

—Óvi ihdyu tsiváme. ¿íveekí ámuha mécátuhtsóhi? Muurá diitye tsíime íjcyadu néémé wáábyuta Píívyéébé avyéjú ijcyá níjkyéjiri. 15 Ehdúu íñéene diityéké dócárájcoobéré Píívyéébeke piáábó táúmeí diityé hallúvu. Áané boonétúu tétsihdyu muha mepéé tsiéllévuréjuco.

Ováhtsá Jetsóoma íhgyuváne
(Mc 10.17-31; Rc 18.18-30)

16 Tsáijyúu téhdure tsaapi ováhtsá ehnéva múnáajpi íjcyaae Jetsóó éllevu itsáane néehí:

—Uwááboóbej, ímiáábé u íjcyaae cána oke diñe muhdú o íjcyáiyóné múijyú o dsíjívéjúcóóityúne bóhí o újcuki.

17 Áánélliihyée neébe:

—¿Aca íveekí eene oke ú dilló ímiáábedi? Muurá ihdyu apáábyéré Píívyéébe ímiáábe. Ahdícyane cáhawáá dííbye taúhbajúúné néhdu diicya múijyú u dsíjívéjúcóóityúne bóhí u újcunc u ímilléhajchíjy.

18 Áánélliihyée neébe:

—¿Aca keená teene dííbyé taúhbajúúne? Áánélliihyée úúbáleebe teene taúhbaju íllu nééneé:

—Tsá múu míamúnáake dsíjívétsotúne. Tsá múu íhdícyámema dómacójcatsítyúne. Tsá múu nánivatúne. Tsá múu állíuutúne. 19 Múu avyéjuullé díícyáánimútsikye. Pamévakéré múu wajyú muhdú u wájyúmeídyu.

20 Ehdúu Jetsóó nééneéllii neébe:

—Muuráhjáa ihdyu táayáábedityuré tehjújuco o ícyahíjcyáne. ¿Mityá íjcyánéi tsiíñe ñná o méénúiyónej?

21 Áánélliihyée neébe:

—Ihdyu panévatúré ímiáábé u íjcyane u ímilléhajchíí dítsíméné náhjihénúne ídáátsóméhjike piáábo. Áijyuhdyu

ímiááné ú ávyéjúúteé níjkyéjiri íjcyaaabe Píívyéébé avyéjuvu. Aane cáhawáá ehdu méénúne ookéréjuco durááavyej.

²² Ehdúu Jetsóó nééne kímóhcó pajtyé dííbyeke mítyane dibye éhnévánéllíihye. Aabée ílluréjuco pééne kímóóveebére.

²³ Áánéllíihyéé Jetsóó néé múúhakey:

—Ímiáánetúré ámúhakey o néé éhnéva múnaa íhtsútúnetu úcáávéiyóné Píívyéébé avyéjuvu. ²⁴ ¿Aca muhdú caméélló ánéétóhéjutu pajtyéiyáhi? Áhdure ¿aca muhdú díitye éhnéva múnaa Píívyéébé avyéjuvu úcáávéiyáhi?

²⁵ Ehdúu dibye nééneri muha meúllévenúne menééhií:

—¿Aca ihdyu múhdutúra pájtyetéiyóme?

²⁶ Áánéllíihyéé múúhakey ííténe neébe:

—Tsá muurá míamúnaa píívyetétú iye ipájtyetétsámeíñe. Áronáa Píívyéébe píivyeté díityéké ipájtyetétsóné íná dííbyedívú túhúútúnéllíihye.

²⁷ Áánéllíihyéé Péédoro nééhií:

—Ávyéjuúbej, muuráhjáa páneere muha meíhvéjtsóne uukéréjuco meúraavyéne. ¿Aane muhdúí íñe teéne? ¿Íná muha méújcuú tééné hallúvu?

²⁸ Áánéllíihyéé múúhakey neébe:

—Ímiáánetúré ámúhakey o néé páneere tsíhdyuréjuco ímíbáavyécooca Míamúnáájpidívúu o ípívyééveebe o ávyéjuutéíñe. Áijyu idyé ámuha téhdure méíjcyaaá 12-hava ámuha múnaa íjraéémú íjcyámé avyéjujte. ²⁹ Muurá páneere íjcyátsíhjíma imúnáake íñahbémuu, íñallémuu, cáánimuu, méwamyuu, ítsíimee, íjcyáromeke ipícyoíñúne ookéréjuco iúráávyéné wákimyéí méénume éhnííñevu tsaímíyé íjcyaaá mújyú muhdú íjcyáityúmeréjuco. ³⁰ Áronáa ihdyu téííbúwá méíjcyaco. Muurá íñe ícyooca íhtsutúmé íjcyame ídátsó téijyu waagóojte íjcyáahi. Áané lliíñévú íñe ícyooca ídaatsómé ávyéjúúteéhi.

20

Tsaate wákímyeíñetu íjcyáné uwááboju

¹ Muurá Píívyéébe níjkyéjiri íjcyaaabe pámeemáyé íavyéjú ímíbájchoó éhne múúne tsaapi íúmihé wákimyéí múnáama díityé wákimyéí ímíbajchódu. Tsaapíhjáa muurá íúmihé pañétú óova dítye íááhívétso cúúvénetúré nehco wákimyéí múnáake. ² Aanéhjáa tsúúca iújcúmeke neebe 10-haamívá tsájcooji íáhdoíñe. Áánemáhjáa wallójúcoobe dítye iwákímyeíki. ³ Áané boonétúhjáa idyé cójíhréjuco néénáa tsiíñe tsíjtyeke néhcotéébé úújeté tsaate tsátsii pevétaré íjcyámedívu.

⁴ Áámekéhjáa neébe: “Ámuúhaj, óóma méwákímyeítýé táúmihé pañe. Ámúhake ímí ó áhdoóhi.” Ahdújucóhjáa ditye wákímyeítýene. ⁵ Ááné boonétúhjáa idyé tsiíñe cójípñe péébe újcujé tsíjtyeke. Átsihdyúhjáa tsiíñe péébe újcujé tsíjtyeke. ⁶ Ááné boonétúhjáa ávyétá cuuvé pañejuco péébe úújeté tsaate pevétaré ijcyamedívu. Áámekéhjáa neébe: “¿Íveekí wákímyeítýumé ámuha pevétaré?” ⁷ Áánélliihyéhjáa neémeé: “Muhdú múha múúhake táúhbáneñí ñná muha méwákímyeiyáhi.” Áánélliihyéhjáa neébe: “Ané óóma mepéene méwákímyeítýé táúmihe. Ámúhake ímí ó áhdoóhi.” Ahdújucóhjáa ditye péene díbyema.

⁸ Ááné iijyúnuvúhjáa diitye wákímyeí múnáá tehmeébeke neébe: “Áyu illuréjuco wákímyeí múnáake dááhívétsómeke dahdo. Nihñérené úcáávemedítýú ú áhdótujkénuúhi. Ááné boonétúí ú áhdoó tujkénuné úcáávemeke.” ⁹ Ahdújucóhjáa díbye eenée ávyétá nihñéejtéré cuuvé pañe úcáávemedítýú áhdótujkénúné tsáápiitsáké 10-haamívá díbye tépallí múnáajpi néhdunéjuco. ¹⁰ Aanéhjáa diitye eenée tujkénú cúúvénetúré úcaavémé ííténe íjtsámeí díbye áhdoíñe éhniíñevu pájcoojíré ditye wákímyeíñélliihye. Árónáacáhjáa diityéké téhdunéré 10-haamívá áhdoóbe. ¹¹ Aanéhjáa múhdurá diityéké pájtyénéllii tépallí múnáajpidítýú líihcyámeímye. ¹² Áámedítýúhjáa tsaapi neé díbyeke: “Aca muhdú íívane aatye ícyoocárené cuuvé pañe úcáávemeke ú ahdó íñe muha cójijhajchótá állócohíváneri mewákímyeímyeke u áhdodúnére.” ¹³ Áánélliihyéhjáa neebe díbyeke: “Muúbej, ¿acáne tsá o néétu téhdune 10-haamívá ámúhake o áhdoíñe tsájcoojí wákíméi? Áánerá tsáháturo ímityúné ámúhake o dáriívetúne. ¹⁴ Ahdícýane wa eene uke o áhdone dékéévéne dipyej. Muurá ihdyu ó imíllé áyanéwu wákímyeíyómema tsahdúnéhjírre o áhdone pámeekére. ¹⁵ ¿Aca tsá u wáájácutú o ímillédú o áhdóiyóné tadsíídsídivu? Anéjííva oke ú neéiyá múhdurá o dáriívéne. Áhdure tsá u nómiutááváityuró pámeemáyé ímiáábé o ijcyáneri.” Ehdúhjáa neebe tépallí múnáajpi díbyeke. ¹⁶ Ahdícýane íñe ícyooca íiye íhtsutúme íjcyane ítsúcunúmeíhijcyámé nihñéétsihvu ídátsó waagóojte íjcyáahi. Ááné lliíñévú íñe ícyooca ídaatsómé ávyéjúúteéhi. Muurá mítyámeke táavyéjú wákímyeívu o újcúrómedítýú uhjéméré ímí teene úraavyémé ávyéjúúteéhi. Ehdúu Jetsóó úwaabó tsaapi íwákímyeí múnáama diitye wákímyeí ímíbájchónetu.

Ídsíjiveíñe tsiíñe Jetsóó úúballéne
(Mc 10.32-34; Rc 18.31-34)

17 Átsihdyúu múúhaye 12-meva Jerotsaréevu dííbyema mepéénáa juuvávvyú múúhake neébe:

—Mepéé íñe Jerotsaréevu.

18 Ácoomívú muurá Míamúnáájpídívúu o ípívyéévébedívú tsaapi llúúvájte avyéjútémá taúhbájú uwáábojtéké óhdivu ékéévétsoóhi. Aame neé oke ídsíjívétsoíñe. 19 Áábeke muurá oke íhvéjtsóimyé jodíómú íjcyátúmé hójtsí pañévu. Aame óhdi iúúhívaténe oke imyéénúúbeke ílluréjuco wátyétyéhcuíñé páwachékevu o dsíjíveki. Ároobe tsiíñe ó bóhíí 3 coojívatu. Ehdúu Jetsóó neé múúhake.

Jacóóbomútsíj tsiíju Jetsóoma íhjuváne
(Mc 10.35-45)

20 Téjyúu Tsebedéó taaba Jetsóo éllevu itsááne íllímutsi Jacóóboo, Jóááá, íjcyamútsí múúhama íjcyámútsikye ipíúváne dííbyé lliíñévú mí móuuvé piáábó ityáúmeíki. 21 Áálleké neébe:

—¿Íñetú uke o piáabóné ú imílléhi?

Áánéllihyé neéle:

—Ó imíllé íjtyetsi hájchíwúumútsí úúma páñétúétsihyi íjcyane díavyéjuri u íjcyácoóca.

22 Áronáacáa neebe díílleke:

—Ávyeta tsá u wáájacutú íná u táúmeíñe. Ehdúu díílleke íñetsihdyu díityétsikye neébe:

—¿Aca ámuhtsi ávyetá íhnáhó méícúbáhrámeíyá muhdú o ícúbáhrámeídyu?

Áánéllihyé neemútsi:

—Ééé, muhtsi méícúbáhrámeíyáhi.

23 Áánéllihyé neebe díityétsikye:

—Ímiáánéhde ámuhtsi méícúbáhráméíhi. Áronáa ihdyu páñétúétsihyi táavyéjuri o íjcyácooca tsá oore ámuhtsikye táúniúvú o pícyóóityuróne. Muurá ihdyu Llihíyóré pícyoó caatyéké iwábyújtsómeke.

24 Ehdúu Jetsóoma díityétsí íhjuváne múúhake díityétsí nahbéjté 10-meva muha meíjcyámeke tsarí pajtyéhi.

25 Áronáacáa múúhake ipíúváne neébe:

—Ámuha muurá méwaajácú íñe ííñújiri íjcyáné avyéjulte pamévaré íhtsutúmé íjcyane ímilléne. 26-27 Áánetu ihdyu íñe ámuha tsúúca tahñéjté meíjcyame tsá múu tehdu neétune. Ámúhadítýú tsaapi íboohówaabe íjcyane ímíllebe múu íñahbéjteke íícuvé íñe muhdú Míamúnáájpídívú o ípívyéévebe

o méénuhíjcyádu. ²⁸ Tsáháa muurá o tsáátu íhtsútuube ávyéjuube o íjcyáábeke míamúnaa oke íícúveki. Muuráhjáa ihdyu o tsáá diityéké o píaabódú íjcyabe diityé wájuryi o dsíjive teene cáhcujtsómé ipájtyeteki.

*Hállúvátúmútsikye Jetsóó ímjpyetétsóne
(Mc 10.46-52; Rc 18.35-43)*

²⁹ Aamée Jericóotu muha mepéémeke mítyane míamúnaa úraavyéhi. ³⁰ Áijyúu hállúvátumútsí juuvá úníuri ácuúcunúhíjcyamútsí tétsihdyu Jetsóoma muha mepájtyene iwáájácúne kéévánécoba néé dííbyeke:

—ÍÁvyéjuúbej, Dabíiúvúj tsiiménémúhaabe u íjcyáábej, múhtsidi ihdyu óvújyucó dídaatsóve!

³¹ Ehdúu dityétsí néénéllii tétsii íjcyame uhbá cúúvéhulléré diityétsí íjcyaki. Árónerí íícúvétumútsí éhníínevúré tsiíne néehíí:

—ÍÁvyéjuúbej, Dabíiúvúj tsiiménémúhaabe u íjcyáábej, múhtsidi ihdyu óvújyucó dídaatsóve!

³² Áánélliihyée Jetsóó íjyóócúúvéne néé diityétsikye:

—¿Íná ámuhtsi méimílléhi?

³³ Áánélliihyée neemútsi:

—Ávyéjuúbej, muhtsi méimíllé mahálluváne.

³⁴ Ehdúu dityétsí néénéllii mítyane ídáatsóvebe diityétsidi. Áánemáa diityétsikye íhyálluúúné díbye dócárájcónetu tsaímíyé íitéjúcoomútsi. Aamútsí dííbyekéréjuco úraavyéne.

21

*Jerotsarée pañévú Jetsóó úcaavéne
(Mc 11.1-11; Rc 19.28-40; Ja 12.12-19)*

¹ Aamée muha méwajtsí Jerotsarée píihíriyéjuco Bepajéé cóomí úníuri Oríivo bájú íjcyátsihvu. Átsihdyúu Jetsóó wallóó míityétsikye múúhadítýú técoomívu. ² Áámútsikyée neébe:

—Écoomi ípíihíré cóómityu óóma méujcúté íayáne íjju íllíma íjcyabe dóhjinúmeííbyeke. Áábeke metsíñaáyóne métsívaco. ³ Aane tsaate ámuhtsikye ‘ívéémútsikyé ámuhtsi métsíñaáyó’ néhajchíí méneéco: “Ávyéjuubéne múhtsikye néénéllíihye. Íícúiyévané ihdyu óómíchóííbye.” Ehdúu neebe diityétsikye.

⁴ Ehdúu pajtyéné Píívyéébé ihjyú uuballe múnáajpíhjáa íllu néhdújuco:

⁵ Tsióó cóomí múnáake mene: “Ámúha éllevu ámuhá avyéjuube tsaá ídaatsóné íayáne íjju hájchí hallúri.”

Ehdúhjáa neebe Píívyéébé ihjyú uuballe múnáajpi.

6 Aamútsíi tsúúca újcujé diibye íayáne íjjuke íllíma Jetsóó néhdújuco. 7 Áábé hallúu wájyamúúnetu muha meihbóné hallúvú íñerívyéne péjúcoóbe. 8 Áijyúu mítyane míamúnaa íjcyame íhbó íwajyamuunévú juúva. Tsaatée wájyaúúnevu íhbóhi. 9 Aamée dííbyema péé tsuullerí íjcyamee, idyéjuri íjcyamee, ehdu. Aamée wáñécohíjcyá:

—¡Ñóóooj, máávyejújtsó áánu Dabíiúvúj tsíiménémúháábekel ¡Maímijyu díbye Píívyéébe mémeri tsááneéj! ¡Ñóóooj, máávyejújtsó caame íjcyaaabe Píívyéébeke! Ehdúu iwáñéjcoéne nehíjcyáme.

10 Aabée Jerotsaréevu úcááveneri pámeere técoomí múnaa íbóriibaavémé nééhií:

—¿Múamí tsáma aátyej?

11 Áánélliihyée tsaate nééhií:

—Áánerá aabye Jetsóó Píívyéébé íhjuú uubáalle múnáajpi Gariréá íiñújiri íjcyacóómí Natsarée múnáajpi.

*Duurúvájá pañétú náhjíhe múnáake Jetsóó bóayóne
(Mc 11.15-19; Rc 19.45-48; Ja 2.13-22)*

12 Ááné boonétúu duurúvájá pañévú náhjihénújcatsímyeke téjá pañétú boáyoóbe. Wájójcoobée dsíidsike cápáyócohíjcyámé metsáwááne. Áhdurée íjúúmuke náhjihénuhíjcyámé acúúvéihcyúné wájójcoóbe. 13 Áánemáa neebe díityéke:

—Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “Íjya tahjya tééj á lliiñévú míamúnaa óóma íhjuúvahíjcyáijya.” Aaja ¿íveeki ámuha naní múnáá jaríyéjuco medíllone?

14 Áijyúu tééj á pañe hállúvátúméhjíma ímí úllehíjcyátuméhjí íjcyame dííbyeke piáábó táumeímyeke ímíjpyetétsoóbe.

15 Ehdúu téijyu méénuube méénuráítyúronéhjí. Áijyúu tsíime wáñécohíjcyá: “¡Ñóóooj! Átsihdyúu nehíjcyáme: ¡Máávyejújtsó aadi Dabíiúvúj tsíiménémúháábekel!” Aanée llúúvájte avyéjujtémá taúhbájú uwáábojte tsarí íjtsúcunúne Jetsóoke nééhií:

—¿A ú lleebo eene aatye nehíjcyáne? 16 Áánélliihyée Jetsóó néé díityéke:

—Ééé. ¿Aca tsá múijyú ámuha meéévetú Píívyéébé waajácúháámí téénetu íhjuváne? Íllu muurá nééneé:

Pámeere dííbyeke duurúvahíjcyá tsíime ñohñóríyeyi íjcyárótsíwuújimájuco.

17 Ehdúu Jetsóó díityéké nééneé boonétú muha mepéé Jerotsaréetu Betáaniávuréjuco. Áhullée tépejco muha mécuwáhi.

Higyéerahe Jetsóó pítuutsóne
(Mc 11.12-14, 20-26)

18 Áané tsitsíínevúu cúuvénetúré muha tsiíñe Jerotsarévu meóomííña Jetsóó ajyábáávatéhi. 19 Aabée juuvá únútu íjcyaha higyéerahe úújéjerá ‘néévahéubáhaja’ iñéénema. Áronáacáa tsá tehe néévatúne. Áánélliihyée ílluréjuco dibye teehe pítuúútsóobe nééené:

—Níhñécunu ílluréjuco u chéméihye ¿íveekí tsá u néévatúne?

Ehdúu dibye néénemáyé tsúúca íjtoíñu. 20 Áánéríi muha meúllévenúne menéé dííbyeke:

—¿Aca muhdú eene eehe higyéerahe peecútéré tsúúca cheméhi?

21 Áánélliihyée neebe múúhake:

—Muurá ímiáané ímíñeúvú ámuha mecáhcújtsoca tsá apááñéré íñe higyéerahe o chémétsónéeméné ámuha meméénútyuróne. Téhdure muurá ámuha menééjuri tsane cámehbáú íñeiyá móááj pínévu. 22 Ahdícyané muurá páneere íná Píívyéébeke ámuha metáúmeíñe ámúhake ájcúuibe ímiáánetúré ámuha ímí mecáhcújtsóhajchíjyu.

Jetsóó íhtsútu
(Mc 11.27-33; Rc 20.1-8)

23 Átsihdyúu idyé tsiíñe duurúvájá pañévu dibye úwáábónáa pañétúejte llúúvájte avyéjútémá túkevétsojte dííbye élluve it-sáane néehíi:

—¿Aca múúbé íhtsúturí u íjcyabe eene ehdu nénehji ú méénuhíjcyáhi?

24-25 Áánélliihyéhjáa neebe diityéke:

Áhdure ¿acáa múha nééjuri Jóáa tsótsohíjcyá cáhcújtsómeke? ¿A Píívyéébeé, mityá míamúnaáree nééjuri téené wákimyéi méénuhíjcyáabej? Áyu cána oke máañújcuj. Ámuha oke maañújcúhajchíi botsíi ámúhake ó neé múúbé íhtsúturí ténehji o méénuhíjcyáne. Áánélliihyée tsamééré néjcatsíhi:

—Muurá ‘Píívyéébé nééjuri tsótsohíjcyáabe’ menéhajchíi meke nééíyoóbe: “¿Áábekéráhjáa íveekí tsá ámuha mecáhcújtsotúne?” 26 Áánetu ‘míamúnaáree nééjuri’ menéhajchíi meke diitye míamúnaa téené hallútú méénúiyáhi. Muurá pamévaré cáhcujtsó ímiáánéjucóo Píívyéébé ihjyú uubáalle múnáajpi dííbye Jóáávu íjcyane. 27 Ehdúu íñéjcatsíñeri íñúhnévéne íllure nééme dííbyeke:

—Maáhuú, tsá muha mewáájacutúne.

Áánélliihyée neebe diityéke:

—Aanéjǰíva idyé ámuḥakye ó neé múúbé iḥtsúturí o méénuhǰcyáne.

Tsáápi hájchimútsidítýú ḷjcyáne uwááboju

²⁸ Átsihdyúu tsiíñe Jetsóó diityéké nééhií:

—ǰMuhdú ámuḥa méjtsúcunú tsiíñe ámuḥakye o úúballeíñe? Tsaapíhǰyáa illímútsidítýú ámiáábeke nééhií: “Llíhij, cána ḷhyajchíí méúmihe wákímyeítýej.” ²⁹ Áronáacáhjáa neébe: “Tsá o ímíletúne.” Áronemáhjáa bóónetu wákímyeítýeébe. ³⁰ Átsihdyúhǰyáa bóneébeke neébe téhdure. Áanéllihyéhjáa neébe: “Juúuj Llíhij, tehdújuco. Óví ó wákímyeítýéhi.” Áronáacáhjáa tsá dibye wákímyeítýetúne. ³¹ Aanée ǰcaabyé diityétsidítýú cáhcujtsó cááníkyeé? Áanéllihyée nééme dííbyeke: —Tujkénúejpíhǰyáa cáhcujtsóhi.

Átsihvúu neébe diityéke:

—Ímiáánetúré ámuḥakye o neé muurá múhdurá icyahǰcyáne walléémuma méiiñúǰi avyéjúúbé wáabyuta dsíídsike áhdótsohǰcyámé ímityúmé ḷjcyarómé ímǰpyéteé ámuḥajtane Píívyéébé avyéjúejtéréjuco iǰcyaki. ³² Muuráhjáa tsojtsó múnáajpi Jóáa ámuḥakye úwáábohǰcyará ímityúné ámuḥa meícyahǰcyáne meihvéjtsóne Píívyéébé icyáneǰcúvuréjuco ámuḥa meíbúwááveroki. Áronáacáa tsá ámuḥa mecáhcútsohǰcyatú dííbyeke. Áánetúu ihdyu muurá diitye ímiááne ímityúmé ḷjcyarómé dííbyé uwáábó icyáhǰcújtsóne ímǰpyetéhi. Áanáacáa ǰmuhdú íveekí tsá ámuḥa teene melléébóǰuoorómé meímǰpyetétúne?

Úmihé tehmé múnaa múhdurá dáríívémeíñetu ḷjcyáne uwááboju
(Mc 12.1-12; Rc 20.9-19)

³³ Cáhawáá mélleebúccunu tsiíñe ámuḥakye o úúballéne: Tsaapíhǰyáa íúmihe óóva íbájtsoné mǰcónúhi. Áánemáhjáa tsátsii ímbájchoobe téene néévá dótsúhcúmeítsíi. Áhduréhjáa jáhwu méénuube cáámé cónhauvú tééǰa pañétú tépalli téhmeméiǰyja. Ápallívúhǰyáa tsaatéké ityéhmétsóne aahívetéébé tsiíñe iñúǰi. ³⁴ Aabéhjáa tsúúca tene néévane iwáájácútsihvu wallóó íúnú múnáake diityémá ditye iwáallóoro téénetu dííbye éhné ḷjcyadúne. ³⁵ Áronáacáhjáa illure méénúpejtsómé diityéke. Tsáápiikyéhjáa néwayúúnevu aamúme. Áánetúhǰyáa tsǰjpiikyé dsǰjívetsóme. ³⁶ Áané boonétúhǰyáa idyé tsiíñe wáalloobe pívamevákéjuco. Árómekéhjáa idyé méénúpejtsóme.

³⁷ Áané nihñévúréhǰyáa wáalloobe illíkyeréjuco ‘íhya hájchíwu ḷjcyáneílii dííbyeke avyéjúúlléiyóme’ iñéénema. ³⁸ Áronáacáhjáa

dííbyeke íájtyúmíne néjcatsímye: “Aabye muurá íllíyējuco íñe cááníñúiyóne. Áánéllii metsu dííbyeke medsíjívétso mehnéréjuco tene íjcyaki.”³⁹ Ahdújucóhjáa íekéévéébeke ditye tépallítú íwávu itsájtyéne dsíjívetsóne.

⁴⁰ Ehdúu íúúballétsihdyu neebe díityéke:

—¿Aane íñe díibye úmihé aabáaabe itsáácooca muhdú méenuú díityéké eenée tépallívú díbye téhmétsoíñúmé ímityúné dáríívémeímyeke?

⁴¹ Áánélliihyée néémeé:

—Íhya ihdyu díityéké ídáátsóvétuubéré ídsíjívetsóne tsíjtyekéréjuco téhmétsoíñé tépallívú botsíi teene bajtso kéémévécooca tsáneevu dííbyeke ájjúímyeke.

⁴² Ehdúu ditye néérónáa neebe díityéke:

—¿Aca tsá ámuha múijyú meéévetú Píívyéébé waajácúháámi? Muurá tsátsihdyu nééneé:

Tsaúpe nééwayu jááháñé wákimyéi múnaa íñéhnílléne wáágóórou pícyámeí ímichi tééutu jaa éjkéiu. Muurá ihdyu Píívyéébere ehdu meenuú tehdújuco.

Ehdu muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé.⁴³ Aane ámúhake o néé Píívyéébé avyéjú ámúhá wáabyuta íjcyájúcootúne. Muurá ihdyu tsíjtye ímí óóma íjcyámé wáabyutáréjuco teéne.⁴⁴ Muurá teeu nééwayúdú o néébedítú íjcyané uwááboju cáhcújtsotúmé mújtaáhi. Áamedívú muurá o cáyobáavatécooca ílluréjuco ditye wágóóóveíñe.

⁴⁵ Ehdúu Jetsóó tsíeménéhjitu úwaabóné llúúvájte avyéjútémá parítséómú waajácújucóó díityéké díbye lléboobóne.⁴⁶ Áánélliihyée ímíllerómé dííbyeke iwáágoóné tétsihdyu. Áronáacáa nuhnévémé Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpi díbye íjcyane míamúnaa néhíjcyáneri íllítýénema.

22

*Táábávajcátsí wañéhjitu íjcyané uwááboju
(Rc 14.15-24)*

¹ Áhdurée tsiíñe Jetsóó úúballé muhdú Píívyéébe íavyéjú pámeemáyé ímíbájchoíñe.

² Neebépeé:

—Tsáne avyéjuubéhjáa ílli táábáváné wañéhjivu míñutsó mítyane míamúnáake.³ Ááme éllévúhjáa wáalloobe íúniú múnáake ditye íñéete ditye itsájúcoóki. Aaméhjáa úúbálletérónáa tsá ditye ímíletú itsááneé.⁴ Áánélliihyéhjáa tsíjtyeke tsiíñe iwáallóomeke neébe: “Méneete táuubámyeke ditye itsááne íñe ocájímú tutácóóné idyóóvaki.”⁵ Ahdújucóhjáa ípyéene ditye úúbállérónáa idyé tsá ditye ímíletú itsááneé.

Ícúvetúméhjáa íwákimyéiháñevuré péécunúhi. Tsaatéhjáa péé íúmihénevu. Tsiytyéhjáa péé náhjihévu. ⁶ Áánetúhjáa tsiytye íllure diityédí ícúbáhrámeke dsíjívetsóhi. ⁷ Aanéhjáa ílluréjuco diibye ávyéjúúbeke mítyane cáyobáávatétsóne. Áánéllihyéhjáa ítsodáhómuke táúhbaabe ditye diityéké ídsíjívétsóne diityé cóomí icyátzuhjácoki. ⁸ Ááné boonéhjáa idyé tsiytye íúníu múnáake neébe: “Tsúúca íñe hájchíwu táábáváné wañéhji májchoháñe méénúmeíjyúcoorá téénevu tsáameke memájchótsóiyóne. Ávyeta ímílléityúmekéhjáa o míñútsójúcooromé íñe tsá tsáátu meéllevu. Árone ihdyu óvi tehjújuco tsá ditye tsáátune, ímiáámejíí tsááiyáhi. ⁹ Ahdícyane cána étsihjívú mepéene ámuha maájtyúmidúmeke méuubállé ditye itsáákíi.” ¹⁰ Ahdújucóhjáa ditye pahúllevávú ipyééne pámeekéré íajtyúmidúmeke míñútsóné ímítyúróméhjimáye. Aaméhjáa tsúúca tsáame teeja wahpéhi.

¹¹ Ááme éllévúhjáa diibye ávyéjuube ipyééne ájtyumí tsaapi íhdícyájamáyé íwajyámuma diityéj píñe íjcyáábeke. ¹² Áábekéhjáa neébe: “Muúbej, ¿acáne íveekí íñe átérééjamáyé u tsáá béhjávu úcáávéne tsáátuúbe?” Ehdúhjáa ávyéjuube dííbyeke néénéllíi tsá díbye íñá neétune. ¹³ Áábedítyúhjáa íúníu múnáake neébe: “Áánúke íjtyúháácyuma íhyójtscu mechíjchúne áachívú peete íjcyátúhullévú mépicýóhje téhulle díbye ityáá íhwáñe íhhdónema.” ¹⁴ Ehdu neéne muurá íñe ímiááné páme wáabyutáréjúcooro Píívyéébé avyéjú íjcyáronévú uhjéméré úcááveéhi.

*Ííñújí avyéjúúbé wáabyuta dsíídsike ditye áhdotsóne
(Mc 12.13-17; Rc 20.20-26)*

¹⁵ Ehdúu Jetsóó úwaabóné paritséomú itsárílléne pítyácójcatsí muhdú dííbyedívú íñéétsoíñe. ¹⁶ Áánemáhjáa Heróódé icyánéjcuéjtemá tsaatéké íhdityu wallóomé dííbye éllévu ditye íñéete muhdúhjáa dííbyedítyú ipítyácójcatsíñe. Aamée itsááne dííbyeke nééhií:

—Ávyéjúúbej, muha méwaajácú ímiáábé u íjcyane állíútuúbe. Aabe muurá ú úwáábohíjcyá ímiááné keená Píívyéébe míamúnáadívú tújkevééllejító tsiytye múhdurá úhdivu íjtsúcunúroneri ícúvétuubére. Árómeke muurá pámeekéré tsaahúré ú íjtsúcunú muhdú ditye íjcyane u túhúúllétúnéllíihye. ¹⁷ Aabe ihdyu cána múúhakye díñe díicyánéjcutuj: ¿A tehjújuco ávyéjuube romáánómuube íjcyáábé wáabyuta dsíídsike ditye áhdótsóhíjcyáné maáhdóiyónej, mityá tsáhaáj?

¹⁸ Ehdúu íllure dííbyeke ímújtátsóro ditye díllone iwáájácúne neebe diityeke:

—Ávyeta mía bañú múnaa ámuha pánehjídú ímiáámeúvúdú meíjcyame ¿iveekí illure oke ámuha memújtátsóro mémávárijchóhi? ¹⁹ Áyu cána oke méuujétsó dsíídsijívu.

Ahdújucóo ditye tsájívu úújetsóné dííbyeke. ²⁰ Áájítúu húmi náávee, memee, íjcyane ííténe neebe diityéke:

—¿Aca múhúmi náávé eéne? Áhdure ¿mumémé eene tééjitu?

²¹ Áánéllihyée néeme dííbyeke:

—Tséétsá húmi nááve. Áábe méméré íñe tééjitu.

Áánéllihyée neebe diityéke:

—Ané wa ihdyu diibye Tséétsáke mááhdohíjcyá dííbye éhnéjuco íjcyanévu. Áánetu ihdyu Píívyéébeke máácuhíjcyá dííbyé wáábyuta íjcyanévu.

²² Ehdúu Jetsóó diityéké nééneri iúllévenúne ílluréjuco ditye pééne tétsihdyu.

Dsijivémé muhdú tsiíñe bóhíine tsaate díllone
(Mc 12.18-27; Rc 20.27-40)

²³ Ááné boonée téjcoojiré tsadotséomú tsáá dííbye éllevu medsjivémé tsiíñe mebóhíine cáhcújtsotúme.

²⁴ Aamée née dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, Moitséeúvúhjáa muurá née tsaapi méwadívú tsíímávátuube dsíjívéhajchíí íñahbéréjuco díílleke táábávaíñé dííbyeréjuco itsíímáva dííllédívú íñáhbeúvúu tsíímáváiyoéne.

²⁵ Aanée íjcyámé múúhadítú 7-meva tsané nahbému. Áámé amíaabée ityáábávároléjtane dsíjivé tehdu tsíímávátuubére. Áállekée bóneebéréjuco táábaváne. ²⁶ Ároobée idyé dsíjivé téhdure tsíímávátuube díílléjtane. Aanée ehdu pámeere 7-meva tsaapíllekére táábávarómé dsíjivé díílléjtane. ²⁷ Aanée nihñévuré díílleréjuco dsíjivéne. ²⁸ Aane cána múúhakye díñe ¿cáábyé taabá ímichi dille íjcyáiñé tsiíñe ditye bóhíicoóca?

²⁹ Áánéllihyée neebe diityéke:

—Íllure ámuha mémujtá Píívyéébe íhtsútuube íjcyáábé waajácúháámitu tene úwaabóné ámuha mewáajácútúnéllíihye.

³⁰ Muurá dsíjivémé tsiíñe bóhíijyu páneere cápáyóóveé tsíhdyuréjuco. Tsáhájucó muurá míamúnaa táábávácatsítúyúne. Muurá pámeere téijyu íjcyáá níjkyéji múnaáduréjuco. ³¹ ¿Aca tsá ámuha meéévehíjcyatú Píívyéébé waajácuháámi? Muurá téhaamítú nééneé: ³² “Aavaráaa, Itsáaa, Jacóóboo, íjcyámé Piivyéébé ó íjcyáhi.” Ehdú muurá Píívyéébe néénetu méwaajácú ditye íjcyane. Muurá ditye íjcyátuca tsá díbye nééítyuró diityé Piivyéébé íjcyane.

33 Ehdúu Jetsóó diityéké néeneri ullévenúmé muhdú dííbyé tujkéveeju íjcyáneri.

Ímichi páñétúejúúcu taúhbajúúcu
(Mc 12.28-34)

34 Aanée paritséómú iwáájácúne iiyéjuco píhcyaavéné dííbyedívu. 35-36 Áamedítýúu tsaapi taúhbájú uwááboobe Jetsóoke imújtátsóro néehíí:

—Ávyéjuúbej, ¿aca teene Píívyéébé taúhbajúúnetu keená ímichi páñétúene?

37 Áánélliihyée neébe:

—“Múu wajyú Dípiivyéébé Díavyéjuube íjcyáábeke ávyeta díííbúutúré páneere muhdú u íjcyáneri dííjtsaméiyi.”

38 Eene muurá ímichi páñétúene Píívyéébé taúhbajúúnetu.

39 Áánetu tsiíñe néehíí: “Pamévakéré múu wajyú muhdú u wájýúmeídyu.” 40 Éneecu ímichi páñétúenéécú Píívyéébé Moitséeúvuj tééveri pícyóóné taúhbajúúnetu. Áneecu néhdu mejjcyáhajchíí tsúuca méijcyá dííbyé ihjyú uubáalle múnaápe úwáábohíjcyádu. Ehdúu Jetsóó néé dííbyeke.

Muubá Críjto íjcyane
(Mc 12.35-37; Rc 20.41-44)

41-42 Aamée diitye paritséómúí peétúmeke tsiíñe neébe:

—¿Aca mújtsiménémúhaabé Críjto íjcyáiyóné ámuha méijtsúcunúhi?

Áánélliihyée néémeé:

—Dabííúvúj tsiiménémúhaabéiyó muurá dííbye.

43 Áánélliihyée neébe:

—¿Aanee idyé muhdú íivane dííbye Dabííúvú íjtsiménémúhaabe íjcyáííbyeke dílló íavyéjuúbedi? Muuráhjáa ihdyu Píívyéébé Apííchóré dííbyeke túkévéjtsóneri neebe dííbyedítýu:

44 Ávyéjuubée néé Táavyéjuúbeke: “Cána táúniúvúí díicya dímunáake o táhjáne hajchóta.”

45 Ehdúu muurá Dabííúvú néé Críjtodítýú íavyéjuube díbye íjcyane. Aane muhdú íjcyáíyoobe dííbyeúvúj tsiiménémúhaabe.

46 Ehdúu Jetsóó diityéké néene íáñújcútúnéllíi tsáhájucu tsiíñe dítye díllójúcootúne.

23

Paritséómuma taúhbájú uwáábojtéké Jetsóó núcópívetsóne
(Mc 12.38-40; Rc 11.37-54; 20.45-47)

1 Áijyúu idyé pámeere tétsii muha mejjcyámeke Jetsóó néehíí:

2 —Muurá taúhbájú uwáábojtémá paritséómú íjtsúcunúmeí

Píivyéébé Moitséeúvuj téeveri méénúné taúhbájú uwáábojte ijcyane. ³ Imiáánéhde tehdújuco ditye úwáábohíjcyáne. Aane melléébóne mécahcújtso. Áronáa ihdyu eene múhduhjírá ditye icyahíjcyánetu tsá múu íívatúne. Muurá ímí úwaabójúcooromé tsá tehdú ijcyatúne. ⁴ Aame míamúnáama tsíñéhjí taúhbajúúné ípívyétsohíjcyá diitye pañetu íjcyarómé teene úráávyénejííva awáá muhdú ditye iúráávyeki. ⁵ Muurá páneere íiná imyéénune méénuhíjcyámé míamúnáa diityéké imityájtsokiye. Aame muurá eene Píivyéébé ihjyu icyáátúnúné waajácúhaamínevu pícyámeihíjcyá íñéjuwáánetu íúmicóónetu. Áhdure eene tsíjtyé wajyámúúné ehníínevu íwajyámúúné icyáméjtsójácobájívu úcámeihíjcyáme. ⁶ Aame muurá wañéhjíné pañe imíllé íboohówátsihjívúré imájchone. Áhdure pihcyáávejáané pañe íjcyácooca imíllémé ímítsíjívúré íácuuvéne. ⁷ Téhdure imíllémé míamúnáa diityéké íávyejúúlléne patsíhjíwávúré uwáábojtédí díllone.

⁸ Áánetu ámuha tahñéjté meíjcyame tsá múu tehdú néétune. Tsá múu íjyácunútú míamúnáa ámúhake uwáábojtédí díllóiyóneri. Muurá ámuha tsahtúré tsané nahbémú meíjcyamé uwááboobe apáábyéré oo Críjtoó. ⁹ Ahdícyane tsá ámuha múúbaké mecááníváityú ííñújiri. Muurá níjkyéjiri íjcyabe apáábyéré ámúháj Caáni. ¹⁰ Áhdure tsá múu díllótsámeityú ávyéjútédi. Muurá oo apáábyéré ámúhá avyéjuúbe. ¹¹ Muurá ihdyu tsíjtyeke íícuvémé ímiááné ijcyá íhtsutúmé íboohówajte. ¹² Aame idáátsóméhjíúvú tsaííbuwáré íjcyame ávyéjuúteéhi. Áánetu íiye íhtsutúmé ávyéjute íjcyane némeihíjcyámé íllure núcójpívétsáméííhi.

¹³ Aane máidáátsoju ámúhake tene pájtyeíñé bañú múnáa pánehjídú ímiáámeúvúdú ámuha taúhbájú uwáábojtémá paritséomú meíjcyámeke. Muurá níjkyéjiri íjcyabe Píivyéébé avyéjújete íjcyáíyómeke íllure ámuha mémávárichohíjcyá múhdurá ténejcu ámuha meúráávyénéllíihye. Áánéllíi tsá ámuha dííbyé avyéjújete meíjcyáitúne. ¹⁴ Ááneréi íjcyáíyónáa jíveekí ámuha pííbájyujte walléémudítyú médótuhíjcyá ihjyáháñe? Ááne ehdu ámuha meméénuhíjcyánéhjí nucójpí ulléjijtóné úníúúnevu ámuha meíjcyáne Píivyéébema cááménécobájíúvú méihjyúvahíjcyá wáájácúratúne. Ehdu ámuha medáíívémeihíjcyáné déjúcotu muurá ávyétá íhnáhó ámuha méicúbáhráméííhi.

¹⁵ Téhdure íveekí ámuha pahúllevá múnáake úwááboméré mépehíjcyá ámúhá uwááboju múhdurá néene ditye iúráávyeki.

Muurá ímityúmeke éhniíñevúré ámuha métútávátsohíjcyá múhdurá meúwáábóneri. Áánéllii diityé hallúrí ápíchó cúújúwá pañévú ditye wágóóóveíñé ímichi ámúha lííñé íjcyane.

¹⁶ Máídáátsoju ámuuha éhne múúne hállúvatúme tsiéllevu tsátyéjcatsíiyódú menéeme tsá mewáájácúmeityú muhdú Píívyéébeke meúráávyéiyóne. Aame ámuha ménehíjcyá duurúvája mémerívá tsane ámuha meméénuíñé menéérone ámuha meméénúturóné muhdú néétune. Áánetúvá ihdyu tééjá pañéene óórótu méénúmeíñe mémeri tsane ámuha meméénuíñé menéérone ámuha meméénútúhajchíí ímityúné ámúhá hallúrí íjcyane ámuha ménehíjcyáhi. ¹⁷ Aame

ímiáané ámuha méijcyá éhne múúne hállúvatúme íjcyadu wáájácúmeityúme. ¿Aca keená ímichi máavyéjúúlléiyáhi? ¿A teene tééjá pañéene óórótu méénúmeíñéhíj, mityá teeja duurúvaja ímichi tééja tájpi pañéénéhíj íjcyajaj? ¹⁸ Áhdure ámuha ménehíjcyá Píívyéébé íicúvé covájtsómeíñé wáiji mémerívá tsane ámuha meméénuíñé menéérone ámuha meméénúturóné muhdú néétune. Áánetúvá ihdyu dííbyé íicúve mémeri ámuha tsane meméénuíñé menéérone ámuha meméénútúhajchíí ímityúné ámúhá hallúrí íjcyane ámuha ménehíjcyáhi. ¹⁹ Aame

ímiáané ámuha méijcyá éhne múúne hállúvatúme íjcyadu wáájácúmeityúme. ¿Aca keená ímichi máavyéjúúlléiyáhi? ¿A teene Píívyéébé íicúve, mityá teene wáiji ímichi téíjí hallúvú tene covátsómeíhíjcyáíjij? ²⁰ Muurá téjijí mémeri tsane imyéénuíñé tsaate néene dómajcó páneeréjuco múhduná téíjiene íjcyánéhjimájuco. ²¹ Áhdure idyé duurúvája mémeri tsane imyéénuíñé ditye néene dómajcó páneeréjuco tééjáne íjcyánéhíj Píívyéébe mémemájuco ímichi dííbyé wáábyuta tene íjcyánéllíihye. ²² Áhdure níjkyéji mémeri tsane imyéénuíñé ditye néene dómajcó Píívyéébekéjuco dííbyé avyéjú tene íjcyánéllíihye.

²³ ¡Ahdícyane máídáátsoju ámúhakye tene pájtyeíñej! Muurá tehdujúco ámuha Píívyéébeke meíicúveróné ámúha bájtsori. Árónáa ámuha mécoévahíjcyá teenéjuco awáá taúhbájutu pañétúetsíí íjcyane Píívyéébeke ámuha meúráávyéne tsaímíyé meijcyame tsíjtyeke mepíáábóiyóne. Ehdú ámuha tsanéhíjjuco meméénúiyóné tsá meméénuhíjcyatúne. ²⁴ Aame muurá ámuha éhne múúne hállúvatúme tsiéllevu tsátyéjcatsíiyódú wáájácúmeityúme. Muurá éetébáwu íjcyáróóbeke ámúha ádó pañétú ámuha mewáágoómé ¿iveekí caméélloke wáágóotúme dííbyemáyé ámuha máádohíjcyáhi?

²⁵ ¡Máídáátsoju ámúhakye tene pájtyeíñej! Muurá ámúhá lliyíhllóné, ámúhá bohtámú, ámuha ménítyuhíjcyará imíwu. Árónáa ténéhíj pañévú ámuha mepícyohíjcyá ímityúné

naníyí ámuha meúcuhiŋcyanéhji. ²⁶ Aame ámuha ímiááné hallúvatúme íjcyadu menéeme tujkénú méimibáávyé ámúhá íbuwááné íjtsaméí ímiáámeréjuco ámuha meíjcyane ámúhadítýú íbóhówaúcunúki.

²⁷ ¡Árónáa ihdyu máidáátsoju ámúhake tene pájtyeíñej! Muurá ámuha pánehjídú ímiáámédú éhne múúne níjkyéné pañe nehníwu néerone pánehjídú hállu imíwu meíítedu. ²⁸ Ehdu ámuha meícyahíjcyá míamúnáama pánehjídú ímiáámeúvúdú tsanééré ímítýúné íjtsaméí ámúhá pañe íjcyame.

²⁹ ¡Áámeke ámúhake máidáátsoju tene pájtyeíñej! Íveeki ámuha éíjyuúvúu ditye dsíjívétsohíjcyámé Píívyéébé ihjýú uubálle múnáaúvú níjkyéné méícyáávétsohíjcyá ímiáámeváa diityéúvú íjcyánéllíhye. ³⁰ Ááne ámuha ménehíjcyáhi: “Éíjyuúvúu méihdé múnáaúvú íjcyáíjyu meíjcyaca muurá tsá medsíjívétsoítýuró Píívyéébé ihjýú uubálle múnáake.” ³¹ Ehdu ámuha menéeneri muurá ámuháyé méúúbállémeí diityéúvukée dsíjívétsohíjcyámeúvúj tsíménémúhaabe ámuha meíjcyane. ³² Ahdícyane wa ihdyu oke meméénú ámuha meímillédú ámúhá íhdé múnáaúvúu méénuhíjcyádú diityédúré ámuha menéemeé.

³³ Ávyeta muurá ámuha ííñimýmúeméjte. ¡Aca ámuha méijtsúcunú cúújúwatu ámuha mepállójcóiýóne? ³⁴ Áánéllíi ícyooca ó pícyóóroó ámúhama tsíjtyeke Píívyéébé ihjýú uwáábojte pane wáájacúmeke ámúhá uwáábojte íjcyáímyeke. Árómeke muurá ámuha méúráávvehíjcyáá pátsáríjcyoméré pacóómivárye. Áámedítýú muurá tsaatéké ámuha méwátsíhcyuú pihcyáávejááné pañévu. Ááne tsááteke ámuha médsíjívétsoó páwachékevu mewátyétyéhcúneri. ³⁵ Ehdu ámuha menéénéllíi ámuha pámé hallúríyé teene éíjyuúvúu ímiá uwáábojtéké ditye dsíjívétsohíjcyanéhji. Muuráhjáa Abéé ímiáábé íjcyáábeke íñahbéré dsíjívetsóhi. Ááne boonée tsíjtye Píívyéébé ihjýú uubálle múnáake ámúhá íhdéjte dsíjívetsóhi. Átsihdyúu nihñéré dsíjívetsómé Berekía hajchi Tsacaríaake duurúvájama Píívyéébé ícúvé cóvátsóméihíjcyáné wáíjí ráhoúcunútsihvu. ³⁶ Aane ímiááné ámúhake o néé ehdúu éíjyu múnáaúvú dárrívémeihíjcyáné muurá ámúhá hallúrí íñe ícyooca ámuha meíjcyámé hallúri.

*Jerotsarée múnáake Jetsóó kímoovéne
(Rc 13.34-35)*

³⁷ Ahdícyane ámuúha Jerotsarée múnaj, ¡íveeki ámuha méllíihyánúpétsohíjcyá Píívyéébé ihjýú uwáábojtéke? ¡íveeki ámuha diityéké néwayúúnevu mááámuhíjcyáhi? Muurá

imílléroobe ámúhake yé iújcune éhne múúne cáraca ítsúimeke íhñúwáacyú lliñévéú újcuđu. Áronáa ¿iveeki tsá ámuha meímílehíjcyatúne? ³⁸ Áané déjúcotu muurá ámuha cóómí ápajyuréjuco íjcyaiñe. ³⁹ Áhdícyane ámúhake o néé téhdure oke ámuha maájtyumíjúcóóityúné tsiíne o tsááiñévéújuco. Téijyu muurá ámuha oke maájtyúmíne méneéhi: “Maímijyu áanu Píivyéébe mémeri tsááneéj.”

24

Duurúvaja wágóóóveíñé Jetsóó nééneé

(Mc 13.1-2; Rc 21.5-6)

¹ Aabée Jetsóó duurúvájá pañétú muha meíjchívyénáa múúha tsúúlleríjyuco péébeke muha mépíuvá téjahjí imíwu méénúmeíñé muha meííteki. ² Aamée muha meííte meke neébe: —¿A ámuha méííte imíwu duurúvaja méénúmeíñé? Muurá ímiááneturé ámúhake o néé ehđu nééroja wácávyáhcameíñe.

Jetsóó tsááiñé ihde pájtyeíñéhjí

(Mc 13.3-23; Rc 21.7-24; 17.22-24)

³ Átsihdyúu muha oríívó bajúvú mepétsihvu ácuúvéébeke áábánéwu muha menééhíi:

—Cána múúhake duubállé múijyú tene pájtyeíñé eene múúhake u néhíjcyanéhjí. ¿Aca íínetú muha méwajácuú ííñuji níjkévaíñeréjuco u tsááiñe pííhíjucóóne?

⁴ Áanéllíihyéé neebe múúhake:

—Éhđu nééme tsáma wajácútsi méíjcyaco ámuha maállítsámeítyu állíu múnáadívu. ⁵ Muurá o tsááiñe tsúúca pííhícooca íjcyaimyé mítyame óhdi díllómeímye. Aame nehíjcyaa díibyéjuco Críjto íjcyane. Aane mítyame cáhcújtsoó bañúháñe.

⁶ Áhdure íjcyaiñé méénujcátsí pahúllévaré. Áronáa méíllityédíñe. Muurá tsáhái téijyu o bóhówáávéityúne. Áronáa ihdyu ehđu nénehjí tujkénú pájtyeéhi. ⁷ Muurá tsané ííñújí múnáa méénujcátsí tsiíñé ííñújí múnáama. Áijyu íjcyaiñé ájyabáánema cheméháñe. Áhdure pahúllévaré ííñuji vááúmííhi. ⁸ Ehđu déjúcóóveíñé ícúbáhraméi ííñújíri.

⁹ Áijyu muurá ámuha tahñéjté meíjcyané hallútú cáhcújtsotúmé ámúhake itsárílléne ámúhadi ícúbáhraáhi. Aame ámúhadítú tsaatéké dsíjívétsoóhi. ¹⁰ Áijyu muurá mítyame amúhadítú oke cáhcújtsorómé tsáhájucó oke cáhcújtsóityúne. Aame ámúhake itsárílléne ámúhadívú méénútsoó tsíjtyeke.

¹¹ Áhdure idyé téijyu mítyame állíu múnáa díllóméi Píivyéébe ihjyú uuballe múnáadi. Áamedívú mítyame állítsáméíhi.

¹² Ehđu páhdúvaré ímityúné íjcyánetu mítyame tsáhájucó

wájyúcatsiityúne. ¹³ Áánetu ehdu néérónéhjí pañe Píivýéébeke ihvéjtsotúmé tsaimíyé Ijcyame ihdyu pájtyéteéhi. ¹⁴ Muurá teene dííbyé avyéjutu Ijcyané uwááboju ímiáájú pámeekéréi ííñújiri Ijcyané míamúanáake waajácútsáméiíhi. Áijyu ihdyu botsi ó tsaá páneere ílluréjuco iníjkévaki.

¹⁵⁻¹⁶ Muurá duurúvájatu tsátsii íiné imityúné úújéityútsihvu tsane imityúné úújeténé Píivýéébeke ávyéta tsáriyé pájtyeéhi. Ahdícyané teene ámuha maájtyúmícooca méwáácunúco cáméhbaúnevu Jodéá ííñúji múnáa ámuha meíjcyame. Ehdúu ímiááné tene pájtyeíñé muurá Daniéré tsúúcajátújuco nééne Píivýéébé ihjyú uubálle múnáajpi Ijcyaaábe. Aane éévehíjcyámé íhya waajácújucoó íiná Ijcyaiñe. ¹⁷ Ahdícyané téijyu áachi Ijcyame úucaavéjúcohdí ímijcáhó pañévú tsíméné iújcuki. ¹⁸ Áhdure úumihé pañe Ijcyame íoomíjyúcohdí ihjyávú íwajyámu éllevu. ¹⁹ ¡Máídaátsoju tsáma tene pájtyeíñé téijyu walléémú éévájtema tsijtye ñohñóriyéi ítsííméwuúmú Ijcyámeke! ²⁰ Áánéllii ihdyu Píivýéébema méihjyúvaco wáyeéévejcóójí ehdu tene ámúhama ípájtyétuki, áhdure tsúcohíváneri úúníjyáijyu níjyáháñé lliine ámuha mewáácunútuki. ²¹ Muurá téijyu Ijcyaiñé ávyétá íhnáhó ícúbáhraméi íñe ííñuji ípívyéévétsihdyu múijyú ícyahíjcyatúne. Áané boonétú ihdyu tsáhájucó múijyú tehdu nééne ícúbáhraméi Ijcyáityúne. ²² Aane muurá Píivýéébe oke wállóótuca pámeere dsíjívéiyáhi. Áánéllii ícúu tsiíñe oke wállóoiibe íhñéjte wájyuri.

²³ Aane tsúuca tene píihícooca Ijcyaimíyé tsaate íllure íállíñe ‘tsúuca Críjto tsájucóóhí’ nééimye. Áámeke tsáma wajácútsi meíjcyáne mécáhcújtsodíñe. ²⁴ Muurá Ijcyaimíyé állíu múnáa iiye Críjtodi díllómeimye. Áhdure muurá díllómeimye Píivýéébé ihjyú uubálle múnáadi. Aame píivýéteé méénúráityúronéhjí imyéénune. Ááneri muurá mújtátsoimíyé míamúnáake Píivýéébedítyu. Tsáijyu múúne téhdure mújtátsoiyómé ímiááné dííbyejéjúco Ijcyárómeke. ²⁵ Aane íñe ámúhake ó úúballé íhdéjuco ehdu tene pájtyeíñé ámuha metéíbúwááveki. ²⁶ Ahdícyané tsaate ámúhake ‘éje, áádi éhllé Críjtoó’ néhajchí mépehdí téhullévu. Áhdure dítye ámúhake ‘áádi éhjá pañe Críjtoó’ néhajchí mécáhcújtsodí éhduhji dítye ámúhake néerone. ²⁷ Muurá ihdyu éhne múúne chijchi ááméjutu níjkéniiñévújuco rórihjácodú ámúhake ábájínéjcuíñé Míamúnáájpídívúu o ípívyéévebe tsiíñe o bóhówááveíñe. ²⁸ Áábedívú muurá óhdivu táuráávye múnáa píhcyááveé éhne múúne tsíméjpi dsíjívéébedívú áñumu píhcyaaavédu.

*Jetsóó tsáácooca pájtyeíñéhji**(Mc 13.24-37; Rc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)*

²⁹ Ehdu ícúbáhraméí pájtyéné boone cóójiejpi nuhba illuréjuco áabatéiñe. Áhdure péjcoejpi tsáhájucóo ájchúityúne. Áijyu mícuro dójcoó cáametu. Ehdu páneere iévéhóowari íhtsútunéhji íjcyane mujtáraba íjcyaaíhi. ³⁰ Áijyu tsúúca Míamúnáájpídívúu o ípívyééveebe páneere táíhtsútú táavyéjuma ojsó pañétú ó bóhówááveéhi. Ááneri muurá oke cáhcújtsotúmé íññújiri íjcyame iállityéne taáhi. ³¹ Aabe téijyu níjkyéji múnáake ó táuhbaá ditye kéévánécoba illíjchu írojróco pámeere múhdumé íññújiri íjcyáné míamúnáa tahñéjté óhdivu ipíhcyááveki.

³² Cáhawáá méjtsúcunu higyéerahej. Muurá itsóúúvéne tsiíñe tehe béhjívánetu méwaajácú píjcyaba pííhíjucóóne. ³³ Ahdu néene íñe ámúhake o nénehji pájtyénetu ámuha méwaajácúú tsiíñe o tsááiñe éévé tsúúca úújeténe. ³⁴ Muurá ímiááneturé ámúhake o néé ehdu nénehji pájtyeíñe íñeí íññújiri míamúnáa íjcyapíñáaaca. ³⁵ Muurá íñe íññújima páneere iévéhóowari íjcyanéhji wágóóóveéhi. Áánetu íñe ámúhake o néhijcyáné tsá múijyu wágóóóvéityúne.

³⁶ Áronáa ihdyu o tsááiñe éévé tsá múha wáájácúúne. Níjkyéji múnáa íjcyarómé tsá wáájácúúne. Téhdure pañetu Píívyéébé Hajchí o íjcyároobe tsá o wáájácúúne. Apáábyéré ihdyu Llihíyó waajácú múijyú tsiíñe oke iwállooíñe.

³⁷ Muuráhjáa Noéé íjcyáijyu íjcyáné míamúnáake tene pájtyeduré pájtyeíñe Míamúnáájpídívúu o ípívyééveebe tsiíñe o tsááiñe. ³⁸ Muuráhjáa téijyu íjcyame íññuji cáájávéeíñe ihde ‘íñéjuú’ íñéene ícyahíjcyá ímíllédú wañéhjineri táábávajcátsiyi. Ehdúu ícyahíjcyámé tsúúca Píívyéébe íññuji cáájávetsóíñéllii Noéé ihmíne pañevú úcáávetsihvújuco. ³⁹ Aamée ehdu íjcyahíjcyáneriyé túhuuvémé wáájácúmeítyúnáa tsúúca páneere íññuji cáájávénetu tsáhájucóo ditye píívyetétú muhdú ipájtyeténe. Áhdure íivane muurá míamúnáa ímíllénéhjiriyé íjcyánáa Míamúnáájpídívúu o ípívyééveebe tsiíñe o tsááne ábájinéjcuú díityéke. ⁴⁰ Téijyu muurá múityétsi wákímyeíhíjcyámútsidítýú tsáápiikye wáájácúratúné o újcúnetu tsijpi tétsihvúré coévaáhi. ⁴¹ Áhdure tsaatépí cáátsohíjcyámúpidítýú tsáápílleke o újcúnetu tsíjpile coévaá tétsihvúre.

⁴² Áánéllii tsáma téííbúwá méjicyaco tééne íjtsúcunúre. Muurá tsá mewáájácúú múijyú o tsááiñe ámúhá avyéjuube o íjcyaaíbe. ⁴³ Muurá tsaapi ihjya cúwátuube téhme péjcovéiyá naní múnáa tépejco dííbye éhnénéhji nánííñe iwáájácúca. Aabe muurá tsá náníchóityuró ihñénehjivu. ⁴⁴ Ahdu tsáma téííbúwá méjicyaco

nani múnáake tsaapi téhméiyódu. Muurá ámuha meíjtsótúnáa ó tsaá Míamúnáájpidívúu o ípívyééveébe.

Tsaatétsí wákímyeíñetu íjcyáné uwááboju
(Rc 12.41-48)

⁴⁵ Muurá tsaapi tsaímíyé íavyéjúúbema wákímyeííbyeke pícyoobe ihyájkímú tehméébedívu. Aabe diityéké ímí íícuvé téene tájpi dítye íjcyáiñéhjitu. ⁴⁶ Ahdícyane maímijyu díbye íjcyane íwákímyeíyi íjcyáábeke íavyéjuube ájtyumívaábe. ⁴⁷ Aane ímiáané ámúhakye o néé ímiáábé íjcyáábeke íavyéjuube ihñévú téhmetsóne. ⁴⁸ Áánetu íjcyaaabe tsaapi ímítyuube íavyéjuube ‘íicúi óómítyúné’ íñéene íwákímyeí íbúwá íjcyátuúbe. ⁴⁹ Ehdú néébe muurá íllure ihyájkímuke imyéénúne ímillédú wañéhjineríyé pehíjcyá tsíjtyéhjima líyícyáveebére. ⁵⁰ Aabe ehdu ícyahíjcyánáa muurá íavyéjuube óómiibye tuvááová dííbyeke díbye íjtsótúnáaaca. ⁵¹ Áábeke muurá ílluréjuco díbye íhnáhó ícúbahráné ímityúmé bañú múnáa pánehjídú ímiáámeúvúdú íjcyámeke imyéénudu díbye ityáá íhwáñe ííhdónema. Ahdú muurá pajtyeíñe míamúnáama tsiíñe o tsáacoóca.

25

Bádsíjadítýú íjcyáné uwááboju

¹ Muurá idyé níjkyéjiri íjcyaaabe Píívyéébé avyéjú tsaatéhjáa 10-meva bádsíjca tsáápíllé taji íjcyáiíbyeke peetémá téhmehíjcyádu. ² Diityédítýúhjáa 5-meva ímuhdúrejte. Áánetúhjáa téhduméré 5-meva ímíajte. ³ Aaméhjáa diitye ímuhdúrejte tsá tsájtyetú ícyuujúwájpacyóné ipyééte ípáñénuíñe. ⁴ Áánetúhjáa íhdyu ímíajte tsajtyé ícyuujúwájpacyóne. ⁵ Aaméhjáa wájtsípítýúúbeke tépejco ityéhmeíjcyáróne ícyúwávénéllí ílluréjuco cúwane. ⁶ Áronáacáhjáa tsúúca pécojpiñe tsaate kéévánécoba néehí: “Ítsúúca tsaabe ámuha metéhmehíjcyaaabe! ¡Wa mécáhdahíroj!” ⁷ Ahdújucóhjáa dítye íájkyéne íicúi íjcyátsíívyéjucóóné ipyééteháñema. ⁸ Áánáacáhjáa diitye ímuhdúrejté cuujúwajpácýó tsúúca óuuvéhi. Áánéllíhyéhjáa diitye ímíajtéké neeróme: “Cána óvíjyuco múúhakye ámúhá cuujúwájpácýotu tsánéhwuúvú maájcu. Tsúúca múúhadívú múúhá cuujúwajpácýó óuuvéhi.” ⁹ Áronáacáhjáa néeme diityéke: “Tsáhaá. Muurá ehdu meméénúhajchíí méhdivu óúúveíñé tsaméhjídívújuco. Wa íhdyu tsiíñe máahdótej.” ¹⁰ Ahdújucóhjáa dítye ahdóvúi péené hallurí tsúúca wájtsííbema dítye úcaavéné teeja díbye

wáñehjívatejyá pañevu. Áámé hallúvúhjáa illuréjuco dibye tééjá lleehówá wátajcóné múha iúcaavéjúcoótuki. ¹¹ Ááné boonéréjucóhjáa diitye ímuhdúrejte iwájtisine lléehowa dibye ipááyúcuuro wátótóhcoméré nééneé: “¡Ávyéjuúbej, Ávyéjuúbej, múúhakye paayúcu!” ¹² Áronáacáhjáa neebe diityéke: “Tsá o wáájácutú ámúhakye.”

¹³ Ehdúu iúúbálléne múúhakye Jetsóó néehii:

—Téhdúu ámúhakye tene ipájtyétu tsáma ímíñeúvú mejjcyátsíívyéne oke méitsohjycaco. Tsá muurá mewáájácutú mújyú tsiíñe o tsááiñe Míamúnáájpidívúu o ípívýééveébe.

Dsíídsitu íjcyáne uwááboju
(Rc 19.11-27)

¹⁴ Téhdure nǐjkyéjiri íjcyaae Píívyéébé avyéjú wákimyéí tsáne avyéjuube tsiíñe iíñújí iááhíveté íwákimyéí múnáadívú ǐdsíídsike téhmétsoíñúdu. ¹⁵ Tsáápihdívúhjáa pícyoíñuube 5,000-jíva, tsíjpihdívúhjáa 2,000-jíva, tsíjpihdívúhjáa 1,000-jíva. Ehdúhjáa diityéké íjtsúcunúdunehjǐ iwájtúne peebe diityédítu. ¹⁶ Ááné hallúríhjyáa diibye 5,000-jívámá íjcyaae náhjihe meenu téenema. Ááneríhjyáa líyaatétsoobe díbyema tsiíñe éhniíñevu 5,000-jíva. ¹⁷ Áhduréhjáa idyé tsijpi 2,000-jívámá íjcyaae náhjihe imyéénúneri líyaatétsó tsiíñe éhniíñevu téhdunéré 2,000-jíva. ¹⁸ Áánetúhjáa tsijpi 1,000-jívaré dibye ájcuíñuube illure cuuú teene dsíídsi wákímyeíchótuúbe.

¹⁹ Áánacáhjáa diityé avyéjuube tsúuca wajtsǐ diityédívu. Aabéhjáa ímíbjachová diityémá teene diityékée ityéhmétsoíñúne dsíídsǐ muhdú dítye téhmene. ²⁰ Tujkénúhjáa ímíbjáchoobe 5,000-jívávúu iájcuúbema. Aabéhjáa néé dííbyeke: “Ávyéjuúbej, okée éhne 5,000-jívávú u ájcune muurá íñeé. Áánetújuco íñe tsiíñe éhniíñevu téhdunéré 5,000-jíva o líyaatétsóne.” ²¹ Áánéllíihyéhjáa neebe íavyéjuube dííbyeke: “Tehdújuco, ávyeta ímíáábé uu ímí tehdújuco u wákímyeíbye. Muurá múhdurá néerone ímí ú tehméhi. Áánéllíi ícyooa éhniíñevu íjcyane díhyójtǐ pañévú ó íhvéjtsoó u téhmeki. Áhdícyane óvíi illuréjuco u ávyéjuuténe. ²² Áábé boonétúhjáa tsijpi 2,000-jívávúu ityéhmétsóóbema idyé ímíbjáchoobe. Aabéhjáa idyé néé dííbyeke: “Ávyéjuúbej, okée éhne 2,000-jívávú u téhmétsoíñúne muurá íñeé. Áánetújuco íñe tsiíñe éhniíñevu téhdunéré 2,000-jíva o líyaatétsóne.” ²³ Áánéllíihyéhjáa idyé neebe íavyéjuube dííbyeke: “Tehdújuco, ávyeta ímíáábé uu ímí tehdújuco u wákímyeíbye. Muurá múhdurá néerone ímí ú tehméhi. Áánéllíi ícyooa éhniíñevu

Íjcyane díhyójtí pañévu ó íhvéjtsóó u téhmeki. Ahdícyane óví illurjúco u ávyéjuuténe.”

²⁴ Ehdúhjáa tsaatétsima íímíbájchótsihdyu ííneebe ípyée 1,000-jívávuré íájcuúbedívu. Aabéhjáa íllure néé dílbyeke: “Ávyéjuúbej, ópée ó waajácú múhdurá u néébe uure u wákímyeíñé hallúvú dsíídsíjike u ékéévehíjcyatúne. Muuráhjáa íhtsútúnetu o lííyaatétsóné dsíídsíjí ímíátsí páneere úhdivúré ú újcúiyáhi.

²⁵ Áánéllíhyée íllure ó cuuú dídsíídsike. Aane íñe dídsíídsi.”

²⁶ Áánéllíhyéhjáa íavyéjuube néé dílbyeke: “ÍÁvyeta ímítyuube uu óvéhe múnáajpi táwákímyéi múnáadítyu! ¿A éhdurée ú meenú teene tadsíídsike ‘o wákímyeítyúroobe dsíídsíjike o ékéévehíjcyáné’ u néénema? ²⁷ Aanéhdée íhdyu dítye dsíídsike téhmehíjcyájáúbá pañévúré ú pícyóóiyá tene óóma íllíyaatéki. Aacáa muurá ícyooca ó wajtsíiyá éhnííñewuúvújuco tene lííyaaténáaaca.”

²⁸ Ehdúhjáa dílbyeke íñétsihdyu neebe tsaatéké tétsihyi íjcyámeke: “Áábyedítýú eene 1,000-jíva íjcyane dsíídsi medójtúcúne maájcu áádíkye eene 10,000-jíva ídsíídsí íjcyáábeke. ²⁹ Muurá múúne íhñe lííyaatétsómeke éhnííñevu tsiíñe máajcu dítye íllíyaatétsoki. Áánetu íhñe pevénéré pícyohíjcyámedítýú íllurjúco medójtucúné páneere díityédí íjcyaróne. ³⁰ Ahdícyane áádíkye ííneúbará óóma wákímyeítyúúbeke méwaagóote peete íjcyátúhullévú díbye ítyáá íhwáñe íhdónema.”

Pámeere míamúnáama ímíbájchoju íjcyáíñe

³¹ Muurá Míamúnáajpidívúu o ípívyééveebe múijyú tsiíñe o tsáácooca ó tsaá íhtsútuubéréjuco avyéjuube o íjcyabe tahñéjté níjkyéji múnáama. Áíjyú táavyéjú íjyáwá hallurí ó ácuúcúnuúhi. ³² Áábedívú óhdivu páneere ííñújiri íjcyáné míamúnáa pícyáávemedítýú ó dówajcároó tsaatéké íhdyúétsihvúré éhne múúne obééjámudítýú cáávarámuke ítyehméébé dówajcárodú. ³³ Aame díitye obééjámudi o díllome óóma íjcyáahi. Áánetu cáávarámudi o díllome tsiélléré íjcyáahi. ³⁴ Áíjyú eene óóma íjcyámé avyéjuube o íjcyabe díityéké ó neéhi: “Muuráhjáa Líhíyó ámúhake ííñují ípívyéjtsótúné íhdéjuco ítyújkevééllémeke wábyujtsódújuco íñe ámuha óóma táavyéjuri. ³⁵ Muuráhjáa o ájyabáávatéébeke ámuha oke mémáchótsohíjcyáhi. O ádíyónerí o íjcyáábeke ámuha oke méíchohíjcyáhi. Wáajácúrátuubée úlleebéré o péhíjcyáábeke ámuha oke méjúwátsohíjcyá ámúhá jaaháñevu. ³⁶ O wájyamúúvátúúbekée ámuha oke máajcu wájyamúvu. O chéméébekée ámuha oke méúújehíjcyáhi. Cúvéhóójarí o

Íjcyáábeke ámuha oke méúújehíjcyáhi.”³⁷ Ehdu o néénéllii muurá diitye ímiájté óóma Íjcyame oke neéhi: “Ávyéjuúbej, ¿acáa múijyú u ájyabáávatéébeke uke muha mémájchotsóhi? ¿Múijyúhjáa ádópiyi u Íjcyáábeke uke muha méijchóhi?³⁸ ¿Áhdurée múijyú múha uke wáájácútuube u úlléébeke uke muha mécúwátsohíjcyá múuhá jaaháñevu? ¿Múijyúhjáa u wájjamúúvátúúbeke uke muha máajcú wájjamúvu?³⁹ ¿Acáa múijyú u chéméébeke uke muha méúújehíjcyáhi? Áhdure ¿acáa múijyú cúvéhóójari u Íjcyáábeke uke muha méúújehíjcyáhi?”⁴⁰ Ehdu muurá oke ditye néénéllii ó neé diityéke: “Muuráhjáa ihdyu ehdu ámuha tahñéjteke íitécunútúmeré panévaturé mepíáábohíjcyáneri ookéjuco ámuha meéícúvehíjcyáne.” Ehdu ó neé óóma Íjcyámeke.

⁴¹ Áánetu óhdityu tsiélléré Íjcyámeke ó neéhi: “Méíine óhdityu ámuhá ímitýú níjcaúvú ámuha méwágóóóveímye. Muurá ámuha méwágóóóveé íhyájkímuma Naavéné wágóóóveíñé cuujúwá pañévú múijyú ámuha méijchívyéítyúhullévu.”⁴² Muuráhjáa tsá ámuha oke memáchótsóhíjcyatú o ájyabáávatéébeke. Tsáháa ámuha oke meíchohíjcyatú ádópiyi o Íjcyáábeke.⁴³ Áhdurée wáájácúrátuube o úlléébeke tsá ámuha oke mecúwátsohíjcyatú ámuhá jaaháñevu. O wájjamúúvátúúbekée tsá ámuha oke maájcutú wájjamúvu. Tsáháa ámuha oke meúújehíjcyatú o chéméébeke. Tsáháa ámuha oke meúújehíjcyatú cúvéhóójari o Íjcyáábeke.”⁴⁴ Ehdu o néénéllii muurá oke neeímye: “Ávyéjuúbej, áronáacáa tsá múijyú uke muha maájtyúmitú u ájyabáávatéébé ádópiyi u Íjcyáábeke. Tsáháa múijyú úlleebéré u péhíjcyáábeke uke muha maájtyúmitúne. Áhdurée tsá múijyú muha maájtyúmitú wájjamúúvátuube u Íjcyáábeke. Áhdurée tsá muha mewáájácútuú cúvéhóójari u Íjcyane. Aanéjívaríi muhdú uke muha mépíáábóiyáhi.”⁴⁵ Ehdu oke ditye néénéllii ó neéhi: “Muuráhjáa tahñéjteke ámuha mepíáábohíjcyátúneri téhdure ookéjuco ámuha meéhdíwállehíjcyáne.” Ehdu ó neé óhdityu tsiélléré Íjcyámeke.⁴⁶ Aame ílluréjuco wágóóóveíñé múijyú níjkéváityúné íícúbáhrámeíhullévu. Áánetu ihdyu ímiáámé pájtyéteé muhdú Íjcyáityúmeréjuco ííne ímíjyaú íjcyáki.

26

Jetsóoke íékééveíñé ditye pítyácójcatsíñe
(Mc 14.1-2; Rc 22.1-2; Ja 11.45-53)

¹ Ehdúu Jetsóo íñéené boone tsiíñe múúhakyé neéhií:

—Muurá míjcyoojícúturéjuco pajtyeté wañéhjí lléévaíñe.

² Áané pañe muurá Míamúnáájpidívúu o ípívyéévébedívú tsaapi ékéévetsoó tsaatéke. Aame oke dsíjívétsoó páwachékevu iwátýétyéhcúneri.

³ Aanéhjáa ímiáané téjyju teene wañéhjí tujkéveri páñétúejpi llúúvájte avyéjuube Caipáa jávú píhcyaavémé tsijtye llúúvájte avyéjutee, túkevétsojtee, taúhbájú uwáábojtee, íjcyame. ⁴ Aaméhjáa pítyácójcatsí muhdú díbyé hallúvú iállíñe díbyeke iékééveíñe idsíjívétsoki. ⁵ Aaméhjáa néjcatsíhi:

—Tsáhái íñe wañéhjí pañe tehdu meméénúityú míamúnáake meíbórinúyónéllíhye.

Pácúúcupácýori tsáápille Jetsóoke ihñíwau múrijchóne
(Mc 14.3-9; Ja 12.1-8)

⁶ Áijyúu muha Betáaniári Tsimóó díbyere ‘Ahlláriho’ némeíbyé jari. ⁷ Áánaacáa tsáápille tsáá Jetsóo éllevu pácúúcupácýó mítyane áhdómeíjácýoma. Ájpacýóri múrijcholle ihñíwau majchóri íjcyáabeke. ⁸ Aanée múúhake tsaríwu pájtyénéllii muha menééhíi:

—¿íveekíami aalle ícúbahra pácúúcupácýorij? ⁹ Muurá téjpacýo menáhjihénúne dsíídsíri mépiáábóiyá ídáátóméhjike.

¹⁰ Ehdúu muha menéjcatsíñe illéébone múúhake neébe:

—¿íveekí ámuha méihjývúvú áámyédityu? Muurá ihdyu tehdujuco dille méénune. ¹¹ Muurá diitye ídáátsojte tsá kiávú ámúhadítýú pééityúne. Áánetu tsá múhajchótá ámúhama o íjcyáityúne. ¹² Áánéllii oke téjpacýóri múrijcholle oke diitye cúúúíñe ihde tájpi íímíbajchóne. ¹³ Aane ímiááneturé ámúhake o néé íñe tajtyéeveri míamúnáa pájtyetéíñe uwááboju úwáábohíjcyámé muurá idyé teene úúballéné pámeere ííñújiri íjcyáné míamúnáa waajácuúhi. Ehdúu Jetsóo néé múúhake.

Jóoda Ijcaríóóté Jetsóodívú ékéévetsoíñe
(Mc 14.10-11; Rc 22.3-6)

¹⁴⁻¹⁵ Aanéhjáa téjyju Jóoda Ijcaríóóté tsaapi muuha 12-meva meíjcyáméejpi íjcyároobe múijyúrá llúúvájte avyéjute éllevu ípyéene neeté diityéke:

—¿Aca múhduná íñe oke ámuha mááhdóiyá ámúhake Jetsóodívú o wáájácútsóne?

Ehdúhjáa díbye néenéllii áhdómé 30-jiva. ¹⁶ Aanéhjáa diityémá ípítyácójcatsíñe tsúúca íímíbáchójcatsíñéllii ítsámeíhíjcyaaabe muhdú díbyedívú iékéévetsoíñe.

Ímamyémuma Jetsóo májchone
(Mc 14.12-25; Rc 22.7-23; Ja 13.21-30; 1Co 11.23-26)

17 Aanée teene pajtyeté wañéhjí óórityúne pááá májchómehíjcyáné wanéhjí tújkévajcóójí muha Jetsóoke menéehíí:

—¿Kíávú ú imíllé wañéhjí májchó muha meméénune?

18 Áánélliihyée neebe múúhakey:

—Cáhawáá mepe Jerotsarévu éhne tsúúca wájácú ámuha menéébe jávu. Áábeke méneeco tsúúca muhdú o íjcyáiñe éévé pííhíjúcóónéllii dííbye jávú ámúhama íñe wañéhjí o pájtyeíñe.

19 Ahdújucóo tsaate múúhadítýú ipyééne teene majcho dííbye jávú méénune.

20 Ááné iijyúnuvúu tsúúca muha mémajchó dííbyema.

21 Átsihvúu neebe múúhakey:

—Ímiáánetúré ámúhakey o nées íjcyabe tsaapi ámúhadítýú óhdivu méénútsóííbye.

22 Ehdúu díbye múúhakey nééne ávyetá kimóhcó múúhakey pajtyéhi. Áánélliihyée muha pámeere menéé dííbyeke:

—Avyéjuúbej, ¿aca caabyé íñe ehdu uke muha méméénuúhi, a oó?

23 Áánélliihyée múúhakey neébe:

—Íñe tsají pañévúré muhcsi dííbyema memájchoobe ehdu oke méénuúhi. 24 Ehdu ímiááné oke pajtyeíñe Míamúnáájpidívúu o ípívyéévéébeke tsúúcajátújucóo Píívyéébe íwaajácúháámitu néhdújuco. Árónáa ihdyu máidáátsoju tene pájtyeíñe ehdu oke méénúúbeke. Tsáháa ihdyu díbye íjcyáítýuróne.

25 Ehdúu díbye néénéllii diíbye Jóóda eenéhjáa dííbyedívú méénútsóííbye nées dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ¿a oo tehdu uke ó méénuúij? Áánélliihyée neebe dííbyeke:

—Ééé, uu muurá ehdu oke ú méénuúhi.

26 Ehdúu iñétsihdyu pááaho iékéévéne téhdújtsoobe Píívyéébeke. Áánemáa idyóhdáhínunévú múúhakey iwájtúne neébe:

—Íñe tájpi náávé íjcyane memájcho.

27 Áhdurée idyé ado iékéévéne téhdújtsoóbe. Áánevúu múúhakey iájcyúne neébe:

—Íñe tátyujpácyo náávé íjcyane maádo. 28 Aane úúballé íñe muhdú ámuha meícyahíjcyáné pityájcoju o dsíjíveneri tsíhdyuréjuco cápáyóóveíñe. Ahdícyane tátyujpácyó wágóóóveé páme wájyuriyé múhdumé teene cáhcujtsómé imítýú iábájíívémeíki. 29 Aane ámúhakey o nées ícyoocátú tsiíñe ámúhama o ádójúcóóityúné óóvajpácyó mújyú Llihíyó avyéjuríyéjuco meíjcyácooca tsiíñe maádóíñévújuco. Ehdúu Jetsóo nées múúhakey.

Jetsóó úúballé Péédoro tóónúmeíñe
(Mc 14.26-31; Rc 22.31-34; Ja 13.36-38)

³⁰ Aamée teene pajtyeté wañéhjí majtsíjyú muha memájsívátsihdyu mepéé oríívó bajúvu. ³¹ Átsihvúu múúhakyé neébe:

—Ípyejco muurá ámuha pámeere ílluréjuco óhdityu metsújááveíñe pahúllevávu. Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “Obééjámú tehmeébeke o dsíjívetsóné boone ílluréjuco ditye mújtaíñe pahúllevávu.” Ehdú muurá nééne Píívyéébé waajácúháámitu. ³² Áronáa ihdyu o dsíjíveebe tsiíñe o bóhíine ó peé ámúhá ihde Gariréavu.

³³ Áánéllihyée Péédoro nééhíí:

—Íhya ihdyu íjtye uke íhvéjtsoóhi. Áánetu ihdyu tsá uke o íhvéjtsóityúne.

³⁴ Áánéllihyée neebe dííbyeke:

—Áronáa ímíááneturé uke o néé ípyejcójucó oke u úráávyeróné u tóónuíñe cáracái májtsívátúné ihde 3-íjyúva.

³⁵ Áánéllihyée Péédoro nééhíí:

—Muurá tsá o tóónúmeíityúne. Óvíjyucó ihdyu néhi oke ditye dsíjívetsóné tééné hallútu.

Ehdúu pámeere muha méneerá dííbyeke.

Píívyéébema Jetsóó íhgyuváne
(Mc 14.32-42; Rc 22.39-46)

³⁶ Aamée tétsihdyu muha mepééme méúújeté ‘Getsemaníí’ némeítsihvu. Átsihvúu Jetsóó néé múúhakyé:

—Íchiíyéi meíjcyá Píívyéébema o íhgyúvatéki.

³⁷ Aabée múúhadítýú tsajtyé Péédorómá Tsebedéó hájchimútsikye. ³⁸ Áámedívúhjáa ávyetá íhnáhóré kímóóvemeíbyé néé díityéke:

—Muhdú íhya o dsíjívéíúvúduréjuco oke táííbuwa. Ahdícýane cána íchihdyúréi oke metéhmej. Áronáa ihdyu mécúwadíñe.

³⁹ Ehdúhjáa íñééne peebe díityédítýú éhniíñéwuúvu. Átsihvúhjáa ímímóúúvéne Píívyéébema íhgyúvaabe nééhíí:

—Ayúju Táácááníj, muhdú u néhajchíí óvíjyacóóné o ícúbáhrámeíñe. Áronáa idyé tsá o ímillédú u méénúityúne. Wa ihdyu muhdú u ímillédú óoma meénuj.

⁴⁰ Ehdúhjáa íhgyúvátsihdyu óómiibye wajtsí cuwárí íjcyámedívu. Aabéhjáa néé Péédoróke:

—¿Aca tsá eene ámuha cuwa maáábúcutú oke metéhmeki? ⁴¹ Imíchi bo meíjcyáne cúwávetúme Píívyéébema méihgyúvahíjcyá ámúhakyé díbye ipíáábo ímítyunévú ámuha

metáhjásámeityuki. Muurá ímiááné ámuha meímíllerá tsaímíyé meijcyane. Áronáa tsá ámuha meíhnháhootú tehdu meijcyáiyóne.

⁴² Ehdúhjáa diityéké iñéene tsiíñe oómiibye biwáhullévúre. Áanemáhjáa idyé tsiíñe Píívyéébema íhjúyvaabe néehíi:

—Ayúju Táácáániíj, muhdú u néhajchíí óvíjyacóóné o ícúbáhrámeíñe. Áronáa ihdyu óví muhdú u ímillédú oóma ú meenúhi.

⁴³ Átsihdyúhjáa idyé tsiíñe tsáabe wajtsí biwáhduré cuwáí jcyáamedívu. Ávyetáhjáa tsá cuwa ditye áábúcutúne.

⁴⁴ Áámedíhjýa ícúvétuube tsiíñe oomí biwáhullévúre. Áanemáhjáa idyé tsiíñe Píívyéébema íhjúyvaabe piéhduré tujkénúu íhjúyvádu. ⁴⁵ Átsihdyúhjáa tsiíñe diityé éllevu itsááne neebe diityéke:

—Áyu ícyooca ihdyu ílluréjuco mecúwáiyóne. Áronáa Míamúnáájpídívúu o ípívyéévéébedívú tsaapi ímityúmeke ékéévetsóíñe éévé tsúúca úújetéhi. ⁴⁶ Ahdícyane ílluréjuco metsu. Muurá tsúúca tsaabe óhdivu méénútsóííbye.

Jetsóoke ditye ékeevéne

(Mc 14.43-50; Rc 22.47-53; Ja 18.2-11)

⁴⁷ Ehdúhjáa Jetsóó néénáa tsúúca tsaatémá Jóóda wajtsí tétsihvu llúúvájte avyéjútémá túkevjtsojte wállóónéllii tsáámeé. Aamée tsáá ímyéénujcatsiháñé nñtsúmuma cávaájcoháñema. ⁴⁸ Ácoocáhjáa íhdéjuco Jóóda nééne diityéke:

—Cáábyeké o chóhchócuube diibyéjúcoói.

Áábeke meékéévéne métsajtyéco. ⁴⁹ Ehdúhjáa diityéké ipityajcódújuco dibye Jetsóo éllevu itsááne dííbyeke nééneé:

—Ávyéjuúbej, ¿a áanu uúj? Ehdúu néébere chohchócu dííbyeke. ⁵⁰ Áánélliihyéé Jetsóó néé dííbyeke:

—Muúbej, ¿aca íveekí ehdu oke ú meenúhi? Áronáacáa tsúúca dííbyeke íékéévéébe tsajtyéme.

⁵¹ Ááneréjucóo tsaapi múúhadíyú íññtsúwari wállóríhjúcúné llúúvájte avyéjúúbé únú múnáájpí núúmího. ⁵² Áánélliihyéé dííbyeke Jetsóó néehíi:

—Pícyo téhbabyá pañévú díññtsúwa. Muurá nñtsúmuri méénújcatsímýé téwáhjiríyé dsíjiveéhi. ⁵³ ¿Aca tsá u wáájácutú o ímílleca ícyoocaré Llihíyoke o táúmeíyóné nñjkyéji múnaa oke ipájtyetetsoki? ⁵⁴ Muurá íllu oke ditye méénútúhajchíí ¿muhdúikyé pajtyéiyóné tsúúcajátújucóo Píívyéébe néhijcyáné dííbyé waajácúháámitu cáátuváne?

⁵⁵ Ehdúu dííbyeke iñétsihdyu neebe dííbyeke ékéévémeke:

—¿Aca muhdú éhne múúne ímityúné méénuhíjcyáábe éllevu ditye tsáhdú ámuha metsáa taéllevu nñtsúmuma

cávaajcoháñema? Áánerá ihyajchótá ámúháj pñne o íjcyabe duurúvájá pañévú ámúhake o úwáábohíjcyáhi. Áróóbeke keená ámuha oke meékéévehíjcyáne. ⁵⁶ Árónáa ihdyu tehjújuco ámuha meméénune Píívyéébé ihjyú uubálle múnaápe tsúúcajátújuco néhíjcyáne dííbyé waajácúháámitu néhdújuco tene ipájtyeki. Ehdúu Jetsóó néénáa íllurjúco muha mewááne tétsihdyu dííbyéjtane.

Túkevýtsojté úmíwari Jetsóó íjcyane

(Mc 14.53-65; Rc 22.54-55, 63-71; Ja 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Aamée awáá tsajtyéjucóó dííbyeke llúúvájte avyéjuube Caipáa jávú tééjari pañétúejte avyéjujte íjcyáme élleu. ⁵⁸ Áanáacáhjáa Pééodoro dííbyeke úráávyeebe pehíjcyá diityé kemúellére. Aabéhjáa úújeté pañétúejpi llúúvájte avyéjúúbé já llahájtšivújuco. Aabéhjáa tétsihyi tééjá tehme múnaáj pñnévú úújeté tétsihdyu ííte muhdú ditye Jetsóoke méénuíñe.

⁵⁹ Áanáacáhjáa diitye avyéjujte íjtsámeí muhdú dííbyé hallúvú iállíñe dííbyeke ídsíjívétsoíñe. ⁶⁰ Árónáacáhjáa tsá ditye píívyetétú muhdú dííbyé hallúvú iállíyóne. Mítyaméróhjáa diitye dííbyé hallúvú állihíjcyáme. ⁶¹ Áánéj pñnévúhjáa tsaatétsí úúballé dííbyé hallúvú íllúu dibye nééneé:

“Muurá Píívyéébé duurúvaja o wácávyáhcoja ó piivyété tsiíñe 3 coojívatúré o pánéévetsóne.”

⁶² Ehdúhjáa dityétsí úúballénéllii llúúvájte avyéjuube néé Jetsóoke:

—¿Aca íveekí tsá íñá u néétu aatyétsí díhyallúvú úúballénetu?

⁶³ Árónáacáhjáa cúúvéhulléré dííbye. Áánélliihyéhjáa tsiíñe neebe dííbye:

—Ímiá Piivyéébe mémeri uke o néé ímiáánetúré múúhake u úúballéki: ¿A ímiááne diibyéjuco uu Críjto Píívyéébé Hajchij?

⁶⁴ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Ééé, diibyéjuco oó. Aane cáhawáá óví ámuha méwaajácú Míamúnaájpidívúu o ípívyééveebe íhtsútuube Píívyéébé úníuri o íjcyane. Aabe muurá tsiíñe o tsáácooca ó bóhówááveé ojtsó pañétu.

⁶⁵ Ehdúhjáa Jetsóó néénéllii diibye llúúvájte avyéjuube íwajámú dówaríjcyámeíbyéré nééhií:

—Áánu ¿íveekí Píívyéébedi uuhívatéhi? Ahdícyane íínélliihyécó tsijtye éhniíñevu dííbyé hallúvú úúballéiyáhi. Muurá íñe ámuha melléébóneriyé uuhívatéébé Píívyéébedi.

⁶⁶ ¿Áábeke muhdú ámuha méijtsúcunúhi?

Áánélliihyéhjáa néémeé:

—Muurá ímiáané ímityúné ihjyúvaábe. Áánéllii ílluréjuco dibye dsíjiveíne.

⁶⁷ Ehdúhjáa iñéene díbyeke méenuméré íhyúmi úníchihiyúhi.

⁶⁸ Aanéhjáa tsaate díbyeke imyéénúne néehíi:

—Ehdu idyé Críjto u íjcyaaabe cána waajácú caabyé uke méénune.

Péédoro tóónúmeíne

(Mc 14.66-72; Rc 22.56-62; Ja 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Áánacáhjáa Péédoro lláhajtsiri ácuúcunúhíjcyáábe éllevu tsáápille tééja múnáá úniú múnáalle ipyééne néé díbyeke:

—Úpée idyé ehne Jetsóoma ú ícyahíjcyá Gariréa múnáájpiíma.

⁷⁰ Áronacáhjáa pámeere tétsihyi íjcyame lléébónáa íllure ityóónúne neébe:

—Tehdu o wáájácúúbedjíí oóma ú ihjyúváhi.

⁷¹ Ehdúhjáa ityóónútsihdyu lláhajtsí lleehówa íjcyáhullévú péébeke idyé tsíjpille iájtyúmíne tétsihyi íjcyámeke néehíi:

—Áánúu muurá idyé ícyahíjcyá Natsarée múnáajpi Jetsóoma.

⁷² Áánélliihyéhjáa idyé tsiíne tóonuube néehíi:

—Éje, tsá o wáájácúú díbyeke. Muurá Píívyéébe waajácú o állityúne.

⁷³ Áané illúhwuúréhjáa tsijtye díbyeke néehíi:

—Áánerá ímiáané diibyéjuco uu Jetsóo mamýmúejpi. Muurá díhjúture muha méwaajácú diibyéjuco u íjcyane.

⁷⁴ Ehdúhjáa ditye nénéllii tsiíne ityóónúne llíhcyámeíbyéré néehíi:

—ímiááneturé tsá o wáájácúú muubá Jetsóo íjcyáábekel jMuurá Píívyéébe waajácú o állityúne!

Ehdúhjáa dibye néérónáa tsúuca cáraca májtsiváhi.

⁷⁵ Áánetúhjáa botsíi ítsááveebe Jetsóope díbyeke nééne ímiáané díbyé uráávyé múnáajpi íjcyaróné dibye tóonuíne cáracámúí májtsivatúné ihde 3-ijyúva. Aabéhjáa áachívú icyájtúcuíñúne ílluréjuco táane ávyétá ihnáhó ímiáané ityóónune ítsááveneri.

27

Pirááto éllevu Jetsóoke ditye tsájtyene

(Mc 15.1; Rc 23.1-2; Ja 18.28-32)

¹ Áané tsitsíívevúhjáa pámeere llúúvájte avyéjútémá túkevjtsojte pítyácójcatsí ímíñeúvú muhdú Jetsóoke idsíjívétsoíne. ² Áábekéhjáa idyóhjinúúbeke tsajtyémé téené iíñújí ávyéjuube Pirááto éllevu dibye muhdú iñéé díbyedítyu.

Jóoda Ijcaríóóte dsíjivéne

3 Áánetúhjáa diibye Jóoda tsúuca dííbyedívú imyéenuutsójúcoónéllii botsíi ítsaavé íveekí imityúné imyéenune. Áánemáhjaa diibye llúúvájte avyéjujtémá túkevjtsojte íjcyáme éllevu peebe dityée áhdone dsídsi 30-jíva íjcyane ióómíchoki. ⁴ Aabéhjaa neeté diityéke:

—Íveekí imityúné ó meenú ííne imityúné méénúttúubedívú o llííhyanútsóíñeri.

Árónacáhjaa néeme dííbyeke:

—Máhdúníhyaáj, muhdú idyé muha méméenuú ihdyu dííhállúrí íjcyane.

⁵ Ehdúhjáa dííbyeke ditye néénéllii teene dsídsi ílluréjuco díbye duurúvájáj píínévú wácháacárone. Átsihdyúhjáa tsátsihvu ipyéene ílluréjuco díbye íkyéjtúhityu ióhbáyúmeíñeri dsíjívéne.

⁶ Aanéhjaa teene dsídsi llúúvájte avyéjujte iújcúne néehíi:

—Tsá íñe dsídsi Píívyéébé wáábyuta mepícyohíjcyáné pañévú mepícyoóityú dsíjívétso áhdó tene íjcyánéllíihye.

⁷ Áánemáhjaa bóónétu íjtsámeímyé téenema íáhdóíñe tsátsii ííñuji ‘Llíyihllóné nijcyó múnáájpi ííñúji’ némeítsíi tétsihdyu tsííñe ííñúji múnáa dsíjívémeke icyúúuhíjcyaki. ⁸ Téénéllii muurá ícyoocápi tétsii mémé ‘Tújpácyo hájtsi’. ⁹⁻¹⁰ Ehdúu pajtyéné Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpíhjáa Jeremía íllu néhdújuco: “Ujcúmé íjraéémú dsídsi dííbyeke ídsíjívétsóne áhdó 30-jíva. Áánema áhdómé tsátsii ííñuji ‘Llíyihllóné nijcyó múnáájpi ííñúji’ némeítsíi.” Ehdúhjáa muurá íhdétújuco Jeremía téenetu néeneé.

Piráátó úmíwari Jetsóó íjcyane
(Mc 15.2-5; Rc 23.3-5; Ja 18.33-38)

¹¹ Aanéhjaa tsúuca Jetsóoke tsajtyéjucóomé téené ííñújí avyéjuube Piráátó éllevu. Aabéhjaa népejtsó dííbyeke:

—¿A uu jodíómú avyéjuube? Áánéllíihyéhjáa neébe:

—Ééé, diibyéjuco oó.

¹² Aanéhjaa tétsihvu idyé diibye llúúvájte avyéjujtémá túkevjtsojte tsiíñe állíjyucóó dííbyé hallúvu. Árónacáhjaa tsá díbye ííneúbá néétu diityéke. ¹³ Áánéllíihyéhjáa Piráátó néé dííbyeke:

—¿A ú lléébora aatye imityúné úhdityu íhjuváne?

¹⁴ Árónacáhjaa tsá díbye añújcutúne. Áijyúhjáa diibye avyéjuube Piráátó dííbyeke ííná néétuube ílluréjuco úllévenúne.

Jetsóoke ditye dsíjívétsoíñe
(Mc 15.6-20; Rc 23.13-25; Ja 18.39-19.16)

15 Aabéhjáa diibye Piráátó paíjyuva teene pajtyété wañéhjí pañe ichívyétsohíjcyá cúvéhóójari íjcyámedítýú tsáapí hallúvú dítye íhjúvúváábekéjuco. 16 Aanéhjáa téijyu ‘Barabáa’ némeíbyé cúvéhóójari ávyeta ímítýuube íjcyáábeke pámeere wáájácuúbe. 17 Aanéhjáa tétsihvu dóbéévémeke diibye Piráátó néehí:

—¿Cáábyeké o ácádsíjcaáyóné ámuha méimílléhi? ¿A Barabáake, mityá Jetsóoke díbyere ‘Críjtoó’ némeíbyekej?

18 Ehdúhjáa diityéké dílloobe íllure Jetsóodi iñómíutááváne dítye ehdu díbyeke dáriivéné iwáájácúnema.

19 Aabéhjáa íavyéjú ijyáwá hallúrí íjcyáábeke tsaate úúballé mewa íllu nééneé: “Állíuube ihdyu tsáma Jetsóoke ímítýúné méénudí íñé ímítýú méénúúbekéjííva díbyé hallúrí tene íjcyátuki. Ípyejcóné ávyetá apííchó ó tuwá díbyé íhdéhacáneecu.” Ehdúhjáa mewa nééne úúballémé díbyeke.

20 Áronáacáhjáa llúúvájte avyéjútémá túkevjtsojte pámeere tétsihvu píhcyáávémeke néé dítye Barabáa hallúvúré íhjúva díbye íjchívyeki. Áánétúhjáa néeme Jetsóo hallúvú dítye íñéé díbye dsíjiveíñe. 21 Áámekéhjáa tsiíñe neebe Pirááto:

—¿Aanéhaca ímiáané cáábyeké o ácádsíjcaáyóné ámuha méimílléhi?

Áánéllihyéhjáa néémeé:

—Muha méimíllé Barabáakéré u íjchívyetsóne.

22 Áánéllihyéhjáa neébe:

—¿Ácooca muhdú ó méénuú Jetsóoke Críjto íjcyáábeke?

Áánéllihyéhjáa pámeere néehí:

—¿Díbyedívú ihdyu wátyétyehcútsó páwachékevu!

23 Áánéllihyéhjáa neébe:

—¿Aca íñá ímítýúné méénuúbe?

Áronáacáhjáa tsiíñe éhnííñevúré kéévánécoba néémeé:

—¿Muúbe wátyétyehcútsó díbyedívu!

24 Ehdúhjáa dítye néénéllí tsáhájucó díbye ímíbájchotú Jetsóo icyánéjcu. Aabéhjáa apííchówuúrjúco dítye íboríabáávénéllí nújpacyo ityáúmeíjpácýori pámeere ííténáa íhyótsicu níjtyámeíbyéré néehí:

—Árone néhi tsá táhallúrí tene íjcyáityú eene íñé ímítýú méénútúúbeke ámuha medsíjívétsoíñe. Ámúhá hallúríyei teéne.

25 Áánéllihyéhjáa nééme díbyeke:

—¿Óvi néhi ihdyu pámeere múuháj tsiiménémúháábemájucó múuhá hallúrí teene díbyeke muha medsíjívetsóne!

26 Ehdúhjáa dítye néénéllí tsúúca íjchívyétsoobe Piráátó Barabáakére. Áánemáhjáa Jetsóodívú iwátsíhcyútsóne

diityédívuréjuco dibye íhvejsóné diityéréjuco iwátyétyéhcu páwachékevu.

²⁷ Áábekéhjáa dííbyé já pañévu tsodáhómú iááhívétsóóbedívú píhcyaavéhi. ²⁸ Aaméhjáa dííbyé wajyámúúné ityácóriíjcóne uácó tújpájácoba néené wajyámuvu. ²⁹ Áhduréhjáa tsuhjíuuhónetu imyéénúné cháhíiwavu iávohjácóóbeke éjejcállómé úméheívu. Áanemáhjáa dííbyé lliñévu imíhmoúbáne iúúhívaténemáyé wáñejcómé:

—¡Ñóóooj! Átsihdyúhjáa nehíjcyáme: Áánu muurá jodíómú avyéjuúbe.

³⁰ Áhduréhjáa dííbyé hallúvú iúnityójcóne dííbyedi íjcyai úméhéiyi illaáyohíjcyámé íhñíwáutu. ³¹ Ehdúhjáa dííbyedi iúúhívaténé níjcautu teeja wájyámúcoba dííbyedítýú ityácóriúccúne pañétúeja íwajyámuvuréjuco ditye úacóne. Áanemáhjáa tsajtyémé páwachékevu iwátyétyéhcuíhullévuréjuco.

*Páwachékevu ditye Jetsóoke wátyétyehcúne
(Mc 15.21-32; Rc 23.26-43; Ja 19.17-27)*

³² Aaméhjáa péeme cábuuvé Tsiréene múnáajpi Tsimóodívu. Áábekéhjáa íhbutómé Jetsóoke iwátyétyéhcuíwachékevu.

³³ Aaméhjáa úújeté tsátsihvu heeberéómú ihjýurí ‘Niwáupaáji’ nééiyóné ‘Góógota’ némeítsihvu. ³⁴ Átsihvúhjáa Jetsóoke íjchorómé bíinojpácýó paapáwu néenetu iúménújpácýotu. Aanéhjáa ípíhjácúróne tsá dibye ádotúne.

³⁵ Áábekéhjáa tsúúca wátyétyehcúmé téwachékevu. Áanemáhjáa tsodáhómú néhcójcatsí caatyé éhjáhjí dííbyé wajyámúúné íjcyaiñé iwátújcatsíki. Ehdúu pajtyéné tsaapíhjáa Píívyéébé ihjýú uubálle múnáajpi illu néhdújuco: “Táwajyámúúné caatyé éhjáhjí íjcyaiñé iñéhcójcatsíñe wátújcatsíimey.” Ehdúhjáa muurá neebe Píívyéébé ihjýú uubálle múnáajpi. ³⁶ Aaméhjáa tétsihvuré diitye tsodáhómú iáhcúbáne téhmehíjcyá dííbyeke. ³⁷ Áábé níwáú caamééhullétúhjáa téwachéketu picyóómé tsíeménetu icyáátunúné illu nééeneé: “Áánu Jetsóó jodíómú avyéjuúbe.”

³⁸ Téhduréhjáa téijyu tsaatétsí ímítyúmútsikye wátyétyehcúmé dííbyé úníutu panéjcuvatú íjcyáwachékéécútu. ³⁹ Aanéhjáa dííbyeke úújeyémé dííbyedi iúúhívaténe ‘wamíwamí’ nehíjcyáhi. ⁴⁰ Áábekéhjáa néemeé:

—Ehdíívaabée eene ú nehíjcyá duurúvaja u wácávyáhcoja 3 coojívatúré tsiíñe u pájáávétsoíñe. Áyu cána bo pájtyetétsaméí

eene éwachékevu uke ditye wátyétyéhúnetu ímiááné díbyéjuco Píivyéébé Hajchi u íjcyáhajchííjyu.

41 Téhduréhjáa idyé llúúvájte avyéjutee, taúhbájú uwáábojtee, túkevjtsojtee, íjcyame iúúhívaténemáyé néjcatsíhi:

—Tsjtyekée ímiááné pátyetétsohíjcyaaábe. Áronáa tsáháhaca díbye píivyetétú iye ipájtyetétámeíñe.

42 Aabe cána bo óví ímiááné mee ijraéémú avyéjuube íjcyáhajchíí éwachéketu ditye wátyétyehcúné ityábáhcyúmeíñe pájtyeté botsí díbyeke mecáhcújtsóne dífbyeéjteréjuco meíjcyaki. 43 Muurá Píivyéébedívú cátsípáávehíjcyaaábe. Aabe cána bo óví díbyeke pájtyetétso ímiááné díbye némeíhijcyádú dífbyé Hajchi díbye íjcyáhajchííjyu.

44 Áhduréhjáa dífbyé úníutu ditye wátyétyéhcumútsí uuhívaté dífbyedi.

Jetsóó dsíjivéne

(Mc 15.33-41; Rc 23.44-49; Ja 19.28-30)

45 Téijyúhjáa cójijpínétú íjyunúné cuuvé tujkévevújuco.

46 Áijyúhjáa Jetsóó ávyétá ihnáhó wáníjcyámeííbyé néehíí:

—Eriíj, Eriíj, ¿rama tsabatááni? —Tápiivyéébej, Tápiivyéébej, ¿íveekíami oke ú ihvejtsoj? Ehdúhjáa nééiyóné ehdu neébe.

47 Aanéhjáa tsaate tétsihyí íjcyame ehdu díbye wáníjcyámeíñé illéébóne néehíí:

—Éje, aadi Eriádi wáníjcyámeí Píivyéébé ihjyú uubálle múnáájpiúvudi.

48 Áanélliihyéhjáa tsaapi íícúí idsíñeíñúne wájyámubádú néene bíínójpácýó kiwátyetu iééníyojéné úméhéí níjcautu ipícyoonévú cújuuvé díbye ííháróki. 49 Áronáacáhjáa tsijtye néé díbyeke:

—Óvíjyacóóne, daácudíñe. Bo óví Eriá pájtyetétsová díbyeke.

50 Áanáacáhjáa tsííñe ávyétá ihnáhó iwáníjcyámeítsihdyu ílluréjuco díbye dsíjivéne. 51 Áané tujkéveríhjáa duurúvájá pañétú pañétúétsíí watájcó wájyámúwácoba dóchéereevé cáámetu baavújuco panéjcvávú wajítahnécú. Áhduréhjáa téijyu ííñuji vááúmeíñeri nEWáyúcobané wáhcabáhi.

52 Áhduréhjáa níjkyene wáhcabánetu cahcújtso múnáape dsíjívehíjcyámé tsííñe bóhíime íjchívyécunúhi. 53 Aaméhjáa Jetsóó bóhííne boone Píivyéébe cóómí Jerotsaréevu péemeke mítyame ájtyumíhi.

54 Áánetúhjáa eene díbyeke téhmehíjcyáné tsodáhómú íavyéjúúbemáyé ávyétá mítyané íllityé téijyu ííñuji

vááúmeíñema tsíñehji pájtyene iájtyúmíneri. Áánemáhjáa néémeé:

—¡A ihdyúha ímiáané Píívyéébé Hajchi áánuú!

⁵⁵ Áijyúhjáa tsaate walléémú kémuélléturé ítehjycyá dííbyeke ditye dsíjívetsóné dííbyemáa Gariréa íñújitu tsááme dííbyeke íícúvehíjcyáme. ⁵⁶ Áámemáhjáa ijcyámé Maaría Madarénaa, Jacóóboma Jotséemútsí tsíju Maaríaa, Tsebedéó hájchimútsíj tsíjuu, éhdume.

Jetsóó ítémeho ditye cúúune

(Mc 15.42-47; Rc 23.50-56; Ja 19.38-42)

⁵⁷ Áané iijyúnuvúhjáa Jotséé Arimatéa cóomi múnáajpi íhtsútuube íjcyabe Jetsóoke úráavyehíjcyabe péé Pirááto éllevu. ⁵⁸ Aabéhjáa táumeí dííbyeke dííbyeúvú ítémeho icyúúuki. Áánéllihyéhjáa neebe ítsodáhómuke ditye iájcuki. ⁵⁹⁻⁶⁰ Aabéhjáa tééhouvuke íbíjínúne cuúú béhéjuréhjáa íhllii nééwájitu íbóhdótsóhéjú pañévu. Áánemáhjáa nééwáyúcobávú téheju iwátájcoíñúne péjúcoóbe. ⁶¹ Áané boonéhjáa tétsíyé téhejú únuri Maaría Madarénamúpí tsíjpille Maaríama ácuúcunúhíjcyáhi.

Jetsóó nijkye ditye téhmene

⁶² Áané tsijcyóóíhjáa teene pajtyeté wañéhjí lléevá tujkénujcóójí diitye llúúvájte avyéjurtémá paritséomú péé Pirááto éllevu. ⁶³ Aaméhjáa néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, muha méítsaavé téallíuajúpe 3 coojívatu tsiíñe íbóhííñé nééneé. ⁶⁴ Áánéllii cána cóhpejtsótsó ímíñeúvú dííbyé nijkyévuj. Ááne ímíñeúvú tehmétsó téhajchótá 3 coojíva dííbyé mamyémú pejco íllure íñáníjyéne míamúnáake ‘tsúúca muurá Jetsóó éhnée ditye dsíjívétsoobe tsiíñe bohííhi’ íñéneri éhnííñevu meke íállíúúnútuki.

⁶⁵ Áánéllihyéhjáa Piráátó néé diityéke:

—Aané wa ihdyu aatye tsodáhómuma mepéene mécohpejtsó ámuha meímillédu.

⁶⁶ Ahdújucóhjáa ditye tsaatémá ipyééne teeu nééwayu icyóhpéjtsóutu cáátunúne múha teene idyómájcótuki. Áánemáhjáa diitye tsodáhómuke téhmétsoíñúme.

28

Jetsóó dsíjíveebe tsiíñe bóhíine

(Mc 16.1-8; Rc 24.1-12; Ja 20.1-10)

¹ Aanéhjáa wáyeeévécóójí tsíjyú tsííñé tsemáánaréjuco déjúcóóvejcóójí cúúvéneturé Maaría Madarénamúpí tsíjpille

Maaríama úújeté teene níjkyeé. ² Áánáacáhjáa ííñuji íhnáhó vaaúmeí níjkyéji múnáajpi nútyéné tujkéveri. Aabéhjáa teene níjkyé watájcó néewáyúcoba icyávihiycyúne tééú hallúvú ácuuvéhi. ³ Áábé wajyámúhjáa ávyeta tsitsíwu néébé ámítsaráhcó éhne múúne chijchi rórihcyódu. ⁴ Áábedíhjýa diitye tsodáhómú ténijkye téhmehíjcyarómé ávyetá íhnáhó íllityéne íjcyaiñú múu dsíjivédu. ⁵ Aabéhjáa néé diityépi Maaríamúpike:

—Méíllityedíñe. Muurá ó waajácú ámuhipi meúújévaróné Jetsóoke éhnéé páwachékevu ditye wátyétyéhcúneri dsíjivéébeke. ⁶ Árónáa tsáhájucó dibye níkyéhéjú pañe íjcyájúcootúne. Tsúúca tsiíñe bohíjúcoobe ípyéé íñéhijcyádújuco. Cáhawáá idyé méuujévá íñe dityéé díbyeke pícyohéjú íévehéjuréjuco íjcyane. ⁷ Ahdícyane íícúí mepééne méuubállé díbyé mamýémuke tsúúca dibye tsiíñe íbóhííne diityé ihde péjucóóné Gariréavu téhullévú diityémá íajtyúmíjcatsíki. Ééneréne ihdyu ó imíllé ámúhpíke o úúballéne.

⁸ Ahdújucóhjýa íícúí dityépi dsíñeríyé pééne múúha éllevu múúhake yúúballéki. Aamúpihjýa íllityeróne mítyane ímíjyuuvéhi. ⁹ Áámúpidívúhjýa Jetsóó íbóhówáávéne diityépike díllóhi. Áánéllíihyéhjáa íícúí dííbyéj tuháacyuvu waamúpi díbyeke idyúúruváne. ¹⁰ Áámúpíkehjáa neébe:

—Méíllityedíñe. Wa ihdyu íícúí mepééne méúúballété tsijtye tahñéjteke ditye ipyéé Gariréavu téhullévú muha maajtyúmíjcatsíki.

Múhdurá tsodáhómú úúballéne

¹¹ Aamúpihjýa pééne tujkéveri tsodáhómú dííbyé níjkye téhmehíjcyámedityú tsaate péé ímunáá coomívu. Aaméhjáa úúballété llúúvájte avyéjútéké muhdú tene pájtyene. ¹² Ááné lliíñétúhjýa túkevéjtsójtémá íúcújcatsíñe pítyácójcatsímyé muhdú íñééíñe Jetsóope bóhíjúcóóityúné íñéhíjcyáneri íñéétsámeityuki. ¹³ Aaméhjáa mítyane diitye tsodáhómuke íáhdóne nééhií:

—Tsáma ménehíjcyaco “pejcóhjané muha mecúwaiñúné hallurí ímamyémuré újcujé Jetsóó ítémeho.” ¹⁴ Aane néhi méiíñújí ávyéjuube iwáájácúne ámúhadívú cáyobáávatéhajchíí muha ámúhá hallúvú méihjýúváá dibye muhdú ámúhake ímyéénútuki.

¹⁵ Ahdújucóhjýa diitye tsodáhómú ditye áhdónéllí íllure íállíñe néhíjcyáné ímamyémuré Jetsóó ítémeho újcujéne. Aane muurá icyoocápi ehdu tsaate tamúnaa jodíómú úúballéhíjcyáhi.

Muhdú ditye wákímyeíñe ímamyémuke Jetsóó nééneé
(Mc 16.14-18; Rc 24.36-49; Ja 20.19-23)

¹⁶ Aanée muha 11-meváréjuco dííbyé mamyé mú meíjcyame mepéé Gariréá iíñújí caméhbaúvú múúhakyéé díbye néhbaúvu.

¹⁷ Aamée muha tétsihvu dííbyedívú meúújetémé méduurúvú dííbyeke tsaate múúhadítýú díbye bóhíne cáhcújtsótúrónááca.

¹⁸ Áronáacáa múúhake neébe:

—Muurá Píívyéébe oke picyóó páneere ííñújí, níjkyejí, íjcyané avyéjuube o íjcyaki. ¹⁹ Ahdícyane óví ámuha

pahúllevá iíñújíne múnáadívú métsújaúcú táuwaáboju. Aane cáhcujtsómeke téené uubállé métsótsohíjcyaco Méécááni mémerii, Íapíícho mémerii, tamyémeri, íjcyane. ²⁰ Áámeke ihdyu ímíñeúvú méúwááboco tátyaúhbaju néhdu ditye íjcyaki. Aabe muurá ámúhamáyé ó íjcyáa paíjyuvaré ííñújí níjkévanévújuco. Áyu tehdújuco.

MÁÁCOÓ

Mááco Jetsóodítýú cáátúnuháámi

*Tsojtsó múnáajpi Jóáa úwaabóne
(Mt 3.1-12; Rc 3.1-9, 15-17; Ja 1.19-28)*

¹ Íllúu tujkéváné Píívyéébé Hajchi Jetsocríjtó mepájtyetéíñe méénúné uwááboju.

² Píívyéébé ihjýú uubálle múnáajpíhjáa Itsaíaúvú caatúnú íwaajácúháámitu tsúúcajátújuco tsojtsó múnáajpi Jóáádityu íllúú:

Ó pícyoó díhnde tsáápiikye dibye iúúbálle míámúnáake ditye ímíbbáávyéne ímí uke iwáátsúcúpéjtsoki. ³ Aane méllééboó íñnéubará píívyétúné iíñújiri íjcyaa keeváwu íllu úwaabóne: “Méímíbbáávyé ímítýú ámuha meícyahíjcyánetu tsáímiyéjuco ámuha meíjcyámeke Ávyéjuube íáptyumívaki.”

Ehdúhjáa Itsaía íwaajácúháámitu caatúnú Jóáádityu.

⁴ Ahdújucóhjáa dibye íñnéubará píívyétúné iíñújiri úwáábohíjcyáné míámúnáake ditye ímítýúné ícyahíjcyáné íhvéjtsóne ímiánejcúveréjuco íbúwááve díityé imítýú íábájíívemeiki, áané uubállé ditye itsójtsótsámeiki. ⁵ Pahúllevátúhjáa Jodéa iíñúji múnáadítýú píhcyáávehíjcyámé dííbyedívú dííbyé uwáábó illéébúacunúki. Téhduréhjáa Jerotsarée múnáadítýú mítyame píhcyáávehíjcyáhi. Áamedítýúhjáa ímítýúné imyéénuhíjcyáné úúbállémeke tsótsohíjcyaa Joodáatu.

⁶ Aanéhjáa díibye Jóáa camééllómú ihjinetu méénúmeíñe wajyámúúnema íjcyáábéj píínétú ócájimííhé chíúcunúhi. Aabéhjáa tséréémuke dohíjcyáhi. Téhduréhjáa ímúhojpácyó ádohíjcyáabe. ⁷ Aabéhjáa úwááboobe nehíjcyáhi:

—Muurá íjcyaa tsijpi táhboone úwáábóibye táehnííñevu íhtsútuube íjcyáábeke íjtyúhápáájíubaré o tácoríúcu dííbyedívú o pííhívéítýuroóbe. ⁸ Muurá ámúhakye nújpacýori ó tsótsohíjcyáhi. Áánetu ihdyu díibye ámúhá pañévú pícyoó Píívyéébé Apíícho.

*Jóáádivu Jetsóó tsójtsótsámeíñe
(Mt 3.13-17; Rc 3.21-22)*

⁹ Téijyúhjáa Jetsóó péé Gariréa iíñújiri íjcyacóómí Natsaréetu díibye Jóáa éllevu Joodáatu dííbyeke dibye itsójtsoki. ¹⁰ Aabéhjáa tsúúca dibye tsójtsótsihdyu íjchívyeebe íténáa cáámetu Píívyéébé

Apííchó niityé dííbyedívú íjuuúdu nééeneé. ¹¹ Áánáacáhjáa idyé cáámetu Píívyéébe nééhií:

—Uu Hájchíwúuke o wájuúúbedi mítyane ó imíjyúúhií.

Jetsóoke Naavéné mávárijchóne

(Mt 4.1-11; Rc 4.1-13)

¹² Ehdúhjáa díbye tsójtsómeíñé boonétú Píívyéébe Apííchó dííbyeke tsajtyé íñéubá píívyétúné iíñújivu. ¹³ Áhulléhjáa íjcyaaabe 40 coojívá apáámyéré iyámé íjcyáhulle. Áábekéhjáa téhullévú Naavéné mávárijchóóbeke níjkyéji múnaa píáábohíjcyáhi.

Jetsóó úwáábótújkenúne

(Mc 4.12-17; Rc 4.14-15)

¹⁴⁻¹⁵ Aanéhjáa téjyju tsojtsó múnáajpi Jóááke ditye cúvéhoojánúné boonétú Jetsóó péé Gariréavu. Áhullé múnáakéhjáa Píívyéébe avyéjuvu muhdú meúcáávéíñé úwááboobe nééhií:

—Tsuúca Píívyéébe íavyéjúeje íjcyáímyeke újcuíñe éévé úújetéhi. Ahdícyané ílluréjuco méihvéjtsó ímityúné ámuha meicyahíjcyáne. Ááne ámuhá íjtsaméí ímíánejcúvuréjuco mecápáyóóvéne mécahcújtsó íñe mepájtyetéíñe úwááboju. Ehdúhjáa Jetsóó úwaabóhi.

4-meva ímamyémú íjcyáímyeke Jetsóó újcune

(Mt 4.18-22; Rc 5.1-11)

¹⁶ Aabéhjáa Gariréa unéú úníuri péébe úújeté Tsimóomútsí íñahbe Aderéema amómeke tsínuhíjcyámútsidívu. ¹⁷ Áámútsikyéhjáa neébe:

—Ámuhtsij, ookéréjuco méuráávye. Muurá íñe amómé lliiñája múnáajtétsí ámuhtsi meíjcyámútsikye ó pícyoó míamúnáakéréjuco Píívyéébedívú ámuhtsi meíbúwáávétsóíñe wákimyéivu.

¹⁸ Ehdúhjáa Jetsóó néénéllii teenémáyé íjtsínuuháñe ííhvéjtsóne peemútsí dííbyemáyéjuco.

¹⁹ Áámútsimáhjáa péébe éhnííñéwuúvú úújeté Tsebedéó hájchimútsí Jacóóboo, Jóááá, íjcyamútsí íhmííne pañe íjtsínuuháñe pájáábohíjcyamútsidívu. ²⁰ Áámútsikyéhjáa idyé díbye píúvánéllii íhmííne pañe cáani Tsebedéoma ípíáábojte íjcyámedítýú peemútsí dííbyemáyéjuco.

Tsáápi pañétú naavéneke Jetsóó wáágoóne

(Rc 4.31-37)

²¹ Éhdúmekéhjáa iújcúmema Jetsóó úújeté Capenaóovu. Aabéhjáa téhulle wáyeévejcóóji píhcyáávéjé pañévú úwaabóhi.

22 Ááneríhjáa mítyane ullévenúmé ávyetá tujkévé ávyéjuube múúne íhjúvájíjtó díbye íhjúváneeri. Tsáháhjáa díbye íhjúvatú taúhbájú uwáábojte íhjúvahíjcyádu. 23-24 Áíjyúhjáa tééj páñe tsaapi naavéné ípañe íjcyaaabe kévádijcyó illu dííbyeke:

—¡Jetso Jetsóoj, Natsarée múnáajpi u íjcyaaabej! ¿íveeki múúhakye ú pátsárijcyóváhi? ¿Mityá múúhakye ú waagóovaj? Muurá uke ó waajácú ímiáábé Píivyébé Hajchi u íjcyane.

25 Áánéllihyéhjáa neebe dííbyeke:

—¡Cúúvéhulléré díícyá! ¡Díjchivye áadí pañétu!

26 Ááneréjucóhjáa naavéné wáníjcyámeíbyéré íjchivyéné dííbyé pañétú ávyetá íhnáhó dííbyeke íáméjcatsíchónema.

27 Ehdúhjáa Jetsóo méénúneri pámeere íllityéne néehíí:

—¿Múhdutúami aabye ehdu meénuj? Ávyetáha ímiááné tsíhdyure dííbyé uwááboju. Muhdú naavémú íjcyarómé íjchívyé díbye néénetu.

28 Ehdúhjáa díbye méénúné uubállé tsújaavé páneere Gariréá íiñújiri.

Tsimóo Pééedoró báábeke Jetsóo bóhítsóne

(Mt 8.14-15; Rc 4.38-39)

29 Átsihdyúhjáa pihcyáávájá pañétú péeme tsaméhjí Jacóóboo, Jóááá, íjcyame Tsimóoma Aderéemútsi jávu.

30 Áíjyúhjáa Tsimóo baabe áíivyeri chémene úúballémé Jetsóoke. 31 Áánéllihyéhjáa díílle éllevu ipyééne íhyójtistu díbye íjyócuycárolle tsúuca íbóhííne díityéké májchotsóhi.

Mítyámeke Jetsóo bóhítsóne

(Mt 8.16-17; Rc 4.40-41)

32 Aanéhjáa tsúuca meíjyunúrónáa tsívahíjcyámé dííbye éllevu naavémú ípañe íjcyáméhjima tsíñéhjiri chéméméhjike díbye íbóhítsoki. 33-34 Mítyaméhjáa técoomí múnáa tééjavu tsáamedítýú páhduváré nénéhji chémeri íjcyámeke bóhíitsohíjcyaaabe. Áhduréhjáa tsaaté pañe naavémú íjcyámeke waagóohíjcyaaabe. Aaméhjáa díitye naavémú muubá díbye íjcyane nééiyónáa tsá díbye díityéké íhvéjtsotú dítye íhjúvaki. Waajácúméhjáa dííbyeke.

Jetsóo úwaabó pahúllevaré Gariréá íiñújí pañe

(Rc 4.42-44)

35 Ááné tsítsíívevúhjáa pejcójuco técoomítýú díbye péene tsátsihvu Píivyéébema íhjúvaki. 36 Áábekéhjáa Tsimóo íñahbéjtema néhcotéhi. 37 Aaméhjáa íájtyúmííbeke néehíí:

—Míamúnáa uke néhcohíjcyáhi.

38 Áánéllihyéhjáa neebe díityéke:

—Árónáa metsu éhcóomijívú mepéé técoomíji múnáake idyé o úwááboki. Muuráhjáa imichi téenélii o tsááhií.

³⁹ Aabéhjáa pihcyáávejááné pañévú pahúllevá múnáa Gariréa iññújiri íjcyámeke úwáábohíjcyá tsaaté pañe naavémú íjcyámeke wáágóobére.

Íjpi chájáávéébeke Jetsóó bóhiĩtsóne
(Mt 8.1-4; Rc 5.12-16)

⁴⁰ Áábé lliiñévúhjáa íjpi chájááveebe imímóúúveténe néé dííbyeke:

—¿Aca muhdúiyó teene oke u bóhiĩtsóne?

⁴¹ Áánéliihyéhjáa dííbyeke idyó cáraucunúne dííbyedi ídáátsóvéne neébe:

—Mu ihdyu tehdújucoj.

⁴² Ehdúhjáa díbye néenemáyé tsúúca bóhiĩbe. ⁴³ Áábekéhjáa neébe:

—Dúúbáledí tsaate juuváyí uke pájtyémeke íñe muhdú u bóhiĩne.

⁴⁴ Tsapéhduré llúúváabe éllevu péene dííbyedívú dúhjétámeityeco. Ááne Moitséeúvúu néhdu íñe u imíjpyeténé hallúvú Píívyéébeke tsíeméneri ú íícúveé téenetu míamúnáa iwáájacu tsúúca u bóhíjucóne.

⁴⁵ Ehdúhjáa díbye bóijcyúrónáa pámeekéré juuváyí ipájtyedúmeke úúbáleebe muhdú íbóhiĩne. Aaméhjáa mítyane Jetsóodívú pihcyáávehíjcyánélii tsáhájucó díbye píívyetétú múhdutú cóomí pañévú iú cáávéiyóne. Áánéliihyéhjáa pehíjcyaaabe imíchi dítye íjcyátútsihjírye. Áróné pañéhjáa pahúllevátú dííbyedívú pihcyáávehíjcyáme.

2

Íjpi vááúmeityúúbeke Jetsóó bóhiĩtsóne
(Mt 9.1-8; Rc 5.17-26)

¹ Ehdúhjáa tsúcájá tsiéllé íjcyátsihdyu tsiíñe óomiibye Cape-naóovu. Áané uubálléhjáa idyé íícúíwuuré tsúúca waajácúmé técoomí múnáa. ² Aaméhjáa dííbyedívú píhcyaaavémé díbye íjcyaja wáhpécunúmeke úwááboóbe. ³ Áánáacáhjáa 4-meva tsivá íjpi vááúmeityúúbeke dííbye éllevu. ⁴ Árónáacáhjáa tsá dítye píívyetétú iúújetétsóné mítyane míamúnáa íjcyánéliihye. Áánéliihyéhjáa cáámetu díbye íjcyátsíi tujkévetu idyóhejúróné botsíi dííbyeke niityétsóme. ⁵ Aaméhjáa ímí cáhcujtsóné iwáájacúne neebe Jetsóó dííbyeke:

—Llíhij, tsúúca úhdi o ídáátsóvéne díimítyú ó ábájíwéjucóóhií.

⁶⁻⁷ Ehdúhjáa díbye néenetu tétsihyi íjcyame taúhbájú uwáábojte néjcatsíhi:

—¿Aca íveekí aabye ehdu ihjyúvá Píivýéébe ímí dííbyedívú íjtsúcunúnejíivari? Muurá ihdyu apáábyéré Píivýéébe piivýeté míamúnáadítýú ímítýú iwáágoóné diityédí ídáátsóvéne. ⁸ Ehdúhjáa Jetsóodítýú ditye néjcatsíñé iwáájácúne neebe diityéke:

—¿Íveekí ímityúné óhdityu ámuha méijtsámeíhi? ⁹ ¿Aca muhdú ámuha oke méijtsúcunúhi? Áánerá ó piivýeté míamúnáadi o ídáátsóvéne diityé ímityuháñé diityémá o ímíbajchóne. Áánéllíi ó piivýeté áánúke o nééneé: “Úhdi o ídáátsóvéne díimítýú úuma o ímíbajchóhi.” Áhdure ó piivýeté o nééneé: “Dímíjpyeténe dííhbotámá dipye dihjyávu.” ¹⁰ Ahdícýane cáhawáá óvíi ámuha máájtyumí Míamúnáájpidívúu o ípívyééveebe muhdú o méénune.

¹¹ Ehdúhjáa íñétsihdyu neebe dííbyeke: Líhij, dímíjpyeténe eene dííhbotámá dipye dihjyávu.

¹² Ehdúhjáa dííbyeke Jetsóó néénemáyé tsúúca íimíjpyeténe ííhbotámá péjúcoobe pámeere íténáaáca. Ááneríhjáa mítyane íúlléventúne Píivýéébeke idyúúrúváne néémeé:

—Ávyeta tsá mújyú ehdíivane maájtyúmitúne.

Revíkye Jetsóó újcune
(Mt 9.9-13; Rc 5.27-32)

¹³ Áané boonétúhjáa tsiíñe Jetsóó péé únéú úníúvú ímamyémuma. Áhullévúhjáa idyé dííbyedívú píhcyáávemeke úwááboobe. ¹⁴ Átsihdyúhjáa péébe úújeté Apéó hajchi Revíí ííñújí avyéjúúbé wáábyuta dsíídsike íáhdótsohíjcyátsihyí ácuúcunúúbedívu. Áábekéhjáa neébe:

—Muúbej, ookéréjuco duráávyej.

Ahdújucóhjáa díbye péene dííbyemáyéjuco.

¹⁵ Áábe jávúhjáa Jetsóó téjyju majchó ímamyémuma. Áámemáhjáa téhdure tsijtye majchó téenere ávyéjúúbé wáábyuta íjcyáne dsíídsíi ahdótso múnaa. Áhduréhjáa íjcyámé tsijtye ímityúmé diityéma. Mítyaméhjáa dííbyema pehíjcyáhi. ¹⁶ Ehdúhjáa díbye diityémá májchone ííténe taúhbájú uwáábojtémá parítséomú néé dííbyé mamyémuke:

—¿Aca íveekí eene ámúhá uwááboobe majchó aatyé ímityúméhjima?

¹⁷ Aanéhjáa Jetsóó illéébóne néé diityéke:

—Tsá muurá taabóóbé bóhíime tsaímíyé íjcyámeke táábotúne. Muurá ihdyu chéméméhjikéré tááboobe. Ahdícýane tsáháa ímiáámé wáábyú o tsáátune. Muuráhjáa ihdyu ímityúme wáábyú o tsáá diityéké o ímíbáávyétso Píivýéébe

icyánejcúvurējuco ditye ĩbúwááveki. Ehdúhjáa Jetsóó néé paritséómuke.

Jetsóó mamýmú majcho áwatyúne

(Mt 9.14-17; Rc 5.33-39)

¹⁸ Tsáijyúhjáa tsojtsó múnáajpi Jóáá mamýmuma diitye paritséómú mamýmú Píívyéébema íhhyúva majcho áwahíjcyáhi. Aanéhjáa Jetsóó éllevu ipyééne tsaate dííbyeke nééhií:

—¿Aca íveekí dímamýmú majcho áwátúnáa Jóáá mamýmuma paritséómú mamýmú tsáijyu áwahíjcyáhi?

¹⁹ Áánéllihyéhjáa diityéké neébe:

—¿Aca tsaapi táábáváné wañéhjivu tsááme ikímóóvéne majcho áwáyáhi? Muurá teene wañéhjí aabájaabe diityémá íjcyánáa tsá ditye áwáítyuró majcho. Ehdu nééne támamýmú tsá majcho áwáítyuró diityémá o íjcyáné hajchóta. ²⁰ Muurá ihdyu íjcyáiñé diityédítýú o pééiñe. Áijyu ihdyu óví muhdú íñéhajchíí tsáijyu awámye.

²¹ Tsá muurá tene ímityú tsúúcáaja wáiyamu béhbátu mepájaabóne. Muurá teeja meníjtyúcooca éhniíñevu íllure táváajcároba. ²² Áhdure idyé tsá tene ímityú béjpcáyo bíínojpcáyo mepícyoone tsúúcáau mííhéneu cahpáyú pañévu. Muurá béjpcáyo iúhtsaráúúvéhulle táváajcó tsúúcáau. Áijyu wágóoovéné tsanéécújuco bíínojpcáyoma cahpáyu. Áánéllii béjpcáyo mépañénú bééú pañévúré muhdú tsanéécú íjcyátuki. Ehdu nééne tsá tene ímityú ihdeéne uwááboju béhné uwáábójú pañévú meúacóne. Ehdúhjáa Jetsóó nééhií.

Wáyeéévejcóójí Jetsóó mamýmú méénune

(Mt 12.1-8; Rc 6.1-5)

²³ Aabéhjáa tsáijyu ímamýmuma pajtyé úmihéj piínétú wáyeéévejcóójí. Áijyúhjáa ímamýmú bajtsóháñetu ujcú imájchoki. ²⁴ Áánéllihyéhjáa paritséómú néé dííbyeke:

—¿Aca íveekí aatye dímamýmú meenú íjcyoojí wáyeéévejcóójí meméénúítyuróne?

²⁵ Áronáacáhjáa neébe:

—¿Aca tsá ámuha meéévehíjcyatú tsáijyúu íajyabáávaténéllii íñahbéjtema Dabíiúvú téeméné méénune Píívyéébé waajácuháámitu cáátuváne? ²⁶ Muuráhjáa Abiatáá llúúvájte avyéjuube íjcyáijyu duurúvájá pañévú iúcáávéne imájchóítyuróne Píívyéébé ĩcúvé pááa tééjá pañévú pícyámeihíjcyáné majchómé apáámyéree llúúvájte máchohíjcyáne.

²⁷ Áhduréhjáa neébe:

—Muurá wáyeeévejcóóji ijcyá míamúnaa ímí téjcooji íjcyaki.
 28 Áánéllii Míamúnáájpidívúu o ípívyéévéébé wáábyuta téhdure
 téjcoóji.

3

Tsáápi hójtsí Jetsóó ímíjpyetétsóne
 (Mt 12.9-14; Rc 6.6-11)

¹ Átsihdyúhjáa Jetsóó ímamyémuma tsiinne úcaavé pihcyáávéjá
 pañévu. Áájá pañéhjáa tsaapi múhdurá íhyójtsi néébeé.
² Aanéhjáa téjyju wáyeeévejcóóji íjcyánéllii tsaate dííbyedívuré
 íítehíjcyá ‘áádíkye éhne ímíjpyetétsóííbye’ íñéene téenej téeveri
 dííbyedívú íñéétsóroki. ³ Áánáacáhjáa dííbyeke neébe:

—Muúbej, cána dichaj.

⁴ Ahdújucóhjáa díbye pééneé. Áábedítýúhjáa neebe pámeere
 tétsii íjcyámeke:

—Ámuúhaj, ¿a tehdújuco tsaatéke mepiáábóiyóné íjcyooji
 wáyeeévejcóójj, mityá tsáhaáj? ¿A mépájtyetétsóiyá tsaate
 dsijíveri íjcyámeke téjcooji íjcyaróne, mityá méihvéjtsóiyá ditye
 idsíjíve wáyeeévejcóóji íjcyánélliihýej?

Ehdúhjáa Jetsóó díllone tsá ditye añújcutúne. ⁵ Aanéhjáa
 dííbyeke tsaríwu pajtyéráhi. Árónáacáhjáa idyé ídátsó
 ijtsúcunúúbé ditye dííbyeke cáhcújtsotúne. Átsihdyúhjáa neebe
 díbye múhdurá íhyójtsi néébeke:

—Muúbej, cána íllevu cujúúvé díhyójtsí.

Ahdújucóhjáa díbye cujúúvénemáyé téhojtsi ímíjpyeténe.
⁶ Ehdúhjáa Jetsóó méénune paritséomú ííténe tétsihdyu péeme
 Heróode hájkímuma pítyácójcatsí muhdú dííbyeke idsíjívétsoíñe.

Mítýane míamúnaa Jetsóodívú pihcyaaavéne

⁷ Árónáacáhjáa tétsihdyu ímamyémuma peebe únéú
 úniúvu. Áábekéhjáa mítýane míamúnaa úraavyé Gariréá
 iññúji múnaa. ⁸ Aabéhjáa méénúraítyúronéhjí mítýane
 méénúné uubállé tsújaavé pahúllevávu. Áánélliihýéhjáa
 mítýame tsáacunú pahúllevátú Jodéá iññújitu, téené
 iññújiri íjcyacóómí Jerotsarétuu, Idoméá iññújitu, Joodáá
 tsiñéjcutuu, Tííroó, Tsidóo, íjcyané iññújicutuu, íjcyane
 dííbyeke íajtyúmiki. ⁹ Ehdúhjáa mítýane míamúnaa Jetsóodívú
 pihcyaaavéjucóónéllii neebe ímamyémuke ditye mñine
 íimíbájcho témí pañévú iúcaáveki. ¹⁰ Mítýanéhjáa díbye
 chéméméhjike bóhítsohíjcyánéllii ávyetaréjuco ditye dííbyedívú
 pihcyáávehíjcyáne. Aaméhjáa imíllehíjcyá dííbyeke idyómajcóné
 íbóhíiki.

11 Áijyúhjáa tsaaté pañe naavémú ijcyame dííbyé lliiñévu mímóúúvémé pañétú kéévánécoba néemeé:

—¡Uu muurá Píívyéébé Hajchi!

12 Áánélliihyéhjáa diityéké neebe ditye tsiíñe tehdu íihjyúvátuki.

*12-meváké Jetsóó meménú ímamyémú ditye íjcyaki
(Mt 10.1-4; Rc 6.12-16)*

13 Átsihdyúhjáa peebe caméhbaúvú íjtsúcunúúmema.
14 Áamedíyúhjáa meménuube 12-meváké dííbyé uwááboju uwááboméré péhíjcyáímyeke. 15 Áamekéhjáa ájcuube íhnháhootu ditye chéméméhjike íbóhíitsohíjcyaki, naavémú tsaaté pañe íjcyámeke ditye iwáágóohíjcyaki. 16-19 Aaméhjáa ílluúme: dííbyéhjáa Jetsóó Tsimóoke Péedoródívú méménuúbee, Tsebedéó hájchimútsí Jacóóboma Jóámútsikyéhjáa dííbyere chíjchí hájchimútsidívú méménumútsii, Aderéee, Perípee, Batoroméee, Matéoo, Tomáaa, Apéó hajchi Jacóóboo, Tadéoo, cananíjtámúejpi Tsimóoo, dííbyéhjáa Jetsóodívú méénútsóiiibe Jóoda íjcyarióótee, éhdume.

*Jetsóoke Naavéné píáábohíjcyáné tsaate nééneé
(Mt 12.22-32; Rc 11.14-23; 12.10)*

20 Áamemáhjáa Jetsóó tsúuca oomí ípyée íicyahíjcyajávu. Áánáacáhjáa tsúuca mítyane míamúnaa píhcyaaavé tétsihvu. Áamedíyécóhjáa túhuuvémé tsá imájchóiyónéhji éllevu íjcyatúne. 21 Aanéhjáa iwáájácúne dííbye hájkímú tsáá dííbyeke tétsihdyu itsájtyérokí. Íjtsúcunúméhjáa dííbye méívaténe.

22 Téhduréhjáa mítyame tétsihyi taúhbájú uwáábojte Jerot-saréetu tsááme néé dííbyedítu:

—Áadí pañe mía naavémú avyéjuube Betsebóo. Téénéllii muurá eene dííbye píáábóneri tsaaté pañétú naavémuke waagóohíjcyáabe.

23 Áánélliihyéhjáa Jetsóó diityéké néehí:

—¿Aca múhdutú dííbye Naavéné íiye waagóoméíyáhi?

24 Muurá tsané avyéjute tsajíjtóré íjtsámeítyúmé páhduvaré idyáíívéjcatsíhajchíí íllure wáchájánújcatsí íavyéjutu.

25 Áhdure tsája múnaa tsajíjtóré íjtsámeítyúmé páhduvaré idyáíívéjcatsíhajchíí ílluréjuco íhjáyátú wáchájánújcatsíñe.

26 Ahdu ííivane muurá Naavéné íhyájkímukéré iwáágóoca íllure pírujtsóiyá díityéjúcooíyó íavyéjúejte íjcyáíyómeke. Tehdu ímyéenuca íllure íavyéjú újóvéjtsóíyoóbe.

27 Tsá muurá tsaapi íhtsútúúbé tsíeméné dííbyé já pañétú múha tsájtyéítyuró dííbyeke tétsihdyu bóáyotúmere. Muurá

ihdyu dííbyeke tujkénú ibóáyoca botsíi tsajtyéiyómé dííbyé tsíeméne. Áronáa tsáháubá muurá dibye ihñe múhdivú ihvéjtsóityuróne. Ahdu íivane tsá Naavéné oke píáábóityuro dííbye hájkímuke o wáámíuki.

²⁸ Ímiááneturé ámuhákye o nées panévaré ímityúné míamúnaa méenuhíjcyáronéhjí Píívyéébe abájíiveíñé diityédí ídáátsóvéne. Áhdure ímityúné óhdityu ditye ihjyúvahíjcyáronéhjí ábájíiveííbye. ²⁹ Áánetu ihdyu dííbyé Apííchotu ímityúné ihjyúvahíjcyámedi tsá dibye mújyú ídáátsóvéityúne. Aane tsá mújyú diityémá ímbáávyéityúne. ³⁰ Ehdúhjáa diityéké neebe dííbyé pañe naavéné íjcyane ditye néénéllíhye.

Jetsóoke tsíju dííbyé nahbémuma újcutéróne
(Mt 12.46-50; Rc 8.19-21)

³¹ Áánacáhjáa tétsihvu tsíju dííbyé nahbémuma wajtsí áachí éhnejcúvu. Aaméhjáa tsaatéké nées ditye dííbyeke íñéé dibye iúújéva diityéke. ³² Ahdújucohjáa tsaate dííbyé úníuri íjcyame nééne dííbyeke:

—Díitsíju díñahbémuma ukévá néhcome éhtsíhyi áachi.

³³ Áronáacáhjáa neebe diityéke:

—¿Aca caatyé tátsíjuú, táñahbémuu, táñaallémuu, íjcyame?

³⁴ Ehdúhjáa íñéene íúníuri ácújcatyémeke ííténe neébe:

—Áánerá téhdure ámuha waháromú táñahbémú táñaallémú méijcyá íñe múhdumé tahñéjté ámuha meijcyame. ³⁵ Muurá Píívyéébeke cáhcujtsómé dibye ímillédú íjcyame ímiááne tahñéjté táñahbémú, táñaallémú, waháromu. Ehdúhjáa Jetsóo diityéké néehíi.

4

Tsaapi bájtsónetu íjcyáne uwááboju
(Mt 13.1-9; Rc 8.4-8)

¹ Aabéhjáa tsííñe únéú úníúvú úwáábóóbedívú idyé mítyane míamúnaa píhcyáávénéllíi mííne pañévú iúcaávéne téémí pañéturéjuco dibye úwaabóné diityéke. ²⁻³ Átsihvúhjáa mítyane tsíeménéhjitu úwááboobe néehíi:

—Ámuúhaj, cáhawáa melleebúcunuj:

Tsaapíhjáa íwajcyóhá tríígoúhá bájtsóobe íllure wávarajcóhi. ⁴ Aanéhjáa dibye wávarajcónetu tsáuhji juuváj píínévú dójcóne coomímú méhdojéhi. ⁵ Áané tsiúhjíhjáa dojcó néwayúúné raahóvú ííñu ímíchi íjcyátútsihvu. Áuhjíhjáa ícúíwuuré ííñé tétsii ííñu mítyane íjcyátúnéllíhye. ⁶ Áróhiibájíhjáa chemé núhbá allóócori hállúháñeríyé tébajkyéjí íjcyánéllíhye. ⁷ Áané

tsiúhjihjáa dojco tsuhji pañévu. Áané hallúvúhjáa teene tsuhji wááménéneri íñeróné dúhcúvaténé tsáhájucó neévátúne. ⁸ Áánetúhjáa ihdyu tsáuhji dojco tsátsii imíwu íññuji nétsihvu. Aanéhjáa tsaimíyé pívyene imíwu neeváhi. Tsáhiibájihjáa uhjénéré neeváhi. Áánetúhjáa tsíhiibáji kémú neeváhi. Áané tsihúibájihjáa éhniññevu mítyane neeváhi.

⁹ Ehdúhjáa tsaapi bájtsone iúúbállétsihdyu neebe diityéke:

—Ehdu teéne. Aane ihdyu óvíi lléébome icyáhjútsóne tehdu ijcyáhi.

Jetsóo úwáábó túhujtsóne

(Mt 13.10-17; Rc 8.9-10)

¹⁰ Aanéhjáa bóónétu iye ijcyátsihvu ímamyémuma tsijtye tétsii ijcyane dilló muhdú neéiyóné teene tsaapi bájtsónetu dibye úwaabóne. ¹¹ Áánéliihyéhjáa neebe diityéke:

—Muurá ihdyu ámuhadívú Píivyéébe bóhówátsohíjcyá ámuha mewáájácu muhdú dííbyé avyéjú ijcyane. Áánetu eene tsíeménéhjitu ó úwáábohíjcyá oke cáhcújtsótúmedívú tene ibóhówáávétuki. ¹² Muurá o úwaabóné lléébójúcooromé icyahíjcyá lléébótúmeúvúdu. Áhdure teene ájtyumíjúcooromé icyahíjcyá ájtyúmítúmeúvúdu. Áámé imítyuháñé muurá tsá imíbáavyéityúne. Ehdu neénélii ó úwáábohíjcyá tsíeménéhjitu.

Tsaapi bájtsónetu úwaabóné Jetsóo bóhówajtsóne

(Mt 13.18-23; Rc 8.11-15)

¹³ Átsihdyúhjáa neebe diityéke:

—¿Aca ihdyu tsá ámuha mewáájácutú tsaapi bájtsónetu o úwaabóné ñná neéiyóne? ¿Aca múhdutúrá ámuha méwaajácuú tsiñne téhdure nénéhjitu ámuhakye o úwaabóne? ¹⁴ Muurá eene tsaapíhjáa tríigóúhá wávarajcódú neéne íñe tsaapi imíáájú úwááboobéré pehíjcyáhi. ¹⁵ Aane tsaate imí lléébójúcoórómeke Naavéné ténetu mútátsohíjcyáhi. Aane muurá neéiyóné eene juuváj pínevúhjáa dójcoúhji coomímú méhdojéne. ¹⁶⁻¹⁷ Áánetu teene illéébone tsúuca imí úraavyéjúcooromé páhduváré neéne mávaríjchojúúne ijcyanéhji íáábucújúcoótúnetu illuréjuco teene íhvejtsóne. Aane neéiyóné eene néwayúúnéhjáa íjcyátsihvu dójcoúhji imíwu íñeróné núhbá allóocori chémene. Ehdu muurá patyéhijcyané imí cáhcújtsótúmema. ¹⁸⁻¹⁹ Áánetu imíá uwááboju tsúuca imí llééboromé mítyane íji avyéjuriyé itsúúráméíñélli illuréjuco ténejcu ábájjívehíjcyáne. Aane neéiyóné muurá eene tsuhji pañévúhjáa dójcoúhji íñeróné illure dúhcúvaténé neévájúcootúne. ²⁰ Áánetu ihdyu ijcyámé tsaate téené uwááboju illéébone cáhcújtsómé imí tehdujuco úráavyehíjcyáme. Aane muurá eene imíwuúhjáa íññuji nétsihvu

dóycóuhjí ííñedu. Áámedítýú muurá ijcyámé tsaate eenéhjáa uhjénéré nééváhiibájídú néémeé. Áánetu ijcyámé tsijtye eenéhjáa kéémú nééváhiibájídú néémeé. Áánetu ijcyámé tsaate eenéhjáa ávyétá mityáné nééváhiibájídú nééme ímiáánéjuco ímiáájú icyáhcujsóné ímí úráávyehíjcyáme. Ehdúhjáa Jetsóó néé diityéke.

Peetétú íjcyáné uwááboju
(Rc 8.16-18)

²¹ Áhduréhjáa neebe diityéke:

—¿A múúne peete mepéététsóne mépicyóó tsíeméné lliíñévu? Tsáhaá. Muurá ihdyu mepéététsóne cáámevu mépicyóó tene iájhúacunúki. ²² Ehdu néene muurá Píívyéébé uwááboju bóhówajtsó páneere muhdú meícyahíjcyáne. Muurá íñe teevétari meméénuhíjcyaróné tsá wáájácúratúné íjcyáityúne. Muurá páneere waajácúméíhi. ²³ Aane ihdyu óvii lléébome icyáhcujsóné tehdu ijcyáhi.

²⁴ Téhduréhjáa tsiíñe neébe:

—Ímíñeúvú tsáma méíjtsoco íñe ímiá uwááboju tsúúca ámuha mewáájacújucoóne. Muurá teene ámuha mewáájacújucoorómé múhdurá medáríívéméihajchíí Píívyéébe tsáhájucó amúhadi íícúvéityúne. Áánetu tsúúca iwáájacúné ímí úráávyémeke éhniíñevu waajácútsóíbye. ²⁵ Muurá ímiáájú ímíllémedívú bóhówajtsóíbye éhniíñevu ditye ímíñeúvú iwáájacuki. Áánetu teene ímíllétúmedívú tsá díbye bóhówajtsóityúne. Ááne tsáijyu múú áyánéwu ditye wáájácúroné dojtúcúíbye diityédítyu.

Tríigo bájtsómeíñetu íjcyáné uwááboju

²⁶ Téhduréhjáa neebe diityéke:

—Muurá tsaapi bajtsó tríigoúhá íwajcyóha. ²⁷ Aane íbúwajíí díbye íjcyánáa keemévehíjcyá pajcójíwáre díbye wáájacútúné hallúri. ²⁸ Ehdu muurá ííñújiri ímí bajtsóháñé píívyene ikyéémévéne tsúúca wajcó íñééwá ípívyééveíñéjuco. Aane tsúúca neeváhi. ²⁹ Aane kéémécooca ílluréjuco áábájaabe újcune. Ehdu muurá pajtyeíñe Píívyéébé avyéjújtéma. Muurá díityéké díbye újcúíñe ééwé úújetécooca újcúíbye diityéke.

Mojtáátsá neeváúwúutu íjcyáné uwááboju
(Mt 13.31-32; Rc 13.18-19)

³⁰ Téhduréhjáa tsiíñe neebe Jetsóó diityéke:

—¿Aca ííñetú íñe tsiíñe amúhakye ó úwááboó Píívyéébé avyéjú? ³¹ Muurá dííbyé avyéjú éhne múúne ‘mojtáátsa’ némeíñe uméhé neeváú kémúútúróúwu mebajtsou mítyáhécoba kéémévedu. Muurá pahéwá neeváúúné lliíñéwúré tééhé neeváú ávyétá ayáúwu. ³² Áróúwu muurá mebajtsou

ííñene keemévé mityáhécoba pahévare bajtsóhéené ehniíñevu. Ááhé wájcávané hallúvú muurá wahpéjé pihitobáhi. Ahdu muurá teene Píívyéébé avyéju.

Jetsóó úúwaabóné tsíeménéhjitu úúballéne
(Mt 13.34-35)

³³ Ehdúhjáa Jetsóó míamúnáake úúwaabóné tsíeménéhjitu úúbállehjycyá muhdú ditye lléébóiyódu. ³⁴ Tsáháhjáa dibye pevénéré úwáábohíjcyatúne. Áronáacáhjáa ihdyu ímamyémuke ímíñeúvú waajácútsohíjcyaaabe íiná tene neéiyóne.

Kíjyébama nohji Jetsóó íhvetétsóne
(Mt 8.23-27; Rc 8.22-25)

³⁵ Ááné íjyúnúvúhjáa neebe ímamyémuke:
—Métsu éhnéjécúeúvú mepéékíí.

³⁶ Ahdújucóhjáa tétsihíyé tsijtye íjcyánáa ditye péene tsíñejcúeúvú mííneri. Áamemájucóhjáa idyé tsaate ihmínéneri péeneé. ³⁷⁻³⁸ Aaméhjáa pííneéuri íjcyánáa ávyétá íhnáhó kíjyébári mityane nújpacyo nóhjine úcaavé diityé mííne pañevu. Aanéhjáa ípamáávéiyóneri íllityéne diitye ímamyémú idyéjuri cúwahíjcyáábeke íákyéjtsóne neéhií:

—ÍÁvyéjuúbej, tsúuca mémájcánuúhi! ¿A tsá íñe meke u pájtyetétsóityúne?

³⁹ Áánéllíihyéhjáa íájkyéne úhbaabe kíjyébama nohji íjcyane. Neebéhjápeé:

—Íllyévéne, dihvéte!

Ahdújucóhjáa tene íhveténé dáíhañéréjuco. ⁴⁰ Átsihdyúhjáa neebe diityéke:

—¿Íveekí ayájú íhnáhórá ámuha meíllityéne? Tsáháhaca bo ámuha Píívyéébeke ímí mecáhcújtsotúne.

⁴¹ Ehdúhjáa diityéké dibye neérónáa íllure íllityémé néjcatsíhi:

—¿Muubáami aabye íjcyáábeke muhdú kíjyébama nújpacyo llééboj?

5

Tsáápi pañe naavéné íjcyane
(Mt 8.28-34; Rc 8.26-39)

¹ Aaméhjáa tsúuca úújeté tsíñejcúeúvú Gadáará ííñújivu.

² Aanéhjáa ditye cátsúúvénemáyé Jetsóó íjchívyéhi. Áábe éllévúhjáa tsaapi níjkyénéj pííne ícyahíjcyaaabe tsáá ípañe naavéné íjcyaaabe. ³ Aabéhjáa ávyéta tsíjpa néébeke tsá múha píívyetétú íekeevéne. Úwááñéhíhjyáa íjcyároneri tsá múha dííbyeke chíjchúityuróne.

⁴ Tsáíjyúhjáa tsúuca dííbyeke chíjchújúcohíjcyarómé íjtyúháacyuma íhyójtsicu.

Áronéhjáa távúdócohíjcyaaábe. Tsáháhjáa múha dííbyeke muhdú méénúityuróne. ⁵ Aabéhjáa cójihajchótá pécóhajchótá ihjyúcunúúbéré pehíjcyá níjkyénéj píine. Áané tsaijyúhjáa caméwajúneri pehíjcyaaabe néwayúúnetu wápújúhcámeíbyére. ⁶ Aabéhjáa tsíhyulléturé Jetsóoke iájtyúmíibe éllevu dsinériyé ipyééne mímóúúveté dííbyé lliiñévu. ⁷ Áánemáhjáa kéévánécoba neebe dííbyeke:

—¿Iná óhdityu ú imíllé íhtsútuube Píívyéébé Hajchi Jetsóo u íjcyaaábe? Uke Píívyéébe mémeri o nées óhdi u ícúbáhrátuki.

⁸ Ehdúhjáa naavéné dííbyé pañétú nées Jetsóoke dibyéhjáa dííbyeke ‘díjchivye áadí pañétú’ néénéllíhye.

⁹ Áábekéhjáa Jetsóo néehí:

—¿Aca muubá dimyéme? Áánéllíhyéhjáa neébe:

Tamyémé Píváánéejpi mítyame muha meíjcyánéllíhye.

¹⁰ Aanéhjáa diitye naavémú nées Jetsóoke dibye diityéké iwáágóótu tsíhyullévú téené iñújitu. ¹¹ Áihjyúhjáa tétsihyi jéémú meenímú majchóri. ¹² Áánéllíhyéhjáa dííbyeke néémeé:

—Múúhake ihdyu walló aatye méénímú pañévurjúco.

¹³ Ahdújucóhjáa dibye wállóónéllí dííbyé pañétú íjchívyéne méénímú pañévurjúco ditye újcámeíñe. Aaméhjáa ditye méívatétsómé 2,000-meváubáhjáa íjcyame caméwájutu únéú pañévú cáhtsínibámé májcanúhi.

¹⁴ Ááneríhjáa diityé tehméjté iíllityéne íicúí tétsíi múnáake úúballéhi. Áánéllíhyéhjáa téhullévú péécunúme iájtyúmi muhdú tene pájtyene. ¹⁵ Aaméhjáa úújeté diibye eenée ípañe naavémú ícyahíjcyaaabe tsúúca íwajyámúúnema íjcyaaabe pevétsihjídurjúco ácuúcunúúbedívu. Ááneríhjáa íllityéme. ¹⁶ Aanéhjáa tétsihyi íjcyame úúballé diityéké muhdú tene pájtyene. ¹⁷ Aanéhjáa múhdurá íjtsúcunúnéllí nééme Jetsóoke dibye téené iñújitu ipyéé tsiéllévurjúco.

¹⁸ Áánéllíhyéhjáa Jetsóo ipyéé míñné pañévú úcáávéebeke diibye eenée ípañe naavémú ícyahíjcyaaabe nées dííbyemáyjúco ipyéékíi. ¹⁹ Áronáacáhjáa neebe dííbyeke:

—Tsá u pééityú óómaá. Díhyájkímú pañévuré péene duuballé diityéké muhdú Píívyéébe úhdi ídááatsóvéne uke ímíjpyetétsóne.

²⁰ Ahdújucóhjáa dibye íhyájkímú pañévú ipyééne úúballéné páneere muhdú Jetsóo dííbyeke bóhítsóné Decááporí iñújírí íjcyácoomíji múnáake. Ááneríhjáa ávyetaré ullévenúme.

Tsaatépike Jetsóo bóhítsóne
(Mt 9.18-26; Rc 8.40-50)

²¹ Aanéhjáa Jetsóó ímamyémuma biwánejcúvúré úújeténáa idyé tsúuca míamúnaa píhcyaavé dííbyedívú únéú úniúvu. ²² Átsihvúhjáa 'Jáiro' némeíbyé wajtsí píhcyáávújá avyéjuube íjcyaaé. ²³ Aabéhjáa dííbyé lliíñévú ícyánoovéváne nééhií:

—Ájyúwa ávyeta dsíjiveríjyuco íjcyánéllii uke o néé u dócárájcoté dille óoma íbóhiiki.

²⁴ Ahdújucóhjáa Jetsóó dííbyema péébeke mítyane míamúnaa úraavyé ávyeta ráautúne. ²⁵ Áámé pañéhjáa tsáápille 12 pijcyábájyuco díílleke ichémé tujpácýó íhvetépityúneri ícúbáhrámeíhíjcyalle. ²⁶ Aalléhjáa bañúháñé taabójtédívú ityáábótsámeíñé áhdohíjcyá ihñénehjívú 'pírúhpírújyuco'. Ároné pañéhjáa íllure ávyetélle. ²⁷ Aalléhjáa muubá Jetsóó íjcyane iwáájácúne míamúnáa raahótú dííbye éllevu ipyééne dííbyé wajyámú dómajcó 'muurá dííbyé wajyámú íjcyaróné o dómájcóhajchíí ó bóhiíhi' íñéénema. ²⁸ Ehdúhjáa íjtsámeíñé dómájcolle dííbyé wajyámu. ²⁹ Áánetúhjáa ímiááné tsúuca bóhiille tsaímiyéjyuco lííñémuúcunúmeíñé. ³⁰ Aanéhjáa Jetsóó waajácú tsaate bóhiíne dííbyé wajyámú idyómájcóneri. Áánélliihyéhjáa iyévóóvéne néébe diityéke:

—¿Caatyé ámuha táwajyámutu oke médómajcóhi?

³¹ Áánélliihyéhjáa ímamyémú nééhií:

—¿Aca muhdú míamúnaa wahdyuré néétúnáa ú dilló múha uke dómajcóne?

³² Ehdúhjáa ditye néérónáa pahúlleva ííteebe íájtyúmi caatyé dííbyeke dómajcóne. ³³ Áánélliihyéhjáa eenéé dííbyeke dómájcolle ííllityéneri úúvécunúlléré dííbyé lliíñévú ímímóúúveténe úúballé dííbyé wajyámú idyómajcóne. ³⁴ Áánélliihyéhjáa neebe díílleke:

—Wáhaj, ímí Píívyéébeke u cáhcujtsódú íjcyalle tsúuca ú bohíhií. Ahdícyane wa dipye tsaímiyéjucoj.

³⁵ Ehdúhjáa Jetsóó díílleke néénáa tsaate píhcyáávújá avyéjuube Jáiro jatu tsáame úúballévá dííbyeke ídsíwu dsíjivéjucóne. Nééméhjáa dííbyeke:

—Tsúuca dáájyüwa dsíjivéhi. Aane íínélliihyécó ú tsájtyeé aabe uwáábóóbeke.

³⁶ Ehdúhjáa ditye nééneri íícúvétuube Jetsóó néé Jáiroke:

—Kímóóvedíñé. Píívyéébekéré cahcújtso.

³⁷ Ehdúhjáa íñééne tsá díbye ímíletú pámeere dííbyema pééneé. Apáámyéréhjáa péé dííbyema Péédroo, Jacóóboo, dííbyé nahbe Jóáaá, éhdume. ³⁸ Aaméhjáa pééme úújeté mítyane

míamúnaa tééjǎ pañe táhíjcyámedívu. ³⁹ Áámekéhjáa Jetsóó neetéhi:

—¿Íneríami ámuha metaj? Áánerá tsá dille dsíjívétúne. Muurá íllure cúwalle.

⁴⁰ Ehdúhjǎa díbye néeneri íllure goocóme. Áámekéhjáa tééjǎ pañétú íjchívyétsóne iyéjuco díbye úcaavéné díílléwúúwúúj caanímuútsii, díitye 3-meva ímamyémuu, íjcyámema. ⁴¹ Aanéhjáa díílléwúúwúvuke íhyójtistu iékéévéne neébe:

—Taríta cómi, ‘Wáhaj, dájkyeé’ nééiyóne.

⁴² Ehdúhjǎa díbye néénemáyé éhne múu cuwátú maájkyevádú íbóhííne tsúúca úllege 12 pijcyábáhjáa íjcyalle. Ááneríhjǎa míamúnaa ávyetaré ullévenúhi. ⁴³ Áámekéhjáa Jetsóó bóijcyú muucá dítye teene íúúbállétuki. Átsihdyúhjǎa neébe dítye ímájchótso díílleke.

6

Jetsóó Natsaréeri úwaabóne
(Mt 13.53-58; Rc 4.16-30)

¹ Átsihdyúhjǎa ímamyémuma óómíbye ípyéé ípíívyéné íiñújivu. ² Aabéhjáa wáyeeévejcóójí pihcyáávéjǎ pañévú úwaabóné mítyame ílléébóneri dííbyedi íúllévenúne néehíi:

—¿Kíatúami aabye ehdíívaííñe panévare wáájacúnej? ¿Aca múhdutú píivyéteebe méénuráítyúronéhjí ímyéénune? ³ Áánerá úméhewáané wákímyéi múnáajpi dííbye Maaríá hajchi. Áábé nahbémújuco muurá Jacóóboo, Jotséee, Jóodaá, Tsimóoo, éhdume. Téhdure muurá íñaallémú íjcyá íchihyi méjpiíne. Ehdúhjǎa dííbyedítýú íñééne tsá dítye ávyejúúllétú dííbyeke.

⁴ Áánéllíihyéhjáa neébe díityéke:

—Íhdyújuco tsáma Píívyéébé íhjúu uuballe múnáajpi íjcyaróobeke dííbyé íiñúji múnáa íhyájkímú íjcyarómé tsá ávyejúúllétú tsíjtye múnáa íjcyarómé ávyejúúlléébeke.

⁵ Ehdúhjǎa tétsíi múnáa dííbyeke cáhcújtsótúnéllii tsá díbye tétsihvu mítyame méénuráítyúronéhjí méénutúne. Apááñeréhjáa chéméméhjike idyócarájcóneri bóhíitsohíjcyaaábe. ⁶ Ílluréhjáa ullévenúúbé dítye dííbyeke cáhcújtsótúneri. Áánéllíihyéhjáa técoomí úníuri íjcyájáhji múnáakéréjuco díbye úwááboobéré péhijcyáne.

Ímamyémuke uwáábovu Jetsóó wáalloóne
(Mt 10.5-15; Rc 9.1-6)

⁷ Aabéhjáa tsáijyu ímamyémú 12-meva íjcyámeke uwáábovu wallóo míityétsícyutsáké pahúllevávu. Áámé pañévúhjǎa pícyoobe itsíjpá dííbye mémeri tsaaté pañe naavémú íjcyámeke

ditye iwáágoohíjcyaki. ⁸⁻⁹ Áámekéhjáa neebe ditye itsájtyétu ícyahpáyuu, imájchoo, idsíídsii, íjcyane. Apááñérehjáa neebe ditye ipyéé íhyallúejáhjí íwajyámúnee, íjtyúhápaajínee, ícyuujuúii, íjcyánema. ¹⁰ Áámekéhjáa neébe:

—Tsátsihvu ámuha tsaaté javu meúújetéjaríyé méijcyaco tsiéllevu ámuha mepéétúné hajchóta. ¹¹ Aane tsátsíi múnaa ámúhá uwáábó cátuhtsóhajchíi múu ámúháj tuhááñeri íjcyáne ííñú píchóujcámei diityédívu, ‘tsá múúhá hallúri tene íjcyatú ámúhake muha meúwáábóiyóné ámuha mecátuhtsóné’ neéiyóné. Ááne múu péé tsiéllevúréjuco. Muurá múhdumé ámúhá uwáábó cátuhtsómé ávyétá íhnáhó ícúbáhráméii múhdú míamúnaa ícyahíjcyáne ímíbájhómeícyooca éhnée Tsodóómaa, Gomóóraa, íjcyácoomícyu múnaa ícúbáhrámeíñé ehniíñevu.

¹² Ehdúhjáa ímamyémuke téíbúwájtssoobe uwáábovu iwállóomeke. Aaméhjáa úwáábohíjcyá míamúnáake ditye ímityúné ícyahíjcyáné ííhvéjtsóne ííjtsaméi icyápáyóóve ímiánejcúvuréjuco. ¹³ Téhduréhjáa tsaaté pañe naavémú íjcyámeke waagóohíjcyáme. Chéméméhjikéhjáa dúúrúbájpácyori íhñíwaúúné ditye pípájchóneri bóhíhíjcyáme.

Tsojtsó múnáajpi Jóáa dsíjívéné
(Mt 14.1-12; Rc 9.7-9)

¹⁴ Ehdúhjáa Jetsóo méénuhíjcyáné uubállé ávyéjuube Heróódé iwáájácúne néehíi:

—Tsojtsó múnáajpi Jóáa éhnée dsíjívéebeubá tsiíñe bohííhií. Muurá téenélii piivyéteebe méénuráítyúronéhjí imyéénune.

¹⁵ Áánetúhjáa tsijtye néehíi:

—Tsáhaá, muurá ihdyu Eriá diibye Píivyéébé ihjyú uubálle múnáajpi éjyuuúvú ícyahíjcyaaábe.

Áánetúhjáa tsijtye néehíi:

—Áánerá ihdyu béébére diibye Píivyéébé ihjyú uubálle múnáajpi éjyuuúvú ícyahíjcyáméjpi.

¹⁶ Ehdúhjáa ditye néenélii tsiíñe Heróódé néehíi:

—Tsáha bóhoj, muurá ihdyu diibyejuco tsojtsó múnáajpi Jóáa éhnée íhñíwaúvú o kípíyúúcutsoobéha tsiíñe bóhííbe.

¹⁷⁻¹⁸ Diibyéhjáa muurá Heróódé táábavá ítyónüllekéré íñahbe Perípe taaba Herodíake. Aanéhjáa ímityúné íjcyane Jóááuvu dííbyeke néhíjcyáné hallútú cuvéhoojánútsoobe úwáñehííñeri íchíjchútsóóbedívu.

¹⁹ Téhduréhjáa diille Herodía dííbyeúvuke téené hallútú íñehnílléne ímíllé idsíjívetsóne. ²⁰ Áronáacáhjáa tsá dille píivyététú múhdú dííbyeke idsíjívétsóiyóné diibyéhjáa Heróódé Píivyéébeéjpi díibye íjcyáneri íllityéne díílleke

téhmeñjcyánéllíihye. Áánéllíihyéhjáa díbyeúvú ihjyúvanéñjí tsaríyóné pañe lleebúcunúhíjcyaaábe. ²¹ Áronáacáhjáa diille Herodía tsúuca dífbyedívú llíihyánútsoóhi. Diibyéñjáa Heróodé ítsimávajcoóji úújeténé wáñehjínúhi. Ááne éllévúhjáa pihjyúcuube ípiáábojtee, ítsodáhómú avyėjujtee, Gariréa iñúñji iñtsútujtee, éhdúmeke. ²² Ááméj pñínévúhjáa díllé ajoyúwá bádsíjcaja wáhtsine imíwu íjtsúcunúúbé diibye Heróode. Áhduréhjáa dífbyeke náhbénúné avyėjujte ímí íjtsúcunúhi. Áánéllíihyéhjáa dílléke neébe:

—Íná u ímilléné oke táuméí ávyeta ímiááné állítyuube uke o ájcuki.

²³ Ehdúhjáa Heróodé néé dílléke ímiááneturé ñná dille táumeññevu íajcuññe. Neebéhjáa ávyeta íavyéjú íjcyáronetu tsañdúnéécú dílléke íajcuññe teene dille táumeññahjchíjyju.

²⁴ Áánéllíihyéhjáa tsíjju éllevu ipyééne neetéle:

—¿Aca Wa ñná ññe ó táumeññíyáhi?

Áánéllíihyéhjáa neelle dílléke:

—Táuméí tsojtsó múnáajpi Jóáá níwau ikípíyuúcuúvú uke díbye íajcuki.

²⁵ Áhdújucóhjáa dille dífbye éllevu ipyééne neétene:

—Ó ímillé bohtájiri oke u ájcune tsojtsó múnáajpi Jóáá níwauúvu.

²⁶ Ehdúhjáa dille nééne dífbyeke kímóhcó pajtyéráhi. Áronáacáhjáa eene dífbyeke náhbénúné avyėjujte lléébónáa dílléke íállítyúné iñéénéllíi tsá díbye ‘tsáhaá’ neétune.

²⁷ Áánéllíihyéhjáa ícúí ítsodáhómudítýú tsáápiikye wáloobe cúvéhóójá pañe íjcyáábeke íhñíwau ikípíyuúcuúne díbye ítsívaki.

²⁸ Áhdújucóhjáa díbye ipyééne ikípíyuúcuúne bohtájiri ítsívaúvú ájcváné dílléke. Aaúhjáa tsajtyéllé tsíjju éllevu. ²⁹ Ehdúhjáa tsojtsó múnáajpi Jóááuvu dsíjivéhi. Ááne uubálléhjáa ímamyémú ílléébone újcujé dífbyeúvuke icyúúuki.

*Majcho mítyámedívú Jetsóó úújetétsóne
(Mt 14.13-21; Rc 9.10-17; Ja 6.1-14)*

³⁰ Áánáacáhjáa Jetsóó mamyémú úwááboméré ipyéñjcyátsihdyu tsúuca óómimye tsiññe píhcyaaavé dífbyedívu. Aaméhjáa úúballé dífbyeke páneere muhdú téhulle ímyéénuhíjcyanéñji. ³¹ Áámekéhjáa neébe:

—Cána metsu múha íjcyátúhullévú mepéé mewáyéééveki. Ehdúhjáa neebe ímamyémuke ‘rááho neétune’ míamúnáa tsaate péénetu tsíjtyeréjucu dífbyedívú píhcyáávehíjcyánéllíihye. Áámedíyéhjáa íjcyame tsá ímájchóíyónéñji éllevu íjcyatúne.

³² Áánéllíihyéhjáa pééme mñneri múha íjcyátútsíí tujkévetu.

33 Árómekéhjáa mítyame ájtyumí kiávú ditye péénee. Áhullévújucóhjáa íicúi ditye pacóómivátúré péécunúné ijchityu. Aaméhjáa diityé ihdéré úújeté kiávú ditye pétsihvu.

34 Aaméhjáa tétsihjyucó ijcyámedívú Jetsóó úújeténe. Áámedíhjáa ídáátsóveebe éhne múúne ítyehméebema ijcyatúmé obééjámú ijcyadu ídátsó diityéké ííténéllíihye. Áámekéhjáa imyéénuhijcyádú úwaabójúcoobe mítyane panévatúre.

35 Aanéhjáa cúvéhréjucó néénéllíi ímamyémú néé dííbyeke:

—Muhdú cúvéhréjucó teene íchii múubará ijcyátútsihyi meijcyánaáaca. 36 Ílluréjucó wallo aatyéké íchííj piihírí ijcyájáhji múnáadítúú tsíménéuba iújcune ditye imájchoki.

37 Áánéllíihyéhjáa neébe:

—Ámuháyé bo mémajchótsó diityékej.

Árónáacáhjáa néémeé:

—¿Aca íhya tsiíñe maáhdone pámehdívúré úújetéiyáhi?

38 Áánéllíihyéhjáa neébe:

—¿Aca múhduná majcho méhdií? Cána méuvánuj.

Áánéllíihyéhjáa néémeé:

—Ijcyánaéha 5-hova páahóónema múityétsi amóóbemútsi.

39 Áánéllíihyéhjáa neebe míamúnáake ditye íáhcúba páhadsíji. 40 Ahdújucóhjáa ditye áhcubáne. Tsáhadsíji múnááhjáa 100-mevátsa.

Áánétúhjáa tsíhyadsíji múnáa 50-mevátsa. 41 Aanéhjáa páahóónema amóóbemútsikyé iékéévéne téhdújtsoobe Píívyéébeke cáamevu icyárúúvénema.

Ááné boonétúhjáa idyóhdáhinúne neebe ímamyémuke ditye iwájtu pámeekére. 42 Aanéhjáa imájchónetu pámeere oové tsaímíye. 43 Áánétúhjáa cóevané 12-rujtsívá úvérujtsíñe wáhpe.

44 Aaméhjáa diitye eenéé tétsihvu májchome 5,000-meva.

Nújpácýó hallúrí Jetsóó úllene

(Mt 14.22-27; Ja 6.16-21)

45 Átsihdyúhjáa Jetsóó néé ímamyémuke ditye dííbyé ihde únéú tsiñéjucuvu míineri ipyééne iúújeté Betsáidávú dibye míamúnáake pityájcóné hajchóta. 46 Aanéhjáa diityéké ipityájcóné peebe cáméhbaúvú Píívyéébema íhhyúvaki.

47 Áánáacáhjáa diitye ímamyémú péeme píínééúvújucó íjyunúne. 48 Áámekéhjáa dibye ííténáa kíjyéba nóhjí wájojcomé íhtsútúnetu bóhdámeíhijcyáhi. Ááme déjutúhjáa pejcójuco dibye pééne nújpácýó hallúrí úlleebéré diityéké pájtyeíñúíbyédu.

49 Áábekéhjáa íájtyúmíne íllityémé wáníjcyámeí naavénekéré iwáábyúnema. 50 Árónáacáhjáa neebe diityéke:

—¡Méíllityédíñe, oóre!

⁵¹ Aabéhjáa diityé pañevú úcáávenemáyé kíjyeba íhveténeri ullévenúme. ⁵² Tsáháikyéhjáa ditye ímí díbyeke cáhcújtsotú díbyé íhde majcho mítyámedívú úújetétsórónáaaca.

*Chéméméhjike Jetsóó bóh#tsóné Genetsarée iññújiri
(Mt 14.34-36)*

⁵³⁻⁵⁴ Aaméhjáa tsíñejcúeúvú Genetsarée iññújivu úújetémeke tétsíi múnaa íajtyúmíne waajácú diityémá Jetsóó íjcyane. ⁵⁵ Áanemáhjáa úbálléjcatsímyé tsúúca díbye téené iññújivu wájtsine. Áánéllihyéhjáa pahúllevátú chéméméhjike tsivámé díbye élleuvu. ⁵⁶ Aabéhjáa patsíhjívaríyé íjcyámeke úwááboobéré pehíjcyá cómíñeri íjcyámeke, íyéeétsíhjíri íjcyajáhji múnáake, íumíhénéri íjcyámeke. Átsíhji múnaáhjáa idyé chéméméhjike pícyohíjcyá díbye pájtyéítsíhjívu. Áanemáhjáa nehíjcyámé díbyeke díbye diityéké íwajyámúubávúré idyómájcótso ditye íbóhíiki. Ahdújucóhjáa díbyeke íwajyámú dómajcóméjuco bóhíhíjcyáne.

7

*Ímichi iñná míamúnáake tútávajtsóné
(Mt 15.1-20)*

¹ Aanéhjáa Jetsóodívú tsáijyu paritséómuma taúhbájú uwáábojte Jerotsaréetu tsááme píhcyaaavéhi. ² Aaméhjáa iñténáa díbyé mamýémudítýú tsaate íhyójtsine níjtyámeítýúmé majchóhi. Aanéhjáa múhdurá íjtsúcunúmé íhde múnáaúvúu méénuhíjcyádú ditye méénutúne. ³ Diityéhjáa Píívyéébedívú ímíbájchómeíñéjuco imájchóíñé íhde íhyójtsine nítyámeíhíjcyáne. Tsáháhjáa ditye májchóítyuró níjtyámeítýúmé téené uwááboju íúraávyénéllíhye. ⁴ Tsíeménéhjáa iñáhjíhénújétsíhdyu wájtsime iñíjtyámeítýúhajchíi tsá máchohíjcyatúne. Imájchoháñé imyéénuhíjcyanehíhíhjáa nítyuhíjcyáme. Áhduréhjáa icyúwaháñé nítyuhíjcyáme. Áánetúhjáa íjcyané mítyane tsíñehji ditye méénuhíjcyané ityútávajtsámeíñé ímíjpyetéki. ⁵ Aanéhjáa íúraavyépíñéllíi diitye paritséómuma taúhbájú uwáábojte néé Jetsóoke:

—¿Aca íveekí dímamýémú tsá nítyámeíhíjcyatú imájchóíñé íhde íhde múnáaúvú uwááboju néhduú?

⁶ Áánéllihyéhjáa neebe diityéke:

—Ámuha pánehjídú ímiáámeúvúdú bañú múnaa ámuha meíjcyame. Ímiáánéhacáa Itsaíaúvú Píívyéébé íhjúu uuballe múnáajpi amúhadítýú néehíi:

Íjtye oke ávyéjútsohíjcyará hállúéjuriye. Tsá ávyeta íííbúuri oke ditye ávyéjútsohíjcyatúne. ⁷ Íllure iállíñe oke durúvahíjcyáme. Aame iye ípívyéjtsóné uwáábojúúné úráávyehíjcyá pánehjídú tátyaúhbjajúúné iúráávyéúvúdu. Ehdúu muurá Itsaiaúvú caatúnú ámúhadítyu. ⁸ Aame ámuha tsá meíícúvehíjcyatú ímichi keená Píívyéébé taúhbaju íjcyáneri eene íhdityuré iújcúné íjtsaméí míamúnaa úwáábohíjcyáneriyé ámuha meíícúvehíjcyánéllíhye. Muurá eene líiyihllóne níjtyú álliuré íjcyane ditye úwaabóné ámuha meúráávyehíjcyáhi. Téhdure tsíñehji álliuré ditye méénune ámuha meúráávyehíjcyáhi.

⁹ Téhduréhjáa tsiiñe neebe Jetsóó diityéke:

—Ámuha míamúnáadityuré tsáané uwáábó meúráávyéne ¿iveeki tsá Píívyéébé taúhbájuri meíícúvehíjcyatúne? ¹⁰ Íllúu muurá Píívyéébe néé Moitséeúvuj téeveri: “Ámúháj caánímuke múu iwájúune avyéjuulléhi. Áánetu cáánímuke tútávátsohíjcyámé ihdyu óvi dsíjivéhi.” ¹¹ Ehdu díbye taúhbaju néerónáa muurá ámuha meúwáábócatsíhíjcyá tsaatévá cáánímútsikye nééiyóne: “Tsá o píívyetétú ámúhtsikye o píaabóne. Ámúhtsikye o píáábóiyódú íivane Píívyéébekéréjuco o íícúvehíjcyáne.” ¹² Aanévá ehdu íhjúvvaróobé hallúrí tsá íiná íjcyatú diityétsikye díbye píáábótúrónáaáca. ¹³ Ehdu muurá ámúhá íjtsaméityuré tsáané uwáábó ámuha meúráávyéne tsá Píívyéébé taúhbájuri meíícúvehíjcyatúne. Áánetu íjcyáné mítyane tsiiñe állíunéhjí ámuha meméénuhíjcyáne.

¹⁴ Ehdúhjáa íñétsihdyu tsiiñe neebe diityéke:

—Ímíñeúvú melleebúcunu ámúhake íiná o nééne ámuha mewáájácuki. ¹⁵ Muurá panévare míamúnaa májchoróné tsá diityé ííbúwá íjtsaméí tútávajtsotúne. Áánetu ihdyu diityé íbuwáané déjúcoturé néhniyyu tsááne diityéké tútávajtsóhi. ¹⁶ Aane ihdyu óvi lléébome icyáhjújtsóne tehdu íjcyáhi.

¹⁷ Ehdúhjáa diityéké íñééne peebe ímamyémuma tsájaávu. Átsihvúhjáa dílbyeke dillómé íiná nééiyóné ehdu díbye úwaabóne. ¹⁸ Áánéllíhyéhjáa neebe diityéke:

—¿Aca ihdyu ámuha meíjcyarómé tsá mewáájácútu íiná tene nééiyóne? Muurá panévare memáchohíjcyanéhjí tsá meke tútávajtsotúne. ¹⁹ Tehdu teene majchótú ímítyúné íjtsaméí tsáánejívari. Muurá pevénére méjpiítyu pajtyéne. Ehdúhjáa Jetsóó úwaabó panévare majchóháñe dooháñema ímí nééne maáwáityuróne. ²⁰⁻²² Átsihdyúhjáa idyé tsiiñe neebe:

—Muurá ihdyu míamúnáá ííbúwá déjúcotu ílluune ímítyúné íjtsaméi tsááne diityéké tútávajtsóhi: ihdícyáméhjimáyé ditye dómácócatsíhijcyáne, ditye dsíjívétsócatsíhijcyáne, ditye nánihijcyáne, tsíjtye éhneri ditye úmúúpívyehíjcyane, ditye állícyatsíhijcyáne, panévá oove íjcyatúné ditye óóvehíjcyáne, ditye nómíutáávahíjcyáne, ditye tsíjtyedi íhjúvahíjcyáne, ditye mítyákímeyéhijcyáne, ditye múhdurá ítsámehijcyáne. ²³ Énehji ihdyu míamúnáá ííbúwá déjúcotu tsááne diityéké tútávajtsóhi. Ehdúhjáa neebe Jetsóó ímamyémuke.

Tsííñé iññúji múnáalle Jetsóoke cáhcujtsóne
(Mt 15.21-28)

²⁴ Átsihdyúhjáa idyé peebe diityémá Tííroó, Tsidóoo, íjcyáoomícyú íjcyáné iññújivu. Aaméhjáa tsájaavu úújetenáa tsá dibye ímílléturó múha wáájacúné kiá dibye íjcyane. Áronáacáhjáa tsá dibye téévehíjcyatúne. ²⁵ Áánéllihyéhjáa íícúiyé waajácúmé tétsihvu dibye wájtsine. Aanéhjáa tsúúca tsáápille tsáá dííbye éllevu ídsí pañe naavéné íjcyalle. ²⁶ Aalléhjáa mímóuuvévá dííbyé lliiñévú Tsiropenítsiá iññúji múnáalle tsíjtye múnáalléré íjcyárolle. Áanemáhjáa Jetsóoke neelle dibye iwáágóo naavéneke ídsí pañétu. ²⁷ Áronáacáhjáa neebe díílleke:

—Tujkénúí tahájkímuke ó píááboóhi. Tsá muurá tsaapi íítsíímedítýú majcho idyójtúcúne oohímeyeke ájcuítýuróne.

²⁸ Áánéllihyéhjáa neelle dííbyeke:

—Ihdyúhde tehdujúcoóro, Ávyéjuúbej. Áronáa muurá múúne oohímeyé íjcyarómé majchó tsiime imájchotu dójcoótsówaahyéji.

²⁹ Áánéllihyéhjáa neebe díílleke:

—Tehdujúco, muúllej. Ahdícyane wa dipye dihjúávuj. Tsúúca muurá icyooca dáájyuwa bohíjucóó. Tsáhájucó dííllé pañe naavéné íjcyatúne.

³⁰ Ahdújucóhjáa péelle úújeténé ídsídivu pevétsihjíduréjuco icyúwá pañe tódsíucunúlledívu. Tsáhájucóhjáa naavéné dííllé pañe íjcyájúcootúne.

Lléébótuube ihjúvátúúbeke Jetsóó ímíjpyetétsóne

³¹ Aanéhjáa tétsihdyu Tíírótu Jetsóó ímamyémuma péé Tsidóovu. Átsihdyúhjáa Gariréa unéuvuréjuco pééme pajtyé Decááporí iññújitu. ³² Aaméhjáa tsúúca tétsihyíjyuco íjcyánáa tsaate tsivá dííbye éllevu lléébótuube ihjúvátúúbeke dibye íímíbájchoki. ³³ Áábekéhjáa diityédítýú tsátsihvu itsájtyéébeke íhyójtswari íñúhejúúcú íbórijcyóne iúúniyi dííbyé níjjiwa

pípájchoóbe. ³⁴ Áánemáhjáa cáamevu icyárúúvéne tsíjpánécoba iállíjchúne dííbyeke neébe:

—¡Epááta! ‘Díñúhejúúcu dímbáávyéne lleébo’ neéiyóne.

³⁵ Ahdújucóhjáa díbye tsúuca llééboobe tsaímiyéjuco ihjyuváne. ³⁶ Aanéhjáa ájtyúmímeke bóijcyuube ditye tsíjtyeke iúúballétuki. Áronáacáhjáa úúballéme. ³⁷ Áánerihjáa ávyétá ihnáhó iúllévenúne neémeé:

—Panévárehaca ihdyu ímiáané piivyéteebe. Íñúhejúúné lléébótúmekéha piivyéteebe illéébotsóne. Áhduréha ihjyúvátúmeke piivyéteebe ihjyúvatsóne.

8

Majcho mítyámedívú Jetsóó úújetétsóne
(Mt 15.32-39)

¹ Aanéhjáa idyé mítyane míamúnaa Jetsóodívú píhcyáávémedi tsá iiná íjcyatú ditye májchóiyóne.

² Áánélliihyéhjáa neebe ímamyémuke:

—Mítyane ó ídáátsové íjtye míamúnaa tsúuca 3 coojívájuco méema íjcyame imájchoma íjcyájucóótúneri. ³ Muurá májchótúmeke ihjyáhañévú o wállóhajchíí juuvávyúré cheméiyómé ájyáhañeri. Muurá tsaatésáhjí tsíhyullé múnaa.

⁴ Ehdúhjáa díbye neénéllii ímamyémú neé dííbyeke:

—Áronáa ¿kiátú meújcúnetu diityéké mémájchótsóiyá múubará íjcyátútsihyi meíjcyame?

⁵ Áánélliihyéhjáa neebe diityéke:

—¿Aca múhduná méhdi majcho?

Áánélliihyéhjáa neémeé:

—Íjcyané 7-hova páahóone.

⁶ Áánélliihyéhjáa neebe míamúnaa iáhcúbaki. Áánemáhjáa teene páahóoné iékéévéne téhdújtsoobe Píívyéébeke. Átsihdyúhjáa idyóhdáhinunévú ájcuube ímamyémuke ditye iwájtu diityéke. ⁷ Téhduréhjáa amómé íjcyá áyánéwu diityédi. Áané hallúvúhjáa téhdure ityéhdújtsóne neebe ditye iwájtuki. ⁸ Áánétúhjáa pámeere óóvénetu coéváne 7-rujtsívá úvérujtsíñe wáhpe. ⁹⁻¹⁰ Aanéhjáa diitye 4,000-meváubáhjáa íjcyámeke imájchótsóné boone diityéké ípítýájcoíñúne péjucóómé míñeri ímamyémuma Damanóótá iñújívuréjuco.

Jetsóoke paritséómú neé díbye méénúráityuróné imyéénuki
(Mt 16.1-4; Rc 12.54-56)

¹¹ Áijyúhjáa idyé paritséómú péé Jetsóo éllevu dííbyema ityáhjácatsíki. Aaméhjáa dííbyeke imújtátsóro neé iévéhoowávú

méénúráityuróné díbye imyéénuki. ¹² Aanéhjáa múhdurá díbyeke pájtyénéllii neébe:

—ǵíveekí ámuha méimíllé méénúráityuróné o méénune? Tehdu oke ámuha menéénéllii o méénúíyónejíivari.

¹³ Ehdúhjáa diityéké iñééne tsiíñe ímamyémuma péjúcoobe únéú tsiñéjcuvu.

Paritséómú uwáábójutu Jetsóó ímamyémuke téibúwajtsóne (Mt 16.5-12)

¹⁴ Téijyúhjáa ímamyémú ábájíivé majcho itsájtyéiyóne. Áámedíhjyáa tsáhoore ípaaáho. ¹⁵ Áánáacáhjáa Jetsóó diityéké nééhi:

—Téibúwá tsáma méijcyaco. Méíicúvedí eene pááá ooríchó Heróodema paritséómu éhné íjcyáneri.

¹⁶ Ehdúhjáa díbye néénéllii ímamyémú néjcatsíhi:

—Majchóne metsívátúnélliihyéubá ehdu meke neébe.

¹⁷ Ehdúhjáa majchóré ditye íjtsúcunúné iwáájácúne neébe:

—ǵAca muhdú íivane majcho mééma íjcyatúné ámuha ménéjcatsíhi? Ihdyúubá ávyétá muhdúrá ámúhá íbuúúné néeme íhyajchótá tsá ámuha mewáájácúpityú táuwáábo.

¹⁸ Áánerá ámúhá hálluúnema ámúhá núhejúúnema ámuha méijcyaróméubá tsá maátyúmihíjcyatú ínehjí o méénuhíjcyáne.

ǵíveekí tsá ámuha melléébohíjcyatú o úwaabóne? ǵMityá tsá ámuha meítsaavéjúcootú majchóo muhdú o méénune?

¹⁹ Muuráhjáa 5-hovaré páahóóné íjcyaróné ó úújetétsó 5,000-meva íjcyarómedívu. Áánetúu cóevané ǵmúhdúrujtsíva wáhpé éhne mépihjycúhi?

Áánélliihyéhjáa néémeé:

—12-rujtsíva wáhpée muurá mépihjycúhi.

²⁰ Áhduréhjáa neébe:

—Ácooca éhnée 7-hova páahóóné íjcyaróné 4,000-mevadívu o úújetétsóijyu ǵmúhdúrujtsíva tééne pájtyé mépihjycúhi?

Áánélliihyéhjáa idyé néémeé:

—Téhdunerée 7-rujtsíva wáhpé mépihjycúhi.

²¹ Ehdúhjáa diityéké iñétsihdyu neébe:

—ǵA ícyooca tsúúca ámuha méwaajácú íiná nééiyóne pááá ooríchotu o íhjuváne?

Hállúvátúúbeke Jetsóó ímjpyetétsóne

²² Átsihdyúhjáa úújetémé Betsáidávu. Áánáacáhjáa dííbye éllevu tsaate hállúvátúúbeke itsíváne néé díbye íímíbájcho dííbyeke. ²³ Áánélliihyéhjáa dííbyeke íhyójtsitu íékéévéne técoomítýú tsátsihvu itsájtyéébeke íhyálluúúcú íúúniyi

pípájchoóbe. Áánemáhjáa idyócarájcóne díllóobe dííbyeke muhdújucó dibye íitene. ²⁴ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Muhdú ó íité míamúnaa úllécunúné úmehéénédu.

²⁵ Áánélliihyéhjáa tsiíñe Jetsóó dííbyé hálluúúcú dócarájcónetu botsíi tsaimiyéjuco dibye íitene. ²⁶ Áábekéhjáa ihjávú iwállóone neebe técoomí múnáake dibye iúúbállétuki.

Péédro neé mépájtjetéébé Jetsóó íjcyane

(Mt 16.13-20; Rc 9.18-21)

²⁷ Áhduréhjáa tsáijyu Jetsóó ímamyémuma péé ‘Tsetsaréa Pirípo’ némeí cóomí úniúúcuri íjcyáme wáábyu. Áijyúhjáa juuvávyú diityéké díllóobe muubá dibye íjcyane dííbyedítýú míamúnaa néhijcyáne.

²⁸ Áánélliihyéhjáa neémeé:

—Tsaate nehíjcyá tsojtsó múnáajpi Jóáa tsiíñe bóhíibe u íjcyane. Áánetu tsijtye nehíjcyá éijyuúvúu ícyahíjcyámé Píívyéébé ihjýú uubáalle múnádítýú Eríá tsiíñe bóhíibe u íjcyane.

²⁹ Ehdúhjáa ditye néénéllii diityékeréjuco dibye díllone:

—¿Ácooca ámuha muubá o íjcyane menéehíí?

Áánélliihyéhjáa Péédro neéhií:

—Muurá uu Críjto míamúnáake u pájtjetétsoóbe.

³⁰ Ehdúhjáa Péédro dííbyeke néénetu bóíjcyuube ditye muuca iúúbállétuki.

Ídsíjívveíñé Jetsóó úúballéne

(Mt 16.21-28; Rc 9.21-27)

³¹ Téijyúhjáa ímamyémuke úúbáleebe Jetsóó Míamúnáájpídívúu ípívyééveebe muhdú íícúbáhrámeíñe. Úúbáleebéhjáa muhdú túkevéjtsojtee, llúúvájte avyéjutee, taúhbájú uwáábojtee, íjcyame dííbyeke íávyejúúllétúne dsíjívétsoobe 3 coojívatu tsiíñe ibóhííñe. ³² Ehdúhjáa dibye néénéllii Péédro dííbyeke íhdyúétsihvu idyówajcaróóbeke neé ehdu dibye íhijyúvátuki. ³³ Áánélliihyéhjáa dííbyedítýú iyévóóvéne tsijtye ímamyémuke ííteebéré dííbyeke uhbáhi. Neebéhjápeé:

—¿Díhne óhdityu Náve Naavénej! Muurá tsá u wáájacutú muhdú óhdityu Píívyéébe íjtsámeíñe. Míamúnáá íjtsaméiyé dípañe.

³⁴ Ehdúhjáa dííbyeke íñéené boonétú pámeere tétsihyi íjcyámeke neébe:

—Tsaate oke iúraavyéné ímillémé múu íimillédú íicyahíjcyánetu íhveténe oke úraavyé wájyúmeítýúmé tééné déjúcotu íícúbáhrámeiyóné pañe. ³⁵ Muurá íimilléduré

ícyahíjcyámé tsá pájtyetéityúne. Áánetu ihdyu ímillédú íicyahíjcyáné ííhvéjtsóne ookéréjuco úraavyémé pájtyéteéhi. ³⁶ ¿Aca íínetú meke píáábóiyóné tsáijyu múu mewágóóóóvénaa mítyane meéhneváne? ³⁷ ¿Mityá íjcyáné tsane mepájtyetéiyóné ehniíñevu tsaímíyé meíjcyáiyóné? ³⁸ Muurá oke iúraavyéné núcojpillémeke téhdure ó núcójpilleé Míamúnáájpídívúu o ípívyééveébe. Áhdure táuwááboju tsíjtyeke iúúballéiyóné núcojpillémeke téhdure ó núcojpileé níjkyéji múnáama tahñéjté ujcúvavu o tsáácoóca.

9

¹ Téhduréhjáa tsiíñe neebe diityéke:

Muurá ímiááné ámúhadítyú tsáhái tsaate dsíjívéityú Píívyéébe avyéjú íhtsútú ájtyúmitúme.

Jetsóo tsíhdyúreevéne
(Mt 17.1-13; Rc 9.28-36)

² Átsihdyúhjáa 6 coojívatu peebe cáméhbaúvú apáámyemáyé Péédooro, Jacóóboo, Jóááá, éhdúmema. Áámedívúhjáa tsíhdyúréveébe. ³ Íwajyámúhjáa ávyeta tsítsíj íjcyaja ajchúcunúhi. Tsáháubá múha téhdu ímí níjtyúityuró wájyamu.

⁴ Áánacáhjáa Eríama Moitséemútsí tétsihvu diityédívú bóhówáávémútsima Jetsóo ihjyúváhi. ⁵ Ááneríhjáa Péédoro iúllévenúne néé dííbyeke:

—¿Ávyéjuúbej, maímijyu ihdyu mee íchihyij! Ahdícyane métsu méméénu 3-wava nújuwááné ámúhá apha dihñéwaa, Moitsée éhwaa, Ería éhwaa, éhdune.

⁶ Ehdúhjáa iíllityéné pañe íñééne tsá Péédoro wáájácutúne. Áhduréhjáa íñahbéjtétsí íllityéhi. ⁷ Áánacáhjáa ojtso diityédívú níityéné pañétú Píívyéébe nééhií:

—Áánu Hájchíwu mítyane o wájyúúbeke tsáma méllééboco.

⁸ Áánéllíihyéhjáa ííterómé ííneubará íjcyatúne. Téhduréhjáa Moitséemútsí Eríama tsáhájucó íjcyatúne. Apáábyeréjucóhjáa Jetsóo tétsihyi.

⁹ Átsihdyúhjáa ditye oómíñáa Jetsóo bóijcyú ditye muuca teene iúúballétu Míamúnáájpídívúu ípívyééveébe ídsíjívétsihdyu tsiíñe bóhíttúné hajchóta. ¹⁰ Ahdújucóhjáa tsá ditye muuca úúballetú teene. Aaméhjáa ihdyu tsamééré díllócatsíhijcyá muhdú dsíjívéebe tsiíñe bóhííñe. ¹¹ Átsihdyúhjáa néeme dííbyeke:

—¿Ácooca muhdú íívane taúhbájú uwáábojte nehíjcyá Ería tsiíñe íjcyaiñé míamúnáake pájtyetétsóíibe bóhówáávéíñe íhdéwu?

12 Áánélliihyéhjáa neébe:

—Éée, ímiáánéjucóhdée tene némeíñé Eriá bóhówááveíñé míamúnaáke pájtyetésóíbyé úmíwari díbye díityéké íhdénu dííbyema. ¿Muhdútá nééne óhdityu Míamúnaájpídívúu o ípívyéévébedítúyú Píívyéébé waajácúháámituj? Muurá nééne míamúnaa oke iávveyjúúllétúne óhdi ícúbáhraíñe. 13 Aanée muurá ímiááné ijcyájucóoroobe tsojtsó múnáajpi Jóáa eenée Eriá díbye íjcyane dítye néhíjcyaaábe. Áróobekée míamúnaa íéhdíiválléne íllure ícúbáhrahíjcyáhi. Áánemáa díbye néérone tsá dítye cáhcútsohíjcyatúne. Ehdúu Píívyéébé waajácúháámitu tene néhdújuco dííbyeke tene pájtyene. Ehdúhjáa neebe Jetsóó 3-meva ímamyémuke.

Tsáápiwúú pañétú naavéneke Jetsóó wáágoóne
(Mt 17.14-21; Rc 9.37-43)

14 Aaméhjáa tsúuca ímunáajtémá tsijtye mítyame íjcyámedívú wajtsíhi. Áánacáhjáa taúhbájú uwáábojtémá díitye ímamyémú táhjácatsíhijcyáhi. 15 Aaméhjáa dííbyeke iájtyúmíne íicúí dííbye éllevu ípyééne dííbyeke duurúváhi. 16 Áámekéhjáa neébe:

—¿Íínerí ámuha métáhjácatsíhijcyá támamyémuma?

17 Ehdúhjáa díbye neerónáa tsaapi néé díityéj píinétú dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, áanu hájchíwúú pañe naavéné íjcyaaabe íhjuvátúúbeke ó tsivá diéllevu óoma u ímíbájchoki. 18 Muhdú íhya dííbyeke díbye méénúcooca baavu áákityéébé íhjuvátú uráhtsaba íjchívyécooca íhwáñe íhdóne cópenúhíjcyaaábe. Áánéllii íñe íjtye dímamyémuke ó neerá dítyevá óoma dííbye pañétú iwáágoóroki. Áronáa tsá dítye píívyetétúne.

19 Áánélliihyéhjáa Jetsóó néé ímamyémuke:

—¡Juhúú, múhduré míamúnaáami ámuuha Píívyéébeke cáhcujtsópityúme! Aane íñe ¿múhajchótá ámúhá muhduré o áábúcúne ámúhakye ó úwáábohíjcyaaá ámuha mecáhcújtsoki?

Ehdúhjáa díityéké íñéérone neébe:

—Áyu cána bo íllevu metsívá dííbyekej.

20 Ahdújucóhjáa dííbyéwúuke dítye tsájtyene dííbye éllevu. Áánacáhjáa naavéné Jetsóoke iájtyúmíne dííbyeke ávyeta wáírohjácoobe áákityé baavújuco. Aabéhjáa baari cávíhyíñúmeííbyeke íhjuvátú uráhtsaba íjchívyéhi. 21 Aanéhjáa Jetsóó néé cááníkyeé:

—¿Aca múhajchótájuco íllu díbye íjcyane?

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Tsííménédítyúré ehdu dííbye. ²² Tsáijyu muurá cúújúwá pañéwú díbye íjcaáyoobe tsúúca dsíjívéhíjcyáiyáhi. Ááné tsáijyú téhí pañéwú dííbyeke wááohíjcyáábe. Aane cána ihdyu u píívyetéhajchíí múúhadi dídáátsóvéne múúhakye piááboj.

²³ Áánélliihyéhjáa Jetsóó néé dííbyeke:

—¿A o píívyetéhajchííjyu? Ú eene ihdyu ímiááné oke u cáhcújtsóhahchíí tehjújuco uke o piááboíñe. Tehdu ñná óhdivu túhúúnejíivari.

²⁴ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Uke muurá ó cáhcujtsóhi. Áánéllii oke piáábó éhniíñevu uke o cáhcújtsoki.

²⁵ Aanéhjáa mítyane míamúnaa píhcyáávénáa Jetsóó naavéneke úhbaabe néehíí:

—¡Nave Naavénej, eene muhdú áadíwúuke u dáriíveebe íhjuvátuube lléébótúúbé pañétú uke o néé u íjchívyeki! ¡Aabe dohmíjyúcohdí dííbyé pañévu!

²⁶ Áánélliihyéhjáa naavéné wáníjcyámeíbyéré dííbyeke tsiíñe ávyetá íhnáhó iwáíróhcóne íjchívyéhi. Ááné boonéhjáa coévaabe dsíjívéebedu. Aanéhjáa mítyame íjtsúcunú tsúúca díbye dsíjívécúóne. ²⁷ Áronáacáhjáa Jetsóó íhyójsitu íjyócuycároobe tsáimiyéjuco.

²⁸ Ááné boonéhjáa tsájaavu aahíveebe ímamyémuma. Átsihvúhjáa tsamééré íjcyátsihvu néé dííbyeke:

—¿Aca íveekí muhdú nétsihdyu tsá muha mepíívyetétú mejchívyetsóné naavéneke eene u íjchívyetsódu?

²⁹ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Muurá ihdyu téeméjpiikye mewáágóo májchotúmé Píívyéébeke piáábó métáúmeíhi. Ehdúhjáa Jetsóó néé ímamyémuke.

*Ídsíjívéíñé tsiíñe Jetsóó úúballéne
(Mt 17.22-23; Rc 9.43-45)*

³⁰ Átsihdyúhjáa péeme pajtyé Gariréa íñújitu. Áijyúhjáa tsá Jetsóó ímíletú múha wáájacúné dítye téeneri pájtyene.

³¹ Imílleebéhjáa apáámyekéréi ímamyémuke iúwaabóne. Téijyúhjáa úúballébe Míamúnáájpidívúu ípívyéévéébedívú tsaapi ímítyúmeke ékéévetsóóbeke dítye dsíjívétsoobe 3 coojívatu tsiíñe íbóhííñe.

³² Ehdúhjáa díbye díityéké úúballéné tsá dítye wáájacutú muhdú nééíñe ehdu díbye nééneé. Aanéhjáa dííbyeke ímíñeúwú idíllóiyóné nuhnévehíjcyáme.

Jetsóoke ímamyémú dilló caabyé ìh̄tsútuube diityédityú ìjcyáiyóne

(Mt 18.1-5; Rc 9.46-48)

³³ Átsihdyúhjáa Capenaóovu péeme úújeté tsájaávu. Átsihvúhjáa Jetsóo diityéké néehíi:

—¿Íineri éhne ámuha táhjájcatsímyéré métsahíjcyá juuváyi?

³⁴ Áronáacáhjáa tsá ditye áñújcutú caabyé diityédityú ìh̄tsútuube ìjcyáiyónerihjyáa ityáhjájcatsíñéllíihye.

³⁵ Áánéllíihyéhjáa iácúúvéne neebe diityéke:

—Ámúhadityú ìh̄tsútuube ìjcyane ímílleebe óví tsíjtyeke ìícuvéhi.

³⁶ Ehdúhjáa diityéké ìñéene tsíiménéwúuke icyájaabúcuéne neébe:

—Éje, áánu muurá tsíimene ídátsóhree.

³⁷ Ahdu muurá táuráávyé múnaa ídátsó néemeke ìícúvehíjcyámé ookéjuco ìícuvéne. Aane tsá idyé ookére. Téhdure okée wállóóbekéjuco ditye ìícuvéne. Ehdúhjáa Jetsóo néé ímamyémuke.

Meke tútávájtsotúme meke píaabóne

(Mt 10.42; Rc 9.49-50)

³⁸ Áhduréhjáa tsáijyu Jóaa néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, tsáápiikye muha máájtyumí tsaate pañe naavémú ìjcyámeke dimyémeri wáágóohíjcyáábeke. Áábeke muha mébóijcyuíñú tsíjpiye ìjcyaaabe íveekí tehdu méénúnéllíihye.

³⁹ Áronáacáhjáa Jetsóo néehíi:

—¿Íveekí ámuha mébóijcyúhi? Muurá eene tamyémeri méénuráityúronéhjí méénuhíjcyáméubá tsá óhdityu ímityúné ìh̄jyúváityuróne.

⁴⁰ Muurá meke píaabómé tsá meke tútávájtsotúne.

⁴¹ Ahdícyane tsaate ámuha tahñéjté mejcyámeke nújpácyo díívanévé tamyémeri ìjchome muurá téene áhdó ìíne ímíjyaú ìjcyáahi.

Tsaatéke ímityunévé meíbúwajtsóné ápíchó nééneé

(Mt 18.6-9; Rc 17.1-2)

⁴² Áánetu botsii oke cáhcujtsómé ídátsó tsíiméwuúmúdúréi néemedityú tsaatéke ímityunévé ìbúwátsohíjcyámekéubá múu apáhajchíi ìjkyééháñetu néwayúcobané íóhbáñúmeke wájojcó móóá pañévé ditye ícúbáhrámeííyóné ìhdétu.

⁴³⁻⁴⁴ Ahdícyane ámuhá hojtsíneri ímityúné ámuha meméénuhíjcyáhajchíi múu kípíyújcúmeí téhojtsíji. Muurá ímí ámuha méíjcyaaá tsánejcúéhójtisma ìjcyájucóóturómé

ámuha mepájtyetéhajchííjyu. Áánetu ídátsó ámuha méíjcyaa tsahótsícuma ámuha meíjcyaromé múijyú áabatéítyúnéj cuujúwá pañévú mewágóóóvéhajchííjyu. Áronáa ihdyu téewá pañe íjcyame tsá muhdú íjcyáityúne. ⁴⁵⁻⁴⁶ Téhdure ámuháj tuháañeri ímityúne éllevu ámuha mepéhíjcyáhajchíí múu kípíyújcúmeí téjtuháji. Muurá ímí ámuha meíjcyaa tsajtúháacyuma íjcyájúccóoturomé ámuha mepájtyetéhajchííjyu. Áánetu ídátsó ámuha meíjcyaa tsajtúháacyuma ámuha meíjcyaromé múijyú áabatéítyúnéj cuujúwá pañévú mewágóóóvéhajchííjyu. Áronáa ihdyu téewá pañe íjcyame tsá muhdú íjcyáityúne. ⁴⁷⁻⁴⁸ Áhdure idyé ámuhá hálluúneri ámuha maájtyumíne ímityúne meméenuhíjcyáhajchíí méwaagóoméí téuhji. Muurá ímí ámuha méíjcyaa tsánejcúeuma íjcyájúccóoturomé Píívyéébé avyéjuri ámuha meíjcyáhajchííjyu. Áánetu ídátsó ámuha méíjcyaa tsauúcuma ámuha meíjcyaromé múijyú áabatéítyúnéj cuujúwá pañévú mewágóóóvéhajchííjyu. Áronáa ihdyu téewá pañe íjcyame tsá muhdú íjcyáityúne.

⁴⁹ Muurá pámeere téewá pañe íjcyámedi téewaj cúvá búúúveéhi. Áánetu Píívyéébeke íícúvehíjcyámeke ímíjpyetétsóiiibe éhne múúne cánáama heeco ímíjpyetétsódu. ⁵⁰ Muurá cánáama íímúnéllii meke píaabóhi. Áánetu íímútuca tsá íínetú tene píaabóityuróne. Ahdu teene Píívyéébé uwááboju cánáamadu. Aane ihdyu óvíi ámuhá pañévú ámuha méujcú tsaímíyé ámuha menáhbévájcatsíki. Ehdúhjáa Jetsóó úwaabó ímamyémuke.

10

*Táábávájcatsímyé wáágóójcatsíityuróné Jetsóó úwaabóne
(Mt 19.1-12; Rc 16.18)*

¹ Aabéhjáa Jetsóó Capenaóotu péé diitye ímamyémuma Jodéa ííñújvu Joodáa tsiñéjcuvu. Áhullévúhjáa idyé míamúnaa dííbyedívú píhcyáávemeke imyéenuhíjcyádú úwááboobe. ² Ájyúhjáa paritséomú dííbye éllevu itsáane dííbyeke imújtátsóro dilló tsáápilleke ihdícyáne hallútúré ájyu wáagoóné tehdújuco nehajchííjyu. ³ Áánélliihyéhjáa neébe:

—¿Muhdútáhjáa Moítséeúvú nehíjcyá téénetuj?

⁴ Áánélliihyéhjáa neémeé:

—Muuráhjáa nehíjcyáabeúvú dííllekévá tééne waajácúhaamívú maájcuéne meíhvéjtsóiyóne.

⁵ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Muuráhjáa ihdyu eene ámuha meíjcyadu ditye cáhcujtsópityúnéllii ehdu nehíjcyaaabe tehdú tene neétúrónáaca.

⁶ Muuráhjáa Píívyéébe páné ihdeene ípívyéjtsóné nájcaúvú téhdure ípívyejtsó wajpii, wallee, íjcyane muhdú tene íjcyáidyújuco.

⁷⁻⁸ Áánélliihyée muurá neebe wajpi ityáábávácooca ííneíñé cáánímútsidítúyú díllemáyéjuco íjcyá tshéécoréjuco tsáápiye íjcyáiyódu.

⁹ Aamútsí mítyétsi íjcyáromútsí tshéécoréjuco íjcyáíñé Píívyéébe ípívyejtsódújuco. Áánéllii tsá tsaate ityáábávájcatsícooca dówáávéityuróne.

¹⁰ Ehdúhjáa íñéené boonétú tsájaavu ímamyémuma úújetéébeke tsííñe dillómé teene.

¹¹ Áánélliihyéhjáa neébe: —Muurá tsaapi méwakye ííhvéjtsóne tsíjípíllekeréjuco ityáábáváhajchíí ímityúné meenú mewa ímíubááne íjcyánáa tsíjípíllemayéjuco íjcyáneri. ¹² Áhdure idyé walle ájyúke ííhvéjtsóne tsíjipiikyeréjuco ityájíváhajchíí ímityúné meenú ájyu ímíubááne íjcyánáa tsíjipiimáyéjuco íjcyáneri.

Tsííméké Jetsóó llúúvanúne
(Mt 19.13-15; Rc 18.15-17)

¹³ Téijyúhjáa tsaate ítsíimeke tsivá dííbye éllevu díbye díityé hallúvú piááboju Píívyéébeke ityáúmeíki. Árónáacáhjáa ímamyémú néé íínevú dítye ítsíimeke tsívane. ¹⁴ Ehdúhjáa ímamyémú nééne tsárí íjtsúcunúne neebe díityéke:

—Óvi ihdyu tsívame. ¿íveekí ámuha mécátuhtsóhi? Muurá díitye tsíime íjcyadu néémé wáábyuta Píívyéébe avyéju. ¹⁵ Aane ímiáánetúré ámúhakye o néé éhne múúne teetsi tsíímene ímí meke cáhcujtsódú Píívyéébeke cáhcújtsotúmé tsá dííbye avyéjúeje íjcyatúne.

¹⁶ Ehdúhjáa íñéene tsííméké cájáábíñuubéré piáábó táúmeí díityé hallúvu.

Ováhtsá Jetsóoma íhgyuváne
(Mt 19.16-30; Rc 18.18-30)

¹⁷ Átsihdyúhjáa díbye pééiyónáa tsaapi dííbye éllevu dsíínéríyé itsááne dííbye lííñévú ímímóúúvéne néé dííbyeke:

—Uwááboóbej, ímiáábé u íjcyaaabe cána oke díñe muhdú ó íjcyáiyóné mújyú o dsíjívéjúcótúyúne bóhí o újcuki.

¹⁸ Áánélliihyéhjáa neébe:

—¿Aca íveekí ímiáábedi oke ú dillóhi? Muurá ihdyu apáábyéré Píívyéébe ímiáábe. ¹⁹ Aane muurá tsúúca ú waajácú dííbye taúhbjúúné íllu nééneé: Tsá múu íhdícýámema dómácójcatsítúne. Tsá múu míamúnáake dsíjívétsotúne. Tsá múu nánívatúne. Tsá múu állíuutúne. Múu avyéjuullé díícyáánímútsikye.

²⁰ Ehdúhjáa Jetsóó néénéllii neébe:

—Uwááboóbej, tehdújuco muurá ihdyu o ícyahíjcyáné táayáábedítýure.

²¹ Ehdúhjáa dibye néene Jetsóó ímí íjtsúcunúne nées dííbyeke:

—Áronáa íjcyánéi tsane. Dítsíeméné náhjihénúne piáábó ídáatsóméhjike. Áijyu ihdyu ú ávyéjúúteé níjkyéjiri íjcyaae Píívyéébé avyéjuvu. Aane cáhawáá ehdu méénúne ookéréjuco duráávyej.

²² Ehdúhjáa Jetsóó néene kimóhcó pajtyé dííbyeke mítyane dibye éhnevánéllíihye.

²³ Aabéhjáa kímóóveebéré péeneri Jetsóó iúllévenúne nées ímamyémuke:

—Muurá mítyane éhnevámé íhtsútúnetu Píívyéébé avyéjuvu úcáávéiyáhi.

²⁴ Ehdúhjáa dibye néeneri ímamyémú úllévenúnéllíi tsiíne neébe:

—Ámuúha Llihúumuj, íhnáhóóné ímiááné ehnéva múnaa Píívyéébé avyéjuvu úcáávéiyóné dítye téeneriyé tsúúráméihíjcyánéllíihye. ²⁵ ¿Aca muhdú caméélló ánéétóhéjutu pajtyéiyáhi? Áhdure ¿aca muhdú díitye ehnéva múnaa Píívyéébé avyéjuvu úcáávéiyáhi?

²⁶ Ehdúhjáa dibye néeneri iúllévenúne tsamééré néjcatsíhi:

—¿Aca ihdyu múhdutúrá pájtyetéiyóme?

²⁷ Áánéllíihyéhjáa neébe:

—Ímiáánéjucóhde míamúnaa tsá píívyetétú iive ípájtyetétsámeíne. Áronáa Píívyéébe piivyeté díityéké ípájtyetétsóné íná dííbyedívú túhúútúnéllíihye.

²⁸ Áánéllíihyéhjáa Pééodoro nées dííbyeke:

—Ávyéjúúbej, muuráhjáa páneere muha meihvéjtsóne uukéréjuco meúraavyéne.

²⁹⁻³⁰ Áánéllíihyéhjáa neébe:

—Tehdújuco. Muurá ímiáánetúré ámúhake o nées tsaate íjcyátsíhji, íñahbémuu, íñaallémuu, cáánímutsii, méwamyuu, ítsíimee, íjcyámeke tsánejcúvú íhvéjtsóne Píívyéébé wákíméi méénume íné ímíjyaú íjcyaiíne íne ííñújiri. Aame muurá ájtyúmií tsíjtyeke díityémá íñahbéváimeye íñahbé múdú íñaallémúdú cáánímutsídyú ítsíimédú néeme téhdure ookéréjuco úráávyémeke. Aame téené déjúcotu ícúbáhráméihíjcyáahi. Áronáa ihdyu nihñévúré újcuímyé mújyú idsíjivéjúcúóóityúne bóhí tsíjiréjuco ííñuji Píívyéébe ípívyéjtsóji hallúrí íjcyaki. ³¹ Muurá íne ícyooca íhtsutúme íjcyame ídátsó téijyu waagóojte íjcyáahi. Áané lliíñévú íne ícyooca ídaatsómé ávyéjúúteéhi. Ehdúhjáa Jetsóó nées ímamyémuke.

*Ídsíjiveíñé tsiíñe Jetsóó úúballéne
(Mt 20.17-18; Rc 18.31-34)*

³² Aaméhjáa Jerotsaréevu péeme dííbye déjuri pehíjcyá ílityécunúmere. Áamekéhjáa tsátsihvu imíjyocáróne tsiíñe úúballébe muhdú técoomívú dííbyeke tene pájtyeíñe.
³³ Neebéhjáa diityéke:

—Mepée íñe Jerotsaréevu. Ácoomívú muurá Míamúnáájpídívú o ípívyéévéébedívú tsaapi llúúvájité avyéjutéma táúhbájú uwáábojtéké óhdivu ékéévéetsoóhi. Aame oke iékéévéébeke jodíómú íjcyátúmé hójtsí pañévu íhvétsoó oke dítye ídsíjívétsoki. ³⁴ Aame óhdi iúúhívaténe oke úníchíhcyuméré iwápáájcóóbeke dsíjívétsoóhi. Ároobe tsiíñe ó bóhí 3 coojívatu.

*Jacóóbomútsí Jóáama Jetsóoke táúmeíñe
(Mt 20.20-28)*

³⁵ Áábekéhjáa tsáijyu Tsebedéó hájchimútsí Jacóóboma Jóáámutsi néehí:

—Uwááboóbej, muhtsi méimíllé tsane uke metáúmeíñe.

³⁶ Áánélliihyéhjáa neébe:

—¿Íñá ámuhtsi méimílléhi?

³⁷ Áánélliihyéhjáa neemútsi:

—Muhtsi méimíllé u ávyéjuutécooca díúniúvú múhtsikye u áucjácáróné úuma muhtsi maávyéjuutéki.

³⁸ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Ávyeta tsá ámuhtsi mewáájácutú íñá metáúmeíñe. ¿Aca ámuhtsi méicúbáhrámeíyá muhdú o ícúbáhrámeídyu?

³⁹ Áánélliihyéhjáa neemútsi:

—Ééé, muhtsi méicúbáhrámeíyáhi.

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Ímiáánéhde ámuhtsi méicúbáhráméíhi. ⁴⁰ Árónáa tsá ámuhtsikye táúniúvú oore o pícyoóíturóne. Muurá ihdyu Llihíyóré táúniúvú pícyoó caatyéké iwábyújtsómeke. Éhduréhjáa añújcuube Jetsóó diityétsikye.

⁴¹ Aanéhjáa íñahbéjté 10-meva íjcyame illéébone cayóbaávaté diityétsídívu. ⁴² Árónáacáhjáa Jetsóó diityéké néehí:

Ámuha muurá méwaajácú ííñújiri íjcyané avyéjute íhnáhó ityáúhbájcatsíñe táhjácatsíhijcyáne. ⁴³⁻⁴⁴ Áánetu ihdyu ámuha tahñéjté meíjcyame tsá múu tehdu néétune. Ámúhadítýú íhtsútuube íjcyane ímíllebe múu pamévakeré píaabóhi. ⁴⁵ Muuráhjáa íñe Míamúnáájpídívú o ípívyévebe tsá o tsáátu íhtsútuube ávyéjuube o íjcyáábeke míamúnaa oke íícúveki. Ópée

o tsáá diityéké o piáabóné diityé wájuryi o dsíjive múhdumé teene cáhcujtsómé ipájtyetéki.

*Hállúvátúúbeke Jetsóó ímjpyetétsóne
(Mt 20.29-34; Rc 18.35-43)*

⁴⁶ Aabéhjáa Jericóori ijcyátsihdyu diitye ímamyémuma tsiéllévuréjuco péémema mítyame pééhií. Áánáacáhjáa ditye pééjú úníuri Timéó hajchi Batiméó hállúvátuube ácuúcunúúbé táumeíhijyá piáábo. ⁴⁷ Aabéhjáa tétsihvu diibye Natsarée múnáajpi Jetsóó píihine iwáájácúne kéévánécoba nééhií:

—¡Jetsóó Dabííúvúj tsiiménémúhaabe u íjcyaaabe óvíjyucó ihdyu óhdi dídaatsóve! ⁴⁸ Ehdúhjáa díbye néénéllii tsaate néé cúúvéhulléré díbye íjcyaki. Áronáacáhjáa éhniíñevúré tsiíne neébe:

—¡Dabííúvúj tsiiménémúhaabe u íjcyaaabe óvíjyucó ihdyu óhdi dídaatsóve!

⁴⁹ Áánélliihyéhjáa Jetsóó tétsihvu íjyócuúvéne nééhií:

—Méne díbye itsáá taéllevu.

Ahdújucóhjáa dííbyeke ditye nééneé:

—Uke píúvaábe. Wa dichaj.

⁵⁰ Ahdújucóhjáa íícúí iwajyámú hállújeja ityácóríívéne díbye cátsíñiivyéne dííbye éllevu. ⁵¹ Áábekéhjáa neébe:

¿ñná ú imílléhi?

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Ávyéjuúbej, ó imíllé o hálluváne.

⁵² Áánélliihyéhjáa Jetsóó néé dííbyeke:

—Tehdújuco. Oke u cáhcujtsódú íjcyaaabe tsúúca ú hallúváhi.

Ahdícyane wa ílluréjuco dipyej. Ehdúhjáa Jetsóó dííbyeke néénemáyé itéjúcoóbe. Aabéhjáa dííbyemájucó pééneé.

11

*Jerotsarée pañévú Jetsóó úcaavéne
(Mt 21.1-11; Rc 19.28-40; Ja 12.12-19)*

¹ Aaméhjáa úújeté Jerotsaréej píihíri Bepajéema Betáániá coomícyú úníuri oríivo bájú íjcyátsihvu. ² Átsihdyúhjáa Jetsóó míityétsikye ímamyémudítýú ípíihíre coomívú iwállóómútsikye nééhií:

—Écoomi ípíihíre cóómityu óóma méujcúté íayáne íjjúwuúke. Múikyé dííbyedi úllétuube dóhjíváábeke metsíñaáyóne métsívaco. ³ Aane tsaate ámuhtsikye ‘ívéébeké ámuhtsi métsíñaáyó’ néhajhíí méneéco: “Ávyéjuubéne néénéllii muhtsi méujcúváhi. Ícúiyévané ihdyu óómíchóíiíbye.”

⁴ Ahdújucóhjáa péemutsi úújeténé dííbyedívú juuvá úníutu tsaaté já llahájtí míjco lleehówá úmíwatu dóhjíváábedívu.

⁵ Áábekéhjáa dityétsi tsíñaáyórónáa tsaate néjucóó:

—¿Aca ívéébeké ámuhtsi métsíñaáyó kiávú metsájtyeki?

⁶ Áánéllihyéhjáa neemútsi díbyée úwaabódu. Áánéllihyéhjáa íhvejtsómé dityétsi itsájtyeki. ⁷ Áábekéhjáa dityétsi úújetétsóóbé hallu wájyamúúnevu ditye íhbóné hallúvú Jetsóó íñerívyéne pééhií. ⁸ Áábé úmíwáhjáa mítyame míamúnaa juuva íhbó wájyamúúnema wájjuhóónevu. ⁹ Aaméhjáa dííbyema péeme tsuullérii, idyéjurií, íjcyame wáñécohíjcyá:

—¡Nóóooj, maímijyu áánu Píívyéébe mémeri tsááneéj!

¹⁰ ¡Nóóooj, máávyejútsó áánúke Dabíúvúj tsíménémúhaabe ímíá ávyéjuube íjcyáábekel! ¡Maímijyu Píívyéébe mééma íjcyanej! Ehdúhjáa iwáñéjcone nehíjcyáme.

¹¹ Aanéhjáa Jetsóó Jerotsaréevu úcááveebe duurúvajávú iááhívéne tééjá pañe panévaré íítéiñúne péjucóó Betáániávú cúvéhréjuco tene néénéllíhye.

Higyéerahe Jetsóó pítyuutsóne
(Mt 21.18-19)

¹² Ááné tsiíjyúhjáa Betáaniátú ditye óómíñaá Jetsóó ajoyááavatéhi. ¹³ Aabéhjáa tsíhyullétúré ájtyumí higyéerahe juuvá úníutu íjcyahé imíwu háámívahe. Ááhe éllévúhjáa míjyóóveebe ‘néevahéubáhaja’ íñéénema. Árónáacáhjáa tsá téijyu tehe néevatú íñéeváiyó rááhorí íjcyátúnéllíhye. ¹⁴ Ááné hallútúhjáa ílluréjuco díbye teehe pítyúútsoobe nééneé:

—Óvíárohe tsáma tsiíñe u néevahíjcyádú ú neevá níhñécunu ílluréjuco u chéméihye.

Ehdúhjáa díbye néene ímamyémú lleebóhi.

Duurúvajá pañétú náhjíhe múnáake Jetsóó bóayóne
(Mt 21.12-17; Rc 19.45-48; Ja 2.13-22)

¹⁵ Átsihdyúhjáa úújetémé Jerotsaréevu. Áijyúhjáa Jetsóó duurúvajá pañétú boáyó tééjá pañévú náhjíhénújcatsímyeke. Dsíídsikéhjáa cápáyocohíjcyámé metsáwáané wájójcoóbe. Áhduréhjáa íjúúmuke náhjíhénuhíjcyámé acúvewáané wájójcoóbe. ¹⁶ Áánemáhjáa neebe múha tééjá pañévú íñáhjíhénújucóótuki. ¹⁷ Átsihdyúhjáa neebe díityéke:

—Muurá Píívyéébe waajácúháámítu nééneé: “Íjya tahjya tééjá líiñévú míamúnaa óoma íhnyúvahíjcyáijya.” Aaja ¿íveeki ámuha naní múnáá jaríyéjuco medíllone? ¹⁸ Ehdúhjáa Jetsóó méénúne uubállé llúúvájte avyéjújtemá taúhbájú

uwáábójte iwáájácúne imíllerá dííbyeke idsíjívetsóne. Áronáacáhjáa nuhnévémé míamúnáadi ditye ímí dííbyé uwáábó íjtsúcunúnéllíihye. ¹⁹ Ááné iijyúnuvúhjáa tépejcojuco Jetsóó péene técoomítyú ímamyémuma tsiéllévúréjuco.

Higyéerahe chémene

(Mt 21.20-22)

²⁰ Aaméhjáa tsíjyu cúúvéneturé dibyée pítyúútsohe higyéerahe íjcyátsihdyu pájtyénáa ímamyémú ájtyumí tehe tsucájaaháñé tébajkyéjímájuco chémene. ²¹ Átsihvúhjáa Péédoro ítsaavé tétsihdyúu ditye pájtyénáa Jetsóó teehe úhbane. Áánemáhjáa neébe:

—Éje Uwááboóbej, éhnée u pítyúútsohéha íhye tsúúca cheméhi.

²² Áánéllíihyéhjáa neebe dííbyeke:

—Ehdu ámuha meméénuhíjcyá ímíñéúvú mécahcújtsó Píívyéébeke. ²³ Muurá ámuhadítyú tsaate ímíááné ímí cáhcujtsómé éhbau cámehbáú nééiyá téhbau ííne móóáj pñnévu. Ahdújuco muurá téhbau ííneiyóne. ²⁴ Ahdícyane muurá páneere Píívyéébeke ámuha metáúmeíñé píáábojúvú ámuhakye ájcúíibye ímíááné ámuha mecáhcújtsóhajchííjyu. ²⁵ Áronáa ihdyu múu tujkénú ímíbáchójcatsí tsaatémá ímítyú ámuha medáíívcátsíhajchííjyu. Ájyu ihdyu ámuháj Caani níjkyéjiri íjcyaaabe ámuhadí ídáátsóvéne ílluréjuco ábájííveíñé ámuha ímityúné meméénune. ²⁶ Áánetu ímityúné ámuhakye méénúmedi ámuha meídáátsóvétúhajchíí téhdure tsá dibye ámuhadí ídáátsóvéityúne. Ehdúhjáa Jetsóó neé ímamyémuke.

Jetsóó íhtsútu

(Mt 21.23-27; Rc 20.1-8)

²⁷ Aaméhjáa Jerotsaréeri íjcyánáa duurúvájá pañe íjcyáábedívú llúúvájte avyéjutee, taúhbájú uwáábojtee, túkevétsojtee, íjcyame píhcyaavéhi. ²⁸ Aaméhjáa neé dííbyeke:

—¿Aca múúbé íhtsúturí u íjcyaaabe eene ehdu nénehji ú méénuhíjcyáhi?

²⁹⁻³⁰ Áánéllíihyéhjáa neebe díityéke:

—Áhdure ¿acáa múha neéjuri Jóáa tsótsohíjcyá cáhcújtsómeke? ¿A Píívyéébeé, mityá míamúnaáree neéjuri téené wákímyéí méénuhíjcyaaabe? Áyu cána oke máañújcuj. Ámuha oke máañújcúhajchíí botsíí ámuhakye ó neé múúbé íhtsúturí o méénuhíjcyáne.

³¹ Áánéllíihyéhjáa tsamééré néjcatsíhi:

—Muurá ‘Píívyéébé néesuri tsótsohíjcyaaábe’ menéhajchíí meke néesíyoóbe: “Áábekéráhjáa ¿íveekí tsá ámuha mecáhcújtsotúne?”³² Áánetu ‘míamúnaaré néesuri’ menéhajchíí meke míamúnaa téené hallútú méénúiyáhi. Muurá pamévare cáhcujtsó ímíáánéjucóo Píívyéébé ihjyú uubáalle múnáajpi Jóáa íjcyane.³³ Ehdúhjáa néeneri iñúhnévéne néémeé:

—Maáhuúj, tsá muha mewáájácutúne.

Áánéllíhyéhjáa Jetsóo néehíí:

—Aanéjííva idyé ámúhake ó neé múúbé ihtsúturí o méénuhíjcyáne.

12

Úmihé tehme múnaa múhdurá dáríívémeíñetu íjcyáne uwááboju (Mt 21.33-46; Rc 20.9-19)

¹ Áíjyúhjáa Jetsóo tsíménéhjítu úwááboobe néehíí:

—Tsaapíhjáa íúmihe tsanééré óova íbájtsoe mijcónúhi. Áánemáhjáa tsátsii ímíbájchoobe téene nééva dótsúhcúmeítsii. Áhduréhjáa tépallíj píínévú méénuube jáhwu cáámé cóhnaúvú tééjá pañétú tépalli téhmémeíjya. Ehdúhjáa imyéénúne tsaatéké tépallívú ityéhmétsoíñúne aahívetéébé tsííñé iñújí.² Aanéhjáa tsúúca tépalli néévane iwáájácútsihvu wáalloobe ínúú múnáájpiikye dííbyema ditye iwállóoro dííbye éhné íjcyadúne.³ Ahdújucóhjáa péeróobeke ditye íllure méénúpéjtsónetu díbye óómiñe íéveébe.⁴ Áánéllíhyéhjáa tsíjpiikyeréjuco díbye wálloróobeke téhdure néwayúneri íhñíwáutu ityúúvátsóóbedi íllure uuhívatéme.⁵ Ároné pañéhjáa tsíjpiikye díbye wállóobeke ílluréjuco ditye dsíjívetsópejtsóne. Áronáacáhjáa tsiíñe wáalloobe pívámevakéjuco. Áamekéhjáa idyé imyéénúpéjtsóne tsaatéké dsíjívetsóme.

⁶ Áané boonéhjáa ílli apáábyeréjuco cóevané mítyane díbye wájyuúbe. Áábekéréjucóhjáa díbye wáalloone ‘íhya hájchííwu íjcyánéllí dííbyeke avyéjúúlléiyóme’ iñéénema.⁷ Aabéhjáa bóhditéebeke íájtyúmine néjcatsímye: “Aabye muurá íllíyéjuco íñe cááníñúiyóne. Áánéllí metsu dííbyeke medsíjívétso mehnéréjuco tene íjcyaki.”⁸ Ehdúhjáa iñéjcatsíñe ídsíjívetsóobeke waagóomé ííhyóvé pañévu.

⁹ Ehdúhjáa Jetsóo díityéké íúúbállétsihdyu néehíí:

—¿Aane íñe dííbye úmihé aabájaabe itsáácooca muhdú méénuú eenéé tépallívú díbye téhmétsoíñúme ímítyú dáríívémeímye? Muurá díityéké dsíjívetsóoíbye téené hallútu. Ááne tsíjtyekéréjuco díbye téhmétsoíñé tépallívu.

10-11 ¿A tsá ámuha mújyú meéévetú Píívyéébé waajácúháámi?

Muurá téhaamítú nééneé:

Tsaúu nééwayu jáháñé wákimyéi múnaa iñéhnílléne wáágóórou pícyámeí ímichi tééutu jaa éjkéiu. Muurá ihdyu Píívyéébére ehdu meenu téhdújuco.

12 Ehdújáa diitye llúúvájte avyéjutee, taúhbájú uwáábojtee, túkevjtsojtee, íjcyámeke Jetsóo lléboóbóné hallútú imílleromé dííbyeke tétsihdyu iwáágoóne. Áronáacáhjáa nuhnévémé Píívyéébé ihjyú uubáalle múnáajpi dibye íjcyane míamúnaa nehíjcyamedi íllityénema. Aaméhjáa ílluréjuco pééneé.

Íñújí avyéjúúbé wáábyuta dsíídsike ditye áhdotsóne
(Mt 22.15-22; Rc 20.20-26)

13 Áané boonétúhjáa paritséomú wallójcatsí Heróódé icyánéjécúejtemá dííbye éllevu ditye iñééte muhdú dííbyedítú ípítýácócatsíhijcyáne. Ehdúhjáa íjtsámeímyé dibye muhdú áñújcúnetu dííbyedívú iñéétsóroki. 14 Aaméhjáa neeté dííbyeke:

—Uwááboóbej, muha muurá méwaajácú ímiáábé u íjcyane állíútuúbe. Aabe ú uwáábohíjcyá kéjijtó Píívyéébe míamúnáadívú ímí íjtsúcunújijtó tsijtye múhdurá úhdivu íjtsúcunúróneri íícúvétuubére. Árómeke muurá pámeekéré tsahtúré ú íjtsúcunú muhdú ditye íjcyane u túhúúllétúnéllíihye. Aabe cána múúhake diñe díicyánéjcutuj. ¿A téhdújuco ávyéjuube romáánómuube íjcyáábé wáábyuta dsíídsike ditye áhdótsóhijcyané maáhdóiyóne, mityá tsáhaáj?

15 Ehdúhjáa dííbyeke dillómé íllure imújttátsóroki. Aanéhjáa iwáájácúne neebe diityéke:

—¿Íveekí íllure oke ámuha memújttátsóro mémávárijchóhi? Áyu cána oke méuujétsó dsíídsijívuj.

16 Ahdújucóhjáa ditye tsájihcobávú ájcune dííbyeke. Áájitúhjáa húmi náávee, memee, íjcyane ííténe neebe diityéke:

—¿Aca múhúmi náávé iñéé? Áhdure ¿mumémé iñe tééjitu?

Áánéllíihyéhjáa néémeé:

—Ávyéjuube Tséétsá húmi nááve. Áábe méméré eene tééjitu.

17 Áánéllíihyéhjáa neebe diityéke:

—Ané wa ihdyu diibye Tséétsáke mááhdohíjcyá dííbye éhnéjuco íjcyanévu. Áánetu ihdyu Píívyéébeke máácu híjcyá dííbyé wáábyuta íjcyanévu.

Ehdúhjáa Jetsóo diityéké nééneri íllure ulléventúme.

Dsíjívémé muhdú tsiíñe bóhíne tsaate díllone
(Mt 22.23-33; Rc 20.27-40)

18 Téijyúréhjáa idyé tsadotséómú péé dííbye éllevu medsíjívémé tsiíñe mebohíine cáhcújtsotúme.

19 Aaméhjáa nées dííbyeke:

—Ávyéjuubej, Moitséeúvúhjáa muurá nées tsaapi méwadívu tsíímávátuube dsíjívéhajchíi íñahbéréjuco díílleke táábávaíñé dííbyeréjuco itsíímáva dííllédívu íñáhbeúvúu tsíímáváiyóne.

20 Aanée ijcyámé 7-meva tsané nahbému. Áámé amíaabée ityáábávárólléjtane dsíjívé tsíímávátuubére. 21 Áané boonée

bóneebe díílleke táábávároobe idyé dsíjívé dííllédívu téhdure tsíímávátuubére. Áábé bonéebekée idyé téhdure pajtyéne.

22 Ehdúu pámeere tsané nahbému 7-meva ijcyame díílleke ityáábáválledívu tsíímávátumé dsíjívéhíjcyáhi. Aanée nihñévuré díílleréjuco dsíjívéne. 23 Aane cána múúhake diñe ímichi ¿cáabyé taaba dille íjcyaiñé tsiíñe ditye bóhíicooca?

24 Ehdúhjáa ditye néenélii Jetsóo néehíi:

—Íllure ámuha mémujtá Píivyéébe íhtsútuube íjcyáábé waajácúháámitu muhdú tene úwaabóné ámuha mewáajácútúnéliihye. 25 Muurá dsíjívémé tsiíñe bóhíicooca

páneere tsíihdyuréjuco cápáyóóveíñe. Tsáhájucó téijyu míamúnaa táábávácatsíhijcyáné íjcyáityúne. Muurá téijyu pámeere íjcyáa

níjkyéji múnáaduréjuco. 26 ¿Aca tsá múijyú ámuha meéévetú Píivyéébé waajácuháámi? Íllúu muurá Píivyéébe Moitséeke

nées úmehéwu péétécunúne pañétú dííbyema íhíjyúvácooca: “Aavaráaa, Itsáaa, Jacóóboo, íjcyámé Píivyéébé ó íjcyáhi.”

27 Ehdúu Píivyéébe néenetu muurá méwaajácú ditye íjcyane. Muurá ditye íjcyátuca tsá díbye neéítyuró díityé Píivyéébé íjcyane. Aanéjííva íllure ámuha mémujtáhi.

Páñétúejúúcu taúhbajúúcu

(Mt 22.34-40)

28 Ehdúhjáa Jetsóo tsadotséómuma táhjajcatisíñe tsaapi taúhbájú uwáaboobe lleebúcunúhi. Aabéhjáa ímí díityéké Jetsóo áñúcu híjcyánélii nées dííbyeke:

—¿Aca teene Píivyéébé taúhbajúúnetu keená ímichi pañétúene?

29 Áanéllihyéhjáa neébe:

—Ímichi muurá pañétúene taúhbajúúnetu néehíi: “Ámuúha íjraéemuj, muurá Máavyéjuube Mépiivyéébé apáabyéré íhtsútuube íjcyáhi. 30 Áanéllii múu dííbyeke Dípiivyéébé

Díavyéjuube íjcyáabeke wajyú ávyeta díííbúuturé páneere muhdú u íjcyáneri dííjtsaméiyi.” Ehdú neéne ímichi pañétúene

teene taúhbajúúnetu. 31 Áánetu tsiíñe néehíi: “Pamévakéré

múu wajjú muhdú u wájjúmeídyu.” Íñeecu muurá ímichi páñétúenéécú taúhbajúúnetu.

³² Ehdúhjáa Jetsóó néénéllii diibye taúhbájú uwááboobe néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, tehdújuco u néene ímiááné tsáápiye Píívyéébe íjcyane apáábyéré íhtsútuube íjcyáabe. ³³ Áábeke ímiááné méwájúiyá ávyeta méííbúutúre páneere muhdú meíjcyáneri méíjtsaméiyi. Áhdure tsíjtyeke méwájúiyá muhdú mewájúmeídyu. Ehdú muurá meíjcyane ímí íjtsúcunúúbé íñe dííbyeke meíícuvéné panévaré dííbye úmíwávú mecóvátsohíjcyané ehniíñevu.

³⁴ Ehdúhjáa dibye tsaímíyé áñújcúnéllii Jetsóó néé dííbyeke:

—Tsuúca muurá Píívyéébé avyéjúejpíjyúcooíyó uú.

Ehdúhjáa dííbyeke Jetsóó nééné boone tsáhájuco múha dííbyeke tsiíñe díílotúne.

Muubá Críjto íjcyane

(Mt 22.41-46; Rc 20.41-44)

³⁵ Téíjyúhjáa duurúvájá pañe íjcyámeke úwááboobe íhdityúré nééhií:

—¿Aca íveekí taúhbájú uwáábojte nehíjcyá Dabíiúvúj tsíiménémúhaabe Críjto íjcyáíñe? ³⁶ Ááneráhjáa Píívyéébé Apííchóré dííbyeúvuke túkévéjtsóneri neébe:

Ávyéjuube néé Táavyéjúúbeke: “Cána táúniúvúi diicya dímunáake o táhjáne hajchóta.”

³⁷ Ehdúhjáa muurá neebe Dabíiúvú Críjtodítýú Íavyéjuube dibye íjcyane. Aanéjíí ¿muhdú ííivane Dabíiúvúj tsíiménémúhaabe íjcyáíyoobe Críjtoó?

Ehdúhjáa Jetsóó úwaabóné ímí diityéké pájtyénéllii lleebúcunúme.

Taúhbájú uwáábojtéké Jetsóó núcójpívetsóne

(Mt 23.1-36; Rc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Téhduréhjáa tsiíñe úwááboobe nééhií:

—Ámuúhaj, téíibúwá tsáma méíjcyaco. Tsá múu ííivatú eene aatye taúhbájú uwáábojte míamúnaa diityéké íavyejuúllekiyé cááméjácobájí úcámeíhíjcyánetu. ³⁹ Muurá pihcyáávejááné pañévú iúcaávécococa imíllémé íboohówátsihjívúré íacuuvéne. Áhdure teene pihcyááveháñe májchó májchómeícyooca imíllémé ímítsihjívúré imájchone. ⁴⁰ Aame pííbájyujte walléémudítýú dótuíhíjcyá diityé jaaháñe. Ehdú muurá imyéénúné nucójpí cááménécóbaúvú ihjyúvahíjcyarómé Píívyéébema. Árome muurá téené déjúcotu ícúbáhráméííhi. Ehdúhjáa Jetsóó nééhií.

Ídátso nééle pííbáyyulle dsíídsike pícyóone
(Rc 21.1-4)

⁴¹ Téjyúhjáa duurúvájá pañe Píívyéébé wáábyuta dsíídsike ditye pícyohíjcyábá úníuri díbye ácuúcunúnáa téhbá pañévu pícyóomé teene dsíídsi. Dsíídsiváméhjáa mítyanéhjí pícyóohíi.

⁴² Áánáacáhjáa pííbáyyulle ídátso pícyóo míjíhwuúcuere.

⁴³ Aanéhjáa ííténe ímamyémuke neébe:

—Áámye muurá pííbáyyulle ídátso néerolle pícyóo páme ehnííñvúre. ⁴⁴ Muurá aatye pícyóo mítyane ídsíídsívánetu áyanéwuúji. Áánetu pícyoolle páneere téene tájpi íjcyáiyoone.

13

Duurúvaja wágóóoveíñé Jetsóo nééneé
(Mt 24.1-2; Rc 21.5-6)

¹ Aaméhjáa duurúvájá pañétú íjchívyénáa Jetsóoke ímamyémudítýú tsaapi néehíi:

—Uwááboóbej, aca ííne ímíjyaú eene duurúvaja néwayúúnetu méénúmeíhi.

² Áánéllíihyéhjáa neébe:

—¿A ímíwu ú ítéhí? Ároja muurá wácávyáhcaméíhi.

Jetsóo tsááiñé ihde pájtyeíñéhji
(Mt 24.3-28; Rc 21.7-24; 17.22-24)

³ Átsihdyúhjáa péeme tééjáj píihíri oríivo bájú íjcyátsihvu.

⁴ Átsihvúhjáa Jetsóo ácuúcunúubeke Péédooroo, Jacóóboo, Jóááa, Aderéee, íjcyame néehíi:

—Cána múuhakye duubállé mújyú tene pájtyeíñé eene múuhakye u néhíjcyanéhji. ¿Aca íínetú muha méwaajácuú tsúuca tehdu tene pájtyeíñé?

⁵ Áánéllíihyéhjáa neebe díityéke:

—Ehdu néeme tsáma wajácútsi méíjcyaco ámuha állíu múnáadívú maállítsámeítýuki. ⁶ Muurá o tsááiñé tsúuca píihícooca íjcyáiemyé mítyame óhdi díllómeímye. Aame neé díibyéjuco Críjto íjcyane. Aane mítyame cáhcújtsoo bañúháñe.

⁷ Áhdure téjyú íjcyáiñé méénujcátsí pahúlleváre. Áaneri méíllityedíñe. Ehdu pájtyeíñé páneere ílluréjuco níjkéváiñé ihde. ⁸ Muurá tsané ííñúji múnáa méénujcátsíi tsííñé ííñúji múnáama. Ájyú ííñúji vááúméíi pahúlleváre. Áhdure ájyaba íjcyáahi. Ehdu déjúcóóveíñé ícúbáhraméí ííñújiri.

⁹ Áánéllíi téíbúwá méíjcyaco. Muurá oke ámuha mecáhcújtsóné hallútú píhcyáávejáané pañévu ámuhakye ímyéénúmeke tsajtyeímye ávyéjúté éllevu. Aame muurá ámuha méuwááboó díityéke. ¹⁰ Muurá íñe pájtyéteju pámeekérei

ííñújiri íjcyáné míamúnáake úwáábóméíhi. Ájyju ihdyu ó tsaá páneere ílluréjuco iníjkévaki. ¹¹ Ahdícyané ávyéjúté éllevu ditye ámúhake icyúvéhoojánu tsájtyécooca tsá múu íjtsámeityú muhdú íhhyúváíñeri. Muurá ihdyu Píívyéébere Ípííchoj téeveri ámúhake túkévéjtsóneri ámuha méihjyúvaáhi. ¹² Áhdure téijyu tsané nahbémú íjcyarómé ímityúné dáríívéjcatsíhi. Aame tsamééré tsijtyedívú táúhbájcátsíhi. Muurá ítsiime íjcyarómedívú cáánumu táúhbaá tsijtye dityéké idsíjívétsoki. Áhdure idyé ítsiime íjcyarómé cáánímudívú táúhbaáhi. ¹³ Áhdure cáhcújtsotúmé ámúhake tsarílleé tahñéjté ámuha meíjcyámeke. Aane ehdu néérónéhjí pañe Píívyéébeke íhvéjtsotúmé tsaímíyé nihñéétsihvuré íjcyame ihdyu pájtyéteéhi.

¹⁴ Áhdure muurá duurúvájatu tsátsii íiné imityúné úújéityútsihvu ímityúné úújeténé Píívyéébeke ávyéta tsarí pájtyeéhi. Aane ihdyu ámuha maájtyúmícooca méwáácunúco cáméhbaúnevu Jodéá ííñúji múnaa ámuha meíjcyame. Ehdúu muurá tene pájtyeíñe tsúúcajátújuco Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpi Daniéré nééneé. Aane éévehíjcyámé íhya ihdyu waajácújucoó íiná íjcyaiñe. ¹⁵ Ahdícyané téijyu áachi íjcyame íucaavéjúcohdí ímíjcóhó pañévú tsíméné iújcuki. ¹⁶ Áhdure íumíhé pañe íjcyame íoomíjyúcohdí ihjyávú íwajyámu éllevu. ¹⁷ ¡Máidáátsoju tsáma tene pájtyeíñe téijyu walléémú éévájtema tsijtye ñohñójtéréi ítsííméwuúmu íjcyámeke! ¹⁸ Áánéllii Píívyéébema méihjyúvaco tsúcohíváneri úúníjyáijyu tene ipájtyétu níjyáháñe líiñe ámuha mewáácunútuki. ¹⁹ Muurá téijyu íjcyaiñe ávyétá íhnáhó ícúbáhraméi íñeé ííñúji ípívyéévétsihdyu mújyú ícyahíjcyatúne. Áané boonétú ihdyu tsáhájuco mújyú téhdure nééneé ícúbáhraméi íjcyáityúne. ²⁰ Aane muurá Píívyéébe oke wállóótuca pámeere dsíjívéiyáhi. Áánéllii íícúu tsiíñe oke wállóóiibye íhñéjte wájyuri.

²¹ Aane tsúuca tene pííhícooca íjcyáimíyé tsaate íllure íállíñe ‘tsúuca Críjto tsájucóóhií’ nééimye. Áámeke wajácútsi meíjcyáne mécáhcújtsodíñe. ²² Muurá íjcyáimíyé állíu múnaa íiye Críjtodi díllómeíimye. Áhdure díllómeíimye Píívyéébé ihjyú uubálle múnáadi. Aame píivyéteé méénúráityúronéhjí imyéénune. Ááneri muurá míamúnáake mújtátsoímíyé Píívyéébedityu. Tsáijyu múúne téhdure mújtátsoiyómé ímiááné dílbyeéjtéjuco íjcyarómeke. ²³ Aane íñe tsúuca ámúhake ó úúballé íhdétújuco ámuha metéíbúwááveki.

*Jetsóó tsáácooca pájtyeíñéhji
(Mt 24.29-35, 42-44; Rc 21.25-36)*

24 Ehdu ícúbáhraméi pájtyéné boone cóójiejpi nuhba íllurjúco áabatéiñe. Áhdure péjcoejpi tsáhájucó ájchúityúne. 25 Áijyu mícúru dójcoó cáámetu. Ehdu páneere íévéhóowari íhtsútunéhjí íjcyane mujtáraba íjcyaaíhi. 26 Áijyu tsúúca Míamúnáájpídívúu o ípívyééveebe páneere táihtsútú táavyéjuma ojtsó pañétú ó bóhówááveéhi. 27 Aabe ó táúhbaá níjkyéji múnáake ditye ipíhjúcu óhdivu tahñéjteke pahúllevaré íññújiri, níjkyéjiri, íjcyámeke.

28 Cáhawáá méijtsúcunu higyéerahej. Muurá itsóúúvéne tsiíñe tehe béhjívánetu méwaajácú píjcyaba pííhíjucóóne. 29 Ahdu nééne íñe ícyooca ámúhake o nénehji pájtyénetu tsúúca ámuha méwaajácúú tsiíñe o tsááiñe éévé úújetéjucóóne. 30 Aane ímiáané ámúhake o néé ehdu nénehji pájtyeíñe íññújirí miamúnaa íjcyapíñáaaca. 31 Muurá íñe íññújima páneere íévéhóowari íjcyanéhjí wágóóóveéhi. Áanetu íñe ámúhake o néhijcyané tsá mújyú wágóóóvéityúne.

32 Áronáa ihdyu tsiíñe o tsááiñe éévé tsá múha wáájácúúne. Níjkyéji múnaa íjcyaromé tsá wáájácúúne. Téhdure pañetu Píívyéébé Hajchi o íjcyároobe tsá o wáájácúúne. Apáábyéré ihdyu Llihíyó waajácú mújyú tsiíñe oke iwállooíñe.

33 Ahdícyané tsáma téibúwá tééne íjtsúcunuré méijcyáne méihjúvahíjcyaco Píívyéébema. Muurá tsá mewáájácúú mújyú tsiíñe o tsááiñe. 34 Muurá tsaapi tsííñe íññújí íááhíveté íúnú múnáake pícyoíñú ihjyávú tsané wákimyéivu ditye tééneri íjcyá díbye téhulle íjcyané hajchóta. Áamedívú muurá tsáapiikye ityéhmétsoíñúróobeke tsá díbye néétu mújyú itsááiñe. Ahdu tsá ámúhake o néétu mújyú tsiíñe o tsááiñe. 35 Ahdícyané téibúwá méijcyáne tééne íjtsóré méijcyaco. Muurá ávyeta tsá mewáájácúú mújyú ámúhá avyéjuube o íjcyabe o tsááiñe. Tsáijyu múúne tsájcooji o tsáá cuuvé pañe, mityá cúúvénetúrej, mityá pécójpiñej, mityá cóójí pañévuj. Ávyeta tsá mewáájácúúne. 36 Áánéllíi múu téibúwá tééne íjtsóré íjcyá ámúhake o túvaaóvátu pevétaré íná méénutúme cuwariyé ámuha méijcyámeke. 37 Ehdu íñe ámúhake o néé pámeere tahñéjte ámuha íjcyámeke. Ahdícyané tsáma tééne íjtsóré méijcyaco. Ehdúhjáa Jetsóó úwaabóhi.

14

*Jetsóoke íekééveíñe ditye pítyácójcatsíñe
(Mt 26.1-5; Rc 22.1-2; Ja 11.45-53)*

1 Áijyúhjáa pajtyété wañéhjí óórityúne pááá máchómeíhíjcyané wañéhjí míjcyoojícúúréjúco llééváiñáa

llúúvájte avyéjútémá taúhbájú uwáábojte íjtsámeí muhdú iállíñe Jetsóoke iékeéveíñe idsíjívétsoki. ² Áronemáhjáa néjcatsímyé teene wañéhjí pañéi tehdu imyéénútu míamúnáake iííbórinúíyónéllíhye.

Pácúúcupácycori tsáápille Jetsóoke ihñíwau múrijchóne
(Mt 26.6-13; Ja 12.1-8)

³ Ájyúhjáa Jetsóó ímamyémuma Betáaniári Tsimóó dííbyere ‘Ahllárho’ nemeíbyé jari. Aaméhjáa téējari majchóri íjcyánáa tsáápille tsáá mítyane áhdómeíñe pacúúcupácycoma. Aalléhjáa téjpacycóri dííbyé núwau múrijchóhi. ⁴ Aanéhjáa ímamyémuke tsaríwu pájtyénéllii néjcatsímye:

—¿Íveekíami aalle ícúbahra pacúúcupácycori tsané pijcyábá mewákímyeíñe áhdodúné áhdómeíjpacycorij? ⁵ Muurá téjpacycy menáhjihénúne dsíídsiri mépíaabóiyá ídáátsóméhjike.

⁶ Ehdúhjáa dííledítú ditye neérónáa Jetsóó née diityéke:

—Óvi íjcyalle. ¿Íveekí ehdu ámuha méihjyúváhi? Muurá tehdujuco dille méénune. ⁷ Muurá diitye ídáátsojte tsá kiávú ámúhadítú pééityúne. Áánetu tsá múhahjótá ámúhama o íjcyáityúne. ⁸ Áánéllii muurá oke téjpacycóri múrijcholle oke ditye cúúúíñe ihde tájpi ímíbjachóne. ⁹ Aane ímiááne ámúhake o née íñe tajtyéeveri míamúnaa pájtyetéíñe uwááboju úwáábohíjcyámé muurá idyé teene úúballéné pámeere ííñújiri íjcyáné míamúnaa waajácuúhi. Ehdúhjáa Jetsóó née ímamyémuke.

Jóoda Ijcaríóóté Jetsóodívú ékéévetsóíñe
(Mt 26.14-16; Rc 22.3-6)

¹⁰ Ájyúhjáa Jóoda Ijcaríóóté dííbyé mamyé mú 12-meva íjcyáméejpi íjcyároobe mújyurá llúúvájte avyéjúté éllevu ipyéene diityéké neeté dííbyedívú iékeévetsóíñe. ¹¹ Ááneríhjáa mítyane ímíjyúúvéne imíllémé dííbyeke íáhdone. Ehdúhjáa tsúuca diityémá ipítýácójcatsíñe ílluréjuco díbye íjtsámeíñe muhdú dííbyedívú iékeévetsóíñe.

Ímamyémuma Jetsóó májchone
(Mt 26.17-29; Rc 22.7-23; Ja 13.21-30; 1Co 11.23-25)

¹² Aanéhjáa teene pajtyeté wañéhjí óórityúne pááá ditye máchohíjcyáné wañéhjí obééjáuúumuke tsájaatsá múnaa dsíjívétsohíjcyáné wañéhjí tújkévajcójí Jetsóoke ímamyémú néehí:

—¿Aca kiávú ú imíllé wañéhjí májchó muha meméénune?

¹³ Áánéllíihyéhjáa tsaatétsikye neébe:

—Cáhawáá Jerotsaréevu mepej. Ácoomíyí ámuhtsi tsaapi llíyíhori nújpañújéébeke maáptyúmíibema mépeéhi. ¹⁴ Aabe tsájá pañévu úcáávéébe déjutu meúcáávéne tééja múnáájpikye méneéco: “Uwááboobéne múhtsikye néé kiáváhjané íchii mójcho íjcyane tééhó pañévu dibye múúhama pajtyété wañéhji májchó májchóihyo.” ¹⁵ Ájyu ámuhtsikye úújétsóiibye tsaho imíwu córíhócoba néeho cáámééijiri íjyahóvu. Ááhó pañévu méméenuco mééma majcho. Ehdúhjáa neebe diityétsikye.

¹⁶ Ahdújucóhjáa dityétsi péene técoomívu. Aamútsíhjáa ímiáané muhdú dibye néhdújuco iúújeténe tééhó pañévu méénune teene majcho.

¹⁷ Áané iijyúnuvúhjáa Jetsóó tétsihyíjyuco pámeemáyé ímamyémuma. ¹⁸ Aanéhjáa tsúuca imájchótsihvu neebe diityéke:

—Ímiáánetúré ámúhakye o néé íjyaabe tsaapi ámúhadítyú óhdivu méénútsóiihbye.

¹⁹ Aanéhjáa kímóhcó diityéké pájtyénéllii pámeere néé dííbyeke:

—¿Aca caabyé ehdu uke muha méméenuúhi, a oó?

²⁰ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Íñe tsájí pañévuúré muhtsi dííbyema memájchoobe ehdu oke méenuúhi. ²¹ Ehdu ímiáané oke pajtyéíñe Míamúnaájpídívúu o ípívyéévéébeke tsúucajátújucóo Píívyéébé waajácúháámitu tene néhdújuco. Áronáa ihdyu máidáátsoju tene pájtyeíñe ehdu oke méénúúbeke. Tsáháa ihdyu dibye íjcyáítyuróne.

²² Ehdúhjáa diityéké iñétsihdyu pááaho iékéévéne téhdújtsoobe Píívyéébeke. Áánemáhjáa idyóhdáhínunévu diityéké iwájtúne neébe:

—Íñe tájpi náávé íjcyane memájcho.

²³ Áhduréhjáa ado iékéévéne téhdújtsoobe Píívyéébeke. Áánevuúhjáa dibye ájcune adóme. ²⁴ Áámekéhjáa neébe:

—Íñe tátyujpácyo náávé íjcyane úúballé muhdú míamúnaa ícyahíjcyané pityájjoju o dsíjíveneri tsíhdyuréjuco cápáyóóveíñe múhdumé oke cáhcujtsómé ipájtyeteki. ²⁵ Aane ímiáánetúré ámúhakye o néé ícyoocatú tsiíñe ámúhama bíinojpácyó o ádjúccóityúné Píívyéébé avyéjuri meíjcyácooca tsiíñe maadóíñévuújuco.

*Péédoro tóónúmeíñe Jetsóó úúballéne
(Mt 26.30-35; Rc 22.31-34; Ja 13.36-38)*

²⁶ Aaméhjáa teene pajtyété wañéhjí majtsíjyú imájtsívátsihdyu péé oríívó bajúvu. ²⁷ Átsihvúhjáa Jetsóó néé diitye ímamyémuke:

—Ípyejco muurá ámuha pámeere ílluréjuco óhdityu metsújááveíñé pahúllevávu. Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “Obééjámú tehmeébeke o dsíjívetsóné boone ílluréjuco ditye mújtaíñé pahúllevávu.” Ehdú muurá nééne Píívyéébé waajácúháámitu. ²⁸ Áronáa ihdyu o dsíjívéebe tsiíñe o bóhíne ó peé ámuhá ihde Gariréavu.

²⁹ Ehdúhjáa Jetsóó ímamyémuke néénéllii Péédoro néehíí:

—Íhya ihdyu íjtye uke íhvétsoóhi. Áánetu ihdyu tsá uke o íhvéjtsóityúne.

³⁰ Áánélliihyéhjáa neebe dííbyeke:

—Ímiááneturé uke o néé muurá ípyejcójucó tahñéébé u íjcyaróné u tóónuíñé 3-íjyúvá cáracái míjyúcú májtsívátúné ihde.

³¹ Áronáacáhjáa Péédoro néehíí:

—Muurá tsá o tóónúmeíityúne. Óvíjyucó néhi ihdyu oke ditye dsíjívetsóné téené hallútu. Ehdúhjáa pámeere neerá dííbyeke.

Píívyéébema Jetsóó íhjuváne
(Mt 26.36-46; Rc 22.39-46)

³² Aaméhjáa úújeté ‘Getsemaní’ némeítsihvu. Átsihvúhjáa Jetsóó néé díityéke:

—Íchiíyéi meíjcyá Píívyéébema o íhjuvátéki.

³³ Áánemáhjáa tsajtyéébé Péédoro, Jacóóboo, Jóááá, éhdúmekére. Áámedívúhjáa ávyetá íhnáhó kímóóvémeííbye.

³⁴ Áánemáhjáa neébe:

—Muhdú íhya o dsíjívéiúvúduréjuco oke táííbuwa. Ahdícyané cána íchihdyúréi oke metéhmej. Áronáa ihdyu mecúwadiñe.

³⁵ Ehdúhjáa íñééne peebe éhniíñéwuúvu. Átsihvúhjáa ímímóúúvéne Píívyéébema íhjuvaabe muhdú tene néhajchíí ícúbáhrámeítyuki. ³⁶ Íllúhjáa íhjuvaábe:

—Ayúju Táácaánií, tsá muurá íná u túhúúlletúne. Ahdícyané muhdú u néhajchíí óvíjyacóóné o ícúbáhrámeíñe. Áronáa idyé tsá o ímillédú u méénúityúne. Óví ihdyu muhdú u ímillédú óoma ú meenúhi.

³⁷ Ehdúhjáa Píívyéébema íhjuvátasihdyu óómiibye cuwári íjcyámedívú iwájtsíne néé Péedoróke:

—¿Aca eene ú cuwáhi, Tsímoj? ¿íveekí tsá cuwa u áábúcutú oke u téhmeki? ³⁸ Imíchi bo meíjcyáne cúwávetúme Píívyéébema meíhjuvahíjcyá ímítyunévú ámuha metáhjátsámeítyuki. Muurá ímiáané ámuha méimíllera tsaímíyé meíjcyane. Áronáa tsá ámuha meíhnáhootú tehdu meíjcyáiyóne.

³⁹ Ehdúhjáa díityéké íñééne bíwáhullévúré ípyééne tsiíñe Píívyéébema íhjuvaabe píéhduré tujkénú íhjuvádúre.

⁴⁰ Átsihdyúhjáa tsiíne péébe úújeté téhdure cuwáarí íjcyámedívu. Ávyetáhjáa mítyane cuwa diityéké íjcyame tsá dííbyema íihjyúváiyónéhji éllevu íjcyatúne. ⁴¹ Aabéhjáa diityédí iúlléjéróne tsiíne Píívyéébema ihjyúvatéhi. Átsihdyúhjáa ihdyu óómiibye diityéké néehii:

—Áyu, ícyooca ihdyu ílluréjuco mecúwáiyóne. Árónáa Míamúnáájpídívúu o ípívyéévéébedívú tsaapi ímityúmeke ékéévetsóíne éévé tsúúca úújetéhi. ⁴² Ahdícyane ílluréjuco metsu mepéekíi. Muurá tsúúca tsaabe óhdivu méénútsóííbye.

Jetsóoke ditye ékeevéne

(Mt 26.47-56; Rc 22.47-53; Ja 18.2-11)

⁴³ Ehdúhjáa Jetsóo néénáa tsúúca tsaatémá Jóoda wajtsí tétsihvu llúúvájte avyéjutee, taúhbájú uwáábojtee, túkevéjtsojtee, íjcyame wállóónéllii tsáameé. Aaméhjáa tsáá ímyéénucátsiháñe nñtsúmuma, cávaájcoháñema. ⁴⁴ Ácoocáhjáa íhdéjuco diityéké Jóoda nééneé:

—Cáábyeké o chóhchócuube diibyéjúcoói. Áábeke meékéévéne métsajtyéco. ⁴⁵ Ehdúhjáa diityéké ipítyajcódújuco Jetsóo éllevu ipyééne dibye néétene:

—‘Uwááboóbej, ¿a áanu uúj?’ nééberéhjáa chohchócú dííbyeke. ⁴⁶ Ááneréjucóhjáa ditye íékéévéébeke tsájtyene.

⁴⁷ Árónáacáhjáa tsaapi dííbyé mamyé mudítyú íññtsúwari wállóríhjúcú llúúvájte avyéjute únú múnáájpí núúmiho. ⁴⁸ Áámekéhjáa Jetsóo néehii:

—¿Aca muhdú ííivane éhne múúne ímityúné méénuhíjcyáábe éllevu ditye tsáhdú ámuha metsáa taéllevu nñtsúmuma cávaájcoháñema? ⁴⁹ Áánerá íhyajchótá ámuháj piine o íjcyaaabe duurúvájá pañe o úwáábohíjcyáábeke keená ámuha oke meékéévehíjcyáne. Árónáa ihdyu tehjújuco ámuha meméénune Píívyéébé ihjyú uubáalle múnaápe tsúúcajátújuco néhijcyáne dííbyé waajácúháámitu néhdújuco tene ipájtyeki.

⁵⁰ Ehdúhjáa Jetsóo néénáa ímamyémú ílluréjuco wurúvájá pañe o úwáábohíjcyáábeke keená ámuha oke meékéévehíjcyáne. Árónáa ihdyu tehjújuco ámuha meméénune Píívyééááne dííbyéjtane.

Tsáápiikye ditye ékéévéroobe pállójóne

⁵¹ Áánáacáhjáa tsaapi ováhtsá íéveho íjcyaaabe wájyamubávú idyóvíyívyéne pehíjcyá diityé déjutu. ⁵² Áábekéhjáa ditye ékévérónáa tehba diityé hójtsí pañévú iwááoíñúne waabe pevéhóréjuco.

Túkevjtsojté úmíwari Jetsóó íjcyane

(Mt 26.57-68; Rc 22.66-71; Ja 18.12-14, 19-24)

⁵³ Aanéhjáa tsúuca Jetsóoke tsajtyémé llúúvájte avyéjúube éllevu. Áanáacáhjáa tsijtye llúúvájte avyéjutee, túkevjtsojtee, taúhbájú uwáábojtee, íjcyame pílhcyaavéjucóó tétsihvu.

⁵⁴ Áijyúhjáa Péédoro díbyeke úráavyeebe pehíjcyá diityé kemúellére. Aabéhjáa úújeté lláhajtsívúré tétsihyi tééjá tehmejté íjcyuujúwatu píhmiíjcyáme életu ípíhmiiki.

⁵⁵ Áanáacáhjáa ávyéjute ítsámeíhijcyá muhdú Jetsóó hallúvú iállíñe díbyeke idsíjívétsoíñe. Áronáacáhjáa tsá ditye píivyétetú muhdú díbyé hallúvú iállíyóne. ⁵⁶ Ávyetáhjáa mítyame díbyé hallúvú páhduváre álliyómé bañúmeíhijcyáhi.

⁵⁷⁻⁵⁸ Áronáacáhjáa tsaate téhdure díbyé hallúvú iállíñe néehíi:

—Áánu muurá nehíjcyá míamúnaáváa méénuja duurúvaja iwácávyáhcóne tsíjyaréjucóo imyéénuíñe míamúnaa méénútuja. Aajává pánéévétsoíbye 3 coojívatúre. Ehdu ihjyúvahíjcyaaábe.

⁵⁹ Ehdúhjáa ditye néerone tsá cáhcújtsómeítyúne.

⁶⁰ Áronáacáhjáa llúúvájte avyéjuube diityéj píinétú íjyócuúvéne nées Jetsóoke:

—¿íveekí tsá u áñújcutú aatyé díhyallúvú ímítyunéhjí úúballéne?

⁶¹ Áronáacáhjáa tsá íná diibye neétune. Áánéllihyéhjáa tsiíñe neebe díbyeke:

—¿A ímíáané diibyéjucóo uu Críjto ímíáábé Píivyéébé Hajchí?

⁶² Áánéllihyéhjáa neébe:

—Ééé, diibyéjucóo oó. Aane méwaajácú íñe Míamúnáájpídívúu o ípívyéveebe íhstútuube Píivyéébé úníuri o íjcyane. Aabe muurá tsiíñe o tsáácooca ó bóhówáavee ojtsó pañe.

⁶³ Ehdúhjáa Jetsóó néene ávyéta tsári pajtyé diibye llúúvájte avyéjúubeke. Áánéllihyéhjáa íwajyámúúné dówárijcyámeíbyéré néehíi:

—Ávyeta tsáhájucóo meímíletú tsijtye éhnííñevu díbyé hallúvú tsiíñe úúballéne. ⁶⁴ Muurá íñe ámuha melléébóneriyé ¿íveekí uuhívatéébé Píivyéébedi? Aane ¿muhdú ámuha méjtsúcunúhi?

Áánéllihyéhjáa pámeere nées ílluréjucóo díbye dsíjíveíñe.

⁶⁵ Ehdúhjáa ditye néenélii tsaate díbyé hallúvú úníchíhcyuméré íhyúmi íbíjínúúbeke imyéénúne néehíi:

—Áyu cána waajácú caabyé uke méénune.

Téhduréhjáa duurúvájá tehmejté díbyeke wábáajcóhi.

Péédoro tóónúmeíñe

(Mt 26.69-75; Rc 22.56-62; Ja 18.15-18, 25-29)

⁶⁶ Aanéhjáa Péédoro lláhájtširi ijcyánáa llúúvájte avyéjúúbé úníu múnáadítýú tsáápille tsááhií. ⁶⁷ Aalléhjáa dííbyeke pihmíri ijcyáábeke íítehijcyáróne nééhií:

—Úpée idyé éhne ú icyahíjcyá Jetsóoma Natsarée múnáájpiíma.

⁶⁸ Áronáacáhjáa íllure ityóónúne neébe:

—Tehdu o wáájácúúbedííí óóma ú ihjyúváhi. Ehdúhjáa íñéene lláhájtší mǐjco lleehówavu ijyóócúúvetéébe.

Áánáacáhjáa tsúúca cáraca májtsiváhi. ⁶⁹ Aabéhjáa tétsihvu úújetéébeke tsiíñe ííténe tétsihyi ijcyámeke neéle:

—Áánu muurá idyé tsaapi Jetsóo mamýmúejpi.

⁷⁰ Áronáacáhjáa idyé tsiíñe tóónuúbe. Ááné illúhhuúréhjáa idyé tsǐjtyeréjuco nééne dííbyeke:

—Áánerá ímiááné diibyéjuco uu Jetsóo mamýmúejpi. Muurá eene Gariréa múnaa íhjuvádú u íhjuvánéturé méwaajácú diibyéjuco u ijcyane.

⁷¹ Ehdúhjáa ditye néénéllii tsiíñe ityóónúne llíhcyámeíúbyéré nééhií:

—Éje, ímiááneturé tsá o wáájácutú dííbyeke eene ámuha óóma dííbyedi meíhjuvávábeke.

⁷² Ehdúhjáa díbye néénáa tsiíñe cáraca májtsivá míjyúcújuco. Áánetúhjáa ítsááveebe Jetsóópe dííbyeke íllu nééneé: “Muurá 3-ijyúvá ú tóónúméíí tahñéébé u ijcyaróné cáracái míjyúcú májtsívátúné ihde.” Ehdúhjáa Jetsóo nééne ítsáávéne ílluréjuco díbye tááne ávyétá íhnáho.

15

*Pírááto éllevu Jetsóoke ditye tsájtyene
(Mt 27.1-2, 11-14; Rc 23.1-5; Ja 18.28-38)*

¹ Ááné tsitsíínevúhjáa llúúvájte avyéjujtee, túkevǐjtsojtee, taúhbájú uwáábojtee, ijcyame tsiíñe dóbeevéhi. Aaméhjáa Jetsóoke dóhǐuri tsajtyé ávyéjuube Pírááto éllevu. ² Aabéhjáa díllópejtsó dííbyeke:

—¿A ímiááné uu jodíómú avyéjuúbe?

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Éée, diibyéjuco oó.

³ Áánáacáhjáa llúúvájte avyéjujtee dííbyé hallúvú mítyane ímityúné úúballéhi. ⁴ Áánélliihyéhjáa Píráátó tsiíñe dííbyeke nééhií:

—¿Aca íveekí eene tsá u áñújcutú aatyé díhyallúvú ímityunéhǐí úúballéne?

⁵ Ehdúhjáa dibye Jetsóoke néérónáa tsá dibye áññjcutúne. Ááneríhjáa iúllévenúne tsáhájucó dibye ñná néétune.

Jetsóoke ditye dsíjívétsoíñe

(Mt 27.15-31; Rc 23.13-25; Ja 18.38-19.16)

⁶ Teenéhjáa pajtyeté wañéhjí pañe paíjyuvaré ávyéjuube Piráátó tsáápiikye ichívyétsohíjcyá cúvéhóójari íjcyámedítýú dííbyé hallúvú míamúnaa íhjúvábekéjuco. ⁷ Aanéhjáa téijyu íjcyabe dsíjívétso múnáajpi ‘Barabáa’ némeíbyé cúvéhóójá pañe tsijtye dsíjívétso múnáama. ⁸ Áánacáhjáa tsúuca tétsihvu míamúnaa píhcyavémé imyéénuhíjcyádú táumeíjyucó Piráátóke dibye íjchívyétso tsáápiikye diityédítýu. ⁹ Áánéllihyéhjáa neebe diityéke:

—Íhya ámuha méimíllé ámuha jodíómú avyéjúubeke o ácádsíjcaáyóne.

¹⁰ Ehdúhjáa neebe diityéké íllure íñómítááváne llúúvájte avyéjunte ehdu dííbyeke dáriivéné iwáájácúnema. ¹¹ Áronáacáhjáa diitye llúúvájte avyéjunte néé tétsihyi íjcyámeke ditye Barabáa hallúvúre íhjúva dííbyekéré dibye íjchívyétso cúvéhóójatu. ¹² Áánéllihyéhjáa diibye Piráátó néé diityéke:

—¿Ácooca eene jodíómú avyéjuube dibye íjcyane ámuha menéhíjcyáábeke muhdú méméénuúhi?

¹³ Áánéllihyéhjáa néemeé:

—Dííbyedívu íhdyu páwachékevu wátyétyehcútso.

¹⁴ Áánéllihyéhjáa neébe:

—¿Aca ñná ímityúné méénuúbe?

Áronáacáhjáa tsiíñe kéévánécoba néemeé:

—¡Muúbe, wátyétyehcútsó dííbyedívu!

¹⁵ Áánéllihyéhjáa awáá íjchívyétsoobe cúvéhóójatu Barabáakéré diityémá ímí íjcyane ímíllénema. Áánemáhjáa Jetsóodívu iwápáájcoótsóne íhvétsoobe diityédívu diityéréjuco iwátyétyéhcu páwachékevu.

¹⁶ Áábekéhjáa tsodáhómú dííbyé já llahájtsívu itsájtyéébedívu píhcyavéhi. ¹⁷ Aaméhjáa dííbyeke uácó wájyamu duujínuúdú nééjavu. Áhduréhjáa tsuhjúuuhónetu imyéénúné chahííwavu ávojhácómé dííbyeke. ¹⁸ Áánemáhjáa wáñejcóme:

—¡Ñóóooj, áanu jodíómú avyéjuúbe!

¹⁹ Ehdúhjáa íñéene dííbyeke úníchíhcyuméré íllaáyohíjcyá úméhéiyi íhñíwáutu. Áánemáhjáa dííbyé líiñévu ímíh móúbáne avyéjútsohíjcyámé íllure dííbyedi iúúhívaténema. ²⁰ Ehdúhjáa dííbyedi iúúhívaténé boone tácoriúcúme teeja duujínuúdú nééjaá. Áánemáhjáa uácómé pañétúeja

dííbyé wajyámuvúréjuco. Átsihdyúhjáa tsajtyémé dííbyeke páwachékevu iwátyétyéhcúíhullévu.

Páwachékevu ditye Jetsóoke wátyétyehcúne
(Mt 27.32-44; Rc 23.26-43; Ja 19.17-27)

²¹ Aanéhjáa téhullévú péeme cábuuvé tsiréene múnáajpi Arejáadorómá Róópómútsij caani Tsimóó íumihétú tsáábedívu. Áábekéhjáa íhbutómé Jetsóoke iwátyétyéhcúíwachékevu.

²² Aaméhjáa úújeté tsátsii ‘Niwáupááji’ nééiyóné ‘Góógota’ némeítsihvu. ²³ Átsihvúhjáa Jetsóoke íjchorómé ‘mííraa’ némeíñé duurúbájpácyoma bíínojpácyó íuménúnetu. Áronéhjáa tsá díbye ádotúne.

²⁴⁻²⁵ Áábekéhjáa tsúúca wátyétyehcúmé páwachékevu ááméjutúrei nuhba íjcyánaáaca. Áané boonéhjáa tsodáhómú nehcójcatsí caatyé dííbyé wajyámúúné újcuíñe. ²⁶ Aanéhjáa dííbyé nííwáú caamééhullétú téwachéketu picyóómé tsíeménetu icyáátunúné íllu nééeneé: “Áánu jodíómú avyéjuube.” ²⁷ Téhduréhjáa téjyju tsaatétsí ímítyúmútsikye wátyétyehcúmé dííbyé úníutu panéjcvátú íjcyáwachékéécutu. ²⁸ Ehdúhjáa ímítyúmútsima dííbyeke wátyétyehcúmé Píívyéébe íwaajácúháámitu íllu néhdújuco: “Ímítyúmé raahóri dsíjívéiibe ímítyúúbedi ditye dílloóbe.”

²⁹ Aanéhjáa dííbyeke úújejémé dííbyedi iúúhívaténemáyé ‘wamíwami’ nehíjcyáhi. Áánemáhjáa nééemeé:

—Ehdíívaabévaa eene duurúvaja u wácávyáhcoja 3 coojívatúré tsiíñe ú pájáávétsóiyáhi. ³⁰ Áyu cána bo pájtyetétsaméj.

³¹ Téhduréhjáa llúúvájte avyéjútémá taúhbájú uwáábojte dííbyedi iúúhívaténe néjcatsíhi:

—Tsjítyekée muurá ímiááné pátyetétsohíjcyaaábe. Áronáacáha tsá díbye píívyetétú iye ipájtyetétsámeíñe. ³² Aabe cána óví ímiááné dííbyéjuco Críjto mee íjraéémú avyéjuube íjcyáhajchíí eene éwachékevúne ditye wátyétyehcúné ityábáhcyúmeíñe pájtyeté botsí dííbyeke mecáhcújtsoki.

Téhduréhjáa dííbyé úníutu ditye wátyétyéhcumútsí uuhívaté dííbyedi.

Jetsóó dsíjívéne

(Mt 27.45-56; Rc 23.44-49; Ja 19.28-30)

³³ Téjyúhjáa cójípínétú íjyunúné cuuvé tujkévevújuco. ³⁴ Áánaacáhjáa Jetsóó ávyetá íhnáhó íllu wáníjcyámeíhi:

—Eróij, Eróij, ¿rama tsabataáni? Tápiivyéébej, Tápiivyéébej, ¿íveekiami oke ú íhvejtsoj? Ehdúhjáa nééiyóné ehdu neébe.

35 Aanéhjáa tétsihyi íjcyámedítýú tsaate illéébóne nééhií:

—Éje, aadi Eriadi wáníjcyámeí Píívyéébé ihjýú uubálle múnáájpiúvudi.

36 Áánellihyéhjáa tsaapi íícúí wáýámubádú nééne bíínójpácýó kiwátýetu iééníyojéné úméhéí níjcautu ipícyoonévú cújuuvé dibye ííhároki. Áánemáhjáa neébe:

—Bo óví Eriá niityétsová dííbyeke.

37 Áánaacáhjáa tsiiñe ávyétá ihnáhó iwáníjcyámeítsihdyu ílluréjuco dibye dsíjívéne. 38 Áané tujkéveríhýjáa duurúvájá pañétú pañétúétsíí watájcó wáýámúwácoba dóchéreevé cáámetu baavu panéjcuávú wajítahnécu. 39 Aanéhjáa tsodáhómú avyéjuube tétsihyi íjcyaaabe ájtyumí muhdú dibye iwáníjcyámeíñe dsíjívéne. Áánetúhjáa neébe:

—Á ihdyúha ímiááne áánu Píívyéébé Hajchi.

40 Aanéhjáa tsaate walléémú dííbyeke ditye dsíjívetsóné tsíhyullétúré íítehíjcyáhi. Áámemáhjáa íjcyámé Maaría Madarénaa, tsííñe Maaría Jacóóboma Jotséemútsíj tsíjjuu, Tsaroméee, éhdume. 41 Diityéhjáa muurá Gariréari dibye íjcyácooca dííbyeke píáábohíjcyámé téhullétú dííbyema tsáá Jerotsarévu. Áámemáhjáa téhdure íjcyámé tsijtye walléémú dííbyemáa tsáámeé.

Jetsóó ítémeho ditye cúúune

(Mt 27.57-61; Rc 23.50-56; Ja 19.38-42)

42-43 Aanéhjáa wáyeéévéjcoójíllii ditye ímíbájkímyeíhíjcyajcoójí pejco íhtsútuube Jotséé Arimatéa cóómi múnáajpi péé Pirááto éllevu, téhdure Jetsóoke cáhcújtsoobe Píívyéébé avyéjú ítsohíjcyaaabe. Aabéhjáa diibye Piráátóke táumeí dííbyeúvú ítémeho icyúúuki. 44 Ááneríhýjáa íllure Piráátó ullévenú ‘a ímiááne íhya dsíjívéjúcoóbe’ íñéénema. Áánemáhjáa tsodáhómú avyéjúúbeke ipíúváne dílloobe ímiááne dibye dsíjívéjúcóhajchíí iwáájacuki. 45 Aabéhjáa úúballé ímiááne tsúúca dibye dsíjívéne. Áánellihyéhjáa Piráátó néé diibye Jotséeke dibye íjcyúne icyúúuki. 46 Ahdújucóhjáa dibye téwachéketu tééhoúvuke íníityétsóne bííjínúné imíwu nééné wáýámuba íáhdóbari. Áánemáhjáa nééwájitu bóhdómeíñé níkyéhéjú pañévú icyúúúne wátájcoobe nééwayúvu. 47 Aanéhjáa Maaría Madarénamúpí tsíjpile Maaría Jotséemútsíj tsíjímá ájtyumí dibye cúúune.

16

Jetsóó dsíjiveebe tsiíñe bóhíine
(Mt 28.1-10; Rc 24.1-12; Ja 20.1-10)

¹ Aaméhjáa wáyeévejcóójí pejco diille Maaría Madarénaa, Jacóóbój tsiiju Maaríaa, Tsaroméee, éhdume ahdó pácúúcújpacyóné Jetsóó itémeho itsójtsotéki. ² Áánemáhjáa tsiijyu tsiíñe tsemáánaréjuco tújkévajcóójí pejcójuco dííbyé nijkyévú péeme úújeté tétsihvu tsúúca nuhba ájchúnáaaca. ³ Aaméhjáa néjcatsíhi:

—¿Aca múha íñe mééma téhejú watájcó nééwayu íínétsoóhi?

⁴ Árónáacáhjáa itécunúmé téhejú úmíwari teu íjcyájúcootúne.

⁵ Aaméhjáa téhejú pañévú úcaavémé ájtyumí tsaapi ováhtsá ímiánéjcuri ácuúcunúúbeke. Áábé wajyámúhjáa cááméjácoba nééja ávyéta tsítsi. Áábedihjáa íllityéme. ⁶ Árónáacáhjáa neebe diityéke:

—Méíllityedíñe. Muurá ó waajácú ámuha menéhcone Natsarée múnáajpi Jetsóoke éhnée páwachékevu ditye wátyetyéhcúúbeke. Árónáa tsá dibye íchii íjcyájúcootúne. Tsúúca bohíjúcoóbe. Cáhawáá méuujévá íchii dibyée íjcyatsí pevétsiyéjuco íjcyane. ⁷ Ahdícyane méúúballété Péédorómá tsijtye dííbyé mamyémuke tsúúca tsiíñe dibye bóhíjucóóne. Méneeco dibye péjucóóné Gariréavu diityé ihde téhullévú diityémá íátyúmíjcatsí diityékée íñehijcyádújuco.

⁸ Ehdúhjáa dibye néénemáyé wájucóómé íllityéneri úúvécunúmére. Aaméhjáa tsá muucá úúbáalletu mítyane íllityénéllíihye.

Maaría Madarénadívú Jetsóó bóhówaavéne
(Ja 20.11-18)

⁹ Aanéhjáa íbóhíjcóójí cúúvéneturé Jetsóó bóhówaavé Maaría Madarénadívú dííllé pañétúu 7-meváké naavémuke iwáágóólledívu. ¹⁰ Aalléhjáa úúbáalleté dííbyé mamyému dííbyeke kímóóvehíjcyámeke. ¹¹ Árónáacáhjáa tsá díílleke ditye cáhcújtsotúne.

Ímamyémudítýú mítyétsidívú Jetsóó bóhówaavéne
(Rc 24.13-35)

¹² Aanéhjáa dííllédívú íbóhówáavéné boonétú tsiíñe bóhówáaveebe tshdyuréjuco mítyétsi ímamyémudítýú juuváyí péhíjcyámútsidívu. ¹³ Aamútsíhjýáa idyé tsijtye íñahbéjteke úúbáalleróné tsá ditye cáhcújtsotúne.

Muhdú ditye wákímyeíñe ímamyémuke Jetsóó nééneé
(Mt 28.16-20; Rc 24.36-49; Ja 20.19-23)

14 Átsihdyúhjáa bóhówááveebe pámehdívuréjuco ímamyémudívú 11-meváréjuco íjcyame majchóri íjcyámedívu. Áámekéhjáa uhbáichoobe ímiááné bóhíibeke íájtyumíné tsijtye úúbálleroné ditye cáhcútsohíjcyátúné hallútu. 15 Átsihdyúhjáa neebe diityéke:

—Ahdícyane óvíi ámuha pámeekéré ííñújiri íjcyáné míamúnáake méúwaabó ditye pájtyetéíñé uwááboju. 16 Aane lléébome ímiááné icyáhcuíjtsóné uubállé tsójtsótsámeímyé ihdyu pájtyeteéhi. Áánetu cáhcújtsotúmé wágóóóveéhi. 17 Aane oke cáhcujtsómé tamyémeri waagóó tsaaté pañe naavémú íjcyámeke. Téhdure tsíjtyé ihjyu illéébótúrójuri ihjyúvaímye. 18 Téhdure ííñimyémuke ditye ékééverómé tsá íná méénúityú diityéke. Téhdure námijtya ádorómé tsá dsíjívéityúne. Aame chéméméhjike bóhíitsohíjcyáahi.

Níjkyejívú Jetsóó pééneé
(Rc 24.50-53)

19 Ehdúhjáa Jetsóó ímamyémuke nééné boonétú tsúúca Píivyéébe dííbyeke ujcú níjkyejívú díbye íávyéjuuté dííbyema. 20 Áábe déjuvúhjáa ímamyémú úwáábohíjcyá pahúllevaré teene dííbyé uwááboju. Aaméhjáa dííbyere píáábóneri méénuráityúronéhjí méénuhíjcyá dííbyé uwááboju iwáájácúmeíki. Áyu tehdújuco

RÓÓCAÁ

Róóca Jetsóodítýú cáátúnuháami

Íhju tujúkeváne

1-2 Tsúuca muurá tsaate uwáábojte muhdúhjáa Jetsóó méjpiine úllejéné pañetu ájtyumímé téené uubállé caatúnuhíjcyá ímí tehjúuco. ³ Aane ícyooca ó imíllé ooréjuco téené uubállé o cáátunúne uke o wájuube Teóópiró élleu, diityékée o díllóhíjcyánéj piñévú téhdure páneere ímí idyéjúcotu tsúuca o wáájácúnéllíihye. ⁴ Aane ó imíllé téené uubállé ditye méénune u lléébohíjcyáné ímíñeúvú u wáájácúne.

Tsojtsó múnájpi Jóáa tsímávámeíñe

⁵ Jodéa iñújí avyéjuubéhjáa Heróódé íjcyáijyu íjcyaae tsaapi llúúváabe Tsacariá Abíámuúbe. Áábé táába méméhjáa Eritsabéé Aróój tsíménémúháábéelle íjcyalle. ⁶ Áámútsikyéhjáa Píívyéébe ímí íjtsúcunú díbyé taúhbaju néhdújuco dítyétsí íjcyánéllíihye. Aamútsíhjáa tsá íñetú néétsámeítýú míamúnáadívu. ⁷ Áronáacáhjáa ihdyu tsá dítyétsí tsímávatú mewa Eritsabéé ajchíbá íjcyánéllíihye. Áané pañévúhjáa idyé tsúuca kéémemútsíjyuco diityétsi.

⁸ Aanéhjáa tsáijyu diibye Tsacariá íjcyáha múnáake dómajcóné llúúvájte Píívyéébé úmíwávú pácúúcu péététsohíjcyáne. ⁹ Aanéhjáa imyéénuhíjcyádú nehcomé caabyé diitye llúúvájtedítýú pañétúétsihvu úcááveíñe. Aanéhjáa diibye Tsacariáake dómajcóné dibye úcááveíñé pañétúétsihvu duurúvájá pañévú teene imyéwu cúvaane dibye ípyéétsoki. ¹⁰ Aanéhjáa dibye péététsóné tujkéveri tsaate áachi íjcyame Píívyéébema ihjúvahi. ¹¹ Áánáacáhjáa díbyedívú níjkyéji múnájpi bóhówaavé teene ditye péététsohíjcyáne wáiji íjcyátsihvu. ¹² Áábekéhjáa íajtyúmíne mítyane íllityéébe. ¹³ Áronáacáhjáa neebe diibye Tsacariáake:

—Díhllyedíñe. Tsúuca muurá Píívyéébe uke lleebó díbyema u íhjúvahíjcyáne. Áhdícyane muurá dítyáába Eritsabéé tsímávaá wájpííkye. Áábeke ú meménuú Jóáádivu. ¹⁴ Ááneri muurá mítyane ú ímíjyúúveéhi. Áhdure tsijtye ímíjyúúveéhi. ¹⁵ Aabe daachi Píívyéébedívú íhtsútuube íjcyaae tsá bíinojpácýó ádóityúne. Áhdure tsííñe avyéjpacýóné tsá dibye ádóityúne. Muurá tsííjú íbúwá pañeréi íjcyáróóbé pañe tsúuca Píívyéébé Apííchó íjcyáahi. ¹⁶ Aabe mítyámeke íjraémudítýú Ávyéjuube

Píivyéébé icyánejcúvú íbúwáávétsoóhi. ¹⁷ Muurá tsaatéké ítsíimemáyé cáánímuke dibye ímíbáávyetsómé tsaímiyéjuco íjcyaiñe. Áhdure lléébohíjcyátúrómeke ímíbáávyetsóíibye. Ehdu muurá Ávyéjuube Jetsóó ihde míamúnáake ímíbájchóiibye ditye ímí dííbyeke iwáátsúcúpéjtso Eriáúvumáa ícyahíjcyáné Píivyéébé Apííchóré dííbyeke túkévéjtsóneri.

¹⁸ Ehdúhjáa níjkyéji múnáajpi néénéllii diibye Tsacariá néé dííbyeke:

—¿Aca múhdutú tehdu óoma íjcyaiñe? Muurá tsúuca kéémemútsíjyuco muhtsi átyáábama.

¹⁹ Áánélliihyéhjáa neebe dííbyeke:

—Muurá Píivyéébe oke wallóó iúnú múnáajpi Gaabriéé o íjcyáábeke díéllevu uke ímiá uubállé o méénuki. ²⁰ Ahdícyané ícyoocátú tsáhájucó u píivyetétyú u íhjuváné dááchikye tsíju tsíimávanévújuco íveekí uke o úúballéné u cáhcújtsótúnélliihye. Ehdu úuma pajtyeíñe iéévé úújetéijyu.

²¹ Ehdúhjáa néeneri Tsacariá duurúvájá pañe íjcyáábeke míamúnaa áachityú ityéhmérone múhduréjucó íjtsámeíñé íicúí dibye tsáátúnélliihye. ²² Aabéhjáa íjchivyédú ímiááné tsáhájucó píivyetétú íhjuváne. Íhyótsíríyējucóhjáa dibye úbáhcyohíjcyáné diityémá íhjuvvaróne. Aanéhjáa íjtsúcunúmé tsíeméné dííbyedívú bóhówaavéné tééjá pañévu.

²³ Aabéhjáa dííbyeke tene dómáycodújcoojívá tééjá pañe iwákímyeíñe péjucóó ihjyávu. ²⁴ Áané boonétúhjáa ímiááné tsúuca mewa Eritsabéé eeváhi. Aalléhjáa íhjatú tsá úlléjúcootú tsáhojtsí nuhbáva. ²⁵ Aalléhjáa nehíjcyáhi:

—Íhya óhdi míamúnaa íhjuvvaróne íhveté íñe íllu óoma Píivyéébe meenúhi.

Jetsóó tsíimávameíñe níjkyéji múnáajpi úúballéne

²⁶ Aanéhjáa tsúuca 6 nuhbávájucó dille íjcyánáa idyé Píivyéébe tsíiñe wallóó níjkyéji múnáajpi Gaabriééke Gariréari íjcyacóomí Natsaréevu dibye iúújeté wájpiikyéi úújéttulle Maaríake. ²⁷ Díllékéhjáa Jotséé áabajáa ítyáábáva Dabíiúvúj tsíiménémúhaabe íjcyáábe. ²⁸ Aabéhjáa níjkyéji múnáajpi díille éllevu ípyééne néé díilleke:

—Maímijyu ihdyu u íjcyanej. Muurá Píivyéébe uke tujkéveellé tsijtye walléemú ehniñévu.

²⁹ Ehdúhjáa dibye néeneri íllure iúllévenúne íjtsámeíllé íná nééiyóné ehdu dibye néeneri. ³⁰ Áronáacáhjáa neebe díilleke:

—Díhllityedíñe. Muurá Píivyéébe uke tujkéveelléhi.

³¹ Ahdícyané ú éevaáhi. Aane u tsíimáváábeke ú meménúú Jetsóodívu. ³² Aabe íhstútuube íjcyáá Páñétúejpi Píivyéébé

Hajchi ijcyaaábe. Áábeke Píívyéébe ávyéjútsoó dííbyé ihde múnáajpíi Dabííúvuke iávyéjútsoódu. ³³ Aabe ijraéémú avyéjuube ijcyaa múijyú cápáyóóvéityuúbe.

³⁴ Ehdúhjáa dibye néénéllii diille Maaríá néé dííbyeke:

—¿Aca muhdú ó éévaá wájpíima o ijcyáallejǵvari?

³⁵ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Muurá ihdyu ihtsútuube Píívyéébere Íapííchoj tééveri ehdu úúma méénuúhi. Áánéllii diibye u tsíímávaabe dííbyé Hajchíyé ijcyaaíhi. ³⁶ Téhdure muurá dííelle Eritsabéé tsíímávaá tsáápiikye tsúúca kéémelléjuco ijcyárolle. Tsúúca muurá 6 nuhbávájucu dille éévane ajchíba ijcyárolle. ³⁷ Tsá muurá iná Píívyéébedívú túhuutúne. Páneere piivyéteébe.

³⁸ Áánélliihyéhjáa Maaríá nééhií:

—Muurá dííbyeke ó íícúvehíjcyáhi. Aabe ihdyu óví eene oke u néhdu óóma meenúhi. Ehdúhjáa dille nétsihdyu ílluréjuco níjkyéji múnáajpi pééneé.

Maaríá Eritsabééke ááhívéne

³⁹ Átsihdyúhjáa íícúye múhdúj coojívatúra diille Maaríá péé Jodéa iñújiri ijcyané caméhbáuri ijcyácoomívu. ⁴⁰ Aalléhjáa Tsacariake iááhívéne dííbyé taaba Eritsabééke duurúváhi.

⁴¹ Áané tujkéverihjyáa diille Eritsabééke íjtsíméné vaaúmei íhbáu pañe. Áánáacáhjáa Píívyéébe Apííchó tsúúca dííllé pañe.

⁴² Aalléhjáa kéévánécoba néé Maaríake:

—Muurá tsijtye walléémú ehnííñevu uke Píívyéébe tujkéveelléhi. Aabe u tsíímávaaábeke ímí pícyoó panévatúre.

⁴³ Aalle ¿muhdú ídátsohíválleke oke ú aahívevá Táavyéjuube Tápájtjetéébe ijcyáííbyéj tsíijju u ijcyalle? ⁴⁴ Muurá oke u dúúruváváné tujkéveri tápañe tsíímene vaaúmei ímíjyúúvénej pééve. ⁴⁵ Ahdícyane ihdyu maímijyu u ijcyane eene uke Píívyéébe tujkévéélléné u cáhcujtsódú ijcyalle. Muurá ímiáané méénúibye úúma muhdú uke íñéhdúú.

⁴⁶ Ehdúhjáa Eritsabéé néénéllii Maaríá nééhií:

Ávyetaré táííbúuri ó duurúvá Píívyéébeke. ⁴⁷ Aabe

Tápájtjetétsoobe mítyane oke ímíjyúúvetsó táííbuu.

⁴⁸ Muurá íñe dííbyé íícúve múnáalle ídátso o neérólleke oke ítsááveébe. Ahdícyane ícyoocátú pámeere míamúnaa óhdi ímíjyuuvéhi. ⁴⁹ Muurá Píívyéébe ímiáábé ihtsútuube ijcyaaabe tajtyééveri meenú ímí tehdújuco.

⁵⁰ Aabe pámeere míamúnáadítýú múhdumé dííbyeke ávyejúúllémeke píaabó diityédí

íídáátsóvéneema. ⁵¹ Muurá ávyetá ihtsútú nénehji

imyéénúneri mityájkímyeímyeke núcójpívétsoóbe.
 52 Áhdure íhtsútujte ávyéjujtédítúyú íavyéjú idyójtúne
 ávyéjuutétsoobe ídáátsóméhjikéréjuco. 53 Muurá
 ímiááneriyé tsúúrámehíjcyámedívú éhnííñevu
 bóhówájtsoobe teéne. Áánetu íhtsutúmé ehnéva múnaa
 téeneriyé tsúúrámehíjcyámeke tsá díbye ímiáánevu
 ájcutúne. 54-55 Muurá ihñéjté ijraéémú meíjcyámeke
 ìdaatsólléne íhvéjtsótuubéré meke píáábohíjcyá múijyú
 níjkéváityúné éhnéhjáa méidé múnáajpi Aavaráaúvuke
 pámeere íjtsiménémúháábema íñéhdújuco.

Ehdúhjáa nelle Maaría.

56 Aalléhjáa pápihchúú nuhbává Eritsabéema íjcyátsihdyu
 oomí ihjyávu.

Tsojtsó múnáajpi Jóáake tsíju tsímaváne.

57 Aanéhjáa Eritsabéé tsúúca itsímáváiñe éévé úújetédú
 tsímavá wájpíikye. 58 Áijyúhjáa dílle hájkímuma tsijtye
 téeneri íimjyúúvéne duurúvá dílle tsímaváne Píívyéébere
 dílleke píaabóné iwáájácúnema. 59 Aaméhjáa tsúúca íhyojsítú
 pápihchúúj coojívájuco íjcyáábéwúuke íñaméhó níjcaúemííhé
 kíhdyahíróhi. Áánemáhjáa imíllerómé dííbyéwúuke imyémenúné
 cáani Tsacaría déjuri. 60 Áronáacáhjáa tsíju néehíí:

—Tsáhaá, Jóáa dííbye mémé.

61 Áánéllíhyéhjáa nééme díílleke:

—Áronáa tsá teene dídyohjíba múnáa mémé íjcyatúne.

62 Ehdúhjáa íñééne cáaníkye úbahcyómé díbye imyémenú
 keená ímíllénévu. 63 Áánéllíhyéhjáa cáani Tsacaría tsíeméné
 ityáúmeíñetu caatúnú ‘Jóáa dííbye mémé íjcyaaíhi’ íñééneé.
 Ááneríhjáa pámeere ullévenúhi. 64 Áijyúhjáa tsúúca íhjyúvaabe
 Píívyéébeke duurúváhi. 65 Ááneríhjáa teene Jodéa íiñújí
 caméhbaúne múnaa iúllévenúne úbálléjcatsíhi. 66 Áánemáhjáa
 Jóáadityu néémeé:

—¿Aca íhya ííne íhtsútuubéí dííbyéwu? Muurá Píívyéébe ímí
 dííbyeke íjtsúcunúhi.

Píívyéébeke Tsacaría dúúruváne

67 Aanéhjáa téijyu dííbye cáani Tsacaría Píívyéébé Apííchó
 ípañe íjcyaaabe dííbyeke dúúruvaabe néehíí:

68 Maímijyu ihdyu mee ijraéémú ávyéjuube Píívyéébe íjcyanej.
 Muurá meke píááboobe mepájtyetéki. 69-70 Muurá
 íicúve múnáajpi Dabííúvúj tsíménémúháábedítúyú
 pícyóiibye tsaapi íhtsútuube meke pájtyetétsóííbyeke

tsúúcajátújucóo íhjú uubálle múnáaj téeveri
 iñéhdú. ⁷¹ Aabe meke pájtyetétsoó mémunáadítu.
⁷² Muuráhjáa méihdé múnáaúvudi ídáátsóvéne diityéké
 íhvéjtsótuube píaabó muhdú diityéké iñéhdújuco.
⁷³⁻⁷⁵ Muuráhjáa téhdure méihdé múnáajpi Aavaráaúvuke
 ímiáánetúré neebe meke mémunáadítuú ipájtyetétsoíñé
 íñerí íllityétúmé dííbyekéréjuco meéícúve múijjú
 níjkéváitýúne.

⁷⁶⁻⁷⁷ Ehdúhjáa íhjúvátshdyu diibye íllíwúuke neébe:

Ahdícýane uu hájchíwu ú íjcyáá íhtsútuube Píívyéébé íhjú
 uubálle múnáajpi. Aabe dííbyeéjteke ú ímíbaávyétsoó
 Ávyéjúúbé ihde ditye iwáájácu tsúúca diityé ímítuháñé
 Píívyéébe diityedí ídáátsóvéne ábájíveíñé ditye
 ipájtyetéki. ⁷⁸ Muurá meke ídaatsólléne cáámetu
 wállóoiibye tsáápiikye meéllevu mepájtyetéíñe mééma
 méénúúíbyeke. ⁷⁹ Aabe muurá waajácútsoó ímiájíjtóvú
 eene iwágóóóvéíyojítóré úráávyehíjcyámé ídátsó
 cúúvétsii múu íjcyadu wáájácúratúmé ícyahíjcyámeke.
 Ehdú muurá ímiájíjtóvú meke waajácútsóibye tsaímíyé
 meíjcyaki.

Ehdúhjáa neebe Tsacaría.

⁸⁰ Aanéhjáa diibye tsíímene tsaímíyé píívyeebe íjcyá
 Píívyéébe ímillédu. Aabéhjáa ícyahíjcyá íñnéubará píívyétúné
 íiñújiri ímúnaa íjraéémú dííbyeke ímíñéúvú wáájácútsihvújuco.

2

Jetsóoke Maaríá tsíímaváne
 (Mt 1.18-25)

¹ Áánetúhjáa Maaríá tsúúca tsíímaváiñé pííhínáa páñétúejpi
 ávyéjuube Tséétsa Aogójtó táuhbá pámeere imyémeháñé
 icyáátúnútsámeiki. ² Téijjúhjáa Tsííríá íiñújí avyéjuube
 Tsiréenio íjcyánáa méénútujkénúmé teene páme méméré
 cáátúnúmeííñe. ³ Áánéllíihyéhjáa pámeere pehíjcyá ímichi íiñújí
 comíñevu imyémeháñé icyáátúnútsoki.

⁴⁻⁵ Aanéhjáa Jotséé diille mewa Maaríá éévállema
 péé Gariréa íiñújí Natsaréetu Jodéa íiñújiri íjcyacóomí
 Beréevu Dabííúvúu tsíímávámeítsihvu imyémé icyáátúnútsó
 dííbyeúvúj tsííménémúhaabe íjcyánéllíihye. ⁶ Aanéhjáa tétsii
 dityétsí íjcyánáa tsúúca Maaríá tsíímaváiñe éévé úújetéhi.
⁷ Aalléhjáa tujkénúejpi íjcyáábeke itsíímaváne wájýámubáaneri
 íbííjínúúbeke tódsíjcaró jéémú éébutáwá pañévú kíá dityétsí
 íjcyáíyotsíí íjcyátúnéllíihye.

Jéémú tehmé múnaa Jetsóoke ááhivéne

8-9 Áánáacáhjáa técoomí úníuri tsaate obééjámuke téhmehíjcyámedívú tépejco níjkyéji múnáajpi bóhówáávéébedityú Píívyéébé ámítsaráhcó diityéké ájchúcunúneri mítyane illityéme. 10 Áronáacáhjáa neebe diityéke:

—Méíllityedíñe. Muurá ímiá uubállema o tsáá ámúha éllevu pámeere mítyane ímíjyúúvéíñe uubállema. 11 Muurá tsúuca ámúhá avyéjuube ámúhake pájtyetétsóíbyeke tsáápile tsíimavá Dabíiúvú coomívu. 12 Aabe wájyámubááneri bíjínúmeíbyé jéémú éébutáwá pañe íjcyáábeke ámuha maájtyúminetúré méwajácuú diibyéjuco íjcyane.

13 Áánáacáhjáa diibye níjkyéji múnáajpí úníúvú tsijtye mítyame dííbyé nahbéjté bóhówaavéhi. Aaméhjáa Píívyéébeke dúúruvámé nééhií:

14 Maímijyu Píívyéébe níjkyéjiri íjcyáabej. Muurá ííñújiri íjcyané míamúnaa dibye ímillédú íjcyame tsáimiyéjuco íjcyáíñe íiná diityé hallúrí íjcyájúcootúme.

15 Aaméhjáa níjkyéji múnaa tsúuca péené boone diitye jéémú tehméjté néjcatsíhi:

—Cána bo metsu mepéé Beréevu Píívyéébe meke úúballéné maájtyúmiki.

16 Ehdúhjáa íñééne íícúí téhullévú pééme ímiááné ájtyúmité diille Maaríaa, Jotséee, diibye tsíiménéwu jéémú éébutáwá pañe íjcyáabee, íjcyámeke. 17 Aaméhjáa dííbyeke íajtyúmíne úúballé níjkyéji múnáajpí dííbyéwúudityú nééneé. 18 Ááneríhjáa ullévenúme. 19 Aanéhjáa Maaríake ííne ímíjyaú pájtyelle téeneri ítsámeíhijcyáhi. 20 Átsihdyúhjáa diitye jéémú tehméjté oomí Píívyéébeke ávyéjútjoméré diityéké tene némeídyújuco tene íjcyánéllíihye.

Jetsóoke ditye mémenúne

21 Aanéhjáa 8 coojívá íjcyáábéwúuke íñamého níjcaúemííhé kíhdyahíróme. Átsihvúhjáa dííbyeke meménúmé Jetsóodívú níjkyéji múnáajpíhjáa Maaríake dílléi éévátúné íhdéjuco néhduú.

22 Téijyúhjáa diille Maaría ímíbájchoméííñe éévé úújeténéllíi pééme Jerotsaréevu Moitséévuj téeveríhjáa Píívyéébe néené taúhbaju néhdu ímyéénuki. Áhduréhjáa téijyu Jetsóoke Píívyéébé hójtsí pañévú pícyoomútsi. 23 Ehdúhjáa meenúmé Píívyéébé taúhbaju íllu néhdújuco: “Tujkénú pamévare wájpiikye tsíimávaabe Píívyéébé wáabyutáábé íjcyááhi.” 24 Aamútsíhjáa tsajtyé Maaría ímíbájchoméííñe hallúvú Píívyéébeke íícúveíñe

míityétsi wahpéjtsikye dííbyé taúhbaju illu néhdújuco: “Múu toómehémútsíúbake íjúúumútsíúbake tsivá íímíbájhómeíñé íicúve.”

25 Téijyúhjáa Jerotsaréeri ímiáábé íjcyaaabe Tsimeóó tsaímíyé Píívyéébe ímillédú ícyahíjcyaaabe ítsohíjcyá íjraéémuke ímíbáavyétsóíibye tsááiñe. 26 Áábé pañéhjáa Píívyéébé Apííchó íjcyane úúballé dííbyeke díbyéi dsíjívétúnáa Píívyéébe wálooíñé meke pájtyetétsóííbyeke. 27 Aabéhjáa Píívyéébé Apííchóré tükévéjtsóneri péé duurúvájávu. Áanáacáhjáa Jetsóówúuma tsííjyumútsí úcaavé tééjá pañévu Píívyéébé taúhbaju néhdújuco dííbyéwúuke imyéénuki. 28 Áhullévúhjáa díibye Tsimeóó dííbyéwúuke íihbúcúne Píívyéébeke dúúruvaabe néehíi:

29 Ayúju Píívyéébeéj, tsúuca íñe oke ú ájtyúmitsó okée u néénevu díicúve múnáajpi o íjcyáábeke. Áhdícyane óví ílluréjuco o dsíjívéne. 30-31 Tsúúca ó ájtyumí múúhake pájtyetétsóííbyeke pámeere míamúnáadvú u bóhówáávétsóóbeke. 32 Aabe peetédu néébe téhdure íjraéémú íjcyátúróné míamúnáake ímiáijjtóvú waajácútsoóhi. Áhdure ihñéjté íjraéémuke ávyéjútsoííbye.

33 Ehdúhjáa Tsimeóó íhjyúváneri tsííjyumútsí ullévenúhi. 34 Téhduréhjáa díityétsí hallúvú piáábó táúmeíbyé ímí díityétsí íjcyaki. Átsihdyúhjáa neebe Maaríake:

—Áánúdityu íjcyane muurá mítyame memúnaa íjraéémudítýú éhniíñevu tútávááveéhi. Aame íllure dííbyeke ehdíívalleé ávyejúúlletúme. Áronáa íjcyáimíyé tsaate dííbyeke cáhcujtsóme. 35 Ehdu dííbyeke tene pájtyécooca waajácúmeíñe muhdú míamúnaa tsáápiitsá íjtsaméi íjcyane. Áijyu teene páneere u íitene uke tsííjyuke ávyetá kimóhcó pájtyeé díííbúutu. Ehdúhjáa neebe Tsimeóó Maaríake.

36-37 Áhduréhjáa íjcyalle tsáápille kéémelle Atséé dohjíba múnáajpi Panoéeúvú ajoyúwá Áánaá. Aalléhjáa bádsíjcaja íjcyácooca ityájíváábema íjcyá 7 pijcyábáre. Aanéhjáa tsúúca 84 pijcyábájuco ipíílbajyúúvatétsihdyu íjcyalle tsá íínehíjcyatú duurúvájatu. Páijyuvárehjáa Píívyéébeke dúúruvalléré íhjyúvahíjcyá dííbyema. Tsáijyúhjáa áwahíjcyalle majcho dííbyema íhjyúvácoóca. Aalléhjáa Píívyéébere tükévéjtsóneri íhdéjuco íiná pájtyeíñé úúbállehíjcyalle tétsihvu itsááne duurúvá Píívyéébeke. 38 Áané boonéhjáa úúbállele Jetsóó Mepájtyetétsoobe íjcyájucóóné pámeere Jerotsaréé múnáa ípájtyetéíñe ítsohíjcyámeke.

Natsaréevu ditye óómiñe

³⁹ Ehdúhjáa Píivyeébé taúhbaju néhdu Jetsóój tsiijúmútsi imyéénúné boone oomí Gariréá iññújivu ihcyóómi Natsaréevu.
⁴⁰ Aanéhjáa Jetsóó Píivyeébé piáábójú pañe tsaímíyé píivyebe panévare waajácuhi.

Duurúvájá pañe Jetsóó íjcyane

⁴¹⁻⁴² Aabéhjáa tsúuca 12 pijcyábá íjcyáábema tsiijumútsi péé Jerotsaréevu pajtyeté wañéhjivu ténevá pijcyábádú ipyéhijcyádújuco. ⁴³ Aanéhjáa téené pajtyétavu diityétsidítú coévaabe Jerotsaréevu dityétsi wáájácútúné hallúri.
⁴⁴ Íjtsúcunúmútsihjyáa dibye péjucóóné tsaatéma. Áanemáhjáa tsájcoojíjuco ipyéérone néhcóromútsi dííbyeke imúnáá pañe. Téhduréhjáa tsijtye iwáájácúmé pañe néhcóromútsi.
⁴⁵ Áronemáhjáa tsiíñe óómimútsi Jerotsaréevu dííbye néhcovu.

⁴⁶ Aamútsihjyáa ájtyumí 3 coojívatu duurúvájá pañe taúhbájú uwáábojtéj piñe ácuúcunúúbé ditye íhjyúvájcatsíñé lléébúccunúhíjcyáábeke. Aabéhjáa téhdure díllóhíjcyá ícyánéjcutu diityéke. ⁴⁷ Áánerihjyáa ávyeta ullévenúme muhdú kémúúbejjíva wáájácúneri. Téhduréhjáa dííbyeke ditye díllone dibye áñúcuhijcyáneri ullévenúme. ⁴⁸ Áhduréhjáa tsiijumútsi dííbyeke íajtyúmíne ullévenúhi. Áábekéhjáa tsiiju nééhií:

—Llíhij, ¿aca íveekí ehdu múhtsikye ú dáriivéhi? Muurá muhtsi díícyáánidyu néébema uke ménéhcóhíjcyá tsiñehjírjúco íjtsámeimútsíye.

⁴⁹ Áánéllihyéhjáa neebe diityétsikye:

—¿Aca muhdú íivane oke ámuhtsi ménéhcóhíjcyáhi? ¿Aca tsá ámuhtsi mewáájácútu Llihíyó wákimyéiyi o íjcyáidyújuco o íjcyane?

⁵⁰ Ehdúhjáa diityétsikye dibye nééne tsá dityétsi wáájácútu iñá iñééiyóné ehdu dibye nééneé.

⁵¹ Aabéhjáa botsi diityétsima oomí Natsaréevu. Aabéhjáa ícyahíjcyá tsaímíyé diityétsima muhdú dityétsi ímillédu. Aanéhjáa ímíwu tsiiju íjtsúcunúneri ítsámeihíjcyáhi. ⁵² Aabéhjáa tsúuca kéémévebe mítyanéjuco wáájacúúbeke ímí Píivyeébe íjtsúcunúbeke téhdure míamúnaa ímí íjtsúcunúhi.

3*Tsojtsó múnáajpi Jóaa úwaabóne
(Mt 3.1-12; Mc 1.1-8; Ja 1.19-28)*

¹ Téjyúhjáa 15 pijcyábájucó Tibéerio pañétúejpi ávyéjuube íjcyánáa Póótsio Piráátó Jodéa iññújí avyéjuube. Áánetúhjáa Heróódé Gariréa iññújí avyéjuube. Áánetúhjáa iñahbe Peripé

Itoréaa, Taraconíítee, íjcyáné iñújjíicú avyéjuúbe. Áánetúhjáa Ritsaniá Abiríiniá iñúji avyéjuúbe. ² Áánetúhjáa Anáama Caipáamútsí pañétúejtési llúúvájte avyéjujtési. Téjyúhjáa Tsacariá hajchi Jóaa íñéubará píivyétúné iñújiri íjcyáábeke Píivyéébe néé díbye úwááboki. ³ Ahdújucóhjáa díbye úwááboobéré péhijcyáné patsíhjívá múnáakéré Joodáa úníuri íjcyáné iñújjíine múnáake. Nehíjcyaabéhjáa dítye ímítyuháñé ííhvéjtsóne Píivyéébé icyánejcúvuréjuco ííbúwáávéne itsójtsótsámeí Píivyéébe díityedí ídáátsóvéne díityé ímítyú ílluréjuco íábájíiveki. ⁴ Ehdúhjáa Jóaa úwáábohíjcyá Píivyéébé ihjyú uubáalle múnáajpi Itsaiaúvú íllu néhdújuco:

Méllééboó íñéubará píivyétúné iñújiri íjcyaaabe keeváwu íllu úwaabóne: “Méimibáávýé ímítyú ámuha meícyahíjcyánetu tsaímíyéjuco ámuha meíjcyámeke Ávyéjuube íájtyumívakí. ⁵ Méimibáávýé ámuhá íjtsaméí éhne múúne juuva nehníwu nénéhjiri pééroju meímíbájchoju ímí tsatújkevéréjuco íjcyadu. ⁶ Muurá Píivyéébe wáalloo meke pájtyetétsóííbyeke pámeere míamúnaa íájtyúmíki.”

⁷ Ehdúhjáa Jóaa úwáábohíjcyánéllíi tsaate peecútéré dííbyedívú itsójtsótsámeí tsáameke neébe:

—ÍÁvyeta míá íñíimíyémúeméjte ámuúha! ¿Múha ámúhake néé peecútéré ámuha metsójtsótsámeíñeri mepállójcóiyóné Píivyéébe meke méimítyuháñé hallútú ícúbáhraíñé méúmíwari íjcyánetu? ⁸ Tujkénúí méuujejó ímíáané Píivyéébé icyánejcúvuréjuco ámuha meíbúwaavéné mewáájácu ímíáané tehdújuco ámuha meíjcyane. Tsá ámuha menémeítyuró Aavaráaúvúj tsíménémúhaabe ámuha meíjcyánéllíi íná ámúhake pájtyéityúne. Muurá íñe néwayúúné íjcyárónetu Píivyéébe ípívyéjtsóiyá tsijtye Aavaráaúvúj tsíménémúháábeke. ⁹ Aabe muurá téhmehíjcyá ímítyúmeke iwáágoóííñé éhne múúne tsaapi íbájtso ímíñe néévátuhéhjí úwáájiri ííllóne cóvajtsódu.

¹⁰ Ehdúhjáa díbye néénéllíi tsaate néé dííbyeke:

—¿Aanéhaca muhdú muha méíjcyáiyáhi?

¹¹ Áánéllíihyéhjáa neébe:

—Wájyamúúvámé ájcúiyá tsájaavu tsaate wájyamúúvátúmeke. Áhdure majchómá íjcyame ájcúiyá ímájchoma íjcyátúmeke. Ehdúhjáa neebe díityéke.

¹² Téhduréhjáa tsaate ávyéjúúbé wáábyuta dsíídsike áhdótsohíjcyámé itsójtsótsámeí dííbye éllewu ípyééne néé dííbyeke:

—Uwááboóbej, ¿aca muhdú muha méíjcyáiyá ímí Píivyéébema meíjcyaki?

13 Áánélliihyéhjáa neébe:

—Tsá ííñújí avyējuúbé taúhbaju nééné ehniíñevu ámuha maáhdótsohíjcyáítyuró míamúnáake.

14 Áhduréhjáa tsaate tsodáhómú néé dííbyeke:

—¿Ácooca muha muhdú méíjcyáiyáhi?

Áánélliihyéhjáa idyé neébe:

—Tsá tsaaté éhne peecútéré ámuha medótúcuhijcyáítyuróne. Áhdure tsá tsaaté hallúvú ámuha maállíityuróne. Áhdure ámúhake múhduná ditye ámúhá wákimyéí áhdone múu ímí ijtsúcunú tehdújuco.

15 Ehdúhjáa diityéké Jóáa nénéllii dííbyedítyú míamúnaa ijtsámeí tsáijyu múu diibyējuco míamúnáake pájtyetétsóiibye díbye íjcyane. 16 Áronáacáhjáa neebe diityéke:

—Muurá ihdyu ámúhake ó tsótsohíjcyá nújpacyori. Áánetu íjcyabe tsijpi táhboone úwáábóiibye táehniíñevu íhtsútuube íjcyáábeke íjtyúhápáájíubaré o tácoríúcu dííbyedívú o pííhívéítyúroóbe. Diibye ihdyu ímiááne cáhcújtsómé pañévú pícyoó Píívyéébe Apíícho. Áánetu cáhcújtsótúmeke cúújuwá pañévú waagóóiibye. 17 Muurá dówajcárováiibye ímityúmedítyú ímiáámeke éhne múúne bñvá pañétú tríigo meújuncne maááhívetsódu. Muurá ímiáámeke iújuncne ímityúmeke waagóóiibye cúújuwa múijyú áabatéítyúwá pañévú éhne múúne tríigo néévá meújuncné boone téhiibájí bñvámá mecóvajtsódu.

18 Ehdúhjáa Jóáa ímiáájú úwáábohíjcyá míamúnáake.

19 Aabéhjáa ávyéjuube Heróodeke néé íveekí ímíñejí íñahbe Perípé táábake díbye táábaváne. Téhduréhjáa neebe díbye tsíñehji ímityúné méénuhíjcyáne. 20 Ehdúhjáa Jóáa úwaabóné illéébóiyótsihvu illure dííbyedívú tééné hallútú cuvéhoojánútsóbe. Ááneríhjáa ehniíñevúré ímityúné méénuúbe.

Jetsóó tsójtsótsámeíñe

(Mt 3.13-17; Mc 1.9-11)

21 Aanéhjáa Jóáa míamúnáake tsótsohíjcyáábédívú téhdure Jetsóó tsójtsótsámeíhi. Aabéhjáa Jetsóó Píívyéébema íhjuvánáa cáámetu dííbyé Apííchó íjuuúdu bóhówaavéné niityé dííbyedívu.

22 Áánacáhjáa Píívyéébe néé cáámetu:

—Uu Hájchíwúuke o wájyúúbedi mítyane ó imíjyúúhií.

Jetsóó íhdé múnááivu

(Mt 1.1-17)

23 Aanéhjáa Jetsóó 30 pijcyábá íjcyabe botsíi tujkénú íwákimyéi. Aabéhjáa tene némeíhijcyádú Jotséé hajchí.

Áánetúhjáa Jotséé Eríí hajchi. ²⁴ Áánetúhjáa Eríí Matáá hajchi. Áánetúhjáa Matáá Revíí hajchi. Áánetúhjáa Revíí Méékí hajchi. Áánetúhjáa Mééki Jááná hajchi. Áánetúhjáa Jáána tsijpi Jotséé hajchi. ²⁵ Áánetúhjáa Jotséé Matatíá hajchi. Áánetúhjáa Matatíá Amóó hajchi. Áánetúhjáa Amóó Naóó hajchi. Áánetúhjáa Naóó Éerí hajchi. Áánetúhjáa Éeri Nagái hajchi. ²⁶ Áánetúhjáa Nagái Máá hajchi. Áánetúhjáa Máa tsijpi Matatíá hajchi. Áánetúhjáa Matatíá Tsemeíí hajchi. Áánetúhjáa Tsemeíí Jotséé hajchi. Áánetúhjáa Jotséé Jodáá hajchi. ²⁷ Áánetúhjáa Jodáá Joanáá hajchi. Áánetúhjáa Joanáá Réétsá hajchi. Áánetúhjáa Réétsa Tsorobabéé hajchi. Áánetúhjáa Tsorobabéé Tsaratiéé hajchi. Áánetúhjáa Tsaratiéé Néerí hajchi. ²⁸ Áánetúhjáa Néeri Méékí hajchi. Áánetúhjáa Mééki Áádi hajchi. Áánetúhjáa Áádi Cotsáá hajchi. Áánetúhjáa Cotsáá Emodáá hajchi. Áánetúhjáa Emodáá Ééré hajchi. ²⁹ Áánetúhjáa Éére Jotsoéé hajchi. Áánetúhjáa Jotsoéé Erietséé hajchi. Áánetúhjáa Erietséé Joríí hajchi. Áánetúhjáa Joríí Matáá hajchi. Áánetúhjáa Matáá Revíí hajchi. ³⁰ Áánetúhjáa Revíí Tsimeóó hajchi. Áánetúhjáa Tsimeóó Jodáá hajchi. Áánetúhjáa Jodáá Jotséé hajchi. Áánetúhjáa Jotséé Jonáá hajchi. Áánetúhjáa Jonáá Eriakíí hajchi. ³¹ Áánetúhjáa Eriakíí Meréá hajchi. Áánetúhjáa Meréá Maináá hajchi. Áánetúhjáa Maináá Matátá hajchi. Áánetúhjáa Matátá Nataá hajchi. ³² Áánetúhjáa Nataá Dabíí hajchi. Áánetúhjáa Dabíí Itsaíí hajchi. Áánetúhjáa Itsaíí Obéé hajchi. Áánetúhjáa Obéé Bóó hajchi. Áánetúhjáa Bóó Tsamóó hajchi. Áánetúhjáa Tsamóó Naatsóó hajchi. ³³ Áánetúhjáa Naatsóó Aminadáá hajchi. Áánetúhjáa Aminadáá Aráá hajchi. Áánetúhjáa Aráá Ejróó hajchi. Áánetúhjáa Ejróó Páaré hajchi. Áánetúhjáa Páaré Jodáá hajchi. ³⁴ Áánetúhjáa Jodáá Jacóóbó hajchi. Áánetúhjáa Jacóóbó Itsáá hajchi. Áánetúhjáa Itsáá Aavaráá hajchi. Áánetúhjáa Aavaráá Taréé hajchi. Áánetúhjáa Taréé Nacóó hajchi. ³⁵ Áánetúhjáa Nacóó Tseróó hajchi. Áánetúhjáa Tseróó Ragáo hajchi. Áánetúhjáa Ragáo Perééké hajchi. Áánetúhjáa Perééké Hebéé hajchi. Áánetúhjáa Hebéé Tsáára hajchi. ³⁶ Áánetúhjáa Tsáara Caináá hajchi. Áánetúhjáa Caináá Apatsáá hajchi. Áánetúhjáa Apatsáá Tséé hajchi. Áánetúhjáa Tséé Noéé hajchi. Áánetúhjáa Noéé Raméé hajchi. ³⁷ Áánetúhjáa Raméé Matotsaréé hajchi. Áánetúhjáa

Matotsarée Enóó hajchi. Áánetúhjáa Enóó Jarée hajchi. Áánetúhjáa Jarée Mararée hajchi. Áánetúhjáa Mararée Caináá hajchi. ³⁸ Áánetúhjáa Caináá Enóó hajchi. Áánetúhjáa Enóó Tséété hajchi. Áánetúhjáa Tséete Adáá hajchi. Aabéhjáa diibye Adáake Píívyéébe ípívyéjtsó tujkénú ííñúbatúre.

4

Jetsóoke Naavéné mávárijhóne

(Mt 4.1-11; Mc 1.12-13)

¹ Aanéhjáa Jetsóó pañe Píívyéébé Apííchó íjcyaaabe Joodáatu óómííbyeke téenere tsajtyé ííneubá píívyétúné ííñújivu.

² Áhullévúhjáa Naavéné mávárijhó dííbyeke. Áijyúhjáa 40 coojívájucu májchótuube téhulle íjcyaaabe ajyábáávatéhi.

³ Áábekéhjáa diibye Naavéné nééhií:

—Bo ímiááné Píívyéébé Hajchi u íjcyáhajchíí íu nééwáyutu pááaho dípívyéjtsóne majchoj.

⁴ Áánélliihyéhjáa Jetsóó néé dííbyeke:

—Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “Tsá apááñéne majchó tájpi meíjcyatúne.”

⁵ Ehdúhjáa Jetsóó néené boonétú dííbyeke tsajtyéébé cáméhbaúvu. Átsihdyúhjáa úújétsoobe páneere ííñújí avyéjuvu.

⁶⁻⁷ Áánemáhjáa neebe dííbyeke:

—Íñe páneevúré uke ó ájcuú u mímóúúvéne oke u dúúrúváhajchííjuvu. Muurá tahñe páneere íñe imíwu nééne íhtsútunéhjí íjcyane. Áánevu muurá o ímíllémeke ó ájcúiyáhi.

⁸ Áánélliihyéhjáa idyé neebe Jetsóó dííbyeke:

—Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “Máavyéjuube Mépiivyéebekéré medúúrúváábeke méíícúvéiyáhi.”

⁹ Ááne boonétúhjáa idyé dííbyeke tsajtyéébé Jerotsaréevu. Áánemáhjáa duurúvájá hallúvú cáamevu itsájtyéébeke neébe:

—Áyu cána ímiááné Píívyéébé Hajchi u íjcyáhajchíí íchihdyu cátsiñíívyé baavújuco. ¹⁰⁻¹¹ Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé:

Píívyéébe wáloó níjkyéji múnáake uke ditye ityéhme íná uke ípájtyétuki. Aabe tsá ííneúbatú u wápújúúvéityúne.

¹² Ehdúhjáa Naavéné Jetsóoke néenéllii neébe:

—Téhdure muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “Tsá Máavyéjuube Píívyéébeke memávárijhóityúne.”

¹³ Aanéhjáa tsiíñe imávárijhóiyóné ípíívyetéjúcóótúnéllii ílluréjuco dibye íhvétsoíñúné dííbyeke.

Jetsóó úwáábótujkénúné Gariréa ííñújí múnáadityu

(Mt 4.12-17; Mc 1.14-15)

14 Átsihdyúhjáa óómiibye Jetsóó Gariréa iinújivu Píívyéébé Apííchó dííbyé pañe íjcyáábe. Áíjyúhjáa dibye méénúné uubállé tsújaavé páneere tééné iinújiri. 15 Aabéhjáa tééné iinújiri íjcyáné pihcyáávejááneri úwááboobéré péhíjcyáábeke duurúvahíjcyáme.

Jetsóó Natsaréri úwaabóne
(Mt 13.53-58; Mc 6.1-6)

16-17 Átsihdyúhjáa peebe Natsaréevu ípyéé ipíívyécoomívu. Aabéhjáa imyéénuhíjcyádú wáyeeévejcóójí pihcyáávéjá pañévú eevé Píívyéébé ihjyú uubállé múnáajpi Itsaiaúvú waajácúhaamívú ditye ájcuháámi. Íllúhjáa dibye éévetsíí néehíí:

18 Píívyéébé Apííchó óóma íjcyáhi. Aabe oke picyóó ímiájíjtó wáájácútúmeke o úúbálleki. Muurá ídátso ícyahíjcyámé ímityúnéhjí pañe éhne múúne hállúvatúmé íjcyadu ícubáhrajte. Áánetu diityéké ó íjchívyétsoóhi. 19 Áámeke ó úúbállé Píívyéébe diityémá ditye pájtyetéíñe méénune.

20 Ehdúhjáa nétsii íéévéne boone téhaamívú tééjá wákimyéi múnáajpikye íajcúne ácúúveébe. Áábedívúhjáa pámeere tééjá pañe íjcyame ullévenúhi. 21 Átsihdyúhjáa neebe diityéke:

—Ehdúu Píívyéébe íwaajácúháámitu néene éévé tsúúca úújetéhi. Aane muurá tsúúca ámuha melleebó o éévene.

22 Ehdúhjáa Jetsóó diityéké néene pámeere ímí íjtsúcunúhi. Aaméhjáa iúllévenúne néjcatsíhi:

—¿Aca tsá éhne áánu Jotséé hajchi íjcyatúne?

23 Átsihdyúhjáa neebe diityéke:

—Behtyu ámuha oke méneéhi: “Taabóóbé u íjcyaaabe bo uree tááboméj.” Ehdú muurá ámuha méneé illu ámuha oke menééiyóne: “Capenaóó cóómiyíi méénúráityúronéhjí u méénuhíjcyádú cána meenu ícyoomíyí awáá úpée u píívyécóómiyi.”

24 Átsihdyúhjáa tsiíñe neébe:

—Cáhawáá ímiááneturé ámúhake o néekíi: Tsá muurá cáabyekéikyé Píívyéébé ihjyú uubállé múnáadítyú íiinújii múnáa ávyejúúlléityuróne. 25 Muuráhjáa íjraéémú pañe mítyame píibájyujte walléémú íjcyará Eriáúvú Píívyéébé ihjyú uubállé múnáajpi íjcyácoóca. Téjyúu ájyaba tééné iinújiri 3 pijcyábáj pinévú daari íjcyánaáca. 26 Áronáacáa tsá Píívyéébe wállóotú Eriáúvuke diityé éllevu dibyée diityéké néene ditye lléébóityuróné iwáájácúnema. Áánemáa wállóobe Tsidóó iinújiri íjcyacóómí Tsaréétari íjcyáné piibájyulle éllevére dííbyeke. 27 Téhdurée íjcyámé mítyame íjpi chajááveri chémeme Eritséóúvú Píívyéébé ihjyú uubállé múnáajpi íjcyáijyu. Árómedítyúu tsá tsáápíuba bóhítsámeityúne. Apáabyéere

Tsíiriá iinúji múnáajpi Naamáá bóhítsámeí Eritséodívú ípyée icyáhcujsódujúco íjcyaaábe.

²⁸ Ehdúhjáa Jetsóó néénetu cayóbaávatémé pámeere pihcyáávéjá pañe íjcyame. ²⁹ Áánemáhjáa dííbyeke íjchívyetsómé técoomi íjcyáné caméhbáutu dííbyeke iwááóroki. ³⁰ Áronáacáhjáa mújyúrá péjúcoóbe.

Tsáápi pañétú naavéneke Jetsóó wáágoóne
(Mc 1.21-28)

³¹ Aabéhjáa péé Gariréa iinújiri íjcyacóomí Capenaóovu. Átsíi múnáakéhjáa úwáaboobe wáyeéévejcóoji. ³² Aaméhjáa ullévenúhijyá muhdícyánéjcurí tujkévéwu díbye úwáábóneri.

³³ Ájyúhjáa íjcyaaabe tsaapi tétsihyi pihcyáávéjá pañe naavéné ípañe íjcyaaábe.

³⁴ Aabéhjáa kéévánécoba néehíi:

—íJetso Jetsóoj, Natsarée múnáajpi u íjcyaaábej! ¿íveeki múúhakyé ú pátsárijcyóváhi? ¿Mityá múúhakyé ú waagóovaj? Muurá uke ó waajácú ímiáábé Píívyéébé Hajchi u íjcyane.

³⁵ Ehdúhjáa naavéné dííbyé pañétú íhjuvánéllii Jetsóó néé dííbyeke:

—íCúúvéhulléré díícyá! íDíjchivyé áadí pañétu!

Ahdújucóhjáa díbye íjchivyéné díityéj píinévú íjcaáyóóbedityú dííbyeke tútávájtsótuubére. ³⁶ Ááneríhjuáa pámeere iúllévenúne néjcatsíhi:

—¿Aca múhdutú díbye néhdújuco naavémú íchívyehíjcyáné tsaaté pañétu?

³⁷ Ehdúhjáa díbye méénuhíjcyáné uubállé tsújaavé pámeere téené iinúji múnáadívu.

Péedoró báábeke Jetsóó bóhítsóne
(Mt 8.14-15; Mc 1.29-31)

³⁸ Aanéhjáa pihcyáávéjá pañétú íjchivyédú Jetsóó péé ímamyémuma Tsimóo jávu. Áánáacáhjáa dííbyé baabe áíívyeri chéménéllii dííbyeke nééme díbye íbóhítsoki. ³⁹ Ahdújucóhjáa díbye teene cheme úhbánetu díílleke tene pájtyene. Aalléhjáa íbóhíne díityéké májchotsóhi.

Mítyámeke Jetsóó bóhítsóne
(Mt 8.16-17; Mc 1.32-34)

⁴⁰ Ájyúhjáa meíjyunúrónáa tsívahíjcyámé páhduvaré nééne chémeri chéméméhjike dííbye éllevu. Áámekéhjáa idyócarájcóneri bóhítsóhíjcyaaábe. ⁴¹ Aanéhjáa tsaaté pañétú díbye naavémuke íjchívyetsómé nehíjcyáhi:

—Uu muurá Píívyéébé Hajchi.

Waajácúméhjáa ímiáané diibyējuco Pájtyetétsoobe dibye íjcyane. Áamekéhjáa neebe tsiíne ditye tehdu íhgyuvájúócóotuki.

Jetsóó úwaabóné pahúllevaré Gariréa iíñújí pañe
(Mc 1.35-39)

⁴² Aanéhjáa tsitsíívevu Jetsóó péé técoomítyú tsiéllevu múubará íjcyátúhullévu. Áronáacáhjáa míamúnaa néhcoméré pééme úújeté dííbyedívu. Aaméhjáa wájyurá dííbyeke dibyéi ipyéetu diityédítyu. ⁴³ Áronáacáhjáa neebe diityéke:

—Áronáa ó imíllé téhdure tsícyoomíji múnáake o úúballéné Píívyéébé avyéjutu íjcyané uwaáboju. Muuráhjáa téenélii Píívyéébe oke wallóóhí.

⁴⁴ Ahdújucóhjáa dibye úwaáboobéré péhijcyané Gariréa iíñújiri pihcyáávejáané pañe.

5

Mítyane amómeke ditye újcune
(Mt 4.18-22; Mc 1.16-20)

¹ Tsáijyúhjáa Jetsóó Genetsarée unéú úníuri íjcyánáa mítyane míamúnaa dííbyedívu píhcyaaavé Píívyéébé uwaáboju illéébúacuné ímíllénema. ² Áanáacáhjáa ájtyúmííbe míneecu íevemíicú tééú úníuri cátsuhjúacunúmíicú témíicú aabájajtéhjáa ítsínúcoohóné iñíjtyu íjchívyéné boonémíicu. ³⁻⁴ Aanéhjáa Tsimóo éhmí pañévú iúcaávéne neebe ditye áyánéwu dííbyeke píínééhívú icyátújcaáyoki. Aabéhjáa téemí pañétú diityéké iúwaábótsihdyu nées Tsimóoke:

—Áyu cána illuréjuco ípañétsíí métsínúútej.

⁵ Áánéliihyéhjáa Tsimóo nées dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ávyetáne pécóhajchótá muha métsínuurómé tsá meújcutú tsáapíúbake. Áronáa ihdyu u néenélii tsiíne muha métsínuúhi.

⁶ Ahdújucóhjáa tsínuume mítyane újcune amómeke. Ávyetáhjáa tsínucóohó illuréjuco móhtobané diityé padúúcuri.

⁷ Áánéliihyéhjáa íhyójsíneri bómíhcomé íñahbéjté íhdyémíri íjcyámeke ditye ípiáábotéki. Ahdújucóhjáa péémema ditye íjchívyetsóne. Aanéhjáa ávyeta íhmínéécú buúúvetu.

⁸ Ááneríhjáa díibye Tsimóo Péédoro iúllévenúne Jetsóo lliñévú ímímóúúvéne néehíi:

—Ávyéjuúbej, ímítyuube o íjcyaaabe tsá díúníuri o íjcyáítyuróne.

⁹ Ehdúhjáa neebe ávyetá mityané amómeke iújcúneri iúllévenúnema. ¹⁰ Téhduréhjáa íñahbéjtétsí Tsebedéó

hájchimútsí Jacóóboma Jóáámutsi ullévenú tééneri.
Árónáacáhjáa Jetsóó néé Tsimóoke:

—Tsájúréévedíñe. Muurá ñe amómé lliñája múnáajpi u ícyahíjcyaaabe ícyoocátú míamúnáakéréjuco Píívyéébe icyánejcúvú u íbúwáávétsoíñe.

¹¹ Áánélliihyéhjáa icyátsúúvétsihvúré páneere ñhvéjtsóne Jetsóómáyéjuco ditye péeneé.

*Íjpi chájjáávéébeke Jetsóó bóhñtsóne
(Mt 8.1-4; Mc 1.40-45)*

¹² Aabéhjáa Jetsóó tsácoomíyí íjcyánáa tsaapi íjpi chájjááveebe tsáábe dííbyeke íajtyúmñíbé lliñéví imímóúúvéne nééhií:

—Ávyéjuúbej, ¿aca muhdúiyó teene oke u bóhñtsóne?

¹³ Áánélliihyéhjáa Jetsóó dííbyeke dócárájcoobéré nééhií:

—Mu ihdyu tehdújucoj.

Ehdúhjáa dibye néénemáyé tsúuca bóhñibe. ¹⁴ Áábekéhjáa boíjcyuube dibye muucá iúúbállétu muhdú íbóhñine. Neebéhjáa dííbyeke:

Tsapéhduré llúúváábe éllevu péene dííbyedívú dúhjétsámeityeco. Ááne Moitséeúvúu néhdu Píívyéébeke tsíeméneri ú ñcúveé téénetu míamúnáa iwáájácu u bóhñjucóóne.

¹⁵ Ehdúhjáa dibye néérónáa tsúuca pámeere téené uubállé waajácúhi. Áánélliihyéhjáa mítyane míamúnáa píhcyáávehíjcyá dííbyé uwáábovu dibye diityéké íbóhñtso ditye chéménéhñitu.

¹⁶ Árónáacáhjáa diityédítýú múha íjcyátúhulléví péhíjcyaaabe Píívyéébema íihjyúvaki.

*Íjpi vááúmeityúúbeke Jetsóó bóhñtsóne
(Mt 9.1-8; Mc 2.1-12)*

¹⁷ Aabéhjáa Jetsóó tsáijyu úwáábohíjcyánáa íjcyámé tétsihyi paritséómuma taúhbájú uwáábojte Gariréaa, Jodéaa, íjcyané ññúññcutu pahúllevátú tsáámeé. Áhduréhjáa íjcyámé tsaate Jerotsarétu tsáámeé. Aaméhjáa ñténáa Jetsóó Píívyéébe íhnáhoori bóhñtsohíjcyá chéméméhñike. ¹⁸ Áánáacáhjáa tsaate tsivá ñbotarí íjpi vááúmeityúúbeke. Áábekéhjáa imílleromé Jetsóó tsájá pañe íjcyáábe éllevu itsájtyene. ¹⁹ Árónáacáhjáa tsá ditye píívyetétú múhdutú iúcaávéiyóné mítyane míamúnáa íjcyánélliihye. Áánélliihyéhjáa cáamevu ññeríívyéne dííbyé tujkévetu idyóhejúróhéjutu niityétsómé dííbyeke míamúnááj píñévu. ²⁰ Aaméhjáa ímí cáhcujtsóné iwáájácúne neebe Jetsóó dííbyeke:

—Muúbej, tsúuca úhdi o ídáátsóvéne díimítýú ó ábájñvéhi.

²¹ Ehdúhjáa Jetsóó nééne taúhbájú uwáábojtémá paritséomé illéébóne néjcatsíhi:

—¿Muubáami aabye íveekí imityúné ihjývá Píívyéébe ímí íjtsúcunúnejíivari? Tsá muurá míamúnáá imityuháñé mewáágóóityuróne. Apáábyéré ihdyu Píívyéébe piivyété teene iwáágoóne.

²² Ehdúhjáa ditye néjcatsíñé Jetsóó iwáájácúne néé diityéke.

—¿Aca íveekí ehdu ámuha méíjtsámeíhi? ²³ Áánerá ó piivyété míamúnáadi o ídáátsóvéne diityé imityuháñé diityémá o ímíbajchóne. Áánéllíi ó piivyété áánúke o nééneé: “Úhdi o ídáátsóvéne díimítyú úuma ó ímíbajchóhi.” Áhdure ó piivyété o nééneé: “Dímíjpyeténe dipye.” ²⁴ Ahdícyane cáhawáá óvíi ámuha máájtyumí Míamúnáájpidívúu o ípívyéévebe muhdú o méénune.

Ehdúhjáa íñééne diibye íjpi vááúmeítyúúbeke neébe:

—Dímíjpyeténe eene díihbotámá dipye dihjývú.

²⁵ Ehdúhjáa Jetsóó néénemáyé diityéj píinétú íjyócuúvéne péjúcoobe ihjývú Píívyéébeke dúúrúvaabére. ²⁶ Ááneríhjyáa pámeere tétsihyi íjcyame iúllévenúne téhdure duurúvá Píívyéébeke. Aaméhjáa itsájuréévéne nééhií:

—¿Aca muhdú aabye meke ullévenútsóhi?

Revíikye Jetsóó újcune
(Mt 9.9-13; Mc 2.13-17)

²⁷ Átsihdyúhjáa péébe Jetsóó ájtyúmité Revíikye ííñújí avyéjúúbé wáábyuta dsíídsike íáhdótsohíjcyátsihyi ácuúcunúúbeke. Áábekéhjáa neébe:

—Muúbej, ookéréjuco duráávyé.

²⁸ Ahdújucóhjáa dibye páneere imyéénuhíjcyáné íhvéjtsóne dííbyemáyéjuco pééneé.

²⁹ Aabéhjáa Jetsóoma wáñehjívaté ihjývú. Áánevéhjáa dibye míñútsómé mítyame tsáá tsijtye ííñújí avyéjúúbé wáábyuta íjcyáne dsíídsí ahdótso múnaa. Áhduréhjáa tsíjtyehji íjcyá tétsihyi diityéma. ³⁰ Áánéllíihyéhjáa paritséomé taúhbájú uwáábojtémá néé dííbyé mamyémuke:

—¿Aca íveekí ámuha ménahbévá aatyé ímiáámemájíivari?

³¹ Áánéllíihyéhjáa Jetsóó nééhií:

—Tsá muurá taabóóbé bóhime tsaímíyé néémeke táábotúne. Muurá ihdyu chémémekéré tááboóbe. ³² Ahdícyane tsáháa ímiááme wáábyú o tsáátune. Muuráhjáa ímityúme wáábyú o tsáá diityéké o ímíbáavyétso Píívyéébe icyánejcúvuréjuco ditye ííbúwááveki.

Jetsóó mamyé mú majcho áwatyúne

(Mt 9.14-17; Mc 2.18-22)

³³ Ehdúhjáa Jetsóó néénéllii néeme dílbyeke:

—¿Aca íveekí Jóáá mamyé mú, paritséómú mamyé mú, íjcyame tsáijyu majcho áwahíjcyá Píívyéébema íhíjyúvácoóca? Áronáa muurá dí mamyé mú tsá tehdu méénuhíjcyatúne.

³⁴ Áánélliihyéhjáa neebe diityéke:

—¿Aca tsaatétsi táábávajcatsíñe wañéhjivu tsáámeke ámuha majchótú mááwáchóiyáhi? Ehdú néene támamyé mú tsá majcho áwáityuró diityémá o íjcyané hajchóta. ³⁵ Muurá ihdyu íjcyaiñe diityédítú o pééíne. Áijyu ihdyu óví muhdú íñehajchíí awámye.

³⁶ Ehdúhjáa íñéne boone diityéké úwááboobe néehíí:

—Tsá muurá tene ímityú béhbátu tsúúcáaja wájamu mepájaabóne. Muurá íllure éhniñevu táváajcároba. ³⁷ Áhdure tsá tene ímityú béjpacyo bíinojpacyo mepícyoone tsúúcáau míhíneuhí cahpáyú pañevu. Muurá béjpacyo iúhtsaráúuvéneri táváajcá tsúúcáau. Áijyu muurá wágóoovené tsanéécújuco bíinojpacyoo, cahpáyuu, íjcyane. ³⁸ Áánéllii béjpacyo mépañénú bééú pañévure. ³⁹ Muurá tsúúcáajpacyóré iádone ímillémé tsá ádítyuró béjpacyo bíinojpacyo tsúúcáajpacyóré ímí diityédívú néénélliihye. Ehdúhjáa neebe Jetsóó dityéke.

6

Wáyeéévejcóójí Jetsóó mamyé mú majcho újcune

(Mt 12.1-8; Mc 2.23-28)

¹ Aabéhjáa tsáijyu wáyeéévejcóójí ímamyé muma úmihéj pñnetú pájtyenáa bajtsóháñetu ujcúme ímájchoki. ² Aanéhjáa paritséómú ííténe néé diityéke:

—¿Aca íveekí ehdu ámuha mémeenú íjcyoojii wáyeéévejcóójí meméénúityuróne?

³ Áánélliihyéhjáa Jetsóó néé diityéke:

—¿Aca tsá ámuha meéévehíjcyatú tsáijyúu íajyabáávaténéllii íñahbéjtema Dabíiúvú téeméne méénune Píívyéébé waajácúháámitu cáátuváne? ⁴ Muuráhjáa duurúvájá pañévú iúucáavéne ímájchóityuróne Píívyéébé ícúvé páaa majchomé apáámyéré llúúvájte máchohíjcyáne.

⁵ Áhduréhjáa neebe diityéke:

—Muurá íñe Míamúnáajpidívúu o ípívyéévéébé wáabyuta téhdure téjcoojii wáyeéévejcóójii.

Tsáápi hójtsí Jetsóó ímíjpyetéstóne

(Mt 12.9-14; Mc 3.1-6)

⁶ Tsáijyúhjáa téenere wáyeéévejcóójí pihcyáávéjá pañévu Jetsóó úwaabóhi. Áanáacáhjáa tsaapi tsánejcúehójtí íhyójtí múhdurá néébe tétsihyi. ⁷ Áánélliihyéhjáa taúhbájú uwáábojtémá paritséomú Jetsóodívuré ítehíjcyá díbyeke téjcoojí díbye bóhítsóhajchíí téenej téeveri ímítyuube díbye íjcyane íñéeroki. ⁸ Ehdúhjáa ditye íjtsámeíñe iwáájácúne Jetsóó néé diibye múhdurá íhyójtí néébeke:

—Muúbej, cána dichaj.

Ahdújucóhjáa díbye péene díbye éllevu. ⁹ Áábedítýúhjáa neebe diityéke:

—Ámúhake ó dílloó tsane: ¿Aca tsá íjcyoojé wáyeéévejcóójí mepiáábóityuró tsaatéke tsíeméné pájtyémeke, mityá méihvéjtsóiyá ditye idsíjívekij?

¹⁰ Ehdúhjáa íñéene diityéke íiteebéré néé díbyeke:

—Muúbej, cána íllevu cujúúvé díhyótsíj.

Ahdújucóhjáa díbye cujúúvénemáyé téhojtí ímíjpyeténe.

¹¹ Ehdúhjáa Jetsóó méénune díbyeke múnáátsohíjcyámé ííténe ávyetá íhnáhó cayóbáavatéhi. Áánemáhjáa pítyácójcatsímýé muhdú díbyeke imyéénuíñe.

12-meváké Jetsóó meménú ímamyémú ditye íjcyaki

(Mt 10.1-4; Mc 3.13-19)

¹² Téijyúhjáa Jetsóó cáméhbaúvú péébe Píívyéébema íhjuvápéjcovéhi. ¹³ Ááné tsitsíívevúhjáa pihjyúcuube díbyema péhíjcyámeke. Áámedítýúhjáa újcuube 12-meváké páñétúejte ímamyémú íjcyame úwááboméré péhíjcyáímyeke. ¹⁴⁻¹⁶ Aaméhjáa ílluúme: Tsimóóhjáa íjcyáábeke téhdure Pééedoródívú díbye méménuúbee, íñahbe Aderéee, Jacóóboo, Jóááa, Perípee, Batoroméee, Matéoo, Tomáaa, tsijpi Jacóóbó Apéó hajchíi, cananíjtámúejpi Tsimóoo, Jacóóbó nahbe Jóódaa, tsijpi Jóóda íjcaríóóté bóónétúhjáa díbyedívú méénútsóíbyee, éhdume.

Jetsóó mityámeke úwaabóne

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Aaméhjáa teene cáméhbáutu tsáame wajtsí ítyujkévétsihvu. Áijyúhjáa mityane míamúnaa Jetsóó uwáábó illéébúcuunú tsáácuunú pahúllevátú teene Jodéa íiñújitu Jerotsarétuu, Tíírótuú, Tsidóotuu, íjcyane. Aaméhjáa tsivá chéméméhjike díbye íbóhítsoki. ¹⁸ Áámedítýúhjáa tsaaté pañe naavémú íjcyámeke díbye wáágóóné boone tsaímíyējuco ditye ícyahíjcyáne. ¹⁹ Pamévárezhjáa chéméméhjí ímíllehíjcyará díbyeke idyómajcóné tsaatéhjáa díbyeke idyómajcóneríyé bóhíhíjcyáne íajtyúminéllíihye.

*Muhdú nééné míamúnaa ímí íjcyane
(Mt 5.1-12)*

²⁰ Aanéhjáa Jetsóó ímamyémuke ííténe nééhií:

—Maímijyu ihdyu ámuha idáátsóméhjiúvú menéeme mejcyanej. Muurá tehdu néémé wáábyuta Píívyéébé avyéju.

²¹ Maímijyu ámuha mejcyane díbye ímillédú ámuha mejcyáíyóneri metsúúrameíhijcyáme. Muurá ámúhake píááboobe tehdu ámuha mejcyaki. Maímijyu ámuha mejcyane kímóhcó nénehji ámúhake pátyehíjcyáme. Píívyéébe muurá ámúhake ímíjyúúvetsóhi.

²² Muurá íñe Míamúnáájpidívúu o ípívyéévéébeéjté ámuha mejcyané déjúcotu oke cáhcújtsotúme ámúhake tsarílleéhi. Aame tsá ámúhake lléébóityúne. Ámúhake átérééjtédí idíllóne nehníwu ihjyúvahíjcyáimyé ámúhadítyu. Árome ihdyu maímijyu ámuha mejcyanej. ²³ Muuráhjáa téhdure éjyúúvú díityé íhdé múnááúvú Píívyéébé ihjyú uubáalle múnáadi ícúbáhrahíjcyáhi. Ahdu ámúhake dítye dárííveróné pañe óvii ámuha íllure méimíjyúúhií. Muurá ámuha meícúbáhrámeíñe áhdó ííne ímíjyaú Píívyéébe ámúhake pícyoóhi.

²⁴ Áánetu ihdyu íhtsutúme ehnéva múnaa téeneríyé tsúúrameíhíjcyámeke máidaátsoju tene pájtyeíñej. Muurá téeneri dítye ímíjyúúveróné níjkévaá díityéma.

²⁵ Ehdu ííne ímíjyaú panévatúré ícyahíjcyámeke máidaátsoju tene pájtyeíñej. Muurá idátsó díityéma níjkévaíñe ííne ímíjyaú dítye ícyahíjcyaróne. Muurá ímíjyuuri íjcyárómema níjkévaíñe kímóóvevúréjuco.

²⁶ Áhdure dítye ávyejúúllehíjcyámeke máidaátsoju tene pájtyeíñej. Ehdúu muurá díityé íhdé múnááúvú iiye Píívyéébé ihjyú uubáalle múnáadi díllómeímyeke tsaate ávyéjútsohíjcyáhi.

*Meke múnáájsórómeke mewájyune Jetsóó úwaabóne
(Mt 5.38-48; 7.12)*

²⁷ Áhdícyane ámuha oke melléébúacunúmeke o néé ámuha mewájyu ámúhake múnáájsórómeke. Áhdure ámúhake tsaríllérómeke múu píaabóhi. ²⁸ Téhdure múu ámúhadítyú ímityúné íhjyúvárómema tsaimíyé íhjyúváhi. Téhdure ámúhake áábohíjcyarómé hallúvú múu táúmeí píáábó Píívyéébeke. ²⁹ Áhdure tsaate ámúhake méénúhajchíí tsá múu píámeítyúne. Téhdure ámúhá wajyámú dííwane dítye ámúhadítyú újcúhajchíí múu íhvejtsó tsiijya dítye itsájtyeki. ³⁰ Áhdure ámúhake tsíeméné táúmeímyeke múu ajcúhi. Áhdure tsaate ámuha éhne náníhajchíí tsá múu díllotúne. ³¹ Áhdure pamévamáyé ámuha ímí mejcyane meímílléhajchíí múu íicyánéjcutu ímíááméré íjcyáhi.

32 Muurá ámuhákye wájýumekéré ámuha mewájýúhahjchíí tsá ímiá wájýú tene íjcyatúne. Muurá ímityúné míamúnaa íjcyarómé téhdure diityéké wájýumemáyé wájýújcatsíhi. 33 Téhdure ámuháma ímiáámé íjcyámemáyé ámuha ímiáámé mejjcyáhahjchíí tsá tene ímityúne. Muurá ímityúmé íjcyarómé tehdu meenuhi. 34 Áhdure ámuhákye tsiéménevu ájcúmekéré téené cápayóóvére ámuha maájcúhahjchíí tsá tene ímityúne. Muurá ímityúmé íjcyarómé tsaatéké tsiéménevu ajcú ditye ipiáamekiye. Ahdu tsá múu néétune. 35 Ámuhákye múu néhnílléromeke iwájýúne panévatúré ditye pihtónéhjitu piabó ditye ámuhákye piámeíityúrónáaaca. Ehdu ámuha mepiáábóhahjchíí íhtsútuube Píívyéébej tsiímé ámuha mejjcyame íiné imíjyaú méjcyaaáhi. Muurá Píívyéébe ímityúmé íjcyarómeke íidaatsólléne piáábohíjcyáhi. 36 Áhdícyane óví ámuha pamévakéré meidaatsólléne mepiáábohíjcyá Méécááni Píívyéébe méénuhíjcyádu.

Tsijtye múhdurá íjcyáneri meíhjuváiityuróne
(Mt 7.1-5)

37 Tsá múu íhjuvatú tsijtye múhdurá néémedi Píívyéébe ámuhákye íñéetu téhdure ímityúmé ámuha mejjcyane. Tsá múu tsijtyedi ícúbáhratú Píívyéébe ámuhádi ícúbáhrátuki. Téhdure ámuhákye ímityúné tsaate méénuróné múu íhvejtsó íná diityéké méénutúmeré téhdure Píívyéébe ámuhákye íná imyéénútuki. 38 Múu piabó múhdurá nééromeke téhdure Píívyéébe ámuhákye ipiááboki. Muurá ímiáámeke piááboobe. Aabe muurá ámuha muhdú tsijtyeke mepiáábohíjcyádúré ámuhákye piááboóhi.

39 Téhduréhjáa tsiíñe Jetsóó úwááboobe néehíi:

—¿Aca tsaapi hállúvátuube tsijpi téhdure néébeke tsajtyeiyá tsiéllevu? ¿Aca tsá tsamútsiyé áákityeítyuró wáhyéju díiváne pañévu? 40 Tsá muurá tsaapi mamye dííbyeke úwáábohíjcyáábé ehnííñevu wáájacutúne. Muurá ihdyu páneeréi iníjkévacooca botsíi díbye wáájacúdú wáájacuúbe.

41 ¿Aca íveekí ámuha méijyácunúhijcyá ámuhá nahbémú hálluúúné pañe wááhyéwuúné íjcyáneri ámuhá hálluúúné pañe úménebááné íjcyane wáájacúmeítyúme? 42 Muurá úménebááné ámuhá hálluúúné pañe íjcyame tsá ámuhá nahbémuke ámuha menééítyuróne: “Cána muha ámuhákye mebóhdo eene wááhyene ámuhá hálluúúné pañe íjcyane.” ¡Ávyeta bañú múnaa ámuha mejjcyame pánehjídú ímiáámeúvúdú ámuúha! Tujkénú méwaagóoméi eene úménebááné ámuhá hálluúúné pañe íjcyane

botsíi ímí ámuha maájtyumímé mebóhdo teene wááhyene ámúhá nahbémú hálluúúné pañe íjcyane. Ehdu nééne tsá múu tsaate wahdíiváné ímityúwu méénúneri íjyácunútú tsáijyu múu éhniíñevu ímityúné ámuha meméénuhíjcyáme.

Muhdú meíjcyánetu méwajácúmeí muhdíivamé meíjcyane
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Tsá muurá oove néevahíjcyané uméhé néeváityuró átéréene oove íjcyatúne. Áhdure oove íjcyatúné néevahíjcyané uméhé tsá múijyú néeváityuró oove íjcyane. ⁴⁴ Muurá íñéevatúré méwajácú uméhééné kéeméhéhjí íjcyane. Tsá muurá múijyú tsúhjívahe néeváityuró híigoó. Áhdure tsá múijyú wacyónejke néeváityuró baáco. ⁴⁵ Ahdu íivane muurá ímiáámé íibúwá pañe ímiá íjtsaméí íjcyanéjuco ditye íhjuváne. Áánetu ímityúmé íhjuvává íibúwá pañe ímityúné íjtsaméí íjcyanéjuco. Muurá muhdú íibuúúné íjtsaméí íjcyadújuco ditye íhjuváne.

Míityétsi ánúmeíñetu íjcyané uwááboju
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ ¿Íveekí ámuha oke Ávyéjúúbedi médílllohíjcyá ámúhake o nééne ámuha melléébóne tehdu meíjcyámejíivari? ⁴⁷ Cáhawáá ámúhake o úúballe muhdú tahñéjté oke lléébome íjcyane. ⁴⁸ Muurá tsaapi ánúmeíbyé cóhpéj nétsihdyu ávyéta páñe itséhdíhvejújiri íapíhajcúné wáduhcúhi. Aaja tsá nújpbaya wááoityuró ávyéta cóhpé teja méénúmeíñéllíihye. Ehdu muurá tahñéjté oke lléébome íjcyáhi. ⁴⁹ Áánetu o nééne cáhcújtsotúmé íjcyá éhne múúne tsaapi ímíñeúvú íhjá apíhajcúné wádúhcútuja díbyedívú nújpbaya wááóné boone díbye ídátsó íjcyadu.

7

Tsodáhómú avyéjúúbé únú múnáájpikiye Jetsóó bóhñtsóne
(Mt 8.5-13)

¹ Ehdúhjáa míamúnáama Jetsóó íhjuvávátsihdyu péé ímamyémuma Capenaóovu. ² Ácoomíyíhjáa romáánómú tsodáhómú avyéjúúbé únú múnáajpi díbye wáiyú néébe ávyeta chémeebe dsijíveríjyuco. ³ Áánáacáhjáa díibye íavyéjuube tsúúca waajácú Jetsóó técoomíyí íjcyane. Áánéllíihyéhjáa tsaatéke túkevéjtsotédítýú wáalloobe díibye éllevu díbye íbóhñtso íúnú múnáájpiíkiye. ⁴ Ahdújucóhjáa ditye ípyééne nééte:

Ímiáábé díibye tsodáhómú avyéjuúbe. Áábeke íhya íhdyu tehjújuco u píááboíñe. ⁵ Muurá ímí meke wájuube íjraémú

meijcyámeke. Muuráhjáa dibye nééjuri mépihcyááveja méénúmeíhi.

⁶ Ehdúhjáa ditye néénéllii Jetsóó péé diityémá téhullévu. Aaméhjáa pííhíjucóónáa tsiíne tsodáhómú avyējuube wallóó tsíjtyekéréjucóo íñahbévajtédítýú ditye íñééte dííbyeke:

—Ávyējuúbej, tsáhaváne ávyeta dííbye jávú u úújetéityú idátsó dibye néénélliihye. ⁷ Téénélliihyévané tsá dibye páñetu úúma íhjuúvatétúne. Áánélliihyévané ihdyu íchihdyuré ú neé dííbye únú múnáajpi íbóhíiki. ⁸ Muurévá téhdure tsijtye íavyéjute dííbyeke nééne méénuhíjcyáabe. Áhdurévá ítsodáhómuke dibye táuhbánéjucóo ditye méénuhíjcyáne. Téhdurévá íúnú múnáajpi dibye néhdújucóo méénuhíjcyáne.

⁹ Ehdúhjáa diibye tsodáhómú avyējuube nééne ditye úúbálléneri Jetsóó ullévenúhi. Áánemáhjáa pámeekéré tétsihyi íjcyámeke ííténe neébe:

—Muurá tamúnaa íjraémú íjcyárómedítýú tsá tsáápíuba ehdu oke cáhcújtsotú eene romáánómuube íjcyároobe cáhcujtsódu. Ehdúhjáa neebe Jetsóó.

¹⁰ Aanéhjáa diibye tsodáhómú avyējuube wálloome téhullétú wájtsime ájtyumívá tsúuca diibye íúnú múnáajpi bóhíibeke.

Dsíjívéébeke Jetsóó bóhíitsóne

¹¹ Átsihdyúhjáa Jetsóó ímamyémuma Naíivu péébema tsijtye mítyame pééhií. ¹² Aaméhjáa técoomívú úújetémé ájtyumí tsáápille pííbájuúllé hajchi apáábyéré íjcyáabe dsíjívéébeke cúúutémeke. ¹³ Áámedíhjýa Jetsóó ídáátsóvéne díílleke nééhií:

—Kímóóvedííne.

¹⁴ Ehdúhjáa íñééne teene íítémeho dibye ékééveténéllii teho íhbumé íjyócuuvéhi. Aabéhjáa néé tééhoúvuke:

—Líhi, dácuúve.

¹⁵ Ehdúhjáa dibye néénemáyé tsúuca íacúúvéne íhjuúvaabe diityéma. Aanéhjáa Jetsóó tsííjuke néé dille itsájtye dííbyeke íhjuúvu. ¹⁶ Ááneríhjýa pámeere tétsihyi íjcyame itsájúréevéne Píívyéébeke dúúruvámé nééhií:

—Ícyooca ihdyu Píívyéébe íhjuú uuballe múnáajpi íhtsútuube mééma íjcyáhi. Téhduréhjáa néémeé:

—Muurá íne Píívyéébe píaabó íhñéjteke.

¹⁷ Ááné uubálléhjáa páneere Jodéa ííñúji múnáadi tsújaavéhi. Aanéhjáa téhdure tsíííne íñújine múnáa waajácúhi.

Tsojtsó múnáajpi Jóáa Jetsóó éllevu wálloomútsi (Mt 11.2-19)

¹⁸ Ehdúhjáa dibye méénuhíjcyáne tsojtsó múnáajpi Jóáake ímamyémú úúballéhi. ¹⁹ Áánélliihyéhjáa diityédítýú

míityétsikye wáalloobe dityétsí idílloté dííbyeke diibyéjuco éhneváa míamúnáake pájtyetétsoiibe tsááiibe íjcyáhajchíí iwáájácuki, áánetu diibyéjuco íjcyátúhajchíí tsíjpiikyéí ityéhmeki. 20-21 Aamútsíhjáa Jetsóodívú úújeténáa bóhíitsohíjcyaaabe mítyámeke páhduvaré néene chémeháñeri chéméméhjike. Naavémúhjáa tsaaté pañe íjcyámeke waagóohíjcyaaabe. Áhduréhjáa hállúvátúméhjike ímípyetétsohíjcyaaabe. Áabekéhjáa neemútsi:

—Tsojtsó múnáajpi Jóáa múhtsikye wallóo díéllevu uke muhtsi medílló ¿ava diibyéjuco uu Pájtyetétsoobe éhneváa ííñújívú tsááiibe? ¿Mityá tsáhái diibye u íjcyatúne? 22 Áánéllihyéhjáa Jetsóo néé diityétsikye:

—Wa meóómíñe méuubállé dííbyeke muhdú o úwááboobe méénúrátyúronéhjí o méénune ámuhtsi maájtyumíne. Páneere méúúbálleco hállúvátúméhjí hálluvájucóone, úllétúméhjí úlléjucóone, íjpi chájááveméhjí bóhíine, lléébótúméhjí tsúúca lléébone, dsíjívémé tsiíñe bóhíine. Áhdure méúúbálleco ídáátsóméhjike pajtyéteju tsúúca úwááboméíñe. 23 Maímijyu ihdyu oke cáhcujtsómé íjcyanej.

24 Ehdúhjáa Jetsóo néé Jóáa wállóómútsikye. Aamútsíhjáa óómíñe boone diibye Jóáadityu neébe:

—¿Acáa Jóáa ííneubará píívyétúné ííñújiri íjcyáábedívú ámuha mepíhcyáávehíjcyácooca muhdú ámuha méíjtsúcunú dííbyeke? ¿A ámuháa méíjtsúcunú éhne múúne úmehe kíjyébári vááúmeídyú páhduvaré dííbyé íjtsaméí nééneé? 25 ¿A tsaímíyée úcámeíhíjcyaaabe? Muuráhjáa tehdu íújcámeícyá tsá íhdícyátsihyi díbye íjcyáítyuróne. Muuráhjáa ávyéjúté jaaháñe pañéiyo díibye. ¿Aané muubá ímiáané díibye? 26 ¿Mityá Píívyéébé íhjúu uubálle múnáajpíi díibyej? Ímiáané diibyéjuco. Áronáacáa tsíjtyé ehniíñevu díibye. 27 Dííbyedítýú muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé:

Ó pícyoó díihde tsáápiikye díbye íúúbálle míamúnáake ditye ímíbáávyéne ímí uke iwáátsúcúpéjtsoki.

28 Aane ímiááneturé tsá dííbyedu tsíjtye néétune. Áronáa níjkyéjiri íjcyaaabe Píívyéébé avyéjúejtédítýú ídáátsoobe íjcyároobe avyéjúúlléméíi díibye Jóáa ehniíñevu.

29 Ehdúhjáa Jetsóo néénetu ávyéjúúbé wáábyuta íjcyáne dsíidsí áhdótso múnáama tsíjtye múhdumé Jóáádivu tsójtsótsámeímyé waajácú ímiáábé Píívyéébe íjcyaaabe tehújuco méénune. 30 Áánetúhjáa paritséomuma taúhbájú uwáábojte Jóáádivu tsótsójtsámeítyúmé íllure ehdíívállehíjcyá téhdure Píívyéébe diityémá méénúiyóne.

31 Áámekéhjáa Jetsóó nééhií:

—¿Aca muutédivú íñe icyoocá múnáake ó meménúiyáhi? Íhya tsime divuj. 32 Muurá múúne lláhájsiri íícume úhbácatsíhijcyádú ámuha páhduváré médáríívémehijcyáhi. Muurá múúne illu úhbácatsíhijcyáme: “Chiiyóro mellíjchúrónáa tsá ámuha meímíllétú mewáhtsine téeneri. Áhdure máatyóba májtsi memájtsivárónáa tsá ámuha meímíllétú mekímoovéne.” Ehdú múúne tsime úhbácatsíhijcyámé íjcyadu muurá ámuúha. 33 Muuráhjáa tsojtsó múnáajpi Jóáa tsá májchópityúne. Áhdurée tsá dibye bíinojpácyó ádohíjcyatúne. Áábedityúu ámuha ménéhíjcyá mééííbye íjcyáábé pañe naavéné íjcyánéllii ehdu dibye nééené. 34 Áábé boonétúu ó bóhówaavé Míamúnáájpidívú o ípívyéévéébe. Aabe panévare o májchoobe téhdure ó adó bíinojpácyo. Áánetu idyé illuréjuco óhdityu ámuha ménéhíjcyané oova májchópíwu adópíwu o nééené. Áhdure ámuha óhdityu ménéhíjcyá oova ávyéjúúbé wáábyuta íjcyáne dsíídsi áhdótso múnaa ímityúmé íjcyámedívú o náhbévahíjcyáne. 35 Árónáa muurá Píívyéébeéjté íjcyámedítýú bóhówaavéné dibye díityémá méénuhíjcyáne. Ehdúhjáa Jetsóó néé paritséómuma taúhbájú uwáábojíteke.

Jetsóó paritséómúúbema májchone

36 Aanéhjáa tsaapi paritséómúejpi Tsimóó Jetsóoke míñutsó dibye ihjyávú dííbyema imájchoki. Áhdújucóhjáa péébema dityétsi májchone. 37 Áanáacáhjáa tsáápille técoomíyí ímityulle íjcyalle Jetsóó tééjari íjcyane iwáájácúne péé tééjavu imyéwu cúváané pacúúcújpácyoma. 38 Aalléhjáa dííbyé lliíñévú icyánoovéváne tááhií. Aanéhjáa imáátyori dííbyéj tuháácýú ípíjchóné íhñíwacoríyé ipáácýúné boone téjtuhácýú ichóhchóne teene pacúúcújpácyoríyéjuco dille múrijchóne. 39 Ehdúhjáa dille Jetsóoke méénune díibye eenéé dííbyeke ihjyávú tsájtyeebe ííténe illu íjtsámeíhi: “Muurá ímíáané Píívyéébé ihjýú uuballe múnáajpi áánu íjcyaca waajácúiyá aalle muhdíívallé íjcyalle dííbyeke ehdu méénune. Muurá ávyeta múhdurá díílle.” 40 Ehdúhjáa dibye íjtsámeíñé iwáájácúne Jetsóó néé dííbyeke:

—Tsímo uke ó neé tsane.

Áánéllihyéhjáa neébe:

—Bo ihdyu oke diñe, Ávyéjuúbej.

41 Áánéllihyéhjáa neébe:

—Tsaatésíhijyáa dsíídsi táúmeí tsáápiíkye. Áámútsidítýúhjáa tsaapi ujcú 500-jíva. Áánetúhjáa tsijpi ujcú 50-jíváre. 42 Aanéhjáa íáhdóiyóné dityétsi píívyetétúnéllii illuréjuco dibye

íhvejtsóné teene diityétsidi ídáátsóvénema. ¿Aane caabyé diityétsidítýú éhniíñevu dííbyeke wájyune ú íjtsúcunúhi?

43 Áánélliihyéhjáa neebe Tsimóo:

—Íhya diibye eenéhjáa éhniíñevu dsíídsike táúmeiibyej.

Áánélliihyéhjáa Jetsóó nééhií:

—Tehdújuco.

44 Ehdúhjáa néébere díílleke ííténe néé Tsimóoke:

—Éje, muurá íñe uke o ááhivéváróóbema tsá nújpanyóubaré u pícyootú tájtyúhaacyu o níjtyámeíki. Áánáa muurá íñe áámye oke tájtyúhaacyu imáátyori ípípajchóné paacyú íhñíwácori. 45 Áhdure keená oke u dúúruváné u chóhchone. Áánáa muurá áámye oke idyúúruváné chóhchohíjcyá tájtyúhaácyu.

46 Áhdure tsá oke táhniwau dúúrubájpacyóubari u múrijchotúne. Áánáa muurá oke múrijcholle pácuúcüjpanyori tájtyúhaácyu. 47 Aane uke o néé mítyane dííllé imítýú íjcyaróné dííllé hallúrí íjcyájúcootúné mítyane oke iwájyune dille úújétsónéllíhye. Muurá wahdííváné imítýú tsaaté hallúrí íjcyane diityédí meídáátsóvéne meíhvéjtsóneri tsá mítyane ditye ímíjyúúvélyuróne. Áánetu ávyétá íhtsútú nééné imítýú diityé hallúrí íjcyaróné diityédí meídáátsóvéne meíhvéjtsóneri muurá mítyane ímíjyuuvéme. Aame meke wajyú mítyane.

48 Ehdúhjáa íñétsihdyu neebe díílleke:

—Ímityúné u méénuhíjcyanéhjí tsáhájuco díhyallúrí íjcyájúcootúne.

49 Ehdúhjáa Jetsóó néénéllii tétsihyi tsijtye diibye Tsimóó miñútso múnaa íjcyame nééhií:

—¿Aca muubá aabye íjcyaaabe piivyété míamúnáadítýú ímítýuháñé iwáágoóne?

50 Áronáacáhjáa tsiíñe neebe díílleke:

—Oke u cáhcujtsódú íjcyalle tsúúca u pájtyetéllé hallúrí tsáhájuco íná íjcyatúne. Áhdícyane wa dipye tsaimiyéjucoj.

8

Jetsóoke píáábóné walléému

1 Ehdúhjáa imyéenúné boonétú idyé pehíjcyaaabe Jetsóó ímamyémuma tsícyoomíjiri patsihjivári íjcyájáhji múnáake iúwáábo muhdú Píívyéébé avyéjú íjcyane. 2 Áábekéhjáa téhdure tsaate walléémú nahbénú panévari chémehíjcyámeke dibye bóhítsóme. Áámemáhjáa Maaría Madaréná dííllé pañétúu 7-meváké naavémuke dibye wáágóolle. 3 Téhduréhjáa diityé pañe Heróódé píááboobe Chóótsá taaba Jóáánaá, Tsotsáánaa,

ijcyamúpi. Téhduréhjáa ijcyámé tsijtyehji panévatu majchó díivánetu dííbyeke píáábohíjcyáme.

Tsaapi bájtsónetu íjcyáné uwááboju
(Mt 13.1-9; Mc 4.1-9)

⁴ Áhduréhjáa mítyane míamúnaa tétsihyi íjcyácoomíjitu Jetsóodívú píhcyáávemeke tsaapi bájtsónetu úwááboobe illu úúballéhi: ⁵—Tsaapíhjáa íwajcyóhá tríígoúhá bájtsóobe illure wávarajcóhi. Aanéhjáa díbye wávarajcónetu tsáuhji dojcó juuváj pñnévu. Áuhjíhjáa míamúnaa tádíríhcoíñuhíjcyauhíjí coomímú méhdojéhi. ⁶ Áané tsiúhjíhjáa néwayúúné raahóvú dójcoúhíjí ííñeróné chemé tétsii pípátúnéllíihye. ⁷ Áané tsiúhjíhjáa tsuhji íjcyátsihvu dójcoúhíjí hallúvú tene wááménéneri ííñeróné duhcúvatéhi. ⁸ Áánetúhjáa ihdyu tsáuhji dojcó imíwu ííñuji nétsihvu. Aanéhjáa imíwu píívyene neevá mítyane. Ehdúhjáa iúúballétsihdyu kéévánécoba neebe díityéke: —Aane ihdyu óví lléébone icyáhcújtsóne tehdu ijcyáhi.

Jetsóo úwáábó túhútsóhíjcyáne
(Mt 13.10-17; Mc 4.10-12)

⁹ Aanéhjáa ímamyémú dílló dííbyeke muhdú nééiyóné ehdu díbye úúballéne. ¹⁰ Áanéllíihyéhjáa neebe díityéke: —Ehdu ó úúballéhíjcyá Píívyéébe ámúhake iwáájácútso muhdú íavyéjú íjcyanévu. Aane oke cáhcújtsótúmedívú tsá bóhówáávetúne. Muurá o úwaabóné lléébójúcoorómé ícyahíjcyá teene lléébótúmeúvúdu. Áhdure teene ájtyumíjúcoorómé ícyahíjcyá ájtyumítúmeúvúdu.

Tsaapi bájtsónetu úwaabóné Jetsóo bóhówajtsóne
(Mt 13.18-23; Mc 4.13-20)

¹¹⁻¹² Aane illu nééiyóné ehdu ó úwáábohíjcyáhi: Muurá tríígoúuhádú néene Píívyéébé uwááboju tsaate ímí lléébone díityé íbuúúné pañévú úcáávéiyóné Naavéné ditye ípájtyetétu díityédívú mútátsohíjcyáhi. Aane nééiyóné eene juuváj pñnévúhjáa dójcoúhíjí coomímú méhdone. ¹³ Áánetu tsijtye teene uwááboju illéébone ímí íjtsúcunújúcoorómé páhdúvaré néené mávaríjchojúúné íáábucújúcótúne illuréjuco téénetu íhveténé ímí icyáhcújtsótúnéllíihye. Aane nééiyóné eene néwayúúnéj pñnévúhjáa dójcoúhíjí. ¹⁴ Áánetu tsijtye uwáábó lléébójúcoorómé muhdú íjcyáneríyé itsúúráméíhíjcyánéllíi teene ábájíívehíjcyáhi. Aame mítyane íéhnéváiyóneríyé íjcyame tsá úraavyéjúcootú téené uwááboju illéébójúcooróne. Aane nééiyóné eene tsuhji íjcyátsihvúhjáa dójcoúhíjí. ¹⁵ Áánetu ijcyámé tsijtye teene uwáábó illéébone ímí tehdujúco íííbúuri

íjtsúcunúné tsaímíyé úraavyéme. Aane nééiyóné eene imíwuúhjáa ííñuji nétsihvu dójcoúhji.

Peetétú íjcyáné uwááboju
(Mc 4.21-25)

¹⁶ Átsihdyúhjáa tsiíñe neebe diityéke:

—Tsá muurá peete mepéétetsóné tsiéménevu maávohjácóityuróne. Tsá cuwáíhcyú lliíñévú mepícyóóityuróne. Muurá ihdyu cáamevu mepícyóó tene íájchúcunú já pañe téénej tééveri meíjcyaki. ¹⁷ Ahdu muurá Píívyéébé uwááboju bóhówajtsó páneere muhdú meíjcyane. Muurá páneere téévéneúvú méénúmeíhíjcyaróné tsá wáájácúratúné íjcyáityúne. Muurá páneere waajácúméíhi.

¹⁸ Ahdícyane ímíñeúvú méíjtsoco íñe ímiá uwááboju ámuha tsúúca mewáájacúne. Muurá teene ímíllémedívú éhniíñevu bóhówajtsóiibye ditye ímíñeúvú iwáájacuki. Áánetu teene ímíllétúmedívú tsá díbye bóhówajtsóityúne. Muurá áyánéwu ditye wáájacuróné íllure dojtúcúiibye diityédítyu. Ehdúhjáa Jetsóó úwaabóhi.

Jetsóoke tsíju dííbyé nahbémuma újcutéróne
(Mt 12.46-50; Mc 3.31-35)

¹⁹ Téjyúhjáa dííbyé nahbémuma tsíju wajtsí tétsihvu. Aaméhjáa tsá píívyetétú dííbyedívú iúújeténé mítyane míamúnaa íjcyánéllííhye. ²⁰ Aanéhjáa tsaate dííbyeke nééhií:

—Éhtsíhyi áachi díítsííjuma díñahbémú íjcyame ímíllé uke íájtyumíne.

²¹ Áánéllíihyéhjáa neebe diityéke:

—Muurá téhdure íñe Píívyéébé uwááboju illéébone ímí tehdújuco úraavyémé waharómú, táñahbémú, táñaallému.

Kííjyébama nohji Jetsóó íhvetétsóne
(Mt 8.23-27; Mc 4.35-41)

²² Tsáijyúhjáa Jetsóó néé ímamyémuke:

—Métsu mepájtye éhnéjcuéúvu.

Ahdújucóhjáa ditye míñneri pééneé. ²³ Aaméhjáa péhíjcyánáa cúwaábe. Áánáacáhjáa kííjyébari mítyane nújpacyo nóhjine úcaavé diityé míñné pañévú apííchówu diityéké pámaúcúíñédu.

²⁴ Áánéllíihyéhjáa dííbyeke íákyéjtsóne néemeé:

—¡Ávyéjuúbej, Ávyéjuúbej! Éje, tsúúca mémájcanuúhi. Áánéllíihyéhjáa íacúúvéne teene kííjyébama nohji íjcyane úhbaabe tene íhvetéki.

Ahdújucóhjáa tene íhveténé dáíhañeréjuco. ²⁵ Átsihdyúhjáa neebe diityéke:

—¿Aca ihdyu tsáhái eene ámuha Píivýéébeke ímí mecáhcújtótúne?

Ehdúhjáa dibye néeneri iúllévenúne néémeé:

—¿Muubáami áánu íjcyáábeke kíjyébama nohji lleéboj?

Tsáápi pañe naavémú íjcyane

(Mt 8.23-34; Mc 5.1-20)

²⁶ Aaméhjáa Gariréa iññújitu péeme úújeté Gadaára iññújivu.

²⁷ Átsihvúhjáa Jetsóo íjchívyénáa tsaapi dííbye éllevu tsáa técoomí múnáajpi naavémú ípañe íjcyáabe. Diibyéhjáa íeveebe wájjyamúúvátuube ícyahíjcyá níjkyénéj pñínere. ²⁸ Aabéhjáa Jetsóo lliñévu ímímóúúvéne dííbyeke néé kéévánécoba:

—Jétso Jetsóoj, ¿aca ñná ú ímíllé óhdityu íhtsútuube Píivýéébe Hajchi u íjcyáabe? Uke o néé óhdi u ícúbáhrátuki.

²⁹ Ehdúhjáa naavéné néé míamúnáájpi pañétú Jetsóoke díbyéhjáa dííbyeke ‘díjchivye áadí pañétu’ néenéliihye. Ávyetáhjáa tsájjyu meívatétsohíjcyaaabe naavéné dííbyeke. Áábekéhjáa tsaate íhyójtícuma íjtyúhaacyu úwáñehííñeri chíjchuróné távárícyohíjcyáabe. Áábekéhjáa diibye naavéné úúpíyíñuube pehíjcyá íñnéubará píivýétúné iññújiri. ³⁰ Aanéhjáa Jetsóo néé naavéneke:

—¿Aca muubá dimyéme?

Áánéliihyéhjáa neébe:

—Tamyémé Píváánéjpi.

Ehdúhjáa neebe mítyame dííbyé pañe íjcyánéliihye.

³¹ Aaméhjáa diitye naavémú néé Jetsóoke díbye iwáágoótu dítye ícúbáhrámeíyóhullévu. ³²⁻³³ Ájjyúhjáa tétsihyi jéémú meenímú majchóri. Áánéliihyéhjáa naavémú néé Jetsóo iwáallo diityéké diityé pañévurjúco. Ahdújucóhjáa díbye wáalloome diibye míamúnáájpi pañétú íjchívyéne újcámeíñé méenímú pañévurjúco. Ááneríhjyáa úúpíyivyémé téwajútú únéu pañévu cáhpíyubámé májcanúhi.

³⁴ Ááneríhjyáa diityé tehmejté iállityéne wááme úúbálleté técoomí múnáake. Áhduréhjáa técoomítyú kémuéllé íjcyájáhji múnáake úúballéme. ³⁵ Áánéliihyéhjáa míamúnaa téhullévu péecunú íájtyúmi muhdú tene pájtyene. Aaméhjáa úújetémé ájtyumí dííbyeke eenéé naavémú dííbyé pañétú íjchívyéébeke íwajyámúúnemájuco íjcyaaabe tsaímiyéjucó Jetsóo lliñe ácuúcunúúbeke. Ááneríhjyáa íllityéme. ³⁶ Áámekéhjáa tsaate tétsihyi íjcyame úúbállépejtsó muhdú tene pájtyene.

³⁷ Ááneríhjyáa íllityéne néeme Jetsóoke díbye ipyéé tétsihdyu diityé iññújitu. Ahdújucóhjáa díbye ímamyémuma óómiñe

bíwánejcúvüre. ³⁸ Áábekéhjáa diibye eenée dííbyé pañétú naavémú íjchívyeebe néé dííbyema ipyéékií.

³⁹ Áronáacáhjáa neebe dííbyeke:

—Tsáhaá, dihjávúré pééne duubállé páneere muhdú Píívyéébe uke bóhiĩtsóne.

Ahdújucóhjáa péébe úúballéné íhcyóómi múnáake páneere muhdú Jetsóó dííbyeke bóhiĩtsóne.

Tsaatépike Jetsóó bóhiĩtsóne

(Mt 9.18-26; Mc 5.21-43)

⁴⁰ Aanéhjáa Jetsóó tsíñejcúéri ímamyémuma iúlléjétsihdyu wájtíĩbeke tsaímíyé míamúnaa waatsúcúpejtsó dííbyeke témehíjcyadúme. ⁴¹ Áánáacáhjáa 'Jáiro' némeííbyé tsáá tétsihvu pihcyáávéjá avyējuube íjcyáabe. Aabéhjáa imímóúúvéne néé Jetsóoke dibye ipyéé dííbye jávú apáálléré ídsi 12 pijcyábá íjcyalle dsíjiveríjyuco íjcyánéllíihye. ⁴² Aanéhjáa téhullévú péébeke mítyane míamúnaa úraavyé ávyeta ráautúne.

⁴³ Áámécóbá pañéhjáa tsáápille péé 12 pijcyábájyuco ichémé tujpácýó íhvetépítýúneri ícúbáhrámeíhíjcyalle. Aalléhjáa ihñénéhjí pírujtsójucóó bañúháñé taabójteke íahdohíjcyáneri.

⁴⁴ Aalléhjáa idyēju éhnéjcutu Jetsóodívú ipíhívéne dííbyé wajyámú dómajcóhi. Áané tujkéveríhjáa tsúúca ichémé díílleke íhvetéhi. ⁴⁵ Aanéhjáa Jetsóó iwáájácúne néehíí:

—¿Múha ámuha oke médómajcóhi?

Áronáacáhjáa néeme dííbyeke idyómájcotúne. Aanéhjáa Péedorómá tsijtye íñahbéjté néé dííbyeke:

—Uwááboóbej, ¿aca muhdú wahdyúré míamúnaa néétúnáa ú dilló múha uke dómajcóne?

⁴⁶ Áánéllíihyéhjáa neebe diityéke:

—Muurá ó waajácú tsaate bóhiĩne íllure oke idyómájcóneri.

⁴⁷ Aanéhjáa Jetsóó wáájacújucóónéllíi íllityécunúlléré dííbyé lliiñévú mímóúúvetéllé pámeere lléébónáa úúballé muhdú néénéllíi dííbyé wajyámú idyómájcóne tsúúca íbóhiĩne.

⁴⁸ Áánéllíihyéhjáa neebe díílleke:

—Árone Wa ímí Píívyéébeke u cáhcujtsódújyuco íjcyalle íñe tsúúca u bóhiĩne. Ahdícýane wa dipye tsaímíyējucoj.

⁴⁹ Ehdúhjáa dibye díílleke néénáa tsaate diibye pihcyáávéjá avyējuube Jáiro jatu tsááme dííbyeke neeváhi:

—Tsúúca dáájyuwa dsíjivéhi. Aane íñéllíihyécó bañú ú tsájtyeé aabye uwáábóobeke.

⁵⁰ Aanéhjáa Jetsóó illéébóne néé Jáiróke:

—Kímóóvedíñe. Cáhawáá ihdyu Píívyéébeke cahcújtsó dáájuwa úúma ibóhiiki.

⁵¹ Aanéhjáa tsúúca dííbye jávú ditye úújeténáa Jetsóó tsá imíletú mítyame úcaavéné dííbyema tééjá pañévu. Apáámyéréhjáa Péédooroo, Jóááá, Jacóóboo, diityétsí díílléwúúwúj caanímutsii, éhdume úcaavéné imílleébe.

⁵² Áanáacáhjáa pámeere tétsihyi íjcyame tahíjcyá díílleúvuke. Áámekéhjáa neébe:

—Métahdí dsíjívéllekéjǰǰvari. Muurá ihdyu íllure cúwalle.

⁵³ Ehdúhjáa Jetsóó neéneri uuhívatémé dííbyedi tsúúca ímiáané dille dsíjívénéllíihye. ⁵⁴ Áronáacáhjáa díílleúvú hójtsitu iékéévéne kéévánécoba neébe:

—Wáhaj, dájkyeé.

⁵⁵ Ahdújucóhjáa ibóhííne dille ácuuvéne. Átsihdyúhjáa neebe ditye imájchótso díílleke. ⁵⁶ Ááneríhjyáa diityétsí cáanímutsi mítyane úllévenúmútsikye neebe dityétsí muucá iúúbállétu teéne.

9

*Ímamyémuke uwáábovu Jetsóó wáalloóne
(Mt 10.5-15; Mc 6.7-13)*

¹ Áhduréhjáa tsáijyu Jetsóó pihjyúcú ímamyémú 12-meva íjcyámeke. Áámé pañévuúhjáa pícyoobe itsijpá dííbye mémeri tsaaté pañétú páhduváre neéme naavémuke ditye iwáágóohíjcyaki, chéméméhjike ditye ibóhíitsohíjcyaki.

² Áánemáhjáa wallójucoobe muhdú Píívyéébé avyéjú íjcyane úwáábotémé téhdure chéméméhjike ibóhíitsohíjcyaki.

³ Áámekéhjáa neébe:

—Métsajtyedí ámúhá cuujúii, ámúhá cahpáyu, ámúhá májchoo, ámúhá dsíídsii, éhdune. Tsájaare ámúhá hallúéjamáyé mépeéco. ⁴ Aame tsaaté javu meúújetéjaríyé méíjcyaco tétsihyi ámuha meíjcyané hajchóta. ⁵ Aane tsátsíi múnaa ámúhadi íícúvétúhajchíi diityedí íícúvetúmé ámúháj tuhááñeri íjcyáne ííñú mépíchóújcámeícyó ‘tsá múuhá hallurí tene íjcyatú ámúhake muha meúwáábóiyóné ámuha meéhdííwáallehíjcyáne’ neéiyóne. Ááne ílluréjuco mépeeco tétsihdyu.

⁶ Ehdúhjáa úwááboobe ímamyémuke. Ahdújucóhjáa ipyééne ditye ímiáájú úwaabóné patsíhjívá múnáake. Aaméhjáa bóhíitsohíjcyá chéméméhjike.

*Tsojtsó múnáajpi Jóáa dsíjívéne
(Mt 14.1-12; Mc 6.14-29)*

⁷ Ehdúhjáa Jetsóó méénuhíjcyané ávyéjuube Heróódé iwáájácúne páhduvére íjtsámeí dífbyedítýú ‘tsojtsó múnáajpi Jóáa tsiiñe bóhíibe’ tsaate nehíjcyanéllíihye. ⁸ Áánetúhjáa tsijtye nehíjcyá éjyuúvúu íjcyame Píívyéébé ihjýú uubálle múnáa dsíjívemedítýú tsaapi bóhíibe díbye íjcyane. Tsaatéhjáa íjtsúcunú Eriá díbye íjcyane. ⁹ Áánetúhjáa Heróódé nééhií:

—Ááneráhjáa Jóáádivu ó táuhbá ditye íhñíwau ikípíyuúcuki. Aanéjii ¿muubáami tsáma diibye eene ehdu méénuhíjcyaaábej?

Ehdúhjáa íñééne Heróódé imíllé Jetsóoke íájtyúmiíyóne.

*Majcho mítyámedívú Jetsóó úújetétsóne
(Mt 14.13-21; Mc 6.30-44; Ja 6.1-14)*

¹⁰ Aanéhjáa ímamyémú Jetsóodívú iwájtsíne úúballé páneere muhdú téhulle imyéénuhíjcyanéhji. Átsihdyúhjáa Jetsóó péé diityémá múha íjcyátútsihvu Betsáidáj piihívu. ¹¹ Aanéhjáa kiávú ditye pééne iwáájácúne tsijtye úraavyé diityéke. Áámekéhjáa úwááboobe Píívyéébé avyéjutu. Áámedítýúhjáa bóhíitsoobe chéméméhjike.

¹² Aanéhjáa tsúúca meíjyunúnéllíi ímamyémú néé dííbyeke:

—Ílluréjuco wallo íjtyéke íchííj piihírí íjcyájáhji múnáadítýú tsíménéuba ditye íñéhcone imájchóne iwáyéééveki. Muurá íñe íínéubará íjcyátútsihyi meé.

¹³ Áronáacáhjáa Jetsóó néé diityéke:

—Ámuháyé bo mémajchótsó diityékej.

Áánéllíihyéhjáa nééme dííbyeke:

—Áronáa méhdi 5-hovaré páahóónema míityétsiye amóóbemútsi. Íhya ihdyu tsiiñe kémúúneúvú maáhdoca úújetéiyóné pámehdívúre.

¹⁴ Ehdúhjáa ditye néérónáa neébe:

—Méne ditye páhadsíjii íáhcúba 50-mevátsa. Áijyúhjáa diitye 5,000-meváubáhjáa wajpíímúré íjcyaróme.

¹⁵ Áámekéhjáa ditye nehdujúco ditye áhcubané páhadsíjii.

¹⁶ Áánáacáhjáa Jetsóó teene páahóónema amóóbemútsikye iékéévéne téhdújtsó Píívyéébeke cáámevu icyárúúvénema. Átsihdyúhjáa idyóhdáhínunévú ájcuube ímamyémuke ditye iwájtu pámeekére. ¹⁷ Aanéhjáa pámeere imájchónetu oovéhi. Áánetúhjáa cóevané ujcúmé 12-rujtsívá úvérujtsíñe wáhpe.

*Péédoro néé mépájtyetéébé Jetsóó íjcyane
(Mt 16.13-19; Mc 8.27-29)*

¹⁸ Áhduréhjáa tsáijyu Jetsóó ímamyémudítýú tsátsihvu ipyééne Píívyéébema ihjýúváhi. Áijyúhjáa neebe diityéke:

—¿Aca muubá o íjcyane míamúnaa óhdityu nehíjcyáhi?

¹⁹ Áánéllihyéhjáa nééme dííbyeke:

—Tsaate nehíjcyá tsojtsó múnáajpi Jóáa u íjcyane. Áánetu tsijtye nehíjcyá éjjuúvúu íjcyame Píívyéébé ihjyú uubálle múnáaúvudítýú Eríá tsiíñe bóhíibe u íjcyane.

²⁰ Átsihdyúhjáa diityékeréjuco díbye nééneé:

—¿Ácooca ámuha muubá o íjcyane menéehíí?

Áánéllihyéhjáa Pééodoro néehíí:

—Muurá, uu, Crijóto Píívyéébe uke wáalloobe míamúnáake u pájtyetétsoóbe.

Ídsíjiveíñe Jetsóó úúballéne

(Mt 16.21-28; Mc 8.31-9.1)

²¹ Ehdúhjáa Pééodoro néénetu bóijcyuube ditye muucá iúúballétuki. ²² Átsihdyúhjáa ídsíjiveíñe úúballébe néehíí:

—Míamúnáajpidívúu o ípívyéévebe muurá ó ícúbáhráméíí mítyane. Muurá túkevítsojtee, llúúvájte avyéjutee, taúhbájú uwáábojtee, íjcyame oke ehdííválleehi. Aame muurá oke dsíjívétsóroobe 3 coojívatu tsiíñe ó bóhííhi.

²³ Ehdúhjáa ímamyémuke íñéén boonétú neebe pámeekére:

—Ahdícyane tsaate oke iúraavyéné ímillémé óvíí ímillédú íicyahíjcyánetu íhveténe oke úraavyé wájyúmeítýúmé tééne déjúcotu ícúbáhrámeíyóné pañe. ²⁴ Muurá íñújiri ímillédú íjcyáneríyé tsúúrámeímyé tsá pájtyetétyúne. Áánetu ihdyu teene íhvéjtsóne oke iúráavyéíñeríyéjuco tsúúrámeímyé pájtyeteéhi. ²⁵ ¿Aca íñnetú meke píáábóiyóné tsáijyu múu mewágóóóvénáa mítyane meéhneváne? ²⁶ Muurá oke iúraavyéné núcojpillémeke téhdure ó núcojpílléé Míamúnáajpidívúu o ípívyééveébe. Áhdure táuwááboju tsíjtyeke iúwáábóiyóné núcojpillémeke téhdure ó núcojpílléé Llihíyó avyéjuri níjkyéji múnáama tahñeje éllevu o tsáácooca. ²⁷ Muurá ímiááné ámúhadítýú tsáhái tsaate dsíjiveítýú Píívyéébé avyéjú bóhówaavéné ájtyúmitúme.

Jetsóó tsíhdyúreevéne

(Mt 17.1-8; Mc 9.2-8)

²⁸ Átsihdyúhjáa 8 coojívatu Jetsóó péé caméhbaúvú Píívyéébema íhijyúvaki. Aabéhjáa nahbévá Pééodoro, Jacóóboo, Jóáaá, éhdúmedívu. ²⁹ Aabéhjáa Píívyéébema íhijyúvánáa dííbye húmí tsíhdyúreevéhi. Áhduréhjáa íwajyámú tsítsínújá ajchúcunúhi. ³⁰ Áánáacáhjáa Moitséemútsí Eríama bóhówáavemútsí ihjyúvá dííbyema. ³¹ Aamútsíhijyáa téhdure cádiúcunúmútsí ihjyúvá dííbyema muhdú Jerotsaréevu

íicúbáhrámeíñe dibye dsíjívéíñeri. ³² Aanéhjáa Pééodoro íñahbéjtétsima íhtsútúnetu cuwáháñema íjcyame ájtyumíhi. ³³ Aanéhjáa tsúuca Jetsóodítýú kiávú diityétsí Moitséemútsí Eriama péíñúné boone Pééodoro nées dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, maímijyu ihdyu mee íchij. Ahdícýane métsu meméenu 3-wava nújuwááné dihñéwaa, Moitsée éhwaa, Eria éhwaa, éhdune.

Ehdúhjáa Pééodoro íñéene tsá wáájácutú íveekí ehdu íñééneé. ³⁴ Áanáacáhjáa ojtso diityédívú níityéné pañe íjcyáneri íllityéme. ³⁵ Aaméhjáa téené pañe íjcyánáa Píívyéébe néesíhi:

—Áánu muurá Hájchíwu mítyane o wájuúbe. Áábeke ihdyu tsáma méllééboco.

³⁶ Ehdúhjáa Píívyéébe íhjuvánáa ítéecunúme Jetsóo íiyéjuco íjcyáabeke. Aaméhjáa tsá muucá úúbálettú teéne.

Tsáapíwúú pañétú naavéneke Jetsóo wáágoóne
(Mt 17.14-21; Mc 9.14-29)

³⁷ Áané boonéhjáa tsíjcyooji téhbaútú ditye óómíñáa téhbaú déjúcotu mítyane míamúnaa Jetsóoke téhmehíjcyámé dííbyeke waatsúcúpejtsóhi. ³⁸ Áámedítýúhjáa tsaapi nées kéévánécoba dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, cána ihdyu óvíjyuco áánu hájchíwu apáábyéré íjcyáabeke duhjévaj. ³⁹ Muhdú íhya naavéné dííbyé pañe íjcyabe dííbyedi ícúbáhrahíjcyáhi. Idáátsówu tsáijyu dibye wákyééhcoobe íhjuvcunúcooca íhjuútu uráhtsaba íchívyehíjcyáhi. ⁴⁰ Áánéllii dímamyémuke ó neerá ditye óóma dííbyé pañétú iwáágóo dííbyeke. Áronáa tsá ditye píívyetétú iwáágoóne.

⁴¹ Áánélliihyéhjáa Jetsóo nées diitye ímamyémuke:

—íjuhúú, muutérahana ihdyu ámuuha Píívyéébeke cáhcujtsópityúme! Aane íñe ¿múhajchótá ámuhá muhdúrá o áábúcuéne ámuhakye ó úwááboóhi? Ehdúhjáa diityéké íñéérone neebe dííbyeke:

—Áyu cána íllevu tsiva dááchikyey.

⁴² Ahdújucóhjáa dííbye élleву dibye tsájtyéébeke tsiíñe naavéné wákyéehcóne. Áánélliihyéhjáa Jetsóo nées dibye íjchívyé dííbyé pañétu. Ahdújucóhjáa dibye íjchívyéné boone tsúuca ímíjpyetéébé cááníma péé pevétsihjiduréjuco. ⁴³ Áíjyúhjáa pámeere tétsihyi íjcyame ullévenú Píívyéébé íhtsútú íájtyúmíneri.

Ídsíjívéíñé tsiíñe Jetsóo úúballéne
(Mt 17.22-23; Mc 9.30-32)

⁴⁴ Áanáacáhjáa Jetsóo tsiíñe nées ímamyémuke:

—Ímíñeúvú melleebúcunúco ámúhake o nééneé. Muurá Míamúnáájpídívú o ípívyéévéébedívú tsaapi óhdivu ékéévéetsoó ímítýúmeke.

⁴⁵ Ehdúhjáa díbye nééne ímamyémú tsá wáájacutú ñná nééiyóné ehdu díbye nééneé. Tsáháhjáa tene ímíllémeítýú dítye wáájacúiyóne. Aaméhjáa nuhnévehíjycá teene dííbyeke idíllóiyóne.

Jetsóoke ímamyémú dilló caabyé ñhtsútuube díityédítýú íjcyáiyóne

(Mt 18.1-5; Mc 9.33-37)

⁴⁶ Téjyúhjáa táhjácatsímyé caabyé díityédítýú ñhtsútuube íjcyáiyóneri. ⁴⁷⁻⁴⁸ Aanéhjáa iwáájacúne Jetsóo tsíiménéwúuke iújcúne díityéké nééhií:

—Muurá íjtye tsíiméwuúmú ídátso néémeke íícuvémé ookéjuco íícuvéne. Téhdure okée wállóóbekéjuco dítye íícuvéne. Ahdícyane caabyé ámúhadítýú idáátsoóbeúvú néébe muurá ñhtsútuube. Ehdúhjáa Jetsóo néé ímamyémuke.

Meke tútávájtsoúmé meke píaabóne

(Mc 9.38-41)

⁴⁹ Áhduréhjáa tsáijyu Jóáa néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, muha máájtyumí tsaapi dímyémeri naavémuke wáágóohíjcyané tsaaté pañétu. Áábeke muha menéé díbye tehdu imyéénújúcoótu íveekí tsíjpiiye íjcyaaabe tehdu méénúnéllíihye.

⁵⁰ Áronáacáhjáa Jetsóo nééhií:

—¿Íveekí ámuha mébóijcyúhi? Muurá meke píaabómé tsá meke tútávájtsoúne.

Jacóóbomútsikye Jóáama Jetsóo úwaabóne

⁵¹ Aanéhjáa tsúuca níjkyejívú díbye pééíñe éévé pííhíjúcoónáa peebe ímamyémuma Jerotsaréevu. ⁵² Ájyúhjáa tsaatéké wállóobe íúmíwari dítye íñéhco tsátsii dítye cúwatéitsii. Ahdújucóhjáa pééme Tsamáaría íñújiri íjcyané jaaháñe néhcoróne. ⁵³ Áronáacáhjáa tétsii múnaa tsá ímíllétú dítye tétsii cúwane Jerotsaréevu dítye péénéllíihye. ⁵⁴ Áánéllíihyéhjáa Jacóóbomútsí Jóáama Jetsóoke nééhií:

—Ávyéjuúbej, éhnéhjáa Píívyéébé ihjýú uubáalle múnáajpi Eríaúvú cúújuwa táúmeídyú metsu metáúmeí Píívyéébeke díbye cúújuwa díityé hallúvú íjcaáyo cáámetu dítye íáíívyeki.

⁵⁵ Áánéllíihyéhjáa díityétsídívú ííténe neébe:

—¿Aca íveeki eene ámuhtsi múhdurá méíjtsámeíhi? ⁵⁶ Tsáháa Míamúnáájpídívú o ípívyééveebe o tsáátu míamúnáake o tútávájtsoki. Ópée o tsáa diityéké o pájtyetétsoki. Ehdúhjáa diityéké iñétsihdyu péeme tsícyoomíwuúvu.

Jetsóoke iúraavyéne ímílleróme
(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Aaméhjáa péhíjcyánáa tsaapi juuvávyú Jetsóoke néehíi:

—Ávyéjuubej, ó imíllé úumaye o péhíjcyané kiávú u péhullévújuco. ⁵⁸ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Muurá iyámé íjcyarómé óówamu íhyéjúnema téhejújǵi pañe icyúwaki. Áhdure wahpéjté ijcyá icyúwáítsíhjíma. Áánetu iñe Míamúnáájpídívúu o ípívyééveebe tsá tahjyáúbamáyé o íjcyatúne.

⁵⁹ Ehdúhjáa iñétsihdyu neebe tsáápiíkye:

—Muúbej, óókéréjuco duráávyé.

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Ávyéjuúbej, óvíi ihdyu mújyú llihyó óhdivu dsíjívé botsíi ukéréjuco o úráávyeki.

⁶⁰ Áánélliihyéhjáa Jetsóo néé dííbyeke:

—Óvi ihdyu tsamééré ímiájíjtó wáájácutúmé cúúújcatsí idsíjívécoóca. Áánetu ú úwááboó Píívyéébé avyéjutu íjcyáné úwáábojúrjúco.

⁶¹ Áánetúhjáa idyé tsijpi néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, téhdure ó imíllé ukéréjuco o úraavyéne. Áánéllii tujkénú tahájkímuke ó pítyájcóteéhi.

⁶² Áánélliihyéhjáa neebe dííbyeke:

—Muurá múúne caajáíhcyú túkévéjtssoobe tsá kiá ítetú caajáhó tsatújkeve pééiyóné ityútávájtsóiyónélliihye. Ehdú neéne tsúúca Píívyéébé avyéjúeje íjcyarómé tsíñéhjíríyé íjcyame tsá dííbyé avyéjúeje íjcyatúne. Ehdúhjáa diityéké Jetsóo úwaabóhi.

10

70-meváké uwáábovu Jetsóo wáalloóne

¹ Áané boonétúhjáa 70-meváké iújcúmeke wáalloobe míityétsícyutsáké pacóómivávú dííbyé ihde ditye iúwáábo míamúnáake.

² Áámekéhjáa neébe:

—Ímiáánéjuco ávyétá mityámé míamúnaa Píívyéébé avyéjúeje ditye íjcyáiyóné uwááboju úwááboméíyóme. Árónáa téené wákimyéi múnaa uwáábojte áyáhreé. Áánéllii ihdyu múu táúmeí páné aabájaabéré íjcyaaabe Píívyéébeke díbye

mítyámeke uwáábojtéké ipícyo ditye iúwáábo míamúnáake dííbyé avyéjuejte ditye íjcyáiñé uwááboju. ³ Áhdícyane íñe ámúhake ó wallóó oohímeye éllevu obééjáuúmuke mewállóóiyódú muhdú ámúhake dáríívéimye éllevu. ⁴ Aame tsá ámuha metsájtýeityú ámúhá cahpámyuu, ámúhá dsíídsii, ámúhá túhápaajínee, éhdune. Áhdure tsá ámuha juuvávú tsaatémá tsííñéhjiri meíhjuváityúne. Tsapéhduré méúlleco. ⁵ Aame ámuha tsájaavu meúújetécooca múu tééja múnáake néehíi: “A ámuha méíjcyaraj. Óví Píívyéébe ámúhake píaabó ímí ámuha méíjcyaki.” ⁶ Aane tééja múnaa ámúhake ímí wáátsúcúpéjtsóhajchíí Píívyéébe ímí píááboó diityéke. Áanetu ditye ámúhake cátúhtsópéjtsóhajchíí múu íhvejtsó diityéke iiná néétumére. ⁷ Áanetu ámúhake ímí wáátsúcúpéjtsómé jari múu íjcyáhi. Tsá múu tsííjyatuu, tsííjyatuu, péétúne. Aane óví diityéke ámuha mepíáábóne áhdó diityéré ámúhake ájcúne tájpi ámuha méijcyáhi. Muurá wákimyeí múnáajpi íwákimyeí áhdó ujjúhi. ⁸ Aane ámuha tsácoomívú meúújetécóómi múnaa ímí ámúhake iwáátsúcúne májchotsóné mémájchoco panévare ámúhake ditye ájcune. ⁹ Aame mébóhíitsoco técoomí múnáadítyú chéméméhjike. Áhdure méúúbálleco tsúúca Píívyéébe avyéjuejte ditye íjcyáiyóne. ¹⁰ Áanetu tsácoomí múnaa ámúhake wáátsúcútúhajchíí múu ulléjjtónéj pñnévú íjcyáne néehíi: “Íñe ámúhá cóomi ííñú múúháj tuhááñeri íjcyane ámúhadívú muha mepíchóujcámeí ámúhá hallurí ímityúné íjcyané uubálle. ¹¹ Aame ihdyu óví muhdú ámuha méijcyáhi. Muurá Píívyéébe avyéjuejte ámúhá méijcyájúcoóiyáhi.” Ehdu méneeco diityéke. ¹² Aane ámúhake o néé ehdu ámúhake dáríívémeke muurá Píívyéébe ávyetá íhnáho ícúbáhraá muhdú míamúnaa ícyahíjcyané íímíbájchócooca Tsodóóma múnáadi ícúbáhráíñe ehniíñevu.

*Lléébópityúne míamúnaa
(Mt 11.20-24)*

¹³ ¡Máidáátsoju tsáma tene pájtyeíñe Coratsíii, Betsáidaa, íjcyácoomícyu múnáake! Muurá íñe méénuráityúronéhjí o méénuhíjcyáné Tííroó, Tsidóoo, íjcyácoomícyuvu o méénuca tsúúca ímítyú íhvéjtsóne ímíánejcúvuréjuco ditye íbúwáávéiyóne. Áanemáa muurá íatéréejahjívú íujcámeíñe ballíjyuri ávúhcúiyómé teene íhvéjtsóné uubálle. ¹⁴ Áánellii muurá ditye ícúbáhrámeíñe ehniíñevu ícúbáhrámeíimye diitye Coratsíii, Betsáidaa, íjcyácoomícyu múnaa muhdú míamúnaa ícyahíjcyané Píívyéébe nihñéetsihvuré ímíbájchócooca. ¹⁵ Ahdu muurá téhdure Capenaáo múnáake pajtyeíñe

múhdumé ‘mityámityá’ tsíñáávehíjcyámeke. ¿Jtsúcunúméubá ííhtsútúúvéiyóne? Áánerá íllure wágóóóveímye.

¹⁶ Ahdícyané múhdumé ámúhake lléébone muurá ookéjuco lléébone. Áánetu ámúhake lléébotúmé téhdure oke tsá lléébotúne. Aane oke ílléébotúneri téhdure okée wállóóbeke tsá ditye lléébotúne. Ehdúhjáa Jetsóó diityéké túkëvejtsóhi.

70-meva iúwáábójétsihdyu óómiñe

¹⁷ Aanéhjáa diitye 70-meváké dibye uwáábovu wállóome mityane imíjyúú iúwáábójétsihdyu iwájtsíneri. Aaméhjáa dííbyeke nééhií:

—Ávyéjuúbej, muurá naavémú múhake lléébohíjcyá tsaaté pañe íjcyámeke dímyémeri muha meíjchívyétsócoóca.

¹⁸ Áánéllihéyhjáa neebe diityéke:

—Éée, tehdújuco teene tsúuca páñétúejpi Naavéné íjcyároobe táhjatsámeíñéllíhye. Muurá ó ájtyumí éhne múúne chíjchi rórihcyódú dibye íévéhóówatu áákityéne. ¹⁹ Muurá ámúhá pañévú ó picyóó tatsíjpa tamyémeri ámuha diibye mémunáajpi Naavéneke metáhjaki. Áánéllí tsá íiná ámúhake tútávájtsóityúne. Téhdure ííñimýmuma óóvimu íjcyarómé tsá ámúhake tútávájtsóityúne. ²⁰ Árónáa ihdyu mémityájkímyeídí téeneri eene naavémú ámúhake ávyéjuúlléneri. Múu imityájkímyeíiyódú íivane Píívyéébekeeré mityajtsó tsúuca ámúhá mémeháñé dííbyé waajácúháámitu cáátúváneíllíhye. Ehdúhjáa diityéké neébe.

Jetsóó Cááníkye dúúruváne
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Aanéhjáa Cááni Píívyéébé Apííchó Jetsóoke ímíjyuuvu ájcuube dííbyeke dúúruvaabe nééhií:

—Ayúju Táácááni Píívyéébeéj, níjkyejíi, ííñujíi, íjcyáné aabájaabe u íjcyáabej, uke téhdújtsóobéré ó duurúvá ímiáájú ídáátsojtédívú u bóhówátsohíjcyáné hallúvu. Áánetu tehdújuco tsá waajácu múnaa íjcyane ítsúcunúmeíhíjcyámedívú u bóhówájtsotú téene. Ahdícyané ihdyu, Lli, óví ehdu teene muhdú u tújkevéeíllédu.

²² Ehdúhjáa Cááníkye idyúúrúvátsihdyu neébe:

—Muurá ihdyu Llihíyó oke picyóó tajtyéeveri míamúnáake iwáájácútso muhdú diityédítýú íjtsámeíñe. Tsá muurá múhá wáájácútú dííbyé Hajchi o íjcyáábé íjtsaméi. Apáábyéré diibye Llihíyó waajácú muhdú o íjcyane. Áhdure idyé apáábyéré ó waajácú muhdú dibye íjcyane. Áhdure teene tsaatédívú o bóhówájtsóméré waajácúhi.

23 Ehdúhjáa iñétsihdyu ímamyémuke ííténe neébe:

—Maímijyu ihdyu ámuha meíjcyane o méénuhíjcyané ámuha maájtyumíme. 24 Muuráhjáa éjyuúvú Píívyéébe ihjyú uubálle múnáama íhtsutúme avyéjute oke ítsohíjcyará íñe ícyooca muhdú o méénuhíjcyané ámuha maájtyumídú íájtyúmíroki. Áhduréhjáa imíllerómé o íhjuváne illéébone. Áronáacáa tsáhái téjyu o bóhówáávetúne. Ehdúhjáa Jetsóo néé ímamyémuke.

Tsamáaría múnáajpi píáábóné uwááboju

25 Tsáijyúhjáa tsaapi taúhbájú uwááboobe dííbyeke imújtátsóro neéhií:

—Uwááboobej, ¿aca muhdú ó íjcyáiyá múijyú o dsíjívéjúcóóítyúne bóhí o újcuki?

26 Áánélliihyéhjáa neébe:

—¿Muhdúta neéne taúhbajuj?

27 Áánélliihyéhjáa neébe:

—Muurá neéneé: “Múu wajyú Dípiivyéébe Díavyéjuube íjcyáábeke ávyeta díííbúutúré páneere muhdú u íjcyáneri díjtsaméiyi. Áhdure múu pamévakéré wajyú muhdú u wájyúmeídyu.”

28 Ehdúhjáa díbye neénéllii Jetsóo néé dííbyeke:

—Éée, tehdújuco. Ahdícyane óvíi tehdu ú íjcyá múijyú u dsíjívéjúcóóítyúne bóhí o újcuki.

29 Áánélliihyéhjáa ityáhjátsámeítyu tsiíñe neebe dííbyeke:

—¿Aanéhaca caatyéké ó wájyúiyáhi?

30 Áánélliihyéhjáa idyé Jetsóo néé dííbyeke:

—Tsaapíi Jerotsarétu Jericóovu péébeke naní múnáa imyéénúne dííbye éhnénéhjí dojtú píruno íwajyámúúnemájucó. Áánemáa péjucóomé díbye tétsíiyé dsíjíveri íjcyánaaáca.

31 Áánáacáa llúúváabe tééjuri péébe úújeté dííbyedívu. Áróóbedíi íícúvétuube pajtyeíñúhi. 32 Áhdurée duurúvájá pañe wákímyeíhíjcyaaabe péébe dííbyeke ájtyúmíroobe pajtyé tsapéhduré dííbyedi íícúvétuúbe. 33 Áánetúu Tsamáaría

múnáajpi péébe dííbyeke íájtyúmííbedi mítyane ídáátsovéhi. 34 Aabée ihdyu dííbyeke dítye túúvátsonéhjí ityáábóne bíjínúhi. Áábekée ííjjudi tsajtyeébe tsaaté javu tépejco ityéhmeki. 35 Ááne tsítsíívevúu tééja múnáájpikye íáhdóne neébe: Áánúke téhmeco. Aane néhi tsiíñe tsíeméné dííbyema u áhdóhajchíi o óómídyu uke ó óómíchoóhi. Ehdúu méénuube Tsamáaría múnáajpi.

36 ¿Aané caabyé díityédítyú tsíjpiye íjcyároobe naní múnáa ícúbáhraíñúúbeke wájyúhi?

37 Áánélliihyéhjáa neebe Jetsóoke:

—Íhya eenée dííbyedi ídáátsóvéne píááboóbe.

Áánéllihyéhjáa neebe dííbyeke:

—Tehdújuco. Ahdícyane óvíi tehdu ú meenuhi.

Máátámúpike Jetsóó ááhivéne

³⁸ Áané boonétúhjáa idyé Jetsóó ímamyémuma péébe úújeté tsácoomíwuúvu. Átsihyíhjáa íjcyalle Mááta tsaímíyé díityéké ihjyávu waatsúcupejtsóhi. ³⁹ Áijyúhjáa dííllé naalle Maaríá Jetsóó lliínevú ácuuvé díbye úwaabóné illéébúcuunúki. ⁴⁰ Áánáacáhjáa diille Mááta tsíñehji imyéénúneri íjcyalle Jetsóoke néehíi:

—Ávyéjuúbej, ¿íveekí aalle táñaalle íñe o méénúnéhjitu tsá oke píáábotúne? Díñe bo okéi dille ípíáábokij.

⁴¹ Áánéllihyéhjáa Jetsóó néé díílleke:

—¿Aca íveekí eene tsíñehji u méénúneriyé ú ijjácunú táuwaábori íícúvétulle? ⁴² Muurá ihdyu tehdújuco Maaríá méénune tsá múha dííllédívú cátúhtsóityuróne. Ehdúhjáa Jetsóó néé Máátákeé.

11

Píívyéébema meihjyuvané Jetsóó úwaabóne

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Aabéhjáa tsáijyu Píívyéébema íhgyúvānetu níjkévānāa tsaapi ímamyémudítýú néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, cána múúhakye duwáábó muhdú múúne Píívyéébema meihjyuvané éhnehjáa Jóáa ímamyémuke úwaabódu.

² Áánéllihyéhjáa neebe:

—Íllu múu íhgyúváhi:

Múúháj Caáni níjkyéjiri u íjcyáabej, uke muha máávyéjujtsó dúúrúvamére. Aabe ihdyu díavyéjuvu múúhakye dúúcúne u ímillédú múúhakye túkevéjtsó ííñújiri muha meíjcyámeke muhdú níjkyéjiri u méénuhíjcyádu.

³ Aabe óvíi múúhakye majchóvú ú ácu híjcyá páijyuvaré téene tájpi muha meíjcyaki. ⁴ Áhdure muha ímityúné meméénuhíjcyané múúhadi dídáátsóvéne dábajíívé múúhakye ímityúné méénuhíjcyámedi muha meídáátsóvéne teene maábajíívéhijcyádu. Áhdure múúhakye íhvéjtsótuubéré píáábohíjcyá mávaríjchojúúnevu muha metáhjátsámeityuki.

⁵⁻⁶ Ehdúhjáa díityéké íñétsihdyu tsiíñe neebe:

—Muurá tsaapi ámuha menáhbévahíjcyaaabe tsáijyu pécójpñe ámúhadítýú tsáápiikye neetéiyáhi: “Muúbej, cána okéi óvi daacu ámúha májchotu táñahbévaabe tahjyávu

wájtsiibeke o májchótsoki. Ávyeta tsá íinéúbamá o íjcyatúne.”
 7 Ehdu dibye néénéllíi icyuwájá pañétú nééíyoobe dííbyeke:
 “Tsáhájuco o píívyetétú uke o ájcune. Tsúúca muha mécuwáhi.
 Tsúúcajáne llééhowa wátájcámeíhi.” 8 Ehdu muurá ámúhadítú
 tsaapi íñahbéváabeke íñéérone ájcúiyá dibye táúmeíñevu
 éhniíñevúré dibye ipátsárijcyótuki. 9 Ahdícyané ihdyu múu
 táúmeí Píívyéébeke tééne tájpi ámuha meíjcyane ámúhakyé dibye
 iájcuki. Métsúúraméí ímí ámuha meíjcyáiyóneri ámúhakyé dibye
 ipiááboki. Áhdure métáuméí ámúhakyé dibye ityúkévétjsoki.
 10 Muurá tééne tájpi íjcyane táúmeímyeke ájcuúbe. Ímí
 íjcyáiyóneri tsúúrameímyeke piááboobe. Dííbyeke túkevétjsujo
 táúmeímyeke túkevétjsóobe.

11 ¿Aca íjcyámé tsaate ámúhadítú íjtsiméné majcho
 táúmeícyooca nééwayúvúré ájcúiyóme? ¿A amóóbeke tetsi
 táúmeíñáa ájcúiyómé íñimiyédívúre? 12 Áhdure ¿aca ííhyúu
 táúmeítsike ájcúiyómé óóvihódívúre? 13 Muurá ámuha
 míamúnaa ímityúmé meíjcyarómé méimíllé ámúháj tsíimeke
 ímiáánevúré maájcune. Aanéjii awáá muurá ámúháj Caani
 níjkyéjiri íjcyaaabe Ípííhó picyóó dííbyeke teene táúmeímyé
 pañévu. Ehdúhjáa Jetsóó úwaabó ímamyémuke.

Jetsóoke Naavéné piabóné tsaate nééneé
 (Mt 12.22-30; Mc 3.20-27)

14 Íjcyaabéhjáa tsaapi naavéné ípañe íjcyaaabe íhjuvátuúbe.
 Aanéhjáa naavéneke dííbyé pañétú Jetsóó wáágóóné boone
 tsúúca íhjuvaábe. Ááneríhjaa míamúnaa ullévenúhi.
 15 Áronáacáhjaa Jetsóodítú tsaate néehíi:

—Aadi muurá naavémuke waagóohíjcyá tsaate pañétú di-
 itye naavémú avyéjuube Betsebóó piáábóneríye.

16 Áhduréhjáa tsijtye dííbyeke íllure mávárijchómé
 nehíjcyá dibye méénuráítyuróné íévéhoowávú imyéénuki.
 17 Áronáacáhjaa diityé íjtsaméí iwáájácúne neébe:

—Muurá tsané avyéjunte tsajjítóré íjtsámeítyúmé ímityúné
 idyáriívéjcatsíñe ílluréjuco íhvejtsóné íavyéju. Áhdure
 muurá tsája múnaa ímityú idyáriívéjcatsíñe ílluréjuco
 wáchájánújcatsíñe. 18 Ahdu íivane muurá Naavéné
 íhyájkímukéré iwáágóoca íllure íavyéjú újovéjtsóiyáhi. Ehdu
 íñe ámúhakyé o néé naavémú avyéjuubévá Betsebóó oke
 piáábóneríyé diityéké o wáágóohíjcyané ámuha óhdityu
 menéénéllíihye. 19 Áánetúhaca ¿múúbé piááborí ámúhá
 mamyé mú waagóohíjcyá diitye naavémuke? Áyu cána oke
 menej. Tsá muurá ámuha menééítyuró Betsebóó piáábori ditye

wáágóohíjcyáne. Íllure ámuha mémujtá ehdu meíhjuváneeri.
 20 Muurá ihdyu Píívyéébe oke píáábóneri ó waagóohíjcyá
 naavémuke tsaaté pañétú téenetu ámuha méwáájácu tsúúca
 dííbyé avyējú íññújiri ámúhama íjcyájúcooróne.

21 Muurá íhtsútúúbé jatú tsá ñná múha tsájtyéítyuróne.

22 Áronáa dííbyé ehniíñevu íjcyaaabe dííbyedítúyú dójtúiyá
 páneere dííbyé méénujcátsiháñe. Ááne dííbyé tsíeméné ímillédú
 méénúíyoobe.

23 Ehdu néene muurá oke ipíaabóné ímilletúmé táwákimyéí
 íllure ímíllé óhdivu ityútávajtsóne. Aame tahñéjté íjcyáíyómeke
 íllure óhdityu mótátsohíjcyáhi.

Ípyée íjchívyémé pañévú tsiíñe naavéné óómiñe
 (Mt 12.43-45)

24 Átsihdyúhjáa idyé tsiíñe Jetsóó néehíí: Muurá múúne
 naavéné míamúnáájpi pañétú íjchívyeebe pehíjcyá íjcyáítsí
 néhcoobére. Aabe íjcyáíyotsíí íájtyúmítúnéllíí íllu íjtsámeíhi:
 “Tsiíñe ó óómií bīwáábé pañévúré ópée o íjchívyéébé pañevu.”

25 Ahdújuco muurá óómiíbye ájtyumíváné dííbye ípyée
 íjchívyéébeke ímíwu peevéébé ehne múu jaa líjyahdu néébeke.

26 Áánéllíí múúne nahbévaabe tsijtye 7-meváké ehniíñevu
 ímityúmeke díityémá tsiíñe iúcaáve dííbyé pañevu. Áábeke
 muurá íhdée ícúbáhráné ehniíñevu ícúbáhraábe.

Íñerí meímíjyuuvéne

27 Ehdúhjáa Jetsóó néenaa tsáápille míamúnááj píñétú
 kéévánécoba néehíí:

—¡Maímijyu ihdyu díille ukée itsíímáváábeke píívyétsolle
 íjcyanej!

28 Áánéllíihyéhjáa neébe:

—Éée, tehdújuco. Áhdure ¡maímijyu Píívyéébé uwááboju
 cáhcujtsómé íjcyanej!

Míamúnaa Jetsóoke néé díbye méénuráítyuróné imyéénuki.
 (Mt 12.38-42; Mc 8.12)

29 Téijyúhjáa mítyane míamúnaa píhcyaaavé Jetsóodívu.
 Áámekéhjáa úwááboobe néehíí:

—Ámuha muurá ícyooca íjcyáné míamúnaa ímityúme. Aame
 ¿íveekí ámuha méimíllé méénuráítyuróné o méénune ámuha
 oke mecáhcújtsómejñviri? Óvíi ihdyu Píívyéébé ihjyú uubálla
 múnáájpií Jonáake pájtyedu néene oke pájtyénetu ámuha
 méwaaájácu dííbyéjuco míamúnáake o pájtyetétsoobe o íjcyane.
 30 Muuráhjáa dííbye muhdú tene pájtyénetu Níínibé múnna
 waajácu ímiáánéjuco Píívyéébe dííbyeke wáalloóne. Ahdu

muurá Míamúnáájpídívúu o ípívyéévéébeke tene pájtyénetu míamúnaa waajácuú dityée ímíjpyeténe ipájtyeté Píívyéébe oke wáalloone. ³¹ Aane muurá Píívyéébe míamúnaa muhdú icyahíjcyané ímíbájchócooca tsáápille tsííñé iiñúji múnáalle ámúhadívú néétsoó ámuha mecáhcútsohíjcyátunévu. Muuráhjáa tsíhyullétú tsaalle Tsaromóó uwáábó illééboki. Aallée muurá ímí cáhcujtsóhi. Áánáa ¿íveekí dííbyeúvú ehniíñevu o íjcyaaabe o úwaabóné tsá ámuha mecáhcútsohíjcyatúne? ³² Téhdure muurá Níinibé múnáaúvú ámúhadívú néétsoóhi. Muuráhjáa Jonáa diityéké úwaabóné icyáhcujtsóne ímíjpyetéme. Áánáa ¿íveekí dííbyeúvú ehniíñevu o íjcyaaabe o úwaabóné tsá ámuha mecáhcútsohíjcyatúne?

Méháluúúcu peetédu nééneé

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Tsá muurá peete tsíeménevu maávohjácóityuróne. Muurá ihdyu cáámevu íboohówátsihvu mépicyóó tene íájchúcunúki. ³⁴ Ahdu muurá ámúhá hálluúúné peetédu nééneri ímiáánéré ámuha meííteneri metsúúrameíhajchíí tééneturé ámuha mébóhówaúcúnuúhi. Áánetu ímityúnéré ámuha meííteneri metsúúrameíhajchíí téhdure tééneturé ámuha mébóhówaúcúnuúhi. ³⁵ Áánéllii téíibúwá méíjcyaco ímiáájú ámuha tsúúca mewáájacúné múhdurá meúraávyétuki. ³⁶ Muurá ténejcu wáájacúme ímityúné meénújúcootúme ííne ímíjyaúrójucó íjcyane éhne múúne peete ájchúcunúnej tééveri meíjcyadu.

Paritséómuma taúhbájú uwáábojtéké Jetsóó núcójpívetsóne

(Mt 23.1-36; Mc 12.38-40; Rc 20.45-47)

³⁷ Ehdúhjáa Jetsóó uwáábóné boone paritséomuube dííbyeke tsajtyé ihjyávú imájchótsoki. ³⁸ Aabéhjáa íhyójsi níjtyámeítyuube májchóneri díibye paritséomuube ullévenúhi. ³⁹ Áánélliihyéhjáa Jetsóó néé dííbyeke:

—Ámuha muurá ámúhaj pí hállúre méímíbáchómeíhijcyáhi. Árónáa ámúhá íjtsaméí ímityúne. ⁴⁰ ¡Tsá muurá ámuha mewáájacúmeítyúne! ¿Aca tsá ámuha mewáájacutú téhdure méíjtsaméí metéhmémeíyóné méjpi menítyámeíhijcyádúre? Muuráhjáa ímiáámé meíjcyá Píívyéébe meke ípívyejtsóhi. ⁴¹ Áánéllii múu íjpií, íjtsaméii, íjcyane tehme ímí íjcyaki.

⁴² ¡Máidáátsoju ámuha paritséómuke tene pájtyeíñej! Muurá tehjújúcooro Píívyéébeke ámuha meíícúvehíjcyané ámuha bájtsoháñeri. Árónáa ¿íveekí tsá ámuha meíjtsámeítyú dííbyeke mewájyúíyóneri? Áhdure ¿íveekí tsá ámuha míamúnáama

ímíñeúvú meíjcyatúne? Tsá muurá tsáneeríyé dííbyeke meúraávyéne tsiíñe meíhvéjtsóityuróne.

⁴³ ¡Ahdícyane máidáátsoju ámúhake tene pájtyeíñej! Muurá ámuha méimíllé pihcyáávejááné pañe íboohówátsihjíríyé meíjcyane. Áhdure ámuha méimíllé míamúnaa ámúhake ávyejúúlléne.

⁴⁴ ¡Áámeke ámúhake taúhbájú uwáábojtémá máidáátsoju tene pájtyeíñej! Muurá ímityúmé ámuha meíjcyárómeke míamúnaa ítehíjcyá pánehjídú ímiáámeúvúdú éhne múúne níjkyéné pañe nehníwu néerone pánehjídú hallu imíwu meíítedu.

⁴⁵ Ehdúhjáa Jetsóó néenélii taúhbájú uwáábojtédityú tsaapi néé dííbyeke:

—Uwááboóbej, ehdu aatyéké u néeneri múúhadívú ú wáájatsóhi.

⁴⁶ Áánéliihyéhjáa neébe:

—¡Téhdure ámúhake idátsó pajtyeíñe! Muurá ámuha íllure métúhútsohíjcyá míamúnáake ámúhá íjtsaméityúré ámuha meújcúné uwáábori. Muurá ámuha meíjcyarómé tsá tehdu meíjcyatú eene ámuha meúwáábohíjcyádu.

⁴⁷ ¡Ahdícyane máidáátsoju ámúhake tene pájtyeíñej! ¿íveekí ámuha éjyuúvúu Píívyéébé ihjyú uubálle múnáake ámúhá íhdé múnáaúvú dsíjívétsohíjcyámé níjkyénetu diityéúvu nááv ménícyohíjcyáhi? ⁴⁸ Ehdu ámuha meméénúnetu muurá méwaajácu ámúhá íhdé múnáaúvúu ícyahíjcyajíjtóré ámuha meúraavyéne.

⁴⁹ Muurá Píívyéébe néehí: “Ó pícyoó o tükévéjtsóneri íhdétújuco iwáájacúné úúbálléímyeke. Téhdure ó pícyoó uwáábojtéke. Áamedityú muurá tsaatédí ícúbáhraímye. Tsíjtyeke dsíjívétsoímye.” Ehdúu Píívyéébe néehí. ⁵⁰ Aane muurá téhdure ícyooca íjcyáné míamúnáake dómájcoó ííñují ípívyéévétsihdyu ícyoocávú Píívyéébé ihjyú uubálle múnáake tsaate dsíjívétsohíjcyáné díbye diityémá ímíbájchoíñe.

⁵¹ Muuráhjáa Abéeke íñahbéré dsíjívétsóné boone tsíjtyeke ámúhá íhdé múnáaúvú dsíjívetsóhi. Muuráhjáa Tsacaríaake dsíjívetsómé duurúvájama Píívyéébé ícúvé cóvátsóméíhíjcyáné wáíjí ráhoúcunútsihvu. Aane ámúhake o néé íñe ícyooca íjcyáné míamúnáake téhdure téené ímíbájchó dómájcoíñe.

⁵² ¡Ahdícyane máidáátsoju ámúhake tene pájtyeíñej! Muurá ímiáájú míamúnaa wáájacúiyóné ¿íveekí ámuha métúhútsohíjcyá tsíhdyuréjuco meúwáábóneri? Ditye tene

icyáhjújtsóne úráávyéiyóné ámuha métúhútsohíjcyáhi. Aane muurá ámuha meíjcyarómé tsá ímíñeúvú teene meúraávyetúne.

53-54 Ehdúhjáa Jetsóó íhjuváné taúhbájú uwaábojtémá paritséómuke tsaríwu pajtyéhi. Aaméhjáa dííbyeke panévatu dilló tsane dibye múhdurá áñújcúhajchíí dííbyedítýú ímityúné íhjuvároki.

12

Ímamyémuke Jetsóó téíbúwajtsóne

1 Téijyúhjáa ávyetá mityáné míamúnaa píhcyaaavémé wájóócjatsíñáa Jetsóó néé ímamyémuke:

—Téíbúwá méíjcyaco aatye paritséómú bañú múnaa ímiáámeúvúdú íjcyámeke. ² Muurá téévéneúvú méénúmeiyóné tsá tétsihvúré níjkéváityúne. Muurá pámeere ñná méénuhíjcyané bóhówááveéhi. ³ Múha wáájácútúnáa ámuha míjcohó pañévú meíhjuvaróné waajácúmeíhi.

Píívyéébedi múu íllityéhi

(Mt 10.26-31)

⁴ Ámuúha táñahbému, tsá múu íllityétú míamúnáadi apáañéré méjpi dsíjívétsóiyómedi. ⁵ Áanetu ihdyu múu íllityé Píívyéébedi múijyú ámuha meíjchívyéityuwa cúújúwá pañévú ámúhake wáágóóiyóóbedi.

⁶ Muurá 5-meva coomímú míjñhwuúcúré áhdómeiyómeke téhmeébe. ⁷ Aabe muurá téhdure waajácú ámúhá níwájúñné múhdújivá íjcyane. Áanéllii tsá múu íñnerí íllityétúne. Muurá diitye coomímú ehniñevu ámuha méwajyúmeíhi.

Jetsóoke meúraavyéné metóónúityuróne

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Muurá Míamúnáájpídívúu o ípívyéévéébeke iúraavyéné toónútúmeke ó bóhówájtsóo níjkyéji múnáadivu. ⁹ Áanetu íllure toónuhíjcyámeke tsá o bóhówájtsóityúne.

¹⁰ Muurá íñe Míamúnáájpídívúu o ípívyéévéébedítýú ímityúné íhjuváromedi Píívyéébe ídáátsóvéne teene ábájúvéhi. Áanetu ihdyu dííbye Apííchotu ímityúné íhjuvámédi tsá dibye múijyú ídáátsóvéityúne.

¹¹ Ehdúhjáa íñétsihdyu neébe:

—Tsaate ámúhake píhcyáávejáané tehmejtéma ámúhá íñújí avyéjuté élleu tsájtyécooca tsá múu íjyácunútú muhdú íhjuváiñeri. ¹² Muurá ihdyu Píívyéébe Apííchóré ámúhake tükévajtsoó ámuha meíhjuvaki. Ehdúhjáa Jetsóó néé ímamyémuke.

Tsá múu íjyáacunútú mítyane iéhnéváiyóneri

13 Téjyúhjáa tsaapi míamúnááj pínévú nées dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, tañáhbeke diñe dibye oke idyówajcáro múhtsi wáábyuta múhtsij caani pícyohíjcyánetu.

14 Áronáacáhjáa Jetsóó nées dííbyeke:

—¿Aca múha oke picyóó téeméné ímibájchoobe o íjcyaaabe ámúhtsikye o dówajcároki?

15 Tsá múu mítyane iéhnéváiyóneri úmúúpívyetúne. Tsá muurá mítyane meéhnéváne tájpi tsaímíyé mejjcyáityuróne.

16 Ehdúhjáa dííbyeke iñéené boonétú pámeekéré iúwaabóné úúbáleebe ehnéva múnáájpídityu. Íllúhjáa neébe:

—Íjcyaabée tsaapi ehnéva múnáajpi. 17 Áábe bájtsoháñée mítyane néesvántu íllu íjtsámeííbye: “¿Aca kiávú íñe ó aahívétsoó tabájtso áyánejjívari?” 18 Áronemáa neébe: “Óubá éhne teene ááhívétsámehíjcyaja o wácávyáhóne éhnííñevu mítyájácoba o áméjtsójá pañévú ó pícyoóhi. 19 Ááne íllu ó íjtsáméííhi: Ícyooca ihdyu tsá íñá óhdityu píhtotúne. Áánéllii pevétaréjuco íbúwajíí o íjcyaiñe óhdityu o májchoíñe, o ádoíñe, píhtójúcóótúnéllíihye.”

20 Ehdúu dibye ítsámeííhíjcyáronáa Píívyéébe nées dííbyeke: “Tsá mía u wáájácúmeítyúne. Muurá ípyejco tsúúca ú dsíjiveéhi. ¿Ácooca eene u éhnévahíjcyánécoba muhdúíhyaja?”

21 Ehdú muurá pajtyéíñe íhdyunéré éhnévahíjcyámema. Aame Píívyéébedívú ídátsohree.

Ihñéjteke Píívyéébe téhmene

(Mt 6.25-34)

22 Ehdúhjáa díityéké iñétsihdyu Jetsóó nées ímamyémuke:

—Tsá múu apááñeríyé íjtsámeítyú íñe tájpi íjcyáneri. 23 Tsá apááñeré majchoo, wájyamuu, íjcyáne tájpi mejjcyatúne.

24 Cáhawáá méjtsúcunu muhdú wahpéjté íjcyane. Tsá muurá ditye mújyú wákímyeítyú téene tájpi íjcyaki. Pane tsá ditye imájchó pícyootúne. Árome íjcyá Píívyéébe tájpi. Aanéjii muurá díityé ehnííñevu ámuha míamúnaa méwajyúmeíhi. Áámeke tsá ámúhake dibye íñetú píhtótsóityúne. 25 ¿Aca íjcyaaabe tsaapi ámúhadítyú éhnííñevu icyáámenúné ímíleebe iye cáámenútsámeííyoóbe? Tsáhaá. 26 Muurá tsane túhúúturóné tsá ámuha meméénúityuróne. Aanéjii tsá múu íjtsámeítyú tsane imyéénúiyóné ámuháyé mepíívyetéíyónejíívari.

27 Téhdure cáhawáá méjtsúcunu wajcóháñe múhdutú iye tsaímíyé píívyehíjcyáné pevétaré íjcyaróne. Muuráhjáa ávyéjuube Tsaromóóvú tsijtye ávyéjúté ehnííñevu íjcyaróóbé avyéjú wajyámu ímí tsá úújetétú teene wajcóháñe ímivu.

28 Ehdu muurá Píivyéébe tsaímíyé téhmehíjcyá wajcóháñé wahájchotaré íímí Íjcyane íllúhwuúré tsúúca chémene. Aabéjii awáá muurá ámúhakye éhniíñevu tsaímíyé téhmehíjcyáhi. Ehdu teéne, ámuúha cáhcujtsópítyúné míamúnaaj. 29 Ehdu nééne tsá múu áábímíyeyú tééne tájpi ámuha meíjcyane tsáijyu ámúhadítyú píhtórónáaaca. 30 Muurá ihdyu Píivyéébeke cáhcújtsotúmé áábímíyeyí ipíhtócoóca. Áronáa muurá ámúháj Caani Píivyéébe waajácú iná ámúhadítyú píhtone. 31 Áánéllii múu ámuha mepíhtóróneri íícúvetúmé tsúúrameí múhdutú tsaímíyé Píivyéébeke iúráávyéne dííbyé avyéjuvu iúcaávéiyóneri. Áijyu ihdyu tsá ámúhakye díbye íinetú píhtótsóityúne.

*Ímí níjkyéjiri meíjcyane Jetsóó úwaabóne
(Mt 6.19-21)*

32 Muurá ámuha tahñéjté ídátsó éhne múúne obééjámú áyáméwu Íjcyadu. Árome tsá múu íínerí áábímíyeyúne. Muurá ámúháj Caani Píivyéébe imíllé ámúhakye iújcune íavyéjuvu. 33 Áánéllii múu ámúhá tsíeméné íñhájihénúne píaabó ídáátsóméhjike. Muurá íñe ííñújiri múhajchotá Íjcyáityúné ámuha meéhnéváne tsaímíyé meícyahíjcyádú nééne íjcyá níjkyéjiri múijyú muhdú Íjcyáityúmé ámuha meíjcyaiñe. Téhulle muurá meíjcyane tsá tútáváávéityúne. Muurá ííñújiri naní múnaa ámúhakye tútávátsohíjcyádú nééne tsáhájucu téhulle Íjcyáityúne. 34 Muurá kénejcú éhniíñevu ímí ámúhakye pájtyénéjcuríyējuco ámuha meíjíiveíñe.

Jetsóó tsááiñe metéhmene

35 Ahdícyane ímíñeúvú meíjcyátsííivyéne oke météhmeco éhne múúne ávyéjuube tsaatétsí táábávájcatsíñé wañéhjiri Íjcyáábeke íúnú múnaa téhmehíjcyádu. 36 Muurá múúne téhmehíjcyámé díbye llééhówatu díllóvácooca íícúí ipááyúcuki. 37 Ehdu muurá íavyéjúube íjtsóré Íjcyámedívú díbye wájtsime ííne imíjyaú íjcyá dííbyema. Muurá iwájtsidu tsaímíyé díityéké imájchótsómema nahbévájcatsíbye. 38 Maímijyu ihdyu dítye Íjcyane tsáijyu múu pécójpiñéuba mityá cóójiháñé pañévú tsáároobe tsaímíyé dííbyeke téhmehíjcyámeke díbye ájtyumíváme. 39 Muurá tsája múnáajpi múijyú naní múnáajpi tsááiñe iwáájácuca cúwátuube ihjya téhméjá pañévú tsá díbye úcaávéityuró íñániki. 40 Ahdícyane meíjcyátsííivyéne méítsohíjcyaco o tsááiñe. Muurá ámuha meíjtsámeityúnáa Míamúnáájpidívúu o ípívyééveebe tsiíñe ó tsaáhi.

*Tsaatétsi wákímyeíñetu íjcyáné uwááboju
(Mt 24.45-51)*

41 Ehdúhjáa Jetsóó néénéllii Péédoro néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ¿a múúhakyéré ú úwáábohíjcyaj, mityá pámeekérej?

42 Áronáacáhjáa tsiíñe neébe:

—Muurá tsaapi tsaímíyé íavyéjúúbema wákímyeííbyeke pícyoobe ihyájkímú tehmeébedívu. Aabe muurá diityéké ímí íícuvé ííné tájpi ditye íjcyáíñéhjitu. 43 Ahdícyane maímijyu dibye íjcyane íwákímyéiyi íjcyáábeke íavyéjuube ájtyumívaábe. 44 Muurá ímiááné ámúhake o néé ímiáábé íjcyáábeke íavyéjuube ihñévú téhmetsóne. 45 Áánetu íjcyaaabe tsaapi ímítyuube íavyéjuube ‘íhcúí óómíityúné’ íñéene íwákímyeí íbúwá íjcyátuúbe. Ehdú neébe muurá íllure ihyájkímuke imyéénúne ímíllédú wañéhjineriyé pehíjcyá lílyícyáveebére. 46 Aabe muurá ehdu ícyahíjcyánáa íavyéjuube óómiíbye tuvááová dííbyeke dibye íjtsótúnáaáca. Áábeke ílluréjucó dibye ícúbahráné tsaate íwákímyeí múnaa ímítyúmeke imyéénudu.

47 Ehdú muurá íavyéjuube íúnú múnáake ícúbahrá dibye ímíllédú dííbyé wákímyeí imyéénúiyóné wáájácúromé tehdu méénútúhajhííjyu. 48 Áánetu iwáájácútúné hallúriyé ímityúné méénúmeke íhstútaré ícúbáhraábe. Muurá mepíáábómedi méijyácunú ímí ditye íjcyáíyóneri. Áhdure tsíeménevu meníwáávémedi méijyácunú ímí ditye téhméiyóneri.

*Jetsóó hallútú míamúnaa tsarílléjcatsíñe
(Mt 10.34-36)*

49 Muuráhjáa ííñujívú o tsáá táhallútú míamúnaa ítsarílléjcatsíki. Aane íhdyu múhdutúiyó téené pañéjucó meé. 50 Muurá o ícúbáhrámeíñe níjcautu ó dsíjiveéhi. Aane ávyeta múhduúvúrá ó íjtsúcunúhi. 51 ¿Aca ámuha méíjtsúcunú tsaímíyé míamúnaa íjcyá o tsááne ííñujívú? Muuráhjáa íhdyu o tsáá míamúnaa tsajjítóré íjtsámeityúmé táhallútú ítsarílléjcatsíki. 52 Aane muurá ícyoocátú tsané múnaa íjcyarómé tsarílléjcatsíí táhallútu. Muurá tsaatédítýú ímunáajte oke cáhcújtsóhajhíí tsaatétsi cáhcújtsótumútsi tsarílleé diityéke. Áánetu diityétsiyé cáhcújtsóhajhíí ímunáajte tsarílleé diityétsikyé. 53 Muurá cááni tsarílleé íllíkye oke dibye cáhcújtsóné hallútu. Áhdure ílli tsarílleé cááníkyeé. Áhdure ídsi tsarílleé tsííjjuke. Áhdure tsáápille íaajaké tsarílleéhi. Ehdú muurá panéjcuávú míamúnaa tsarílléjcatsíí táhallútu.

Íná pájtyeíñé úúbállenéhji

(Mt 16.1-4; Mc 8.11-13)

⁵⁴ Téhdurehjáa tsiíñe Jetsóó néé diityéke:

—Muurá ámuha nuha áabatéhjycyanéjcutu ojtso bóhówáávécoca menéé maálleíñe. Ahdújuco tene állene.

⁵⁵ Áhdure tsiíñejcutú kíjyeba tsáácooca ámuha menéé píjcyaba íjcyaiñe. Ahdújuco tene íjcyane. ⁵⁶ Ehdu muurá ímiáámeúvúdú ámuha méwaajácú muhdú néijyu muhdíivané cóóji íjcyaiñe. Árome ¿íveekí tsá ámuha mewáájacutú okée iwálloone Píivyéébe páhduváré nénehji imyéénúneri ámúhakye úúballéjúcohíjcyaróne?

Meke múnáájtsórómeke mewájjyune

(Mt 5.25-26)

⁵⁷ ¿íveekí tsá ámuha meíjtsámeityú ímiáámé ámuha meíjcyáiyóneri? ⁵⁸ Tsaate múu ámúhadityú ímityunéhjí ditye ímbájchóhullévú tsíjtyeke tsájtyéhajchíí ímíñeúvú cánáájánújcatsí téhullévúí iúújetétúné ihde ávyéjutedívú ámuha mecúvéhoojánútsójcatsíyuki. ⁵⁹ Tsá muurá cúvéhóójatu ámuha meíjchívyéítyuró páneere ámuha maáhdótúhajchííjyu.

13

Ímityúné meícyahíjcyané meíhvejtsóne

¹ Téijyúhjáa tsaate Jetsóó éllevu ipyééne úúballé Píivyéébeke íícúvéne iyámeke ditye dsíjívétsohíjcyáhajtsívú Piráátó tsaate Gariréa múnáadívú líllyhánútsómé tujpácýó iyámé tujpácýoma mújtane.

² Áámekéhjáa neébe:

—¿Aca ámuha méjtsúcunú ehdu diityéké tene pájtyene tsíjtyé ehniíñevu ímityúmé ditye íjcyanéllíihye? ³ Muurá téhdure ámuha pámeere méícúbáhráméíí diityédúré ímityúné ámuha meícyahíjcyané meíhvéjtsóne Píivyéébé icyánejcúvú meíbúwáávétúhajchííjyu. ⁴ Ácooca ¿muhdú ámuha méjtsúcunú Jerotsarée múnáadityúu 18-meváké ‘Tsiroée’ némeíñé nupáhyéjú úníuri íjcyaja cáámé cóhnaúvú nééja áámune? ¿A dityéé ehniíñevu ímityúmé íjcyanéllíi aamúné diityéke? ⁵ Muurá téhdure ámuha pámeere méícúbáhráméíí diityédúré ímityúné ámuha meícyahíjcyané meíhvéjtsóne Píivyéébé icyánejcúvú meíbúwáávétúhajchííjyu.

Higyéerahe néévátúnetu Jetsóó úwaabóne

⁶ Ehdúhjáa Jetsóó íñétsihdyu tsiíñe diityéké úwááboobe néehí:

—Tsaapíhjáa íumihé pañétú higyéerahe ibájtsohe neévápityuhe úújéjehíjcyaráhi. ⁷Árónemáhjáa téené tehmeébeke neébe: “Tsúúca 3 pijcyábájucó íhye tsá neévápityúne. Áánéllii íllurájucó dihlo. Bañú úmihé pañétú teéhe.” ⁸Árónaacáhjáa tépallí tehmeébé nées dííbyeke: “Ávyéjuúbej, cána óví íñé pijcyábá méijtsoráhi. Óví ó wápíjcoó tehe íñéévaki. ⁹Tsáijyu múu tehdu meméénúneri neévahe. Tehe neévátúhajchíí botsíi íllurájucó meíllóíñe.”

Wáyeeévejcóójí tsáápílleke Jetsóó bóhíitsóne

¹⁰Áhduréhjáa tsáijyu wáyeeévejcóójí úwááboobe pihcyáávéjáj pañe íjcyámeke. ¹¹Áánaacáhjáa tétsihyi tsáápílle naavéné ípañe íjcyalle ¹⁸pijcyájucó íbájui ípátúúvétúneri chémehíjcyalle. ¹²Áállekéhjáa Jetsóó ipíúváne neéhií:

—Tsúúca ú bohíjucóóhi, muúllej.

¹³Ehdúhjáa neébere díílleke dócárájcónetu ímiááné tsúúca íbájui pátúúvelle íjyócuuvé tsatújkevéjucó. Aalléhjáa duurúváj Píívyéébeke. ¹⁴Aanéhjáa pihcyáávéjáj tehmeébeke tsarí pajtye íveekí wáyeeévejcóójí díbye díílleke bóhíitsóne. Aabéhjáa tétsii íjcyámeke neéhií:

—Muurá íjcyáné 6 coojíváj wákimyéíjcyoojíj. Ájcoojíj ímuha métsááiyá dííbye éllevu díbye ámúhakyé íbóhíitsoki. Tsá wáyeeévejcóójí ámuha dííbye éllevu métsááityuróne.

¹⁵Ehdúhjáa díbye neénéllii Jetsóó nées dííbyeke:

—Bañú múnáajpi u íjcyaaabe pánehjídú ímiáábeúvúdú uú. ¿Aca tsá wáyeeévejcóójí íjcyaróné ámuha jéemú dóhjívámeke ámuha méijchotéityuró téhí pañétú? ¹⁶Ehdu neéne muurá áámye téhdure Aavaráaúvúj tsiiménémúháábéelle íjcyalle ídátso chémehíjcyá ¹⁸pijcyájucó naavéné ípañe íjcyaabéré díílleke tehdu méénúneri. Áálleke ¿aca tsá mepíáábóityuró wáyeeévejcóójí íjcyaróne?

¹⁷Ehdúhjáa díbye neéneri pámeere dííbyeke múnáátsohíjcyámé núcójpívéhi. Áánétúhjáa ihdyu tsijtye mítyane ímíjyuuvé díbye díílleke píáábóneri.

Mojtáátsá neeváúwúutu íjcyáné uwááboju
(Mt 13.31-32; Mc 4.30-32)

¹⁸Téhduréhjáa Jetsóó nées dííbyeke:

—¿Aca íñnetú íñe tsiíñe ámúhakyé ó úwááboó Píívyéébe avyéju? ¹⁹Muurá dííbyé avyéjú éhne múúne mojtáátsá neeváú kémúútúróuwu mebájtso mítyáhécoba kéémevédu. Aahe muurá wájcáváné hallúvú wahpéjté píhtobáhi. Ahdu muurá teene Píívyéébe avyéju.

Pááá ooríhotu íjcyáné uwááboju

(Mt 13.33)

²⁰ Téhduréhjáa neébe:

—¿Aca ñnetú ñne tsiíñe Píívyéébé avyéjú ó úwáábóiyáhi?
²¹ Muurá tsáápille haríínállíjyutu pááa imyéénúcooca áyánéwu tééné ooríhotu pícyooróné páneeréjuco óórichódú teene Píívyéébé avyéju.

Ímíájíjto

(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Aanéhjáa Jetsóó Jerotsaréevu péébe juuváyí íjcyácoomíji múnáake úwááboobéré pehíjcyáhi. Áhduréhjáa patsíhjívarí íjcyájáhi múnáake úwááboóbe. ²³ Áábekéhjáa tsaate neéhi:

—Ávyéjuúbej, ¿a uhjéméré pájtyéteéhi?

²⁴ Áánéllíihyéhjáa neébe:

—Íhnáó íuráavyé neérojító múu úraavyé Píívyéébé avyéjuvu ámuha meúújetéíjito. Muurá mítyame imíllará iúcaavéné téénevu. Árome tsá úcáavéityúne. ²⁵ Muurá téííbúwájí neétume áachi ímillédú íjcyámé hallúvú ávyéjuube ihjá lleehówá wátaahácoóhi. Áané boone llééhowa wátótóhcoméré neéhi: “Ávyéjuúbej, múúhake paayúcu.” Áronáa neéíibye: “Tsá ámúhake o wáájácutúne.” ²⁶ Áánéllíi neeímyé dííbyeke: “Áánerá úuma tsaméhjí mémáchohíjcyáhi. Áhdure muurá múúhá comíñeri úwááboobéré ú pehíjcyáhi.” ²⁷ Ehdu dítye neéronáa neéíibye: “Muuráñjané ámúhake o neé ámúhake o wáájácutúne. Áhdícyane méñne óhdityu ímityúmé ámuha meíjcyame.” ²⁸ Ehdu Píívyéébe waagóó dííbyeke cáhcújtsótúmeke. Aame kémuélléturé ííte Píívyéébé avyéjuri dííbyé ihjú uubáalle múnaa Aavaráaa, Itsáaa, Jacóóboo, íjcyámeke. Ájyju ílluréjuco dítye tááiñe íhwáñe ííhdónema. ²⁹ Ehdu waagóojtéréjuco íjcyánáa pahúllevátú tsijtye ímí Píívyéébeke cáhcujtsómé dííbyedívú píhcyáaveé dííbyema íjcyá íavyéjuri. ³⁰ Ájyju muurá ñne ícyooca idáátsóméhjíúvú neéme ávyéjuúteéhi. Áánetu íhtsutúmé ícyooca íjcyarómé téijyju idáátsónuúhi. Ehdúhjáa Jetsóó úwaabóhi.

Jerotsaréé múnáake Jetsóó kímoovéne

(Mt 23.37-39)

³¹ Téijyúhjáa parítséómú tétsihvu wájtsime neé dííbyeke:

—Dípye íchihdyu tsíllelevu. Muurá Heróódé imíllé uke ídsíjívetsóne.

³² Áánéllíihyéhjáa neebe díityéke:

—Mepééne dííbyeke ávyetá muubérá íjcyáábeke mene: “Óvíikyevá ihdyu níjkévaabe naavémuke tsaaté pañétú

iwáágóone chéméméhjike ibóhíitsohíjcyánetu.”³³ Tsá muurá Píivyéébé ihjyú uubálle múnáajpi dsíjívéityuro Jerotsarée tsiéllevúre. Óví ihdyu múhajchótá ó ijcyáhi.

³⁴ Ámuúha Jerotsarée múnaj, ihdyújuco tsáma ¿íveeki ámuha íllure mellíhyánúpétsohíjcyané ihjyú uubálle múnáake Píivyéébe ámuha élleu wállóórómeke? Uwáábojtéké dibye ámuha élleu wállóórómedi ¿íveeki íllure ámuha méicúbáhrahíjcyá néwayúúnevu maáámúneri? Muurá ó imíllerá ámuhakye o újcune éhne múúne cáraca íitshíméwuúmuke íhñúwáacyú lliiñévú újcuđu. Áronáa ¿íveeki tsá ámuha meímíllehíjcyatúne? ³⁵ Áané déjúcotu muurá ámuha cóomí ápajyuréjuco cóevaíñe. Áhdure ámuhakye o néé oke ámuha maájtymújucóóityúné múijyú tsiíñe o tsááíñévújuco. Téijyu muurá ámuha oke maájtymúme méneéhi: “Maímijyu áanu Píivyéébe mémeri tsááneéj.”

14

Íjpi óoríbyeke wáyeéévejcoójí Jetsóó bóhíitsóne

¹ Tsáijyúhjáa idyé wáyeéévejcoójí Jetsóó péé paritséomú avyéjúube jávú díbyema imájchoki. ² Áábekéhjáa diitye paritséomú hállúvääbohíjcyá tétsihyi íjpi óoríñeri chémeebe íjcyánéllii ‘áádikye éhne íjcyoojí bóhíitsóíbye’ íñéénema. ³ Aaméhjáa tauhbájú uwáábojtémá íjcyámeke neébe:

—¿A wáyeéévejcoójí tsaapi chéméébeke mébóhíitsóiyáhi, mi-tyá tsáhaáj?

⁴ Ehdúhjáa dibye néerónáa tsá ditye iná néetune. Aanéhjáa awáá tsúuca diibye íjpi óoríbyeke ibóhíitsóne neebe ílluréjuco dibye ipyéeki. ⁵ Átsihdyúhjáa neebe diitye paritséomuke:

—¿Aca ámuhá ocáji ámuha íjjúuba wáyeéévejcoójí wáhyéjú pañévú áákityéébeke tsá ámuha meújcúityuróne?

⁶ Ehdúhjáa dibye néene tsá ditye píivyetétú muhdú íañjucúne.

Táábávajcátsí wañéhjivu ditye míñutsóne

⁷ Áhduréhjáa tsáijyu wañéhjivu tsaate míñutsómé imíllé íboohówátsihjívúré iácuuvéne. Aanéhjáa Jetsóó múhdurá íjtsúcunúne diityéké úwááboobe néehíi:

⁸⁻⁹ —Tsaate múu ámuhakye ityáábávajcátsíñe wañéhjivu míñútsócooca tsá íhdére ácúúvetú íboohówátsihvu tsáijyu múúne tsijtye ámuhá ehniíñevu ávyejúumé wájtسیمekéréjuco ditye tétsihvu ácújcóné boone íatéréétsihvuréjuco ámuha maácúúvéneri menúcojívétuki. ¹⁰ Áanéllii

múu tsaate iwañéhjivu ámúhakyé míñútsócooca úújeté ihdícyátsihvuré diitye wañéhji múnaa ámúhakyé iájtyúmícooca íboohówátsihvu iácujcároki. Ájyju ihdyu tsá íñnerí ámuha menúcójpívétsámeityúne.

¹¹ Muurá iiye íhtsutúmé ávyéjyete íjcyane némeíhijcyámé núcójpívétsáméíhi. Áánetu idáátsóméhjiúvú tsaííbuwáre íjcyame ávyéjúúteéhi.

¹² Ehdúhjáa diityéké iúwáábótsihdyu neebe dííbyekée iwañéhjivu míñútsóóbeke:

—Tsá múu majchóvú míñútsotú íhtsutúméhjikéré uke ditye píameííñe u ímíllénélliihyére. Téhdure tsá múu míñútsotú dihyákímudúnéré múhdumé tsijtye úúma náhbévahíjcyámekére.

¹³⁻¹⁴ Múu téhdure míñútsó idáátsóméhjike íjpiítyu tsátsihji íjcyátúróméhjima hállúvátúméhjike ámúhakyé ditye píameíiyóné íjtsámeityúmére. Muurá Píívyéébere ámúhakyé áhdoó díbye ímíllédú ámuha meíjcyame medsíjívémé tsiíñe mebóhíícoóca.

Wañéhjitu íjcyané uwááboju

(Mt 22.1-10)

¹⁵ Ehdúhjáa Jetsóó néénéllii tsaapi néé dííbyeke:

—Maímijyu ihdyu diitye Píívyéébé ávyéjuvu úcaavémé íjcyanej.

¹⁶ Ehdúhjáa díbye néénéllii Jetsóó tsaapi wañéhjíváténetu úwááboobe nééhií:

—Tsaapíhjyáa iwañéhjíváténevu míñútsó mítyámeke.

¹⁷ Ááme éllévúhjáa iúnú múnáájpkíkye díbye wáalloobe neeté diityéke: “Tsúúcajávane majcho baabáhi. Waávane mepééne mémajchótej.”

¹⁸ Áronáacáhjáa tsá ditye ímíllétú ipyééneé. Tsaapíhjyáa íllure néé dííbyeke: “Ohné tsaatédítú íiíñújí o áhdone ó imíllé o úújeténe. Áánéllii tsá oke díbye téhméityúne.”

¹⁹ Áánetúhjáa tsijpi nééhií: “10-meváké ócájímuke o áhdómeke ícyooca ó imíllé o wáájaculléné muhdú ditye wákímyeíñe.

Áánéllii tsá oke díbye íjtsójúcoóityúne.”

²⁰ Áánetúhjáa tsijpi nééhií. “Botsíi o táábávaabe muhdú ó peéhi. Tsáhái o péétune.”

²¹ Éhduréhjáa ditye népejtsóné íóómíñe úúbáleebe íavyéjúúbeke. Aanéhjáa dííbyeke tsári pájtyeebe néé díibye

iúnú múnáájpiíkye: “Ané cána míñútsóté idáátsóméhjikéréjuco íjpi ímítyuméhjí ímíñeúvú iúllene píívyetétúméhjima hállúvátúméhjike.”

²² Ahdújucóhjáa ímíñútsójétsihdyu tsáábe nééne dííbyeke: “Ayúju ávyéjuúbej, tsúúca ó míñútsojéhi. Áronáa íñe jaa tsáhái wáhpétúne.”

²³ Áánélliihyéhjáa íavyéjuube nééhií: “Ané cána tsíjtyekéi míñútsótej.”

²⁴ Tsáhájucó tujkénúu o míñútsorómé májchóváityúne.” Ehdúhjáa Jetsóó úwaabóhi.

Ihtsútúroné pañe Jetsóoke meúraavyéne
(Mt 10.37-38)

25-26 Aanéhjáa mítyane míamúnaa dííbyeke úráávyehíjcyámeke neébe:

—Muurá oke úráávyeromé oke iwájjúné ehniíñevu méwámyuma ihyájkímukéré wájyúhajchíí tsá ditye ímiááné tahñéjté íjcyatúne. Áhdure iiye éhniíñevu iwájjúmeíhajchíí tsá ditye tahñéjté íjcyatúne. ²⁷ Áhdure oke iúráávyéné déjúcotu íícúbáhrámeíiyóné ímíletúmé tsá tahñéjté íjcyatúne. ²⁸ ¿Aca ámuha jaa meméénu tsá tujkénú meéévéítyuró múhduná ámuha dsíídsí íjcyane tene úújetéhajchíí botsíi ámuha meméénuki? ²⁹ Muurá dsíídsí úújetétúnáa ámuha meméénuróné meníjkévátúneri tsijtye uuhívatéiyá ámúhadi. ³⁰ Muurá nééiyóme: “Éje, íjtyémehjyáa íñe ánúmeíyómé tsá pánéévétsotúne.” ³¹ Áhdure ¿aca tsané avyéjúúbé tsodáhómú 10,000-mevaré íjcyame tsíjpi tsodáhómú 20,000-meva íjcyámema imyéénújcatsí tsá tujkénú íjtsámeítyuró téhdúmema diityéké ityáhjáítyuróne? ³² Muurá téhdúmema ííhnáhóóítyurónéllii tsíhyulléréi ditye íjcyánáa wállójcatsíiyómé diityé éllevu ditye íñééte imyéénújcatsíjyúúóótuki. ³³ Ehdu nééne muurá tsaate íimíllédú íicyahíjcyáné íhvéjtsotúmé tsá tahñéjté íjcyatúne.

Cánáámatu íjcyáné uwááboju
(Mt 5.13; Mc 9.50)

³⁴ Muurá cánáama íímuma íjcyánéllii meke píaabóhi. Áánetu íímútuca tsá íínetú tene meke píaabóítyuróne. ³⁵ Pane mebájtso ííñuji meúménúíyónéúbatu tsá meke tene píaabóítyuróne. Áánéllii tehdu nééne ílluréjuco mewáágóone. Aane ihdyu óvíi ámúhadítúyú lléébome icyáhjújtsóne tehdu íjcyáhi. Ehdúhjáa Jetsóo úwaabóhi.

15

Obééjá mújtánetu íjcyáné uwááboju
(Mt 18.10-14)

¹ Téijyúhjáa ííñují avyéjúúbé wáábyuta dsíídsike áhdótsohíjcyámema tsijtye ímityúmé píhcyaaavé dííbyedívú dííbyé uwáábó ílléébúacunúki. ² Áamedítúyúhjáa parítséómuma taúhbájú uwáábojte néehíi:

—¿Aca íveekí aadi ímityúmedívú nahbéváhi?

³⁻⁴ Ehdúhjáa dííbyedítúyú ditye íhjúvánhéllii obééjá mújtánetu íúwaabóné neébe:

—¿Aca ámuha jéemú obééjámú 100-meva íjcyámedítýú tsaapi mújtaca tsá ámuha 99-meváréjuco íjcyámeke íúmihéj piínévú mepícyóóne dííbyeke menéhcóítýuróne? Muurá ámuha ménéhcóiyáhi. ⁵⁻⁶ Áábeke muurá ámuha maájtyúmícooca mítyane meímjyúúvéne ááhiívu ámuha mewájtsidu mépihyyúúyá ámuha menáhbévahíjcyámeke ditye téhdure íímjyúúve mújtároóbeke ámuha maájtyúmíneri. ⁷ Ahdu muurá Píívyéébe níjkyéjiri íjcyaaabe mítyane ímíjyuuvé tsaapi ímítýúné pañévú mújtároobe tsiíñe ímíjpyetéébedi. Muurá ímí íjcyámedi íímjyúúné ehniíñevu ímíjyúúvebe mújtároobe tsiíñe ímíjpyetéébedi.

Dsíídsiji wágóóóvenetu íjcyáné uwááboju

⁸ Téhduréhjáa dsíídsijitu diityéké íúwaabóné neébe:

—¿Aca tsáápíledi 10-jíva dsíídsi íjcyánetu tsaji wágóóóveca tsá dille choocówu peetéj tééveri líjyaalléré néhcóítýuróne? Muurá néhcóiyolle. ⁹ Aaji muurá íájtyúmíneri íímjyúúvéne íñáállévahíjcyámeke pihyyúúyolle ditye téhdure íímjyúúveki. ¹⁰ Ehdu muurá ímítýúné ícyahíjcyaaabe teene ííhvéjtsóne Píívyéébé icyánejcúvuréjuco íbúwáávéebedi níjkyéji múnaa mítyane ímíjyuuvéhi.

Tsaapi cáánídityu mújtáné uwááboju

¹¹ Téhduréhjáa tsiíñe úwááboobe néehíí:

—Íjcyamútsíhjáa mítyétsi tsáápi hájchimútsi. ¹² Áámútsidítýúhjáa bóneebe néé cááníkyyé: “Llíhij, u dsííjívéné boone métsíeméné múhtsidívuréjuco cóéváiñetu ó imíllé apáhajchíí ícyoocájucó oke tsáneevu u ájcune.” Ahdújucóhjáa díbye íñá néétuubéré ájcune diityétsikye tsahtúnéécú. ¹³ Átsihdyúhjáa wahájchotaré tétsii díbye bóneebe íjcyáróne páneere íhñe nahjíhenúhi. Ááne dsíídsímáhjáa peebe cáánídityu tsíhyullévú tsiíñe ííñújivu. Áhullévúhjáa teene ídsíídsí íllure ícúbáhraabe ímítýúné íícyahíjcyáneri. ¹⁴ Aanéhjáa tsúúca páneere ídsíídsí átéréénéhjiri díbye pírójtsónáa téené ííñújiri tsá majcho íjcyatúne. Áíjyúhjáa ídátso pevéeberéjuco ícyahíjcyáné íñe tájpi íjcyájucóótuúbe. ¹⁵ Áánéllíhyéhjáa téené ííñúji múnáájpike táúmeíbyé wákiméi. Aabéhjáa dííbyeke téhmetso ímyeenímudívu. ¹⁶ Aabéhjáa diityéké téhmehíjcyáábeke múha majchóvu ájcútuube ájyaba wájyúújucóótúnéllí imíllerá diityé éébuta imájchone. ¹⁷ Átsihvúhjáa íkímóóvémeíñe íllu íjtsámeíbye: “Ehdííwájúné tsáma áyáturómé líhíyó wákimyéi múnáadítýú majcho píhtótúnáa jíveekí íchihvu ó dsííjiveehíubá ájyábari? ¹⁸ Tsáhaá, oo ehne líhíyó éllevu o óómíñe dííbyeke

ó neéhi: Llíhij, ¿íveekíhyana ihdyu Píívyéébe ímíllénejíí ímityúné ó meenúhi, áhdure u íjcyároóbedívú ímíñejíívari? 19 Ahdícyane tsáhájucó díjtsiméné o íjcyáityúne. Díwákímyéi múnáajpíyájucó o íjcyáíñe.” 20 Ehdúhjáa íjtsámeidyújucó díbye óómiñe cááni élleu. Aabéhjáa téhullévú péébeke tsíhyulléturé cááni íajtyúmíbedi mítyane ídáátsóvéne íícúi icyáhdahíróne ámabúcutéhi. 21 Átsihvúhjáa ípyéé íjtsámeidyújucó díbye cáaníkye neéneé:

“Llíhij, ¿íveekíhyana ihdyu Píívyéébe ímíllénejíí ímityúné ó meenúhi, áhdure u íjcyároóbedívú ímíñejíívari? Ahdícyane tsáhájucó díjtsiméné o íjcyáityúne.” 22 Ehdúhjáa díbye néerónáa cááni néé íúnú múnáake: “Íícúí áánúke íwajyámúnema ítyúhápaajívú meújcone hójtsíwápaajívú maájcu díbye ípícyámeiki. 23 Átsihdyu íujcávaabe ócájíwúuke médsíjivétsó díbyeke mewáñehjínuki. 24 Muurá íñe ‘tsúúcajáubáhjáa dsíjíveébe’ o néhíjcyánáa ídátsó kiátú bóhdívaabe méhdivu.” Ahdújucóhjáa dítye wáñehjíváténe.

25 Áijyúhjáa íñahbe ámiáabe úmihé pañétú óómiíbye lleebúcunúv wáñehjí ihjyáí íjcyane. 26 Ááneríhjáa íúllévenúne kémuélléturé íúnú múnáajpíkye ípíuváne dílloobe íveekí dítye wáñehjíváténe. 27 Áánéllíhyéhjáa neébe: “Muurá díñahbe wajtsíhi. Áánéllíhyéne díícyááni líihyánutsó íujcávaabe ócájíwúudívú díbyévané íná pájtyétuube kiátú bóhdívánéllí dííbyeke iwáñehjínuki.” 28 Aanéhjáa ávyéta tsáí pájtyé dííbyeke. Aabéhjáa íhnáhó cáyobáávatéébé tsá áyánéwu ímíllétú íááhívené ihjyávu. Áánéllíhyéhjáa cááni dííbye élleu ípyééne cánáajanú díbye íááhíveki. 29 Árónáacáhjáa neebe cáaníkyeé: “Llíhij, muurá íñe múhdúné píjcyábá úúma ó wákímyeí uke táhjállétuubére. Áróóbeke tsá mújyú oke u ájcutú obééjáj hájchíúbadívuré ehdu o wáñehjíváté o náhbévahíjcyámema. 30 Aabe eene dááchíkye ímiáábekéjíí ú wáñehjínú íujcáváabeke jeemúdítýú u dsíjivétsóóbé hallurí ímityúné walléémudi dídsíídsí pírújtsójéébeke.”

31 Áánéllíhyéhjáa cááni neéhií: “Ímiáánéjucó, Lli, óóma tsat-síyé u ícyahíjcyáne. Aane muurá páneere tátsíméné díhñe. 32 Áánetu ihdyu tehdújucó mewáñehjínúné díñáhbeke ídátsó kíahjí múhduháñé íícyahíjcyátsihdyu ‘tsúúcajáubá dsíjíveébe’ o néhíjcyánáa méhdivu bóhdíváabeke.” Ehdúhjáa Jetsóó úwaabóhi.

16

Íavyéjúúbema tsaapi ímityúné wákímyéíñetu íjcyáné uwááboju

¹ Téhduréhjáa ímamyémuke úwááboobe nééhií:

—Íjcyaabéhjáa íhtsútuube ehnéva múnáajpi. Áábé úníu múnáajpíhjáa ímityuube íjcyáábé hallúvú tsaate úúballé diibye íavyéjúúbeke díbye ímityú téhmehíjcyáné dííbyé tsíeméne.

² Áánéllihyéhjáa íavyéjuube ipíúváábeke nééhií: “¿Íveekí ímityúné míamúnaa díhyallúvú úúballéhi? Ahdícyane oke ímíñeúvú duubállé muhdú tátsíeméné u téhmehíjcyáne. Átsihdyu tsáhájucó oóma u wákímyeíityúne.”

³ Ehdúhjáa íavyéjuube néénetu íllu íjtsámeííbye: “Aane ¿muhdú íñe ó íjcyáá oke táavyéjuube wáágóoóbe? Tsá muurá o píívyetétú tsííñé wákímyeí o méénune. Pane núcójpítsó teene tsíjtyeke píáábó o táúmeíñe tájpi o íjcyáíyóne.”

⁴ Ehdúhjáa íjtsámeíyóne neébe: “Tsúúca ó waajácú muhdú o méénuíñe. Oo éhne ó píááboó táavyéjúúbedítýúu íñáhjíhenúné áhdohíjcyátúmeke néhi díbye oke wáágóócooca diityéréjuco oke ipíááboki.”

⁵ Ehdúhjáa íjtsámeíñe píúvaabe tsáápiitsádí diityéké eenée íavyéjúúbedítýú íñáhjíhenúné áhdohíjcyátúmeke. Áánemáhjáa o méénuíñe. Oo éhne ó píááboó táavyéjúúbedítýúu íñ tujkénú tsáábeke neébe:

“¿Acáa múhduná táavyéjúúbedítýú u náhjíhenúné tsáhái u áhdotúne?”

⁶ Áánéllihyéhjáa neébe: “100-hoojáváa oríívó duurúbájpacyóné ó ujcúhi.” Áánéllihyéhjáa neébe: “Éée, íñée muurá u cáátunúné téhdunéjuco. Árónáa cána íícúí béháámituréjuco picyo 50-hoojávaréjuco u áhdotúne.”

⁷ Ááné boonétúhjáa idyé tsijpi tsáábeke neébe: “¿Ácooca uu múhduná tsáhái u áhdotú ávyéjúúbeke?” Áánéllihyéhjáa neébe: “100-babyáváa tríigo ó ujcúhi.” Áánéllihyéhjáa neébe: “Éée, íñée muurá u cáátunúné téhdunéjuco. Árónáa cána íícúí béháámituréjuco caatúnú 80-babyávaréjuco u áhdotúne.”

⁸ Ehdúhjáa ávyéjúúbé úníu múnáajpi ímityúné meenuíhi. Aanéhjáa bóónétu íavyéjuube iwáájácúneri ullévenú dííbyedi ayájú tujkévé ehdu imyéénuíñé díbye íjtsámeíñeri. Ehdu muurá íñe ímiájító úráávyémé ehnííñevu ténéjcu wáájácútmé tujkévéené íjtsámeíñé tsíjtyema íñáhbévájcatsíki.

⁹ Aane ihdyu ámúhake o neé íñe ííñújiri ámuha meéhnévámé tsíjtyeke mepíáábo néhi ámuha medsíjívécooca Píívyéébe ámúhake íúcúpéjtsó mújyú muhdú íjcyáítyúmé dííbyema ámuha meíjcyáíhullévu.

¹⁰ Muurá wahdííváné wákímyeívu tsaatéké mepícyoome ímí wákímyeíhájchíí méwaajácú téhdure éhnííñevu íjcyáné

wákimyeí ímí ditye meénúiyóne. Áánetu teene átérééne wákimyeí múhdurá meénuhíjcyámé muurá éhnííñevu íjcyane téhdure dáríivéiyáhi. ¹¹ Aane muurá íñe íñújiri ámuha meéhnéváneri ímiáánéré ámuha meméénútúhajchíí téhdure Píívyéébé wákimyeí múhdurá ámuha médáriivéhi. ¹² Téhdure tsíjtye éhne ímíñeúvú ámuha metéhmétúhajchíí muurá ámúhá wáábyuta íjcyaróné tsá múha ámúhadívú íhvéjtsóityuróne.

¹³ Muurá tsá míityétsima tsaapi ímí wákimyeíityuróne. Muurá tsáápiikye éhnííñevu iwájyúúbediyé íícúvéne tsá tsíjpihdi díbye íícúvéityuróne. Áánéllii tsá tene ímityú Píívyéébeke meúraavyémé metsúúrameíñé medsíísíváiyóneri.

¹⁴ Ehdúhjáa Jetsóó úwaabóné paritséómú illéébóne íllure uuhívaté dííbyedi téneri itsúúrameíhíjcyánélliihye. ¹⁵ Áámekéhjáa neébe:

—Bañú múnaa ámuha meíjcyámeke míamúnaa itsúcunúhíjcyá ímiáámédu. Áronáa Píívyéébe waajácú ámúhá íjtsaméi. Muurá míamúnaa mítyájkímeyéíñé tsarílleébe.

Píívyéébé taúhbaju wágóóóvéityúne

¹⁶ Muuráhjáa Jóáa bóhówáávétúné hajchótá Píívyéébé taúhbaju íhjuu uubáalle múnáaúvú úwáábohíjcyánéréi míamúnaa úráávyeíhíjcyáhi. Áané boonétúu ihdyu díibye Jóáaúvuréjuco úwaabóné ímiáájú Píívyéébe míamúnáake íavyéjuvu újcúné uwááboju. Áánélliihyéé mítyame tsúúrameíhíjcyá téénevu iúcaávéíñeri.

¹⁷ Muurá íñújima páneere íévéhóówari íjcyanéhjí wágóóóveéhi. Áánetu Píívyéébé uwááboju tsá múijyú wágóóóvéityúne. Muurá muhdú tene néhdújuco tene pájtyeíñe.

Táábávájcatsímyé wáágóójcatsíityuróné Jetsóó úwaabóne (Mt 19.1-12; Mc 10.1-12)

¹⁸ Muurá tsaapi méwakyé íhvéjtsóne tsíjpilekééréjuco táábávaabe ímityúné meenú íveekí mewa ímíubááné íjcyánáa tsíjpilemáyéjuco íjcyáneri. Áhdure tsaapi wáágóólleke táábávaabe ímityúné meenú íveekí ájyu ímíubááné íjcyánáa dííllema íjcyáneri.

Ehnéva múnáajpi ítérónáa Ráátsaro ícúbáhrámeíñe

¹⁹ Téhduréhjáa tsiiñe Jetsóó úwááboobe néehíi:

—Íjcyaabéhjáa tsaapi íhtsútuube ehnéva múnáajpi tsanééré ímiá wajyámuunévú úcámeíhíjcyáábe. Áábekéhjáa íiná píhtótuube páijyuvaré wáñehjívatéhíjcyáhi. ²⁰ Áánácáhjáa

Ráátsaro áhllávatéébé ácuúcunúhijcyá dííbyé já lleehówá úmíwari. ²¹ Aabéhjáa ídátsó úmúúpívyehíjcyá díbye májchónetu baavu dójcówaahyéjé imájchóiyóneri. Áábedívúhjáa oohímyé ipíhcyáávéne píhjahíjcyá dííbye áhllaháñe. ²² Aabéhjáa ílluréjuco dsíjívéne. Áábe ííbuúhjáa níjkyéjé múnaa tsajtyé Píívyéébe éllevu Aavaráá íjcyáhullévu. Áané boonétúhjáa dííbyeréjuco íhtsútuube ehnéva múnáajpi dsíjívéébeke tsaimíyé cuúme.

²³ Áábe ííbuúhjáa úújeté Píívyéébeke cáhcújtsotúmé ícúbáhrámeíhullévú cúújúwá pañévu. Áhulléhjáa ícúbáhrámeíbyé ájtyumí Aavaráake Ráátsaro dííbyemájucu íjcyáábeke. ²⁴ Áábedíhjáa wáníjcyámeíbyé néehii: “Múúhá ihdé múnáajpi Aavaráaj, óhdi ihdyu dídáátsóvéne aabye Ráátsaróké díñe oke díbye íhyójtíwáubaré nújpacýotu imúriúcúneri táhníjwa ípíjajchóvaki. Ávyeta íñe cúújúwá allóócó tsáhájucu o áábúcutúne.” ²⁵ Áanéllíhyéhjáa Aavaráá néé dííbyeke: “Cáhawáá, Lli, dítsáávé íñe imíjyaúhjáa u íjcyane u dsíjívétúné ihde. Áánetúu muurá áánu Ráátsaro ídátsó ícúbáhrámeíhijcyaaabe íñe ícyooca íñe imíjyaúrójucó íjcyane. Áánetu ihdyu ú ícúbáhráméíhi. ²⁶ Aabe píáábó u táumeíyónáa íjcyáné íñe múúhadítýú ámuha meráhoúcunútsihdyu íeverááhó ápíchó nééne kiátú mepájtyéne meúújéjcatsíyónejíwari. Muurá íñejcúrí íjcyame tsá píívyetétú énejcúvú ípájtyene. Áhdure énejcúrí íjcyame tsá píívyetétú íñejcúvú ípájtyene.”

²⁷ Ehdúhjáa Aavaráá néénéllí neébe: “Uu muurá Aavaráá múúhá ihdé múnáajpi u íjcyaaabe ihdyu óvíjyucu aabye Ráátsaróké wallo ííñujívú llíhíyoke pámeere tahájkímuma díbye iúwáábotéki. ²⁸ Íjcyámé 5-meva táñahbému. Áámeke ó imíllé díbye wáájácútsoténe íllúhaca ícúbáhraméí íjcyánáa íveekí ímityúné o ícyahíjcyáné níjcaúvú o úújetéébé o ícúbáhrámeídyú dítye ícúbáhrámeítýuki.” ²⁹ Ehdúhjáa díbye néérónáa Aavaráá néé dííbyeke: “Árónáa muurá íjcyáné díityédí Píívyéébe waajácúháámí íñe ícúbáhraméityu úúbálleháámí dííbyé ihjyú uubálle múnaápe Moitséémú cáátúnuháámí. Téhaami óví íéévéne cáhcujtsómé ípájtyetéki.” ³⁰ Ehdúhjáa Aavaráá néérónáa neébe: “Íhdyúhde ímiááné íjcyájúcooróné díityémá uwaáboju. Árónáa ihdyu mee dsíjíve múnáadítýú tsiíñe bóhíibe díityéké úwáábotéébeke botsí cáhcújtsóiyóme. Aaca ihdyu ímiááné ímityúné ícyahíjcyáné íhvéjtsóne íbúwáávéiyómé ímiánejcúvuréjuco.” ³¹ Áanéllíhyéhjáa Aavaráá néehii: “Árónáa muurá Píívyéébé ihjyú uubálle múnaápe Moitséémú

caátúnúné uwááboju icyáhcuútsótúhachíí téhdure tsá ditye cáhcúútsóityuró dsíjívemedityú tsaapi tsiíne ibóhówáávéne úwááboróne.”

17

Tsaatéké ímityunévú meíbúwajtsóné ápíchó nééneé
(Mt 18.6-7, 21-22; Mc 9.42)

¹ Áhduréhjáa tsiíne ímamyémuke neébe:

—Tsá ííñújiri mávaríjchojúúné píhtóityú míamúnáake tútávajtsóíne. Áronáa ihdyu máidáátsoju tene pájtyeíñé ímichi ténehjívú diityéké íbúwátsohíjcyámeke. ² Muurá botsíi oke cáhcujtsómé ídátsó tsííméduréi néémedityú tsaatéké ímityunévú íbúwátsohíjcyámekéubá múu íjkyééháñetu néwáyúcobané íóhbáñúmeke wájojcó móóá pañévú ápíchó diityé úmíwa nééne íhdétu. ³ Áánéllíi téíbúwá meíjcyáne ámúhá nahbe ímityúné méénúúbeke mébóíjcyuco. Aabe teene ííhvéjtsóne ímíánejcúvú tsiíne íbúwáávéhajchíí ílluréjuco máábájíveco ímityúnée dibye méénune dííbyedi meídáátsóvéneema. ⁴ Tsáijyu múúne 7-ijyúvá tsájcooji méénúíyoobe ímityúne. Áhdúijyúvá dibye ámúhadívú ídátsójkímeyíhajchíí múu ídáátsové dííbyedi.

Píívyéébeke mecáhcúútsóneri páneere meméénune

⁵ Áábekéhjáa ímamyémú nééhií:

—Múúhake piáábó éhnííñevu muha mecáhcúútsó Píívyéébeke.

⁶ Áánéllíihyéhjáa neébe:

—Muurá mojtáátsá neeváúwúudúné áyánéwu ímí Píívyéébeke ámuha mecáhcúútsoca eehe úmehe ámuha ménééiyá étsihdyu tehe ityábáávyéne móóáj píñétú íjyóúúvetéki. Áhdújuco muurá tehe íjyóúúvetéiyóné tétsihdyu.

Muhdú tsaaté wákímyéi múnaa íjcyane

⁷ ¿Aca ámúhá únú múnáajpi úmíhé pañe caajári tsáijyu ócájimu téhméúbari íjcyátsihdyu ááhívéébeke ámuha mémáchótsópéjtsóiyáhi? Tsáhaá. ⁸ Muurá íllure ámuha ménépéjtsóiyá dííbyeke: “Majchóréjuco meénu. Aane u níjkevádú ú pícyóó tujkénú muha memájchoki. Ááné boonétúí ú májchoóhi.” Éhdure muurá ámuha ménééiyáhi. ⁹ Áhdure ¿aca ámuha dííbyeke météhdújtsóiyá ámuha metáuhbánéré dibye méénúné hallúvu? Tsáhaá. ¹⁰ Ehdu téhdure Píívyéébe ámúhake pícyóóné wákímyéi ámuha meníjkévacooca tsá múu íjyácunútú dibye ámúhake téhdújtsóiyóneri. Íllure múu nééhií: “Tsá muurá ímíá ícúve múnaa muha meíjcyatú múúhake dibye

táuhbánéré muha meméénúnéllíihye.” Ehdure múu nééhií. Ehdúhjáa neebe Jetsóo.

Íjpi chájáávemeke Jetsóo bóhiitsóne

¹¹ Aabéhjáa Jerotsaréevu péébe pajtyé Tsamááriamá Gariréa iñújícutu. ¹²⁻¹³ Aabéhjáa tsácoomíwuúvú úújeténáa dííbye éllevu 10-meva tsáa Íjpi chájaaveme. Ároméhjáa kémuéllévuré iwájtisine dííbyedi wáníjcyámeímyé kéévánécoba nééhií:

—Íjétsoj, Jetsóoj, múúhadi díídaatsóve!

¹⁴ Áánéllíihyéhjáa díityéké íiteebéré nééhií:

—Tsúúca muurá ámuha mébohíjucóóhií.

Aame cáhawáa llúúvájtedívú méúújétsámeítyej. Ahdújucóhjáa dítye pééne tsaímiyéjuco néémeé.

¹⁵⁻¹⁶ Áamedítýúhjáa Tsamáaría iñújí múnáajpi oomí Píívyéébeke dúúrúvaabére. Aabéhjáa Jetsóo lliñévu imímóúúvéne dííbyeke téhdújtsóhi. ¹⁷⁻¹⁸ Áábekéhjáa Jetsóo nééhií:

—¿Aca tsá pámeere ámuha mebohíitúne? Muurá iñe tsííñe iñújí múnáajpi u íjcyároobe ú oomí Píívyéébeke u téhdújtsoki. Áánetu ¿kiá tsijtye?

¹⁹ Ehdúhjáa iñétsihdyu neebe dííbyeke:

—Wa díjyócuúvéne dípyej. Tsúúca ú bohíí Píívyéébeke u cáhcujtsódú íjcyáabe.

Píívyéébé avyéjú bóhówááveíñe

(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰ Aanéhjáa Jetsóoke paritséomú dilló múijyú Píívyéébé avyéjú bóhówááveíñe. Áánéllíihyéhjáa neebe:

—Tehdu Píívyéébé avyéjú bóhówááveroné ámuha maájtyúmíyónejíivari. ²¹ Áánéllíi tsá múha nééítyuróne: “Íñe Píívyéébé avyéju.” Muurá ihdyu íjcyájúcooróné ámúhama.

²² Ehdúhjáa díityéké iñétsihdyu neebe ímamyémuke:

—Muurá ámuha méjyácúnuú Míamúnáájpidívúu o ípívyéévéébeke ámuha maájtyumíjucóóiyóneri. Ehdú ámuha meijtsámeiyónáa tsáhái ámúhadívú o bóhówáávéityúne.

²³ Muurá ámúhake tsaate neéhi: “Tsúúca Mepájtyetétsoobe tsájucóóhií.” Áronáa tsá múu cáhcújtsotúne. ²⁴ Muurá chijchi rórihcyóné maájtyumídú pámeere ájtyúmíí Míamúnáájpidívúu o ípívyéévebe o tsáábeke.

²⁵ Áronáa ihdyu íhnáhoóíñe ícyooca íjcyáné míamúnaa óhdi ícúbahráne. Tsá oke dítye cáhcújtsóityúne. ²⁶ Muuráhjáa Noéé íjcyáijyu íjcyáné míamúnaa íjcyaduré íjcyáímyé o tsááiñe íjtsotúme. Áánáa tsúúca ó tsáa Míamúnáájpidívúu o ípívyéévebe. ²⁷ Muuráhjáa téijyu íjcyáné

míamúnaa ímilléduré ícyahíjcyá majchóháñeri, adóháñeri, táábavajcátsiyi. Áánaacáa ihdyu Noéé tsúúca ihmíiné pañévu úcáávénáa ííñuji páneere caajávécúóohíí. Áánerí pámeere cáhcújtsotúmé óuuvé imájcanúneri. ²⁸ Áhdurée muurá pajtyéné Róo íjcyáijyu íjcyámeke Tsodóóma múnáake. Muuráhjáa téhdure ímillédú ícyahíjcyámé majchóháñeri, adóháñeri, náhíjheri, úmihéneri, ánuméiyi. ²⁹ Áánéllihyéé muurá Píívyéébe dííbyeke néé dibye íjchívye técoomítyu. Áhdújucóo dibye íjchíívyéné boone Píívyéébe cúújuwa íjcaáyóneri técoomi áiivyéne. ³⁰ Ahdu muurá Míamúnáájpídívúu o ípívyééveebe ó tuvááóvaá míamúnáake ímilléduré íjcyámeke tsiíñe o tsáijyu.

³¹ Áijyu ihjyátú tsiéllé íjcyame tsá ihñénéhji éllevu péjúcúóóityúne. Áhdure íúmihérí íjcyame tsá ihjyávú péjúcúóóityúne. ³² Cáhawáá méjtsúcunu muhdúhjáa diibye Róo táábake tene pájtyene idyéjú dille révoúcunúné déjúcotu. ³³ Muurá ííñújñri ímillédú íjcyáneriyé tsúúrámehíjcyámé tsá pájtyetéityúne. Áánetu ihdyu teene íhvéjtsóne ookéréjuco úraavyémé pájtyéteéhi.

³⁴ Muurá tsiíñe o tsáácooca míityétsi cúwámútsidítyú tsáápiikye o újcúnetu tsijpi coévaáhi. ³⁵ Áhdure tsaatépi cáátsómúpidítyú tsáápilleke o újcúnetu tsíjpille coévaáhi. ³⁶ Téhdure tsaatétsi íúmihé pañe íjcyámútsidítyú tsáápiikye o újcúnetu tsijpi tétsihvúré coévaáhi.

³⁷ Ehdúhjáa Jetsóo néénéllíi ímamyémú nééhíí:

—¿Aame kiávú úújéteéhi?

Áánéllihyééhjáa neébe:

—Muurá éhne múúne tsíeméjpi dsíjívéébedívú áñumu píhcyaavédú tahñéjté óhdivu píhcyááveéhi.

18

Ímityúnéhjí ímibájcho múnáájpídítyú íjcyáné uwááboju

¹ Áhduréhjáa Jetsóo tsiíñe ímamyémuke úwááboobe úúballé ímityúnéhjí ímibájchoobe ímityuube íjcyáábedítyú téeneri díityéké itsápíjtso Píívyéébema ílhjyúvahíjcyánetu dítye íóochévétuki. ² Íllúhjáa neébe:

—Íjcyaabée tsácoomíyí ímityúnéhjí ímibájchoobe ímityuube Píívyéébeke áveyúúlluútuúbe. Aabéhjáa tsá ímí píáábohíjcyatú míamúnáake. ³ Áábekée técoomíyí íjcyalle pííbájuulle néé tsaatémá ímityúné dille dááríívéjcatsíñé dibye ímíbájcho dííllema. ⁴ Ehdúu múhajchótájucó dille dííbyeke píáábó táúmeíyóneri tsá dibye íícúvehíjcyatúne. Áánéj píñévuúhjáa

íllu íjtsámeíbye: “Píívyéébeke o ávyejúúllétúnéllii tsáháturo míamúnáake o piáábóiyóné oke ávyetúne. ⁵ Áronáa aalle pííbáyyulle íjyévé éhniíñevuré oke pátsárijcyónéllii óvíjyuco díilleke o piááboíñé oke dille ipátsárijcyójúccóotuki.”

⁶ Ehdúhjáa iúúballéne neébe:

—Ehdúu píínévúi piááboobe ímítyúnéhjí ímibájchoobe ímítyuube íjcyároóbe. ⁷ Aanéjii çaca tsá ámuha mewáájacutú Píívyéébe ihñéjteke piááboíñé dílbyeke piáábó táumeíhíjcyámeke? çMityá ámuha méijtsúcunú ditye piáábó táumeíñeri díbye íicúvetúne? ⁸ Tsáhaá. Muurá piáábóiiybe diityéké teenémáye. çAca íhya míamúnáa ímí cáhcújtsómedívú ó wájtší Míamúnáájpidívúu o ípívyéévebe tsiíñe ííñujívú o tsáacoóca? Ehdúhjáa neebe Jetsóo.

Tsaatétsí Píívyéébema íhjuúvānetu íjcyáné uwááboju

⁹⁻¹⁰ Téhduréhjáa tsaate ímiáámedi idíllómeíñe tsíjtyeke éhdiivállehíjcyámeke úwááboobe úúballé tsaatétsí Píívyéébema íhjuúvānetu. Íllúhjáa neébe:

—Tsáijyúu mítyétsi péé duurúvajávú píívyéébema íhjuúvaki. Tsaapíi paritseómuúbe. Áánetúu tsijpi ííñújí avyéjúúbé wáábyuta dsíídsike áhdótsohíjcyáabe. ¹¹ Aanée paritseómuube Píívyéébema íhjuúvaabe néehíi: “Ayúju Tápiivyéébej, uke ó téhdujtsó ímiáábé o íjcyáné hallúvu. Tsá muurá tsíjtyedu ímítyuube o íjcyatú naní múnáajpi. Tsá múijyú ihdícyámema o dómácójcatsítúne. Pane tsá aabye ííñújí avyéjúúbé wáábyuta dsíídsike áhdótsohíjcyáabe ímítyuube íjcyadu o néétune. ¹² Muurá tsáné tsemáánari míjcyoojícú májchótuube úuma ó ihjuúvahíjcyáhi. Téhdure muurá 10-jíva o dsíídsívānetu tsájihcoba ó dówacárohíjcyá uke o íicuvéne.” Ehdúu Píívyéébema íhjuúvaabe paritseómuúbe. ¹³ Áánetúu diibye ííñújí avyéjúúbé wáábyuta dsíídsike áhdótsohíjcyáabe tsá cáamevu icyárúúvéne Píívyéébema íhjuúvatúne. Íllurée kímoóvémeíbye íjpiújitu íllaáyómeíñe néehíi: “Ayúju Tápiivyéébej, óhdi ihdyu dídáatsóvéne dábajíívé táimítyu. Muurá ímítyuube ó íjcyáhi.” Ehdúu íhjuúvaabe Píívyéébema ííñújí avyéjúúbé wáábyuta dsíídsike áhdótsohíjcyáabe. ¹⁴ Aane muurá dílbyeke tsúúca Píívyéébe ímibájchóóbé hallurí tsáhájucó ímítyú íjcyatúne. Áánetu tsíjpiikye tsá díbye ímibájchotúne. Ehdú muurá iye íhtsutúmé íjcyane némeíhíjcyámé núcójpívétsáméíhi. Áánetu ihdyu idáátsóméhjuúvú néeme avyéjúúteéhi. Ehdúhjáa Jetsóo úwaabóhi.

Tsiiméké Jetsóó llúúvanúne
(Mt 19.13-15; Mc 10.13-16)

¹⁵ Aanéhjáa díbye éllevu íitsíimeke tsivámé dibye Píivýéébeke piáábó ityáumei diityé hallúvu. Áronáacáhjáa ímamyémú diityéké néé ínevú ditye íitsíimeke tsívane. ¹⁶ Áronáacáhjáa Jetsóó diitye tsiiméké ipíúvane néé ímamyémuke:

—Óvi ihdyu tsiváme. ¿íveekí ámuha mécátuhtsóhi? Muurá diitye tsiime íjcyadu néémé wáabyuta Píivýéébe avyéju. ¹⁷ Aane ímiááneturé ámuhakye o néé éhne múúne teetsi tsiimene meke cáhcujtsódú Píivýéébeke cáhcújtsotúmé tsá díbyé avyéjúeje íjcyatúne.

Ováhtsá Jetsóoma íhjuváne
(Mt 19.16-20; Mc 10.17-31)

¹⁸ Aanéhjáa tsáijyu tsané avyéjuube Jetsóoke néehí:

—Uwááboobej, ímiáábé ú íjcyabe cána oke diñe ¿muhdú ó íjcyáiyóné múijyú o dsíjívéjúcódóityúne bóhí o újcuki?

¹⁹ Áánéllihyéhjáa neébe:

—¿Aca íveekí eene oke ú dilló ímiáábedi? Muurá ihdyu apáábyéré Píivýéébe ímiáábe. ²⁰ Muurá ú waajácú díbyé taúhbjúúne nééneé: “Tsá múu íhdícýámema dómácójcatsítýúne. Tsá múu míamúnáake dsíjívétsotúne. Tsá múu nánívatúne. Tsá múu állíuutúne. Múu avyéjuullé dífcýáánimútsikye.”

²¹ Ehdúhjáa Jetsóó néénéllii neébe:

—Muuráhjáa ihdyu táayaábedítýuré tehdújuco o ícyahíjcyáne.

²² Áánéllihyéhjáa Jetsóó néehí:

—Áronáa íjcyáneí tsane u méénúiyóne. Cáhawáá dítsíeméné náhjihénúne piáábó ídáátsóméhjikej. Áijyu ihdyu ú avyéjúúte nájkyéjiri íjcyabe Píivýéébe avyéjuvu. Aane cáhawáá ehdu méénúne ookéréjuco duráávyej.

²³ Ehdúhjáa Jetsóó nééne kimóhcó pajtyé díbyeke mítyane dibye éhnévánéllíihye. ²⁴ Áábekéhjáa ííténe Jetsóó néehí:

—Muurá mítyane éhnevámé íhtsútúnetu Píivýéébe avyéjuvu úcáávéiyáhi. ²⁵ ¿Aca muhdú caméélló ánéétóhéjutu pajtyéiyáhi? Áhdure ¿aca muhdú diitye ehneva múnaa Píivýéébe avyéjuvu úcáávéiyáhi?

²⁶ Ehdúhjáa dibye néénéllii tétsihyi íjcyame néehí:

—¿Aca ihdyu múhdutúrá pájtyetéiyóme?

²⁷ Áánéllihyéhjáa neébe:

—Ímiáánéjucóhde míamúnaa tsá píivýetétú iive ipájtyetétsámeíñe. Áronáa Píivýéébe piivýeté diityéké ipájtyetétsóné íná díbyedívú túhúútúnéllíihye.

28 Áánélliihyéhjáa Péédoro nééhií:

—Ávyéjuúbej, muuráhjáa páneere muha meihvéjtsóne ukéréjuco méúraavyéne.

29-30 Áánélliihyéhjáa Jetsóó nééhií:

—Ímiáánetúré ámuáhake o néé páneere íjcyátsíhjíma imúnáake cáanimuu, íñahbémuu, méwamyuu, íítsímee, íjcyámeke tsánejcúvú íhvéjtsóne Píívyéébé wákiméí méénume muurá ííne imíjyaú íjcyáá ííñújiri. Aame újcuú mújyú ídsíjívéjúcóóityúne bóhí tsiíjiréjuco ííñuji Píívyéébe ípívyéjtsójí hallúrí íjcyaki.

Ídsíjívéíñé tsiíñe Jetsóó úúballéne
(Mt 20.17-19; Mc 10.32-34)

31 Ehdúhjáa íñétsihdyu Jetsóó ímamyémuke íhdyúétsihvu idyóbeucúmeke nééhií:

—Mepéé íñe Jerotsarévu. Ácoomívú muurá Míamúnáájpidívúu o ípívyéévébedítýú tsúúcajátújuco Píívyéébé íhjúu uuballe múnaa néhijcyáné oke pájtyeéhi. 32-33 Muurá oke llúúvájte avyéjújtemá taúhbájú uwáábojte íhvéjtsóo jodíómú íjcyátúmé hójtsí pañévu. Aame óhdi iúúhívaténe oke úníhíhcyuméré iwápáájcoóobeke ílluréjuco dsíjívétsoíñe. Ároobe tsiíñe ó bóhí 3 coojívatu.

34 Ehdúhjáa Jetsóó ímamyémuke nééne tsá ditye áyánéwu wáájácútu íínerí díbye íhjuváne.

Hállúvátúúbeke Jetsóó ímíbajchóne
(Mt 20.29-34; Mc 10.46-52)

35 Aabéhjáa ímamyémuma péébe Jericóój píhíríjyucó íjcyánáa juuvá úníuri hállúvátuube ácuúcunúúbé táumeí píáábo.

36 Aabéhjáa mítyane téeneri míamúnaa pájtyénéllíi dilló íínerí ditye úllene. 37 Áánélliihyéhjáa úúballémé Natsarée múnáajpi Jetsóoma ípyééneé. 38 Áánélliihyéhjáa dííbyedi wáníjcyámeííbyé nééhií:

—Íjésoj, Jetsóoj, Dabííúvúj tsiíménémúhaabe u íjcyáábej, óvíjyucó íhdyu óhdi dídaatsóve!

39 Ehdúhjáa díbye néénéllíi tsuulléí pééme dííbyeke uhbá cúuvéhulléré díbye íjcyaki. Áronáacáhjáa éhniíñevúré tsiíñe neébe:

—ÍDabííúvúj tsiíménémúhaabe u íjcyáabe óvíjyucó íhdyu óhdi dídaatsóve!

40 Áánélliihyéhjáa Jetsóó íjyócuúvéne néé ditye itsíva dííbyeke. Áhdújucóhjáa ditye tsíváábeke díbye nééneé:

—¿Íñá ú imílléhi?

41 Áánélliihyéhjáa neébe:

—Ávyéjuúbej, ó imíllé o hálluváne.

42 Áánélliihyéhjáa neébe:

—Tehdújuco. Oke u cáhcujtsódú íjcyaaabe tsúúca ú hallúváhi.

43 Ehdúhjáa Jetsóó néenemáyé itéjúcoóbe. Aabéhjáa dííbyemáyéjuco péene Píívyéébeke dúúrúvaabére. Aanéhjáa tsijtye iájtyúmíne téhdure duurúvá Píívyéébeke.

19

Tsakyéoke Jetsóó ááhivéne

1 Aanéhjáa Jetsóó ímamyémuma úújeté Jericóovu.

2 Ácoomíyíhjáa ehnéva múnáajpi Tsakyéó ííñújí avyéjúúbé wáábyuta dsíídsike áhdótsohíjcyámé avyéjuube íjcyaaabe.

3 Aabéhjáa imíllérá Jetsóoke iájtyúmíne. Áronáacáhjáa tsá díbye píívyetétú dííbyeke iájtyúmíne míamúnááj píine íjcyaaabeke báhrí iñéénéllíhye. 4 Áánélliihyéhjáa íícúí díbye pééíhullévú dsíínéríyé ipyééne néríívyeebe uméheri dííbyeke iájtyúmiki. 5 Áánáacáhjáa Jetsóó tétsihdyu pájtyeebe tééhé níjcauri íjcyaaabeke iájtyúmíne nééhií:

—Tsákej, Tsakyéoj, íícúí niitye úúma o péekíí. Muurá ó imíllé dihjárí o cúwane.

6 Áánélliihyéhjáa íícúí iñíítyéne tsajtyéébé ihjyávú dííbyeke.

7 Ááneríhjáa míamúnáa ihjyúvá Jetsóodi íveekí ímítyuube íjcyaaabe jávú díbye péeneri. 8 Áánélliihyéhjáa diibye Tsakyéó íjyócuúvéne née Jetsóoke:

—Ávyéjuúbej, tátsíménetu tsahdúnéécú ó dówajcároó ídáátsóméhjike. Áánetu tsaatékée o állíñe pevétsíyé o áhdótsohíjcyáné ó óómíchoó éhniíñevújuco.

9 Áánélliihyéhjáa Jetsóó née dííbyeke:

—Tehdújuco, muurá Aavaráaúvúj tsíménémúhaabe u íjcyaaabedívú tsúúca uwááboju wajtsíhi. 10 Muuráhjáa Míamúnáájpídívú o ípívyéévebe o tsáá ímítyúné pañévú mújtámeke o pájtyetésoki.

Dsíídsitu íjcyáné uwááboju (Mt 25.14-30)

11 Ehdúhjáa Jetsóó úwaabó míamúnáake. Aaméhjáa Jerot-saréevu pííhínáa míamúnáa íjtsámeí tsúúca Píívyéébé avyéjú bóhówááveíñe.

12-13 Áámekéhjáa úwááboobe nééhií:

—Tsaapíhjáa íhtsútúméejpi íjcyaaabe tsícyoomívú ipyééíñe ihde 10-meváké íúníu múnáadítyú ipíhjúcuúmeke dsíídsídívú

iwájtúne néehí: “Ééneri méwákímyeícyó téhulle o íjcyáné hajchóta.” Ehdúhjáa diityéké ipítýájcoíñúne técoomívú memévátéébé íhcyóómí avyéjuube íjcyaki. ¹⁴ Áronáacáhjáa díbyé cóomi múnaa tsá ímíletú diityé avyéjuube díbye íjcyane. Áánélliihyéhjáa tsaatéké wallóomé díbye déjutu ditye íñéé íhcyóómí avyéjuube díbye íjcyane múha ímíletúne.

¹⁵ Áronáacáhjáa tsúuca meménúme pañétúejpi íhcyóómí avyéjuube díbye íjcyaki. Átsihdyúhjáa óómiibye teene íhcyóómivu. Aabéhjáa iwájtsidu pihjýcú íúnú múnáake dsíidsídívúu iwájtuíñúmeke múhduná ditye líyaatétsóné iwáájácuki. ¹⁶ Áábekéhjáa ímí wákímyeíbyé nétujkénúhi: “Ávyéjuúbej, éhnée óhdivu u pícyoíñúne dsíidsí ó líyaatétsóhi.” ¹⁷ Áánélliihyéhjáa íavyéjuube néé díbyeke: “Tehdújuco. Muurá eene múhdurá néerone ímí ú tehméhi. Áánéllii uke ó pícyoó 10 coomívá avyéjuube u íjcyá ímiáábé u íjcyánélliihye.” ¹⁸ Áhduréhjáa tsijpi néehí: “Ávyéjuúbej, éhnée óhdivu u pícyoíñúne dsíidsí téhdure ó líyaatétsóhi.” ¹⁹ Áánélliihyéhjáa idyé neebe díbyeke: “Tehdújuco. Áánéllii téhdure ímiáábé u íjcyáabeke ó pícyoó 5 coomívá avyéjuube u íjcyaki.”

²⁰ Áánetúhjáa tsijpi néehí: “Ávyéjuúbej, íñe dídísídsí éhnée óhdivu u pícyoíñúné o pícyohíjcyáne. ²¹ Ópée ó waajácú ímítyuube u íjcyaaabe díwákímyeí hallúvujíí dsíidsíjike ú ékéévehíjcyáne. Muuráhjáa íhtsútúnetu o líyaatétsóné ímiátsíí ú újcúiyáhi. Aanée o wáajácúne íllure ó pícyoó dídísídsike.” ²²⁻²³ Áánélliihyéhjáa íavyéjuube néé díbyeke: “Aanée idyé ímítyuube o íjcyane wájácú u néébe ¿íveekí tsá u pícyootú dsíidsí téhmémeíhíjcyájá pañévú tétsihvu ditye wákímyeíchóné óóma líyaatétyoki? ¿íveekí ímítyuube uú?” ²⁴ Ehdúhjáa díbyeke íñétsihdyu tétsihyi íjcyámeke neébe: “Áánúdityu eene dsíidsí medójtúcúne maajcú eenée ihñe páme ehníñevúré líyaatétsóóbeke.” ²⁵ Áánélliihyéhjáa néeme díbyeke: “Ávyéjuúbej, áronáa tsúuca mítyanéjuco díbye dsíidsí.” ²⁶ Áánélliihyéhjáa neébe: “Ehdu múúne mémeenúhi. Muurá ihñe líyaatétsómeke ehníñevu tsiiñe máajcú ditye illíyaatétsoki. Áánetu pevénéré pícyohíjcyámedítyú médojtúcúhi. ²⁷ Téhdure eene avyéjuube o íjcyane ímíllétúne oke múnáátsohíjcyámeke ílllevu metsíváne o íténáa médsíjívétso.”

Jerotsarée pañévú Jetsóó úcaavéne
(Mt 21.1-11; Mc 11.1-11; Ja 12.12-19)

²⁸ Ehdúhjáa diityéké íúwáábóné boone Jetsóó péé ímamyémuma Jerotsaréevu. ²⁹⁻³⁰ Aaméhjáa úújeté Bepajéema

Betáaniá coomícyú úníuri oríivo bájú íjcyátsihvu. Átsihdyúhjáa míityétsikye ímamyémudítýú ípíihíré coomívú iwááallóómútsikye neébe:

—Cána écoomi ípíihíré cóomityu óoma méujcúté íayáne íjúwúukej. Múikyé dííbyedi úllétuube dóhjíváábeke metsíñaáyóne métsívaco. ³¹ Aane tsaate ámútsikye ‘ívéébeké ámuhtsi métsíñaáyó’ néhajchíí méneéco: “Ávyéjuubéne múhtsikye néénéllíihye.”

³² Ahdújucóhjáa péémutsi dibye néhdújuco úújeténé dííbyedívu. ³³ Áábekéhjáa dityétsí tsíñaáyórónáa áábájajte néehíí:

—¿Ívéébeké ámuhtsi métsíñaáyóhi?

³⁴ Áánéllíihyéhjáa neemútsi:

—Ávyéjuubéne múhtsikye néénéllíihye.

³⁵ Aamútsíhjáa tsajtyéjucóo dííbyeke. Áábé hallúhjáa wájamúúnevu íhíbóne Jetsóoke néríjcyáróme. ³⁶ Áíjyúhjáa dibye péijyu juuva míamúnaa íhbó íwajyámuunévu. ³⁷⁻³⁸ Aaméhjáa dííbyeke úraavyémé tsúuca oríívó bajúvú píihíme méénúráityuróné dibye méénuhíjcyáné hallúvú Píívyéébeke dúúruvámé kéévánécoba wáñécóhíjcyá:

—¡Ñóóooj! Átsihdyúhjáa nehíjcyáme:

—¡Maímijyu áanu Píívyéébe mémeri tsáanééj! ¡Ahdícyane metsu ímíjyuuri Píívyéébeke maávyéjújtsoki!

³⁹ Ehdúhjáa ditye néénáa tsaate paritséómú diityé pañe íjcyame néé Jetsóoke:

—Ávyéjuúbej, aatye díuráávye múnáake duhba ditye cúúvéhulléré íjcyaki.

⁴⁰ Áronáacáhjáa neébe:

—Muurá ditye dáíívyérónáa néwayúúneréjuco íhjúcunúiyóne.

⁴¹ Aabéhjáa tsúuca Jerotsaréj píihívú ímamyémuma úújetéébé tétsihdyu técoomi ííténe kímoovéhi. ⁴² Áánemáhjáa neébe:

—Múhdutú ihdyu ámuha Jerotsaréé múnáa méwaajácúiyá Píívyéébema ámuha tsáimíyé meíjcyáiyóné íjcyájúcooróne. Áronáa tsá tene ámúhadívú bóhówáávéityú ámuha mecáhcújtsótúnéllíihye. ⁴³ Muurá ámúhakye ímityúné pájtyeéhi. Ámúhá munáa ámúha cóomí ímíicáávéne ámúhakye méénuúhi. ⁴⁴ Aame ámúhakye ídsíjívétsóne páneere ámúhá jaaháñé wácávyáhcoó Píívyéébe ámúhakye píaabójúcooróné ámuha metáhjállehíjcyáné déjúcotu. Ehdúhjáa neebe Jetsóo.

Duurúvájá pañétú náhjihe múnáake Jetsóó bóayóne
(Mt 21.12-17; Mc 11.15-19; Ja 2.13-22)

⁴⁵⁻⁴⁶ Aabéhjáa duurúvájá pañévú iúcaávéne náhjihénújcatsímyeke téjá pañétu ibóayóne néehí:

—Muurá Píivyéébé waajácúháámitu néénee: “Íjya tahjya tééjá lliiñévú míamúnaa óoma íhjuvájyáijya.” Aaja ¿íveekí ámuha naní múnáa jariyéjuco medíllone?

⁴⁷ Aanéhjáa pajyuvaré tééjá pañévú dibye úwaabóné tsaríllehíjcyámé llúuvájté avyéjutee, taúhbájú uwáábojtee, tsijtye avyéjutee, íjcyame. Aaméhjáa ítsámeíhijcyá íiné hallútú díbyeke idsíjívétsóiyóne. ⁴⁸ Áronáacáhjáa tsá íiné hallútú ditye díbyeke méénúityuró mítyaméhjáa ímí díbyé uwáábó íjtsúcunúnéllíihye.

20

Jetsóó ihtsútu

(Mt 21.23-27; Mc 11.27-33)

¹⁻² Aabéhjáa Jetsóó duurúvájá pañévú pajtyéteju úwáábónáa llúuvájté avyéjutee, taúhbájú uwáábojtee, túkevjtsojtee, íjcyame itsáane díbyeke néehí:

—¿Aca múúbé ihtsúturí u íjcyaaabe eene ehdu nénehji ú méénuhíjcyáhi? Cána múúhake duubállej.

³ Áánéllíihyéhjáa neebe diityéke:

—Áyu cána téhdure ámúhake ó díllone oke máañújcuj.

⁴ ¿Acáa múha nééjuri Jóááuvu tsótsohíjcyá cáhcújtsómeke? ¿A Píivyéébépeé, mityá míamúnaaré nééjuri?

⁵ Áánéllíihyéhjáa tsamééré néjcatsíhi:

—Muurá ‘Píivyéébé nééjuri tsótsohíjcyaaabe’ menéhajchíi meke nééíyoobe: “Áábekéráhjáa ¿íveekí tsá ámuha mecáhcújtsotúne?”

⁶ Áánetu ‘míamúnaaré nééjuri’ menéhajchíi meke diitye míamúnaa téené hallútú dsíjívétsóiyá néwayúúnevu iáámúneri. Muurá pamévare cáhcujtsó ímiáánéjucóo Píivyéébé íhjuvájyá uuballe múnáajpi díbye Jóaa íjcyane. ⁷ Ehdúhjáa néeneri íñúhnévéne néeme iwáájacutúne.

⁸ Áánéllíihyéhjáa Jetsóó néé diityéke:

—Aanéjívva idyé ámúhake ó úubálleé múúbé ihtsúturí o méénuhíjcyáne.

Úmihé tehme múnaa múhdurá dárívémeíñetu íjcyané uwáábo
(Mt 21.33-44; Mc 12.1-11)

⁹ Téhduréhjáa tsiíñe úwááboobe néehí:

—Tsaapíhjáa íumíhe bajtsó tsanééré óovaá. Ápallívuhjáa tsaatéké ityéhmétsoíñúne peebe tsiéllévu tsúúcaja téhulle

iijcyáíhullévu. ¹⁰ Áhullétúhjáa tsúúca tépalli néévane iwáájácútsihvu wáalloobe iúnú múnáájpikeye dííbyema ditye iwállóoro ténetu dííbye éhné ijcyadúne. Ahdújucóhjáa péeróobeke ditye méénúpéjtsónetu dibye oómiñe íeveébe. ¹¹ Áánéllihyéhjáa tsíjpiikye dibye wállóoróobeke téhdure iúhbáne méénúpejtsóme. Aabéhjáa idyé oomí íeveebére. ¹² Ároné pañéhjáa tsíjpiikye dibye wállóobeke téhdure ditye túúvátsónetu ílluréjuco dibye wááneé.

¹³ Áánéhjáa diibye úmihé aabájaabe néehí: “¿Aane muhdúí ñe teéne? Áyu cána hájchíwu mítyane o wájuúróobekéréjuco o wállóokij. Dííbyeke íhya avyéjúúlléiyóme.” ¹⁴ Ehdúhjáa íñéene íllíkyeréjuco dibye wállóobeke íájtyúmíne néjcatsímye: “Aabye muurá íllíyéjuco ñe cááníñúiyóne. Áánéllí metsu dííbyekéréjuco medsíjívétso mehnéréjuco tene iijcyaki.” ¹⁵ Ahdújucóhjáa tétsihdyu kémuéllevu itsájtyéébeke ditye dsíjívetsóne. Ehdúhjáa Jetsóo iúúbállétsihdyu néehí:

—¿Aane ñe diibye tépallí aabájaabe itsáácooca muhdú méenuú diityéké eenée íumihévú dibye téhmétsoíñúmé ímityúné dáríívémeímyeke? ¹⁶ Muurá diityéké téené hallútú idsíjívetsóne tsíjtyekéréjuco dibye téhmétsoíñé tépallívu.

Ehdúhjáa Jetsóo néenéllí tétsihyi íjcyame néehí:

—Óví ihdyu Píívyéébe múúhakyete tmé tehdu muha meíjcyátuki.

¹⁷ Áánéllihyéhjáa Jetsóo diityédívú ííténe néehí:

—¿Aca muhdú nééiyóné Píívyéébe waajácúháámitu íllu néehí: Tsaúpe nééwayu jááháñe wákimyéi múnáa íñéhnílléne waagóorou pícyámeí ímichi tééutu jaa éjkéiu?

¹⁸ Aane muurá teeu nééwayúdú o néébe uwááboju cáhcújtsotúmé mújtaáhi. Áámedívú o cáyobáávatécooca ílluréjuco ditye wágóóoveíñe.

*Íñújí avyéjúúbe wáábyuta dsíídsike ditye áhdotsóne
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mc 12.12-17)*

¹⁹ Ehdúhjáa Jetsóo taúhbájú uwáábojtemá llúúvájte avyéjútéké múu lléboobódú úwaabóné iwáájácúne imíllerómé téjyuré dííbyeke íekeevéne. Áronáacáhjáa íllityémé míamúnáadi.

²⁰ Aaméhjáa ímiáámédú tsaatéké dííbye élleveu wallóo ditye dííbyeke avyéjúúbedítýú díllone dibye múhdurá añújcúhajchíí téené hallútú dííbye élleveu itsájtyérokí. ²¹ Aaméhjáa neeté dííbyeke:

—Uwááboóbej, muha muurá méwaajácú tehjújuco u uwáábohíjcyáné keená Píívyéébe míamúnáadívú tújkevééllejító

tsijtye múhdurá úhdivu íjtsúcunúróneri íícúvétuubére.
 22 Aabe cána múúhakye diñe díicyánéjcutuj: ¿A tehdújuco ávyéjuube romáánómuube íjcyáábé wáábyuta dsíídsike ditye áhdótsohíjcyáné maáhdóiyóne, mityá tsáhaáj?

23-24 Ehdúhjáa ímityúné íjtsámeíñemáyé ditye néene Jetsóo iwáájácúne néesé diityéke:

—¿Íveekí ehdu ámuha oke médáriivéhi? Áyu cána oke méuujétsó dsíídsijívuj. Ahdújucóhjáa ditye úújétsoji ííténe neébe: ¿Aca múhúmi náávé eéne? Áhdure ¿mumémé eene tééjitu? Áánéllihyéhjáa néémeé:

—Tséétsá húmi nááve. Áábe méméré íñe tééjitu.
 25 Áánéllihyéhjáa Jetsóo néesé diityéke:

—Ané wa ihdyu dílbye Tséétsáke mááhdohíjcyá dílbye éhnéjuco íjcyanévu. Áánetu ihdyu Píívyéébeke máácuhíjcyá dílbye wáábyuta íjcyanévu.

26 Ehdúhjáa dílbyeke dárííverómé tsá píívyetétú dílbyedívú íñéétsóiyóne. Aaméhjáa ehdu dílbye nééneri iúllévenúne tsá íná íhjuvájúcootúne.

Dsijivémé muhdú tsiíñe bóhíine tsaate díllone
 (Mt 22.23-33; Mc 12.18-27)

27 Ááné boonéhjáa tsadotséomudítýú tsaate péé dílbye éllevu medsjivémé tsiíñe mebóhíine cáhcújtsotúme.

28 Aaméhjáa néesé dílbyeke:

—Uwááboóbej, Moitséeúvúhjáa muurá néesé tsaapi méwadívú tsíímávátuube dsíjívéhajchíí íñahbérejuco dílleke táábávaíñe dílbyeréjuco itsíímáva dílledívú íñáhbeúvúu tsíímávaiyóne.

29 Aanée íjcyámé 7-meva tsané nahbému. Áamedítýúu ámíabe ityáábávárólléjtane dsíjivé tehdú tsíímávátuube.

30 Ááné boonée bóneebe dílleke táábávároobe téhdure dsíjivé tsíímávátuubére.

31 Ááné boonée tsijtye bónejte dílleke táábaváromé téhdure dsíjivé tsíímávátúme. 32 Ááne nihñévúree dílléréjuco dsíjivéne. 33 Aane cána múúhakye diñe ¿cáábyé taabá ímichi dille íjcyaiñe tsiíñe ditye bóhíicoóca?

34 Áánéllihyéhjáa Jetsóo néesé diityéke:

—Muurá ihdyu íñújiri íjcyame táábávácatsíhi. 35 Áánetu ímíáámé dsíjivémé tsiíñe bóhíime níjkyéjiri íjcyácooca tsáhájucó táábávácatsítýúne. Tsíhdyuréjuco ditye íjcyaiñe.

36 Aame tsáhájucó dsíjivéityú Píívyéébej tsíímé íjcyame níjkyéji múnaáduréjuco néémeé. 37 Muurá ímíááné dsíjivémé tsiíñe bóhíhi. Muuráhjáa Moitséeúvú teene úúballé úmehéwu péétécunúne pañétú Píívyéébe dílbyeke íllu nééneé: “Aavaráaa,

Itsáaa, Jacóóboo, íjcyámé Piivyéébé ó ijcyáhi.”³⁸ Ehdúu Píivyéébe néénetu méwaajácú ditye íjcyane. Muurá ditye íjcyátuca tsá dibye nééityuró diityé Piivyéébé íjcyane. Muurá dííbyedívú tsá múha dsíjivetú tétsíhjí daíhañe.

³⁹ Ehdúhjáa diityéké dibye néénéllii tsaate taúhbájú uwáábojtédítýú nééhií:

—Uwááboóbej, tehdújuco u nééneé.

⁴⁰ Aaméhjáa tsáhájucó dííbyeke tsiíñe díllotúne.

Muubá Críjto íjcyane

(Mt 22.41-46; Mc 12.35-37)

⁴¹ Áijyúhjáa idyé Jetsóó néé diityéke:

—¿Aca muhdú íívane ámuha ménehíjcyá Críjto Dabíiúvúj tsííménémúhaabe íjcyáiñe? ⁴²⁻⁴³ Ááneráhjáa dííbyeúvú íjcyároobe dííbyedítýú néé íwaajácuháámitu:

Ávyéjuubée néé Táavyéjúúbeke: “Cána táúniúvúí diicya dímunáake o táhjáne hajchóta.”

⁴⁴ Ehdúhjáa muurá Dabíiúvú dííbyeke Íavyéjúúbedi díllóhi. Aane ¿muhdú dííbyeúvúj tsííménémúhaabe íjcyáiibe Críjtoó? Ehdúhjáa Jetsóó nééhií.

Taúhbájú uwáábojtéké Jetsóó núcójpívetsóne

(Mt 23.1-36; Mc 12.38-40; Rc 11.37-54)

⁴⁵ Aabéhjáa pámeere lléébónáa néé ímamyémuke:

—Téííbúwá tsáma méíjcyaco. ⁴⁶ Tsá múu íívatú eene aatye taúhbájú uwáábojte míamúnaa diityéké íavyéjúúllekíyé cááméjácobájivu úcámeíhíjcyánetu. Muurá pihcyáávejááne pañe imíllémé íboohówátsíhjívuré íacuuvéne. Áhdure wañéhji pañe imíllémé ímítsíhjívuré imájchone. ⁴⁷ Aame pííbájyujte walléemudítýú dótuhíjcyá diityé jaaháñe. Áané núcójpí muurá cááménécóbaúvú ihjyúvahíjcyarómé Píivyéébéma. Ehdú muurá dáríívemeímyeke Píivyéébe ícúbáhraáhi. Ehdúhjáa Jetsóó néé ímamyémuke.

21

Pííbájyulle dsíídsike pícyóóne

(Mc 12.41-44)

¹ Aabéhjáa duurúvájá pañe íjcyánáa míamúnaa pícyóócunú dsíídsike Píivyéébé wáábyuta. Ehnéva múnaáhjáa mítyanéhjí pícyóóhií. ² Áanáacáhjáa pííbájyulle ídátsó pícyóó mójíhwuúcúre. ³ Aanéhjáa ííténe neébe:

—Ámuúhaj, muurá áámye pííbájyulle ídátsó néérolle picyóó pámé ehnííñvüre. ⁴ Muurá tsijtye dsíídsívaromé picyóó uhjénéhjire. Áánetu pícyoolle páneere téene tájpi íjcyáiyóne.

Duurúvaja wágóóóveíñé Jetsóó nééneé

(Mt 24.1-2; Mc 13.1-2)

⁵ Téijyúhjáa tsaate ímamyémudítýú ihjýúvá duurúvaja imíwu néwayúúnetu méénúmeíñeri, ditye bóhbánuhíjcyánéhjitu imíwu teja ícyáávétsámeíñéhjiri.

⁶ Áánéllihyéhjáa Jetsóó nééhií:

—Ároja muurá wácávyáhcaméíhi.

Jetsóó tsááiñé ihde pájtyeíñéhji

(Mt 24.3-28; Mc 13.3-23)

⁷ Ehdúhjáa díbye néénéllí dííbyeke néémeé:

—Uwááboóbej, ¿aca mújyú pajtyeíñe eene múúhakyé u néhíjcyánéhji? ¿Aca íínetú muha méwaajácuú tsúúca tehdu tene pájtyeíñe?

⁸ Áánéllihyéhjáa neébe:

—Ehdu nééme tsáma wajácútsi méíjcyaco ámuha maállítsámeítýuki. Muurá o tsááiñe tsúúca pííhícooca íjcyáímyé mítyame óhdi díllómeímye. Aame nehíjcyáá díibyéjuco Críjto íjcyane. Árómeke mécáhcújtsodíñe. ⁹ Téhdure pahúllevaré méénujcátsi íjcyané uubállé ámuha mellééboóhi. Áróneri méíllityedíñe. Pane méijtsúcunúdí téijyu tsúúca o bóhówááveíñe. Tsáhái téijyu o bóhówááveítýúne. Árónáa ihdyu ehdu nénehji tujkénú pájtyeéhi.

¹⁰ Muurá tsané ííñúji múnáa tsííñé ííñúji múnáama méénujcátsíhi. ¹¹ Áhdure ávyetá íhnáhó ííñúji vááúméíhi. Áijyu íjcyáiñé ájyabááne, cheméháñé, pahúlleváre. Áhdure íévéhoowávú apííchó nénehji bóhówááveéhi.

¹² Ehdu nénehji pájtyeíñé ihde cáhcújtsotúmé ámúhakyé íícúbáhrámeke tsájtyeé píhcyáávejááne pañévú muhdú ámuha méicyahíjcyané ámúhakyé idíllóki. Áhdure ámúhakyé ííñújí avyéjúté éllevu ítsájtyémeke cuvéhoojánímye. Ehdu muurá ámúhakyé míamúnáa dárííveé oke ámuha meúraávyéné déjúcotu. ¹³ Áané hóowari ámuha táuwááboju díityéké méúwááboóhi.

¹⁴ Árónáa ihdyu tsá ámuha meijyáacunúityú muhdú ámuha díityémá meihjýúváíñeri. ¹⁵ Muurá ihdyu ámúhakyé ó ájcuú muhdú ámuha díityéké meúwáábóíñé tujkévejúvu. Áijyu ámúhakyé múnáátsohíjcyámé íllure ámuha maállíñe néhíjcyámé ámúhadívú táhjátsáméíhi. ¹⁶ Muurá ámúháj caanímu, ámúhá nahbémú, ámuha hájkímú, tsijtye ámuha menáhbévahíjcyároméhjí ámúhakyé téijyu ímityúné

dárííveéhi. Muurá tsaatéké ámúhadítú dsíjívétsoímye. ¹⁷ Ehdu muurá oke cáhcújtsotúmé ámúhake tsaríllé oke ámuha mecáhcújtsóné hallútu. ¹⁸ Áronáa tsá ámúhá níwájííne íjcyáronetu tsájíubaré wágóóóvéityúne. ¹⁹ Ahdícyane ihdyu ámuha panévare maábúcuúhajchíí mépájtyéteéhi.

²⁰ Áhdure tsiííne iñújííne múnaa Jerotsarée mícaavéné ámuha mewáájácúcooca múu néé tsúúca técoomi wágóóóveííne. ²¹ Ájyju méwáácunúco cámeébaúnevu Jodeá iñújíí múnaa ámuha meíjcyame. Áhdure técoomí múnaa óví néhi wáácunú tsiéllévu. Aane íúmíhé pañe íjcyame íoomíjyúcohdí técoomívu. ²² Ehdu íjcyaiíne ícúbáhraméí míamúnáama ditye ímityúné dáríívémeíhíjcyané déjúcotu Píívyéébé waajácuháámitu tene némeídyújuco. ²³ ¡Máídáátsoju tsáma tene pájtyeííne téjyju walléemú éévájtema tsijtye ñohñójtérei ítsííméwuúmú íjcyámeke! Muurá ávyetá kimóhcó néené ícúbáhraméí pájtyeé téjyju ííñújíí íjcyané míamúnáadívú Píívyéébe cáyobáávatécoóca. ²⁴ Tsaatéké muurá dsíjívétsoímyé méenujcatsí pañe. Áanetu tsijtyeke tsajtyéimye tsiííhíí iñújíínevu. Áané boone jodíómú íjcyátúné míamúnaaréjuco teene Jerotsarée cáávacuííne Píívyéébe diityédívú técoomi íhvéjtsóné hajchótá tétsihyi íjcyaki.

Jetsóó tsáácooca pájtyeííhíí
(Mt 24.29-35, 42-44; Mc 13.24-37)

²⁵ Aane ehdu nénehji pájtyéné boone nuhba cóójíejpii, péjcoéjpii, mícúruu, íjcyane múhduréjuco íjcyaiíne. Téhdure ávyetá íhnáho móañe nóhjíneri cáhcújtsotúmé íllítyeéhi. ²⁶ Éhdúcóbaúvú nénehji ííñújíí íjcyácooca muurá míamúnaa íillityéneri ílluréjuco wájácúrátuúúveííne. Ehdu páneere íévéhóowari íhtsútunéhjí íjcyane mujtáraba íjcyáahi. ²⁷ Ájyju ihdyu Míamúnáájpidívúu o ípívyéévebe páneere táíhtsútú táavyéjuma ojtsó pañetú ó bóhówááveéhi. ²⁸ Ehdu tene pájtyécooca múu íllure ímíjyuuvéhi. Muurá téené boone tsúúca ámuha máállíjchuú múhdurá ámuha meícyahíjcyánetu. Ájyju ihdyu tsaímíyéjuco ámuha meíjcyaiíne.

²⁹ Téhduréhjáa tsiííne diityéké neébe:

—Cáhawáá méijtsúcunu hígyéeráhema tsiííne uméhéené muhdú íjcyane. ³⁰ Muurá téhehji béhjívácooca tsúúca méwaajácú píjcyaba pííhíne. ³¹ Ahdu ííñújíí ténehji íjcyácooca méwaajácúco tsúúca Píívyéébé avyéjú bóhówááveííne éévú íjtyéne.

32 Aane ímiáané ámúhake o nées ehdu nénehji pájtyeíñé íñéi íñújiri páhdure míamúnaa íjcyápiñááca. 33 Muurá íñújima páneere íévéhóowari íjcyanéhi wágóóovéhi. Áánetu íñe ámúhake o néhijcyané tsá mújyú wágóóovéityúne.

34 Áánélli tsáma téibúwá méijcyaco tsiíñe o tsáábe ámúhake o túvaaóvátu líiyicyáveháñeri, tsiíñéhjiri, ámuha méijcyámeke. 35 Muurá ímílléduré íjcyámeke ó ábájinéjcuú éhne múúne iyáábeke dahpe ábájinéjcuú. 36 Áánélli múu téibúwá íjcyáne Píívyéebema pájyuvaré ihjyúvá ténehji ámúhake imújtátsótuki. Áijyu ihdyu ámuha méúújéteé óhdivu Míamúnáájpidívúu o ípívyéévébedívú íñerí núcójpívetúme.

37 Ehdúhjáa Jerotsaréeri íjcyabe Jetsóo duurúvájá pañévú úwáábohíjcyáhi. Aabéhjáa méíjyunúdu pehíjcyá oríívo báju íjcyátsihvu tétsii icyúwaki. 38 Aanéhjáa pájyuvaré cúúvénetúre míamúnaa pehíjcyá duurúvájávú dííbyé uwáábó illéébúacunúki.

22

Jetsóoke íékéévéñé ditye pítyácójcatsíñe

(Mt 26.1-5, 14-16; Mc 14.1-2, 10-11; Ja 11.45-53)

1-2 Téijyúhjáa pajtyeté wañéhjí óórityúne pááá máchoméihíjcyané wañéhjí lleevárijyuco íjcyánaa llúúvájte avyéjútémá taúhbájú uwáábojte íjtsámei muhdú Jetsóoke idsíjívétsoíñe. Áronáacáhjáa íllityémé míamúnáadi.

3 Áanáacáhjáa Jóoda Ijcarióoté pañévú tsúuca Naavéné úcaavé tsaapi Jetsóo mamyémúejpi íjcyáábé pañévu. 4 Aabéhjáa péé diitye llúúvájte avyéjútémá duurúvájá tehmejte éllevu diityémá ipítyácójcatsí muhdú dííbyedívú íékéévéétsoíñe. 5 Áánerihjyáa ímíjyúúvéne imíllémé dííbyeke íáhdone. 6 Áánéllihyéhjáa íjtsámeijyúcoobe mítyane míamúnaa íjcyátútsihvu dííbyedívú íékéévéétsoíñe.

Ímamyémuma Jetsóo májchone

(Mt 26.17-29; Mc 14.12-25; Ja 13.21-30; 1Co 11.23-26)

7 Aanéhjáa tsúuca teene pajtyeté wañéhjí óórityúne pááá máchoméihíjcyané wañéhjí pañe tsájaatsá múnaa obééjake dsíjívétsohíjcyané wañéhjí lleevájucóohí. 8 Áijyúhjáa Péedorómá Jóáámútsikye Jetsóo néehíi:

—Mééma mémeenuté wañéhjí májchó memájchoki.

9 Áánéllihyéhjáa neemútsí dííbyeke:

—¿Aane kiávú ú imíllé muhtsi meméénune?

10-11 Áánéllihyéhjáa neébe:

—Ámuhtsi Jerotsaréevu mepéemutsi tsaapi líyííhyori núpáñújéébedívú meúújetéébema mepééne tééja múnáájpikeye méneéhi: “Múúhá uwááboobéne múhtsikye néé kiává íchii tsaho mǐjcoho íjcyane tééhó pañévú dibye múúhama pajtyété wañéhji májchó májchóihyo.”¹² Áánéllii ámútsikye úújétsóiibye córííhócoba néého tsúúca ímíbájchómeíhyó cáámééíjiri íjcyahóvu. Ááhó pañévú méméénuco.

¹³ Ahdújucóhjáa péemutsi dibye néhdújuco iúújeténe tééhó pañévú méénune majcho.

¹⁴ Aanéhjáa tsúúca ditye májchóíñe éévé úújetédú majchójúcoobe ímamyémuma.

¹⁵ Átsihvúhjáa diityéké neébe:

—Ímí ó íjtsúcunú íñe pajtyété wañéhji májchó ámúhama o májchone nihñéréjuco. Tsúúca muurá ámúhadívú ó dsíjiveéhi.

¹⁶ Aane tsáhájucó tsiíñe ámúhama o wáñehjívatéityú íñe pajtyété wañéhji. Áronáa ihdyu páneere muhdú óhdityu úúbállémeíhijcyáné oke pájtyéné boone tsaméhjí Píívyéébé avyéjuríyéjuco meíjcyame mewáñehjívatéíñe.

¹⁷ Ehdúhjáa íñétsihdyu ado iékéévéne téhdújtsoobe Píívyéébeke. Áánemáhjáa neébe:

—Áju, íñe páneere maádo. ¹⁸ Muurá tsáhájucó tsiíñe ámúhama o áadóityú íñe óóvajpácýó Píívyéébé avyéjuri tsaméhjí meíjcyáiñévújuco.

¹⁹ Átsihdyúhjáa idyé pááaho iékéévéne téhdújtsoobe Píívyéébeke. Áánemáhjáa idyóhdáhínunévú diityéké iwájtúne neébe:

—Íñe tájpi náávé íjcyane memájcho. Ehdu pajjyuvaré méméénuhíjcyaco ámuha mepájtyeté o ícúbáhrámeíñe ámuha meítsaavéne.

²⁰ Téhduréhjáa teene adóvú diityéké iájcúne neébe:

—Íñe tátyujpácýo náávé íjcyane úúballé muhdú ámuha meícyahíjcyáné pityájcoju tádsíjiveri tsíhdyuréjuco cápáyóóveíñe ámuha mepájtyetéki. ²¹ Aane muurá íchihyi mééma majchóri diibye óhdivu méénútsóiibye. ²² Muuráhjáa ihdyu tsúúcajátújuco óhdityu tene némeídyújuco oke tene pájtyeíñe Míamúnáájpidívú o ípívyéévéébeke. Áronáa ihdyu máidáátsoju tene pájtyeíñe eene óhdivu méénútsóóbeke.

²³ Ehdúhjáa Jetsóó néénéllii díllójcatsímyé caabyé diityédítýú dííbyedívú méénútsoíñe.

Jetsóó mamyémú táhjácatsí caabyé diityédítýú íhtsútuube íjcyáiyóneri

²⁴ Átsihdyúhjáa táhjajcatsímyé caabyé diityédítýú ìhtsútuube ijcyáíyóneri. ²⁵ Áronáacáhjáa Jetsóó néé diityéke:

—Muurá ííñújiri ávyéjute imíllé ityáuhbáné téénetu diityéké míamúnaa ìhtsútujtédí idíllóki. Ááne itsúcunúhijcyámé tehjújuco imyéénune. ²⁶ Tsá múu tehdu néétune. Muurá ihdyu idáátsóóbeúvú néébe tsaímíyé tsíjtyeke ìícúvehíjcyaaabe ìhtsútuube ijcyá pámé túkevétsoóbe. ²⁷ ¿Aca caabyé ìhtsútuube ávyéjuúbe? ¿A eene tsaímíyé ácuúcunúúbeke tsaapi majchótú ìícúveébe? ¿Mityá eene dííbyeke ìícúveébej? Muurá míamúnaa ijtsúcunú eene tsaímíyé ácuúcunúúbeke tsijtye ìícúveebe ìhtsútuube ijcyane. Áanetu ihdyu eene ìícúvehíjcyaabédú o néébe ámúhama ó ijcyá ámúhake o píááboki.

²⁸ Muurá ávyetá imítýú nénehji oke pátyehíjcyárónáa ímí ámuha óóma meíjcyá oke íhvéjtsotúme. ²⁹ Áánéllii ámúhake o pícyóó Llihíyóo oke pícyohdu avyéjute ámuha meíjcyaki. ³⁰ Áámema muurá ííné imíjyaú ámúhama ménahbévjácatsíí táavyéjuri. Aame ámuha íjraéémú 12-hava íjcyámedítýú cáhcújtsótúmema méímíbájchoó muhdú ditye ícyahíjcyáne.

*Jetsóó úúballé Péédoro tóónúmeíñe
(Mt 26.31-35; Mc 14.27-31; Ja 13.36-38)*

³¹ Ehdúhjáa íñétsihdyu Jetsóó Tsimóoke nééhií:

—Tsímoj, Naavéné Píívyéébeke táúmeí ámúhadítýú íñéhco caabyé ímiáábé íjcyáábeke éhne múúne tríígotu ímí menéhcodu.

³² Áronáa tsúúca díhyallúvú ó táúmeí píáábó oke u íhvéjtsótuki. Aabe ihdyu óvíí díñahbémuke ú píaabó téhdure ditye ímí oke íúráávyeki.

³³ Áánélliihyéhjáa neebe dííbyeke:

—Tehjújuco, Ávyéjuúbej, ímiááné tsá uke o íhvéjtsóityúne. Muura uke ditye cúvéhoojánúcooca óómájuco ditye meke cúvéhoojánúíñe. Áhdure uke ditye dsíjívétsoócooca óómájuco ditye meke dsíjívétsoíñe.

³⁴ Áánélliihyéhjáa Jetsóó néé dííbyeke:

—Áronáa muurá, Tsimó, ípyejcójuco oke u úráávyeróné u tóónúíñe cáracái májtsívátúné ihde 3-íjyúva.

Jetsóó ícúbáhrámeíñe pííhíjucóóne

³⁵ Átsihdyúhjáa tsiíñe neebe diityéke:

—Éíjyúu muurá ámúhake uwáábovu o wállóócooca o néé ámúha dsíídsíma tsípaajjí ámúháj túhápaajíné ámuha metsájtýetuki. ¿A téíjyúu tsáneetu ámuha mévííóhi?

Áánélliihyéhjáa néémeé:

—Tsáháa muha íinetú mevííotúne.

³⁶ Áánélliihyéhjáa neebe diityéke:

—Árónáa icyooca métsajtyécó ámúha dsíídsii, ámúhá nñitsúmuu, íjcyane. Áánetu nítswáávatúmé óví hállúeja íwajámú íñáhjíhénúne íniitsúwá ujcúhi.

³⁷⁻³⁸ Áánélliihyéhjáa néémeé:

—Ávyéjuúbej, íjcyawáácú míwáácu múúhadi. Áánélliihyéhjáa neébe: Íhya téhduwáácújuco. Muurá tsúuca oke pajtyéíñe tsúucajátújucoo Píívyéébé waajácúháámitu illu óhdityu tene néhdújuco: “Muurá ímityúmé raahóri itsajtyéébeke téhdure ímityúúbedi dílloímye.” Ehdúhjáa óhdityu tene némeídyújuco muurá oke tene pájtyeíñe.

Píívyéébema Jetsóo íhjuváne

(Mt 26.36-46; Mc 14.32-42)

³⁹ Ehdúhjáa ímamyémuke íñétsihdyu ípyéhijcyádú oríívo bájú íjcyátsihvu péébema téhdure péémeé. ⁴⁰ Átsihvúhjáa íúújetédú neebe diityéke:

—Píívyéébeba méihjyúvaco ámuha mávaríjchojúúnevu metáhjátsámeityuki.

⁴¹⁻⁴² Ehdúhjáa íñéene ííneebe diityédityú ehne múúne nééwayu maáámune úújeténé hajchóta. Átsihvúhjáa ímímóúúvene Píívyéébebema íhjuvabe nééhií:

—Ayúju Táácáániíj, muhdú u néhajchíí óvíjyacóóné o ícúbáhrámeíñe. Árónáa idyé tsá o ímillédú u méénúityúne. Wa ihdyu muhdú u ímillédú óóma meénuj.

⁴³ Áábedívúhjáa níjkyéji múnáajpi bóhówaavé dííbyeke ípiááboki. ⁴⁴ Aabéhjáa íhnáhó tééneri ávyevécunúúbé Píívyéébebema íhjuvabe tówaane waapé tújpacýoma.

⁴⁵ Átsihdyúhjáa ímamyému éllevu péébe úújeté dííbyeke íkímóóvéne pávyeenúmé cuwáí íjcyámedívu. ⁴⁶ Áámekéhjáa neébe:

—¿Muhdúami íívane ámuha mécuwaj? Maájkyéne méihjyúvá Píívyéébebema mávaríjchojúúnevu ámuha metáhjátsámeityuki.

Jetsóoke ditye ékeevéne

(Mt 26.47-56; Mc 14.43-50; Ja 18.2-11)

⁴⁷ Ehdúhjáa díbye néénáa tsúuca mítyame míamúnaa wajtsí tétsihvu. Áámekéhjáa Jóóda tsuullé tsaapi dííbyé mamýémúejpi íjcyáabe. Aabéhjáa dííbyedívú iwájtsíne chohchócú dííbyeke.

⁴⁸ Áánélliihyéhjáa neébe:

—¿Aca muhdú eene, Joda, oke u chóhchóneri óhdivu ú méénutsó Míamúnáájpidívúu o ípívyéévéébedívu?

49 Aanéhjáa ííténe ímamyémú néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, métsu aatyéké meméénu méniitsúmuri.

50 Áronáacáhjáa tsúuca tsaapi diityédítýú llúúvájte avyéjuúbé únú múnáájpi núúmiho ímiánéjcuého wállórihjúcúhi. 51 Áánélliihyéhjáa Jetsóó néé dííbyeke:

—Óvi íjcyaaábe. Óvi ihdyu muhdú oke meenúme.

Ehdúhjáa néébere cámahjácó dííbyé núúmiho. 52 Átsihdyúhjáa llúúvájte avyéjutee, duurúvájá tehmejtee, túkevjtsojtee, íjcyámeke neébe:

—¿Aca muhdú éhne múúne ímityúné méénuhjcyáábe éllevu ditye tsáhdu ámuha metsáá taéllevu niitsúmuma, cávaájcoháñema? 53 Áánerá íhyajchótá ámúhama duurúvájá pañe o íjcyáábeke keená muhdú ámuha oke meméénuhjcyáne. Áronáa ihdyu icyooca tsúuca ámúhaj tééveri Naavéné kyéhéjkimyéhi. Ehdúhjáa neebe Jetsóo.

Péédoro tóónúmeíñe

(Mt 26.57-58, 69-75; Mc 14.53-54, 66-72; Ja 18.12-18, 25-27)

54 Áábekéhjáa tsúuca iékéévébeke llúúvájte avyéjuúbé jávú ditye tsájtyéébeke Péédoro úráávyeebe pehjcyá diityé kemúellére. 55 Áijyúhjáa lláhajtsívú tsaate icyújuwááñúnetu píhmiíhjcyáme élléte téhdure píhmiíbe. 56 Áánáacáhjáa tétsíi wákimyéi múnáalle píhmirí íjcyáábedítýú nééhií:

—Áánúu muurá téhdure Jetsóoma ícyahíjcyáhi.

57 Áronáacáhjáa íllure ityóónúne neébe:

—Tehdu, muulle, o wáájácúnejíí dííbyeke.

58 Ááné boonéwuúréhjáa idyé tsijpi dííbyeke nééhií:

—Uu éhne téhdure diityéejpi.

Áronáacáhjáa neébe.

—Tsáha muúbej, tehdu diityéejpi o íjcyáábejívári.

59 Ááné boonéhjáa idyé tsíjpiiyéjuco nééneé:

—Ímiáané muurá áánu diibyéjuco Jetsóomáa ícyahíjcyaaabe Gariréa múnáajpi.

60 Áánélliihyéhjáa idyé neébe:

—Tehdu, muube, o wáájácúúbedíjíí óóma ú ihjyúváhi.

Ehdúhjáa díbye néénáa tsúuca cáraca májtsíváhi.

61 Áánélliihyéhjáa Jetsóó dííbyeke révoúcunúhi. Áánetúhjáa ítsááveebe díbyé nééneé: “¿Muurá ípyejco cáracái májtsívátúné ihde 3-ijyúvá ú tóónúu oke u úráávyeróne?” 62 Aabéhjáa tétsihdyu áachívú ipyééne ávyetá íhnáhó tááhií.

Jetsóodi ditye úúhívaténe

(Mt 26.67-68; Mc 14.65)

63 Áánáacáhjáa Jetsóoke téhmeme dííbyedi iúúhívaténe meenuhi. 64 Dííbyé hálluúúcúhjáa iwátájcóóbeke iwábáájcóne néémeé:

—¿Cána waajácú múha uke méénuney?

65 Áánemáhjáa éhniíñevúré uuhívatémé dííbyedi.

Túkevéjtsojté úmíwari Jetsóó íjcyane

(Mt 26.59-66; Mc 14.53-65; Ja 18.19-24)

66-67 Ááné tsitsíínevúhjáa túkevéjtsojtee, llúúvájte avyéjutee, taúhbájú uwáábojtee, íjcyame ipityácócatsíhíjcyátsihvu dííbyeke ítsájtyéébeke nééhií:

—¿A ímiááné diibyéjuco uu míamúnáake pájtyetétsoóbe? Cáná múúhake duubállej.

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Muurá diibyéjuco o íjcyane ámúhake o néérone tsá ámuha mecáhcújtsóityúne. 68 Pane ámúhake o díllone ámuha maáñújcúne oke maácádsíjcaáyokíjííva oke médillóhi. 69 Aane cáhawáá óví ícyoocátú Míamúnáájpídívúu o ípívyééveebe íhtsútuube Píívyéébé úníuri ó íjcyáhi.

70 Ehdúhjáa díbye néénéllii nééme dííbyeke:

—¿Áánélliihyéhaca ihdyu ímiááné Píívyéébé Hajchi uú?

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Ééé, diibyéjuco oó.

71 Ehdúhjáa díbye néénéllii néjcatsímye:

—Ínélliihyécó tsijtye éhniíñevu dííbyé hallúvú úúbálléiyáhi. Muurá íñe melléébóneriyé ímityúne ihjyúvaábe.

23

Pirááto éllevu Jetsóoke dítye tsájtyene

(Mt 27.1-2, 11-14; Mc 15.1-5; Ja 18.28-38)

1 Aanéhjáa páméhcobaré Jetsóoke tsajtyé téené iinújí ávyéjuube Pirááto éllevu. 2 Átsihvúhjáa dííbyé úmíwávú dííbyedívú íñéétsóro néémeé:

—Áánu míamúnáake íbórinuubéré pehíjcyáhi. Nehíjcyaaabe meeva íveekí ávyéjuube Tséétsa romáánómuubéré íjcyáábé wáábyuta dsíídsike dítye áhdotsóné maáhdohíjcyáne. Téhdure nehíjcyaaabe míamúnáakévá ipájtyetétsoíñe. Áhdure nehíjcyaaabe muuhává jodíómú avyéjuube íjcyane.

3 Áánélliihyéhjáa Piráátó néé dííbyeke:

—¿Ava ímiááné uu jodíómú avyéjuúbej?

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Ééé, diibyéjuco oó.

⁴ Áánélliihyéhjáa Piráátó nées llúúvájte avyéjútémá pámeere tétsii tsijtye ijcyámeke:

—Áánerá tsá dibye íiné imítýúné méénúturóne.

⁵ Árónáacáhjáa tsíjpánécoba néémeé:

—Áánerá pámeere Jodéa iinúji múnáake íbórínuubéré pehíjcyá múhdurá iúwáábóneri. Muuráhjáa Gariréa iinúji múnáadítýú tujkénuube íñe téenema ílléjucó tsááneé.

Heróóde éllevu Jetsóoke ditye tsájtyene

⁶ Ehdúhjáa ditye néénéllii Piráátó dilló diityéké ímiáané Gariréa múnáajpi dibye íjcyáhajchíi iwáájácuki.

⁷ Aanéhjáa téhulle múnáajpíjyucó dibye íjcyane ditye néénéllii wáloobe dííbyeke téené iinúji avyéjuube Heróóde éllevu. Téijyúhjáa téhulle Jerotsaréeri dííbye. ⁸ Aabéhjáa mityane ímíjyuuvé Jetsóoke íajtyúmíneri. Tsúúcajájucóhjáa dibye ímílleróné dííbyeke íajtyumíne dííbyedítýú ditye íhjúvahíjcyané ílléébónema. Imílléroobéhjáa íajtyumíne dibye méénúráityuróné méénune. ⁹ Áánemáhjáa mityane panévare dílloobe dííbyeke. Árónáacáhjáa tsá dibye áñújcutúne.

¹⁰ Áijyúhjáa idyé tétsihi llúúvájte avyéjútémá taúhbájú uwáábojte íjcyame ímítýúné dííbyé hallúvú úúballéhi.

¹¹ Áábedíhjáa diibye Heróóde ítsodáhómuma iúúhívaténemáyé ujcó ávyéta ímí néené wajyámuunévú avyéjuube múúne úcáávéne wajyámuunévu. Áábekéhjáa tsiíñe wáloobe Piráátó éllevu. ¹² Téijyúhjáa diibye Piráátoma Heróódemútsí wajyújcatsí íhdée néhníllécatsíhíjcyáromútsi.

Jetsóoke ditye dsíjívétsoíñe

(Mt 27.15-26; Mc 15.6-15; Ja 18.39-19.16)

¹³ Aanéhjáa Piráátó pihjúcú pámeere míamúnáake llúúvájte avyéjútémá tsijtye avyéjútéke. ¹⁴ Áámekéhjáa neébe:

—Ámuha íñe áánúke taéllevu métsivá dibyévá míamúnáake ímítýú dáríívehíjcyané ámuha menéénema. Áábeke muurá íñe ámuha meíténeriyé ó dílloráhi. Áróná tsá dibye ímítýuube íjcyatúne. ¹⁵ Muurá Heróóde íjcyároobe tsá wáájácútú íné ímítýú dibye méénune. Áánéllii muurá íñe óómíchoobe tsiíñe meéllevu dííbyeke. Aabe íné hallútú dsíjívéyónejíivari.

¹⁶ Áánéllii íllure dííbyedívú o méénútsóne ó ácádsíjcaáyoóhi.

¹⁷ Ehdúhjáa Piráátó nées paíjyuvaré tsáápiikye cúvéhóojari íjcyamedítýú pajtyété wañéhjí pañe íchívyétsohíjcyánéllíihye.

¹⁸ Árónáacáhjáa pámeere nées kéévánécoba:

—¡Tsá muha meímíletú Jetsóoke maácádsíjcaáyóne!
¡Barabáakéré muha méimíllé meíjchívyetsóne!

¹⁹ Ácoocáhjáa diibye Barabáake cuvéhoojánúme ávyéjuktéké dibye ímityúné dárívehíjcyáné hallútu, téhdure dibye míamúnáake dsíjívétsohíjcyáné hallútu. ²⁰⁻²¹ Aanéhjáa Piráátó Jetsóoke iácádsíjcaáyóne ímílléne tsiíne diityémá íhjuvárónáa éhniínevúré neémeé:

—¡Wa ihdyu wátyétyehcútsó páwachékevu dííbyekej!

²² Áánéllihyéhjáa tsiíne neébe:

—¿Aca ííne ímityúné méénuúbe? Keenéiyó o wáájacúné dibye ímityúné méénune tééné hallútú idsíjívéiyóne. Áánéllii ihdyu íllure dííbyedívú o méénútsóne ó ácádsíjcaáyoóhi.

²³ Árónáacáhjáa mítyane imíllémé dííbyedívú dibye wátyétyéhcutsóne. ²⁴⁻²⁵ Áánéllihyéhjáa awáá diibye Piráátó ílluréjuco dííbyeke íhvejtsóné diityé hójtsí pañévú ditye ímíllédú imyéénuki. Áánemáhjáa Barabáakéréjuco dibye íjchívyetsóné ímityuube íjcyánéllii ditye cuvéhoojánúróóbeke.

*Páwachékevu ditye Jetsóoke wátyétyehcúne
(Mt 27.32-44; Mc 15.21-32; Ja 19.17-27)*

²⁶ Aaméhjáa Jetsóoke páwachékevu iwátyétyéhcutúhullévú tsájtyeme cábuuvé Tsirééne múnáajpi Tsimóó íúmihétú óómíbyedívu. Áábekéhjáa íhbutómé Jetsóoke iwátyétyéhcutúwachékevu.

²⁷ Áíjyúhjáa mítyane míamúnaa Jetsóoke úraavyéhi. Mítyaméhjáa walléémú dííbyeke táámere pééhií. ²⁸ Áámekéhjáa ííiténe neébe:

—Ámuúha Jerotsaréé walléémuj, oke mékímóóvedííne. Ámuháyé ihdyu mékímóóveméi. Pane ámuháj tsíimekére ihdyu mékimóóve. ²⁹ Muurá ícúbáhraméi íjcyácooca ajchímú íjcyáné walléémú ímíjyúúveé itsíímávátúneri. ³⁰ Muurá teene ícúbáhraméi íjcyácooca muhdú imyéénu míamúnaa neé muhdícyánéjcurí diityé hallúvú cáméhbaúné úhnóbáiyóné apáhajchíí idsíjívive ápíchó diityéké tene pájtyéiyóné íhdétu. ³¹ Muurá ííne ííne ímityú o méénútúróóbedi óhdi ícúbahráme. Aaméjíí mityaubá ámúhakye ditye méénuííne awáá múhdurá ámuha menéemeke.

³² Téhduréhjáa téijyu mítyétsi ímityúmútsikye tsajtyémé tsáijyú dííbyema idsíjívétsoki. ³³ Aanéhjáa tsúúca ‘Niwáupáájí’ némeítsihvu íúújetétsóóbeke wátyétyehcúme páwachékevu. Áábé úníutúhjáa panéjcvátú íjcyáwachékéécuto wátyétyehcúme diityétsí ímityúmútsikye. ³⁴ Áíjyúhjáa neebe Jetsóo:

—Íjtyédi, Lli, dídaatsóve. Muurá tsá ditye wáájacutú iiná imyéénune. Áánacáhjáa tsodáhómú néhcójcatsí caatyé díbyé wajyámúúné újcuíñe. ³⁵ Aanéhjáa mítyane míamúnaa ítehjycyánaa ávyéjyte díbyedi iúúhívaténe néjcatsíhi:

—Tsíjtyeke muurá pátyetétsohjycyaábe. Aabe cána óví pájtyetésámeí ímiáané diibyéjuco Cripto míamúnáake pájtyetésóíibyeke Píívyéébe pícyoobe íjcyáhajchííjyu.

³⁶ Áhduréhjáa idyé tsodáhómú díbyedi iúúhívaténemáyé bíínójpácýó kiwátyetu díbyeke íjchoráhi. ³⁷ Aaméhjáa nées díbyeke:

—Áyu cána bo pájtyetésameí ímiáané diibyéjuco jodíómú avyéjuube u íjcyáhajchííjyu.

³⁸ Áánemáhjáa díbyé nííwáu caamééhullétú téwachéketu pícyóomé gríéégomuu, romáánómuu, jodíómuu, éhdúmé ihjyúrí íllu icyáátunúne: “Áánu jodíómú avyéjuube.”

³⁹ Áhduréhjáa díbyé únútu ímítymútsí íjcyámútsidítýú tsaapi iúúhívaténemáyé nées díbyeke:

—Áyu cána bo ímiáané diibyéjuco míamúnáake u pájtyetésóíibye u íjcyáhajchíí meke pájtyetétsoj.

⁴⁰ Áánélliihyéhjáa íñahbéébé nées díbyeke:

—¿Aca tsá eene u íllityú Píívyéébeke? ¿A tsá u wáájacutú máhallúrí ímityúné íjcyane? ⁴¹ Muurá ihdyu tehdújuco meícúbáhrámeíñe ímityúné meméénuhjycyáné déjúcotu. Áánetu muurá áánú hallúrí tsá íñé ímityú íjcyatúne.

⁴² Ehdúhjáa íñahbéébeke íñétsihdyu neebe Jetsóoke:

—Oke ihdyu dítsááveco díavyéjuri u íjcyácoóca.

⁴³ Áánélliihyéhjáa neebe díbyeke:

—Tehdújuco. Muurá ímiáané uke o nées óóma u íjcyaiñé táavyéjuri.

Jetsóó dsíjivéne

(Mt 27.45-56; Mc 15.33-41; Ja 19.28-30)

⁴⁴ Téijyúhjáa cójijpñínétú ííñuji íjyúnú cuuvé tujkévevújuco.

⁴⁵ Tsáhájucóhjáa nuhba ájchutúne. Áijyúhjáa duurúvájá pañétú pañétúétsíí watájco wájyámúwácoba dóchéreevé tsahtúnéécú apáhajchíí wajítahnécu. ⁴⁶ Áánacáhjáa Jetsóó ávyetá ihnáhó íllu wáníjcyámeíhi:

—Llíhij, Llíhíyoj, oke duúcu. Ehdúhjáa íñéene dsíjiveébe.

⁴⁷ Aanéhjáa tétsihvu ditye téhmetsoobe tsodáhómú avyéjuube teene íajtyúmíne Píívyéébeke dúúrúvaabe néehíí:

—Ímiáánéjucóha ihdyu áánu tsá íñé ímityú méénuhjycyatúne.

48 Téhduréhjáa tsijtye tétsihyi ijcyame téeneri itsájúréevéne illuréjuco pééneé. 49 Áánetúhjáa dílbyeke náhbévahíjcyámema Gariréatúu dílbyema tsáame walléémú kémuélléturé ïtehíjcyáhi.

Jetsóó ïtémeho ditye cúúune

(Mt 27.57-61; Mc 15.42-47; Ja 19.38-42)

50 Téijyúhjáa íjcyaaabe ímiáábé Jodéa iñújiri íjcyacóómí Arimatéa múnáajpi Jotséé pítyácojcatsi múnááejpi íjcyaaabe. 51 Aabéhjáa ítsohíjcyá Píívyéébé avyéjuri íjcyaiñe. Áánellihiyhéjháa tsá díbye úcáávetú iñahbéjté pítyácojcatsi múnaa Jetsóoke dsíjívetsóné pañévu. 52 Aabéhjáa Piráátoke táumeí dílbyeúvú ïtémeho icyúúuki. 53 Aabéhjáa téwachéketu iñíityétsóne wáyámúbari íbíjínúne cuuú nééwájitu béhėjure bóhdómeihéjú pañévu tsaatékéi ditye cúúútúhéjú pañévu. 54 Dityéhjáa wáyeeévéjcoójí ihde ímíbájkímeihíjcyajcoójí cúúúube.

55 Aanéhjáa diitye Gariréatúu dílbyema tsáané walléémú ïténáa cúúúube. 56 Aaméhjáa ihjyáhañévu ipyééne pácuúcupacyóné iújcúne wáyeeevéhíi teene wáyeeévejcoójí Píívyéébé taúhbaju néhdújuco.

24

Jetsóó dsíjíveebe tsiíñe bóhíne.

(Mt 28.1-10; Mc 16.1-8; Ja 20.1-10)

1-2 Aanéhjáa tsíjyú cúúvéneturé tsiíñe tsemáánaréjuco déjúcoóvejcoójí tsiíñe pééme ïtéacunú níkyéhéjú watájcó nééwayu tsítsíiyéjuco ijcyane. 3 Aaméhjáa téhejú pañévu iúcáávéne íterá pevétsíiyéjuco Jetsóó ïtémeho íjcyájúcootúne.

4 Ááneríhjáa íllityéne wájácúráatúuuvémé ájtyumí múityétsi tsítsíwu íwajyámúúné néémutsi íjyócuuvévámútsikye.

5 Áámútsidíhjáa íllityéne cáhnóbámeke neemútsi:

—¿Aca ïná ámuha níkyehéjú ménehcó tehdu íchii íjcyacóóbekéjívári? 6 Tsúúca bóhíibe. Cahawáá méitsáávé Gariréaríi ámúhama íjcyácooca muhdú ámúhakye díbye néhíjcyáne. 7 Muuráhjáa nehíjcyaaabe Míamúnáajpidívú ípívyéévéébedívú tsaapi ímityúmeke ájcume dílbyeke páwachékevu dsíjívetsóroobe 3 coojívatu tsiíñe íbóhíiñe.

8 Ehdúhjáa dityétsí néénetu ítsaavémé ímiáánée tehdu díbye néhíjcyáne. 9 Aaméhjáa íóomíñe úúbálleté 11-mevaréjuco dílbyé mamýmú íjcyámeke. Áhduréhjáa tsíjtyéhjike dílbyekée náhbévahíjcyámeke úúballéme.

10-12 Aanéhjáa tsá dííbyé mamýmú cáhcújtsotúne. Ijtsúcunúméhjáa illure ditye álliñe. Áánetúhjáa Péédoro dsiínéríyé níkyéhejúvú ipyééne téhejú pañévú iúcaávéne ité ímiáané dííbyekée ditye bíjínúné wajyámubááneréjuco téhejú pañe íjcyane. Ááneríhjáa iúllévenúne illuréjuco dibye óomiñe. Ílluméhjáa diityéké úúballé dibye tsúúca bóhíine: Maaría Madarénaa, Jóáánaá, tsííñe Maaría Jacóóbój tsíjjuu, tsíjtyehjí, éhdume.

*Ímamyémudítýú tsaatétsidívú Jetsóó bóhówaavéne
(Mc 16.12-13)*

13 Aanéhjáa téijyuré Jetsóó bóhíjcoójí dííbyemáa ícyahíjcyámedítýú tsaatétsí péé Jerotsaréetu Emaóovu 11 kíróómetro técoomítýú íjcyácoomívu. 14 Aamútsíhjyáa juuváyí íhjúvamútsíyé pehíjcyá muhdú dííbyeke tene pájtyéneri. 15 Áánaacáhjáa diityétsidívú bóhówááveebe diityétsimájuco pééneé. 16 Aanéhjáa Píívyéébe diityétsikye íhyálluúúné pívyétéjtsomútsí tsá wáájacutú dííbyeke. 17 Áamútsikyéhjáa neébe:

—¿Aca íínerí íhjúvamútsíyé ámuhtsi metsáhíjcyamútsí muhdú kehóvémútsiúvu? 18 Áánéllíhyéhjáa ‘Créopa’ némeííbyé néé dííbyeke:

—Áánerá pámeere waajácú íiná Jerotsaréeri pájtyene. Aane muhdú úhduubéréjuco tsá u wáájacutúne.

19 Áánéllíhyéhjáa Jetsóó néé diityétsikye:

—¿Aca íiná pájtyéhi?

Áánéllíhyéhjáa neemútsí:

—Muurá dsíjívetsómé Natsarée múnáájpi Jetsóoke íhtsútuube Píívyéébé íhjúvú uubálle múnáájpi íjcyaaabe panévaré méenuhíjcyáabeke. Áábekée Píívyéébe wájyúúbeke téhdure tsaate míamúnaa ímí ijtsúcunúhi. 20 Áábekée llúúvájte avyéjútémá tsííñe avyéjulte íhvejtsó ditye idsíjívétso páwachékevu iwátyétyéhcúneri. 21 Muháa méijtsúcunúrá dííbyéjuco muha íjraéémuke pájtyetétsóibye íjcyane. Aane íñe tsúúca 3 coojívájuco mee dibyée dsíjívétsihdyu. 22-23 Áronáacáne walléemú cúúvénetúré níkyehéjú úújéjémé múúhake néé dííbyé ítémehóvané téhejú pañe íjcyájúcootúne. Áámedívuváne níjkyéji múnáajtetsí bóhówáávemútsí diityéké néé tsúúca dibye bóhíine. Ááneríñe muha méullévenúhi. 24 Ááné boonétuné idyé tsíjtye téheju úújéjerómeváne ímiáané tsá ájtyúmitúne.

25 Áánéllíhyéhjáa neebe diityétsikye:

—¿Aca íhdyu eene tsá ámuhtsi mewáájacúpityúne! ¿Aca muhdúikyé ámuhtsi mécáhcújtsóó muhdúhjáa tene pájtyeíñe

íhdéjuco iwáájacúné Píívyéébé ihjyú uubálle múnaa néhijcyáne?
 26 ¿Aca ámuha méijtsúcunú míamúnáake pájtyetétsóiibye
 ícúbáhrámeityuubéré ávyéjuutéiyóne?

27 Ehdúhjáa diityétsikye iñéene úubállebe ímíñeúvú páneere
 muhdúhjáa dííbyeke tene pájtyeíñe tsúúcajátújuco Píívyéébé
 waajácúháámitu dííbyé ihjyú uubálle múnaa cáátúnuhíjcyáne.
 Moitsééhjáa cáátúnúhaamijí pañétú muhdú tene néene
 úubállétujkénuube diityétsikye.

28 Áánacáhjáa tsúúca úújetémé Emaóovu ípyée ipyécoomívu.
 Átsihvúhjáa Jetsóo pítyajcó diityétsikye pééiibyedu.

29 Áronáacáhjáa dííbyeke neemútsi:

—Múhtsimáyéi cuwa ípyejcoj. Muurá cúvéhréjuco teéne.
 Áhdújucóhjáa díbye cóevané diityétsima. 30 Aabéhjáa di-
 ityétsima májchoobe pááaho iékéévéne téhdujtsó Píívyéébeke.
 Áánemáhjáa tsahdúnéécú idyóhdahíróne ájcuube diityétsikye.
 31 Áánetúhjáa botsíi wájácúméíivyemútsí éhne múu cuwátú
 ájkyevádu. Aamútsíhjyáa bótsíi dííbyeke wáájácúrónáa tsúúca
 kiávú peíñuube diityétsidítyu. 32 Ááné boonéhjáa néjcatsímútsi:

—ÍÁyúú, ehdúhacáne íivane juuváyí díbye meke Píívyéébé
 waajácúháámitu íjcyanéhjí úúballéné ííne imíjyaú méííbúutu
 meke pajtyéhi!

33 Aamútsíhjyáa teenémáyé tsiíñe oomí Jerotsaréevu
 pañétúejte dííbyé mamyémuma tsijtye íjcyáme éllevu.

34 Áámútsikyéhjáa népejtsóme:

—Ávyéjuubéha Jetsóo ímiáané tsúúca bohíjucóóhií.
 Tsimóodívuva bóhówááveébe.

35 Áánélliihyéhjáa úubállemútsí muhdú téhdure diityétsidívú
 díbye bóhówaavéné juuvávyu. Áhduréhjáa úubállemútsí díbye
 pááaho idyóhdahíróne diityétsikye ájcúnetu botsíi dííbyeke
 iwáájacúne.

*Ímamyémudívú Jetsóo bóhówaavéne
 (Mt 28.16-20; Mc 16.14-18; Ja 20.19-23)*

36 Aaméhjáa téené úballejcaátsiyi íjcyánáa Jetsóo tsiíñe di-
 ityédivú íbóhówáávéne néé diityéke:

—Ámuúhaj, o tsájucóóhií. Maímijyu ihdyu ámuha meíjcyanej.

37 Áánerihjyáa itsájuréévéne íllityémé naavénekéré
 iwáábyúnema. 38 Áronáacáhjáa neebe diityéke:

—¿Íveekí ámuha múhdurá meíjtsámeíñe méíllityé oke
 cáhcújtsotúme?. 39 Éje, cáhawáá oke meíité táhójtsícuma
 tájtyúhaácyuj. Muurá diíbyéjuco oo Jetsóo. Cáhawáá oke
 médomájcoj. Muurá naavéné tsá íjpiíma íjcyatúne.

40 Ehdúhjáa iñéene úújétsoobe diityéké dityée dííbyeke wátyétyéhacunéhjí íhyójtscutu, íjtyúháacyutu, íjcyanévu. 41 Ááneríhjyáa ímíjyúúverómé tsá cáhcújtsotúne. Áámekéhjáa neébe.

—¿A ijcyané majcho ámúhadi o májchokij?.

42 Áánéllihyéhjáa ajcúmé amóóbeviúú wáhhámeiñema ímúhójpacyóvu. 43 Aanéhjáa ditye íiteneríyé idyóóné hallúvú ádoobe teene ímúhójpácyo. 44 Átsihdyúhjáa neebe diityéke:

—Éhnée ámúhake o néhijcyané muurá iñe tsúuca oke pajtyéhi. Ehdúu oke tene pájtyeíñé muurá Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpi Moitséé caatúnúhi. Áhduréhjáa tsijtye dííbyé ihjyú uubálle múnaa caatúnúhi. Áhdure Tsááamóháámitu caatúváne.

45 Ehdúhjáa díbye néénetu botsíi waajácúmé ímiááné tehjújuco Píívyéébé waajácúháámitu tene nééneé. 46-47 Átsihdyúhjáa idyé neébe:

—Muuráhjáa óhdityu néene míamúnáake o pájtyetétsoobe o ícúbáhrámeíñe o dsíjíveebe 3 coojívatu tsiíñe o bóhíibe mémeri táuwaáboju Jerotsaréetu tújkevané páné iñújíine múnáake úwááboméiñe, ditye ímityú íhvéjtsóne Píívyéébé icyánejcúvuréjuco ííbúwáave diityé imityú íábájíívémeiki. 48 Ááné uwááboju pahúllevávú ámuha métsújaúcuúhi. 49 Áánéllii ámuha éllevu ó wáallo Llihíyóo Íapíichovu ámúhake íajcuíñé nééneé. Aane íchihdyu Jerotsaréetúréi météhmeco ámúhá pañévú tene iúccáaveki.

Jetsóo níjkyejívu pééneé
(Mc 16.19-20)

50-51 Ehdúhjáa diityéké ipityájcótsihdyu técoomítyú diityémá peebe Betáániávu. Átsihvúhjáa íhyójtscu íhbúcúne diityé hallúvú piáábo ityáúmeíñe diityédítyú péjúcoobe níjkyejívu. 52 Áané boonéhjáa tsiíñe Jerotsaréevu oomímyé ímíjyuuri dííbyeke dúúrúvamére. 53 Aaméhjáa páijyuvaré duurúvájá pañévú duurúvahíjcyá Píívyéébeke. Áyu tehjújuco.

JÓÁÁÁ

Jóáa Jetsóodítyú cáátúnuháámi

Míamúnáájpidívú Píívyéébe ípívyeevéne

¹ Ijcyadúréhjáa ihdyu Críjto icyahíjcyá ipíívyema íjcyátuube muhdú Píívyéébe íjcyane bóhówájtsóobe. ² Aabéhjáa dííbyere Píívyéébe íjcyaaabe icyahíjcyá páné ihdéene íjcyaiñéi íjcyátúnáaaca. ³ Aabéhjáa ípívyejtsó páneere íñe múhduná íjcyane. Tsáháhjáa iiná iye ípívyéévetúne. ⁴ Áánéllii dííbyedi íjcyané mújyú dsíjívéítyúne bóhi. Áhdure íjcyané ímiá uwááboju dííbyedi pámeere míamúnaa téene tájpi íjcyáiyóne. ⁵ Aane peetédu néene muurá bóhówaúcunú íñújí hallúri míamúnaa teene wáájácútúme éhne múúne cúúvétsii íjcyadu néemeđívu. Aame tsá píívyetétú teene íhvetétsóiyóne.

⁶⁻⁷ Aanée íjcyaaabe tsaapi 'Jóááá' némeííbye. Áábekéhjáa Píívyéébe picyóó Jetsocríjtó uwááboju peetédu néene dibye míamúnáake iúúballe ditye icyáhjútsoki. ⁸ Árónáacáa tsá dííbye Jóáa Jetsocríjtó íjcyatúne. Muuráhjáa ihdyu dííbyé uuballe múnáajpíyé dííbye. ⁹ Aane Jetsocríjtodi ímiáájú íjcyane tsá álliu íjcyatúne. Áánevuú míamúnáake iwáájácútso tsaabe íñújívu.

¹⁰ Aamée míamúnaa íñújíri íjcyame dííbye páneere ípívyéjtsóóbeke tsá wáájácútúne. ¹¹ Aabée imúnáállii tsáároóbeke tsá ditye wáátsúcúpéjtsotúne. ¹² Árónáacáa íjcyámé tsaate ímí dííbyeke iwáátsúcúpéjtsóóbeke cáhcujtsóme. Aame ihdyu ímiááné Píívyéébej tsíime. ¹³ Árónáa tsá íñe míamúnaa metsíímávahíjcyádú meke dibye tsíímávatúne. Muurá ihdyu meke dibye ímíbjachómé méijcyá dííbyej tsíime.

¹⁴ Muuráhjáa Críjto apáábyéré Píívyéébé Hajchi ímiáábé íjcyaaabe Míamúnáájpidívú ípívyéévéne méjpine úlléebe míamúnáake wajyúhi. Áábé ámítsaráhcóo muurá máájtyumíhi. ¹⁵ Aabée bóhówáávéébedítyú tsojtsó múnáajpi Jóáa néehii:

—Áánúdityu éhne ámúhake ó nehíjcyá táehnííñevu íhtsútuube íjcyaaabe íjcyaiñe. Muuráhjáa ihdyu íjcyadúre icyahíjcyaaabe ipíívyema íjcyátuube ói o íjcyátúne ihdejuco.

¹⁶ Áábej téeveri Píívyéébe meke píáábohíjcyáhi. ¹⁷ Muuráhjáa Moitséeúvuj téeveri méénuube ítyaúhbaju téénetu míamúnaa iwáájácu muhdú dííbyema íjcyáiyóne. Áánetúu Jetsocríjtoj téeveri meke iwájyúne ímiáájuvu ájcuúbe. ¹⁸ Aane muurá

tsá múha ájtyúmitú Píívyéébeke. Apáábyéré Ílli ájtyumí dííbyeke. Aabée múúhake waajácutsó dííbyedívu. Ehdúu Jóáa Jetsóodítýú nééhíí.

*Jetsocríjtoke tsojtsó múnáajpi Jóáa bóhówajtsóne
(Mt 3.11-12; Mc 1.7-8; Rc 3.15-17)*

¹⁹ Téjyúhjáa avyéjute Jerotsaréetu wallóo llúúvájtema ípiáábojtéké tsojtsó múnáajpi Jóáa éllevu ditye idílo dííbyeke muubá dibye íjcyane. ²⁰ Áánélliihyée úúbálleebe muubá íjcyane. Neebépeé:

—Tsá Críjto o íjcyatúne.

²¹ Áánélliihyée néémeé:

—¿Aca ihdyu múúberá uú, mityá Eriá uu Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpi u íjcyáabej?

Áánélliihyée neébe:

—Tsáhaá.

Áánélliihyée tsiíñe néémeé:

—Áánélli dííbyéjuco uu éhneváa Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpi tsááiíbye.

Áánélliihyée neébe:

—Tsá dííbye o íjcyatúne.

²² Áánélliihyée néémeé:

—¿Aca ihdyu múúberá uú? Muurá muha méimíllé meúúballéné múúhake wállóomeke muubá u íjcyane. Bo ihdyu múúhake duubálle muubá u íjcyane.

²³ Áánélliihyée botsíi Jóáa nééhíí:

—Oo muurá éhne ííneubará píívyétúné iíñújiri kéévánécobaúvú o úwááboobe ó nehíjcyáhi: “Méimibáávyé ímityúné ámuha meícyahíjcyánetu tsaímiyéjuco ámuha mejcyámeke Ávyéjuube íájtyumívaki.” Ehdúhjáa o úwááboíñé muurá tsúúcajátújuco Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpi Itsaía úúballéne.

²⁴⁻²⁵ Ehdúu dibye néénélli díitye eenée paritséómú dííbye éllevu wállóome néé dííbyeke:

—Aanéhaca ¿múha nééjuri íveekí ú tsótsohíjcyá idyé Críjto u íjcyáabejííva, pane Píívyéébé ihjyú uubálle múnáadítýú Eriáuba u íjcyáabejíívari?

²⁶⁻²⁷ Áánélliihyée Jóáa nééhíí:

—Muurá ihdyu ímiáané núpácyori ó tsótsohíjcyá míamúnáake. Áánetu táehnííñevu íhtsútuube íjcyabe tsúúca ámúhama íjcyaróobeke ámuha mewáájácútuube óhdityu cámaáveé éhnííñevu iúwááboki. Áábeke muurá tsá íjtyúhápáájíubaré o tácoríucúityuróne.

28 Ehdúu pajtyéné Betáábarávú Joodáá ehnejcuvu diibye Jóaa tsótsohíjcyáhullévu.

Jetsóó obééjádú néébeé

29 Áané tsijcyóójii diibye tsojtsó múnáajpi Jóaa Jetsóó díibye éllevu péébeke íajtyúmíne nééhií:

—Éje ámuúhaj, áanu muurá obééjádú néébe Jetsóoke Píivyéébe wallóo dibye míamúnáá imítyuháñe íimíbájchoki.

30 Áánúdítyúu muurá ehne ámuúhake ó nehíjcyáhi: “Táhboone íjcyáiibye táehníñevu íhtsútuube íjcyaaabe óikyée o íjcyátúné íhdéjuco ícyahíjcyáabe.” 31 Téhdurée idyé tujkénú tsá o wáájácútu diibyéjuco meítsohíjcyaaabe dibye íjcyane. Aanée ihdyu ímiáané dííbyé ihde ó tsótsohíjcyá mee íjraémudítýú cáhcújtsómeke.

32 Ehdúu íñétsihdyu neébe:

—Téhdurée dííbyeke o tsójtsóijyu ó ájtyumí Píivyéébé Apííchó íjuuúdu cáámetu dííbyedívú nítyene. 33 Aanée téhdure tsá o wáájácúítýuró diibyéjuco meítsohíjcyaaabe íjcyane. Áronáacáa ihdyu Píivyéébe o tsótsohíjcyáiñévú oke pícyoobe oke nééhií: “Tsáápiikye u tsójtsóóbedívú níjkyéjitu Táapííchó nítyene u ájtyúmínetu ú waajácuú diibyéjuco míamúnáá pañévú Táapííchó pícyóoíibye íjcyane.” 34 Ahdújucóo ímiáané dííbyeke o tsójtsóijyu o ájtyumíne. Áanéllii o néé diibyéjuco Píivyéébé Hajchi dibye íjcyane. Ehdúu neebe tsojtsó múnáajpi Jóaaá.

Jetsóó úcútuujkénú ímamyémú íjcyáímyeke

35 Áané tsijcyóójii tétsihíyé muhsti ímámyemútsima dibye íjcyánáa téeneri Jetsóó tsiíñe pajtyéhi. 36 Áanélliihyée tsiíñe neébe:

—Éje, aadi muurá obééjádú néébe Jetsóoke Píivyéébe wáalloóbe.

37 Ehdúu Jóaa dííbyedítýú néénéllii muhsti dííbyemáyéjuco mepééneé. 38 Áanáacáa idyájú révoucunúúbé múhtsikye nééhií:

—¿íiná ámuhsti ménehcóhi?

Áanélliihyée muhsti menééhií:

—Uwááboóbej, ¿aca kiá ú ícyahíjcyáhi?

39 Áanélliihyée neebe múhtsikye:

—Cáhawáá óóma mepe ámuhsti mewáájácu kiá o ícyahíjcyáne.

Ahdújucóo muhsti cúvéhréjuco néénáa dííbyema mepéémutsi téhullévú méíjyunúhi.

40 Muhtsíi Jóáádityu Jetsóomáyéjuco mepééne Tsimóo Pééedoró nahbe Aderéema. 41 Aanée diibye Aderée íñahbe Tsimóoke neetéhi:

—Muúbe muhtsi máájtyumíjucóó Crijto míamúnáake pájtyetésóóbeke.

42 Ehdúu iñéene tsajtyéébé dííbyeke Jetsóo éllevu. Áábekée Jetsóo népejtsóhi:

—Uu éhne Tsimóó Jonáá hajchi. Áronáa téhdure dimyémé ijcyáá Pééodoro ‘nééwayu’ nééiyóne. Ehdúu neebe Jetsóo Tsimóoke.

Tsijtyétsikye Jetsóo újcune

43 Áané tsijcyóójí Jetsóo imíllé ipyéene Gariréa iñújivu. Aabée téhullévú péébe Betsáidá múnáajpi Perípeke iájtyúmiíbeke nééhií:

—Muúbe ookéréjuco duráávyé.

44 Téhdurée diityétsí Aderéema Pééodorómútsí técoomí múnáajtétsi. 45 Áijyúrée idyé diibye Perípe Natanaée éllevu ipyéene neetéhi:

—Muúbej, muha muurá máájtyumíjucóó éhnehjáa Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpi Moitséeúvú dííbyé taúhbaju icyáátúnuhíjcyáahaamíjitu dííbyedítyú cáátúnuhíjcyáábeke. Téhduréhjáa muurá tsijtyehji Píívyéébé ihjyú uubálle múnáa caatúnú dííbyedítyu. Aabe Jetsóo Natsarée múnáajpi íjcyaae Jotséé hajchi.

46 Ehdúhjáa Perípe Natanaéeke néénéllíi neébe:

—¿A ímiááne? ¿Aca íhya Natsaréri íjcyámé tsaate ímiááme?

Áánéllíihyéhjáa Perípe nééhií:

—Cáhawáá majo u ájtyúmi dííbyeke.

47 Aamútsíi péémutsi úújeténáa Natanaéeke Jetsóo iájtyúmíne nééhií:

—Áánújuco páñétúejpi íjraéemuube ímiáábé íjcyáabe.

48 Áánéllíihyée Natanaée néé dííbyeke:

—¿Aca kiátú eene oke ú waajácúhi?

Áánéllíihyée Jetsóo nééhií:

—Muuráhané ihdyu úhdivu Perípe úújetétúné ihdájucó uke o ájtyumíne hígyéeráhé déjúcori u íjcyáábeke.

49 Áánéllíihyée Natanaée nééhií:

—Uwááboóbej, uu éhne Píívyéébé Hajchi muuha íjraémú avyéjuube u íjcyáabe.

50 Áánéllíihyée neebe dííbyeke:

—Hígyéeráhé déjúcoríne u íjcyane uke o néénéllíihyéré oke ú cáhcujtsóhi. Mityái éhniíñevu uke o úllévenútsoíñej.

51 Ehdúu iñétsihdyu neebe dííbyeke:

—Muurá ímiááne ámuhakye o néé Míamúnáájpidívuu o ípívyéévéébe éllevu cáámetu níjkyéji múnáa iñítyéne tsiíne néríívyémeke ámuha maájtyúmiíne. Ehdúu Jetsóo nééhií.

2

Canáa cóomiya taabává wañéhji íjcyane

1 Áané boonée 3 coojívatu Gariréa iñújiri íjcyacóomí Canáa múnáajpi ityáábáváné wañéhji meenu técoomívu. Áánevúhjáa Jetsóoj tsíjúké ditye míñútsolle tétsihyi. 2 Áhdurée Jetsóoke míñútsómé muuha ímamyémuma. 3 Áíjyúu teene wañéhji ádo bíinojpácýo óúúvénéllii Jetsóoke tsíju néehí:

—Éje, tsúuca bíinojpácýo diityédívú óuuvéhi.

4 Árónáacáa neebe dílléke:

—¿Aanéha, Wa, muhdú íivane oke ú úúballéhi? Tsáhái muurá iiná o méénúíne éévé úújetétúne.

5 Áároneríi íícúvétulle tétsíi wákimyei múnáake néehí:

—Ámúhake dibe nehdú méméénuco.

6 Áíjyúu íjcyané tétsihyi 6-hova néwayúúnetu méénúmeíñé líiyíhóóné téhóji pañévúu tamúnaa ímíbájchoméíñé nujpácýoóné pícyohíjcyahóhji. 7 Áanáacáa tsúuca neebe tétsíi wákimyei múnáake:

—Cána eene líiyíhóóné nújpatýu méwahpétsoj.

Ahdújucóo ditye wáhpetsóne. 8 Átsihdyúu neebe diityéke:

—Áyu cána áyanéwu meújcúne bañéjuube meíjchoj.

Ahdújucóo iújcúne ditye íjchone. 9 Aanée adúcuube imyéwu nújpacýoó íjcyaróné bíinojpácýovú dibe ípívyéévétsojpácýo. Aanée tsá dibe wáajácútú kiátú ditye téjpacýo újcune. Apáámyéree tétsíi wákimyei múnáa waajácú ípyée iñújpañújénéllíihye. 10 Aanée bañéjuube wañéhji múnáajpikye ípíúvane néehí:

—¿Acáne, muube, muhdú íivane ímiájpácýohacáne íjcyánáa peiyé átérééjpácýotu meke ú íjchóhi? Áánerá múúne tujkénú ímiájpácýo meíjchone óuuvédú botsíi íhdícyájpácýoturéjuco meíjchone. Ehdúu neebe íbañéjuube wañéhji múnáajpiíkye.

11 Ehdúu Jetsóo méénúráityuróné méénútujkénú Gariréari íjcyacóomí Canáavu. Ááneríi waajácútsoobe íavyéjú íhtsutúné íjcyane. Áánetúu muha ímamyémú mécáhcujtsó ímiáané díbyéjuco Críjto míamúnáake pájtyetétsoobe íjcyane.

12 Áané pájtyétavúu Capenaóovu muha díbyema mepéemema téhdure péeme tsíjjuu, íñahbémuu, íjcyame. Ácoomíyíi tsúcájá muha méijcyáhi.

Duurúvájá pañétú náhjíhe múnáake Jetsóo íjchívyetsóne
(Mt 21.12-13; Mc 11.15-18; Rc 19.45-46)

13 Aanée pájtyeté wañéhji lléeváiñéllii muha mepéé díbyema Jerotsaréevu. 14 Áíjyúu duurúvájá pañévú míamúnáa

nahjéhenuhíjcyá ócájímuke, obééjámuke, íjúúmuke. Áánetúu tsijtye dsíídsike cápáyóócatsíhijcyáhi. ¹⁵ Aanée Jetsóó múhdurá íjtsúcunúne watsíhcyuúúhó imyéénúneri diityéké boáyó tééjá pañétú páneere íñahjíhemájucu. Dsíídsiké cápáyóócatsíhijcyámedívú teene wácháájcoóbe. Áánemáa diityé metsáwááné wájójcoóbe. ¹⁶ Áánetúu íjúúmú nahjíhe múnáake neébe:

—ÍMéijchívyetso íñe páneere íjyá pañétu! ¿Íveekí Táácááni ja ámuha méípívyejtsó náhjíhejávurájucu?

¹⁷ Ehdúu dibye néénetu muha méítsaavé Píívyéébé waajácúháámitu tene tsátsihdyu nééneé: “Dihjya o wájýúneri ó dsíjívéiyáhi.”

¹⁸ Ááné boonétúu tsaate néé dííbyeke:

—¿Aca múha nééjuri ehdu ú meenúhi? Cána méénúráityuróné meenu muha mewáájácu múihtsúturí u íjcyaaabe ehdu u méénuhíjcyáne.

¹⁹ Áánéllihyée neébe.

—Cáhawáá íjya duurúvaja méwácavyáhó 3 coojívaturé tsiíñe o pánéévétsoki.

²⁰ Áánéllihyée nééme dííbyeke:

—¿Aca muhdú 46 pijcyábáa ditye wákímyeíjyá ú pánéévétsoó 3 coojívatu? Tsáháubá éhajchótatu u pánéévétsoóityuróne.

²¹ Árónáacáa ihdyu Jetsóó ihjyúvá dííbyeke ditye dsíjívétsoíñéré íñééiyóne. Íjpíyée meménuube duurúvajávu. ²² Ehdúu dibye nééne muha méítsaavé idsíjívétsihdyu dibye bóhícoóca. Áijyúu muha mécáhcujtsó ehdúhjáa dííbyema tene pájtyeíñe tsúúcajátújucu Píívyéébé waajácúháámitu cáátúnúmeíñe ímiáánéjucu dibye múúhake néhijcyáne.

Míamúnáa íjtsaméi tsá Jetsóó túhúúllétúne

²³ Aabée Jerotsaréeri pajtyété wañéhjí pañe méénúráityurónéhjí méénúnetu mítyame cáhcujtsó ímiááné dííbyejucu Críjto íjcyane. ²⁴ Árónáacáa waajácuube ímiááneturé dííbyeke ditye cáhcujtsotúné diityé íjtsaméi ityúhúúllétúnéllihye. ²⁵ Tsáháa múha dííbyeke muhdú míamúnáa íjtsámeíñe úúbálléityuróne.

3

Jetsóoma Nicodéémó íhgyuváne

¹ Íjcyaabée tsaapi paritséomuube Nicodéémó íhtsútuube íjcyaaabe. ² Aabée tsápejco Jetsóo éllevu itsáane néé dííbyeke:

—Uwááboóbej, muha méwaajácú múúhá uwáábovúu Píívyéébe uke wáalloóne. Aabe úuma íjcyánéllii muurá ú méénuhíjcyá méénuráítyúronéhjí múha méénúítyuróne.

³ Áánélliihyée Jetsóó néehíí:

—Ímiáánéturé uke o néé béhnétu u tsíímávámeítyúhachíí tsá Píívyéébé avyéjuejpi u íjcyáítyúne.

⁴ Áánélliihyée neebe dííbyeke: ¿Aca múhdutú keeméjuco meíjcyaaabe tsiíne méétsííjú ííbúwá pañévú méúcaávéiyá dille meke itsíímáva bñwáhduré tsíímene meíjcyaki?

⁵ Áánélliihyée Jetsóó néehíí:

—Ímiááné uke o néé Píívyéébé Apííchoj tééveri ímíbaavyémé béhnétu tsíímávámeítyúme tsá dííbyé avyéjuejte íjcyáítyúne.

⁶ Muurá míamúnaa tsíímávámé pañe diityé íjtsaméiyé íjcyáhi. Áánetu Píívyéébé Apííchó íjtsaméi cápáyoácómé ténejcúriyéjuco íjtsameíñe. ⁷ Ahdícyane tsájuréévedí tsiíne metsíímávámeíñé uke o nééneri. ⁸ Muurá íñe uke o nééne kíjyebádu. Tsá muurá ámuha mewáájácútú kiátú kíjyeba tsááne kiávú péhijcyáne. Tehdu muurá Píívyéébé Apííchó maájtyúmíturóné meke ímbajchóhi.

⁹ Áánélliihyée Nicodéémó néehíí:

—¿Muhdúami íhya tsáma teénej?

¹⁰ Áánélliihyée Jetsóó néé dííbyeke:

—¿Aca muhdú íjraéémú uwááboobe u íjcyaaabe tsá u wáájácútú uke o nééneé? ¹¹ Muurá ímiááné o ájtyumíné ímí o wáájacúné íñe ámúhakye ó úúballéhi. Árone ¿íveekí tsá ámuha mecáhcújtsotúne? ¹² Muurá ííñújiri íjcyánéhjitu ámúhakye ó úwáábohíjcyá ámuha ímíñeúvú mewáájácúroki. Árónáa íllure ámúhakye túhútsohíjcyáne. Aanéjii awáá muhdú ámuha méwaajácúu Píívyéébé icyánéjcutu ámúhama o íhjuváne.

¹³ Tsá muurá múha úújetú díbye íjcyáhulle. Apáábyéré ihdyu Míamúnáájpídívúu o ípívyéévebe téhulle múnáájpi o íjcyánéllii ó waajácú téhulle. ¹⁴⁻¹⁵ Muuráhjáa íñeubará píívyétúné ííñújiri íjcyácooca Moitséeúvú picyóó úméhéi níjcautu ííñimyéke úwááñéityu íñíjcyóóbeke pañétúejpi íhdome dííbyeke ííténe idsíjívétuki. Ahdu muurá oke Míamúnáájpídívúu o ípívyéévéébeke páwachéketu pícyooímyé oke cáhcujtsómé mújyú idsíjívéjúcúóítyúne bóhí iújcuki.

Míamúnáake mítyane Píívyéébe wájyune

¹⁶ Muuráhjáa Píívyéébe mítyane míamúnáake iwájyúnéllii ílli apáábyéré íjcyáábeke wallóó ííñujívú díbye idsíjíve diityé wájyuri ditye iwágóóóvétu teene cáhcujtsómé mújyú

idsíjivéjúcóóityúne bóhí iújcuci. ¹⁷ Tsáháa Píívyéébe oke wálootú míamúnáake ícúbáhraki. Muuráhjáa ihdyu oke wáloobe tajtyéeveri diityéké ipájtyetetsoki.

¹⁸ Aane oke Píívyéébé Hájchikye cáhcújtsómé hallúri tsá iná ijcyatúne. Áanetu apáábyéré dííbyé Hajchi o ijcyáábeke cáhcújtsótúmeke ícúbáhráííbye. ¹⁹ Ehdu pajtyéíñe peetéduu o néébe ííñujívú o tsááne cáhcújtsotúmé ímityúné méénuhíjcyámeke. ²⁰ Muurá ímityúné méénuhíjcyámé illure oke tsaríllé ímiáájuvu diityéké o wáájácútsóíyónáaaca. Aame tsá ímíllétú óhdivu ipííhine diityé imítyú o bóhówajcáróné ímíllétúnema. ²¹ Áanetu ihdyu ímí íjcyane ímilléméjuco taéllevu tsááne téénetu tsijtye iwáájácu ímiááne Píívyéébe ímillédú ditye íjcyane.

Tsojtsó múnáajpi Jóaa Jetsóo íjcyatúné tsiíñe nééneé

²² Ehdúu Jetsóo nééneé boonétú muha mepéé Jodéa ííñújivu. Áhulléé muha meíjcyánáa díbye úwaabóné cáhcujtsóméjuco tsójtsómeíhijcyáne. ²³ Áané tujkéveríhijyáa idyé tsojtsó múnáajpi Jóaa téhdure uwáábohíjcyá Enóori Tsaríí cóómíj pííhírí íjcyácóómiyi. Áábedívúhjáa míamúnáa píhcyáávemedítýú dííbyé uwáábó cáhcújtsómeke tsótsohíjcyaaabe tétsihdyu íjcyáhityu. ²⁴ Téijyúu tsáhái dííbyeke ditye cúvéhoojánutúne.

²⁵ Aanéhjáa tsáijyu dííbyé mamýémudítýú tsaate tsíjtyema táhjácatsíhijcyá muhdú meímíjpyeténeri. ²⁶ Áánáacáhjáa díibye Jóáake ímamyémú nééhíí:

—Uwááboóbej, éhnée Joodáa ehnejcuri maájtyúmííbedítýú múúhake u úúbállehíjcyaaabéha téhdure tsótsohíjcyáábe éllevu mítyame pehíjcyáhi.

²⁷ Áánéllíihyéhjáa neebe diityéke:

—Muurá ihdyu Píívyéébe dííbyeke pícyóóné wákimyéíjyuco díbye méénune. ²⁸ Áanétúu oke pícyoobe dííbyé ihde míamúnáake o úwáábohíjcyaki. Áánéllíihyée muurá ámúhake ó nehíjcyá Críjto o íjcyatúne. ²⁹ Muurá múúne taabává wañéhjí pañe díibye taabáva múnáajpi méwama ííne ímíjyaú íjcyáhi. Ááneri muurá diityétsikye náhbenúmé ímíjyuuvéhi. Ahdu ó ímíjyuuvé mítyane tsúuca Críjto míamúnáake pájtyetétsoobe íjcyáneri. ³⁰ Díibye ihdyu táehnííñevu ávyéjúúteéhi. Áanetu ihdyu ídáátsoobéré ó íjcyáhi.

Píívyéébedítýú tsáábeé

³¹ Muuráhjáa Píívyéébedítýú díbye tsáánéllíi tsá múha dííbyé íhtsútuvu úújetétúne. Áanetu ihdyu íjéjpiyé o íjcyánéllíi ó

ihjyúvahíjcyá míamúnaa íhjuvádúre. ³² Áánetu ihdyu diibye Píívyéébeke iwáájácúnéllii dííbyé uwááboju míamúnáake úúbálleroné tsá ditye cahcútsohíjcyatúne. ³³ Áronáa ijcyámé tsaate dííbyeke cáhcujtsóme. Aame bóhówátsohíjcyá ímiáané dííbyé ihjyu álliu íjcyatúne. ³⁴ Muuráhjáa Píívyéébe wáalloobe úúbálléhíjcyá dííbyé uwááboju dííbyé pañe Íapííchó íjcyánéllíihye. ³⁵ Aabée diibye Íllíkye iwájýúnéllii dííbyé hójtsí pañévú íhvejtsó páneere íñe múhdúné tsíeméné íjcyane. ³⁶ Aabe Píívyéébé Hájchikye cáhcujtsómé újcuú múijyú idsíjivéjúcóóityúne bóhi. Áánetu dííbyeke cáhcújtsótúmeke Píívyéébe ícúbahramé tsá téene bóhí újcúityúne. Ehdúhjáa neebe tsojtsó múnáajpi Jóaaá.

4

Tsamáaría múnáallema Jetsóo íhjuváne

¹ Aanée diibye Jóaa ehniíñevu Jetsóoke míamúnaa úráávyehíjcyámedítýú cáhcujtsómé tsójtsótsámehíjcyáhi. ² Áronáacáa ihdyu tsá dibye páñetu tsótsóhíjcyatúne. Múúhayée ímamyémú métsótsóhíjcyáhi. Aanéhjáa tsúúca paritséomú waajácúhi. ³ Áánetúu muha méoomí Jodéa íiñújitu b'wáhullévúre Gariréa íiñújivu.

⁴⁻⁵ Aamée muha Tsamáaría íiñújitu mepájtyeme méúújeté téene íiñújiri íjcyacóomí Tsicáa úniúvú Jacóóboúvúhjáa ílli Jotséke ájcútsihvu. ⁶ Átsihyíi núpahyéjú 'Jacóóbó núpahyéju' némeíhyéjú úniúvú Jetsóo wáyéeevé juuváyí muha metsááneri pávyeenúúbe. Téijyúu tsúúca cójijp#néélléjuco meé. ⁷⁻⁸ Áánacáa muha mepée técoomívú majchó áhdovu. Áané hallúríhjáa teene Tsamáaría múnáalle téhejútú nújpañúvállékévaa Jetsóo nééhií:

—Muúlle, oke dijcho.

⁹ Áánéllíihyévéa neéle:

—¿Aca muhdú íívane oke nújpacyo ú táúmeí Tsamáaría múnáalle o íjcyáalleke jodíómuube u íjcyaaábe? Muurá jodíómú tsá íhjuvatú Tsamáaría múnáama.

¹⁰ Áánéllíihyévéa neebe díílleke:

—Muurá Píívyéébema múhtsikye u wáájácuca téhdure oke ú táúmeíyá piáábó íñe uke nújpacyo o táúmeídyu. Aaca uke ó ájcúiyá bohí nujpácovou.

¹¹ Áánéllíihyévéa neelle dííbyeke:

—¿Aca kiátú u úcújpacývú oke ú ájcúiyá teene bohí nujpácovou wáábyáúúbamáyé u íjcyáábejívári? ¹² Muurá íñe núpahyéjú pañéwu méíhdé múnáajpíi Jacóóboúvú méhdivu

pícyoíñuhéju. Téhejútúhjáa muurá ítsíimema iádóhéjutu téhdure ijyéemuke íchohíjcyaaébe. Aane ¿aca dííbyeúvú ehniíñevu uú?

¹³ Áánélliihyévaa neébe:

—Árónáa téhejútú ádorómé tsiíñe adópívyenuhi. ¹⁴ Áánetu óhdi íjcyané nujpácýó ádome tsá mújyú adópívyenuityúne. Muurá o ájcúné nujpácýó óuuvératu díityé pañe íjcyajpácýó díityéké ímíjpyetétsómé újcuú mújyú idsíjivéjúcúóóityúne bóhi.

¹⁵ Áánélliihyévaa neelle dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ané cána oke daacu téjpacýótú mújyú o adópívyenujúcúóótuki, pane íñe núpáhyejúvú tsiíñe o tsájúcúóótuki.

¹⁶ Áánélliihyévaa neébe:

—Ané dítyájkéi duucúte.

¹⁷ Áánélliihyévaa neéle:

—Tehdu o tájívállejí kía íjcyáábeke ó újcúteéhi.

Áánélliihyévaa idyé neebe díílleke:

—Tehdújuco u neérone. ¹⁸ Árónáa muurá 5-mevákéjuco u tájíváne. Muurá ícyooca tsíjpiimáyéjuco u íjcyaaabe idyé tsá ímiá taji íjcyatúne. Áánéllii ímiááné u neé u tájívátúne.

¹⁹ Ehdúvaa Jetsóó díílleke neénéllii neelle dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, úubá mía Píívyéébé ihjyú uubálle múnáajpi. ²⁰ Muuráhjáa múúha íhdé múnáaúvú éhbáu cámeéhbáutu Píívyéébeke dúúrúvahíjcyátsihdyu muha téhdure méduurúvahíjcyá dííbyeke. Aane ámuha jodíómú ¿íveekí ménéhíjcyá apááñéveva Jerotsaréetu dííbyeke medúúrúváiyóne?

²¹ Áánélliihyévaa neebe díílleke:

—Muurá íhdícyátsihdyuréjuco ámuha dííbyeke medúúrúváíñe éevé tsúúca úújetéhi. Áánéllii tsáhájuco ámuha apátsihdyuré eene u nétsihdyuu, Jerotsaréetuu, íjcyane Méécááni Píívyéébeke medúúrúváityúne. Aane cáhawáá oke cahcújtsoj. ²² Muurá ámuha Tsamááriá múnáa ímíñeúvú mewáájácútúbeke méduurúvahíjcyáhi. Áánetu ihdyu muuha jodíómú ímí mewáájácútúbeke méduurúvahíjcyá ímiááné múúhaj téeveri míamúnáa pájtyetéíñe muha mewáájácúnélliihye. ²³ Aane muurá ímiááné Méécááni Píívyéébeke dúúrúvahíjcyámé ícyooca dííbyeke duurúvaá íííbúuri. Tehdu dííbyeke medúúrúváne imílleébe. ²⁴ Tsá muurá díbye íjpííma íjcyatúne. Áábeke ihdyu óvíi múhdumé dúúrúvámé duurúvahíjcyá íííbúuri.

²⁵ Ehdúvaa Jetsóó neénéllii neéle:

—Tehdújuco, muurá ímiáané ó waajácú Críjto tsááiñe míamúnáake ipájtyetétsoki. Aabe ihdyu óví itsáácooca múúhake ímíñeúvú waajácútsóhi.

²⁶ Áánélliihyée neebe dílleke:

—Muurá diibyjuco Críjto o íjcyabe íñe úuma o íhjuváne.

²⁷ Ehdúu dílleke dibye néenáa tsúuca muha méwajtsíhi. Aamée muha méullévenú dibye díllema íhjuváne. Aanée tsá muha tsáápíuba medíllotú íínerí dityétsí íhjuvájcatsíñe. ²⁸⁻²⁹ Átsihdyúu dílle Tsamáariá múnáalle tétsihvúré íllyííhyó iwááoíñúne dsíñeríyé ímunáácoomívú ipyéénemáhjáa neetéhi:

—Ámuúhaj, éhtsíhyi muubáhjáubá íjcyabe oke néé páneere muhdú o ícyahíjcyané kiátúhjáubá iwáájacúne. Tsáijyu múu Críjto díbye. ¡Cáhawáá metsu meúújetékij!

³⁰ Áánélliihyéhjáa tsáácunúme múúha éllevu. ³¹ Áijyúu díbyeke muha méneerá dibyéi ímájchoki.

³² Árónáacáa neébe:

—Tsáhái o májchotúne. Íjcyané muurá ihdyu tamájchó ámuha mewáájacutúne.

³³ Áánélliihyée muha ménéjcatsíhi:

—Tsaatébáhjané tsúuca díbyeke májchotsóhi.

³⁴ Áánélliihyée neebe múúhake:

—Muurá ihdyu teenéjuco tamájchódú néene okée wálloobe Píivyéébé wákimyéi o méénune muhdú dibye ímillédú tene óoma íníjkévaki. ³⁵ Áánáa muhdú ámuha ménehíjcyá 4 nuhbávatúí bajtsóháñé maááhívétsoíñe. Cáhawáá meíté teene bajtsóháñé múúne kéémedu néeme míamúnaa ídátsó wágóóóvéiyóné ímiájíjtó diityéké pájtyetétsóiyóné meúúbállétuca. ³⁶ Muurá teene bajtsóháñé ááhívétsohíjcyamédú néeme úwááboméré péhíjcyámé újcuú téene áhdo. Áhdure ditye úwaabóné cáhcujtsómé újcuú téene áhdó múijyú idsíjívéjúcoóítyúne bóhi. Ááni bajtsó múnáama íñeévá ááhívétsohíjcyamédú néeme uwáábojte tsaméhjí ímíjyúúveéhi. ³⁷ Muurá tsaate néehí: “Tsaate bájtsóne néévá múúne tsíjtyeréjuco ááhívetsóne.” ³⁸ Aanée muurá ámuúhake ó wallóó tehdu éhne múúne tsaate bájtsóne néévá tsíjtyeréjuco ááhívétsonédú néeme éllevu, tsúúcajáa tsaate úwaabójúcooróné cáhcújtsótúme éllevu ámuha tsiíñe meúwaabóné botsíi tsaímiyéjuco ditye icyáhcújtsoki. Ehdúu Jetsóó néé múúhake.

³⁹ Mítymée téijyu teene Tsamáariátú tsááme cáhcujtsó Jetsóoke eenéhjáa dílle ‘páneere muhdú o ícyahíjcyané oke neébe’ nééllíihye. ⁴⁰ Aamée néé díbyeke diityémái dibye

íjcyaki. Áánélliihyée muha técoomíyí méijcyá mójcyoojícú.
 41 Áijyúu éhniíñevu mítyame cáhcujtsó díbyeke dibye úwaabóné
 illéébónema. 42 Aamée neé diille imúnaálleke:

—Tsá apáañéré múúhakyée u neénetu muha
 mecáhcujtsotúne. Muurá tsúuca muha páñetu mélleebó dibye
 úwaabóné. Áánetu ímiáané muha mecáhcujtsó diibyējuco Críjto
 íjcyane míamúnáake Pájtyetétsoóbe.

Tsáne ávyējuúbé hájchikye Jetsóó bóhítsóne

43 Átsihdyúu téhdune mójcyoojícútu muha mepéé Tsamáaría
 iíñújitu Gariréa iíñújivu. 44 Aanée muha mepéhíjcyánáa
 Jetsóó neé Píívyéébé ihjyú uuballe múnáájpikye imúnaa
 ávyējuúlléityúne. 45 Áronáacáa Gariréa iíñúji múnáa ímí
 díbyeke waatsúcúpejtsó Jerotsaréeríi pajtyeté wañéhjiri ditye
 úlléjénáa dibye méénúráityúronéhjí méénune íajtyúmínéllíhye.

46 Átsihdyúu muha tsiiñe méoomí Canáavu tétsihvúu nújpacyo
 bíinójpacyóvú dibye ípíívyéévétsócoomívu. Áánáacáhjáa tsaapi
 ávyējuúbé hajchi Capenaóori íjcyaaabe cheméhi. 47 Aanéhjáa
 tsúuca Jodéa iíñújitu muha metsááme teene Gariréa
 iíñújíríjyuco meíjcyane diibye ávyējuube iwáájácúne tsáá Jetsóó
 éllevu. Aabée neé díbyeke díbyema ihjávú ipyééne dibye
 íllíkye íbóhíitso ávyeta dsíjívéríjyuco íjcyáábeke. 48 Áánélliihyée
 neebe díbyeke:

—Ámuha muurá tsá oke mecáhcujtsóítyuró
 méénúráityúronéhjí o méénuhíjcyátuca.

49 Áronáacáa neébe:

—Ávyējuúbej, áronáa ihdyu hájchíwu dsíjívétúné hajchótá
 íícúí óóma tahjávú pééne bohíitso.

50 Áánélliihyée neebe díbyeke:

—Tehdújuco, tsúuca muurá ícyooca bohíjúcoobe daáchi.

Ahdícyane wa dipyej. Ahdújucóo dibye óómiñe díbyeke
 icyáhcujtsónema. 51 Aabéhjáa ihjávú úújetéébeke íúnú múnáa
 népejtsóhi:

—Tsúuca daachi bohíjucóóhií.

52 Áánélliihyéhjáa dílloobe mújyú dibye bóhíine.
 Áánélliihyéhjáa neémeé:

—Íjyújyú révoóvéébedi díbyeke pajtyéné áíívyéé.

53 Ehdúhjáa ditye úúbállénetu ítsááveebe ávyetáa tééne ééveri
 Jetsóó díbyeke neéne tsúuca ílli bóhíjucóóne. Áánélliihyée
 téhdure pámeere ihyájkímú cáhcujtsó Jetsóoke.

54 Ehdúu Jetsóó méénúráityuróné meenú Jodéa
 iíñújitu muha Gariréa iíñújivu meóómimye tétsihyi

meijcyanáaaca. Téenemáa botsíi tétsihvu míjyúcúréi méénuube méénúráityuróne.

5

Íjpi vááúmeityúúbeke Jetsóó bóíitsóne

¹ Ááné boonétúu muha tsiíne dííbyema Jerotsaréevu méuubámyenú wañéhjivu. ² Áánáacáa técoomíyí tsátsii ‘Obééjámú lleehówa’ némeítsíi únúuri nújpacyo páábáwu heeberéomú ihjyúri ‘Betéjda’ némeííba. ³ Áábá hallúríi 5-wava nújúwáwuúné íjcyáwáhjí pañétú hállúvátuméhjí, úllétuméhjí, íjpi vááúmeityuméhjí, téhmehíjcyá teeba nóhjííñe. ⁴ Tsáijyúhjáa níjkyéji múnáajpi íñíityéne téebáwu nóhjihíjcyáhi. Aanéhjáa díbye nóhjíiné boone tujkénúré éniivyéméjuco ímípyetéhijcyáne. ⁵ Téijyúu íjcyabe díityé pañe ávyetáhjáa 38 pijcyábájuco chémehíjcyáabe. ⁶ Aabée tódsiúcunúúbeke Jetsóó ííténe waajácú téhajchótájucó díbye chémehíjcyáne. Áábekée neébe:

—Muúbe ¿muhdúami ú íjcyaj? ¿A ú imíllé u bóhííne?

⁷ Áánélliihyée neébe:

Ééero Ávyéjuúbej, áronáa tsá o píívyetéhijcyatú nújpacyo nóhjícooca íicúu tujkénú o éníívyéiyóne. Íhya ihdyu tsaate oke píááboca o éníívyéne ó bohíjúcóóiyáhi. Tehdu o méénúiyónáa tsijtye táihderé éníívyehíjcyáhi.

⁸ Áánélliihyée Jetsóó néé dííbyeke:

—Ané wa illuréjuco eene dííhbotámá dipye dihjyávuj.

⁹ Ehdúu dííbyeke díbye néenemáyé tsúúca ibóhííne ííhbotámá péjúcoóbe. ¹⁰ Téijyúu wáyeeévejcóójí íjcyánáa díbye ííhbotámá pééne ávyéjujte ííténe néé dííbyeke:

—Muúbe, tsá eene dííhbota íjcyooji wáyeeévejcóójí u tsátyéityuróne.

¹¹ Áánélliihyée neébe:

—Áronáacáne oke bóhíitsoobe néé téenema o péékií.

¹² Áánélliihyée néemeé:

—¿Aca muubá íjcyabe íveekí wáyeeévejcóójí uke táuhbáhi?

¹³ Áronáacáa tsá díbye wáajacújúcootú caabyé dííbyeke bóhíitsóné mítyanéé míamúnaa íjcyámé pañe Jetsóó íjcyánélliihye. ¹⁴ Ááné boonétúu Jetsóó dííbyeke duurúvájá pañe íájtyúmííbeke néehíí:

—Muúbej, tsúúca muurá ú bohíjúcóóhií. Aabe ímiááberéjuco díicyaco. Tsiíne ímityúné meenújúcohdí éhniíñevu íjcyane uke ipájtyétuki.

15 Ehdúu Jetsóó dííbyeke nétsihdyu péébéhjáa botsíi úúballé ímíñeúvú avyéjútéké Jetsóó dííbyeke bóhiítsóne. 16 Ááné hallútúu imíllerómé téjyúré Jetsóoke idsíjívetsóne íveekíváhjáa wáyeeévejcóójí dííbyeke díbye bóhiítsóné hallútu. 17 Áronáacáa neebe diityéke:

—Muurá Llihíyó paijyuvaré meke píáábohíjcyádújuco o píaabóné ihdícyáijyúre.

18 Ehdúu díbye néene éhniíñevu diityéké tsárvyetsómé imíllerá dííbyeke idsíjívetsóne. Tsáháa apááñéré taúhbaju néhdu wáyeeévejcóójí díbye íjcyátúné hallútú ditye dííbyeke dsíjívetsóityuróne. Téhdurée Píívyéébeke icyáánívahíjcyáábé tujkévevu íjcyane díbye néhíjcyané hallútú imíllémé dííbyeke idsíjívetsóne.

Iiye íjtsámeídyú Jetsóó méénutúne

19 Ehdúu éhniíñevúré ditye Jetsóoke pátsárvjcyónéllii neebe diityéke:

—Muurá ímiááné tsá Píívyéébé Hajchi o íjcyaaabe ñná o méénúityuró oore o íjtsámeídyu. Muurá ihdyu Llihíyó méénúiyónéjuco o méénuhíjcyáne. 20 Aabe oke iwájyúnéllii waajácútsohíjcyá páneevúré muhdú imyéénúíñevu. Muurá tajtyéeveri éhniíñevu tsíñehji díbye méénúneri ámuha méullévénúuhi. 21 Muurá Llihíyó dsíjívemeke bóhiítsódú o ímíllémeke o bóhiítsoóhi. 22-23 Tsá muurá Llihíyó míamúnaa muhdú ícyahíjcyané diityémá ímíbájchóityúne. Muuráhjáa oke neebe teene o méénu pámeere oke íávyéjútso dííbyeke íávyéjútsoódúre. Aane oke ávyéjútsoótúmé téhdure tsá diibye okée wállóóbeke ávyéjútsoótúne.

24 Muurá ímiáánetúré ámúhake o néé íñe o néhíjcyané lléébome okée wállóóbeke cáhcujtsómé múijyú idsíjívéjúcóóityúne bóhí újcuíñe. Áámé hallúri tsáhájuco ñná íjcyáityúne. Muurá iwágóóóvéiyónetu tsúuca pajtyémé ímí Píívyéébema ícyáíñejcúvu. 25 Ahdícyane ímiááané ámúhake o néé wágóóóvéiyómé Píívyéébé Hajchi o íjcyáábé uwááboju lléébóíñe éévé tsúuca úújeténe. Aane ímiááané cáhcujtsómé tsá wágóóóvéityúne. 26 Muurá Llihíyodítýú tsááne múijyú medsíjívéjúcóóityúne bóhi. Áánevuú oke ájcuube oke cáhcújtsómeke o ájcuiki. 27 Muuráhjáa Míamúnáájpidívú o ípívyéévéébeke neebe míamúnaa muhdú ícyahíjcyané diityémá o ímíbájchoki. 28-29 Métsájuréévedí ehdu ámúhake o nééneri. Muurá ímiááané íéévé úújetéijyú pámeere dsíjívéhíjcyámé íhñijkyénetu íjchívyéé pámeekéré o píúvácoóca. Áámedítýú

ímiánéjcuú úráávyehíjcyámé tsáhájucó muhdú íjcyáityúne. Áánetu ímítyunéjcurée úráávyehíjcyámé ícúbáhráméíhi.

Ínetú Jetsóoke mewáájacúne

³⁰ Muurá tsá ñná oore táíjtsaméiyi o méénúityuróne. Okée wálloobe Llihíyóré oke néhdújuco míamúnaa muhdú íjcyanéjuco o néhijcyáne. Tsá oore o ímillédú o méénuhíjcyatúne. ³¹ Muurá oore muubá o íjcyane o némeícyá tsá múha oke cahcújtsóityuróne. ³² Muuráhjáa tsojtsó múnáajpi Jóaa óhdityu nehíjcyá ímiáánéjuco muubá o íjcyane. ³³ Áábe éllévúu muurá ámuha tsaatéké méwallóó ditye óhdityu idílo dííbyeke. Áánéllíihyée úúbállébe ímiááne muubá o íjcyane. ³⁴ Árónáacáa tsá dibye úúbálléneturé o wáájácúmeityú Píívyéébedityú o tsááneé. Árónáa ihdyu o néé tehdújucóo óhdityu dibye néhijcyáne ámuha mecáhcújtsóne mepájtyeteki. ³⁵ Muuráhjáa ámúhake waajácútsoobe ímiá uwáábojúvú éhne múúne peetéj tééveri tsíeméné maájtyumíné mewáájacúdu. Aanée dibye úwáábohíjcyáne muurá wahájchotaré ímí ámuha méijtsúcunúráhi. ³⁶ Árónáa dibyee oke bóhówátsohíjcyáne éhniíñevu páñetu ó bóhówátámeíhijcyá páneere okée Llihíyó níwaavéné o méénuhíjcyáne. Téénetu muurá ámuha méwaajácújúcoorá ímiááne oke dibye wálloóne. ³⁷ Aabe ámuha maájtyúmitúroobe óhdityu nehíjcyá ímiáánéjucóo oke iwálloóne. ³⁸ Áábé uwááboju tsá ámúhake úcáávehíjcyatú dííbyeke ámuha mecáhcújtsótúnéllíihyee. ³⁹ Muurá ámuha mééévehíjcyará Píívyéébé waajácuháámí muhdú óhdityu néhijcyáne ámuha múijyú medsíjivéjucóóityúne bóhí meújcúroki. ⁴⁰ Árónáa tsá ámuha meímilletú oke mecáhcújtsóne óhdivu meíhvéjtsámeíñe téénevu ámúhake o ájcuki.

⁴¹ Árónáa tsá o íjyácunútú míamúnaa oke ávyéjújtsóiyóneri. ⁴² Muurá ó waajácú múhdurá ámuha menéeme Píívyéébeke mewáajyutúne. ⁴³ Muuráhjáa diibyéjuco Llihíyó nééjuri íñujívú o tsáábé uwáábori tsá ámuha meíícúvehíjcyatúne. Ááne eene tsijtye ííbúwaríyé ámuha éllévu itsááne íhdityuré újcune úwáábóneríyé ámuha meíícúvehíjcyáhi. ⁴⁴ ¿Muhdú ámuha oke mecáhcújtsóiyá kíá eene ámuha tsamééré maávyéjútsócatsíhijcyáne íjcyánaáca? Téeneríyé ámuha mejjcyame tsá meíícúvehíjcyatú apáábyéré íjcyabe Píívyéébe ámúhake ávyéjújtsóiyóneri. ⁴⁵ Aane méijtsúcunúdí ámúhá ímítyú ámúhá hallúvú Llihíyoke o úúbálléíñe. Muuráhjáa ihdyu Moitséeúvuré tsúúca ámúhá hallúvú úúballé dííbyé uwááboríi ámuha mepájtyetéíñe meítsúcunúhíjcyároobe.

46 Muuráhjáa dibye úwaabóné ímí ámuha mecáhcújtsoca idyé téhdure ímí oke ámuha mecáhcújtsóiyáhi. Muuráhjáa óhdityu íjcyané uwááboju caatúnuhíjcyaaábe. 47 Áané uwáábóo ámuha ímí mecáhcújtsómejíí ¿muhdú mecáhcújtsóiyá ámúhake o néhíjcyáne? Ehdúu neebe Jetsóo.

6

Majcho mítyámedívú Jetsóo úújetétsóne
(Mt 14.13-21; Mc 6.30-44; Rc 9.10-17)

1 Áané boonétúu díbyema muha mepéé Gariréa unéu tsaúuré ‘Tibéeria’ némeíu tsiñéjcuvu. 2 Áijyúu mítyane míamúnaa múúhake úraavyé méénúráityuróné chéméméhjike dibye bóhíitsohíjcyané íajtyúmínéllíhye. 3-4 Téijyúu pajtyeté wañéhjí tsúuca lléeváíñáa muha caméhbaúvú mepéeme téhbaú déjucóvú meúújetétsihvu ácúúveébe. 5 Áánemáa diitye míamúnáake ííténe neebe Perípeke:

—¿Aca kiátú íñe majcho meújcuú íjtyéke memájchótsoki?

6 Ehdúu neebe muhdú díbyeke dibye íáñújcuki. Waajácúroobée muhdú imájchótsóíñe diityéke. 7 Aanée dibye díllónéllí Perípé néehíí:

—Muurá 200-jívamá majcho meújcuróné tsá úújetéityuró diityédívú áyánéwuújí maájcurónáaaca.

8-9 Áánéllíhyée Tsimóo Péedoró nahbe Aderée néé Jetsóoke:

—Áánúwúdíhya 5-hova tsebáádatu méénúmeíñe paáhóónema míityétsi amóóbemútsi. Áronáacáubá tsá tene úújetéityuró áyámedívújívari.

10 Áronáacáa Jetsóo néehíí:

—Méne pámeere íahcúbaki.

Ahdújucóo muha menéénéllí ditye áhcubané 5,000-meváubáhjáa íjcyame. 11 Aabée teene páahóóné íekéévéne téhdujtsó Píivyéébeke. Áánemáa múúhake dibye ájcune muha méwajtú pámeekére. Áhdurée amóóbemútsikye muha mewájtune úújeté pámehdívúre. 12 Aanée pámeere tsaímíyé óóvéne boone múúhake neébe.

—Cóeene mepíhcyú tene iwágóóóvétuki.

13 Ahdújucóo pátyeevéne muha mepíhhyucúné 12-rujtsívá úvérujtsíñe wáhpe. 14 Ehdúu méénúráityuróné Jetsóo méénune íajtyúmíne tsaate néjcatsíhi:

—Ímiáánéha diibyéjuco áanu Píivyéébé ihjyú uubálle múnáajpi éhneváa ííñujívú tsááiíbye.

15 Áánemáa imíllerómé peecútéré dííbyeke páñétúejpi ávyéjúúbedívú ipícyoóne. Aanée iwáájácúne múúhadítúú iye peebe cámeħbaúvu.

Nújpácýó hallúrí Jetsóó úllene
(Mt 14.22-27; Mc 6.45-52)

16-17 Ááné iijyúnuvúu muha dííbyé mamyémú mepéé miiñeri Capenaóovu tsíñejcúéuri íjcyácoomívu. Áijyúu tsúúca péjcoħréjuco néénáa tsá Jetsóó múúhama íjcyatúne. 18 Áánaacáa mítyane noħji ávyétá iħnáħó kíjyeba íjcyáni. 19 Aamée muha píínééuríjyuco meíjcyame máájtyumí díbye tsááne nújpácýó hallúrí úlleebéré múúhá tujkévetu. Ááneríi muha méíllityéhi. 20 Áónáacáa neebe múúhakye:

—Oóre, méíllityédíñe.

21 Áánélliihyée muha méujcú dííbyeke miiñe pañévu. Aamée tsúúca muha méúújeté muháa mepétsihvu.

Jetsóoke míamúnaa néħcone

22 Ááné tsijcyóóħjħáa múúha déjuvu ítsaavémé apáámírée miiñe íjcyámiri muha mepéémema Jetsóó péétune. 23 Áánaacáħjħáa tsímihji Tibéeriá cóómityu tsámihji wajtsí díbyée Píívyéébeke ityéħdújtsóne áyaróné majcho mítyámedívú úújetétsótsíj píihívu. 24 Aanéħjħáa tétsihyi dííbyeke iájtyúmítúnéllii témihjiri pééme múúha déjutu Capenaóovu dííbye néħcovu.

Medsíjivéjúcoóítýúne bóħvu meke Jetsóó ájcune

25 Aamée tsúúca múúhadívú úújetémé dííbyeke nééhií:

—Uwááboóbej, ħacáa múijyúrá u tsáá ílllevu?

26 Áónáacáa neebe diityéke:

—Imiááne ámúhakye o néé ámúhakyée o májchótsónélliihyéré oke ámuha menéħcohíjcyáne. Tsá ámuha oke menéħcohíjcyatú méénúrátyúronéħj ħ méénune ħná nééiyóné ámuha mewáájácuki. 27 Tsá múu íjyácunútú majchóri múħajchótá ámuha tééne tájpi meíjcyáiñeríjħvari. Múu táuwaábori íjyácunú teene majchódú nééne múijyú ámuha medsíjivéjúcoóítýúne bóħí meújccúñeri. Áánevévu muurá ámúhakye o ájcu Llihíyó oke meménuube míamúnáájpidívú ó ípívyeevéhi.

28 Áánélliihyée nééme dííbyeke:

—ħAanéħaca muħdú muha Píívyéébe ímilléné méméénúiyáhi?

29 Áánélliihyée neebe diityéke:

—Muurá imíllebe okée díbye wállóónéllii ííñujívú o tsáábeke ámuha mecáħcujtsóne.

30 Áánélliihyée néémeé:

—¿Aca iiná díwákimyéi? Ané cána méénúráityuróné meenu uke muha mecáhcújtso diibyéjuco míamúnáake pájtyetésóiibye u ijcyane. 31 Muuréváhjáa múúhá ihdé múnáaúvú manáá májchohíjcyá ínéubará píívyétúné iíñújiri iíjcyácoóca. Muurá Píívyéébe waajácúháámitu nééneé: “Píívyéébe diityé élleu majcho dójcotsó níjkyéjitu.”

32 Ehdúu Jetsóoke ditye néénéllii neébe:

—Ímiáánéjucóo Moitséeúvú tsá diityéké ácuhiíjcyatú májchóvú téjyju. Muuráhjáa ihdyu Llihíyóré dócótsohíjcyá diityé élleu teene ‘manáa’ némeíñe májcho. Aabe muurá imíllé ámúhakye iájcune teene majchódú nééne mújyú ámuha medsíjivéjúcóóityúne bóhiívu. 33 Muuráhjáa teene majchódú o néébeke níjkyéjitu oke wáalloobe ííñújívú míamúnáake tééne bóhiívu o ájcuki.

34 Áánélliihyée nééme dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ané ihdyu múúhakye paíjyuvaré dáácuhíjcyá tééméne májchotu.

35 Áánélliihyée neébe:

—Oo muurá teene majchódú o néébe mújyú medsíjivéjúcóóityúne bóhiívu ó ajcúhi. Aane ímiááné oke cáhcujtsómé tsáhájucó muhdú éhniíñevu tsaímíyé iíjcyáíyóneri íjtsámeítyú éhne múúne memájchóne maádóne tsiíñe maájyabáávatémé memájchóiyóneri maádóiyóneri meíjtsámeídyu. 36 Árónáa ihdyu íñe ámúhakye o néhijcyádú jíveekí ámuha tsá oke mecáhcújtsotú ímiááné diibyéjuco o ijcyáábeke tsúúca ámuha oke maájtyúmiróme? 37 Muurá Llihíyó nééjuri oke cáhcujtsómeke tsá o cátúhtsóityuróne. 38 Tsáháa níjkyéjitu oke dibye wállóotú o ímilléné o méénuki. Muuráhjáa ihdyu o tsáá oke dibye táuhbáné o méénuki. 39 Aabe tsá ímíllétú ópée o pájtyetétso óhdivu dibye íhvéjtsómedítyú tsaate wágóoovéne. Imíllébe páneere nihñéétsihvúré tsíhdyuréjuco ímbáávyécooca pámeere pájtyeténe. 40 Muurá imíllébe okée dibye wállóóbeke cáhcujtsómé mújyú idsíjivéjúcóóityúne bóhií újcune. Muurá dsíjivémeke ó bóhíitsoó páneere tsíhdyuréjuco ímbáávyécoóca.

41-42 Ehdúu Jetsóo majchódú néébe níjkyéjitu itsáane diityéké néénetu dííbyeke cáhcújtsotúmé dííbyedítyú nééhií:

—Áánerá aabye Jotséé hajchi Jetsóo wájácú cáánímútsikye menéébe ¿muhdú íívane néé níjkyéjitu itsáanéé?

43 Áánélliihyée neebe diityéke:

—Ayecó óhdityu ámuha meihjyuváne. ⁴⁴ Muuráhjáa Llihíyó oke wálloobe míamúnáake óhdivu íbúwájsótuca tsá múha pájtyetétyuróne. Aane muurá oke cáhcujtsómé dsíjívémeke ó bóhíitsoó páneere tsíhdyuréjuco ímíbaávyécoóca. ⁴⁵ Muurá Píivyéébé ihjyú uubálle múnáájpí waajácúháámitu nééneé: “Píivyéébere diityéké úwaabóhi.” Ehdú dibye úwaabóné lléebome oke úraavyéhi.

⁴⁶ Áronáa tsá múha ájtyúmitú dííbyeke. Apáábyéré ihdyu ó ájtyumí dííbyeke dííbyedítyúu o tsáánéllíhíye. ⁴⁷ Aane ímiááné ámúhake o néé oke cáhcujtsómé tsúúca újcune mújyú idsíjívéjúcoóityúne bóhi. ⁴⁸ Áánevu majchódú o néébe ó ajcúhi. ⁴⁹ Muuráhjáa ámúhá íhdé múnáaúvú ínéubará píivyéetúné íiñújri íjcyácooca ‘manáa’ némeíñé májchorómé dsíjívéhíjcyáhi. ⁵⁰ Áánetu íñe ícyooca ó ihjyúvahíjcyá tsííñere níjkyéjéne íjcyáne májchori, teene májchome mújyú dsíjívéityúne májchori. ⁵¹ Aabe ó íjcyá teenée majchódú o néébe níjkyéjitu o tsáábe míamúnáake bohíívú o ájcuúbe. Aane bohíívú o ájcuube míamúnáa ípájtyeté ó dsíjívééhi. Áánéllí táuwaáboju majchódú nééne cáhcujtsómé tsá mújyú dsíjívéjúcoóityúne.

⁵² Ehdúu Jetsóó néénetu tsaate múhdurá íjtsámeíñe néjcatsíhi:

—Íináami aabye ehdu meke nehíjcyaj. ¿Aca muhdú meke íhyéécovu dóótsóíyoóbe?

⁵³ Áánéllíhyée neebe diityéke:

—Muurá ímiááné Míamúnáájpídívúu o ípíivyéévéébe héécó dóótume tsá újcúityú mújyú idsíjívéjúcoóityúne bóhi. Téhdure tátyujpácýó ádotúmé tsá újcúityú téene bóhi. ⁵⁴ Áánetu ihdyu táhyéeco dóóme téhdure tátyujpácýó ádome újcuú téene bóhi. Muurá oke cáhcujtsómé dsíjívémeke ó bóhíitsoó páneere tsíhdyuréjuco ímíbaávyécoóca. ⁵⁵ Muurá tájpi ímiá májcho. Áhdure tátyujpácýó ímiá ádo. ⁵⁶ Áánéllí téneecu óóveme ímí óóma nahbévájcatsíhi. ⁵⁷ Muurá Llihíyó okée wálloobe ímiááné íjcyáhi. Áábe tájpi ó ícyahíjcyáhi. Áánéllí oke cáhcujtsómé tatyájpí íjcyáhi. ⁵⁸ Ehdú íñe ó nehíjcyá tsííñere májchoma níjkyéjitu o tsááneé. Aane májchome újcuú mújyú idsíjívéjúcoóityúne bóhi. Tsá ‘manáa’ némeíñe májchódú tene nééte éhnée méíhdé múnáaúvú teene májchorómé dsíjívéhíjcyáne májchódu.

⁵⁹ Ehdúu Jetsóó úwaabó Capenaóovu pihcyáávájá pañévu.

Medsíjívéjúcoóityúne bóhi meújcné uwáábo

⁶⁰ Aanée muha meijcyarómé mewáájácútúnéllii ménéjcatsíhi:
—Tsáháubá múha lléébóityuró muhdú tuhúwu dibye úwaabóne.

⁶¹ Ehdúu téénetu muha meihjyuváné iwáájácúne neebe múúhake:

—¿A múhdurá ámúhake pajtyéné o úwaabóne?

⁶² Awááréjucóbá Míamúnáájpídívúu o ípívyééveebe ámuha meíténeriyé cáámevu ópée o tsáhullévú o péeca múhduréjuco ámuha meijcyáiyóne. ⁶³ Muurá ihdyu Píívyéébé Apííchoj

téeveriyé méujcú mújyú medsíjivéjúcóóityúne bóhi. Tsá meere teene meújcúityuróne. Aane íñe ámúhake o néhijcyáné Píívyéébedityú tsáane ímiáané meke ajcú téene bóhívu.

⁶⁴ Áronáa ijcyámé tsaate ámúhadityú teene icyáhcuíjtsóiyóné ímíletúme. Ehdúu neebe Jetsóo íhdéjuco caatyé dííbyeke cáhcújtsóityúné iwáájácúnema. Áhdurée waajácuube íhdéjuco caabyé dííbyedívú méénútsoíñe. ⁶⁵ Áánélliihyée neebe:

—Ehdúu míamúnaa múhdurá néene o wáájácúne ó nehíjcyá Llihíyó óhdivu íbúwájtsótuca múha pájtyetéityuróne.

⁶⁶ Ehdúu dibye nétsihdyu múúhama péhíjcyámedityú mítyame ílluréjuco dííbyeke íhvéjtsóne péeneé. ⁶⁷ Áánetúu múúhake neebe:

—¿A téhdure idyé ámuha méimíllé oke meíhvéjtsóne óhdityu mepéeneé?

⁶⁸ Áánélliihyée Tsimóo Péédoro nééhií:

—Ávyéjuúbej, ¿aca múhdivú muha mecátsípáávéne uke meíhvéjtsóiyá apááñéré díuwaáboju mújyú medsíjivéjúcóóityúne bóhívu meke ajcúnáaaca? ⁶⁹ Muurá muha tsúuca uke mecáhcujtsóhi. Aame muha méwaajácú ímiáané dííbyéjuco Píívyéébé Hajchi míamúnáake u pájtyetétsoobe Críjto u íjcyane.

⁷⁰ Áánélliihyée neebe múúhake:

—Muuráhjáa ámúhake ó ujcú ámúhake o mámyénuki. Áronáa íjcyaaabe tsaapi ámúhadityú ímítyuube ávyétá naavéné íjcyáabe.

⁷¹ Ehdúu Jetsóo néé Tsimóo hajchi Jóódake íñéerone múúháejpi íjcyároobéhjáa dííbyedívú méénútsoíñé iwáájácúnema.

7

Íñahbémú Jetsóoke cáhcújtsotúne

¹ Áané boonétúu muha Jetsóoma mépehíjcyá pahúllevaré Gariréa íñújiri. Tsáháa dibye ímíletú Jodéa íñújiri

ijcyane téhullé ávyéjútée dííbyeke dsíjívétsóllehíjcyánéllíihye. 2-3 Áronáacáa téjyu 'nújuwáané wañéhji' némeíñe lleevárijyucó ijcyánéllí iñahbémú néé dííbyeke:

—Wa bo ihdyu dipye Jodéa iñújivu ukée cáhcujtsómé téhulle ijcyame iájtyúmi méénuráítyúronéhjí u méénuhíjcyáne. 4 Muurá ehdu nénehji méénuhíjcyaaabe tsá téévéneúvú méénúityuró dííbyeke pame wáájacúné ímílléhajchíjyu. Aanéjííva wa ihdyu méénuhíjcyá uke míamúnaa iwáájacuki.

5 Ehdúu iñahbémú Jetsóoke néé dííbyeke téhdure icyáhcújtsótúnéllíihye. 6 Áanéllíihyéee neebe diityéke:

—Áronáa téhullévú o pééíñe éévéi tsá úújetétúne. Ámuha ihdyu mépiivyété ihdícyáijyúré téhullévú mepééneé. 7 Muurá ámuha tsamééré íji múnaa mejcyame tsá metsárálléjcatsítyú tsahdúré ámuha menéénéllíihye. Áanetu oke tsaríllémé ditye ímityúné ícyahíjcyané diityédívú o bóhówátsohíjcyané hallútu. 8 Áanéllíi wái ámuháyé méuubámyenuj. Óví ihdyu taéévé úújeté o péékií.

9 Ehdúu Jetsóo iñahbémuke iñééne coévá tétsihvúré Gariréa iñújivu.

Wañéhjiri Jetsóo íjcyane

10 Aabée bóónétúi iñahbému déjutu teene wañéhjivu péébema muha mepééhií. Áronáacáa tsá boohówáneúvu díbye úújetétúne. Wáájacúratúnée tétsii dííbye. 11 Áijyúu ávyéjute néhcohíjcyá dííbyeke. Díllohíjcyámée pamévakeré caabyé díbye íjcyane.

12 Áábedítyúu míamúnaa ihjyúvahíjcyá páhduvére. Tsaatée nehíjcyá ímiáábé díbye íjcyane. Áronáacáa tsijtye nehíjcyá ímityuube íjcyaaabe íllure míamúnáake állíhíjcyáne.

13 Ehdúu dííbyedi téévéneúvúré ihjyúvahíjcyámé ávyéjútédí ííllityénema.

14 Aabée Jetsóo wañéhjí pínéévenáa duurúvájá pañévú úwaabóhi. 15 Aanée imíwu díbye úwáábóneri diitye ávyéjute íúllévenúne néé dííbyedítyu:

—¿Aca kiátú aadi ehdíívaíñe wáájacúné waajácúháámíubáree íítehíjcyáábejíívari?

16 Áanéllíihyéee neebe diityéke:

—Tsá oore táííbúwá íjtsaméityu o újcune o úwáábotúne. Muurá ihdyu okée wállóóbé úwáábóré teéne. 17 Aane cáhawáá óví díbye ímíllédú íjcyame waajácú kiátú tsááne úwáábó o méénuhíjcyáne. 18 Muurá tsaate ihdítyuré íújcune úwaabó diityéké míamúnaa íávyéjútsokiye. Áanetu ihdyu

okée wállóobeke iávyéjujtsóné ímillémé ímiááné tehdújuco úwáábohíjcyáne.

¹⁹ Muuráhjáa Píivýéébe muhdú ámuha meíjcyáiñé taúhbajúvú ámúhake ajcú Moitséeúvuj tééveri. Áronáa muurá tsá ámuha tsaatéubaré tene néhdu meíjcyatúne. Aame ¿íñé hallútú ámuha méimíllé oke mellíhyanúne?

²⁰ Áánélliihyée tétsii íjcyame nées dííbyeke:

—Naavénéhaca dípañe. ¿Aca múha uke imíllé illíhyanúne?

²¹ Áánélliihyée neebe diityéke:

—Ááneráhjáa tsáneere wáyeéévejcóójí tsáápiikye o bóhíitsóné múhdurá ámúhake pajtyéhi. ²² Áronáacáa muurá Píivýéébe Moitséeúvuj tééveri méénútúróné taúhbaju ámúhá ihde múnáaúvú méénuhíjcyádújuco wápíj tsíiméneke ámuha tsáijyu wáyeéévejcóójí íjcyaróné mekihdyahírótsohíjcyáne. ²³ Ehdú muurá téhdure ámuha méméénuhíjcyá tsáijyu wáyeéévejcóójí íjcyaróné teene taúhbaju ámuha mewáágóótuki. Aame ¿íveekí muhdú ámuha menéene óhdi méijyácunúhijcyá tsáápiikyéree téjcooji o bóhíitsóné hallútu? ²⁴ Tsá múu peecútéré tsáápiikye ‘íllu uu’ néétune. Ímiááné múu díbye íjcyanéjuco nééneé.

Muubá íjcyane Jetsóó nééneé

²⁵ Ehdúu Jetsóó néénéllii Jerotsarée múnáa néjcatsíhi:

—¿Aca tsá éhne áábyeke ditye néhcohíjcyatú idsíjívétsoki? ²⁶ Áróobeke ¿keená tsaatéubaré íñá nééneé? Áánélliihyéubá bo ávyéjujte íjcyarómé cáhcujtsó ímiááné diíbyéjuco míamúnáake pajtyetétsóiibye Críjto díbye íjcyane. ²⁷ Áronáacáubá tsá díbye íjcyatúne. Muurá méwaajácú kiá múnáajpí díbye íjcyane. Muurá ihdyu míamúnáake pajtyetétsóiibye tsáácooca tsá múha wáajácúityú kiátú díbye tsááneé.

²⁸ Ehdúu Jetsóodítyú ditye íhjuváné iwáajácúne duurúvájá pañévú iúwáábótsihvu neébe:

—¿A ámuhává éhne méwaajácú kiá múnáajpí o íjcyane? Áronáacáa tsá oore táíibúwaríyé o tsáátune. Muuráhjáa o tsáá ímiáábé íjcyáábeke ámuha mewáajácútuube oke wállóónélliihye.

²⁹ Áánetu ihdyu ó waajácú dííbyeke okée wállóobeke.

³⁰ Ehdúu Jetsóó néénéé hallútú imíllerómé dííbyeke íekeeveéne. Áronáacáa tsá ditye ékéévetú íéevéi úújetétúnélliihye.

³¹ Áróobekée tsijtye mítyame cáhcujtsómé néjcatsíhi:

—¿Aca íhya tsijpi itsáaca áánú ehniíñevu méénuráityúronéhjí méénúiyáhi?

Paritséómú Jetsóó éllevu ekééve múnáake wálloóne

32 Aanéhjáa dibye meénuhjycyánéhjiri míamúnaa ihjyúvahjycyáné paritséomú lleebóhi. Aanéhjáa múhdurá llúúvájte avyéjútémá diityéké pájtyénéllii wallóomé duurúvájá tehmejteke díbye éllevu ditye iékéévéébeke itsájtjeki. 33 Aamée díbyedívú wájtšináa pámeekéré neébe:

—Tsá ámúhama múhajchótá o íjcyáityúne. Muurá wahájchotaré o íjcyátsihdyu ó oomíjyúcoó okée wállóobe éllevu. 34 Áijyu muurá ámuha oke menéhcóomé tsá maájtyúmiityú kiá o íjcyáhullévú ámuha meúújetéityúrónélliihye.

35 Áánélliihyée tsaate néjcatsíhi:

—¿Aca íhya kiávú péébeke maájtyumíjúcóóityúné eene neébe? Íhya mityá íñe kiáhjí tsííñe iñnúji múnáa pañe memúnaa jodíomú mújtáme élleváréjuco dibye pééíñe. 36 ¿Aca íhya tsáma muhdú nééíñe eene meke neebe díbyeke menéhcóomé dibye íjcyáhullévú meúújetéityuróne?

Píívyéébe Apííchó Jetsóoke cáhcújtsómé pañévú úcaavéne

37 Aanée nihñéejcoóójiréjuco tsúúca teene wañéhjí pájtyéijcyoójí Jetsóo kéévánécoba nééhií:

—Tsaate ádópivyémé taéllevu metsa o íjchoki. 38 Muurá Píívyéébe waajácúháámitu nééne oke cáhcújtsómé íbuúúné pañévú téhiñe ípívyééveíñe íñujpácýó bohíívú ájcúnéj tehíñe.

39 Ehdúu nehjycyaabe díbyeke cáhcújtsómé pañévú Píívyéébe Apííchó úcaavéné diityéké túkévétsoíñe íñééiyóne. Áronáacáa tsáhái téijyu tene tsááiñe éévé úújetétú diibyée Jetsóo teene wállóoiibye íavyéjyvúí óómityúnélliihye.

Pahdúváré Jetsóodítyú míamúnaa íjtsámeíñe

40 Aanée tsaate dibye íhgyuváné illéébéne nééhií:

—Ímiáanéha diibyéjuco aabye éhneváa Píívyéébe íhgyú uubáalle múnáajpi tsááiíbye.

41 Téhdurée tsijtye nééhií:

—Diibyéjuco muurá aabye Crijto éhneváa míamúnáake pájtyetésóííbye.

Áronáacáa tsijtye nééhií:

—Áronáa Gariréa iñnúji múnáajpi tsá Crijto íjcyáityuróne. 42 Muurá Píívyéébe waajácúháámitu nééne Dabíiúvúj tsiménémúhaabe dibye íjcyaiñé díbyeúvúhjáa ícyahíjycacóómí Berée múnáajpi.

43 Ehdúu míamúnaa páhduváré íjtsámeí Jetsóodítyu. 44 Áijyúu tsaate imíllerá díbyeke iékeevéne. Áronáacáa tsá ditye tehdu méénutúne.

Ávyéjajte tsá Jetsóoke cáhcújtsotúne

45 Aanée diitye duurúvájá tehméjté dííbyeke iékééve tsáárome ívejteré oomíhi: Aaméhjáa diitye paritséómuma llúúvájte avyéjutedívú úújetémeke népejtsóme:

—¿Kíávújuco dííbyej? ¿Íveekí tsá ámuha metsívatúne?

46 Áánélliihyéhjáa néémeé:

—¿Muhdú ííné hallútú méékééveé túútaváné íhjúvúábekéjívári? Tsá muurá múha mújyú tehdu íhjúvatúne.

47 Áánélliihyéhjáa nééme diityéke:

—Áánélliihyéha íllure ámuha dííbyedívú máállítsámeíhi.

48 Tsá muurá avyéjute íjcyárómedítú tsaatéubaré cáhcújtsotú dííbyeke. Téhdure muha meíjcyarómé tsá mecáhcújtsotúne.

49 Apáámyéré ihdyu ímityúmé Píívyéébé taúhbaju wáájacutúme íjtsúcunú díibyejuco Críjto íjcyane.

50-51 Ehdúhjáa ditye néénéllii diityéejpi Nicodéémó tsápejcoó Jetsóoke ááhívéjeebe néé diityéke:

—Muurá taúhbaju néé tsá peecútéré tsáápihdívú meícúbáhrátsóityú díbye ííná méénune ímíñeúvú mewáájacútúhajchíjy.

52 Áánélliihyéhjáa nééme dííbyeke:

—ÍÚbá bo téhdure Gariréa íñúji múnáajpi! Cáhawáa Píívyéébé waajacuháámí dehve u wáájacu tsá muurá Gariréa íñúji múnáadítú dííbyé íhjú uubálle múnáajpi íjcyaiñé némeítyúne. 53 Ehdúhjáa dííbyeke íñééne íhjáhañévuréjuco ditye pééneé.

8

Ihdícyámema ícyahíjcyáne wáalle

1 Áánetúu Jetsóoma muha mepéé oríivo bájú íjcyátsihvu.

2 Aamée idyé tsíjcyooji tsiíñe muha méoomí duurúvájávu. Átsihvúu míamúnaa dííbyedívú píhcyáávémeke íacúúvéne úwááboóbe.

3 Áánáacáa taúhbájú uwáábojtemá paritséómú tsivá ájyúma íjcyárolle tsíjpiima íjcyáalleke ityúvúáólleke. 4 Áálekée Jetsóo tééjá pañe íjcyáábe éllevu itsájtyéne dííbyeke néémeé:

—Uwááboóbej, áámye ájyúma íjcyárolle tsíjpiima íjcyáalleke muha métuvááóhi. 5 Muuráhjáa Moitsééúvú taúhbaju néé ehdu néené walléémuke medsíjívétsoíñé néwayúúnevu maáámúneri. ¿Ácooca muhdú u néé téénetu?

6 Áánélliihyéé íllure icyánóóvéne íhyójtswari caatúnuube ííñuji. Ehdúu Jetsóoke nééme muhdú díbye nééne dííbyé

hallúvú iúúbálléroki. ⁷ Aanée éhniíñevúré ditye dillónéllii icyánohjúcunútsihdyu neébe:

—Ané óví ihdyu ámúhadítýú mújyúubá ímityúné méénuhjcyátuube áámútujkénú díílleke.

⁸ Ehdúu iñééne tsiíñe icyánóóvéne caatúnuube ííñuji. ⁹ Aanée ehdu dibye néérónáa waajácúmé ímityúmé íjcyane. Aamée illuréjuco tsáápiitsadí péécunúne. Tujkénúu kéémejte péécunúhi. Ááné boonée iyéjuco dille cóevané tétsihvu Jetsóó úniúvu. ¹⁰ Aanée Jetsóó icyánohjúcunútsihdyu itécunú iyéjuco tétsihyi íjcyálleke. Áállekéé neébe.

—¿Aca kiávújuco íñe díhyallúvuné úúballéme? ¿A tsá íñe uke muhdú ditye méénúityúne?

¹¹ Áánélliihyée neéle:

—Íhya tsáhaj.

Áánélliihyée idyé Jetsóó nééhií:

—Téhdure o íjcyároobe tsá muhdú uke o méénúityúne. Ahdícyane wa dípyej. Tsiíñe ihdyu ímityúné meenújúcohdiíñe.

Ímiáájuvu míamúnáake Jetsóó wáájácutsóne

¹² Ááné tsiíjyúu tsiíñe míamúnáake úwááboobe nééhií:

—Muurá peetédu o neébe ííñújiri o íjcyáábej tééveri míamúnaa ímiá uwááboju waajácuú peetédu neéne bohívvú diityéké ájcune. Aane oke cáhcujtsómé tsáhájucó ehne múu cúúvétsihyi íjcyadu ímityúné pañe íjcyatúne.

¹³ Áánélliihyée paritséómú nées dííbyeke:

—¿Aca íveekí eene ehdu uure ú némeíhi? Tsá muurá múha uke cáhcújtsóityuróne.

¹⁴ Áánélliihyée neébe:

—Áánerá ímiááné o nééhií. Muurá ó waajácú kiátúhjáa o tsáhullévú o pééiíñe. Aane tsá ámuha mewáájácutúne. ¹⁵ Muurá míamúnáa íjtsaméiyé ámúhá pañe íjcyánéllii ehdu óhdityu ámuha méíjtsámeíhi. Áánetu ihdyu tsáhái icyooca múhdityú o néétu muhdú ditye íjcyane. ¹⁶ Muurá muhdú míamúnaa icyahíjcyané diityémá o ímíbájchoca ó nééiyá ímiáánéjuco muhdú ditye icyahíjcyáne. Árónáa tsá oore o méénúityuróne. Okée wáalloobe Llihíyoma muhtsi méméénúiyáhi. ¹⁷ Muurá ámúhá taúhbaju nées míityétsi iná pájtyene úúbállécooca mecáhcujtsóne. ¹⁸ Ahdu muurá íñe ó némeíhijcyá ímiááné muubá o íjcyane. Áábeke oke Llihíyó waajácú okée wáalloóbe.

¹⁹ Ehdúu Jetsóó néénéllii neéme dííbyeke:

—¿Aca kiá diibye Díícyáání?

Áánélliihyée neébe:

—Oke ámuha mewáájácúmejjí méwaajácúiyá Llihíyoke. Muurá oke ámuha mewáájácuca téhdure méwaajácúiyá dííbyeke.

²⁰ Ehdúu Jetsóó úwaabó duurúvájá pañe Píívyéébé ñícúvé dsíidsi pícyámelhíjcyátsihyi íjcyámeke. Áróóbekée téijyu tsá múha ékéévetú íéévéi úújetétúnéllíihye.

Jetsóoke cáhcújtsotúme tsá úújetétyú dííbyedívu

²¹ Ááné boonétúu idyé tsiíñe neebe diityéke:

—Tsúúca muurá ámúhadítyú o péjúcoóhi. Áábeke ámuha oke menéhcóromé tsá maájtyúmiityúne. Ámuha médsíjíveé ámuhá imítyuháñe ímíbáávyetúmére. Áánéllii o péhullévú tsá óhdivu ámuha meúújetétyúne.

²² Ehdúu Jetsóó néénéllii tétsihyi íjcyame néjcatsíhi:

—Dsíjívétsámeíiibyébáhaja. Íjcyátúnéllii neebe dííbyedívú meúújetétyúne.

²³ Áánélliihyée neebe diityéke:

—Ámuha muurá míamúnaa íji múnaáre. Áánetu tsá íji múnáajpi o íjcyatúne. Muuráhjáa ihdyu níjkyéjitu o tsááhií. ²⁴ Áánéllii ámúhakye o néé diibyéjucu míamúnáake o pájtyetétsóóbeke cáhcújtsotúme ímítyú ímíbáávyetúmére dsíjíveíñe.

²⁵ Áánélliihyée nééme dííbyeke:

—¿Aca muubá uú?

Áánélliihyée neébe:

—Muurá tsúúca ámúhakye ó nehíjcyá muubá o íjcyane. ²⁶ Aane téhdure múhdurá ámuha meícyahíjcyáné ámúhakye ó nééiyáhi. Árónáa okée wálloobe ímiáábé íjcyánéllii oke díbye néénere ámúhakye ó nehíjcyáhi.

²⁷ Ehdúu Jetsóó Cááni Píívyéébedítyú diityéké úúbálleroné tsá dítye wáájácútyúne. ²⁸ Áámekée idyé neébe:

—Muurá Míamúnáájpidívúu o ipívyéévéébeke páwachékevu ámuha mewátyétyéhúcooca botsíi méwaajácúú muubá o íjcyane. Tsá táíjtsamétyúré o újcune ámúhakye o nehíjcyatúne. Muurá ihdyu Llihíyó oke néénere ó nehíjcyáhi. ²⁹ Muurá díbye okée wálloobe tsá kiá óhdityu íjcyatúne. Aabe tsá oke íhvéjtsotú díbye ímilléné o méénuhíjcyánéllíihye.

³⁰ Ehdúu díbye néénetu mítyame cáhcujtsó dííbyeke.

Naavéneéjte

³¹ Áámekée neébe:

—Muurá íñe ámúhakye o nehíjcyáné ámuha mecáhcújtsóne tehdu meíjcyáhajchíí ímiááné tahñéjte ámuha méíjcyááhi.

³² Aame ámuha ímiá uwááboju tsúuca mewáájacumé múhdurá ámuha meícyahíjcyánetu méimíjpyéteéhi.

³³ Áánéllihyéé nééme dííbyeke:

—Áánerá muha Aavaráaúvúj tsiiménémúhaabe meíjcyámeke ¿íveekí u nées íinetú muha méimíjpyetéíñe tehdu múhójtí pañé muha meíjcyámekéjívári?

³⁴ Áánéllihyéé neébe:

—Muurá ímiááné ímityúné méénuhíjcyámé tsá ímí íjcyatú éhne múúne tsíjtyé hójtsí pañe íjcyame íjcyadu. ³⁵ Muurá tsaaté hójtsíri íjcyaaabe tsá diityéejpi íjcyatúne. Áánetu ihdyu diityé hajchi diityéejpi. ³⁶ Ahdu Píívyéébé Hajchi o íjcyaaabe ámúhake ímityúneta o ímíjpyetétsómé ímiááné ámuha méimíjpyéteéhi. ³⁷ Ímiáánéjucóhde ámuha Aavaráaúvúj tsiiménémúhaabe meíjcyarómé méimíllehíjcyá oke medsíjívetsóné íñe ámúhake o úwaabóné ámuha mecáhcújtsóiyóné méimíllétúnema. ³⁸ Muurá ihdyu Lihíyó oke tükévéjtsóneri ámúhama ó ihjyúvahíjcyáhi. Ahdu muurá ámúháj caani ámúhake tükévejtsódújuco ámuha meícyahíjcyáne.

³⁹ Áánéllihyéé nééme dííbyeke:

—Áánerá ihdyu múúhá ihde múnáajpi Aavaráaúvú múúháj caáni.

Áánéllihyéé Jetsóó néé diityéke:

—Muurá ímiááné dííbyeúvúj tsiiménémúhaabe ámuha meíjcyaca dííbyeúvúu ícyahíjcyádú ámuha méíjcyáiyáhi. ⁴⁰ Aaca muurá íñe Píívyéébe oke tükévéjtsóneri ámúhake o úwáábohíjcyáne hallútú tsá ámuha oke medsíjívetsóityuróne. Tsáháa muurá ehdu Aavaráaúvú neétune. ⁴¹ Árónáa ihdyu ámúháj caani íjcyadújuco ámuúha.

Áánéllihyéé nééme dííbyeke:

—Áánerá íjcyaaabe tsáápiye múúháj caani Píívyéébeé. Tsá tsijpi múúháj caani íjcyatúne.

⁴² Áánéllihyéé Jetsóó néé diityéke:

—Muurá ímiááné Píívyéébe ámúháj caani íjcyaca oke ámuha mewájyúiyáhi. Muuráhjáa dííbyedítyú o tsáá oke díbye wállóónéllihye. Tsáháa táíbúwaríyé o tsáátune. ⁴³ Aabe ámúhake o úwaabóné ¿íveekí tsá ámuha melléébohíjcyatúne? ⁴⁴ Muurá ihdyu ámúháj caani Naavéné íjcyánéllii díbye ímillédú ámuha méméenuhíjcyáhi. Muuráhjáa ípívyeevédújuco ímityuube díbye dsíjívétso múnáajpi. Áábé pañe tsá ímiá íjtsaméi íjcyatúne. Apááñéré álliu dííbyé pañe íjcyáábedítyú ímichi teene tsahíjcyáhi. ⁴⁵⁻⁴⁶ Ahdu ámuha menéénéllii tsá

meímilletú ímiááné ámuhákye o néhíjcyaróné mecáhcujsóne. Áánetu ihdyu tsá múha oke nééítyuró ímítyuube o íjcyane. 47 Muurá ihdyu ímiááné Píívyéébeéjté íjcyame imíllé dííbyé uwááboju illéébone. Áánetu ámuha dííbyeéjté meíjcyátúnéllii tsá meímilletú teene melléébone.

Aavaráaúvú íjcyátúnáacájuco Críjto ícyahíjcyáne

48 Ehdúu Jetsóó néénéllii nééme dííbyeke:

—Ihdyúha ímiáánéjuco muha menéhíjcyáné Tsamáaría iínũjji múnáajpi u íjcyáábé pañe naavéné íjcyane.

49 Áánélliihyé neébe:

—Áánerá tsá tápañe naavéné íjcyatúne. Muurá ihdyu ïná o méénúneri Llihíyoke ó ávyéjútsohíjcyáhi. Áánetu ámuha tsá oke maávyejúúllétúne. 50 Aane tsá o íjyácunútú oke ámuha maávyéjútsoíyóneri. Árónáa ihdyu Llihíyó imíllérá oke ámuha maávyéjutsóne. Aabe ihdyu óvíi muhdú néé oke ávyejúúllétúmeke. 51 Aane ímiááné ámuhákye o néé o néhíjcyáné cáhcujtsómé mújyú dsíjívéjúcóóityúne.

52 Áánélliihyé neéme dííbyeke:

—Ímiáánéhaca dípañe naavéne. Muurá eene ínehjírójucó u íhjuváne. Ááneráhjáa Aavaráaúvuma Píívyéébé ihjyú uubálle múnaa íhtsutúme íjcyároméhjí dsíjívéhíjcyáhi. Aanáa muhdú íivane u néé u néhíjcyáné cáhcujtsómé mújyú dsíjívéityúne. 53 ¿Aca dííbye méíhdé múnáajpi Aavaráaúvú ehniíñevu uú? Áhdure ¿aca diitye Píívyéébé ihjyú uubálle múnáaúvú ehniíñevu uú? Ááneráhjáa diitye íjcyarómé dsíjívéhi. Aanéjii tehdu múha uke cáhcújtsóíyónejíivari.

54 Áánélliihyé neébe:

—Ihdyu tehjújuco ímiááné oore o ávyéjúttsámeíhíjcyaca tsá múha oke cáhcújtsóityuróne. Aaca idyé tsá tene ímíityuróne. Árónáa ihdyu Llihíyóré oke ávyéjútsohíjcyá eene ámuhá Piivyéébé díbye íjcyane ámuha menéhíjcyáábe. 55 Áróóbeke tsá ímí ámuha mewáájacutúne. O ihdyu ó waajácú dííbyeke. Muurá dííbyeke o wáájacutúné o nééca ámuháduíyó oo álliu múnáajpi. Árónáa ímiááné dííbyeke o wáájacúnéllii oke díbye nééne ó cáhcútsohíjcyáhi. 56 Muuráhjáa dííbye méíhdé múnáajpi Aavaráaúvú ímí ijsúcunú o tsááiñe ímiááné iwáájacúnélliihye. Ááneríi mítyane ímíjyúúveébe.

57 Ehdúu Jetsóó néénéllii néémeé:

—¿Aca muhdú 50 pijcyábá u íjcyáábejii ú waajácú Aavaráaúvuke?

58 Áánélliihyé neébe:

—Imiáánetúré ámúhake o néé dííbyeúvúikyée íjcyátúnáacájuco o ícyahíjcyáne.

⁵⁹ Ehdúu díbye néénéllii néwayúúné éhkebamé dííbyeke íáámúroki. Áronáacáa díityédítýú duurúvájá pañétú mújyúrú wáájácúratúné íjchívyeébe.

9

Hállúvátúúbe tsíju tsíimaváábeke Jetsóó ímíjpyetésóne

¹ Téhdurée tsátsihdyu muha Jetsóoma mepájtyénáa ájtyúmiibe hállúvátúúbekéhjáa tsíju tsíimaváábeke. ² Áábedítýúu muha menéé dííbyeke:

—Uwááboóbej, ¿acáa íveekí áánúke illu tsíju tsíimaváahi? ¿A cáánímútsí imítýú déjúcotu, mityá dííbyé imítýú déjúcotúrej?

³ Áánélliihyée neebe múúhake:

—Tsáháa dííbyé imítýú déjúcotu ehdu díbye íjcyatúne. Áhdurée tsá cáánímútsí imítýú déjúcotu tene íjcyatúne. Muuráhjáa ihdyu dííbyeke o ítétésónej téeveri Píívyéébe íhtsútuube íjcyane iwáájácúmeí ehdu píívyéébe. ⁴ Aane ó imíllé okée wálloobe níwaavéné o íjcyáné hajchótá o méénune. Muurá meíjyunúcooca tsá múha wákímyeíjyúcootúne. ⁵ Muurá peetédú o néébe ííñújiri o íjcyáné hajchótá ímiáájú míamúnáadívú ó bóhówátsohíjcyáhi.

⁶ Ehdúu íñééne ííñújí hállúvú iúníñeri ííñuba ityátsájcóneri díibye hállúvátúúbeke íhyálluúúcú tááboóbe. ⁷ Áánemáa neebe dííbyeke:

—Díllójcámeítýé éhne ‘dityée wálloóne’ nééiyóné ‘Tsiroée’ némeílbáwúutu. Áhdújucóo díbye téébatu íllójcámeíjyéne óómiñe tsáimiyéjucu ítéebe. ⁸ Áábekéhjáa wáájácuhíjcyámé íájtyúmíne néjcatsíhi:

—¿Aca tsá éhne áánu hállúvátuube ácuúcunúúbé piáábó táúmeíhíjcyatúne?

⁹ Áánélliihyéhjáa tsaate nééhií:

—Díibyejúco.

Áánetúhjáa tsíjtye nééhií:

—Díibyejíivari. Tsíjpiíye. Áronáa ihdyu paabéjucu díibye.

Áronáacáhjáa díibyere pañetu nééhií:

—Muurá díibyejúco oó.

¹⁰ Áánélliihyéhjáa nééme dííbyeke.

—¿Aane múhdutú tsúúca ú ítéhí?

¹¹ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Okée Jetsóó iúúniyi ííñuba ityátsájcóneri táhálluúúcú ityáábóne wallóó ‘Tsiroée’ némeííbáwúutu o íllójcámeítyeki. Ahdújucóo o péébe o íllójcámeíñe tsúúca ó ítéhi.

¹² Áánélliihyéhjáa nééme dííbyeke:

—¿Aane kiá dííbye?

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Tsá o wáájácutú kiá ícyooca díbye íjcyane.

Paritséómú dilló hállúvátúúbeke múhdu tú díbye ítéjucóone

¹³ Aabéhjáa tsaímiyéjuco ítéébeke tsajtyémé paritséómu éllévu. ¹⁴ Áíjyúu Jetsóó dííbyeke ímíjpyetétsó wáyeéévejcóóji.

¹⁵ Áánélliihyéhjáa tsiíñe dillómé dííbyeke múhdu tú díbye ítéjucóone. Áánélliihyéhjáa neébe:

—Okée Jetsóó ííñuba iúúrúnúneri táhálluúúcú táábone o íllójcámeíñe tsúúca ó ítéhi.

¹⁶ Áánélliihyéhjáa paritséómudítýú tsaate nééhií:

—Áánélliihyéhaca tsá díbye Píívyéébedítýú tsáátune. Keená díbye wáyeéévejcóóji ávyejúúlléne.

Áánétúhjáa tsijtye nééhií:

—Árónáa ímítýuube tsá méénúítýuró méénúraítýúronéhji.

Ehdúhjáa paritséómú páhduváre Jetsóodítýú íjtsáméihi.

¹⁷ Aaméhjáa díbye hállúvátuubée ícyahíjcyaaabe tsaímiyéjuco ítéébeke tsiíñe nééhií:

—¿Aanéhaca díbye eene uke ímíjpyetétsoobe muubá íjcyane ú íjtsúcunúhi?

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Ihdyu ó íjtsúcunú Píívyéébé ihjýú uubáalle múnáajpi díbye íjcyane.

¹⁸⁻¹⁹ Aanéhjáa tsaate diityédítýú tsá cáhcújtsotú díibyéjuco hállúvátuubée ícyahíjcyaaabe díbye íjcyane. Áánemáhjáa cáánímútsikye ipíúvámútsikye néémeé:

—¿Ava díibyéjuco áánu éhneváa hállúvátúúbeke ámuhtsi metsíímávaabe íñe múhdu tú tsaímiyéjuco ítène?

²⁰ Áánélliihyéhjáa neemútsi:

—Éée, díibyéjuco. ²¹ Árónáa ihdyu tsá muhtsi mewáájácutú múha dííbyeke ímíjpyetétsóne. Aane tsíímenécojii tuhúúlleéhi. Cáhawáa ihdyu medílló ámúhake díbye iúúbáalle muhdú ímíjpyeténe.

²² Ehdúhjáa cáánímutsi nées diityéké díibyéjuco Jetsóó Críjto íjcyane néémekéhjáa pihcyáávéjá pañétú iwáágóoíñé dítye pítyájcámeíñé apíúchori. ²³ Áánélliihyéhjáa neemútsí dííbyekéré dítye idílloki.

24 Ehdúhjáa cáánímutsi néénéllii tsiinne ipíúvávábeke néémeé:
—Píívyéebekéré tehdujtso, tsá idyé Jetsóoke. Muurá muha méwaajácú ímítyuube dibye íjcyane.

25 Áánélliihyéhjáa neebe diityéke:

—Árónáa tsáháturo o wáájacutú ímítyuube dibye íjcyane. Apáañéré ó waajácú ímiáánée hállúvátuube o ícyahíjcyáábeke oke dibye ímíjpyetétsóne.

26 Áánélliihyéhjáa tsiinne nééme dííbyeke:

—¿Acáa muhdú uke ímíjpyetétsoóbe?

27 Áánélliihyéhjáa neébe:

—Muuráhané tsúuca ámúhake ó úúballéhi. ¿íveeki ámuha méimíllé tsiinne ámúhake o úúballéné ámuha mecáhcujtso kíjjiivari? ¿Mityá ámuha méimíllé dííbyeke meúraavyéne?

28 Ehdúhjáa dibye néénéllii ílluréjuco ditye dííbyeke iúhbáne nééneé:

—Wa ihdyu uure dííbyeke duráávyej. Muurá ihdyu muha Moitséeúvú uwáábóré méúraavyéhi. 29 Muurá muha méwaajácú dííbyeúvumáa Píívyéébe íhjuvahiíjcyáne. Áánetu eene u néébeke tsá muha mewáájacutú kiátúhjáa tsáábe muubá íjcyane.

30 Áánélliihyéhjáa neebe diityéke:

—¿Aca muhdú íivane tsá ámuha mewáájacúityú kiátúhjáa tsáábe oke ímíjpyetétsóóbeke? 31 Muurá ímityúmé Píívyéébeke piáábó táumeiyóné tsá dibye lléébóityuróne. Áánetu ihdyu ímiááné dííbyeéjte íjcyame dibye ímillédú ícyahíjcyámej téeveri tehdiivanéhjí méenuúbe. 32 Tsá muurá múijyú mehdu nééme hállúvátúméhjike ímíjpyetétsóné mewáájacutúne. 33 Aane muurá diibye okée ímíjpyetétsoobe Píívyéébedityú itsáátuca tsá tehdiivanéhjí méenuútyuróne.

34 Ehdúhjáa dibye néénéllii nééme dííbyeke:

¿Aca muhdú eene ídaatsónée ímítyuube u píívyeebe ú imíllé múúhake u úwaabóne?

Ehdúhjáa néémere dííbyeméikye ijchívyetsó pihcyáávéjá pañétu.

Píívyéébeke ímí cáhcújtso túmé ijcyá hállúvatúmé íjcyadu

35 Aanée tsúuca Jetsóo waajácúhi. Áábekée tsáijyu íajtyúmíibe neébe:

—¿Aca ímiááné ú cáhcújtso Píívyéébe Hájchikye?

36 Áánélliihyée neébe:

—Ávyéjuúbej, oke duubállé caabyé dibye íjcyane o cáhcújtso dííbyeke.

37 Áánélliihyée neébe:

—Diibyéjuco muurá íñe úúma o íhjuváne. Aane tsúúca oke u ájtyumíhi.

38 Áánélliihyée dííbyé lliíñévú imímóúúvéne neébe:

—Ávyéjuúbej, uke ímiááné ó cáhcujtsóhi.

39 Ááné boonée Jetsóó nééhií:

—Muuráhjáa ííñujívú o tsáá muhdú míamúnaa ícyahíjcyáné diityéké o wáájácútsóvaábe. Ópée o tsáá ímiáájú wáájácútmé éhne múúne hállúvatúme íjcyadu néémeke o wáájácútsoki. Áhdurée o tsáá panévare iwáájacúné ítsúcunúhíjcyámeke o néé ímiá uwááboju ditye wáájacútúne.

40 Áánélliihyée paritséomú tétsihyi íjcyame nééhií:

—¿Áca muha tehdu hállúvatúme íjcyadu?

41 Áánélliihyée neebe diityéke:

—Áronáa ámuha diityédú menéeca tsá íiná ámúhá hallúrí íjcyáítyuróne. Áánetu ámuha páneere mewáájacúné menémeíhíjcyánéllii ámúhá hallúrí íjcyáné ímytúne.

10

Obééjámú mǐjcotu íjcyáné uwááboju

1 Muurá naní múnaa obééjámú mǐjco pañévú llééhówatu úcaávetúme ihdícyátsihdyuré úcaavéhi. ²⁻³ Áánetu ihdyu diityé tehmeébé úcaavé lleehówatu tééwá tehmeébé pááyúcuóoca. Aabe diityéké píúvácooca íjkyéetu waajácúme. Aaméjuco témǐjco pañétú áachívú dííbye déjutu íjchivyécunúne.

⁴ Aabe kiávú diityéké tsúúlléhullévú úraavyémé dííbyeke iwáájacúnema. ⁵ Áánetu tsíjtyere diityéké píúváhajchíí tsá ditye péétune. Íllure wááme ditye píúvárónáa diityéké iwáájacútúnélliihye.

⁶ Ehdúu Jetsóó diityéké nééne tsá ditye wáájacútú íiná íñéeyóné obééjámú mǐjcotú dibye íhjuváne.

Jetsóó obééjámú tehmeébédu

⁷ Aanée ditye lléébótúnéllii tsiíñe neebe íboohówájǐjtori:

—Oo muurá ímiááné teene obééjámú mǐjco lleehówádu.

⁸ Aabéikyée o tsáátúné ihde naní múnaádú nééme úwáábohíjcyá tsǐjǐjtóriye. Áróme uwáábóo tsá míamúnaa obééjámúdú nééme cáhcútsóhíjcyatúne. ⁹ Aane ímiááné llééhowádú o néébeke cáhcujtsómé tajtyéeveri pájtyetéhi. Aame íiné imíjyaú íjcyá éhne múúne obééjámú ítyehméebema íjcyame íjcyadu.

¹⁰ Muurá naní múnájpi íllure ícúbahrá obééjámuke. Áánetúu tsá o tsáátu tehdu míamúnáake o méénuki. Ópée o tsáá

diityéké o pájtyetétso idsíjivéjúcoóítyúne bóhí ditye iújcuki. ¹¹ Aabe ímiááné páñétúejpi oo oke cáhcujtsómé obéejámúdu néémé tehmeébe. Muurá obéejámú tehmeébé diityé wájjyuri ícúbáhrámeíhi. ¹² Áanetu áhdólliihyéré diityéké téhmehíjyaabe tsá ímí téhmetúne. Muurá oohíbyé díivaabe diityéké idyóó tsáábedítýú dibye wááné boone tsáápiikye dibye tábejcáronetu wáchájaavémé illuréjuco mújtane pahúllevávu. ¹³ Ehdu muurá diityéjtane waabe ditye áhdónélliihyéré téhméroóbe. Aabe tsá diityédí íjyácunútú ihñéjté ditye íjcyátúnélliihye.

¹⁴ Áanetu ihdyu páñétúejpi diityé tehmeébé íjcyadu tahñéjté tehmeébé o íjcyámema muha méwaajácújcatsíhi. ¹⁵ Ahdu téhdure Llihíyoma muhcsi méwaajácújcatsíhi. Aabe tahñéjte wájjyuri ó ícúbáhrámeíi ditye iwágóóóvétuki. ¹⁶ Téhdure íjcyámé tsijtye jodíómú íjcyáturómé tahñéjté íjcyáímye. Áámeke ó pihjúcuú pámeere oke cáhcujtsómé tsaméeéréjuco íjcyámé tehmeébé o íjcyaki.

¹⁷ Muurá Llihíyó oke wajjú diityé wájjyuri o dsíjíveebe tsiíne o bóhííbyeke. ¹⁸ Tsá muurá múha oke dsíjívetsóítyuróne. Muurá ihdyu o ímíllénélliihyéré o íhvéjtsámeíbyé ó dsíjívéeíhi. Ároobe tsiíne ó bóhííhi. Ehdu táúmiwa Llihíyóo néhdújuco.

¹⁹ Ehdúu Jetsóó néénetu páhduváre íjtsámeímyé dííbyedítýu. ²⁰ Tsaatée néehíí:

—Muurá áábyé pañe naavéné íjcyáábé íjtsaméí mújtáabeke ¿íveekí ámuha mecáhcútsohíjcyá állíuuháñé dibye íhjjuváne?

²¹ Áronáacáa tsijtye néehíí:

—Tsáháubá ehdu naavéné ípañe íjcyaaabe íhjjúváiityuróne. Pane ¿aca naavéné ípañe íjcyame hállúvátúmeke ímíjpyetétsóiyáhi?

Jodíómú Jetsóoke éhdiiválléne

²² Áhdurée tsáijyu Jerotsaréeri muha úúníjyá pañe mejjcyánáa duurúvaja Píívyéébé wáábyuta íjcyaja iwáñehjínuhíjcyajcójí wáñehjínúme. ²³ Áánáacáa Jetsóó patyéíñuhíjcyá tsátsii tééjá llehówá úmiwa ‘Tsaromóo’ némeítsihyi. ²⁴ Áábedívúu ímicáávéne néémeé: ¿Aanéhaca íñe múhajchótá múúhadívú tsá u wáájácútsámeíityúne? Bo ihdyu apáhajchíí ímiááné diibyéjuco Críjto u íjcyáhajchíí múúhakye duubállej.

²⁵ Áánélliihyée neebe diityéke:

—Tsúúca muurá ámúhakye ó nehíjcyará diibyéjuco o íjcyane. Árone tsá ámuha oke mecáhcútsohíjcyatúne. Téhdure muurá Llihíyo mémeri méénúráítyuróné o méénúneri ó bóhówátsóméihíjcyará diibyéjuco o íjcyane. ²⁶ Árone tsá ámuha

oke mecáhcútsohíjcyatú táobééjámúdú nééme tahñéjté ámuha meíjcyátúnéllíihye. ²⁷ Muurá ihdyu tahñéjté oke waajácú oke icyáhcuíjtsónéllíihye. Áámeke téhdure ó waajácúhi. Aame ímí tehdújuco oke uráávyehíjcyáne. ²⁸ Áánéllíi diityéké ó ájcuú mújyú ditye dsíjívéjúcóóityúne bóhívu ditye iwágóóóvétuki. Áámeke tsá múha óhdityu dójtúcúityúne. ²⁹ Muurá Líhíyó okée diityédívú téhmétsoobe pámé ehniññevu íhtsútuúbe. Áábedityú tsá múha diityéké dójtúcúityúne. ³⁰ Muurá muhtsi Llihíyoma tsáápiiyéro.

³¹ Ehdúu Jetsóó néénéllíi tsiíñe éhkebamé néwayúúné dííbyeke téuhjiri idsíjívétsóroki. ³² Áronáacáa neebe diityéke:

—Áánerá Líhíyó oke píáábóneri ámúhama méénúráityuróné o méénuhíjcyáábeke ħííne hallútú ámuha méimíllé oke medsíjívetsóne?

³³ Áánéllíihyée nééme dííbyeke:

—Tehdu téené hallútú uke muha medsíjívétsóíñejíivari. Muurá ihdyu íveekí míamúnáajpi u íjcyabe Píívyéébedi u díllómeíñe hallútúré uke muha médsíjívétsóóhi.

³⁴ Áánéllíihyée neebe diityéke:

—Áánerá ámúhá taúhbaju íjcyáháámitu Píívyéébe nééhií: “Ámuha méjcyá ohdu.” ³⁵ Aane muurá dííbyé uwáábó icyáhcuíjtsóné uráávyémeke ímiáánéjuco díbye íwaajácúháámitu nééne dííbyedu ditye íjcyane. ³⁶ Aanéjii muhdú dííbyerée oke ííñujívú wálloobe tehdú oore dííbyé Hajchi o íjcyane o néénejíivari. Aane ħíveekí ámuha méjtsúcunú ímityúné Píívyéébedityú o íhjuváne? ³⁷ Ihdyu méénúráityúronéhjí ámúhama o méénuhíjcyané dííbyedityú tsáátuca tehdújuco ímiáané ámuha tsá oke mecáhcújtsóityuróne. ³⁸ Aane ihdyu okée díbye wálloone ámuha mecáhcújtsótúrónáa mécahcújtsó o méénuhíjcyanéhjí dííbyedityú tsáane ámuha mewáájácu Llihíyoma muhtsi tsáápihdyuré méjcyane.

³⁹ Ehdúu Jetsóó néené hallútú idyé imíllerómé dííbyeke íekeevéne. Áronáacáa pállójcoobe diityéke.

⁴⁰ Áábemáa tsiíñe muha mepéé Joodáa ehnejcuvu tsojtsó múnáajpíi Jóááuvu tsótsohíjcyáhullévu. ⁴¹ Áijyúu mítyane míamúnáa dííbyedívú píhcyavémé néjcatsíhi:

—Tsáháa muurá áanu méénuhíjcyádú Jóááuvu méénúráityúronéhjí méénuhíjcyatúne. Áronáacáhjáa ihdyu ímiáánéjuco díbyeúvú dííbyedityú úúbállehíjcyáne. Ehdúu nééme Jetsóodityu. ⁴² Áábekée mítyame tétsíi múnaa cáhcuíjtsóhi.

11

Ráátsaro dsíjívéne

¹ Áijyúhjáa ‘Ráátsaro’ némeíbyé Betáániári iñáálemúpima Maariaa, Máátaá, Íjcyámúpima Íjcyaaabe cheméhi. ² Diillée muurá Maaría Ávyéjuube Jetsóój tuháacyú pácuúcújpacyori imúríjchóne paacyú ihñiwácori. ³ Aamúpihjáa wallóó tsaatéké Jetsóo éllevu dibye náhbévahíjcyaaabe íhnáhó chéménéllíihye.

⁴ Aamée úúballévánetu neébe:

—Árone dibye dsíjívéné tsá ñná íjcyatúne. Ihdyu Píívyéébe íhtsútuube íjcyaaabe íavyéjújtsámeikíyé ehdu dííbyeke pajtyéne. Áhdure dííbyé Hajchi o íjcyaaabe téénej tééveri o ávyéjújtsámeiki. Ehdúu neébe Jetsóo.

⁵ Mítyanée ivámeíbyé diityéké Máátaá, Maaríaa, Ráátsaroo, íjcyámeke. ⁶ Aabée Ráátsaro íhnáhó chémene ditye úúballérónáa míjcyoojícúu íjcyá tétsihyi. ⁷ Átsihdyúu botsíi neébe múúhakey:

—Métsu tsiíne mepéé Jodéá iñújivu.

⁸ Áánéllíihyée muha menéé dííbyeke:

—Uwááboóbej, muuráhjáa éjyure téhullé múnaa uke imíllera ídsíjívetsóné néwayúúnevu iáámúneri. Áhullévú muhdú ú imíllé mepééneé.

⁹ Áánéllíihyée neébe:

—Muurá cóoji ímí máájtyumíhi. Áánéllíi cóoji úllémeke tsá ñná pájtyetúne. ¹⁰ Áánetu pejco úlleme cábóhcámeíhi.

¹¹ Átsihdyúu idyé múúhakey neébe:

—Muurá ihdyu ménahbéébé Ráátsaro íllure cuwáhi. Áróóbeke ó ákyéjtsóteé téhullévú meúújetédu.

¹² Áánéllíihyée muha menéehíi:

—Ávyéjuúbej, áánéllíihyéhaca bóhíiibye ehdu idyé íllure cúwaábe.

¹³ Ehdúu muha menéé ímiá cúwáre dibye néene meíjtsúcunúnema. ¹⁴ Árónáacáa botsíi ímíñeúvú neébe múúhakey:

—Muurá ihdyu ímiááné tsúúca Ráátsaro dsíjívéhi. ¹⁵ Árónáa íllure ó ímíjyuuvé dibye dsíjívénáa téhulle o íjcyátúneri éhnííñevu ámuha oke mécáhcújtsoki. Áhdícyane cáhawáá metsu meúújetékij.

¹⁶ Ehdúu Jetsóo múúhakey néénéllíi Tomáa dííbyere ‘Jeméero’ némeíbyé néehíi:

—Ané wa ihdyu metsu pámeere mepéé dííbyema téhullévú medsíjíveki.

Dsíjívémeke Jetsóo bóhítsóne

17 Aanée Betáaniávú muha meúújeténáa úúballémé Jetsóoke tsúúca 4 coojívájuco pájtyene Ráátsaróúvuke ditye cúúúnetu. 18 Teenée Betáania Jerotsaréetu míñéécú kiróómetrój pñénu. 19 Aanéhjáa mítyame péé diityépi Máátámúpike iñáhbénuki. 20 Aanéhjáa diille Mááta tsúúca tétsihyíjyuco muha meíjcyane iwáájácúne cáhdahíró Jetsóoke. Áánetúhjáa Maaría ááhívu coéváhi. 21 Aallée Mááta néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, úpée u íjcyaca táñahbe dsíjívéityúroobe tsúúca dsíjívéhi. 22 Áronáa ihdyu ó waajácú Píívyéébe uke píááboíñe.

23 Áánélliihyée neebe díílleke:

—Díñahbe bóhíhi.

24 Áánélliihyée neélle:

—Éée, ímiáané ó waajácú dibye bóhííñé páneere tsíhdyuréjucu ímíbaávyéjy pámeere dsíjívémé bóhícoóca.

25 Áánélliihyée Jetsóó néehí:

—Muurá dsíjívémeke ó bóhítsóhi. Áánéllii pámeere oke cáhcujtsómé dsíjíverómé bóhíhi. 26 Aame tsá wágóóóvéityúne. ¿A ú cáhcujtsó uke o nééneé?

27 Áánélliihyée neélle:

—Éée Ávyéjuúbej, ó cáhcujtsó diibyéjucu éhneváa íñe íñuujívú tsááibye Críjto Píívyéébé Hajchi u íjcyane.

Ráátsaróúvuke Jetsóó kímoovéne

28 Ehdúu íñééne Mááta íñaalle Maaría éllevu ipyééne áábánéwu neetéhi:

—Muúllej, Uwááboobe éhtsíhyi íjcyabe uke píuváhi.

29 Áánélliihyéhjáa ícúí peelle dííbyeke iúújetéki. 30 Téjyúu tsáhái muha meúújetétú técoomívu. Kémúélléhréikyé muuha Mááta múúhadívú úújetétsihyi. 31 Aanéhjáa Maaría diityépike náhbenúme íténáa íjchívyeíñú peecútére. Aanéhjáa íjtsúcunúme íñáhbéúvuke ikímóóvéne dille íjchívyeíñúne. Áánemáhjáa úraavyémé díílleke.

32 Aallée múúhadívú wájtsille Jetsóó lliíñévú ímímóúúvéne néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, úpée u íjcyaca táñahbe dsíjívéityúroobe tsúúca dsíjívéhi.

33 Ehdúu íñééne taálle. Téhdurée dííllema pééme tááhií. Aanée Jetsóoke kímhóco pájtyéhi. 34 Aabée néé diityéke:

—¿Kíatúhjáa ámuha mécuuú dííbyeúvuke?

Áánélliihyée néémeé:

—Cáhawáá metsu meúújeté ténijkye.

35-36 Ehdúu ditye nétsiu Jetsóó táánéllii néjcatsímye:

—Mítayanée muurá wájuube dííbyeúvuke.

³⁷ Áánetúu tsaate nééhií:

—Áánerá hállúvátúméhjike íítétsohíjcyaabée ¿íveekí tsá múhdúbá méénutú dííbyeúvuke díbye idsíjívétuki?

Ráátsaróké Jetsóó bóhiitsóne

³⁸ Aamée dííbyeúvú níjkyé hallúvú muha meúújeténáa tsiíñe Jetsóó kímoovéhi. Ájyúu teene níkyehéjú wátájcámeí mítyau neéwayúvu. ³⁹ Aanée neebe diityéke:

—Cána eeu neéwayu mééñétsoj.

Árónáacáa dííbyeúvú naalle Mááta nééhií:

—Ávyéjuúbej, árónáacábá tsúúca toocújucoóbe. Muurá tsúúca 4 coojívájucó mee dííbyeúvúu dsíjívétsihdyu.

⁴⁰ Áánélliihyée neébe:

—Muuráhané idyé uke o néé oke u cáhcújtsóhajchíí Píívyéébé ihtsútú u ájtyúmiíñe.

⁴¹ Ehdúu díbye néénéllii awáá íñnetsómé teeu neéwayu. Áánáacáa cáamevu icyárúvúvéne Cááníma íhgyúvaabe nééhií:

—Ayúju Táácááníj, uke ó téhdujtsó páneere uke o nééne oke u lléébohíjcyáné hallúvu. ⁴² Muurá ó waajácú oke u lléébohíjcyáne. Ehdú íñe uke o néé íjtye míamúnaa icyáhcújtsó ímiááné oke u wáalloóne.

⁴³ Ehdúu Cááníma íhgyúvátsihdyu tsíjipánécoba neébe:

—¿Rátsa Ráátsarój, díjchivye eene níkyehéjú pañétu!

⁴⁴ Ehdúu díbye néénemáyé íjchívyéjúcoobe dityéhjáa bíjínúnéhjimáye. Áánélliihyée neebe diityéke:

—Métsiñu eene íbíjínuháñe.

Jetsóoke íekééveíñé ditye pítyácójcatsíñe

(Mt 26.1-5; Mc 14.1-2; Rc 22.1-2)

⁴⁵ Ehdúu díbye méénune íajtyúmínéllii Maaríama péémedityú mítyame cáhcujtsó dííbyeke. ⁴⁶ Áánetúu cáhcújtsotómé paritséómu éllevu ipyééne úúbáalletéhi. ⁴⁷ Áané lliíñétúhjáa píhcyaaavémé pámeere llúúvájte avyéjujtemá tsijtye páñétúejte avyéjujte ípítyácójcatsí muhdú dííbyeke imyéénuíñe. Aaméhjáa néjcatsíhi:

—¿Aca muhdú íñe méméénuú dííbyeke? Muurá ímiááné méénuhíjcyaaabe méénuráítyúronéhji. ⁴⁸ Muurá éhdure dííbyeke meíhvéjtsóhajchíí pámeere dííbyekéréjuco avyéjuúlleíñe. Ájyú muurá romáánómú méhdivu icyáyobáávaténe íñe méduurúvaja iwácávyáhcóne méhdi ícúbáhráiyáhi. Ehdúhjáa néjcatsímye.

⁴⁹ Ájyúu téené pijcyábari diityédityú tsaapi piañétúejpi llúúvájte avyéjuube íjcyaaabe Caipáá néé diityéke:

—Ávyetá muuterá mía ámuha íñeubará wáájacutúme.
 50 Muurá ihdyu tehdújuco tsáápiiye dsíivéiyóné pámeere meóúúvéiyóné ihdétu.

51 Ehdúhjáa neebe Caipáa Píivyéebere íjtsámeíchóneri Jetsóo dsíjiveíñé jodíómu wájuryi. Tsáháhjáa íhdityuré iújcune ehdu dibye néetune. 52 Áronáacáa tsá apáámye wájuryiyé dibye dsíjivetúne. Téhdurée dsíjiveebe pámeere múhdumé Píivyéébej tsíímé iíñújiri íjcyame dííbyeke cáhcujtsómé ipájtyeteki. 53 Aanée téjyju pítyácójcatsímyé muhdú dííbyeke idsíjívétsoíñe.

54 Áánéliihyée tsáhájucó dibye boohówaneúvú péhíjcyatú míamúnááj píine. Áábemáa muha mepée Jodéa iíñújitu Eeparáivu íñeubará píivvétúné iíñújij pñhírí íjcyácoomívu. Ácoomíyí muha méicyahíjcyáhi.

55 Áijyúu lleevárijyucó pajtyeté wañéhjí muháa ténevá pijcyábádú mewañéhjívatehijcyáne. Áané íhdéjucóo hállúecoómíji múnaa péécunúné Jerotsarévu muhdú íicyahíjcyáne íimíbájchómeíki. 56 Aaméhjáa duurúvájá pañe íjcyame Jetsóoke íájtyúmíyóneri íjcyame néjcatsíhi:

—¿Muhdú ámuha méijtsúcunúhi? ¿Aca íhya tsááiíbye, mityá tsáhaáj?

57 Áánácáhjáa paritséómú llúúvájte avyéjyujtemá pámeekéré néé ditye kíá Jetsóo íjcyane iwáájacúcooca íicúí diityéké iúúballe ditye dííbyeke iékééveki.

12

*Tsáápille pácúúcupácyori Jetsóoj tuháácyú tsójtsoné
 (Mt 26.6-13; Mc 14.3-9)*

1 Aanée téjyju íhyojsítú tsájcoojíturéjuco teene pajtyeté wañéhjí lléeváiñáa Jetsóoma muha mepée Betáániávu dibyée bóhíitsoobe Ráátsaro íjcyácoomívu. 2 Áijyúu diitye Ráátsarómú mítyane majcho meenú dííbyeke idyúúruváne. Áánevéu Máata ájcune máchohíjcyamútsí diíbye Jetsóoma. 3 Áánácáa ‘náadóo’ némeíñé pacúúcupácyó mítyane áhdótsámeíjpacyó itsíváne Maaría múrijchó Jetsóoj tuháácyu. Áánemáa páacyulle íhñíwácoriyé dííbyeke. Aanée pájá pañéré imyéwu cuváahií. 4-5 Ájpacyó hallútúu múúhadítýú tsaapi Jetsóodívuhacáa méénútsóiiíbye Tsimóo hajchi Jóoda Ijcarióóté néé múúhakey:

—¿Aca íveekí éjpacyó tsá menáhjíhénutú 300-jiva tsáne pijcyábá wákimyéi áhdodúné téene dsíídsiri ídáátsojtéké mepíáábóiyoki?

6 Áronáacáa tsá ímiáané ídáátsojtéké ipiáábóiyóneri ijyácunúnellii ehdu dibye néétune. Ihdyúhacáa múúhama dsíidsike ityéhmehíjcyánetu iñánihíjcyánélliihyéré imílléroobe téjpacyo nájhíhénúmeíñe. 7 Áábekée Jetsóó néehíi:

—Óvi ihdyu oke téjpacyóri múríjcholle. Muurá ihdyu oke ditye cúúucooca oke itsójtsoiyónéjuco dille méénune. 8 Tsá diitye ídáátsojte kiávú ámúhadítú péeityúne. Áánetu tsá paijyuvaré ámúhama o íjcyáityúne.

Ráátsaróké idsíjívétsóiyóné ditye pítyácójcatsíñe

9 Aanéhjáa mítyame tsúúca waajácú Betáániári dibye íjcyane. Áánélliihyée tsáácunúme díbye éllevu. Áhduréhjáa imíllémé Ráátsaróké iájtyumíné dsíjívéébekée dibye bóhíitsóóbeke. 10-11 Téijyúhjáa llúúvájte avyéjute néjcatsí téhdure Ráátsaróké idsíjívétsóiyóné íveekí díbyeke Jetsóó bóhíitsónéllii mítyane míamúnaa díbyekéréjuco icyáhcújtsóne úráávyéné hallútu.

Jerotsarée coomívú Jetsóó úcaavéne
(Mt 21.1-11; Mc 11.1-11; Rc 19.28-40)

12-13 Ááné tsiijyúu Jerotsaréevu muha mepéénáa técoomíyí mítyame pahúllévá múnáa teenéhjáa pajtyété wañéhjivu péémeé. Aaméhjáa Jetsóó tsááne iwáájácúne wájuhóónema díbyeke cáhdahíróme íllu wáñécohíjcyáhi:

—¡Nóóooj, maímijyu áánu ijraéemú Piivyéébe mémeri tsááneéj! Ehdúhjáa nehíjcyámé iwáñéjcnema.

14 Áijyúu bóhdübe íayáne íjju hallúrí tsúúcajátújucóhjáa Píivyéébere íwaajácúháámitu íllu néhdújuco:

15 Ámuúha Tsióó cóomi múnáaj, méíllityédíñe. Ámuha éllevu ámúhá avyéjuube tsáá íayáne íjju hájchí hallúri.

16 Ehdúu díbyedítú némeíñe tujkénú tsá muha mewáájacutú ñná tene nééiyóne. Áronáacáa bóónétu cáamevu dibye iávyéjuuté péénetu muha méitsaavé teenéhacáa nééiyóné ehdu díbyedítú tene nehíjcyáne.

17 Aanée tétsihyi íjcyame úúbállehíjcyá muhdúhjáa Ráátsaro dsíjívéébeke dibye bóhíitsóne. 18 Aanée teene méénuráityuróné dibye méénune iwáájácúnéllii mítyame cáhdahíró díbyeke. 19 Áámekée ííténe paritséomú néjcatsíhi:

—Ehdíivane, ámuúhaj. Muurá mítyane míamúnaa díbyekéréjuco úraavyéne. Aane tsá mepíivyététú muhdú meméénune.

Griéégomu imíllé Jetsóoke iájtyumíne

²⁰ Áijyúu Jerotsaréeri pajtyété wañéhjiri muha mejcyámé pañe ijcyámé griéégomu. ²¹ Aamée Gariréa iññújiri Betsáida ijcyácóomi múnáajpi Perípe éllevu itsáane néehí:

—Muúbej, muha méimíllé Jetsóoke maájtyumíne.

²² Aanée Perípe Aderéeke úúballéné tsamútsíjyucó úúballéné Jetsóoke. ²³ Áánélliihyée neebe diityétsikye:

—Tsúúca muurá Míamúnáájpídívúu o ípívyééveebe o ávyéjuutéíñe éévé úújetéhi. ²⁴ Muurá ímiááné ámúhake o nées trígó neeváú mebájtsoo dsíjívéeúú ijcyátsihdyu íññeu mítyanéjuco llíyaaténe. Ahdu ó dsíjívée mítyame Píívyéébé avyéjúejte ijcyaki. ²⁵ Muurá muhdú íjñiri ícyahíjcyajítóré ímillémé wágóóóveéhi. Áánetu ímityúné imyéénuhíjcyáné íhvejtsómé újcuú múijyú idsíjívéejúcóóityúne bóhi. ²⁶ Ahdícyane tsaate tahñéjté ijcyane ímílléhajchíí óvíi ookéréjuco úraavyéne. Muurá oke íicúvehíjcyámeke Llihíyó ávyéjújtsóóhi.

Ídsíjívéeíñe Jetsóó úúballéne

²⁷ Ehdúu iñétsihdyu neébe:

—Muhdú íhya múhduúvúrá ícyooca táííbuwa. ¿Aane muhdú íñe teéne? Óubá Llihíyoke ó táúmeíyá ñná oke pájtyénetu díbye oke ípájtyetétsoki. Tsáhaá. Muuráhjáa ímichi téénéllii oke wáalloóbe. ²⁸ Átsihdyúu neébe:

—Ayúju Llihíyój, óvíi ihdyu ú bóhówájtsooméíhi. Áánélliihyée níjkyéjitu Píívyéébe néehí:

—Tsúúca muurá ó bóhówájtsooméíhi. Árónáa éhníínevu tsiíñe ó bóhówájtsooméíhi.

²⁹ Aanée tétsihyi íjcyame illééboone néehí:

—Chijchi ihjyúváhi.

Áánetúu tsijtye néehí:

—Níjkyéji múnáajpi díbyema ihjyúváhi.

³⁰ Áánélliihyée neebe diityéke:

—Áánerá ihdyu ámúhake íñéérone ookéré neébe.

³¹ Aane tsúúca míamúnaa ímityúmé íjcyanévíu néétsámeííñe éévé úújetéhi. Téhdure íññújí avyéjuube Naavéné tsúúca táhjátsáméíhi. ³² Muurá oke cáámetu wátyétyéhcuímyé pámeere óóma íjcyaki.

³³ Ehdúu bóhówájtsoobe Jetsóó muhdú ditye díbyeke dsíjívétsoíñe. ³⁴ Áánélliihyée néeme díbyeke:

—Áánerá muha mélléébohíjcyá Píívyéébé waajácúháámitu ditye éévehíjcyáné míamúnáake pájtyetétsóiibye Críjto muhdú íjcyáityúne. Áánáa muhdú u nées u dsíjívéeíñe Míamúnáájpídívúu u ípívyééveébe. ¿Mityá tsíjpiiyéí díbyej?

³⁵ Áánéllihyée neébe:

—Muurá ihdyu peetédu o neébe wahájchotáwuúre ámuháma o íjcyáahi. Áánélli ímiáámeréjuco meíjcyá ámuháma o íjcyáne jteeveri péjcodu neéne ímityúne ámuhákye idyómájcótuki, ámuha éhne múúne cúúvétsihyi íjcyame wáájácúmeítyúme íjcyadu meíjcyátuki. ³⁶ Áhdícyane peetédu o neébedi ímiá uwááboju íjcyane mécahcújtsó téeneréjuco ámuhádítyú íbóhówaúcunúki. Ehdúu Jetsóo díityéké íñétsihdyu péébe tsáhájuco tsiíne díityédívú bóhówáávetúne.

Jetsóoke jodíómudítyú tsaate cáhcújtsotúne

³⁷ Mítyáméj pínévú méénúráítyúronéhjí díbye méénuhíjcyáronáa tsaate tsá dííbyeke cáhcútsóhíjcyatúne. ³⁸ Ehdúhjáa dítye cáhcújtsóityúne Píívyéébe neéne dííbyé ihjyú uubálle múnáajpi Itsaía cáátunúne néehíi:

Píívyéébeéj, ¿a íjcyámé tsaate méuwáábori íícuvémej? Muurá tsúúca ú úújsetsójúcoorá díityéké dííhtsútuvu.

³⁹ Muuráhjáa ímiááne tsá dítye cáhcútsóhíjcyatú dííbyeke. Ílúhjáa idyé tsiíne caatúnuube Itsaía:

⁴⁰ Píívyéébere ihdyu díityéké pívyétejtsó hállúvatúme íjcyadu neéme ííbuúúne wáájácúmeítyúme íájtyumíjúcooróne illéébójúcooróne ‘ehdúhaáca’ íñéétuki, aame díibyéjúcooro díityéké ímityúnetu ímíjpyetétsóíyóóbedi íícúvétuki.

⁴¹ Ehdúhjáa neebe Jetsóodítyú Itsaía Píívyéébe ihjyú uubálle múnáajpi tsúúcajátújuco dííbyé íhtsútú íátyúmihíjcyánéllíhye.

⁴² Ároné pañée mítyame cáhcujtsó tamúnaa jodíómú Jetsóoke ávyéjujte íjcyároméhjimájuco. Aamée dííbyeke icyáhcújtsoróne tsá pámehdívúre bóhówáávétsotú paritseómú díityéké píhcyáávéjá pañétú wáágóóíyóne apííchori. ⁴³ Imíllerómée ímí Píívyéébema íjcyane. Áronáacáa éhnííñevu imíllémé míamúnáamáyé ímí íjcyane.

Jetsóo uwáábó lléébotúme díllómeí ímityúmedi

⁴⁴ Áíjyúu Jetsóo kéévánécoba néehíi:

—Muurá oke cáhcujtsómé tsúúca cáhcujtsó Llihíyoke okée wállóóbeke. ⁴⁵ Áhdure oke ájtyumímé tsúúca ájtyumí dííbyeke.

⁴⁶ Muuráhjáa peetédu neéne ímiá uwáábójuma o tsáa ííñujívú teene cáhcujtsómé éhne múú cúúvétsii íjcyadu ímityúne pañe íjcyájúcoótuki. ⁴⁷ Aane íñe o úwaabóne illéébójúcooróne cáhcújtsótúmeke tsá o neéítyuró ímityúme dítye íjcyane. Tsáháa o tsáátu míamúnáadi o ícúbáhraki. Ópée o tsáa díityéké o pájtyetétsocki. ⁴⁸ Áronáa ihdyu muhdú míamúnáa ícyahíjcyáne ímíbájhómeícyooca íñe o úwáábohíjcyáne íéhdíiválléne

cáhcújtsotúmé tééné déjúcotu néétsáméiíhi. ⁴⁹ Aane íñe ámuúhake o nehíjcyanehí tsá táijtsaméityuré o újcune o nehíjcyatúne. Muurá ihdyu Llihíyó okée wáloobe oke néhdújuco ámuúhake o úwáábohíjcyáne. ⁵⁰ Aane ímiááne dííbyé uwááboju lléébome újcuú múijyú idsíjivéjúcoóityúne bóhi. Ehdu ámuúhake o nehíjcyá Llihíyó oke néhdújuco. Ehdúu neebe Jetsóo.

13

Ímamyémúj tuhááñé Jetsóo níjtyune

¹ Aanée teene pajtyété wañéhí lleevárijyucó ijcyánáa tsúúca waajácuube míamúnáama íñújiri íicyahíjcyátsihdyu Cááni éllevu ióomiíñe. Aabée mítyane múúhake iwájyune úújétsohíjcyá múúhadítýú ipyétsihvújuco.

² Áanáacáhjáa tsúúca Tsimóo hajchi Jóoda Ijcaríóóté ííbúwá pañévú Naavéné úcaavé dibye dííbyedívú méénútsóíñe íjtsaméima. ³ Aabée Jetsóo waajácú Cááni Píívyéébe éllevu tsiíñe ióomiíñe. Téhdurée waajácuube dííbyeke dibye pícyoone páné avyéjuubéré dibye íjcyaki. ⁴ Aabée majchorí muha meijcyánáa hállúeja iwájyamú ityácóríívéne ípáacyuméibávú íjpiínétú chíaavéhi. ⁵ Áánemáa lííyíhlló pañévú nújpacyo ípícyójpácýori múúháj tuhááñé íñíjtyúne páacyuube eenée íjpiínétú ichíáávéhbari.

⁶ Aanée Tsimóo Péédoróké dibye níjtyúiyónáa neébe:

—Ávyéjuúbej, ¿aca muhdú ííwane oke ú níjtyuú tájtyúhaacyu cáabyekérá uke o níjtyúiyóóbeke?

⁷ Áánélliihyée neébe:

—Tehdújuco. Áronáa tsá u wáájacutú íveekí ehdu o méénune. Aane ihdyu cáhawáá óví ú waajácúhi.

⁸ Áánélliihyée neebe Pééodoro:

—Áronáa tsá oke u níjtyúityuróne. Muurá ihdyu uke o níjtyúiyáhi.

Áronáacáa neebe dííbyeke:

—Muurá uke o níjtyútuca tsá u íjcyáítyuró táavyéjúeipi.

⁹ Áánélliihyée idyé neebe Pééodoro:

—Ávyéjuúbej, aanéjííva tsá apááñéré tájtyúhaacyu u níjtyúityúne. Téhdure oke níjtyu táhníwáuma táhójtsicu.

¹⁰ Áánélliihyée Jetsóo nées dííbyeke:

—Muurá íávúhcútsihdyu íjchivyémé íjtyúhaacyuréjuco níjtyámeíñe íjpi íñuvájúcoótúnéllíhye. Ahdu muurá ícyooca ímíhyero ámuúha. Áronáa tsá pámeére.

11 Ehdúu neebe múúhadítyúhacáa tsaapi dííbyedívú méénútsoíñé iwáájácúnema.

12 Ehdúu múúháj tuhááñé iñíjtyúne tsiíñe íwajyámuvu iúcaávéne ácuúveebe múúháj pñnévú ípyée íacuúcunúhíjycyátsihvu. Áánemáa neebe múúhake:

—¿A ámuha méwaajácú íveekí ehdu ámuúhake o méénune?
13 Muurá ámuha oke médíllöhíjcyá Uwáábóóbemáyé Ávyéjuube o íjcyane. Aane diibyéjuco o íjcyáábeke ihdyu tehdujuco ámuha oke medíllöhíjcyáne. 14 Muurá ímiááné Uwáábóóbemáyé Ávyéjuube o íjcyároobe ámuúháj tuhááñé ó nijtyúhi. Aane ihdyu óvíi tehdu ámuha ménítyúcatsíhíjcyáhi. 15 Muurá ehdu ó meenú tehdu ámuha pamévakeré maávyejúúlleki. 16 Muurá ímiááné ámuúhake o néé tsané avyéjúúbé úníu múnáajpi tsá diibye íavyéjúúbé ehniíñevu íjcyatúne. Áhdure tsaate tsáápiikye tsiéllevu wáalloobe tsá diityé ehniíñevu íjcyatúne. 17 Ehdu ámuúhake o néhíjcyáné ámuha melléébóne tehdu meícyáhajchíí muurá íñé imíjyaú ámuha meíjcyááhi.

18 Áronáa tsá pámeere tehdu ámuha meíjcyáityúne. Muurá ó waajácú caatyé ímiááné tahñéjté íjcyane. Áronáa ihdyu tehdujuco tene pájtyeíñé tsúúcajátújucoo Píívyéébe íwaajácúháámitu íllu néhdújuco: “Dííbyema muhtsi memáchohíjcyároobe óhdivu méénútsoóhi.” 19 Ehdu oke tene pájtyeíñé íhdétújuco ámuúhake o úúballéné néhi tene pájtyéijyu ámuha oke mecáhcújtso ímiááné diibyéjuco o íjcyane. 20 Aane ímiááné o néé íñe ámuúhake o wállóómeke ímí iwáátsúcúpéjtsómedi íícuvémé idyé muurá ookéjuco íícuvéne, áhdure Llihíyó okée wállóóbekéjuco ditye íícuvéne.

Jetsóó úúballé dííbyedívú Jóoda méénútsoíñe

(Mt 26.20-25; Mc 14.17-21; Rc 22.21-23)

21 Ehdúu Jetsóó múúhake iñétsihdyu múhduúvurá íllíñemuúcunúmeíñe tsiíñe nééhií:

—Muurá ímiááné ámuúhadítyú tsaapi óhdivu méénútsoóhi.

22 Aanée tsá muha mewáájácútu cáábyedítyú díbye nééneé. Áánéllihyéé muha íllure méíítéjcatsíhi. 23 Téijyúu muha memájchónáa mítyane díbye oke ívámeíbyé dííbyé úníuri ó ácuúcunúhi. 24 Áábekée oke Tsimóo Péédoro néé o díllo dííbyeke ímichi cáábyedítyú ehdu díbye nééneé. 25 Áhdújucoo dííbyeke áábánéwu o nééneé:

—Ávyéjúúbej, ¿aca caabyé ímichi úhdivu méénútsoóhi?

26 Áánéllihyéé neébe:

—Pááaho o éeníyohóvú o ájcuúbe.

Ehdúu néébere iééníyohóvú ajcú Tsimóo hajchi Jóóda Ijcar-
ioóteke. ²⁷ Áijyúu tsúuca dííbyé pañevú Naavené úcaavené
iwáájácúne Jetsóo néé dííbyeke:

—Wa bo íicúu ñná u méenuíñé meénuj.

²⁸ Ehdúu dibye néene tsá muha dííbyema majchorí
meíjcyámedítýú tsáápiubaré wáájácútu íveekí ehdu dibye
dííbyeke néeneé. ²⁹ Tsaatée ijtsúcunú dsíídsí tehmeébé dibye
íjcyánéllii ehdu dibye néene wañéhjí wáábyuta tsíeméné dibye
iáhdoki. Áhdurée ijtsúcunúmé ídáátsojtéké dibye dsíídsitu
ájcúiyóné ehdu dibye néeneé.

³⁰ Aanée diibye Jóóda Jetsóo pááahóvú ájcune imájchóne
múúhadítýú péjucóó tépejco.

Jetsóo tauhbaju

³¹ Áábe déjuvúu Jetsóo néehíi:

—Ícyooca ihdyu Míamúnáájpídívúu o ípívyééveebe ó
ávyéjúúteé Píívyéébé avyéjú iwáájácúmeíki. ³² Aane
lléváhréjucó muhtsi maávyéjútsójcatsííñe Píívyéébema.
³³ Muurá ámúhake o pícyoíñúmé oke ámuha menéhcóromé
tsá maájtyúmíityú áatsíméjucó ámuha meíjcyaróme. Aane
ámúhá avyéjuktéké o néhdu tsá ámuha ícyooca mepééityú o
péhullévu. ³⁴ Ahdícyané ámúhake ó tauhbá muhdú ámúhake
o wájyudu ámuha mewájyújcatsíki. ³⁵ Muurá ímiááné ámuha
mewájyúcatsíhajhíí téénetu pámeere míamúnáa waajácuú
ímiááné tahñéjté ámuha meíjcyane.

Jetsóo úúballé Péédoro tóónúmeíñe

(Mt 26.31-35; Mc 14.27-31; Rc 22.31-34)

³⁶ Ehdúu Jetsóo néénéllii Tsimóo Péédoro néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ¿aca kiávú ú peéhi?

Áánélliihyé neébe:

—Ícyooca tsáhái oóma u pééityúne. Áronáa bóónétúí oke ú
úráávyéhi.

³⁷ Áánélliihyé Péédoro néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ¿aca íveekí tsá ícyooca úúma o pééityúne?
Muurá téhdure ó dsíjívéiyá diwájyuri.

³⁸ Áánélliihyé neébe:

—¿aca ímiááné u néé tawájyuri u dsíjívéiyóne? Muurá
ímiáánéturé uke o néé ípyejco cáracái májtsívátúnáa oke u
úráávyeróóné u tóónuíñé 3-ijyúva.

14

Jetsóoj tééveríyé Méécáánidívú meúújeténe

¹ Aane ihdyu íinerí maáábímyeídíñe. Llihíyoma múhtsidívú mécatsipááve. ² Muurá díbye íjcyáhulle íjcyané meíjcyáiyotsíhji. Muurá tene íjcyátuca idyé ó néeyá tene íjcyatúne. Áronáa íjcyáne. Áanéllii o péé téhullévú ámuhá ihde o ímíbájchoki. ³ Aane o ímíbaávetsódú ámuha tahñejeke ó ujcúvaá tsatsíhyí meíjcyaki. ⁴ Muurá ámuha méwaajácú kiávú o pééíñe. Áhdure ámuha méwaajácú muhdú téhullévú ámuha meúújetéíñe.

⁵ Ehdúu múúhakey Jetsóó néénéllii Tomáá néehí:

—Ávyéjuúbej, tsá muha mewáájácú kiávú u pééíñe. Téhdure tsá muha mewáájácú muhdú téhullévú meúújetéíñe.

⁶ Áanélliihyée neebe díbyeke:

—Oo muurá téhullévú úújeténe júúvadáu o néébedi ímiá uwááboju íjcyane cáhcujtsómé ujcú múijyú idsíjivéjúcóóityúne bóhi. Aame tajtyéeveri úújeté Llihíyodívú. ⁷ Muurá ámuha oke mewáájácúhajchíí tsúúca téhdure méwaajácú Llihíyoke. Tsúúca muurá ámuha máájtyumí díbyeke.

⁸ Áanélliihyée Perípe néehí:

—Ávyéjuúbej, cána múúhakey dájtyumítsó Díicyáánidívú muha téeneri meíjycunújúcóótuki.

⁹ Áanélliihyée neebe díbyeke:

—¿Aca muhdú íhyajchótá ámuháma o íjcyáábeke tsá oke u wáájácúpityúne? Muurá oke ájtyumímé tsúúca ájtyumí Llihíyoke. Aanéjii ¿muhdú Llihíyodívú ámuhákye o ájtyumítsóiyóné oke u néehí? ¹⁰ ¿Aca tsá u cáhcújtsotú díbyema tsáápihdyuré muhtsi meíjcyane? Muurá díbyere tajtyéeveri ámuhákye úwáábohíjcyáhi. Tsá íiná óhdityuré o újcune o méénuhíjcyatúne. ¹¹ Aane ihdyu mécahcújtsó tsáápihdyuré muhtsi Llihíyoma meíjcyane. Pane eene méénuráityúronéhjí ámuha meíténáa o méénuhíjcyanéúbatu bo oke mécahcújtsoj. ¹² Muurá ímiááné ámuhákye o néé oke ímí cáhcujtsómé téhdure o méénuhíjcyádú méénuráityúronéhjí méénuíñe. Muurá Llihíyodívú o úújetéébé téhullétú diityéké o píaabómé éhniíñevu íjcyanéhjí méénuúhi. ¹³ Aane panévare ámuha díbyeke tamyémeri metáúmeímyeke ó píááboó téeneri díbyé ihsútú o bóhówájtsoki. ¹⁴ Ahdícyane panévare píáábó tamyémeri ámuha metáúmeíñetu ámuhákye ó píááboóhi.

Jetsóó néé Pívyéébé Apíichó iwállootíñe

¹⁵ Aane óvíi ímiááné ámuha oke mewáájyúhajchíí mélleebó muhdú ámuha meíjcyaiñe ámuhákye o néhijcyáne. ¹⁶ Muurá Llihíyoke ó táúmíi díbye ámuha éllewu iwállo Íapíichó ámuhákye tene ipíáábohíjcyana panévaturé ímí ámuha meíjcyaki. Aane tsá

ámúhadítú kiá íjcyáitúne. ¹⁷ Muurá teene ímiájíjtóvú meke waajácútsóhi. Aane tsá úcáávéitú íjéne úráávyejíjcyámé pañévú teene ditye wáájácútúnéllíihye. Áánetu ihdyu ámuha tsúúca méwaajácú ámúhama tene íjcyánéllíihye. Aane ámúhá pañévú úcááveéhi.

¹⁸ Ahdícyané tsá ámúhakye o íhvéjtsóitúne. Muurá tsiíne ámúhá éllevu ó tsaáhi. ¹⁹ Aabe lléváhréjucó íjítu o péébeke tsáhájucó múha oke ájtyúmíitúne. Áronáa ihdyu ámuha oke máájtyúmí o bóhíhdu ámuha mebóhííííéllíihye. ²⁰ Aane cáhawáá óvíi ámuha méwaajácú muhdú Llihíyoma muhtsi mejjcyane, téhdure muhdú ámúhama tsame mejjcyane. ²¹ Aane ihdyu óvíi oke wájyume lleebó muhdú diityéké o néhijcyáne. Ááneri úújétsóimyé ímiááné oke iwájyune. Áámedívú o wáájácútsámeimyeke muhtsi Llihíyoma méwájyúúhi.

²² Ehdúu Jetsóó néénéllíi tsijpi Jóóda Ijcarióóté íjcyátuube néé dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ¿aca íveekí múúhadívuré ú waajácútsáméíi tsíjtyedívú wáájácútsámeitúube?

²³ Áánéllíihyé neébe:

—Muurá oke wájyume o nééne lléébómedívuré ó waajácútsáméíhi. Áámeke Llihíyó iwájyúne diityé pañévú Íapííhó pícyoó téénej tééveri ímí tsaméhjí diityémá muha menáhbévájcatsíki. ²⁴ Muurá o nééne lléébotúmé tsá oke wájyutúne. Ehdu íne ámúhakye o néhijcyáne tsá táíjtsaméí íjcyatúne. Muurá ihdyu okée wálloobe Llihíyóré ehdu ámúhakye nehíjcyáhi.

²⁵ Aane íne ámúhakye ó nehíjcyá ámúhama o íjcyáne hajchóta. ²⁶ Áronáa bóónétu Llihíyó Íapííhó ámúhá éllevu wálloonéréjucó ámúhakye píááboíne panévatúre. Aane ámúhakye túkévéjtsóó muhdú ámuha mejjcyáiñé ámúhakye o úwáábohíjcyánetu. Téhdure tsínehjívú ámúhakye waajácútsóíne.

²⁷ Aane ámúhakye o pícyoíñúmé tadyéjuvu ehdícyaróné pañe ímííneúvú méíjcyaco íínerí íjtsámeitúme. Áronáa tsá ámúhakye o néétu míamúnaa ímíjyútsócatsíhijcyádú nééne íjtsaméima ámúhakye o pícyoíñuíñe. ²⁸ Aane muurá ámúhakye ó nehíjcyá lléváhréjucó ámúhadítú o péébe idyé tsiíne ámúhá éllevu o tsááiñe. Aane ímiááné ámuha oke mewájyúhahjíí méímíjyúúveé Llihíyó táehnííñevu íhtsútuube íjcyáábe éllevu o pééneri. ²⁹ Aane ámúhakye ó úúballé íhdéjucó néhi tehdu tene pájtyéijyu ámuha mecáhcújtso ímiááné o néhijcyáne.

³⁰ Aane íne nihñéréjucó ámúhama o íhjyuváne. Tsúúca muurá ííñújí avyéjuube átéréepíyé íjcyároobe tawáábyú

tsáábe píihjúcoóhií. ³¹ Áábedívú ihdyu ó íhvéjtsáméíí Llihíyó ímillédújuco pámeere míamúnaa iwáájácu ímiááné dííbyeke o wáýjúnéllíi díbye oke néhdújuco o íjcyaiñe.

Ahdícyane íllurjúco metsu mepéekíí. Ehdúu neebe múúhakey Jetsóo.

15

Jetsóo néé óóvahédú íñééneé

¹ Aabée tsiíñe múúhakey úwááboobe nééhií:

—Oo muurá óóvahédu. Áánetu Llihíyó tééhé tehmeébédu.

² Aabe dówacárohíjcyá tahñéjté íjcyájúcoórómedítýú táuúwááboju bóhówaúcunútúmeke éhne múúne teehe óóvahetu néévahíjcyátúwajcájí tééne tehmeébé wáágóohíjcyádu. Áánetu ihdyu ímiáánéjuco tahñéjté íjcyámedítýú táuúwáábó bóhówaúcunútúmeke píááboobe éhniíñevu ímí dítye teene iúráávyeki. ³ Muurá tsúuca ámúhakey o úwáábohíjcyáne j tééveri ámuha méimíbaavyéhi. ⁴ Ahdícyane óóma ámuha meíjcyame óhdítýu medówáávedíñe. Muurá úméhetu téwajca víúúwewájcá tsá néévájúcootúne. Ahdu muurá óhdítýu ámuha medówáávéhajchíí tsá ímiá uwááboju ámúhadítýú bóhówaúcunútúcoóityúne.

⁵ Aane óóvahédú oó. Áánetu ámuha tééhéwajcánédu. Aame óhdítýu ámuha medówáávétúhajchíí ímiá uwááboju ámúhadítýú bóhówaúcunúhi. Áánetu óhdítýu ámuha medówáávéhajchíí tsá Píívyéébe ímillédú ámuha meíjcyáityúne. ⁶ Aame íllurjúco ámuha mewágoóóveíñe éhne múúne teene óóvahetu néévahíjcyátúwajcájí mewáhdáhinúné mecóvajtsódu.

⁷ Muurá tahñéjté ámuha meíjcyame óhdítýu dówáávetúméré ímí táuúwááboju meíjtsúcunúhajchíí tehdujúco ámuha meíjcyaiñe. Aame ámuha píáábó metáúmeíñevu ámúhakey o ájcuúhi.

⁸ Muurá ímiá uwááboju ámúhadítýú bóhówaúcunúhajchíí ímiááné Llihíyoke ámuha máávyéjútsoóhi. Aame ámuha meíjcyaa ímiááné táuráávye múnaa. ⁹ Muurá ámúhakey mítyane ó wajyú Llihíyó oke wáýyudu. Áánéllíi oke méíhvéjtsodíñe. ¹⁰ Muurá tátyaúhbajúúné ámuha melléébóne tehdu meícyáhajchíí ámúhakey o píááboó íñe Llihíyó táuhbajúúné o lléébónéllíi oke díbye píáábohíjcyádu.

¹¹ Ehdu íñe ámúhakey ó nehíjcyá tsaméhjí téeneri meímíjyúúveki. ¹² Áánéllíi ámúhakey ó nehíjcyá ámúhakey

o wáýyudu ámuha mewáýjýjcatsíki. ¹³ Muurá o dsíjíveneri ámúhakey ó úújétsoó mítyane ámúhakey o wáýyune. Tsáhájjuco muurá tsiíñe muhdú éhniíñevu mewáýyune meúújétsóityuróne.

14 Aane íñe ámúhake o néhijcyané ámuha melléébóne tehdu meícyáhajchíí ímiáané táñahbévajte ámuha meíjcyáhi. 15 Áameke tsá ámúhake o díllotú táwákimyéi múnáadi. Muurá tsané avyējuúbé wákimyéi múnaa tsá wáájacutú muhdú íavyējuube íjtsámeíñe. Áánéllii ihdyu ámúhake o néé táñahbévajte ámuha meíjcyane íñe páneere muhdú oke Llihíyó úwáábohíjcyané ámúhake o úúbállehíjcyanéllíihye. 16 Tsáháa oke ámuha menéhcoobe íñe ámúhama o íjcyatúne. Muuráhjáa ihdyu oore ámúhake ó ujcú tahñéjté ámuha meíjcyámedítýú ímiá uwááboju íbóhówaucunú mújyú níjkéváityúne. Aame ámuha Llihíyoke tamyémeri panévá piáábó metáúmeícyooa ámúhake piáábóíbye. 17 Áánéllii ámúhake o néé ámuha mewájujcatsíki.

Jetsóoke cáhcújtsotúme díbyeéjteke tsáílléne

18 Aane ámuha oke mecáhcújtsóné hallútú tsaate ámúhake tsáílléhajchíí múu ítsaavé okée itsáíllédújuco ditye ámúhake tsáílléne. 19 Muurá ditye íjcyadu ámuha meíjcyaca ámúhake wájuíyóme. Áronáacáa diityédítýú ámúhake o újcúnéllii ámúhake tsáílléimýé diityédú ámuha menéjúcótúnéllíihye. 20 Aane cáhawáá meíjtsúcunu éhnée tsané avyējuúbé wákimyéi múnáajpi íavyējuúbé éhnííñevu íjcyáityuróné ámúhake o nééneé. Aane muurá oke ícúbahrádúré ámúhadi ícúbáhraímye. Muurá táuwaábó illééboca idyé ámuha meúwaabóné lléébóiyóme. 21 Ehdu páhduváré ámúhake dáriíveímyé tahñéjté ámuha meíjcyané hallútú okée wáalloobe Píívyéébeke iwáájacútúnéllíihye.

22 Muuráhjáa diityé uwáábovu o tsáátuca tsá oke ditye tsáílléityuróné. Aacáa tsá diityé hallúrí ímityúné íjcyáityuróné. Áronáa ícyooa diityé hallúrí teene íveekí oke cáhcújtsotúme íllure oke tsáílléhíjcyanéllíihye. 23 Tsá idyé apáábyekéré ooke, muurá Llihíyomájuco múhtsikye ditye tsáílléne. 24 Muurá diityéj piínévú méénúráityúronéhjí o méénuhíjcyátuca tsá diityé hallúrí ñná íjcyáityuróné. Áronáa ténehji múubará méénúityuróné o méénuhíjcyané ájtyumíjúcoorómé ¿íveekí íllure múhtsikye tsáílléhíjcyá Llihíyoma? 25 Áronáa ihdyu tehjújuco oke ditye tsáílléne díbyé waajácúháámitu íllu tene néhdújuco: “Íñe ímityú o méénútúróobeke oke tsáílléme.”

26 Árone ihdyu óví Píívyéébé Apííchó ámuha éllevu o wáloonéréjuco ámúhake tükévejtsóné táuwaábó ámuha meméénuki. 27 Ahdícyane óví ámuha teene méméénuhíjcyá íñe táwákimyéi o tújkénútsihdyu óómaye ámuha meícyahíjcyádú íjcyame.

16

1 Ehdu iñe ámuhakye ó nehíjcyá ámuha meíjcyátsíívyéne oke meihvéjtsótuki. 2 Muurá ámuhakye waagóoímyé pihcyáávejááné pañétu. Áhdure tsaatéké ámuhadítýú idsíjívétstone ijtsúcunúimye tehdujuco Píívyéébe ímillédú imyéénune. 3 Ehdu muurá dáríívémeíimye Llihíyoma múhtsikye iwáájácútúnéllíihye. 4 Aane iñe ámuhakye ó úúballé néhi tene pájtyéijyu ámuha meítsááveki. Tsáháa éijyu ámuhakye teene o úúballétú ámuhamáyéikyée o íjcyánéllíihye.

Píívyéébé Apííchó meke píaabóne

5 Aabe icyooca tsúuca ámuhadítýú o péjúcoó okée wállóóbe éllevu. Áronáa tsá tsáapíuba ámuhadítýú oke díllotú kiávú o pééiñe. 6 ¿Muhdú ámuha kehdóvémejhíúvú ámuhakye o úúballénéllíihye? 7 Áronáa ihdyu tehdujuco ámuhadítýú o pééiñe. Muurá o péétuca tsá Píívyéébé Apííchó ámuha éllevu tsááityuró ámuhakye ipiááboki. Áanéllii ó peé ámuha éllevu teene o wállóoki. 8 Muurá téénej téeveri míamúnaa waajácuú ímityúmé íjcyane. Téhdure waajácuúmyé ímiájíjtó cáhcujtsómé ímíjpyetíñe. Téhdure waajácuúmyé teene cáhcujtsótúmema Llihíyó muhdú ditye icyahíjcyané ímíbájchoíñe. 9 Muurá ímityúmé tsá oke cáhcujtsótúne. Aame wágóóóveé téené déjúcotu. 10 Aame idyé waajácuú Llihíyó éllevu o péénetu ímiáané apááñéré táuwaáboju icyáhíjcyóneri míamúnaa dííbyedívú úújetéiyóne. Aabe ámuhadítýú o péébeke tsáhájucu oke ámuha maájtyúmíityúne. 11 Téhdure waajácuúmyé Píívyéébe míamúnaa muhdú icyahíjcyané díityémá ímíbájchóijyu dííbyeke cáhcujtsómé pájtyetíñe tsúuca ííñújí avyéjuube Naavéneke o táhjánéllíihye.

12 Aane íjcyaroné mítyane ámuhakye o nééiyóne. Áronáa tsá ámuha mewáájácúityuróne. 13 Muurá ihdyu Píívyéébé Apííchó ímiáané ámuha éllevu itsáácooca ámuhakye waajácútsoó keená ímiáané íjcyanévu. Tsá íhdityuré iújcune tene ámuhakye úwáábóityúne. Muurá ihdyu Píívyéébere nééne ámuhadívú bóhówájtsóíñe panévaré muhdú pájtyeíñe. 14 Aane táuwaábojúvú ámuhakye iwáájácútsónej téeveri oke ávyéjútsoóhi. 15 Muurá Llihíyóroero oó. Áanéllii ó nehíjcyá tahñévuré dííbyé Apííchó ámuhakye wáájácútsoíñe.

Kímóóve ímíjyuuvu níjkeváne

16 Aabe muurá lléváhréjuco ámuhadítýú o péébeke tsáhájucu oke ámuha maájtyúmíityúne. Áronáa idyé llévá ámuha oke tsiíñe máájtyúmíí Llihíyó éllevu o pééiñe ihde.

17 Ehdúu Jetsóó néénéllii múúhadítýú tsaate néjcatsíhi:

—¿Aca íhya muhdú íñééiyóné ehdu meke neébe? 18 Tétsii tsá mewáájácúúne.

19 Aanée dííbyeke muha medíllóiyóné iwáájácúúne neebe múúhakey:

—Éhnené ámúhakey ‘lléváhréjuco ámúhadítýú o pééiñe, áronáa idyé llévá ámuha oke máájtyúmií’ o nééne muurá ámuha medíllóycatsíhi. 20 Muurá ímiááné ámúhakey o néé ávyetá ihnáhó ámuha oke mekímóóveíñe. Áané tujkéveri muurá oke cáhcújtsotúmé íllure ímíjyúúveéhi. Áronáa ihdyu ámuha mekímoovené ámúhama nijkévaá ímíjyuuvúréjuco. 21 Muurá walle itsíimávájyju avyerí ícúbáhrámeíhi. Áronáa tsíimene tsúúca íjchívyené boone tsáhájucó dille ávyevéjúcootúne. Íllurájucó dille ímíjyuuvéné tsíiméneke iújcúneri. 22 Ahdu muurá ámúhadítýú o pééneri ámuha mekímóóveéhi. Áronáa llévá ámuha oke máájtyúmíneri meímíjyuuvéné tsá múha muhdú meénúityúne.

23 Aane téjyju piáábó tsáhájucó oke ámuha metáúmeíityúne. Llihíyokéréjuco ámuha tamyémeri metáúmeíiñe ámúhakey díbye ipiááboki. 24 Aane muurá tsáhái ámuha metáúmeíityúne. Cáhawáá métáuméi ámúhakey díbye piáábóneri ámuha meímíjyúúveki.

Jetsocrító íjí imítýú tsúúca táhjane

25 Áhdurée idyé tsiíñe neebe múúhakey:

—Muurá ámúhakey ó úúbállehíjcyá tsíeménéhjij tééveri. Aane cáhawáá ícyooca ímíñeúvú Llihíyodítýú ámúhakey o úúbálleki. 26 Dííbyekéréjuco ihdyu ámuha metáúmeíiñe piáábó tamyémeri. Tsáhájucó ámúhama o táúmeíityúne. 27 Muurá mítyane ámúhakey wájyuube oke iwájyudu dííbyedítýúu o tsááne ámuha mecáhcújtsóne téhdure oke mewáájyúnéllíihye. 28 Muuráhjáa dííbyedítýú ííñujívú o tsáábe éllevu tsúúca ó oomíjyúcoóhi.

29 Ehdúu Jetsóó néénéllii muha menée dííbyeke:

—Ícyooca ihdyu botsíi ímíñeúvú múúhakey ú úúballéhi. Tsáhájucó tsíeménéhjij tééveri múúhakey u úúballétúne. 30 Aane muha méwaajácú ímiááné páneere u wáájácúúbeke tsá múha uke úwáábóityuróne. Áanéllii muha mecáhcujtsó ímiáánéjucóhjáa Píívyéébedítýú u tsááneé.

31 Áanélliihyée neebe múúhakey:

—¿A ícyooca botsíi ámuha mecáhcujtsóhi? 32 Áronáa tsúúca óhdityu ámuha metsújááveéhi. Áané boone ooréjuco o cóévaíñe.

Áronáa tsá oore o íjcyatúne. Muurá Llihíyoma ó íjcyáhi. ³³ Ehdú íñe ámuhákye ó nehíjcyá óhdivu ámuha mecátsípáávéne íñnerí maáábímyeítyuki. Ihdyúhde tehdújuco íñújiri ámuha meícúbáhrámeíñe. Áronehíjvú métáhjátsámeídíñe. Muurá tsúúca tééjé ímítyú ámuháma ó tahjáhi.

17

Jetsóó ímamyémú hallúvú piáábó táúmeíñe

¹ Ehdú íñétsihdyu Jetsóó cáamevu icyárúúvéne néehíí:

—Ayúju Táácáánií, wa ícyooca oke Dááchikyé dávyejújtsó díhhtsútú óhdivu íbóhówaúcunúki. ² Muuráhjáa oke ú picyóó páme avyējuubéré o íjcyabe múhdúmekéhjáa u újcúmeke o ájcu múijyú ditye dsíjivéjúcúoóítyúne bóhiívu. ³ Aane muurá apáábyéré ímiá Piivyéébé u íjcyáábema oke Dááchikyé íñe íñujívú u wállóobeke wáájacúmé újcuú téene bóhi.

⁴ Aabe íñe uke íjitu ó bóhówátsohíjcyá díhhtsútú okée u níwaavéné o méenuneri. Aane tsúúca ó níjkéváhi. ⁵ Ahdícyane ihdyu, uu Táácááni, óví oke ú ávyéjujtsó meíjcyá éhnée íñujíi íjcyatúnáa meícyahíjcyádu.

⁶ Muurá íñújiri íjcyámedítyú tahñéjté íjcyáímye u újcúmeke tsúúca úhdivu ó waajácútsóhi. Muuráhjáa tsúúcajátújuco díhñéjté íjcyame íñe díuwaáboju o úwaabóné tsúúca cáhcujtsóhi. ⁷ Aame tsúúca waajácú páneere o méenuhíjcyané úhdivyúré tsááneé. ⁸ Muurá okée u níwaavéné o úwaábohíjcyané imílléme. Aame cáhcujtsó ímiáánée oke u wállóonéllii o tsááneé.

⁹ Ahdícyane uke ó táúmeí piáábó díhñéjtéjuco íjcyame táhójtisiri íjcyámé hallúvu. Áanetu uke cáhcújtsótúmé hallúvú tsá o táúmeítyúne. ¹⁰ Muurá pámeere tahñéjté íjcyame téhdure díhñéjté íjcyámedítyú táavyéjú bóhówaúcunúhi.

¹¹ Áámedítyú tsúúca ó peé diéllevu. Áámeke ihdyu, Táácááni ímiáábé u íjcyabe, tehme díhhtsúturi táhójtisiri íjcyame ímí tsaméhjí tsajíjtóré íjtsámeí íñe meíjcyadu. ¹² Muurá íñújiri díityémá o íjcyabe dítsíjpari díityéké ó téhmehíjcyáhi. Aame íjcyá pámeere. Áronáa tsáápiye díityédítyú wágóoové tsúúcajátújucoo díwaajácúháámitu tene néhdújuco.

¹³ Áámeke ihdyu íñújiri díityémá o íjcyané hajchótá ó úwaábohíjcyá ditye ímíjyú íñe o ímíjyúdu. Aabe tsúúca díityédítyú ó oomíjyúcoo diéllevu. ¹⁴ Muurá díuwaáboju díityéké o úwaábómeke íjienéré úraavyémé tsaríllé téenéjpi o íjcyatúubeke ditye úráavyénéllíhye. ¹⁵ Áronáa tsá uke o néétu díityéké díityédítyú u íñétsoki. Íllure uke o nées Naavéné díityéké mújtátsóiyónetu u téhmeke. ¹⁶ Tsá muurá íñújíeneri

o íícúvetú téénéejpi o íjcyátúnéllíihye. Áhdure tsáhájucó dítye tééneri íícúvetú tsúúca oke iúráávyénéllíihye. ¹⁷ Áámeke ihdyu díuwaábójuj tééveri éhniíñevu dímiábáchó tsaímíyé uke dítye iúráávyeki. ¹⁸ Muurá ó wálloó díityéké uwaábovu íjienéré úráávyémé pañévú íñee díityé pañévú oke u wállohdú. ¹⁹ Muuráhjáa díityéké ó ímíbaávyetsó ímiájíjtó icyánejcúvú ávyeta díityédí o íjyáacunúnéllíihye.

²⁰ Aane tsá uke piáábó o táumeítyú apáámyéré óóma íjcyámé hallúvu. Téhdure ó táumeí dítye táuwaáboju úwaabóné lléébome oke cáhcújtsóímyé hallúvu. ²¹⁻²³ Aame díityémá íñe meíjcyadu tsame íjcyame iwáájácu oke u wájyudu díityéké téhdure u wájyune. Áamema ímí menáhbévájcatsí téénetu íjí icyánejcú úraavyémé icyáhcújtsó ímiáánée oke u wálloóne. Muurá oke u bóhówátsohíjcyádúré idyé díityéké ó bóhówátsohíjcyá dítye ímí tsame íjcyá meíjcyadu.

²⁴ Ahdícyane, Lli, uke ó táumeí dihñéjté táhójtširi íjcyame óóma táavyéjuri íjcyaki. Muuráhjáa ííñují u ípívyéjtsótúné ihdéjucó oke u ávyéjútsohíjcyáné oke u wájyúnéllíihye. ²⁵ Aabe Táácááni ímiáábé u íjcyabeke muurá íjí icyánejcú úraavyémé tsá uke wáájácutú íñe uke o wáájacúdu. Áánetu ihdyu íjtye tsúúca ímí uke waajácú okée u wállóóbeke icyáhcújtsónéllíihye. ²⁶ Áámeke tsúúca ó waajácútsó úhdivu. Áánetúréi díityéké éhniíñevu o wáájácutsoíñé pámeere pahúllevávú mewájyújcatsíki.

18

Jetsóoke dítye ékeevéne

(Mt 26.47-56; Mc 14.43-50; Rc 22.47-53)

¹ Ehdúu Jetsóo Cááníma íhjuúvátsihdyu muha dííbyema mépajtyé ‘Tsedoróo’ némeíñé téhiwánijke tsíñejcúvu. Ánejcúrí oríívo bájú íjcyáné lliíñévú muha meúújetéhi. ² Átsíppe Jóoda Jetsóodívú méénútsóíibye waajácú paíjyuváree tétsihvu muha dííbyema meúújetéhíjcyánéllíihye. ³ Átsihvúu tsívaabe tsodáhómuma duurúvájá tehméjteke llúúvájte avyéjútémáhjáa parítséomú wállóómeke. Áámée ímyéénucátsiháñema, ípyééteháñema, tsááhií. ⁴ Aanée Jetsóo iwáájácúne díityé éllevu ípyééne néé díityéke:

—¿Muucá ámuha ménehcóhi?

⁵ Áánéllíihyée néeme dííbyeke:

—Muha Natsarée múnáájpi Jetsóoke ménehcóhi.

Áánéllíihyée neébe:

—Oo muurá dííbye. Téjyúu díityé pañe dííbye Jóoda dííbyedívú méénútsóíibye. ⁶ Aanée ehdu Jetsóo díityéké

neénetu idyéjuéhnejcúvú óómiyómé áákityéhi. ⁷ Áámekée tsiíñe neébe:

—¿ímiááné muucá ámuha ménehcóhi?

Áánéllihyéé neémeé:

—Éje, Jetsóoke muha ménehcó Natsarée múnáájpiíkye.

⁸ Áánéllihyéé neebe diityéke:

—Tsúúcajáne muurá ámúhakyé ó nées diibyeyé o íjcyane. Aane ihdyu ámuha oke meméénúhachíí médómájcodí íjtyékeé.

⁹ Ehdúu pajtyéné díbyerée illu néhdújuco: “Úpée, Lli, u újcume táhótsiri íjcyamedítú tsá tsáápiuba wágóóóvetúne.”

¹⁰ Áánáacáa Tsimóo Péédoro ínñitsúwá iwávitsuúcúne wállórhjícú llúúvájte avyéjúúbé únú múnáajpi ‘Máácoó’ némeíbyé núúmiho ímiánéjcuého. ¹¹ Áronáacáa Jetsóó nées díbyeke:

—Íveekíami ehdu ú meénuj. Pícyo dínñitsúwa. ¿Aca tsá u wáájacutú Llihíyóo néhdújuco o ícúbáhrámeíñe?

Llúúvájte avyéjúúbe éllevu Jetsóoke ditye tsájtyene

(Mt 26.57-58; Mc 14.53-54; Rc 22.54)

¹² Aamée diitye tsodáhómuu, íavyéjuúbee, duurúvájá tehmejte, íjcyame tsúuca Jetsóoke iékéévéebeke dohjinúhi.

¹³ Áánemáa tsajtyémé díbyeke Caipáa baabe Anáa jávu. Téjyúu téené pijcyábari diibyeyé Caipáa páñétúejpi llúúvájte avyéjuúbe.

¹⁴ Diibyeyé muurá diityéké nehíjcyá pámeere óúúvéiyóné ihdétú tehdujuco tsaapi dsíjiveíñe.

Jetsóoke iúráavyeróné Péédoro tóónune

(Mt 26.69-70; Mc 14.66-68; Rc 22.55-57)

¹⁵ Aanée Jetsóoke ditye tsájtyéébeke o úráavyéébema idyé Tsimóo Péédoro péé óóma páñétúejpi llúúvájte avyéjuúbe oke wájacú neébema. Áánéllihyéé oke pajtyétsoobe ihjyá llahájtí míhllémeíñetu páñevu Jetsóoma o úcááveki. ¹⁶ Áánétúu diibyeyé Péédoro coevá lléehowávuré áachí ehnejcúvu. Áánéllihyéé ó ihjyúvá lléehowá tehmelema díbyeyé téhdure iúcááveki. Áánéllihyéé botsíi pajtyétsolle díbyeke. ¹⁷ Aallée nées díbyeke:

—¿Aca tsá Jetsóó mamyé múejpi u íjcyatúne?

Áánéllihyéé neébe:

—Tsáhaá, tsíjpiye oó.

¹⁸ Téjyúu tsuucówu tene neénéllii llúúvájte avyéjúúbé únú múnáama tehmejté icyújuwááñúwatu píhmíme életu idyé píhmíbe Péédoro.

Llúúvájte avyéjuúbe Jetsóoke díllone

(Mt 26.59-66; Mc 14.55-64; Rc 22.66-71)

19 Áanáacáa llúuvájté avyējuube Anáa dilló Jetsóoke ñná dibye úwáábohíjcyáne. Áhdurée dílloobe ímamyémú ñná méénuhíjcyáne. 20 Áánélliihyée neebe dílbyeke:

—Muurá duurúvájá pañévú téhdure pihcyáávejaáné pañévú míamúnááj piñévú ó úwáábohíjcyáhi. Tsá muurá múijyú téévénéúvú o íhjúvahíjcyatúne. 21 Aanéjii muhdú oke ú dillóhi. Cáhawáa díllo táuwááboju lléébúacunúhíjcyámeke ditye uke ñnéé ñná o úwáábohíjcyáne. Muurá íchihyí ijcyámé tsaate teene lléébúacunúhijcyáme.

22 Áánélliihyée duurúvájá tehmeébé néé dílbyeke:

—¿Íveekí ehdu ú añujcú llúuvájté avyējuúbeke? Ehdúu néébere wábáajcáró dílbyeke.

23 Áánélliihyée Jetsóó néehíi:

—¿Aca ó allíhi? Cána oke diñej. Muurá ímiáané o néehíi. Aanéjii ¿íveekí oke ú wábáajcóhi?

24 Átsihdyúu Jetsóoke díibye Anáa wallóo dóhjíuri páñétúejpi llúuvájté avyējuube Caipáa éllévúréjuco.

*Tsiiñe Péédro tóónúmeiñe
(Mt 26.71-75; Mc 14.69-72; Rc 22.58-62)*

25 Áanáacáa tétsihíyí Péédro pihmírí diityéj piñe íjcyáábeke néemeé:

—¿Aca tsá áadí mamyémúejpi u íjcyatúne?

Áánélliihyée ityóónúne neébe:

—Tsáhaá, tsíjpiye oó.

26 Áánélliihyée llúuvájté avyējuúbé únú múnáadítyú dibyée íñúúmihó wáhdahíróóbé jéeebe néehíi:

—Ááneráhané diityémá oríívó bájú lliiñe u íjcyáábeke ó ájtyumíhi.

27 Áronáacáa tsiiñe íllure tóónuúbe. Áanáacáa tsúúca cáraca májtsiváhi.

*Piráato éllévu Jetsóoke ditye tsájtyene
(Mt 27.1-2, 11-14; Mc 15.1-5; Rc 23.1-5)*

28 Aanée tétsihdyu Caipáa jatu tsajtyémé Jetsóoke téené iñújí avyējuube Piráato jávu. Áanáacáa tsúúca métsítsivéhi. Áijyúu dílbyeke tsájtyeme tsá úcáávetú tééj páñévú tééneríváa ímityújtsámeímyé teene wañéhji májchó imájchójúcoítyúrónélliihye. 29 Áánélliihyée Piráató diityé éllévu íjchívyéne néé diityéke:

—¿Aca ñná ímityúné áánu méénune ámuha méúúballé dílbyé hallúvu?

30 Áánélliihyée néeme dílbyeke:

—Muurá díbye ímítyuube íjcyátuca tsá muha metsíváityuró diéllevu.

³¹ Áánélliihyée neébe:

—Ané wa ihdyu metsájtyéébeke meméénú muhdú ámuha jodíómú taúhbaju néhduú.

Áánélliihyée neéme dííbyeke:

—Áronáa tsá muha metáúhbáityuró tsaaté dsíjívétsovu.

³² Ehdúu pajtyéné dííbyerée Jetsóó muhdú idsíjíveíñe néhdújuco. ³³ Áábekée Piráátó ihjyá pañévú ipíúváabeke neéhií:

—¿A uu jodíómú avyéjuúbe?

³⁴ Áánélliihyée neébe dííbyeke:

—¿A uure ehdu oke u neéhií, mityá tsaate uke néhijcyánéré oke u neé?

³⁵ Áánélliihyée Piráátó neéhií:

—Tsá muurá jodíómuube o íjcyatúne. Muurá ihdyu dimúnaaré llúúvájte avyéjujtemá ¿íñe hallútútá uke tsiva taéllevuj? ¿ñetáhjáa ímityúné ú meénuj?

³⁶ Áánélliihyée neébe:

—Tsá íñújíene táavyéjú íjcyatúne. Muurá íñújí avyéjúeipi o íjcyaca támamyémú táhallútú meénúiyá oke ditye iékéévétuki.

³⁷ Áánélliihyée Piráátó neé dííbyeke:

—¿Áánélliihyéhaca ihdyu diibyéjuco uu ávyéjuúbe?

Áánélliihyée neébe:

—Éée, diibyéjuco oo ímiáájuvúu míamúnáake o wáájácútso íñújívú o tsímávámeíbye. Aane ímilléméjuco táuwaáboju il-léébóne cáhcujtsóne.

³⁸ Áánélliihyée Piráátó neéhií:

—¿Aca íná teene ímiááju?

Ehdúu dííbyeke íñéene ihjyá pañétú íjchívyéne neébe dííbyeke tsívameke:

—Áánerá tsá díbye ímítyuube íjcyatúne.

Jetsóoke ditye dsíjívétsoíñe

(Mt 27.15-31; Mc 15.6-20; Rc 23.13-25)

³⁹ Muurá ámuha pajyuva pajtyété wañéhjí pañe cúvéhóojari íjcyámedítyú tsáapí hallúvú méihjyúváabeke ó ichívyétsohíjcyáhi. Aane ¿íhya ámuha méimíllé diíbye ámúhá avyéjuúbeke o ácádsíjcaáyóné téijyu?

⁴⁰ Ehdúu Piráátó neéronáa páméhcobaré neéhií:

—¡Tsáhaá, tsá dííbyeke u ácádsíjcaáyóityúne! ¡Barabáakéré u íjchívyetsóné muha méimílléhi!

Ácoocáa diíbye Barabáa ávyetá ímítyuube íjcyaaabe cúvéhóojari téijyu.

19

1 Aanée ehdu ditye néénéllii awáá Piráátó illuréjuco Jetsóodívú táuhbáné ítsodáhomuke ditye dííbyeke iwátsíhcyuki.

2 Aamée ánetóónetu cháhiiwa imyéénuwávú ávohjácó dííbyeke. Áánemáa dííbyeke uácómé wájamu duujínuúdú nééjácobávu.

3 Áánemáa dííbyé úniúvú íjcyáne illu wáñécohíjcyáme:

—¡Ñóóooj, maímijyu áánu jodíómú avyéjuúbej!

Ehdúu iwáñéjcóne néémere wábaácohíjcyá dííbyeke.

4 Aanée tsiíñe Piráátó dííbyekée tsájtyéme éllevu ipyééne nééhií:

—Cáhawáá íllevu dííbyeke o íjchívýétso ámuha mewáájácu ímiááné dibye ímityuube íjcyatúne.

5 Ehdúu iñéene Jetsóoke dibye piúvaabe úújeté diityé úmiwávú ánetóóné chahíiwavu ditye ávohjácónema. Téhdurée wájamu duujínuúdú nééjavu ditye úácójama dííbye. Áábedítýúu neebe Piráátó diityéke:

—Éje, áánu muuráhaja.

6 Áábekée llúúvájte avyéjútémá duurúvájá tehméjté íajtyúmíne kéévánécoba nééhií:

—¡Áábyedívú wátyétyehcútsó páwachékevu! ¡Tsáma wátyétyéhcutso!

Áánélliihyée neebe Piráátó diityéke:

—Wa ihdyu metsájtyéébeke ámuháyé méwátyetyéhcu. Tsá muurá ímityuube dibye íjcyatúne.

7 Áánélliihyée néeme dííbyeke:

—Árónáa ihdyu múúhá taúhbaju néhdújuco dibye dsíjiveíñé íveekí Píívyéébé Hájchidi dibye díllómeíhíjcyané déjúcotu.

8 Ehdúu ditye nééneri Piráátó mítyane íllityéhi. 9 Áánemáa tsiíñe ihjá pañévú itsájtyéébeke neebe:

—¿Aca kiá múnáajpí uú? Aanée tsá dibye áñújcutúne.

10 Áánélliihyée neebe dííbyeke:

—¿Aca íveekí tsá oke u áñújcutúne? ¿Aca tsá u wáájacutú o nééjuri páwachékevu uke ditye wátyétyéhcuíyóne? Téhdure ¿a tsá u wáájacutú uke téénetu o pájtyetétsóiyóne?

11 Áánélliihyée neebe Jetsóo:

—Ávyeta muurá tsá muhdú oke u méénúityuró Píívyéébe ímíllétuca. Muurá íñe diéllevu oke tsívame díehnííñevu ímityúné meenúhi.

12 Ehdúu Jetsóo néénéllii Piráátó imíllera dííbyeke íacádsíjcaáyóne. Árónáacáa néeme kéévánécoba dííbyeke:

—Muurá áádikye u ácádsíjcaáyoóhajchíí tsá pañétúejpi avyējuube Tséétsáma ímí u íjcyáityúne. Muurá iye avyējuúbedi díllómeímyé illure ehdiívallé dííbyeke.

¹³ Ehdúu ditye néénéllíi ihjyá pañétú íjchívýétsoobe Jetsóoke. Áánemáa ácúúveebe íavyéjú íjyáwá néwayúúnetu níjcyómeíñé hallúvu. Tétsíi mémée heeberéómú ihjyúrí Gabáata. ¹⁴ Téjyúu cójijpi ne péjcore teene pajtyété wañéhjí llééváiñáaáca. Áijyúu Piráátó néé díityéke:

—¡Aabye ámuhá avyējuube!

¹⁵ Áronáacáa kéévánécoba néémeé:

—¡Wa ihdyu dííbyedívú wátyétyehcútsó páwachékevu díbye ídsíjiveki!

Áronáacáa neebe díityéke:

—Áronáa tsáháubá ámuha jodíómú avyējuúbedívú o wátyétyécútsóityuró páwachékevu.

Ehdúu díbye néérónáa llúúvájte avyējujte néé dííbyeke:

—¡Áronáa íjcyabe apáabyéré pañétúejpi múúhá avyējuube Tséétsáa!

¹⁶ Ehdúu éhniíñevúré ditye néénéllíi illuréjuco Piráátó íhvejtsóné díityédívú ditye dííbyeke iwátyétyéhcu páwachékevu. Áábekée tsajtyémé iwátyétyéhcuíhullévu.

*Páwachékevu ditye Jetsóoke wátyétyehcúne
(Mt 27.32-44; Mc 15.21-32; Rc 23.26-43)*

¹⁷ Aabée Jetsóo tsajtyé dííbyeke ditye wátyétyéhcuíwachéké ‘Niwáupááji’ némeítsíi heeberéómú ihjyúrí ‘Góógota’ némeítsihvu. ¹⁸ Áábekée tétsihvu wátyétyehcúmé téwachékevu. Áhdurée téjyju tsaatétsikye wátyétyehcúmé dííbyé únútu panéjcuváacutu. ¹⁹ Áijyúu Piráátó néé ditye téwachéketu ípícyo íllu nééneé: “Jetsóo Natsarée múnáajpi jodíómú avyējuube.” ²⁰ Aanée mítyame éevehíjcyá píhíré tétsii Jerotsaréetu íjcyánéllíihye. Caatúváneé heeberéómuu, gríéégomuu, romáánómuu, éhdúmé ihjyúri. ²¹ Ehdúhjáa Piráátó cáátúnúnéllíi dííbye éllevu llúúvájte avyējujte ipyééne néé dííbyeke:

—Tsáháa u cáátúnúityuró jodíómú avyējuube díbye íjcyane. Úpée ú caatúnúiyá iye jodíómú avyējuúbedi díbye díllómeíhijcyáne.

²² Áronáacáhjáa neébe:

—Áronáacáa tsúuca o cáátunúné óvi éhduréjuco.

²³ Aanée tsodáhómú dííbyeke iwátyétyehcúné iníjkevádú dííbyé wajyámúúné wátújcatsíhi. Áánetúu tsaja cááméjácoba

tsá ditye píivyetétú muhdú iácújcatsíñe. ²⁴ Áánélliihyée néjcatsímye:

—Íjyáhcoba tsá medóváájcóityúne. Metsu menéhco muucá tene dómajcómé teeja itsájtýeki. Ehdúu pajtyéné tsúúcajátújucóhjáa Píivyéébé waajácúháámitu illu tene néhdújuco: “Táwajyámúúné wátújcatsímye. Áánetu icyaaméjácóbá hallúvú nehcomé muhnéjá teja íjcyaiñe.”

Ahdújucoo ímiáané tsodáhómú méénune.

²⁵ Áijyúu tétsihyi díibyéj tsíjjuu, dííllé naállee, Créopá taaba Maariaa, Maaría Madarénaa, éhdume. ²⁶ Téhdurée ivámeíwu oke dibye néhíjcyabe tsíjju úníuri o íjyócunúúbeke ííténe neebe díílleke:

—Wáhaj, aadi muurá tsaapi daáchi.

²⁷ Átsihdyúu oke neébe:

—Aalle, muube, díitsíjjuú.

Áánélliihyée tahjyávuréjuco díílleke o tsájtýene.

Jetsóo dsíjivéne

(Mt 27.45-56; Mc 15.33-41; Rc 23.44-49)

²⁸ Aanée téjyú tsúúca páneere pájtyeíñe éévé úújeténé Jetsóo iwáájácúne néehíi:

—Ó ádóiyáhi. Ehdúu neebe tsúúcajátújucóhjáa Píivyéébé waajácúháámitu tene néhdújuco.

²⁹ Áánélliihyée bíínójpácýó kiwátyé lílyíhlló pañe íjcyánetu wájyámúihdsidú nééne iééniyóné úméhéí níjcautu ipícyóóne cújuuvémé dííbyeke. ³⁰ Aanée ííhátshdyu neébe:

—Áyu, icyooca ihdyu páneere níjkéváhi.

Ehdúu íñétsihdyu ílluréjuco dibye dsíjivéne.

Tsodáhó Jetsóoke cáváajcároné

³¹ Áané tsíjyúu pajtyété wañéhjí llééváiñéllii tsá ditye ímíllétú ítémejóóné téwachékéjíturé íjcyane. Áánélliihyée nééme Piráátoke dibye ityáúhba ítsodáhómuke ditye ityájkííñé iwáíhyáñu íicúi ditye ídsíjive ditye tétsihdyu íñútyétsómeke tsíéllévuréjuco ipícyoóki. ³² Ahdújucoo dibye néénéllii tsodáhómú pééme wáíhyañúné Jetsóo únútu panéjcuvatú íjcyámútsí tájkiíñe. ³³ Áánetúu Jetsóoke ditye wáíhyañúiyónáa tsáhájucó dibye bóhítúne. Áánélliihyée tsáhájucó ditye wáíhyañutú dííbyé tájkiíicyu.

³⁴ Áronáacáa tsodáhó dííbyeúvuke íáámíhotu cáváajcároné aamúbari. Áhejútúu tújpácýoma nújpacýo íjchívyéhi. ³⁵ Ehdúu ímiáané tene pájtyene o ájtyumíné íñe ó úúballéhi. Aane ihdyu óvíi ámuha mécáhcujtsóhi. ³⁶ Ehdúu Jetsóoke tsodáhómú

ityájkiiícyú tsá wáihyáyoťú tsúúcajátújucóhjáa Píívyéébe íwaajácúháámitu illu néhdújuco: “Tsá dííbyeke tsátsíúba ditye wáihyáyoityúne.” ³⁷ Téhdure téhaamítú nééneé: “Ditye cáváájcóóbeke ííteímye.”

Jetsóó íitémeho ditye cúúune
(Mt 27.57-61; Mc 15.42-47; Rc 23.50-56)

³⁸ Áané boonéhjáa Arimatéa cóomi múnáajpi Jotséé ávyéjuťe apííchoríi teevétariyé Jetsóoke úráávyehíjcyaaabe táúmeí Piráátóke dííbyeúvú íitémeho icyúúuki. Ahdújucoo dibye ájcune dibye icyúúuki. ³⁹ Téijyúhjáa dííbye éllevu Nicodéémó tsáá tsáijyúu pejco Jetsóoma íhjúvájeebe. Aabéhjáa tsivá mííraá, áároee, íjcyané pacúúcuma úméváné duurúbajpácýó 30-áámú íjcyane. ⁴⁰ Ááneríhjáa wájýámubáané imúríjchóne bííjínnumútsí dííbyeúvuke dityéé íitémeho icyúúu méénuhíjcyádújuco. ⁴¹ Aanéhjáa dííbyeúvuke ditye wátyétyéhcúné úníuri bajtsóháñé íjcyátsihdyu níkyehéjú behéjure tsaatékéi ditye pícyóótuhejú. ⁴² Áhejú pañévúhjáa dííbyeke cúúumútsí píhíré tétsihdyu téheju néénéllíihye. Ehdúhjáa meenúmé wáyeéévéjcoójí ihde ditye ímbáchómeíhíjcyajcoójí tsíijyu téjcooji íjcyáíñéllíihye.

20

Jetsóó dsíjiveebe bóhíine
(Mt 28.1-10; Mc 16.1-8; Rc 24.1-12)

¹ Aanéhjáa teene wáyeéévéjcoójí boonétú tsííñé tsemáánaréjuco déjúcóóvejcoójí Maaría Madaréná péé pejcojuco Jetsóo níjkye úújetéle. Aalléhjáa úújeté téhejú watájcó nééwáyúcoba íínétsámeíñevu. ² Áánéllíihyéhjáa íícúí dsíínéríyé tsáále Tsimóo Péedorómá muhťsi meíjcyámúťsikye neeváhi:

—íÁvyéjúúbeúvú íitémehóha újcujémé níkyehéjú pañétu! íAane tsá mewáájacutú kiávú ditye tsáťtyene! ³ Áánéllíihyéé muhťsi téhullévú mepéé dsíínéríyé. ⁴⁻⁵ Aanée íícúí o dsííneebe Péedoró íhdéré o úújetéébé téhejú pañévú úcáávétuube íúmíwaturé ó dújuúcunú íbííjínubááneréjuco téhejú pañe íjcyane. ⁶ Áánáacáa botsíi Péedoró tadyéjuto wájťsibe tsapéhdú úcaavé pañééhéjúvu. Aabée idyé áťtyumí wájýámubááneréjuco téhejú pañe íjcyane. ⁷ Íhdyúebárée íhñíwau bííjínúmeíbá béwánúmeíbá áťtyúmíbe. ⁸ Áábe déjutúu o úcááveebe teene o áťtyúmíne botsíi ó cáhcujťsó ímíáané Jetsóo bóhíine. ⁹ Aanée tsáhái tsíťtye wáájacutú ehdúhjáa dibye bóhííñé tsúúcajátújuco Píívyéébe néhíjcyané dííbyé waajácúháámitu cáátuvané

ieévehíjcyaróne. ¹⁰ Ehdúu muhtsi teene maájtyúmíne ílluréjuco meóómiñe.

*Maaría Madarénadívú Jetsóó bóhówaavéne
(Mc 16.9-11)*

¹¹ Áánetúu Maaría Madaréná tsiñne níkyéhejúvú pééllévaa táallere téhejú pañe dújúcohíjcyáhi. ¹² Aallévaa ájtyumí míityétsi níjkyéji múnáajtétsí tsítsíj íwajyámúúné néémutsi ácuúcunúné Jetsóó ítémehó boonééhájsiri panéjcuváacuri íhñíwáú icyánéjcurii, íjtyúháacyú icyánéjcurii, ehdu. ¹³ Aamútsiváa néé dílleke:

—Muúllej, ¿íñerí ú tahíjcyáhi?

Áánéllihyévaa neelle díityétsikye:

—Ávyéjuúbé ítémehóha kiávú ditye tsájtyéneri ihdyu ó tahíjcyáhi.

¹⁴ Ehdúvaa íñétsihdyu révoúcunúllé ájtyumí tsaapi íjyócunúúbeke. Áronáacávaa tsá dille wáájacutú Jetsóó díbye íjcyane. ¹⁵ Aabévaa idyé néé dílleke:

—Muúllej, ¿aca muucá u néhcolle eene ú tahíjcyáhi?

Áánéllihyévaa tétsii íjcyane bajtsó tehmeébekéré iwáábyúne neéle:

—Tsájyúne múu uure ítémeho tsítsihvu u íñnétsóhajchíi ihdyu oke duubállé kiávúhjané u pícyoone o tsájtyeki.

¹⁶ Áronáacávaa dílloobe imyémeri dílleke. Áánéllihyévaa dííbyedívú iwááne ‘¡Rabónij!’ neelle muuha heeberéomú ihjyúrí ‘Ávyéjuúbej’ nééiyóne.

¹⁷ Áánéllihyévaa neebe dílleke:

—Oke dácádsíjcaáyo. Tsáhái muurá cáámevu Llihíyo éllevu o péétune. Áánéllii tahñéjte éllevu pééne duubállé tsúuca o pééíñe Mépiivyéébe éllevu.

¹⁸ Ahdújucóhjáa dille múúha éllevu itsááne múúhakye úúballéváne dííbyeke íájtyumíne. Áhdurée úúballelle muhdú díbye dílleke nénehji.

*Ímamyémudívú Jetsóó bóhówaavéne
(Mt 28.16-20; Mc 16.14-18; Rc 24.36-49)*

¹⁹ Aanée téjcoojiré tsemáána tújkévajcójí pejco muha tsatsíhyí tsájá pañe. Aamée cóhpé muha méwátajcó llehówááne tsíjtyé apííchori. Áánetúhjáa Jetsóó múhdutú úcáávéne múúhakye néehíi:

—¡Ámuúhaj! ¿A ámuha méíjcyaraj?

²⁰ Ehdúu múúhakye íñéene úújétsoobe íhyójtscutúu ditye wátyétyehcúné añúííhyóhejúcuvu. Téhdurée tsaapi cáváajcároróhejúvú múúhakye úújétsoobe. Ááneríi mítyane muha

méimíjyuuvé Jetsóoke maájtyúmíneri. ²¹ Átsihdyúu neebe múúhakye:

—Óvíi ímí ámuha méjicyáhi. Ókée íññujívú ámuha éllevu Llihíyó wáallohdu idyé ámúhakye ó wallóó táuwaáboju wáájácútúme éllevu.

²² Ehdúu néébere múúhakye íbátsúhcúne nééhií:

—Óvíi ámúhá pañevú Píivýéébé Apííchó úcaavéhi. ²³ Muurá tsaate ímityúné méénune diityémá ámuha meímíbájchómé hallurí tsáhájucó tene íjcyáityúne. Áánetu diityémá ámuha meímíbájchótúmé hallurí íjcyáíñé diityé imítyu.

Tomáá Jetsóoke íájtyúmínemáyé cáhcujtsóne

²⁴ Ehdúu Jetsóó múúhadívú bóhówáávénáa tsá Tomáá múúhama íjcyatú dííbyere ‘Jeméero’ némeííbye. ²⁵ Áábekée muha meúúbállérónáa neebe múúhakye:

—Dííbyé hojtsícutu añúííhyóhejúcú íjcyáneri táhójtswa o úácótúhajchíí tsá o cáhcújtsóityú dííbyeke. Áhdure dityéé cáváájcohéjuri o úácótúhajchíí tsá o cáhcújtsóityúne. Ehdúu neebe Tomáá múúhakye.

²⁶ Átsihdyúu 8 coojívatu tsiíñe muha tsájá pañe meíjcyánáa tsúúca múúhamájucó diibye Tomáa. Aanée idyé cóhpé muha lléhowááné mewátájcónáa tsiíñe Jetsóó múúha éllevu iúccáávéne née múúhakye:

—¡Ámuúhaj! ¿A ámuha méíjcyaraj?

²⁷ Átsihdyúu Tomáake neébe:

—Ayúwa díhyójtswa duácó íñe añúííhyóhejúcú táhójtscítutu íjcyánerij. Téhdure ú uácoó íñe oke ditye cáváájcohéjuri. Ááne tsá éhñííñevuré cáhcújtsótuube u íjcyáityúne.

²⁸ Áánélliihyéé Tomáá botsíi icyáhcújtsóne nééhií:

—¡ímiáánéjucó Tápíivýéébé uu Táavyéjuúbe!

²⁹ Áánélliihyéé Jetsóó née dííbyeke:

—Oke u ájtyúmínemáyé botsíi ú cáhcujtsó o bóhííne. ¡Maímijyu ihdyu ditye íjcyane íájtyúmíturóné cáhcujtsóme! Ehdúu Jetsóó nééhií.

Íhyaamí pañe cáátuváné íñnetú meke píaabóne

³⁰ Aabée mítyane méénuráítyúronéhjí muha ímamyémú meíténáa méénuhíjcyáné tsá páneere o cáátúnutúne. ³¹ Árónáa ihdyu téénetu tsáneetsa ó caatúnú ámuha mecáhcújtso ímiááné diibyéjucó Críjto Píivýéébé Hajchi míamúnáake pájtyetétsoobe íjcyane. Áánéllii dííbyeke cáhcujtsómé tsá wágóóóvéityúne.

21

Tsiiñe ímamyémudívú Jetsóó bóhówaavéne

¹ Ááné boonétúu tsiíñe Jetsóó bóhówaavé múúhadívú 'Tibéeria' némeíñé unéú úníuri muha ílluume meíjcyámedívu: ² Tsimóo Péédooro, Tomáá díbyere 'Jeméero' némeíbyee, Gariréa iíñújiri íjcyacóomí Canáa múnáajpi Natanaéee, Tsebedéó hájchimútsí muhtsii, tsíjtyetsí múúháejtéstii, éhdúmedívu. ³ Áíjyúu Tsimóo Péédooro 'ói ó tsínuutéhi' néénéllii muha menéehii:

—Métsu bo tsaméhjí mepéékií. Ahdújucóo muha mííneri mepéeme tépejco metsínuurómé tsá metáávatúne.

⁴ Aanée tsúúca metsítsíívénáa tééú úníuri íjcyáábeke muha máájtyúmíromé tsá mewáájácútú díbyeke. ⁵ Aabée múúhakye néehii:

—¿A ámuha métaávaj?

Áánélliihyée muha menéehii:

—Tsáhaá, keenéiyóhaja.

⁶ Áánélliihyée neebe múúhakye:

—Cáhawáá tsíñejcu metsínuj. Ahdújucóo ténejcu muha metsínuume meújcune mítyane amómeke. Aamée ávyétá padúúcú néemeke tsá muha meíhnháhootú meíjchívyetsóné mííne pañévu. ⁷ Áánáacáa díbyeke o wáájácúne Péédooróké o néehii:

—¡Áánerá Ávyéjuube Jetsóó aábye!

Ehdúu o néénemáyé Péédooro íícúí íwajyámuvu iúcaávéne cátsíñiivyé tééú pañévú díbye éllevu ípyéekií. ⁸ Áánetúu ihdyu muha choocói tsínucóóhó lílcyúhcoméré mepéé 100 éévetá hajchótáubáhjáa muha iúnútu meíjcyame. ⁹ Aamée muha meíjchivyémé máájtyumí tétsihyi cúújúwatu amóóbé wáhjámeíñé úníuri pááaho íjcyane. ¹⁰ Áánáacáa Jetsóó néé múúhakye:

—Ámúhaj táávatú tsaatéké metsíva.

¹¹ Áánélliihyée Péédooro tsínucóóhó amómema líiúcú íjchivu 153-meva íjcyámema. Áróme padúúcuríi tsá técooho móhtóbatúne. ¹² Átsihdyúu neebe múúhakye:

—Ayúwa mémajchóvaj.

Aanée tsá tsáápíuba díllotú díbyeke múha díbye íjcyane pámeerée díbyeke muha mewáájácúnélliihye. ¹³ Áámekée múúhakye amóóbeke páááhoma wájtúúbe.

¹⁴ Ehdúu Jetsóó tsiíñe múúhadívú bóhówaavé tsúúca pápilhchúu íjyúvájuco ípyée idsíjívétsihdyu bóhíibe.

Péedorómá Jetsóó ihjyuváne

¹⁵ Aanée muha memájchóné nǐjcautu neebe Tsimóo Péedoróke:

—Tsímoj, Jonáa hajchi u íjcyaaabe, ¿a ímiááné oke ú wajyú íjtye díñahbéjté oke wájyúné ehniíñevu?

Áánéllihyéé neébe:

—Éée Ávyéjuúbej, muurá ú waajácú uke o wájyune.

Áánéllihyéé Jetsóó néehii:

—Ané óoma táuráávyé múnáake téhmeco éhne múúne obééjámuke ditye téhmedu.

¹⁶ Átsihdyúu idyé tsiiñe neébe:

—Tsímoj, Jonáa hajchi u íjcyaaabe, ¿a ímiááné oke ú wajyúhi?

Áánéllihyéé neébe:

—Éée Ávyéjuúbej, muurá ú waajácú uke o wájyune.

Áánéllihyéé idyé neébe:

—Ané óoma táuráávyé múnáake téhmeco éhne múúne obééjámuke ditye téhmedu.

¹⁷ Átsihdyúu tsiiñe neébe:

—Tsímoj, Jonáa hajchi u íjcyaaabe, ¿a ímiááné oke ú wajyúhi?

Aanée Péedoróké ídátsó pajtyé 3-ijyúvájuco bǐwáánéré dibye díllone. Aabée néehii:

—Ávyéjuúbej, muurá tsá ñná u túhúllétúne. Aabe muurá ú waajácú ímiááné uke o wájyune.

Áánéllihyéé idyé neebe díbyeke:

—Ané óoma táuráávyé múnáake téhmeco éhne múúne obééjámuke ditye téhmedu. ¹⁸ Muurá u óváhtsáné hajchótá uure díwajyámuunévú u újcámeíñe ú úllehíjcyá u ímílléhulléhji. Aabe u kéémécooca muurá tsíjtyeréjuco uke díwajyámuunévú iújcóobeke tsájtyeíñe u ímíllétúróhullévu.

¹⁹ Átsihdyúu idyé neebe díbyeke:

—Aabe wa ihdyu ehdu uke o néérónáa oke duráávyej. Ehdúu Jetsóó nées Péedoróké dibye iwáájácu muhdú díbyeke iúráávyéné nǐjcaúvú idsíjíveneri dibye Píívyéébé ihtsútú bóhówájtsoíñe.

Jetsóó ivámeíwu iñéébedítýú úúballéne

²⁰ Aanée tétsihdyu Pééodoro révoúacunú Jetsóó déjutu ivámeíwuúu oke dibye neébe o péébeke. Ópée muurá díbyé úníuri nihñéré majchóri muha meíjcyánáa o íjcyaaabe ó dílló díbyeke caabyé múúhadítýú díbyedívú méénútsoíñe.

²¹ Áábekée Pééodoro oke ñíténe nées Jetsóoke:

—Ávyéjuúbej, ¿ácooca áanu muhdú íjcyááhi?

²² Áánéllihyéé neébe:

—Muurá o ímílléhajchíí tsá dibye dsíjivéityú mújyú tsiíñe o tsááiñévújuco. Áronáa óvíjyacóóné téeneri u íjtsámeíñe. Wa ihdyu oke duráávyej.

²³ Ehdúu Jetsóó óhdityu néené uubállé tsújaavé cahcújtso múnáadi mújyúvájháa o dsíjivéjúcúóóityúné uubáalle. Áronáacáa ihdyu tsá tehdu dibye néétune. Muuráhjáa ihdyu íllure neebe dibye ímílléhajchíí o íjcyaiñé mújyú dibye tsááiñévújuco. Áánemáa neebe téeneri Péédoro íjtsámeíjyúcóótuki.

²⁴ Aane íñe tsaapi Jetsóó mámyé o íjcyaaabe íhyaami ó caatúnú muhdúhjáa páneere dibye méénuhíjcyanéjji o ájtyúmiibe dibye úwáábohíjcyanéjji o lléébone. Aane méwaajácú íhyaamítú cáátuvané ímiááné íjcyane.

²⁵ Áhdure íjcyaróné mítyane tsiñehji Jetsóópe íjiri íjcyácooca méénuhíjcyanéjji. Aane muurá páneere mecáátúnuca ííñujívú tsá waajácúhaamíné úújetéityuróne. Áyu tehjújuco.

HÉÉCHOÓ

Uwáábojte méénúnehjí uubálleháámi

Píivyéébé Apííchó tsááíñe némeíñe

¹ Muúbe Téóópiroj, íhdée diéllevu o cáátúnúháámí pañe ó úúballé páneere muhdúhjáa Cáání élleву níjkyejívu ipyétsihvújuco Jetsóó úwááboobéré méénuhíjcyanehjí.

² Muuráhjáa ímamyémuke iújcúmeke Píivyéébé Apííchoj téeveri níwááveebe ñná ditye méénúíñevu. ³ Áamedívúhjáa muurá ídsijívé boone bóhówáávehíjcyaaabe 40 coojívá hajchótá ímiáánéjuco dibye bóhíine ditye iwáájáacuki. Áámekéhjáa Píivyéébé avyéjutu úwáábohíjcyaaabe.

⁴ Aabéhjáa nées diityéke:

—Jerotsarétúí kiávú mépehdíñe. Météhmeccóí tétsihdyu Llihíyóo amúhakey íajcuíñe néhijcyáne. ⁵ Ímiáánéjucóo Jóáa tsótsohíjcyáne nújpacýori. Áánetu ihdyu lléváhréjuco amúhá pañevú Píivyéébé Apííchó úcááveíñe. Ehdúhjáa neebe Jetsóó ímamyémuke.

Jetsóó níjkyejívu péeneé

⁶ Aaméhjáa tsiíñe dííbyema idyóbéévetsihvu nées dííbyeke:

—Ávyéjuúbej, ¿a ícyooca tsiíñe ú ímbáávyétsoó méiíñújí tsíjtyé hójtsí pañe íjcyájúccótuki?

⁷ Áánéllihyééhjáa neébe:

—Tsá amuha teene mewáájáacúityuró múúcoocá Llihíyó tehdu méénuíñe. Óvíi ihdyu mújyú íimílléjyу méénuube páneere dííbyé hójtsíri íjcyaaabe. ⁸ Áánetu ihdyu dííbyé Apííchó amúhadívú níityene amúhá pañevú úcáávécoca amuha téené íhnáhoori méúwááboó óhdityu íjcyáne uwááboju Jerotsarée múnáakee, Jodéa íñújí múnáakee, Tsamáaría íñújí múnáakee, íjcyane. Aane téhdure tsújááveé pahúllevá múnádívú.

⁹ Ehdúhjáa diityéké íñétsihdyu Jetsóó ditye íiténeríyé tsúúca cáamevu wátyóhívéhi. Aabéhjáa ojtsó pañevú tsúúca tévééveíñúúbeke tsáhájucó ditye ájtyúmitúne. ¹⁰ Aaméhjáa cáamevu dibye péhullévúré íítehíjcyarónáa múityétsi ávyéta tsítsi íwajyámúúcú néémutsi bóhówaavé diityédívú.

¹¹ Aamútsíhjáa nées diityéke:

—Ámuúha Gariréa íñújí múnaa, ¿aca ñná caame amuha méítehíjcyáhi? Muurá amúhama ícyahíjcyaaabe Jetsóó péjucóo amúhadítyú níjkyejívu. Aabéjuco idyé tsiíñe tsááíñe

muhdúhjané ámuha meétténaa ipyéhduú. Ehdúhjáa neemútsí diityéke.

Matiake ditye újcune Jóodáúvú cápáyóóve

12 Aaméhjáa oriívó bájú ijcyátsihyi iijcyátsihdyu oomí Jerotsaréevu. Píhíréhrée técoomítyú téhbaju múhajchótá wáyeeévejcóójí meúlléiyóné jodiómú taúhbaju néené hajchóta.

13 Aaméhjáa técoomívú úújeté ípyée iicyahíjcyajávú cáámééíjiri ijcyané mijcóhovu. Ílluméhjáa diitye: Péédroo, Jacóóboo, Jóááá, Aderéee, Perípee, Tomáaa, Baatoroméee, Matéoo, tsijpi Apéó hajchi Jacóóboo, tsáha múnaa cananíjtámúejpi Tsimóoo, Jacóóbó nahbe Jóodaá, éhdume. 14 Aaméhjáa paíjyuvaré dóbéévehíjcyá tééhó pañévú Píívyéébema íhhyúvaki. Áamemáhjáa ijcyámé Jetsóo nahbémuu, tsíjjuu, tsijtye walléemu, íjcyame.

15 Áijyúhjáa Péédroo íñahbéjté 120-meva íjcyáméj piñévú íjyóúúvéne néé diityéke:

—Ámuúha táñahbému, tsúúca pajtyéné éhnehjáa Píívyéébé waajácúháámitu Jóoda píáábóneri Jetsóoke ditye ékééveíñé cáátúnúmeíñe. 16 Ehdúhjáa muurá dibye dííbyedívú méénútsóíñé tsúúcajátújuco Píívyéébé Apííchó néhijcyané Dabíúvuj téeveri. 17 Diíbyée muurá Jóoda Jetsóo mamýémú meíjcyáméejpi tsaméhjí dííbyema mewákímyeíhíjcyaaábe. 18 Aabée ímityúné méénune ditye áhdóne dsíídsí dibye wájójcoíñúné iújcúnemma ahdómé tsátsii ííñuji. Áané boonétúhjáa muurá iye dsíjívétsómeíbyé áákityé apáhajchíí íhbáu áachívújuco. 19 Aanéhjáa Jerotsarée múnaa iwáájácúne dityée áhdotsíí meménú Atsээdama ‘Tújpácyo Ájtsi’ nééiyóne. 20 Muurá Tsááamóháámitu téénetu nééeneé:

Íávajaréjuco dííbye ja cóévajari tsáhájucó múha íjcyáityúne. Téhdure idyé tsiíñe nééeneé:

Tsíjpiiyejuco dííbyé wákímyéivu cápáyóóveíñe.

21-22 Ahdícyane muurá ijcyámé tsaate éhnée Jóaa Jetsóoke tsójtsoobe cáámevu pétsihvújuco meke náhbénuhíjcyáme. Áamedítyú ihdyu óvíi méujcú tsáápiikye dibyée ímiááné idsíjívétsihdyu bóhiine úúbállehíjcyáííbye. Ehdúhjáa neebe Péédroo.

23 Ahdújucóhjáa mútyétsikye ditye pevénéréi mémenúné tsáápiikye diityétsidítyú iújcuki. Tsáápihjáa Jotsээ dííbyere ‘Batsabáa’ némeíbyé téhdure Jójto imyémé íjcyaaábe. Áánetúhjáa tsijpi Matía. 24 Áámútsí hallúvúhjáa íllu Píívyéébema íhhyúváme:

—Ayúju Ávyéjuúbe Píívyéébeéj, uu muurá pámé íbuwáánéré ú waajácúhi. 25 Aabe ihdyu ú waajácú caabyé u tújkevéllebe

íjtyétsidítýú úcááveíñé díhjú uwaáboobe íjcyá Jóódáuvúu ímítýú níjcaúvú úújetéébé cápayóóve.

26 Ehdúhjáa Píívyéébema íhjúvávatsihdyu nehcomé diityétsidítýú cáábyeké íjúcuíñe. Aanéhjáa úújeté Matíadívu. Aabéjucóhjáa úcaavéné 11-mevaréjuco íjcyame Píívyéébé uwaáboju úwaáboméré péhíjcyáímyé pañévu.

2

Píívyéébé Apííchó níityene

1 Aaméhjáa pámeere tsijtye cahcújtso múnáama ‘Pejtecojtée’ némeíñe wañéhhij cójói dóbeevéhi. 2 Áanáacáhjáa peecutére éhne múúne tsíjpané kiijyébá tsáane íhjuvadáu néene tsáá cáámetu. Aanéhjáa ávyeta wádóoové pájá pañere. 3 Áronáacáhjáa tsúuca cúújúwaj péétédú ‘níwáhníwá’ tsáápitsá hallúvú bóhówaavéne. 4 Ehdúhjáa diityé pañévu Píívyéébé Apííchó úcaavéné diityéké íhjúvatsó tsíjtyéhjí íhjúháñeri dítye lléébótúrójúhjiri.

5 Téijyúhjáa íjcyámé tsijtye jodíómú tétsihyi Jerotsaréri Méécáánikye muhdú íjtsúcunúdu úráávyehíjcyámé panévá íñújíñetu tsáámeé. 6 Aaméhjáa mítyane tétsii íhjuvaba íjcyane illéébóne diityédívú píhcyavéhi. Aaméhjáa úvánujcátsí tsaatétsáhjí dítye íhjúvájúhjiri íhjuváné illéébónema. 7 Ááneríhjáa úváhtúuuvémé néjcatsíhi:

—¿Aca tsá éhne íjtye Gariréa múnaa íjcyatúne? 8 ¿Aca muhdú íivane ávyeta meíhjúvájúhjiri íhjúváme? 9-10 Muurá íñe íchii mee panévá íñújíñe múnaa Páátiaa, Méédia, Eráaa, Met-sopotáámiaa, Jodéaa, Capadóótsiaa, Póotoó, Áátsiaa, Píríjiaa, Pajpíiriaa, Ejíhtoo, Tsirééné tujkéveri íjcyane Áápirícaa, éhdúné íñújíñe múnaa. Áhdure íjcyámé Róómátu tsáamedítýú tsaate pañétúejte jodíómu. Téhdure íjcyámé jodíómú íjcyaturómé diityé uwaábó úráávyehíjcyáme. 11 Áhdure íjcyámé Créétama Aráábíá múnaa. Ílluume íñe mélleebó muhdú Píívyéébé íhtsútú diityéké íhjúvatsóné meíhjúvájúhjiri.

12 Aaméhjáa téeneri úllévenúmé idyé tsiiñe néjcatsíhi:

—¿Muhdúami íhya tsáama teénej?

13 Áronáacáhjáa tsaate diityédí íúúhívaténe néehíi:

—Íllure llíyícyavéme.

Péédoro íhjuváne

14 Áánéllíhyéhjáa dítye 11-mevadítyú Péédoro íjyócuúvéne kéévánécoba néé diityéke:

—Ámuúha tamúnaa íñe múhdumé Jerotsarée múnáama tsijtye ijcyamej, cáhawáá ámuúhama o íhjuváné ímíñeúvú mélleebúacunuj. ¹⁵ Tsá muha mellíyícyávetú eene ámuha múúhadítúyú menéhdú. Muurá llíyícyáve múnáa íjcyarómé tsá ícyooca ááméjutúréi nuhba íjcyánáa llíyícyávetúne. Aanéjii awáá muhdú muha méllíyícyáveéhi. ¹⁶ Muuráhjáa Píívyéébe íhjuú uubálle múnáajpi Joéé íñe ícyooca pájtyénetu néehii:

¹⁷ Muurá nihñéré míamúnáa pañévú Táapííchó ó pícyoóhi. Ááméj tsíiménémúháábé ííbúwá déjúcotu táuwaáboju íjchívyeeéhi. Ováhtsámú naavédú nénehji íiténé pañe diityémá ó íhjuúvaáhi. Áánetu kéémémuma ó íhjuúvaá ityúwaháñe pañe. ¹⁸ Ehdu ó ájcuú Táapííchotu pámeere múhdumé táíicúve múnáa íjcyámeke wajpíímumáyé walléémuke. Aame táuwaábó méenuúhi. ¹⁹ Áijyu caame iévéhoowávú ó úújétsoó páhduváré nénehji meúllévenúnéhji. Áánetu ííñújiri íjcyaiñe téené uubálleháñe mítyane méénujcatsiháñe pañe tújpacyo wágóóoveíñe. Áhdure íjcyaiñe panévaré áíívyéne ójtso. ²⁰ Muurá cójójepi nuhba áábáteéhi. Áánetu péjcoéjpi íjcyáa tújpacyóduréjuco. Ehdu páhduváré nénehji pájtyeé Ávyéjuube Jetsóó tsááiñe ávyétá íhtsútú nééíñe úmíwari. ²¹ Aane pámeere múhdumé dííbyedi tsúúráméíhijcyámé ihdyu pájtyéteéhi.

Ehdúhjáa Joéej tééveri Píívyéébe néehii.

²² Áhdícyane, ámuúha tamúnaa íjraéémuj, cáhawáá mélleebúacunu tsííñe ámuúhake o nééíñe: Muurá ámuháyé méwaajácú Jetsóó Natsarée múnáajpi íjcyáábej tééveri Píívyéébe panévaré méénúráítúronéhji méénuhíjcyané ámuúháj píñévu. Tééneri muurá meke úújetsójúcoóroobe ímíáané Píívyéébe dííbyeke wáalloone. ²³ Áróóbedívú ámuha ímítúmeke méméénutsó páwachékevu mewátyétyéhcutsoneri Píívyééberéhjáa ihdyu tsúúcajátújuco néhdújuco. ²⁴ Áróóbekée muurá dííbyere Píívyéébe bóhítsó tsúúca dsíjívéjúcóóroóbeke. Muuráhjáa tsá muhdú dsíjívé dííbyeke méénútyuróne. ²⁵ Muuráhjáa Dabíúvú dííbyedítúyú néehii:

Paíjyuváree Ávyéjuube óómaye ú ícyahíjcyáhi. Aabe muurá oke ú téhmehíjcyá ííneri o íllityétuki. ²⁶ Ááneri mítyane o ímíjyúúveebe uke ó duurúvahíjcyáhi. Áánéllii o dsíjívécococa tsáimíyé úúma ó íjcyáhi. ²⁷ Muurá tsá tabóhí u íhvéjtsóityú tene iwágóóoveki. Áhdure tsá u íhvéjtsóityú dííicúve múnáajpikye mítyane u wáyúúbej pí ícúbáhrámeíñe. ²⁸ Muuráhjáa oke ú

waajácutsó ímiájíjtóvu. Aabe mítyane ó ímíjyuuvé óóma u íjcyánéllíihye.

Ehdúhjáa Dabíiúvú néé Jetsóodítyu.

²⁹ Aabéhjáa muurá diibye Dabíiúvú dsíjívéébeke ditye cúúune ícyoocápi dííbyeúvú níjkye ijcyáhi, ámuúha táñahbému.

³⁰ Muuráhjaa Píívyéébe ihjyú uubálle múnáajpi íjcyáábeúvú ímiáané waajácú Píívyéébe dííbyeke néhijcyané dííbyeúvúj tsíiménémúhaabe lííyaatémédítú Críjto ávyéjuutéiñe dííbyeúvúu ávyéjuutédu.

³¹ Ehdúhjáa tene pájtyeíñe íhdétújuco iwáájacúdú íjcyáábeúvú nehíjcyá Críjto idsíjívétsihdyu bóhiibe wágóóóvéityúne. Áhduréhjáa nehíjcyáábeúvú dííbyej pi muhdú íjcyáityúne.

³² Ahdújucóo muurá dííbyeke Píívyéébe bóhiitsóne. Aane muha pámeere méwaajácúhi.

³³ Áábekée Píívyéébe íllurjúco ávyéjujtsóne. Áábej téeveri muurá íñe ícyooca Cááni Íapííchó múuhá pañévu picyóo dííbyekéhjáa íñéhdújuco. Aane íñe páneere ámuha maájtyumíne, melléébone, Pííyéébedítúuré tsáá Ílli Jetsóoj téeveri dibye méénune.

³⁴⁻³⁵ Íllúhjáa muurá tsiíñe Dabíiúvú néehíi:

Ávyéjuubée néé táavyéjúúbeke: Íchihvu táúniúvú diicya

dímunáake úúma o táhjáné hajchóta.

Ehdúhjáa néébeúvu. Áronáacáhjáa ihdyu tsá dibye íhdityu íhjúvatúne. Muuráhjáa tsá dibye cáamevu níjkyejívú péétu Críjto péhduú.

³⁶ Aane ihdyu ámuha pámeere tamúnaa íjraéémú méwaajácúiyá Píívyéébe Mépájtyetétsoobe Críjtoke pícyóóbeke ámuha páwachékevu medsíjívétsóóbeke.

³⁷ Ehdúhjáa Péédoro néene diityéké múhdurá pájtyénéllii pámeere diitye uwáábojtéké néehíi:

—¿Aanéhaca íñe muhdúí muúha, ámuúha múuhá nahbému?

³⁸ Áánélliihyéhjáa Péédoro néé diityéke:

—Ímityúné ámuha meícyahíjcyané meíhvéjtsóne ímiáameréjuco meíjcyá ámuhá imítúyú ámuhá hallúrí íjcyájúcoótuki. Ááne métsójtsótsaméí Jetsocríjto mémeri Píívyéébe ámuhá pañévu ípícyo Íapíícho.

³⁹ Aane muurá íñe íhdétújucóo úubállémeíhijcyané pámeere ámuháj tsíiménémúháábema ámuhá wáábyuta. Téhdure pámeere pahúllevá múnáake Méécááni Píívyéébe wábyújtsómé wáábyuta teéne.

⁴⁰ Ehdúhjáa Péédoro diityéké iúwáábótsihdyu néehíi:

—Ímiánejcúvurjúco mepájtyé míamúnaa ímityúné ícyahíjcyánetu.

41 Ahdújucóhjáa múhdumé dííbyé uwáábó cáhcújtsodúmé tsójsótsámeíñe. Áijyúhjáa tsúúca cahcújtso múnaa líiyaatémé 3,000-mevájucó. 42 Aaméhjáa diityé uwáábó úraavyémé tsaímíyé náhbévájcatsímíyé tsatsíhvú idyóbéévéne Píívyéébema ihjyúvahíjcyáhi. Téhduréhjáa Jetsóó dsijívé ítsaavéné pááaho iwátújcatsíñe máchohíjcyáhi.

Tujkénújte Jetsóó uráávye múnaa muhdú icyahíjcyáne

43 Aanéhjáa ímí ijtsúcunúme. Áamemáhjáa uwáábojte méénuráítyúronéhjí méénuhíjcyáhi. 44 Aaméhjáa tsaímíyé iñáhbévájcatsíñe panévatúré piáábócatsihíjcyáhi. 45 Ihñénéhíjhjáa iñáhhíhénúne piáábohíjcyámé pihtómeke. 46 Aaméhjáa paijyuvaré dóbéévehíjcyá duurúvajávú Píívyéébeke idyúúrúvaki. Tsaímíyéhjáa ihjyáháñeri íjcyame Jetsóó dsijívé ítsaavéné pááaho iwátújcatsíñe máchohíjcyáhi. 47 Ehdúhjáa Píívyéébeke ditye dúúrúvahíjcyáné tsijtye ímí ijtsúcunúhi. Aaméhjáa éhnííñevu líiyaaté Píívyéébé piáábori tsúúca pájtyeteme.

3

Úllehíjcyátuube úlléjucóóne

1 Tsájcuuvéhjáa Péédorómútsí Jóááma péé duurúvajávú Píívyéébema ditye ihjyúvahíjcyáne éeveri. 2 Áijyúhjáa tsaapi tsííménédítyújuco úllétúúbeke pícyohíjcyámé tééjá lleehówavu ‘Ímíwu’ némeítsihvu díbye ityáúmeihíjcyá dsíídsike tééjá pañévú úcaávemeke. 3 Aabéhjáa diityétsikye táúmeí dsíídsike tééjá pañévú úcaávémútsikye. 4 Áánéllihyéhjáa dííbyedívú ííténe neemútsi:

—Éje, cáhawáá múhtsikye dihtej.

5 Aanéhjáa ijtsúcunúúbé dityétsí tsíeménevu ájcuíñe. 6 Áronáacáhjáa Péédoro néé dííbyeke:

—Tsá muhtsi medsíídsívatúne. Áronáa ihdyu uke muhtsi mépiááboóhi. Ahdícyane Natsarée múnáájpi Jetsocríjto mémeri díjyócuúvéne duhle.

7 Ehdúhjáa néébere ímiánéjcuéhójtisu iékéévéébeke íjyócujcáronemáyé tsúúca ímíjpyetéébe. 8 Aabéhjáa tsaímíyéjuco úllebe cáhtsíñibaabéré diityétsima úcaavé tééjá pañévú Píívyéébeke dúúrúvaabére. 9 Aanéhjáa tétsihyi íjcyame ájtyumí ímíhyéjuco úllebe Píívyéébeke dúúrúvane. 10 Aanéhjáa waajácumé diibyéjuco duurúvájá lleehówaríi ‘Ímíwu’ némeítsihyi ácuúcuúúbé piáábó táúmeihíjcyaaabe díbye íjcyane. Ááneríhjáa ávyeta ullévenúmé dííbyedi.

Duurúvájatu tsátsii ‘Tsaromóo’ némeítsihvu Péédoro íhjuváne

11 Aabéhjáa tsúuca ímíjpyetéébé tsá íhvéjtsotú diityétsi Péédorómútsikyé. Ááneríhjáa míamúnaa itsájúréevéne dsínécunú diityé éllevu duurúvájatu tsátsii ‘Tsaromóo’ némeítsihyi íjcyáme éllevu. 12 Áámekéjhjáa Péédoro íájtyúmíne nééhií:

—Ámuúha tamúnaaj, ¿aca muhdú íívane ámuha meúllévenúne múhtsidyívú méiité tehdu múhtsi íhnáhooríyé muhtsi meméénúnerííívari? Áhdure ¿aca ímiájtétsi muhtsi meíjcyánéllii tehdu mémeenúhi? 13 Muuráhjáa téhdure méihdé múnáaúvú Aavaráaa, Itsáaa, Jacóóboo, éhdume cáánívahíjcyaaabe Mépiivyéébé Ílli Jetsóoke téeneri ávyéjútsohíjcyá éhnée ámuha ávyéjuté hójtsi pañevú méihvéjtsóóbeke. Muuráhjáa Piráátó dííbyeke ácádsíjcaáyóiyónáa tsá ámuha meímíletúne. 14 Diibyée ímiáábé hallúvú íhjuvatúmé ámuha cáábyerá dsíjívétso múnáájpi hallúvúré méihjyúvá díbye íjchívyeki. 15 Ehdúu ámuha méllíihyánutsó diibyéjuco meke bohíívú ájcúúbedívu. Áróóbekée muurá Píívyéébe bóhíitsóhi. Aane muha méwaajácúhi. 16 Áábeke muhtsi mecáhcújtsónéllii muurá íñe áánu ímíjpyeté dííbye mémeri dííbyé íhnáhoori ámuha meííténeríye.

17 Ahdícyane, ámuúha tamúnaaj, muurá ó waajácú ímiáánéjucóo ámuha pámeere ámuhá avyéjuté má dííbyeke medsíjívetsóné ámuhá íbuúúné aabáte. 18 Árónáacáa ihdyu tehdujuco díbye ícúbáhrámeíñé tsúúcajátújucóo Píívyéébe íhjuú uubálle múnáaj téeveri néhdújuco. 19 Áánéllii ímityúné ámuha meícyahíjcyané méihvéjtsóne Píívyéébé icyánejcúvuréjuco méíbuwáávé ténehji ámuháma íábájíívemeí ímí Píívyéébema ámuha meíjcyaki. 20 Muurá meéllevu wállóoiíbye Ílli Jetsocríjtoke tsúúcajátújucóo meke díbye pájtyetétsoíñé íñéébeke meke díbye íújcúvaki. 21 Aabe muurá níjkyéjiri íjcyáá páneere muhdúhjáa Píívyéébe íhjuú uubálle múnáaj téeveri tsúúcajátújucóo íñéhíjcyané ímbáávyétsóné hajchóta. 22-23 Íllúhjáa muurá Moítséeúvú néé méihdé múnáaúvuke: “Ávyéjuube Píívyéébe méhdityu pícyoó tsaapi íhjuú uubálle múnáajpi íjcyáííbyeke íñée oke ípícyohdu. Áábeke ihdyu tsáma méllééboco. Muurá dííbyeke cáhcújtsotúmé wágóóóveéhi.”

24 Áhduréhjáa tsijpi Píívyéébé íhjuú uubálle múnáajpi Tsamoéeúvú íhjuúvahíjcyá íñe ícyooca muhdú pájtyénéhíjtu. Áábeúvú boonéhjáa idyé tsijtye íjcyáméhjíúvú íhjuúvahíjcyá téénetu. 25 Ehdúhjáa muurá Píívyéébe íhjuú uubálle múnáaj

téeveri nehíjcyá meeke pámeekére. Muuráhjáa méihdé múnáaúvuma pámeekéré meke ipiááboíñé Aavaráaúvuke illu neébe: “Pámeere ííñújí cuwáábema íjcyaiñé piáábo díjtsiménémúháábej téeveri.” ²⁶ Muuráhjáa Píivyéébe Íllíkye wallóó tujkénú mee ijraéémuke dibye ipiáábo méimítyuháñé meihvéjtsoki. Ehdúhjáa neebe Pééodoro.

4

Péedorómútsí Jóááma ávyéjute úmíwari íjcyane

¹ Aanéhjáa Péedorómútsí Jóááma míamúnáama íhjuvahiíjcyárónáa tsáácunúmé llúúvájteé, duurúvájá tehmejté avyéjuúbee, tsadotséomuu, íjcyame. ² Aaméhjáa cayóbaávaté Jetsóópe dsíjiveebe bóhihdu idyé tsijtye dsíjivémé bóhiíñé dityétsí úwáábónetu. ³ Aaméhjáa iékéévémútsikye cuvéhoojánú cuvéhréjuco tene néénéliihye. Aamútsíhjýáa téhulléré tsítsivéhi. ⁴ Áronáacáhjáa diityétsí uwáábó lléébúacunúhíjcyamedítýú mítyame cáhcújtsómemaúbáhjýáa tsúúca úújetémé 5,000-mevájucó tsamééré wajpiímu.

⁵ Aanéhjáa awáá tsíjcyoojì píhcyaavéjucóomé Jerotsaréevu ávyéjutee, túkevétsojtee, taúhbájú uwáábojtee, íjcyame. ⁶ Áamemáhjáa íjcyámé llúúvájteé avyéjute Anáaa, Caipáaa, Jóááa, Arejáadoroo, éhdume. Téhduréhjáa íjcyámé diityéjééejte. ⁷ Aaméhjáa diitye ávyéjute néé Péedorómútsikye ditye íjchívyétsóne itsíva diityé éllevu. Ahdújucóhjýáa ditye tsájtyémútsikye ditye nééneé:

—¿Aca ííñé íhtsúturí ámuhtsi méénúráityuróné méméénuhíjcyáhi, pane mumémeríhyaja?

⁸⁻⁹ Áanélliihyéhjáa Pééodoro Píivyéébé Apííchó ípañe íjcyaae néé diityeke:

—Ámuúha tamúnaa íjraéémú avyéjutej, ámuha íñe múhtsikye médilló éhnée íayáábedítýújuco úllétuube áánu muhdú ímíjpyeténé ámuha mewáájácuki. ¹⁰ Áanéllii ícyooca muhtsi ámúhake méuúballeé teene. Muurá ihdyu Píivyéébere ímíjpyetétsó dííbyeke éhnée ámuha páwachékevu Natsarée múnáajpi Jetsóoke medsíjivétsóóbeke íbóhíítsóóbe mémeri. ¹¹ Muuráhjáa díibyéjuco éhne múúne ímichi nééwáyutu jaa éjkedu néébeke ámuha meéhdíiválléroobe ícyooca íjcyá páñetúejpi teene jaa ímichi páñetúétsihdyu éjkedu néébeé. ¹² Tsá tsijpi íjcyatú meke pájtyetétsoóbe. Tsáháa muurá tsíjpiikye Píivyéébe méménutú míamúnáake pájtyetétsoóíbyeke.

¹³ Ehdúhjýáa dityétsí íhjuvávneri diitye ávyéjute ullévenúhi. Aaméhjáa waajácú dityétsí ídátso nééméejtétstí íjcyane

tsáijyúbaré waajácúhaamíné íitehíjcyátumútsi. Áronáacáhjáa ítsaavémé Jetsóomáa dityétsi ícyahíjcyáne. ¹⁴ Aanéhjáa dityétsi ímíjpyetétsoobe tétsihyi íjcyánéllii tsáhájucó ditye ñná néétu diityétsidítu. ¹⁵ Áanélliihyéhjáa ílluréjucó ditye wálloone diityétsikye tétsihdyu. Áané boonéhjáa tsamééréjucó íhgyúvájcatsíñé muhdú diityétsikye imyéénúiyóneri. ¹⁶ Néjcatsímyéhjápeé:

—¿Aanéhaca íñe muhdú méméénúiyá diityétsikye? Muurá pámeere Jerotsarée múnaa waajácú méénúráityuróné dityétsi méénune. Aane muhdú metóónúiyónejíivari. ¹⁷ Áronáa ihdyu metsu meíllívyéébo diityétsikye dityétsi éhnííñevu Jetsóodítu íjcyané uwááboju pámehdívúré tsújaúcútúné ihde.

¹⁸ Ahdújucóhjáa tsiíñe ipíúvámútsikye ditye ávyeta bóijcyúné dityétsi iúwaabójúcóótuki. ¹⁹ Áronáacáhjáa neemútsi diityéke:

—Cáhawáa méjtsaméi keená ímí Píívyéébe íjtsúcunúne. ¿A ámúhakyéré muhsti melléébóne dííbyeke tsá melléébóitúne? ²⁰ Tsáháubá muhsti meíhvetéityuró Jetsóodítu íjcyané uwááboju meúwáábohíjcyánetu díbyée iúwáábóne méénuhíjcyanéhjí muhsti maájtyúminéllíihye.

²¹ Ehdúhjáa dityétsi néénéllii íbóijcyúróné ílluréjucó ditye íhvejtsóné diityétsikye. Tsáháhjáa ditye píívyetétu muhdú diityétsikye imyéénúiyóné tsáápiikyéhjáa dityétsi ímíjpyetétsonéllii mítyame Píívyéébeke ávyéjújtsónéllíihye. ²² Aanéhjáa díbye dityétsi ímíjpyetétsoobe 40 píjcyábá ehniíñevújucó.

Cahcújtso múnaa piáábó táumeíñe

²³ Aamútsíhgyáa tsúuca ditye ácádsíjcaáyomútsi íñahbéjte éllevu ipyééne úuballé páneere muhdú íllúvájte avyéjútémá túkevajtsojte diityétsikye nééneé. ²⁴ Áanélliihyéhjáa tsaméhjí íllu Píívyéébema íhgyúváhi:

—¡Ayúju múuhá Avyéjuube Píívyéébeéj, uu muurá ú íjcyá páneeréé íévéhóowari íjcyánéhjíma ííñuji, nújpacyo, múhdúné tsíeméné íjcyane, u ípívyéjtsoóbe! ²⁵ Aabée muurá díicúve múnáajpi Dabííúvudi Díapííchó íjcyánejtééveri u nééhíi:

¿Íveekí tsííñe íñújíñe múnaa páhduváre idyáíívéjcatsíñe ítsámeíhíjcyá íñetú diityéke píáábóityúnéhjiri? ²⁶ Muurá ávyéjute pítyácócatsíhíjcyá Avyéjuube Críjtoke imyéénuki. Ehdúhjáa muurá u néé Dabííúvuj tééveri.

²⁷ Aanée muurá téénéllii ícyoomívú píhcyáávehíjcyámé Heróódee, Póótsio Piráátoo, tsííñe ííñuji múnaa, muuha íjraémú avyéjutee, íjcyame Daachi Jetsóoke imyéénu múuhakyée pájtyetétsoóíbyeke u wállóóbeke. ²⁸ Áábekée

meenúmé tsúúcajátújucóhjáa ihdyu u néhdújuco. ²⁹⁻³⁰ Aame muurá u íiténáa téhdure múúhake meénúllehíjcyáhi. Áánéllii ihdyu óvíi múúhake ú tükévejtsó díihsútuuri muha meúwáábohíjcyá díuúwááboju íínerí íllityétúme. Áhdure múúhake piáábó muha meénúráityúronéhjí chéméméhjike mebóhíitsohíjcyá Daachi Jetsóo mémeri.

³¹ Ehdúhjáa Píívyéébema íihjyúvānetu ditye níjkévānāa tésii diityémá uuvécunúhi. Aanéhjáa Píívyéébé Apííchó diityé pañe íjcyame íínerí núhnévetúme úwáábohíjcyá dííbyé ihjyu.

Pámé wáábyutáré íjcyane

³² Aaméhjáa pámeere cahcújtso múnáama tsajjítóré íjtsámeímyé tsá néhíjcyatú ihñénéhjí íhdyúenéhjí íjcyane. Tsáápiitsá éhnéhjáa páme wáábyutáré íjcyáhi. ³³ Aaméhjáa diitye uwáábojte úúbállehíjcyá Ávyéjuubée Jetsóo ídsíjívétsihdyu bóhíine. Áamekéhjáa Píívyéébe mítyane piáábohíjcyáhi. ³⁴ Aaméhjáa pámeere cahcújtso múnáama ímí piáábócatsíhíjcyá íínetú píhtótsójcatsítyúme. Tsaatéhjáa ííñújínema, íhjááhánema, íjcyame tenehjí íñáhíhénúne dsíídsí pihjyúcuíhíjcyá uwáábojtédívu. ³⁵ Áánetújucóhjáa ditye ácuíhíjcyáné tsaate diityédítýú píhtómeke. ³⁶ Áijyúhjáa íjcyabe diityédítýú Revítámuube Jotséé Chíperévúhjáa ditye tsíímávaábe. Áábekéhjáa uwáábojte íúúhínúné meménú Benabéedívu ‘ímijyújtsoóbe’ nééiyóne. ³⁷ Aabéhjáa ííñújí íñáhíhénúne áhdovu ajcú diitye uwáábojtéke.

5

Ananíamútsí mewa Tsapíírama ímityúné méénune

¹⁻² Áhduréhjáa Ananíamútsí mewa Tsapíírama ííñújí íñáhíhénúne áhdotu tsane íujcúnéj coéénevu diitye uwáábojtéké ajcú pánéhjíjtaráhdú. Aanéhjáa mewa waajácú díbye muhdú méénune. ³ Áábekéhjáa Ananíake Péédoro néehíi:

—¿Aca íveekí Naavéné uke íbúwájtsónej péévé muhdú ú meenú dííñújí áhdo? ¿Ááne pánéhjídú ú tsívá coééne? Ú ímíllé múúhake u állíñe tehjújuco Píívyéébé Apííchó ímíllédú u méénune muha meíjtsúcunúroki. ⁴ ¿Aca muhná teene ííñújí? Ááneráa dihñe teéne. Ááne áhdóo dihñéreíyo. Tsáháa tsane u újcúnéj coééné u tsíváityuró pánéhjíjtaráhdú. Aanéhaca idyé múúhakyéré u állíñejíivari. Muurá téhdure Píívyéébeke ú allíhi.

⁵ Ehdúhjáa Péédoro néenemáyé Ananíá illuréjuco dsíjiveebe áákityéné baavújuco. Áané uubálléhjáa lléébome mítyane illityéhi. ⁶ Ááhoúvukéhjáa ováhtsámú ibíjínúne tsajtyé icyúúuki.

⁷ Áané boonétúhjáa mewa wajtsí iná ájyúke pájtyene wáájácútulle. ⁸ Áállekehjáa idyé Péédoro népejtsóhi:

—¿A téhdunéjucóo illuunéré ámuhtsi menáhjihenúne ámuhtsi iinúji?

Áánellihiyhjáa neélle:

—Ééé, téhdunéjucópeé.

⁹ Áronáacáhjáa Péédoro nées díilleke:

—¿Íveekihjáa ehdu ámuhtsi mémeenúhi? ¿Aca ámuhtsi méjtsúcunú Píívyéébé Apííchó wáájácúityuróne? Éje, aatyé muurá tsáá dítyájíúvuke icyúúújétsihdyu. Aame muurá ícyooa uukéréjuco cúúutéiñe.

¹⁰ Ehdúhjáa dibye néenemáyé tsúúca dsíjívélle áákityé dííbye lliñévu. Ááledívúhjáa diitye ováhtsámú wajtsí íitémehóvuréjuco. Áálleúvukéhjáa idyé itsájtyéne cuuúmé ájyú úníutu. ¹¹ Ehdúhjáa Ananíamútsikye méwama tene pájtyéneri cahcújtso múnaa mítyane illityéhi. Áhduréhjáa tsijtye teene iwáájácúne illityéhi.

Méénúráityúronéhjí méénúmeiñe

¹² Aanéhjáa diitye uwaábojte dóbéévehíjcyá duurúvájá pañévú tsátsii ‘Tsaromó’ némeítsihvu. Aaméhjáa méénuhíjcyá mítyane méénúráityúronéhjí míamúnááj piñévu.

¹³ Áamekehjáa cahcújtsotúmé diityemá náhbévahíjcyáaturómé ímí ijtsúcunúhi. ¹⁴ Téijyúhjáa idyé tsijtye wajpiímumáyé walléemú cóbéévehíjcyá duurúvájá pañeahcujtsó Píívyéébeke.

Aaméhjáa éhniñévu mítyaméjuco lliyaaténe. ¹⁵ Áánetúhjáa chéméméhjike íhbotáháñeri ijchívyetsómé hulléjijtónéj piñévú téeneríváa Péédoro pájtyéébe náávúbaré diityé

hallútú pájtyéneri ditye ibóhiiki. ¹⁶ Téhduréhjáa idyé íúnúécomíji múnaa Jerotsaréeri íjcyáábe éllevu tsívahíjcyá chéméméhjike.

Áhduréhjáa tsívahíjcyámé naavémú ípañe íjcyame ícúbáhrámeihíjcyámeke dibye ibóhiitsoki.

Uwaábojtéké ditye ícúbahráne

¹⁷ Aanéhjáa pañétúejpi llúúvájte avyéjúúbema tsadotséomú nomíutáává diitye uwaábojtédi. ¹⁸ Áánellihiyhjáa diityéké cuvéhoojánúme. ¹⁹⁻²⁰ Áronáacáhjáa tépejco níjkyéji múnáajpi cúvéhóójá llehówáané ípááyúnetu íjchívyétsómeke nées

ditye míamúnáake duurúvájá pañévú íuwaáboté muhdú

Píivyéébeke meúraavyéne. ²¹ Ahdújucóhjáa ditye cúúvénetúré tééjá pañévú ipyééne úwaabóne. Áanáacáhjáa diibye pañétúejpi llúúvájte avyējuube íñahbénu múnáama pihjyúcú túkevjtsojtéke. Áánemáhjáa tehme múnáake wallóomé diityé éllevu cúvéhóójá pañétú ditye iújcutéki. ²² Aaméhjáa péeme úújeté íavajávurējuco. ²³ Áánéllihyéhjáa íóómíñe néémeé:

—Muha méúújetérá cúúveja cóhpé wátájcámejyá tehme múnaa lléhowáané téhmehjcyámedívu. Áronáa muha lléhowáané mépaayú dáíhãñerējuco tsaatébáre pañe íjcyájúcootúne.

²⁴ Ehdúhjáa ditye úúbálleneri diibye pañétúejpi llúúvájte avyējuúbee, duurúvájá avyējuúbee, tsijtye llúúvájteé, íjcyame iúllévenúne néjcatsíhi:

—¿Aca kiávú pééiyóme? ²⁵ Áronáacáhjáa tsaapi téhullétú tsáábe néé diityéke: Áánerá éhnéjyú ámuha mecúvéhoojánúme éhllé duurúvájá pañe uwááboríjyuco.

²⁶ Áánéllihyéhjáa tehme múnáa avyējuube péé tsaatémá diityé éllevu. Aaméhjáa diityéké ícúbáhratúme tsajtyé míamúnaa néwayúúnevu diityéké áámúyóné apííchori. ²⁷⁻²⁸ Aaméhjáa diitye ávyéjuttédívú wájtítsómeke pañétúejpi llúúvájte avyējuube nééhi:

—Ááneráhjáa muha ámúhake mébóijcyú ámuha meúwaabójúcoótu eene ámuha meíhjúvahíjcyáábedítýú íjcyáné uwááboju. Áronáa ¿íveekí éhnííñevúré ámuha méúwaabóhi? ¿íveekí ámuha Jerotsaréri dííbyé uwááboju metsújaúcúne méimíllé dibyéé dsíjívéné múúhá hallúvú mewátýanúne?

²⁹ Áánéllihyéhjáa Pééodoro nééhi:

—Áronáa ihdy Píivyéébe múúhake néhdújuco muha meméénune míamúnaa múúhake bóijcyúrónáaaca.

³⁰ Muuráhjáa téhdure méíhdé múnáaúvú dííbyeke cáánívahíjcyaaabe Mépiivyéébé Jetsóoke bóhítsó éhnéé páwachékevu ámuha mewátýetyéhcutsoobe dsíjívéébeke.

³¹ Áábekéé muurá dibye ávyējuutétsoobe ícyooca íjcyá dííbyé úníuri Ávyējuube Pájtyetétsoobe íjcyáábej tééveri mee íjraéémú ímityúné meícyahíjcyáné meíhvéjtsóne ímiánejcúvurējuco meíbúwááve ténehji máhallúrí íjcyájúcoótuki. ³² Aane muurá Píivyéébé Apííchó múúhadívú bóhówajtsóné íñe muha meúúbállehíjcyáhi. Muurá ímiáané dííbyeke mecáhçújtsómé pañe dííbyé Apííchó íjcyáhi.

³³ Ehdúhjáa Pééodoro nééne diityéké cáyobáávatétsómé ímíllérá diityéké ídsíjívetsóne. ³⁴ Áronáacáhjáa paritséomuube ‘Gamariée’ némeíbyé taúhbájú uwááboobe íjcyáábeke

míamúnaa ávyejúúllehíjcyaaabe diityéj pínétú íjyócuúvéne née dityéi íjchívyétso áachívú wahájchotáwu diitye uwáábojtéke. ³⁵ Ááné boonéhjáa neebe diityéke:

—Ámuúhaj, téiibúwá tsáma méijcyaco. Ááne ímíñeúvú meijtsámeitsihdyu aatyéke méméenuco ámuha meméénúlhajchíjyu. ³⁶ Muuráhjáa ‘Téoda’ némeíbyé itsúcunúmelhijcyá íhtsútuube íjcyane. Áábemáhjáa muurá íjcyámé míamúnaa 400-meva. Áróobekéhjáa tsaate dsíjívétsóné boone pámeere dílbyema íjcyarómé pahúllevávú tsújaavé tétsíhjí daíhañéréjuco. ³⁷ Téhduréhjáa Gariréa múnáajpi Jóódake pajtyéné míamúnáake ditye éévehíjcyáijyu. Áábemáhjáa muurá téhdure mítyame íjcyaróobeke idyé dsíjívetsóme. Ááné boonéhjáa dílbyema íjcyarómé ílluréjuco wáhchájabáne. ³⁸ Áánéllii ámuúhake o née diityéke éhniíñevu ámuha mepátsárijcyójúcoótuki. Muurá ihdyu ímiáané míamúnáadityúré tsáané uwááboju ditye úwáábohíjcyáhajchíí diityémá nijkévaiñé muhdú ámuha diityéke meméénútúrónáaaca. ³⁹ Áánetu Píívyéébedityú tsáané uwááboju íjcyáhajchíí tsá ámuha muhdú meméénúityúne. Áánéllii téiibúwá méijcyá.

Tsá tene ímityú Píívyéébeke ámuha ímityúne medáriivéne. ⁴⁰ Ahdújucóhjáa dílbyeke ditye lléébone. Áronáacáhjáa ihdyu diitye uwáábojtéke ipíúvameke wátsihcyúme. Áámekéhjáa iácádsíjcaáyo tsiíñe bóijcyúmé ditye úwáábójúcoótu Jetsóodityú íjcyané uwááboju. ⁴¹ Aaméhjáa péé imíjyúwu Píívyééberéhjáa ihdyu íhvejtsódújuco Jetsóodityú íjcyané uwáábójú hallútú núcójpítsó ícúbáhrámeíyónnáaaca. ⁴² Aaméhjáa íhvejtsotúmé éhniíñevúré pajcoójivaré úwáábohíjcyá duurúvájá pañevu. Téhduréhjáa tsíjtyeke ihjyáhañevúré úwááboméré pehíjcyáhi.

6

Uwáábojte piáábojte íjcyáímyeke ditye mémenúne

¹ Aanéhjáa téijyu tsúuca mítyaméjuco cahcújtso múnnaa lííyaaténe. Áánáacáhjáa tsaate jodíómú íjcyarómé gríéégómú ihjyúri íhjuvámé imúnáadityú nehíjcyá dityévaa píibájujytéke panévatúré piáábohíjcyatúne. ² Áánélliihyéhjáa diitye méjtúhatyu míityétsi íjcyame uwáábojte pámeere cahcújtso múnáake ipíhjujúmeke néehí:

—Muurá íñe Píívyéébe uwááboju muha meúwaabómé tsá tsíñéhjiri metúhújkímyeítyuróne. ³ Áhdícyane, ámuúha múuhá nahbému, ámuúhadityú tsaate ímiáámé 7-mevaké

menéhcóne téénevu mepícyó Píívyéébé Apííchó diityéké tükévétsohíjcyámeke. ⁴ Áánetu ihdyu muha dííbyeke piáábó metáúmeíñe dííbyé uwááboju méúwáábohíjcyááhi.

⁵ Ehdúhjáa ditye néene ímí tehdújuco iįtsúcunúnéllii meménújucoómé Ejtéébake Píívyéébé Apííchó tükévétsoñeri ímí dííbyeke úráávvyehíjcyáábeke. Áábé hallúvúhjáa meménúme íllúúmeke: Perípee, Próócoroo, Nicanóoo, Timóoo, Paméénaa, Ajtiokíia múnáajpi Nicoráa jodíómuube íjcyátúroobée diityé uwááboju tujkénú iúraávvyehíjcyátsihdyu Jetsóokéréjuco cáhcújtsoóbee, éhdúmeke. ⁶ Áámekéhjáa tsajtyémé diitye uwáábojté éllevu. Áámé hallúvúhjáa íhyóįtsine ipícyóóne táúmeímýe piáábo.

⁷ Ehdúhjáa Píívyéébé uwááboju Jerotsaréevu tsújaavéné mítyame cáhcujtsómé éhnííñevu lliyaatéhi. Áhduréhjáa mítyame llúúvájtedítýú cáhcujtsóhi.

Ejtéébake ditye ékeevéne

⁸ Áijyúhjáa Ejtéébá méénuhíjcyá méénúráityúronéhjí Píívyéébe piáábóñeri. ⁹ Áábemáhjáa táhjácatsíhijcyámé tsaate pihcyááveja 'íhcúve múnáa íjcyájúcootúme' némeįjya múnáama Tsirééne múnáa, Arejadríia múnáa, Tsiríútsiá iinúji múnáa, Áátsiá iinúji múnáa, íjcyame. ¹⁰ Ároméhjáa tsá dííbyeke táhjatú Píívyéébé Apííchóré tükévétsoñeri díbye íhjuvuhíjcyánélliihye. ¹¹ Áánélliihyéhjáa ahdómé tsaatéké ditye dííbyé hallúvú iállíñe iñéé díbyéváa Píívyéébeé, Moitséeúvuu, íjcyámútsidítýú ímityúné íhjuváne. ¹² Ehdúhjáa ditye néene túkevétsojtemá taúhbájú uwáábojtéké muhdú dáriivémé awáá díibye Ejtéébake iékéévéébeke tsajtyé ávyéjujté éllevu. ¹³ Áábélliihyéhjáa nehcomé tsíjtyeke dííbyé hallúvú ditye iálliki. Aaméhjáa néé dííbyedítýu:

—Áánu ímityúné íhjuvuhíjcyá duurúvájatuu, Píívyéébé taúhbájutuu, íjcyane. ¹⁴ Áhdure nehíjcyaaabe Natsarée múnáajpívá Jetsóó duurúvaja iwáchájánúne Moitséeúvú uwáábó cápáyoáoíñe.

¹⁵ Ehdúhjáa ditye néenélii ávyéjujtémá tsijtye tétsihyi ácújcatyémé iitécunú díibye Ejtééba húmí amítsárahcówu níjkyéji múnáajpi humídu.

7

Íhyallúvú Ejtéébá íhjuváne

¹ Áábekéhjáa páñétúejpi llúúvájte avyéjuube nééhií:

—¿Ava ímiááné ehdu teénej? ² Áánélliihyéhjáa neebe diityéke:

—Ámuúha tamúnaaj, cáhawáá ámúhake o nééne méleebúcuuj. Muuráhjáa Mépiivyéébé ihtsútuube íjcyabe bóhówaavé méíhdé múnáajpi Aavaráaúvudívú Haráavú díbye péétúné ihde Metsopotaámiá iñújiri íjcyáábedívu. ³ Áábekéhjáa neébe: “Pámeere dihyájkímuke díiñújima díhvéjtsóne peeco uke o wállóóné iñújivu.” ⁴ Ahdújucóhjáa muurá díbye íiñújí Caadéatu péébe úújeténé Haráavu. Áané boonétúhjáa cáani dsíjívésihdyu Píivyéébere tsivá díbyeke íñe ícyooca mejcyáné iñújivu. ⁵ Aanéhjáa ímiáané díbyeúvuke íajcuíñé iñéérónáa tsáhái díbye díbyeke ájcutú téené iñújivu. Áronáacáhjáa ihdyu neebe díbye dsíjívéné boone íajcuíñé díbyéj tsíménémúháábekéréjuco díbyeúvúi tsímávátúrónáaaca. ⁶ Áhduréhjáa neebe díbyeúvudítú llyaaténéj tsíménémúhaabe tsííñé iñújiri tsíjtyé hójtsí pañe íjcyame ícúbáhrámeíñe 400 píjcyá hajchóta. ⁷ Téhduréhjáa Píivyéébe néé diityédítu: “Eene kééné iñújiri múnáa hójtsírí ditye íjcyámema teene ó ímíbájchoóhi. Áané boone ó íjchívyétsoó téhullétú diityéké ookéréjuco ditye íicúve íchihvu.” ⁸ Muuráhjáa Píivyéébe Aavaráaúvuma muhdú díbye íjcyáíñé pítyájcoju imyéénéne néé pámeere díbyéj tsíménémúhaabe ikíhdyahírótsámeíki. Ahdújucóhjáa díbye méénune ílli Itsáake itsímáváábeke 8 coojívá díbye íjcyátsihvu. Áhduréhjáa diibye ílli Itsáaréjuco méénune íllíkye Jacóóboke. Aabéhjáa idyé Jacóóbó meenu téhdure ítsíimeke 12-nevá dohjíba múnaa mee íjraéémú ihdeéjteké itsímávámeke.

⁹ Aaméhjáa diitye méíhdé múnaa Jacóóboúvuj tsímé nomítáávahíjcyá íñahbe Jotséedi. Áanemáhjáa díbyedívú tsaatéke ditye náhjihenúme tsajtyé díbyeke Ejíhtó iñújivu. Áróobekéhjáa ihdyu Píivyéébe píáábohíjcyá panévare díbyeke pátyehíjcyánéhjitu. ¹⁰ Aanéhjáa díbyeke díbye túkévéjtsónej péévéré teene Ejíhtó iñújí avyējuube Paraóó ímí díbyeke pícyohíjcyáhi. Muuráhjáa díbyeke pícyoobe íiñújí túkevjtsoobe íjcyabe téhdure páneere díbyé tsíméné tehmeébé díbye íjcyaki.

¹¹ Áijyúhjáa muurá mítyane míamúnaa ícúbáhrámeí ájyábari Ejíhtó iñújii, Canaáa iñújii, íjcyáíicu múnaa. Tsáháhjáa téjyú méíhdé múnáaúvudi majcho íjcyatúne. ¹² Áronáacáhjáa Jacóóboúvú Ejíhtó iñújiri tsátsii majcho íjcyane iwáájácúne wallóó ítsíime méíhdé múnáaúvuke ditye téhullétú tsane iújcutéki. ¹³ Áané hallúvúhjáa tsííñe péémedívú botsíi Jotséé waajácútsámeí diitye íñahbé mudívu. Átsihdyúhjáa diibye

Ejłhtó iĩńújí avyéjuube waajácújucoó caatyé múnáajpi dibye ijcyane. Áánélliihyéhjáa neebe dibye ipíúva pámeekéré imúnáake. ¹⁴ Ahdújucoóhjáa Jotsée píuvané cáani Jacóóboke pámeere ihyájkímú 75-meva ijcyámema. ¹⁵ Aaméhjáa téhulle icyahíjcyámé pámeere dsíjivé 12-nevá dohjíba múnáape mee ijraéémú ihdeéjte ijcyame diibye cáani Jacóóbomájuco. ¹⁶ Áámeúvukéhjáa tétsihdyu icyúúúrómeke tsúúcajátú tsiĩne iáabyúne tsajtyémé Tsikyéevu diibyhéhjáa Aavaráaúvú Hamóóúvúj tsíĩmedítýú áhdóné nijkyénetu icyúúuki.

¹⁷ Aanéhjáa Píivýéébe Aavaráaúvuke pítyájcóne éévé tsúúca píihínáa memúnáa éhníĩnevu lílyaaté mityáméjuco teene Ejłhtó iĩńújivu. ¹⁸ Áijyúhjáa tsíjpiiyéjuco úcaavéné téené iĩńújí avyéjúúbedívú Jotséeúvuke wáájácútuúbe. ¹⁹ Aabéhjáa iállĩne ícúbáhráhíjcyá diityédi. Áánemáhjáa nehíjcyaaabe ditye íĩtsíĩméméwuúmuke iwáámíuhíjcyá béhnere itsíĩmáváméwuújike. ²⁰ Téijyúhjáa Moitséeúvú tsíĩmáváméíbyeke Píivýéébe ímí ijtsúcunúhi. Áábéwúukéhjáa cáánímutsi téhmehíjcyá pápihchúú nuhbáva. ²¹ Áábéwúukéhjáa tsúúca dityétsí wáágoójúcoóróóbeke Ejłhtó iĩńújí avyéjúúbe ajuúwá iújuúbeke keemévetsóhi. ²² Áábekéhjáa ditye úwááboobe waajácú páneere diityé múnáape wáájacuhíjcyanéhji. Aabéhjáa ávyétá tujkéveebe iiná imyéénúnetu, iĩhjuvúvúnetu, panévatúre.

²³ Aabéhjáa 40 pijcyábájuco ijcyaaabe ijtsámeí imúnáake iááhívetéiĩne. ²⁴ Aabéhjáa téhullévú péébe cábuuvé Ejłhto múnáajpi memúnáajpidi ícúbáhráhíjcyáábedívú. Áábekéhjáa lílihyánuúbe. ²⁵ Áijyúhjáa ijtsúcunúúbé memúnáaúvú tsúúca wáájacúné díbyej téeveri Píivýéébe diityéké ditye ícúbáhrámeihíjcyánetu íjchívyétsoĩne. Árónáacáhjáa ihdyu tsáhái ditye wáájacutúne. ²⁶ Ááné tsíjcyoóójíhjáa idyé úújetéébé tsamútsíyé memúnáajtétsí méénújcatsímútsidívú. Áámútsikyéhjáa imílléroobe idyówajcáróne. Árónemáhjáa neebe diityétsikye: ¿íveekí ámuhtsi tsané múnáajtétsíyé meíjcyamútsí méméénújcatsíhi? ²⁷ Árónáacáhjáa ímichi cáabyedítýú tene tujkévaabe diibye Moitséeke néehíi: “¿Múha uke pícyóó ímítýúnéhjí ímibájchoobe u ijcyaki? ²⁸ ¿Mityá oke ú lílihyánuú éhnéijyu Ejłhto múnáajpikye u lílíhyanúdu?” ²⁹ Ehdúhjáa dibye néénetu ílluréjuco Moitsée wááneé. Aabéhjáa úújeté Madiáá iĩńújivu. Aabéhjáa téhulle tsíĩne iĩńújiri ijcyaaabe tsíĩmavá mítyétsikye téhullétú ityáábáválledívú.

³⁰ Aanéhjáa 40 pijcyábájuco dibye íĩnéubará píivýétúné iĩńújiri ijcyánáa níjkyéji múnáajpi bóhówaavé dílybedívú

úméhéwu péétécunúne pañe ‘Tsinai’ nemeihbaúj pñihívu.
 31-32 Áanerihjáa mítyane ullévenúube. Áanéllihyéhjáa
 ímíñeúvú íite dibye pñihivérónáa Píivyéébe dílbyeke néehí:
 “Oo ámuhá Piivyéébé ó ijcyá díhdé múnáaúvúu Aavaráaa,
 Itsáaa, Jacóóboo, Ijcyame oke cáánivahíjcyáabe.” Áanerihjáa
 íllityéne úvécunúubé tsáhájucu tsiíñe íitetúne. 33 Áabekéhjáa
 tsiíñe neébe: “Díjtyúhápaajiné tácoríjco íñe úhdivu o
 bóhówaávénéllihye. 34 Muurá ó waajácú tahñéjté Ejíhtori
 íjcyame wánícyámelhijcyáné ícúbáhrámeíñeri. Áámeke
 díjtyéeveri o íjchívyétso íñe úhdivu ó bóhówaavéhi. Ahdícyane
 uke ó wallóó téené íñújivu.”

35 Ehdúhjáa Píivyéébe neé Moitséeke éhnéhjáa
 memúnáajtétsiúvú ‘¿múha uke picyóó ímítyúnéhjí ímibájchoobe
 u íjcyaki?’ néeróobeke. Píivyééberéhjáa ihdyu neé
 úméhéwu péétécunúne pañe níjkyéji múnáajpi dílbyedívú
 bóhówaávébej téeveri dibye memúnáaúvuke íjchívyétsoki.
 36 Ahdújucóhjáa méénuráityúronéhjí imyéénúnej téeveri
 dibye íjchívyetsóné méíhdé múnáaúvuke Ejíhtó íñújitu.
 Aaméhjáa íñéubará píivyétúné íñújivu péeme Tújpañe Móóa
 pajtyé nújpacyo dówaávéjijtori. Aabéhjáa téhulle 40 pijcyábá
 íjcyáabe méénuhíjcyá méénuráityúronéhjí. 37 Aabéhjáa mee
 ímúnáadítýú néehí: “Píivyéébere muurá pícyóó méhdityu íhjúyú
 uubálle múnáajpikye íñe o íjcyadu nééíbyeke. Aabe ihdyu nééne
 méllééboco.” Ehdúhjáa neébeúvu. 38 Aabéhjáa muurá íñéubará
 píivyétúné íñújiri méíhdé múnáaúvuma íjcyáábedívú níjkyéji
 múnáajpi bóhówaavé ‘Tsinai’ nemeihbaúvú. Áábemáhjáa
 íhjúyúvane ájcuube dílbyeke Píivyéébé taúhbaju cáátúnúmeíñevu
 dibye íajcu méíhdé múnáaúvuke.

39 Áróobekéhjáa tsá ditye cáhcútsohíjcyatúne. Ílluréhjáa
 dílbyeke ityáhjálléne tsiíñe ímíllerómé íóómíñe Ejíhtó íñújivu.
 40 Áánemáhjáa dílbyé nahbe Aróoke neémeé: “Mééma meenu
 Píivyéébedu néméhjike piéhullévúré meóómícyooca meke ditye
 ityúkévéjtsoki. Kiávú íñe díñahbe Moitséé úújeté meké Ejíhtó
 íñújitu íjchívyétsónema.” 41 Ahdújucóhjáa ditye níjcyone
 jééú ocájíwuúdu neébeke. Áabekéhjáa ícúvehíjcyámé iyámeke
 íllíhyánúméhjidi. Áanerihjáa mítyane ímíjyuuvémé iye
 íñíjcyóobeke ícúvehíjcyáneri. 42 Áanéllihyéhjáa íllurájucu
 Píivyéébe dítyéké íhvejtsóné ditye awáa idyúúrvahíjcyá
 caame íévéhóowari íjcyáméhjike. Muurá dílbyé íhjúyú uubálle
 múnáajpi waajácúháamitu neéneé:

¿Acáa ámuha íjraémú oke méícúvehíjcyá iyámeke
 mellíhyánúmedi 40 pijcyábá íñéubará píivyétúné

iiñújiri ámuha meijcyácoóca? ⁴³ Tsáhaá. Muuráhjáa oke íicúvetúmé ámuha méíicúvehíjcyá ámuháyé meméénúméhjike. Áanemáa ámuha métsatyéhíjcyá níjcyotáábé Moróoke ihjyáwúuma. Áhdurée ámuha métsatyéhíjcyá níjcyotáábé míicúruwa Rejpáake Píivyéébedi ámuha medíllónema. Áánéllii ámúhake ámúhá iiñújitu o íjchívyétsómeke ó wáalloo Babiróóniá iiñújí ehnííñevu.

Ehdúhjáa muurá Píivyéébé ihjyú uubálle múnáajpi caatúnúhi.

⁴⁴ Aanéhjáa muurá téhulle íinéubará píivyéetúné iiñújiri méihde múnáaúvudi íjcyaja iyámé miihénetu méénúmeijyá duurúvaja dityéhjáa Píivyéébé taúhbaju cáatúnúmeíñé newáyuwáané pícyohíjcyaja. Ehdúhjáa méénuube Moitséeúvú Píivyéébe dííbyeke néhdújuco muhdúhjáa íajtyumídu. ⁴⁵ Aajájucóhjáa dityeúvú ínetsóné tsííñé iiñújivu Píivyéébéhjáa Jotsoéeúvuma tééji múnáake íbótoácóne dííbyeke ájcujiúvú. Áájaréikyéhjáa ícyahíjcyá Dabíiúvú íjcyané hajchóta. ⁴⁶ Aanéhjáa diíbye Dabíiúvú waajácú ímí Píivyéébe dííbyeke píaabóne. Áánélliihyéhjáa imílléroobe imyéénune béhja Jacóóboúvúu téhdure cáánivahíjcyaaabe Píivyéébé wáabyuta teeja iyámé miihénetu méénúmeijyá cápayóóve. ⁴⁷ Áronéhjáa íllíyéjuco Tsaromóóvú méénune teéja. ⁴⁸ Áronáa Píivyéébe tsá íjcyatú apááñéré duurúvaja míamúnaa méénújá pañe. Muurá ihdyu ihdícyátsihjíríyé dííbye. Muurá íllu dííbye ihjyú uubálle múnáajpi néehíí:

⁴⁹ Níjkyéjiri táavyéjú iyyáwá hallurí o íjcyaaabe ó ejécunú páneere ííñuji. Aanéjííva ¿muhdííváne já ámuha óoma méméénúú tétsihyi o íjcyaki? ⁵⁰ Aanéjucóo páneere múhdúné tsíeméné íjcyane o ípívyejtsóne.

Ehdúhjáa neebe Píivyéébe íhjyú uubálle múnáajpij teéveri.

⁵¹ Áronáa ámuha ávyetá nuuhéjute meijcyámé íbuúúné éhne Píivyéébeke wáajácútúmé íbuúúnédu. Aame ámuha Píivyéébé Apíichó nééné tsihdyuré méícyahíjcyá méihde múnáaúvúu ícyahíjcyádúre. ⁵² ¿Acáa cáábyeké Píivyéébé ihjyú uubálle múnáadityú méihdeéjtéúvú pevénéré íitécunúhíjcyáhi? Muuráhjáa llihyánuhíjcyámé ímiáábé Crijto ííñujívú tsááiñe úubállehíjcyárómeke. Aabée muurá Crijto tsááróóbeke ámuháyéjuco mellííhyanúne. ⁵³ Muuráhjáa tsúúca ámúhama níjkyéji múnáaj teéveri Píivyéébé taúhbaju íjcyájúcooróné tsá ámuha melléébohíjcyatúne.

54 Ehdúhjáa Ejtéebá néenélii díbyedívú cayóbaávatémé ihwáñeene iíhdónema. 55 Aanéhjáa diibye Ejtéebá Píivyéébe Apííchó ípañe íjcyabe ájtyumí níjkyéjiri Píivyéébe íavyéjuri íjcyáábé úníuri Jetsóó íjcyáábeke. 56 Aabéhjáa néehí:

—Muurá ó ájtyumí Míamúnaájpidívúu ípíivyééveebe níjkyéjiri Píivyéébe úníuri íjcyáábeke.

57 Ehdúhjáa dibye néerónáa illure íñúhejúúné iwátájcóne díbyé tujkévetu túruuvémé ihjyúcunúmere. 58 Aaméhjáa técoomítýú tsiéllevu itsájtyéébeke áámuhíjcyá néwayúúnevu. Aaméhjáa íwajyámúúné ityácóríjcámejyahjívú téhmetsó tsaapi ováhtsá ‘Tsáoro’ némeíbyeke.

59 Aabéhjáa Ejtéebá ditye áámúroobéré Píivyéébema illu ihjyúváhi: “Ávyéjuúbej, tabóhí duúcu.” 60 Átsihdyúhjáa imímóúúvéne kéévánécoba neebe: “Ávyéjuúbej, díícúvedí íñe íjtye ímityúné méénúróneri.” Ehdúhjáa íñétsihdyu dsíjíveebe. Aanéhjáa Tsáoro ímí íjtsúcunú ditye díbyeke lííhyanúne.

8

Cahcújtso múnáake Tsáoro ímityúné dáriivéne

1 Téijyúhjáa Jerotsaréeri cahcújtso múnáa ícúbáhrámeíñe tujkéváhi. Áánetúhjáa tsújaavémé Jodéa íinújiri. Tsaatéhjáa péé Tsamáaría íiñújivu. Árónáacáhjáa ihdyu uwáábojte tsá kiávú péétune. 2 Aanéhjáa ímí Píivyéébeke úraavyémé diibye Ejtéebaúvuke kímóóvemeré cuuúhi. 3 Ááné tujkéveríhjáa diibye Tsáoro cahcújtso múnáake wajpíímumáyé walléémuke ícúbáhraabéré ihjyáháñetu tsajtyé icyúvéhoojánuki.

Tsamáaría íiñújiri ímiáájú uwááboméñe

4 Árónáacáhjáa Jerotsaréetu pehíjcyámé pahúllevaré úwáábomére. 5 Áánetúhjáa Peripé Tsamáaría íiñújiri íjcyácoomívú ipyééne téhdure úúbálléhíjcyá diibyéjuco Críjto Mepájtyetétsoobe íjcyane. 6 Áábedívúhjáa mítyane míamúnaa píhcyaaavémé lleebúcunúhíjcyá dibye úwaabóne. Aaméhjáa íitehíjcyá méénuráítyúronéhjí dibye méénune. 7 Tsaaté pañétúhjáa naavémuke dibye wáágoomé ihjyúcunúmeré diityé pañétú ichívvehíjcyáhi. Áhduréhjáa íjpi vaaúmeítyúméhjima úllétúméhjike ímípyetétsohíjcyáabe. 8 Ááneríhjáa técoomí múnáa mítyane ímíjyuuvéhi.

9 Áijyúhjáa íjcyabe tétsihyí ‘Tsimóo’ némeíbyé apííchoóbe. Aabéhjáa álliibyéré pehíjcyá teene Tsamáaría múnáake. Nehíjcyaabéhjáa pane iwáájacúne. 10-11 Áábedítýúhjáa

ícyátújtsiméné illure diityéké dibye ípííchori álliñéhjí icyáhjújtsóne nehíjcyáhi:

—Áánúhaca ihdyu Píívyéébé ihnáhooma. ¹² Áánetúhjáa ihdyu Perípe Píívyéébé avyéjuto íjcyané uwááboju Jetsocríjtodítyújuco pájtyene úwaabóné cáhcujtsómé tsójtsótsámeí wajpíímuu, walléemuu, íjcyame. ¹³ Áhduréhjáa diibye ápííchoobe Tsimóó íjcyároobe icyáhjújtsóne illuréjuco tsójtsótsámeíñe. Aabéhjáa Perípema íjcyaaabe ullévenúhijcyá méénúráítyúronéhjí dibye méénúneri.

¹⁴ Aanéhjáa diitye Tsamáaría iññúji múnaa tsúúca Píívyéébeke cáhcujtsóné uwáábojte Jerotsaréeri íjcyame iwáájácúne wallóó diityé éllevu Péedorómútsikye Jóáamaá. ¹⁵ Aamútsíhjáa téhullévú ipyééne diityé hallúvú piáábó táumeí Píívyéébeke dííbyé Apííchó diityé pañévú iúcaáveki. ¹⁶ Tsáháikyéhjáa diityé pañévú tene úcaávetú ditye Jetsóo mémeri tsójtsótsámeíjyúcoóronáaaca. ¹⁷ Áánéllihyéhjáa diityé hallúvú íhyójtscu ipícyóóne dityétsí Píívyéébeke piáábó táumeíñe tujkéveri botsíi dííbyé Apííchó úcaavé diityé pañevu.

¹⁸ Ehdúhjáa dityétsí méénune diibye Tsimóó íajtyúmíne néé diityétsikye íáhdóiyóné dsíídsídívu. ¹⁹ Neebéhjápeé:

—Cána oke maájcu éenevu ooréjuco tsaaté hallúvú táhójtscu o pícyóóne tujkéveri Píívyéébé Apííchó diityé pañévú iúcaáveki.

²⁰ Áánéllihyéhjáa Pééodoro néé dííbyeke:

—¿íveekí múhdurá dííjtsaméi? Muurá teene didsíídsímáyé ú wágóóóvéiyáhi. Úubá ú íjtsúcunú Píívyéébe téénevu meke ájcune maáhdóiyóné dííbyeke. ²¹ Muurá tsá díwáábyuta tene íjcyatú Píívyéébe uke tujkevélletúnéllihye. ²² Ahdícyane eene ímityúné u íjtsámeíñe díhvéjtsóne dííbyeke piáábó táuméi. Tsáijyu múúne úhdi ídáátsóvéne ábájííveebe ímityúné u íjtsámeíñe. ²³ Muurá ó waajácú ímityúné dípañe íjcyane éhne múúne iyáábé nijpáyú nehniwu néhdu nééneé.

²⁴ Ehdúhjáa Pééodoro diibye Tsimóoke néénéllii neebe dííbyeke:

—Ané táhallúvú Píívyéébeke piáábó métáuméi eene oke u néhdu tene oke ípájtyétuki.

²⁵ Ehdúhjáa Píívyéébé ihjyu Tsamáaría iññújiri patsíhjívá múnáake iúwáábótsihdyu óómimútsí Jerotsaréevu.

Perípemútsí Etiopía múnáájpima

²⁶ Átsihdyúhjáa níjkyéji múnáajpi diibye Perípeke nééhií:

—Dípye Jerotsaréetu Gáátsávu pééju íñnéubará píívyétúné iññújitu pájtyéjuri. ²⁷ Ahdújucóhjáa téhullévú péébe cábuuvéné Etiopía múnáajpi eonóócodívú téené iññújí avyéjuulle ‘Cadáátse’ némeílle dsíídsí tehmeébedívu. ²⁸ Aabéhjáa

Píivyéébeke Jerotsaréevu idyúúrúvájétsihdyu íjchíémíri íiñújivu óómiibye ééveebéré pehíjcyá Píivyéébé ihjyú uubálle múnáajpi Itsaíaúvú waajácuháámi.

²⁹ Áánacáhjáa Píivyéébé Apííchóré diibye Perípeke neéhií:

—Éhmi íjchíemi duhjáte. ³⁰ Ahdújucóhjáa péébe lléébúacunúne dibye éévene. Áábekéhjáa neébe:

—¿A ú waajácú iná neéiyóné u éévehíjcyáne?

³¹ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Tsáhaá. Múhdutú ó waajácuú múha oke úwáábónejíivari.

Ehdúhjáa íñéene píúvaabe dííbyeke íjchíémí pañévu.

³² Aanéhjáa Píivyéébé ihjyú cáátúnúmeíñé dibye éévehíjcyáne illu neéhií:

Obééjake múúne illíihyánu ditye tsájtyedu tsajtyémé dííbyeke.

Aabe pevétsihjídú íjcyáábeke dsíjívetsómé éhne múúne obééjáwu pevétsihjídú íjcyáábeke ditye níitsudu. ³³ Áábeke idátsó meenúme. Aabe íiñújiri tsá íjcyájúcootúne. Aane íñe ¿múha téjyú múnáadítýú úúbálléiyá muhdúhjáa téjyú míamúnaa ícyahíjcyáne?

Ehdúhjáa neéne éévehíjcyáabe.

³⁴ Átsihdyúhjáa neebe Perípeke:

—Cána oke ímíñéúvú duubállé múhdityúhjáa ehdu Píivyéébé ihjyú uubálle múnáajpi neéneé. ¿A íhdityu, mityá tsíjpihdítýúpeé?

³⁵ Áánélliihyéhjáa teene dibye éévehíjcyánetu úwááboobe dííbyeke ímiáájú Jetsóodítýú íjcyáne uwaáboju. ³⁶ Aamútsíhjáa péhíjcyamútsí úújeté tsátsii nújpacyo íjcyátsihvu. Átsihvúhjáa diibye eonóócó néé Perípeke:

—¿Eje, íchiíhya nújpacyo! ¿Aca tsá oke apáhajchíí u tsójsóítýuróne?

³⁷ Áánélliihyéhjáa Perípé néé dííbyeke:

—Íhdyu tehdújuco ímiááné u cáhcújtsóhahjchííjyu. Áánélliihyéhjáa neébe:

—Muurá ímiááné ó cáhcujtsó Jetsocríjtó Píivyéébé Hajchi íjcyáábeke.

³⁸ Áánélliihyéhjáa Perípé néé dibye íjchíemi idyáíivyétsoki. Áámitúhjáa íñítýene peemútsí teene nújpácýó pañévu Perípé dííbyeke itsójtso. ³⁹ Átsihdyúhjáa dityétsí íjchívyénáa Píivyéébé Apííchóré tsajtyéjucóó Perípeke. Áábekéhjáa tsáhájucó eonóócó ájtyúmitúne. Átsihdyúhjáa íiyéjuco dibye péhíjcyáne tsaímijyúúre. ⁴⁰ Áánacáhjáa diibye Perípé Atsóótó cóomiyíjyuco. Aabéhjáa pacóómiváryé úwááboobéré péhíjcyáabe úújeté Tsetsaréavu.

9

Tsáoro Jetsóoke cáhcujtsóne
(Hch 22.6-16; 26.12-18)

1 Áané tujkéveríhjá Tsáoro lliihyánúllehíjcyá cahcújtso múnáake. Aabéhjáa péé llúuvájté avyéjuúbe éllevu waajácuháámí ityáúmeíki. 2 Aanéhjáa dibye ájcúháámima peebe Damájcori íjcyané pihcyáávejáané avyéjujté éllevu néhcoobéré Críjtodityú íjcyané uwááboju úráavyehíjcyámeke Jerotsarévu itsájtye wajpíímumáyé walléémuke. 3 Aabéhjáa téhullévú juuváyí péébe tsúuca técoomívú pííhíronáa dííbyedívú peete cádiivyé cáámetu. 4 Aanéhjáa dííbyeke baavu íjcaáyóóbeke Jetsóo dibye ájtyúmítuubéré néehíi:

—¡Tsáoj, Tsáaoroj! ¿Íveekíami oke ú pátsáricyohíjcyaj?

5 Áanélliihyéhjáa neébe:

—¿Múha uu Ávyéjuúbej?

Áanélliihyéhjáa neébe:

—Oo Jetsóo oke u pátsáricyohíjcyaaabe. Áronáa muurá uure ú tútávátsámeihíjcyá éhne múúne ócáji naatsóu íñúbíjcóne iipe tútávájtsámeídyu.

6 Ááneríhjáa Tsáoro íllityéébé úúvécunúúbéré néehíi:

—Ávyéjuúbej, ¿aanéhaca ñná ú imíllé o méénune?

Áanélliihyéhjáa Jetsóo dibye ájtyúmítuubéré néehíi:

—Wa ihdyu dipye kiávúhjané u péhullévú. Téhullévú uke neeímyé ñná u méénuíñe.

7 Ááneríhjáa dííbyema pééme mítyane íllityé ditye ájtyúmítuubéré dííbyema íhjúváneeri. 8 Aabéhjáa baatu íjyócúúvétsihdyu tsáhájuco hállúvatúne. Áábekéhjáa patóhcoríyájuco ditye úújetétsóné teene Damájcovu. 9 Aabéhjáa téhulle pápíhchúúj coojívá hállúvátuube íjcyaaabe tsá majchóubaré, adóubaré, méénutúne.

10 Áíjyúhjáa tétsii tsaapi cahcújtso múnáajpi Ananíá íjcyáábedívú Jetsóo naavédú néene íbóhówajcárótsihvu dilló dííbyeke. Áanélliihyéhjáa neébe:

—¿Muhdúhaja, Ávyéjuúbej?

11 Áanélliihyéhjáa neebe dííbyeke:

—Cáhawáá ‘Ímiánéjcu’ némeíñé ulléjjítóvú pééne Jóoda ja dillo Táátsó múnáajpi ‘Tsáoro’ némeííbyekej. Muurá tééjari íjcyaaabe piáábó táúmeihíjcyá Píívyéébeke. 12 Aabe téhdure naavédú néene ííténé pañe ájtyumí dííbyé hállúvú díhyójtisicu u pícyoone dibye tsiíñe íhállúvaki.

13 Ehdúhjáa Jetsóo néenélíi Ananíá néehíi:

—Ávyéjuúbej, mítyame oke úúbállehíjcyá díbyévá Jerotsaréri díuwaáboju cáhcújtsómeke ímityúné méénuhíjcyáne. ¹⁴ Aabe muurá eene íllevu tsáá llúúvájte avyéjujte nééjuri cahcújtso múnáake itsájtyeki.

¹⁵ Áronáacáhjáa Jetsóó nééhií:

—Wa ihdyu dipye díbye éllévuj. Muurá téhdure óhdityu íjcyáne uwááboju úwááboobéré pehíjcyáá tsííñé iñújíne múnáake íavyéjujtéhjimájuco. Áhdure ámuha imúnaa ijraéémuke úwáábóíbye. ¹⁶ Áábeke ó waajácútsoo muhdú díbye tééné déjúcotu ícúbáhrámeíñe.

¹⁷ Ehdúhjáa Jetsóó néénéllii péjúcoobe Ananíá diibye Tsáoro íjcyajávu. Aabéhjáa tééjá pañévú iúcaávéne díbyé hallúvú íhyójtscu ipícyóóne néé díbyeke:

—Muúbej, Avyéjuube Jetsóó éhneváa juuváyí u tsáánaa úhdivu bóhówáavebe oke wallóo díllevu uuva tsiíñe u hállúvááb pañévú Píívyéébé Apííchó iúcaáveki.

¹⁸ Ehdúhjáa Ananíá néénemáyé íhyálluúúcú pañétú amóóbé miihédú néene áakityéné boone hállúvájúcoóbe. Aabéhjáa ílluréjuco tsójtso tsámeíñe. ¹⁹ Átsihdyúhjáa botsíi imájchóne tsíjpanúúbe. Aabéhjáa teene Damájcori íjcyáne cahcújtso múnáama múhdúj coojívára íjcyáhi.

Tsáoro Damájcotu úwáábótujkénúne

²⁰ Átsihdyúhjáa tsúúca úwáábótujkénuube diitye píhcyáávejáané pañévu. Aabéhjáa nehíjcyá ímiáané Jetsóó Píívyéébé Hajchi íjcyane. ²¹ Ááneríhjáa pámeere iúllévenúne néjcatsíhi:

—¿Acáa tsá áanu éhne cahcújtso múnáake ímityúné dáríívehíjcyatú Jerotsaréri? Diibyéjuco muurá íñe íllevu tsááne llúúvájte avyéjujte éllevu tsaatéké itsájtyeki.

²² Ehdúhjáa ditye néjcatsíyónáa éhnínevúré iúwáábóné pañe nehíjcyaaabe ímiáané diibyéjuco Jetsóó Críjto íjcyane. Ááneríhjáa íllure tsájúréeévtsóobe imúnaa jodíómuke teene Damájcori íjcyámeke.

Tsáoro pállójcone

²³ Átsihdyúhjáa diitye imúnaa íjcyarómé pítyácójcatsí díbyeke illííhyánúroki. ²⁴ Áánemáhjáa pécóhajchótá cójíhajchótá téhmehíjcyarómé técoomí llehówáané díbyeke illííhyánuki. Áronáacáhjáa waajácújucoobe teéne. ²⁵ Áábekéhjáa cahcújtso múnáa úvérújtsí pañévú iúácóóbeke pejco niityétsó técoomí míhletátú áachívújuco. Ehdúhjáa pállójcoobe Tsáoro ditye lííhyánúyónetu.

Tsáoro Jerotsaréri

²⁶ Aabéhjáa Jerotsaréevu úújetéébé imíllerá iñáhbévájcatsíñé técoomíyí íjcyané cahcújtso múnáama. Áróóbedíhjáa íllure íllityéme. Tsáháikyéhjáa ditye wáájacutú díbye téhdure cáhcujtsójucóóné Jetsóoke. ²⁷ Áábekéhjáa Benabée uwaábojté éllevu itsájtyéébedívú waajácutsó diityéké ímíñeúvu. Úúbálleebéhjáa diityéké muhdú Jetsóó juuváj piñevú dííbyedívú bóhówáávéébema íhhyúvátsihdyu péébe dííbyedyú íjcyané uwaáboju Damájco múnáake íínerí íllityétuube úúbállehíjcyáne. ²⁸ Aabéhjáa Jerotsaréri íjcyaaabe diityémá úwááboobéré pehíjcyá tsijtye imúnaa cáhcújtsótúmeke íínerí íllityétuúbe. ²⁹ Aanéhjáa tsaate imúnaa íjcyarómé griéégómú ihjyúriyéjuco íhhyuvámé dííbyema ityáhjácatsíñé lliihyánúllehíjcyá dííbyeke. ³⁰ Aanéhjáa iñahbéjté cahcújtso múnnaa iwáájácúne tsajtyé dííbyeke Tsetsaréavu. Átsihdyúhjáa wallóomé dííbyeke Táatsóvuú.

³¹ Áijyúhjáa Jodéaa, Gariréaa, Tsamááriaa, íjcyané iñújíneri íjcyané cahcújtso múnnaa tsaímíyéjuco íjcyane Píívyéébe Apííchóré diityéké píáábóneri. Aaméhjáa éhniíñevu lííyaatéhi.

Enéa ímíjpyeténe

³² Téhduréhjáa Pééodoro pahúllevaré ááhíveebéré péhíjcyaaabe úújeté Ríídári íjcyané cahcújtso múnáadívu. ³³ Aabéhjáa téhulle ájtyúmité ‘Enéa’ némeííbyeke 8 pijcyábájuco íjpi vááúmeítyúneri chémeíjcyáábeke. ³⁴ Áábekéhjáa neébe:

—Muúbej, tsúúca Jetsocríjtó uke bóhítsóhi. Ahdícyane dácuúvéne ílluréjuco dicyúwá dímbájcho.

Ahdújucóhjáa díbye téijyuré ácuuvéne. ³⁵ Aanéhjáa Ríídaá, Tsaróoo, íjcyácoomícyu múnnaa íájtyúmíne muhdúhjáa íicyahíjcyanéhí íhvéjtsóne Jetsóokéréjuco cáhcujtsóne.

Dóóca bóhíne idsíjívétsihdyu

³⁶ Téijyúhjáa íjcyalle cahcújtso múnáalle Jóópéri Tabítá griéégómú ihjyúrí ‘Dóócaá’ némeílle. Aalléhjáa ávyetá ímíáállé íjcyalle píáábohíjcyá ídáátsóméhjike. ³⁷ Aalléhjáa téijyú chémelle dsíjívéhi. Ááalleúvukéhjáa iñíjtyúne picyóomé cáámééíjiri íjcyané míjcohó pañévu. ³⁸ Áijyúhjáa diibye Pééodoro íjcyacóomí Ríída píhíre teene Jóópétuú. Aanéhjáa cahcújtso múnnaa díbye kíá íjcyane iwáájácúne wallóo míityétsikye dííbye éllevu. Aamútsíhjáa neeté dííbyeke:

—Uuva ú peé íícúí múúha éllevu.

³⁹ Ahdújucóhjáa díbye pééne diityétsimájjuco técoomívu. Aabéhjáa úújetéébeke tsajtyémé teene míjcohó pañévu

kiá tééhoúvú íjcyáhullévu. Áánáacáhjáa tétsihyi pííbájujyte walléemú máátyóri íjcyame úújétsópejtsó dííbyeke dílleúvúhjáa dsícohíjcyané wajyámuunévu. ⁴⁰ Áané boonétúhjáa pámeekéré áachívú íjchívyétsóne Píívyéébema ihjyúvaabe ímímóúúvénema. Aabéhjáa dílleúvudívú íiteebéré néehíi:

—Tabítaj, múúhama dacúúve.

Ehdúhjáa díbye néenemáyé íitéjúcoólle. Aalléhjáa dííbyeke íájtýmíne tsúúca ácuuvéhi. ⁴¹ Áállekéhjáa íhyójtícutu íekéévéne íyócujcároobe. Áánemáhjáa cahcújtso múnáama pííbájujteké ipíúvane úújétsoobe tsúúca bóhíilledívu. ⁴² Aanéhjáa teene Jóópé múnáa mítyame iwáájácúne cáhcujtsó Jetsóoke. ⁴³ Átsihdyúhjáa Pééodoro coéváhíi tsúcájá técoomívú ‘mííhéné ímibájchoóbe’ némeíbyé Tsimóo jávu.

10

Péédorómútsí Conéérioma

¹ Íjcyaabéhjáa Tsetsaréari ‘Conéerio’ némeíbyé tsáha múnáa ‘Itariáno’ némeíñé tsodáhómú avyéjuube íjcyáábe. ² Aabéhjáa páijyuvaré Píívyéébeke píáábó ityáúmeíñe ícyahíjcyá muhdú díbye ímillédu. Pámeemáyéhjáa íhyájkímuma duurúvahíjcyámé dííbyeke. Áhduréhjáa jodíómuke píáábohíjcyaaabe panévátüre. ³ Aabéhjáa tsájcuuve naavédú néene ííténé pañe ájtyumí níjkyéji múnáajpi dííbye éllevu tsááneé. ⁴ Aabéhjáa dííbyeke díllónéllii íllyécunúúbéré dííbyedívú íiteebéré néehíi:

—¿Muhdúhaja, Ávyéjuúbej?

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Muurá Píívyéébe ímí íjtsúcunú píáábó dííbyeke u táúmeíhíjcyáne. Áhdure ímí íjtsúcunúúbé ídáátsóméhjike u píáábohíjcyáne. ⁵ Áhdícyane Jóópévu tsaatéké wallo dítye íújcuté Tsimóoke dííbyere ‘Pééodoro’ némeíbyeke. ⁶ Téhulle muurá dííbye tsijpi Tsimóo ‘mííhéné ímibájchoóbe’ némeíbye ja únéú úníuri íjcyáhari. Dííbye uke neé íná u méenuíñe.

⁷ Ehdúhjáa níjkyéji múnáajpi Conéérioke íñééne pééne boone píúvaabe míityétsi íúnú múnáajtétsikye. Áhduréhjáa píúvaabe tsaapi tsodáhó ímí Píívyéébeke úráávyehíjcyáábeke ityújkevéélléébeke. ⁸ Áámekéhjáa ímíñeúvú íúúbálléne walloobe teene Jóópévu.

⁹ Aaméhjáa péhíjcyámé tsíjyu tsúúca técoomíj pííhíríjyucó íjcyánáa Pééodoro nériivyé já hallúvú Píívyéébema íhíjyúva cójípíínéjyucó íjcyáíñááca. ¹⁰ Téjyúhjáa mítyane aiyábáavatéébe. Áábemáhjáa dítye majcho méénúné hajchótá

tétsii Ijcyáábedívú naavédú nééne bóhówaavéhi. ¹¹ Ááné pañéhjáa ájtyúmibe cáámetu wájyámúbácobádú nééne téjtyóhjitú dóhjíwáné dííbyedívú níityene. ¹² Áhbácóbá pañéhjáa pañévámé pamévá jodíómú dóótúné iyáme. ¹³ Áámedívúhjáa díbye úllévenúrónáa Píívyéébe dííbyeke nééhií:

—Aatyédítýú bo tsaatéké lílhyánúmeke tsájtyéne didyoy.

¹⁴ Áronáacáhjáa neébe:

—Tsáha, Aveyéjuubej, tehdúí mújyú ehdííváméhjíke o dóónejíí doorátujtéke. ¹⁵ Áronáacáhjáa neebe dííbyeke:

—¿Iveekí doorátujtedívú ú meménú ímiáámé Ijcyámeke?

¹⁶ Ehdúhjáa dííbyeke Píívyéébe néé pápihchúújyúva. Ááné boonéhjáa tsiíñe piéhullévúré pééne cáámevu. ¹⁷ Ááneríhjáa díbye ítsámeíhíjcyánáa tsúúca llééhowávú wajtsíjucóomé Conéerío walló múnáa díbye Ijcyaja díllomé péhijcyáme. ¹⁸ Aaméhjáa dílló tééjari díbye Ijcyáhajchíjyú.

¹⁹ Aabéhjáa tééné íjtsaméiyíyéi Ijcyánáa tsiíñe Píívyéébe Apííchó néé dííbyeke:

—Pápihchúúmeva uke nehcohi. ²⁰ Diityémá peeco iná néétuubére. Muurá oore ó wallóo diityéké díéllevu.

²¹ Ahdújucóhjáa díbye diityé éllevu ipyééne nééneé:

—¿A oke ámuha ménehcohi? ¿Aca muhdú néénéllíi ímichi ámuha metsáa taéllevu?

²² Áánéllíihyéhjáa nééme dííbyeke:

—Ihdyu muha metsáa tsodáhómú aveyéjuube Conéerío ímiáábé Píívyéébe ímillédú icyahíjcyáábeke ámuha múnáa jodíómú ímí ítsúcunúhíjcyabe nééjuri. Dííbyekéváa níjkyéjé múnáajpi néé dííbye jávú u pééne dííbyema u íhgyúvaki.

²³ Ehdúhjáa dítye néénéllíi Péédoro diityéké néé dítyéi icyúva tépejco tétsii. Átsihdyúhjáa botsíi tsíjcyoojé diityémá péébeke tsaate cahcújtso múnáa nahbénúhi.

²⁴ Aaméhjáa tsíjyú úújeté Tsetsaréavu eenéne Conéerío íhyájkímuma íñahbévajtéke ípiúvámema dííbyeke téhmehíjcyátsihvu. ²⁵ Aanéhjáa Péédoro dííbye jávú ááhívéiyóné íhdéré íjchívyéíñúne dííbye úmíwávú mímóúúvetéébe dííbyeke idyúúrvaki. ²⁶ Áronáacáhjáa Péédoro dííbyeke nééhií:

—Díjyocúúve. Muurá úhdure oo míamúnáajpi.

²⁷ Ehdúhjáa dííbyema íhgyúvaabéré tééj pañévú úcááveebe úújeté mítyane míamúnáa tétsihvu píhcyáávemedívu. ²⁸ Áámekéhjáa neébe:

—Amuúhaj, muurá ámuha méwaajácú tsá mújyú jodíómuube tsííñe íiñúji múnáajpiima íñahbévajcatsíñe dííbyé já pañévú úcáávéityuróne. Áronáa Píívyéébe oke néé tsaatéké átéréejtedí

o díllótuki. ²⁹ Ahdújuco muurá ñe o tsááne ‘tsiíjyu’ néétuubéré oke ámuha mepíúvánéllíihye. Aane ícyooca ó imíllé o wáájacúné muhdú néénéllí ímichi ámuha oke mepíúváne.

³⁰ Áánéllíihyéhjáa Conéerio nées díbyeke:

—Ícyoocáa cuuve íchihyi tahjyári májchótuube Píívyéébema o íhjuvahiíjcyáábedívú tsaapi óhdivu bóhówaavé ávyeta íwajyámú áchaúcunúúbe. Áánetu tsúuca mee píínéehójtíj coojívájucó. ³¹ Aabée oke néehíi: “Píívyéébe muurá lleebó díbyema u íhjuvahiíjcyáne. Téhdure ímí íjtsúcunúúbé ídáátsóméhjike u píáábohíjcyáne. ³² Áánéllíi walló tsaatéké Jóópévu ditye iújcuté Tsimóoke díbyere ‘Péédoro’ némeíbyeke. Téhulle muurá díbye tsijpi Tsimóó ‘mííhéné ímibájchoóbe’ némeíbye ja únéú úníuri íjcyájari. Aabe ihdyu óví itsáácooca úuma íhjuvahi.” ³³ Ehdúu oke díbye néénéllí díllelvu ó wallóó uke ditye iújcutéki. Aabe ihdyu tehdújuco u tsááne ímí tsame meíjcyá Píívyéébema. Aane ícyooca muha méimíllé Píívyéébé uke níwaavéné múúhake u úúballéne.

Péédoro Conéeríomuke úwaabóne

³⁴ Áánéllíihyéhjáa Péédoro néehíi:

—Ícyooca ihdyu ímiááné ó waajácú Píívyéébe pámeekéré tsahturé wájyune. ³⁵ Muurá tsiíñé iñújine múnáadítyú múhdumé díbye ímíllédú íjcyámeke ímí íjtsúcunúúbe. ³⁶ Muuráhjáa tsúúcajátújuco díbyere Píívyéébe muuha íjraéémú íhdéejtévuke néhíjcyáne tsaímíyé díbyema meíjcyáíñé uwááboju mééma íjcyaiñé páme Avyéjuubéré íjcyabe Jetsocríjtoj tééveri. ³⁷ Aane muurá ámuha páneere méwaajácú muhdúhjáa múúhá iñújí Gariréatu tene tújkevané éhné Jóááuvu iúwáábóne tsótsóhíjcyáne boonétu. ³⁸ Muuráhjáa Jetsóó Natsarée múnáajpi íjcyáábé pañévú Píívyéébe Ípííchó picyóó díbye téené íhnáhoori íbóhíitsohíjcyá naavéné túkevéjtsójú pañe íjcyame ícúbáhrámeíhíjcyámeke. Ehdúu muurá ímiáánéjuco díbye méénuhíjcyáne Píívyéébe díbyema íjcyánéllíihye. ³⁹ Aane muurá muha méwaajácú páneere muhdúhjáa díbye méénuhíjcyáne Jodéa iñújíríi, Jerotsarérii, íjcyane. Ááne boonétúu díbyeke líihyánúmé páwachékevu. ⁴⁰ Áróóbekée Píívyéébe 3 coojívatu tsiíñe íbóhíitsoóbeke bóhówajcáro múúhadívu. ⁴¹ Áronáacáa tsá pamévadívuré díbye bóhówáávetúne. Muuráhjáa ihdyu tsúúcajátújuco Píívyéébe múúhake díbyé uubállé muha meméénúímyeke méménúmedívuré bóhówááveébe. Áábemáa muurá muha mémajchóhi. ⁴² Áíjyúu múúhake níwááveíñuube muha meúwáábo ímiáájú pámeekéré míamúnáake. Áhduré

neebe muha meúúballe Píívyéébée dííbyeke néhdújuco pámeere dsíjivéjúcoóroméhjima muhdú ditye ícyahíjcyáné díbye ímíbájchoíñe. ⁴³ Téhduréhjáa muurá tsúúcajátújuco Píívyéébé ihjyú uuballe múnaa néhijcyáné dííbyeke cáhcújtsómé imítyuháñe ábájíívemeíñe. Ehdúhjáa neebe Péédoro.

Jodíómú íjcyátúmé pañévú Píívyéébé Apííchó úcaavéne

⁴⁴ Aabéhjáa íuwaábó pínéévénaa tsúúca Píívyéébé Apííchó úcaavé pámeere múhdumé díbye úwaabóné cáhcújtsómé pañévu.

⁴⁵ Ááneríhjáa imúnaa dííbyemáa péeme ullévenú jodíómú íjcyátúromé pañévú Píívyéébé Apííchó úcaáveneri. ⁴⁶ Aaméhjáa lleeúcunú Píívyéébeke ditye dúúruváné tsíjtyéhjí ihjyuháñe iwáájácútúrójúhjiri. ⁴⁷ Áámekéhjáa neebe Péédoro:

—Tsúúca muurá diityé pañe íjcyáné Píívyéébé Apííchó íñe mépañe íjcyadu. Áánéllíi tsúúca piivyétémé itsójtsótsámeíñe.

⁴⁸ Ehdúhjáa íñéene neebe ílluréjuco ditye itsójtsótsámeí dííbyedívú Jetsocríjto mémeri. Áábekéhjáa néeme díbyeí diityemá íjcyá tsuucájááneúvu.

11

Muhdú tene pájtyene Péédoro úúballéne

¹ Aanéhjáa Jodéari íjcyáné uwáábojtémá tsíjtye cahcújtso múnaa waajácújucoó jodíómú íjcyátúromé tsúúca Píívyéébé uwááboju cáhcujtsóne. ² Áánaacáhjáa Péédoro oomíjyucóó Jerot-saréevu. Áábedítúhjáa tsaate cahcújtso múnaa íjcyájúcoorómé íhdéené taúhbaju úraavyémé ihjyúvahíjcyáhi. ³ Aaméhjáa néé dííbyeke:

—¿Acáa íveekí memúnaa jodíómú íjcyátúmeke ááhíveebéré u péébe diityemá ú máchohíjcyáhi?

⁴ Áánéllíihyéhjáa úúbálleebe páneere ídyéjúcotu muhdúhjáa dííbyema tene pájtyene.

⁵ Neebéhjáapé:

—Muuráhjáa ihdyu Jóópéri o íjcyabe Píívyéébema o íhjúvahíjcyánáa óhdivu naavédú néene bóhówáávéné pañe ó ájtyumí wájyámúbácobádú néene téjtyóhjitú dóhjíváné cáámetu óhdivu níityene. ⁶ Áánevévu o úllévenúróne botsíi ímíñeúvú o ííteebe ó ájtyumí téené pañe pamévá iyámé doorátujte íjcyane. ⁷ Áámedívúu o íítehíjcyárónáa Píívyéébe oke néehíi: “Aatyédítýú bo tsaatéké líihíyánúmeke tsájtyéne didyoj.” ⁸ Árónáacáa o néehíi: “Tsáha, Ávyéjuúbej, tehdíi mújyú ehdííváméhjike o dóónejíi doorátujtéke.” ⁹ Áánéllíihyé oke neébe: “¿Íveekí doorátujtédívú ú mémenúné ímiáámé

íjcyámeke?” 10 Ehdúu oke pápihchúújyúvá díbye nééne boone piéhullévuré péene cáamevu. 11 Áané tujkéveríhjáa tsúúca o íjcyajávú wajtsíjucóomé pápihchúúmeva Tsetsaréatu dítye taéllevu wáloóme. 12 Áamemájucóo o péene Píívyéébé Apííchóré oke túkévéjtsóneri iná néétuubére. Áábemájucóo idyé íjtye 6-meva óóma úújeténé oke píúváábe jávu. 13 Aabée múúhakyé úúballé níjkyéji múnáajpíváa idyé dííbyedívú ihjyávú íbóhówáávéne dííbyeke nééneé: “Jóópévu tsaatéke wallo dítye íújcuté Tsimóoke dííbyere ‘Péédoro’ némeííbyeke. 14 Diibye ihdyu uke neé muhdú ámuha dihyájkímuma mewágóóóváyónetu mepájtyetéííne.” Ehdúu múúhakyé úúbáallebe. 15 Áané boonétúu díityéké o úwáábómé pañévú Píívyéébé Apííchó úcaavé éhnée mépañévú íucaavédu. 16 Téijyúu ó ítsaavé éhnée Ávyéjuube Jetsóó illu nééneé: “Ímiáánéjucóo Jóáa tsótsohíjcyané núpácyori. Áánetu ihdyu ámuhá pañévú Píívyéébé Apííchó úcááveéhi.” Ehdúu Jetsóó néene ó ítsaavé téénetu. 17 Muuráhjáa dííbyeke dítye cáhcújtsónéllí Píívyéébé Apííchó díityé pañévú úcaavé éhnée mépañévú íucaavédu. Ehdúu Píívyéébe íimíllédú méénune tehdu muhdú o méénúyónejíivari.

18 Ehdúhjáa Péédoro Jerotsaréeri íjcyané cahcújtso múnáake néénéllí tsáhájucóo iná dítye néétú dííbyeke. Aaméhjáa Píívyéébeke dúúruvámé néehíí:

—Píívyéébéhaca téhdure jodíómú íjcyátúrómeke wajyúhi. Muurá eene muhdúhjáa íicyahíjcyané ííhvéjtsóne ímiánejcúvú pajtyémé múijyú idsíjívéjucóóítyúne bóhí íújcuki. Ehdúhjáa néeme Jerotsaréeri íjcyané cahcújtso múnáa.

Ajtiokííari íjcyané cahcújtso múnáa

19 Muuráhjáa Ejtéébaúvuke dítye dsíjívétsóné boone téhdure tsíjtye cahcújtso múnáake ímityúné dáríivéme. Áánetúhjáa tsaate wáá Peníítsiávuu, ‘Chíípere’ némeííne caapáhovuu, Ajtiokííavuu, íjcyane. Aaméhjáa téhulle úwáábohíjcyá Críjtodítyú íjcyané úwááboju apáámyekéré imúnáa jodíómuke. Tsáháhjáa tsíjtyeke dítye úwáábohíjcyatúne. 20 Áronáacáhjáa tsíjtye Chííperétú tsáané cahcújtso múnáama Tsiréene múnáa Ajtiokííavu wájtsime úwaabóvá jodíómú íjcyátúrómeke. 21 Áamekéhjáa Píívyéébe píaabómé muhdú íicyahíjcyanéhíjí ííhvéjtsóne dííbyekéréjuco cáhcujtsóne.

22 Aanéhjáa Jerotsaréeri íjcyané cahcújtso múnáa iwáájácúne wallóó Benabéeke téhullévu. 23 Aabéhjáa téhullévú úújetéébe waajácú muhdú ímiááné Píívyéébe díityéké píaabóne. Ááneríhjáa mítyane ímíjyúúvebe díityéké túkévétsóhíjcyá

ditye ímíñeúvú Jetsóoke iúráávyeki. ²⁴ Ehdúhjáa diityéké neebe ímí Píívyéébe cáhcújtsóobeke dííbyé Apííchó túkévétsohíjcyaaábe. Aabéhjáa úwáábóneri tsijtye cáhcujtsóhi.

²⁵ Átsihdyúhjáa Táátsóvu peebe Tsáoró néhcovu. Áábekéhjáa téhullétú iújcújéébema tsiíñe óómimútsí Ajtiokííavu.

²⁶ Aamútsíhjáa tétsí cáhcújtsó múnáama tsáné pijcyábá íjcyamútsí úwáábohíjcyá diityéke. Áijyúhjáa botsíi cáhcújtsó múnáake dillómé 'Crijiánómudi' Crijtó uráávye múnáake.

²⁷ Áánáacáhjáa uwáábojtedítyú tsaate Píívyéébé ihjyú uubáalle múnáa íjcyame péé Jerotsaréetu Ajtiokííavu.

²⁸ Áamedítyúhjáa 'Agáábo' némeíbyé diityéj píñnévú íjyóúúvéne nées ájyaba íjcyaiñé ííñújiri Píívyéébé Apííchó túkévétsoñeri iwáájacúne. Ahdújucóhjáa tene íjcyane Cáráóódio ávyéjuube íjcyáijyu. ²⁹ Áánéliihyéhjáa Ajtiokííari íjcyáné cáhcújtsó múnáa íjtsámeí muhdú tsáápiitsa ipiááboiñé Jodéari íjcyané cáhcújtsó múnáake. ³⁰ Ahdújucóhjáa ditye méénune. Áánemáhjáa diityétsí Benabéemútsikye Tsáorómá wallóomé téhulle íjcyané cáhcújtsó múnáa túkévétsojté éllevu.

12

Jacóóboke illíhyánúne Péedoróké ditye cúvéhoojánúne

¹ Áijyúhjáa ávyéjuube Heróodé ímityúné dáriivé tsaate cáhcújtsó múnáake. ² Dííbyéhjáa muurá néesjuri Jóáá nahbe Jacóóboke lliihyánúmé icyáváájconeri. ³ Aanéhjáa ímí pajtyé imúnáa jodiómú Jetsóoke cáhcujtsótúmeke. Átsihdyúhjáa neebe Péedorókeréjuco ditye iékééveki. Ehdúhjáa meenúme pajtyété wañéhjí pañe óórityúne pááá máchoméíhíjcyáijyu.

⁴ Áábekéhjáa icyúvéhoojánúúbedívú téhmétsoobe tsodáhómú 16-meva íjcyámeke ditye ityéhme píñnéehójsímevátáhjidi. Áánemáhjáa íjtsámeíbyé téené pajtyétavú íjchívyétsóóbedívú iúújétsoiñé tsíjtyeke ditye muhdú íñéekií. ⁵ Áábé hallúvúhjáa cáhcújtsó múnáa piáábó táúmeíhíjcyá Píívyéébeke.

Píívyéébe Péedoróké cúvéhóójatu íjchívyetsóne

⁶ Aanéhjáa tsitsíívevu dííbye Heróodé dííbyedívú tsíjtyeke úújétsóíyo péjco cúwaabe panéjcuvaácutu úwááñéhityu tsodáhomútsidítyú dóhjívaábe. Áánetúhjáa tsijtye imyéénuhíjcyádú téhme péjcové tééjá lleehówa. ⁷ Áronáacáhjáa níjkyéji múnáajpi dííbyedívú úújétsóbedítyú peete cádiúcunú páneere teene cúvéhóójá pañe. Aabéhjáa dííbyeke cávíhyiñú 'muúbe, dájkyé' néesbere. Ehdúhjáa dííbye néenemáyé úwááñehi córííveíñú dííbyé hótíjkejícutu. ⁸ Áábekéhjáa

neebe dibye íwajyámúúné ímíbájkímyeíñe íjtyúhápaajínevu iújcámeiki. Ahdújucóhjáa ímíbájkímyeííbyeke neébe:

—Ayúwa díwajyámú hállúejávú dávoóveíñúne dica tadyéjurij.

⁹ Ahdújucóhjáa díbye déjutu péébe íjtsúcunú ímiááne íjcyátúneúvúdu. Íjtsúcunúúbéhjáa naavédú néénere ííténé pañe íájtyumíne. ¹⁰ Áronáacáhjáa tsúuca pajtyémútsí tujkénúetsíi, hallúvúetsíi, téhmehíjcyámútsikye. Átsihdyúhjáa úújetémútsí ulléjijtóvuréjuco meíjchívyéné lleehówa úwáñewáánetu meénúmeíwavu. Aawáhjáa iiye diityétsima páyúúvénetu íjchívyemútsí tsamútsí peerá teene ulléjijtori diibye níjkyéji múnáájpiíma. Aabéhjáa tétsihdyu ílluréjuco dííbyedítýú pééneé.

¹¹ Átsihvúhjáa botsíi ímiááne íjcyane iwáájácúne neébe:

—¿Aca muhdú íñe ímiááne Píivyéébe níjkyéji múnáájpiikye taéllevu wallóo oke dibye ipájtyetétso Heróodé hójtsí pañétu? Áhdure oke pájtyetétsoobe tamúnaa íjcyarómé oke ímillédú meénúíyónetu.

¹² Ehdúhjáa nééneri íjtsámeííbyéré péé Jóáa dííbyere ‘Máácoó’ némeííbyej tsiiju Maaría jávu. Áijyúhjáa tééjavu cahcújtso múnáa ipíhcyáávéne Píivyéébema ihjyúvahíjcyáhi. ¹³ Áánáacáhjáa llééhówatu áachí éhnéjcutu díllóhíjcyaae diityéke. Áánélliihyéhjáa bádsíjcaja ‘Róodeé’ némeíllé íjchívyeíñúne úújeté múha íjcyane iwáájácuki. ¹⁴ Aalléhjáa Péedorój ké illéébóne mítyane ímjyuuvéhi. Áánemáhjáa dííbyekéi pááyúcútulléré íícúí tsiíñe íóómíñe úúbálleté diityéke. ¹⁵ Áronáacáhjáa díílleke népejtsóme:

—Íllurébá ú meívatéhi. Tsáháubá diibye íjcyatúne. Níjkyéji múnáájpiyéubá dííbyé uubállema tsáábeke ú néehíi.

¹⁶ Áánáacáhjáa Péedoro éhniíñevúré díllóhíjcyá llééhówatu. Áábekéhjáa botsíi ipááyúcúúbedi mítyane ullévenúme. ¹⁷ Áámekéhjáa íhyójtíriyé neebe ditye cúúvéhulléré íjcyaki. Átsihdyúhjáa úúbállebe diityéké muhdú Píivyéébe dííbyeke cúvéhóójatu íjchívyetsóne. Átsihdyúhjáa neebe diityéke:

—Aane tsáma méúúballeco Jacóóboka tsijtye cahcújtso múnáama.

Ehdúhjáa íñéene tsiéllévuréjuco dibye pééne diityédítýu.

¹⁸ Aanéhjáa tsítsíívevu tsodáhómú eenéé dííbyeke téhmehíjcyámé úvánujcátsí múhdutú kiávú dibye pééneri. ¹⁹ Ááme éllévúhjáa diibye Heróodé wallóo tsaatéké ditye teene cúvehóójá íúújeté dííbyeke. Aaméhjáa ájtyúmítúnéllii ímíñeúvú diitye tehme múnáake idíllóróne ílluréjuco dibye

lííhyánutsóné diityédívu. Áanemáhjáa teene Jodéa iinújitu peebe Tsetsaréavu.

Heróóde dsíjivéne

²⁰ Aabéhjáa tsaríllehíjcyá Tííróma Tsidóo coomícyu múnáake. Ároméhjáa dííbyé iinújíturé majcho iúcu híjcyánéllii imíllé díbye diityémá ímíjyuuvéne. Áanélliihyéhjáa tsaméhjí ímíñeúvú ipítýácójcatsíñe péé dííbyé piááboobe Bárájo éllevu. Áábekéhjáa néeme díbye Heróódeke iñéé díbye diityémá ímíjyúúveki. Aanéhjáa ímí íjtsúcunúnéllii neetéébé dííbyeke díbye diityémá ímíjyúúveki. ²¹ Áanélliihyéhjáa diityéké ééveebe kéjcoojí diityémá íhhyúvaíñe. Ájcoojíhjáa úújetédú íavyéjú wajyámuvu iúcaávéne íavyéjú ijayáwá hallúvú ácuúveebe diityémá íhhyúvaki. ²² Ááneréjucóhjáa tsaate kéévánécoba nééneé:

—Aabye muurá eene íhhyúvaabéubá tsá míamúnáajpi íjcyatúne. ¡Píívyééberéubá dííbye! ²³ Ehdúhjáa dítye néénemáyé níjkyéji múnáajpi Heróódeke baavu íjcaáyóóbeke chémetsóhi. Aabéhjáa ílluréjuco dsíjivéné iúúvaténeri. Ehdúhjáa dííbyeke pajtyéné íveekí Píívyéébeke ávyéjújtsotúmé míamúnaa dííbyekéré ávyéjújtsóné ímí díbye íjtsúcunúné déjúcotu.

²⁴ Áíjyúhjáa Píívyéébé uwááboju éhniíñevu tsújaavé pahúlleva múnáadívu.

²⁵ Áánetúhjáa Benabéemútsí Tsáorómá oomíjyucóo Ajtiokííavu tétsí cahcújtso múnáa Jerotsaréeri íjcyané cahcújtso múnáake piáábóne dsíídsidívú diityéké íajcújétsihdyu. Aamútsíhjáa tsajtyé Jóááke dííbyere ‘Máácoó’ némeííbyeke.

13

Benabéemútsí Tsáorómá uwáábótújkenúne

¹ Áíjyúhjáa Ajtiokííari íjcyané cahcújtso múnáama íjcyámé Píívyéébé íhhyú uwáábojte ílluúme: Dííbye Benabéee, Tsimóo dííbyere ‘Cúúvéébeé’ némeííbyee, Tsiréene múnáajpi Róótsioo, Manaéé Gariréa iinújí avyéjuube íjcyaabéhjáa Heróódema tsaijyú píívyéébee, Tsáoroo, éhdume. Áámedítýúhjáa tsaate úwáábohíjcyá Jetsóoke cáhcújtsótúmeke. Áánetúhjáa tsijtye úwáábohíjcyá tsúúca dííbyeke cáhcújtsómeke. ² Aaméhjáa tsájcoojí májchotúmé Píívyéébeke dúúrúvámeke dííbyé Apííchó néehí:

—Óóma mémeménú Benabéemútsikye Tsáorómá tsúúcajátújucóo diityétsidyítýú o íjtsámeíñé wákimyéí diityétsí imyéénuki.

³ Ahdújucóhjáa diityétsí hallúvú íhyótsine ipícyóóne ditye táumeíñé piáábó Píívyéébe. Átsihdyúhjáa ipítýajcómútsikye íllurjúco ditye wáalloone.

Benabémútsí Chíiperéri úwaabóne

⁴ Aamútsíhjáa Píívyéébé Apííchó túkévéjtsóneri péé Tsereóótsiávu. Átsihdyúhjáa tsahííyí peemútsí ‘Chíipere’ némeíñé caapáhovu. ⁵ Aamútsíhjáa ‘Tsaramína’ némeí mujcóvú úújetémútsí úwaabójucóó Píívyéébé ihjyu imúnaa jodíómú pihcyáávejáané pañévu. Áamútsímáhjáa ipiááboobe Jóaa péé dííbyere ‘Máácoo’ némeííbye.

⁶ Aaméhjáa teene caapáhori péhijcyámé Páápó coomívú úújetémé tétsii ájtyumí tsaapi imúnáajpi Bajetsóoke apíichoobe íjcyáábeke. Diibyéhjáa íllure íállíñe nehíjcyá Píívyéébé icyánéjcu uubállé imyéénuhíjcyáne. ⁷ Aabéhjáa icyahíjcyá ávyéjuube Tsééjio Páorómá ímí dííbyema íñáhbévácatsíhíjcyánéllíihye. Diibyéhjáa ávyéjuube píuvá Benabémútsikye Píívyéébé uwááboju illéébúacuné ímíllenéllíihye. ⁸ Aamútsíhjáa dííbyeke úwáábórónáa diibye apíichoobe dííbyere ‘Eriíma’ némeííbyé tsá ímííletú díbye cáhcujtsóné Píívyéébé ihjyu. Áánemáhjáa íllure téénetu bóíjcyuube dííbyeke. ⁹ Áánéllíihyéhjáa Tsáoro dííbyere Páávoró íjcyáábé pañe Píívyéébé Apííchó íjcyaae dííbyedívú ííténe néehíí:

—Muúbej, uu muurá állíu múnáajpi Naavénéj tsíméné u íjcyaae átéréepi. ¹⁰ Aabe ¿mújyúikyé ú íhvétee eene Ávyéjúúbedítýú íjcyané uwááboju ímíáájú u tútávátsohíjcyánetu? ¹¹ Ahdícýane icyooca Píívyéébere nééjuri tsáhájucó u hállúváityúne. Ehdúhjáa díbye néénemáyé tsáhájucó díbye állúvatúne. Áánemáhjáa tsaatéké neebe ditye itsájtye dííbyeke. ¹² Aanéhjáa ávyéjuube Tsééjio Páoro íajtyúmíne íllurjúco cáhcujtsóné Píívyéébeke.

Páávorómútsi Ajtiokííari

¹³ Átsihdyúhjáa Páávoró íñáhbénujtsésima Páápótu péé tsahííyí Pajpííríá íñújírí íjcyacóómí Pééjévuú. Áamútsídítýúhjáa tétsihdyu Jóaa oomí Jerotsaréevu. ¹⁴ Áané boonéhjáa íyéjucó péémutsi úújeté Ajtiokííavu Pítsíídiá íñújírí íjcyácoomívu. Aamútsíhjáa téhulle wáyéévejcóójí íjcyamútsí péé imúnáa pihcyáávejávu. ¹⁵ Áánáacáhjáa tééjá avyéjunte Píívyéébé ihjyu íéévene iníjkevádú néé tsaatéké ditye idíílo dityétsí íhjúváiíhajchííjyu. Áánéllíihyéhjáa nééme diityétsikye:

—¿Ava tsá ámuhtsidi tsané túkevájtsóju íjcyatú múúhake ámuhtsi menééiyóne? Tenéva íjcyáhajchíí múúhake mene.

16 Áánélliihyéhjáa diibye Páávoró íjyócuúvéne íhyójtširi néé ditye cúúvéhulléré íjcyaki. Átsihdyúhjáa neebe diityéke:

—Ámuúha tamúnaa íjraéemuj, cáhawáá ímíñeúvú melleebúcunu ámuúhake o nééíñe íñe múhdumé Píivýéébeke ámuha maávyejúúllémeke. 17 Muuráhjáa méíhdé múnáaúvú Píivýéébé idyé íjcyabe ihñéjté Ejíhtó iñújiri íjcyámeke líyaatétsó diityékée íñéhdújuco. Áámekéhjáa muurá íhnháhoori íjchívýétsoobe téené iñújitu. 18 Aaméhjáa

múhdurá ícyahíjcyáronéhjí íáábúcúne diityéké píáábohíjcyabe panévaturé 40 píjcyá hajchótá ditye íñeubará píivýétúné iñújiri íjcyácoóca. 19 Ááné boonéhjáa Canaáá iñújivúréjuco

péemeke idyé dibye píáábónej téeveriyé táhjahíjcyámé 7 coomíva múnaa téené iñújiri íjcyámeke. Diityékéhjáa íboáyóné boone íiyéjuco ditye cáávácuhíjcyané diityé iñújine. Ehdúhjáa muurá méenuhíjcyámé Píivýéébé píááboríye. 20 Áámekéhjáa

túkévétsohíjcyabe ímítýúnéhjí ímíbájcho múnáaj téeveri 450 píjcyá hajchótá íhjúu uubáalle múnáajpi Tsamoééréjuco íjcyájcoojívu. 21 Aaméhjáa idyé táumeí Píivýéébeke dibye

ímyéménu tsáápiikye diityé avyéjuube íjcyáííbyeke dibye diityéké itýúkévéjtsoki. Ahdújucóhjáa dibye mémenúné

‘Bejamí’ némeíñe dohjíba múnáajpi Tsíí hajchi Tsaóoke dibye íjcyá avyéjuube 40 píjcyá hajchóta. 22 Áábekéhjáa

íjchívýétsóné boone Dabíikyéréjuco dibye tsiíñe pícyoone diityé avyéjuube dibye íjcyaki. Dííbyedítýúhjáa muurá neebe: “Ópée o tújkevéléébeke ó ájtyumí Itsaíí hajchi Dabíikye.”

23 Diibýéhjáa muurá Dabííj tsiiménémúháábedítýú Píivýéébe meménú Jetsóoke mee íjraéémuma pámé Pájtyetétsoobe íjcyáábeke tsúúcajátújucóhjáa íñéhdújuco. 24 Áábé íhdéhjáa

Jóáa úwáábohíjcyá memúnaa íjraéémuke. Aabéhjáa nehíjcyá ímítýú ícyahíjcyánéhjí íhvéjtsóne ditye ímíánejcúvuréjuco ípájtyéne ílluréjuco itsójtsótsámeíki. 25 Aabéhjáa teene íuwaábó níjkévaríjyuco íjcyabe néehí: “Tsá muurá o íjcyatú eene ámuha méítsúcunúhíjcyáabe. Táhboonétú íhdyu úwáábóííbye. Áábeke muurá tsá íjtyúhápáájíubaré o tácoríúcuítýuróne.”

26 Ehdúhjáa íñétsihdyu Páávoró néehí:

—Ámuúha, Aavaráaúvúj tsiiménémúháábema múhdumé tsíjtye múnaa Píivýéébeke cáhcujtsómej, muurá pajtyété úwááboju méwáábyuta. 27 Muuráhjáa Jerotsaréeri

íjcyame memúnaa íavýéjútémáyé tsá wáájácutú diibýéjuco Mepájtyetétsoobe Jetsóo íjcyane ténevá wáyeéévéjcoojívadúné Píivýéébé íhjúu uubáalle múnáá úwááboju dííbyedítýú íhjuváné éévehíjcyaróme. Aamée muurá íllure ícúbahrá

dííbyedi tsúúcajátújuco tene dííbyedítú nemeídyújuco.
 28 Tsáháturóhjáa íiné imítúné dibye méénutú téené hallútú
 ditye dííbyeke lííhyanúiyóne. Áronáacáhjáa néeme Piráátóke
 dibye illííhyanútso dííbyedívu. 29 Ehdúhjáa dííbyedítú
 tene cáátúnúmeídyújuco ditye méénune dííbyeke. Áábeúvú
 íitémehóhjáa tsíjtyeréjuco páwachéketu íníítyétsóne cúúune.
 30 Áróobekée muurá Píívyéébere bóhítsóhi. 31 Aabéhjáa
 píváiyúvá bóhówáávehíjcyá Gariréatúhjáa Jerotsaréevu
 dííbyema péhíjcyámedívu. Aame muurá íñe úúbállehíjcyá
 míamúnáake dííbyedítú.

32 Aane íñe ámúhake muha méúúbállehíjcyá ímíá uwááboju
 tsúúcajátújucóhjáa méíhdé múnáaúvuke úúbállémeíhijcyáne.
 33 Muuráhjáa meke diityéúvúj tsíménémúháábeke íñéhdújuco
 Píívyéébe bóhítsóné Jetsóoke. Muurá Tsááamóháámitu
 nééneé: “U Hájchíwu u íjcyáábeke uke ó bóhítsóhi.”
 34 Ehdúhjáa Píívyéébe néé dííbyeke íbóhítsóíñé dííbyej pi
 ícúbáhrámeítuyuki. Áhdure idyé tsiíñe neébe: “Ámúhake ó
 píááboó panévaturé Dabíúvukée o néhdújuco.” 35 Téhdure
 idyé tsiíñe Tsááamóháámitu nééneé: “U íjcyátúcoocájííva
 néhi díícúve múnáajpi íjcyáábej pi toócuúhi.” 36 Aanéhjáa
 muurá diibye Dabíúvuke Píívyéébe íñéhdújuco ímí
 ícúvehíjcyáné míamúnáake dibye íjcyáijyu íjcyámeke. Aabéhjáa
 muurá dsíjívéébeke cááníúvú úníutu ditye cúúúúbej pi
 ícúbáhrámeíhi. 37 Áánetúu Jetsóoke Píívyéébe bóhítsóóbej
 pi tsá ícúbáhrámeítúne. 38 Aane ihdyu ámuha tamúnaa
 méwaajácúiyá diibyeé dsíjívénej téeveri tsúúca pámeere
 míamúnáa imítuyaháñé Píívyéébe ábájíívéné uwááboju. 39 Aane
 muurá íñe múhdumé dííbyeke cáhcújtsómé imítuyaháñé tsúúca
 ábájíívemeíhi. Áánetu teene cáhcújtsotúmé Píívyéébéhjáa
 Moitsééúvuj téeveri méénúné taúhbjúré úráávyehíjcyámé
 imítuyaháñé tsá ábájíívemeítúne. 40 Ahdícyane téííbúwá
 méíjcyaco. Ámúhake pajtyedííñé éhnéhjáa Píívyéébé ihjyú
 uubálle múnáa íllu nééneé:

41 Ámuúhaj, múúnedi íllure úúhívatéhijcyámej, wa ihdyu
 méwágóóóvecoj. Muurá íhtsútuube Píívyéébe o íjcyaaabe
 panévare o méénune tsaate ámúhake úúbálléjúcooróné
 tsá ámuha mecáhcútsohíjcyatúne.

42 Ehdúhjáa Páávoru pihcyáávéj páñévú úwáábóné tsu-
 jáávevu tsaate dííbyeke néé tsiíñe dibye wáyeéévejcóójí it-
 sáane íúwááboki. 43 Áánemáhjáa diityétsima nahbévahíjcyámé
 Píívyéébeke ímí úráávyehíjcyámé jodíómmu, tsijtye jodíómú

Íjcyátúmedítuu, Íjcyame. Áamekéhjáa túkévétsohíjcyamútsí Jetsóodítú Íjcyané uwááboju dityétsí úwaabóné ímí diityéké búuuvémé diityétsikye náhbévameke. Aamútsíhjáa nehíjcyá diityéké Píívyéébe piáábori ímí ditye iúráávye dííbyeke.

⁴⁴ Átsihdyúhjáa tsííñé tsemáánaréjuco déjúcóóvéneri wáyeeévejcóójí illúhwu pácoomí múnáaré dóbééverá Píívyéébe uwááboju illéébúacunúki. ⁴⁵ Ááneríhjáa avyéjujte mítyane íñómíutááváne Páávoródítú ihjúvá dííbyé uwáábó icyátúhtsónema. ⁴⁶ Áamekéhjáa núhnévéumútsíyé diibye Páávorómá Benabéemútsí nééhií:

—Muurá ihdyu tehjújucooro íñe Píívyéébe uwááboju Jetsóodítú Íjcyane mee jodíómudítú úwááboméí tujkénújucooróné tsá ámuha meímíletú mecáhcújtsóne meímíbaavyéné mújyú medsíjivéjúcóóityúne bóhí ámuha meújcuiki. Áánéllíi muhcsi mepéé jodíómú Íjcyátúme éllevu diityékeréjuco muhcsi meúwááboki. ⁴⁷ Muurá Píívyéébe íhjúu uubáalle múnáj tééveri nééhií:

Ukée ó picyóó peetédu u néébedítú pajtyété uwááboju itsújááve pámeere ííñújiri Íjcyané míamúnáadívu.

⁴⁸ Ehdúhjáa dityétsí néeneri jodíómú Íjcyatúme ímíjyuuvéhi. Aaméhjáa nehíjcyá Jetsóodítú Íjcyané uwááboju ímiááné Íjcyane. Áánemáhjáa cáhcujtsómé eené múhdumé mújyú ídsíjivéityúne bóhí iújcúíñejcúvuréjuco pájtyeme. ⁴⁹ Ehdúhjáa téené ííñújiri úwááboméíñe Ávyéjúúbedítú Íjcyané uwááboju. ⁵⁰ Áronáacáhjáa pihcyáávéjá túkévéjtsojtémá íhtsutúme Íjcyané walléemú néé técoomí avyéjujtéké diityémá tsaméhjí íjchívyétso diityétsikye tétsihdyu. Ahdújucóhjáa ditye íjchívyetsóné diityétsikye téené ííñújitu páhduvaré idyáráívémútsikye. ⁵¹ Áánéllíihyéhjáa ílluréjuco dityétsí diityédívú íjtyúhááñe ííñú ipíchóújcóne péene Icóónióvu. ⁵² Áronáacáhjáa ihdyu tétsíi múnáa múhdumé tsúúca Jetsóoke cáhcújtsómé pañe Píívyéébe Apííchó Íjcyame mítyane ímíjyuuvéhi.

14

Páávorómútsí Benabéema Icóóníori

¹ Aamútsíhjáa Páávorómútsí Benabéema teene Icóóníori Íjcyané pihcyáávéjá pañévú úwáábohíjcyané mítyame cáhcujtsó ímúnáa jodíómu. Áhduréhjáa tsíjtye múnáa Íjcyarómé cáhcujtsóhi. ² Áronáacáhjáa tsaate jodíómú cáhcújtsotúme bóijcyú jodíómú Íjcyatúmeke ditye icyáhcújtsótuki. Aaméhjáa ditye néhdújuco tsaríllehíjcyané cahcújtsó múnáake. ³ Ároné pañéhjáa tsúúcajái tétsíi Íjcyamútsí úwáábohíjcyá Píívyéébedívú

icyátsípáávéne íínerí núhnévé tumútsi. Áámútsikyéhjáa píááboobe dííbyé ihnáhoori dityétsí meénúráityúronéhji imyéénuki. ⁴ Áánáacáhjáa técoomí múnaa ílluréjuco dówaavéne. Tsaatéhjáa pajtyé uwáábojté icyánejcúvu. Áánetúhjáa tsijtye coévá cáhcújtsótúmema. ⁵ Áánélliihyéhjáa jodíómuu, tsijtye jodíómú íjcyátúmee, íjcyame íavyéjútémá pítyácójcatsí diityétsikye páhduváré idyáíívé mútsikye néwayúúnevu íáámuíñe. ⁶ Aanéhjáa iwáájácúne úmívamútsí Ricaóóniá íiñújivu. Aamútsíhjáa úwáábohíjcyá téené íiñújiri Ríítaraa, Déébeé, íjcyácoomícyuri. ⁷ Téhduréhjáa úwáábohíjcyamútsí hállúcuri íjcyámeke.

Páávoróké néwayúúnevu ditye áámune

⁸ Aanéhjáa Ríítararí íjcyabe tsaapi itsíímávámeítsihdyújuco úllétuúbe. ⁹ Aabéhjáa lleebúcunúhijcyá Páávoró úwaabóne. Áábekéhjáa Páávoró íájtyúmíne waajácú dibye ímiáané cáhcujtsóné Píívyéébe dííbyeke ímíjpyetétsoíñe. ¹⁰ Áánélliihyéhjáa neebe dííbyeke:

—Díjyocúúve. Ahdújucóhjáa íjyócúúvé nemáyé dibye úllene.

¹¹ Ááneríhjáa teene Ricaóóniá íiñúji múnaa íúllévenúne néé íhjúríí:

—íPíívyéébe mútsíhya íñe méhdivu níityé míamúnáajtétsidívú ípívyéévéne ma!

¹² Ehdúhjáa íñééne Benabéeke meménúme ‘Jóópíte’ némeíñe mícúruwake icyáání vahíjcyáabe déjutu. Áánetúhjáa Páávoróké meménúme tsijpi ‘Meecóório’ némeíñe mícúruwa déjutu ímichi dibye íhjúv ahíjcyánéllííhye. ¹³ Áíjyúhjáa diibye ‘Jóópíte’ némeíñe mícúruwake cáání vahíjcyabe llúuváábé duurúvaja técoomí lleehówá úníuriye. Aabéhjáa tsivá ócájimútsikye wajcóháñetu ícyáávétsómútsikye. Áámútsikyéhjáa tsaméhjí ímíllará íllííhyanúne téeneri Páávorómútsikye íícúveki. ¹⁴ Aanéhjáa iwáájácúne íwajyámúúne dówaríjcyómeímútsí tsarí ehdu ditye meénúiyóné diityétsikye pájtyénéllííhye.

¹⁵ Áánemáhjáa íícúí diityé éllevu ípyééne neemútsi:

—¿Aca íveekí ámuha ehdu mémeenúhi? Áánerá ámuhádúré muhtsi míamúnáajtétsi. Aamútsí muurá íñe ámuha éllevu muhtsi metsáá ámuhakye meúwáábo ehdu nénehjí ámuha meúráávye híjcyané meíhvéjtsóne Píívyéébe kéréjuco ámuha meúráávye páneeréé íévéhóowari íjcyánéhjíma ííñúji tééjí hallurí íjcyáméhjí májuco núj pácyó pañe íjcyámeke ípívyéjtsóobeke. Diibye íhdyu meke bohíívú ajcúhi. ¹⁶ Dííbyeréé muurá éjyúúvú míamúnáake íhvejtsómé ícyahíjcyá ímíllédu.

17 Áronáacáa íhnáhoovu diityéké úújétsoobe panévatúré diityéké ipíáábóneri. Díbyere muurá méema níjyáhañe állétsóneri mebájtsoháñe tsaímíyé píivyene meóóvéne méicyahíjcyá tsaímijyúúre.

18 Ehdúhjáa dityétsí néerónáa imíllerómé diityétsikye íícuvéné ócájimútsikye icyóvájtsóneri. Áronemáhjáa íhvejtsóme.

19 Áanáacáhjáa tétsihvu wajtsímé tsijtye jodíómú Ajtiokííaa, Icóónioo, íjcyácoomícyutu tsáámeé. Aaméhjáa diityétsí hallúvú diityéké állívánéllii Páávoróké aamúmé néwayúúnevu. Áábekéhjáa ‘tsúúca dsíjíveébe’ íñéene lliúcuíñúmé técoomítyú ííwávuú.

20 Áábé hallúvúhjáa tétsíí cahcújtso múnáa mícaaverónáa iácúúvéne tsiíñe peebe diityémá técoomívu. Ááné tsiíjyúhjáa Déébévuréjuco dityétsí pééneé.

21 Aamútsíhjyáa téhulle úwaabóné mítyame cáhcujtsóhi. Átsihdyúhjáa óómimútsí úwáábomútsíyé Ríítaraa, Icóónioo, Ajtiokííaa, éhdú coomívari íjcyáné cahcújtso múnáake.

22 Diityékéhjáa tsápítsohíjcyamútsí ditye ímíñeúvú iúráávye Jetsóoke icyáhcujsóne. Áhduréhjáa nehíjcyamútsí diityéké ímiáánéjuco mítyane meícúbáhrámeíñe níjcautu meúcaavéné Píívyéébe avyéjuvu.

23 Téjyúhjáa meménuhíjcyamútsí pacóómivári íjcyáné cahcújtso múnáa túkevjtsojte íjcyáímyeke. Ááné boonéhjáa tsaméhjí májchotúmé Píívyéébe ma ihjyúvá díbyeréjuco diityéké ityúkévjtsoke.

Páávorómútsí Ajtiokííavu óómiñe

24 Aamútsíhjyáa Pitsíídiá íñújitu péémutsi úújeté Pajpííriá íñújivu.

25 Aamútsíhjyáa Pééjéri iúwáábohíjcyátsihdyu idyé péé Atááriá coomívu.

26 Átsihdyúhjáa íwákímyéí iníjkévátsihdyu tsahíiyíyjuco dityétsí óómiñe Ajtiokííavu, tétsihdyúu teene Píívyéébe wákímyéivu diityétsikye ditye wállótsihvu.

27 Aamútsíhjyáa cahcújtso múnáake úúballé muhdú Píívyéébe diityétsikye panévatúré píáábohíjcyáne. Áhduréhjáa úúballémútsí díbye píáábóneri jodíómú íjcyáturómé cáhcujtsóné Jetsóodítyú íjcyáné uwááboju.

28 Áamemáhjáa tsúcájá íjcyamútsi.

15

Jerotsarévu ditye dóbeevéne

¹ Ájyúhjáa tsaate Jodéa íñújitu teene Ajtiokííavu pééme tétsíí cahcújtso múnáake úwáábohíjcyá Moitsééúvú uwááboju néhdu kíhdyahírótsámeityúmé pájtyetéityúne. ² Ááneríhjyáa diityémá Páávorómútsí táhjajcatsíhi. Ááné boonétúhjáa tsamééréjuco

cahcújtso múnaa íhgyúvájcatsíñe dityétsí Jerotsaréevu tsaatémá ipyéene idyé íihgyúva téeneri técoomí cahcújtso múnaá túkevétsojtémá uwáábojte íjcyámema.

³ Aaméhjáa péeme pajtyé Peníitsiámá Tsamáaría íñújjícutu. Aaméhjáa úúballé imúnaake jodíómú íjcyatúmé Píívyéébeke cáhcujtsóné muhdú íicyahíjcyanéjji íhvéjtsónema. Ááneríhgyáa tétsí cahcújtso múnaa mítyane ímíjyuuvéhi.

⁴ Aaméhjáa Jerotsaréevu úújetémeke tétsí cahcújtso múnaa tsaímíyé waatsúcúpejtsóhi. Áámekéhjáa úúballémé páneere muhdú Píívyéébe diityéké píáábohíjcyané panévatúre.

⁵ Áíjyúhjáa tsaate paritséomudítú tsúuca Críjtoke cáhcújtsorómé nééhií:

—Múu eene jodíómú íjcyatúmé cáhcújtsómedívú ikíhdyahírótsóne táuhbá ditye Moitséeúvú uwááboju íúráávyeki.

⁶ Áánéllíihyéhjáa páneere uwáábojtémá túkevétsojte dóbeevé téeneri íihgyúvaki. ⁷ Aaméhjáa mítyane téeneri táhjácatsíñe níjcautu Péédoro íjyóúúvéne nééhií:

—Ámuúha táñahbému, muurá ámuha méwajácú tsúúcajátújucóhjáa oke Píívyéébe ámuhadítú imyéménúúbeke pícyoone o úúballéhíjcyá ímíáájú pajtyéteju jodíómú íjcyatúróméke ditye téhdure icyáhíjcyátsoki. ⁸ Aabée muurá Píívyéébe íná túhúúllétuube téhdure diityé pañévú pícyóó Íapííchó mépañévúu ipícyohdu. Ááneríi úújetsoobe téhdure diityéké iwájyune. ⁹ Áámekée ímíbájchoobe Críjtoke ditye cáhcújtsónéllíi muhdúhjáa meke ímíbajchódu. ¹⁰ Ehdúu Píívyéébe diityéké ímíbajchó Críjtoke ditye cáhcújtsónéllíihye. Áámeke ¿íveekí ámuha méimíllé íllure metúhujtsóné méíhdé múnaaúvúu íjcyarómé ímí úráávyehíjcyánejjíva ditye íúráávyé Moitséeúvú uwááboju, pane meíjcyarómé tene néhdu meíjcyáíyónejjivari? ¹¹ Aame muurá tsaméhjí diityémá tsúuca mépájtyetéjucóó apááñéré Críjtóo méhdi ídáátsóvéne mééma méénune mecáhcújtsónéllíihye. Tsá ínehjí meméénúneri mepájtyetétúne.

¹² Ehdúhjáa Péédoro néénéllíi cúúvéhulléréjuco ditye lléébúacuné Páávorómútsí úúballéné muhdúhjáa Píívyéébe méénúraítúronéhjí diityétsij téeveri méénuhíjcyané jodíómú íjcyatúrómé pañe. ¹³⁻¹⁴ Aamútsíhgyáa íhveténé Boone Jacóóboréjuco nééneé:

—Ámuúha táñahbému, cáhawáa idyé táicyanéjcutu ámuhákye o néé peíyene Tsimóo Péédoro meke úúballéjucóóné muhdúhjáa Píívyéébe téhdure jodíómú íjcyatúrómédvú íuwááboju úújetétsóné múhdumé teene cáhcujtsómé dííbyeéjté

íjcyaki. ¹⁵ Muuráhjáa dííbyé ihjyú uubálle múnaa cáátunúné illu nééhií:

¹⁶⁻¹⁷ Bóónétu tsiíñe ó tsaá Dabíiúvú avyéjúu tútávaavéné dííbyéj tsíiménémúháábemáyéjuco o ímíbájcho téénetu pámeere míamúnaa iwáájácúne Píívyéébé icyánejcúvuréjuco ííbúwááve múhdumé dííbyé wáábyutájté Íjcyame. ¹⁸ Ehdu neebe Píívyéébe tsúúcajátújucóo íjtsámeíñe.

Ehdúhjáa Píívyéébé ihjyú uubálle múnaa caatúnúhi.

¹⁹ Áánéllii ámuéhakye o nées tsáháubá menééítyuró jodíómú íjcyáturómé Píívyéébeke úráavyémeke ditye Moitséeúvú uwááboju iúráávye diityéké téeneri metúhújtsótuki.

²⁰ Árónáa ihdyu íllure mécaatúnuú diityémá ditye ílluune imyéénújucóótuki: Tsá ditye dóóityú níjcyotájteke íícúvémeíñé iyámeke; tsá ditye tsíjtyéhjíma dómácójcatsíityúne; tsá ditye dóóityú dótsohcáorii, majcánurii, dsíjívéné iyámeke; tsá ditye dóóityú tújpacyo. ²¹ Muuráhjáa tsúúcajátújuco pacóómiváriyé tsaate úwáábohíjcyané téénetu Moitséeúvú uwááboju néhdújuco. Aanéjuco muurá ténevá wáyeéévéjcoojívádú éévémeíhijcyané pihcyáávejááné pañévu.

²² Ehdúhjáa Jacóóbó néénéllii pámeere tétsíi cahcújtso múnaa, uwáábojtee, túkevjtsojtee, íjcyame nées tsaatéke íhdityu iwáallooíñé Ajtiokííavu Páávorómútsima. Áánemáhjáa meménúmé Tsíírámútsikye Jóódáma dííbyere ‘Batsabáa’ némeílbyema ityújkevééllémútsikye. ²³ Áámútsimáhjáa

waajácuháámí iwáallóháámí pañe néémeé:

“Muha ílle pámeere cahcújtso múnaa meíjcyame ámuha éllevu ihjyú méwallóo jodíómú ámuha meíjcyatúmé Tsííríiá íiñújiri íjcyacóómí Ajtiokííari ámuha meíjcyáme éllevu, áhdure hállúcu múnáa éllevu. Áhdure idyé Tsiríítsiá íiñúji múnáa wáábyuta téhaámí. ²⁴ Aame muha méwaajácújucóo muha mewáallootúmeré ámuha éllevu ipyééne íllure ámuéhakye máváríchohíjcyáne. Ámuéhakyéva muurá nehíjcyámé Moitséeúvú uwááboju néhdu ámuha mekíhdyahírótsámeiki.

²⁵ Áánéllii muha ímíñeúvú meíjtsámeíñe múúhadítyú meméménúmútsikye méwallóo ámuha éllevu muha maávyeyúúllehíjcyamútsí Páávorómútsima. ²⁶ Diityétsíi

muurá Páávorómútsí ápíchó nééronéhjívú pájámeíhijcyá Máavyéjuube Jetsocríjtoke iwájyúnéllíihye. ²⁷ Áámútsima muha méwallóo ámuha éllevu Tsíírámútsikye Jóódámaá. Aamútsí ihdyu óvíi ímíñeúvú ámuéhakye nées muhdú téhaamí pañe íjcyané túkevjtsoju nééneé. ²⁸ Aane mítyane ámuéhakye muha metúhújtsótu apáhdyuré Píívyéébé Apííichó múúhake

túkévéjtsóneri ámuhakye muha menéehii: ²⁹ Tsá múu dóótu níjcyotájteke íícúvémeíñe iyámeke. Áhdure tsá múu dóótu dótsohcáorii, majcánurii, dsíjívéné iyámeke. Tsá múu tsíjtyéhjima dómácójcatsíyúne. Áhdure tsá múu tújpacyo dóótune. Aane tehdu ámuha meíjcyáhajchíí ímí tehdujuco ámuha meíjcyaiñe. Áyu wái meíjcyaj.” Ehdúhjáa iñéhaami wallóomé Ajtiokíari íjcyané cahcújtso múnáa éllevu.

³⁰ Aanéhjáa tsúúca técoomívú iúújeténe ipihjyúcúmeke ájcumútsí téhaamívu. ³¹ Áhaamíhjáa iéévéne mítyane ímíjyuuvéme. ³² Áané boonétúhjáa diityéké úwáábomútsí Píivyéébé ihjyu diityéké téeneri éhniíñevu itsápíjtsoki. Piivyétemútsíhjáa iúwaabóne. ³³ Aamútsíhjáa tsúcájáhréjuco diityémá íjcyátsihdyu úúballé diityéké ílluréjuco ióómiíñe. Áánéliihyéhjáa pítyajcómé dityétsí tsaimíyé ióómiki. ³⁴ Áronáacáhjáa Tsíira tétsihvúré cóevánáa Jóoda iyéjuco óómiíñe. ³⁵ Áhduréhjáa Páávorómútsí cóevá tétsihvúré Ajtiokíavu. Aamútsíhjáa tétsíi múnáama úwáábohíjcyá Píivyéébé uwááboju.

Páávoró tsiíñe uwáábovu pééneé

³⁶ Átsihdyúhjáa pívájcoojívájjuco pájtyénetu Páávoró Benabéke néehii:

—Cána majo ááhívemútsíyé mepéé éhnée Jetsóodítýú íjcyané uwááboju úwáábomútsíyé mepéhíjcyá coomíjiri íjcyané cahcújtso múnáake mewáájácu muhdújuco dítye úraavyéne.

³⁷ Áijyúhjáa Benabéé imíllerá tsiíñe Jóaa pééne diityétsima dííbyere ‘Máácoó’ némeííbye. ³⁸ Áronáacáhjáa Páávoró tsá ímíilletú díbye pééne diityétsima díbyéhjáa Pajpííríá coomívú díityétsidítýú cóevánéliihye. ³⁹ Áané hallútúhjáa itsípájújcatsíñe ílluréjuco dítyétsí dówaavéne. Áané boonéhjáa Benabéé dííbye Máácoke iújcúúbema péé tshííyí Chííperévu. ⁴⁰ Áánetúhjáa Páávoró Tsíírákeréjuco újcune dííbyema ipyéékií. Áámútsí hallúvúhjáa tétsíi cahcújtso múnáa Píivyéébeke piáábó táúmeí ímí dítyétsí ipyéékií. ⁴¹ Aamútsíhjáa pehíjcyá Tsííríámá Tsíríítsiá iñújícúri íjcyané cahcújtso múnáake tsápíjtsomútsíye.

16

Páávorómútsikye Tsííráma Timotéo náhbenúne

¹ Aamútsíhjáa Páávorómútsí Tsííráma úújeté Déébeé, Ríítaraa, íjcyácoomícyuvu. Átsíhjáa ájtyúmímútsí tsaapi cahcújtso múnáajpi Timotéoke. Dííbyéj tsíjyúhjáa jodíómulle íjcyalle idyé cahcújtso múnáalle. Áánetúhjáa cááni

griéégómuúbe. ² Áábedítýúhjáa Timotéodítýú tétsíi cahcújtso múnáa nehíjcyá ímiáábé dibye íjcyane. ³ Áábekéhjáa Páávoró imíllé itsájtýene dibye iñáhbénu dííbyeke. Áronáacáhjáa pámeere waajácú cáani griéégómuube íjcyánéllii dibye kíhdyahírótsámeítýúne. Áánélliihyéhjáa tujkénúí dííbyedívú kíhdyahírótsóobe imúnáa jodíómú méénuhíjcyádú tééné hallútú díityémá ímityúné íjcyátuki. ⁴ Aaméhjáa ipyéhíjcyátsíhji múnáake úúbálléhíjcyá muhdú Jerotsaréeri íjcyané uwáábojte túkevétsojtémá díityéké úwáábohíjcyané muhdú cahcújtso múnáa íjcyáíyóne. ⁵ Aanéhjáa illéébéne Píívyéébeke cáhcujtsómé lííyaaté éhniíñevu mítyaméjuco.

Naavédú nééné pañe Matsedóónia múnáajpi Páávoródívú bóhówaavéne

⁶ Aaméhjáa Píívyéébé ihjyu Áátsiá iñújí úwáábóiyónáa dííbye Apííchóré díityéké túkevétsojnéj péévé tsá ditye úwáábotú tééné iñújí múnáake. Áánélliihyéhjáa Píríjíámá Garáátsiá iñújícuturé pajtyéme. ⁷ Aaméhjáa Míítsiá iñújí watsíivyevu úújetémé imíllérá ipyééne Bitúiniá iñújívu. Áronáacáhjáa téénere Píívyéébé Apííchó Jetsóópe díityéké ájcune túkevétsojnéj péévé idyé tsá ditye téhullévú péétune. ⁸ Áánélliihyéhjáa tsapéhdú Míítsiá iñújítu pájtyeme úújeté ‘Tóróóáá’ némeí mujcóvújuco. ⁹ Átsihvúhjáa Páávoródívú pejco naavédú nééne bóhówáavéne pañe Matsedóóniá iñújí múnáajpi dííbyeke nééhi: “Muúbej, Matsedóóniá iñújívu metsááne múúhakyéréjuco méuwaábo.” ¹⁰ Ehdúu nééne dííbyedívú bóhówáavéne boonétú muha mepéé téhullévú Píívyéébere múúhake wállóhullévú muha méuwaáboki.

Páávorómú Pírípori

¹¹ Aamée Tóróóatu muha tsahíyí mepéé tsapéhdú Tsamotaráátsiá caapáhovújuco. Áané tsiíjyúu muha méúújeté Néááporívu. ¹² Átsihdyúu muha mecóhbaavémé méúújeté romáánómúhjáa Matsedóóniá iñújí pañévú íhcyóómi ípívyéjtsocóómí Pírípovu tééné iñújí avyéjú coomívu. Ácoomíyíkyéé tsúcájá muha méícyahíjcyáhi. ¹³ Aamée muha wáyééévejcoójí mepéé Píívyéébema ditye íhjúvahíjcyátsihvu téhí úniúvu. Átsihvúu muha méúwaabó walléémuke múúhadívú píhcyáávémeke. ¹⁴ Áámé pañéé íjcyalle Tiatíírá cóómi múnáalle Ríidia ímiá wajyámúúné duujínuúdú néjáhjí nahjíhe múnáalle. Aalléhjáa ihdyu tsúúcajátújuco Píívyéébeke úráavyehíjcyárolle botsíi dííbyere píáábóneri cáhcujtsó Jetsóodítýú íjcyané

uwááboju Páávoru úwaabóne. ¹⁵ Aallée illurējuco tsójtsótsámeíñé pámeemáyé ihyájkímuma. Áané boonétúu múúhake neéle:

—Áyu cána tahjyávú mepe ímiááne Píívyéébeke o cáhcujtsóné ámuha menéhajhíjyu. Ehdúu múúhake íñéene ihjyávú itsájtyémeke tétsihvúréi coévátsolle.

¹⁶ Áhdurée tsáijyu Píívyéébema ditye ihjyúvahíjcyáhullévú muha mepéeme méúújeté bádsíjcájadívú naavénéhjáa ípañe íjcyáábej téeveríyé íiná pájtyeíñé wáájacuhíjcyáalledívú. Aalléhjáa tsaaté hójtsi pañe íjcyalle mítyane dsíisike úcuhíjcyá diityémá téené hallúvu. ¹⁷ Aallée múúha déjutu tsáálle nehíjcyáhi:

—Íjtye muurá íhtsútuube Píívyéébé wákimyéi múnaa ámúhake pajtyéteju úwáábohíjcyáhi.

¹⁸ Ehdúu múúhake nehíjcyalle píváijyúvájucó. Áánéj taíchorí Páávoru illurējuco úhbane díllé pañe íjcyabe naavéneke. Íllúu neébe:

—Uke o née Jetsocríjto mémeri áállé pañétú u íjchívyeki.

Ahdújucóo díbye íjchivyéné teenémáyé dííllédítu.

¹⁹ Áánéllihyée íavyéjute ííne hallúvucó idsíidsíwájucóóityúné maatyóbá diityétsi Páávorómútsikye íekéévéne tsajtyé técoomí avyéjuté éllevu. ²⁰⁻²¹ Áámútsikyée diityédívú iúújetétsóne néemeé:

Íjtyetsi jodíomútsi ¿íveeki méhcóomí pañe páhduváré nénehji úwáábohíjcyá tehdu mee romáánómú teene mecáhcújtsóíyónejíivari?

²² Áaneréjucóo pámeere néene ímiááne tehdu dityétsi méénuhíjcyáne. Áánéllihyée awáá ávyéjute diityéké táuhbá ditye íwajyámúúné ityácóríjcómútsikye iwápáájcoki. ²³ Ahdújucóo ditye diityétsikye imyéénúne icyúvéhoojánúmútsidívú téhmetsoné tééjá tehmeébeke. ²⁴ Áánéllihyéhjáa tsíhyooja pañe íjcyáhóójá pañévú iúácómútsikye úméhewávú íhdótsoobe ítyújkejíínetu.

²⁵ Áamútsíhjáa téhoojá pañe íjcyamútsi Píívyéébema ihjyúvahíjcyá pécójpiínējuco mejcyárónáaaca. Téhduréhjáa dííbyeke idyúúruváné dityétsi májtsiváné tsijtye teene cúvéhóojari íjcyame lleebúacunúhijcyáhi. ²⁶ Áronáacáhjáa peecúteré tétsii úúvéacunúneri lléhowááne páhyúbáné tujkéveri pámeere tééjari íjcyámedítuú úwáñehííñé cóhribáhi. ²⁷ Áanáacáhjáa tééjá tehmeébé icyúwátsihdyu ájkyeebe íitécunú páneere lléhowááne páyújcatyéne. Aanéhjáa íjtsúcunúúbé tsúuca ditye úmíváne. Áánéllihyéhjáa ícyávaájco újcuube illííhyánúmeíki. ²⁸ Áronáacáhjáa Páávoru néehíi:

—Ehdu bo méénúmeídíñej, íjtyérero muúha.

²⁹ Áánélliihyéhjáa peete ipíúváne íícúí diityétsi éllevu peebe íllityécunúúbére. Áánemáhjáa mímóúúvetéébé diityétsí lliiñévu.

³⁰ Áánemáhjáa ílluréjuco dibye íjchívyétsómútsikye nééneé:

—¿Aca muhdú ó pájtyetéiyáhi?

³¹ Áánélliihyéhjáa dííbyeke neemútsi:

—Ávyéjuube Jetsocríjtoke pámeere dihyájkímuma mécahcújtsó ámuha mépájtyetéki.

³² Ehdúhjáa dííbyeke íñétsihdyu úwáábomútsí dííbyeke pámeere ihyájkímumájuco. ³³ Aabéhjáa tépejco nijtyú

diityétsikye ditye túúvátsonéhji. Áánemáhjáa ílluréjuco dibye diityétsidívú tsójtsótsámeíñé diitye ihyájkímumájuco.

³⁴ Átsihdyúhjáa diityétsikye ihjávú itsájtyémútsikye májchotsóme. Aaméhjáa mítyane ímíjyuuvé Píívyéébeke tsúúca icyáhcújtsóneri.

³⁵ Áané tsitsíívevúhjáa técoomí avyéjujte wallóó tehme múnáake ditye íñééte diibye cúúvéjá tehmeébeke ílluréjuco dibye íjchívyétso diityétsikye. ³⁶ Ahdújucóhjáa ditye dííbyeke nééténéllii neebe Páávoróke:

—Ávyéjujtévá néé ámútsikye o íjchívyétsoki. Ahdícyane wa ílluréjuco mepej.

³⁷ Áronáacáhjáa Páávoró néé diityéke:

—Muurá íñe mútsikye íñá néétuméré míamúnááj pñnévú iwápáájcomútsikye cuvéjaanú romáánómúejtési téhdure muhcsi meíjcyané waajácúháámima meíjcyámútsikye. Aame ¿íveekí imíllé mútsikye íjchívyetsóné teevétariye? Aane tsá muhcsi áyanéwu meímíllétúne. Óvíi ihdyu iye itsááne mútsikye íjchívyetsóváme.

³⁸ Ehdúhjáa dityétsí nééne úúbáalletémé ávyéjujtéke. Ááneríhjáa mítyane íllityémé romáánómúejtési íjcyané waajácúháámima dityétsí íjcyáneri. ³⁹ Áánélliihyéhjáa diityétsi éllevu ipyééne ídátsojkmíyemíyé diityétsidívu. Áánemáhjáa choocóréjuco ditye wáloone técoomítyu. ⁴⁰ Aamútsíhjáa teene cúúvéjatu íjchívyemútsí Ríídiá javu úújetémútsí cahcújtsó múnáake itsápítsohíjcyátsihdyu ílluréjuco pééneé.

17

Tetsaróonicárí ditye ílborívaténe

¹ Aaméhjáa Páávoroo, Tsííraá, Timotéoo, éhdume péhijcyámé pajtyé Ajpííporii, Aporóoniaa, íjcyácoomícyutu. Átsihdyúhjáa pééme Tetsaróonicávú úújetétsihyi íjcyaja imúnaa jodíómú pihcyááveja. ² Áájá pañévúhjáa

wáyeéévejcoójí Páávoró imyéénuhíjcyádú úwaabóhi. Ehdúhjáa ténevá wáyeéévejcoojívádú úwáábohíjcyaaabe pápihchúúijyúva. ³ Úúbállehíjcyaaabéhjáa diityéké Pííyéébé ihjyú uubáalle múnááhjáa cáátúnuhíjcyáné néhdújuco Crijóto íicúbáhrámeítsihdyu dsíjíveebe tsiíne bóhiíne. Téhduréhjáa nehíjcyaaabe diityéke:

—Muurá diibyéjuco Jetsóó Mépájtyetétsoobe íjcyáábedityú ámúhake o úúbállehíjcyáne.

⁴ Ehdúhjáa Páávoró néénéllii tsaate imúnáadityú tsúúca cáhcujtsómé diityémá nahbévahíjcyáhi. Téhduréhjáa mítyame gríéégómudityú cáhcujtsó ímiáámé íjcyame tsúúcajátújuco Píívyéébeke úráávvehíjcyáme. Áhduréhjáa diityédityú walléémú avyėjúméhjiúvú nééme cáhcujtsóhi. ⁵ Ááneríhjáa tééjá túkevėjtsojte cáhcujtsótúmé iñómíutááváne juváñeri átéréejte óvéhe múnáa péhíjcyámeke iújcúmema técoomí múnáake íífbórínútsihdyu Jatsóo jávú péé Páávorómútsi néhcovu diityétsikye itsájtye técoomí avyėjújté éllevu. ⁶⁻⁷ Aaméhjáa diityétsikye íajtyúmítúnéllii diibye Jatsóokéréjuco tsijtye cahcújtso múnáama tsájtyene diityé éllevu. Áámekéhjáa diityédívú iúújetétsóne néémeé:

—Éhne míamúnáake tútávátsohíjcyamútsíhya Páávorómútsi Tsíírama wájtsímútsikye áánu Jatsóo ihjávú tsaímíyé iwáátsúcúpéjtsóne tsaméhjíjuco ihjyuváné ímityúné mee romáánómú avyėjúúbé taúhbajúúnetu. Nehíjcyámé tsijpívá avyėjúube íjcyane Jetsóo.

⁸ Ehdúhjáa ditye nééne técoomí avyėjújtémá tsijtye tétsii íjcyámeke múhdurá pajtyéhi. ⁹ Áronáacáhjáa diitye Jatsóómú múu áhdómeídyú meenu ditye íácádsíjcaáyo diityéke. Áhdújucóhjáa ditye ácádsíjcaáyóne.

Páávorómú Beréari íjcyane

¹⁰ Áijyúhjáa tépejco cahcújtso múnáa íjchívyetsó Páávoroo, Tsííraa, íjcyámútsikye diityétsí ipyéé Beréavu. Áámútsíhjáa téhullévú iúújetédú péé imúnáa píhcyáávejávu. ¹¹ Tsáháhjáa tétsii múnáa Tetsaróónicá múnáadú néétune. Ímíhyéhjáa lleebúcunúhíjcyámé dityétsí úwaabóne. Aaméhjáa néhcohíjcyá Píívyéébé ihjyú uubáalle múnáape cáátúnuhíjcyánéhjí pañe iwáájácu ímiááné tehjújuco dityétsí úwáábohíjcyáhajchííjyu. ¹² Áamedityúhjáa mítyame cáhcujtsó jodíómuu, gríéégómuu, íjcyame wajpíímumáyé avyėjúméhjiúvú nééné walléému. ¹³ Aanéhjáa tsúúca Tetsaróónicá íjcyame jodíómu waajácu Páávoró Beréari úwáábohíjcyáné Píívyéébé ihjyu.

Áánélliihyéhjáa téhullévú ipyééne tsiíne iibórinutémé diityéke.
 14 Áánélliihyéhjáa íicúí wallóomé Páávoróké dibye ipyéé móóá
 úniúvú tétsihvúré Beréavu Timotéomútsí Tsíráma cóévánaáca.
 15 Áábekéhjáa pícyohjémé Atéénavu. Aaméhjáa óómímyeke
 neebe ditye íñéé íicúí dityétsí ipyéé dílbye éllevu.

Páávoró Atéénari

16 Áamútsikyéhjáa téhmeebe íítehíjcyá mítyane técoomíyí
 ditye dúúrúvahíjcyáné níjcyotájteke. 17 Aanéhjáa múhdurá
 íjtsúcunúnéllii téeneri ihjyúvahíjcyaaabe imúnáama tsijtye
 Píívyéébeke dúúrúvahíjcyámema pihcyáávéjá pañévu.
 Ihdícyátsihjívúhjáa icyábúúvémema ihjyúvahíjcyaaabe
 téeneri. 18 Áábemáhjáa ‘epicóóreo’ némeíñé uwááboju
 úráávyehíjcyámema tsijtye ‘ejtóico’ némeíñé uwááboju
 úráávyehíjcyámé ihjyúvahíjcyáhi. Áámedityúhjáa tsaate
 néjcatsíhi:

¿Muhdúami tsáma áánu íhjuwábá meke nehíjcyaj?

Áánetúhjáa tsijtye néehíi:

—Tsiíñé piivyéébé mú ihjyú uubálle múnáajpúbá dílbye.
 Ehdúhjáa nehíjcyámé Páávoródityú dibyéé Jetsóó dsíjiveebe
 bóhíbedityú íjcyáné uwááboju úúbállehíjcyánéllíihye.
 19 Áábekéhjáa tsajtyémé ipítýácócatsihíjcyátsihvu ‘Areóópago’
 némeítsihvu. Áánemáhjáa dílbyeke néémeé:

—¿Aca tsá múúhake u wáájácútsóityuró ímíñéúvú béhne
 uwáábójuma u tsáánevu? 20 Muurá múúhake u nehíjcyáné
 tsáhái tsáijyúubaré muha melléébotúne. Áánéllii muha
 méimíllé mewáájacúné ímíñéúvú íná nééiyóné múúhake
 u nehíjcyáne.

21 Ehdúhjáa dílbyeke nééme Atééna múnáama tsiíñé
 iíñúji múnáa íjcyame. Aaméhjáa ííneri íjcyatúmé paíjyuvaré
 úbállécatsíhíjcyá páhduvaré nééne uwáábó illéébone.

22 Áámekéhjáa Páávoró néehíi:

—Ámuúha Atééna múnáaj, muurá ó waajácú ámuha
 panévare tsíñehji mecáání vahíjcyáne. 23 Muuráhjáa ámuha
 medúúrúvahíjcyátsihjírí o péhíjcyaaabe ó ájtyumí íicúvé waíjí
 hallútú íllu nééne cáátúnúmeíñé: “Mewáájácútúné Piivyéébé
 wáábyuta.” Aane muurá dílbyedityú ámuúhake ó úwáábohíjcyá
 eene dílbyeke wáájácútúmeré ámuha medúúrúvahíjcyáábédityu.

24 Diibye ihdyu Píívyéébe páneeréé múhdúné tsíeméné
 ípívyéjtsóobe. Diibyeé muurá ípívyéjtsó ííñújima páneere
 íévéhóowari íjcyanéhji. Áánéllii páneere íjcyá dílbye tájpiye.
 Aabe tehdu apátsíiyé íjcyáíyónejíí miamúnáa méénúné
 duurúvájá pañe. Muurá ihdyu ihdícyátsihjíríyé dílbye. 25 Aabe

tsá mutájpí ijcyatúne. Muurá ihdyu dííbyedítýuré tsááne bóhíima méijcyáhi. Áhdure panévare íñe múhduná téene tájpi méicyahíjcyané dííbyedítýuré tsááhií.

²⁶ Muuráhjáa tsáápihdítýuré íñe múhdumé íññújiri méijcyámeke lííyaatétsoobe. Áánemáa íhdétújuco díbye éévecúné kiáhjí méijcyaiñé mújyúhaja. ²⁷ Ehdúu méénuube dííbyedi meítsámeihíjcyané níjcáutu íhtsútúnetu mewáájácu méhdityu kiá íjcyátúróobe. ²⁸ Muurá dííbyedítýuré tsááne bóhíima méijcyá éhnéhjáa tsaate illu néhduú: “Muha méijcyá Píívyéébej tsíime.” ²⁹ Aane tsúuca dííbyej tsíime méijcyame tsá meíjtsúcunútyuró eene panévaturé míamúnaa óórótuú, nééwáyutuu, dsíídsituu, nícyohíjcyánehjídú Píívyéébe nééneé. ³⁰ Muuráhjáa ihdyu éjyúuvú pevénéré íhtécunúhíjcyaae míamúnaa iwáájácútúné hallúri ehdu méénuhícyáne. Áronáa ícyooca pámeere míamúnáake neebe ímityúné méicyahíjcyané meíhvéjtsoki. ³¹ Muurá muhdú méicyahíjcyané iwáájácúdú mééma ímíbájchóiiibye ípyée imyéménuube Jetsóoj téeveri. Aanée muurá meke waajácútsoobe dííbyeke íbóhíítsóneri.

³² Ehdúhjáa Páávoró dsíjívémé tsííñe bóhíínetu íhgyúváneeri íllure tsaate uuhívaté dííbyedi. Áánetúhjáa tsaate nééhií:

—Muha ihdyu méimíllé tsíjyú tsííñe téénetu u íhgyuváne melléébúacunúne.

³³⁻³⁴ Áámedítýúhjáa tsúuca tsaaté múnaa cáhcujtsómé dííbyema nahbévahíjcyáhi. Áámemáhjáa íjcyaae Dioníitsio teene ‘Areóópago’ némeítsihvu dóbéévehíjcyáméejpi. Áhduréhjáa ‘Dáámari’ némeíllema tsíjtyehji íjcyá díityéma.

18

Páávoró Coríítóri

¹ Aanéhjáa Páávoró teene Atéénatu péébe úújeté Coríítovu. ² Átsihdyúhjáa aahívetéébé imúnáajpi Akíírake Póótó íññúji múnáajpiíkye. Téjyúhjáa téhdure botsíi wajtsíibé Itááriá íññújitu mewa Pírítíírama, Ávyéjuubeváa Cáráóodio pámeere Róómári íjcyané jodíómú íjchívyéíñe néénetu tsáámutsi. ³ Aanéhjáa Páávoró díityétsimáyéjuco íjcyane díityétsikyé íwákimyéityu ípiáábo téeméné wákimyéí imyéénuhíjcyánéllíihye. Aaméhjáa méénuhíjcyá cuwájaanedú nééneé nujúwááne. ⁴ Ájyúhjáa ténevá wáyeeévéjcoojívadú pehíjcyaae imúnáa jodíómú píhcyáávejávu. Aabéhjáa úwáábohíjcyá Jetsóodítýú íjcyané úwááboju imúnáama tsíjtye imúnáa íjcyáturómeke dítye ícyáhíjtsoki.

5 Áanáacáhjáa tsúuca Tsíírámutsi Timotéoma wajtsí Matsedóoniá iinújitu. Áijyúhjáa Páávoró tsanéeriyé uwáábori Ijcyaaabe nehíjcyá imúnáake diibyéjucu Jetsóó dityéé téhmehíjcyaaabe Crijó Mópájtyetétsoobe Ijcyane. ⁶Ehdúhjáa dibye néerónáa dííbyedítýú nehníwu ihjýúváme. Áánéllihyéhjáa illuréjucu dibye diityédítýú ipyéé íwajyámú wátsóújcoobéré nééené:

—Árone tsáma ámuhá hallúriyéjucu teene ámuha medsíjívécooca meícúbáhrámeíñe. Tsá táhallúri tene Ijcyatúne. Ahdícyane jodíómú Ijcyatúróme éllévúréjucu o pééíñe diityékeréjucu o úwááboki.

7 Ehdúhjáa iñééne illuréjucu dibye tééjatu Ijchivyéne. Átsihyúhjáa péébe úújeté Jójto jávú teenéhjáa pihcyáávéjá úníuriyé Ijcyaaabe tsúúcajátújucu Píívyéébeke dúúrúvahíjcyáábe jávu. ⁸Áijyúhjáa teene pihcyáávéjá avyéjuube ‘Crijóo’ némeíbyé cáhcujtsó Jetsóodítýú Ijcyané uwááboju pámeere ihyájkímuma. Aaméhjáa tsójtsótsámeíhi. Áhduréhjáa tsijtye Coríító cóómi múnáadítýú cáhcujtsómé tsójtsótsámeíhi. ⁹Átsihyúhjáa Páávoródívú tsápejco Jetsóó naavédú nééne pañe íbóhówáávéne néé dííbyeke:

—Imíchi díícyáne éhniíñevu dúwááboco íínerí illityétuubére. ¹⁰Ijcyámé mítyame icyoomíyí tahñéjté Ijcyáímye. Áánéllii ehdu uke o nééhií. Áábeke o Ijcyatúcoocájííva múha uke muhdú méénuúhi. ¹¹Ahdújucóhjáa tsané pijcyábáj pñévéú tétsii Coríitori Ijcyaaabe diityéké úwáábohíjcyané Píívyéébé ihjyu.

¹²Áijyúhjáa Acaáyá iinújí avyéjuube Garióó Ijcyánáa tsaate imúnáa jodíómú cáhcújtsotúmé ipítýácójcatsíñe Páávoróké ékeevéhi. Áábekéhjáa tsajtyémé dibye ávyéjúúbe éllévu dibye ímítyunéhjí ímíbáchohíjcyátsihvu. ¹³Áánemáhjáa dííbyé hallúvú úúballémé dííbyeke. Nééméhjápeé:

—Áánu métaúhbaju nééne tsijjitoriyé míamúnáake úwááboobéré pehíjcyá dityévá Píívyéébeke idyúúrúvaki.

¹⁴Ehdúhjáa Páávoró hallúvú ditye úúballéneíllii dibye íhjyúváiyóné íhdéré dibye ávyéjuube Garióó diityéké nééhií:

—Íhdyúhde tehdújúcooíyó dííbyema o ímíbáchóiyóné dibye ímítyuné méénuca. ¹⁵Áánetu ámuhá taúhbaju nééne tsijjitoriyé dibye tsáápihdítýú Ijcyané uwááboju úwáábohíjcyáhajchíí wa íhdyu ámuháyé chooco méímíbáchojcátsij. Tsá o ímíletú áteréenéhjí o ímíbajchóne.

¹⁶Ehdúhjáa iñééne illuréjucu dibye diityéké wállóone tétsihdyu. ¹⁷Áronáacáhjáa pihcyáávéjá avyéjuube Tsójtenéké

tsaate griéégomu iékéévéébeke wápáajcǎ diibye ávyéjúúbé úmíwávu. Áróneríhjáa tsá díbye íícúvetúne.

Páávoró Ajtiokííavu íóómítsihdyu tsiíñe uwáábovu pééneé

¹⁸ Aanéhjáa Coríitori tsúcájá Páávoró ícyahíjcyáhi. Aabéhjáa tétsihvu ‘Tséékeréa’ némeí mujcǎvú béérómeí tsanéhjáa ímiáánetúré imyéénuíñe iñééne uubálle. Ehdúhjáa méénúmeííbyé Tsííríá iñújivu ipyéétúné ihde. Átsihdyúhjáa botsíi tétsíi cahcújtso múnáake ipítýajcǎne peebe Akííramútsima tsaííyí teene Tsííríá iñújivu. ¹⁹ Aaméhjáa Éépetsǎvú úújeté tétsihvu Akííramútsí mewa Pírítsíírama cóéváítsihvu. Átsihvúhjáa Páávoró imúnaa jodíómú pihcyáávejávú péébe úwaabó tééjavu pihcyáávémeke. ²⁰ Áábekéhjáa neeromé díbye tsuucájááneúvú dityémá íjcyaki. Árónáacáhjáa tsá díbye ímíllétúne. ²¹ Áánemáhjáa díityéké pítyájcoobe nééhií:

—Árónáa ó imíllé o pééne Jerotsaréevu. Aabe óvíí Píívyéébe ímílléhajchíí tsiíñe ámuíhake ó uujéváhi.

Ehdúhjáa iñééne péjúcoobe tsaííyí teene Éépetsǎtu. Áánetúhjáa Akííramútsí dííbyedítýú cóevá tétsihvu. ²² Aabéhjáa Tsetsaréavu úújetéébé tétsihdyu botsíi péé Jerotsaréeri íjcyáné cahcújtso múnáa éllevu. Átsihdyúhjáa peebe Ajtiokííavu. ²³ Átsihyíhjáa tsúcájá íjcyátsihdyu idyé tsiíñe pehíjcyaaabe Garáátsíámá Pírííjíá iñújícúri íjcyáné cahcújtso múnáake tsápíjtsoobéré técomívádu.

Éépetsǎrí Apóóró úwaabóne

²⁴ Áijyúhjáa Arejadriíá cóómi múnáajpi jodíómuube Apóóró teene Éépetsǎvú wajtsíhi. Aabéhjáa ímiá uwááboobe íjcyaaabe mítyane waajácú Píívyéébé ihjyu. ²⁵⁻²⁶ Aabéhjáa úwáábohíjcyá muhdú Jetsóoke meúrááveyejítǎ tsaate dííbyeke úwaabóne. Úwáábohíjcyaaabéhjáa apááñéré Jóáápe tsótsohíjcyánetu íjcyáné uwáábó iwáájacúné imúnáa pihcyáávejá pañévú ínerí núhnévétuubére. Aanéhjáa díbye níjkevádú Akííramútsí dííbyeke ihjávú ítsájtyéne botsíi ímíñeúvú úwaabó muhdúhjáa Píívyéébe Jetsóoj tééveri mééma méénune. ²⁷ Aabéhjáa imíllé Acááyá iñújivu ipyééneé. Aanéhjáa cahcújtso múnáa ímí íjtsúcunúnéllíi caatúnú waajácuháámí téhullé cahcújtso múnáa éllevu dítye tsaímíyé iwáátsúcúpéjtso dííbyeke. Aabéhjáa téhullévú úújetéébé Píívyéébere tükévéjtsǎneri píáábohíjcyá mítyane cahcújtso múnáake. ²⁸ Aabéhjáa imúnáa jodíómuke nehíjcyá díibyéjuco Jetsóó Críjto Mepájtyetétsoobe íjcyane Píívyéébé waajácúháámítúu tene néhdújuco. Ehdúhjáa díbye nééneéllíi tsáhájjuco dítye íiná néétune.

19

Páávoró Éépetsóri

1 Aabéhjáa Coríitori íjcyánáa Páávoró íjchí iĩñújiri péhíjcyaaabe úújeté Éépetsóvu. Átsihyíhjáa íjcyámé tsaate Píívyéébé cahcújtso múnaa Jóááúvú uwáábó úráávyehíjcyáme.

2 Áámekéhjáa neébe:

—¿A ámuhápe Píívyéébeke mecáhcújtsótujkénúijyu tsúúca dííbyé Apííchó ámuhá pañévu úcaavéhi?

Áánélliihyéhjáa néémeé:

—Tehdu muha mewáájácúnejííva dííbyé Apííchó íjcyane.

3 Áánélliihyéhjáa neebe diityéke:

—¿Acáa ííne uwáábórá ámuha mecáhcújtsóne métsójtsoúsámeíhi?

Áánélliihyéhjáa néémeé:

—Mu ihdyúu éhne Jóááuvu tsótsohíjcyané uwáábo.

4 Áánélliihyéhjáa neébe:

—Imiáánéjucóhdée diibye Jóáa tsótsohíjcyané ímityúné íicyahíjcyanéhí íhvéjtsómeke. Áronáacáa ihdyu diityéké nehíjcyaaabe dííbyé boone Mepájtyetétsoobe Jetsóó úwáábóííbyeke ditye icyáhcújtsoki.

5 Áánélliihyéhjáa botsíi Jetsóoke icyáhcújtsóne tsiíne tsójtsoúsámeímyé dííbye mémeri. 6 Áámé hallúvúhjáa Páávoró tsáápiítsá hallúvú íhyójtso ipícyóóne Píívyéébema íhjúvvané tujkéveri dííbyé Apííchó diityé pañévu úcaavéhi. Aaméhjáa tsíjyúhjíri illéébótúrójúhjíri Píívyéébeke duurúvahíjcyáhi. Áhduréhjáa téenere tükévéjtsóneri úúbállehíjcyámé dibyée diityédívú íuwááboju bóhówajtsóne. 7 Aaméhjáa diitye Píívyéébé Apííchó diityé pañévu úcaavémé 12-meva.

8 Aanéhjáa Páávoró pápihchúu nuhbává imúnaa jodíómú pihcyáávájá pañévu úwáábohíjcyá ííneri núhnévétuubére. Aabéhjáa míamúnáake téíbúwátsohíjcyá Píívyéébé avyéjú icyánejcúvu. 9 Áronáacáhjáa tsaate tsá ímíletú icyáhcujtsóne. Aaméhjáa nehníwu íhjúvvané vahíjcyá teene Jetsóodityú íjcyané uwáábotu pámé úmíwávúre. Áánélliihyéhjáa Páávoró diityédityú péé pámeemáyé cahcújtso múnáama ‘Tirááno’ némeííbyé uwáábojávú. 10 Aabéhjáa tééjavuréjuco diityéké úwáábohíjcyané míínéécú pijcyába. Aanéhjáa tsúúca pámeere Áátsiá iĩñúji múnaa lleebójucóó Jetsóodityú íjcyané uwááboju dibye úwáábohíjcyáne. Áhduréhjáa tsijtye jodíómú íjcyáturómé tsúúca lleebóhi. 11 Áíjyúhjáa dííbyej tééveri Píívyéébe méénuhíjcyá mítyane méénúráityúronéhji. 12 Ávyetáhjáa dííbyé miñúbajáánema íwajyámúúné chéméméhji éllevu ditye

tsájtyéróneri tsúúca bóhihíjcyáme. Tsaaté pañéhjáa naavémú íjcyároméhjí ichívyehíjcyáhi.

¹³ Ájyúhjáa tsaate téhullé múnaa jodíómú naavémuke tsaaté pañétú íchívyétsohíjcyámé imíllará Jetsóo mémeríyējuco íjchívyetsóne. Aaméhjáa néjcatsíhi:

—Méneé tsaaté pañétú ditye íjchívye éhne Páávoru úwáábohíjcyaaabe Jetsóo mémeri.

¹⁴ Ehdúhjáa imíllorómé imyéénune jodíómuube Etséébá llúúvájte avyējuúbej tsíímé 7-meva íjcyame. ¹⁵ Aaméhjáa tehdu méénúrónáa tsáapí pañétú diibye naavéné néehíi:

—Muurá ó waajácú Jetsóoke. Áhdure ó waajácú muubá Páávoru íjcyane. Áánetu ¿muutá ámuúha?

¹⁶ Ehdúhjáa néebere diibye míamúnáajpi naavéné ípañe íjcyaaabe diityéké méénúnetu ílluréjuco ditye wááne tééjá pañétú íevejtéhjirējuco wájamúúvatúmé dibye túúvátsónéhjíma.

¹⁷ Aanéhjáa pámeere Éépetsó múnaa jodíómumáyé tsijtye jodíómú íjcyátúmé iwáájácúneri mítyane íllityéne Jetsóoke ávyējujsóhi.

¹⁸ Áhduréhjáa tsaate cáhcujtsójúcóómedítýú úúbállehíjcyá íhdéhjáa ímityúne íicyahíjcyanéhjí. ¹⁹ Áánetúhjáa ápííchojte ténéhjí waajácúhaamíné ílluréjuco cóvajtsóné pámeere ííténeríye. Ááne pañéhjáa íjtsúcunúmé dsíidsi wágóoovené 50 mí. ²⁰ Ehdúhjáa téijyu Jetsóodítýú íjcyáne uwááboju tsújaavé pámehdívúre.

²¹ Ááne boonétúhjáa Páávoru íjtsámeí Matsedóóniámá Acááyá ínújícú íááhívetétsihdyu botsíi Jerotsaréevu ipyéeíñe. Áhduréhjáa nehíjcyaaabe teene Jerotsaréetu ipyéeíñe Róómávuú.

²² Áánellíihyéhjáa íhde wálloobe ípiáábojtétsikye Matsedóóniávú Timotéoma Erájtomútsikye. Áánetúikyéhjáa tsúcájá coévaabe Áátsiá ííñújivu.

Éépetsóri ditye úborívaténe

²³ Aabéhjáa Jetsóodítýú íjcyáne uwááboju úwáábohíjcyáne hallútú cáhcújtsotúmé páhduvaré dáriívehíjcyá cahcújtso múnáake. ²⁴ Tsaapíhjáa ‘Deméétrio’ némeíbyedítýú tujkéváne. Diibyhéhjáa nícyohíjcyá úwáñewáánetu ‘Diána’ némeíñé níjcyota pívyélledi idíllone idyúúrúvahíjcyája nááve. Ááne hallúvúhjáa mítyane dsíidsívahíjcyámé pámeere íwákímyéi múnáama. ²⁵ Aabéhjáa pámeere múhdumé téeménéhjí wákímyeíhíjcyámeke ípíhjúcúne néehíi:

—Muurá ámuha méwaajácú íñe mewákímyeímyé tsaímíyé meícyahíjcyáne íínetú píhtotúme. ²⁶ Aane ¿íveekí Páávoru

nehíjcyá iñe menícyohíjcyámé píivyéébe íjcyatúne? Ehdu iñéeneri muurá mítyámekejucó dibye tsíñejcúvúré íbúwajtsóne. Aane muurá tsá apátsíyé íchii Éépetsóri dibye tehdu méénutúne. Muuráhjáubá páneeréjucó Áátsiá iññújiri ehdu dibye méénune. ²⁷ Aane múhdurá teene méémaá. Muurá mewákimyéí téene tájpíjyucó meícyahíjcyáné méhdivu wágóóóvéiyáhi. Áhdure diille íhtsútulle píivyélleke Áátsiá múnáama pámeere iññújiri íjcyáné míamúnaa dúúrúvahíjcyálla ja tsáhájucó bóhówaúcunújucóóíturóne.

²⁸ Ehdúhjáa dibye néenélii tsijtye icyáyobáávaténe illu wáñejcóihi:

—iÑóóooj, ehdíivájullé tsáma íhtsútulle Epéétsiómú piivyéllé Diánaj! Ehdúhjáa iwáñejcóne néemeé.

²⁹ Áijyúhjáa ihdyu kiávú técoomíyí míamúnaa iibórinújcatsíhi. Áánáacáhjáa Matsedóoniá múnáajtétsí Gááyóma Arijtáacomútsí Páávoróké náhbenuhíjcyámútsikye Iliúcuíñúmé ditye píhcyáávehíjcyájá pañévu. ³⁰ Áájá pañévúhjáa Páávoró ipyééne diityémá íhgyúvatéiyónáa tsá cahcújtso múnáa dííbyeke íhvéjtsotúne. ³¹ Áhduréhjáa tsaate Áátsiá iññúji múnáa ávyéjunte dííbyeke wáájacúmé néé tsaatéké ditye iñéé dííbyeke téhullévú dibye ipyéétuki. ³² Áánáacáhjáa ihdyu míamúnaa iibóriba teene píhcyááveri íjcyame. Aanéhjáa mítyame tsá wáájacutú íinéliihyé ímichi ipíhcyaaavéne. ³³ Áánáacáhjáa tsaate jodiómú imúnáajpi Arejááadoróké cátuju dibye diityé úmíwávú ipyééne íhgyúvaki. Áhdújucóhjáa íhgyúva dibye íhyójtisiri diityéké néerone cúúvéhulléréjucó ditye íjcyaki. ³⁴ Áronáacáhjáa ‘dái’ néétune tsiñe illu wáñécohíjcyáme:

—iÑóóooj, ehdíivájullé tsáma íhtsútulle Epéétsiómú piivyéllé Diánaj! Ehdúhjáa iwáñejcóne nehíjcyámé míñéecu hóorá hajchótá jodiómuube dibye íjcyane iwáájácúnema.

³⁵ Áámekéhjáa técoomí avyéjuube idyáíívyétsómeke néehíi:

—Ámuuha tamúnaa iñe Éépetsóri meíjcyamej, pámeere muurá waajácú éhnée cáámetu áákityéné neewáyú píivyélle Diánadi medíllóné duurúvaja méhójtí pañe íjcyane. ³⁶ Aane tehdu múha tóónúyónejjivari. Áánélii ílluréjucó metáchúúréévéne cúúvéhulléréjucó meíjcyá. Aame íná mémeenújucóhí ímíñeúvú íjtsámeítýúme. ³⁷ Muurá íjtyétsikye íllevu ámuha metsívamútsí tsá íné ímityúné méénutúne. Áhdure tsá dityétsí méduurúvaja tútávajtsotúne. Aamútsí muurá tsá íná ímityúné íhgyúvatú mépiivyéllédítýu. ³⁸ Áhdícyane Deméétrio íwákimyéí múnáama tsaatédtýú ímityúné íjyácunúhajchíí óví péé ténéjji ímibájcho múnáa éllevu teene ímíbájchoki.

Muurá téenélii ijcyané ténéhjí ímibájchotsíhji. ³⁹ Áánetu ávyétá íhnáhó nééne íjcyáhajchíí múu íhvejsó pañétúéhullévú tene íímibáávyeki. ⁴⁰ Muurá ícyooca ápíchó nééne máhallúrí téenetu menéétsámeíyóne. Tsá muurá íná menéétyuró íñe ícyooca pájtyene pañétúejte meke dílloca. ⁴¹ Ehdúhjáa íñééne ílluréjuco díbye díityéké tsújaúcúne.

20

Páávoró Matsedóóniámá Gréetsiá íñújicúvú pééneé

¹ Aaméhjáa ííbórinújcatsíñetu íhvetédú Páávoró cahcújtso múnáake ípíhjúcúne tükévejsóhi. Átsihdyúhjáa díityéké ípityájcóne Matsedóóniá íñújivúréjuco díbye pééneé. ² Aabéhjáa téhullé cahcújtso múnáake ááhíveebe díityéké tsápítsohíjcyáhi. Átsihdyúhjáa péébe Gréetsiá íñújivu íúújetétsihyi íjcyá pápihchúú nuhbáva. ³ Aabéhjáa tsahííyí Tsííriá íñújivu pééíyónáa tsaate imúnaa dííbyedítyú ímityúné pítýájcámeíñe íwáájácúne íjtsámeíbyé Matsedóóniá íñújivuré tsiíñe íóómííñe íjchityu. ⁴⁻⁵ Áábemáa o pééíñáa múhtsikye náhbénuímyé múhtsí íhdéjuco Tóróóavu ípyééne téhullétú múhtsikye téhmeténé ílluúme: Beréa múnáajpi Tsóópatee, Tetsaróónicá múnáajtétsí Arijtáacomútsí Tsegóódomaa, Déébé múnáajpi Gááyoó, Timotéoo, Áátsiá íñúji múnáajtétsí Tííkicyómútsí Tóróópimómaa, éhdume. ⁶ Áánetuíkyée muhtsi mecóévamútsí óórityúne pááa májchómeíhíjcyané wañéhjí pajtyétavu botsíi Pírípótu tsahííyí mepéémutsi méúújeté tsáhojtsíj coojívatu díityédívú Tóróóavu. Átsihyíi muha méíjcyá tsané tsemáána.

Páávoró Tóróóa múnáake ááhívéne

⁷ Aamée muha tsemáána déjúcoóvejcóójí medóbéévéne pááa mémajchó Jetsóo dsíjívé meítsaavéne. Áíjyúu Páávoró úwaabó ávyeta pécójpínévújuco tsíjyú muha mepéjúcoóíñéllíihye. ⁸ Téíjyúu muha médóbeevé cáámééhó pañévú peetéháñej téeveri. ⁹ Áánaacáa ováhtsáwu 'Éóótico' némeíbyé ácuúcunúhíjcyá páhoowa nétsihyi. Aabéhjáa icyúwaiñúné hallúrí baavu áákityéébé dsíjívéhi. ¹⁰ Áánéllíihyée Páávoró íicúí íñúítyéne dííbyeke íámabúcúne nééhií:

—Méíllityédíne. Muurá íhdyu bóhííroóbe.

¹¹ Átsihdyúu tsiíñe cáamevu néríívyéébema muha pááa mémajchó Jetsóo dsíjívé meítsaavéne. Ááné boonétúu idyé tsiíñe íuwaábó cámahjácoobe tsítsijnécu. Átsihdyúu ílluréjuco muha mepééneé. ¹² Áánetúu tétsíi múnáa íhjáhañévuréjuco péémema díibye ováhtsáwu pééneri mítyane ímíjyuuvéme.

Tóroóatu Miréétovu ditye pééneé

¹³ Aamée muha mepéjúcóónáa Páávoru múúhadítú coévá tétsihvúré Tóroóavu íjchityúré ipyéé Atsóovu. Áánetúu muha íhde cúújúwámíri mepééme méúújeté técoomívú tétsihdyu dííbyeke muha meújçuki. ¹⁴ Aamée muha técoomítú dííbyeke meújçuíñútsihdyu mepééme méúújeté Mitiréénevu. ¹⁵ Átsihdyúu muha mepééme tsíjy ‘Kííóó’ némeíñé caapáhó tujkévetu mepájtyeme tsíjçooji méúújeté ‘Tsáámoó’ némeíñé caapáhó mujçóvu. Ámujçótúu muha mepájtyeme mecúwaté Trojíríóvu. Ááné tsíjyúu botsí muha méúújeté Miréétovu. ¹⁶ Ehdúu muha mepéhíjçyánáa Páávoru íjtsáméí Jerotsaréeri muha Pejtecojtéé wañéhjí mepájtyeíñe. Áánéllihyékýéé tsá díbye ímíllétú muha Áátsiá íñújírí íjçyacoómí Éépetsóvú mepééne íçúí muha téhullétú meóómítyúrónéllíhye.

Páávoru íhjuváné Éépetsó cahçújtso múnáá túkevjtsojtéma

¹⁷ Aabée Miréétori íjçyaabe píuvá Éépetsórí íjçyáné cahçújtso múnáá túkevjtsojtéke. ¹⁸ Áámekée neébe:

—Ámuha muurá méwaajácú muhdúhjáa Áátsiá íñújívú o wátsítujkénújy o íçyahíjçyáne. ¹⁹ Muuráhjáa tamúnaa jodíómu íjçyarómé oke páhduváré dárííveneri támeíbyéré Píívyéébé wákimyéí ó méénuhíjçyá íñá néétuubére. ²⁰ Áronáacáa tsá o íhvetétú ámúhake píááboíñé patsíhjíwávúré úwááboobéré o péhíjçyánetu. ²¹ Aabée ámúhake pámeekéré tamúnaa íjçyátúróméhjima ó nehíjçyá ímityúné ámuha meíçyahíjçyáne meíhvéjtsóne Máavyéjuube Jetsocríjtoke mecáhçújtso ímí Píívyéébema ámuha meíjçyaki. ²² Aabe íñe íçyooca tsiíñe o péé Jerotsaréevu Píívyéébé Apííchó oke tükévjtsoneri muhdú táúmiwa íjçyane wáájácútuúbe. ²³ Muurá pahúlleva o péhíjçyá coomíjívú téenere Píívyéébé Apííchó tsúúca oke waajácútsójúcoorá Jerotsaréevu oke ditye cúvéhoojánúbe o ícúbáhráméíñe. ²⁴ Ároneri tsá o áábímyeítúne. Apááñéré íhdyu ó imíllérá Píívyéébé meke iwájyúne mééma mepájtyetéíñe méénúné uwáábojívú Jetsóó oke níwááveíñúné o níjkeváne.

²⁵ Ahdíçyane ámúhake o néé íñe múhdúméj píñévu Píívyéébé avyéjtu íjçyáne uwááboju úwááboobéré o péhíjçyámé ámuha oke maájtyumíjçooítúne. ²⁶ Téhdure ámúhake o néé ámuha mewágóóóvéhajchíí tsá táhallúrí tene íjçyáítúne. ²⁷ Muurá tsúúca páneere ámúhadívú ó bóhówajtsójúcoorá muhdú Píívyéébé íjtsaméí íjçyane. ²⁸ Ahdíçyane tsáma téííbúwá méíjçyaco ámuha uwáábojte meíjçyame. Ímíñeúvú météhmeco

cahcújtso múnáake Íllí Jetsóo tujpácýó wágóóóvénej téeveri dibye újcúmeke. Muuráhjáa diityédívú ámúhakyé níwááveebe Ípííchoj téeveri diityé túkevétsojte ámuha meijcyaki. ²⁹ Áronáa ó waajácú íchihdyu o péené boone tsaate múhdurá iúwáábóneri íllure diityéké tútávajtsoíñé éhne múúne oohíbyé obééjámuke tútávajtsódu. ³⁰ Áhdure íjcyaimyé tsaate ámúhadítýuré ímiá uwááboju tsijjitoriyé átéréenéhjí úwááboímye. Ááneri íllure cahcújtso múnáake mújtátsoímye. ³¹ Áánéllí tsáma téíibúwá méijcyaco éhnée pápíhchúú pijcyabá hajchótá támaatýóú o wáágóóne ámúhakyé o úwáábohíjcyáné meítsáávénema.

³² Áhdícyane ámuha Píívyéébeéjté meijcyame óví dííbye tájpiyéjuco ámuha meijcyane meke iwájýúne dibye ácuhijcyáné uwáábójú pañe íhtsutúmeréjuco. ³³ Cáhawáá méijtsúcunuj, tsáháa muurá o íjýácunútú oke tsaate dsíídsidívú áhdoobe ehnéva múnáajpi o íjcyabe ímiá wajýámuma o íjcyáýóneri. ³⁴ Muuráhjáa ámuháyé wájácú menééne oore tsáávanérei ó wákímyeíhijcyá óóma íjcyámema muha mepíhtone meújcuiki. ³⁵ Aabée muurá ámúhakyé panévatúré ó úwáábohíjcyá muhdú mewákímyeíyóné ídáátsóméhjike mepíáábo éhnéhjáa Ávyéjuube Jetsóo íllu néhijcyáné o ítsáávénema: “Muurá tsaatéké tsíménevu ájcume ímjýúúvéiyá ditye ájcume ímjýúúvéné ehniñévu.”

³⁶ Ehdúu diityéké íñétsihdyu Páávoró Píívyéébema íhhyúva mímóúúvénéllí muha téhdure mémímóúuvéhi. ³⁷ Áábekée pámeere íkímóóvéne ámábiñúhi. ³⁸ Aamée múúhakyé pícyohjé cúújúwamívú dibyée ‘tsáhájucóubá tsiíñe oke ámuha maájtyúmiityúne’ nééneri kímóóveméne.

21

Jerotsarévu Páávoró pééneé

¹ Aamée muha tétsihdyu mepée tsapéhdú ‘Cóóó’ némeíñé caapáhovu. Ááné tsiíjýúu muha méúújeté ‘Róódaá’ némeíñé caapáhovu. Átsihdyúu botsíi muha méúújeté Páátarávu. ² Átsihvúu muha tsíimivúréjuco mepájtyene Penútsiá íñújjuvú péémivu. Áámíryéjucóo muha mepééneé. ³ Aamée muha ‘Chíipere’ némeíñé caapáhó náníñéjcuri meíteíñútsihdyu mepéhijcyámé méúújeté Tsííríá íñújjuvú. Aaméikyée muha Tííró mujcójuvu mecátsúúveté tétsihvu tsane píichuta íjchívyeki. ⁴ Átsihyíi muha tsaate cahcújtso múnáake maájtyúmitémemái méijcyá tsané tsemáána. Aamée Páávoróké néé dibye Jerotsarévu ipyéetu Píívyéébé Apííchórehjáa diityéké túkévéjtsóneri. ⁵ Aamée muha técoomíyí téhajchótá meijcyánetu

mepéemeke pícyohjémé pámeere mújcojúvu. Áámemáa muha pámeere memihmóubáne Píívyéébema méihjyúváhi. ⁶ Átsihdyúu muha illuréjuco diityéké mepítýájcóne meúcaavéné cúújúwámí pañévu. Ááné tujkéveríjyucóo ditye oómiñe ihjyáhañévu.

⁷ Aamée muha Tíírótu nihñéréjuco tsaííyí mepéeme mecátsúúveté Toremáidávu. Átsihyíi íjcyáné cahcújtso múnáadívú muha meúújetémema méijcyá tsájcoóji. ⁸ Ááné tsiíjyúu muha mepéeme méúújeté Tsetsaréavu. Aamée muha mepéé Perípe jávú cahcújtso múnáa túkevéjtsojtéhjáa 7-meva íjcyamedítýú uwáábori úllehíjcyáábe jávu. ⁹ Áábej tsíímée píñéehójtámeva walléemú tájívátumé íjcyame úúballehíjcyá Píívyéébere diityéké ájcúné íjtsaméiyi ñná pájtyeíñe iwáájacúne. ¹⁰ Aamée muha tétsihyi tsúcájáhréjuco meícyahíjcyánáa Píívyéébé ihjyú uubáalle múnáajpi Agáábó wajtsí tétsihvu Jodéatu tsáábeé. ¹¹ Aabée múúhake ááhíveebe Páávoró ocájímííhé iújcúmííheri íhyójtscuu, íjtyúhaácyuu, íjcyane ichíácómeíñe néehíi:

—Píívyéébé Apííchó muurá nehíjcyá illuva ditye íñe ócájímííhé aabájáábeke Jerotsaréevu ichíjchúúbeke íhvéjtsoíñe tsííñe iñnúji múnáa hójtsí pañévu.

¹² Ehdúu dibye néénéllii muha teene Tsetsaréa múnáama méneerá Páávoróké dibye ipyéetu téhullévu. ¹³ Áronáacáa múúhake neébe:

—¿Íñneri ámuha mekímoovéné ídátsó oke pajtyéhi? Tehdu apááñéré oke ditye chíjchúíñejíivari. Óví néhi ihdyu oke illííhyánúhajchíi lliíhyánúmé Ávyéjuube Jetsóoke o cáhcújtsóné hallútu.

¹⁴ Ehdúu múúhake dibye néénéllii muha dííbyeke menéehíi:

—Óvíikyéhde muhdú Píívyéébe ímillédú ú íjcyáhi.

¹⁵ Átsihdyúu muha illuréjuco meímíbájkímeyíñe mepéene Jerotsaréevu. ¹⁶ Áámemáa múúhama tsaate cahcújtso múnáa péé Tsetsaréatu. Aamée muha méúújeté Chííperé múnáajpi tsúúcajátújucóhjáa Píívyéébeke cáhcújtsoobe Natsóo jávu.

Páávoró Jacóóboke ááhivéne

¹⁷ Átsihdyúu muha Jerotsaréevu meúújetémeke tétsíi cahcújtso múnáa tsaímíyé waatsúcupejtsóhi. ¹⁸ Ááné tsiíjyúu muha Páávorómá máaahiveté Jacóóboke. Áánáacáa tétsihyi pámeere cahcújtso múnáa túkevéjtsojte. ¹⁹ Áamedívúu muha meúújetémeke Páávoró úúballé ímííñeúvú muhdúhjáa Píívyéébe jodíómú íjcyátúrómé pañévu dííbyej téeveri méénuhíjcyanéhji.

20 Áánélliihyée duurúvámé Píívyéébeke ávyéjújtsomé. Áánemáa nééme dííbyeke:

—Ehdíivane, muúbej. Muurá múhdúné míámúnáajpíjyúcooró memúnaa jodíómudítýú cáhcujtsójúcooromé úraavyépi Píívyéébé Moitséeúvuj tééveri ájcúné taúhbajúúne. ²¹ Aame nehíjcyá úhdítýu uuva u úwáábohíjcyáné téénetu múu bóijcyúdú pámeekéré jodíómú tsííñé iíñújiri íjcyámeke dítýe tééneri íícúvéjúcóótuki. Áhdurévá ú nehíjcyá dítýe íhdéúvúu íicyahíjcyajító ííhvéjtsóne ítsíimeke ikíhdyahírotsójúcóótuki. ²² Aane íñe ¿muhdúí teéne? Muurá íñe tsúúca íchihyi u íjcyane iwáájácúcooca píhcyaáaveímye. ²³ Áánéllii ú méénuú uke muha menéhdú. Íjcyámé íchihyi múúhadítýú píínehójtámeva wajpíímú ípyée ímiáánetúré imyéénuíñé íñéénei méénutúme. ²⁴ Áámema tsaméhjí meúcújcatsíñe méímíbájchótsaméi duurúvájá lluvváábedívú memúnaa méénuhíjcyádu. Áané boonétú ú áhdoó díityémá dítýe ibyéérómeíki. Áijyu úhdítýu íhjúvahíjcyarómé neé állíúré íjcyáneri ííhjúvahíjcyáne. Áhdure neeímyé Píívyéébé Moitséeúvuj tééveri ájcúné taúhbajúúné téhdure u úraavyéne. ²⁵ Áánetúu íhdyu tsúúca muha mécaatúnú jodíómú íjcyáturómé Jetsóoke cáhcujtsómé ílluune imyéénútki: Tsá dítýe níjcyotájteke íícúvémeíñé iyámeke dóóítýúne; tsá dítýe tújpacyo dóóítýúne; tsá dítýe dóóítýú dótsohcáorii, majcánurii, dsíjívéné iyámeke; tsá dítýe tsíjtyéhjima dómácójcatsítýúne. Ehdúu nééme Páávoróke.

Páávoróke dítýe ékeevéné duurúvájá pañévu

²⁶ Ahdújucóo díbye díityémá píínehójtámevámá iúcújcatsíñe pééneé. Aaméhjáa úcaavé duurúvájá pañévu iúúballe tééjá tehmeébeke múhdúj coojívatú íímíbájchómeíñé iníjkévaíñé botsii pañétúétsihvu Píívyéébeke íícúvéíñé iyáábeke ítsájtyeki.

²⁷ Aanéhjáa tsané tsemáánatu iníjkévaíñé dítýe nééne tsúúca níjkévaríjyucó íjcyánáa Áátsiá ííñújitu tsáané jodíómú ájtyumí dííbyeke duurúvájá pañe íjcyáábeke. Áábekéhjáa pámeere tétsii íjcyámema páhduváré idyáíívétsihdyu ékeevéme. ²⁸ Áánemáhjáa kéévánécoba néémeé:

—íÁmuúha íjraéémuj, metsááne múúhakye mépiaabóva! Áánu muurá éhne pahúllívaré úwááboobéré péhíjcyaaabe ímityúné íhjúvahíjcyá méííñúji múnáadítýu. Áhdure Píívyéébé Moitséeúvuj tééveri ájcúné taúhbaju nééne tsíjítóríyé úwáábohíjcyaaabe. Téhdure ímityúné íhjúvahíjcyaaabe

duurúvájatu. Ááneréi íjcyáiyónáa muurá íñe íjtye gríéégómuke tééjá pañévu iúácóneri tútávájtssoobe tééjá pañe íñe ímityúné úújéityúrotsíi.

²⁹ Ehdúhjáa néeme Jerotsarérii Éépetsó múnáajpi jodíómuube íjcyátuube Tróópimómá dííbyeke íajtyúminéllíihye. Aanéhjáa íjtsúcunúme Páávoró dííbyeke úacóné tééjá pañévu.

³⁰ Ááneríhjáa técoomí múnáa íbóriibaavémé péé teeja duurúvájavu. Aaméhjáa Páávoróké iékéévéebeke lliúcuíñú áachívu. Áánemáhjáa watajcomé tééjá llehówááne. ³¹ Aaméhjáa dííbyeke llíihyanújucóóiyónáa tsúuca úúballe úújeté técoomí tsodáhómú avyéjúúbedívu. ³² Áánéllíihyéhjáa pámeekéré ítsodáhómuke íavyéjújtemá ípíhjúcúmema dsínécunúme téhullévu. Áámekéhjáa íajtyúmine íhvetémé dííbyeke iwápáácohjúcyánetu. ³³ Átsihdyúhjáa díitye tsodáhómú avyéjuubéréjuco iékéévéebedívu táuhbané dítye íchíjchu úwáñehííñeri. Áánemáhjáa tétsii íjcyámeke dílloobe muubá díbye íjcyane, áhdure íñe hallútú dítye ehdu dííbyeke méénune. ³⁴ Ááneréjucóhjáa páhduváre mítyane dítye íhjúváne pañe tsá díbye lléébotú muhdú dítye nééneé. Áánéllíihyéhjáa ítsodáhómuke neebe dítye ítsájtye dííbyeke. ³⁵⁻³⁶ Áhdújucóhjáa dítye íhcyóómivu ítsájtyéébeke tsájá níityéwaahyóvú iúújetétsótsihdyu ílluréjuco íhbúcuíñúné míamúnaa íjyévé 'áádikye méllíihyánu' néémere úráávyénéllíihye.

Páávoró íhyallúvú íhjúváne

³⁷ Áábekéhjáa dítye íhjýa pañévu ááhívétsóiyónáa neebe díityé avyéjúúbeke:

—¿A tsá o íhjúváváityuróne?

Áánéllíihyéhjáa neebe dííbyeke:

—¿Aca eene ú piivyété gríéégómú íhjúrí u íhjúváne? ³⁸ ¿Aca tsá Ejíhto múnáajpi u íjcyatú éhnée ímityúmeke u újcúmema íñeubará píivyétúné íiñújivu u péene ímityúné múúhá íiñújí avyéjúúbedítyú u ítsámeíhjúcyaábe?

³⁹ Áánéllíihyéhjáa Páávoró neé dííbyeke:

—Muurá íhdyu oo jodíómuubéré Tsiríítsiá íiñújiri íjcyacóómí Táátsó múnáajpi. Áhdícyane íhdyu cána óvíjyuco oke daacu tsáraahóvú o íhjúva míamúnáama.

⁴⁰ Áhdújucóhjáa díibye avyéjuube íhvétsoobe níityéwááhyó hallútú díityéké íhyótsiri néene dítye cúuvéhulléré íjcyaki. Aaméhjáa dáíivýenemáyé íhjúvaabe heeberéómú íhjúrí.

—Ámuúha tamúnaaj, cáhawáá ímíñeúvú melleebúcunu ámuúhake táicyánécjú o úúballéne.

² Ehdúhjáa díbye heeberéomú ihjyúrí ihjyúvánéllí ímíñeúvú lleebúcunúmé dííbyeke.

³ Áámekéhjáa neébe:

—Oo muurá jodíomuube Tsiríítsiá iñújívúu Táátsó coomívú oke ditye tsímávaábe. Ároobée ihdyu ó keemévé íchihvúré Jerotsaréevu. Áábekée oke Gamariéeé úwáábohíjcyá méihdé múnáaúvúhjáa úráávyehíjcyáné taúhbaju. Aabée ó imíllehíjcyará múhduú tsaímíyé Píívyéébeke o íícúvéébeke o cáhcújtsóiyóné táííbúuri. Ahdu muurá ícyooca ámuúha.

⁴ Ároobée táwaajácútubáané íñe ímíáájú cahcújtso múnáahjáa íjcyámeke o dsíjívétso ímityúné ó dáríívehíjcyá dityévaa téénetu ííhvetérokí. Opée ó tsatyéhíjcyá wajpíímumáyé walléémuke ditye icyúvéhoojánuki. ⁵ Aane muurá llúúvájte avyéjúúbema duurúvájá túkevétsojte waajácú okée waajácúhaaminema iwáalloone Damájcori íjcyáné cahcújtso múnáa élleveu. Aabée téhullévú tsúúca o péé oovaa o dóhjinújémeke íchihvu Jerotsaréevu ditye íícúbáhraki.

Páávoró úúballé muhdú Jetsóoke icyáhcujsóne

(Hch 9.1-19; 26.12-18)

⁶ Aanée Damájcovu oke ditye wáloobe juuváyí o péhíjcyárónáa cójípíne técoomíj pihívuréjuco péécutéré óhdivu ávyetá ihnáhó néene péété cádiivyéné cáámetu.

⁷ Aanée oke íjcaáyó baavújuco. Áábekée oke Jetsóó o ájtyúmítuube néehíí: “Tsáo Tsááoroj, ¿íveekíami oke ú pátsáricyohíjcyaj?”

⁸ Áánéllíihyée o néehíí: “¿Aca múha uu, Ávyéjuúbej?” Áánéllíihyée oke neébe: “Oo Jetsóó Natsarée múnáajpi oke u pátsáricyohíjcyaaábe.”

⁹ Aanée téijyu óoma íjcyame teene peete íajtyúmíneri íllityéhi. Áromée ihdyu tsá lléébotú díbye óóma ihjyuváne.

¹⁰ Aanée awáá ehdu oke díbye néénéllíi o nées dííbyeke: “Ávyéjuúbej, ¿aanéhaca íiná ú imíllé o méénune?” Áánéllíihyée oke neébe: “Wa ihdyu dípye Damájcovuj. Téhullévúí uke neeímyé íiná u méénuíñe.”

¹¹ Aabée teene peete muhdú oke táhálluúúcú cúúvetétsoobe o hálluvájúcoótúúbeke óóma íjcyameréjuco oke úújetétsóné téhullévu.

¹² Áijyúu ‘Ananía’ némeíbyé tsáa taéllevu Píívyéébéé Moitséeúvuj tééveri ájcúné taúhbaju néhdújuco ícyahíjcyáábeke ímí míamúnaa íjtsúcunúúbe. ¹³ Aabée itsáane oke néehíí: “Muúbej, tsúúca ú hallúvá tsiíñe.” Ehdúu oke díbye néénemáyé ííne ímíjyaú ó íitétjucóóhíí. ¹⁴ Átsihdyúu oke neébe: “Muuráhjáa

tsúúcajátújuco méíhdé múnáaúvú cáánívahíjcyaaabe Píívyéébe uke mémenúné ímiáábé Jetsóoke u ájtyúmiibe íhjuváné u lléébóne díbye ímillédú u íjcyaki. ¹⁵ Áánéllíi ícyooca pámeekéré dííbyedítýú íjcyáné uwááboju ú úúbálléhíjcyááhi. ¹⁶ Ahdícyane íínerí íjtsámeítýuube dííbyedívuréjuco cátoróóvéne dííbye mémeri táuméi Píívyéébeke páneere díimítýú díbye íábájíveki. Ááne tsójtsoótaméi.” Ehdúu oke neebe Ananía.

Páávoró úúballé Píívyéébe dííbyeke wáalloone jodíómú íjcyátúme éllevu

¹⁷ Aabée Jerotsaréevu tsiíñe o óómiibe duurúvájá pañévú o úcáávéne Píívyéébema o íhjuváhíjcyánáa óhdivu bóhówaavéne naavédú nééneé. ¹⁸ Ááné pañée Jetsóoke o ájtyúmiibe oke néehíí: “Ícúí dipye tsiéllevu íchihdyu Jerotsaréetu. Muurá tsá ditye íícúvéítýú táuwááboju u úúbálléróneri.” ¹⁹ Áánéllíihyée dííbyeke o néehíí. “Ávyéjuúbej, áánerá oke waajácúmé ópée dícyahcújtso múnáake pihcyáávejááné pañévú o wápáájcoméke o cúvéhoojánuhíjcyaaabe o íjcyane. ²⁰ Áhdurée muurá díwákímyéi múnáajpi Ejtééba díuwááboju méenuhíjcyáábeke ditye dsíjívétsóijyu díityémá o íjcyáábema tsaméhjjuco muha tehdu dííbyeke meméénune. Téijyúu muurá ó téhmehíjcyá díitye dííbyeke llííhyánúmé wajyámúúne.” ²¹ Ehdúu o néérónáa tsiíñe oke neébe: “Árónáa ú peé íchihdyu tsíhullévú jodíómú íjcyátúrómé pañévú uke o wállóónéllíihye.” Ehdúhjáa úúbáleebe Páávoró.

Páávoró tsodáhómú avyéjuúbe hójtí pañe

²² Aanéhjáa dííbyeke illéébúacunúhíjcyáróne kéévánécoba néémeé: ¡Tsáhájucó aabye íjcyáítýuróne! ¡Ílluréjuco méllíihyánu! ²³ Ehdúhjáa néémere íwajyámúúné cáamevu wájójcoméré téhdure bállíijyu wájójcóhi. ²⁴ Áánéllíihyéhjáa dííbye tsodáhómú avyéjuube néé ítsodáhómuke ditye íááhívétso páñéejávú dííbyeke. Áánemáhjáa neebe ditye iwátsíhcyúúbeke idílló ííne hallútú dííbyedítýú ditye íjyácunúhíjcyáne. ²⁵ Ahdújucóhjáa ditye iwátsíhcyu dóhjínuube tsaapi tsodáhómú avyéjuube tétsihyí íjcyáábeke nééneé:

—¿Aca ihdyu múúne eene ámuha romáánómuube íjcyáné waajácúháámíma íjcyáróóbeke íiná néétume méwátsíhcyúhi?

²⁶ Ehdúhjáa Páávoró nééne tsodáhómú avyéjuube pajtyétsó páñétúéjpihdívu. Neebéhjápeé:

—Tsáma téíbúwá díícyaco áábyeke muhdú u méénúíhajchííjyu. Muuráhjáhaca ihdyu romáánómuube íjcyáné waajácúháámíma dííbye.

27 Áánélliihyéhjáa pañétúejpi ipyééne néé dííbyeke:

—¿Ava úhdi ijcyané romáánómuube u ijcyané waajácuháámij?

Áánélliihyéhjáa neébe:

—Éée.

28 Áánélliihyéhjáa neebe ávyéjuube dííbyeke:

—Téhdurée muurá mítyane ó ahdó romáánómuube o ijcyáíñe waajácuháámi.

Áánélliihyéhjáa Páávoró neéhií:

—Áronáa ihdyu lihiyomútsidi téhdure tene ijcyanéllii ó néé pañétúejpi o ijcyane.

29 Ehdúhjáa dibye néénéllii ihvejtsómé dííbyeke. Áhduréhjáa ávyéjuube íllityé romáánómuube ijcyané waajácuháámima ijcyáábeke ehdu imyéénúneri.

Jodíómú túkevjtsojté úmíwari Páávoró ijcyane

30 Áané tsiíjyúhjáa imíllebe iwáájacúné ímichi íñe hallútú imúnaa jodíómú diibe Páávoródityú íjyácunúne dííbyé hallúvú páhduváré úbállehijcyáne. Áanemáhjáa neebe ditye dííbyedityú ijcyané uwáñehííñe itsíñúúne ipíhnyúcu pámeekéré ávyéjuktéke llúúvájte avyéjuktéma. Áámé úmíwávúhjáa dííbyeke íjyócujcároobe.

23

1 Aabéhjáa Páávoró diityédívú ííteebéré neéhií:

—Ámuúha tamúnaaj, muurá ijcyoojívújuco Píívyéébé húmíj piínévú tsáháturo ímityúné o méénutúne.

2 Ehdúhjáa dibye néénéllii llúúvájte avyéjuube Ananíá táuhbá tsaatéke ditye iwábáájco dííbyeke. 3 Áronáacáhjáa neebe dííbyeke:

—¿Aca táuhbaju néé muhdú o ijcyane óóma u ímíbájchoki? ¿A tsá u wáájacutú teene táuhbaju nééné tsiíjtoriyé óhdivu u táuhbané oke ditye imyéénuki? Úke téhdure Píívyéébe méénú bañú múnáajpi u ijcyáábeke.

4 Áánélliihyéhjáa tsaate neéhií:

—¿Aca muhdú eene íllure ú uuhívaté Píívyéébere pícyoobe llúúvájte avyéjuube pañétúejpi ijcyáábedi?

5 Áánélliihyéhjáa neébe:

—Áronáa tsá o wáájacutú dibye pañétúejpi llúúvájte avyéjuube ijcyane. Muurá Píívyéébé waajácuháámitu nééneé: “Tsá múu ímityúné íhnyúvatú avyéjuktédityu.” Ehdúhjáa neebe Páávoró.

6 Botsíkyéhjáa waajácuube tsadotséómuma paritséómúejte diitye avyéjunte ijcyane. Áánélliihyéhjáa neebe kéévánécoba:

—Ámuúha tamúnaa, oo muurá paritséómú uwáábóo úráavyehíjcyáábé hajchi. Aabée téhdure téené uwááboju ó úráavyehíjcyáhi. Áabeke íñe oke ámuha médílohíjcyá dsíjívémé tsiíñe bóhíñe o cáhcújtsónéllíhye.

⁷ Ehdúhjáa dibye néénéllíi diitye ávyéjute tsaamééere itsípájújcatsíñe ílluréjuco pájúvanújcatsíñe. ⁸ Diityéhjáa muurá tsadotséómú nehíjcyá dsíjívémé bóhíjúcootúne. Áhduréhjáa itsúcunúhijcyámé níjkyéji múnáama panévareé apíichoháñe íjcyatúne. Áánetúhjáa ihdyu paritséómú cáhcujtsó ténehji íjcyane. ⁹ Aaméhjáa íhjuúbari íjcyánáa diitye paritséómudítýú tsaate taúhbájú uwáábojte néehíi:

—Muurá tsá áánu íñá ímityúné méénutúne. Áábema tsáijyu múu ímiáané níjkyéji múnáajpi íhjuvánáa jíveekí Píívyéébeke múhdurá médáríívéiyáhi?

¹⁰ Ehdúhjáa ditye táhjájcatsíñeri tsodáhómú avyéjuube íllityéne íjtsúcunú ditye Páávoróké méénuíñe. Áánéllíihyéhjáa tsiíñe neebe ítsodáhómuke ditye itsájtye biwáhullévúre íhcyóómivu dííbyeke.

¹¹ Ápejcóhjáa Jetsóó dííbyedívú íbóhówáávéne néehíi:

—Ímíchi díícyáne íñneri áábímyeítýuubéré íñe táuwaáboju íchii Jerotsaréeri u úwáábohíjcyádúre ídyé dúwááboco Róómárii. Ehdúhjáa Jetsóó néé Páávoróke.

Páávoróké imílleróme íllíhyanúne

¹² Áané tsitsíívevúhjáa imúnaa jodíómú pítyácójcatsíyá ímiáánetúre dííbyeke ídsíjívétsoíñe. Áánemáhjáa néjcatsímyé íñnéubará imájchóityúné dííbyeke íllíhyanútúné hajchóta. ¹³⁻¹⁴ Ehdúhjáa dííbyedítýú pítyácójcatsímyé 40-mevá ehniíñevu íjcyame. Aaméhjáa llúúvájte avyéjútémá ítyúkevítsojté éllevu ípyééne neeté diityéke:

—Muha ímiáané Píívyéébe lléébónáa mepítyácójcatsí íñnéubará memájchóityúné Páávoróké muha mellíhyanútúné hajchóta. ¹⁵ Áánéllíi méneco tsodáhómú avyéjúúbeke dibye péjcore ámuha éllevu itsíva dííbyeke. Áronáa ihdyu méneco dííbyedítýú íjcyané ihju ámuha medílo dííbyeke mepíuváne. Áijyu muha tsúuca máarúcoónuú ámúhadívú dibye úújetétúné íhdéré muha mellíhyanuki.

¹⁶ Ehdúhjáa ditye pítyácójcatsíñe Páávoró beebe iwáájácúne íícúí tsodáhómu coomívú ípyééne úúbáalleté diibye ííñáhníkye. ¹⁷ Áánéllíihyéhjáa tsáápiikye tsodáhómú avyéjúúbeke ípíúváábeke neebe Páávoró:

—Áánu ováhtsáwúuke tsajtye páñétúejpi ámúhá avyéjúúbe éllevu díbyévá ñnáhjáubá iúúbálle díbyeke.

¹⁸ Ahdújucóhjáa díbyeke díbye tsájtyene ávyéjúúbe éllevu. Aabéhjáa neeté díbyeke:

—Ávyéjuúbej, éhne cúúvéjari íjcyaaabe Páávoró oke néénéllii ó tsivá áánu ováhtsáwúuke diéllevu díbyévá íhya ñná uke iúúbálleki.

¹⁹ Áánélliihyéhjáa íhdyúétsihvu itsájtyéébeke neébe:

—¿ñná ú imíllé oke u úúballéne?

²⁰ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Tamúnaáne jodíómú pítýácójcatsí ukévá íñééíñe péjcore u tsájtye Páávoróké diityé avyéjújte éllevu dítyévá idílló díbyeke ñná díbyedítýú íjcyáné ihjyu. ²¹ Áróneri tsá u íicúvéityúne. Íjcyámé 40-mevá ehniíñevu díbyekévá illííhyánu árucóónuíme. Aame néjcatsí ímiááneva imyéénuíñé Píívyéébe lléébónáa ipítýácójcatsíñe. Aamévá díbyeke illííhyánútúné hajchótá tsá íñéubará májchóityúne. Aame ícyooca tehmé muhdú diityéké u nééneréjuco.

²² Ehdúhjáa díbye tsodáhómú avyéjúúbeke úúballéné boone ipítýácóóbeke neebe díbye muucá iúúbállétu teéne.

Ávyéjuube Pééri éllevu Páávoróké ditye wáalloone

²³ Átsihdyúhjáa diibye ávyéjuube míityétsikye ítsodáhómú avyéjújtedítýú ipíúváne néé dítyétsí iújcu 200-meváké tsodáhómuke ulléri pééímyeke, 70-meváké íjímudi pééímyeke, 200-meváké cávaájcoháñema pééímyeke, dítye ipyéé Tsetsaréavu tépejcojuco. ²⁴ Áhduréhjáa neebe dítye tsáápi íjjuke ímíbájcho díbyedi Páávoróké itsájtye ávyéjuube Pééri éllevu. ²⁵ Áámemáhjáa waajácuháámí wáalloobe íllu íñéhaámi:

²⁶ “Ávyéjuube Péeríj, oo íñe Cáráóódio Ríítsia o íjcyaaabe úúma ó ihjyúváhi. ²⁷ Áánukée tsúúca imúnaa jodíómú iékeévéébeke llííhyantújúcóóróóbeke tátsodáhómuma diityédítýú ó dojtúcú romáánómuube íjcyáné waajácúháámíma díbye íjcyane o wáájácúnema. ²⁸ Áánemáa ó tsájtye díbyeke diityé avyéjújte éllevu íñé déjúcotú díbyé hallúvú dítye páhduváré úúbállehíjcyáné o wáájácuki. ²⁹ Aabée ó waajácú apááñéré ítyaúhbjáúúné hallútú dítye ehdu díbyeke dáríívehíjcyáne. Aane tsá ñná íjcyáturó dítye tééné hallútú icyúvéhoojánúúbeke dsíjívétsóiyóne. ³⁰ Áábeke íñe diéllevu ó wallóo imúnaa íjcyarómé díbyeke illííhyánuíñé pítýácójcatsíñe o wáájácúnema. Áámeke o néé dítye páñetu diéllevu ipyééne díhyúmiri íñéé íñé hallútú díbyedítýú íjyácunúhijcyáne. Ahdícyane wái díicyaj.”

31 Ehdúhjáa néhaamímá tsodáhómú pejco tsajtyé Páávoróké Ajtípatírí coomívú íavyéjuube néhdújuco. 32 Áané tsitsíívevúhjáa tsaate tsodáhómú ulleríyée péeme illuréjuco óómiñe ihcyóómivu. Áanetúhjáa tsijtye ííjímudíí péemeréjuco cóhbaavené Páávoróma. 33 Aaméhjáa Tsetsaréavu ávyéjúúbedívú dííbyeke iúújetétsóne ajcú teene waajácúhaamívú dííbyeke. 34-35 Áhaamíhjáa ávyéjuube iéévéne níjcáutu dilló Páávoróké kiá múnáajpí díbye íjcyane. Aanéhjáa Tsiríítsiá íiñúji múnáajpi díbye íjcyane iwáájácúne neébe:

—Cána óví ímichíí díhyallúvú páhduvaré úúbállehíjcyámé wa-
jtsí mewáájácu muhdú úuma tene íjcyane.

Áánemáhjáa neebe ditye ipícyo dííbyeke ávyéjuube Heróódeúvu jávu.

24

Ávyéjuube Péerí úmíwávú Páávoró íhjuváne

1 Átsihdyúhjáa tsáhojtsij coojívatu pañétúejpi llúúvájte avyéjuube Ananíá tsáá Tsetsaréavu túkevjtsojtéma. Áámemáhjáa téhdure Téétoro tsáá ímityúné múúne méénúmé hallúvú íhjúvaábe. Aaméhjáa diíbye ávyéjúúbedívú iwáajtsíne úúballévá ímityúné Páávoró hallúvu. 2 Áábekéhjáa diityé éllevu ditye tsajtyéébé hallúvú Téétoro úúballéjucóó ávyéjuube Péeríkyyé. Neebéhjapéé:

—Ávyéjúúbej, mítyane uke muha météhdujtsó múúhá avyéjuube u íjcyabe pane u wáájácúúbé túkevjtsojújú pañe muha tsaímíyé meícyahíjcyánéllííhye. 3 Muurá muha páhduube dítyúkevjtsojújú pañe méijcyáhi. Áánéllíí mítyane uke muha météhdujtsó múúhá avyéjuube u íjcyáábeke. 4 Aane mítyane uke o túhújtsótu uke o neé okéi u lléébúacunú múhajchótáwuú úuma o íhjuváne. 5 Muurá muha méwaajácú áanu ávyeta panévá íñújñneri íjcyáné jodíómuke íbórínuubéré péhijcyáne. Aabe natsarénómuube Jetsóoke úráávyehíjcyámedítýú ímichi pañétúejpi. 6 Muuráhjáa duurúvaja díbye tútávájtsóiyónáa muha meékéévéébema méimíllerá teene meímíbjachóné muhdú múúhá taúhbaju néhduú. 7 Árónáacáa tsodáhómú avyéjuube Ríítsiá múúhá hójtsí pañétú dojtúcú dííbyeke. 8 Áánemáa neebe dííbyé hallúvú úúbállehíjcyámé itsáá diéllevu. Ahdújuco íñe muha metsááne diéllevu dííbyé hallúvú muha meúúbállehíjcyáméjuco. Aane cáhawáá óví pañetu ú dilló dííbyeke u wáájácu muhdú neéne déjúcotu muha meúúbállehíjcyáné dííbyé hallúvu. Ehdúhjáa neebe Téétoro Péeríkyyé.

⁹ Téhduréhjáa tétsihyi íjcyame tsijtye jodíómú nehíjcyá ímiáánéjuco ehdu tene íjcyane. ¹⁰ Áánélliihyéhjáa ávyéjuube Pééri úbahcyó Páávoróké dííbyeréjuco íhhyúvaki. Ahdújucóhjáa díbye nééneé:

—Muurá ó waajácú múhdúne pijcyábájucó íñe iññújiri ímityúnéhjí ímibájchoobe u íjcyane. Áánéllii mítyane ó ímíjyuuvé táicyánéjcu o úúbálleneri. ¹¹ Aane ihdyu cáhawáá óví apááñéré ú waajácú Jerotsarévúu Píívyéébeke o dúúrúvájétsihdyu botsíi 12 coojívaré meíjcyane. ¹² Tsáháa múha oke ájtyúmitú tsaatémá o táhjájcatsímyeke o íbórínuhíjcyané duurúvájá pañévu, pi-hcyáávejáané pañévu, tsiélléhjívu. ¹³ Aane muurá íjtye ávyeta tsá wáájácutú íñe hallútú táhallúvú iúúbállehíjcyáne. ¹⁴ Áánetu cáhawáá uke o úúballe apááñéré táihde múnáaúvúu cáánívahíjcyaaabe Píívyéébeke o íícúvéébeke o úraavyéne. Dííbyeke ihdyu ó úráavyehíjcyá béhjíjtori eene múhdurá ditye óhdivu ítsúcunúhíjcyájíjtori. Aabe idyé ó cáhcujtsó dííbyé ihjúu uuballe múnáa waajácúhaamínetu dííbyé taúhbaju cáátúnúmeíñéhjíma tsíñehjí íjcyane. ¹⁵ Muurá ditye cáhcujtsóduré dííbyeke o cáhcújtsoobe ó waajácú ímiáméhjíma ímityúroméhjí dsíjívémé bóhííñe. ¹⁶ Áánéllii ó imíllehíjcyará tsaímíyé Píívyéébema o íjcyane. Áhdure idyé ó imíllehíjcyará tsaímíyé míamúnáama o náhbévájcatsíñe.

¹⁷ Aabée muurá múhdúne píjcyá lliíñe tsiélléhjí o péhíjcyátsihdyu o tsáa táiiñúji múnáake o píaabóvaabe idyé dííbyeke o íícúve iyámeke o cóvájtsóneri. ¹⁸ Éhdurée nénéhjiri duurúvájá pañe o íjcyáábeke Áátsiá iññújiri íjcyame tamúnaa oke ájtyumí dityeé méénuhíjcyádújuco tééjá lluvváábedívú o ímibájchoméíbyeke. Áánáacáa tsá tétsihyi tsijtye íjcyáturóne. Aabée tsáháturo téijyu muucá o íbórínutúne. ¹⁹ Aane bo óví eene táhallúvú úúbállehíjcyámé íllevu itsáane úúballévá ímiáané ímityúné táhallúrí íjcyáhajchííjyu. ²⁰ Óvíikyéhde aatyéré úúballé íñe ímityúnéhjáa tamúnáa avyéjyujtémá o méénune íájtyumíne. ²¹ Ááneráhjáa apááñéré diityémá o íjcyaaabe pámeere lléébónáa o néehíi: “Oke íñe ámuha médíllóhíjcyá dsíjívémé bóhííne o cáhcújtsónéllííhye.”

²² Ehdúhjáa Páávoró néénéllii ávyéjuube Pééri ílluréjuco téene ihjyu íhvejtsóné ímíhyéhjáa díbye úráavyenéjcu iwáájácúnéllííhye. Áánemáhjáa neebe diityéke:

—¿A ehdúhaca teéne? Ané óví tsodáhómú avyéjuube Rúítsia tsáa botsíi ámúhama meímibájchoki.

²³ Ehdúhjáa diityéké iñétsihdyu neebe tsáápi tsodáhómú avyējuúbeke dibyei tétsihvuré ipícyo dííbyeke. Áanemáhjáa neebe dibye ihhvétso imúnaa dííbyeke iááhívehíjcyaki.

²⁴ Átsihdyúhjáa tsúcájá ijcyánetu Pééri tsiíñe tsáá dííbye éllevu mewa Drotsíírama jodíómulle téhdure íjcyállema. Aabéhjáa píuvá diibye Páávoróké dibye diityétsima iihjyúva muhdú Jetsocríjtoke mecáhcújtsónetu. ²⁵ Áánélliihyéhjáa ihjyúvaabe muhdú tsaimíyé meíjcyá ímityúnéjcutu metéhmémeíñetu. Áhduréhjáa ihjyúvaabe nihñéétsihvuré Píívyéébe muhdú míamúnaa ícyahíjcyané ímbájchóíñetu. Ááneríhjáa ávyéjuube íllityéne dííbyeke néehíi:

—Wa ílluréjuco dipyej. Néhiyáca idyé tsiíñe uke ó píúvaá múhtsima u íhjúva téénetu.

²⁶ Aanéhjáa diibye Pééri ijyáacunúhíjcyá dsíídsidívú Páávoró áhdóiyóneri ílluréjuco dííbyeke íjchívyétsoki. Téénélliihyéhjáa wáájácúroobéré píúvahíjcyá dííbyema iihjúvaki. ²⁷ Ehdúhjáa pajtyéné míñéécú píjcyábá hajchóta. Átsihdyúhjáa Pééri ílluréjuco ihvejtsóné ávyéjuube íjcyane. Áábé cápayóóvéhjáa Póótsio Péjtoréjuco úcaavéne. Aanéhjáa Pééri jodíómuma ímí íjcyane ímílléne pícyoíñú cúúvejávuré diibye Páávoróke.

25

Páávoró Péjtó úmíwari

¹ Aanéhjáa diibye Péjtoréjuco téené iíñújí avyējuúbedívú úcááveebe pápihchúúj coojívatu péé Tsetsaréatu Jerotsaréevu. ² Áábekéhjáa téhullévú túkevjtsojtemá llúúvájte avyéjujte úúbállépejtsó ímityúné Páávoró hallúvu. ³ Áanemáhjáa néeme dibye ipíúva dííbyeke Jerotsaréevu. Aaméhjáa pítyácójcatsíyá juuva iárucóónúne dííbyeke illííhyánúpéjtsoíñe. ⁴⁻⁵ Ehdúhjáa diibye ávyējuúbeke ditye néérónáa neebe diityéke:

—Bo néhi caatyé ámuhadítú avyéjujte íjcyame óóma Tsetsaréavu mepe ámuha téhullévú meúúballe dííbyé hallúvú ímiáánéé ímityúné dibye méénúhajchííjyu. Muurá téhulle diibye cúúvejari. Áhullévú lléváhréjuco tsiíñe o pééhiñe. Ehdúhjáa neebe Péjtoó.

⁶ Aabéhjáa teene Jerotsaréeri íjcyá íhyotsítú pápihchúúj coojívaúbáhjápeé, íhjáa mityá pahótsícúj coojívaj. Átsihdyúhjáa péjúcoobe Tsetsaréavu. Áané tsiíjyúhjáa teene idíllóítsihvu iácúúvéne píuvájúcoobe diibye Páávoróke. ⁷ Áábekéhjáa ditye wájtsítsóóbedívú Jerotsaréetu pééne jodíómú ipíhcyáávéne dííbyé hallúvú úúballéjucóó ímityunéhji.

Ároméhjáa íllure báñúmeíhi. ⁸ Aabéhjáa Páávoró ícyánéjcutu néehíi:

—Tsáháturo tsáma ñná ímityúné o méénutú tamúnaa jodiómú taúhbájutu, téhdure diityé duurúvájatu. Téhdure tsáháturo páñétúejpi romáánómú avyéjúúbedityú ímityúné o íhjúvatúne.

⁹ Ehdúhjáa Páávoró néérónáa Péjto dííbye múnaa jodiómuma ímí íjcyane ímílléne néé dííbyeke:

—¿Aanéhaca ú imíllé Jerotsaréevu meímíbajchóné eene ñná díhyallúvú ditye úúbállehíjcyáne?

¹⁰ Áánélliihyéhjáa neébe:

—Áronáa muurá tétsihyíjyuco oo ehdu nénéhjí ámuha romáánómú meímíbáchohíjcyáitsíí amúhá avyéjuube méménútsihyi. Aane muurá ú waajácurá ñné imityúné o méénúturóné tamúnaa jodiómuma. ¹¹ Muurá ihdyu ímiáané ímityúné o méénuca ó pájámeíiyá oke ditye illííhyánuki. Keená ‘tsáhaá’ o nééiyóne. Áanetu íñe táhallúvú ditye úúbállehíjcyáronéhjí ímiáané íjcyátúhajchíí tsá oke múha íhvéjtsóityú diityé hójtsí pañévu. Áánéllii ó imíllé amúhá avyéjuube páñétúejpiyé óoma teene ímíbajchóne.

¹² Ehdújáa Páávoró néénéllii Péjto pámeekéré ípityácócatsíhíjcyámeke ípíjyúcúmema idíllójcatsíñe néé dííbyeke:

—Ehdu idyé muuha romáánómú avyéjuube páñétúejpiyé úúma ímíbajchóné u ímílléné ané óvii dííbye éllévúréjyuco u pééneé. Ehdúhjáa Pejto néé Páávoróke.

Páávoró avyéjuube Agríipá úmíwari

¹³ Átsihdyúhjáa idyé múhdúj coojívatúrá tsijpi avyéjuube Agríipá péé mewa Bereníitsema Tsetsaréavu Péjtóke ááhívetémútsi. ¹⁴ Aamútsíhíjyáa téhulle íjcyámútsikye diibye Péjto úúballé Páávoró tétsihyi íjcyane. Neebéhjápeé:

—Íjcyabe íchihyi tsaapi cúvéhóójari Péeríi pícyoíñuúbe. ¹⁵ Áábé hallúvúu jodiómú túkevéjtsojtémá llúúvájte avyéjupte ímityúné oke úúbáalleté Jerotsaréeri o íjcyáábeke oováa dííbyedívú o méénútsoki. ¹⁶ Árómekée o néehíi: “Tehdu muha romáánómú peecútéré muucá medsíjívétsóiyónejí tsaate tsíjtyé hallúvú úúbállémema ditye díllócatsíyúhajchííjyú.” ¹⁷ Ehdúu o néérónáa ditye óhdivu píhcyaaavéjúcóónéllii awáa tsíjcyooji o díllóítsihvu o íjcyáne ó píuvá dííbyeke. ¹⁸ Áábe éllévúu tsáame ímityunéhjí dííbyé hallúvú úúbállehíjcyáme. Aanée ó íjtsúcunú ímiáané díbye ímityúné méénuhíjcyané dííbyé hallúvú ditye úúbáalleíñe. Áronáacáa tsá tehdu tene néétune. ¹⁹ Apáañéree nehíjcyámé Jetsóo dsíjívéjúcóóbeke

dibye 'íjcyáábe' iñéene úráavyehíjcyáne. ²⁰ Ehdúu nénehji o ímíbájchóityúrónéllii ó neerá dííbyeke dibye ímílléhajchíí Jerotsaréevu muha dííbyema teene meímíbájchotéki. ²¹ Áronáacáa imílleebe pañétúejpimáyé Agójtoma teene íimíbajchóne. Áanélliihyée dííbyeke o nées dibyéi cúuvéjariyé íjcyá dííbye éllevu o wállóótúné hajchóta.

²² Ehdúhjáa Péjto Agríípake úúbállénéllii neebe dííbyeke:

—Aane ihdyu ó lleebúcunúiyá téhdure dibye íhjuváne.

Áanélliihyéhjáa Péjto néehíí:

—Cáhawáá óví péjcore tsaabe dibye íhjuváne u lléebúcunúki.

²³ Ehdúhjáa Péjto dííbyeke néénéllii tsíjcyooji tsiíñe tsaamútsí Agrípamútsí méwama. Ávyéta ímíhjáa íjcyáávéne aahívemútsí dííbyé já pañévú tsodáhómú avyéjurtémá tsijtye técoomí ihtsútujtéma. Áanáacáhjáa Péjto píuvájucóó diibye Páávoróke.

²⁴ Áánemáhjáa neebe diityéke:

—Ayúju, ámuúha, pámeere íñe múhdumé ávyéjuube Agríípama meíjcyamej. Áánújuco íchii dííbyé hallúvú ímityúné Jerotsarée múnáama Tsetsaréa múnáa oke úúbálléhíjcyáábe. Áánúdityu nehíjcyámé dííbyekévá illííhyánúiyóne. ²⁵ Arónáa íjcyánejjí íñné déjúcotu dibye dsíjívéiyóne. Áábeke ó wállóo pañétúejpi Agójto éllevu dííbyema teene dibye íimíbájcho dííbyerée ímíllénéllííhye.

²⁶ Áábedítýú diibye pañétúejpikye o cáátúnúiyóné o ítsámeíhíjcyarónáa íñe ámuha metsáanéllii ámúhadívú ó ijchívyetsóhi. Áábeke cáhawáá óví aabye ávyéjuube Agríípá dilló muhdú dibye úúballéné botsíi mecáátunúné pañétúejpi ávyéjúube éllevu mewállóoki. ²⁷ Muurá tsá tene ímityú tsaapi cúuvéjari íjcyáábeke pecútéré mewállóone pañétúejpi éllevu ímichi íñné déjúcotú dííbyeke mewállóone úúballétúmére. Ehdúhjáa Pejto nées diityéke.

26

Agríípá úmíwávú Páávoró úúballé muhdú ícyahíjcyáne

¹ Aanéhjáa Páávoróké diibye ávyéjuube Agríípá néehíí:

—Cána dihjúváj.

Ahdújucóhjáa dibye íhjuváne. ² Neebéhjápeé:

—Ávyéjuube Agríípaj, mítyane ó ímíjyuuvé muhdú tamúnáa jodíómú íjcyarómé táhallúvú ímityunéhjí úúbálléhíjcyánetu ícyooca díumíwávú o íhjuváne. ³ Muurá ú waajácú muhdú muha meícyahíjcyánéhjí hallútú metáhjácatsíhíjcyáne. Aane cáhawáá ímíñéúvú lleebúcunu úúma o íhjuváne.

Muhdú Páávoró ícyahíjcyáne Jetsóoke ícyáhíjcyótúné ihde

⁴ Muurá waajácúmé muhdúhjáa diityémá o píívyene Jerotsaréri múúhá iñújiri. ⁵ Téhdure waajácúmé táováhtsadítyúre parítséómuube o íjcyabe íñe muha meuráávyehíjcyajító o úraavyéne. Aane téhdure iimílléhajhíí úúbálléiyóme. ⁶ Áábeke íñe oke íchihvu tsivámé Píívyéébéé dsíjívémeke ibóhíitsoíñé méihdé múnáaúvuke néhijcyáné o cáhcújtsónéllii teene oke idílloki. ⁷ Muurá 12-nevá dohjíba múnáa muha meíjcyame Píívyéébeke paíjyuvaré méíicúvehíjcyá díbyéé nééne muha maájtyúmiki. Ehdú nééne hallútú íñe tamúnáa táhallúvú ímityunéhjí úúbállehícyáhi, Ávyéjuúbej. ⁸ ¿Ácooca ámuha tsá mecáhcújtsotú Píívyéébe dsíjívémeke bóhíitsóne?

Muhdú íhdéuvu Páávoró Críjtó uráávyé múnáake pátsáricyohíjcyáne

⁹ Ópée muurá idyé o íjcyároobe Natsarée múnáajpi Jetsóodítýú ímityúné o íjtsámeíñé ó itsúcunúhijcyá tehjújuco o méénune. ¹⁰ Ehdúu ó méénuhíjcyá Jerotsaréri. Muuráhjáa llúúvájte avyéjulte oke néhdújuco cúvejáanuubéré o péhijcyáné cahcújtsó múnáake. Téhdurée tsaméhjíjuco muha mepityácójcatsíñe tsaatéke medsíjívétsohíjcyáne. ¹¹ Ehdúu diityéké ícúbáhraabéré ó pehíjcyá pihcyáávejááné pañévu dítyéváa teene ímiá uwáábojúhacáa íjcyane icyáhcujsóné ííhvéjtsóroki. Áamekéé tsári o íjtsúcunúne pátsáricyooobéré ó pehíjcyá pahúllevaré tsííñe iñújíneri íjcyárócoomíjiri.

Páávoró tsiíñe úúballé muhdú Jetsóoke icyáhcujsóne (Hch 9.1-19; 22.6-16)

¹² Aabée idyé téénevuré ó peerá Damájcovu llúúvájte avyéjulte oke wállóónéllíihye. ¹³ Áronáacáa juuvávyú cójijpiine núhba ájchú ehniíñevu íámítsaráhcó íjcyane peete óhdivu cádiivyéné pámeere oke náhbénúmema múúhake ajchúcunúhi. ¹⁴ Aamée muha máákityé baavújuco. Áanáacáa oke tsaapi muuha heeberéomú ihjyúrí néehíí: “Tsáo Tsááoroj, ¿íveekíami oke ú pátsáricyohíjcyaj? Muurá uure ú tútávátsámehijcyá éhne múúne ócáji naatsóu iñúbíjcóne iiye tútávájtsámeídyu.” ¹⁵ Áánélliihyée o néé dílbyeke: “¿Aca múha uu, Ávyéjuúbej?” Áánélliihyée oke neébe: “Oo Jetsóo oke u pátsáricyohíjcyáabe. ¹⁶ Ahdícyane ílluréjuco díjyocúúve. Muurá íñe ícyooca úhdivu ó bóhówaavé óhdityu íjcyáné uwááboju u méénuki, áhdure bóónétu tsiíñe úhdivu o bóhówájtsóné uwááboju u méénuki. ¹⁷ Aabe íjcyá uke ó líííñéé dimúnáa jodíómuma tsííñe iñújí múnáa uke imyéénútuki. ¹⁸ Áánéllii uke ó wallóo dítyé éllevu diityéké u wáajácútso Naavéné hójtsí pañe íicyahíjcyánetu

ditye iįchıvye Pııvyéébé icyánejcúvurējuco diıtyé imıtyuháńé illurējuco ábájııvémeımyé imıááamerējuco iįcyá díıbyeėje.” Ehdúu oke neebe Jetsóo.

Páávoró naavédú nééne ııtene cáhcujtsóne

¹⁹ Ahdıcyane tsáháa naavédú nééne óhdivu bóhówaavéné cáhcújtsótuube o iįcyatúne, Ávyējuúbej. Muuráhjáa tééne pańe o ııtene ó cáhcujtsóhi. ²⁰ Aabée muurá Damájco múnáadıtúyú ó úwáábótujkénúhi. Átsıhdyúu úwááboobéré o péé Jerotsarétújuco páneerıyé Jodéa iıńújiri. Aabée jodıómú iįcyátúrómeke ó nehıjcyá ditye imıtyúné iıcyahıjcyáné ııhvéjtsóne Pııvyéébekéréjuco iúráavyeki. Áhdurée ó nehıjcyá tééne úwááboju néhdújuco iįcyáneri ditye iwáájácútso tsıjtyeke imıááné tsıhdyuréjuco iįcyane. ²¹ Éhdurée nééne hallútú tamúnaa iįcyarómé oke duurúvájá pańévú iékévéebeke imıllerá illııhyanúne. ²² Ároobe ııńe iįcyoojıvújuco Pııvyéébe oke piáábóneri imı díıbyeke o úráavyeebe o úwáábohıjcyáné díıbyé ihju pámeekéré idáátsojtémáyé ııtsútujtéke. Aabe tsáháturo tsáma o nehıjcyatú éhnéhjáa Moıtséeúvuma Pııvyéébe ihjyú uubálle múnaa ııná iįcyaińé úúballehıjcyáné tsıjıjtorıye. ²³ Muuráhjáa nehıjcyámé Crıjto ııcúbáhrámeıtsıhdyu dsıjıveebe ibóhııneri meke pámeekéré tsııńé iıńújııne múnáama úújétsoıńé tsúuca mééma pajtyété iįcyájucóóne. Áhduréhjáa nehıjcyámé diıbye tujkénúeji iįcyaińé dsıjıvetu bóhııbe.

Páávoró imıllerá Agrııpá cáhcujtsóne Jetsóoke

²⁴ Ehdúhjáa Páávoró ihjyúvárónáa Péjto kéévánécoba nééhiı: —ıMuúbe, mıtyane u wáájácúnerıúbá illurējuco u méıvaténe! ²⁵ Áronáacáhjáa neébe: —Tsá o méıvatétúne, Ávyējuúbej. Imıááné o nééhiı. ²⁶ Muurá áánu ávyējuube Agrııpá ténehji páneere imı waajácúhi. Áánéllıi díıbyé húmirıyé ıınerı núhnévétuube ó ihjyúvá ténehji teevétarıyé méénúmeıhıjcyátúnéllııhye. ²⁷ Ahdıcyane, Ávyējuube Agrııpaj, ¿a ú cáhcujtsó éhnéhjáa Pııvyéébe ihjyú uubálle múnaa nehıjcyanéhji? Muurá ó waajácú u cáhcujtsóne.

²⁸ Áánéllııhyéhjáa neébe:

—Úubá ú imıllé áyanéwuúre u úwááboróné o cáhcújtsóne Crıjtoéjpiyéjuco o iįcyáıyóne.

²⁹ Áánéllııhyéhjáa neébe:

—Muurá mıtyane o úwaabóné u cáhcújtsóıyódúre idye áyanéwu o úwaabóné ú cáhcújtsóıyáhi. Áánéllıi muurá Pııvyéébeke piáábó ó táúmeıhıjcyá o úwaabóné ámuha mecáhcújtsó ııńe múhdumé oke ámuha melléébúacunúhıjcyámé

o íjcyadu ámuha meíjcyaki. Tsá idyé ñne úwáñehíñema o íjcyadu ámuha meíjcyáiýóné o néétune.

30-31 Ehdúhjáa Páávoró néené boonétú pámeere tétsihyi íjcyame tsiéllu ipyééne tsamééréjuco néjcatsíñe:

—Tsáháturo muurá dibye ímiáané ñná ímityúné méénutú tééne déjúcotu idsíjívéiyóne. Aabe tsá cuvéhóójari íjcyáiýuróne.

32 Áhduréhjáa Agríipá Péjtóke néehíi:

—Muuráhjáa ihdyu tsúuca ijchívyéyoobe páñétúejpi máavyéjúúbemáyé teene ímíbajchóné ímíllétuca.

27

Páávoróké ditye Róómávu wáalloone

1 Aanée tsúuca múúhake Itááriávú iwállóóíñeri ihjyúvájcatsímye. Áanáacáa Páávoródívú tsijtye cúuvéjari íjcyámema ajcújucóomé tsodáhómú avyéjuube Jóórióké tsáha múnaa ‘Agójtó’ némeíñe tsodáhómúéjpike. 2 Aamée muha méújcámeíjyucóo Adaramíitíój cuujúwami Áátsiá íñújí mujcójucóomé pééímí pañévu. Áámemáa múúhama Arijtáácó péé Matsedóóniá íñújí múnáajpi Tetsaróónicári ícyahíjcyaaábe. 3 Aamée tsíjcyooji muha méúújeté Tsidóovu. Átsihvúu diibye tsodáhómú avyéjuube Jóório Páávorodí ídáátsóvéne íhvejtsó dibye íñahbéva múnáake íááhíveki. 4 Átsihdyúu muha tsíñejcúemóvú mepéémeke kíjyeba wááome ‘Chíipere’ némeíñe caapáhó ímiánéjcutu mépajtyéhi. 5 Aamée muha Pajpíiriámá Tsiríitsiá íñújí cú tujkévetu mepajtyeme méúújeté Míírávu Ríitsiá íñújí coomívu.

6 Átsihyíi diibye tsodáhómú avyéjuube ájtyúmité tsími cúújwami Arejadriíáemi Itááriá íñújivu péémí. Áámiríyécóo muha mepééne téhullévu. 7 Aamée muha pívájcoojívájucó mepéhijcyámé íhtsútúnetu Níídó cóomí tujkévetu mepajtyeme tsapéhduré mepééiyónáa kíjyeba múúhake tsiélluuvé wááome muha ‘Créétaá’ némeíñe caapáhó hallú éhnéjcuturéjuco mepééme mépajtyé ‘Tsaamóo’ némeítsíi tujkévetu. 8 Átsihdyúu íhtsútúnetu muha mepéhijcyámé méúújeté tsátsii ‘Ímiá Mujcójúúne’ némeítsihvu Ráátseá cóomíj píihívújuco.

9-10 Ehdúu muha choocówu mépehíjcyáhi. Áijyúu ápíchóhréjuco teene muha meúlléiyóné tsúúcajáa níjyáréjuco íjcyaiñe píihíjucóónéllíhye. Áanéllíhyé Páávoró diityéké ityéíbúwajtsóné neeráhi:

—Ámuúha Ávyéjajte, ó waajácú mepééne ápíchó nééiñe. Muurá tsá apáámiré cúújúwami wágóóóvéityuróne. Téhdure muurá méwágóóóvéiyáhi.

¹¹ Ehdúu Páávoró néérone tsá tsodáhómú avyéjuube cáhcújtsótúne. Téemí aabájajtétsikyéré téemí avyéjúúbema cáhcújtsóobe. ¹² Áijyúu muha meíjcyamújco tsá ímytú tétsii muha úúnijya mepájtyéiyónáaaca. Áánélliihyé muha méjtsámeí mepéjúco tétsihdyu muha meíhnháhóhajchí meúújeté Peníítsé mujcóvú Créétá caapáhó pañe nuhba áabatéhíjcyánéjcuéraahócuri íjcyácoomívú tétsii muha mepájtye úúnijyaá.

Kíjyébama níjyaba mítyáne móóari

¹³ Áánáacáa tsíñejcútú áyánéwu kíjyeba muha mepééíhullévú íojcónéllii íjtsúcunúmé múu péhdu tene nééneé. Áánélliihyé tsúúca muha mepéjúcúó Créétá caapáhó únúélleríye. ¹⁴ Ároné illúhwuúré múuhakye ávyéta tsijpá néené kíjyébá waaó tsíéllévúre. ¹⁵ Aamée muha metúkévéjtsómeíyónáa méioovéjúcúónéllii awáá muha meíhvéjtsómeímyeke waaóne. ¹⁶ Aamée ‘Cáráoda’ némeíñe caapáhó bóunááletu muha mépajtyé imíchi kíjyeba íjcyátúnéjcuri. Átsihvúu mánéwu muha metsátyehíjcyami méujcú múuhá pañévú íhtsútúnetu. ¹⁷ Aamíi íñerijcyároné boone ímunáami cóhpéj chijchúmé wábyaúúneri. Áánemáa níityétsómé téemí ihcyúháñe muháa ‘Tsííteé’ némeíñe newáyuuhávú mecátsóhóóvetéiyóné apííchori. Áámekée kíjyebáréjuco múuhakye tsájtyene. ¹⁸ Áané tsijcyóójíi téhdure ápíchó tene néénéllii ílluréjuco ditye téemí pííchutáháñe wáojcóné téhí pañévu. ¹⁹ Átsihdyúu pápihchúúj coojívatu pañetu téemi éhnéhjiréjuco idyé ditye wáojcóné. ²⁰ Áijyúu tsúúca pívájcoojívájuco tsá muha cóójíejpi núhbama mícúruwáúbakéré maájtyúmitúne. Aánáacáa kíjyeba éhniíñevúré ávyétá íhtsúturéjuco íjcyánéllii tsáhájuco muha méjtsámeítyú mepájtyetéiñe.

²¹ Aamée májchotúmeréjuco muha meícyahíjcyánáa Páávoró íjyócuúvéne nééhií:

—Ámuúhaj, ópée tsáma ámúhakye o nééne ámuha mecáhcújtsoca tsá meke metsíváítyuró Créétatu. Aacáa muurá tsá íllu meícúbáhrámeítyuróne. ²² Áronáa ihdyu imíchi méjcyaco. Tsá néhi tsaatéubaré méhdityu muhdú íjcyáityú méjcuujwami wágóóóvéronáaaca. ²³⁻²⁴ Muuráhjané ípyejco o íícúvehíjcyaaabe Píívyéébe níjkyéji múnáájpye wáalloobe óhdivu íbóhówáávéne oke nééhií: “Tsáma díhlityedíñe. Muurá ihdyu

ííhnáhóhajchíí icyátsuhjácóné teémi. ⁴⁰ Átsihvúu muha mepéé teémí dohjíwajcyóné wátsahcyúme. Áánemáa ítyúkevétsojííiné chíjchuta icyácóroácóne tsuulléewa wáyámuwa picyóóme. Átsihdyúu muha mepéjucóó teene néwááyúúhá tujkévetu. ⁴¹ Aamée muha tsátsii panéjucvatú íhnáhó nóhjítsihdyu mepájtyérónáa cúújúwámí tújuwa úújeté néwáyúúhatu apáhajchíí wáduhnécu. Aamíí ávyéta cóhpé úújetémí nohji wávájjóhi.

⁴² Ájyúu tsodáhómú imíllerá illííhyanúné cúúvéja múnáake ditye íjchííne iúmívátuki. ⁴³⁻⁴⁴ Árónáacáa Páávoróké diityé avyéjuube ipájtyetésóné íimílléne tsá ímíletú ditye tehdu méénune. Áánéllíihyéee neebe múhdumé íjchííne píivyetedúmé íjchi ííñujívú diityé déjutu tsijtye úméhewáánéubá hallúrí ipyéekíí. Ehdúu muha mepájtyetéhi.

28

Páávoró 'Máátaá' némeíñé caapáhori

¹ Aamée muha téjyju botsíi méwaaajácú téjtohí mémé Mááta íjcyane. ² Áámekée múúhakyé tétsíi múnáa ímí iwáátsúcúpéjtsómeke píuvá icyújuwááñúne éllevu muha mepíhmi níjyabáa téjyju állene tsúcó néénéllíihye. ³ Áánáacáa Páávoró áyánéwu icyóóvane cóvájtsóné pañétú ííñimye cájtúcuube dííbyeke íhdó íhyójtsitu. ⁴ Aabée tétsihdyuré dííbyé hójtsitu wávíyíucunúubeke tétsíi múnáa ííténe néjcatsíhi:

—Aanéubá ímiáané áanu dsíjívétso múnáajpi. Muurá eene nújpácyotu pájtyetéróobeke tsiíñe Píívyéébe ehdu meenuhi.

⁵ Ehdúu ditye néérónáa diibye ííñimyéke wáchíyoácoobe apáhajchíí cúújúwá pañévújuco. Áané boonée pevétshíjídú diibye tsíhdyúwu néétuúbe. ⁶ Aanée íjtsorómé 'dííbyeke tene óóríñeri dsíjívéiibye' íñéénema. Aanée íitsohíjcyáróne néeme tsaapi Píívyéébedu néébe díbye íjcyane.

⁷ Ájyúu teene caapáhó avyéjuube Póóbirío ihjya tétsihdyu píhíre nééjavu tsaímíyé múúhakyé iwáátsúcúmeke panévatúré íícúvehíjcyá pápíhchúúj coojíva. ⁸ Áábéj caaníi téjyju tsi-íñáávema námedíjcyori chémeebe cuwájá pañe íjcyáábe éllevu Páávoró ipyééne Píívyéébema íhhyúvátshihdyu dííbyé hallúvú íhyójtsicu pícyóóneri tsúúca bóhííbe. ⁹ Aanée pámeere téjtohíyí íjcyame chémehíjcyaméhjí iwáájácúne diibye Páávoró éllevu tsáámekéjuco díbye bóhíitsohíjcyáne. ¹⁰ Aamée múúhakyé idyúúrúvane panévuva ajcú juuvá wáábyuta tsiíñe muha tsahíyí mepééíñéllíihye.

Páávoró Róómávú úújeténe

¹¹ Aamée muha pápíhchúú nuhbává teene caapáhori méijcyáhi. Átsihdyúu muha tsiiñe mepéé tsami Arejadriíáemi tétsihyi úúnjyaba pájtyémiri. Áámitúu imyémé kíjtyúmeí míñéecu Píívyéébedi ditye díllohíjcyánéecu náave. Tsáne mémée ‘Cájtoó’. Tsííñe mémée ‘Póoroó’. ¹² Aamée muha Tsiracóótsá mujcójuvu mecátsúúvetémé tétsii méijcyá pápíhchúúj coojíva. ¹³ Átsihdyúu muha tsané únúélleri mepéhi jcyámé meúújeté Rééjio mujcóvu. Áané tsijcyóójíi tsaimíyé kíjyeba múúhakye muha mepéhullévú wááome tsíjyú meúújeté Poteóórí coomívu. ¹⁴ Átsihvúu muha tsaate cahcújtso múnáadvú meúújetémé múúhakye wajyú tsané tsemáánái muha díityémá meijcyaki. Ahdújucóo muha téhahchótá meijcyátsihdyu botsii mepééne Róómávúu. ¹⁵ Áánáacáhjáa teene Róómári íjcyáné cahcújtso múnaa tsúúca waajácú muha meúújetéíñe. Áánélliihyéhjáa múúhakye cáhdahírómedítýú tsaaté múnaa úújeté ‘Áápió Nahjéhetsí’ némeítsihvu. Áánetúhjáa tsíjtye múnaa úújeté ‘Pápíhchúúwava Nújuwááne’ némeítsihvu. Áámekée Páávoró ‘bohíbohíúvú’ ííttécunúne téhdujtsó Píívyéébeke mítyane. ¹⁶ Áánáacáa tsúúca tsodáhómú avyéjuube úújetétsó cúúvéja múnáake tehme múnáa avyéjúúbedívu. Áámedítýúu Páávoróké idyówajcáróóbeke picyóómé íhdyúétsihvúré ítyehméébe tsodáhoma.

Páávoró Róómari úwaabóne

¹⁷ Átsihdyúu pápíhchúúj coojívatu Páávoró píuvájucóo teene Róómari íjcyame imúnaa jodíómú pihcyáávejááne túkevjtsojtéke. Aamée píhcyáávémeke neébe:

—Ámuúha tamúnaaj, tsáháturóo muurá íñá ímityúné o méénutú memúnáama. Áhdurée tsá ímityúné o íjtsámeítýuró méihde múnáaúvúu muhdú ícyahíjcyánéhjitu. Áróóbekée oke Jerotsaréevu íékéévéébeke ácádsíjcaáyómé romáánómú hójtsí pañévu. ¹⁸ Aamée oke idíllóróne imíllerá íácádsíjcaáyóné íñá ímityúné o méénutúúbeke oke ditye lííhyánúyónéllíihye. ¹⁹ Árónáacáa memúnaa tsá ímíletúne. Áánélliihyée awáá o néé díityéké páñétúejpíyéjuco óóma teene ímíbájchoki. Tsáháa íñá díityé hallúvú o úúballe dííbyere óóma ímíbájchóné o ímíletúne. ²⁰ Ehdú néénéllii ámúhakye ó píuvá ámúhama o íhjúva ímíñéúvu. Muurá mee íjraéémú méwaajácú mepéé metéhmehíjcyáné Mepájtyetétsoobe tsááíñe. Aabée muurá tsúúca tsááne o cáhcújtsóné déjúcotu íñe ícyooca oo dóhjítu.

²¹ Ehdúu Páávoró néénéllii dííbyeke néémeé:

—Áánerá keenéiyó Jodéatu waajácúháámiri díuubállé múúhadívú wájtsine. Keená memúnaa téhullétú tsáárome ímityúné díhyallúvú úúballéhíjcyáne. ²² Áronáa ihdyu muha méimíllérá múúhakyé u úúballéné muhdú u íjtsámeíñe. Muurá muha méwaajácú pahúllevá múnaa béhjíto úráávyémeíñetu ímityúné íhjúvahíjcyáne.

²³ Ehdúu íñéene dííbyeke eevémé kójcoojí dííbye éllevu itsááiñe. Ahdújucóo téjyju ditye tsááne dííbye éllevu mítyame. Áámemáa pajcóójivaré íhjúvahíjcyaaabe Píívyéébé avyéjutu. Aabée diityéké íbúwátsohíjcyá ténejcúvú éhnéhjáa Moitséeúvúma Píívyéébé íhjúu uubálle múnaa Jetsóodítýú cáátúnuhíjcyáné uwááboj tééveri. ²⁴ Ehdúu díbye úwáábohíjcyáné ímí tsaatéké pájtyeme cáhcujtsóhi. Áánetúu tsijtye tsá cáhcújtsotúne. ²⁵ Aamée téénetu ípájúvanútsójcatsíñe péémekéréjuco tsiíñe díbye nééeneé:

—Ímiáánéjucóhjáa muurá Píívyéébé Apííchó méíhdé múnáaúvuke íhjúu uubálle múnáajpi Itsaíúvuj tééveri nééeneé:

²⁶ Aatyé éllevu péene díñe íllu diityékej: Muurá uwáábó lléébojúcoorómé tsá cáhcújtsóityúne. Áhdure íájtyumíjúcooróné tsá ditye wáájácúityúne. ²⁷ Diityé íjtsaméí ímí néétúnélli tsá ditye ímíñeúvú lléébohíjcyatúne. Aame ícyahíjcyá wáájácúmeítyúmé éhne múúne hállúvatúmé íjcyadu. Aaméjǰí tehdu óhdi íjyáacunúmekéjǰí ó ímíjpyetétsóiyáhi.

Ehdúhjáa muurá Píívyéébé Apííchó néé méíhdé múnáaúvuke. ²⁸ Aane íñe ámúhakyé ó úúballé Píívyéébé mééma pajtyété méénúné uwááboju téhdure jodíómú íjcyátúrómé wáábyuta íjcyane. Aane llééboímye. ²⁹ Ehdúu Páávoró diityéké nééneé hallútú tsamééréjuco úhbájcatsímyéré pééneé.

³⁰ Aabéikyée tétsihyi ícyahíjcyá míñéécú pijcyábá tsaaté já íáhdójari. Átsihíi íjcyaaabe tsaímíyé waatsúcúpétsóhíjcyá íaahíve múnáake. ³¹ Áámekée úwáábohíjcyaaabe Píívyéébé avyéjú Jetsóodítýú íjcyáné uwááboju múha ñná néjúcóótuúbe. Áyu tehjújuco.

ROMÁÁNO

Róómári íjcyáame éllevu Páávoró cáátúnuháámi

Duurúvaju

¹ Oo Páávoró o íjcyáábekée Píívyéébe picyóó Jetsocríjtoj tééveri mepájtyetéíñe mééma dibye méénúné uwááboju úwááboobéré o péhíjcyaki. Aabe íñe íhyaami ó caatúnú Jetsocríjtó ícúve múnáajpi o íjcyáabe.

² Mekée ipájtyetétsoíñe tsúúcajátújuco Píívyéébe íhjuú uubálle múnáaj tééveri cáátunúné íwaajácúháámitu. ³ Aanéhjáa Ílli Jetsocríjtó Máavyéjuube tsíjju icyánéjcutu míamúnáajpi Dabíiúvúj tsíménémúhaabe íjcyáábej tééveri méénuúbe. ⁴ Aabée dsíjiveebe tsííñe bóhínetu méwaajácú ímiááné Píívyéébe Hajchi íhtsútuube dibye íjcyane Cáání icyánéjcutu.

⁵ Áabej tééveri meke ímíbájchoobe méhdi ídáátsóvéne. Áánemáa meke pícyoobe dííbyé uwááboju úwááboméré mepéhíjcyá panévá íñújñe múnáake diityédítú cáhcujtsómé teene iúráávyeki. ⁶ Aane muurá tsúúca ámuha tsaate dííbyejté méijcyá Róómá múnádítú Píívyéébe ámúhake tújkevéélléméjuco. ⁷ Áame éllevu íñe íhyaami ó caatúnú ámúhakee iwájyúnéllii dibye újcúme éllevu. Aabe íhdyu Máavyéjuube Jetsocríjtoj tééveri óvíi ámúhake panévatu píaabó ímí ámuha méijcyaki.

Róómávu Páávoró ipyééíñeri íjtsámeíñe

⁸ Muurá ímí Píívyéébeke ámuha meúráávyéné uubállé tsúúca pahúllevá múnáaré waajácúhi. Áánéllii ámúhá hallúvú mítyane ó téhdútsohíjcyá Píívyéébeke Jetsocríjtoj tééveri. ⁹ Áábeke ó ícúvehíjcyá Íllídityu íjcyané uwááboju o úwáábóneri. Aabe waajácú ímiááné ámúhá hallúvú dííbyeke píaabó o táúmeíhijcyáne. ¹⁰ Áhdure ó táúmeíhijcyá dibye ímíllécooca ámúhake o ááhívetéki. ¹¹ Mítyane ó íjyácunú ámúhake o ááhívetéiyóneri íñe dííbyeke meúráávyejjító éhnííñevu ámúhake o úwáábo ímí ámuha meúráávyeki. ¹² Ehdu ó íjtsámeí tсамéhjí panéjcvávú mepíáábójcatsí ímí dííbyeke mecáhcújtsoki.

¹³ Aane, ámuha, táñahbémuke ó úúballé mítyane ámúhake o ááhívetéiyóneri o íjyácunúhíjcyároobéi ámúhake o ááhívetétúne. Ó ímíllé ámúhadítú tsíjtyeke Píívyéébedívú o wáájacútsóné muhdú pahúllevá múnáa pañe o méénuhíjcyádu.

14 Muurá táhallúrí teene dibyée Jetsocriįtoj téeveri méema mepáįtyetéiñe méénunévú pamévakéré o wáájácútsóiyóné iįtsútuįtémáyé ídáátsoįteke. 15 Áánéllii mityane ó imíllé ámuha Róómá múnáake o úúballéné dibyée méema mepáįtyetéiñe méénune.

Ímiáájú meúraavyéné menúcoįpíllétúne

16 Aabe tsá o núcoįpíllétú Criįtodítyú ímiáájú įjcyane o úwaabóné iįtsutúnée Píįvyéébe mewáįyuri méénune įjcyánélliiñye. Aane pámeere cáhcúįtsómé páįtyéteé jodíómuu, jodíómú įjcyáturóme, įjcyame. 17 Ááné uwááboju meke waajácútsó muhdú ímiááné Píįvyéébeke mecáhcúįtsómeke dibye ímiáámediyéjuco díllone. Muurá díįbyé waajácúháámitu nééneé: “Píįvyéébeke cáhcúįtsómeke ímiáámedi dibye díllome páįtyéteéhi.”

Míamúnaa ímityúné įjcyane

18 Muurá ímityúné icyahįjcyámedívú icyááyóbáne diityédi ícúbáhráiiıbye ímiáájú ímíllétúmé tééneriyé tsúúrámeiñįjcyáné hallútu. 19 Muurá waajácúróme Píįvyéébeke díįbyere ímiááné iįjcyane bóhówátsohįjcyánetu. 20 Muurá díįbyeke maįjtyúmitúrónáa méwaajácú dibye įjcyane páneerée múhdúné tsíeméné dibye ípívyéįtsónetu. Aane ímiááné tsá tene téévéturó múįjyú níįkéváıtyuube dibye įjcyane iįtsútuúbe. Áánéllii ímíllédú icyahįjcyámé tsá nééıtyuró díįbyeke iwáájácútuúne. 21 Iwáájácúįcúóóroóbeke tsá ditye ávyejúúllehįjcyatúne. Tsá ditye téhdútsohįjcyatú dibye diityéké panévatúré píáábohįjcyárónáaaca. Tehdu imyéénúıyótsihvu iįtsámeiñįjcyámé átéréénéhįjri. Aame ídátsó teene ímityú pañe icyahįjcyá ímíaane wáájácútuúmé éhne múu cúúvétsii įjcyadu. 22 Aame ídátsó bañúháñé némeñįjcyá waajácu múnaa iįjcyane átéréejte íñéubará wáájácútuúmé įjcyame. 23 Muurá Píįvyéébe múįjyú muhdú įjcyáıtyúúbedi ícúvetúmé míamúnáama páhduvaré nééneé iyámé ‘tsucátsúcá’ įjcyáıtyúme náávé iñįjcyone díllohįjcyá Píįvyéébedi. Ánehįjré duurúvahįjcyámé ímiáábeke idyúúruváıyótsihvu.

24 Áánéllii diityéké ílluréjuco dibye íhveįtsóné ditye awáá ímíllédú iįjcyaki. Aame méénuhįjcyá panévaré núcoįpítsó nénehji. 25 Ehdu méénuhįjcyámé ímiáájú díįbyé uwááboju icyáhcúįtsóıyótsihvu állíuháñéré icyáhcúįtsónélliiñye. Aame díįbyeke dúúruvatúmé kéénerá dibyée ípívyéįtsonéhįjré duurúvahįjcyáhi.

26 Áánéllii diityéké ihvéjtssoobe ditye awáá ímillédú nucójpitsówu ijcyaki. Muurá tsamééré walléémú dómácócatsihjcyáhi. 27 Téhdure tsamééré wajpíímú dómácócatsihjcyá nucójpitsówu walléémuma ijcyáiyóné ímillétúnema. Áané níjcaúvú muurá ícúbáhrámeihjcyáme.

28 Muurá Píivyéébedi ditye íicuvéjúcótúnéllii awáá ihvéjtssoobe diityéké ímityúneréjuco ditye imyéénu imyéénúityuróne. 29 Ahdújuco muurá páhduvé néené imítyuháñé ditye méénuhjcyáne. Mítyane iéhnéváyóneri ijyácunúhijcyáme. Ihdícyáméhjima dómácócatsihjcyáme. Nomíutáávahijcyáme. Dsijivétso múnaa íjcyame téhdure állíu múnaa. Caayóbáme. Átéérénehjiri ihjyúvahijcyáme. 30 Píivyéébeke iéhdíiválléne tsijtyedítýú nehniwu ihjyúvahijcyáme. Uuhívatépíwu néeme itsúcunúmeihjcyá íhtsutúme íjcyane. Ímityúnéré imyéénúityóneri íjcyame tsá cáánímuke icyáhíicútsóiyóné ímíllétúne. 31 Wáájácúmeítýúmé imyéénúityúnéré ihjyúvahijcyáhi. Muuca iwájýútúnéllii tsá ditye múhdí ídáátsóvehjcyatúne. 32 Waajácurómé ehdu néemeke Píivyéébe wáágooíñe. Áronáa éhniíñevuré tehdu dáriívémeihjcyáme. Ááneréi íjcyáronáa tsijtye ímityúné íjcyane duurúvahijcyáme.

2

Míamúnaa íjcyanéjuco Píivyéébe nééneé

1 Aane ámuha diityédúré menééme ¿íveekí múhdurá ditye íjcyáneri méihjyúvahijcyáhi? Tsá ámuha menééityuró diityédú ámuha menéétune. Muurá tsijtye ímityúné íjcyáneri ámuha méihjyúvahijcyámé hallúrí téhdure íjcyané ímityúné diityédúré ámuha menéénéllíihye. 2 Muurá méwaajácú múhdurá ícyahijcyámema teene Píivyéébe ímíbájchoíñe. 3 Ámuháubá méjtsúcunú ímityúné tsijtye íjcyáneri ámuha téhdure menééme méihjyúvahijcyámé mepállójcoíñé Píivyéébe pámeemáyé muhdú ditye ícyahijcyané ímíbájchócooca. 4 Muurá múhájchótájucó díbye ámuhá ímityúcoba áábúcuhijcyané ámúhake iwájýúne teene ámuha méihvéjtsóne ímiánejcúvuréjuco mepájtyéroki. 5 Áronáa ¿íveekí tsá ámuha méihvejtsópityú teéne? Áánéllii íllure ámuhá hallúvú líyájkímeyíñé Píivyéébe icyáyobáávatécooca míamúnáama teene ímíbájchócooca ámuha téené déjúcotu meícúbáhrámeíñe. 6 Téijyu pámeere méújcuú muhdú meícyahijcyáne áhdo. 7 Muurá dííbyé avyéjú múijyú níjkéváyítyúneri tsúúrámeihjcyámé díbye ímillédú íjcyámeke

ájcuúibye mújyú ditye dsíjivéjúcóóítyúne bóhívu. ⁸ Áánetu teene ímíletúmé ímityujíjtóré úráávyehíjcyámeke icyááyóbáne waagóóibye ditye ícúbáhrámeííhullévu. ⁹ Muurá jodíómuma tsijtye jodíómú íjcyátúrómedítyú pámeere múhdumé ímityúné icyahíjcyámé ícúbáhrámeííhi. ¹⁰ Áánetu diityédítyú ímí Píívyéébeke cáhcújtsómeke ávyéjuutétsóibye tsaímiyéjuco dííbyema ditye íjcyaki.

¹¹ Muurá tsahtúré meke wájuube pámeekéré míamúnáake. Tsá dibye tsaatéké múhdurá íjtsúcunútúne. ¹² Árónáa dííbyé taúhbajúu Moitséeúvudi íjcyane muhdú nééne wáájácúturómé ímityúné méénuhíjcyámeke waagóóibye. Muurá teene taúhbaju muhdú nééne wáájácúturómé waajácurá íjtsaméiyi keená ímityúné íjcyane imyéénúítyuróne. Áánetu teene wáájácúrómé ímityúné icyahíjcyámeke awáá tééne déjúcotu waagóóibye. ¹³ Muurá teene wáájácúrómé tene néhdu íjcyátúmeke tsá ímiáámedi dibye dílotúne. Tene néhdu íjcyámekéré dílloobe ímiáámedi. ¹⁴ Muurá tsaate jodíómú íjcyatúmé teene wáájácúturómé íííbúwariyé tehdújuco ímí icyahíjcyáne. ¹⁵ Íííbúwariyé muurá waajácúmé muhdú múu ímí íjcyane. Áhdure waajácúmé ímityúné íjcyane. ¹⁶ Muurá Píívyéébe Jetsocríjtoj tééveri míamúnaa muhdú icyahíjcyáne ímíbájchoó muhdú ámúhake o úwáábóne o néhíjcyádu.

Píívyéébé taúhbaju jodíómú úraavyéne

¹⁷ Árónáa ¿íveekí ámuha jodíómú Píívyéébeéjté meíjcyámedi dííbyé taúhbaju íjcyájúcóóneúvuri mémítyákímyeíhíjcyáhi? ¹⁸ Aame ímiááne ámuha méwaajácurá kéjijtó meuráávyéiyóné dibye ímilléne. Muurá dííbyé taúhbájutu keená ímiááne, ímityúnee, íjcyane tsúúca ámuha méwaajácúhi. ¹⁹ Áánéllii ámuha méitsúcunúmeíhíjcyá téjijto wáájácútmé éhne múúne hállúvatúmé íjcyadu néémé túkevéjtsojte ámuha meíjcyane. ²⁰ Ámuha méijtsúcunúmeí dííbyé icyánéjcu wáájácútmé tsímédúréi néémé uwáábojte ámuha meíjcyane dííbyé taúhbaju ámuha mewáajácújúcóóneúvuri. ²¹ Muurá ámuha méúwáábohíjcyá tsíjtyeke. Árónáa ¿íveekí tsá ámuha meícyahíjcyatú ámuha meúwáábohíjcyádu? Muurá ámuha méúwáábohíjcyá menáníváítyuróne. Árónáa ¿íveekí ámuha ménánihíjcyáhi? ²² Áhdure ámuha méúwáábohíjcyá ihdícyáméhjima medómácójcatsíítyuróne. Árónáa ¿íveekí ámuha méméénuhíjcyá teéne? Áhdure ámuha ménehíjcyá níjcyotájteke mecááníváítyuróne. Árónáa ¿íveekí téhdure ííivane ámuha diityé duurúvajaáne pañétú tsíeméné

méékéévehíjcyáhi? ²³ Muurá ámuha dííbyé taúhbaju mewáájácúneri memítyákímyeíhíjcyarómé tsá tene néhdu meíjcyatúne. Ááneri ámuha tsá maávyējuúllétú Píívyéébeke. ²⁴ Téénetu muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé: “Ámuha jodíómú meíjcyarómé ímítyú meícyahíjcyánetu jodíómú íjcyatúmé néhni ihjyúvahíjcyá Píívyéébedítyu.”

²⁵ Muurá dííbyeéjté meíjcyáné uubállé mekíhdyahírótsámeíyómé dííbyé taúhbaju néhdu meíjcyátúhajchíí tsá íínetú meke tene píáábotúne. Aame ihdícyamédúré meíjcyáhi. ²⁶ Muurá jodíómú íjcyatúmé kíhdyahírótsámeítyurómé dííbyé taúhbaju néhdu íjcyámeke dílloobe ihñéjtedi tsíjtyere íjcyáromeke. ²⁷ Áánetu mee jodíómú meíjcyarómé ménéétsáméíí díityédívú ímichi mééma teene taúhbaju íjcyaróné ímí meúraávyétúnéllíihye. ²⁸ Muurá Píívyéébeéjté meíjcyáné uubállé mekíhdyahírótsámeíjyúcoorómé dííbyé taúhbaju néhdu meíjcyátúhajchíí tsá dííbyeéjté meíjcyatúne. ²⁹ Muurá ihdyu dííbyeke ímí cáhcujtsómé dibye ímillédú íjcyame ímiááné dííbyeéjte. Áámeke ímí íjtsúcunúúbé tsáijyu múúne míamúnaa ímítyú íjtsúcunúrómeke. Tehdu Píívyéébe hállúejpi meke ííténejíivari. Muurá ihdyu ímichi íítebebe méííbúuri muhdú meícyahíjcyáne.

3

¹ ¿Aca meke píaabóné jodíómú meíjcyane? ¿A téhdure meke píaabóné mekíhdyahírótsámeíñe? ² Ímiáánéhde meke píaabóné íñee íuwaábojvú ímichi meke dibye níwááveíñúmedítyú tene bóhówaúcunúnéllíihye. ³ Áronáa íjcyámé tsaate dííbyeke ímí úráávyetúme. ¿A ehdu tsaate múhdurá dííbyeke úráávyénéllíi tsáhájucó dibye ímiáábé íjcyáityúne? ⁴ Tsáhaá, muurá ihdyu ímiáábé dííbye. Áánetu mee míamúnaa állíu múnaa. Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé:

Píívyéébe u ihjyváné tsá állíu íjcyatúne. Áábedítyú tsá múha nééítyuró ímítyuube u íjcyane.

⁵ Muurá ímítyúmé meíjcyáromeke Píívyéébe wájyúnetu méwaajácú ímiáábé dibye íjcyane. Áronáa tsaate nehíjcyá ímítyuube dibye íjcyane, ¿íveekívá méímítyú hallútú méhdi ícúbáhrahíjcyaaabe téénetu ímiáábé dibye íjcyane bóhówaúcunúnáaaca? ¿A téénéllíi ímítyuube dííbye? ⁶ Tsáhaá. Muurá ímítyuube íjcyaca tsá dibye muhdú meícyahíjcyáne mééma ímbájchóítyuróne.

7 Áhdurévá állíu múnaa meijcyánetu ímiáábé dibye íjcyane bóhówaúcunúnáa ¿iveekí meke díllóhíjcyaaabe ímityúmedi? 8 Áánéllíhyéubá ímityúmeréjuco meijcyáiyóné méimityú mééma iníjkéva ímiáánevu. Ehdu muurá nehíjcyáme. Áhdurévá ímityúné o úwaabóné nehíjcyámé óhdityu. Árónáa állíuré teene ehdu óhdityu ditye nehíjcyáne. Muurá ihdyu ímiááne tehdu méenuhíjcyámé wágóóóvéhi.

Míamúnaa ímityúné íjcyane

9 ¿Aanéhaca muhdú teéne? ¿A mee jodiómú ímiáámé tsijtye jodiómú íjcyátúmé ehniñínevu? Tsáhaá. Muurá méwaajácú pámeere míamúnaa ímityúmé meijcyane. 10 Muurá Píivyéébe waajácúháámitu nééneé:

Tsá tsaatéubaré míamúnáadityú ímiáámé íjcyatúne. 11 Tsá múha ímíllétú Píivyéébeke icyáhcujsóne. 12 Pámeere muurá dííbyedi íícúvetúmé ímityúné pañe íjcyame tsá wáajácúmeityúne. Áánéllí tsá tsaatéubaré ímiáámé íjcyatúne. 13 Muurá diityé íjtsaméí nehníwu éhne múúne níkyehéjú nehníwu cúvahdu. Aame allíúwu néeme íhjuváne meke tútávajtsó éhne múúne ííñimyé namíjtyá meke tútávajtsódu. 14 Tsanééré ímityúné imíllémé ííhjuváne. 15 Aame ímí íjtsúcunú míamúnáake múu dsíjívetsóne. 16 Ehdu idyárhívéjcatsíñeri íllure kímóvétsócatsíhijcyáme. 17 Aame tsá wáajácútmí ímí íjcyáiyóne. 18 Áhdure tsá ditye íllityú Píivyéébeke.

Ehdu néene Píivyéébe waajácúháámitu míamúnáadityu.

19 Muurá méwaajácúrá muhdú dibye ímíllédú meijcyáiyóné taúhbajúu dibye mééma méénúnetu. Árónáa tene nehdu meijcyámejii tsá menééítyuró ímiáámé meijcyane. Áánéllí pámeere míamúnaa ímityúmé méijcyá Píivyéébedívu. 20 Muurá dííbyé taúhbaju meúraavyémé ímiáámé meijcyane meijtsúcunúmeiyómeke tsá dibye díllotú ímiáámedi tene nehdu meijcyátúnéllíhye. Íllure téenej téeveri méwaajácú ímityúmé meijcyane.

Jetsocríjtoke mecáhcújtsóneríyé mepájtyeténe

21 Tsá Píivyéébe ímiáámedi meke díllotú ítyaúhbaju meúraavyéromeke. Muurá dííbyé waajácúháámitu íhjuú uubálle múnaa meke úúballé íínetú meke ímiáámedi dibye díllone. 22 Muurá ihdyu Jetsocríjtóo mewájyuri dsíjívéné mecáhcújtsómeke díllóobe ímiáámedi. Árónáa idyé tsá apáámyekéré meéke. Muurá ihdyu pámeere míamúnaa

múhdumé dííbyeke ímiááné cáhcújtsómeke dílloobe ímiáámedi tsaatéké múhdurá íjtsúcunútuúbe. ²³ Muurá pámeere míamúnaa ímityúné meméénume tsá Píívyéébe ímillédú meíjcyatúne. ²⁴ Áronáacáa meke mítyane ídaatsólléne Jetsocríjtoj téeveri ímiáámedi dílloobe múhdumé dííbyeke mecáhcújtsómeke. ²⁵ Muuráhjáa Crijtodívú pájaabe dííbyé tujpácýó wágóóóvéneri méimítyú ímíbáávye pámeere dííbyeke mecáhcujtsómé mewágóóóvéiyónetu mepájtyeteki. Téhdurée téeneri ímíbájchoobe méíhdé múnáaúvú dííbyeke úráavyehíjcyámé ímityuháñe éjjuúvú íáábúcuhijcyáne. ²⁶ Ehdu néénetu méwaajácú Píívyéébe íjcyaduré ímiáábé íjcyane. Áánéllii ímiáámedi dílloobe ímí Jetsóoke cáhcújtsómeke.

²⁷ Aane íñe ¿íveekí mémítyájkímyeíiyáhi? ¿Aca meere meímíbáávyémeke Píívyéébe ímiáámedi díllóhi? Tsáhaá. Muurá ihdyu Jetsóoke mecáhcújtsónetúré meke ímiáámedi dílloobe. ²⁸ Tsá teene dííbyé taúhbaju meúráávyérómeke díbye ímiáámedi díllóityuróne.

²⁹ ¿Aanéhaca íñe apáámyéré mee jodíómuke pájtyetétsóíiíbye? Tsáhaá. Muurá téhdure jodíómú íjcyátúrómeke pájtyetétsóíiíbye. ³⁰ Muurá tsáápiye Píívyéébeé. Tsá tsijpi íjcyatúne. Aabe dílló ímiáámedi dííbyeke ímiááné cáhcújtsómeke pamévakéré mee jodíómuma jodíómú íjcyátúrómeke. ³¹ Áronáa idyé tsá dííbyé taúhbaju mewáágóótú díbyée mééma mepájtyetéíñe Jetsóoj téeveri méénune mecáhcújtsóné hallúhcuri. Muurá ihdyu téénej téeveri éhniíñevu ímí méúraavyé teéne.

4

Aavaráadítyú íjcyáne uwááboju

¹ Cáhawáa méíjtsúcunu muhdúhjáa nétsihdyu méíhdé múnáajpi Aavaráaúvuke ímiáábedi Píívyéébe díllone. ² Tsáháa díbye ímí íjcyánéllii ímiáábedi díbye díllotúne. Tehdúu tene néeca muurá téeneri mítyájkímyeíiyóóbe. Áronáacáa ihdyu Píívyéébere píáábónéllii tsá díbye mítyájkímyeítyúne. ³ Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé: “Aavaráa Píívyéébeke ímí cáhcújtsónéllii ímiáábedi dííbyeke dílloobe.” Ehdu nééne Píívyéébé waajácúháámitu. ⁴ Aane muurá tsaatéké díityé wákímyeí áhdó maájcone tsá pevénére maájcutú meímíllénema. Muurá ihdyu díityé wákímyeí áhdóré máajcúhi. ⁵ Ahdu muurá Píívyéébe tsá meke ímiáámedi díllotú meere íná ímiááné íjcyane meméénúnélliihye. Ímiáámedi meke dílloobe apááñéré méimítyutú meke díbye ímíjpyetétsóné mecáhcújtsómeke. ⁶ Ehdúhjáa muurá díbye méénune Dabíiúvú iwáájácúne néé

íine ímí méénútúrómeke dibye ímiáámedi díllome ímí íjcyane.
7-8 Illúhjáa muurá neébe:

Maímijyu ditye íjcyane Píívyéébe diityédi ídáátsóvéne ímítýú
diityédítýú wáágóomé hallurí íná íjcyájúcootúme.

9 ¿Aanéhaca íne apáámyéré mee jodiómú ímí méíjcyaaáhi?
Tsáhaá. Muurá téhdure jodiómú íjcyáturómé ímí íjcyaaáhi.
Aavaráaúvúhjáa muurá ímí Píívyéébeke cáhcújtsónéllii
dííbyeke ímiáábedi dílloóbe. 10 ¿Aanéhacáa mújyútú
ímiáábedi dílloobe dííbyeke? ¿A dibyée dííbyeéjpi íjcyané
uubállé kíhdyahírótsámeíñé boonétu? Tsáhaá. Teenéikyée
dibye méénúmeítýúné íhdéjuco dibye ímiáábedi díllone
dibye ímí cáhcújtsónéllíihye. 11 Áané uubállée bóónétúí
kíhdyahírótsámeííbye. Áanéllii diibye ídyéjúcóejpi
kíhdyahírótsámeítýurómé ímí Píívyéébeke cáhcújtsómeke
ímiáámedi dibye díllómedítýu. 12 Téhdure kíhdyahírótsámeímyé
ímí Píívyéébeke cáhcújtsómedítýú ídyéjúcóejpi diibye
Aavaráaúvú díbyéhjáa ímí cáhcujtsódú ditye cáhcújtsónéllíihye.

Aavaráa Píívyéébeke cáhcujtsóne

13 Píívyéébéhjáa muurá dííbyeke néé pámeere dííbyéj
tsíménémúúháábema diityéké íññujívú íajcuíñé ímí dibye
dííbyeke cáhcújtsónéllíihye. Tsáháa Píívyéébe taúhbaju néhdu
íjcyanéllii dibye tééné piáábó újcutúne. 14 Muurá dííbyé
taúhbaju néhdu meíjcyáne j tééveriyé meke dibye piááboca
bañúháñé Críjto dsíjívéné mécáhcújtsóiyáhi. 15 Muurá íllure
teene taúhbaju méhdivu neetsó méimítýuvu. Teene íjcyátuca tsá
íiná méhdivu néétsóítýuróne.

16 Áanéllii Aavaráakéhjáa íajcuíñé Píívyéébe nééné piáábó
téhdure méújcuú íne múhdumé dííbyeúvúj tsíménémúhaabe
meíjcyame Píívyéébeke mecáhcujtsóme. Tsá ínehjí
meméénúnetu meújcuítýú teéne. Muurá pámeere múhdumé
dííbyeúvúu Píívyéébeke ímí cáhcujtsódú cáhcujtsómé újcuú tééné
piáábó. Áanéllii diibye Aavaráaúvú ídyéjúcóejpi Píívyéébeke
mecáhcújtsómedítýu. 17 Téénetúhjáa muurá Píívyéébe néé
íwajácúháámitu: “Uke ó meménú mítyame míamúnááj
caanidyú u neébe ímichi diityé déjúcóejpi u íjcyaki.” Ehdúhjáa
neebe dííbyedítýú panévatúré íhtsútuube íjcyaaabe dsíjívémeke
bóhítsóóbeke dibye cáhcújtsóóbe. Áhduréhjáa cáhcújtsóóbe
dííbyedítýúu míamúnáake illíyaatétsoíñé dibye nééne tenéi
pánéévéttúrónáaáca.

18 Ávyetáhjáa múha cáhcújtsóítýuróné cáhcújtsóóbe Aavaráa
Píívyéébeke. Árodújucóhjáa dibye íjcyane pámeere múhdumé

Píivýéébeke cáhcújtsómedityú idyējúcóejpi. Téenetúhjáa idyé neebe dííbyeke: “Úhdityu líyaaténé míamúnaa mítyame íjcyááhi.”¹⁹ Ehdúhjáa díbye nééne cáhcújtsoobe ‘muhtsi metsíimávácóóíñejíí’ néétuubéré keeméjuco 100 pijcyábá íjcyáróóbeúvu. Téhduréhjáa mewa Tsáára tsúúca itsíimáváiýotsíhjí pájtyérónáa cáhcújtsoobe dityétsí tsíimávaiñé Píivýéébe nééneé.²⁰ Ávyetáhjáa ímiááné dííbyema tene pánééveíñé iwáájácúne íhdére tééné hallúvú dííbyeke téhdújtsoobe dúúrúvaabére.²¹ Muuráhjáa ímiááné waajácuube Píivýéébe íhtsútuube íjcyaae íñéhdú méénuíñé.²² Ehdúhjáa ímí díbye cáhcújtsónéllí Píivýéébe dííbyeke ímiáábedi díllóhi.

²³ Áronáacáa tsá apáábyeúvúré ímí cáhcújtsónéllí díbye dííbyeke ímiáábedi díllone cáátúvatúne.²⁴ Téhdurée caatúváné Máavyéjuubée Jetsóoke bóhítsóóbeke mecáhcújtsómeke idyé díbye ímiáámedi díllóíñé.²⁵ Muuráhjáa Jetsóo dsíjivé mewáýuri méimítyú iwáágóoki. Áábekée Píivýéébe bóhítsó dííbye tééveri ímiáámedi meke idíllóki.

5

Píivýéébe ímiáámedi meke díllone

¹ Muurá ímiááné Píivýéébeke mecáhcújtsómeke díllóobe ímiáámedi. Tsáhájucó múhdurá meke díbye íjtsúcunútú Máavyéjuubée Jetsocríjtó tsúúca méimítyú mééma ímíbájchónéllííhýe.² Muurá teene mecáhcújtsónej tééveri Píivýéébe meke píaabó tsaimíyé dííbyema meíjcyaki. Áánéllí méwaajácú dííbyeéjté meíjcyámeke díbye ávyéjújtsóneri meímíjyúúveíñé.³ Téhdure méímíjyúúvéiyá meícúbáhrámeyóneri. Muurá ténehjí panévárez máaabúcu híjcyá ímiááméré meíjcyaki.⁴ Áánetu méwaajácú ímí Píivýéébeke meúraávyémema íñéhdújuco díbye méénuíñé.⁵ Ááneri tsá menúcójpívétsámeítyú díbye meke báñúityúnéllííhýe. Muurá méwaajácú díbye meke wáýyune Íapííchó méíbuúúné pañévú díbye pícyóónej tééveri.

⁶ Muuráhjáa méimítyú déjúcotu mewágóóóvéiyónetu tsá meere mepájtyetétsámeítyuróne. Áronáacáa Críjto dsíjivé pámeere ímityúmé meíjcyáme wáýyuri meke ipájtyetétsoki.⁷ Tsá muurá múha ímílléityuró tsíjtye wáýyuri idsíjivéne. ¿Mityá íjcyámé tsaate ímiáábé íjcyáábeke ipájtyetétsó dsíjivéiyóme?⁸ Áronáacáa muurá Píivýéébe Críjtoke wallóo díbye idsíjivé ímityúmé meíjcyárómeke ipájtyetétsoki. Ááneríi meke

úújétsoobe mítyane meke iwáýjune. ⁹ Áánéllii meke dílloobe ímiáámedi dibyée mewáýjuri dsíjívénej téeveri. Aame dílbyej téeveriyé mepájtyeté dibye meke ícúbáhráiyónetu. ¹⁰ Muuráhjáa Píívyéébema tsá meíjcyáítyuró ímityúmé meíjcyánélliihye. Áronáacáa Ílli Jetsocríjto mewáýjuri dsíjíveneri méimíbaavyéjucóó dílbyema. Aame méwaajácú mepájtyetéíñe dibye mépañe íjcyánélliihye. ¹¹ Ááneri méimíjyúú Críjtoó mééma ímbájchónej téeveri ímí Píívyéébema meíjcyáneri.

Adáa tútávajtsóné Críjto ímbajchóne

¹² Muuráhjáa tsáápihdítýuré ímityúné íññujívú ípívyeevéne tsówayúcú pámeere míamúnáake. Átsihdyúu íjcyane íñe médsíjívéhíjcyá ímityúmé meíjcyánélliihye. ¹³⁻¹⁴ Muuráhjáa Píívyéébé taúhbjáui íjcyátúnáa tsúuca míamúnáa ímityúmé ícyahíjcyá Adáaúvudítýú Moitséeúvudívújuco íjcyáné míamúnáa. Áromé hallúríhjáa tsá íñá íjcyatú dityée muhdú meíjcyáiyóné Píívyéébe ímilléné wáájácútúnélliihye. Áronáacáhjáa dsíjívéhíjcyámé Adáaúvúu méénudu nééné ímítýú méénúturóme. Aanée muurá ímichi dílbyedítýú íjcyane pámeere míamúnáake tútávajtsódú íñvane téhdure Críjto dsíjíveneri pámeere míamúnáa ímíjpyetéjucóó múhdumé teene cáhcujtsóme.

¹⁵ Muuráhjáa diibye Adáaúvú Píívyéébe dílbyeke bóijcyúné lléébótúné déjúcotu íñe pámeere míamúnáa médsíjívéhíjcyáhi. Áánélliihyéhjáa ihdyu Píívyéébe meke íídaatsólléne Ílli Jetsocríjtoj téeveri meenu mepájtyetéíñe. Aane tsá ínehjí meméénúneri mepájtyetéítyuróne. Apááñéré dílbyeke mecáhcújtsóneri mepájtyetéhi. ¹⁶ Aanée dílbyeúvú ímityúné méénúné déjúcotu pámeere ímityúmeréjuco meíjcyame mewágóóóvéiyáhi. Áronáacáa Píívyéébe mééma ímbajchóhi. Áánéllii apááñéré ímiááne dílbyeke mecáhcújtsómeke dílloobe ímiáámedi ímityúmé meíjcyárómeke. ¹⁷ Muurá méwaajácú tsáápiyyé ímityúné méénúné déjúcotu pámeere méimítýuuvémé mewágóóóvéiyóne. Téhdure méwaajácú Píívyéébe Jetsocríjtoj téeveri ímiáámedi meke díllome dílbyé avyéjuri meíjcyaiñé mújyú dsíjívéítyúmeréjuco. ¹⁸ Tsúúcajáa mééma ímíbaavyéné tsaapi ímiáábé íjcyáábej téeveri Adáaúvú ímityúné méénúné déjúcotu pámeere wágóóóvéiyóne.

¹⁹ Muuráhjáa tsáápi lleebótú níjcaúvú íñe ímityúmé meé. Áhdurée idyé tsáápiye ímiáábé íjcyáábej téeveri Píívyéébe dílló ímiáámedi dílbyeke cáhcújtsómeke.

20 Muuráhjáa dibye teene muhdú meijcyáiyóné taúhbaju pícyóonej téeveri éhniíñevu méwaajácú ímiáané ímityúmé meijcyane. Aane ehdu menééromeke dibye idaatsóllénetu méwaajácú mítyane meke dibye wáiyune. 21 Aanée ímiáané ímityúmé meijcyáné déjúcotu pámeere méwágóóóvéiyáhi. Áronáacáa Píivyéébe mítyane meke iwáiyúnéllii ímiáámedi díllome tsúuca méujcú medsíjivéjúcoóityúne bóhí Máavyéjuube Jetsocríjtoj téeveri.

6

Críjtokeréjuco meúraavyéne

1 ¿A ehdu Píivyéébe meke mítyane wáiyúnéllii tsá meíhvetéityú ímityúné meicyahíjcyánetu dibye meke éhniíñevu iúújétsó muhdú meke iwáiyune? Tsáhaá. 2 Tsúuca muurá téénetu meijchívyé ímiáámeréjuco meijcyaki. Ahdícyane tsáhájucó tsiíñe meméénúityuró teene ímityúné téénéejte meijcyájúcoótúnélliihye. 3 ¿Aca tsá ámuha mewáájácutú mépée Jetsocríjtoéjteréjuco meijcyáné uubállé metsójsótsámeíñe? 4 Muurá téeneri méúújétsó ímityúnéjcutu dsíjívemédú meijcyane. Téhdure téeneri ménaavénú Críjtóo dsíjívéébeke Píivyéébe íhnháhoori bóhíitsoobe tsíhdyuréjuco íjcyadu ícyooca tsíhdyuréjuco meijcyane.

5 Muuráhjáa Críjto dsíjívédú íivane ímityunéhjí meíhvéjtsóhajchíí idyé dibyée bóhíhdu íivane tsaímiyéjuco meijcyaiñe Píivyéébema. 6-7 Muurá méwaajácú ímityúnée meicyahíjcyáné tsúuca Críjto méhdityu wáágoóné páwachékevu idsíjíveneri. Áanéllii téénetu meijchivyémé tsáhájucó tééne pañe meijcyatú éhne múúne tsaapi tsaaté hójtsí pañe íjcyadu. 8 Aanée méhdityu Críjto idsíjíveneri wáágoónéllii méwaajácú dibye íjcyadu meijcyaiñe. 9 Muurá méwaajácú ípyée idsíjívénetu bóhíbe mújyú tsiíñe dsíjívéjúcoóityúne. 10 Tsáneerée dsíjívéebe páneere méimítyú iwáágoóki. Aabe ícyooca íjcyá Píivyéébema tsaímiyéjuco. 11 Ahdu dibye íjcyadu meijcyá dsíjívemédú ímityúné icyánéjcutu. Ááne ímiáámeréjuco meijcyá dibye ímillédú tsúuca dííbyeéjté ámuha meijcyame.

12 Ahdícyane panévaré ímityúné ámuha meméénúiyóneri méúmúúpivyéjúcohdíñe. Óvíjyacóóné ténehji ámuha meméénuhíjcyáne. Métáhjátsámeíjyúcohdí téénevu.

13 Píivyéébedivuréjuco méíhvéjtsaméí ámuéhakey dibye ityúkévétso tsaímiyé ámuha meijcyaki. 14 Tsá téénevu metáhjátsámeíityuró Jetsóoke mecáhcujsóme. Muuráhjáa méhdi ídáátsóvéne dsíjívéebe téénej téeveri meke ímímbájcho

téenevu metáhjatsámeíjyúcoótuki. Aame méijcyá Píivyéébé piáábó pañe. Tsáhájucó teene íhdééné taúhbájú pañe méijcyájúcoótúne.

Ímityúnetu méijchivyéne

¹⁵ ¿A ehdu tene néénéllii éhniíñevúré méméénúiyá ímityúne? Tsáhaá. Íllurájucó metsu téenetu meihvetéki. ¹⁶ Muurá ámuha méwaajácú tsané avyéjúúbema íjcyame dibye ímillédú íjcyane. Ahdu muurá ímityúné pañe méijcyame tééné nájcaúvú íllure méwágóoovéhi. Áánetu ihdyu Píivyéébe ímillédú méicyane ímí mééma nijkéváhi. ¹⁷ Ahdu ícyooca méijcyá tsúúcajáa téenetu méijchivyémé dííbyé uwáábójú pañeréjucó. Áané hallúvú ihdyu mítyane ó téhdujtsó dííbyeke. ¹⁸ Aane tsúúcajáa téenetu méijchivyémé ícyooca ímiááneréjucó meúraavyéne. ¹⁹ Áanéllii teene ímíñeúvú méuráávyé íhdée ímityúné íjcyaróné ámuha meúraávyehíjcyádu. Áijyu ihdyu ámuha méijcyáá ímiááané Píivyéébeéjteréjucó. Ehdu íñe ámúhake o néé ímíñeúvú ámuha mewáájácuki.

²⁰ Muuráhjáa ámuha ímityúné pañe méijcyácooca tsá meímilletú ímiájíjtó meúraavyéne. ²¹ Ehdúu éjyu múhdurá núcójpítsó méicyahíjcyáné déjúcotu muurá méwágóóóvéiyáhi. ²² Áronáa tsúúca téenetu méijchivyémé Píivyéébeéjté méijcyame ímiááameréjucó méijcyáiyóne. ²³ Muurá ímityúné méénuhíjcyámé ídátso wágóóóveé tééné déjúcotu. Áánetu Píivyéébeke ímí úráávyémeke ájcúíibye múijyú ditye dsíjívéjúcoóítyúne bóhívu Máavyéjuube Jetsocríjtoj téeveri.

7

Táábávajcátsityu íjcyáné uwáábo

¹ Ámuúha táñahbémut, ámuha muurá méwaajácú tsaaté túkevéjtsójú pañe méijcyane méijcyáné hajchóta. Áánetu medsíjívéné boone tsáhájucó tééné pañe méijcyatúne. ² Muurá walle ityájívácooca íjcyá ájyú túkevéjtsójú pañe. Aane dibye dííllédívú dsíjívéhajchíí tsáhájucó tééné pañe dille íjcyájúcoótúne. ³ Áijyu ihdyu tsá muhdú tene néétu dille tsíjpiikyéréjucó tájíváiyóne. Áánetu ájyu dsíjívétúnáa tsíjpiikye dille tájíváhajchíí ávyeta ímityúné méénulle íveekí ájyu ímíubáané íjcyánáa tsíjpiima íjcyáneri.

⁴ Ahdu ámuha táñahbémut tsáhájucó méijcyatú taúhbájú pañe eene walle ájyu dsíjívéné boone dííbyé túkevéjtsójú pañe íjcyájúcoótulle íjcyadu. Muurá méijcyá Críjtóo idsíjívénetu bóhííbé uráávyé múnaáréjucó. Muuráhjáa mééma ímíbájchoobe

Píivyéébe ímillédú meíjcyaki. ⁵ Ihdeúvúu muurá meímillédú meíjcyame ímityúné méméénuhíjcyáhi. Áánetúu teene Píivyéébé taúhbaju meke bóíjcyúrónáa éhniíñevúré méméénuhíjcyá ímityúné téené déjúcotu mewágóóóvéiyóne. ⁶ Árónáa tsáhájucu téené pañe meíjcyatúne. Aame ícyooca ímiááné meímilléne tsaímíyé Píivyéébeke méúráávyehíjcyá tsíhdyuréjuco méíjtsaméí mecápáyoovéme. Tsáhájucu taúhbaju néénélliihyéré dibye ímillédú meíjcyatúne.

Ímityúné méhdityu íjcyane

⁷ ¿Áánélliihyéhaca teene taúhbaju ímityúne? Tsáhaá. Teene muurá ihdyu meke waajácútsó keená ímityúné íjcyanévu. Muuráhjáa tene íjcyátuca tsá o wáájácútyuró ímityúneri meúmúúpivyéné ímityúné íjcyane. Muurá íllu nééneé: “Tsá múu úmúúpívyetú ímityúneri.” ⁸ Téhdurée tene íjcyátuca tsá o wáájácútyuró kénehjí ímityúné íjcyane. Aane o wáájácújúcóoroobe éhniíñevúré ó imíllehíjcyá ténéhjírre o méénune. ⁹ Ópée teene taúhbaju o wáájácútúné hajchótá ó itsúcunúhijcyá ímí o íjcyane. Árónáacáhjáa ihdyu múhdurá ó dáriívemehíjcyáhi. Áané níjcaúvúhjáa o wágóóóvéiyóné tsúúca ó waajácúhi. ¹⁰ Píivyéébé teene ítyaúhbaju mééma meenu tsaímíyé dííbyema meíjcyároki. Árónáacáhjáa tehdu o íjcyátúné déjúcotu ó wágóóóvéiyáhi. ¹¹ Ópée ó íjtsúcunú ímí tehjújuco o ícyahíjcyáne. Árónáacáa téenej téeveri ó waajácú ímityúné o ícyahíjcyané déjúcotu íllure o wágóóóvéiyóne.

¹² Árónáa tsá ímityúné teene taúhbaju íjcyatúne. Muurá ímí tehjújuco teene ímiáájú íjcyane. ¹³ Aane ¿íveekí o wágóóóvéiyonévú oke tene wáájácútsónáa ó nehíjcyá ímiáájú tene íjcyane? ¿Mityá ímityuube o íjcyanévú tene oke wáájácútsótuca tsá o wágóóóvéityuróne? Áánerá ihdyu ó wágóóóvéiyá tahllííñé táimítyú déjúcotu. Muurá teene taúhbaju ímiáájú íjcyaróné méhdivu bóhówajtsó méimítyu.

¹⁴ Aane méwaajácú teene Píivyéébedityuré tsááneé. Árónáa óhdityuré íjcyane ímityúné pañe ó ícyahíjcyáhi. ¹⁵ Aabe tsá o wáájácúmeítyú muhdú o íjcyane. Ímiáánéré o méénune o ímíllérónáa ímityúnéré ó méénuhíjcyá o méénúityuróne. ¹⁶ Aane ímityúné o méénuhíjcyánetu ó waajácú ímiááné Píivyéébé taúhbaju néhdu o íjcyaca ímí o íjcyáiyóne. ¹⁷ Árónáa teene ímityúné tápañe íjcyanére oke íbúwajtsóneri ó méénuhíjcyá teéne. ¹⁸ Aane ó waajácú ímiááné ímityuube o íjcyane. Ó imíllehíjcyará ímiáánéré o méénune. Árónáa tsá o méénuhíjcyatúne. ¹⁹ Ááne ímityúné o méénúityurónéré

íveekíhjáubá ó méénúhijcyáhi. ²⁰ Áronáa ihdyu téenere tápañe íjcyane oke íbúwájtsóneri teene ó méénuhijcyáhi.

²¹ Íllu muurá ó ícyahijcyáhi: Ímiáánéré o méénúyócooca ímityúnéré óhdivu dsínévahijcyáhi. ²² Ó imíllehijcyará Píívyéébé taúhbaju néhdu o íjcyane. ²³ Áronáa ímityúné íjtsaméí tápañe íjcyane oke tútávátsohijcyáhi.

²⁴ ¡Aabe máidáátsoju ehdííváiibye o íjcyane! ¿Aanéhaca íñe múha oke pájtyetétsoó ehdu o ícyahijcyáné níjcaúvú o wágóóóvéiyónetu? ²⁵ Muurá íjcyaae Píívyéébe apáábyéré tsúúca téénetu Máavyéjuube Jetsocríjtoj tééveri oke pájtyetétsoóbe. Áánéllii mítyane ó téhdútsohijcyá dííbyeke. Aabe ihdyu óvíi ícyooca o íjcyá díbye ímillédu. Áronáa táimítyú tápañe íjcyane oke pátsáricyohijcyáhi.

8

Píívyéébé Apííchó meke túkévejtsoñe

¹ Muurá Críjtoéjté ímillédú íjcyájúcootúmé Píívyéébé Apííchó túkévejtso pañéréjuco íjcyámé hallúrí tsá ñná íjcyatúne. ² Aane muurá Jetsocríjtoéjpi o íjcyáne jteeveri Píívyéébé Apííchó tsúúca tápañe íjcyánéllii tsáhájucó ímityúné pañe o íjcyatúne. Aabe tsáhájucó o wagóóóvéityúne. ³ Muuráhjáa ítyaúhbaju meúráávyerómé mepájtyetéityúronéllii Íllíkye wálloobe mehdu néébe dsíjívénej tééveri méhdityu méimítyú iwáágóoki. ⁴ Ehdúu mééma méénuube muhdú teene taúhbaju néhdu meíjcyaki. Aame tsáhájucó meímillédú meíjcyatú Píívyéébé Apííchoréjuco meke túkévéjtsóné pañe meíjcyánélliihye.

⁵ Muurá ímillédúré íjcyame téeneriyé tsúúrámeíhijcyáhi. Áánetu ihdyu Píívyéébé Apííchó túkévéjtsóné pañe íjcyame tsúúrameí díbye ímillédú íjcyáiyóneri. ⁶⁻⁷ Muurá meímillédú meícyahijcyáneriyé metsúúrameímyé ílluréjuco metútávaavéne. Ááneriyé muurá tsúúrameímyé tsá ímilletú Píívyéébema ímí íjcyáiyóne. Aame tsá ávyejúúletú dííbyé taúhbaju. Áánetu díbye ímillédú meíjcyáiyóneri metsúúrameímyé tsaímíyé dííbyema meíjcyáhi. ⁸ Muurá ímillédúré ícyahijcyámé téeneriyé itsúúrameíñéllii tsá Píívyéébe ímillédú íjcyatúne.

⁹ Aane óvíi ímiáané Píívyéébé Apííchó túkévéjtsó pañe ámuha meíjcyáhajchíí tsáhájucó íhdée ámuha meícyahijcyádú meíjcyatúne. Muurá Íapííchovu Críjto meke ájcune ípañe íjcyatúmé tsá dííbyeéjté íjcyatúne. ¹⁰ Muurá médsíjíveé méimítyú déjúcotu Críjtoéjté meíjcyaróme. Áronáa tsá muhdú meíjcyáityú tsúúca Píívyéébe meke ímiáámedi díllónélliihye.

11 Aane ímiáané mépañe Íapííchó íjcyáhajchíí muurá téhdure meke bóhíitsóiibye Jetsóokée ibóhíitsódu.

12 Ahdícyane tsáhájucó meímillédú meíjcyáityúne, ámuúha táñahbémut. 13 Muurá tehdu meícyahíjcyané meíhvéjtsótuhajchíí méwágóóóveéhi. Áánetu Píívyéébé Apííchó piáábori teene metáhjáhajchíí mépájtyéteéhi.

14 Muurá íñe múhdumé téené túkevéjtsó pañe meíjcyame ímiáané dííbyej tsíímé meíjcyáhi. 15 Aane teene mépañe íjcyame dííbyeke mecáánivámé ménéhíjcyáhi: “Lihíyo múúháj Caánij.” Áánéllii tsá dííbyedi menúhnévéityuróne. 16 Ehdu Píívyéébé Apííchó mépañe íjcyáneri méwaaajácú ímiáané dííbyej tsíímé meíjcyane. 17 Aane tsúúca dííbyej tsíímé meíjcyame Crijtóo ícúbáhrámeídyú meícúbáhrámeímyé dííbyema máávyéjúuteé Cááni dííbyeke néené avyéjuri. 18 Muurá ímiáané meícúbáhrámeíhijcyámé íñe ímíjyaúréjucó meíjcyaiñe Píívyéébé avyéjuri. 19 Páneere muurá dibyée ípívyejtsóné téhmehíjcyá mújyú dibye ihñéjteke ávyéjújtsóíñe. 20 Muuráhjáa páneere dibye ípívyejtsóné tútávaavé dibye ímillédúre. 21 Áronáa ihdyu ímíbáávyeiñeí ítsíime meíjcyámeke dibye tsíhdyuréjucó ímíjpyetétsóijyu. 22 Muurá páneere dibyée ípívyejtsóné tsá ímí néétune. Aane téhmehíjcyá mújyú ímíbáávyeiñe éhne múúne walle itsíímáváné boone ímíbáávyeiñe téhmehíjcyádu. 23 Áronáa tsá apáañéré teene ícúbáhrámeítyúne. Téhdure mee tsúúca Píívyéébeéjté meíjcyámé pañe Íapííchó íjcyarómé meícúbáhrámeíhijcyáhi. Aame téhdure météhmehíjcyá ítsíímedí meke idíllómeke dibye tsíhdyuréjucó ímíbájchoíñe. 24 Ehdu méúmiwa néene mecáhcújtsóhajchíí mééma pánééveíñe tehjújucó. Muurá tsane meítsohíjcyané tsúúca maájtyúmicoooca ílluréjucó meíhveténé meíjtsohíjcyánetu. 25 Áánetu meítsohíjcyané maájtyúmitúné hajchótá tsá meíhvetétú meíjtsónetu.

26 Muurá meíhnáhóótúnéllii Píívyéébé Apííchó meke piáábohíjcyá panévare maáábúcuki. Muurá meere piáábó dííbyeke muhdú metáúmeítyúrónéllii téenere wáájácúratúné mépañétú ihjyúvahíjcyáhi. 27 Aane Píívyéébe páme íjtsaméíyé wájácú néébe waajácú íná dííbyé Apííchó mépañe íjcyane táúmeíñe. Muurá táúmeíhijcyané ihñéjté meíjcyámé hallúvú dibye ímillédú meíjcyaki.

Ihñéjteke Píívyéébe piáabóne

28 Muurá méwaaajácú panévare meke pájtyénej téeveri Píívyéébe meke piáabóné ímiáané dííbyeke mewájurymeke

tsúúcajátújucóo ipítýájcámeídyú meke iújcúmeke. ²⁹ Muuráhjáa tsúúcajátújucóo díbye meke wáájacúné ihñéjte meíjcyame Íllídyu menééímyeke. Aame cahcújtso múnaa meíjcyámedítýú díbye Ílli ímichi ídyéjúcóejpi. ³⁰ Ehdúu tsúúcajátújucóo meke iwáájácúmeke díbye ímiáámedi díllone dííbyé avyéjúejte meíjcyaki.

³¹ Áánéllii Píívyéébe mééma ijcyá meke ipíááboki. Aanéjǵǵ múha muhdú meke méénúiyáhi? ³² Muuráhjáa Íllíkya wáýútuubéré ihvejtsó mewáýyuri díbye idsíjíveki. Aabéjǵǵ muhdú tsá meke panévatúré píáábóityúne. ³³ ǵMityá ijcyámé tsaate díbyeé meke újcume mewágóóóvéiyóné néemeé? Muuráhjáa tsúúca díbye ímiáámedi meke díllómé hallúrí tsáhájucó ñná íjcyatúne. ³⁴ Aanéjǵǵ ǵmúha nééjuri mewágóóóvéiyáhi? Muuráhjáa Críjto mewáýyuri idsíjívéne bóhíibe ícyooca íavyéjuri Píívyéébé úníuri íjcyaaabe máhallúvú táumeíhijcyá píáábo. ³⁵ Áánéllii díbye meke wáýúmeke tsá ñná dííbyedítýú dówajcáróityuróne. Muurá meícúbáhrámeíyonéhji, mávaríjchoháñe, ájyabááne, mewáýyamúúvátunéhji, ápíchó néeronéhjí, téhdure dsíjívé íjcyaróné tsá meke dówajcáróityuró dííbyedítýu. ³⁶ Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: Dihñéjte muha meíjcyáné hallútú múúhake dsíjívétsohíjcyáiyómé éhne múúne obééjámuke ditye dsíjívetsódu.

³⁷ Ehdú ápíchó néeronéhjí métáhjahíjcyá Jetsocríjto meke wáýúúbej tééveri. ³⁸⁻³⁹ Aane muurá ó waajácú Píívyéébe meke wáýúmeke ñná dííbyedítýú meke dówajcáróityuróne. Muurá dsíjívé íjcyaróne, bóhíime ííñújí hallúrí meíjcyaróne, níjkyéji múnaa íjcyaróme, naavémú íjcyaróme, ííñújiri íhtsútujte ávyéjunte íjcyaróme, ícyooca téené pañe meíjcyaronéhji, bóónétu meke pájtyeíñéhji, téhdure caame íévéhóówari íjcyánéhjima ííñújiri íjcyaronéhjí tsá meke dííbyedítýú dówajcáróityuró Máavyéjuubéé Jetsocríjtoj tééveri díbye meke iwáýyune úújétsómeke.

9

Píívyéébe ijraéémuke ihñéjtedívú mémenúne

¹ Aane Críjtoéjpi o íjcyánéllii ámuha cahcújtsótúmeke o néé ímiááne mítyane ámúhadi o ídáátsovéne ímityúné ámúhá hallúrí íjcyáneri. ² Tápañe Píívyéébé Apííchó íjcyane waajácú teene múhduúvúrá o íjtsúcunúne ídátsó o íjcyane. ³ Muurá ámuha tamúnaa ámúhá ímityú déjucotu mewágóóóvéiyónéllii ámúhake o wáýúne oore Críjtodítýú ó wágóóóvéiyá ehdu

o méénúneri ámuha mepájtjetéca. ⁴ Muurá Píívyéébe meke tsúúca ítsíímedi dílloromé tsá dííbyeke melléébohíjcyatú Ijraééj tsíiménémúhaabe meíjcyaróme. Áronáa ihdyu méwáábyutáro dííbyé avyéju. Áánéllihyéhjáa muurá méénuube muhdú meíjcyáíñé pityájcójuma taúhbaju. Áhduréhjáa neebe dííbyeke medúúrúvahíjcyámeke tsaímíyé meke ipícyooíñe. ⁵ Muuráhjáa méíhdé múnáaúvúj tsiiménémúhaabe Críjto míamúnáajpi tsííjú icyánéjcutu. Aabe páné avyéjuube ijcyá Píívyéébe mújyú níjkévaityúné dúúrúvámeíhíjcyaaabe.

⁶ Áronáa Píívyéébé méema imyéénuíñé néene tsá tsaate méhdityu cáhcújtsotú diityéjúcooro Ijraééj tsíiménémúhaabe meíjcyarómedityu. ¿Íhya mityá pamévare dííbyeéjté meíjcyatúnéllíi tsá ditye cáhcútsohíjcyatúne? Muurá itsúcunúhijcyámé ípyée íñéhdu díbye méénutúné tsúúca díbye méénújúcooróne. ⁷ Muuráhjáa tsá pámeekéré Aavaráaúvúj tsiiménémúháabeke díbye wábyújtsotú diityéj téeveri míamúnaa pájtyétiñe imyéénuíñe. Íllúhjáa muurá neebe dííbyeke: “Daachi Itsáadítýú líyaatémé íjcyáa páñétúejte díjtsíiménémúháabe.” ⁸ Ehdú neénetu méwaaajácú ímiáané díibye Aavaráaúvúj tsiiménémúhaabe íjcyarómé pámeere Píívyéébeéjté íjcyatúne. Muurá ihdyu ípyée íñéhdu díbye dííbyeke ájcuube Itsáaúvudítýú líyaatémé páñétúejte dííbyéj tsiiménémúháabe. ⁹ Íllúhjáa muurá neebe dííbyeke: “Ámúhtsikye o néene éévé úújetéjyju dítyáába tsíímávaá wájpíikye.”

¹⁰ Ehdúhjáa muurá Píívyéébe diityétsikye néhdújuco tene páneevéné diityétsima. Aanéhjáa diityétsí hajchí méíhdé múnáajpi Itsáadívú mewa Rebécá tsíímavá míityétsikye tsaíjyure. ¹¹⁻¹² Aanéhjáa dílléi diityétsikye tsíímavátúné íhdéjuco Píívyéébe néene díilleke: “Ámíáábé ehníñevu bónebe avyéjuúhi.” Ehdúhjáa neebe diityétsikye muhdú dítyétsí íjcyáíñé diityétsímái tene pánéévetúrónáa íhlyáa ipítýájcámeídyújuco. ¹³ Téénetúrehjáa muurá idyé íllu neebe tsiíñe íwaaajácúháamitu: “Jacóóboke ó wajyú Etsaóoke o wájyúné ehníñevu.”

¹⁴ ¿Áánéllihyéhaca ímítyuube díibye Píívyéébé? Tsáhaá, tsá ímítyuube díbye íjcyatúne. ¹⁵ Íllúhjáa muurá téhdure neebe Moitséeúvuke: “O ímíllémedi o ídáátsovémeke ó píááboóhi.” ¹⁶ Tsá muurá méhdityu tene íjcyatú Píívyéébe méhdi ídáátsovéne. Muurá ihdyu iiye ityújkevééllémedíjyjuco díbye ídáátsovéne. ¹⁷ Muuráhjáa Ejíhtó avyéjuube Paraóóvuke idyé neebe: “Oorée uke ávyéjúúbedívú ó pícyóó uke pájtyénéhjitu

pámeere ííńújiri íjcyáné míamúnaa iwáájácu ímiááné íhtsútuube o íjcyane.” Ehdúhjáa Paraóóuvuke neebe Píívyéébeé. ¹⁸ Aabe ímiááné ityújkevééllémedi ídáátsóvéne píaabóhi. Áánetu tsaate illéébone ímíllétúmeke pícyoobe ditye ímíllédú íjcyaki.

¹⁹ Áronáacáubá tsaate nééiyáhi: “Díbyere meke pícyohdújuco meíjcyámeke ¿iveekí nehíjcyaaabe ímityúmé meíjcyane?” Áronáa tsá mee míamúnaa Píívyéébe iwáájácudú méénune múhdurá meíjtsúcunúityuróne. ²⁰ ¿Aca muutá mee díbyema metáhjácatsíki? ¿Aca núpájkííhlló nééiyá téihllóo nójcyómeke íveekí múhdurá ditye nójcyone? ²¹ Muurá núpájkityu nícyoíjcyámé piivyété páhduváré ímíllédú íńjcyone. Piivyétémé ímiááné wáabyuta íńjcyone. Áhdure piivyétémé átéréené wáabyuta íńjcyone.

²² Muurá Píívyéébe ímílléduré aabúcuíjcyá díbye wáágóóimyé múhdurá ícyahíjcyanéhi. Ehdu aabúcuíjcyaaabe díityéj téeveri iúújétsó íhtsútuu, ícyayóbaa, íjcyane. ²³ Áánetu tsúuca díbye méhdi ídáátsovémé méijcyá díbyé avyéjúeje tsúúcajátújucoo meke díbye újcume. Ehdu méénuube mejtéeveri íavyéjú íhtsútú iúújétsoki. ²⁴ Muuráhjáa ihdyu díbyere meke ujcú íavyéjúeje meíjcyáímyeke jodíómudítyuu, jodíómú íjcyátúmedítyuu, íjcyane. ²⁵ Íllúhjáa muurá díbye nééne Otséa caatúnúhi:

Tahñéjté íjcyátúné míamúnaa ídátsó íícúvératúmé ícyahíjcyámeke ó újcuú tahñéjteréjuco ditye íjcyaki.

²⁶ Téhdure tsiíñe nééene:

Tahñéjté íjcyátúrómeke áátsíímedíyéjuco o dílloíñé ímiáábé Píívyéébe o íjcyaaabe.

²⁷⁻²⁸ Áánetúhjáa Itsaía néé mee ijraéémudítyu: “Píívyéébe íícúiyéjuco muhdú míamúnaa ííńújiri ícyahíjcyáné ímíbájchócooca Íjraééj tsíiménémúhaabe ávyétá mityámé íjcyáromedítyú uhjéméré pájtyéteéhi.” ²⁹ Áhduréhjáa tsiíñe néébe:

Páné íhdéene íjcyáné avyéjuube íjcyaaabe Píívyéébe méhdi ídáátsóvétuca tsúuca meke waagóóiyá tsaaté coéváratu éhné Tsodóómaa, Gomóóraa, íjcyácoomícycu múnáake imyéénudu.

Jodíómú tsá cáhcújtsotú Jetsóoj téeveri mepájtyeténé

³⁰ Aane ¿aca muhdú íñe teéne? Muurá jodíómú íjcyátúrómeke tsúuca Píívyéébe dílló ímiáámedi éíjyúu ténéhji éllevu íjcyatúmé botsíi díbyeke cáhcújtsórómeke. ³¹ Áánetu mee ijraéémú métsúúrámeíhíjcyará dílbyé taúhbaju meúraavyémeke díbye meke ímiáámedi díllóíyóneri. Áronáa tsá meke díbye díllotú

ímiáámedi. ³² Aane ¿iveekí tsá meke dibye díllotú ímiáámedi? Muurá méijtsúcunúhijcyá teene taúhbaju meúráávyénetu dibye meke ímiáámedi díllóiyóne. Áronáa tsá tene néhdu meíjcyatúne. Áhdure Jetsóope mééma méénune mecáhcújtsótúnéllii tsá dibye meke díllotú ímiáámedi. Íllure mébáñúmeíhijcyá éhne múúne nééwáyutu mecábóhcámeíúdú néébeke mecáhcújtsótúnélliihye. ³³ Íllu muurá Píívyéébe néé íwaajácúháámitu:

Tsióo múnáa pañevú ó pícyoó tsáapiikye éhne múúne nééwáyutu mecábóhcámeímyé maáákityéúdú néébeke. Áábeke cáhcujtsómé tsá íínerí báñúmeítyúne. Ehdúhjáa Píívyéébe nééhií.

10

¹ Ámuúha táñahbémut, ó imíllé memúnaa jodíómú pájtyeténe. Áánéllii ávyetá ihnáhó piáábó diityé hallúvú ó táúmeíhijcyá Píívyéébeke. ² Ímiááné imíllerómé dííbyeke iúraavyéne. Áronáa tsá ímí ditye úráávyetúne. ³ Tsá ditye cáhcújtsotú Críjtóo mewájuryi dsíjivéné mecáhcújtsómeke ímiáámedi dibye díllone. Imíllerómé iye ímí íjcyáiyóné diityéké ímiáámedi dibye idílloki. ⁴ Áronáa tsá dííbyé taúhbaju meúráávyémeke dibye ímiáámedi díllotúne. Muuráhjáa ihdyu Críjto mewájuryi dsíjivéné mecáhcújtsómeke díllóobe ímiáámedi.

⁵ Áronáacáhjáa ihdyu Moitséeúvú néé ímiááné Píívyéébe taúhbaju néhdu íjcyámeke dibye ímiáámedi díllóiyóné ditye ipájtyeteki. Áronáa tsá múha ávyeta tene néhdu íjcyáityuróne.

⁶ Áánélliihyéé Críjtoj tééveri mepájtyetéíñe dibye méénune mecáhcújtsómeke ihdyu díllóobe ímiáámedi. Aane tsá múu íjtsámeítyú Críjtoke níjkyéjé pañe íñéhcotéiyóné dibye meke ipiááboki.

⁷ Áhdure tsá múu íjtsámeítyú níjkyéné pañe dííbyeke íñéhcotéiyóné dibye meke ipiáábo tehdu téhulle íjcyácóobekéjívári. Muurá tsúúca mééma diíbye. ⁸ Íllu muurá téénetu nééneé: “Tsúúca ámuháma íjcyájúcooróné pajtyeté teene ámuha mecáhcújtsóne tsíjtyeke meúúbálléiyóne.” Aane muurá muha mecáhcujtsómé íñe méúwáábohíjcyáhi.

⁹ Muuráhjáa Jetsocríjtó dsíjivéébeke Píívyéébe bóhútsóné mééíbúuri mecáhcujtsómé dííbyeke maávyejúúlléne teene tsíjtyeke meúúbálléhajchíí mepájtyetéehi. ¹⁰ Muurá ímiááné mééíbúuri mecáhcujtsóné tsíjtyeke meúúbálléhajchíí ímiáámedi meke dibye díllome mepájtyetéehi.

¹¹ Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé: “Dííbyeke cáhcujtsómé tsá íínerí báñúmeítyúne.” ¹² Ahdícyane pámeere

tsiíñé míamúnáama mee jodíómú Jetsocrijtoke mecáhcujtsómé mepájtyéteéhi. Muurá tsáápiye pámé avyējuubéré ijcyaae píáábohíjcyá pámeekéré dííbyedi tsúúrámeímyeke. ¹³ Íllu muurá nééneé: “Dííbyedi tsúúrámeímyé pájtyéteéhi.” ¹⁴ Áronáa ¿aca múhdutú dííbyedi tsúúrámeíyómé dííbyeke cáhcújtsómejjívari? Áhdure ¿múhdutú cáhcújtsóiyómé dííbyeke wáájácúmejjívari? ¿Kíátú waajácúiyómé teene dííbyedítú ijcyané uwááboju múha díityéké úúbállémejjívari? ¹⁵ Áhdure ¿múhdutú tsaate díityéké úúbálléiyá múha díityéké téénevu pícyóómejjívari? Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “Maímijyu díitye ímíáájú úúbálléhíjcyámej.”

¹⁶ Ehdu Píívyéébé waajácúháámitu tene nééronáa muurá tsá pamévaré téeneri íícúvehíjcyatúne. Muuráhjáa Itsaíaúvú nééhií: “Píívyéébeéj, ¿a ijcyámé tsaate méuwáábori íícúvehíjcyámej?” ¹⁷ Aane muurá Jetsocrijtodítú ijcyané uwááboju melléébone ímíñeúvú mewáájácúcooca tsúúca mecáhcujtsóhi.

¹⁸ ¿A téené uwááboju tsáhái múijyú mee ijraéémú melléébotúne? Áánerá tsúúca melléébohíjcyaráhi. Muurá tsiíñé Píívyéébé waajácúháámitu nééneé:

Tsúúca pahúllevávú ííñújiri tsújaavéné Crijtodítú ijcyané uwááboju.

¹⁹ Ehdu Píívyéébé waajácúháámitu nééronéubá ¿mityá tsá mewáájácúcutúne? Muuráhjáa dííbyere Píívyéébe néé íllu Moitséeúvuj tééveri:

Tsiíñé míamúnáakéréjuco o pájtyetésóneri ámuha menómíutááváne díityédívú mecayóbááváteé átéréejte dítye ijcyane ámuha meítsúcunúhíjcyárómedívu.

²⁰ Áhduréhjáa idyé tsiíñé dííbyeúvuj tééveri neébe:

Oke wáájácútúné míamúnáa táííbúwá ijcyáturómé tsúúca tahñéjté ijcyáhi.

²¹ Áhduréhjáa mee ijraéémudítú Isaíaúvuj tééveri neébe: “Ó nehíjcyará aatye lléébópítúyúné míamúnáake dítye ookéréjuco iúráávyeki.”

11

Tsaate ijraéémú pájtyeténe

¹ ¿Aanéhaca ehdu menéenélii meke íhvéjtsóobe Píívyéébeé? Tsáhaá. Muuráhjáa oo ámuha múnáajpi Aavaráúvúj tsííménémúhaabe ímichi Bejamíí dohjíba múnáajpi o íjcyáábeke újcuúbe. ² Tehdu meke íhvéjtsóiyóóbejjí tsúúcajátújucóhjáa íhñéjté meíjcyaiíñé íñéémeke. ³ Muuráhjáa Eríaúvú nééhií: “Píívyéébeéj, díhjyú uuballe múnáake ídsíjívétsóne dííicúvé

waíjíné wácávyáhcohíjcyáme. Áánetu íñe apáábyeréjuco o íjcyáábeke téhdure oke dsíjívétsóllehíjcyáme.”⁴ Ehdúhjáa dibye Píívyéébeke néérónáa neébe: “Árónáa muurá íjcyámé 7,000-meva tahñéjté íjcyame ‘Baáa’ némeíñé níjcyotáábeke cáánívahíjcyatúme.” Ehdúhjáa Píívyéébe néé Eriáúvuke.⁵ Aane muurá íjcyámé tsaate méhdityu dibyée ídáátsóvéne újcume ímí dííbyeke úráávyehíjcyáme.⁶ Muuráhjáa meke iwáájyúnéllii meke pájtyetétsoóbe. Tsáháa ínehjí meméénúnéllii mepájtyetétúne. Muurá meere mepájtyetétsoómeícyá tsá dibye meke wáájyúneri mepájtyetétúyuróne.

⁷ Muurá mee ijraéémú mepájtyetétúyóneri meíjyácunúrómé tsáhái mepájtyetétúne. Árónáa íjcyájucóómé tsaate dibye újcume tsúúca pájtyetéme.⁸ Áánetu dííbyé waajácúháámitu dííbyeke lléébohíjcyátúmedítúyú nééneé: “Píívyéébere díityé íjtsaméí mújtatsó ditye íájtyumíjúcooróné iwáájácútuki. Áhdure illéébójúcooróné ditye icyáhcuíjtsótuki. Aame muurá téhdupíyé ícyoóca.”⁹ Áhduréhjáa Dabííúvú nééhií:

Óvi ditye náhbévácatsíhíjcyáné wañéhjíné dahpédú nééne díityéké mújtatsó ímí Píívyéébema ditye íjcyátu díityémá ímítúyú tene iníjkévaki.¹⁰ Óvi íjcyámé éhne múúne hállúvatúmé íjcyadu ímítúyuháñé díityéké mújtatsómé íímíbbáávyétuki.

Ehdúhjáa neebe Dabííúvu.

Jodíómú íjcyáturómé pájtyeténe

¹¹ ¿Anéhaca íñe ávyéta mújtaréjuco mee jodíómú Píívyéébedítúyú meméénune? Tsáhaá. Muurá ihdyu dííbyere Píívyéébe nééjuri ehdu mééma teene jodíómú íjcyatúmé tééne hóowari pájtyeténetu meííwáne botsíi tééneri metsúúráméiki.¹² Ehdu Píívyéébeke melléébotúmé ímítúyú meíjcyaróné píaabó tsíjtyeke jodíómú íjcyátúmeke. Aanéjii awáa muurá dííbyeke meúráávyécooca éhniíñevu píááboíñé pamévakére.

¹³ Aane ícyooca díitye jodíómú íjcyátúrómeke o nééhií: Ámúha éllévúu oke Píívyéébe wallóo ámúhakye dííbyé uwáábojúvú o wáájácútsoki. Áané wákimyéi o méénune ímí ó íjtsúcunúhi.¹⁴ Aane tsáijyu múu íñe ámúhakye o úwáábóneri ímí ámuha meíjcyane tsaate tamúnáadítúyú ííténe ámuhadú ímíjpyeté ípájtyetéki.¹⁵ Muuráhjáa múúhakye múu íhvejtsódú Píívyéébe méénúné hóowari tsíjtye múnaa ámuha meíjcyarómé méímíbaavyé tsaímíyéjuco dííbyema ámuha meíjcyaki. Aanéjii muurá muha dííbyema meímíbbáávyécooca mébóhííteé tsúúcajáa dsíjívemédú muha menéérome.¹⁶ Muurá tsáoobíráutu pááaho

meméénuho ímí néhachíí páneere ímíhyeé. Áhdure úméhe bájkyé ímí néhachíí páheere ímíhyeé. Ahdúu muurá méíhdé múnáajpi Aavarááuvú Píivýéébeéjpi íjcyánéllii téhdure mee dííbyedítýú mellíyaatémé méijcyá Píivýéébeéjté íñe múhdumé dííbyeke mecáhcújtsóme.

¹⁷ Muuráhjáa páñétúehe oríívóhé wajcánédú muuha jodíómú menéérómedítýú tsaatéké waagóoobe diityéjúcooro páñétúejte ihñéjté muha meijcyárómedítýu. Áámé cápayóóvéé ámuéhakye dibye újcume ámuha méijcyá éhne múúne bájú oríívóhe wájcá ímiááhetu mecámahjácódu. Áánéllii muurá ámuha téhdure Píivýéébeéjté íñe muha meijcyadu. ¹⁸ Áronáa ihdyu méijtsúcunúmeídí muha páñétúejte meijcyárómé ehniíñevu ámuha meijcyane. Muurá múúhadítýú ámuha méejécunú éhne úmehe tébajkyéjitu éjécunúdú ímichi tujkénúejte muha meijcyánélliihye.

¹⁹ Íhya mityá ámuha menéehíí: Diityéjúcooro páñétúejte íjcyárómeke íhvéjtsóne meekéréjuco dibye újcune diityé cápayóóve. ²⁰ Ihdyúhdée tehdújuco múúhakye dibye íhvejtsóné muha mecáhcújtsótúnélliihye. Áámé cápayóóvéé ámuéhakye újcuube ímí dííbyeke ámuha mecáhcújtsónélliihye. Aame téíibúwá meijcyá. Mémítýájkímyeídí tééneri. ²¹ Muuráhjáa páñétúejte ihñéjté muha meijcyárómedi ídáátsóvétuubéré múúhakye íhvejtsóhi. Aabe téhdure ámuhádi ídáátsóvéiyónejíí ímítýú ámuha dííbyema meijcyáhajchííjyu. ²² Muurá Píivýéébe ímiáábé dííbyema ímí meijcyámema. Áánetu ímítýú meijcyámeke múhdurá ijtsúcunúúbe. Áánéllii ímiááméré méijcyaco tsúúcajáa ámuéhakye dibye újcume. Ímí ámuha meijcyátúhajchíí tsáhájucó ámuhádi dibye íícúvéityúne. ²³ Muurá tamúnaa ímíbbáavyéhajchíí diityéké újcúílbye. Muurá piivýéteebe tsiíñe diityéké iújcune. ²⁴ Muuráhjáa ámuha tsííñe míamúnaa meijcyárómeke dibye újcume ámuha méijcyá éhne múúne bájú oríívóhe wájcá ímiááhetu cámaavédu. Aanéjii muurá tamúnaa ímichi awáá ihñéjte íjcyámeke tsiíñe újcúílbye.

Nihñéré ijraémú pájtyeténe

²⁵ Ámuúha táñahbémuj, ó imíllé ámuéhakye o úúballéné muhdúhjáa mepájtyetéíñe Píivýéébe wáájácúratúné Críjtoj tééveri méénune. Áronée tamúnaa tsá cáhcújtsotú tééné hóówari ámuha tsííñe múnaa dííbyeke cáhcújtsómé mepájtyetéki. Ááneri ihdyu mémítýájkímyeídíñe. ²⁶ Muurá téhdure tamúnáadi ídáátsóvéne píáábóiihye ditye ipájtyetéki. Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé:

Tsióo múnaa ijraéémudítýú íjcyáiibye tsaapi diityéké pájtyetétsoóbe. Aabe waagóoó diityé imítýu. ²⁷ Ehdu diityéké ó ímíbájchoó ópée o néhijcyádújuco.

Ehdu nééne Píivýéébe waajácúháámitu.

²⁸ Aane tamúnaa jodíómú tsaríllé Crijtóo mepájtyetéiñe méénúné uwááboju téénej tééveri ámuha jodíómú meijcyátúrómeké téhdure Píivýéébe ipiááboki. Áronáa ihdyu tsá dibye íhvéjtsóturó múúhake. Muurá mítyane múúhake wájuube múúhá íhdé múnáaúvukée ihñéjtedívú imyéménúnéllíihye. ²⁹ Aabe íñéhdú imyéénúnéllíi tsá íhñéjteke íhvéjtsotúne. Téhdure meke ipiáabóné tsá dibye dójtúcutúne.

³⁰ Áábekée muurá tsá ámuha melléébohíjcyatúne. Ahdu muurá ícyooca tamúnaa téénej tééveri dibye ámúhadi ídáátsóvéne ipiááboki. ³¹ Áané boone téhdure ámúhadí ídáátsóvédú diityédí ídáátsóvéne piáábóiibye ditye icyáhcújtsoki. ³² Muurá dííbyere Píivýéébe meke pamévá míamúnáake íhvejtsó dííbyema múhdurá meijcyá pámehdíyé méhdi ídáátsóvéne tsahtúré meke ipiááboki.

³³ Aabe íhtsútuube íjcyaaabe panévare wáájácuube muhdú meke túkévétsohíjcyané mewáájácúiyonévú tsá méíjtsaméí úújetétúne. ³⁴ ¿Mityá íjcyámé tsaate dííbyé íjtsaméívu úújetémej? ¿A íjcyámé tsaate dííbyeke úwaabóiyóme? ³⁵ ¿A íjcyámé tsaate tsíeménevu ditye dííbyeke ájcúnéllíi tééne píaméí dibye piáábohíjcyáme? ³⁶ Muuráhjáa ihdyu páneere dííbyere Píivýéébe ípívyejtsóné dííbye tájpiyé íjcyáhi. Áané avyéjuube dííbye. Ahdícyane metsu dííbyeke maávýéjútso paíjyuvaré mújyú níjkéváityúne. Ehdu teéne.

12

Píivýéébe túkevéjtsójú pañe meijcyane

¹ Ahdícyane, ámuúha táñahbému, Píivýéébe mítyane meke ídaatsóllénéllíi ámúhake o néé dííbyedívú ámuha meíhvéjtsámeíñe dííbyé túkevéjtsójú pañéréjuco ámuha meijcyame dííbyeke meúraávye muhdú dibye ímillédu. Ehdu muurá ámuha meijcyáneri dííbyeke méduurúváiyáhi. ² Tsá múu íjcyájúcootú íñe íjñiri míamúnaa múhdurá ícyahíjcyádu. Mécápayóóvé ámúhá íjtsaméí ámuha mewáájácu tsaimíyé meijcyáiyóné Píivýéébe ímilléne.

³ Muuráhjáa meke ídaatsóllédú íjcyaaabe oke picyóó ámúhá uwááboobe o íjcyaki. Aabe ámúhake o néé ámuha meijtsúcunúmeítyu panévare ámuha mewáájacúne. Múu

ímíñeúvú íjcyáne íjtsámeí dííbyeke icyáhcujsóneri. ⁴ Muurá méjpi pívátsihjívá íjcyane tsá tsáné wáábyutaré íjcyatúne. ⁵ Ahdu Críjtoéjté pívámeva meíjcyarómé tsáápihdyuré menéeme mépiáábócatsíhijcyáhi.

⁶ Áamekéé Píívyéébere ímillédú meke ájcúneri mépiivyéte páhduvaré nénehji meméénune. Áánéllii tehdu nénehji meméénuhíjcyá ímíñeúvú meíjtsámeíñema. Muurá tsaate ñná pájtyeíñé íhdéjuco iwáájacúné úúbállehíjcyámé tehdujuco úúbállehíjcyáné dííbyeke icyáhcujsódú íjcyame. ⁷ Áhdure tsíjtyeke ipíaabóné píívyetémé múu ímíñeúvú píaabóhi. Áhdure iúwaabóné píívyetémé múu ímíñeúvú úwaabóhi. ⁸ Áhdure múhdurá néemeke ímíjpyetétsóné píívyetémé múu ímíñeúvú meenúhi. Tsáneetu píhtómeke ipíaabóné píívyetémé múu píaabó pájúvatúmére. Tsaatéké ityúkévejsóné píívyetémé múu ímíñeúvú túkévejsóhi. Ídáátsómeke ipíaabóné píívyetémé múu píaabó ímíjyuuri.

Muhdú Críjtoéjté íjcyáiyóne

⁹⁻¹⁰ Ámúhake o néé ámuha mewájyújcatsí pamévamáyé muhdú tsané nahbémú wájyújcatsídyu. Ááne máavyéjúúllejcatsí panévatúre. Ímityúneri íícúvetúmé ímiáánéré méuráávye ímí ámuha meíjcyaki.

¹¹ Óvéheetúmé ímíñeúvú meméénú Píívyéébeke ámuha meíícúvéne wákimyéi.

¹² Aame múu ímíjyúú ímí ámúhá úmíwa néénéllíihye. Ícúbáhrámeiyóné múu íáábúcúne óóchévetúmé paíjyuvaré íhjúvahíjcyá Píívyéébema.

¹³ Áhdure tsíjtye dííbyeéjté íjcyámeke mépiáábohíjcyá ditye píhtónéhjitu. Ámúhake ááhívémeke múu tsaímíyé waatsúcúhi.

¹⁴ Tsaate ámúhake tsáíllérómeke tsá múu tsáíllétúne. Íllure múu díityé hallúvú píáábó táúmeí Píívyéébeke.

¹⁵ Áánetu ímíjyúúmema múu téhdure ímíjyúúhií. Kímóóveri íjcyámema múu kímoovéhi.

¹⁶ Mépiáábojcatsí ímíñeúvú pájúvatúmére. Tsá múu iíye iéllévu ávyéjuuháñé ipíúváne 'mityáhmityá' néétune. Múu pamévamáyé tsahturé nahbéváhi. Tsá múu íjtsúcunúmeityú pámé ehníñévu iwáájacúne.

¹⁷ Tsaate ámúhake ímityúné méénúmeke tsá múu píámeityúne. Múu ímiáánéré meenú ímí ditye ámúhake íjtsúcunúki. ¹⁸ Tsaímíyé meíjcyá pamévamáyé úhbájcatsíyúme.

¹⁹ Ámuúha táñahbémuj, tsaate ímityúné ámúhake méénúhajchíí

tsá múu íjyácunútú diityéké iáhdó iújcuíñeri. Múu íhvejtsó Píivyeébere muhdú iwáájacúdú diityémá iímíbajchoki. Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé: “Ooréi ó ícúbáhraá ímityúné ámúhake méénúmeke. Ehdu o néé Píivyeébe o íjyaábe.”²⁰ Áhdure idyé tsiíñe nééneé: “Ámúhake múnáájtsóromeke mépiáábó panévatúre. Ditye ájyabáávatéhajchíí múu májchotsóhi. Ditye iadóiyóneri íjcyáhajchíí múu ijchóhi. Ehdu ámuha diityéké tsaímíyé meíícúvéhajchíí muurá ílluréjuco ditye núcójpíveíñé ámúhake íñéhnílehíjcyáneri.” Ehdu muurá meke úwaabóné Píivyeébé waajácúháámitu.²¹ Áhdícyane ímityunévú métáhjátsámeídíñe. Múu ímiááméré íjcyáiyóneriyé tsúúráméi ímityúné ámúhake idyómájcótuki.

13

¹ Múu avyéjuullé pámeere méiíñújí avyéjuchte. Muurá Píivyeébere diityéké pícyoome íjcyá patsíhjavári. ² Aame néene lléébotúmé muurá tsá Píivyeébeke avyejúúllétúne. Aane ehdu néemeke téené hallútú ícúbáhraímíyé diitye avyéjuchte. ³ Árómedi ímí meíjcyame tsá meíllityétúne. Áanetu ímityúné méénuhíjcyámé diityéké illíhi. Aane ámúhá hallurí ímityúné íjcyátu ímiááméré meíjcyá muhdú diityé taúhbajúúné néhduú. Áijyu ímí ámuha meíjcyáahi. ⁴ Muurá Píivyeébere pícyóo diityéké téenevu diityé túkevítso pañe ímí meíjcyaki. Áánéllii ímityúné méénuhíjcyámé diityéké illíhi. Muurá tsá pevénéreé ditye úvanútyuró ímityúné méénúmeke. ⁵ Áánéllii múu avyéjuullé diityéke. Tsá múu ditye ámúhake ícúbáhraíyóné apíichoríyé avyejúúllétúne. Múu avyéjuullé diityéké muhdú Píivyeébeke maavyejúúllédú dííbyeréé diityéké pícyóónéllíihye. ⁶ Ááne íñá néétuméré mááhdohíjcyá méiíñújí avyejúúbé wáábyuta ditye áhdótsohíjcyané Píivyeébere diityéké pícyóómé túkevítso pañe meíjcyánéllíihye.

⁷ Múu pamévakeré ajcú diityé wáábyuta íjcyanévu. Áhdure ámúhake píáábó táúmeímyeke mépiáábo. Méiíñújí avyéjuchte meke áhdotsóné múu diityéké iávyejúúlléne áhdóhi.

⁸ Tsá múu tsaatédítýú íñáhjíhenúné áhdotúmé íjcyatúne. Múu áhdójucóóhií. Muurá Píivyeébé taúhbaju néhdu meíjcyame tsíjtyeke mewajyúhi. Imíllebe muurá pamévamáyé mewajyújcatsíñe. ⁹ Muurá dííbyé taúhbajúúné néehíí: “Tsá múu íhdícyáméhjíma dómácójcatsítýúne. Tsá múu dsíjívétsotú míamúnáake. Tsá múu nánívatúne. Tsá múu állíuutúne. Tsá múu ímityúneri úmúúpívyetúne.” Ehdu Píivyeébé taúhbajúúné néhdu meíjcyá tsiíñe íllu néé dííbyé taúhbaju: “Pamévakeré múu

wajyú muhdú u wájyúmeídyu.”¹⁰ Muurá ímiáané pamévake mewájyume tsá mújyú ímityúné meméénúityuróne. Aane tehdu meíjcyame meíjcyá dííbyé taúhbaju néhduú.

¹¹ Áánéllii metsu meíjcyá téíbúwá muhdú dibye ímillédu. Tsúúca muurá píihiné mepájtyetémé tsíhdyuréjuco meímibáávyeíñe. ¹² Muurá ímityúné meícyahíjcyáné tsúúca nijkévaríjyuco. Áánéllii óvíjyacóóné tehdu meícyahíjcyáne. Métsu metsúúrámeí muhdú ímí meíjcyáíyóneri téénetúréjuco mebóhówaúcunúki. ¹³ Métsu panévaturé ímiááméré meíjcyá ímityúnetu menéétsámeityuki. Óvíjyacóóné mewáñehjivaténé pañe mellíyícyávehíjcyáne. Áhdure óvíjyacóóné íhdícyáméhjima medómácócatsíhijcyáne. Óvíjyacóóné menéhnílléjcatsíñe menómíutáávahíjcyáne. ¹⁴ Métsu Ávyéjuube Jetsocrijtodívuréjuco meíhvéjtsámeí dibye meke túkévejtsómé ímí meíjcyaki. Óvíjyacóóné meímillédú meíjcyane.

14

Tsá meíhjyúváiityuró ménahbémudi

¹ Tsaate Píívyéébeke cáhcújtsorómé ímí dííbyé uwááboju wájácútúmema tsá múu táhjácatsítyú téeneri. Tsaímíyé múu nahbévájcatsí diityéma. ² Muurá ijcyámé tsaate pamévakéré dóómeé. Áánetu ijcyámé tsijtye Píívyéébé uwááboju ímí wájácútúmé pamévakéré idyóóiyóné múhdurá íjtsúcunúne pevéne májchóré májchome. ³ Aane panévare dóóme tsá múu múhdurá íjtsúcunútú tsijtye ténehji dóótune. Áhdure panévare dóótume tsá múu íhjyúvatú panévare dóómedi. Muurá idyé diityéké Píívyéébe wajyú téhdure íhñéjté íjcyámeke. ⁴ ¿Aca muutá mee muhdú Píívyéébeke tsijtye úráávyéneri meíhjyúvaki? Óví íhdyu dííbyere néé ditye muhdú íjcyane. Tsáijyu múúne ímí ijcyáme, ¿mityá tsáhaáj? Muurá íhdyu dííbyere píívyété diityéké ípiaabóné ditye ímí íjcyá muhdú íjcyáiyódu.

⁵ Muurá ijcyámé tsaate kéjcoojí dííbyeke idyúúrúvahíjcyáné éhnííñevu ímí íjtsúcunúme. Áánetu ijcyámé tsaate pajcójívaré idyúúrúvane ímí íjtsúcunúme. Aane íhdyu óví ímílléjcoojí dííbyeke dúúrúvahíjcyámé téjcoojí duurúváhi. ⁶ Áhdure panévare dóóme óvi dóóhií. Áánetu panévare dóótume óvi tsá dóótune. Muurá pevéne májchó íjcyaróné hallúvú Píívyéébeke téhdujtsóme. Áhdure tsijtye téhdujtsó dóó hallúvu. Ááneri muurá pámeere tsahdúré ávyéjujtsó dííbyeke.

⁷ Tsá muurá meere meímillédú meíjcyatúne. Muurá Píívyéébere meke pícyóó dííbyeke mebóhówájtsoki. Aame

médšijivé dibye ímílléjyu. ⁸ Muurá mebohíiné hajchótá méijcyá dííbyé hójtsiri. Aame medšijivécooca téhdure tsá kiávú dííbyedítýú mepéétune. Muurá dííbyemáyé méijcyá dííbyeéjté meijcyánéllíihye. ⁹ Téénéllíihyéé muurá Críjto dsíjívéebe tsiíne bohííhi. Aabe muurá téhdure dsíjívétúméi dííbyé cahcújtso múnaa íjcyámé avyéjuúbe. Áhdure dííbyé cahcújtso múnaápe íjcyame tsúúca dsíjívéjúcóomé avyéjuube dííbye.

¹⁰ Aanéjii tsá múu ámuhá nahbémú cahcújtso múnaa múhdurá íjcyáneri íhjuúvatúne. Tsá múu diityé piivyétetu néétune. Muurá pámeere mépíhcyááveé Críjtodívú dibye meke ínéé ímiáané muhdú meícyahíjcyáne. ¹¹ Muurá Píivyéébe waajácúháámitu nééneé:

Píivyéébe o íjcyáábeke pámeere míamúnaa iwáájácúne táúmiwávú imíhmóubáne oke duurúváhi.

¹² Aane muurá pámeere méúúbálee dííbyeke muhdú meícyahíjcyané meke dibye díllóijyu.

Tsá ménahbémuke metútávájtsoityúne

¹³ Áanéllii tsá múu tsaate múhdurá íjcyáneri íhjuúvatúne. Métsu ímiááméré meijcya ménahbémú Píivyéébeke cáhcújtsonetu diityéké metútávájtsoituki. ¹⁴ Muurá Críjtoéjpi o íjcyabe o waajácú panévare medóórone muhdú néétune. Áronáa tsaate panévare medóóne ímityúné íjtsúcunumé óvi tsá dóótune. ¹⁵ Aane teene dóótúmeke ámuha medóóneri métútávájtsohajhíi muurá tsá ámuha diityéké mewájyutúne. Áanéllii múu téíhúwá íjcyá ámuha tsaatéké memújtátsótu téhdurée diityé wájyuri Críjto dsíjívémeke. ¹⁶ Aame tsáma ménéétsámeídí tehdújúcooro néérone ámuhadívú ímityú ítsúcunúhíjcyámedívu. ¹⁷ Muurá Píivyéébe avyéjúeje meijcyame tsá apááñéré méjpi tééne tájpi íjcyáneri metsúúrámeíityuróne. Téhdure métsúúrámeíiyá dibye Íapííhó mépañévú pícyóónej téeveri ímíjyuuri tsaimíyé meíjcyáíyóneri. ¹⁸ Ehdu muurá Jetsocríjtoke meúraavyéné Píivyéébe ímí íjtsúcunúhi. Téhdure míamúnaa ímí íjtsúcunúhi.

¹⁹ Áhdícyane metsu dííbyeéjté meijcyame mepíáábócatsíyóneri metsúúrámeí tsaimíyé meijcyame dííbyeke meúraávyeki. ²⁰ Áanéllii médohdí ámuhá nahbémú dóótunéhjí Píivyéébeke ditye úráávyénetu ámuha diityéké metútávájtsoituki. Tsáháturo dooháñé ímityúné íjcyatúne. Áronáa tsaate ménahbémú ímityúné íjtsúcunúné médohdí ditye íténáa diityéké ámuha metútávájtsoituki. ²¹ Áanéllii tsá ditye dóótunéhjí medóóityuróne. Áhdure tsá maadóityuró avyéjpacýoné diityéké metútávájtsoituki. Panévare ímityúné

ditye íjtsúcunúnéhjí tsá meméénúityuró Píivýéébeke ditye úráávyénetu díityéké metútávájtsóiyónéllíhye. ²² Áánetu tsane ámuha meméénune ímí tehjújuco ámuha meíjtsúcunúné múu meenúhi. Áronáa ihdyu tsá múu téeneri tsíjtyeke pátsárijcyotúne. Muurá íiné imíjyaú méijcyá ímityúnetu menéétsámeityúme. ²³ Muurá tsaate ímityúné íjtsúcunúróné idyóhachíí tsúúca ímityúné meenúhi. Panévare ímityúné meíjtsúcunúróné meméénúhajchíí muurá tsúúca ímityúné mémeenúhi.

15

Tsíjtyeke mepíaabóne

¹ Aane tsúúca ímí Píivýéébeke mecáhcujsómé metsu mepíáábo eene dííbyeke cáhcújtsorómé múhdurá ítsúcunúhíjcyámeke ditye ímíñeúvú iwáájacuki. Tsá meere ímí meijcyáíyóneri metsúúrámeíityuróne. ² Áánéllí metsu mepíáábo tsíjtyeke ditye éhniíñevu ímí Píivýéébeke iúráávyeki. ³ Tsáháa muurá Críjto íjyacunútú iye tsalmíyé íjcyáíyóneri. Muuráhjáa dííbyeke pajtyéné Píivýéébe waajácúháámitu illu tene néhdújuco: “Úhdi úhívatémé óhdíjyuco úhívatéhíjcyáne.” ⁴ Ehdúhjáa páneere Píivýéébe caatúnútsohíjcyá meke tene úwáábónej téeveri óóchévetúmé meitsohíjcyá íiné imíjyaú dííbyema méijcyáiñe. ⁵ Muurá piivýéteebe meke ipíaabóné mávaríjchojúúné maáábúcuki. Aabe ihdyu óvíi ámúhake píaabó ámuha ímí méijcyá panévaturé muhdú dibye ímillédú Críjtóo ícyahíjcyádu. ⁶ Aame máávyejújtsó dííbyeke Máavyéjuube Jetsocríjtó Caaníkye.

Jodíómú íjcyátúróméke ímiáájú úwáábómeíñe

⁷ Ímíñeúvú múu nahbévájcatsí muhdúhjáa Críjto meke náhbevádú téeneri Píivýéébeke máávyejújtsoki. ⁸ Muuráhjáa múuhá íhdé múnáaúvuke Píivýéébe néhdújuco Críjto tsáane muuha jodíómuke ipíááboki. Áánetu méwaajácú muhdú íñéhdú ímiááné dibye méénune. ⁹ Áhdurée tsaabe ámuha jodíómú méijcyáturómedi ídáátsóvéne dibye ámúhake pájtyetétsóné hallúvú dííbyeke ámuha medúúrúvaki. Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé:

Uke o ávyéjújtsóné dúúrúvaabéré ó mátsívahíjcyáá jodíómú íjcyátúrómé pañétu.

¹⁰ Áhdure tsiiñe nééneé:

Pámeere jodíómuma jodíómú íjcyáturómé méimijyúúvé tsamééré Píivýéébeéjté ámuha méijcyame.

¹¹ Téhdure tsísihdyu nééneé:

Pámeere panévá iñújĩne múnaa máavyejújtsó Píívyéébeke.

12 Téhdurehjáa Itsaía díbyere Píívyéébe tükévjtsóneri illu caatúnúhi:

Itsaíj tsiiménémúháábedityú íjcyáiibe tsaapi téhdure jodíómú íjcyátúrómé avyējuube íjcyaaabe. Áábedivú cátsípááveímye. Ehdúhjáa Itsaía caatúnúhi.

13 Ahdícyane óví Píívyéébeke ámuha mecáhcújtsómeke ímíjyúúvétsoobe tsaímíyé ámuha meíjcyaki, díbyé Apííchó ámúhá pañe íjcyáne jteeveri ímí díbyema meíjcyaiñé ámuha meíjtsoki.

14 Muurá ó waajácú díbyé icyánéjcu tsúuca ámuha táñahbémú mewáájácúnéllii mepíáábócatsíhijcyáne. Aame ímí tehdújuco ámuha meúwáábócatsíhijcyáne. 15 Aane íñe íhyaami ámúha éllevu o cáatúnúháámí pañe ámúhake o néé ámuha maábájíívétu muhdú Píívyéébeke meúraavyéne. Íllu íñe ámúhake o úwáábohíjcyá iwáábyudúu múhdurá o néeróóbeke Píívyéébe oke níwaavenéjuco. 16 Okée muurá níwááveebe ámúhake jodíómú íjcyátúrómé o úwáábo Jetsocríjtoj téeveri mepájtyetéíñe méema díbye méénúné uwááboju. Aane táwákimyéí íjcyaaabe ámúhake o úwáábohíjcyá Píívyéébema ámuha meímíjpyetéki. Muurá díbyé Apííchoj téeveri ámuha meímíbáávyeemeke ímí íjtsúcunúíbye.

17 Aane íñe Jetsocríjtoéjpi o íjcyaaabe Píívyéébeke o íícúvéneri o ímíjyúúhií. 18 Muurá tajtyéeveri méénuhíjcyaaabe méénuráityúronéhjí téenetu ámuha jodíómú íjcyátúrómé mecáhcújtsó díbyeke. 19 Ehdu ó méénuhíjcyá panévare díbyé Apííchó piáaboríye. Aane tsúuca pahúllevaré o úwáábohíjcyá Críjtóo méema mepájtyetéíñe méénune Jerotsarétu Iríicó iñújívújuco. 20 Aane o imíllé o úwaabóné díbyeke waajácútúmeke. Áanéllii tsá o úwaabójúcootú tsúuca tsaate uwáábohíjcyátsíhji múnáake. 21 Muurá Píívyéébe waajácúháámitu nééneé:

Múijyú díbyé uubállé lléébohíjcyatúme díbyedityú íjcyáne uwááboju illéébone cáhcújtsóóhi.

Róómávu ipyééíñe Páávoró íjtsámeíñe

22 Ehdu íñe tsaate múijyúikyé Críjtodityú íjcyané uwááboju lléébótúmedi o íjívénéllii tsá o píívyetéhíjcyatú ámúhake o ááhíveténé mítyane o ímíllérónáaaca. 23 Árone íñe múhdúne píjcyájucó ámúhake o ájtyúmíyóneri o íjyácunúhíjcyaaabe tsúuca o níjkévá íllé iñújĩne múnáake o úwáábónetu. 24 Aabe Ejpááñá iñújívú o péécooca ámúhake o aahíveíñuúhi. Átsihdyu o péébeke óví ámuha oke panévaturé mepíaaabó ímí o

úújetéki. ²⁵⁻²⁶ Áronáa tujkénúí ó úlléjeé Jerotsaréeri téhulle ménahbémú íjcyámeke Matsedóóniámá Acááyá iñújíicuri íjcyáné cahcújtso múnaa píáábóne dsíidsidívú o ájcutéébe. ²⁷ Imíllémé ícyánéjcutu ipíaabóné téhulle íjcyáné cahcújtso múnáake. Muuráhjáa ímichi diitye jodíómudítýú teene pajtyété uwááboju tsújaavéné diityédívú úújetéhi. Áánéllii tehdújuco diityéké ditye panévatúré píáábóiyóne. ²⁸ Ahdícyane óví teene dsíidsi Jerotsaréevu o pícyóhjené boonétú Ejpááñavu o péébe ámúhake ó aahíveíñúhi. ²⁹ Muurá ó waajácú ámúhadívú o úújetécooca meímíjyúúveíñé mítyane Críjto meke píáábohíjcyáneri.

³⁰⁻³¹ Ahdícyane, ámuúha táñahbémuj, muurá íñe Máavyéjuube Jetsocríjtoéjté meíjcyame méwajyújcatsí Píívyéébé Apííchó meke píáábóneríye. Áánéllii ámúhake o néé táhallúvú dííbyeke ámuha píáábó métáúmeí oke díbye ityéhme cáhcújtsótúné míamúnaa ímityúmé íjcyame oke ityútávájtsótu téhulle Jodéa iñújíiri íjcyame. Áhdure métáuméí diitye Jerotsaréeri íjcyáné cahcújtso múnáa hallúvú ímí ditye íjtsúcunú diityé éllevu dsíidsike o tsájtyene. ³² Aane óví Píívyéébe ímílléhajchíí ámúhadívú o úújetécooca ímí ménahbévájcatsíhi. ³³ Ahdícyane óví ámúhake píááboobe íbúwajíí ámuha meíjcyaki. Ehdu teéne.

16

Páávoró pítyajcóne

¹ Téhdure ménaalle Péébe Tséékeréá cóomiyi íjcyáné cahcújtso múnáake píáábohíjcyalle ámúhake aahívéteéhi. ² Áálleke ímíñeúvú méwaatsúcuco Máavyéjuube Jetsóo mémeri muhdú dííbyé cahcújtso múnaa meíjcyame mewájyújcatsídyu. Ááne mépíááboco ímíñeúvú panévatúré íñe tájpi dílle íjcyáiñetu. Muurá tsaatéké ipíáábóné tsanéjcuvu téhdure oke píáábohíjcyalle.

³ Téhdure ámúhake o néé Piritsíírama Akííramútsikye ámuha meúúballe diityétsikye o dúúruváne. Diityétsíi oke píáábohíjcyá Jetsocríjtó uwááboju o úwáábónetu. ⁴ Áhdurée oke pajtyetétsumútsí apíchó néénetu. Áánéllii ó téhdujtsó diityétsikye. Téhdure tsijtye jodíómú íjcyatúmé cahcújtso múnaa téhdujtsó diityétsikye. ⁵ Téhdure diityétsi jávú diityétsima píhcyáávehíjcyáné cahcújtso múnáake ó duurúváhi. Téhdure táñahbévaabe Epéénetóké ó duurúváhi. Diibyéé muurá Acááyá iñújí múnáadítýú cáhcújtsótujkénú Críjtoke. ⁶ Téhdure Maariáke ó duurúvá éhnée mítyane ámúhama wákímyeíhíjcyálleke. ⁷ Téhdure ó duurúvá tamúnáajtétsí

Adoróonicómá Joníamútsikye, diityétsimáa cúvéhóojari muha mejjcyámútsikye. Diityétsihjyáa táihdéjuco cáhcujtsóné Críjtoke. Áamútsikye uwáábojte ímí ijtsúcunúhi.

⁸ Áhdure Píívyéébeéjpi tsijpi táñahbévaabe Áápiriáke ó duurúváhi. ⁹ Téhdure Obáánoke ó duurúvá Jetsocríjtó uwááboju muha meúwáábohíjcyánetu múúhake náhbénuhíjcyáábeke. Téhdure mítyane o ívámeíbyeke Etáákikye ó duurúváhi. ¹⁰ Téhdure Apééré ímí Críjtoke úráavyehíjcyáábeke ó duurúváhi. Téhdure Arijtóóboró hájkímuke ó duurúváhi. ¹¹ Téhdure tamúnáajpi Herodióoke ó duurúváhi. Natsítso hájkímú Píívyéébeéjte íjcyámeke idyé ó duurúváhi. ¹² Téhdure ó duurúvá Tripéenamúpike Tripóótsama téenere Píívyéébe uwááboju méénuhíjcyámúpike. Téhdure ménaalle Péétsida tééné wákimyéí méénuhíjcyáalleke ó duurúváhi. ¹³ Téhdure ó duurúvá Róópóke Ávyéjuube Jetsocríjtoéjpi íjcyáábeke. Tsííjuke idyé ó duurúvá ávyeta wahárodú o ijtsúcunúlleke. ¹⁴ Téhdure ó duurúvá Atsíicritoo, Peregóótee, Hééremaa, Paatoróóbaa, Hééremee, éhdúmema pámeere tsijtye íjcyámeke. ¹⁵ Téhdure ó duurúvá Piróórogo, Jóoríaa, Neréoke íñáallemaa, Oríípa, éhdúmema tsijtye cahcújtso múnaa íjcyámeke.

¹⁶ Téhdure pámeere ílle íjcyáné cahcújtso múnaa ámúhake duurúváhi. Ahdícyane óvíi téhdure ámuha mewáájycatsíñe méduurúvájcatsíhi.

¹⁷ Ámuúha táñahbému, téiibúwá mejjcyá eene múhdurá íjtsaméí néeme ímí Píívyéébeke ámuha meúráávyénetu ámúhake tútávájtsóiyómeke. Muurá íñe ámuha mewáájácúné uwááboju tsíñejcúvúré úwáábohíjcyáme. Áánéllii tsá múu tehdu néemeévú pííhitúne. ¹⁸ Tsá muurá tehdu néeme Máavyéjuube Jetsocríjtoke íícúvetúne. Muurá iye tsaímíyé íjcyáíyóneríyé tsúúrámehijcyáme. Aame pánehjídú íhhyúváneeri íllure mútátsohíjcyá ímí wáájácútúmeke. ¹⁹ Áronáa tsúúca mítyame waajácú ímí Píívyéébeke ámuha meúraavyéne. Ááneeri ó imíjyúú mítyane. Ahdícyane óvíi ámuha mébóhówaúcunú ímiáánéré ámuha meméénúnetu, tsá ímítyúnetu. ²⁰ Muurá Píívyéébe ámúhá pañévú picyóó ámuha tsaímíyé mejjcyáíñe íjtsaméí. Aabe ámúhama táhjaá Naavéneke ámúhake díbye imújtátsótuki. Aane óvíi Máavyéjuube Jetsocríjtó ámúhake píaabóhi.

²¹ Téhdure ámúhake ó úúballé táwákimyéityu oke píáábohíjcyaaabe Timotéo ámúhake dúúruváne. Téhdure tsijtye tamúnaa ámúhake duurúvá Róótsioo, Jatsóoo, Tsotsíipatee, éhdume.

²² Téhdure páñetu íhyaami cáátúnuube Téétsio ámúhakye du-
urúváhi.

²³ Téhdure Gááyo ámúhakye duurúvá dííbyé jari o íjcyáabe. Tééjavu muurá cahcújtso múnaa dóbéévehíjcyáhi. Téhdure ícyoomí dsíidsí tehmeébé Erájtoma ménahbe Wáátómutsi ámúhakye duurúváhi. ²⁴ Aane óvíi Máavyéjuube Jetsocríjtó ámúhakye píaabóhi. Ehdu teéne.

Píívyéébeke medúúruváne

²⁵ Ahdícyane metsu medúúruva Píívyéébeke. Diibye ihdyu piivyété ámúhakye ityúkévejtsóné ímí ámuha meúráávye Ílli Jetsocríjtó uwááboju ámúhakye o úwaabóne. Ehdúhjáa muurá mee míamúnáake ipájtyetétsoíñé tsúúcajátújuco ñnéikyé ípívyéjtsótúnáa dibye pítyájcámeíñé tsá íhdé múnáaúvú wáájácutúne. ²⁶ Árone tsúúca dííbyé ihjyú uubálle múnaáhjáa néhdújuco panéva íñújñe múnáake úwáábómeíñé ditye icyáhcújtso dííbyere Píívyéébe mújyú muhdú íjcyáítyuube néhdújuco.

²⁷ Ahdícyane metsu medúúruva dííbyeke Ílli Jetsocríjtoj téeveri mújyú níjkéváityúné íhtsútuube íjcyabe pane wáájácúúbeke. Áyu tehdújuco.

1 CORÍNTIO

Tujkénú Coríntori Íjcyáme éllevu Páávoró cáátúnuháámi

Duurúvaju

¹ Oo Páávoró o Íjcyáábekée Píívyéébe picyóó Jetsocríjto dítyú Íjcyáné uwááboju úwááboobéré o péhíjcyaki. ² Aane íñe íhyaami muhcsi mécaatúnú ménahbe Tsójténémá elle Coríntori ámuha meíjcyáné cahcújtso múnáakée Píívyéébe Jetsocríjtoj téeveri ímíbájhóme éllevu. Áhdure idyé múhdumé pahúllevá múnaa pámé avyéjuubéré Íjcyáábédí Íjyácunúhíjcyámé wáábyuta téhaámi. ³ Aane óvíi Méécááni Píívyéébema Máavyéjuube Jetsocríjtomútsí ámúhakeye píaabó tsáimiyé ámuha meíjcyaki.

Críjtoj téeveri Píívyéébe píaabóne

⁴ Páíjyuvaré ó téhdútsohíjcyá Píívyéébeke Jetsocríjtoj téeveri ámúhakeye díbye píáábohíjcyáné hallúvu. ⁵ Muurá dííbyema ímí ámuha meíjcyáne j téeveriyé Píívyéébe ámúhakeye píaabómé ámuha mépiivyété meúwaabóné keená ímiááné Íjcyane tsúúca ámuha mewáájacúne. ⁶ Muuráhjáa dííbyedítýú Íjcyáné uwááboju ámúhakeye o úwaabóné ámúhadítýú bóhówaúcunúhi. ⁷ Áánéllíi díbye tsááiñe ámuha metéhméné hajchótá méíjcyá Píívyéébe píáábójú pañe. ⁸ Áámeke ámúhakeye téhméiíbye éhniíñevu ímí ámuha dííbyeke meúraavyémé íinetú menéétsámeítýu Máavyéjuube Jetsocríjto tsáácoóca. ⁹ Muurá Píívyéébe ímiááné meenú íñéhdú. Aabée tsúúca meke ujcú Íllí Jetsocríjto Máavyéjuube Íjcyáábema dííbyé avyéjuri meíjcyaki.

Cahcújtso múnaa páhduvaré íjtsámeíñe

¹⁰ Ámuúha táñahbému j, Máavyéjuube Jetsocríjto mémeri ámúhakeye ó bóijcyú ámuha metáhjácatsíhíjcyánetu. Óvíjyacóóné páhduvaré ámuha méítsámeíhíjcyáne. Tsajíjtóré meíjtsámeíñe ímíñeúvú ménahbévajcatsi. ¹¹ Ehdu ámúhakeye o nées ámuhává meúhbácatsíhíjcyáné oke Coróémudítýú tsaate úúbállénelíihye. ¹² Ámuhává tsaate ménehíjcyá Páávoróéjté meíjcyane. Áánetúvá tsijtye nehíjcyá Apóóroéjté íjcyane. Tsijtyevá nehíjcyá Péédoróéjté íjcyane. Tsijtyevá nehíjcyá Críjtoéjté íjcyane. ¹³ ¿Acáa ehdu Críjto pívámeva dówájcámeíhi? Pane ¿acáa ó íhvéjtsámeí ámuúha wájyuri páwachékevu oke dítye iwátyétyéhckú? ¿Acáa tamyémeri ámuha métsójtsótsámeíhi? ¹⁴ Muuráhjáa tsá tsaatéúbake ámúhadítýú o tsójtsotú Críjpoma

Gááyómútsikye o tsójsóné boóne. Áánéllii ó téhdujtsó Píívyéébe. ¹⁵ Aane tsá múha nééítyuró támamyémú ijcyame tamyémeri itsójsótsámeíñe. ¹⁶ Áhduréhacáa idyé ó tsojtsó Ejtéépanáké imúnáama. Átsihdyúu tsáhájucó muucá o tsójsójúcootúne. ¿Íhjáa mityá ó tsójsorá? Tsáhájucó o ítsáávetúne. ¹⁷ Tsáháa Críjto oke pícyootú o tsótsohíjcyaki. Muuráhjáa ihdyu oke pícyoobe mépée mepájtyetéíñe díbye méénune úwááboobéré o péhíjcyaki. Aabe tsá o úwáábohíjcyatú tájtsaméityúré o újcúné waajácuri. Muurá tehdu o méénuca díbyée páwachékevu dsíjivéné tsá íñnetú meke píááboítyuróne.

Píívyéébe Críjtoj tééveri úújetsóné íhtsútuube íjcyane

¹⁸ Muurá wágóóóvéímyedívú álliuré teene mekéé ipájtyetétso páwachékevu Críjto dsíjivéné uwááboju. Áánetu ihdyu mecáhcujsómé mepájtyetéímyedívú tsá tene álliu íjcyatúne. Muurá Píívyéébe íhtsútú teene. ¹⁹ Muurá dííbye waajácúháámitu nééneé:

Waajácu múnaa iye ipájtyetétso méííyóneri
tsúúráméíhíjcyámedítúyú ó waagóóó tééné íjtsaméi. Ehdu
dítye íjtsáméiyóné óhdivu atéréene.

Ehdu muurá Píívyéébe waajácúháámitu nééneé.

²⁰ Aanéhaca íñe ¿íñnetú díitye waajácu múnáake píaabóné dítye panévare íjtsáméíñe? Áhdure ¿íñnetú píaabóné dítye páhduvaré úwáábócatsíhíjcyáne? Muurá mee míamúnáadívú ímiáané íjcyaróné Píívyéébedívú átéréene. ²¹ Aabe muurá íñá túhúúlléébejíí waajácú ehdu míamúnaa iye páhduvaré íjtsáméiyómé pájtyetéítyuróne. Áánélliihyée muurá pícyoobe íñe míamúnaa állíuri díllóhíjcyané uwááboju cáhcujsómé téenej tééveri ipájtyetéki.

²² Muurá tamúnaa jodíómú imíllé íévéhoowávú Píívyéébe méénuráítyuróné méénune íájtyumíné botsíi icyáhcuíjtsó tééné uwááboju. Áánetu gríéégomu íjtsúcunú iye íjtsaméiyi panévare iwáájacúne. ²³ Áronáa ihdyu muha ímiáané íjcyane méúwáábohíjcyá dítyée páwachékevu wátyétyéhcuube Críjtodítúyú íjcyané uwááboju. Árone tamúnaa ítsúcunúhíjcyá íllure téeneri muha díityéké memávárichohíjcyáne. Téhdure jodíómú íjcyatúmé nehíjcyá álliuré íjcyane íñnetú meke píáábotúne. ²⁴ Áronáa tsúuca tsaatéké díityédítúyú Píívyéébe újcume waajácú díbyée íhtsútuube pane wáájacuube íjcyane Críjtoj tééveri úújetsóne. ²⁵ Aabe Píívyéébe íjtsaméi míamúnaa állíuri díllóhíjcyáronévú tsá díityé íjtsaméi úújetétúne. Áhdure dííbyeke íhtsúuvúdú dítye íjtsúcunúróóbé íhtsútuvu tsá múha

úújetétúne. ²⁶ Cáhawáá méijtsúcunu, ámuúha táñahbému. Muuráhjáa meke dibye újcúme pañe tsá mítyame íhtsutúme íjcyatúne. Uhjéméré muurá diityédítú cáhcujtsóhi. ²⁷ Aane muurá míamúnaa meke éhdiiválléhíjcyáromeke újcuube mejtéeveri diitye íhtsutúme waajácu múnáake iñúcójpívétsoki. ²⁸ Muurá meke ditye éhdiiválléromeke újcuube meke dibye íhtsútújtsóné lliiñévú diitye íhtsutúme íjcyarómé illuréjuco iídáátsonúki. ²⁹ Téhdurée tsá íínerí memítýájkímeyítúyuróne. ³⁰ Muurá ihdyu díbyere Píívyéébe meke ujcú Jetsocríjtoéjté mejjcyaki. Áánéllihyé díbyeke pícyoobe meke dibye ímiá tujkévejúvú iájcu. Áhdurée díbyej téeveriyé ímiáámedi meke idíllómeke ímíbájchoobe mepájtyetéki. ³¹ Muurá díbyé waajácúháámitu nééne: “Ímítýájkímeyíñé ímillémé múu mítyajtsó Píívyéébekére.”

2

Críjtodítú íjcyáné uwááboju

¹ Ámuúha táñahbému, muuráhjáa íñe Críjtodítú íjcyáné uwááboju ámúhake o úwáábócooca tsá o íhjúvahíjcyatú íhtsútúúncóbaúvu. ² Téhdurée ámúháj piñe o íjcyabe tsá tsíñéhjiri o wátýánúmeíhíjcyatúne. Apááñerée ó imíllehíjcyá ámúhake o úwaabóné dityée páwachékevu wátýetyéhcúúbedítú íjcyáné uwááboju. ³ Ároobée tsá ámúhadívú o úújetétú ‘mítýáhmítýa’. Idátsóhrée muurá ó úújeté ámúhadívú íllityécunúúbere. ⁴ Aabée tsá ámúhake íhnáho o úwáábotú muhdú míamúnaa íhdityuré iújcúné íjtsaméiyi úwáábohíjcyádu. Píívyéébedítúyurée tsáané íjtsaméiyi ámúhake o úwáábónéllii díbyé Apííchó ámúhadívú bóhówátsohíjcyá ámuha mecáhcújtsoki. ⁵ Aane íñe ámuha mecáhcujtsó Píívyéébe íhnáhorí ámúhake piáábóneri. Tsá míamúnáá íjtsaméi ámúhake piáábóneri ámuha mecáhcújtsotúne.

Píívyéébedívú Íapííchó meke wáájácútsóne

⁶ Muurá Píívyéébe cáhcújtsómeke muha méúwáábohíjcyá ítyuhútsíhji. Áronáa tsá íñújiri íjcyáné míamúnaa íavyéjútémá wágóóóvéímýe íjtsaméi muha méúwáábohíjcyatúne. ⁷ Muha méúwáábohíjcyá muhdúhjáa Píívyéébe pane iwáájacúdú íjcyabe míamúnáake ipájtyetétsoíñé tsúúcajátújuco íñújii ípívyéjtsótúné íhdéjuco pítýájcámeíñe. ⁸ Ehdúhjáa díbyé pítýájcoju néene muurá tsá tsáápiubaré wáájacutú íñe íñújiri íjcyáné avyéjútédítú. Muuráhjáa iwáájacuca tsá ditye Jetsocríjtoke páwachékevu wátýetyéhcúítúyuró avyéjuube

ĩhtsútuube ijcyáábeke. ⁹ Muurá Píivyéébe waajácúháámitu nééneé:

Tsá múha wáájacutú muhdíivané Píivyéébe méénune dííbyeke ávyejúúllémé wáábyuta. Áanéllii tsá múha úúbálléítyuró muhdíivané tene ijcyane.

¹⁰ Áronévú tsúúca meke dííbyere Píivyéébe waajácutsó mépañévú Íapííchó ipícyóónej tééveri. Muurá páneere dííbyé ijtsaméi Íapííchó waajácúhi.

¹¹ Muurá mee míamúnaa tsá mewáájacutú tsíjtyé ijtsaméi. Meere tsáápiitsa méwaajácú muhdú meijtsámeíñe. Ahdu Píivyéébe ijtsaméi apáañéré Íapííchó waajácúhi. ¹² Aanée mépañévú pícyoobe meke ñdaatsólléne téenej tééveri mewáájacu muhdú dibye mééma méénune. Tsáháa tsííñe apííchó dibye mépañévú pícyootúne. ¹³ Aane íñe muha méúúbálléhíjcyá tsúúca dííbyé icyánéjcujeje muha meijcyámeke dííbyé Apííchó tükévejtsódújuco. Tsá míamúnáá ijtsaméi muha meúúbálléhíjcyatúne.

¹⁴ Muurá Píivyéébe icyánéjcujeje ijcyatúmé tsá cáhcújtsotú dibye Íapííchoj tééveri meke tükévejtsóné ténejcujeje ijcyatúnéllíihye. Áanéllii ijtsúcunúmé álliuré tene ijcyane.

¹⁵ Muurá ihdyu Píivyéébe Apííchó mépañe ijcyaméré méwaajácú dííbyé icyánéjcu. Áanetu dííbyé Apííchó ípañe ijcyatúmé tsá wáájacutú ténejcu. ¹⁶ Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé: “¿A ijcyámé tsaate Píivyéébe ijtsaméivu úújetéme? ¿A ijcyámé tsaate dííbyeke úwáábóiyóme?” Aane muurá ihdyu dííbyéjté muha meijcyame méwaajácú Críjtó ijtsaméi.

3

Píivyéébe wákimyéi méénúmeíñe

¹ Ámuúha táñahbému, muurá Píivyéébeke úraavyémé dííbyé Apííchó tükévéjtsóné pañe ijcyámeke o úwáábohíjcyádúu tsá ámuúhake o úwáábotú dííbyeke ámuha ímí meúráávyétúnéllíihye.

² Áanéllíihyée muurá ítyuhúútutsíhjíré ámuúhake o úwáábohíjcyá éhne múúne tsííméneke tsíiju majchótú ájcútulle ímujpáñetúréi ñóhñótsohíjcyádu. Aamée ámuha tsá téijyu mepíivyetétú uwáábó meújcune teetsi tsíímene majchói méénútutsi ijcyadu. Aame ámuha téhduréi icyoocápi.

³ Téénéllii muurá ámuha méúhbácatsíhíjcyáhi. Áhdure ámuha ménomítúáávácatsíhíjcyáhi. Ehdu múhdurá ámuha meítsámeíhíjcyánéllii muurá ámuha méijcyá Píivyéébeke wáájacutúmé ijcyadu. ⁴ Muurá ámuha tsaate ménehíjcyá oo

Páávoróéjté meijcyane. Áánetu tsijtye nehíjcyá Apóóroéjté ijcyane. Ehdú ámuha múhdurá médáríívémeíhijcyá ihdícyame ijcyadu.

⁵ Aane ¿muubá oo Páávoró? Áhdure ¿muubá diibye Apóóro? Áánerá Píívyéébé ícúve múnáajtétsíyé muhtsi meijcyamútsí téenevúu múhtsikye díbye pícyoone méméénuhíjcyáhi. Aanée muurá múhtsí wákimyéíjyucó ijcyane Ávyéjuube Jetsóodítýú ijcyáné uwááboju muhtsi meúwaabóné tsúúca ámuha mécáhcujsóhi. ⁶ Ópée muurá ímichi ó úwáábohíjcyá éhne múúne tsíeméné mebájtso. Aanée diibye Apóóro éhniíñevu tsiíñe úwáábohíjcyá éhne múúne teene bajtso íchémétu memúríchohíjcyádu. Aane muurá dííbyere Píívyéébe píáábóneri cáhcujsómé dííbyé uwááboju eene mebájtso dííbyere píívyétsohíjcyádu. ⁷ Aane ímichi ó úwáábohíjcyároobe tsá múúbé íhtsútuubé o íjcyatúne. Téhdure diibye eené táuwaábó cámahjácoobe tsá múúbé íhtsútuubé íjcyatúne. Muurá ihdyu Píívyéébe apáábyéré íhtsútuube íjcyáábé píááboríyé cáhcútsohíjcyámé dííbyé uwááboju. ⁸ Muurá eene bajtso múúne memúríjchódú táuwaábó cámahjácoóbema muhtsi tsahdúré tsané tujkévevu. Árónáa ihdyu múhtsikye Píívyéébe múhtsí tujkévevu áhdoó muhdú muhtsi mewákímyeíhijcyádu. ⁹ Muurá ámuha úmihédu, téhdure jahdu. Ááné aabájaabédú néébe Píívyéébeé. Áábé wákimyéí múnáajtétsí muhtsi meijcyamútsí ámúhake méúwáábohíjcyá téneecúdú ámuha menéémeke. ¹⁰ Muuráhjáa meke iwájyúnéllii oke pícyoobe páñétúejpi jááháñe wákimyéí múnáajpídyú o néébe dííbyé uwááboju o úwáábohíjcyá éhne múúne já apíhajcúné mewádúhcútujkénúdú nééneé. Aane muurá bóóne tsíjtyeréjucó teeja wákímyeídyú nééne tsíjtyeréjucó táuwaábó éhniíñevu úwáábohíjcyámé ihdyu óví téeíbúwá úwaabóhi. ¹¹ Muurá íjcyaaabe tsáápiye éhne múúne jaa ímichi teene apíhajcúnetu éjkeđu néébe Jetsocríjto. Aane tsá múha nééítyuró tsijpi íjcyane. ¹² Áánéllii múu ímíñeúvú dííbyé wákimyéí meenu éhne múúne tsaapi jaa cóhpénéhjítu óórótu, imíwu nééne newáyúúnetu, tsítsííne uwáñewáánetu méénudu. Áánetu muurá tsijtye méénuíyá ‘tsucátsúca’ íjcyatúne úméhewáánee, úméhecóónee, ajíi, éhdúnetu. Ahdu tsá múu íjcyatú átéréénéhjítu jaa méénuubédu. Múu íjcyá cóhpénéhjítu méénuubédu. ¹³ Muurá jaa ímichi apíhajcúnetu éjkeđu néébedítýú íjcyáné uwááboju muhdú méméénuhíjcyáné waajácúméí Píívyéébe teene mééma ímíbájchócoóca. Ímiá wákimyéí méméénuhíjcyáné coévaá éhne múúne cúújúwari átéréene áíívyéné boone ícyohpéneréjucó cóevádu. ¹⁴ Muurá ímí

téené wákimyéi meméénuhíjcyámé iáhdó méújcuúhi. ¹⁵ Áánetu múhdurá meméénuhíjcyámé tsá iáhdó meújcuúityúne. Arónáa ihdyu mépájtyeteé tsúúca dííbyeéjtéjuco meíjcyame éhne múúne tsaapi ihya áíívyérónáa pájtyetédu.

¹⁶ ¿Aca tsá ámuha mewáájácúcutú Píívyéébeéjté meíjcyame dííbyé duurúvajúdú menéémé pañe dííbyé Apííchó íjcyane? ¹⁷ Muurá meke tsúúca dibye ímíbajchómé metútáváávéhajchíí ílluréjuco meke dibye íñé ííñújitu wáágóoíñe.

¹⁸ Áánéllii tsá múu állímyeítyúne. Tsaate ííñújéne iwáájácúhajchíí múu íjcyá ídaatsóméré ñná wáájácúcutúmeúvúdú ímiá waajácu múnaa ámuha meíjcyaki.

¹⁹ Muurá íjéne mewáájácúné Píívyéébedívú atéréene. Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé: “Waajácu múnáake Píívyéébe tééneriyé túhúúvetsómé íllure báñúmeíhi.” ²⁰ Téhdure tsiíñe nééneé: “Waajácu múnáa íjtsaméi Píívyéébe waajácú atéréene íjcyane íínetú díityéké píáábotúne.” Ehdu nééne Píívyéébe waajácúháámitu.

²¹ Áánéllii tsá míamúnáajpi méhdure néébeke íhtsútúúbedi medíllóne meúráávyéítyuróne. Téhdure tsá dííbyedi memítyájkímyeítyuróne. Muurá páneere ííñújiri íjcyane méwáábyuta.

²² Muurá meke píáábohíjcyaaabe ííñújiri meíjcyáné hajchóta. Téhdure meke píáábohíjcyaaabe medsjívémé ímí meíjcyaki. Aane íñe oo Páávoroo, Apóóroo, Péédooroo, íjcyámeke múúhakyé pícyoobe ámúhakyé muha me píááaboki.

²³ Aane tsúúca meíjcyá Crijóto Píívyéébeéjpi íjcyáábeéjte.

4

Uwáábojte úwaabóne

¹ Aane muurá ámuha méwaajácú ídátso ámuhadúré muha menéérome Crijóto wákimyéi múnaa meíjcyane. Muuráhjáa múúhakyé pícyoobe Píívyéébéé muhdú meke píááboíñé pítyájcámeíñe uwááboju muha meméénuki.

² Áánéllii téené wákimyéi máhallurí íjcyane ímííñeúvú méméénúiyáhi. ³ Tsá muurá muhdú óhdivu tene néétu ámuha tsíjtyema muhdú o ícyahíjcyáné oke menééiyóne. Tsá muurá o némeítyuró muhdú o ícyahíjcyáne.

⁴ Apáábyéré ihdyu Píívyéébe waajácú muhdú o íjcyane. Árónáa ihdyu ó waajácú táhallurí ímityúné íjcyatúne. Ároobe tsá o némeítyú ímiáábé o íjcyane. ⁵ Ahdícyane tsá múu Crijóto wákimyéi muhdú tsaate méénune múhdurá díityédívú íjtsúcunútúne. Óvíi ihdyu páñetu tsaabe muhdú dííbyé wákimyéi meméénuhíjcyáné meke íñéékií. Áijyu ihdyu muhdú mewákímyeíñe meke téhdújtsóiibye Píívyéébeé.

6 Aane iñe muhdú muhcsi Apóóroma meícyahíjcyané ámuñhake ó úúballé tehdu ámuha meíjcyane tsíñehjí iñtsámeityúme. Tsá múu tsaatékéré ímí iñtsúcunúne tsíjtyeke éhñvállétúne. 7 ¿Aca múha meke picyóó tsíjtyé ehñíñevu meíjcyaki? Áhdure ¿aca iñná méhdi Píívyéébé piáábori meújcutúne? Áánerá Píívyéébé piááboriyé meíjcyáhi. Ááneri tsá memítyájkímyeítyuró méihñáhoriyé meíjcyánerííjvári.

8 Ámuñhába meíjtsúcunúmeí Píívyéébé icyánéjcutu iñné imíjyaúrójucó ámuha meíjcyane iñnetú vííotúme. Ááne muurá tsáhájucó múúhadi ámuha meíícúvetúne. Imiááneiyó ihdyu ámuha ténejcutú meíhñtsútuuvéné ímí tsaméhjí meíjcyaki. 9 Píívyéébéubáhjáa muurá ihdyu muuha uwáábojtéké picyóó ávyeta iñdáátsojte muha meíjcyaki. Aame muha meíjcyá ídaatsóné éhne múúne ditye dsíjívétsoímyé íjcyadu. Áámedi múúhadi míamúnáama níjkyéjí múnaa ullévenúhijcyáhi. 10 Muurá iñe Críjtoke meúráávyénéjcutu ámuha múúhadítyú ménehíjcyá átéréejte iñná wáájácutumé muha meíjcyane. Ááne ámuñháyé meíjtsúcunúmeí iñtsutumé ámuha meíjcyame ímí tehdujúco dííbyeke meúraavyéne. Aane muurá míamúnáa múúhake ávyejúúllétumé ámuñhakeyé ávyejúúlléneri ámuha memítyájkímyeíhijcyáhi. 11 Muurá ihdyu muha ídátsó múúhá ajoyábama meíjyunúhíjcyámedi ídaatsóné tsájaare múúhá wajyámu. Áámedi míamúnáa ícúbáhrahíjcyá múúhá íjcyátsííúbamáyé muha meíjcyátúmedi. 12 Muurá muha meúwáábóné tsanéjcuvu méwákímyeíhijcyá téene tájpi muha meíjcyaki. Áámeke míamúnáa páhduvére idyáíívémedítyú nehñíwu ihjyúvaróné muha maáábúcuñe imíjyuuríyé méihjyúvahíjcyá díityéma. 13 Ehdu múúhake ditye dáríívéronáa imiááméré muha meícyahíjcyáhi. Ároné pañe icyoocápi múúhadítyú nehíjcyámé átéréejte muha meíjcyame íllure míamúnáake metútávátsohíjcyáne.

14 Tsá ámuñhake o núcójpívétso ehdu o néétune. Íllure ámuñhake ó úwaabó áatsíímédú ámuha menéemeke o wájyúnema. 15 Muurá mítyame ámuñhake Críjtodítyú íjcyané uwááboju uwáábóromedítyú ó íjcyá ámuñháj caanídyú o néébe imichíi táuwaábori ámuha dííbyeke mecáhcújtsótujkénúnéllííhye. 16 Áánéllíi imíñéúvú o íjcyadu meíjcyane.

17 Muurá tájtsííménédú néébe Timotéo imiáábé íjcyáábeke ó wallóó ámuñhá élleu. Aabe óvíi ámuñhake úúballé muhdú Críjtoke o úráávyeebe o úwáábohíjcyané o ááhívehíjcyátsíhí cahcújtsó múnáake. 18 Áronáa ¿íveekí ámuñhadítyú tsaate

múhdurá dáríívemeímyé mityákímyeíhijcyáhi? ¿Íhya mityá ijtsúcunúme ámúhake tsiíñe o úújéityúne? ¹⁹ Muurá Píívyéébe ímílléhajchíí lléváhréjucó ámúhake o ááhívetéíñe. Áijyu ó waajácuú ñná ditye méenuhíjcyáné eene ‘mityáhmityá’ íhjuváhijcyáme. Tsá imyéénutúnéré ditye íhjuváiityuróne. ²⁰ Muurá tsá Píívyéébé avyéjúejte mejjcyatú pevénéré meíhjuváneeri. Apáámyéré ihdyu dííbyé ihtsúturi íjcyame téénéejte ijcyáhi. ²¹ Ahdícyane ¿muhdú ámuha méimíllé ámúhake ellévú o úújetécooca o túkëvejtsóne? ¿A chooco ímíjyuúri? ¿Mityá íhnáhóónécoba múu úhbadu?

5

Ímityúné tsaapi méénune

¹ Muurá ó waajácújucóó tsaapívá ámúhadítyú tsííjúdúéllema ícyahíjcyáne. Teene ihdyu tsáma ávyeta ímityúne. Muurá Píívyéébeke wáajácútúrómedívú idyé teene ávyetá imítyúne. ² Ááneréi íjcyárónáa ámuha mémityákímyeíhijcyá Píívyéébeéjté ámuha mejjcyáneeri íllure múu kímoovéme. Muurá tehdííváné imítyú méénúmeke ámuha méijchívyétsóiyá ámúháj píñétu. Tsáhájucó ámúhama ditye píhcyáávéítyuróne. ³ Aane ámúhama o íjcyátúroobe tsúúca ó waajácú muhdú meméénuñé dííbyeke. ⁴⁻⁵ Máavyéjuube Jetsocríjto mémeri mepíhcyáávéne méijchívyetso dííbyeke. Aane téhdure ámúhake ó nahbénuú táíjtsaméiyi. Áábeke méihvéjtsó Naavéné hójtsí pañévuréjucó díbye ícúbáhrámeíñe níjcaúvú ídsíjíve Máavyéjuube Jetsocríjto tsiíñe tsáácooca díbye ipájtyetéki.

⁶ Aane tsá tene ímityú Píívyéébeéjté ámuha mejjcyáneeri memityájkímyeíñé múhdurá ámúhama tene pájtyénáaaca. Muurá hariínallíjyú metátsájconé pañévú áyanéwu téené ooríchetu mepícyooróné páneeréjucó ooríchóne. Ahdu néene muurá tsaapi ímityúné méénúúbeke ñná menéétúhajchíí pámeekéréjucó díbye tútávajtsóne. ⁷ Áánéllii ílluréjucó dííbyeke méijchívyetso teene pááá ooríchódú néébeke ámuha meímíbáávyeki. Muuráhjáa Crijto Píívyéébé obééjáuudú néébe ipájámeíñe ícúbáhrameí mewájyuri mepájtyetéki. ⁸ Áánéllii metsu ímiááméré mejjcyáne meúráávye tsaímíyé dííbyeke. Ovíjyacóóné átéréené ijtsaméi méhdityu bóhówaúcunúhijcyáne. Métsu ténejcu meíhvéjtsóne dííbyé íhjuu ímiá májchódú nééneréjucó menújtsoki.

⁹ Muuráhjáa íhde ámuha éllevo o wállóháámí pañe tsúúca ámúhake ó úwaabó ámuha menáhbévájucóótu íhdícyámema dómácócatsíhijcyámedívu. ¹⁰ Áronáacáa tsá ámúhake o bóíjcyutú ámuha meíhjuvájucóótu diitye ímityúmema mityane

iéhnéváiýóneri tsúúráméihjcyámee, naní múnaa, níjcyotájteke dúúrúvahjcyámee, ihdícyáméhjima dómácócatsihjcyámee, éhdúmema. Muurá ihdyu ehdu néeróméj piine mépiivyété mejjcyane tsají hallúriyé diityémá mejjcyánéllíihye. ¹¹ Muuráhjáa ihdyu ámúhake o nées eene ‘cahcújtso múnaa muúha’ néerome ihdícyáméhjima idyómácójcatsíýónee, éhniíñevúré iéhnévarónee, níjcyotájteke icyáánívarónee, tsíjtyedi iihjúvarónee, illíyícyáverónee, iñányónee, éhdune méénuhjcyámedívú ámuha menáhbevájúcoóityuróne. Áhdure tsá ámuha diityémá memájchóityuróne. ¹²⁻¹³ Muurá tsá o íicúvetú cahcújtso múnaa íjcyatúme muhdú ícyahjcyáneri. Óvíi ihdyu Píívyéébere diityémá teene ímíbajchóhi. Áronáa ihdyu ámuha cahcújtso múnaa méíítéiyá ámúhadítyú múhdurá dáriívémeihjcyámeke ámuha mejjchívyétso ámúháj piñétu.

6

Cahcújtso múnaa ímityúné ímíbáchójcatsíýóne

¹ ¿Íveekí ímityúné ámuha medáriívéjcatsícyooca mépehíjcyá cahcújtso múnaa íjcyatúné ímíbájchojté éllevu? ¿Íveekí tsá ámuha tsamééré cahcújtso múnaa meímíbáchócatsihjcyatú ténehji? ² ¿Mityá tsá ámuha mewáájacutú Píívyéébé cahcújtso múnaa mejjcyame dílbyeke cáhcújtsótúmema muhdú ditye ícyahjcyáné meímíbájchoíñe? Aanéjii muurá ámuha mépiivyété ámúhama pájtyenéhjí ámuháyé meímíbáchójcatsíñe. ³ Áhdure muurá níjkyéji múnaa íjcyarómema muhdú ditye ícyahjcyáné méímíbájchoóhi. Aanéjii muurá mépiivyété tsamééré cahcújtso múnaa meímíbáchójcatsíñe. ⁴ Áánáa ¿Íveekí ámuha mépehíjcyá cahcújtso múnaa íjcyatúné ímíbájchojté éllevu ímityúné ámuha medáriívéjcatsícyooca? ⁵ Ehdu íñe ámúhake o nées ámuha tééneri menúcojpivéne tehdu meméénújúcoótuki. ¿Aca tsá ámuha elle mejjcyáné cahcújtso múnáadítyú tsaatéuba íjcyatú teene ámúhama ímíbájchóiyóme? ⁶ ¿Íveekí ámuha páhduvére medáriívéjcatsíñe cahcújtso múnaa íjcyatúme éllevu mépehíjcyá ditye ámúhama teene ímíbájchoki?

⁷ Ehdu ámuha medáriívéjcatsíñetu ílluréjuco ámuha metútáváávehjcyáné ímí Píívyéébeke ámuha meúráávyérónetu. ¿Íveekí tsá ámuha maáábúcuhijcyatú ámúhake tsaate iúhbarónee, iñányónee, dáriívéne? ⁸ Tehdu ámuha mejjcyáiýótsihvu ¿Íveekí diityéké ámuha mépiámeihjcyáhi? Ehdu ámuha meméénúneri tsané nahbémú ámuha mejjcyarómé íllure métútávátsócatsihjcyáhi.

9-10 ¿A tsá ámuha mewáájacutú ímityúmé Píívyéébé avyéjuvu úcáávéityúne? Ahdícyane tsáma mébáñũmeídíñe. Muurá ihdícyáméhjima dómácócatsíhijcyáme, níjcyotájteke cáánivahíjcyáme, tsamééré wajpíímú dómácócatsíhijcyáme, tsamééré walléémú dómácócatsíhijcyáme, naní múnaa, mítyane iéhnéváiýoneri íjyácunúhijcyáme, Ílýiicyáve múnaa, tsíjtyedi ícúbáhrahíjcyáme, tsíjtyedítýú nehníwu íhjúvavahíjcyáme, éhdume muurá tsá Píívyéébé avyéjuejte íjcyatúne. ¹¹ Ehdúu muurá tsaate ámúhadítýú ícyahíjcyáhi. Árómekée Píívyéébe Jetsóoj téeveri újcúmeke tsúuca dííbyé Apííchó ímíbájchómé hallúri tsáhájucó ñná íjcyatúne.

Méjpi metéhméiyóne

¹² Muurá tsaate néehíi: “Mépiivyété panévare meímilléné meméénune.” Ihdyúhde tehdujúcoóro. Áronáa tsá panévare ímí néétune. Áánéllii tsá ténéhjúvú metáhjátsámeíityuróne.

¹³ Muurá ímíááné majcho íjcyá téene tájpi meíjcyaki. Áronáa idyé tsá panévare majcho ímí néétune. Muurá íjcyaiñé téene tájpi meíjcyájucóóityúne. Tsáháa Píívyéébe meke ípívyéjtsotú meímillédú ihdícyáméhjima medómácójcatsíki. Mekée ípívyéjtsóobe ihñéjté meíjcyame dííbyé túkevéjtsójú pañe meíjcyaki. ¹⁴ Muurá Píívyéébe ípíívyetédú íjcyaaabe íhñáhoori meke bóhítsoó tsúuca medsíjívérómeke Jetsóokée íbóhítsoódu.

¹⁵ Aane ¿aca ímíiyóné tsúuca Críjtoéjté meíjcyame nahtsíwamééwake medómajcóne? Tsáhaá. ¹⁶ Muurá tsaapi dííllema íjcyáhajhíí tsahéécoréjuco dityétsí íjcyane. Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “Tсахéécoréjuco dityétsí íjcyaiñé tsáápiye íjcyáiýódu.” ¹⁷ Ahdu muurá Jetsocríjtoke mecáhcujsómé méijcyá dííbyeéjteréjuco.

¹⁸ Ahdícyane óvíjyacóóné ihdícyámema ámuha medómácócatsíhijcyáne. Ílluréjuco méihvété téénetu. Muurá íjcyané tsane ímityúné meméénuróné méjpi dómájcotúne. Áánetu íñe méjpiíyi ihdícyáméhjima medómácójcatsíñe tsáma ávyeta ímityúne. Muurá tehdu meméénúneri meere métútávájtsámeíhi. ¹⁹ ¿A tsá ámuha mewáájacutú Píívyéébeéjté meíjcyámé pañe tsúuca dííbyé Apííchó íjcyane? Aane tsúuca ámúhá pañe íjcyame tsáhájucó ámuha meímillédú medáriívemeíityuróne. ²⁰ Muuráhjáa Píívyéébe mééma mepájtyetéíñe meenu Íllíkye ditye dsíjívétsóneri. Áánéllii metsu dííbyeke maávyejúúlléne tsáimíyéjuco meíjcyaki.

7

Metáábávájcatsícyooca meíjcyane

1 Aane ícyooca ámúhake ó úúballé éhnée taéllevu ámuha mewállóháámí pañe oke medíllone. Imiáané ímí tehjúcooro teene tsaapi táábávátuube íjcyane. 2 Áronáa ihdícyáméhjima medómácójcatsíñé ávyeta ímityúné íjcyánéllii téhdure ímí teene metaábávájcatsíñe. 3 Aane ityáábávállema ihdyu múu ímí íjcyáhi. Áhdure idyé walle ityájíváábema múu ímí íjcyáhi. 4 Aane tsúuca ájyúma íjcyalle tsáhájucu ímíllédú íjcyatú dííbyé wáabyutállerejúco íjcyánélliihye. Téhdure diibye ájyu tsáhájucu ímíllédú íjcyatú tsúuca diille méwá wáabyutááberjúco íjcyánélliihye. 5 Aamútsí idyómácócatsíhijcyané tsá íhvéjtsóityuró Naavéné téenej téeveri diityétsiky tsíñejcúvurjúco ííbúwájtsóneri ityútávájtsótuki. Áronáa ihdyu tsáijyu íhnáhó Píívyéébema íhjyúvácooca muhdú íñehajchíí wahájchotáwu íhvéjtsóiyomútsí teene.

6 Ehdú íñe ámúhake tsánejcúvú o nées okée ámuha teene medíllónélliihye. Áronáa tsá ámúhake o táúhbatú ámuha metaábávájcatsíki. 7 Táicyánéjcutu ihdyu ímí ó ijtsúcunú pámeere ohdu táábávátúmé, tájívátúmé, íjcyáiyóne. Áronáacáhjáa ihdyu Píívyéébe páhduváré meke ípívyéjtsónéllii tsaate píivytéé iye íjcyane. Áánetu tsijtye tsá píivytétú iye íjcyane.

8 Áánéllii íyéejte íjcyámema pámeere pííbájyujtéké o nées táábávájcatsíyúmerjúco íjcyáiyóné íñe o íjcyadu. 9 Áronáa ihdyu iye íjcyane ípíivytétúhajchíí múu apáhajchíí táábávájcatsí téeneri íícúbáhrámeítyuki.

10 Áánetu tsúuca tájívámé walléemú tsá múu íhvéjtsotú ájyúmuke. Ehdú Píívyéébé taúhbaju néehíí. Tsá oore ámúhake o néétune. 11 Áronáa tsáijyu múúne tsáápille ájyúke íhvéjtsóhajchíí tsáhájucu múu tájívájúcootúne. Tsá tene ímityú tsíjpiikyérjúco dille tájíváne. Áánetu tsiíñe ityájíváné ímílléhajchíí óví tsiíñe óómille ájyú éllévúre. Téhdure idyé wajpi ityáábáválleke tsá múu íhvéjtsotúne.

12 Aane ícyooca Píívyéébé taúhbaju néétune oore táicyánéjcutu ámúhake o nées tsaapi cahcújtsó múnáájpi taaba cahcújtsótúrolle ímí dííbyema íjcyáhajchíí tsá díbye díílleke íhvéjtsóityuróne. 13 Áhdure tsáápille cahcújtsóllé taji cahcújtsótúroobe ímí dííllema íjcyáhajchíí tsá dille dííbyeke íhvéjtsóityuróne. 14 Muurá ímíbáavyéiyóobe dille ímí íjcyáneri. Áhdure idyé cahcújtsóóbé taaba ímíbáavyéiyá díbye ímí íjcyáneri. Aane muurá ímí íjcyáromútsí íhvétsócatsíhajchíí tsáijyu múúne íitsime ílluréjúco tútávaavéne. 15 Aane ihdyu

cáhcújtsóllé taji cáhcújtsótuube díilleke íhvejtsóné ímílléhajchíí óvi íhvejtsóhi. Téhdure idyé cáhcújtsótulle cahcújtsó múnáajpi ájyu íjcyáábeke íhvejtsóné ímílléhajchíí óvi íhvejtsóhi. Aane tsá Píívyéébeke cáhcújtsómé hallúrí íjcyatúne. Muurá ímíllebe tsaímíyé metáábávajcatsímyema meíjcyane. ¹⁶ Muurá tsá mewáájacutú cáhcújtsóllé taji dílle íjcyadu cáhcújtsóíhajchííjyu. Áhdure tsá mewáájacutú cáhcújtsóóbé taaba díbye cáhcujtsódú cáhcújtsóíhajchííjyu.

¹⁷ Áronáa ihdyu óvíi muhdú pamévaré meíjcyá Píívyéébé ímíllédú meke pícyohdu. Áánéllii óvi tehdújuco tsaate íyéejtéré íjcyane. Téhdure idyé óvi tehdújuco tsaate mewámyuma íjcyane. Ehdu pámeere cahcújtsó múnáake ó nehíjcyá dítye tehdú íjcyaki. ¹⁸ Muurá kíhdyahírótsámeímyeke Píívyéébe ujcúhi. Áhdure tehdú meénúmeítyúrómeke díbye újcume ihdyu óvi éhduréjuco. ¹⁹ Muurá tsá muhdú tene néétu tehdú meméénúmeítyúne. Áhdure tsá muhdú tene néétu tehdú meméénúmeítyóne. Muurá ihdyu apááñéré muhdú dííbyé taúhbajúúné néhdu meíjcyane imílleébe. ²⁰ Áánéllii Píívyéébeké mecáhcújtsótujkénújyu muhdú meíjcyaduré múu íjcyáhi. ²¹ Tsaaté hójtsí pañe íjcyame dííbyeke cáhcujtsómé tsá múu íjyáacunútú díityédítýú íjchívyéíyóneri. Áronáa ihdyu múu ipíívyetéhajchíí díityédítýú íjchívyéhi. ²² Muurá tsíjtyé hójtsí pañe íjcyámema tsíjtyé hójtsí pañe íjcyátúrómeke Píívyéébe újcume tsaaduré íjcyá dííbyejte. Aame tsaméhjí íjcyá Críjtó ícúve múnaa. ²³ Muuráhjáa tsúúca Píívyéébe mééma meenu mepájtyetéíñe. Áánéllii tsá múu míamúnáá íjtsaméí cáhcujtsójúcootúne. ²⁴ Ehdu teéne, ámuúha táñahbému. Ahdícyane tsá múu íñneri íjyáacunútúne. Óvi ihdyu Píívyéébeké mecáhcújtsótujkénújyu muhdú meíjcyaduré meíjcyame dííbyeke méúraavyéhi.

²⁵ Ehdu íñe ámuúhakye ó úúballé éhnée ámuha oke muhdú táábavatúme íjcyáiyóné medíllone. Ténejcútú Píívyéébe tsá muhdú meke néétune. Áronáa ihdyu oke díbye píáábóneri o wáájacúné o néé dítye táábávajcatsítýúné téhdure ímí nééneé. Ehdu ímí dííbyeke o úráavyeebe ámuúhakye o nééhií. ²⁶ Aane ó íjtsúacunú ímí tehdújuco dítye íyéejtéré íjcyáiyóné íñe Críjtoke meúráavyenécjú íhnáhó néénéllíihye. ²⁷ Áronáa ihdyu tsúúca táábavámé tsá múu íhvéjtsotú mewakye. Áánetu íiye íjcyame tsá múu íjtsámeítyú ityáábáváyóneri. ²⁸ Aane tsaate ityáábáváhajchíí ihdyu óvi táábaváhi. Téhdure tsáápile ityájíváhajchíí óvi tájíváhi. Tsá tene ímityúné íjcyatúne. Áronáa ihdyu íhnáhóoné táábavámeke ííñújí icyánécjúene dómajcóne.

Áánéllii ámuhakye o nées ámuha ténehjívú metáhjátsámeityuki.

²⁹ Ahdíciane, ámuúha táñahbému, muurá lléváhréjuco tsiíñe Crijó tsááiñe. Áánéllii ihdyu méwámyuma íjcyámeke o nées ditye íhnáhóóróné pañe íyéejte wákímyelíyódú Píívyéébé wákímyeí imyéénuki. ³⁰ Téhdure ámuhakye tsaatéké kímóóve pájtyérónáa tsá múu kehóóvémeéhjívú néétune. Téhdure wáñehjívátéhijcyámé tsáhájucó téneri íjcyáityúne. Áhdure tsíeméné áhdome tsá téneri íjívéityúne. Ténehji íjcyárónáa méíhvéjtsodí Píívyéébé wákímyeí. ³¹ Tsá múu íñíjírí muhdú íjcyáíyóneríyé itsúúráméíñe íhvéjtsotú dílbyé wákímyeí. Muurá íñe íjí hallúrí íjcyáné tsíeméné imíwu meíjtsúcunúróne níjkévaáhi.

³² Áánéllii ó imíllé ámuha téneri meíjyácunúhíjcyánetu meíhveténe. Muurá íyéejte íñerí íjcyatúmé ímí Píívyéébeke íícúvéíñeríyé íjtsáméíhi. ³³⁻³⁴ Téhdure muurá walléémú tájívátúmé íjyácunú tsaímíyé dílbyeke íícúvéíyóneri. Aame ímiááné ténejcúrí íjívémé tsá tsíñéhjírí íjtsáméityúne. Áánetu tájívámé íjyácunú muhdú ájyúma íjcyáíñe wákímyeí imyéénúíñeríyé. Téhdure wajpíímú méwámyuma íjcyame íjyácunú íjí wákímyeíyíyé muhdú díityéké ípícyóóíñeri.

³⁵ Ehdú íñe ámuhakye o nées ámuha wájyuri ímí Píívyéébeke ámuha meíícúveki. Tsá idyé ávyeta ámuhakye taabávatu o bóijcyúné ehdu o néétune. Ámuhakye ihdyu o nées tsaímíyé ámuha Píívyéébeke meíícúvéne wákímyeí meméénuki.

³⁶ Áhdure idyé tsaate tsúúca ityáábávájcatsííñe éévevu úújetémé iye íjcyane ípíívyetétúhajchíí óvi táábávájcatsíhi. Tsá tene ímityúné íjcyatúne. ³⁷ Aane tsaate ípíívyetéhajchíí óvi íyéejteré íjcyáhi. ³⁸ Áhdure ditye táábávácatsíhajchíí ímí teéne. Téhdure ditye táábávájcatsítyúhajchíí awáá éhnííñevu ímí teéne.

³⁹ Muurá tájíváalle íjcyá ájyú wáábyutáalle. Árónáa tsáijyu múúne ájyu dííllédívú dsíjívéhajchíí píivyételle ímílléhajchíí tsíjpiikyéréjuco ityájíváne. Árónáa ihdyu tsá dílle tájíváítyuró íhdícyaábeke cahcújtso múnáajpi íjcyatúúbeke. ⁴⁰ Árónáa ó íjtsúcunú iye íjcyalle íñé imíjyaú íjcyáíyóne. Ehdú íñe ámuhakye o nées Píívyéébé Apííchó oke tükévéjtsóneri.

8

Níjcyotájte íícúve

¹ Aane ícyooca ámuhakye ó úúballé éhnée oke ámuha níjcyotájteke íícúvémeíñe iyámeke medóónetu medíllone. Muurá tsúúca ténejcu méwaajácúhi. Árónáa jíveekí

panévare mewáájacújúcóoneúvuri mémityákímyeíhijcyáhi? Árone tsá íinetú meke píáábotúne. Apááñéré ihdyu mewáýjúcatsíñé meke píaabóhi. ² Muurá panévare iwáájacúné íjtsúcunúmeíyómé tsá ímiáané wáájacutúne. ³ Muurá ihdyu Píívyéébe waajácú caatyé dííbyeke wáýyune.

⁴ Aane níjcyotájteke íícúvémeíñé iyámeke tsaate dóóne muurá tsá muhdú néeturóne. Atéréenéré íjcyane míamúnaa cáánívahíjcyaróné tsá diityéké íinetú píáábotúne. Muurá ihdyu íjcyabe tsáápiye Píívyéébeé. ⁵ Muurá caame iévéhóowarii, ííñújirii, íjcyanehjí icyáánívahíjcyánéllii itsúcunúhijcyámé mítyame Píívyéébedu némeheji íjcyane. ⁶ Áronáa ihdyu íjcyabe tsáápiye apáábyéré Méécááni Píívyéébe páneeréé ípívyéjtsóobe. Muuráhjáa meke ípívyéjtsóobe dííbyeke maávyéjújtsoki. Áhdure tsáápiye Ávyéjuube Jetsocríjtoj tééveri páneere íjcyáábe tájpiyé méijcyáhi.

⁷ Árone muurá tsaate cahcújtso múnaa íjcyájúcoorómé tsá ímí wáájacutúne. Muurá itsúcunúhijcyámé ímiáané níjcyotájté íbóhíma íjcyámeke íícúvehíjcyáne. Áanéllii ténehji íícúvémeíñé iyámeke idyóóiyóné múhdurá itsúcunúhijcyáme. ⁸ Muurá teene medóórone tsá Píívyéébedívú muhdú néétune. ⁹ Áronáa ihdyu tsá múu dóótu eene dííbyeke ímí wáájacutúmé teene medóóne múhdurá itsúcunúhijcyámeke ityútávájtsótuki. ¹⁰ Muurá tsaate ténehji dóóneri tsijtye teene dóótume iúmúúpívyéne diityé életu idyóóneri íjtsaméí tútávájtsóiyáhi. ¹¹ Ehdu muurá ámúhá nahbémú ténejcu ímí wáájacútúmeke ámuha teene medóóneri métútávájtsóiyá ímí Píívyéébeke ditye úráávyéíyónetu téhdurée diityé wáýyuri Críjto dsíjívémeke. ¹² Aane diityé íjtsaméí metútávájtsóneri ímityúné meméénune tsá Críjto ímí méhdivu íjtsúcunútúne. ¹³ Áanéllii diityéké o tútávájtsótu tsá múijyú téeménéhjí o dóóityúne.

9

Uwáábojte iáhdó újcune

¹ Muuráhjáa Píívyéébe oke picyóó uwááboobe o íjcyaki. Aabée Máavyéjuube Jetsóoke o ájtyúmííbé uwááboju ámúhakye o úwaabóné ámuha mecáhcújtsónetu muurá méwaajácú ímiáané ténejcú uwááboobe o íjcyane. ² Áronáacáubá tsaate tsá cáhcújtsotú uwááboobe o íjcyane. Áanetu ihdyu ámuha mecáhcujtsó ópée o úwáábóneri Ávyéjuube Críjtoke ámuha mecáhcújtsónéllíihye.

3-4 Aane eene múhdurá óhdityu ításameihjycyámeke o nées uwááboobe o Ijcyáábeke oke ditye íicúvéiyóné panévatúre. 5 Muurá téhdure o táábávállema úwááboobéré ó pehijcyáiyá eene tsijtye uwáábojte Péédoroo, Jetsóó nahbémuu, Ijcyame péhijcyádu. Áábeke muurá idyé ámuha oke méíicúvéiyá diityéké ámuha meíicúvehijcyádu. 6 Áronáa ¿iveekí muhtsi Benabéema múhtsiye mewákímyeíñe tájpi méúwáábohijcyáhi? 7 ¿Aca múúne tsodáhó iye iáhdóne tájpi Ijcyáhi? ¿Aca óóva bájtsome tsá iñéévá lléénetúne? ¿Aca obééjámuke éénume tsá diityé mujpañejpácýó ádotúne? 8-9 Ehdú amúhakye o néene méijtsúcunúdí míamúnáá ijtsaméi tene Ijcyane. Muuráhjáa Píívyéébe Moitsééúvuj téeveri íwaajácuháámitu néehíi: “Triígó tátsoújcori Ijcyáábeke ócájikye tsá múu tsíeménevu íhju wátájcotú díbye imájchótuki.” 10 Ehdú Píívyéébe nées dííbyé wákímyeí méénume téene áhdó újcúiyóne iñééiyóne. Tsáháa apáámyéré iyámedítýú díbye néétune. Muurá tsaate úmíhe bájtsone kéémene tsijtyeréjuco ááhívetsóne. Áronáa téhdure teenée bájtsómedívú tsane coévá tsahtúré ditye iújcuki. 11 Ahdu muurá Píívyéébé icyánéjcu amúhakye muha méúwáábohijcyámeke ¿aca tsá ámuha múúhakye mepiáábóítýuró tsíeménetu téene tájpi muha meíjcyaki? 12 Áanerá tsijtye uwáábojte ámuha mepiáábóne tájpi icyahijcyáhi. Téhdure muurá múúhakye ámuha mepiáábóiyáhi. Áronáa ihdyu muha tsá téeneri meíjyácunútúne. Tsájju múu míamúnáa teene múhdurá íjtsúcunúne tsá ímílléítýuró icyáhcuíjtsóné muha méúwaabóne. 13 Muurá ámuha méwaajácú duurúvájá pañe wákímyeímyé tééjá wáábyuta ditye tsátyehijcyánetu iújcúne tájpi icyahijcyáne. Téhdure muurá Píívyéébeke ditye iyámedi íicúvehijcyánetu iújcune dohijcyáme. 14 Ahdu íivane muurá Píívyéébe nées uwáábojte Ijcyáíñe cahcújtso múnáa diityéké piáábóne tájpi. 15 Ehdú íñe amúhakye o nées pevénéré ámuha mewáájácuki. Tsá piáábó amúhakye o táúmeítýúne. Aabe ihdyu óvíi o dsíjívéhajchíi ó dsíjívé ámuha oke mepiáábótuubére. Muurá ímí ó íjtsúcunú oore o wákímyeíñe tájpi o Ijcyaaabe o úwáábohijcyáne. 16 Muuráhjáa ihdyu Píívyéébere oke pícyóóné wákímyeí o méénúneri tsá o mítyájkímyeíítýuróne. Aane muurá tsijtyeke o úwáábótúhajchíi ídátso oke pajtyéiyóne. 17 Íhya ihdyu oore táijtsaméiyi téené wákímyeí o méénuca téeneri ó mítyájkímyeíiyáhi. Áronáa tsá oore o ímílléne téené wákímyeí o méénutúne. Píívyééberé oke pícyóó téénevu. 18 Áánéllii ó imíjyúú téené uwááboju pevénéré áhdótsótuube o úwáábóneri. Tsá o íjyácunútú téene áhdó oke ditye piáábóne tájpi o

Íjcyáíyóneri.

¹⁹ Aabe múicúve múnáajpi o Íjcyáítyúroobe pamévá ñcúve múnáajpi ó ijcyá téenej téeveri tsíjtye Críjtoke icyáhcutjsoki. ²⁰ Muurá íhdéené taúhbaju o úraavyéjúcóótúroobe tamúnaa jodíómú muhdú ícyahíjcyádú idyé ó ícyahíjcyá diityémá o íjcyácooca téenej téeveri ímíñeúvú diityéké o úwáábo Críjtoke ditye icyáhcutjsoki. ²¹ Áanetu Píívyéébeke wáájacútúmema o íjcyácooca téhdure ditye Íjcyadu ó ijcyáhi. Ároobe ihdyu tsá múhdurá ditye Íjcyané pañévú o úcáávetú Críjtoéjpiyéjuco o íjcyánéllíihye. Ehdu diityé pañe ó ícyahíjcyá téenej téeveri diityéké o úwáábo Críjtodítýú Íjcyané uwááboju. ²² Áhdure Píívyéébeke cáhcujtsójúcoorómé ímí ténejcu wáájacútúmema o íjcyácooca ó ijcyá muhdú ditye Íjcyadu téenej téeveri diityéké ímíñeúvú o wáájacútso ténejcu ditye ímí iúráávyeki. Ehdu ihdyu pamévamáyé ímiáábéré ó nahbévahíjcyá téenej téeveri diityéké o píaabómé ipájtýetéki. ²³ Aabe pamévakéré ó úwáábohíjcyá tsaméhjí diityémá ímí meíjcyame meímíjyuúki.

²⁴ Muurá táhjajcátsiyi dsíínémedítýú tsáápiye táhjaabe téene áhdó ujcúhi. Ahdu íívane ímíñeúvú méuráávyé Píívyéébeke íáhdó ámuha meújcuki. ²⁵ Áhdure muurá ñcu íáhdoma Íjcyanéví úcááveímyé téené ihde pííñúmeímyé tsá íná dómájcotú diityéké tútávajtsóiyóne. Ehdu muurá pííñúmeímyé téene áhdó ímíwu néerone múhajchótá Íjcyáítyúné iújcuki. Áanetu ihdyu mépííñúmeíhijcyá mújyú muhdú Íjcyáítyúné meújcuki. ²⁶ Áánéllíi tsá pevénéré Píívyéébeke o úráávyehíjcyatú éhne múúne tsaate kiávú ipyééne wáájacútúmé dsíínehíjcyádu. Aabe tsá ténejcúrí o bánímeíityú éhne múúne méénújcatsíbyé báníháñe pevetsíhjíre cátyétyehcúdu. ²⁷ Áánéllíi muurá Píívyéébedívú o íhvéjtsámeíbye ó ícúbáhrámeíhijcyáhi. Aabe ó téhmémeíhijcyá keená oke ténejcútú mújtátsóiyónetu ímichi awáá ténejcu o úwáábohíjcyaaabe o bánímeíityuki.

10

Níjcyotájteke Píívyéébedi medíllóityuróne

¹ Ámuúha táñahbému, cáhawáá méjtsúcunu muhdúhjáa méíhdé múnáaúvuke Píívyéébe ojtsórí túkévejtsómé Túpáñe Móóá pájtyene. ² Ehdúhjáa díbye diityéké píaabómé íhvéjtsámeí Moitséé hójtsí pañévú díbye diityéké itýúkévéjtsoki. ³ Aaméhjáa ihdyu ícyahíjcyá Píívyéébere diityéké píáábóne tájpi. ⁴ Dílbyeréhjáa muurá diityéké ácu híjcyá majchóvu, adóvu, íjcyane méénúráítyuróné diityémá ímyéénúneri. Áamemáhjáa téjyújuco nééwayúdu néébe Críjto

Íjcyaaabe diityéké túkévétsohíjcyáne. ⁵ Ehdúhjáa panévaturé ímíhyéjúcooro Píívyéébe diityéké túkévéjtsórónáa ímunáajte ímityúné dáríívemeíhijcyáhi. Áané déjúcotúhjáa mítyame dsíjívé íínéubará píívyétúné ííñújivu.

⁶ Ahdu meke tene ipájtyétu tsá ímityúnéhjiri meúmúúpívyéityúne. ⁷ Tsá dityéé méénuhíjcyádú níjcyotájteke mecááníváityúne. Muurá Píívyéébe waajácúháámitu nééneé: “Níjcyotájteke idyúúrúváne wañéhjíné pañe imájchóné hallúvú ádohíjcyáme.” ⁸ Ahdícyane tsá medómácójcatsíityú íhdícyáméhjima dityéhjáa méénuhíjcyádu. Tééné déjúcotúhjáa muurá tsajcójjírre diityédityú dsíjívémé 23,000-meva. ⁹ Áanéllii tsá Píívyéébeke mepátsárijcyóityú ímityúné meméénune dibye íáábúcu híjcyaa tsaatéhjáa diityédityú méénuhíjcyádu. Tehdúhjáa muurá méénúmeke tééné déjúcotu ííñimýmú íhdome dsíjívéhíjcyáhi. ¹⁰ Aanéjíí tsá múu diityé díívame ímityúné íhjuvátú Píívyéébedityu. Tehdúhjáa néémeke muurá tééné déjúcotu dííbyere Píívyéébe wáalloobe ‘Dsíjívé’ némeííbye níjkyéji múnáajpi dsíjívetsóhi.

¹¹ Ehdúhjáa nénehji éjjuúvú méíhdé múnáake pátyehíjcyáne muurá Píívyéébe waajácúháámitu caatúvá íñe ícyooca meíjcyámema ííñuji níjkévaríjyuco íjcyame teene meéévéne tehdu medáríívemeityuki. ¹² Áanéllii ímí Píívyéébeke íúraavyéné íjtsúcunúmé téííbúwá méíjcyaco ámuha ímityúneri memújtátuki. ¹³ Muurá eene ámuha ímityúneri meúmúúpívyehíjcyáne mávaríjchojúúné tsá apáámyekéré ámúhake dómájcotúne. Muurá ihdyu pámeekéré patyéhijcyáne. Áronáa mecátsipáávé Píívyéébedívu. Dibye íjcyátúcoocájíí; tsá néhi ávyetá íhnáhó nééné mávaríjchoju meke dómájcóityúne. Díibye ihdyu tehdííváne mávaríjchoju meke dómájcóijyu meke píááboo maábúcuki.

¹⁴ Ehdu teéne, ámuúha táñahbému. Áanéllii tsáhájucu níjcyotájteke ámuha medúúrúváityúne. ¹⁵ Ehdu íñe ámúhake o néé ámúhá íjtsaméima ámuha meíjcyámeke. Aane cáhawáá ihdyu ímíñeúvú méíjtsaméí ámuha mewáájácuki. ¹⁶ Muuráhjáa Píívyéébe mééma mepájtyetéíñe méénune meítsáávéne májchó meméénúcooca maádome météhdútsohíjcyá teene dííbyeke. Aame méduurúvahíjcyá mewáájyuríí Críjto tujpácýo páwachákevu wágóovéne. Téhdure pááaho memájchóneri méduurúvahíjcyá mewáájyuríí dibye ícúbáhrámeíñe meítsaavéne. ¹⁷ Muurá mítyame meíjcyarómé tsahóóre pááaho memájchome ímí ménahbévájcatsíhi. Ahdu muurá tsáápiye Críjto íjcyáábeéjté mítyame meíjcyarómé méíjcyá tsáápihdyúre.

18 Muuráhjáa tamúnaa ijraéemú Píívyéébé ñcúvé dóhijcyámé tsame ijcyá téénéejte. 19-20 Muurá dííbyeke wáájacutúme naavémukéré dooháñevu ñcúvehíjcyá ímíubáané ditye ñcúvéíyoobe Píívyéébe íjcyánaáaca. Áánéllii ámuñhake o nées tehdu ámuha naavémuke meñcúvétuki. Tsá ámuñhake o néhíjcyatú nájcyotájte meke píaabóne. 21 Ahdícyane tsá tene ímityú tsúuca Píívyéébema maadóneri, memájchóneri, menáhbévácatsíhijcyámé Naavéneke ñcúvehíjcyámema menáhbévane.

22 ¿íveekí Píívyéébeke mepátsárijcyóiyá ehdu medáríívémeíñeri? ¿Aca dííbyé ehnííñevu meé?

Críjtoéjte wájyújcatsíyóne

23 Muurá ímíáané panévare meimilléné méméénúiyáhi. Áronáa tsá panévare ímí néetune. Tsá páneere meke píáábotú Píívyéébeke meuráávyénéjcutu. 24 Áánéllii tsá múu tsúúrámeytú iye tsaímíyé íjcyáíyóneri. Téhdure múu íjtsámeí tsíjtyeke ipíáábóiyóneri pámeere ímí meíjcyaki.

25 Áhdure ditye dooháñé náhíhénuhíjcyánetu múu cúuvéhulléré íáhdone dóo tsáijyu múu ñcúvé íjcyane ámuha medóóne múhdurá meíjtsúcunúiyónéllíihye. 26 Muurá ííñújiri páneere múhdúné tsíeméné íjcyane Píívyéébe éhné díbyéé ípívyejtsóne.

27 Áánéllii múu cahcújtso múnaa íjcyáturómé ámuñhake majchóvú píuváhajchíí cúuvéhulléré majchó ínehjí ditye pícyoone ámuha múhdurá meíjtsúcunútuki. 28 Áánetu tsaate ídyóótune ‘íñe nájcyotájte ñcúve’ néhajchíí tsá múu dóótu díityéké ámuha múhdurá meíjtsámeíchótuki. 29 Ehdu o nées ihdyu ámuha medóórone ímityú meíjtsúcunútúrónáa díityéké múhdurá ámuha meíjtsámeíchóiyónéllíihye.

Áronáa tsáijyu múu ámuha téénetu ménééiyáhi: “¿Aca muhdú íivane mewáájacúdú méméénune tsíjtye múhdurá íjtsúcunúiyáhi? 30 Muurá ñná memájchóné hallúvú météhdútsohíjcyá Píívyéébeke díbye ímillédu. Aanéjñí ¿íveekí tsíjtye ihjyúváiyá ímityúné íjcyánerííñvari?” 31 Ihdyúhde tehjúúcooro. Áronáa ihdyu múu panévare ñná imyéénúneri, imájchóneri, íadóneri, bóhówajtsó Píívyéébeke. 32 Ánéhjiri ihdyu tsá múu tútávájtsotú jodíómuu, jodíómú íjcyáturómee, íjcyámeke pámeere cáhcújtsótúróméhjímájucó. 33 Muurá ihdyu ó ímíllé pamévamáyé ímí o íjcyane ditye téhdure ípájtyetéki. Tsá oore ímí o íjcyáíyóneri o íjcyacunútúne.

11

1 Ahdu múu ijcyá muhdúhjáa Críjto icyahíjcyáné o wáájáne dííbyeke o úraavyédu.

Muhdú walléemú pihcyáávé pañe íjcyáiyóne

2 Ahdícyane, ámuúha táñahbémut, mítyane ámúhake o duurúvá Píívyéébé icyánéjcu ámúhake o úwaabóné ímí ámuha meúráavyéne oke meítsáávehíjcyánéllíihye. 3 Aane ó imíllé ámúhake o úúballéné Píívyéébe Críjto túkevéjtssoobe íjcyane. Áánetu Críjto wajpíímú túkevéjtssoobe. Áánetu diitye wajpíímú méwámyú túkevéjtssojte eene Críjto túkevéjtssoobe Píívyéébe íjcyadu. 4 Aame wajpíímú íhñíwaúúné iwátájcómeíñe Píívyéébé uwááboju úwáábóhajchíí núcójpítsó teéne. Téhdure tehdu imyéénúmeíñe ditye Píívyéébema íhgyúváhajchíí núcójpítsó teéne. 5 Áánetu walléemú íhñíwaúúné wátájcómeítyúmé úwáábóhajchíí téhdure núcójpítsó teéne. Téhdure tehdu méénúmeítyúmé Píívyéébema íhgyúváhajchíí núcójpítsó teene íbyeéromeíñe ditye íjcyáiyódu. 6 Aane iwátájcómeíñe ímíllétúmé óví illure bééromeíhi. Áánetu tehdu imyéénúmeítyóné núcójpítsó íjtsúcunúhajchíí óví wátájcómeímye. 7 Áánetu wajpíímú tsá Píívyéébé pihcyáávé pañe wátájcómeítyuró dííbye náávé íjcyame dííbyeke íavyejúúlléébeke íbóhówátsohíjcyánéllíihye. Áhdure walle ájyúke íavyejúúlléne bóhówajtsóhi. 8 Tsáháa muurá wájpiikye Píívyéébe ípívyéjtsotú wállehdítýú tsátsii iújcúnetu. Muuráhjáa ihdyu wáleeke ípívyéjtssoobe wájpihdítýú tsátsii iújcúnetu. 9 Tsáháa muurá wáleeke tujkénú ípívyéjtsólleke díbye náhbénutú wájpihdívu. Muuráhjáa ihdyu wájpiikyéré tujkénú ípívyéjtsóobeke nahbénuube wállehdívu. 10 Áánéllii múu walléemú wátácámeíhijcyá íhñíwaúúné ájyúmuke íavyejúúlléne uubállé níjkyéji múnaa ímí íjtsúcunúki. 11 Muuráhjáa Píívyéébe ípívyéjtsó wajpi wáleeema iúcújcatsíñe ímí ipiáábójcatsíki. 12 Muuráhjáa ímiááné wájpihdítýúré walle ípívyeevéhi. Árónáa ihdyu icyooca dííbyere Píívyéébe méénune wállehdítýuréjuco míámúnaa ípívyeevéne.

13 Aane ¿muhdú ámuha méjtsúcunú diitye walléemú dobéévé pañe íhñíwaúúné wátájcómeítyúmé Píívyéébema íhgyuváne? ¿A tehdujuco teénej? ¿Mityá tsáhaáj? 14 Muuráhjáa ihdyu mepíívyedújuco íjcyane wajpi íhñíwácoma íjcyáiyóne múhdurá núcójpítsóhree. 15 Áánetu ihdyu wállehdítýú uuvéné íhñíwácoma dílle íjcyane íhñíwáú wátájcódú tene néénéllíihye. 16 Aane íñe páneere ámúhake o néene tsaate múhdurá

íjtsúcunúhajchíí óvíi muhdú néé téénetu. Áronáa ehdu muha méúwáábohíjcyá pahúllevaré íjcyáné cahcújtso múáake.

Jetsóope mepajtyeté méénúne májchó múhdurá dáríívemeíñe

17 Áánetu íjcyáné tsane ámuha meméénuhíjcyáné múhdurá ámúhadívú o íjtsúcunúne. ¿Íveekí ámuha medóbéévéne pañe múhdurá médáríívécatsíhijcyá ímiááméré íjcyatúme? 18 Muurá oke úúballémé ámuhává metáhjácatsíhijcyáné medóbéévécoóca. Ímiáánéubá tehdu ámuha méícyahíjcyáhi. 19 Áronáacáubá ¿mityá tsánejcútú tehjújuco teene, téénetu mewáájácu caatyé ímiááné Críjtoke cáhcujtsóne? 20 Muurévá ámuha Ávyéjuubée Jetsóó mewáájyuri mééma méénune meítsáávéne májchó memájchoromé tsá ímí meméénuhíjcyatúne. 21 Ámuhává muurá tsaatétane memájchome ídátsó ájyábari íjcyánáa múhdumé ámuha teene mekéwáñehdúmé ílluréjuco mellíyíícyávehíjcyáne. 22 ¿Aca íveekí ehdu ámuha méméénuhíjcyáhi? ¿A tsá ámúhá jaaháñevuré ámuha memájchóíturóne? Muurá ehdu ámuha meméénúneri tsá maávyejúúllétú Píívyéébeéjté ámuha meíjcyame medóbeevéne. Íllure ámuha ménúcópívétsohíjcyá ídáátsojtéke. ¿A ehdu ámuha meícyahíjcyámeke ó duurúváiyáhi? Tsáhaá.

Jetsóó mewáájyuri méénune meítsáávéne májcho
(Mt 26.26-29; Mc 14.22-25; Rc 22.14-20)

23 Páñetúhjáa Ávyéjuube Jetsóó úwaabóné íñe ámúhake yé úúballéhi. Jóódáhjáa dííbyedívú ékéévetsóipyéjco pááaho íújcyúne téhdújtsoobe Píívyéébeke. 24 Átsihdyúhjáa teehe idyóhdahiróne neebe ímamyémuke: “Íñe tájpi náávé íjcyane memájcho. Ehdu pájyuvaré méméénuhíjcyaco ámuha mepájtyeté o ícúbáhrámeíñe ámuha meítsaavéne.” 25 Átsihdyúhjáa idyé ado íkéévéne neébe: “Íñe tátyujpácýó ícúbáhrámeíñej tééveri Píívyéébema tsíhdyuréjuco ámuha meíjcyáíñe uubálle. Aane ámuha meítsaavéné tehdu méméénuhíjcyaco.” 26 Ahdícyane óvíi ámuha tehdu meméénúneri mébóhówátsohíjcyá díbyée míamúnáa wáájyuri dsíjívéné mújyú tsiíñe díbye tsááíñévújuco.

Jetsóoke meítsáávéne májchori menáhbévájcatsíñe

27 Aane muurá Ávyéjuubée mewáájyuri méénune meítsáávéne májchó tsaate múhdurá nééme meéllétu májchome ímityúné meenúhi. Tehdu méénune tsá ávyejúúllétú díbyée ícúbáhrámeíñe ítyujpácýó wáágoóne. 28 Áánéllii múu tujkénú teene imyéénútúné ihde ímíñeúvú íjtsámeí muhdú íjcyane. 29 Muurá peecúteré teene meméénúhajchíí máhallúvuré

ímytúné mémeenúhi. ³⁰ Ehdu néené níjcaúvú muurá eene ámúhadítú chémeme dúhcúméhjívú néemedítú tsaate dsíjívéhíjcyáhi. ³¹ Áánetu ihdyu ímiááméré ímíñeúvú meíjtsámeíñe teene meméénúhajchíí tsá Píívyéébe íñé hallútú méhdi ícúbáhráityúne. ³² Muurá ihdyu tsáijyu meke íhvétsohíjcyaaabe meícúbáhrámeí téenetu meíllíjkívyéne ímiáámeréjuco meíjcyca cáhcújtsótúmema mewágóóvétuki.

³³ Ehdu teéne, ámuúha táñahbému. Áánéllíi múu téhméjcatsí pámeeréi píhcyáávécoca ámuha ímíñeúvú memájcho teene Ávyéjuubée mewájyuri méénune ámuha meítsáávéne májcho. ³⁴ Áánetu tsaate íájyabáávátéhajchíí óví ihjyávú majchóhi. Tsá ditye teene dómájcoíturó Píívyéébe díityéké téené hallútú ícúbáhrátuki. Áánetu eene tsíñehjí ámuha meméénuhíjcyáné óví ámúhakye o ááhívetéijyu méímíbjchóhi.

12

Píívyéébé Apííchó píááboríyé meméénuhíjcyanéhjí

¹ Ámuúha táñahbému, ó imíllé ámúhakye o úúballéne ímíñeúvú ámuha mewáájácu muhdú Píívyéébé Apííchó meke píáábónej téeveríyé ínehjí meméénune mepíívyeténe.

² Muurá ámuha méwaaajácú dííbyekée ámuha mecáhcújtsótúcooca níjcyotájtekéré medúúrúvahíjcyáné íbóhíma íjcyátúmeke. ³ Aane ámúhakye o néé tsá muurá tsaate Píívyéébé Apííchó túkevétjstori nééíturóne: “Jetsóó nehníjyau.” Áhdure tsá múha Ávyéjúúbedi Jetsóoke díllóíturó Píívyéébé Apííchó díityéké túkevétjstótuca.

⁴ Muurá ihdyu Píívyéébere meke píáábónej téeveri mépiivyété páhduvaré nénehjí meméénune. Áronáa ihdyu Íapííchoj téeveríyé meke píááboobe ténehjí meméénuki. ⁵ Muurá dííbyé wákimyéi páhduvaré nénehjí meméénúróneri tsaapííkyéré méíicuvéhi. ⁶ Muurá dííbyere Píívyéébe tehdu mééma meenu íhñéjté meíjcyámema. ⁷ Aane muurá dííbyé Apííchóré meke píáábóneri mépiivyété tehdu nénehjí meméénune mejtéeveri téhdure tsijtye cahcújtsó múnáake díbye ípíááboki. ⁸ Muurá tsaate téenere píáábónej téeveri piivyété tsijtyeke ityúkëvejtsóne. Áané píááboríyé tsijtye piivyété ímí íúwaabóne. ⁹ Áhdure muurá tsaate téenere píáábónej téeveri ímí Píívyéébeke cáhcujtsóhi. Áané píááboríyé tsijtye piivyété chéméméhjíke íbóhítsóne. ¹⁰ Tsaate piivyété méénúraíturóné imyéénune. Tsijtye piivyété íná pájtyeíñé íhdéjuco iwáájacúné íúúballéne. Tsijtye piivyété iwáájacúné caatyé pañé ímiááné Píívyéébé Apííchó

Íjcyane, caatyé pañé Naavéné apííchóré Íjcyane. Tsiytye piivyété tsiytyé ihjyu illéébótúrójuri íhhyuváne. Tsiytye piivyété tsiytye íhhyuváne illéébóturóné íhñéjuvu ípáptyetsóne. ¹¹ Ehdu muurá Píívyéébé Apííchó píáábónej téeveriyé mépiivyété páhduvaré nénehji meméénune.

Pámeere Crijóéjté tsáápihdyúré Íjcyane

¹² Muurá méjpi pívátsihjívá Íjcyáné dobéévé méjcyá tsáápiye. Ahdu téhdure Crijóéjté mítyame páhduvaré menéérome méjcyá tsáápihdyúre. ¹³⁻¹⁴ Muurá pamévare jodiómuu, gríéégomuu, tsiytyé hójtsí pañe Íjcyamee, tsiytyé hójtsí pañe Íjcyatúmee, éhdume pámeere méjcyá dííbyeéjte. Muuráhjáa Píívyéébé Apííchó mépañevú úcaavémé méjcyá tsané múnaaréjuco. Aame Crijtoma tsáápihdyúré méjcyá Cáání Apííchó mépañe Íjcyáneje téeveri íñe méjpi pívátsihjívá Íjcyaróné dobéévé tsáápiye méjcyadu. ¹⁵ Muurá méjtúha íhhyúvaca tsá nééítyuró méjpiene íjcyatúné hójtsi íjcyatúnéllííhye. ¹⁶ Téhdure ménúúmiho tsá nééítyuró méjpiene íjcyatúné máhállu íjcyatúnéllííhye. Áronáa muurá páneere méjpiene. ¹⁷ Muurá páneere méjpi hálluúré Íjcyaca ¿íñnerí mélléébóiyáhi? Téhdure páneere ménúúhejúrú Íjcyaca ¿íñnerí máarahjúciyá tsíménej cúva? ¹⁸ Ehdúhjáa tene múhdurá nééíyónéllíi ihdyu Píívyéébe méjpi ípívyejtsó muhdú íjtsúcunúdu ténéhjiima. ¹⁹ Muurá tsáneere méjpi Íjcyaca múhduréiyó teéne. ²⁰ Aane muurá pívátsihjívá Íjcyaróné dobéévé tsáápiye.

²¹ Áanéllíi máhálluúúcu íhhyúvaca tsá nééítyuró méhójtsicu íínetú píáábotúne. Áhdure méhniwau tsá nééítyuró méjtúhaacyu íínetú píáábotúne. ²² Muurá méjpiítyu íhtsúuvúdu méjtsúcunúrotsíhjí ímichi éhniíñevu meke píaabóhi. ²³ Áanéllíi tétsihji múhdurá néérotsíhjí tsaímíyé météhmémeí múha meke íajtyúmítuki. ²⁴ Áánetu muurá ímí méjtsúcunúrotsíhjí tsá pahdu mewátájcómeítyúne. Píívyéébé ípívyejtsó méjpiítyu múhdurá néérotsíhjí tsaímíyé metéhmeki. ²⁵ Ehdúhjáa ípívyejtsoobe méjpi patsíhjiívaré ímí meke píáábónetu tsátsii múhdurá méjtsúcunútki. ²⁶ Muurá tsátsiiyé metútáváávérónáa páneeréjuco méjpiíyi avye búuvéne. Áánetu tsátsii metútáváávétúcooca pájpiíye ííne ímíjyaú méllííñemuúcunúmeíhi.

²⁷ Ahdu muurá tsáápiitsa Crijóéjté méjcyame méjcyá tsáápiye Íjcyadu. ²⁸ Áanéllíi dííbyé cahcújtso múnaa méjcyámeke Píívyéébe pícyóó íná mewákímyeííñehjívu. Tsaatéke muurá pícyoobe Jetsocrijtodítýú Íjcyáné uwááboju

úwááboméré ditye ipyéhíjcyaki. Áánetu tsíjtyeke pícyoobe íhdéjucó ìná pájtyeíñé iwáájacúné úúbálléímyeke. Tsíjtyéhjike pícyoobe dííbyé ihjyú uwáábojte ditye íjcyaki. Téhdure tsíjtyeke pícyoobe méénúráítyúronéhjí méénúímyeke, chéméméhjike bóhíítsóímyeke, ídáátsóméhjike píáábóímyeke, túkevítsojte íjcyáímyeke, tsííñé míamúnáá ihjyu illéébótúrójuri íhjyúváiímyeke. Ehdú muurá páhduváré nééné wákimyéhíháñevu pícyoobe Píívyéébe íhñéjté meíjcyámeke. ²⁹ ¿Aca pámeere dííbyeéjté meíjcyame Jetsocríjtodítýú íjcyáné uwááboju úwááboméré mépehíjcyáhi? Áhdure ¿aca pámeere ìná pájtyeíñé mewáájacúné méúúbálléhíjcyáhi? ¿Aca pámeere mee uwáábojte? ¿Aca pámeere méénúráítyúronéhjí méméénuhíjcyáhi? ³⁰ ¿Aca pámeere chéméméhjike mébóhíítsóhíjcyáhi? ¿Aca pámeere méihjyúvahíjcyá tsííñé múnáá ihjyu melléébótúrójuri? ¿Aca pámeere mépiivyété téjúhjiri tsaate íhjyuváné mepájtyetsóne? Tsáhaá. ³¹ Áhdícyane cáhawáá métsúúraméí keená éhniíñevu ímí ámuha meíjtsúcunúneri Píívyéébe ámuhákye íajcuki. Aane ó imíllé ámuhákye o úwaabóné muhdú éhniíñevu ímí meíjcyáiyóne.

13

Mewájyújcatsíñe

¹ Muurá tsííñé míamúnaa, níjkyéji múnaa, íjcyámé íhjyúrí o íhjyúvároobe muucá o wájyútúhajchíí atéréejpiyé o íjcyaaabe pevénéré ó íhjyúvahíjcyá éhne múúne cúúmúbama chehkéú íhjyuvádu. ² Téhdure ìná pájtyeíñé íhdéjucó o wáájacúné o úúbálléhíjcyaaabe páné íhdéene o wáájacúroobe tsíjtyeke o wájyútúhajchíí tsá ímiáábé o íjcyatúne. Áhdure Píívyéébeke ímí o cáhcújtsónéllíi cáméhbaúné tsiéllevu o íínétsóroobe tsíjtyeke o wájyútúhajchíí tsá ímiáábé o íjcyatúne. ³ Áhdure ídáátsóméhjike tátsíeméneri o píáábohíjcyaaabe Críjtodítýú íjcyáné uwááboju o úwáábohíjcyáné hallútú oke ditye cóvájtsóroobe tsíjtyeke o wájyútúhajchíí tsá íínetú oke tene píáábotúne.

⁴ Muurá íhdyu pamévakéré meídaatsólléne mewájyume máaabúcú múhdurá nééronéhji. Aame tsá ííneri menómíutááváítyuróne. Tsá ávyéjuuháñé mellííñéítyuróne. Tsá ‘mityáhmítýá’ menééítyuróne. ⁵ Tsá átéréenéhjí meíhjyúváiítyuróne. Tsá méhllíihyéré tsane meméénúítyuróne. Tsá mecááyóbáiítyuróne. Tsá tsiélleréjucó meíjtsúcunúítyuró tsaate meke ímityúné méénune. ⁶ Áhdure tsaate ímityúné méénúneri tsá meímíjyúúvéítyuróne. Ímiááneriyé

méimíjyúúvéiyáhi. ⁷ Muurá ímiááné pamévake mewájuryume múhdurá tsaate íjcyámeke mépíaabó ditye íimíjpyetéki.

⁸ Ehdu mewájuryúcatsíñé tsá mújyú mééma níjkéváityúne. Áánetu eene ìná pájtyeíñé íhdéjucu mewáájacúné meúúbállehíjcyáné mééma níjkévaáhi. Téhdure dííbyé piááboríyé tsaate tsíjtyé ihjyu illéébótúrójuri íhjúvahíjcyáné níjkévaáhi. Áhdure dííbyé piááboríyé mewáájacuhíjcyáné tsáhájucu íjcyáityúne. ⁹ Muurá Píívyéébé icyánéjcu tsátsíhwuútsaré mewáájacúné meúúbállehíjcyáhi. ¹⁰ Árónáa ihdyu íjcyaiñéi páneere mewáájacúne. Áijyu tsáhájucu tsátsíhjítsaré mewáájacúityúne.

¹¹ Muuráhjáa tsíímene o íjcyácooca ó ihjúvahíjcyá tsíímene íhjuváu. Aabée ihdyúhacáa múhdurá néérone ó itsúcunúhijcyá tehjújucu. Aanée o kéémeebe tsáhájucu tehdu o néjúcootú tsúúca o wájácúúvénellíihye. ¹² Ahdu muurá íñe ícyooca tsátsíhwuútsaré méwaajácú Píívyéébé icyánéjcu éhne múúne míícúmí pañe tsíeméne náávé meítene mewáájacúdu. Árónáa ihdyu íjcyaiñéi éhniíñevu ténejcu mewáájacúne. Muurá íñe ícyooca tsátsíhwuútsaré o wáájacúné téjyju botsíi ó waajácúú ímíñeúvú muhdú Píívyéébe oke wáájacúdu.

¹³ Aane muurá dííbyeke mecáhcújtsóne mewájuryúcatsímyé meítsohíjcyáné tsá mújyú níjkéváityúne. Áánetu ímichi páñétúene teene mewájuryúcatsíñe.

14

Tsíjtyé ihjúúrí tsaate íhjuváné píívyeténe

¹ Ahdícyane múu tsúúrameí pamévamáyé ámuha mewájuryúcatsímyeke Píívyéébé Apííchó túkévajtsómé panévare ámuha meméénúiyóneri. Múu tsúúrameí íhdétújucu díbye ámúhadívú bóhówajtsóné ámuha mewáájacúné meúúbálléiyóneri. ² Muurá tsaate tsíjtyé ihjyu illéébótúrójuri íhjuvámé Píívyéébemáyé íhjúvva téjuri. Aane tsá múha lléébóityuró ìná ditye néene Píívyéébé Apííchóré díityéké túkévajtsóneri ditye íhjúvánéllíihye. ³ Áánetu ihdyu díbye íuwaáboju bóhówajtsóné úúbállehíjcyámé cahcújtsó múnáake tsápíjtsó éhniíñevu ímí dííbyema ditye íjcyaki. ⁴ Muurá tsíjtyé ihjyu illéébótúrójuri tsaate íhjúvámekéré piáabóné Píívyéébeke ditye úráávnyénéjcutu. Áánetu ihdyu díbye íuwaáboju bóhówajtsóné úúbállehíjcyámé éhniíñevu tsíjtyeke piáabóhi.

⁵ Aane ihdyu ímí ó íjtsúcunú tsíjtyé ihjyu ámuha melléébótúrójuri meíhjúvvaíyóne. Árónáa éhniíñevu ó

imíllé ámuha meúúballéné Píívyéébe íuwaáboju ámúhadívú bóhówajtsóne. Teene ihdyu éhnííñevu píaabó cahcújtso múnáake. Áanetu tsíjtyé ihjyúrí ámuha meíhgyúvaróné tsaate diityé ihjyúvú pájtyétsótúhajchíí tsá diityéké tene píáábotúne. ⁶ Ámuúha táñahbému, muurá ámúhakye o ááhíveebe tehdu tsíjtyé ihjyúrí ámúhama o íhgyúváhajchíí tsá ámúhakye tene píáábóityú ámuha melléébótúnéllííhye. Áanetu ihdyu Píívyéébe óhdivu bóhówajtsóné ámuha melléébójuri o úúbálléhajchíí ámúhakye píááboíñe.

⁷ Cáhawáá méijtsúcunuj, muurá míamúnaa íjcyáturóné cúúmúbama chíiyóro ímíñeúvú mellíjchúcooca mélleebó ímíwu tsanéécú íhgyuváne. Áanetu múhdurá mellíjchúhajchíí tsá ímí melléébotúne. ⁸ Áhdure méénujcatsí íjcyácooca ímíñeúvú rojrócó líjchúmeítyúhajchíí tsá múha íjcyátsííívyetúne. ⁹ Ahdu muurá tsaatémá ditye lléébótújuri meíhgyúváhajchíí tsá ditye lléébotúne. Pevénéré meíhgyúvá éhne múu pevetsíima íhgyuvádu. ¹⁰ Muurá ííñújiri míamúnaa páhduvaré íhgyuvámé tsá wáájácúratúné íhgyúvatúne. Muurá ihdyu ditye íhgyuvané waajácúmeíhi. ¹¹ Muurá tsaate óóma tehdu o lléébótújuri íhgyúvaca tsá íñetú oke tene píáábóityuróne. Áamedítyú ó nééiyá tsíjtye múnaaré ditye íjcyane. Áhdure óhdityu nééiyómé tsíjtye múnáajpíyé o íjcyane. ¹² Aane Píívyéébé Apííchó ámúhakye túkévéjtsóneri páhduvaré nénehji ámuha meméénúíyóneri meíjyácunúhijcyámé múu íjyácunú ámúhakye díbye píáábóneri cahcújtso múnáake ámuha metúkévéjtsóíyóneri.

¹³ Áanetu tsíjtyé ihjyúrí íhgyuvané píívyetémé múu Píívyéébeke píaabó táumeí díbye túkévéjtsóneri teene ipájtyétso tsíjtye illééboki. ¹⁴ Muurá tsá oore táíjtsameíyi tsíjtyé ihjyú o lléébótúrójuri Píívyéébema o íhgyúvahíjcyatúne. Dííbyé Apííchóré ihdyu tápañétú íhgyúvahíjcyáhi. Áánéllíi o íjcyároobe tsá o wáájácuhíjcyatú o íhgyuváne. ¹⁵ Aane íñe ¿kééjuri meíhgyúváiyá Píívyéébema? Méíhgyúváiyá tsajúúcuri melléébótúrójurii, melléébójurii, íjcyane. Áhdure dííbyeke medúúruváne mémátsíváiyá tsajúúcuri. ¹⁶ Muurá tsíjtye lléébótújuri dííbyeke medúúruváhajchíí tsá múha meke náhbénúityú illéébótúnéllííhye. ¹⁷ Ímí tehjújúcooro Píívyéébema tééjuri meíhgyúvaróné tsá tsíjtyeke píáábotú dííbyeke ditye úráávyénetu. ¹⁸ Áronáa ihdyu ímí tehjújuco teene melléébótúrójuri dííbyema meíhgyuváne. Muurá ámúhá éhnííñevu ó íhgyúvahíjcyá Píívyéébema oore o íjcyácoóca. Áánéllíi ó téhdujtsó dííbyeke. ¹⁹ Áronáa ihdyu tsame

cahcújtso múnaa mepíhcyáávécocca ó imíllé pámeere lléébójuri báhríñewuúré o ihjyúvaróné diityéké píaabóne. Tsá muurá diityéké tene píáábóityuró cááménécóbaúvú tsíjtyé ihjyúri o ihjyuváné ditye lléébójuríjívári.

²⁰ Ahdícyane, ámuúha táñahbému, tsá múu ímiájíjtó ámuha meúraavyémé tsímédú néetune. Ímíñeúvú múu íjtsámeí kéemejte íjtsámeídyu. Áanetu ihdyu ímityúné icyánéjcutu múu íjcyá diitye tsíime ínná wáájácutúmé íjcyadu. ²¹ Muurá Píívyéébé waajácúháámitu néénee: “Tahñéjté jodíómuma ó ihjyúvaá tsíjtye múnáaj téeveri diityé ihjyúri. Árónáa tsá oke ditye cáhcújtsóityúne. Ehdu íñe o néé Píívyéébe o íjcyáabe.” ²²⁻²³ Aane muurá tsíjtyé ihjyú melléébótúrójuri Píívyéébé Apííchó meke ihjyúvátsóneri cáhcújtsótúmeke meúújetsó íhtsútuube Píívyéébe íjcyane ditye iwáájácuki. Árónáa muurá medóbeevémé téjúhji meíhjuváné illéébóne méhdityu nééiyómé illure meméívaténe. Áanetu ihdyu cahcújtso múnáá wáabyuta méhdivu íuwaáboju bóhówájtsoobe diityéké meúúbálleki. Tsá cáhcújtsótúmé wáabyuta tene íjcyatúne. ²⁴ Árónáa tsáijyu múúne tsááme meúwaabóné illééboki. Aame muurá teene illéébóne waajácúiyá ímiááné ímityúmé íjcyane. ²⁵ Aane múhduúvúrá íjtsúcunúne botsíi Píívyéébe mééma íjcyane iwáájácúne dííbyeke duurúváiyómé imíhmoúbánema.

Muhdú pihcyáávé pañe meíjcyáiyóne

²⁶ Ahdícyane, ámuúha táñahbému, ámuha mepíhcyáávécocca Píívyéébeke ámuha medúúrúvane májtsí méénuhíjcyámee, tsaatédívú díbye íuwaáboju bóhówájtsoné úúbálléhíjcyámee, tsíjtyé ihjyú illéébótúrójuri ihjyúvahíjcyámee, ditye ihjyuváné melléébojívú pátyétsohíjcyámee, éhdume múu ímíñeúvú meenu cahcújtso múnáake tene ípíááboki. ²⁷ Aane tsaate tsíjtyé ihjyú illéébótúrójuri íhjuváné píívyetéhajchíí óví míityétsiye ihjyúváhi. Téhdure ímílléhajchíí tsijpi píivyeté íhjuváne. Árónáa ihdyu tsá múu tsané tujkéveri ihjyúvatúne. Tsáápiitsadí múu ihjyúvá llééboobe ípájtyétsoki. ²⁸ Áanetu díbye íjcyátúhajchíí tsá múu ámuha mepíhcyáávéné pañe tééjuri ihjyúvatúne. Iiye múu íjcyácocca Píívyéébemáyé tééjuri ihjyúváhi. ²⁹ Áhdure díbye íuwaáboju tsaatédívú bóhówájtsoomé múu tsané dobéévé pañe míityétsúba, 3-meváuba, úwaabó tsijtye illéébúcunúki. ³⁰ Árónáa tsáijyu múúne Píívyéébe lléébúcunúmedívú téhdure íuwaáboju bóhówájtsohajchíí óví tujkénú úwaáboobe íhveté diityéréjuco íuwaáboki. ³¹ Ehdu múu Píívyéébe íuwaáboju ámuhadívú bóhówájtsoné tsáápiitsadí

ímíñeúvú úwaabó tsijtye illéébóne dííbyedívú icyátsípááveki. ³² Dííbyé uwááboju múu imyéénune píívyetémé ímíñeúvú meenúhi. ³³ Tsá díbye ímíletú múhdurá dííbyé uwááboju medáriivéne.

Ímílleebe tsaímíyé pámeere metúkévétsójcatsíñe. ³⁴ Aane ihdyu óvíi ámuha mepíhcyáávécooca Píívyéébé taúhbaju néhdu walléémú ímiááméré ijcyáne cúúvéhulléré uwáábó lleebúcunúhi. Tsá ehdu nétsihjívú ditye íhjúváiityuróne. ³⁵ Tsane idíllone ímílléhajchíí óvíi íhjáhañévúré díllómé ájyúmuke. Tsá tene ímityú Píívyéébé píhcyáávé pañe walle íhjúváiyoñe.

³⁶ ¿Mityá tsá ehdu tene néétune? Cáhawáá méijtsúcunuj, tsáhái muurá ámuha pahdu díbye íuwááboju méhdivu bóhówátsohíjcyané mewáájacutúne. ³⁷ Aane cáhawáá óvíi tsaate díbye íuwááboju díityédívú bóhówátsohíjcyámé pañe dííbyé Apííchó íjcyáhajchíí waajácú dííbyé taúhbaju néhdújuco o néhijcyáne. ³⁸ Áánetu tehdújuco néérone ditye múhdurá íjtsúcunúhajchíí muhdú idyé méméénuúhi.

³⁹ Ehdu teéne, ámuúha táñahbémuñ. Ahdícyane óvíi ámuha méúwáábohíjcyá Píívyéébe íuwááboju méhdivu bóhówajtsóne. Tsá múu tsaate tsijtye íhju illéébótúrójuri íhjúvánetu díityéké bóíjcyutúne. ⁴⁰ Ímiááméré múu íjcyáne panévaré ímíñeúvú meenúhi.

15

Críjto dsíjíveebe bóhíne

¹ Ámuúha táñahbémuñ, cáhawáá méitsáávé muhdúhjáa pajtyéteju ámúhake o úwaabóne ámuha mecáhcujtsóne. Aane muurá ímí ámuha méúraavyéhi. ² Aame tsúúca ámuha mépájtyeté ímiááne ámuha mecáhcújtsóhajchííjyu. Áánetu ámuha ímí mecáhcújtsótúhajchíí íllure ámuha mébáñúméíhi.

³ Muuráhjáa Píívyéébé waajácúháámitu tene néhdújuco méimityú iwáágóo Críjto dsíjívénetu íjcyáne uwááboju oke ditye úwaabódújuco ámúhake o úwáábohíjcyáne. ⁴ Muuráhjáa tene néhdújuco dsíjívéébeke ditye cúúuube pápíhchúúj coojívatu bóhíne. ⁵ Aane íñe ó úwáábohíjcyá muhdúhjáa Péedoródívú íbóhówáávéne boone tsijtye ímamyémudívú díbye bóhówaavéne. ⁶ Ááne boonétúhjáa muurá bóhówáávebe íhñéjté 500-mevá ehniíñevu íjcyamedívu. Áamedítyúu tsúúca tsaatétsáhí dsíjívénetu muurá íjcyáméi mítyame. ⁷ Áhduréhjáa muurá bóhówáávebe Jacóóbodívu. Ááne boonétúhjáa bóhówáávebe pámehdívúréjuco.

8 Ááné boonécobaúvutúu téhdure óhdivu dibye bóhówaavéné ó ijtsúcunú éhne múúne walle itsíimáváyotsíhjí pájtyelle tsíimavádu. 9 Áánéllii tsá o ijtsúcunúmeítyuró dííbyedítýú ijcyané uwááboju úwááboméré péhíjcyáméejpi o íjcyane. Muurá ímiááné tsá o íjcyáítyuró ténéjcu uwááboobe cahcújtso múnáakée o ícúbáhrahíjcyánéllíihye. 10 Áronáacáhjáa ihdyu Píívyéébe pámeekéré iwájyudu íjcyabe óhdi ídáátsóvéne oke ímíbajchóhi. Aabe ihdyu óvíi tehjújuco o íjcyane dííbyé icyánéjcu uwááboobe. Áánéllii muurá ímiááné tsijtye uwáábojté ehniíñevu ó méénuhíjcyá tééné wákimyéi. Tsá idyé oóre. Dííbyere ihdyu Píívyéébe méénuhíjcyá tajtyéeveri. 11 Áronáa tsá muhdú tene néétu tsaate ehniíñevu tééné wákimyéi méénune. Aane ihdyu ímí tehjújuco ámúhakye muha meúwáábohíjcyané ámuha mecáhcujsóne.

Dsijívémé bóhííñe

12 Muuráhjáa Críjto dsijíveebe bóhíine muha meúwáábohíjcyané ámuha mecáhcujsóhi. Áronáa jíveeki tsaate ámúhadítýú nehíjcyá dsijívémé bóhíjúcóóityúne? 13 Muuráhjáa ímiááné tehdu tene néeca Críjto dsijíveebe tsáhájucó bóhíítyuróne. 14-15 Aaca muurá ténéjcu uwáábojte muha méíjcyáiyá állíu múnaa dibyéé bóhíítúnéré muha meúúbállehíjcyánéllíihye. Aaca téhdure tééné uwááboju mecáhcujsóné tsá ínetu meke píáábóityuróne. 16 Muuráhjáa tehdu tene néeca Críjtoke ditye cúúuube tsá bóhíjúcóóityuróne. 17 Aacáa muurá íjcyáiyóné máhallúrí méímítyuháñe. 18 Aamée dííbyeke ímí mecáhcujsorómé medsíjívémé ávyétá wágoóóveréjuco meméénúiyóne. 19 Muurá dííbyeke mecáhcujsóné apááñéré ííñújí hallúrí meíjcyánetu meke píááboca tsíjtyéhjí ehniíñevu ávyétá idáátsó méíjcyáiyáhi.

20 Áronáacáa ímiááné Críjto idsíjívétsihdyu bohíí medsíjívémé mebóhííñé mééma déjúcóónuube. 21-22 Muuráhjáa tsáápiie Adáa ímityúné méénúné déjúcotu medsíjívéhíjcyáhi. Ahdúu íivane tsáápiie Críjto ímiáábé íjcyabe méénúnej téeveri medsíjívémé mebóhííhi. 23 Áronáa tsá ihdícyáijyu mebóhíítyúne. Dibyéi tsííñe tsáácooca mebóhíí dííbyeéjté meíjcyame. 24-25 Áijyu páme avyéjuubéré íjcyáa dííbyeke múnáátsohíjcyámeke ityáhjáné hajchóta. Ááné boone páneere Cáani Píívyéébé hójtsí pañévú íhvéjtsóiiibye dííbyeréjuco páne avyéjuube íjcyaki. Téijyu páneere níjkévaáhi. 26 Dsijívé meke múnáátsohíjcyané tsáhájucó íjcyáityúne. 27 Muuráhjáa dííbyere Píívyéébe pícyóó Críjtoke páne avyéjuubéré dibye íjcyaki.

Ehdu muurá nééne dííbyé waajácúháámitu. Tsá tene néétu Cááni dííbyé túkevéjtsójú pañe íjcyane. ²⁸ Muurá ícyooca páneere Críjtó túkevéjtsójú pañe íjcyároobe téjyju íjcyáá Cááni Píívyéébé túkevéjtsójú pañéréjuco. Muurá Píívyéébe ávyeta páné avyéjuubéré ímichi dííbye tájpi páneere íjcyáábe. Áánéllii téjyju páneere dííbyé túkevéjtsójú pañéréjuco íjcyáiñe.

²⁹ Áánetu íjcyané tsane. Ehdu idyé medsíjívémé mebóhíjúcúóóityúné néhijcyámé ¿íveekí tsójtsómeíhijcyá imúnaa dsíjívémé mémeri ‘ditye ipájtyeteki’ néémere muhdú idyé medsíjívémé mebóhíjúcúóóityúnáa íínetú diityéké tene ipíááboki? ³⁰ Aane idyé ehdu tétsíhíjí daíhañéréjuco medsíjívéíñáa ¿íñe muha úwáábomé mépehíjcyá tsáijyju tsaate múúhake téené hallútú dsíjívétsóhajchíí muha mepájtyetékíjívári? ³¹⁻³² Áánélliihyéacáa bañúháñé téené hallútú Éépetsó cóomi múnaa ápíchó éhne múúne meke dóóné iyámédú néémema ó táhjácatsíhijcyáhi. Aanéjívá, ané metsu ímiááné tehdu tene néhajchíí meíjcyané hajchótá mewáñehjíváténé pañe panévare meóóvehíjcyá tétsíhíjí daíhañéréjuco medsíjívéíñéllíhye. Áronáa muurá ímiááné medsíjívémé mebóhííne o úwáábohíjcyané hallútú oke ditye dsíjívétsóllehíjcyároobe ó ícyahíjcyáhi. Ároneri íllure ó ímíjyúúvehíjcyá eene ámuha Jetsocríjtoke meúráávyéneri o ímíjyúdu.

³³ Ahdícyane máállítsámeídí múhdurá ítsámeíhíjcyámedívu. Ámúhake mújtátsodímýé ímí ámuha meíjcyáíyómeke. Muurá tsaate néehíí: “Áteréejtédívú menáhbevámé íllure meke mújtatsóhi.” ³⁴ Ahdu ámuha meíjcyáíyónéllii ímíñeúvú méuráávyé ímiáájú. Óvíjyacóóné ímítýunéjcu. Muurá íjcyáméubá tsaate ámúhadítýú Píívyéébeke wáájácúúme. Ehdu ámúhake o néé núcójpítsóróné pañe ámuha téénetu mewájácúúveki.

Muhdú dsíjívémé bóhííñe

³⁵ Áronáacáubá tsaate ámúhadítýú neehí: ¿Aca íhya muhdííváj píhjmá medsíjívétsihdyu mébóhííhi? ³⁶ ¿Aca muhdú ámuha méjítsúcunúhi? Íllu muurá teéne: Muurá tsíeméné pañévau mebájtsou tsíhdyuréjuco icyápáyóóvétsihdyu ííñeu botsíi páneevé úmehéréjuco. ³⁷ Tsá muurá apáhajchíí teeu mebájtsónemáyé pahéjuco íjcyáítyuróne. Tsáijyju muurá tríígo pañéváuma tsíñéhíjí pañévahúúné mebájtsócooca tsáhái téuhjitu ipáhé bóhówáávetúne. ³⁸ Píívyéébere íhdyu ímíllédú píívyetsóné tsáímíyé keemévé íínehé neeváúhjáa íjcyahéjuco.

39 Tsá muurá panévaré tsahdúré néétune. Muurá úmehééné tsíhdyure. Áánetu mee míamúnaa tsíhdyure. Áhdure iyámé tsá tsahdúré néétune. Muurá baari úlléné iyámé tsíhdyure. Wahpéjté tsíhdyure. Amómé tsíhdyure. 40 Téhdure caame íévéhóowari íjcyanéjhí, ííñújiri íjcyanéjhí, tsíhdyure. 41 Muurá cóójíejpi núhba ájchú péjcoéjpiima míicuru ájchúné tsíhdyure. Áhdure míicúruj péété tsá tsahdúré néétune.

42-43 Ahdu muurá idyé tsíhdyuréjucu meíjcyane medsíjívétsíhdyu mebohíime. Muurá medsíjívémeke ditye cúúume mechájááveromé tsiíne mebohíicooca tsíhdyuréjucu néjpiima meíjcyame tsáhájucu mújyú muhdú meíjcyájúcoóityúne. Muurá íne ícyooca meíjcyáne j pi átéreenére. 44 Aane muurá ííñújiri meíjcyáne j piima meíjcyame téhdure méjcyaa tsíhdyuréjucu néene j pi mújyú medsíjívéjúcoóityúné j piima.

45 Muurá Píívyéébe waajácúháámitu nééneé: “Tujkénúejpi Adáake Píívyéébe ípívyétsóóbé pañévú picyóó míamúnaa díbye íjcyáiíne bóhi.” Áábé boonétúu Críjto bóhówááveebe ihdyu meke ajcú mújyú muhdú meíjcyájúcoóityúne bóhívu. 46 Áronáa tujkénúí méjcyá íne ícyooca meíjcyáne j piima. Ááné boonétú botsíí méjcyaa tsíhdyuréjucu néjpi mújyú medsíjívéjúcoóityúné j piima. 47-48 Muuráhjáa tujkénú Píívyéébe meenú ííñúbatu Adáake ííñújiejpi íjcyáábeke. Áánéllíí tééj í hallúrí meíjcyame méjpiíháñema mee díbyéé ípívyéjtsóobédújucu. Áánetúhjáa ihdyu Ávyéjuube Críjto tsáá níjkyéjtu. Áánéllíí dílbyema meíjcyácooca tsíhdyuréjucu meíjcyáiíne díbye íjcyadújucu.

49 Muuráhjáa Píívyéébe ííñúbatu méénuube íjpiíma íjcyadújucu mee méjpiímaá. Áhdure idyé níjkyéjiri íjcyaaabe Críjtoduréjucu meíjcyáiíne dílbyema meíjcyácooca.

50 Ámuúha táñahbému j, muurá íne ícyooca meíjcyáne j piíháñema tsá meíjcyáityú Píívyéébe avyéjuri. Muurá íne dsíjívéíne j piíháñé tsá múhdutú dsíjívétúné íjcyáityuróne. 51 Cáhawáá ámúhakye o úúballe múha mewáájacutúne. Tsá muurá pámeere míamúnaa dsíjívéityúne. Muurá dsíjívétúmé j piíháñé cápáyóóveé tsíhdyuréjucu néené j piíháñevu. 52 Muurá ávyeta íicúíwuúré tsáneere metámihjácóné hallúrí méjpiíháñe cápáyóóveé páneere tsíhdyuréjucu íimíbáávye nihñéré rojrócó líjchúmeícyooca. Tene muurá íhjúvácóoca cahcújtso múnaápe dsíjívéhíjcyámé tsiíne bóhíime tsáhájucu dsíjívéityúne. Ááné tujkéveri téjyú íjcyame dsíjívétúmé j piíháñé tsíhdyuréjucu

cápáyóóveíñe. ⁵³ Muurá ñne icyooca medsjívehíjcyanéj piiháñe téijyu cápáyóóveé dsíjívéítyúnéj piiháñevúréjuco. Áijyu ihdyu botsíi méíjcyaa Píívyéébé avyéjuri. ⁵⁴⁻⁵⁵ Ehdu muurá ñne medsjívehíjcyanéj piiháñe tsíhdyuréjuco cápáyóóveíñe Píívyéébé waajácuháámitu illu tene nehjújuco: “¿Aanéhaca kiávújuco teene dsíjívé meke wáágóóiyóne? Tsúúca táhjátsámeíñe tsáhájjuco íjcyatúne.” Ehdu Píívyéébé waajácuháámitu néeneé. ⁵⁶ Muurá ímityúmé meíjcyanéj déjúcotu médsíjívehíjcyáhi. Aanée méhdivu Píívyéébé taúhbaju bohówajtsó ímityúmé meíjcyane. ⁵⁷ Áronáacáa ihdyu tehjújuco Píívyéébe méhdi ídáátsóvéne Máavyéjuube Jetsocríjtoj tééveri ímityúné méema táhjane mewágóóóvétuki.

⁵⁸ Ahdícyane, ámuúha táñahbému, méíhvéjtsodí Píívyéébé icyanéjcu ámuha meúraavyéne. Óóchévetúmeré méméénuhíjcyá Máavyéjuube Jetsocríjto wákimyéi. Muurá méwaajácú dííbyé wákimyéi meméénume mebáñumeítyúne.

16

Cahcújtso múnáa wáabyuta dsíidsi píhcyúmeíñe

¹ Áánetu dsíidsike cahcújtso múnáallii ámuha mepíhcyuhíjcyané múu ímíñeúvú meenú ñneé Garáátsiá íñúñjri íjcyané cahcújtso múnáake o nehduú. ² Ténevá tsemáánádú múu wáyeéévejcóójí idyóbéévécococa ámúhá wákimyéi hallúvú ámuha meújcúnetu tsánéhwu dówacárohíjcyá ámúhadívú o úújetécococa botsíi ámuha mepíhcyútuki. ³ Aane o úújetécococa tsaatéké ámuha metújkevééllémeke méwáalloó Jerotsaréeri íjcyané cahcújtso múnáa éllevu ámuha mewállóóné waajácúhaamínema ditye teene itsájtyeki. ⁴ Áámema téhdure muhdú o nehajchíí o peéhi.

Muhdú ipyééíñe Páávoró íjtsámeíñe

⁵ Áronáa ihdyu tujkénúí ó peé Matsedóóniá íñúñjvu. Átsihdyu botsíi ámúhake ó aahíveteéhi. ⁶ Aabe tsáijyu múúne ámúhama úúníjyá hajchótá ó íjcyá tsúcájahreé. Átsihdyu óví kiávú o péébeke ámuha oke mépíaabóhi. ⁷ Tsá o ímíllétú ámúhake ícúiyé o ááhíveíñúne. Ó ímíllé tsuucájááneúvúí ámúhama o íjcyane Píívyéébe ímílléhajchííjyu. ⁸⁻⁹ Aabe íchihvúré Éépetsóvú Pejtecojtéé wañéhjí ó pájtyeé téené pañe íchíi múnáake o úwááboki. Tsáijyu múúne tsaate díityédítú o úwaabóné cáhcujtsó tsijtye oke téené hallútú tsaríllérónáacáa.

¹⁰ Áánetu Timotéó ñne o íjcyadu Píívyéébé wákimyéi méénuhíjcyaaabe ámúhadívú úújetéhajchíí ímíñeúvú

méwaatsúcúpéjtsoco dibye ímí iįtsúcunúki. ¹¹ Áábeke ihdyu métsiiménéellediñe. Ímiñeúvú díbyeke mepiááboco elle iúlléjene oke dibye iúújévaki. Muurá díbyeke ó ítsohíjcyá tsijtye ménahbémuma oke ditye iúújévaki.

¹² Téhdurée ménahbe Apóóroke ó neerá dibye ámúhake iááhíveté tsijtye menáhbémuma. Áronáa tsá dibye péétune. Óví mújyú ímíllécooca ámúhake aahívetéébe.

Páávoró pítyajcöne

¹³ Ahdícyane ímiñeúvú Píívyéébeke méuráávyé tenejcútú ámuha íhtsutúmé meijcyame ímityunévú metáhjátsámeityuki. ¹⁴ Múu iiná imyéénune ímiñeúvú meenú pamévakeré iwájyúnema.

¹⁵ Ámuúha táñahbémuj, muurá ámuha méwaajácú Ejtéépanáké éhnée Acááyá iññúji múnáadityú ihyájkímuma tujkénú Píívyéébé icyánejcúvú pájtyéébeke. Aabe muurá diitye ihyájkímuma ímí piáábohíjcyá téhulle íjcyame ménahbémuke. ¹⁶ Áámeke múu avyéjuulléhi. Áhdure tsijtye Píívyéébé wákimyéí méénuhíjcyámeke múu avyéjuulléhi.

¹⁷ Muuráhjáa diibye Ejtéépanaa, Potonáátoo, Acáicoo, éhdume tsaímíyé oke piáabó ílle ámuha meijcyaca oke mepiáábóiyónetu. ¹⁸ Aame oke tsápítsohíjcyá ámúhakeé itsápijtsódu. Aane ímí ó iįtsúcunú tehjújuco. Tehdu néemeke múu avyéjuulléhi.

¹⁹ Áhdure ámúhake ó úúballé Áátsiá iññújiri íjcyané cahcújtso múnaa ámúhake dúúruváne. Téhdure Akííramútsí Píitsiírama ámúhake duurúváhi. Áhdure diityétsi jávú píhcyáávehíjcyámé ámúhake duurúváhi. ²⁰ Pámeere íchíi múnaa ménahbémú ámúhake duurúváhi. Téhdure tsamééré méduurúvajcátsi.

²¹ Aane íñe ámúhake o pítyajcóné páñetu oo Páávoró ó caatúnúhi.

²² Aabe o néé Ávyéjuube Jetsocriįtoke wájyútúmé hallúri tsúuca ímityúné íjcyane. Aabe ihdyu óvi tsájucóó Máavyéjuúbe.

²³⁻²⁴ Muurá mítyane ámúhake ó wajyú dílbyeéjté ámuha meijcyámeke. Ahdícyane ihdyu óví dílbyeréjuco ámúhake piáabóne. Áyu tehjújuco.

2 CORÍÍTIO

Hállúvúeháámí Coríítori íjcyáme éllevu Páávoró cáátúnuháámí

Duurúvaju

¹ Oo Páávoró o íjcyáábekée oke Píívyéébe picyóó Jetsocríjtodítýú íjcyáné uwááboju úwááboobéré o péhíjcyaki. Aane íñe ícyooca muhtsi íhyaami mécaatúnú ménahbe Timotéoma elle Coríítori ámuha meíjcyáné cahcújtso múnáa éllevu. Téhdure pámeere Acááyá íñújiri íjcyáné cahcújtso múnáa wáabyuta téhaámi. ² Ahdícyane óvíi Píívyéébe Ílí Jetsocríjtoma ámúhake píaabó íbúwajíí ámuha meíjcyaki.

Páávoró ícúbáhrámeíñe

³ Áánéllii metsu Máavyéjuube Jetsocríjtó Caani Píívyéébeke medúúrúvaki. Muurá meke ídaatsólléne íjcyabe pájyuvaré meke bóhíitsohíjcyáhi. ⁴ Muurá meícúbáhrámeíñetu meke íbóhíjtsóne píáábohíjcyabe téhdure tsíjtyeke mepíáábo muhdú meke dibye píaabódu. ⁵ Ehdú Crijóéjté meíjcyame dibyéé ícúbáhrámeíhijcyádújuco meícúbáhrámeíhijcyáne. Áámeke dílbyej téeveri Píívyéébe meke ímíjyuuvu ácu híjcyáhi. ⁶ Muurá muhtsi meícúbáhrámeíyómútsikye ímíjyuuvu ácu híjcyabe téhdure ámúhake muhtsi meúwáábóneri mebóhíjtsómé tehdíívané ícúbáhrameí ámuha maáábúcúne mepájtyeteki. ⁷ Muurá muhtsi méwaajácú ámuha ímí Píívyéébeke meúraávyehíjcyáné panévaré ámúhake pájtyeróné pañe. Muhtsi meícúbáhrámeídyú ámuha meícúbáhrámeíñéllii téhdure ámúhake bóhíitsohíjcyabe múhtsikye íbóhíitsohíjcyádu.

⁸ Ámuúha táñahbému, ó imíllé ámúhake o úúballéné muhtsií Áátsiá íñújiri meícúbáhrámeíñe. Ávyetáa muhtsi meícúbáhrameí múha áábúcútyuróne. Tsáhájucóo muhtsi meíjtsúcunútú mepájtyetéíñe. ⁹ Ídátsohrée muhtsi éhne múúne ditye dsíjívétsoímyé íjcyadu. Ehdúu múhtsima pájtyéné Píívyéébedívú muhtsi mecátsípááve panévatúré íhtsútuube íjcyabe dsíjívérómeke bóhíitsoóbedívú. ¹⁰ Aabée ihdyu múhtsikye pájtyetétso téijyu muhtsi medsíjívéíyónetu. Áánéllii dílbyedívú muhtsi mecátsípáávehíjcyá éhniíñevu íjcyarónéhjitu dibye múhtsikye ípájtyetétso. ¹¹ Aane óvíi ámuha píaabó métáúmei dibye éhniíñevu múhtsikye píaabóné tsíjtye íájtyúmíne dílbyeke ityéhdújtsoki.

Corínto cóomivúí Páávoró péétune

¹² Muurá muhtsi méwaajácú ímí tehjújuco muhtsi meíjcyane míamúnááj pñine ímichi ámúhama. Píívyéébere múhtsikye píáábóneri ímí muhtsi méícyahíjcyáhi. Tsá múhtsiye tehdu meíjcyatúne. Ááneri mítyane muhtsi méimíjyúúhií. ¹³ Aane íñe ámúhakye muhtsi mecáátúnuhíjcyáné tsá túhú íhjúvatúne. Cáhawáá óvii ámuha méwaajácú téhaamíjí meéévéne. ¹⁴ Muurá ámuha méwaajácú Máavyéjuube Jetsocríjtó tsáácocoo ámuha múhtsidi meimíjyúúveíñé tenejcvúu ámúhakye muhtsi mewáajácútsónéllíihye. Áhdure ámuha méwaajácú ámúhadi muhtsi meimíjyúúveíñé múhtsí uwáábóo ámuha melléébónéllíihye.

¹⁵⁻¹⁶ Aanée ámúhadívú ímí o íjtsúcunúnélli tujkénú ó imíllerá Matsedóóniá iññjúvu o péébe ámúhakye o ááhíveíñúne. Aabée téhullétú o óómiibye ó imíllerá tsiíñe ámúhadítú o pájtyene Jodéa iññjúvu o péébeke ámuha oke mepíááboki. Áronáacáa tsá tehdu tene néétune. ¹⁷ ¿A téénetúu ámuha méíjtsúcunú pánehjídú o pítyácámeíhíjcyáne? ¿A ámuha méíjtsúcunú cahcújtso múnaa íjcyatúmé pánehjídú imyéénúityúné íhjúvahíjcyádú o íhjúvahíjcyáne? ¹⁸ Tsáhaá, muurá Píívyéébe múhtsikye waajácú tehdu muhtsi menéétune. Áánélli muurá muhtsi menéhdjúco meméénune. ¹⁹ Muurá Críjto Píívyéébe Hajchi íjcyabe tsá mújyú íjtsaméí cápáyóóvéityuróne. Muurá muhdú íñéhdjúco díbye méénune. Áábedítú íjcyáne uwááboju íñe muha méúwáábohíjcyá oo Páávoroo, Tsibáánoo, Timotéoo, éhdume. ²⁰ Áábej tééveri muurá páneere Píívyéébe mééma meenú muhdúhjáa íñéhdjúco. Áánélli dííbyeke medúúrúvane météhdútsohíjcyáhi. ²¹ Téhdure dííbyere Críjtoj tééveri díbye meke ímíbajchómé méíjcyá dííbyejté íhtsutúme. ²² Aabe meke ítsíímedi idíllómé pañévú Ípííchó pícyóóneri ímiááné méwaajácú meke íñéhíjcyanévú díbye ájcuíñe.

²³ Aabe waajácú íñéllíihyéikyé elle Coríntori ámuha meíjcyámeke o ááhívetétúne. Ímiáánée ó imíllerá ámúhakye o ááhíveténe. Áronáacáa tsáhái o péétu ámúhakye uhbádúré o túkévéjtsotéíyónéllíihye. Áánéllíihyéé tsáhái ámúhakye o ááhívetétú ámúhakye o kímóvéjtsóíyónéllíihye. ²⁴ Áronáa tsá ámúhakye o táúhbáítyuró íñe mecáhcújtsónejcvú. Muurá tsúúca ámuha tenejcu méwaajácújucóóhií.

2

¹ Apáañéré ó imíllé ámúhakye o tsápíjtsóneri o píaabóné ámuha meimíjyúúki. ² Muuráhjáa díityédjúco ámúhadi o

ímíjyúúvéiyómeke o kímóvéjtsoca ¿múhdi ó ímíjyúúvéiyáhi?
 3 Áánéllihyée muurá ámuha éllevu ihde o cáátúnúháámí pañe
 ámúhake o úwaabó ámuha meímíbaávye ellévú o péecooca oke
 ámuha meímíjyúúvétsóiyótsihvu íllure oke mekímóvéjtsótuki.
 Muurá ó waajácú oke ámuha meímíjyúúvétsoca tsaméhjjuco
 meímíjyúúvéiyóne. 4 Muuráhjáa tujkénú ámuha éllevu o
 wáloháámí ó caatúnú múhdurá ámuha meícyahíjcyané kímóhcó
 oke pájtyéneri táábere. Árónáacáa tsá ámúhake o kímóvéjtsó
 o cáátúnutúne. Mítýanéé ámúhake o wájýúnéllii ámúhake o
 caatúnú ámuha meímíbaávyeiki.

Ímityúné méénúmedi meídáátsovéne

5 Áánetu eene ímityúné imyéénúneri oke kímóvéjtsóobéubá
 awáá éhniíñevu ámúhake kímóvejtsóhi. ¿Mítýá tsá ámúhake
 dibye kímóvéjtsótúnej? 6 Áábeke téhdunéjuco ámuha tééne
 hallútú meúwaabóne. 7 Ílluréjuco dííbyedi meídáátsovéne
 máábajjívé teene. Ááne mecánaajanú dibye íjtsaméí
 icyátóroóvéne ímíbaávye ávyetá tútavááveréjuco Píívyéébedítýú
 dibye imyéénútuki. 8 Áánéllii ámúhake o néé ámuha tsiíñe ímí
 dííbyema menáhbévaki. 9 Ehdúu ámuha mejcyane o wáájácúne
 éijyu tééne uwáábó o cáátúnúháámí ámuha éllevu ó wallóó
 ámúhake o nééne ámuha mecáhcújtsóhajchíí o wáájácuki.
 10 Muurá ímityúné méénúmedi ámuha meídáátsovéne teene
 maábajjívéné ímí ó íjtsúcunúhi. Áánéllii téhdure táicyánéjcutu
 ámuha meídáátsovémedi ó ídáátsovéhíjcyá Críjto mémeri.
 11 Ehdú mépiáábójcatsí Naavéné meke imújtátsótuki. Muurá
 tujkévebe meke imújtátsoki.

Tóroóá cóómíyí íjcyaae Páávoró múhdurá íjtsámeíñe

12 Tóroóavúu muurá o úújetéébé tétsii múnáake Críjtodítýú
 íjcyané uwááboju o úwááboca mítýame cáhcújtsóiyá Píívyéébe
 píááboríye. 13 Árónáacáa técoomíyí ménahbe Tííto íjcyatúné
 múhduúvúrá o íjtsúcunúnéllii o péé díityédítýú Matsedóóniá
 ííñjívuvu dííbye néhcovu.

Críjtoma íhtsutúme mejcyane

14 Árónáa ihdyu Píívyéébeke ó téhdútsohíjcyá Críjtoj tééveri
 panévare metáhjahíjcyané hallúvu. Muurá mejtééveri
 íuwaáboju pahúllevávú tsújaúcu híjcyaae éhne múúne
 pácúúcu cúvá pahúllevávú tsújaavédu. 15 Ahdu Críjtoj
 tééveri meímíbaávýemeke Píívyéébe ímí íjtsúcunúme dííbye
 uwááboju métsújaúcu híjcyá pámehdívúré pájtyetéimyema
 wágóóovéímyedívu. 16 Ááne uwááboju muurá wágóóovéímyé

ijtsúcunú éhne múúne meke dsíjívetsóiyóné meijtsúcunúdu. Áánetu pájtyetéímyedívú ííné imíjyaú teene bohíívú diityéké ájcune. Aanéhaca íñe ¿caatyé úwáábóiyá téené uwááboju? 17 Muurá tsá teene muha meúwáábohíjcyatú tsaate méenuhíjcyádú muha medsíídsívakiye. Áhdure tsá tsíhdyuhjíre muha meúwáábohíjcyatúne. Muurá tene néhdújuco muha meúwáábohíjcyáné Píívyéébé múúhakye níwáávéné wákimyéí Jetsocríjtó múúhakye píáábónej téeveri dííbyeke muha meíícuvénéjuco.

3

Béhné píhtyájcoju

1 ¿Aanéubá ámuha méijtsúcunú íllure muhtsi memítýájkímyeí ehdu ámúhakye menéhíjcyáne? ¿Áhduréubá ámuha méijtsúcunú tsaate méenuhíjcyádú uwáábojtétsí muhtsi meíjcyáné waajácúháámívu ámúhakye muhtsi meúújétsóíñe? ¿Panéubá ámuha méijtsúcunú téeméháámí ámúhakye muhtsi metáúmeííñe? 2 Áánerá ihdyu ámuháyé teene waajácúháámí tujkévéejte múhtsi uwááboríi tsíhdyuréjuco ámuha mecápáyoovéme. Áámeke ámúhakye pámeere ííténe waajácú ímiááné tehdújuco ámúhakye muhtsi meúwaabóne. 3 Aame ámuha Críjtóo múúhaj téeveri cáátúnúné waajácúhaamídu. Árónáa ihdyu tsá ámuha mecáátúvatú caatúnújpácýori. Áhdure tsá ámuha mecáátúvatú éhnéhjáa néwáyuwáácutu cáátúvanédu. Muurá ihdyu íhtsútuube Píívyéébé Apííchóré ámúhá pañévú úcaavéné ámúhakye ímíjpyetétsómeke tsíjtye ííténetu waajácú dííbyééjté ámuha meíjcyane, waajácuháámí cáátuvané íéévéne iwáájácúiyódu.

4 Ehdu íñe ámúhakye o néene ímiááné tsá álliu íjcyatúne. Muurá Píívyéébere Críjtoj téeveri múhtsikye píáábohíjcyánéllii ó waajácú ímiááné tehdújuco o néhíjcyáne. 5 Tsá múhtsi waajácúríyé muhtsi meúwáábohíjcyatúne. Píívyéébere ihdyu múhtsikye tükévéjtsóneri muhtsi meúwáábohíjcyáhi. 6 Áhdure dííbyere múhtsikye píáábohíjcyá íñe muhdú meíjcyaiñé béhné pítyájcoju muhtsi tsíjtyeke meúwááboki. Muurá dííbyé Apííchó mépañe íjcyáneje téeveriyé mepájtyetéhi. Tsá íhdééné taúhbaju meúraávyéneri mepájtyetétúne. Muurá teene meúraávyerómé íllure méwágóóóvíyáhi. Áánetu ihdyu Píívyéébé Apííchó meke ajcú medsíjívéjúcúóítyúne bóhíívu.

7 Muuráhjáa teene tujkénú Píívyéébe pícyóóné taúhbaju meke pájtyetétsóítyuróné néwáyuwáácutu cáátuvané tamúnaa

ijraéemudívú wajtsí dííbyé íhtsútuma Moitséeúvuj tééveri. Áané ámítsaráhcóhjáa dííbyeúvú húmiri íjcyánellii tsá imúnaa íítehíjcyatú dííbyeke. Aanéikyéhjáa chooco dííbyedyú áábanúhi. ⁸⁻⁹ Ehdúhjáa muurá meke pájtyetétsoítyúróné taúhbaju tujkénú Píívyéébe pícyoone ííne imíjyaú bóhówaavéhi. Aanéjii mityáubá awáá mepájtyetéííne uwááboju dííbyé Apíícho mépañétú bóhówajtsoíñej. Áané pityájcoju ííne ícyooca mééma díbye méénune muurá meke imíjpyetétsohi. ¹⁰⁻¹¹ Áánevu tujkénú díbye méénúné taúhbaju ímí néerone tsá úújetétúne. Áánetu ííne ícyooca mepájtyetéííne pityájcojú díbye méénune awáá éhníínevu meke píaabóné tsá múijyú níjkéváityúne.

¹² Aane muha mewáájácúnellii méúwáábohíjcyá ííneri núhnévetúme. ¹³ Tsá muha meméénuhíjcyatú éhnéhjáa Moitséeúvú ditye íájtyúmitu Píívyéébe ámítsaráhcó íhyúmiri íjcyane áábanútúné hajchótá wájamubávú wátácámeíhijcyádu. ¹⁴ Téijyúhjáa íjcyané míamúnaa tsá wáájácúpityúne. Áhdure ícyooca íjcyané míamúnaa teene íhdéené pityájcoju éévjúcooromé tsá wáájácútúne. Aame íjcyá éhne múúne tsane tsíeménevu maávohjácóné íjcyadu wáájácúmeítyúme. Muurá ihdyu apááñéré Críjtóo mééma méénune mecáhcújtsóneri méwaajácúiyáhi. ¹⁵ Aane ícyoocápí tsaate téenere Moitséeúvú cáátúnuhíjcyanehjire icyáhcújtsóne itsúcunúhijcyá ipájtyetéííne. Tsá ditye wáájácúpityú Píívyéébeé muhdú mepájtyetéííne Jetsóoj tééveri méénune. ¹⁶⁻¹⁷ Árome muurá dííbyé icyánejcúvuréjuco pájtyémeke píááboobe Íapííchoj tééveri ditye iwáájácu muhdú ipájtyetéííne. ¹⁸ Muurá Píívyéébeéjté meíjcyame tsúuca dííbyé icyánejcú méwaajácúhi. Aame míicumidú menéemedítyú dííbye ímí bóhówaúcunúhijcyámé icyóhodu méíjcyaa Críjtodu Íapííchoj tééveri meke díbye ímíjpyetétsoíme.

4

¹ Aane téenetu íjcyané uwááboju ímíáájú ííne muhtsi méúwáábohíjcyáhi. Áánetu tsá muhtsi meóóchévéítyuró mekéé íídaatsólléne Píívyéébe múhtsikye pícyóóné wákimyéityu. ² Áánellii muurá páneere núcójpítsó nénehji muhtsi meíhvéjtsóne dííbyé uwááboju méúwáábohíjcyá muhdú tene néhdújuco. Tsá muhtsi tsíjijtóriyé meúwáábotúne. Aane Píívyéébe waajácú muhtsi maállityúne. Aane téhdure míamúnaa waajácúiyáhi. ³ Aane ííne meke pájtyetétsoííne muhtsi meúwáábohíjcyané tsá bóhówáávetú wágóóóvéímyedívu. ⁴ Íjij caani Naavéné diityéké

túhútsohíjcyá ditye icyáhcújtsótu Píívyéébere íjcyaa
 Críjtodítýú íjcyané uwááboju. ⁵ Muurá tsá múhtsidítýú muhtsi
 meúwáábohíjcyatúne. Muhtsi meúwáábohíjcyá Jetsocríjtó
 Máavyéjuube íjcyáábedítýu. Áábeke muhtsi mewájyúnéllii
 méijcyá ámúhá ìcúve múnáajtétsi. ⁶ Muuráhjáa Píívyéébe
 néhdújuco peete íjcyane. Áábere muurá íñe ícyooca mépañévu
 téenedu néene íuwááboju picyóó téenej téeveri dííbyé
 ámítsaráhcó Jetsocríjtodítýú bóhówaúcunúné mewáájácuki.

Mecáhcujtsóné meke túkévejtsóhi

⁷ Aane muurá Píívyéébé ámítsaráhcó núpájkíhllódu
 menéérómé pañe tsúúca íjcyánetu ámuha méwaajácú dííbyé
 íhnáhooriyé muhtsi meúwáábohíjcyáne. Tsá múhtsí íhnáhoori
 muhtsi meúwáábohíjcyatúne. ⁸ Muurá múhtsikye tsíñehji
 páhduvaré dáríívéronévú tsá muhtsi metáhjátsámeítýu.
 Tsáijyu múhtsikye íhnáhó tene íjtsámeíchórónáa tsá muhtsi
 íínerí maáábímyeíhíjcyatúne. ⁹ Tsáijyu muurá múhtsikye
 ditye méénúrónáa tsá muhtsi meíhvétsohíjcyatú téené
 uwááboju. Ehdu múhtsidi ditye ícúbáhráromúhtsikye Píívyéébe
 píáábohíjcyáhi. ¹⁰⁻¹¹ Muurá paíjyuva kiávú muhtsi mepéhullévú
 múhtsikye dsíjívétsohíjcyarómé Jetsóokée imyéénudu. Ehdu
 muhtsi dsíjívetu mépátyetéhijcyá dííbyeke muhtsi meíícúvéné
 wákimyéí meméénúné déjúcotu Jetsóó múhtsikye panévaturé
 téhmene iwáájácúmeíki. ¹² Ávyeta múu dsíjívénetu muhtsi
 meúwáábohíjcyá teene ámuha mecáhcújtsóne múijyú
 medsíjívécúoóítýu bóhí ámuha meújcuiki.

¹³ Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “O
 cáhcújtsónetu íñe ó ihjyúvahíjcyáhi.” Ahdu idyé
 muhtsi mecáhcújtsónéllii íñe ámúhake ménehíjcyá íínerí
 núhnévétumútsí ímiááné panévatu Píívyéébe meke píaabóné
 muhtsi mewáájácúnélliihye. ¹⁴ Muurá muhtsi méwaajácú
 muhdúhjáa Ávyéjuube Jetsóoke íbóhíitsódú medsíjívemeke
 íbóhíitsóne díbye meke tsájtyeíñé íúniúvu. ¹⁵ Aane muhtsi
 mewáájácúnéllii méícúbáhrámeíhijcyá ímí ámuha Píívyéébeke
 mecáhcújtso mítyame méijcyame dííbyeke metéhdújtso díbye
 meke píáábohíjcyané hallúvu.

¹⁶ Áánéllii tsá múijyú meíhtsunúítýuró téené wákimyéí
 meméénúnetu. Muurá ídátso menéérome Píívyéébeke
 meúraávyénéjcutu íhtsutúmé méijcyámeke téjcoojívádú meke
 píáábohíjcyaaabe. ¹⁷⁻¹⁸ Aane íñe ícyooca páhduvaré nénéhjiri
 méícúbáhrámeíhíjcyaróné tsá múhajchótá íjcyáítýu. Áánetu
 ihdyu ténéhjiri méícúbáhrámeíyómé nihñévúré Píívyéébema

meijcyame tsá mújyú muhdú meijcyáityúne. Áánéllii meere tsaímíyé meijcyáiyóneri tsá meijyácunúityuróne. Apááñeríyé meijyácunúiyá mújyú níjkéváityúné Píívyéébé avyéjuvu meúújetéiyóneri.

5

1 Muurá méwaajácú méjpi jahdu néjpiima múhajchótá meijcyáityúne. Aane wágóóóvéne boone ihdyu Píívyéébe mééma tsíhdyuréjuco méénúnéj piima méijcyáá níjkyéjiri mújyú muhdú íjcyáityúme. 2 Ááneri íñe métsúúrámeihijcyá téenéj piivu mepájtyéiyóneri ídátso meícúbáhrámeihijcyánetu mewáyéééveki. 3 Muurá téhulle tsá méjpiíma íjcyatúme meijcyáityúne. 4 Múhdutúiyó íñe ícyooca meijcyáne j píiyé cápáyovéne mújyú medsíjívéjúcúóóityúnéj piivu. Tsáháityuro ihdyu medsíjívécooca múhajchótá méjpiíma íjcyatúme meijcyáityuróne. 5 Áronáa ihdyu Píívyéébere méénudújuco méjpiíhañe tsíhdyuréjuco cápáyóóveíñe. Aanée mewáájácu mépañévú pícyoobe Íapíícho.

6 Aane ehdu méúmiwa íjcyane tsúuca méwaajácúhi. Áronáa íñe ícyooca meijcyáne j piimáyéi meijcyáne hajchótá tsáhái Ávyéjuube Jetsóó únuri meijcyatúne. 7 Aane ímiááne íñéhdujuco Píívyéébe mééma méénune muurá maájtyúmíturóne mécáhcujtsóhi. 8-9 Aame medsíjívétúné hajchótá métsúúrámeihijcyá muhdú díbye ímillédú meijcyáiyóneri medsíjívécooca tsaímíyé díbyema meijcyaki. Áánéllii tsá meíllityéityú dsijiveri. Aame ihdyu médsíjívéjúcúóóiyá Ávyéjuube Jetsóomáyéjuco meijcyaki. 10 Muurá díbyedívú pámeere míamúnaa mépihcyááveé díbye meke idillo muhdúhjáa medsíjívétúné hajchótá ííñújiri meícyahíjcyáne. Áijyu meke áhdóiibye muhdúhjáa meícyahíjcyáne. Ímiáámée ícyahíjcyámé téene áhdó íñé imíjyaú ijcyáhi. Áánetúu ímityúné méénuhíjcyámé téene áhdó ícúbáhráméíhi.

Píívyéébema ími meijcyane

11 Áánéllii muhtsi Píívyéébeke maávyejúúllédú íjcyamútsi méimíllé tsijtye cáhcujtsóné díbyeke. Aane waajácuube ímiááne tehdu muhtsi meméénuhíjcyáne. Áhdure cáhawáá óvíi ámuha méwaajácúhi. 12 Ehdu ámúhake muhtsi menééneri tsá memítýájkímeyéityúne. Íllure ámúhadívú muhtsi mébóhówátsohíjcyá múhtsidi ámuha meímíjyúúveki, teene ámuha mewáájácúne eene íííbúuri icyáhjútsóturóne míamúnaa íítérokíyé íúwáábóneri mítyákímeyéihíjcyámedívú

téhdure ámuha mebohówájtsoki. ¹³ Ehdu íñe ámúhake muhtsi menéene méjtsúcunúdí muhtsi meméívatémútsí meihjývahíjcyáne. Ehdu muhtsi meúwáábónej téeveri éhniíñevu Píívyéébeke máávyéjyútsó ámúhake tene ipiááboki. ¹⁴⁻¹⁵ Muuráhjáa Críjto pámeekéré meke iwájyúne idsíjívétsihdyu bóhíine mewáájácúne díbyedívú méihvéjtsámeí dibye meke ityúkévétso meímillédú meíjcyájúcóótuki. Aame díbyeke mecáhcujsómé medsíjívéjúcóóityúne bóhíima meíjcyame ímityúnehjívú dsíjívemédú meíjcyáhi. ¹⁶ Aame tsá meíjycunútyuró tsaate muhdú íjcyáneeri eene cáhcújtsotúmé ténehjír é ítehíjcyádu. Ehdúikyée Críjtoke o cáhcújtsótúné ihde táijtsaméí néébe díbyeke ó itsúcunúhijcyá ihdícyaabédúre. Áronáa ícyooca tsáhájucó tehdu o íjtsúcunújúcootúne. ¹⁷ Muurá íñe tsúúca díbyeéjté meíjcyame íhdée múhdurá meícyahíjcyánetu tsíhdyuréjucó mecápááyóóóvémedítyú ímiáájuréjucó bóhówaúcunúhijcyáne.

¹⁸ Ehdúu muurá Píívyéébere meke ímíbaávyetsó Críjtoj téeveri tsáimíyé díbyema meíjcyaki. Áamekéé meke níwááveebe tsíjtyeke meúwaabómé téhdure ímíbaávyeki. ¹⁹ Muuráhjáa Críjtoj téeveri Píívyéébe meímítyú ímíbajchó ímí díbyema meíjcyaki. Aabée múhtsikye níwaavé téené uwáábovu. ²⁰ Aamútsí íñe Críjto mémeri díbyé uwáábójuma muhtsi méúllehíjcyá múhtsij téeveri ámúhama dibye íhhyúvaki. Aane díbyere Críjto mémeri ámúhake muhtsi menéé ámuha meímíbaávyéne ímí Píívyéébema meíjcyaki. ²¹ Muuráhjáa Críjto ávyetá ímiáábé íjcyabe mújyú ímityúné méénútúróóbeke Píívyéébe ímityúúbedi dilló meímítyú déjúcotu díbyeéjté meíjcyámeke ímiáámedíjyú idíllóki.

6

¹ Áánéllí íñe muhtsi díbyé wákimyéí meméénuhíjcyamútsí ámúhake menéé ámuha mebañúmeítyu díbyé piááboju mééma íjcyane ámuha mewáájacújucóóme. ² Muurá díbyé waajácúháámitu nééneé:

Míamúnáakée o pájtyetétsóíñeri o íjycunúnáa piáábó oke ámuha metáúmeíñéllí ámúhake ó piabóhi. Ehdu néénetu méwaajácú ícyooca tsúúca mepájtyetéíñe mééma íjcyane.

³ Áánéllí muurá íñe muhtsi díbyé wákimyéí meméénuhíjcyamútsí météhméméihijcyá múhdurá muhtsi medáriívémeíñeri tsíjtyeke metútávájtsoótuki. ⁴ Muhtsi meímíllehíjcyá Píívyéébé ícúve múnáajtéstí muhtsi

meijcyamútsí ímiáámútsíyé meijcyane. Muurá muhtsi ìná néetumútsí máaabúcuhiycyá panévaríyé meícúbáhrámeíyonéhji. ⁵ Muurá tsáijyu muhtsi cuwáháñeri, ájyáháñeri, meícúbáhrámeihijcyá ‘wayée’ néétune mewákímyeícyoóca. Áámútsikye tsáijyu múhtsikye ícúbáhráne iwátsíhcyúmútsikye cuvéhoojánuhijcyáme. ⁶⁻⁷ Áronéhjí muhtsi máaabúcuhiycyá Jetsocrijtodityú íjcyané uwaáboju muhtsi mewáájácúnej téeveri Píívyéébe ímillédú muhtsi meícyahijcyánéllíihye. Aamútsí tsíjtyeke muhtsi mépiáábohijcyá dííbyé Apííchó múhtsí pañe íjcyáne j téeveri. Ehdu muhtsi dííbyé wákímyeí meméenumútsí dííbyé íhnáhoori meícyahijcyá tsaímye. Áánéllíi tsáijyu tsaate múhtsí hallúvú ímityúné íhjúvaróné tsá pánéévehijcyatúne. ⁸ Áronáa ihdyu tsaate múhtsikye ímí íjtsúcunúne duurúvahijcyáhi. Áánetu tsíjtye múhtsidi úúhívatémé nehijcyá állíu múnáajtétsí muhtsi meijcyane. ⁹ Ááne múhtsikye wáájácúromé tsá múhtsidi ícúvehijcyatúne. Muurá tsáijyu ávyétá íhnáhó múhtsidi ditye ícúbáhráromútsí tsá muhtsi medsíjívéhijcyatúne. Ároné pañe muhtsi meícyahijcyá ídátso múhtsikye ditye dsíjívétsóllehijcyáromútsi. ¹⁰ Ídátso muhtsi meijcyáromútsí mítyámeke mépiáábohijcyá Píívyéébé avyéjújte ditye íjcyá íhtsutúme. Ááneri muhtsi méimíjuhijcyá íínéúbamá íjcyátúromútsí tsáijyu kímóhcó múhtsikye tene pájtyérónááca.

¹¹ Ámuúha Coríito múnaa múhtsí nahbému j, ámúhakyé muhtsi mewájúne méúúballé muhdú muhtsi meijcyane toónútumútsi. ¹² Tsáháturo múhtsí icyánéjcutu ímityúné ámúhadityú muhtsi meíjtsámeityuró tsáijyu múúne ámúhá icyánéjcutu múhdurá ámuha múhtsikye meíjtsúcunúrónááca. ¹³ Áronáa ihdyu ámúhakyé muhtsi mewájúne méúwáábohijcyá éhne múúne ítsíimeke cááni iwájúne úwaabódú ámuha téhdure múhtsikye mewájúki.

Píívyéébe jádú menéémeé

¹⁴ Aane tsá menáhbéváiityuró cahcújtso múnaa íjcyátúmema tsahdúré díityémá méíjtsaméí néétúnéllíihye. Cáhawáá méíjtsúcunuj, tsá muurá pejco cóójíma tsahdúré néétune. Ahdu íívane tsá tene ímityú ímiáájú meúraavyémé ímityúmema menáhbéváne. ¹⁵ ¿Aca Críjtoma Naavéné íjtsaméí tsahdúre? Aanéhjííva tsá tene ímityú Críjtoéjté íjcyame Naavéné icyánéjcutémá náhbéváiýone. ¹⁶ Áhdure ¿aca ímíyóné ímiá Píívyéébeéjté meijcyame dííbye jáhdú menééme menáhbéváne

níjcyotájte íbóhíima íjcyátúmeke dúúrúvahíjcyámema? Muurá íllu méhdityu neébe:

Tahñéjte íjcyámé Piivyéébé o íjcyabe tsá kiá dityédítýú o íjcyátúne.

17-18 Téhdure tsiíne neébe:

Médowáávé ímítýúné miamúnáadítýu. Ááne mémeenújúcohdí ímítýúné ditye méénuhíjcyádú ímí ámúhake o íjtsúcunú ámuha tahñéjtej Caani o íjcyáábe. Ehdu o néé Píivyéébe panévaturé íhstútuube o íjcyáábe.

7

1 Ehdu íne Píivyéébe nehíjcyá meke iújcuíne, ámuúha táñahbému. Áánéllii ílluréjuco metsu meíhveté panévare ímítýúné méjpiíyí, méjtsaméiyi, meméenuhíjcyánéhjitu. Ááne metsu meíhvéjtsámei díbyedívu.

Coríntó cóomiyi íjcyame cahcújtso múnaa ímíjpyeténe

2 Ahdícýane óvíjyucó múhtsima méimibáávyé tsaímíyé meíjcyaki. Muuráhjáa tsáháturo íínerí ámúhake muhtsi metútávájtsotúne. Áhdurée tsáháturo ámúhake muhtsi maállíne hallúrí ámúhá tsíeméné meékeévetúne. ³ Tsá íne ehdu ámúhake o néétu ímítýúmé ámuha meíjcyánéllíhýe. Éíjyúu ámúhake o néhdu mítýane ámúhake o wájyúnéllii ó nehíjcyá ímí tsaméhjí meíjcyá mújyú medsíjívétsihvújuco. ⁴ Aane ó waajácú ámuha tehjújuco meíjcyane. Áánéllii mítýane ó imíjyúu ámúhadi panévaríyé o ícúbáhrámeíyoobe téénevu o catóróóvéne.

⁵ Muuráhjáa Matsedóóniá iíñújivu muhtsi meúújetémútsí ávyétá íhnáhó meícúbáhrámeíñeri muhtsi mítýane méíllityéhi.

⁶ Áronáacáa Píivyéébe imyéenuhíjcyádú píáábónej péévé Tíito múhtsidívú 'bohíbohíúvú' úújeténeri muhtsi méimíjyuuvéhi.

⁷ Áronáacáa tsá apááñéré díbye múhtsidívú úújeténeri muhtsi meimíjyúúvetúne. Ímichíi muhtsi méimíjyuuvé muhdú ámuha meíjcyane díbye múhtsikye úúbálléneri. Múhtsikyeé úúbáleebe ámuhává ímítýú meícyahíjcyánetu tsúuca meíhvetémé meíjyácunúhíjcyané ámúhake muhtsi maááhívetéiyóneri. Áhdurévá ámuha ímí o íjcyáiyóneri méjyácunúhíjcyáhi. Ehdúu díbye múhtsikye úúbálléneri mítýane muhtsi méimíjyuuvéhi.

⁸ Áronáacáa tsánejcúvú ámúhadi ó ídáátsové éhnée tujkénú ámuha éllevu o wállóháámí pañe íhnáhó ámúhake o úwaabóné kímóhcó ámúhake pájtyéneri. Áronée óvíjyucó múhajchótáwuúrá ámúhake tene kímóvejtsóné ámuha meimíjpyetéki. ⁹ Áánéllii ó imíjyúu tééneri. Áronáa

tsá ámúhakyée kímóhó tene pájtyéneri o ímijyúúné o neétune. Ó ímijyúú ámúhakyée kímóhó tene pájtyétsihdyu ímí tsíhdyuréjuco ámuha meíjcyáneri. Aane ámuha maáábúcu híjcyáné ímí Píívyéébe ijtsúcunúhi. Aanée tsá tééneri ámúhake o tútávájtso tüne. Muuráhjáa íllure ámúhake tééneri ó píaabóhi. ¹⁰ Muurá tsáijyu dííbyere Píívyéébe meke íhvejtsó tsáné kimóóvé meke ipájtye téénetu meíllíjkívyéne ímityú meícyahíjcyáné meíhvéjtsóne dííbyé icyánejcúvuréjuco mepájtye mewágóóóvétuki. Áánéllii tsá múu kímóóve íjcyácooca ñná íjtsámeityú dííbyedítyu. Áánetu ihdyu cáhcújtsotúmé ehdu nénehji diityéké pájtyéneri kímóóoveromé wágóóóveéhi. ¹¹ Muuráhjáa Píívyéébe ímillédú ámúhake íhnáhó o úwaabóné kímóhó ámúhake pájtyeróné ámuha máaabúcúhi. Aanée ímiáánéjuco múhdurá ámuha meícyahíjcyané vú ámúhake wáájácútsóné tsá rí ámúhake pájtyeróneri ámuha meíllityéne méimíllera ámúhama teene o ímíbájchoténe. Árónáacáa ámuha tsamééréjuco eenée ímityúné méénúúbeke íhnáhó meúwáábóneri meímíbájchónéllii tsáhájucó ámúhá hallúrí tene íjcyatüne. ¹² Ehdúu ámúhake ó caatúnú Píívyéébedívú o bóhówájtso ímiááné ámuha múhtsikye mewájyune. Tsáháa apáámútsikyéré ímityúné dáríívéjcatsímútsikye tene ipíáábo o cáatúnutüne. ¹³ Aane muurá muhdúhjáa ámúhake muhtsi menéhdújuco ámuha meíjcyánetu muhtsi méwaajá cú ímiááné múhtsikye ámuha mewájyune.

Ááneri mítyane muhtsi méimíjyuuvéhi. Áhdurée Tíito ámuhávaa panévatúré dííbyeke meíícúvénéllii ímijyúwu múhtsidívú wájtšíneri éhnííñevu muhtsi méimíjyúúhi. ¹⁴ Áábekée muhdú ámuha meíjcyane o úúballéné ímí ijtsúcunúúbe. Tehdu tene íjcyátújítori mújyú o íhjuváváyónejíivari. Muuráhjáa o néhdújuco ámuha dííbyeke meíícúvéné téhdújuco. ¹⁵ Áánéllii mítyane éhnííñevu ámúhake wájyuube ámuhávaa díbye nénehji mecáhcújtsóne ímí dííbyeke meíícúvehíjcyanélliihye. ¹⁶ Téhdure mítyane ó ímíjyuuvé ímí ámúhama menáhbévájcatsííñe o wáájácúneri.

8

Píáábojcatsi

¹ Téhdure ó imíllé ámuha táñahbémuke o úúballéné muhdú Matsedóóniá ííñújiri íjcyáné cahcújtso múnaa ícúbáhrámeímyeke Píívyéébe píáábohíjcyáné diityédí ídáátsóvéne. ² Aame muurá tsaimíyé íjcyame mítyane

píáábohíjcyá tsijtye ménahbémuke. ³ Aane ó waajácú ímiááné ditye píáábohíjcyáné íjcyátúrónetu diityéké ipíaabóné íimíllénéllíhye. ⁴ Aamée múhtsikye néé téhdure Jerotsaréri íjcyáné cahcújtso múnáake ditye píáábóne dsíídsí muhtsi diityé éllevu metsájtyeki. ⁵ Ávyetáa tsá muhtsi meíjtsúcunútú ditye tsíjtyeke píááboíñe. Áronáacáhjáa ihdyu muhtsi meúwaabóné illéébóne Píívyéébe ímillédú ícyahíjcyámé díbyedívurējuco ííhvéjtsámeíñema. ⁶ Ehdúu Matsedóóniá íiñújiri íjcyáné cahcújtso múnaa méénune imíwu muhtsi meíjtsúcunúne Tíítóke menéé ámúhadítú tsiíñe dibye dsíídsike iújcuté íhdée imyéénudu. ⁷ Muurá ámuha tehdújuco meméenuhíjcyáné íñe Píívyéébeke meúráávyenéjcu. Aame ámuha ímí téjijtóríjyucu meúwáábohíjcyámé múhtsikye méwajyúhi. Ahdícyané óví ámuha meméenuhíjcyadú dsíídsídi mépíáábójcatsíhi.

⁸ Áronáa ihdyu tsá ámúhake o táúhbatúne. Íllure ámúhake ó waajácútsó muhdú ménahbému píáábócátsíhíjcyáné tehdú ámuha tsíjtyeke mepíáábónetu mewáájácu ímiááné ámuha diityéké mewájyune. ⁹ Muurá tsúúca ámuha méwaajácú Máavyéjuubée Jetsocríjtó íhtsútuube íjcyároobe mewájyuri íhdícyaabédú ícúbáhrámeíñe téénej tééveri tsaímíyé díbyema maávyéjuutéki.

¹⁰ Áánéllíi ó imíllé ámúhake o úwaabóné éhnííñevu ámuha meúráávyé dsíídsídi mepíáábócátsíhíjcyáné muhdúhjáa éhne píjcyábari ámuha metújkenúdu. Áronáa tsá múu íimíllétúróné pañe píáábotúne. Múu píaabó ímiááné ipíaabóné íimíllénema. ¹¹ Ahdícyané óví ámuha tsaímíyé mépíáábójcatsí muhdúhjáa tujkénú ámuha meméénudu.

¹²⁻¹³ Áronáa tsá ámúhake o néétu ámuha mepíáábóne bóónétu íllurējuco mepíhtóveki. Muurá Píívyéébe ímí íjtsúcunú múhduná meíjcyátsodúneri tsaatéke mepíaabóne. Tsá meke dibye éhnííñevu táúmeítúyúne. ¹⁴ Muurá ámuha mepíhtótúijyu tsíjtyeke mépíáábohíjcyá tsáijyu téhdure ámuha mepíhtónetu ditye ámúhake ipíáábo tsahtúré ímí ámuha meíjcyaki. ¹⁵ Muurá Píívyéébe waajácúháámitu nééneé: “Mítýane újcúmema áyánéwu újcúrómedívú tsahtúré úújeténe.” Ehdú nééne Píívyéébe waajácúháámitu.

Tíítóke tsatétsí náhbenúne

¹⁶⁻¹⁷ Muurá íñe ámúhadi o íjyácunúdúré Píívyéébe tükévéjtsóneri Tíító ámúhake ipíáábóíyóneri íjyácunúhi. Áánéllíi muurá ávyeta ímíllebe ámúha éllevu o wállóone. Aabe

cáhawáá óví ámúhake aahívetéhi. Áánéllii mítyane ó téhdujtsó Píívyéébeke.

18 Áábema ó wallóó tsijpi dííbyeke náhbénúíbyeke dííbyedítýú cahcújtso múnáa ímí díbye úwaabóné néhíjcyáábeke. 19-20 Áábeke téhdure meménúmé mepíáábójcatsíñe dsíídsí Jerotsarévu muhtsi metsájtyécooca díbye múhtsikye iñáhbénu tsaímíyé muha teene metsájtye míamúnáa íjtsúcunútu muhtsi menániyóne. Aane ímí muha meúújetétsóneri Píívyéébeke muha maávyéjútsocki. Áhdure diityéké muha mepíáábóiyóneri meíjyáacunúhijcyáné téénetu dítye iwáájácuki. 21 Áánéllii muha méimíllé tsaímíyé teene metsájtyene ímí Píívyéébe múúhake íjtsúcunúki. Árónáa tsá apáábyéré diibye ímí múúhake íjtsúcunú ímí muha metsájtyéityúne. Téhdure muha méimíllé míamúnáa ímí múúhake íjtsúcunúne.

22 Aane íñe Tíítómútsima ó wallóó ménahbe panévaré Píívyéébé icyanéjcu wákimyéí tsaímíyé méénuhíjcyáábeke. Aabe téhdure waajácú ímí ámuha meíjcyane. 23 Aane tsáijyu múúne tsaate muubá Tíító íjcyane díllóhajchíí múú nées tápiááboobe díbye íjcyane. Áhdure tsíjtyétsikye dítye díllóhajchíí múú nées Crijtoke ímí úráávyehíjcyámútsikye íllé cahcújtso múnáa wáalloóne. 24 Ahdícyane óví ámuha diityéké mewájýúne méíicuvé ímí ámúhake muhtsi meíjtsúcunúmedi idyé tsijtye cahcújtso múnáa íimíjyúúve teene iwáájácúnema.

9

Cahcújtso múnáa wáábyuta dsíídsi pihcyúmeíñe

1 Áánetu dsíídsike mepíhcyúneri mepíáábócatsíhíjcyánéjcutu tsáhájucó ámúhake íñá o néesítyuróne. 2 Árónáa ó waajácú ímiáané ámuha Acááyá íñújí cahcújtso múnáa meímílléhíjcyaróne mepíaabóné tsijtye cahcújtso múnáake éhné píjcyábatújucó. Ááneri mítyane o ímíjyúúvéne Matsedóóniá íñújí cahcújtso múnáake ó úúballéhi. Aane diityéké imíwu pájtyeme éhnííñevu ímí píáábócatsíhíjcyáhi. 3 Aane o néene íñe ícyooca ó wallóó ménahbémuke dítye ámúhake íñéé apáhajchíí ámuha mepíhcyújúco dsíídsi bañúháñé ámúhadítýú diityéké o úúbálléhíjcyátuki. 4 Tsáijyu múúne tsájiubaréi ámuha meújcútúnáa ellévú o péébema muurá tsaate dítye Matsedóóniá íñújí múnáadítýú péhajchíí tsaméhíjúco menúcójpivéíñé tééneri. 5 Áané íhdétú ó imíllé ménahbémú Tíítomu ámúhake ááhíveténé ámúhake dítye píáábóneri ámuha meúújetétsójucó múhdúneríhjáa ámuha diityéké mepíááboíñé

menéhiycyáne. Ahdícyane óví ámuha meúújetétsó ímiááne ámuha mepíaabóné meímíllénema. Tsá idyé muha menééne ijyeveríyé ámuha meméénúityuróne.

⁶ Cáhawáá méijtsúcunuj, illu muurá tsaate néehíi: Áyánéwu bájtsome áyánéwu ujcúhi. Áanetu mítyane bájtsome mítyane ujcúhi. ⁷ Ahdícyane ihdyu óví tsáápiitsa mepíáábohíjcyá ímiááne mepíaabóné meímíllénema. Tsá meímíllétúné pañe mepíáábóityuróne. Áhdure tsá tsijtye meke néénéllihyeré mepíáábóityuróne. Muurá Píívyéébe ímí ijtsúcunú ímiááneturé meímílléne mepíáábómeke. ⁸ Aabe ihdyu íhtsútuube íjcyabe óví meke panévatúré píaabó ñná méhdityu ipihtótu téhdure tsijtyeke mepíááboki. ⁹ Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé: Ídáatsojtéké píaabómedítýú tsá múijyú tene ábájíívemeítyúne. ¹⁰ Aane muurá ñne dííbyere panévaré bajtsóháñe píívyétsóne tájpi meícyahíjcyabe ámúhake píááboó ámúhá wákimyéityu. ¹¹ Ehdu ámúhake éhniíñevu panévatúré píáábóiibye tsijtyeke ámuha mepíáábohíjcyaki. Aane ámúhake muha meúwaabódújuco ámuha ménahbémuke mepíáábónélli téhdújtsoímyé dííbyeke. ¹² Tsá pevénéré diityéké ámuha mepíáábotú ditye pihónetu. Muurá ámuha mepíáábóné hallúvú idyé téhdújtsoímyé Píívyéébeke. ¹³ Aane diityéké ámuha mepíáábóneri méwaajácútsó ímiááne Críjtodítýú íjcyáne uwááboju ámuha mecáhcujsóne. Áanélli Píívyéébeke íávyéjújtsóne duurúvahíjcyáímyé pamévakéré ímí ámuha mepíáábohíjcyánélliíhye. ¹⁴ Aame ámúhake iwájýúne ámúhá hallúvú píáábó táúmíí ámúhaj tééveri díbye diityéké píáábohíjcyánélliíhye. ¹⁵ Ahdícyane metsu metéhdújtso Píívyéébeke ávyetáa méijtsaméi pirúúvé íjcyáne píáábó Jetsocríjtoj tééveri díbye mééma méénúné hallúvu.

10

Páávoró míamúnáake túkévejtsóne

¹ Ehdu ñne ámúhake ó úwáábohíjcyá ímíñeúvú Críjtóo meke ñdaatsólléne úwáábohíjcyádu. Árónáa muurá ó waajácú óhdityu ámuha múhdurá meíhjúvahíjcyáne. Muurévá ámuha ménehíjcyá ámúhama o íjcyácooca ñná ámúhake o néétuube tsíelleturé waajácuháámí o cáátúné pañe núhnévétuube íhnáhó ámúhake o úwáábohíjcyáne. ² Aane ámúhake o ááhívetécooca tsá o ímíllétú ámuha óhdityu menééne cáhcújtsoímé íjcyadu o íjcyane. Ehdu íhjúvámema íhnáhó tééneri ó íhjúvaáhi. ³ Muurá ihdyu oo míamúnájpi. Árónáa tsá ehdu nénehji

tatsijpariyé o méénúityuróne. ⁴ Muurá Naavéné icyánéjcu ó táhjahíjcyá íhtsútuube Píivyéébé ihnáhooriye. ⁵ Muurá míamúnaa Píivyéébeke íehdiiállédúré íivame imítyájkímyeíñe óhdityu íhjuváronéhjí ó táhjahíjcyáhi. Áameke ó úwáábohíjcyá Críjtodítýú íjcyáné uwááboju dítye icyáhcújtsóne íímíbaávyeki. ⁶ Ahdícyane tsúúca dííbyeke ámuha mecáhcujsójúcórómedítýú tsaate díbye ímillédú íjcyátúmeke íhnáhó ó úwááboóhi.

⁷ Muurá ámuha méijtsúcunú átéréepi o íjcyane. Árónáa táijtsaméi tsá ámuha mewáájácútúne. Muurá Críjtoéjpi o íjcyabe dííbye mémeri ó úwáábohíjcyá tsijtye dííbyeéjté méénuhíjcyádu. ⁸ Aabe mítyájkímyeítyuubéré dííbyeke meúraávyénéjcutu ámúhake ó túkévétsohíjcyá íneri núcójpívétuubére. Ááneri tsá ámúhake o tútávájtsotúne. ⁹ Ehdu ámúhake waajácúháámí pañe o nééne méijtsúcunúdí o méénúityúné o íhjuváne. ¹⁰ Muurá ó waajácú tsaate óhdityu néhíjcyáné atéréepívá o íjcyabe ámúhadívú o úújetécooca íiná ámúhake o nééítyuube waajácúháámíríyé ámúhama o íhjuváhíjcyáne. ¹¹ Áánéllii ámúha élleu o péécooca íhnáhó ámúhake ó úwááboó muhdú waajácúháámí pañe o néhíjcyádu. Áijyu botsíi waajácúmyé óhdityu íhjuváhíjcyáme.

¹² Árónáa tsá o némeítyú ímiáábé o íjcyane eene tsaate íhjuváhíjcyádu. Muurá páme ehniíñevu ímiáámé íjcyane íjtsúcunúmeíyómé íllure bánúmeíhíjcyáhi. ¹³ Áánéllii tsá múijyú tehdu o íjcyátúneri o mítyájkímyeítyuróne. Muuráhjáa ihdyu Píivyéébere oke néhdújuco íñe dííbyé ihju o úwáábohíjcyáne. Aabée elle Corítori ó úllejé dííbyere oke túkévétsoñeri. ¹⁴ Aane ímichíi ámúhake Críjtodítýú íjcyáné uwááboju o úúbállétujkénúnéllii ámúhake ó nehíjcyá ámúhá túkevétsoobe o íjcyane. ¹⁵ Árónáa tsá o néétu apáábyéré ámúhá túkevétsoobe o íjcyane téhdure tsijtye ámúhake úwáábohíjcyámé íjcyánaáaca. Apááñéré ó ímíllé ámuha ímíñeúvú mecáhcujsóné Píivyéébé uwááboju díbye nééné hajchótá ámúhama o íjcyabe o úwaabóne. ¹⁶ Aabe bóónétu téhdure tsícyoomíji múnáakéréjuco o úwáábotéiñe pajtyété uwááboju. Árónáa ihdyu ó úwáábotéé tsáijyúbái tsaate úwáábohíjcyátútsíji múnáakéréjuco tsíjtyé wákimyéi o cáávácútuki.

¹⁷ Áané wákimyéiyi tsaate imítyájkímyeíñe ímillémé ihdyu óvíi dííbyekéré mítyátsohíjcyáhi. ¹⁸ Árónáa ihdyu tsaímíyé tééné wákimyéi méénume tsá iye némeítyuró ímiáámé íjcyane. Muurá ihdyu Píivyéébere díityéké bóhówajtsó ímí dítye íjcyane.

Múhdurá tsaate úwaabóne

¹ Ehdu íñe ámuhakye o néene ihdyu óvíjyuco ehdícyáróné pañe melleebúcunu. ² Muurá ávyeta ámuhádi ó ijyácunúhijcyá muhdú Píívyéébe méhdi ijyácunúdu. Áábekée oke Críjto níwaavé ámuhakye o tükévétso díbye ímillédú ámuha meíjcyá éhne múúne wájpiikyéi úújétúné badsijcaya ájyu íjcyáiibye ímillédú íjcyadu. ³ Áánéllii ámuhádi mítyane ó ijyácunú Naavéné ámuhakye Críjtodítýú mújtátsóiyóneri éhnehjáa Éébáke ííñimyéj téeveri imyéénudu. ⁴ Muurá Jetsocríjtodítýú íjcyáné uwááboju ámuhakye o úwáábóné úníutu tsíhdyuréjuco ámuhakye tsaate úwááboróné ímí ámuha melleebúcunúhijcyáhi. Áhdure ámuha méimílehíjcyá melléebúcunúné Naavéné apííchotu ámuhakye ditye úwaabóné tsúúca Píívyéébe Apííchó ámuhá pañe íjcyaróme. ⁵ Muurá tsá táehnííñevu ditye íjcyatú eene ímí ditye úwaabóné ámuha meíjtsúcunúróme. ⁶ Ihdyúhde ímiááné tsá eene ditye ímíwu ‘cátó’ neétune úwaabódú o úwáábóturóne. Árónáa muurá ámuha méwaajácú ímiáánéjuco íjcyane ámuhakye o úwáábohíjcyáné panévare ámuháma o méénuhíjcyánetu.

⁷ ¿Mityá ámuháa méíjtsúcunú átéréejpi o íjcyánéllii ámuhakye áhdótsótuube pajtyéteju o úwáábóneri ímityúné o mééne? ⁸ Muuráhjáa ihdyu tsijtye cahcújtso múnaa oke píáábóne tájpi o íjcyaaabe ámuhakye ó úwáábohíjcyá áhdótsótuube. ⁹ Aanée óhdivu óúúvérónáa tsá ámuhakye ííneri o pátsárijcyotúne. Tehdu muucá ííneri o pátsárijcyóíñejíivari. Áróobekée Matsedóoniá ííñújtú tsáané nahbémú tsiíñe oke píaabóhi. ¹⁰ Ehdu íñe ímiáájú Críjtodítýú íjcyáné uwááboju tápañe íjcyaaabe muhdú o ícyahíjcyáné ó úúbálleé Acááyá ííñúji múnáake. ¹¹ ¿Aanéhaca íñe ámuhakye o wájyútúne íjcyaaabe ehdu ámuhakye ó nehíjcyáhi? Muurá Píívyéébe waajácú mítyane ámuhakye o wájyune.

¹² Aabe o méénuhíjcyádú éhnííñevu ó úwááboó áhdótsótuubere. Áánetu eene o úwaabódú iúwaabóné nehíjcyarómé tsá pevénére úwáábóíturóne. ¹³ Muurá állíu múnaa íjcyame Píívyéébe uwáábojtédí idíllómeíñe pánehjídú méénuhíjcyá ímiáámé Críjtó wákimyéi múnaa méénuhíjcyádu. ¹⁴ Aane ehdu némehji tsá píhtotúne. Muurá dííbyere Naavéné ímiá uwáábóóbedi idíllómeíñe méhdivu bóhówaávehíjcyáhi. ¹⁵ Áánéllii muurá dííbyé íicúve múnaa ímiá uwáábojte méénuhíjcyádú méénuhíjcyáhi. Árone ídátsó díityémá níjkévaáhi.

Páávoró ícúbáhrámeíñe

¹⁶ Áánetu tsiíñe ámuhakye o néé ámuha óhdityu menéétu mééídyu o íhjúvahíjcyáne. Ehdu ámuha óhdityu meíjtsámeíyóné

pañe ihdyu óvįyucu ámúhama o ihjyúvahįjcyáné eene tsįjtye múhdurá iúwáábóróneri mįtyákįmyeįhįjcyádú téhdure o mįtyákįmyeįki. ¹⁷ Áronáa tsáháturo tene ímityú Píıvyéébeęjpi o įjcyabe o mįtyákįmyeįñe. Áronáa įñe muhdú ó mįtyákįmyeį mééįdyu o ihjyúváné pañe. ¹⁸ Įñeturó mityá įjienéré imyéénúróneri tsaate mįtyákįmyeįhįjcyáhi. Aanéjį muhdú tsá o mįtyákįmyeįtyú awáá Píıvyéébé wákįmyeį o méénuúbe. ¹⁹ Áánetu idyéjuva ámuha panévare mewáájacúmé įıveekį máállįtsámeįhįjcyá iwáájacutúnéré ihjyúvahįjcyámedıvu? ²⁰ Ditye muurá ámúhadi páhduvaré ícúbáhraroné ámuha máaabúcuhįjcyáhi. Muurá ámúhake yúnú múnáádú įjįtsúcunúmeke ityáúhbáne ámúhá tsíeméné ihñerįyęjucu ditye dílohįjcyáne. Ááne ámúhake méénuhįjcyámé iávyęjúúllétúnema. ²¹ Áhdúwu muucá o méénutúné muhdú núcójpįtsó ó įjįtsúcunúhi. Óubá ó ihtsúhi. Ároobe ihdyu téhdure mééįdyu o ihjyúváné pañe ó mįtyákįmyeį eene múhdurá imyéénúróneri ditye mįtyákįmyeįhįjcyádu. ²² Muurá mįtyákįmyeįhįjcyámé heeberéómú Píıvyéébeęjté Aavaráaúvųj tsįménémúhaabe įjcyáneri. Áronáa muurá téhdure oo díityé múnáajpi. ²³ Áhdure mįtyákįmyeįhįjcyámé Crįjtó įcúve múnáa įjcyáneri. Muurá téhdure díıbyé įcúve múnáajpi o įjcyabe díityé ehnįñevu téené déjucotu ó ícúbáhrámeįhįjcyáhi. Muurá oke iwátsįhcyurónee, icyúvéhoojánurónee, dárįvehįjcyáme. Ánéhįjtu píváįyúvájucu o pájtyeténé dsįıvetu. ²⁴ Muuráhjaa oke 39-neva wátsįhcyúmé tamúnáa įjcyarómé imyéénuhįjcyádújucu. Aane tsáhojįtsįjyúvájucu tehdu oke ditye méénune. ²⁵ Áhdure pápįhchúúįjyúvájucu oke ditye úméhéıyi wápáajcóne. Áánetu tsáįjyúrei néwayúúnevu oke aamúme. Áhdurée pápįhchúúįjyúvá cúújúwami óóma pámááveebe tsáįjyú nújpácýó pañe ó įjcyá tsájcoójį, tsápejcoo, įjcyane. ²⁶ Ehdúu úlleebére o péhįjcyáábeke patyéhįjcyáne pahúllévávú nújpácýój pįñévuu, cómiñévuu, múubará įjcyátútsįhvuu, įjcyane. Aabe tsáįjyú ápíchó néeróméhįjį pįñe ó įcyahįjcyá nanı múnáa, tsįjtye múnáa, tamúnáa, įjcyáméj pįñe. Téhdure ó įcyahįjcyá cahcújtso múnáa įjcyáturómé ménahbémudi díllómeįmyéhįjį pįñe. ²⁷ Ehdúu nénéhįjiri o ícúbáhrámeįbyé ídátsó o májchóıyónéhįjiri, o áđóıyónéhįjiri, ó įcyahįjcyáhi. Áhdurée tsáįjyú cúwátuube tsuucóri ó ícúbáhrámeį o wájyamúúvátuúbe.

²⁸ Aabée tsánejcúvú muhdııvané tsįjtye cahcújtso múnáa įjcyáneri o įjįtsámeįñe oke múhduúvúrá patyéhįjcyáhi. ²⁹ Muurá

tsaate ímityúné íjcyáneri ó ídáátsóvehíjcyáhi. Áhdure ditye ténejcúvú mýtátsójcatsíñeri o ídáátsóvérónáa tsátsii tsári oke patyéhíjcyáne. ³⁰ Aabe muurá o mýtýájkímyeíñé o ímílleca ó mýtýájkímyeíiyá ídátsó o néeróóbej tééveri Píívyéébe bóhówájtsómeíñeri. ³¹ Muurá Máavyéjuube JetsocríjtóJ Caaníkyé mújyú níjkéváityúné medúúrúvahíjcyaaabe waajácú ímiáánéjuco o néhíjcyáne. ³² Muuráhjáa tsáijyu Damájcóri o íjcyácooca ávyéjuube Aréetá tsíjpiikye pícyoobe téhmetsó tsaatéke técoomí llehówaanévú okéváa ditye iékééveki. ³³ Áronáacáa técoomí mójcótú cáámetu páheju néénetu oke tsaate úvérújtsiyi niityétsó áachívújuco. Ehdúu téjyju ó pállojcohi.

12

Píívyéébe Páávoróké úújetsóne

¹ Aane tsá íínetú oke tene píáábóityuro o mýtýájkímyeíñé. Áronáa ámúhake ó úúbálléé íináhjáa nééiyóné Píívyéébe oke úújetsóné naavédú néené pañe. ²⁻³ Muuráhjáa ihdyu oke tsajtyéébe páñétúéhullévú níjkyejívú dííbyeéjpi o íjcyáabeke. Aane muurá tsúúca tétsihdyu 14 pijcyábájuco pájtyene. Áronáa ihdyu tsá o wáájacutú páneeréé tájpiíma o péhahjíjyu, íhjáa mityá apáañeré táííbuu pééhií. Tsá o wáájacutúne. Apáábyeré ihdyu Píívyéébe waajácúhi. Áronáacáa ihdyu ímiááné ó úllejéhi. ⁴ Aabée muurá téhulle tsaímíyéjuco meíjcyáítsihyi o íjcyaaabe ó lleebúcunúhíjcyá tsaate íhjuváné tsáijyúubaré melléébohíjcyátúnéhjiri. Áanetúu oke bóijcyúmé muuca o úúbállétuki. ⁵ Áaneri o mýtýájkímyeíiyóné muurá tsá o ímílletúne. Apáañeríyé ihdyu ó mýtýájkímyeíiyá íñe ídátsó o néeróóbej tééveri Píívyéébe bóhówájtsómeíñeri. ⁶ Áronáa tsá pevénéré o mýtýájkímyeíityuróne. Ó mýtýájkímyeíiyá ímiáánéjuco o méénuhíjcyáneri. Áronáa tsá o ímílletú oore o bóhówájtsómeíñe. Óvíi ihdyu o úwaabóné illéébónetu míamúnaa waajácú muhdú o ícyahíjcyáne. ⁷ Muuráhjáa téeneri o mýtýájkímyeíiyóné íhdétú Píívyéébere íhvéjtsóobe Naavéné oke tútávájtsóobe ó ícúbáhrámeí éhne múúne metójááveneri meícúbáhrámeídyu. ⁸ Áanéllíihyée Píívyéébeke 3-ijyúvá ó táúmeíyá díbye oke íbóhíítsóroki. ⁹ Áronáacáa oke neébe: “Óvíi uke o píáábóneri ú aabúcúhi. Muurá ehdu ídátsó íjcyámej tééveri ó bóhówájtsómeí íhtsútuube o íjcyane.” Ehdúu oke díbye néenéllíi íñe ídátsó o néeroobe ó imíjyuhíjcyá tajtyééveri díbye míamúnáake íhnháhoovu iúújétsoki. ¹⁰ Aabe íñe ícyooca panévaríyé o ícúbáhrámeíyoobe ó imíjyúúhií. Muurá Críjtoke o

cáhcújtsóné hallútú óhdi míamúnaa ícúbáhráábeke nehníwu úhbahíjcyáhi. Aabe panévatúré ó pihtóhi. Ehdu panévari o ícúbáhrámeíñeri o íhtsunúroobe Críjtodívú ó cátsípáávehíjcyá o íhtsútúúveki.

Corúító cahcújtso múnáadi Páávoró íjyácunúne

11 Ároobée ihdyu ímiáané mééídyu o íhgyúvané pañe ó mítyájkímeyíhi. Ámuháa oke mítyájtstómé tsíjtyéhjikéré maávyéjútsohíjcyánéllii oore ó bóhówájtso méihi. Árome ámuha maávyéjútsooromé íñe oke ámuha meéhdíivállehíjcyáábé ehniíñevu tsá íjcyatúne. 12 Muuráhjáa ámuháj piñe uwáábori o íjcyaaabe panévaríyé o ícúbáhrámeíyonéhjí ó aabúcu híjcyáhi. Áijyúu páhduvaré nénehji méénuráítyúronéhjí o méénúneri ó bóhówájtso méi ímiáané Píívyéébé uwááboobe o íjcyane. 13 Ároobée tsá ámuhakye tsíméné o táúmeíñeri o íjyévéjtsotú tsíjtyekée o méénudu. Aanéubá ámuha méíjtsúcunú ámuhakyeé o éhdiiválléne íñá o táúmeítyúne. Árone ihdyu óvíjyacóóne.

14 Aabe ícyooca tsiíñe ó íjcyátsíiivyé tsúúca pápihchúúijyúvájucó ámuhakye o ááhívetéki. Aabe tsá íñerí ámuhakye o íjyévéjtsóityúne. Tehdu ámuhakye dsíídsike néhcotéébé o pééíñejíivari. Íllure ihdyu ámuhakye o píáábo ó peé éhne múúne tééne tájpi ítsíime íjcyaiñé cáánímutsi méénudu. Tsá muurá ítsíime wákímyeítyuró cáánímutsi tééne tájpi íjcyaiñe. 15 Aane ihdyu óvíi o ícúbáhrámeíyóné pañe ámuhakye ó píaabó ímítyúné pañevú ámuha memújtátuki. Mítyane muurá ámuhakye ó wajyú íhya ihdyu oke ámuha mewájyútúrónáaaca.

16 Muurá ó waajácú tsaate ámuha óhdityu menéhíjcyáné íllurévú o állíñe íñerí ámuhakye o íjyévéjtsotúné o néhíjcyároobe íñé hallúvúrá o dsíídsíivahíjcyáne. 17 ¿Acáa íllure ámuhakye o állíñe ó wallóó tsaatéké ámuha élleveu? 18 ¿Mityá téijyúu ámuhakye állíbye Tíítóó? Áánerá tsahtúré muhtsi dííbyema méijyácunúhíjcyá ámuhakye mepíáábóíyóneri. Áánéllíihyée dííbyeke o néé tsijpi ménáhbema dityétsí ámuhakye íááhívetéki.

19 Ámuháubá méíjtsúcunú ámuha oke mewájyukíyé ehdu ámuhakye o néhíjcyáne. Muurá Píívyéébe waajácú Críjto mémeri ámuhakye muha mepíáábo ehdu ámuhakye o néhíjcyáne. Aane muurá ámuhakye táñahbémuke éhniíñevu ó píááboó dííbyeke ámuha ímí meúraávyeki. 20 Muurá tsá ímí oke tene pájtyeítyuró ámuhakye o ááhívetéébé múhdurá ámuha méíjcyánáa o úújeténe. Áhdure tsá ámuhakye ímí tene pátyeítyuró tééné hallútú

ámúhake o nééneé. Áánéllii ó iyyácunúhijcyá ámuha meúhbjácatsítyúróneri, ámuha menómíutáávájcatsítyúróneri. Áhdure ó iyyácunúhijcyá iiye tsaate ímí íjcyáíyóneri tsúúráméítyúróneri, ámuha maállíúúnújcatsítyúróneri, ámuha memítyájkímyeítyúróneri. Tehdu ámuha medáríívécatsíñé níjcaúvú ámuha mewáchájánújcatsítyónéllii ihdyu ámúhadi ó iyyácunúhijcyáhi. ²¹ Aane tsáijyu múúne ténehji ámuha meihvejtsótúnáa ámúhake o ááhívetéhajchíi muurá Píívyéébé úmíwávú kímóhcó oke tene pájtyéneri ó núcójpíveéhi. Muurá ámuha ímíñeííí ihdícyáméhjima medómácócatsíhijcyané tsá meihvejtsópityúne. Áhdure tsíñehji panévare ímityúné ámuha méméénuhíjcyáhi.

13

Páávoro pítyajcóne

¹ Muurá pápíhchúúijyúvájucó ámúhake o ááhívetéíñe. Áijyu eene ímítyú ícyahíjcyámé hallúvú míityétsíuba, pápíhchúúimeváuba, úúbálléhajchíi tehjújúcooi teéne. ² Muuráhjáa éijyu ámúhake o ááhívéjeebe tsúúca íhnáho ámúhake ó úwaabó pámeere ímityúné méénuhíjcyámeke. Aane íñe tsiíñe piéhdúré tsíhyullétú ámúhake ó úwaabóhi. Aabe ícyooca ámúhake o ááhívetéébé tsaate páhdure néémedi tsáhájucó o íícúvéityúne. ³ Áijyu ámuha méwaajácúú muhdú tajtyééveri Críjto íhnyúvahíjcyané ámuha mewáájácúyóneri meíjyácunúhijcyáne. Dibye tajtyééveri nééne álliu íjcyátúnéllii ímíllebe muhdú dííbyé íhtsútú íjcyane ámuha mewáájacúne. ⁴ Dííbyekée ímiááné páwachékevu dsíjívetsómé átérééjpidi idíllónema. Áróobekée Píívyéébe íhnáhoori bóhíitsoobe ijcyá ícyooca íhtsútuubéréjucó. Aane dííbyekée pájtyedu íívane tsáijyu ó ícúbáhráméíhijcyáhi. Árónáa dííbyedívú o cátsípáávehíjcyanéllii oke píáábóhíjcyabe téhdure ámúhake o píááboki.

⁵ Aane cáhawáa ihdyu ámuháyé ímíñeúvú méíjtsaméij. ¿A ímiááné tsúúca ímí ámuha mécáhcujsó Píívyéébeke? ¿A ámuha méwaajácúrá Jetsocríjto páijyuvaré ámúhama íjcyane? ¿Mityá íllure ámuha maállíñe ménehíjcyá dííbyeéjté ámuha meíjcyanej? ⁶ Árónáa íhya mityá ícyooca tsúúca ámuha méwaajácú ímiááné dííbyeéjpi o íjcyane eene álliu múnáájpidi oke ámuha medíllóhíjcyáme. ⁷ Muurá Píívyéébeke píáábó ó táúmeíhijcyá ámúhá hallúvú ímityúné ámuha meíjcyátuki. Aane tsá teene o méénuhíjcyatú míamúnaa ímí oke íjtsúcunúki.

Muurá oke ditye múhdurá íjtsúcunúroobe ó imíllehíjcyá ámuha ímiááméré meijcyane. ⁸ Aabe tsá mújyú állíuri o íhgyúvatúne. Ímiááneriyé ó íhgyúváhi. ⁹ Áánéllii íllure ó imíjyuhíjcyá oke ditye éhdíiválléroóbe. Ehdu oke ditye íjtsúcunúroobe ámúhakye ó píáábohíjcyá ímí ámuha Píívyéébeke mecáhçújtsoki. Ámúhá hallúvú píáábó ó táúmeihíjcyá ímí dííbyeke ámuha mecáhçújtsoki. ¹⁰ Ehdu íñe ó caatúnú ámuha meímíáávye ámúhakye o ááhívetécooca íhnáho ámúhakye o úwáábótuki. Píívyéébé muurá íhnáhoovu oke ajcú dííbyeke meúraávyénéjcutu ámúhakye o píááboki. Tsáháa téénevu oke díbye ajcutú ámúhakye o tútávájtsoki.

¹¹ Aane óvíi ámuha táñahbémú ímí meijcyame métsúúrameí Píívyéébema ámuha tsaímíyé meijcyáíyóneri. Aane óvíi dííbyeréjuco ámúhakye iwájyudu íjcyabe píaabóné tsaímíyé ámuha meijcyaki. ¹² Áánéllii ámúhakye o néé ámuha ímiááméré meijcyáne medúúrúvájcatsíki. ¹³ Téhdure pámeere ílle íjcyame ménahbémú ámúhakye duurúváhi.

Ahdícyane ihdyu óvíi Píívyéébe pámeekéré iwájyudu íjcyabe Jetsocríjtoj tééveri Ípííchó mépañévú ipícyóóneri meke tehméhi. Áyu tehdújuco.

GÁÁRATA Garáátsiáí íjcyáme éllevu Páávoró cáátúnuháámi

Duurúvaju

¹ Oo Páávoró o íjcyáábekée Píívyéébe oke picyóó uwáábóóbedívú Jetsocríjtoke ibóhítsóóbej tééveri. Tsáháa míamúnaa oke pícyootú téénevu. ² Aabe íñe ílle óóma íjcyámema íhyaami ó caatúnú elle Garáátsiá íñújiri ámuha cahcújtso múnaa meíjcyáme éllevu. ³ Áámeke óví ámúhake Méécááni Píívyéébe píaabó Máavyéjuube Jetsocríjtoj tééveri íbúwajíí ámuha meíjcyaki. ⁴ Muuráhjáa díbye ímillédújuco mewájuuri Jetsocríjtó dsíjívéné íjí imítýú meke mújtatsójúcoóronetu meke ípájtyetétsoki. ⁵ Áánéllíi metsu dííbyeke maávyéjútso mújyú níjkéváityúne. Ehdu teéne.

Tsá tsiíñe íjcyatú meke pájtyetétsoíyóné uwááboju

⁶ Áronáa múhdurá oke pajtyéné Píívyéébeke ámuha mecáhcújtsonetu tsíhdyuréjuco meíjtsámeíñe. Ááneráhjáa tsúúca ámuha ímí mecáhcujtsó mekée iwájuúne Críjtoj tééveri mééma díbye méénune. Áané mutsííeneréjuco ámuha tsíjijtójiríyé meúwáábócatsíhijcyáne. ⁷ Áánerá tsá tsiíñe íjcyatú meke pájtyetétsoíyóné uwááboju. Íllure ámúhake tsaate íállíñe tsíjijtójiríyé íúwáábóneri máváríchohíjcyá Críjtodítýú íjcyané uwáábójutu ámúhake imújtátsooki. ⁸ Ehdu úwáábohíjcyámé hallurí apíchó teéne. Muurá o íjcyároobe tsíjijtóríyé o úwááboca téhdure Píívyéébe óhdi ícúbáhráiyáhi. Áhdure níjkyéji múnáajpi íjcyároóbedi ícúbáhráiyooobe tehdu díbye méénuca. ⁹ Aanée tsúúca éjyú ámúhake o úúbálleroné íñe tsiíñe ó úúballé tsaate Críjtodítýú íjcyané uwááboju tsíjijtóríyé úwáábóhajchíí Píívyéébe díityédí ícúbáhraíñe.

¹⁰ Ehdu íñe ámúhake o nééne méjtsúcunúdí míamúnaa ímí oke íjtsúcunúrokiyé o íhjuváhíjcyáne. Píívyéébere ihdyu óhdivu tújkevélééneríjyuco o tsúúráméíhijcyáne. Muurá míamúnáamáyé tsaímíyé o íjcyane o ímílleca tsá Críjtó ícúve múnáajpi o íjcyáityuróne.

Páávoró uwááboobe íjcyane

¹¹ Aane ihdyu ó imíllé ámuha táñahbémú mewáájacúné íñe dííbyé uwááboju míamúnáá íjtsaméí íjcyatúné o

úwáábohíjcyáne. ¹² Tsáháa múha oke úwáábotú teéne. Dííbyerée ihdyu pañetu Jetsocríjtó óhdivu bóhówajtsóné íñe ó úwáábohíjcyáhi.

¹³⁻¹⁴ Muurá ámuha méwaajácú muhdúhjáa tujkénú o dáríívemeíhíjcyáné tamúnaa múhdurá Píívyéébeke úráávyehíjcyajíjtó o úráávyéijyu. Téjjítóo ávyéta ímí ó waajácú tsijtye tátyujkévéejte íjcyáromé ehniíñevu. Aabée téijyu ímiáánéhacáa Críjtó cahcújtso múnaa íjcyámedi ó ícúbáhráhíjcyá dityévaa téénetu íhvetéroki. ¹⁵ Áronáacáhjáa ihdyu pámeeke iwájyudu íjcyaaabe Píívyéébe tsúúcajátújuco ói o tsiímávámeityúné ihdéjuco oke iújcuíñé wábyujtsóne. ¹⁶ Aabée oke waajácútsó Ílli Jetsocríjtodívú dííbyedítýú íjcyáné uwáábojúvú ámúhakye jodíómú íjcyátúrómeke o wáájácútsoki. Ááneríi tsá múúmá o íhjúvatúne. ¹⁷ Muuráhjáa Jerotsaréeri dííbyé uwáábo múnaa táihdéjuco íjcyaróme éllevu tsá o péetu díityémá téeneri o íhjúvaki. Aráábiá iññújivúree o péébe téhulle íñéubará píívyétútsihyi o ícyahíjcyátsihdyu tsiíñe ó oomí Damájcovu.

¹⁸ Átsihdyúu botsíi Jerotsaréevu tsiíñe pápíhchúú pijcyábatu o wájtšibe o péé Péédoró éllevu dííbyema o íhjúvaki. Áábemáa técoomíyí ó íjcyá 15 coojíva. ¹⁹ Áijyúu tsá tsijtye Jetsóó uwáábó méénuhíjcyámeke o ájtyúmitúne. Apáábyekerée ó ájtyumí íñahbe Jacóóboke.

²⁰⁻²¹ Átsihdyúu o péé Tsííriámá Tsiríútsiá iññúicúvu. Ehdu íñe ámuha éllevu o cáátúnúné pañe o nééne Píívyéébe waajácú ímiáánéjuco íjcyane ámúhakye o úúballéne. ²² Áábekée oke tsúúca téhullé múnaa waajácúhi. Áánetúikyée tsá Jodéa iññújiri íjcyáné cahcújtso múnaa oke wáájacutúne. ²³ Apááñéreváa lléébohíjcyámé tsaate óhdityu néhíjcyáne: “Éhnée éíjyu Críjtoke mecáhcújtsóné hallútú ávyetá ícubáhrá méhdi méénuhíjcyaabévá muhdú ícyooca teene úwááboobéré pehíjcyáhi.” ²⁴ Ehdúvaa tsaate óhdityu néhíjcyáné illéébóne mítyane Píívyéébeke duurúvahíjcyáme.

2

Páávoróké uwáábojte wáájacúne

¹ Átsihdyúu tsúúca 14 píjcyá pájtyéné boone tsiíñe Jerotsaréevu o péébema Benabéemútsí Tíítóma pééhií. ² Áámútsimáa o péé téhullévú Píívyéébere oke túkévéjtsóneri. Áijyúu tsamééré técoomí cahcújtso múnáa túkévéjtsojte píhcyáávemeke ó úúballé íñe ámuha jodíómú íjcyátúrómeke o úwáábohíjcyánetu muhdú oke ditye iñéekií. ³ Áronáacáa

oke néeme tehdújuco o úwáábohíjcyáne. Aamée tsá ìná néetu Tíito óoma íjcyabe kíhdyahírótsámeityúnetu. Tsáháa dibye kíhdyahírótsámeityú jodíómuube ijcyátúnéllíihye. ⁴ Áronáacáa ijcyámé tsaate íllure iállíñe ímiáámédú múúhake náhbévahíjcyáme. Aamée imíllé Críjtoéjté muha meíjcyame téené taúhbaju meméénújúcóótúmeke tsiíñe múúhake téénevu ìbúwajtsóne. ⁵ Ároneríi tsá muha meíicúvetú Críjtodítyú íjcyané uwááboju mecáhcújtsóneríyé mepájtyeténetu ámúhake muha memújtátsótuki.

⁶ Aamée táehnííñevu íjcyarómé túkevajtsojte tsá oke béhné uwáábó téénetu méénutúne. Áronáa tsá o íjyácunútú ditye táehnííñevu íjcyáneri. Muurá Píivýéébe tsahturé meke íjtsúcunúhi. ⁷⁻⁸ Aamée ímí íjtsúcunú Péédorókée tamúnaa jodíómú uwáábóbedívú ipícyohdu téhdure oke Píivýéébe pícyoone ámuha jodíómú íjcyátúrómé uwááboobe o íjcyaki.

⁹ Aanée pañétúejte Péédoroo, Jóoaá, Jacóóboo, íjcyame ímí ìjtsúcunúne múhtsikye Benabéema mítyane dúúrúvaméré néé muhtsi téené wákimyéí meméénu jodíómú íjcyátúmé pañe téhdure tamúnáa pañe téené wákimyéí ditye méénúné tujkéveri. ¹⁰ Áanemáa múhtsikye néeme muhtsi mepíáábohíjcyá idáátsóméhjike. Aanée ímí ó íjtsúcunúhi.

Péédoróké Páávoró úhbane

¹¹ Áronáacáa Péédoróké Ajtiokííavu ó tsíjpájúú dibye múhdurá íjcyané hallútu. ¹² Muuráhjáa ámúha múnaa jodíómú íjcyátúmema dibye májchórónáa tsaate múúha múnaa Jacóóbo hájkímú íhdééné taúhbaju úráávyejíjcyámé técoomívú wájtsímedítyú waabe diityédí íllityénema. ¹³ Áábedítyúu ìíváne tsijtye tamúnaa tsúúca cahcújtso múnaa íjcyarómé téhdure wááhií. Áhdurée táñahbéébé Benabée diityédítyú ìíváne wááhií. ¹⁴ Ehdúu tsúúca cahcújtso múnaa íjcyarómé dáríívemeíñé hallútú Péédoróké pámeere píhcyááve múnááj píínévú o néehíí: “Muúbej, uu muurá jodíómuube u íjcyároobée tsúúca ú íhvejtsó íhdééné taúhbaju u úráávyejíjcyáne. Aabe jíveekí téénevu ú taúhbahíjcyá memúnaa íjcyátúmeke teene u úráávycóóbejíivari?” Ehdúu o néé Péédoróke.

Mecáhcújtsóneríyé mepájtyeténe

¹⁵⁻¹⁶ Muurá muha jodíómú pañétúejte Píivýéébeéjté meíjcyame tsúúca méwaajácú Moítséeúvuj téeveríi múúhá íhdé múnáaúvuke dibye ájcúné taúhbaju muha meúraávyeróné múúhake pájtyetétsóityuróne. Apááñéré ihdyu Jetsocríjtóo

mewájuryi dsíjivéné pamévare mecáhcújtsómeke ímiáámedi dílloobe.

¹⁷ Aane díbyej téeveri Píivyéebema meímibáavyéiyóneri metsúúrameihijyamé méwaajácú ímiááné ímityúmé meijcyane. ¿Áánéllihyéhaca Críjto nééjuríyé ímityúmé méicyahijcyáhi? Tsáhaá. Tsá tehdu tene néétune. ¹⁸⁻¹⁹ Muurá teene taúhbaju o úráavyéroobe tsá Píivyéebema ímí o íjcyáityuróne. Áánéllii ténejcútú ó ijcyá dsíjiveebédú teene o úraavyéjúcóótúnéllihye. Aabe ihdyu icyooca ó tsúúrameihijcyá muhdú Críjtoj téeveri tsaímíyé Píivyéebema o íjcyáiyóneri. Muurá o íhvejtsójúcooróné tsiíñe o úráavyéhajchíí oore ó tútávajtsáméíhi. ²⁰ Áánéllii tsá o ímillédú o íjcyájúcootúne. Ícyooca ó ijcyá Píivyéébé Hajchíi tawájuryi dsíjivéébeke o cáhcújtsóobe oke túkévajtsóné pañe. ²¹ Aane tsá mújyú o íhvajtsóityuró mekéé ídaatsólléne méema díbye méénune. Muuráhjáa teene taúhbaju néhdu meijcyáne j téeveríyé ímiáámedi meke díbye dílloca Críjto dsíjivéné tsá íñetú meke píáábóityuróne.

3

Críjto meke pájtyetésóne

¹ ¿Áyu ámuúha Gáaratá cahcújtso múnaaj! ¿Múamíi ámuúhake tútávajtsómé tsáhájucó ímí ámuha meúráavyetú Jetsocríjtóo mewájuryi páwachékevu dsíjivéné mecáhcújtsóneríyé mepájtyeténé ámuúhake o úwaabóne? Ááneráhhjáa tsúúca ámuha ímí méúraavyé tééné uwááboju. ² ¿Acáa tsá Píivyéébé Apííchó ámuhá pañevú úcáávetú teene ámuha mecáhcújtsóijyú? ¿Mityá ítyaúhbajúree ámuha meúráavyénéllii ámuhá pañevú úcaavéne? Áyu cána oke menej. ³ ¿Íveekí ayájú allíurá ámuha menéeme múhdurá médáííivemeí tsúúcajáa Píivyéébé Apííchó túkevajtsó pañe ámuha meijcyame? ¿Aca ámuha méijtsúcunú ámuhá íhnáhooríyé tsaímíyé díbyema ámuha meijcyáiyóne? ⁴ ¿Muhdú bañúháñe ámuha tééné hallútú meícúbáhrámeihijcyáne íveekí méíhvejtsóhi? ⁵ ¿Mityá ámuha méijtsúcunú Píivyéébé taúhbaju néhdu meijcyanéllii díbye méema méénuráityúronéhjí méénuhijcyáne? Muurá ihdyu Críjtoke mecáhcújtsómé pañevú Íapííchó ípícyóonej téeveríyé méema méénuhijcyaabe tenehjí.

⁶ Muuráhjáa Aavaráaúvú ímí díbyeke cáhcújtsónéllii ímiáábedi dílloobe díbyeke. ⁷ Áánéllii ímí Píivyéébeke mecáhcújtsómé díbyévúj tsiiménémúhaabe méijcyáhi. ⁸ Tsúúcajátújucóhhjáa muurá mee pámeere ámuha jodíómú meijcyátúrómema tsaímíyé díbyema meijcyaíñe Aavaráaúvuke díbye íllu nééneé: “Ímí oke u cáhcújtsónéllii dijtyéeveri pámeere

ííñújiri íjcyámeke ó píááboóhi.” Ehdúhjáa neebe Aavaráaúvuke. ⁹ Aane muurá téhdure Jetsocríjtoke mecáhcújtsómeke píááboobe dííbyekée ipíaabódu.

¹⁰ Áánetu eene taúhbaju iúráávyéneriyé ipájtyetéiyóné ítsúcunúhíjcyámé hallúrí ápíchó teéne. Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “Píívyéébé taúhbaju múhdurá úráávyehíjcyámé hallúrí ápíchó teéne.” ¹¹ Aane muurá méwaajácú teene taúhbaju néhdu íjcyáiyóneri tsúúrámeyóme téhdu íjcyátúmeke Píívyéébe ímiáámedi díllóityúne. Íllu tsiíñe néene dííbyé waajácúháámitu: “Píívyéébeke ímí cáhcújtsómeke ímiáámedi díbye díllome pájtyéteéhi.” ¹² Áronáa teene taúhbájutu Píívyéébé Moitséeúvuj téeveri meke iájćunetu neeráhi: “Páneere taúhbajúúné néhdu tsaímíyé íjcyame ihdyu pájtyetéiyáhi.”

¹³ Áronáacáa téhdu meíjcyátúné déjucotu méhdi díbye ícúbáhráiyóné íhdétú tsúuca Críjto meke iwájyúne pájtyetétsóhi. Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé: “Ímityúme átéréejtéké cáámetu úmáhájcutu picyóóme.” ¹⁴ Ahdújucóhjáa muurá Píívyéébe Críjtoj téeveri pámeekéré píaabóné jodíómú íjcyátúróméhjima Aavaráaúvukée íñéhdújuco. Áhdure Críjto pámeere dííbyeke cáhcújtsómeke ájcuú Íapííchotu ípyée íñéhdújuco.

Píívyéébe Aavaráaúvuke pítyajcóné

¹⁵ Aane cáhawáá ámuha táñahbémuke o néé muhdú maállítu meméénune. Muurá tsaatémá tsáné wákimyéi meméénu téené waajácúháámitu memémé mecáátúnúné boone tsáhájucó múha tsíhdyuréjuco meíjtsaméi cápáyoácóityuróne. ¹⁶ Ahdúhjáa muurá Píívyéébe Aavaráaúvuke néé dííbyej tsíménémúháábedítýú tsáápiikye ipícyooíñé míamúnáake pájtyetétsóííbyeke. Tsáháhjáa díbye íwaajácúháámitu néétu pívámeváké ipícyooíñe. Neebéhjáa tsáápiikyéré ipícyooíñé Jetsocríjtoke. ¹⁷ Muuráhjáa dííbyeúvuke Píívyéébe ipítýajcóné boone 430 pijcyábatu ítyaúhbajúvú jodíómuke ajćú Moitséeúvuj téeveri. Áronáacáa tsá téené hallúhcuri díbyeé Aavaráaúvuke pítyajcóné wáájácúratúné íjcyatúne. ¹⁸ Muuráhjáa teene taúhbaju meúráávyéneriyé mepájtyetécá álliúreíyó teene dííbyeúvukée Píívyéébe pítyajcóné. Áronáacáa muurá dííbyeke íñéhdújuco díbye méénune.

¹⁹ ¿Aanéé íveenévúrá ájcuube teene taúhbajúvú meke tene ipájtyetétsokíjñvari? Muuráhjáa ihdyu teene níjkyéji múnáaj téeveri pícyoobe mewáájácú múhdurá meícyahíjcyáné Jetsocríjtói bóhówáávétúné hajchóta. ²⁰ Áronáacáa tsá téhdu

Píivyéébe Aavarááuvuke tsíjtyej téeveri pítyájcotúne. Muuráhjáa ihdyu ávyeta dííbyere dííbyeúvuma ihjyúváhi.

Píivyéébé taúhbaju

²¹ ¿Áánélliihyéhaca Moitséeúvuj téeveri dibye meke ítyaúhbajúvú ájcune tútávajtsó dibyee méema imyéénuíñé nééneé? Tsáhaá. Muuráhjáa tene néhdu meíjcyáneriyé mepájtyetécá ímiáámedi meke díllóíyoobe teene meúraávyémeke. Aacáa tsá mepájtyetéíñe tsíjjítóriyējuco dibye méénúityuróne. ²² Áronáa muurá dííbyé waajácúháámitu nééne ímityúné pañe meíjcyame Jetsocríjtoke mecáhcuíjtsómeke dibye pájtyetétsoíñe.

²³⁻²⁴ Muuráhjáa ímiááné éhne múúne tsiíméké metúkévajtsódú taúhbaju meke túkévajtsóné pañe méicyahíjcyá Jetsocríjtói méhdivu bóhówáávétúné ihde. Aabée méhdivu bóhówáávéebeke mecáhcuíjtsómeke bótsii Píivyéébe ímiáámedi díllóhi. ²⁵ Aame ícyooca tsáhájucó taúhbájú túkevajtsó pañe meíjcyájúcootúne. ²⁶ Ícyooca meíjcyá Píivyéébej tsiímerējuco pámeere Críjtoke mecáhcuíjtsóme. ²⁷ Muuráhjáa ímiááné dííbyeéjté meíjcyané uubállé metsójsótsámeímyé meíjcyá dííbyedúrējuco. ²⁸ Áánéllii tsá menééityuró tsíjtyere jodíómú íjcyane. Téhdure tsá menééityuró tsíjtyere gríéégómú íjcyane. Áhdure tsá menééityú tsaate ímí íjcyánáa tsaate tsíjtye hójtsí pañe íjcyane. Muurá ihdyu pámeere tsiíñé míamúnaa íjcyároméhjima wajpíímuma waalléémú meíjcyá tsamééré Críjtoéjte. ²⁹ Ehdú pamévaré dííbyeéjté meíjcyame meíjcyá Aavarááúvuj tsiíménémúhaábe. Áánélli téhdure méwáábyuta teene dííbyekée Píivyéébe íajcuíñé nééneé.

4

¹ Cáhawáá meíjtsúcunuj, muurá tsaapi tsiímene cááni dsíjívéné boone dííbyé tsiéméné aabájaabe íjcyáíbye íáyáné hajchótá ihdícyaabédú íjcyá tsaaté hójtsí pañe. ² Aabe íbúwajíí ícyahíjcyá cáánúvúu diityéké téenevu níwaavémé dibye kéémécooca dííbyeke ájcúíbye. ³ Ahdúu muurá éjju méicyahíjcyá taúhbaju meke túkévajtsóné pañe Críjtói méhdivu bóhówáávétúné hajchóta. Aamée méitsúcunúhijcyá teene meúraávyéneriyé mepájtyetéiyóne. ⁴ Áronáacáa Píivyéébe Íllíkye meéllevu wállóóíñe éévé úújeténéllii bóhówááveebe wállé ííbúwá déjucóvú ípívyéévéneema. Áábekée dille tsiímávaabe keemévé téenere Moitséeúvuj téeveri dibye ájcúné taúhbájú pañe. ⁵ Ehdúu Jetsocríjtó méhdivu íbóhówáávéne meke ímíjpyetétso taúhbajúu meúraávyerómé ímityúmé meíjcyámeke

botsíi Píivýéébe íítsíímedi idílloki. ⁶ Aane ímiááné dííbyej tsíímé meíjcyane méhdityu íbóhówaúcunú mépañéví pícyoobe ípííhó Íllíj tééveri. Áánere muurá meke túkévéjtsóneri dííbyeke mecáánivámé ménehíjcyáhi: “Llihíyo múúháj Caánij.” ⁷ Aane ícyooca dííbyej tsíímé meíjcyámé hallurí tsáhájucó ñná íjcyatúne. Áánéllii meke ájcuíibye íavyéjuvu Jetsocríjtoke mecáhcuíjtsónej tééveri.

Cahcújtso múnáadi Páávoró íjyácunúne

⁸ Muuráhjáa ihdyu éíjyu ámuha Píivýéébeke mewáájácútúnéllii íhdícyanéhjí mecáániváné méíícúvehíjcyáhi. ⁹ Áánetu ícyooca tsúuca ámúhake díbye wáájacúmé ámuha meíjcyá dííbyeéjte. Árónáa ¿íveekí ámuha méimíllé tsiíñe íhdéené taúhbaju meúraavyéne? ¿Mityá ámuha méimíllé tsiíñe téené pañe meíjcyane? ¹⁰ Muurá ámuhái meíjtsúcunúpi eene ténevá pijcyábádú, ténuhbavadú, kéjcoojíjí ámuha Píivýéébeke medúúrúvahíjcyánetu ámúhake díbye ímiáámedi díllóiyóne. ¹¹ Ehdu ámuha múhdurá medáíívémeíñetu ámúhadítúyú o néé bañúháñéubáhjáa ámúhake o úwáábohíjcyáne.

¹² Árónáa ihdyu ámuha táñahbémuke o néé íhdéé ámuha meícyahíjcyáné meúraavyéjúcóótuki. O íjcyadúréjuco meíjcyá. Muuráhjáa tujkénú ámúhake o úwáábócooca tsá oke ámuha metsáííletú tsíjítóréjuco o úwáábórónáaáca. ¹³ Muuráhjáa téijyu ámúhake ímiáájú ó úwáábohíjcyá táhálluúúneri o chéméroóbe. ¹⁴ Áróóbekée muurá ámuha oke éhdiñvállétúmére tsaímíyé mewáátsúcúpéjtsóóbeke méíícúvehíjcyá muhdú Jetsocríjtomútsikye níjkyéjí múnáájpiima ámuha meíícúvéiyódu. ¹⁵ Muuráhjáubáhjáa ámuha mepíívyetécá táhálluúúcu oke mecápáyoácóiyá ámúhá hálluúúnetúréjuco. Áámeke ¿ñná ámúhake pájtyeme íveekí tsáhájucó óhdi ámuha meíícúvetúne? ¹⁶ ¿Ámuháubá meíjtsúcunú ámúhake o tsáíílléne ehdu o néhíjcyáne? Muurá ihdyu ímiááné tehjújuco ámúhake o néhíjcyáne.

¹⁷ Muurá eene ámúhake íñé imíjyaú úwáábohíjcyámé tsá ímiá úwáábó méénuhíjcyatúne. Íllure muurá ámúhake óhdityu imújtátsóro úwáábohíjcyámé díityé úwááboréjuco ámuha meúraávyeki. ¹⁸ Árónáa ihdyu tehjújúcooíyó ímiá úwáábó ámúhake imyéénu ámúhadi dítye tsúúrámeíñe. Tsá idyé ámúhama o íjcyánéllíihyére ámúhadi dítye tsúúrámeíhíjcyáítyuróne. ¹⁹ Aane ámuha áátsíímédú menéeme tsiíñe múhdurá medáíívémeíñe ídátsó oke pájtyé éhne múúne walle itsíímáváne ávyeri ícúbáhrámeídyu. Aabe ámúhadi ó

ijyáacunúhijcyá Críjtokéréjuco ámuha mecáhcújtsóne dibye ijcyadu meijcyáíyóneri. ²⁰ Múhduúvúrá ó ijtsúcunú ehdu ámuha meicyahijcyáne. Áánéllii ihdyu múhdutúiyó icyoocaré ámúhama o ijcyane ímíñeúvú ámúhake o úwááboki.

Agáama Tsáárámúpidítú íjcyáne uwááboju

²¹ Muurá ámuha méijtsúcunú Moitséeúvuj tééverí Píivyéébe meke ájcúné taúhbaju néhdu meijcyáneri mepájtyetene. ¿Aca tsá ámuha mewáájácutú muhdú dííbyé waajácúháámitu tene cáátuváne? ²² Muurá téhaamítú néene Aavaráúvúhjáa mítyétsikye tsíimaváne. Páñétúelle méwadívúhjáa tsíimávaabe tsáápiikye. Áánetúhjáa tsíjpiikye tsíimávaabe íúnú múnáálledívu. ²³ Aanéhjáa íúnú múnáálle Agáadívú dibye tsíimávaabe ihdícyaabéré íñe meijcyadu. Áánetúhjáa páñétúélledívú dibye tsíimávaabe diibyéjuco Píivyéébéhjáa diityétsikye iájcuíñé nehíjcyáabe. ²⁴ Ehdúhjáa tsíimávamúpi Píivyéébe míamúnáake mijjítócuri túkévjtsoíñe. Diilléhjáa muurá Agáá tsíiménémúhaabe tsíjtyé hójtsí pañe icyahíjcyádújuco Moitséeúvukée Tsinaí caméhbaúvú Píivyéébe íyaúhbajúvú ájcúné pañe íjcyame icyahíjcyáne. ²⁵ Áánéllii muurá téhbau Araábia íiñújiri íjcyahbaú memevá díílleúvu déjutu. Muurá Jerotsaréeri íjcyame taúhbajú pañe icyahíjcyá díílleúvú tsíiménémúhaabée tsíjtyé hójtsí pañe icyahíjcyádújuco. ²⁶ Áánetu ihdyu níjkyéjiri íjcyáne Jerotsarée múnáa meijcyame tsáhájucu téene pañe meijcyatúne. ²⁷ Muurá Píivyéébé waajácúháámitu néene Tsááráditu:

Ajchíba u íjcyárolle kímóóvétulléré ímíjyuuri díicya. Muurá úi ú tsíimávaahi. Aame díitsíime ávyetá mityámé lílyáátee díúnú múnáálle tsíimé lílyaaténé éhniñevu.

Ehdu néene Píivyéébé waajácúháámitu.

²⁸ Ámuúha táñahbémut, Píivyéébéhjáa néhdújuco Itsáake cáánímutsi tsíimaváne. Áhduréhjáa dibye néhdújuco íñe tsúúca dííbyej tsíimé meijcyane. ²⁹ Árómeke íñe tsaate meke muhdú dáriívehíjcyá ihdeéne taúhbaju iúráávyéneri éhnehjáa Píivyéébere píáábóneri Aavaráa páñétúélledívú tsíimáváábeke íúnú múnáálledívú dibye tsíimávaabe tsáíllehíjcyádu. ³⁰ Téénetu muurá Píivyéébé waajácúháámitu néeneé: “Díúnú múnáálleke dijchívyetso dihjátú íllímájucu. Tsá páñétúelle dítyáábadívú u tsíimáváábé wáabyuta íjcyane dííbye éhne íjcyatúne.” Ehdu néene Píivyéébé waajácúháámitu. ³¹ Ahdícyane, ámuúha táñahbémut, tsá meijcyatú íúnú múnáálledívú Aavaráúvú tsíimáváábéj tsíiménémúhaabe

ijcyadu. Muurá ihdyu méijcyá pañétúellée Tsáarádivu dibye tsímáváábéj tsíménémúhaabe ijcyadu tsúuca pañétúejpi Píívyéébé Hájchikye mecáhcújtsónéllíhye.

5

Jetsocríjtokéré meúraavyéne

¹ Muuráhjáa Jetsocríjtó tsúuca meke ijchívyetsó taúhbaju meke túkévéjtsóné pañe meícyahíjcyánetu. Áánéllii metsu dííbyekéréjuco meúráávyé ímíñeúvu. Óvíjyacóóné ámuha téeneri metsúúrameíhijcyané meke pájtyetétsóiyóneríjñivari.

² Aane cáhawáá ímíñeúvú melléébó ámúhakye o néeneé. Muurá ámuha mekíhdyahírótsámeíñetu ímiáámedi Píívyéébe ámúhakye díllóiyóné ámuha meíjtsúcunúne tehdu meméénúmeíhajchíí tsá Críjto ámúhakye pájtyetétsóityúne.

³ Áronáa ihdyu o néé tehdu imyéénúmeíñe ímí Píívyéébema íjcyáíyóneri tsúúrameíhijcyámé óví ávyeta muhdú teene taúhbaju néhdu íjcyáhi.

⁴ Áronáa íllure ámuha téeneri mémújtátsámeí Píívyéébé meke iwájyúne Críjtoj téeveri mepájtyetéíñe méénúnetu.

⁵ Muurá ihdyu ímiáámedi meke dílloobe Íapííchó meke túkévéjtsóneri Jetsocríjtoke mecáhcújtsómeke.

⁶ Áánéllii mekíhdyahírótsámeítyúné tsá muhdú néétune. Áhdure mekíhdyahírótsámeíyóné tsá meke píáábotúne. Apááñéré ihdyu ímiááné Jetsocríjtoke mewájyúne mecáhcujtsóné meke píaabóhi.

⁷ Aanée muurá tsúuca tehjújuco ámuha meúraavyéne. ¿Ááné mutsíhdyúhjáa íveekí tsáhájucó ámuha téené uwááboju ímí mecáhcújtsotú múha nééjuri?

⁸ Ááneráhjáa tsúuca Píívyéébe ámúhakye ijchívyetsó ténejcútú Jetsocríjtoj téeveri. Aane tsá dííbyedítýú tene íjcyatú eene piéénéré ámuha meúraavyéne.

⁹ Muuráhjáubá ihdyu ámúhadítýú tsáápihdítýuré íjcyane ehdu ámúhakye dáriivé éhne múúne hariínallíjyú metátsajcóné pañévu íooríchotu áyánéwu mepícyooróné páneeríyéjuco mújtadu.

¹⁰ Áronáa ó waajácú Píívyéébe tsiiñe ámúhakye píááboíñe ámuha meíhveté taúhbaju néhdu ámuha meíjcyáneri mepájtyetéiyóné ámuha meíjtsámeíhijcyánetu. Áánetu ihdyu íhnáhoóíñe dibye ícúbahráné ámúhakye mútátsóhíjcyámedi.

¹¹ Muurá téhdure óhdityu nehíjcyámé oova mekíhdyahírótsámeíñeríyé ímí Píívyéébema meíjcyane o úwáábohíjcyáne. Áronáa teene o úwááboca tsá oke ditye tsarílléityuróne. Muurá ihdyu Críjtoj téeveríyé mepájtyeténé o úwáábohíjcyánéllii oke tsaríllehíjcyáme.

¹² Aame ihdyu

óví illuréjuco ámúhadítýú dówaavéné tééneri ámúhakyé pátsáricyohíjcyáme.

¹³ Muuráhjáa tsúuca Píívyéébe ámúhakyé ijchívyetsó téénetu. Aame ámuha tsaímíyéjuco meíjcyame tsá ímityúné meméénújúcóóityúne. Ímíñeúvú pamévamáyé mewájujúcatsíñe mepíáábojcatsi. ¹⁴ Muurá tsane dííbyé taúhbaju néehíi: “Pamévakéré múu wajyú muhdú u wájuúmeídyu.” Ehdu muurá pamévakéré mewájuúhajchíi tsúuca mémeenú páneere dííbyé taúhbajuúné muhdú meíjcyáiyóné meke néhijcyáne. ¹⁵ Áánetu tehdu ámuha mewájujúcatsíñe mepíáábojcatsíyótsihvu íllure ámuha meícúbáhrájcatsíhajchíi muurá íllure ámuha métútávátsójcátsíhi.

Píívyéébé Apíícho meke túkévéjtsóne

¹⁶ Áánéllii ámúhakyé o néé Píívyéébé Apííchó túkévéjtsó pañéréjuco ámuha meíjcyá ímityunéhjí ámuha meméénújúcóótuki. ¹⁷ Tsá dííbyé Apííchó ímíllétú meímíllédú meíjcyane. Téhdure ténehji méhdivu cátuhtsó teene meke túkévéjtsóné pañe meíjcyáiyóne. Ehdu panéjcvávú téneecu cátuhtsójcatsíñéllii éhniíñevu métsúúraméi Píívyéébé Apííchó túkévéjtsó pañe ámuha meíjcyáiyóneri. Óvíjyacóóné ámuha meímíllédú meíjcyane. ¹⁸ Aane ímiááné ámuha dííbyé Apííchó túkévéjtsó pañe meíjcyáhajchíi tsáhájucó ámuha íhdééne taúhbájú túkévéjtsó pañe meíjcyájúcootúne.

¹⁹ Muurá íimíllédúré ícyahíjcyámé tsá téévetúne. Panévaré muurá ímityunéhjí méénume íhdícyáméhjíma dómácócatsíhijcyáhi. ²⁰ Aame níjcyotájtekéré du-urúvahíjcyáhi. Nomíuuváwu nééme tsané úhbajcatsiyíyé íjcyame itsáriléjcatsíñe waabyénúcatsíhijcyáhi. Iíye ímí íjcyáiyóné imílléme. Ehdu idyáíívéjcatsíñe ílluréjuco ditye dóhwábahíjcyáné íhdyúéháhiréjuco. ²¹ Aame nomíutááváwu nééme dsíjivétso múnaa, líiyiicyáve múnaa, íjcyame majchó ávyétá mityáne. Áhdure tsíñehji panévaré ímityúné méénuhíjcyáme. Aane éíjyúu ámúhakyé o néhdu tsá múu tehíívanéhjí méénutúne. Muurá tehdu nénehji méénume tsá Píívyéébé avyéjúeje íjcyatúne.

²²⁻²³ Áánetu íhdyu Píívyéébé Apííchó meke túkévéjtsóné pañe meíjcyame mewájujúcatsíhi, meímíjyúúhíi, tsíñehji meke pájtyeróné máaabúcuhi, tsaímíyé pamévamáyé meíjcyáhi, tsíjtyeke mepíaabóhi, panévaré óóchevéllétumé mémeenúhi, ídaatsómé meíjcyáhi, tsá ímityunéhjívú metáhjátsámeítyúne. Ehdu Píívyéébé Apííchó meke túkévéjtsóné pañe meíjcyame tsá

íhdéené taúhbaju nééne tsijjitoriyé meijcyatúne. ²⁴ Muurá Críjtoke mecáhcujsómé ímityúne icyánéjcutu méijcyá dsíjívemédú ténéhji éllevu meijcyájúcoótúnéllíhye. ²⁵ Aame méijcyá Píivyéébé Apííchó meke túkévéjtsóné pañe. Áánéllii metsu meihvéjtsámeí tééneréjuco meke túkévéjtsóné pañe meijcyaki.

²⁶ Tsáhájucó ávyéjuuháñe mellííñéityuróne. Tsá íinerí menómíutááváityuróne. Tsá ímityúne medáíívéjcatsíityuróne.

6

Mepíáábójcatsíñe

¹ Aane tsaate ámúhadítyú ímityúne pañevú mújtáhajchíí mepíáábó ditye tsiíñe íímíjpyeteki. Áronáa ihdyu ímíñeúvú chooco méuwaábó diityéke. Ááne téííbúwá meijcyá ámuhávéjuco tehdu meijcyátuki. ² Ehdu mepíáábójcatsí múhdurá ámuha meicyahíjcyánéhjitu Críjto ímillédú ámuha meijcyaki.

³ Muurá iiye íhtsutúme íjcyane íjtsúcunúmeímyé tsijtyeke ipíáábóiyónéhji éllevu íjcyatúme állímyeíhi. ⁴ Cáhawáá ihdyu ámuha tsáápiitsa métsúúraméí Críjtoke ámuha meúraavyémé tsaímíyé meijcyáiyóneri. Áronáa ihdyu tsá múu íjtsúcunúmeítyú tsijtyé ehniíñevu ímí íjcyane. ⁵ Muurá íjcyánéi pámeere ímityúne meméénuhíjcyáne meméénújúcoóíityuróne.

⁶ Áhdure ámúhakye o néé íñe Píivyéébé ihjyu ámúhakye úwáábohíjcyámeke ámuha mepíáábo panévaturé íñe tájpi ditye íjcyáíñetu.

⁷ Aame tsá múu állímyeítyúne. Méijtsámeídí Píivyéébe wáájácúityúne ímityúne ámuha meméénuhíjcyáne. Muurá ímityúne méénuhíjcyámeke tééne áhdovu ájcúííbye. ⁸ Aame ílluréjuco wágóóóveíñe ímillédú ícyahíjcyáme. Áánetu Píivyéébé Apííchó meke túkévéjtsóné pañe meicyahíjcyámé méjúcuú mújyú medsíjívéjúcoóíityúne bóhi. ⁹ Áánéllii metsu óóchevéllétúme ímiáánéré meméénuhíjcyaki. Ehdu muurá ímiáámé meijcyáhajchíí tééne áhdó tsaímíyéjuco meijcyaiñe. ¹⁰ Áánéllii metsu pamévamáyé ímiááméré meijcyaki. Tsá Críjtoke mecáhcujsómé tsané nahbémú meijcyame ímityúne medáíívéjcatsíityuróne.

Páávaro pítyajcóne

¹¹ Aane íñe ámúhakye o pítyajcóné ooréjuco páñetu o cáátunúne. ¹² Muurá eene tsaate Críjtoke úraavyémé tééne hallútú diityéké tsijtye ímityú íjtsúcunúiyónéllíihyére ámúhakye

táúhahíjcyá ámuha mekihdyahírótsámeiki. ¹³ Árome muurá tsá panévare teene taúhbaju nénehji méenuhíjcyatúne. Muurá íllure imítýájkímyei ámúhake téénevu táúhahíjcyáme. ¹⁴ Áánetu ihdyu tsá o ímíletú ííneri o mítýájkímyeiýone. Apááñéré ihdyu ímí ó íjtsúcunú mewájuryí Críjto páwachékevu dsíjívéebeke o cáhcújtsónéllii táimítýú táhallúrí íjcyájúcootúne. Aabe téené pañe o íjcyájúcoótúnéllii ténejcútú ó íjcyá dsíjívéebedu. ¹⁵ Ahdícyane tsá muhdú tene néetu mekihdyahírótsámeítyúne. Áhdure mekihdyahírótsámeíyóné tsá íínetú meke píáábotúne. Áánetu ihdyu Críjtoke mecáhcujtsómé tsíhdyuréjuco mecápáyoovéné meke píaabóhi. ¹⁶ Aane óví Píívyéébe meke íídaatsóllédú íjcyabe pámeere pahúllevaré ihñéjté íjcyámema ámúhake píaabó íbúwajíí ámuha meíjcyá muhdú ámúhake o úwáábohíjcyádu.

¹⁷ Óvíjyacóóné ámuha oke múhdurá medáríívehíjcyáne. Muurá íñe Máavyéjuube Jetsocríjtoke o cáhcújtsóné hallútú oke ditye méenuhíjcyáne matyáwááné tájpiíyi íjcyánetu méwajácú dííbyé wákímyei múnáajpi o íjcyabe ímíááné ámúhake o néhíjcyáne.

¹⁸ Ahdícyane óví dííbyeréjuco ámúhake pámeekéré panévatu píaabóne. Áyu tehjújuco.

EPÉÉTSIO

Éépetsóri íjcyáme éllevu Páávororo cáátúnuháámi

Duurúvaju

1 Oo íñe Páávororo íhyaami ó caatúnú elle ámuha Éépetsóri meíjcyame Jetsocríjtoke meúraávyéme éllevu Píívyééberée dííbyedítýú íjcyáné uwááboju o úwáábóíñévú oke pícyoóbe. 2 Áámeke óvíi ámúhake píáábohíjcyamútsí íbúwajíi ámuha meíjcyaki.

Críjtoke mecáhcújtsóne áhdo

3 Ahdícyane ihdyu óvíi Máavyéjuube Jetsocríjtó Caani Píívyéébeke méduurúváhi. Muurá ímí Máavyéjuube Jetsocríjtoma meíjcyámeke tsaímíyé níjkyéjitu panévaturé píáábohíjcyaaábe. 4 Tsúúcajátújucóhjáa ííñujíi ípívyéjtsótúné íhdéjuco díbye wábyujtsóné Jetsocríjtó tééveri meke újcuámeke íímíbájchoíñé méímítýú máhallurí íjcyájucóótu dííbyejéte meíjcyame íínetú menéetsámeítýuki. 5 Mítýanéhjáa meke íwájýúnéllii íjtsámeííbyé dííbyej tééveri meke ípájtyetétsómeke íítsíímedíyéjuco idíloíñe. Ahdújucóo díbye meke tsíímavámé dííbyejéte meíjcyane díbyéhjáa méhdítýu íjtsámeídyújuco. 6 Áánéllii pájyuvaré dííbyeke méduurúvahíjcyá ávyetáa méhdi ídáátsóvéne díbye meke píáábónéllííhye. Mekée muurá píááboobe Íllíkye mítýane díbye wájýúúbejéte meíjcyaki. 7 Muuráhjáa ávyetáa íhnáhó meke íwájýúnéllii díbye dsíjívénej tééveri méímítýuháñé mééma íímíbájchoobe mepájtyetéki. 8 Ááneríi meke úújétsoobe mítýane meke íwájýune. Áánemáa meke ájcuube panévare mewáájácúíñé tujkévejúvu. 9 Téhdurée meke waajácútsoobe tsúúcajátújucóo muhdú meke ípájtyetétsoíñé íjtsámeíhíjcyáné tsúúca mééma ípánéévétsonévu. 10 Aane ehdu ípítýájcó páneere pájtyéné boone Críjtoke pícyoóíbye pámeere níjkyéjima ííñújírí íjcyámé avyéjuube díbye íjcyaki.

11 Dííbyej tééveríhýjáa muurá tsúúcajátújuco díbye meke újcuune íavyéjúejte meíjcyaki. 12 Ehdúhjáa méénuube muhdú íjtsúcunúdu íñée tujkénú muha Críjtoke mecáhcújtsómema ámuha bóónétu mecáhcujtsómé pámeere dííbyeke maávyéjújtsó dúúrúvamére. 13 Muurá Críjtdítýú pájtyéteju íjcyane ámuha mecáhcújtsómé pañe tsúúca Píívyéébe Apííchó íjcyame ímíááné

ámuha méijcyá dííbyeéjté dibyée néhdújuco. ¹⁴ Aane muurá dííbyé Apííchó tsúúca mépañe íjcyánetu méwaajácú ímiááné meke dibye mújyú íñéjyu pícyooíñé íavyéjuvu tsaímiyéjuco dííbyema meijcyaki. Ahdícyane metsu dííbyeke medúúrúvahíjcyá ávyéjújtsomére.

Cahcújtso múnáá hallúvú Páávoró Píívyéébeke tújkéveeju táúmeíñe

¹⁵ Muurá ó waajácú tehjújuco ámuha Máavyéjuube Jetsóoke mecáhcujsómé ímí pamévamáyé cahcújtso múnáama mewájuycatsíhijcyáne. ¹⁶ Áánéllíi paíjyuvaré ámúhá hallúvú Píívyéébeke ó téhdútsohíjcyáhi. ¹⁷ Téhdure ó táúmeíhijcyá dííbyeke Máavyéjuube Jetsocríjtó Caani íjcyáábeke dibye ámúhakye íajcu ítyujkévé íjtsaméityu dibyée Jetsóoj tééveri méhdivu úújétsámeíñé ímíñeúvú ámuha mewáájácuki. ¹⁸ Aane óvíi ámúhakye tújkévejúvú ájcuube dííbyé avyéjúeíté ámuha meijcyáímyeke dibye újcúme úmíwa ííne ímíjyaú nééne ámuha ímíñeúvú mewáájácuki. ¹⁹ Áhdure idyé óvíi ámúhakye waajácútsoobe muhdíivané íihsútú íjcyáne tájpi íñe dííbyeke mecáhcujsómé meícyahíjcyanévu. ²⁰ Áánevuú muurá meke úújétsoobe Críjto dsíjívéébeke tsiíñe íbóhíítsóne íúniúvú níjkyeíjívú itsájtyéébeke íavyéjújtsóneri. ²¹ Áábekée pícyoobe íñe múhdumé ávyéjujte níjkyéjirii, ííñújirii, íjcyámé avyéjuube pañétúejpi dibye íjcyaki. Áábedívú muurá tsá múha úújetétú íñe ícyooca íjcyáné avyéjujtédítu. Áhdure bóóne íjcyárómedítu tsá múha úújetétu dííbyedívu. ²² Áánéllíihyé muurá dííbyé hójtsí pañévú pícyoobe páneere íñe múhdúné tsíeméné íjcyane. Áhdurée dííbyeke pícyoobe múhdumé dííbyé cahcújtso múnáa íjcyámé túkevétsoobe dibye íjcyaki. ²³ Muurá dííbyé cahcújtso múnáa méijcyá tsané múnáa dííbyema. Aabe páneere ejécunú íñe múhdúné tsíeméné íjcyane.

2

Píívyéébe meke pájtyetétsóne

¹ Muuráhjáa dííbyere Píívyéébe ámúhakye pájtyetétsó Críjtoj tééveri ámúhá ímítyuháñé déjúcotu ámuha mewágóóóvéiyómeke. ² Muuráhjáa íhde ámuha ímityúné meícyahíjcyá íñe íji éhné Naavéné túkevétsoju Píívyéébedítu miamúnáake múhdurá ítsámeíchohíjcyánéréi ámuha meúraávyenéliihye. ³ Ehdúu ímiááné meícyahíjcyá ímityúmé eene ícyooca tsaate íjcyadu. Mépée meímíllejítóré meúraávyehíjcyá méhdityuré íjchívyéné allíujúúne. Ááné déjúcotúu muurá máhallúrí íjcyájúcooróné Píívyéébe

méhdi ícúbáhráiyóné eene ícyooca tsíjtyé hallúrí tene íjcyadu. ⁴ Áronáacáa ihdyu mítyane meke iwáiyúnéllii méhdi ídáátsóvéne meke pájtyetétsoobe Críjtoj tééveri mewágóóóvétu dííbyedúréjuco meíjcyaki. ⁵ Ehdúu Píívyéébe méhdi ídáátsóvéne meke píaabó mepájtyetéki. ⁶ Muuráhjáa Críjtoke íbóhíítsóneri meke ávyejújtsoobe dííbyema meíjcyá níjkyéjiri íavyéjuri. ⁷ Ehdúu mééma méénuube Críjtoj tééveri bóónétu íjcyáné míamúnáake iwáájácútso ímiááné meke iwáiyune. ⁸ Aane íñe tsúúca mepájtyeténé tsá meere meíhnháori meméénutúne. Píívyéébere ihdyu meke ídáátsóllénéllii pájtyetétsoo Íllíkye mecáhcújtsónej tééveri. ⁹ Tsá mepájtyetétú ínehjí meméénúnélliihýe. Áánéllii tsá tééneri memítyájkímeítyuróne. ¹⁰ Muuráhjáa Píívyéébe Jetsocríjtoj tééveri méíjtsaméi cápáyoácó ímiááneréjuco meméénuhíjcyaki. Ehdúhjáa tsúúcajátújuco meke íímíbájchoíñé íjtsámeídyújuco díbye méénuune.

Críjtoke cáhcújtsómé ímí íjcyane

¹¹ Aane cáhawáá méíjtsúcunu muhdúhjáa ámuha meícyahíjcyáne. Muuráhjáa tamúnaa jodíómú íhdícyámedíyé ámúhakyé díllóhíjcyáhi. Áánemáa iiye díllómeíhijcyámé ímiáámé Píívyéébeéjité íjcyane íjpííye ikíhdyahírótsámeíñélliihýe. ¹² Téíjyúikyéé muurá ímiááné tsá ámuha mewáájácútú Mepájtyetétsoobe Críjtoke. Áánélliihýe tsá ámuha Píívyéébeéjité meíjcyatúne. Ídátsohrée ámuha waagóojte meíjcyame tsá mewáájácútú muhdúhjáa Críjtoj tééveri meke díbye ípájtyetétsoíñé pítyájcámeíñe. ¹³ Áronáa ihdyu ícyooca Jetsocríjtóo mewáiyuri dsíjívéébema ámuha meíjcyánéllii tsúúca ámuha méíjcyá Píívyéébema. ¹⁴ Áhdure muurá dííbyej tééveriyé ícyooca muuha jodíómuma ámuha méíjcyá tsaímíyéjuco íhdée múhdurá medáríívécatsíhíjcyaróme. Aame ícyooca ámuha jodíómú meíjcyátúrómema méíjcyá tsamééréjuco. ¹⁵ Muuráhjáa Moitséeúvuj tééveri Píívyéébe ájcúné taúhbjáúúné hallútú jodíómú íjcyátúmema tamúnaa jodíómú tsáríllécatsíhíjcyanéhjí Críjto ídsíjíveneri níjkévatsóhi. Ehdúu mééma méénuube íñe pamévá míamúnaa meíjcyarómé dííbyeke mecáhcújtsómé tsame dííbyeéjité meíjcyame ímiááameréjuco meíjcyaki. ¹⁶ Muuráhjáa múhdurá medáríívécatsíhíjcyanéhjí Críjto mééma níjkévatsó páwachékevu ídsíjíveneri. Ehdúu íímíbájchoobe pamévá míamúnaa meíjcyarómé tsamééréjuco meíjcyame tsaímíyé Píívyéébema meíjcyaki.

17 Ehdúu Críjto itsááne muuha jodíómuke waajácutsó muhdú tsaimíyé Píívyéébema muha meijcyaiñé tsúúca dííbyeke muha mewáájacújúcoóromeke. Áhdurée ámuha jodíómú meijcyatúmé awáá dííbyeke mewáájacútúmeke muurá waajácútsoóbe. 18 Áánéllii dííbyej tééveri Méécááni Píívyéébema tsaméhjí menáhbévajcatsí dííbyé Apííchó mééma ijcyane meke piáábóneri. 19 Áánéllii tsáhájucó ámuha tsijtye múnáa meijcyájúcootúne. Muurá icyooca méijcyá tsané múnáaréjucó Píívyéébé avyéjújete tsúúca dííbyeéjté meijcyame. 20 Muuráhjáa muha Jetsóó mamýmú Píívyéébé ihjyú uubálle múnáama uwáábó medéjucóónúné pañévú tsúúca ámuha méucaavéhi. Aane muurá ímichi pañétúejpi Jetsocríjtó dííbye tájpi meijcyaaabe éhne múúne jaa ímichi apíhájúné hallúri ijcyadu néébeé. 21 Aame íñe icyooca éhnííñevu dííbyema méllíyaatéhijcyá ímiááméré Píívyéébema meijcyaki. 22 Aane muurá Críjtoma meijcyame jahdu menéémé pañe Píívyéébe ijcyá Íapííchoj tééveri.

3

Jodíómú ijcyátúmé uwááboobe Páávoró

1 Ááne hallútú íñe oo Páávoró o ijcyáábeke cuvéhoojánúmé ámuha jodíómú meijcyátúmeke Críjtodítýú ijcyáné uwááboju o úwáábohijcyáné hallútu. 2 Tsúúca íhya ámuha méwaajácú Píívyéébé meke ídaatsólléne oke níwaavéné ámuha jodíómú meijcyátúróméke téénevu o wáájacútsoki. 3 Muuráhjáa ihdyu dííbyere óhdivu bóhówajtsó ámúhakyé téhdure Críjtoj tééveri ipiááboíñé wáájacúratúné ipítýajcámeíñe. Aanée muurá tsúúca ámúhakyé ó úúballé áyánévu éhnée ihde ámuha éllevu o cáátúnúháámí pañe. 4 Téhaamíi ámuha meéévénetu íhya tsúúca méwaajácú ímiáánéjucóo oke dibye téénevu wáájacútsóne. 5 Tsáháa muurá teene éjyú múnáaúvudívú dibye bóhówajcárotúne. Aanée íñe icyooca tsúúca bóhówajcároobe Íapííchoj tééveri ihjyú uubálle múnáama dííbyeéjté muha meijcyame Jetsóó mamýmú meijcyámedívu. 6 Áhdícyane ámuha jodíómú meijcyáturómé tsúúca méijcyá Píívyéébé avyéjújete muha meijcyadu Jetsocríjtodítýú ímiáájú úwáábómeíñé ámuha mecáhcujsódú ijcyame. Aame icyooca méijcyá tsamééréjucó Píívyéébé Críjtoj tééveri íajcuíñé néene meújcuímye.

7 Ehdú néene íñe úwááboobéré ó pehijcyá o méénútyuróné Píívyéébé téénevu oke pícyoonéjucó. Aane ihdyu ó méénuhijcyá dííbyé piááboríye. 8 Aabe oo pámeere múhdumé Píívyéébeéjté meijcyámedítýú ídáátsoóbe. Áróóbekée oke

ityújkevéélléne níwááveebe Críjtodi íiné imíjyaú meíjcyané uwááboju íjcyanéwú ámuha jodíómú íjcyátúróméke o wáájácútsoki. ⁹ Ahdújuco muurá o bóhówátsohíjcyané pámehdívuré teene wáájácúratúnée Píívyéébe páneere ípívyéjtsoobe tsúúcajátújuco pítýajcámeíñe. ¹⁰ Aane muurá Píívyéébe meke úcu híjcyá pamévaré dííbyeke mecáhcujsómé tsamééréjuco meíjcyá téénetu níjkyéjiri íjcyané ihtsútujte iwáájácu muhdíívané dííbyé tujkéveju íjcyane. ¹¹ Ehdúhjáa imyéénuíñé pítýajcámeííbyé tsúúcajájucó. Ahdújucóo muurá díbye teene méenune Máavyéjuube Jetsocríjtoj tééveri. ¹² Ahdícyane dííbyej tééveri tsúúca Píívyéébema menáhbévájcatsí íínerí íllityétúmé ímiáánéjuco Críjtoke mecáhcujsónéllííhye. ¹³ Áánéllíi ámúhake o néé ámuha meíhvéjtsótu íñe tééné déjúcotu ámúhállíi o ícúbáhrámeíhíjcyané uwááboju. Íllure méimijyúúvé tééneri múhdurá íjtsúcunútúme.

Críjto meke wájyune

¹⁴ Ehdu Méécááni Píívyéébé tujkéveju mééma íjcyánéllíi dííbyé úmíwávú o mímóúúvéne ó ihjyúvahíjcyá dííbyema dúúrúvaabére. ¹⁵ Áábé cahcújtso múnaa meíjcyame muurá tsúúca méijcyá dííbyé dohjíba múnaa tsaate tsúúca níjkyéjiríjyucó íjcyámema íñe ííñújiri meíjcyame. ¹⁶ Áánéllíi ó táúmeíhíjcyá dííbyeke Íapííchoj tééveri díbye ámúhá pañéwú ípícyo ííhnáhó ámúhake tene itsípájtsoki. ¹⁷ Áhdure ó táúmeíhíjcyá Críjto éhnííñevu ámúhake ípíáábo ímí dííbyeke ámuha meúraávyeki. ¹⁸ Aame óvíi ámuha tsijtye cahcújtso múnáama méwajyújcatsí ímíñeúwú ámuha mewáájácu ávyeta muhdú ímiááné Críjto meke wájyune méijtsaméi píruúvé íjcyane. ¹⁹ Aane ámúhá hallúwú ó táúmeíhíjcyá píáábó Píívyéébe ímiáábé íjcyáábeke muhdú díbye íjcyadu ámuha meíjcyaki.

²⁰ Áánéllíi ihdyu metsu dííbyeke medúúrúva ávyéjújtsomé. Muurá meke píááboobe dííbyeke metáúmeíñé ehnííñevu meijtsámeityúrónemájucó. Ehdu muurá meke píáábohíjcyaaabe Íapííchó mééma íjcyáne j tééveri. ²¹ Aane ihdyu óvíi dííbyeke méduurúvahíjcyá dííbyé cahcújtso múnaa meíjcyame paíjyuvaré múijyú níjkévaityúné ípyée ípítýajcámeídyújuco Jetsocríjtoj tééveri mepájtyetéíñe díbye méénúnéllííhye. Ehdu teéne.

4

Píívyéébeéjté meíjcyane Íapííchoj tééveri

¹ Aane muurá Máavyéjuube Jetsocríjtodítýú íjcyané uwááboju úwááboobéré o péhíjcyané hallútú íñe cúvéhóójari oo ícyoóca.

Aabe ámúhakyé o nées tsúúca Píívyéébe ámúhakyé újcume ímíñeúvú ámuha meijcyá muhdú meijcyáiyódu. ² Áhdure idyé ámúhakyé o nées tsaííbuwáre idáátsóméhjiúvú ámuha meijcyáne mewájujcatsí pamévamáye. Aame ímityúné ámúhama íjcyaróné máaabúcu híjcyá ímí ámuha meijcyaki. ³ Ááne métsúúraméí tsané múnáaréjuco ámuha meijcyame dííbyé Apííchó piáábori tsaímíyé ámuha meijcyáiyóneri. ⁴ Muurá íñe tsané múnáaréjuco meijcyámema ijcyáne tsáneere Píívyéébé Apííchó meke ityúkévéjtsoki. Áánéllii téhdure ijcyáne tsáneere dííbyé avyéjú méwáabyuta. ⁵ Aabe tsáápiiyé Máavyéjuube apáábyéré íjcyáábeke mecáhcujsóhi. Áábe mémeríyé muurá métsójtsómehijcyáhi. ⁶ Áánéllii diibye tsáápiiyé Mépiivyéébé ijcyá apáábyekéré pámeere mecáánívahíjcyáábe. Áábé hójtsiri pámeere méijcyá dííbye tájpiye. Aabe kiá méhdityu íjcyátúnéllii panévare mejtéeveri méénuhíjcyáhi.

⁷ Áronáa ihdyu tsáápiitsa mépiivyété muhdú nénehji meméénune Píívyéébéé Críjtoj téeveri meke ájcune. ⁸ Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé:

Naavénekée ityáhjáne dííbyé hójtsí pañe ícyahíjcyámeke íjchívyétsóne peebe cáamevu. Aame ihñéjteréjuco íjcyame díbye nééjuríyé piivyété páhduváre nénehji imyéénune.

⁹ ¿Aanéhaca íiná nééiyóné teene díbyée cáamevu pééneé? Téénetu muurá méwaaajácú íhtsútuubée íjcyároobe ííñujívú íñíityéne idáátsonúne. ¹⁰ Áronáacáa bóónétu tsiíñe peebe cáamevu níjkyejívú páñétúétsihvu ávyéjuube íjcyáki. ¹¹ Áábe tájpi muurá páneere íjcyáabe meke ihñéjteke ájcúné waajacuríyé mépiivyété páhduváre nénehji meméénune. Muurá tsaate piivyété dííbyé ihjyu úwáábomére ípyéhíjcyáne. Áhdure tsijtye piivyété iwáájacúné muhdú méúmiwa íjcyane. Tsijtye piivyété tsúúca Píívyéébeke cáhcújtsómeke ímíñeúvú muhdú múúne téjjito meúraavyéné iúwaabóne. ¹²⁻¹³ Ehdú muurá Críjto meke piáábohíjcyá ihñéjte meijcyame dííbyé wákimyéí ímí meméénu éhniíñevu dííbyé cahcújtsó múnáa illíyaaté pámeere dííbyeke mecáhcujsómé mewáájácu muhdúhjáa Píívyéébé Hajchi íjcyane díbyée íjcyadu meijcyaki. ¹⁴ Áijyu ihdyu muurá tsá múha meke mújtátsóityú íhdityuré újcúné uwáábori muhdú tsíméké memújtátsóiyódu. ¹⁵ Aane ihdyu cáhawáá metsu ímiááméré meijcyáne ímíñeúvú meúraávyé teene ímiááju. Áijyu ímiááné Críjto métúkevéjtsóobe íjcyáábeéjité meijcyame éhniíñevu méimíbaávyééhi. ¹⁶ Áábe tájpi pámeere dííbyeéjité méijcyame mewájujcatsíñe panévaturé mepiáábójcatsímyé

muurá éhniíñevu mellíyaatémé ímí Píívyéébeke méúraavyéhi.

Críjtoke méúraavyéne

17 Áánéllii ámuhákye o nées Máavyéjuube Jetsocríjto mémeri Píívyéébeke wáájacutúmé icyahíjcyádú ámuha mejjcyájúcoótuki. Muurá ímityúné diityé íjtsaméi íjcyánéllii íimíllédú icyahíjcyáme. 18 Tsá ditye wáájacutú muhdú ímí íjcyáiyóné Píívyéébe íjtsaméi diityé pañe íjcyátúnéllíihye. Aame tsá íjcyáiyú dííbyema ímiánéjcu iwáájacúiyóné íimíllétúnéllíihye. 19 Muurá éhniíñevuré ‘nucójpi’ néétune méénuhíjcyá panévare ímityúne. 20-21 Áronáacáa ihdyu tsá ámuha teene mewáájatú Críjto ímiá uwááboju ámuhákye úwáábocooca. 22 Ahdícyane ámuhákye o nées ámuha meíhvéjtso ímiájíjtóo ámuha mewáájacútúné hajchótá ímityúné íjcyaróné ímiááneúvúdú ámuha meítsúcunúhijcyané tsáijyu múu ámuhádi íjcyáhréi nééneé. 23-24 Ámúhá íjtsaméi mecápáyóóvéne ímiánejcúvuréjuco mepájtyé muhdú mejjcyáiyóné Píívyéébe ímíllénejcúvú tsaímíyéjuco ámuha mejjcyánetu mebohówaucunúki.

25 Óvíjyacóóné ámuha maállícyatsíhijcyáne. Múu ímiáánéré ihjyúvá pamévamáyé íñahbémuma. Tsamééré mejjcyame tsá metútávátsójcatsíityuróne.

26 Tsá múu tsaatédívú icyáyobáávatéhajchíi páñetétsójcatsítyúne. Ícúu múu ímíbáchójcatsíhi. Tsá múu tsiélleréjuco íjtsúcunútú teene. 27 Tsá múu Naavenedívú táhjátsámeítyúne.

28 Áhdure tsáijyu múúne tsaate ámuhádiityú nánihíjcyámé illuréjuco meíhvété téenetu. Mewákímyeíñe tsijtye vííóméhjike mépiáábo.

29 Áhdure tsá múu ihjyúvatú ímityúneri. Ímiááneríyé múu ihjyúvá éhniíñevu tsijtyeke tene ipiáábo Píívyéébeke ditye úráavyénetu. 30 Ahdícyane óvíjyacóóné múhdurá medáíívémeíhijcyané Píívyéébe Apííchó mépañe íjcyane mekímóvéjtsótuki. Muurá teene mépañévú díbye pícyóónej téeveri méwaaajácú ímiááné dííbyeéjteréjuco mejjcyámeke díbye újcúvaíñe.

31 Ahdícyane illuréjuco meíhvété ímityúné ámuha medáíívéjcatsíñe páhduvaré nehniwu meúhbácatsíhijcyánetu. 32 Ááne ímiááméré mejjcyáne ténehji méimíbáchojcatsí muhdúhjáa Píívyéébe ámuhádi ídáátsóvéne Críjtoj téeveri ámuhákye ímíbjachódu.

5

Píivýéébeéjté meíjcyáiyóne

¹ Muurá ámuha ímiááné tsúúca Píivýéébej tsiímé meíjcyámeke wájuube. Áánéllii métsúúraméí dííbyedi dibye íjcyadu ámuha meíjcyaki. ² Ááne méwájyucátsí muhdú Críjto meke wájuudu. Muuráhjáa meke iwájyúnéllii meke ipájtyetétso íhvéjtsámeíbyeke dsíjívetsómé éhne múu obéejake dsíjívetsódu. Ááneríi Píivýéébe mítyane ímíjyuuvéhi.

³ Ahdícyané tsúúca dííbyéjté ámuha meíjcyame tsáhájucó múu íjtsámeityú ihdícyámema idyómácójcátsíyóneri. Óvíjycóóné panévare ímityúné ámuha meméénune. ⁴ Ahdure tsá múu átéréenéhjí úbálléjcatsíyúne. Múu Píivýéébeke ityéhdújtsóneriyé ihjyúváhi. ⁵ Muurá ihdícyáméhjima dómácócatsíhijcyámé tsá Píivýéébé avyéjújte íjcyatúne. Áhdure tsiñéhjí imítyuháñé méénuhíjcyámema panévare ímityúneri úmúúpívyehíjcyámé tsá dííbyé avyéjújte íjcyatúne. Aane muurá tsúúca ámuha méwaajácúhi. Ténéhjiriyé muurá íjcyame tsá dííbyeke icyááníváiyóne éllevu íjcyatúne. ⁶ Ahdícyané máállítsámeídí múhdurá ícyahíjcyámé átéréenéhjí úwáábohíjcyámedívu. Muurá ehdu ditye ícyahíjcyáné hallútu Píivýéébe ícúbáhraá ávyetá íhnáhó díityédí dííbyeke ditye lléébohíjcyátúné hallútu. ⁷ Áánéllii tsá múu tehdu néémema náhbévatúne.

⁸ Muuráhjáa íhde ámuha tehdu ímityúné pañe méícyahíjcyá ímiáájú ámuha mewáájácútúnéllíihye. Árónáa ícyooca tsúúca ámuha méwaajácújucóó Ávyéjuube Críjtoéjté ámuha meíjcyame. Aame ihdyu óvíi ámuha méíjcyá ímiáámeréjuco. ⁹ Muurá téjijto mewáájácúmé ímiáámeréjuco meíjcyame tsíjtyeke mépíaabóhi. ¹⁰ Áánéllii ihdyu métsúúraméí Máavyéjuube Críjtoke ámuha meímíjyújtsóiyóneri. ¹¹ Aame ihdyu tsá múu náhbénutú ímiáájú wáájácútúmé ímityúné méénuhíjcyáne. Íllure múu úwaabó keená ímiáájú íjcyane ditye iwáájácuki. ¹² Ehdu muurá teevétari wáájácúratúné ditye méénuhíjcyáneri meíhjúváyíóné nucójpítsóhi. ¹³ Aane muurá íñe Jetsocríjtó uwááboju díityédívú bóhówajtsó páneere ímityúné ditye méénuhíjcyáne. ¹⁴ Muurá Píivýéébé waajácúháámitu nééneé:

Muhdú éhne múu dsíjívémé íjcyadu wáájácúmeityuube u íjcyabe cána wájácúúvéne ímíñeúvú díjtsaméí Críjto uke iwáájácútso ímiájijtóvu.
Ehdu nééne Píivýéébé waajácúháámitu.

15 Aane cána metéíbúwáávéne ímíñeúvú méjítсамeí muhdú ámuha meícyahíjcyáneri. Tsá múu ímiánéjcy wáájácutúmé ícyahíjcyádú íjcyatúne. Múu ímíñeúvú íjcyá tsúúca ímiánéjcy ámuha mewáájacúme. 16 Muurá ihnáhóóné Píívyéébeke meúraavyéné panévaré múhdurá néenéliihye. Ároné pañe múu tsúúrámehijcyá ténejcúriye. 17 Tsá múu ávyeta pevé ííbuwáre íjcyatú wáájacúmeityúme. Múu tsúúráméi muhdú meíjcyáiyóné Píívyéébe ímílléneri tehdu ámuha meíjcyaki. 18 Tsá múu lííyíicyávetúne. Muurá tehdu meíjcyáhajchíí íllurējuco metútávááveíñe. Áánéllii ámúhá pañévu dííbyé Apííchó meújcy ámúhake tene ityúkévéjtsoki. 19 Ááne múu ámúhá íbuúúnetu íjchívyéne májtsiyi dííbyeke dúúrúvaméré ihjyúvájcatsí ténejcúri. 20 Áhdure idyé múu dííbyeke paíjyuváre téhdútsohíjcyá panévá hallúvú Máavyējuube Jetsocríjto mémeri.

Métaábama mewájyújcatsíñe

21 Múu Píívyéébeke ámuha maávyējuúllédú panéjcuávú avyējuúlléjcatsíhi.

22 Ahdícyane óvíi ámúhá taabámú ámuha ájyúmuke avyējuullé Máavyējuube Jetsocríjtoke íávyejúúllédu. 23 Muurá ájyu mewá túkevėjtssoobe Mépájtyetétsoobe Críjto ihñéjté meíjcyámé túkevėjtssoobe íjcyadu. 24 Áábeke ihñéjté meíjcyame maávyējuúlléne mecáhcujsódú óvíi walléémú téhdure ájyúmuke íávyejúúlléne cáhcujsóhi.

25 Áhdure idyé wajpíímú ícyánéjcutu múu mewámyuke íávyejúúlléne wajyú Críjtóo meke ihñéjteke mítyane iwájyúnéllii wájyúmeityuubéré dsíjívédu. 26 Muuráhjáa dsíjíveebe mewájyuri dííbyé uwááboju mecáhcujsónej tééveri meke íímíbájchoki. 27 Aame tsúúca méímíbaavyé ííné imítyú méhdi íjcyájúcootúmé ímiááméré dííbyema meíjcyaki. 28 Ahdícyane múu ímíñeúvú wajyú mewakye muhdú ámuha mewájyúmeídyu. Muurá ímí meíjcyane meímíleebe métaábake mewájyúhi. 29-30 Tsá muurá méjpi meere meícúbáhráíturóne. Muurá mewájyúmeíñéllii ímí météhmémeí panévatúré muhdú Críjto ihñéjté meíjcyámeke téhmehíjcyádu. 31 Muurá Píívyéébe waajácúháámitu nééne wajpi cáánímútsidítýú íínéne ityáábávállema tsahéécorējuco íjcyaiñe. 32 Ehdu ámúhake o néené pañe íjcyané muhdú Críjto ihñéjtéma íjcyané uwááboju. 33 Ahdícyane tsiíñe ámúhake o néé ámúhá taabámuke ámuha mewájyú muhdú ámuha mewájyúmeídyu. Áhdure idyé diitye ámúhá taabámú óvíi ícyánéjcutu ámúhake íávyejúúlléne wajyúhi.

6

¹ Áhdure tsime múu lleebó cáánímuke. Ehdu Píivýéébeéjité mejjcyane ímílleébe. ²⁻³ Muurá dííbyé taúhbaju nééhií: “Ámúháj caánímuke mewájýúne máavyéjuulle cáámene ííñújí hallúrí ámuha mejjcyaki.” Ehdu muurá ítyaúhbaju néhdu íjcyámeke píááboóbe.

⁴ Áánéllii cáánimú tsá múu uhbádúré úwáábotú íitsíimeke. Muurá tehdu néené uwáábó diityéké ímityúnejcúvúré íjtsámeíchóiyáhi. Áánéllii múu ímíñeúvú choocóré úwaabó diityéké Píivýéébe ícyánéjcu dííbyeke ditye icyáhcujsoki.

⁵ Áhdure idyé tsíjtyé hójtsí pañe íjcyame múu diityéké íavyejúúlléne ditye táuhbané meenú Críjtoke íicúvéiyódu. ⁶ Tsá múu íavyéjute íitécoocaré ímí wákímyeítyú ditye ámúhake ímí íjtsúcunúrokíye. Múu ditye ámúhama íjcyátúrónáa tsaímíyé wákímyeí ímiááné Críjtó íicúve múnaa ámuha mejjcyaki. Ehdu mejjcyane imíllebe Píivýéébeé. ⁷ Áánéllii múu ímiááméré meenú íwákímyeí Máavyéjuube Jetsocríjtoke íicúvénejuco. ⁸ Muurá tsaaté hójtsí pañe íjcyámema tehdu íjcyátúrómeke tsaHDúré áhdóibye muhdú ditye íjcyadújuco.

⁹ Áánéllii múu íavyéjute ícyánéjcutu ímíñeúvú picyóó ícúbáhratúmeré íúnú múnáake. Cáhawáá méjtsúcunuj, muurá páme Ávyéjuube Píivýéébe níjkyéjiri íjcyaaabe tsá tsaatéké éhniíñevu ímí íjtsúcunútúne. Muurá tsaHDúré meke wájyuube pámeekére.

Ímityunéhjí metáhjane

¹⁰ Ámuúha táñahbému, ícyooca ihdyu méítsutúúvé Máavyéjuube Jetsocríjtoj tééveri dííbyé ihnáhoóri. ¹¹ Aame Píivýéébe ámúhake tújkevejsódú ímíñeúvú métémmeméí Naavéné ámúhake mújtátsóiyóné ámuha metáhjaki. ¹² Tsá muurá míamúnáama memúnáátsócatsíhíjcyatúne. Muurá ihdyu mémúnáátsócatsíhíjcyá diibye Naavéne ájkímú íjpiíma íjcyátúné míamúnáa ímityúmé íjcyame Píivýéébeke wáájácútúmeke íimíllédú dáríívehíjcyámema. ¹³ Áánéllii ámúhake o néé muhdú Píivýéébe ámúhake túkévejsódú ímíñeúvú ámuha mejjcyaki tehdiívanéhjí ámuha maáábúcuéne íhtsutúmé mejjcyaki.

¹⁴ Áhdícyane ímíchi mejjcyáne ímiáájú ímíñeúvú ámúhá pañevú mepícyó éhne múúne cóhpené ócájimííhé méhdityu chíucunúdu. Áane ímiááméré mejjcyá ímityunévú ámuha metáhjátsámeityu éhne múúne méénujcatsi múnaa ityáhjátsámeityu túémíhóvú pícyámeídyu. ¹⁵ Ímíñeúvú

meijcyátsíívyéne méúwáábohíjcyá tsaimíyé meijcyáné uwááboju éhne múúne tsodáhó íjtyúhápaajínevu iújcámeíñe íjcyátsíívyédu. ¹⁶ Aame ímíñeúvú mécahcújtsó ámúhá watájcódú néene téenej téeveri ámúhakye Naavéné mújtátsóiyóné ámuha metáhjaki. ¹⁷ Aane íñe tsúúca pajtyété mééma íjcyane tsáma méíhvéjtsodí éhne múúne tsodáhoke íwatájcoji píaabódú néene ímítyúnéhjitu meke téhmehíjcyáne. Áhdure Píívyéébé ihjyu méníitsúwádú néene Ípííchoj téeveri mééma íjcyane ímíñeúvú meújcu ámúhá pañévu. ¹⁸ Aane ámúhá pañe íjcyáne téeveri óóchevélletúmé dííbyema paíjyuvaré méihjyúvahíjcyá. Métáuméí dííbyeke píáábó ímí ámuha meijcyaki. Áhdure métáuméí pahúllevaré dííbyeéjité íjcyámé hallúvú dibye díityéké ipíááboki. ¹⁹ Téhdure táhallúvú métáuméí dibye oke ityúkévétso muhdú mepájtyeténé úwáábojúvú pamévakeré o wáájácútsoki. ²⁰ Muuráhjáa téené wákimyéivu oke Píívyéébe pícyoobe íñe téené déjúcotu icyooca oo cúvéhóójari. Áronáa ihdyu táhallúvú métáuméí píáábó núhnévétuubéré o úwáábohíjcyá ímíñeúvú muhdú tene néhdújuco.

Páávoró pítyajcóne

²¹ Aane cáhawáa ihdyu óví ménahbe Tííkico téené wákimyéityu oke píáábohíjcyaaabe ímíñeúvú ámúhakye táuubállé meenuhi. Díibye waajácú páneere muhdú o íjcyaaabe íñá o méénuhíjcyáne. ²² Áánéllí dííbyeke ámúha éllevu ó wallóo díibye ámúhakye iúúballe muhdú muhtsi meícyahíjcyáné ámuha mewáájácúne metsájpínúki.

²³ Áhdícyane óví Méécáani Píívyéébe Máavyéjuube Jetsocríjto ma ámúhakye píaabó ímí ámuha dííbyeke mecáhcújtsómé mewájyújcatsíñe íbúwají meijcyá íñerí íjtsámeijyúcootúme. ²⁴ Áámeke ihdyu óví ámúhakye píáábohíjcyaaabe múhdumé ímíáané ámuha Máavyéjuube Jetsocríjtoke mewájyúmeke. Áyu tehdújuco.

PIRIPÉÉTSE

Pirípori íjcyáme éllevu Páávoró cáátúnuháámi

Duurúvaju

1 Oo Páávoroo, Timotéoo, íjcyamútsí Jetsocríjtó ñícúve múnáajtétsí íhyaami ámuha éllevu muhtsi mécaatúnú elle Pirípori dííbyé cahcújtso múnáa Píívyéébeéjté ámuha meíjcyáme éllevu, áhdure ámuhá uwáábojtémá túkevjtsojté éllevu. 2 Áámeke ihdyu óvíi ámuhákye píáábohíjcyamútsí íbúwajíi ámuha meíjcyaki.

Cahcújtso múnáá hallúvú Páávoró píáábó táúmeíñe

3-5 Muurá paíjyuvaré ámuhákye o ítsáávécooca ímíjyuuri Píívyéébeke téhdújtsoobéré ámuhá hallúvú ó táúmeíhijcyá píáábó ímiáájú mecáhcújtsóné wákimyéityu ícyoocápi oke ámuha mepíáábohíjcyánéllíhíhe. 6 Aane muurá ó waajácú Píívyéébe ámuhákye tsaímíyé píáábohíjcyané ímí dííbyeke ámuha meúráávyé mújyú tsiíñe Máavyéjuube Jetsocríjtó tsááíñévújuco. 7 Ehdu íñe ámuhádítyú o nées oke ipíaabóduré Píívyéébe ámuhákye píáábohíjcyámeke o wájyunema. Muuráhjáa íhde oke ipíáábohíjcyaduré íñe cúvéhóójari o íjcyároóbeke oke píáábohíjcyaaabe tsíjtyeke o úúbállehíjcyá dííbyé ihjyu tóónútuubére. 8 Muurá Píívyéébe waajácú ímiáané ámuhákye o wájyune muhdú Jetsocríjtó meke wájyudu. 9-10 Aabe ámuhá hallúvú ó táúmeíhijcyá píáábó ámuha mewájyúcatsíñe mewáájácu muhdú dííbyeke tsaímíyé meúráávyéiyóne. Áame ímiáámeréjuco ámuha meíjcyame íñerí menéétsámeityu Jetsocríjtó tsiíñe tsáácoóca. 11 Ehdu dííbyere Jetsocríjtó píáábori tsaímíyé ámuha meíjcyame Píívyéébeke máávyéjútsohíjcyáahi.

Críjtokéré íícúvéiyóné Páávoró íjtsaméi

12 Ámuúha táñahbému, ó imíllé ámuha mewáájacúné íñe páneere múhdurá oke pátyehíjcyáronéhjí íllure oke píaabóné éhnííñevu ímiáájú pajtyéteju Críjtodítyú íjcyane o úwáábohíjcyaki. 13 Áábeke tsúúca oke pámeere páñétúejpi avyéjúúbé já tehmejté íjcyámema tsíjtyehjí íjcyame waajácújucoó Críjtoéjpi o íjcyané hallútú cúvéhóójari o íjcyane. 14 Aabe teene cúvéhóójari o íjcyároobe ímí o úwáábohíjcyané tsaate ménahbémú iwáájácúne téhdure úwáábohíjcyá íñerí núhnévetúme.

15 Áronáa ijcyámé tsaate tsijtye ímí méénuhíjcyáneríyé iñómíutáávané iñnáhó úwáábohíjcyáme. Áánetu ihdyu tsijtye úwáábohíjcyá ímiááné tehdújuco. 16-17 Ímí úwáábohíjcyámé oke iwájyúne íñe téené déjúcotu cúvéhóójari o íjcyane iwáájácúnéllíhíye. Áánetu tsijtye úwáábohíjcyá illure oke éhniíñevu ityútávájtsó íñe cúvéhóójari o íjcyáábeke. Tsá ditye ímiá uwáábó méénuhíjcyatúne. 18 ¿Aanéhaca idyé muhdú o méénuíyónejíivari? Áronáa eene ímityúné íjtsámeíñe ímiáájú Críjtodítú íjcyane ditye úwááboróné tsúúca míamúnaa lléébúcunúhíjcyánéllíi ó imíjyuhíjcyáhi. 19 Áhdure ó imíjyuhíjcyá íñe panévare ímityunéhji oke pátyehíjcyaróné tsaímíyé óóma níjkévaíñe o wáájácúnema. Ehdu óóma tene níjkévaíñe ó waajácú ámuha táhallúvú piáábó metáúmeíhíjcyánéllíi Jetsocríjtó oke piááboíñe Íapííchoj tééveri. 20 Aabe ihdyu ó imíllehíjcyá tsáneetu o núcójpívétsámeítyuróné iñná táhallurí íjcyátuube panévariyé Jetsocríjtóke o bóhówátsohíjcyá díbye íhtsútuube íjcyane pájyúva o bóhówátsohíjcyádu. Áábeke téené hallútú oke ditye dsíjívétsóhajchíi óvi ó dsíjívéhi. 21 Muurá íñe o bóhíbe dííbyeke o úraavyéné o ímilléduré idyé ó imíllé o dsíjívéné tsaímíyéjuco awáá dííbyema o íjcyaki. 22 Áronáa ihdyu ó imílléhíi o íjcyane éhniíñevu dííbyedítú íjcyáné uwááboju tsíjtyeke o úwááboki. Áhdícyane tsá o wáájácútu muhdú o íjcyaiñe. 23 Muurá íhtsútú óhdivu teene muhdú o íjcyáiýóne. Tsánejcútú ímí tehdújúcooro teene ílluréjuco o dsíjívéné tsaímíyéjuco Críjtoma o íjcyaki. 24 Áronáa idyé ímí óhdivu teene ói o íjcyane éhniíñevu ámúhake o piááboki. 25 Aane tsúúca ó waajácú ói o íjcyaiñe ámúhake o piáábo ámuha ímíñeúvú Críjtóke mecáhcújtsóneri meímíjyúuki. 26 Ehdu muurá ámúhake éhniíñevu ó imíjyúúvétsoó tsiíñe ámuha élleu o péjyú dííbyere Jetsocríjtó oke piáábóneri téené hallúvú ámuha maávyéjútso dííbyeke.

27 Áhdícyane ihdyu ámúhake o néé ámuha tsaímíyé meíjcyá muhdú dííbyé uwááboju meke úwáábohíjcyádu. Áánéllíi ó imíllé ámúha élleu o péétúroobe o wáájácúné tsaímíyé ámuha meíjcyané uuballe. Áronáa idyé tsá ámúhama o íjcyánéllíihyeré ímiáámé ámuha meíjcyáiýuróne. Ó imíllé ámuha tsaméhjí ímíñeúvú téené uwááboju mecáhcújtsóne ímí meíjcyane. 28 Aame tsá múu íllityétú ámúhake múnáátsohíjcyámedi. Muurá eene Críjtóéjté ámuha meíjcyámeke ehdu ditye dáriívehíjcyánetu méwaajácú ditye wágóóóveíñe. Áánetu tsúúca méwaajácú Píívyéébé piáábori ámuha mepájtyeténe. 29 Aane tehdújúcooro ímí ámuha dííbyeke mecáhcújtsóne

dííbyedívú mecátsípáávehíjcyáne. Áronáa íjcyáne téhdure tééne déjúcotu ámuha meícúbáhrámeííne. ³⁰ Aane ihdyu óvíi ámuha máaabúcu híjcyá páneere ámúhake pájtyenéhjí muhdúhjáa o áábúcu híjcyádu. Áaneríyéi muurá íne ícyoocápi o íjcyane ámuha méwaajácúhi.

2

Muhdú Ávyéjuube Jetsocríjto íjcyane

¹ Ahdícyane ímiáané oke ámuha meídaatsólléne mewájuúhachíí óvíi oke ámuha éhnííñevu méimíjyúúvetsó ímí tsajíjtóré ámuha meíjtsámeímyé mewájuújcatsííne mepíáábócatsíhíjcyáneri. ² Óvíi Críjto ámúhake wájuúneri ámuha méimíjyúúvéme pañe dííbyé Apííchó íjcyane ámúhake tsápítsohíjcyáhachíí ámuha oke méimíjyúúvetsó ímiááméré meíjcyáneri. ³ Aame ihdyu tsá múu tsaate tehdíivane méénúne ímiyíyé idyé méénutú illure tééneri ímítyájkímyeiki. Tsáíibuwaré múu íjcyáne píáábójcatsí panéjcuwávú íavyejúúlléjcatsííema. ⁴ Tsá múu iye tsaímíyé íjcyáíyóneri tsúúrámeítyúne. Téhdure múu tsúúrámeí muhdú tsíjtyeke ipíáábóíyóneri.

⁵ Múu íjtsámeí muhdú Jetsocríjtó íjtsámeídyu. ⁶ Muuráhjáa Píívyéébere íjcyároobe tsá ávyeta tehdu íñééíyóneri íjyácunútúne. ⁷ Muuráhjáa íhtsútuube íjcyároobe míamúnáajpídyú itsíímávámeííne ihdícyaabéduréjuco íjcyane meke ipíááboki. ⁸ Aabée íhtsútuuháñe llííñétuube íná néétuubéré ídátso íhvéjtsámeííbyeke nucójpítso wátyétyehcúmé páwachékevu éhne múu átéréejpi ímítyúúbeke méénudu. ⁹⁻¹¹ Ehdúhjáa méénuube ‘tsíjyu’ néétuubéré muhdú Píívyéébe dííbyeke néhdújuco. Áánéllíhyéé dííbyeke Píívyéébe íavyéjuutetsóóbeke meménú páme éhnííñevúré díbye íjcyaki, dííbyé úmíwávú páhduube níjkyéjiri íjcyámema ííñújiri íjcyame naavémuháñemáyé ímíhmóúbáne íavyéjújtsóóbeke iwáájácu ímiáané avyéjuube díbye íjcyane tééneri Méécááni Píívyéébeke íavyéjújtsoki.

Cahcújtso múnaa peetédu nééneé

¹² Ahdícyane, ámuúha táñahbému, éhnée ámúhama o íjcyaae ámúhake o nééne ámuha melléébohíjcyádú idyé oke melléébo íne tsíhyulle ámúhadítýú o íjcyároobe ámúhake o néhíjcyáne. Ááne muhdú Píívyéébe ímillédú meíjcyá teenéjuco ámuha mepájtyetéííne íjcyáneri. ¹³ Muurá ihdyu dííbyere ámúhake

ácuhiŋcyá ímiá iŋtsaméivu muhdú dibye ímillédú ámuha meŋjcyaki.

14 Aane ihdyu méméénuhŋcyá újyevéletúmé úhbáŋcatsíyúmére. 15 Ájyju ihdyu ámuha Píívyéébeéjté meŋjcyame ímiá uwááboju úwááboméré mepéhijcyámé mébóhówaúcúnuú ímítyúné míamúnááj pñnétú éhne múúne mŋcuru cúúvétsihdyu pééetécunúdu. 16 Ehdu ámuha meméénúhajchíí mítyane ámúhadi ó ímíjyúúveé Críjto tsáácocca ópée dííbyema bañúháñé o wákímyeíhŋcyátúneri. 17 Aane mítyane tééneri o ímíjyúúnéllii ámúhakye o néé téhdure ámuha meímíjyúúki. Áánéllii eene ámuha mecáhcújtsóné hallúvú ihdyu ó dsíjívéiyá éhnííñevu ímí ámuha mecáhcújtsó dííbyeke. 18 Aane ihdyu metsu tsaméhjí meímíjyúúki.

Timotéoma Epaorodítomútsikye Páávoru úwáábovu wálloóne

19 Aane óvíi Ávyéjuube Jetsóó ímílléhajchíí Timotéoke ó wálloó ámúhakye dibye iúújeté muhdú ícyooca ámuha meŋjcyane oke dibye úúballéváneri éhnííñevu o ímíjyúúveki. 20 Muurá apáábyéré dííbyé iŋtsaméí tájtsaméídyú néénéllii iŋyáacunúúbé ámúhakye ipiáábóiyóneri. 21 Áánetu tsíjtyehji iŋyáacunúhijcyá iŋyá ímí iŋjcyáiyóneri. Tsá ditye iŋyáacunúú Jetsocríjtó ímillédú iŋjcyáiyóneri. 22 Áánetu muurá ámuha méwaajácú diibye ávyétá mítyané oke piáábohŋcyané ímiáájú Críjtodítyú íjcyané wákímyéityu éhne múu cááníkye íjcyadu. 23 Aane óvíi íñe ícyooca o íjcyane muhdú óóma péé o wállo dííbyeke ámúhakye dibye iúújetéki. 24 Árónáa ó iŋtsúcunú tsáijyú múúne Píívyéébe piáábori lléváhréjuco oore ámúhakye o úújeténe.

25 Téhdure ó iŋtsúcunú ménahbe Epaorodítoke ámúha éllevu o wállooíñé téhdure mítyane panévatúré oke piáábohŋcyáábeke éhnéé ámuha oke mepiáábónema taéllevu mewálloóbeke. 26 Aabe téhdure mítyane ímíllé ámúhakye iájtyumíné dibyéé chéméné uubállé ámuha méwáájacúné múhdurá dííbyeke iŋtsámeíchónélliihye. 27 Ímiáánéé muurá dsíjívéroóbe. Árónáacáa ihdyu Píívyéébe dííbyema múhtsidi ídáátsóvéne bóhŋtsó dííbyeke íñeé muhdú ícyooca kímóhcó o íjcyánáa dibye dsíjívéné oke éhnííñevu ávyénéjácúiyónélliihye. 28 Áábeke ámúha éllevu ó wálloó ámuha meímíjyúúvéne tujkéveri o állíjchu eene dííbyedi ámuha mekímóóvehŋcyané múhdurá oke iŋyáacunúhijcyánetu. 29 Áábeke ihdyu óvíi ámuha ímíjyúuuri méwaatsúcúpejtsó Ávyéjúúbeéjté meŋjcyáméejpi ménahbe íjcyáábeke. Áhdure tsíjtye dííbyedu néméhjike idyé múu wájyúhi. 30 Muuráhjáa ávyeta wájyúmeítyuubéré ámuháa

oke mepiáábóiyóné Críjtó wákimyeí imyéenúneri illúhwu dsíjiveráhi.

3

Muhdú Críjtoéjté téhmemeíyóne

1 Ámuúha táñahbému, tsáháturo muhdú tene óhdivu néetu tsiíñe biwáánéré ámúhake o úwaabóné ámúhake tene piáábóíñéllíhye. Ahdícyane múu imíjyúú Ávyéjúúbeéjté ámuha meíjcyame. 2 Aame ihdyu tsáma téibúwá méjcyaco oohímyédú néeme ímityúmé íjcyame eene kíhdyahírótsámeityúmé pájtyetéityúné úwáábohíjcyámeke. 3 Áronáa tsá ténetu Píivyéébeéjté meíjcyatúne. Muurá ihdyu dííbyé Apííchó meke tükévéjtsóné piáábori dibye ímillédú dííbyeke maávyéjútsohíjcyámé ímiááné dííbyeéjté méjcyá Jetsocríjtóo méema méenunéjuco. Áánéllí dííbyeke ímíjyuuri méduurúvahíjcyáhi. Muurá tsá meere íná meméenúneri mepájtyetétsámeíityuróne. 4 Muurá tehdu tene néeca oore ó pájtyetétsámeíiyáhi. Aaca muurá tsá múha óhdivu úújetéityuróne. 5 Muuráhjáa idyé oke waháro tsíímávátsihdyu íhyojsítú pápihchúúj coojívatu óhdivu kíhdyahírótsómé ijraééj tsíiménémúhaabe heeberéomuube o íjcyaaabe páñétúeju múúhá ihjyúrí o íhjyúváábedívu. Diityééjtétsíi líhíyomútsi. Aabe muurá oo Bejamíi dohjíba múnáajpi. Áhdure paritséomuube oo muuháa jodíómú taúhbaju o úráávyehíjcyaaabe. 6 Aabée ó ijjácunúhíjcyá Jetsóoéjtéhacáa íjcyámeke o ícúbáhráiyóneri. Áábekée muurá tsá múha oke íná nééítyuró taúhbajúu néhdújuco o íjcyánéllíhye. 7 Ehdúu o dáríívéméíhíjcyanéhjí ó ijtsúcunúhíjcyá íhtsutúné o méénuhíjcyáne. Árone ícyooca Críjtoéjpiyéjuco o íjcyánéllí óhdivu atéréenéréjuco íínéúbatú meke piáábóityúne. 8 Áhdurée panévare tsíñehjí íjcyaróné dííbyé hallúhcuri ó íhvejtsó dibye páné ehníñevu íhtsútuube íjcyane o wáájácunéllíhye. Ehdúu muurá panévare o ímílléronéhjí ó íhvejtsó éhne múúne tsíeméné atéréene meíhvejtsódú Táavyéjuube Jetsocríjtokéréjuco o íícúveki. 9 Ehdúu ó meenú tsáimiyéjuco dííbyema o íjcyaki. Tsáháa muurá Píivyéébe oke ímiáábedi díllóityuró taúhbaju néhdu o íjcyaróobeke. Muurá ihdyu apááñéré Críjtoke o cáhcújtsónej tééveriyé oke díllóobe ímiáábedi. Aabe apáámyéré dííbyeke cáhcújtsómeke pájtyetétsoohi. 10 Áánéllí ó imíllé Críjtoke o wáájácuné tsúúcajjáa dsíjivéjúcúóoróobeke Píivyéébe bóhítsóné íhnáhó téhdure óoma íjcyaki. Muuráhjáa dibye ímillédújuco ícúbáhrámeíñe dibye

dsíjívéne. Ahdu idyé ó imíllé o ícúbáhrámeíñe díbyéé dsíjívédú íivane téhdure Píívyéébe ímillédú o íjcyane o ímillénéllíihye. ¹¹ Ááne éhne múu dsíjívéebe tsiíne bóhíibe íjcyadu o néébe ímiááberéjuco o íjcyaki.

Tsaímíyé meíjcyáíyóneri metsúúrámeíñe

¹² Áronáa idyé tsá ámúhake o néétu panévatúré tsaímíyéjuco ímiáábé o íjcyane. Muurá ihdyu éhniíñevu ó tsúúrámeíhijcyá múhdutú ávyeta tsaímíyé Jetsocríjtó ímillédú o íjcyáíyóneri. Tehdúu dííbyema o íjcyá oke újcuúbe. ¹³⁻¹⁴ Ámuúha tañahbému, tsáhái muurá ávyeta ímiáábé o íjcyatúne. Áánéllíi íhdée múhdurá o ícyahíjcyáné o íhvéjtsóne ícyooa ó tsúúrámeíhijcyá muhdú díbye ímillédú o íjcyáíyóneri botsíi tééne áhdó o újcu íñe múhdumé ímí dííbyema ícyahíjcyámeke tééne áhdóllíi níjkyejívú Píívyéébe píúvácoóca. ¹⁵ Áánéllíi íñe múhdumé tsúúca ímí Críjtoke ámuha mecáhcújtsómeke o néé ámúhake ímí tene íbúúúve íñe ámúhake o néhijcyáne. Áánetu tsátsii tsíhdyure ámuha meíjtsúcunúhahjíi óví Píívyéébe ámúhake waajácutsó téénevu. ¹⁶ Áánéllíi ámúhake o néé ímííñeúvú ámuha meíjtsámeíñe meúráávye muhdú tene íjcyane tsúúca ámuha mewáájacúdu.

¹⁷ Ahdícyane, ámuúha tañahbému, íñe muhdú o íjcyadu meíjcyá. Áhdure tsijtye óhdityúu iwáájáne ímí úráávyehíjcyámé íjcyadu meíjcyá. ¹⁸ Áánetu ámúhake o néhijcyádú íjcyáméi muurá mítyame Críjtóo páwachékevu dsíjívéneri mepájtyeténé uwááboju íllure tsáílléhíjcyáme. Aane íñe ídátsó táábere tsiíñe ámúhake o úúballéhi. ¹⁹ Aame muurá ímityúné ícyahíjcyámé tééne déjúcotu íllure wágóóóveéhi. Muurá Píívyéébeke ítsáávetúme muhdú tsaímíyé ííñújiri ímillédú íjcyáíyóneríyé tsúúrámeíhijcyáhi. Ááneri íllure mítyákímyeíhijcyámé múu núcópívehíjcyánáaáca. ²⁰ Áánetu ihdyu mee níjkyejíjetéréjuco meíjcyame íñe météhmehíjcyá Mepájtyetétsoobe Jetsocríjtó meke újcúváííbyeke. ²¹ Aabe muurá íñe idátsó meícyahíjcyáne j pi meke cápáyoácomé meíjcyáá dííbyeduréjuco dsíjívéítyúnéj píiháñema. Ehdu meke ímbájchóíiibe panévaré ipíívyetédú íjcyáabe.

4

Múu ímíjyúú páíjyváre

¹ Ámuúha, tañahbému mítyane ámúhake o wájyúmeke o ájtyumíyóneri o íjyácunúhijcyámej, ámúhadi ihdyu mítyane o ímíjyuhíjcyá táwákímyéi áhdódú nééne ímí ámuha táuwáábó

mecáhcútsohíjcyánélliíhye. Áámeke ihdyu ámúhakyé o née tsaímíyé ámuha meúráávyé Máavyéjuube Jetsocríjtoke.

² Téhdure Ebóódíamúpíke Tsítíkyémá o née dityépi ímiáámúpiréjuco ijcyá tsáílléjcatsítumúpi. Tsá ehdu meíjcyáítyuró Jetsocríjtoéjté meíjcyame. ³ Aane íñe uke o née táwákímyéityu oke u náhbénuhíjcyaaabe diityépike u píááboki. Muurá mítyane oke téhdure píáábohíjcyamúpi ímiáájú Críjtó uwaábójutu. Téhdure Creméétema tsijtye oke tééné wákímyéityu píáábohíjcyáhi. Ááme mémeháñé tsúúca ijcyá múijyú medsíjivéjúcoóítyúne bóhí újcúímye mémeháñé cáátúváné waajácúháámitu.

⁴ Áánéllíi ámúhakyé o née ámuha paíjyuvaré meímíjyu tsúúca ávyéjúúbejte ámuha meíjcyame. Áánéllíi tsáma méimíjyuhíjcyá. ⁵ Muurá píhíjucóóné tsiíñe Máavyéjuube tsááiñe. Áámeke ihdyu óvíi ámúhakyé pamévare waajácú ímiáámé ámuha meíjcyame pamévakéré mepíáábohíjcyámeke.

⁶ Aame ihdyu tsá múu ímityúné íjtsámeityú tsíeméné ámúhakyé pájtyecoóca. Múu paíjyuvaré Píívyéébeke úúbállehíjcyá muhdú ijcyane. Áhdure múu dííbyeke téhdútsóhíjcyá panévá hallúvúre. ⁷ Ehdu ihdyu ámuha meíjcyácooca dííbyere Píívyéébe ámúhakyé píááboó íínerí íjtsámeíjyúcootúme tsaímíyé ámuha meíjcyá múhdumé Críjtodívú ámuha mecátsípáávehíjcyáme. Ehdu meke Píívyéébe píáábonévú méíjtsaméi tsá úújetéítyuróne.

Ímiááneríyé meíjtsámeíñe

⁸ Áhdícyane méíjtsaméi ímiááneríyé muhdú tsíjtyema ámuha maávyejúúlléjcatsíñe tsaímíyé meíjcyáíyóneri ámuha téénetu mebóhówaúcunúmeke ímí Píívyéébe íjtsúcunúki, ámuúha táñahbému. Ehdu múu nénéhjíríyé íjtsámeíñe tsáhájucu áteréénéhjíri íjtsámeíjyúcootúne.

⁹ Áánéllíi ménútsóhíjcyá ímíñeúvú ámúhakyéé o úwáábohíjcyáné tehdu ámuha meíjcyaki. Muuráhjáa tsúúca ámuha mélleebó muhdú ámúhakyé o néhíjcyanéhjí. Áhdurée tsúúca ámuha máájtyumí muhdú ténehjí o méénuhíjcyáne. Áhdu méméénuco Píívyéébe ámúhama íjcyame ímí ámuha meíjcyaki.

Pirípó cahcújtso múnaa Páávoróké píaabóne

¹⁰ Muurá ávyeta ó téhdújtso Píívyéébeke íñe ícyooca tsiíñe ámuha oke mepíáábóneri mítyane o ímíjyúúvénema. Aabe tsá o néétu íveekí ámuha oke meítsáávehíjcyatúne. Muurá ímiááné oke ámuha mepíaabóné meímíllérónáa tsá ámuha

mepíivyetéhíjcyatúne. ¹¹ Áronáa idyé tsá ámuha oke maájcúne tájpi o íjcyáiyóné o ímílléne ehdu ámúhake o néétune. Muurá óhdi íjcyane tsúúca téhdunéjuco. ¹² Aabe ó piivyété o íjcyane éhnévátúroobe. Áhdure idyé ó piivyétéiyá o íjcyane éhnéva múnáajpi. Téhdure ó piivyété íbúwajíi ñná májchótúroobe o íjcyane óóma tene íjcyácooca o ícyahíjcyádure. ¹³ Aabe ó piivyété panévare o táhjane Jetsocríjtó oke píáábóne tsíjpari. ¹⁴ Áabeke ihdyu tehdújuco ámuha oke mepíaabóné ñne ídátso múhdurá o íjcyáábedi ámuha meídáátsóvéne.

¹⁵ Aame ímiáané apáamyéré ámuha Pirípori íjcyané cahcújtso múnaa tsúúcajátújuco meíjtsámeíñe muhdú oke ámuha mepíáábóñeri. Muuráhjáa éhne tujkénuré Críjtodítúyú íjcyané uwááboju ámúhake o úwáábótsihdyu Matsedóóniá íññjitu tsiéllévuréjuco o péébeke apáamyéré ámuha oke mepíaabó Píivyéébe ihjyúvú ámúhake o úwaabóné tsaímíyé ámúhake búúúvéñéllíhye. ¹⁶ Téhdurée Tetsaróónicári o íjcyácooca ámuha taéllevu méwálohíjcyá oke mepíaabóne. ¹⁷ Áronáa idyé tsá ámuha oke maájcúyóneri o íjyáacunéllí ehdu ámuha meméénuhíjcyatúne. Muurá ihdyu ó imíllé ehdu ámuha meméénúneri éhníñnevu tsaímíyé Píivyéébema meíjcyane. ¹⁸ Muurá ámuha oke maácu híjcyanéhjí mítyanéjuco éhnée Epaporodítoma ámuha mewállóónema. Aane ímí Píivyéébe íjtsúcunú éhne múúne ávyéta ímyé cúváané pacúúcú meíjtsúcunúdu. ¹⁹ Áameke ámúhake ájcúíbye ñná ámúhadítúyú píhtonévú íhtsutúné íavyéjú íjcyaae Jetsocríjtóéjté ámuha meíjcyanéllíhye. ²⁰ Aane ihdyu óví díbyeke méduurúvahíjcyá paíjyuvare múijyú níjkéváityúne. Ehdu teéne.

Páávoró pítyajcóne

²¹ Ahdícyane Jetsocríjtó uráávyé múnaa elle íjcyámeke méuubállé mítyane díityéké muha ílle meíjcyame medúúruváne. ²² Áhdure ávyéjuube Tséétsá únú múnaa ámúhake duurúváhi.

²³ Aane óví Máavyéjuube Jetsocríjtó ámúhake píaabóhi. Áyu tehdújuco.

COROTSÉÉTSE

Coróótsari Íjcyáme éllevu Páávoru cáátúnuháámi

Duurúvaju

1 Oo Páávoru Jetsocríjtodítýú ímiáájú pajtyéteju Íjcyáné uwááboobe Píívyééberée ihdyu oke ityújkevééllédú Íjcyaae tééné wákimyéivu pícyoóbe. ² Aabe íñe íhyaami o cáátúnuháámi muhtsi ménahbe Timotéoma méwallóó ámuha elle Coróótsari meíjcyame Críjtoke meúraavyémé múúhá nahbému éllevu. Áámeke óví Méécááni Píívyéébe ámúhakye píaabó íbúwajíí ámuha meíjcyaki.

Cahcújtso múnáá hallúvú píáábó Páávoru táúmeíñe

³ Paíjyuvaré Píívyéébe Jetsocríjtóy Caaníkyé muhtsi météhdútsohíjcyá ámúhá hallúvú dííbyema muhtsi meíhgyúvácoóca. ⁴ Muuráhjáa múhtsikye úúballémé ímí Jetsocríjtoke ámuha mecáhcujtsonéllii tsaímíyé mewájyúcatsíhijcyáné pámeemáyé Píívyéébeéjté Íjcyámema. Áánéllii muhtsi météhdútsohíjcyá dííbyeke. ⁵ Ehdúvá ímí ámuha meícyahíjcyá íñe ímíjyaú meíjcyaiñe Píívyéébe méwáábyuta níjkyejívú méénune ámuha mewáájácúnema. Muuréváhjáa Jetsocríjtodítýú pajtyéteju Íjcyáné uwááboju ámuha melléébótsihdyújuco teene ámuha meítsohíjcyáne. ⁶ Ááné uwááboju muurá tsúuca tsújaavé pahúllevávú íñújiri. Aane mítyame icyáhcújtso ímí uráávyehíjcyá éhnée ámuha tujkénú meíjcyadu. Muuráhjáa Píívyéébe mítyane meke wájyune ámuha mewáájácúne ímí mecáhcujtsohi. ⁷ Téénevúu muurá Epáápara muhtsi wájyú menéébe ímichi ámúhakye úwaabóhi. Aabe ímí Críjtoke uráávyeebe múhtsikye píáábohíjcyá ámuha múhtsikye me píáábóiyóne. ⁸ Aabée múúhakye úúballé ímí ámuha mewájyújcatsíñe.

⁹ Áánée muha mewáájácútsihdyu paíjyuvaré ámúhá hallúvú píáábó Píívyéébeke métáúmeíhijcyá díbye ámúhakye ímíñeúvú iwáájácúto íjtsaméivu. ¹⁰ Áhdurée idyé muha métáúmeíhijcyá ámúhakye díbye íajcu dííbyé icyánéjcu ámuha meíjtsóíñe waájácuvu ímí dííbyeke ámuha mewáájácúne muhdú díbye ímillédú meíjcyámedítýú ímiááneréjuco íbóhówaúcunúki. ¹¹ Ehdú nééné píáábó muha métáúmeíhijcyá ámúhá hallúvú Píívyéébeke díbye íhnahoori ámúhakye tsípajtsómé panévá ímítyuháñe ámuha maáábúcuhijcyaki. ¹² Aame díbye ámúhakye

ímíbájchóné hallúvú ímíjyuri ámuha dííbyeke metéhdújtsoki.
 13 Muuráhjáa dííbyere Píívyéébe meke ijchívyetsó Naavéné
 hójtsí pañétú éhne múu cúúvétsihyi íjcyadu meícyahíjcyámeke.
 Áánemáa meke pícyoobe mítyane iwájyuuube Ílí avyéjuvúréjuco.
 14 Dibyéé muurá dsíjívénéj tééveri mééma ímíbájchoobe
 méimítyuháñé méhdi ídáátsóvnema.

Jetsocríjto dsíjívénéj tééveri ímí Píívyéébema meíjcyane

15 Muuráhjáa Píívyéébeke maájtyúmituube Ílí Jetsocríjtoj
 tééveri méhdivu bóhówaavé pañé piivyéébére íjcyaaébe.
 16 Dííbyéhjáa muurá Jetsocríjtoj tééveri ípívyéjtssoobe páneere
 múhdúné tsíeméné ííñújiri íjcyánéhjima íévéhóowari íjcyanéhjí
 maájtyumínee, maájtyúmitúnee, íjcyane. Téhduréhjáa
 ípívyéjtssoobe níjkyéji múnáama naavémuke páneere
 íavyéjútéma. Ehdúhjáa panévaré ípívyéjtssoobe Íllij tééveri
 ténéhjiri díbye íavyéjútésámeíki. 17 Aabéhjáa ihdyu Críjto
 ícyahíjcyá tsúúcajátújuco íjcyaduré íñéubáréikyé íjcyátúné
 íhdéjuco. Áábe tájpi muurá íñe páneere múhdúné tsíeméné
 íjcyane íjcyáhi. 18 Aabe muurá dííbyé cahcújtso múnáa
 meíjcyámé túkevéjtssoobe íñe méhniwau meke túkévétsohíjcyádú
 néébeé. Muuráhjáa dsíjívéebe tsiíñe bohíí téhdure medsíjívémé
 mebóhííñé tújkénuube. Áábekée Píívyéébe pícyóó pané
 avyéjuubéré díbye íjcyaki. 19 Ehdúu Píívyéébe imíllé
 íbóhówájtsámeíñe Críjtoj tééveri. 20 Muuráhjáa páwachékevu
 ítyujpácýó waagóoobe páneere íñe múhdúné tsíeméné
 ííñújiri íjcyánema íévéhóowari íjcyanéhjí ímíbáávyeki, téhdure
 tsaímíyé miamúnaa Píívyéébema íjcyaki. Aanée Píívyéébe ímí
 íjtsúcunúhi.

21 Muuráhjáa íhde ámuha Píívyéébeke mémúnáátsohíjcyá
 ímityúné ámuha meméénuhíjcyánéllíhye. Árómeke tsúúca
 ámúhake ímíbájchómeke újcuube tsaímíyéjuco ámuha dííbyema
 meíjcyá Críjtóo miamúnáájpídívú ípívyéévéne dsíjívénéj tééveri.
 22 Ehdúu méénuube íñe imítyú máhallúrí íjcyájúcootúmé
 tsaímíyéjuco menéémeke íjccuki. 23 Áánéllíi ámúhake o née
 íínevú táhjátsámeityúmé tsaímíyé ámuha meúráávye muhdú
 mepájtyetéíñe uwááboju tsúúca ámuha mewáájacúne. Ááné
 uwááboju muurá íñe uwááboobéré o péhíjcyáné tsúúca ííñújiri
 pahúllevávú tsújaavéhi.

Cahcújtso múnáa píááboobe Páávoró

24 Áánéllíi ó imíjyúú ámúhake o píáábóné wákímyéi
 o méénúneri o ícúbáhrámeíyoóbe. Ehdúu muurá Críjto

mewájuryi ícúbáhrámeídyújuco o ícúbáhrámeíhijcyáne. ²⁵ Muuráhjáa Píívyéébe oke níwaavénéjuco íñe cahcútjso múnáake o piáábohíjcyáne. Aabe ámúhakeye ó úwáábohíjcyá tene íjcyadújuco. ²⁶ Muuráhjáa tsúúcajátújuco díbye pítyájcámeíñé tsá múha wáájácuhijcyatúne. Méihdé múnáaúvúhjáa íjcyarómé tsá wáájácutú teéne. Áánevu íñe ícyooca tsúúca meke waajácútsoobe ihñéjté meijcyámeke. ²⁷ Aane Críjto mééma íjcyáneri tsúúca méwaajácú tsaímíyé Píívyéébé avyėjuri meijcyaiñe. Eene muurá wáájácurátúné íjcyanévú imíllebe téhdure ámúhakeye iwáájácutsóné jodíómú ámuha meijcyátúróméke.

²⁸ Aane íñe muha méúwáábohíjcyá pámeekéré panévatúré túkévějtsóméré ditye Críjtoj tééveri éhniíñevu iwáájácúne ímiááméré Píívyéébema íjcyaki. ²⁹ Áánéllii muurá íñe ávyétá ihnáhó ó úwáábohíjcyá ícúbáhrámeíbyéré Críjto oke piáábóneri.

2

¹ Aane ó imíllé ámuha Raoditséa cóomi múnaa tsijtye oke wáájácutúrómema mewáájacúné ávyétá ihnáhó ámúhá hallúvú piáábó o táúmeíhijcyané Píívyéébeke ímíñeúvú ámuha Críjtoke meúraávyeki. ² Aabe ó imíllé ámuha tsaímíyé mewájuryúcatsíñe ímíñeúvú mewáájacúné muhdúhjáa Píívyéébe mééma Críjtoj tééveri wáájácurátúné méénuhíjcyáne. ³ Dííbyedi ihdyu páneere ímiá tujkéveju íjcyáhi. ⁴ Ehdu íñe ámúhakeye ó téíbúwátsohíjcyá tsaate ámúhakeye íallíñeri imújtátsótuki. ⁵ Muurá tsá ámúhama elle o íjcyaturóne. Árónáa ámúhama ó íjcyá táíjtsaméiyi. Áánéllii ó imíjyúú ímí ámuha Críjtoke mecáhcujsómé tsaímíyé meijcyáneri.

⁶ Aame muhdúhjáa ámuha tujkénú dííbyeke mecáhcújtsóijyu meijcyadu tsahtúré ímíñeúvú meijcyá dííbyema. ⁷ Ahdícyané ímíñeúvú mecáhcújtsóóbedívú meihvéjtsámeíñe paíjyuvaré Píívyéébeke météhdútsohíjcyá muhdúhjáa ámúhakeye o úwaabódu.

Críjtoke cáhcujsómé tsíhdyuréjuco íjcyane

⁸ Téííbúwá tsáma méijcyaco tsaate íjtsaméityúré iújcúné uwáábori ámúhakeye imújtátsótuki. Muurá míamúnáa íjtsaméityúré tsááne méénuhíjcyáme. Tsá Críjtodítýú tsááne íjtsaméiyi ditye úwáábohíjcyatúne.

⁹ Muurá muhdú Píívyéébe íjcyane méwaajácú Críjto míamúnáájpídívúu ípívyéévéébej tééveri. ¹⁰ Aabe muurá pámeere níjkyéji múnaa naavémuu, íjcyámé éhniíñevu íhtsútuúbe. Áánéllii dííbyema meijcyámema téhdure íjcyabe Píívyéébé. ¹¹ Aabe tsúúca ámúhakeye íjchívyetsó ímityúnetu

Críjto ámúhama íjcyánelliíhye. Tsá idyé mekihdyahirótsámeíñeri meímibáávyetúne. Muurá ihdyu Críjtoj téeveriyé meke ímíbájchoóbe. ¹² Muuráhjáa metsójtsótsámeíñeri ménaavénú dsíjívéebekeé ditye cúúune. Áánerí méúújsetsó íhdée múhdurá meícyahíjcyáné tsúúca meíhvejtsóne. Aame ícyooca tsíhdyuréjuco mee Píívyéebéé íhnháhoori bóhíítsóóbeke mecáhcutjtsónema. ¹³ Muuráhjáa éjyú ámuha éhne múu dsíjívemédú meícyahíjcyá ámuha ímityúné meícyahíjcyáné meíhvejtsótúnelliíhye. Áronáa ícyooca tsúúca Píívyéebe ámúhake ímíjpyetetsó téenetu Críjtoj téeveri ámúhadi ídáátsóvéne. ¹⁴ Muuráhjáa dííbyé taúhbaju néhdu meíjcyátúné déjúcotu méhdi ícúbáhráíyoóbe. Áronáacáa mééma ímíbájchoobe Ílli Críjtoke ditye páwachékevu wátyetyéhcuube dsíjívénej téeveri. Ehdúu mééma ímíbájchoobe mewágóóóvéiyónetu meke ípájtyetetsoki. ¹⁵ Muuráhjáa páwachékevu ditye wátyetyéhcuube Críjto ídsíjívéneri tsúúca tahjá Naavéneke ihyájkímumájuco. Áánetu méwaajácú tsúúca ditye táhjátsámeíñe.

Níjkyéjéneri metsúúrámeíñe

¹⁶ Ahdícyane méíícúvedí tsaate ámuha memáchohíjcyánéhjitu íhjúváne. Áhdure méíícúvedí eene béébe nuhba íjchívyécooca ditye wáñehjívatehíjcyáne ámuha meíícúvétúneri ditye ámúhadi íhjúvahíjcyáne. Áhdure méíícúvedí kéjcoojí Píívyéebeke idyúúrvahíjcyáne ditye íhjúvahíjcyáne. ¹⁷ Éhduhjíkyée muurá meméénúneri Píívyéebeke méúraávyehíjcyáhi. Ááneríhjáa ménaavénuhíjcyá Críjtoke díbye méhdivu bóhówáávétúné hajchóta. Áronáa ícyooca tsáhájuco tehdu meméénújúcootú tsúúca díbye mééma íjcyánelliíhye. ¹⁸ Ahdícyane tsáma máállítsámeídí eene níjkyéji múnáakévá ámuha medúúrvátúhajchíí ámuha mewágóóóveíñé tsaate ímiááneúvúdú úwáábohíjcyámedívu. Muurá iwáájácutúnéré bañúháñé méénuhíjcyámé naavévaa dítyédívú bóhówáávéne pañe íajtyumíne. Ehdú imyéénúne pánehjídú ícyahíjcyámé idáátsóméhjíúvu. Áronáa mítyákímyehíjcyámé iíye íjtsámeíñe imyéénúneri. ¹⁹ Ááne dííbyéjuco Críjto ítyúkevjtsoobe íjcyáíyoóbedi tsá ditye íícúvehíjcyatúne. Muurá dííbye tájpiyé meíjcyá dííbyejité meícyame. Aame méúraávyehíjcyá Píívyéebeke muhdú díbye ímillédú dííbyé piááboríye.

²⁰ Muuráhjáa mewájyuri díbye dsíjívéné ámuha mecáhcutjtsóneri tsúúca métahjá míamúnáa íjtsaméí álliúré

ijcyane. Aame ámuha ténejcu mewáájacújúcóótúnéllii méijcyá ténejcútú éhne múu dsíjívemédu. Áronáa ¿iveekí Píívyéébeke wáájacútúmé ijcyadu ámuha ijjenévú métáhjátsámeíhijcyáhi? 21 ¿iveekí majchóháñetu ámuha mebóícyúcatsíhijcyáhi? Óvíjyacóóné ehdu ámuha meíllívyéébócatsíhijcyáne. 22 Muurá ténéhjitu ámuha mebóícyúcatsíhijcyaróné ijcyá memájchoki. Muurá míamúnáá ijtsaméityuré tsááne ámúhakye úwáábohíjcyáme. 23 Aane pánehjídú meke báñuhíjcyá ímiááné ímí Píívyéébeke ditye úráávyéúvúdu. Muurá itsúcunúhijcyámé ícúbáhrámeíñe idáátsóméhjiúvú ijcyáneri tehjújuco Píívyéébeke iávyéjútsohíjcyáne. Áronáa tsá diityéké tene píáábotú ditye íimíbáavyeki.

3

1 Ahdícyane Críjtóo dsíjíveebe tsiíñe bóhíínej téeveri ímityúmé ámuha meícyahíjcyánetu tsúúca meijchivyémé métsúúraméí níjkyéjine ijcyáneri dííbyeke ámuha meíicuvémé dííbyema Cáání úniúvú maávyéjuutéki. 2 Áánéllii téeneriyé métsúúraméí. Óvíjyacóóné ííñújine. 3 Tsúúca muurá ámuha Críjtoke mecáhcujtsómé Píívyéébeéjtéréjuco meijcyame ténejcúrí meíicuvéjúcóótúnéllii ámuha ténejcútú méijcyá dsíjívemédu. 4 Aabe muurá tsiíñe tsáácooca dííbyema tsaímíyé méijcyáá íavyéjuri.

Tsihdyuréjuco meijcyane

5 Ahdícyane ílluréjuco méihvéjtsó páneere ímityúné ámuha meméénuhíjcyáne. Óvíjyacóóné ihdícyáméhjima ámuha medómácócatsíhijcyáne. Áhdure tsiíñehji ámúhakye tútávájtsóiyóneri ámuha meúmúúpívyehíjcyanéhjí ílluréjuco méihvéjtsó. Áhdure mítyane ámuha meéhnéváyóneri meítsámeíhijcyané méihvéjtsó. Muurá níjcyotájteke medúúruvané ímityúné ijcyané tujkévéeneré teéne. 6 Ehdu nénehji lléébotúmé méénuhíjcyámedi ihnáhooíñe Píívyéébe ícúbahráne. 7 Tehdúu muurá nénehji téhdure ámuha méméénuhíjcyáhi. 8 Árone ílluréjuco méihvéjtsó ámuha mecááyóbahíjcyáne, ímityúné ámuha medáríívécatsíhijcyáne, néhni ámuha menéáyócatsíhijcyáne, núcójpítsó nénehji ámuha meihjyúvahíjcyáne. Énehji panévare ílluréjuco méihvéjtsó. 9 Ténéhjitu tsúúca ámuha tsiíñejcúriyéjuco meijcyame tsáhájucu múu álliúúnújcatsítyúne. 10 Métsúúraméí éhnííñevu ámuha meímíjpyetéiyóneri ímííñeúvú ámuha Píívyéébeke mewáájácu dííbyedu ímiáámeréjuco ámuha meijcyaki. Muurá ímiááné

tsúúca ámuha tsíhdyuréjuco. ¹¹ Tsá dííbyeéjité meijcyatú jodiómú meijcyánéllíihye. Muurá ihdyu paméváré dííbyeéjité ijcyá jodiómú ijcyaturómé kíhdyahírótsámeityuróme, tsííñé iñújíine múnaa íjcyaróme, íñéubará wáájácúturóme, tsaaté únú múnaa íjcyaróme, tsaatéúbámáyé wákímyeityuróme. Muurá pámeere Críjtoke mecáhcujtsómé tsahtúré dííbyeéjité méijcyáhi.

¹² Muuráhjáa Píívyéébere ámúhake ujcú mítyane ámúhake iwájuúnéllí dííbyeéjité ámuha meijcyaki. Aame múu ímíánejcúvú íjtsaméí icyápáyóóvéne wajuújcatsíhi, píáábójcatsíhi, idáátsóméhjíúvú ijcyáhi, ímíááméré pamévamáyé ijcyáhi, ámuha meícúbáhrámeíyonéhjí aabúcuhi. ¹³ Ááne múu tsáijyu múhdurá ámúhama pájtyéronéhjí ímíbáchójcatsí ídaatsólléjcatsíñe Críjtóo méhdi ídáátsóvéne meke ímíbajchódu. ¹⁴ Áhdure múu éhniíñevu wajuújcatsí tsaímíyé ámuha meijcyá íñevú táhjátsámeityúme. ¹⁵ Áameke ihdyu óví ámúhake Píívyééberéjuco túkévejtsóne. Muurá ímíllebe Críjtoj tééveri ámúhake ipíaabóné ímí tsame meijcyaki.

¹⁶ Ááne hallúvú múu dííbyeke ityéhdújtsóne ímíjuuri durúvahíjcyá ámúhá íbuúúnetu íjchívyéne májtsiyi. Aame ihdyu wajácúnejcútsi meijcyáne méúwáábohíjcyá Críjtó uwááboju ámúhá pañe íjcyane tsápítsójcatsímyére. ¹⁷ Panéváré múu íná imyéénunee, íhjuváne, íjcyane méénuhíjcyá muhdú ímíááne Ávyéjuube Jetsóóéjité meijcyame meméénúiyódú téené hallúvú Méécááni Píívyéébeke dííbyej tééveri téhdújtsomére.

Muhdú cahcújtsó múnaa íjcyane

¹⁸ Ámuúha walléemuj, tsúúca Ávyéjuube Críjtó uráávye múnaa ámuha meijcyame múu avyéjuullé ámúhá tajímuke. ¹⁹ Áhdure idyé ámuha wajpíímú múu wajuú ámúhá taabámuke. Tsá múu ímityúné dáríívécatsítyúne.

²⁰ Áhdure tsíime mecáhcújtsó ámúháj caanímuke. Ehdu muurá ámuha meijcyane Píívyéébe imílléhi. ²¹ Áhdure ámuha cáánimu tsá múu ámúháj tsíimeke úmécójtstotú ditye ityútáváávétuki.

²² Téhdure idyé tsáne avyéjútémá wákímyeímyé múu cáhcujtsó díityéke. Tsá múu ditye íítérokíyé tsaímíyé wákímyeityúne. Múu Píívyéébeke íavyejúúlléne tsaímíyé wákímyeíhi. ²³ Áhdure panéváré íná ámúhá wákímyeí íjcyane múu meenú ímíñéúvú óvéheetúmé dííbyeke ámuha meícuvénéjuco. ²⁴ Muurá tsúúca ámuha méwajácú Máavyéjuube Jetsocríjtoke meícúvéne áhdó díbye meke újcuíñé íavyéjuvu tsaímíyéjuco dííbyema meijcyaki. ²⁵ Áánetu

ímyúné íjcyámeke téhdure ájcuíbye tééne áhdovu. Muurá Píívyéébe meke pámeekéré tsahtúré wájyúroobe áhdoó muhdú meícyahíjcyádújuco.

4

¹ Aabe níjkyéjiri íjcyaaabe Máavyéjuube meke íítehíjcyá muhdú meíjcyane. Áánéllii múu ávyéjupte íjcyame ímíñeúvú íwákimyéi múnáake picyóó ícúbáhratúme.

² Ahdícyane múu téibúwá íjcyáne paíjyuvaré Píívyéébeke píáábó táumeíhíjcyá óóchévetúme panévá hallúvú téhdújtsomé. ³ Téhdure múuhá hallúvú métáuméi díbye múuhakye píáábónej péévé múuhakye múha iná néétume éhniíñevu míamúnáake muha meúwáábo Crijtóo mééma pajtyéteju méénune. Teene o úwáábohíjcyané hallútú muurá íñe ícyooca oo cuvéhóójari. ⁴ Áánéllii ámúhakye o née táhallúvú píáábó ámuha Píívyéébeke metáumei díbye oke píáábo míamúnáake téénevu o wáájácútsoki.

⁵ Téhdure ámúhakye o née panévatúré ímiááméré ámuha meíjcyáne cahcújtso múnaa íjcyátúmeke tééjuvu mewáájácútsoki. ⁶ Aame ihdyu múu ímíñeúvú ihjyúvahíjcyá tsaate ámúhakye díllócooca tsaímíyé diityéké ámuha meúúbálleki.

Páávoró pítyajcóné

⁷ Ahdícyane óví ménahbe Tííkico ámúhakye táuubállé meenú dííbyema muhtsi Ávyéjuube Jetsocrijtó wákimyéi meméénuhíjcyaaabe. Diibye muurá oke tsaímíyé tééne wákimyéiyu píáábohíjcyáhi. ⁸ Áábeke ámuha éllevu ó wallóó ámúhakye tsápíjtsoobéré iúúbálle muhdú ílle muha meíjcyane. ⁹ Áábema téhdure tsaapi ménahbe ímiáábé íjcyaaabe Onéétsimo péé ámúhadítyúu tsáábeé. Aamútsí óví ámúhakye úúballé páneere muhdú ílle íjcyane.

¹⁰ Áánetu íñe dííbyema muhtsi cuvéhóójari meíjcyaaabe Arijtáácó ámúhakye dúúruváné ámúhakye ó úúballéhi. Áhdure Benabéé nahbe Máácó uubállé ámuha wájácú menéébe ámúhakye duurúváhi. Aabe ámúhakye ááhívetéhajchíí ímíñeúvú méwaatsúcuco. ¹¹ Téhdure idyé Jetsóó dííbyere ‘Jójtó’ némeíbye ámúhakye duurúváhi. Éhdume tamúnaa jodíómudítýú cahcújtso múnaa íjcyame oke píáábohíjcyá Píívyéébé avyéjú wákimyéi o méénúnetu. Aame oke mítyane tsápítsóhíjcyáhi. ¹² Téhdure ámúhadítyúu tsáábe Epáápara Crijtó wákimyéi méénuhíjcyaaabe ámúhakye duurúváhi. Téhdure ámúhá hallúvú mítyane píáábó Píívyéébeke táumeíhíjcyaaabe ámuha tsaímíyé dííbye

meúraávye muhdú dibye ímillédu. ¹³ Aane ímiáané ó waajácú ámúhá hallúvú mítyane piáábó dibye táúmeíhijcyáne. Téhdure Raoditséá cóomiya íjcyámema Hieráaporíyí íjcyámé hallúvú táúmeíhijcyaábe. ¹⁴ Téhdure wájuryú menéébe taabóóbé Róócáma Déémámutsi ámúhakye duurúváhi.

¹⁵ Áhdure táicyánéjcutu Raoditséari íjcyame ménahbémuke o dúúruváné méuubáalle. Áhdure Níhpáke pámeere díbye jávú dóbéévehíjcyané cahcújtso múnáama o dúúruváné méuubáalle. ¹⁶ Aane íhyaami ámúha éllevu o wálloháámí ámuha meéévéne boone méwállooco diitye Raoditséari íjcyané cahcújtso múnáa éllevu téhdure ditye íééveki. Áhdure téhullétú ámúha éllevu ditye wálloháámi ímíñeúvú méééveco. ¹⁷ Áánetu Akíípoke mene dibye ímíñeúvú iníjkéva Píívyéébé díbyeke pícyóóné wákimyéi.

¹⁸ Ehdu íñe ámúhakye pámeekéré o dúúruváné ó caatúnú páñetu oóre. Áábeke ihdyu oke máábájíivedí íñe cúvéhóójari o íjcyáábeke. Ahdícyane óví Píívyéébe ámúhakye piáabóhi. Áyu téhdújuco.

1 TETSARONITSÉÉTSE

Tujkénú Tetsaróónicári Íjcyáme éllevu

Páávoró cáátúnuháámi

Duurúvaju

¹ Ámuúha Tetsaróónicá múnaa múúhá nahbémutj, íhyaami íñe muha mécaatúnú ámuúha éllevu oo Páávoroo, Tsibáánoo, Timotéoo, Íjcyame elle ámuha meíjcyame tsaímíyé Máavyéjuube Jetsocríjtomútsikyé Méécááni Píívyéébema meúraávyehíjcyáme éllevu. Aamútsí ihdyu óvíi ámúhakyé píaabó íbúwajíi ámuha meíjcyaki.

Tetsaróónicá múnaa cáhcujtsóne

² Ímí ámuha Píívyéébeke meúraávyehíjcyánéllii paíjyuvaré muha dííbyeke météhdútsohíjcyáhi. ³ Áhdure muha méítsáávehíjcyá Jetsóoke ámuha mewájyúne mecáhcujtsómé tsaímíyé dííbyé wákimyéi ámuha meméénume méitsohíjcyané tsiíñe díbye tsááiñe. Áané hallúvú muha téhdure Píívyéébeke météhdútsohíjcyáhi. ⁴ Muurá muha méwaajácú ámúhakyé táñahbémuke iwájyúnéllii díbye újcune. ⁵ Muuráhjáa ámúhakyé muha pajtyété tsúúca mééma íjcyané uwááboju meúwáábocooca tsá pevénéré meúwáábohíjcyatúne. Muuráhjáa ihdyu Píívyéébé Apííchó múúhakyé píáábóneri panévare méénúráityúronéhjí muha méméénuhíjcyá ímiáánéjuco íjcyane muha meúwáábohíjcyánélliihye. Aane muurá ámuha méwaajácú muhdúhjáa ámúhama muha meíjcyame ámúhakyé mepíáábohíjcyáne.

⁶ Muuráhjáa Píívyéébé Apííchóré ámúhakyé ímíjyuuvu ájcume tsaímíyé ámuha mecáhcujtsó dííbyé uwááboju ámúhakyé muha meúwaabóne. Aame muurá eene muhdú muha dííbyeke meúraávyehíjcyádújuco ámuha meúraávyehíjcyané ámuha meícúbáhrámeiyóné pañe. ⁷ Ehdu nééróné pañe ámuha dííbyeke tsaímíyé meúraávyehíjcyámedityú muurá Matsedóóniámá Acaáyá íñújícú cahcújtso múnaa ámúhadityú ííváne tehdu úráávyehíjcyáhi. ⁸ Áané uwáábojúu muurá ámúhadityú tsújaavéné tsá apáámyéré téené íñújícú múnaa wáájácúatúne. Muuráhjáa tsúúca pahúllevá múnaaré waajácúhi. Téhdurée waajácúme ámuha ímí Píívyéébeke mecáhcujtsóne. Áanéllii tsáhájucó muha muucá teene meúúballéityuróne. ⁹⁻¹⁰ Muurá téhdure múúhakyé úúbállehíjcyámé éhnée ámúhakyé muha maááhívéjémeke tsaímíyé ámuha mewáátsúcúpejtsóne.

Áhdure múúhake úúbáλληjcyámé nįjcyotájtekéree ámuha mecáánivahįjcyámé įcyooca botsįi ímiáábé Píivýéébekéréjuco ámuha mecáániváábeke meįcuvémé metéhmeħįjcyáné múįjyú tsiine Ílli tsááiñe éhnée dsįjívéebeke dibye bóħıtsoóbe. Diibyée muurá tsúuca meke pájtyetétso méimítýú hallútú meícúbáħrameįyónetu.

2

Tetsaróonicári Páávoru úwaabóne

¹ Aane muurá ámuha táñahbémú méwaajácú bañúháñée ámúhake muha maááhívéjetúne. ² Muuráhjáa Pirípovu múúhake ditye ícúbáħraroné pañe ĩneri íllityétúmé ámúhake muha méúwááboté Píivýéébedívú muha mecátsípáávénema. Áamedii múúhadi tsaate úúhívateróné pañe ámúhake muha meúwaabóné muurá ámuha mecáhcuįtsóhi. ³ Tsáháa ímityúné ámúhadítýú muha meįtsámeiñe íllure ámúhake muha maállityúne. ⁴ Muuráhjáa ihdyu Píivýéébe páme įjtsaméiyé wájácú néébe múúhake ityújkevééllémekéjuco níwáávéne úwááboju iñe muha méúwáábohįjcyá ámúhake dibye ímillédújuco. Tsá muha meúwáábohįjcyatú míamúnaa múúhake ími įjtsúcunúki. ⁵ Aane wájácú ámuha menéene tsáháa múúhake ámuha maáhdórokíyé tsaimíyé ámúhake muha meúwáábohįjcyatúne. Aane Píivýéébe waajácúhi. ⁶ Áhdurée tsá muha meįjyácunútú míamúnaa múúhake mítýajtsóiyóneri. Muuráhjáa ihdyu ímiááné múúhake ámuha mémítýajtsóiyá Crįtorée múúhake úwáábojtédívú pícyóómeke. Áronáacáa tsá muha meįjyácunútú téeneri. ⁷⁻⁸ Muuráhjáa ihdyu ámúhakeré muha tsaimíyé mépiáábohįjcyá éhne múúne tsiiméké tsiiju téhmedu ámúhake muha mewájýúnema. Aamée ámúhake muha méúwáábohįjcyá ímiáájú ápíchó nénehji múúhake pátyehįjcyaróné pañe. ⁹ Aane cáhawáá méitsáávé muhdúhjáa ámúhake muha meúwáábo ámúháj piñe muha meįjcyame mewákímyeįhįjcyáné pécóhajchótá cójįhajchótá téene tájpi muha meįjcyaki. Tsáháa ĩneri ámúhake muha meįjyévétsoħįjcyatúne.

¹⁰ Áhdure muurá ámuha méwaajácú tsaimíyée ámúhama muha meįcyahįjcyánéllii ĩnetú muha menéétsámeítýúne. Aane téhdure Píivýéébe waajácúhi. ¹¹ Áhdure ámuha méwaajácú ámúhake muha meúwaabómé mecánáájánuhįjcyáné éhne múúne tsiiméké cáani méénudu. ¹² Muuráhjáa ámúhake muha ménehįjcyá Píivýéébema ímiñeúvú ámuha meįjcyá muhdú

dííbyejéjté íjcyáiyódú íavyéjúejtéé ámuha meíjcyáiñévu ámuhákye díbye méménúmeke.

13 Áané hallúvu muha paíjyuvaré météhdútsohíjcyá dííbyeke. Muuráhjáa dííbyé uwááboju míamúnáa íjtsaméi íjcyatúné muha ámuhákye meúwáábónéllii ámuha ímí mecáhcújtsómé tsúuca méimíjpyetéhi. 14 Ahdícyané ámuúha múúhá nahbému, muurá Críjtoke ámuha mecáhcújtsóné hallútú ámuha múnaaré ámuhádi ícúbáhrahíjcyádúu idyé múúhadi Jodéari muha meícyané cahcújtso múnáadi múúha múnaaré jodíómú ícúbáhrahíjcyáhi. 15 Diityéree muurá dsíjívetsó Ávyéjuube Jetsóoke íhdée múúha múnaaré idyé íjcyámeke Píívyéébe íhjúu uubálle múnáake idsíjívetsódu. Aame tsá Píívyéébe ímillédú íjcyáityuróne. Áanéllii pamévakéré tsarílléme. 16 Aame muurá tsá ímíllehíjcyatú jodíómú íjcyátúmeke muha meúwaabóne. Ááneri íhyallúvúré éhniíñevu ímityúné méénuhíjcyáme. Árómeke téené hallútú Píívyéébe ícúbáhraáhi.

Paávoro ímillé Tetsaróonicári íjcyané cahcújtso múnáake íááhíveténe

17 Ámuúha múúhá nahbému, éhnée ámuhádiyú muha metsátsihdyu muurá tsúcájáhréjuco meé. Aame íñe ámuhádiyú tsíhyulle muha meíjcyarómé ámuhákye méítsáávehíjcyáhi. Áanéllii muha méimíllerá ámuhákye maááhíveténé tsiíñe maátyúmíjcatsíki. 18 Éíjyújúcooróo o ítsámeíhíjcyaróné oore ámuhákye o ááhívetéiyóneri. Árónáacáa Naavéné táíjtsaméi tútávajtsóhi. 19-20 ¿Aane íñe íñevú muha mecátóroóvéne méimíjyúúveé Máavyéjuube Jetsocríjtó tsiíñe tsáacoóca? Muurá íhdyu diityéjuco ámuha ámuhádi téjyju muha meímíjyúúveímeye.

3

1 Áámekée ámuhákye muha maájtyúmíyóneri meíjyácunúhíjcyánéllii ámuha éllevu tsúuca muha mepéjúcooráhi. Árónáacáa muhtsi mécoévá Atéénávúre. 2-3 Átsihdyúu ménahbe Timotéó téhdure Píívyéébe ícúve múnáajpi íjcyáábekéréjuco muhtsi mewálloone ámuhákye díbye Críjtodítú íjcyané uwááboju íúwáábóneri itsápíjtsoté éhniíñevu ímí ámuha dííbyeke mecáhcújtso tsaate ámuha múhdurá meíjtsámeityu íñe ícyooca meícúbáhrámeíhíjcyánéhjitu. Muurá tsúuca ámuha méwaajácú Píívyéébeéjté meíjcyame ehdu nénéhjiri meícúbáhrámeíñe. 4 Muuráhjáa ámuháma muha meíjcyácooca ménéhíjcyá meícúbáhrámeíñe. Ahdújuco muurá meícúbáhrámeíhíjcyáne. 5 Áánerii mítyane ámuhádi o íjyácunúnéllii Timotéoke ó wallóo díbye ámuhákye

iúújeté muhdújucó ámuha Críjtoke mecáhcujtsóné o wáájacuki. Ópée mítyane ó íllyé bañúháñé ámuhakye muha meúwáábohíjcyámeke Naavéné ícyánejcúvú líúúíyóneri.

⁶ Áronáa Timotéó ámuhádi Tetsaróonicárí úlléjeebe múhtsikye úúballévá ímíhyeva ámuha Píívyéébeke mecáhcújtsóne pamévamáyé mewájjúcatsíhijcyáne. Téhdure múhtsikye úúbáleebe ámuhádi muha meíjjácunúhijcyádúreva idyé múúhakye ámuha maájtyúmíyóneri meíjjácunúhijcyáne. ⁷⁻⁸ Ááneri mítyane muha méímíjyuuvé panévariyé muha meícúbáhrámeíyómé ímí tehdújucó ámuha Ávyéjuube Jetsocríjtoke meúráávyéneri. ⁹ Ááné hallúvú mítyane muha Píívyéébeke météhdútsohíjcyáhi. ¹⁰ Muurá paíjjyuvaré muha dííbyeke píáábó métáúmeíhijcyá tsiíñe ámuhakye muha maááhívetémé éhnííñevu ámuhakye meúwáábo dííbyeke mecáhcújtsónéjcutu tsátsii ímííñéúvú ámuha mewáájacutúne.

¹¹ Aane ihdyu óví Mávvyéjuube Jetsocríjtoma múúhakye píáábomútsí ámuhakye muha maááhívetéki. ¹² Áhdure óví ámuhakye píááboobe íñe ámuhakye muha mewájjyudu ámuha pamévamáyé mewájjúcatsíki. ¹³ Aane óví ámuhakye píááboobe tsaímíyé dííbyeke ámuha meúráávyé múíjyú Mávvyéjuube Jetsocríjtó ihñéjteke újcúvácooca ííne ímítyú ámuhá hallúrí ijcyatúmé ámuha dííbyedívú meúújetéki.

4

Píívyéébe ímillédú meíjcyane

¹ Áánéllii ámuhakye múúhá nahbémuke muha menéé Mávvyéjuube Jetsóo mémeri panévatúré tsaímíyé ámuha meíjcyá Píívyéébe ímillédú muhdúhjáa ámuhakye muha meúwaabódu. Aane óví ámuha méúraavyé éhnííñevu.

² Muurá ámuha méwaajácú Ávyéjuube Jetsóo taúhbajúré ámuhakye muha meúwáábohíjcyáne. ³ Muurá Píívyéébe ímíllé dííbyedívú ámuha meíhvéjtsámeíñe díbye ímillédú meíjcyane. Áánéllii tsá múu ihdícyámema dómácójcatsítúne. ⁴ Múu ityáábávajcatsíñe tsaímíyé ijcyáhi. ⁵ Tsá múu Píívyéébeke wáájacutúmé dáríívécatsíhijcyádú átéréénéhjí hallútú ícúbáhrájcatsítúne. ⁶ Tsá múu íñáhbé táábake pátsárijcyotúne. Muurá ehdu dáríívemeíhijcyámeke tééné hallútú íhnáhoóíñe Píívyéébe ícúbahráne. Téénélliihyéé muurá tsúuca ámuhakye éíjy muha meúúballé teéne. ⁷ Tsáháa ímítyunéhjí meméénu díbye meke újcutúne. Mekée újcuube ténehjí meíhvéjtsóne meímíjpyetéki. ⁸ Ááné uwááboju tsaate éhdiíwállehíjcyámé

tsá míamúnáake éhdiivállétúne. Píivyéebekéré ehdiivállémé mépañévúu Ípííichó ipícyóóneri meke ímíjpyetésóóbeke.

⁹ Áánetu íñe muhdú ámuha tsané nahbémú mewájujycatsííñetu tsáhájucó ámúhake o cáátúnúityú tsúúca Píivyéébé túkevėjtsójú pañe ámuha meijcyame tehjújuco mewájujycatsííñéllíhye. ¹⁰ Muurá Matsedóóniá íñúji múnáa ménahbémuma ímí tehjújuco ámuha mewájujycatsíhijcyáne. Árónáa ámúhake muha menéé éhniíñevu ámuha pamévamáyé mewájujycatsíki. ¹¹⁻¹² Aame ihdyu tsáimíyé íbúwajíí ámúhá wákimyéiyi meijcyá íná ámúhadítú ipíhtótu muhdúhjáa ámúhake muha meúwaabódú tsijtye cahcújtso múnáa íjcyatúmé ámúhake íavvejúúlleki.

Ávyéjuube Jetsóó tsiíñe tsááiñe

¹³ Ámuúha múúhá nahbémuj, téhdure muha méimíllé ámúhake meúúballéné íñe tsúúca cahcújtso múnáa íjcyame dsíjivehíjcyámé muhdú íjcyaiñé ámuha ídátsó meíjtsúcunúne mekímóóvétu eene pájtyetéityúmé ídátsó kímóóvehíjcyádu. ¹⁴ Muuráhjáa Jetsóó dsíjiveebe tsiíñe bóhíine mecáhcujtso mé méwaajácú téhdure Píivyéébe meke bóhíitsoíñe dílbyeke mecáhcujtso mé medsíjívemeke.

¹⁵ Muurá tsiíñe díbye tsáácooca téijyu íjcyame tsá pééityú medsíjívémé ihdéré dílbye éllevu. Ehdu Píivyéébere néene íñe ámúhake muha meúúballéhi. ¹⁶ Aabe Jetsóoma wáloó níjkyéji múnáa avyėjúúbeke dílbyé rojrócori díbye meke ipíúva dílbyé cahcújtso múnáa meijcyámeke. Áijyu muurá pámeere múhdumé dílbyé cahcújtso múnáa meijcyame tsiíñe mébóhííhi. ¹⁷ Átsihdyu ihdyu botsíi téijyu íjcyámema tsaméhjíjuco mepééíñe cáámevu Máavyéjuúbema maátyúmíjycatsíki. Aame dílbyema méijcyáá muhdú íjcyáityúmeréjuco. ¹⁸ Áánéllii téénevu mecátóroóvéne métsípátsócatsíhijcyá.

5

¹ Ehdu teene Ávyéjuube Jetsóó tsááiñe, ámuúha múúhá nahbémuj. Árónáa ihdyu tsá mewáájácútu múijyú díbye tsááiñe. ² Muurá tsúúca ámuha méwaajácú meíjtsótúnáa díbye tsááiñe éhne múúne naní múnáajpi pejco meke ábájinejácúdu. ³ Muurá míamúnáa nehíjcyáá ííne ímíjyaú íjcyaiñe. Áhdure íjtsúcunúimye múijyú íná pájtyéityúne. Árónáa ílluú néétútsihdyu íjcyaiñe ícúbáhraméí éhne múúne wállehdivú peecútéré tsiimáva ávyé wájtsidu. Áánetu muurá tsá múha pállójcóityúne. ⁴⁻⁵ Árónáa tsáhájucó ámuha

meijcyatú éhne múu cúúvétsii meijcyadu. Muurá tsúúca ámuha méwaajácu teene éhne múúne cóóji páneere iná maájtyumíné mewáájacúdu. Áánéllii tsáhájucó amúhakye tene ábájinéjcuityúne. ⁶ Ahdícyane metsu ímiááméré meijcyatéiibúwaréjucó. Tsáhájucó tsaatédú wáájácúmeityúmé meijcyáityú éhne múúne cúwame ijcyadu. ⁷ Muurá cúwamee, líyíicyavémee, éhdume tsá wáájácúmeityú éhne múu cúúvétsii ijcyadu. ⁸ Áánetu ihdyu mee péététsihyi múu ijcyadu menéeme tsúúca teene mewáájacúmé metsu ímiáámeréjucó meijcyáne Píívyéébeke mecáhcújtso ímityúnehjívú metáhjátsámeityu éhne múúne tsodáhó ityáhjátsámeityu cóhpéneúvú wátájcámeidyu. Ááne metsu ímíñeúvú meúráávye íñe mepájtyeténé uwááboju éhne múúne tsodáhoke íwatájcoji wátajcódú ívane mewágóóóvéiyónetu meke pájtyetétsoíñe. ⁹ Tsáháa Píívyéébe meke újcutú meícúbáhrámeiki. Muuráhjáa ihdyu illure meke téénetu pájtyetétsoobe Máavyéjuube Jetsocrijójtó téeveri. ¹⁰ Áánélliihyée dílbyeke wálloobe mewájyuri dibye idsíjive mújyú meke dibye újcúvácooca pámeere téijyu ijcyámema medsíjivéjúcooromé tsaméhjí dílbyema meijcyaki. ¹¹ Áánéllii ámuha meméenuhíjcyádú éhniíñevu métsípátsojcatsí tsaímíyé Píívyéébema ámuha meijcyaki.

Cahcújtso múnáake Páávoró túkévejtsoñe

¹² Ahdícyane ámuúha múúhá nahbémut, amúhakye muha menéé ámuha maávyejúulle amúhá túkevéjtsojtéke. ¹³ Ímiááméré meijcyáne mewájyú diityéke. Tsá múu múnáátsójcatsítyúne.

¹⁴ Téhdure amúhakye muha menéé tsaate wákimyéityu óvéhéemeke ámuha metáúhbaki. Téhdure panévaturé íhtsunúmeke mépiáábo. Ehdu múu piáábohíjcyá pamévakeré múhdurá ditye ijcyáronéhjí iáábúcúnema.

¹⁵ Aame ihdyu téiibúwá meijcyaco. Tsá múu tsaate ímityúné amúhakye méénuróné piámeityúne. Ímiááméré meijcyáne illure mépiáábojcatsí.

¹⁶⁻¹⁷ Páijyuvaré Píívyéébema meihjyúváne méimíjyuhíjcyá. ¹⁸ Météhdútsohíjcyá panévá hallúvúré dílbyeke. Muurá íñe Jetsocrijójtóéjté meijcyame panévare meke pátyehíjcyánéhjí hallúvú dílbyeke metéhdújtsoné imílleébe.

¹⁹ Áábé Apííchó amúhá pañe ijcyane amúhakye túkévétsóhíjcyáné tsáma méihvéjtsodíñe. ²⁰ Áhdure íñe dílbyere tsaatédívú bóhówájtsóneri iná pájtyeíñe ditye úúbálleneri tsá múu íícúvetúmé ijcyatúne. ²¹ Áronáa ihdyu múu ímíñeúvú

íjtsó keená ímiáané íjcyane iúráávyeki. 22 Aame ihdyu mémeenújúcohdí ímityúne.

23 Ahdícyane óví Píívyéébe ámúhakye píaabó íiné imityú ámúhá hallúrí íjcyájúcoótuki. Aabe ihdyu óví ámúhakye tehme ámúhaj pi, ámúhá íjtsaméí, ámúhá íbuúúné, mújyú tsiíne Ávyéjuube Jetsocríjtó tsáácooca ámuha íínerí menéétsámeityuki. 24 Tsá muurá íínerí meke dibye bánúityúne. Muuráhjáa íñéhdújuco meke dibye újcune. Aabe muurá téhdure páneere mééma méénuú muhdú íñéhduú.

Páávoró pítyajcóne

25 Ahdícyane ámuha múúhá nahbémú meíjcyame múúhá hallúvú Píívyéébeke píáábó páíjyuvaré métáuméí múúhakye dibye ipiááboki.

26 Téhdure ámúhakye muha menéé ámuha tsané nahbémú meíjcyame medúúrúvájcatsíki.

27 Téhdure ámúhakye muha méníwaavé Ávyéjuube Jetsóo mémeri íñe íhyaamí pañe ámúhama o íhgyuváné ámuha mewáájácútso pámeekéré elle íjcyané cahcújtso múnáake.

28 Ahdícyane óví dííbyeréjuco Máavyéjuube Jetsocríjtó ámúhakye píaabóne. Áyu tehdújuco.

2 TETSARONITSÉÉTSE

Hállúvúeháámí Tetsaróónicárí Íjcyáme éllevu Páávoró cáátúnuháami

Duurúvaju

¹ Ámuúha Tetsaróónicá múnaa múúhá nahbému, íhyaami íñe tsiíñe muha mécaatúnú ámuúha éllevu oo Páávoroo, Tsibáánoo, Timotéoo, Íjcyame elle ámuha meíjcyame tsaímíyé Máavyéjuube Jetsocríjtomútsikye Méécááni Píívyéébema meúráávyehíjcyáme éllevu. ² Aamútsí ihdyu óví ámuúhake píaabó íbúwajíí ámuha meíjcyaki.

Ímityúmema Píívyéébe ímbájchoju méénuíñe

³ Ámuúha múúhá nahbému, muurá Píívyéébeke muha météhdútsohíjcyá ámuúhá hallúvú ímí dííbyeke ámuha mecáhcujtsómé mewájyújcatsíñéllíihye. ⁴ Mítyane muha méimíjyúú ámuha meícúbáhrámeíyóné pañe ímí dííbyeke ámuha mecáhcujtsóne meúráávyéneri. Aane muha méúúbállehíjcyá tsijtye dííbyé cahcujtso múnáake. ⁵ Ehdu muurá ámuha meícúbáhrámeíhíjcyáneri ámuúhake waajácútsoobe ímiááné tsúúca dííbyé avyéjújete ámuha meíjcyane. Áánéllíi ámuha meícúbáhrámeíhíjcyá ímiáámeréjuco ámuha dííbyema meíjcyaki.

⁶ Áronáa ihdyu eene ámuúhadi ícúbáhráhíjcyámeke téhdure ícúbáhráiíbye. ⁷ Áánetu ihdyu meícúbáhrámeíhíjcyánetu meke állíjchútsóiiibye múijyú Máavyéjuube Jetsóo íhtsutúme níjkyéji múnáama cúújuwádú péétécunúnéj piine tsáacoóca. ⁸ Ehdu tsááiibye íñe Píívyéébeke íéhdíiválléne dííbyedítýú íjcyáné uwááboju ímiááné íjcyáneri íícúvehíjcyátúmeke ícúbáhraki. ⁹ Aame ílluréjuco wágóóóveíñe múijyú níjkéváityúné ícúbáhrámeííhullévu. Aame tsá múijyú dííbyé avyéjú íhtsutúné íjcyane ájtyúmíityúne. ¹⁰ Ehdu muurá méénuíiibye Ávyéjuube Jetsóo tsiíñe itsáacoóca. Áijyu dííbyeéjté meíjcyame dííbyeke maavyéjujtsómé méduurúváahi. Muurá téijyu tsaméhjí dííbyema meíjcyaa dííbyé uwááboju muha ámuúhake meúwáábohíjcyáné ámuha ímí mecáhcujtsónéllíihye.

¹¹ Áánéllíi paíjyuvaré muha Píívyéébeke píaabó ámuúhá hallúvú métáúmeíhíjcyá ámuúhake díbye újcume tsaímíyé dííbyema ámuha meíjcyaki. Áhdure muha métáúmeíhíjcyá dííbyeke ámuha mecáhcujtsómé ímiáánéré meméénuíyóneri metsúúrámeíhíjcyáné ámuúhama díbye ipánéévétsoki. ¹² Ehdu

nénéhjiiri máávyejújtsó Máavyéjuube Jetsocríjtoke. Muurá meke ávyéjújtsóiiibye Píívyéébé meke iidaatsólléne dííbyej tééveri újcúmeke.

2

Naavéneéjpi méénune

¹ Ámuúha múúhá nahbémuji, muurá Máavyéjuube Jetsocríjto tsááiñé úmíwari páhduváre néene mávariichojuúné íjcyáahi. ² Áánéllii ámuúhake muha menéé iñe Píívyéébé uwaábódu nénehji tsaate naavédu néene iíténé pañe íajtyumíné úwáábóneri ámuha meíllityéne memújtátuki. Áhdure tsaate múúha mémeri íllure íállíñe icyáátúnúháámí pañe ‘tsúúca Ávyéjuube tsájucóohí’ iñéhaami ámuúha éllewu wáállóhajchíí méíicúvedí tééneri. ³ Tsáma tsaatédívú máállítsámeídíñe. Muurá ihdyu ímiááné díbye tsááiñé ihde tsaate Píívyéébé uwaáboju állíuríyējuco díllóñe. Téijyu muurá bóhówáávéiibye ímítyuube Naavéneéjpi íjcyáábeke Píívyéébe ícúbáhráiiibye. ⁴ Aabe páhduváre dárííveé Píívyéébeéjteke dííbyekéré ditye dúúrúváíyóneri íjyácunúnema. Muurá Píívyéébedi idíllómeíñe dííbye duurúvájá pañévú úcáávéiíbye.

⁵⁻⁶ Aane muurá ámuha méwaaajácú íveekí ícyooca díbyéi bóhówáávetúne. Muurá ihdyu íéévéi úújetécooca bóhówáávéiíbye. ¿A tsá ámuha meítsáávetú éhnée ámuúhake ehdu mééma tene pájtyeíñé o néhijcyáne? ⁷ Tééné pañéjúcooro muurá mee ícyooca. Árónáa ihdyu tsáhái díbye méhdivu bóhówáávetú Píívyéébere néhdújuco. Díbye ihdyu dííbyeke íhvéjtsócooca botsíi bóhówáávéiíbye. ⁸⁻¹² Aabe muurá Naavéneé íhnáhooríyé méénúráityúronéhjí méénuú tééneri míamúnáake imújtátsoki. Ehdu imyéénúneri mújtátsóiiibye Críjtodítyú íjcyáne uwaáboju ímiáájú cáhcújtsotúmé wágóóóvéiímyeke. Áánéllii Píívyéébe díityéké íhvéjtsóo ditye awáá íimíllédú teene icyáhcújtsoki. Aame tééné déjúcotu ílluréjuco wágóóóveíñe. Árónáa Ávyéjuube Jetsóo itsáácooca eene ténejcúvú díityéké íbúwátsohíjcyáábeke íámítsaráhcori ícúbáhráábeke íllure ííbátsuhjácóneri dsíjívétsoóhi.

Muhdú mepájtyetéíñe

¹³ Áánetu ihdyu ámuúhake Píívyéébe wájyúnéllii ámuha dííbyeke ímí mecáhcújtsóné hallúvú muha dííbyeke météhdútsohíjcyáhi. Muuráhjáa tsúúcajátújuco díbye meke újcune íapííchó meke ímíjpyetétsónej tééveri dííbyeke mecáhcujtsómé mepájtyetéki. ¹⁴ Áhdújúcúo muurá iñe

ámúhake muha meúwáábónej tééveri dibye ámúhake újcune Máavyéjuube Jetsocrijtoma tsaméhjí dííbyé avyéjuri meijcyaki.

¹⁵ Ehdú teéne, ámuúha múúhá nahbému. Ahdícyane tsáma máábájívedí éhnée ámúhadi muha meúlléjécooca ámúhake muha meúwáábohíjcyáne. Áhdure íñe waajácúháámí pañe ámúhake muha menéhíjcyáne méihvéjtsodíñe. ¹⁶⁻¹⁷ Aane óví Máavyéjuube Jetsocrijtomútsí Méécááni Píívyéébema ámúhake píaabó tsaímíyé ámuha meijcyame ímiáánéré meméénuhíjcyaki, áhdure ámuha ímiáánéré meihjyúvahíjcyaki. Muuráhjáa mítyane meke iwájyúnéllí méhdi ídáátsóvéne meke újcuube múijyú níjkéváityúné meímíjyu dííbyema íavyéjuri meijcyáiñévú mecátsípáávénema.

3

Páávoró neé píááboju díityé hallúvú ditye ityáúmeiki

¹ Ahdícyane ámuúha múúhá nahbému, múúhá hallúvú téhdure Píívyéébeke píáábó métáuméí dibye múúhake ipíáábo Jetsocrijtodítýú íjcyáne uwááboju muha pahúllevá múnáadívú metsújaúcúné ditye tsaímíyé icyáhcújtso ámuháa mecáhcujtsódu. ² Áhdure métáuméí dibye múúhake ityéhme ímityúmé múúhake imyéénútuki. Tsá muurá paméváré dííbyé uwááboju cáhcújtstóne. ³ Áronáa Píívyéébe ímiáábé íjcyaae ámúhake píááboó tsaímíyé ámuha meijcyaki. Áhdure idyé ámúhake téhméiibe ímityúnéhjitu. ⁴ Muurá muha méwaajácú ámúhake muha meúwáábohíjcyáne ámuha meméénúñé ámúhake dibye túkévéjtsóneri. ⁵ Aabe ihdyu óví ámúhake píaabó ímiñeévú ámuha mewáájácu mítyane meke dibye wájyune. Áhdure idyé óví ámúhake píááboobe ímityunéhjí ámuha maábúcu muhdúhjáa Críjto áábúcu híjcyádu.

Muhdú mewákímyeíñe

⁶ Ahdícyane ámuúha múúhá nahbému, Máavyéjuube Jetsocrijto mémeri ámúhake muha menéé íñe ámúhake muha meúwáábohíjcyádú íjcyátúmema ámuha menáhbévátu eene iwákímyeíñé ímílehíjcyátúmema. ⁷ Muurá tsúúca ámuha méwaajácú muhdú muha meijcyadu ámuha meijcyáiyóne. Muuráhjáa elle ámúhama muha meijcyácooca tsá wákímyeityúmé muha meijcyatúne. ⁸ Aamée tsá muha mumájchó pevénéré áhdóratúné memáchohíjcyatúne. Muuráhjáa muha méicúbáhrámeihijcyá wákímyeíyi cójihajchótá pécóhajchótá tééne tájpi muha meijcyaki. Ehdú muha mewákímyeíhijcyá íínerí ámúhake muha meijyévéjtsótuki. ⁹ Muuráhjáa ihdyu ímiáánéjuco múúhake

ámuha mepiáábóiyóné iñe Píivýéébé wákimyéí muha meméénúmeke. Áronáacáa ihdyu múúhaye mewákímyeíñe tájpi méicyahíjcyá tehdu ámuha meíjcyaki. ¹⁰ Muuráhjáa ámúhama muha meíjcyácooca ménehíjcyáhi: “Iwákímyeíñé ímíletúmé tsá múu májchotúne.” ¹¹ Áánáacává muurá ámuha tsaate pevétaré tsíñéhjiriyé méicyahíjcyáhi. ¹² Áánéllii ehdu ícyahíjcyámeke Máavyéjuube Jetsocrijtó taúhbaju íjcyane muha menéé ímiááméré íjcyáne iwákímyeíñe tájpi íjcyaki.

¹³ Ámuúha múúhá nahbémuji, méóóchévedí ímiáánéré ámuha meméénuhíjcyánetu. ¹⁴ Ehdu iñe ámúhake muha waajácúháámí pañe meúwaabóné tsaate lléébótúmeke méwáájaco caatyé íjcyane. Áámema ménahbévájúcohdí ditye tééneri iñúcójpívéne iwájácúúve múhdurá idyáíívémeíhijcyáne. ¹⁵ Áronáa ihdyu tsá múu diityéké téené hallútú múnáájsotúne. Íllure ihdyu chooco ímiñeúvú méuwaábó ditye íimíjpyeté ménahbémújuco íjcyámeke.

Páávaro pítyajcöne

¹⁶ Aane óvíi Píivýéébe ímiáábé íjcyaaabe ámúhake túkëvejtsó íbúwajíí ámuha meíjcyaki. Aabe ihdyu óvíi ámúhake panévaturé píaabóhi.

¹⁷ Aane iñe ícyooca ámúhake pámeekéré o dúúruváné páñetu oore ó caatúnúhi. Ehdu muurá nihñéré ooréjuco o cáatúnuhíjcyáne páneere táwaajácúhaamínetu. ¹⁸ Ahdícyane óvíi Máavyéjuube Jetsocrijtó ámúhake píaabóhi. Áyu tehjújuco.

1 TIMOTÉO

Tujkénú Timotéo éllevu Páávoru cáátúnuháámi

Duurúvaju

1 Oo Páávoru o íjcyáábekée Mépájtyetétsoobe Píívyéébe picyóó Jetsocríjtodítýú íjcyáné uwááboju úwááboobéré o péhíjcyaki. ² Aabe íhyaami diéllevu ó caatúnú ópée o úwáábóneri Píívyéébeke u cáhcújtsónéllii ávyeta tájtsiménédú uke o íjtsúcunúúbé Timotéo éllevu. Aane ihdyu óvíi meke íídaatsóllédú íjcyamútsí Máavyéjuube Jetsocríjtoma uke píaabó íbúwajíí u íjcyaki.

Átééréne uwáábotu Páávoru teíbúwajtsóne

³⁻⁴ Muuráhjáa Matsedóóniá ííñújivu o péébe uke ó neíñú Éépetsóvú u cóéváne tétsii átéérénehjí íhdé múnáaúvúu ícyahíjcyanehjí úwáábohíjcyámeke u bóíjcyu dítye teene íúwaabójúcóótuki. Muurá bañúháñé ténéhjíryé mejcyame tsá meméénúityuró Píívyéébé tsíjtyeke ímiáájjuvu mewáájácútsóíñévú meke níwaavéne.

⁵ Áánéllii uke o néé díityéké u úwáábo ííne íjtsaméí ííbuúúneri íjcyájúcootúmé tsaímíyé Píívyéébeke icyáhcújtsóne iwájyújcatsí muhdú ímiááne mewájyúcatsíhdyu. ⁶ Ehdu íjcyaiyótsihvu tsaate íínetú díityéké píáábóityúnéhjíryé ityáhjájcatsíñe tsá tehdu íjcyatúne. ⁷ Aame muurá imíllerá Píívyéébé taúhbájú uwáábojte íjcyane. Áronáa tsá dítye wáájácutú íínéllihyéhjáa ímichi meke téénevu díbye ájcune. Úwáábohíjcyámé íevenéré iwáájácutúne.

⁸ Muurá íínéllihyéhjáa meke díbye téénevu ájcune mewáájácúhájchíí tehjújoco teéne. ⁹ Tsá teene taúhbaju tsaímíyé íjcyámé wáábyuta íjcyatúne. Muurá ihdyu meúwaabóné cáhcújtsotúmé ímítyunéhjí méénuhíjcyámé wáábyuta teéne. Píívyéébeke ávyejúúlletúmé dsíjívétso múnaa, cáánímuke, tsíjímuke, dsíjívétsohíjcyámé wáábyuta teéne. ¹⁰ Áhdure íhdícyáméhjíma idyómácójcatsíñe, tsamééré wajpíímú walléémú dómácócatsíhíjcyámé wáábyuta teéne. Míamúnáadívú náhjíhénuhíjcyáme, állíu múnaa, pánehjídú imyéénúityúné íhjúvahíjcyáme, ímiá uwááboju íllure éhdíivállehíjcyáme, éhdúmé wáábyuta teéne. ¹¹ Ááne uwááboju

muurá iñe ímiáájú pajtyéteju úwááboobéré ó pehíjcyá Píívyéébe oke níwaavéne.

Páávoru duurúvá Píívyéébe dííbyedi idáátsovéne

¹² Áánéllii mítyane ó téhdujtsó Máavyéjuube Jetsocríjtoke ávyetáa múhdurá o néeróóbeke oke téénevu ipícyóóbeke díbye tsípátsohíjcyánéllíhíye. ¹³ Dííbyedíi o úúhívaténe dííbyé cahcújtso múnáadi o ícúbáhrahíjcyáróóbeke oke téénevu pícyoóbe. Áronáacáa ihdyu táwaajácútubáané ehdu ó dáríívémeíhíjcyá dííbyekéikyé o wáájácútúnéllíhíye. Áróóbedíi ihdyu Píívyéébe óhdi idáátsovéhi. ¹⁴ Aabe oke mítyane píáábóneri iñe Críjtoke o cáhcújtsóóbedívú o cátsípáavéne botsíi pamévakéré ó wajyúhi.

¹⁵ Áánéllii ó iyácunúhíjcyá pámeere dííbyeke cáhcújtsóiyóneri. Muuráhjáa ímiáané mewájuryi tsaabe íñjívú ímityúmé mejjcyámeke ipájtyetétsoki. Aanéhjáa muurá oo pamé ehniíñevuré ávyetá ímityúbe. ¹⁶ Áróóbedíi óhdi Píívyéébe ídáátsóvéne oke ímíjpyetétsó muhdú pámeere ímityúmé íjcyárómeke iwájyune tajtyéeveri iúújétsoki. Áánetu méwaajácú pámeere ímityúmé íjcyarómé Críjtoke icyáhjújtsócooca újcuíñé mújyú idsíjívéjúcúóítyúne bóhi. ¹⁷ Áánéllii metsu Píívyéébe apáábyéré íjcyabe mújyú muhdú íjcyáítyuube pane wáájácúúbeke maávyéjútsohíjcyá maájtyúmítúróóbeke. Ehdu teéne.

¹⁸ Ahdícyane Llihú Timotéoj, imíchi díícyáne íhnáhóóróné pañe ímíñevú tsaíbuwáre díícyáne dúwááboco Píívyéébe íhjúvúu uke o níwaavéné muhdúhjáa ménahbémú dííbyere túkévéjtsóneri úhdityu néhíjcyádu. ¹⁹ Muurá tsaate ímí íjcyáiyóné wáájácújúcoorómé tehdu íjcyane ímíllehíjcyátúné níjcaúvú ílluréjuco tútáváávehíjcyáne. Ááne ílluréjuco Críjtodi ditye úúhívatéhíjcyáne. ²⁰ Tehdúu Himenéomútsí Arejáadorómá dáríívémeíñéllii diityétsikye ó íhvejtsó Naavéné hójtsí pañevú dityétsí iwáájácu Píívyéébeke múhdurá idyáríívehíjcyáne.

2

Muhdú Píívyéébe ma meíhjuváne

¹ Aane uke o néé pámeere míamúnáa hallúvú Píívyéébe píáábó ámuha métáúmeíhíjcyá panévá hallúvúré téhdújtsoméne.

² Múu táúmeíhíjcyá múhdumé méiíñújí avyéjute íjcyámé hallúvú Píívyéébe diityéké píáábónej péévé ímí ditye meke ityúkévjtso tsaímíyé dííbyema mejjcyame maávyéjúúlléjcatsíki.

³ Ehdu meijcyane ímí ijtsúcunúúbé Mepájtyetétsoobe Píívyéébeé.
⁴ Muurá imíllebe pámeere míamúnaa dííbyé uwááboju icyáhcújtsóne pájtyeténe. ⁵ Muurá tsáápiiye Píívyéébe ijcyáhi. Áábemáa ímí meijcyaiñé téhdure tsáápiiye mééma ímíbajchó Jetsocrijtó míamúnáájpidívú ípívyééénema.
⁶ Muuráhjáa wáju méityuubéré dsijivé pámeere míamúnaa ipájtyeté Píívyéébeé dííbyeke néene éévé úújetétsihvu. ⁷ Ááne uwáábojúu jodiómú jcyátúrómeke úwááboobéré o péhíjcy a oke díbye pícyoobe íñe ó úwáábohíjcyá teene mecáhcujtsómé mepájtyeténe. Ehdu íñe uke ó nehíjcyá ímiáánéjuco íjcyane Jetsocrijtó cahcújtso múnáajpi o íjcyánéllíihye.

⁸ Áánéllíi uke o néé pahúllevaré íjcyané cahcújtso múnaa ímiááméré íjcyáne íínevú táhjájcatsíyúmé tsaímíyé Píívyéébema íihjyúvahíjcy a íhyójt sine cáamevu íihbúcúnema.
⁹ Aane wallémú waajácutábáre ímíbájkímeyíyáhi. Tsá ditye mítyane áhdoméijyahjívú újcameíñe páhduvaré íhñíwaúúné idyáríívéne ícyáávéítyuró téhdure mítyane áhdoméíñe icyáávevu. ¹⁰ Píívyéébedívúré ííhvéjtsámeíñe díbye ímillédúré íjcyáiyóme. ¹¹ Aame dííbyé uwááboju íávyejúúlléne cúúvéhulléré lleebúcunúiyáhi. ¹² Tsá muurá walle úwáábóityuróne. Áhdure tsá dille wájpiikye ityáhjálléne dííbyeke túkévéjtsóityuróne. Áánéllíi o néé wallémú cúúvéhulléré íjcy a píhcyáávé pañe. ¹³ Muuráhjáa Píívyéébe tujkénú Adáake ípívyéjtsóné boone Éébáke ípívyejtsóhi. Ehdu néénéllíi tsá walle wájpi túkevéjtsolle íjcyáítyuróne. ¹⁴ Tsáháa muurá Adáa Naavénedívú állítsámeityúne. Muuráhjáa ihdyu Éébáre íállítsámeíñéllíi ímityúné meenúhi. ¹⁵ Ehdu néénéllíi muurá walle itsíímáváneri ícúbáhrámeíhijcyáhi. Árólleke ihdyu Píívyéébe pájtyetétsoó dííbyeke icyáhcújtsóne dille ímiáálléré íjcyáhajchííjyu.

3

Muhdú cahcújtso múnáa uwáábojte íjcyane

¹ Áánetu cahcújtso múnáa uwáábojte tsaate íjcyane ímílléhajchíí tehdújuco ímiá wákimyéí íjcyane ditye ímilléne. ² Áronáa ihdyu téené wákimyéí méénume íínetú néétsámeityúmé panévatúré ímiááméré íjcyáne úwáábóiyáhi. Aame tsáápíllekére táábáváyáhi. Áhdure tsaímíyé íaahíve múnáake waatsúcúpétsohíjcyáiyóme. ³ Aame tsá llíyíicyávéítyuróne. Tsá ditye tsaatéma úhbájcatsíityuróne. Tsá mítyane idsíídsíváyóneri ditye íjyáacunúityuróne. Ímiááméré

ijcyáne píáábóiyá pamévakéré ídaatsóllénema. ⁴ Áhdure piivyétéiyómé méwámyuma ítsíimeke ímíñeúvú ityúkëvejtsóné ditye ímiááméré ijcyáne pamévakéré iávyejúulleki. ⁵ Muurá ítsíimeke ityúkëvejtsóné píivyetétúmé tsá Píivyéébé cahcújtso múnáake túkévjtsóityuróne. ⁶ Áhdure botsíi béhnere cáhcujtsómé tsá uwáábojte íjcyáityuróne. Muurá béhméeri íjcyame tsáijyu múúne íllure imityájkímyeíñeri tútávájtsámeíiyá muhdúhjáa Naavéné tútávájtsámeídyu. ⁷ Áhdure panévaturé ímiááméré íjcyáiyá cahcújtso múnaa íjcyáaturómé diityéké iávyejúulleki. Áijyu tsá íñej tééveri Naavéné diityéké ícyánejcúvú líúúcúityuróne.

Muhdú túkevjtsojte íjcyane

⁸ Téhdure idyé túkevjtsojte ímiááméré íjcyáiyá pame diityéké iávyejúulleki. Tsá ditye álliúúityuróne. Áhdure tsá ditye líiyícyávéityuróne. Tsá ditye átéréénéhjí hallúvú dsíídsíváityuróne. ⁹ Tsá ditye íñetú néétsámeíityuróne. Aame íñe mecáhcújtsonéjcú ímíñeúvú waajácúiyáhi. ¹⁰⁻¹³ Áánéllii múu tujkénú diityéké tsáneeri waajácullé ímí ditye méénúhajchíi botsíi diityéké téené wákímyéivu ipícyoóki. Aame tsáápíllekére táábáváyáhi. Téhdure piivyétéiyómé méwámyuma ítsíimeke ímíñeúvú ityúkëvejtsóne. Áhdure méwamyu panévaturé ímiááméré íjcyáiyá ditye diityéké iávyejúulleki. Tsá ditye álliúúnújcatsíityuróne. Ehdú muurá tsaímíyé téené wákímyéi múnaa íjcyámeke pame avyéjuulléhi. Aame ihdyu Jetsocríjtoke icyáhcujtsoné uwááboju éhñíñevu íñnerí núhnévetúmé úwaabóhi.

Muhdú néjijto meúraavyéne

¹⁴⁻¹⁵ Aane lléváhréjuco uke o ááhívetéíñe. Áronáa ihdyu tsáijyu múúne íícúi o péétúnéllii íñe uke apáhajchíi ó nehíjcyá muhdú Píivyéébeéjte íjcyame dííbyé uwááboju íhvéjtsotúmé úráávyehíjcyámema u íjcyáíñe. ¹⁶ Muurá íñe meúraávyehíjcyajjító ímiááné íhtsutúné íjcyánéllii íllu nééneé: Píivyéébé méhdivu bóhówaavé míamúnáájpidívú íípívyéévéenema. Aabée ímiáábé íjcyane íapííchó bóhówátsohíjcyáhi. Áábekée níjkyéji múnaa íícúvehíjcyáábé uwááboju pámehdíyé tsújaavéné cáhcujtsómé. Átsihdyúu tsiíñe peebe íavyéjuvu níjkyejívu. Ehdú muurá nééneé.

4

Píivyéébeke icyáhcujtsoné tsaate íhvétsoíñe

¹ Aane Píivyéébe Íapííchoj téeveri meke boohówáwu nehíjcyá páneere tsíhdyuréjucó cápáyóóvéíñé ihde nihñéétsihvúré tsaate dííbyeke icyáhcújtsoróné íhvéjtsóne naavéneéjté áteréénéhjí úwaabóneréjucó úráávyéíñé. ² Aame ílluréjucó mújtaíñé eene íjtsaméiúvú wáájácúmeityúmé pánehjídú ímiáámeúvúdú úwáábohíjcyáné icyáhcújtsónema. ³ Muurá téeméjtéjucó úwáábohíjcyáné metáábávájcatsíñé ímityúné íjcyane. Áhdure tsáneetsa majchóháñé ímityúné íjcyane nehíjcyáme. Árónáacáa muurá Píivyéébe páneere majcho ípívyéjtsó dííbyé cahcújtso múnaa meíjcyame tééne tájpi meíjcyáné hallúvú dííbyeke metéhdútsohíjcyaki. ⁴⁻⁵ Muuráhjáa páneere tsaímíyé ípívyéjtsóobe. Áánéllii tééne tájpi meícyahíjcyánéhjitu tsáneetsa tsá múhdurá meíjtsúcunútyuróne. Muurá panévaré dííbyedívú ímí néénéllii ténéhji méóóvéiyá dííbyeke téhdújtsomére.

Muhdú uwáábojte íjcyane

⁶ Ehdu íñe uke o úwaabóné ménahbémuke ímí u úwáábóhajchíí ímiáané Jetsocríjtó wákimyéi múnáajpi ú íjcyááhi. Aabe dííbyedítýú íjcyáné uwááboju u cáhcujtsóné ímí u úráávyéhajchíí éhniíñevu ímí ú íjcyááhi.

⁷ Áánéllii éhniíñevu ténejcúri pííñuméi ímíñeúvú u wáájácuki. Tsá múu íícúvetú áteréénéhjí íhdityuré íújcune tsaate úúbállehíjcyánéhjiri. ⁸ Muurá íñetú meke píáábóityúnéllii meíhnaó mejpi mépiiñúhi. Ááné éhniíñevu muurá panévatúré meke píaabóné Píivyéébé icyánéjcuri mepííñúmeíñé. Muurá meke píaabóné íñújí hallúri meíjcyánetu. Téhdure meke píáábóné dííbyema tsaímíyéjucó meíjcyáiñetu. ⁹ Ehdu íñe uke ó néé ímiáané íjcyane. Aane ihdyu óví pámeere cáhcujtsóhi. ¹⁰ Muurá méwaajácú íñé imíjyaú tsaímíyé Mepájtyetétsoobe Píivyéébema meíjcyaiñé dííbyeke mecáhcujtsóme. Áánéllii muurá nehniwu méhdityu míamúnaa íhgyúvahíjcyámé panévariyé meícúbáhrámeiyóné pañe tééne wákimyéi méméénuhíjcyáhi.

¹¹ Aane páneere íñe uke o nehíjcyanééhjí óví ú úwaabóhi. ¹² Árónáa ihdyu uke tsíménééllédímíyé ováhtsaré u íjcyáábeke. Áánéllii uke o néé cahcújtso múnáake u úújétso muhdú múúne ímiáábé Críjtó cahcújtso múnáajpi íjcyadu u íjcyáneri, u úwáábóneri, pamévakéré u wájyúneri, panévatúré ímiáábé u íjcyáneri. ¹³ Áámema íñe ílle o íjcyáné hajchótá Píivyéébé waajácuháámí déhvéne dúwáábohíjcyá tsápíjtsóobére. ¹⁴ Aabe ihdyu ímíñeúvú méénuhíjcyá Píivyéébé uke ájcúné waajacuri íiná u méénune u píívyeténe. Muuráhjáa dííbyere tükévéjtsóneri

cahcújtso múnáá túkevjtsojte díhyallúvú íhyójtisine ipícyóóne díbyeke piáábó táumeíñe tujkéveri téenevu uke ájcuúbe.

15 Áané wákimyéi ihdyu ímíñeúvú méenuhíjcyá pámeere iwáájácu ténejcu ímí u úraavyéne. 16 Áanéllii uke o nées u úwáábohíjcyánéjcutu panévatúré ímíñeúvú u téhmeíñe tsaímíyé ténejcu u úráavyeki. Ehdu u íjcyáhajchíí ámuha tsaméhjí mépájtyéteé múhdumé díuwaábó illéébone cáhcújtsómema.

5

Muhdú cahcújtso múnáama meíjcyane

1 Aabe múu kéemeke díicyáánidyu íjtsúcunúne ímíñeúvú chooco túkévejtsohi. Tsá múu uhbádúré túkévejtsoúne. Áhdure ováhtsámuke díñahbémúdú díjtsúcunúne ímíñeúvú túkevjtso. 2 Kéémélleke díitsíjjudu díjtsúcunúne ímíñeúvú túkevjtso. Bádsíjcake díñaallémúdú díjtsúcunúne ímíñeúvú túkevjtso ímityúné diityédítýú íjtsámeítyuubére.

3 Téhdure píibájujteké piáábó téene tájpi dítye íjcyáíñetu. 4 Áánetu íitsíímema íaachímuma íjcyámeke óví diityéré piáabó cáánímutsí diityéké píivyétsóne áhdódú íivane. Ehdu néene Píivyéébe ímí íjtsúcunúhi. 5 Áánetu ímiááné iye íjcyané píibájuulle óví Píivyéébedívú icyátsípáávéne paijyuvaré piáábó táumeíhijcyá díbye dílleke ipiááboki. 6 Áánetu íimíllédú íjcyané píibájuulle ímityúné méenuhíjcyálleke tsá múu piáábotúne. 7 Íllu íñe uke o nehíjcyanéhjí páneere duwáábó cahcújtso múnáake dítye íñetú íñéétsámeítyuki. 8 Muurá tsaate ihyájkímuke íñahbíteke ipiáábóiyóné ímíllétumé tsá ímiá cahcújtso múnáa íjcyatúne. Ímityúmé diitye cáhcújtsótumé ehniíñevu.

9-10 Téénéllii mépiáábohíjcyá píibájujte walléémudítýú tsúuca 60 pijcyábájuco íjcyame ímiááméré íjcyánetu bóhówaúcunúmeke, tsáápiikyéree tájívámeke, tsaímíyée íitsíimeke píivyétsómeke, íaahíve múnáake tsaímíyé wáátsúcu híjcyámeke, cahcújtso múnáake piáábohíjcyámeke, tsaatéké kímóhcó nénehji pájtyémeke piáábohíjcyámeke, ímiáánéré méenuhíjcyámeke. Ehdu icyahíjcyané píibájujtekéré múu piáabóhi.

11 Áánetu badsíjcaíchóméhjíúvú néené píibájujteké mépiáábodí tsáijyu múúne bañúháñe ámuha mépiáábohíjcyánaa tsiíñe ityájíváne tútávaavémé Críjtoke icyáhjújtsónetu. 12 Aame téeneri ityútávaávéhajchíí íhyallúvúré ímityúné meenu téené déjúcotu iwágóóveíñe ípyée íñehdu

iijcyátúnelliihye. ¹³ Muurá téeméjté jááhãneri pehíjcyá tsíjyaturéjuco óvéhe múnaa íjcyame. Aame tsíjtyedi íhjúvaméré pehíjcyá átéréenéhjí úbálléjcatsímyére. ¹⁴ Áánéllii o nées ditye ityájíváne itsíímávámeke tsaimíyé ityéhme múha diityédítýú ñná íhjúvátuki. ¹⁵ Muurá tehdu néené piibájujtedítýú tsaatésáhjí Críjtoke icyáhcujsóné íhvéjtsóne Naavénekéréjuco úraavyéne.

¹⁶ Ahdícyane ámuha cahcújtso múnáadítýú ámuha hájkímú píibájujte íjcyáhajchíí múu iíye píaabó tsíjtyedívú tájpityúme. Áánetu íhyájkímuma íjcyátúmeke múu pámeere cahcújtso múnaa píaabóhi.

¹⁷ Áhdure múu túkevéjtsojtemá uwáábojtéké avyéjuulléhi. ¹⁸ Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé: “Tríígó tátsoújcori íjcyáábeke ócájikye tsá múu tsíeménevu íhju wátájcotú díbye imájchótuki.” Áhdure nééneé: “Wákimyéi múnáajpi íwákimyéi áhdó ujcúhi.” Ehdú nééne Píívyéébé waajácúháámitu.

¹⁹ Téhdure uke o nées tsaapi cahcújtso múnáá túkevéjtsoobe tsáijyu múhdurá íjcyane tsáápiiye dííbyé hallúvú úúbálléhajchíí tsá múu íícúvetúne. Áánetu ihdyu míityétsúba pápíhchúúmeváuba úúbálléhajchíí múu íícuvéhi.

²⁰ Múu pámeere cahcújtso múnáá húmíj píñnévú íhnáhóónécoba úwaabó ímityúné imyéénuhíjcyané íhvejtsópítýúmeke tsíjtye téeneri íñúhnévéne tehdu iijcyátuki.

²¹ Aane íñe Píívyéébéé, Ávyéjuube Jetsocríjtoó, níjkyéji múnaa, íjcyámé húmíj píñnévú uke o níwaavéné tsáma ímíñeúvú dúwáábohíjcyá múhdí núhnévétuubére. ²² Áronáa ihdyu tsá múu tsaatéké peecúteré méménutú cahcújtso múnáá túkevéjtsojte ditye iijcyaki. Muurá peecúteré tsáijyu ímityúmé íjcyámeke u méménúhajchíí tsaate uke ijtsúcunúiyá téhdure ímityuube u íjcyane. Áánéllii uke o nées panévá ímityunéhjitu u téhmémeiki.

²³ Áánetu eene díhbáu uke ávyéneri u chémehíjcyánéllii uke o nées áyanéwu bíínójpácyotu u ádo uke tene ipíááboki. Tsá múu tsanééré nújpacyo ádotúne.

²⁴ Muurá tsaate ímityúné méénune tsá téévetú diityémái tene ímíbájchómeítýúrónáaáca. Áhdure tsíñehji wáájácúratúné íjcyaróné páneere ímíbájchómeícyooca bóhówáávééhi. ²⁵ Muurá ímiánéhjí meméénuhíjcyané tsá téévetúne. Áhdure tsíñehji wáájácúratúné íjcyaróné bóhówáávééhi.

6

¹ Áánéllii múu tsaaté hójtsí pañe íjcyame ímíñeúvú diityéké panévatúré avyējuullé ímityúné Píívyéébedityú múha íhhyúvátu muha meúwáábohíjcyánetu. ² Ahdícyane tsaaté avyējuute cahcújtso múnaa íjcyáhajchíí múu avyējuulléhi. Tsá ditye cahcújtso múnaa íjcyánéllii ávyejúúlletúmé íjcyáityuróne. Awáá tsame íjcyame múu ímíñeúvú píáábójcatsíhi. Muurá cahcújtso múnaa meíjcyame mewájyújcatsíñe tsaímíyé mépíáábójcatsíiyáhi. Ehdu íñe uke o néhíjcyanéhjí dúwáábohíjcyá.

Píívyéébeke meúraavyéne

³ Muurá Máavyéjuube Jetsocrító uwááboju ímiáájú meúraávyéné tsijíjtoríyéjuco tsaate úwáábohíjcyáne. ⁴ Ehdu úwáábohíjcyámé atéréejte íjcyame íñeubará wáájácúturómé illure téeneri imítýájkímyeíki. Áámé íñbúwari muurá tsaanééré atéréené íjtsaméí íjcyame táhjácatsíhijcyá ténéhjiri. Áámedityú ímichi dóhéjúúvehíjcyané ímityunéhjí íjcyane nómitááva, úhbajcatsi, áábojcatsi, tútávátsojcatsi. ⁵ Aame ímiáájú wáájácútmé méénúcatsíhijcyá íjtsaméí wáájácúmeityúme. Aame itsúcunúhijcyá téené hallúvú medsíídsíva meúwáábohíjcyané Píívyéébé uwááboju. Tsá múu ehdu néémedívú náhbévatúne. ⁶ Muurá ihdyu íñe méhdi íjcyadúnéwúuma tsíñéhjiri íjtsámeityúme tsaímíyé Píívyéébeke meúraávyejíjtó meúraavyémé nihñéétsihvúré íñe imíjyaú méíjcyááhi. ⁷ Tsáháa muurá ehnémá íññujívú metsíímávámeityúne. Áhdure medsííjívécooca tsá íñná metsájtyetúne. ⁸ Áánéllii múu téene tájpijyuco memájchoma méwajyámuma, meíjcyane, ímí íjtsúcunú tehdújuco. ⁹ Muurá éhniíñevúré iéhnéváiyóneri tsúúrámehijcyámé tsá áábúcutú panévá umúúpi. Aame éhniíñevu idsíídsíva atéréenéhjí wákímyeíhijcyámé illuréjuco tútávaavémé téené níjcaúvú wágóóóveéhi. ¹⁰ Muurá medsíídsíváiyóneríyé meíjyácunúhijcyánetu ímichi tsááne panévare ímityúne. Muurá tsaate Píívyéébeke cáhcujtsójúcoorómé téeneríyé íjyácunúhijcyámé illuréjuco teene íhvejtsóne. Aame ídátso íjcyáhi.

Tsaímíyé mecáhcujsóné

¹¹ Áánetu ihdyu tsúúca Píívyéébeéjpi u íjcyaaabe tsá múu téeneri íícúvetúne. Ímiáábéré díícyáne ímíñeúvú dííbyeke mecáhcujsójíjtó duráávye. Ááne pamévakéré wajyu. Aabe panévare ímityunéhjí uke pátyehíjcyáronéhjí ímiáábéré díícyáne

daabúcuhiŋcyá. Tsá múu 'mityáhmítýá' néétune. ¹² Aabe imíchi díícyáne íínevú táhjátsámeítýuubéré imíñeúvú Máavyéjuube Jetsocríjtoke cahcújtsó múijyú medsíjivéjúcóóítýúne bóhí u újcuki. Muuráhjáa téenélili Píívyéébe uke újcúhi. Áábeke ímí u cáhcujtsóné tsúúca mítýame waajácúhi. ¹³⁻¹⁴ Ahdícyane ícyooca dííbye tájpi páneere íjcyáabe Píívyéébé húmíj pñévvu, éhnée Póótsio Piráátó úmíwávú íhtsútuube íjcyane úúballémeíbyé Jetsocríjtó húmíj pñévvu, íjcyane uke o nées íñe muhdú uke o néhiycyádú u úwáábohíjcyá íínetú néétsámeítýuubéré múijyú tsiíñe díbye tsááíñévújuco. ¹⁵ Muurá Píívyéébe páñétúejpi íhtsútujte ávyéujte íjcyároméhjí avyéjuube íjcyáabe Críjto tsááíñe éévé úújetécooca wáalloó dííbyeke. ¹⁶ Aabe apáábyéré Píívyéébe íjcyá muhdú íjcyáítýuube. Áábé ámítsaráhcovu muurá tsá múha pñíhívéítýuróne. Áhdure tsá múha dííbyeke ájtyúmíítýuróne. Áábeke ihdyu metsu íhtsútuube íjcyáábeke medúúrúvahíjcyá múijyú níjkéváítýúne. Ehdu teéne.

¹⁷ Ahdícyane ícyooca uke o nées téhdure éhnéva múnáake u úwááboki. Tsá ditye ítsíeméné múhajchótá íjcyáíñevújí ícyátsípáávéne mítýájkímýeítýuróne. Píívyéébe ímíáábé íjcyáabe íínetú meke píhtótsótúúbedívúré cátsípáávéiyóme. ¹⁸ Dúwaabo díityéké íéhnevádú íjcyame tsaate píhtóméhjike ítsíeméneri ipíáábóiyóneri íjtsámeíki. ¹⁹ Áijyu muurá panévatúré tsaímíyé íjcyámé úmíwa ííne ímíjyaú néeme újcúiyá múijyú idsíjivéjúcóóítýúne bóhi.

Timotéoke Páávoro téibúwajtsóne

²⁰ Ahdícyane uke o nées Timotéoke Píívyéébébe uke níwáávéné wákimyéi ímíñeúvú u méénuki. Tsá múu íícúvetú átéréenéhjí íjienéré íjcyane míamúnaa iwáájácúneri táhjácatsíhíjcyáneri. ²¹ Muurá ténehji iúráavyéne tsaate tsáhájucó Píívyéébeke cáhcújtsótúne. Aabe ihdyu óvíi uke píaabóhi. Áyu tehdújuco.

2 TIMOTÉO

Hállúvúeháámí Timotéo éllevu Páávoró cáátúnuháámí

Duurúvaju

¹ Oo Páávoró o íjcyáábekée Píívyéébe oke ityújkevéélléne picyóó Jetsocríjtoke mecáhcujsómé múijyú medsíjivéjúcúóóityúne bóhí meújcúné uwááboju uwááboobéré o péhíjcyaki. ² Aabe íñe tsiiñe íhyaami diéllevu ó caatúnú ávyeta tájtsiiménédú uke o íjtsúcunúúbeke mítyane o wájyuube Timotéo éllevu. Aane óvíi uke Máavyéjuube Jetsocríjtó Caani Píívyéébe pámeeke íídaatsóllédú íjcyaaabe píaabó ímí u íjcyaki.

Críjtodítýú Páávoró úwaabóne

³ Áánéllii paíjyuvaré Píívyéébeke píaabó díhyallúvú ó táúmeíhijcyá panévá hallúvúré téhdújtsoobére. Áábeke tsaímíyé ó íícúvehíjcyá íñnerí íjtsámeítyuube méíhdé múnáaúvúu íícúvehíjcyáábeke. ⁴ Aabe ó ítsáávehíjcyá éhnée uke o pícyoíñíneri ídátso u kímoovéne. Áánéllii ó imíllé uke o ájtyumíné o ímíjyúúveki. ⁵ Muurá ó waajácú ímí Píívyéébeke u cáhcujsóné dítyáállée Róóidámúpí dítsííju Eonítsema cáhcujsódu.

⁶ Muuráhjáa díhyallúvú táhójtšicu o pícyóóne dííbyeke píaabó o táúmeíñé tujkéveri uke díbye píááboobe ú piivyété dííbyé wákimyéi u méénune. Áánéllii uke o néé ímíñeúvú teene u méénuki. ⁷ Tsáháa Píívyéébe Íapííchó mépañévú pícyootú meíllityéki. Mépañévúu pícyoobe téenej téeveri íhtsutúmé meíjcyá íñevú táhjátsámeítyúmé ímíááméré meíjcyame mewájyújcatsíki. ⁸ Ahdícyane núcojpiílétuubéré dúwáábohíjcyá Jetsocríjtodítýú íjcyané uwááboju. Áhdure íñe téené déjúcotu cúvéhóójari o íjcyáneri núcojpivétuubéré Píívyéébedívú cátsípáávéne téhdure téené déjúcotu u ícúbáhrámeíyóné daabúcu. ⁹ Muuráhjáa tsúúca meke ipájtyetétso meke ímíáámedi díbye díllome meíjcyá dííbyeéjte. Tsáháa idyé íñná ímíááné meméénúnéllii meke díbye újcutúne. Muuráhjáa ihdyu tsúúcajátújuco íññujíi íjcyátúné íhdéjuco meke iwájyúne díbye íjtsámeíñé Críjtoj téeveri meke újcuíñe. ¹⁰ Áhdújucúo dííbyeke iwállóóneri meke díbye újjetsoné ímíááné meke iwájyune. Aabée mééma ímíbjachó mépée mewágóóóvéiyóne. Áánemáa

méhdivu bóhówajcároobe múijyú medsíjivéjúcóóityúne bóhí meújcúíñé uwááboju.

¹¹ Aane íñe úwááboobéré ó pehíjcyá jodiómú íjcyátúmeke okée Píívyéébe níwaavédújuco. ¹² Aabe tééné déjúcotu páhduvaré nénéhjíri o ícúbáhrámeíyoobe tsá o núcójpívetú dííbyedívú o cátsípáávéne. Muurá ó waajácú oke díbye píááboíñé tsiíñe Jetsocríjtó tsááíñévújuco.

¹³ Ahdícyane ímíñeúvú dííbyé uwááboju cáhcújtsóne duráavyé muhdúhjáa uke o úwaabódu. Ááne pamévakéré wajyu Críjto meke wájuudu. ¹⁴ Aabe óvíi Píívyéébe uke ityújkevéélléne níwáávéne wákimyéi ímíñeúvú ú meenu dííbyé Apííchó mépañe íjcyane uke píáábóneri.

¹⁵ Áánetúu Áátsiá íñújí cahcújtsó múnáadityú tsaate oke náhbénuhíjcyarómé óhdityu péémema téhdure Pijééromútsí Hemóójenémá péehíí. Aane muurá tsúuca ú waajácúhi.

¹⁶ Áánetúu Onetsíiporo pívájyúvú oke aahíveje 'bohíbohíúvú' cuvéhóójari o íjcyane núcojpillétuubére. Áábedi óvíi Píívyéébe ídáátsóvéne píaabó panévatúré pámeekéré ítsíímema.

¹⁷ Íllévúhjáa Róómávu wájtshibe íjcyátútsihdyu oke néhcoobéré ipyéhíjcyané níjcaúvú ájtyúmité cuvéhóójari o íjcyáabeke.

¹⁸ Aane muurá uure ú waajácú muhdúhjáa meke díbye píáábohíjcyané Éépetsóri meíjcyámútsikye. Ahdu óvíi dííbyeke Píívyéébe píaabó Ávyéjuube Jetsóó itsáácooca tsaímíyé dííbyeke íujcuki.

2

Muhdú uwáábojte íjcyane

¹ Aane ovii Píívyéébe uke píaabó íñe Críjtoke mecáhcújtsónéjcutu u íhtsútúúveki, Llihíu Timotéoj. ² Aabe ihdyu muhdúhjáa mítyáméj píñevú o úwaabóné u wáájane tsíjtyeke ímíñeúvú duwáábó téhdure díityéréjuco íúwáábo tsíjtyeke.

³ Ááne wákimyéiyi u ícúbáhrámeíyonéhjí ímíchi díícyáne daabúcuhijcyá dííbyéjuco Jetsocríjtó wákimyéi múnáajpi u íjcyáabe. ⁴ Tsá muurá tsodáhó íimíllédú íjcyatú pevéjté íjcyadu. Muurá ihdyu íavyéjuube muhdú néhdújuco díbye íjcyane.

⁵ Muurá tsáne íícuri ímíñeúvú íícutúmé tsá tééne áhdó újcutúne.

⁶ Áánetu úmihéneri wákímyeímyé íbájtso kéémécooca ujcú tééne tájpi íjcyaki. ⁷ Íllu íñe uke o néhíjcyané cáhawáá ímíñeúvú díjtsó Píívyéébe páneere úhdivu íbóhówájtso.

⁸ Cáhawáá díjtsúcunu muhdúhjáa Jetsocríjtó míamúnáá icyánéjcutu Dabííúvúj tsíiménémúhaabe íjcyaaabe idsíjívétsihdyu

tsiine bóhiine. Áábedityú íjcyané uwááboju íñe méúwáábohíjcyá pajtyéteju. ⁹ Áané hallútú muurá éhne múúne dsíjívétso múnáájpye icyúvéhoojánúdú oke míamúnaa cúvéhoojánuube ó ícúbáhrámeíhijcyáhi. Áronáa téené uwááboju tsúúca pahúllevávúré tsújaavéné tsá múha muhdú méénúityuróne. ¹⁰ Áanéllii o ícúbáhrámeíyonéhjí ó aabúcuíhijcyá Píívyéébéé újcúmeke o úwáábo mújyú muhdú íjcyáityúmeréjuco Jetsocríjtoj tééveri ipájtyeteki.

¹¹ Íllu muurá nééne ímiáánéjuco:

Críjtoke mecáhcujsómé medsíjívécooca íñe imíjyaú dííbyema meíjcyáahi. ¹² Áhdure meícúbáhrámeíyonéhjí maáábúcúhajchíí dííbyema máávyéjúúteéhi. Áánetu dííbyeéjté meíjcyane metóónúmeíhajchíí téhdure tóónúibyehi ihñéjté meíjcyaróne. ¹³ Muurá múhdurá medáráívémeíyónáa íjcyadúré ímiáábé íjcyánéllii meke píáábohíjcyáabe.

Ímiá uwáábojte

¹⁴ Áanéllii ímiñeúvú duwáábó míamúnáake Ávyéjuube Jetsóó mémeri ditye átéréénéhjiri ityáhjácatsíjyúcoótuki. Muurá ténéhjiri íllure tútávátsohíjcyámé ímiá uwááboju lléébóíyómeke. ¹⁵ Áánetu ímiá uwááboobe u íjcyaaabe ímiñeúvú dúwáábohíjcyá ímiá uwááboju íñerí núcójpívétuubéré Píívyéébedívú u úújeteki. ¹⁶ Átéréénéhjí ditye úbállécatsíhijcyáneri díícúvedíñe. Muurá ténéhjiri éhniíñevu iye tútávátámeíhijcyáme. ¹⁷ Áané uwááboju muurá míamúnáadi tsújaavéné íllure díityéké tútávátsohíjcyá éhne múúne cheme méjpiíyi lííyaaténé meke tútávajtsódu. Muuráhjáa Himenéomútsikye Piréétoma téené uwááboju tútávajtsóhi. ¹⁸ Aamútsí muurá nehíjcyá meeva medsíjívémé tsiine mebóhíjúcoóityúne. Ááneri cahcújtso múnáake tsíñejcúvuréjuco dityétsí íbúwátsohíjcyané tsíhdyuréjuco íúwáábóneri. ¹⁹ Áronáa méwaajácú íllu tene nééneé: “Píívyéébe waajácú ihñéjteke.” Áhdure nééneé: “Pámeere Críjtoéjté tsáhájucó ímityúné méénúityuróne.” Ehdu Píívyéébé waajácúháamitu nééneé.

²⁰ Muurá tsájá pañe tsá apááñéré ímiááné wáábyuta óórótuú, tsítsííne uwáñewáánetuu, méénúmeíñe líiyíhllóné íjcyatúne. Téhdure muurá íjcyané átéréénéhjí wáábyuta úméhetuu, núpájkityuu, méénúmeíhllóji. ²¹ Ahdu muurá ímityunéhjí méénújúcootúme ímiáámeréjuco íjcyámej tééveri Píívyéébe meenu íwákimyéi.

22 Ahdícyane ihdyu díícúvedí ováhtsámú ííbúwatu ímityúné íjtsaméí tsíñáávehíjcyáneri. Ímiáábéré díícyáne ímíñeúvú duráávyé u cáhcújtsojító. Ááne pamévamáyé wajuýjcatsi múhdumé ímiááméré íjcyáne dííbyedi tsúúrameíhíjcyámema íbúwajíí ámuha meíjcyaki. 23 Tsá múu íícúvetú átéréénéhjiri míamúnaa táhjácatsíhíjcyáneri. Muurá ú waajácú téeménéhjí níjkeváné úhbajcátsivúréjuco. 24-25 Tsá tene ímityú Píívyéébé wákimyéí méénume úhbájcatsíñe. Pamévamáyé ímiááméré íjcyáne aabúcuíhíjcyáiyá ímityunéhjí íjcyaróne. Ímiááméré mítyájkímeyéityúmé chooco úwáábóiyá tsaate ímityúné íjcyámeke Píívyéébé piáábori ditye ímíjpyeténe iwáájácu ímiá úwááboju. 26 Ááne ditye íjchívye Naavéné hójtsí pañétú ímíllédú díbye díityéké dáríívehíjcyánetu.

3

Muhdíívané míamúnaa íjcyáíñe

1 Áánetu wajácútsi díícyaco. Muurá nihñéétsihvúré páneere tsíhdyuréjuco cápáyóóvéíñé úmíwari míamúnaa ímityúné íjcyáahi. 2 Imílleímýé tsaímíyé íjcyá mítyane ídsíídsíváiyóne. Mítyákímeyéíhíjcyáímye. Ááne nehníwu Píívyéébedityú íihjyúváne dííbyeke meúráávyejító tsá ditye ávyejúúlléityúne. Áhdure tsá ditye cáánimu íjcyarómeke ávyejúúlléityúne. 3 Tsá muucá ditye wájyúityúne. Míamúnáadi nehníwu íhgyúvahíjcyáímye. Ímityúnéhjiri úmúúpívyehíjcyáímye. Íllure tsaríllehíjcyáímye páneere ímiááné íjcyane. 4 Íñáhbévahíjcyarómeke ímityúné dárííveímye. ‘Meíhméí’ néeme Píívyéébedi íícúvetúmeré iye tsaímíyé íjcyáíyóneri tsúúrameíhíjcyáahi. 5 Pánehjídú dííbyeke meúráávyejító úráávyeímye. Árónáa tsá ditye ímiááneturé cáhcújtsóityúne. Áámedi tsá múu íícúvetúne. 6 Muurá téeméjtéjuco míamúnáake íáhíívéne álliuré úwáábohíjcyáne. Ááneri walléémuke mútátsohíjcyámé ímityúné íjtsaméí íjcyame ténehjiré llííñe meke. 7 Aane díityé uwáábó úráávyerómé tsá múijyú wáájácútyú keená ímiááné íjcyane. 8 Tehdúhjáa muurá ápííchojtétsí Jáánémutsi Jááberémá Moitséeúvú úwaabóné ehdííwállehíjcyáhi. Ahdu néeme íjtsaméíúvú wáájácúmeítyúmé tsá íícúvehíjcyatú Píívyéébé uwááboju ímiáájú íjcyáneri. 9 Ároméi wájácúúvétsáméí ímityúné imyéénuhíjcyanéúvú díityétsíhgyáa ápííchojtétsí imyéénuhíjcyanéúvú wájácúúvétsámeídyu.

Timotéoke éhniñevu Páávoru úwaabóne

¹⁰ Áánetu ihdyu ímí tehdújuco u ícyahíjcyáné ukée o úwaabódu. Aabe muurá ú waajácú muhdú o ícyahíjcyáne, muhdú o íjtsámeíñe, muhdú Críjtoke o cáhcujtsóne, panévare oke pájtyéronéhjí o áábúcu híjcyáne, pamévakéré o wájyuhíjcyáne, o úwáábóné déjúcotu o ícúbáhrámeíyonéhjí o áábúcu híjcyáne. ¹¹ Muurá ú waajácú muhdúhjáa Ajtiokíia múnaa, Icóónío múnaa, Ríítará múnaa, óhdi ícúbáhráronéhjí o áábúcu híjcyáne. Áhdure ú waajácú muhdúhjáa Píívyéébe oke ténéhjitu pátyetétsohíjcyáne. ¹² Aane ímiááné ihnáhóóné Jetsocríjtoke meúraavyéné meímillémé téené déjúcotu meícúbáhrámeíñe. ¹³ Áánetu ímityúmé állíu múnaa íjcyame ávyétá tútavááveréjuco méénume míamúnáake éhniíñevuré állihíjcyá muhdú ímityúnehjívú iállítsámeíhijcyádu.

¹⁴ Áánetu ihdyu ímíñeúvú duráávyé ukée o úwaabóné tsúuca u wáajacúne. ¹⁵ Muurá ímí tehdújuco tsííménédítyúré u wáajacúné Píívyéébé uwááboju muhdú íwaajácúháámitu nééneé. Aane uke túkévéjtsóneri tsaímíyé Jetsocríjtoke u cáhcújtsoobe ú pájtyéteéhi. ¹⁶⁻¹⁷ Muuráhjáa Píívyéébé uwááboju íwaajácúháámitu íhjyú uubálle múnaa caatúnú dííbyere túkévéjtsóneri meke tene iúwáábo keená ímiáájú íjcyane, téhdure meke tene ityúkévéjtsó keená álliuré íjcyánetu, áhdure meke tene iúwáábo múhdurá meícyahíjcyánetu meímíbaáavyéne ímiáámé dííbyema meíjcyame ímiánéhjiréjuco meméénuki.

4

¹ Muurá Ávyéjuube Jetsocríjtó íhtsútuube íjcyabe tsiíñe tsaá pámeere míamúnaa dsíjivéjúcóóróméhjíma muhdú ícyahíjcyáné ímíbájchoki. Áánélli dííbyee, Píívyéébeé, íjcyámútsí úmíwávú uke o néé dííbyedítýú íjcyáné uwááboju pájtyuvaré u úwáábohíjcyá ihdícyajcóójí íjcyaróne. ² Ímíñeúvú múhdurá nééronéhjí pañe óvéhéétuubéré cáhcújtsótúmeke chooco duwáábó muhdú tene néhdújuco. Áánetu cáhcujtsójúcooromé múhdurá ícyahíjcyámeke ihnáhóónécoba duwáábó ditye ímíjpyeteki. ³ Muurá íjcyaiñé míamúnaa ímiá uwááboju íhvéjtsóne ímíllehíjcyádú átéréénéhjí uwáábojtékeréjuco néhcoíñe. ⁴ Aame úubállénéhjiríyéjuco íjcyame ílluréjuco íhvéjtsóíñe ímiá uwááboju. ⁵ Áánetu ihdyu ímiáábéré díícyáne daabúcu híjcyá ímityunéhjí uke pájtyeróne. Áane dúwáábohíjcyá ímiáájú pájtyéteju míamúnaa ícyáhcu jtsoki. Ehdu ímíñeúvú méénuhíjcyá díwákimyéíjcyuco íjcyane.

6 Muurá iñe tsúuca téeneri o ícúbáhrámeíhíjcyánetu ó wáyéeevéhi. Aabe wahájchotáréjuco o íjcyánetu o dsíjiveíñe. 7 Tsúuca iñe okée Píívyéébe níwáávéne wákimyéí o méénúnetu ó nijkéváhi. Aabe dííbyeke o cáhcujtsóné tsá o íhvéjtsotúne. 8 Áánéllii Jetsocríjtó ímiáábé íjcyaaabe tsiíñe itsáácooca tééne áhdó oke ávyéjútsoóhi. Áronáa tsá apáábyekéré oke díbye ávyéjútsoóityúne. Pámeere múhdumé ímiááméré íjcyáne tsáimíyé dííbyeke téhmehíjcyámeke téhdure ávyéjútsoóííbye.

Timotéoke Páávoró túkévejtsóne

9 Aane óvíjyuco íícúí oke duhjéva. 10 Muurá oke náhbénuhíjcyarómé péjucóó óhdityu. Déema péjucóó Tetsaróonicávú íjienéré íimíllehíjcyánéllííhíye. Áhdure Cretséété péjucóó Garáátsiá íiñújivu. Áhdure Tííto péjucóó Damáátsiá íiñújivu. 11-12 Áánetúu Tííkicyóké ó wallóó Éépetsóvu. Apáábyteréjuco Róóca óhdivu cóeváne. Áánéllii uke o néé kiá Mááco íjcyáábeke u néhcóne óhdivu u tsíva oke díbye táwákimyéityu ípiááboki. 13 Aabe néhi u tsáácooca óhdivu tsiva Tóróóavúu Cáápo jávú tátsuucójama táwaajácúhaamíné o pícyoíñúne. Tsáma dábjáíívedí ímichi tápañétúéhaamíjii íjcyane.

14 Áánetu uke ó úúballé Arejááadoro ímityúné oke dáríívéne éhne úwáñewáánetu panévare méénuhíjcyaaábe. Áábema ihdyu óvíi Píívyéébe ímíbjachó teéne. 15 Áábeke téííbwá díícyaco. Uke mújtátsódiíbye. Muurá iñe meúwáábohíjcyané ehdiíívallehhíjcyaaábe.

16 Aanée muurá pámeere oke náhbénurómé óhdityu pééne boone ímityúnéhjii ímíbjachojté úmíwávú o íhjúvúáabeke tsá múha oke piáábotúne. Árómeke néhi tsá íiná pájtyéityú tééne hallútu. 17 Muuráhjáa ihdyu Píívyéébe oke piáábóneri pajtyéteju o úwaabóné tsújaavé pámeere jodíómú íjcyátúrómédívu. Áhdurée oke pájtyetétsoobe oohímíyé oke dóóiyónetu. 18 Aabe muurá oke panévaturé téhmeé tsáimíyé íavyéjuri dííbyema níjkyéjiri o íjcyaki. Áábeke metsu maávyéjútso mújyú níjkéváityúne. Ehdu teéne.

Páávoró pítyajcóne

19 Aane óóma duubállé Píríícama Akííramútsikyé o dúúruváne. Téhdure Onetsííporóké pámeere íítsíímema ó duurúváhi. 20 Téhdure uke ó úúballé Coríítovúu óhdityu Eráátó cóeváne. Áánetúu Tóróópimo chéméébeke ó pícyoíñú Miréétovu. 21 Áánéllii uke o néé íícúí úúníjyabái íjcyátúné ihde u tsáákíí. Téhdure uke ó úúballé ílletu uke dítye dúúruváne Eobóóroo,

Podéétee, Ríinoó, Cáráóódiaa, Íjcyame. Téhdure pámeere tsíjtyehji ménahbémú uke duurúváhi. ²² Ahdícyane óví Píívyéébema Ávyéjuube Jetsocríjtomútsí pámeekéré ámúhakye píaabóhi. Áyu tehdújuco.

TÍITOÓ

Tíító éllevu Páávoró cáátúnuháámi

Duurúvaju

¹ Oo Páávoró Píívyéébé íicúve múnáajpi o íjcyabe íñe Jetsocríjtodityú íjcyáné uwááboju úwááboobéré ó pehíjcyá díbyée tsúuca újcúmeke ditye ímíñeúvú iwáájácu téjito meúraavyémé múijyú medsíjívéjúcóóityúne bóhí meújcune. ² Tsá muurá Píívyéébe állíuutúne. Aabée téénevu meke íajcuíñé née tsúucájátújuco íñujíikyée ípívyéévetúné íhdéjuco. ³ Ááné uwáábojúu mewáájácúíñe éévé úújetétsihvújuco muurá íñe meke díbye wáájácutsóné téénevu. Aane úwááboobéré ó pehíjcyá Mepájtyetétsoobée Píívyéébe oke néhdújuco. ⁴ Aabe íñe íhyaami ó caatúnú, uu, Tíító éllevu táuwáaboríi Píívyéébeke u cáhcújtsónéllii tájtsiiménédú uke o íjtsúcunúúbe éllevu. Aane íhdyu óvíi pámeeke íídaatsóllédú íjcyamútsí Mepájtyetétsoobe Jetsocríjtoma uke píaabó íbúwajíi u íjcyaki.

Cahcújtso múnáake Tíító píaabóne

⁵ Muuráhjáa uke ‘Créetaá’ némeíñe caapáhovu ó pícyoíñú tétsii íjcyácoomíjiri íjcyáné cahcújtso múnáake panévatúré u píááboki. Áhdurée uke o née díityémá túkevéjtsotéké u méménuki. ⁶ Aame díitye túkevéjtsojte íjcyáiyá panévatúré ímiááméré íínetú néétsámeityúme. Tsáápíllekeré táábávaiyóme. Áámej tsíímé cahcújtso múnáa íjcyáiyá cáánímudívú íñéétsótuki. ⁷ Muurá túkevéjtsoobe páneere Píívyéébé icyánéjcu wákimyéi ejécunúhi. Áánéllii téené wákimyéi méénume panévatúré ímiááméré íjcyáiyáhi. Tsá ditye ávyéjuuháñe llííñéityuróne. Tsá ditye cááyóbáityuróne. Tsá ditye llíyícyávéityuróne. Tsá ditye átéréénéhjí hallúvú dsíídsíváityuróne. ⁸ Keená ímiááné íjcyane Píívyéébe ímilléneréjuco ditye méénúiyóné íínevú táhjátsámeityúme. Aame tsaímíyé íaahíve múnáake waatsúcúiyáhi. ⁹ Tsaímíyé ímiá uwááboju tsúuca iwáájacúné úráavyéiyóme. Ááne úwáábóiyómé téénetu ímityúné íhjuvahiíjcyámeke ímí díityéké tene íbúúúveki.

¹⁰ Muurá íjcyámé mítyame tamúnáa jodíómú ímiáájú úraavyéjúcoorómé úwáábohíjcyáné míamúnáa kíhdyahírótsámeíyónetu. Áánéri íllure míamúnáake állíhíjcyáme.

¹¹ Áánéllii múu díityéké bóijcyú téénetu. Múhdurá

úwáábohíjcyámé tééné hallúvú idsíídsívakíye. Muurá pívájavá múnáakéjuco ditye mújtatsóné ímiájíjtó ditye úráávyénetu.

12 Aanéhjáa muurá tétsíi múnáajpíyé uwááboobe nééhií: “Créeta múnáa ávyétá allíujte iyámédú nééme ovéhe múnáa íjcyame mítyane majchóhi.” 13 Ímiáánéjucóhjáa díbye nééneé. Áánéllii uke o néé ihnáhóónécoba tétsíi múnáake u úwáábo ditye ímíñeúvú Críjtoke icyáhçújtsoki. 14 Aame tsá íçcuvéjúcóóityú átéréenéhjí íjtsameityuré iújcune ditye úúbállehíjcyáneri. Áhdure tsá ditye íçcuvéityú ímiájíjtó úraavyéjúcootúmé diityéké tsíñejçúvúré túkévéjtsóneri.

15 Muurá cahçújtsó múnáa ímiáánéré íjtsámeíhi. Áánetu cahçújtsotúmé tsá mújyú ímiááné íjtsámeítyuró ímityúnéré diityé íbúwari íjcyánéllíihye. 16 Tehdu nééme muurá bañúháñe nehíjcyá Píívyéébeke iwáájacúne. Árónáa múhdurá ditye ícyahíjcyánetu méwaajacú íllure ditye állihíjcyáne. Aame ímityúmé íjcyame tsá mújyú ímiááné méénúityuróne.

2

Ímiá uwááboju

1 Áánetu ihdyu ímíñeúvú dihjyúvahíjcyá muhdú ímiá uwááboju néhduú. 2 Ááne dúwáábohíjcyá kéémemújuco íjcyáne nahbémuke ditye tsaííbuwáaré íjcyáne pamévakéré íavyejúúlleki, ímityúnehjívú ditye ityáhjátsámeityuki, Críjtoke ditye ímí icyáhçújtsoki, ímityunéhjí íjcyaróné íáábúçúne ditye pamévamáyé iwáájyúçatsíki. 3 Áhdure kéémemújuco íjcyáne naallémuke duwáábó pamévakéré íavyejúúlléne tsíjtyedítyú állíunéhjí ditye íhhyúvátuki. Áhdure tsá ditye llíyíçyávéityuróne. Ímiááneturé bóhówaúçunúiyóme. 4 Aame úwáábóiyá bádsíçake muhdú múúne walle ájyúma iwáájyúçatsíñe tsaímíyé ítsíímeke téhmene. 5 Úwáábóiyómé ímityunévú ditye ityáhjátsámeityuki, panévatúré ímiááméré ditye íjcyaki, tsaímíyé ihjya ditye ityéhmeki, tsíjtyeke ídaatsólléne ditye ipíááboki, ájyumu túkévéjtsódú tsaímíyé ditye íjcyaki. Ehdu íjcyáiyómé Píívyéébe uwáábójutu múha ímityúné íhhyúvátuki.

6 Áhdure ováhtsámuke ímíñeúvú duwáábó ditye ímiááméré íjcyaki. 7 Ááne panévatúré ímiáábé diityémá diicya tehdu ditye íjcyaki. Tsá múu májchíjyuri díllotú diityéké iúwaabóne. 8 Tsaate úhdityu ímityúné íhhyúváneeri díççúvedí ditye téeneri íñúçójpívéne tsííñe íhhyuvájúcóótuki.

9 Téhdure idyé uke o néé tsaaté hójtsí pañe íjcyámeke u úwáábo ditye ímiááméré íjcyáne íavyéjuchte táuhbáné imyéénuki.

Tsá tene ímityú lííñetúré diityéké ditye añújcúiyóne. ¹⁰ Tsá ditye nánítyuró diityé éhne. Panévaturé ímiááméré íjcyáiyá Mépájtjetsoobe Píívyéébé uwááboju diityédityú íbóhówaúcunúki.

¹¹ Muuráhjáa meke ídaatsólléne iwájuryumeke waajácútsoobe muhdú mepájtjetéíñe. ¹² Áánéllii tsúuca méwaajácú páneere íjí ímityuháñe meíhvéjtsóne tsaímiyéjuco dííbyeke meúráávyéiyóné íñevú táhjátsámeityúme. ¹³ Áhdure tsúuca méwaajácú ípyée íñehdu íhtsútuube Mépiivyéébé Mépájtjetsoobe Jetsocríjtó íñné imíjyaú tsááiñe metéhmehíjcyáne. ¹⁴ Diibyée muurá dsíjivé mewájuryi mepée mewágóóóvéiyónetu meke ipájtjetétsoki. Ehdúu meke ímíjpyetétsoobe dííbyeéjté meíjcyame ímiááné meímílléne ímiááneréjuco meméénuki.

¹⁵ Ehdú múu úwaabó míamúnáake tsápíjtsoobére. Áhdure múu íhnáhóónécoba úwaabó múhdurá ícyahíjcyámeke diityédívú táhjátsámeityuubére.

3

Muhdú múúne cahcújtso múnaa íjcyane

¹ Áhdure idyé duwáábó cahcújtso múnaáake ditye pámeere ííñújí avyéjujtéké íávyejúúlléne muhdú ditye néhdu íjcyáne imyéénuhíjcyá ímiááneréjuco. ² Ááne ímiááméré íjcyáne mítyájkímyeityúmé míamúnáake ídaatsólléne ípiáábohíjcyaki. Aame tsá múhdityú ímityúné íhjuváiityúne.

³ Muuráhjáa tujkénú múhdurá menéénéllii tsá Píívyéébeke melléébohíjcyatúne. Idátsóhrée ímityúnéhacáa íjcyane páhduvaré nénehji pánehjídú imíwu meíjtsúcunúné meúráávyehíjcyáhi. Ehdúu ímityúnéhjí pañe meíjcyame tsíñéhjiri ménomíutáávahíjcyáhi. Áhdurée tsíjtyéhjima métsaríllécatsíhíjcyáhi. ⁴ Áronáacáa Píívyéébe Mépájtjetétsoobe ímiááné pámeekéré míamúnáake iwájurye úújetsó meke ipájtjetétsóneri. ⁵ Tsáháa íñná ímiááné meméénúnéllii meke díbye pájtjetétsotúne. Mekée ídaatsóllénéllii pájtjetétsoobe Íapííchoj téeveri meke díbye ímbajchómé béhné íjtsaméimáyéjuco meíjcyaki. ⁶⁻⁷ Teenée Íapííchó mépañévú pícyoobe Mépájtjetétsoobe Jetsocríjtoj téeveri ímiáámeréjuco meíjcyame mújyú medsíjivéjúcóóítyúne bóhí meítsohíjcyáne meújcyaki.

⁸ Aane éhnííñevu dúwáábohíjcyá Píívyéébeke cáhcujtsómé keená ímiááné íjcyanére imyéénúíñeri itsúúráméiki. Ehdú íñe

uke o nées pámeekéré píááboíñe. ⁹ Áánetu eene átéréenéhjí meke píáábóityúné muhdúhjáa méihdé múnáaúvú íhdéené taúhbáju úráávyehíjcyáneri ditye táhjácatsíhíjcyáneri díícúvedíñe. Íllure ténéhjí meke mújtatsóhi.

¹⁰ Áánéllii múu tsaate ténéhjíri táhjácatsíhajchíí bóijcyúrá míjyúúre. Aane ditye lléébótúhajchíí múu ílluréjuco íjchívyetsóné diityéké tsíjtyeke ditye imújtátsótuki. ¹¹ Muurá ehdu dáríívemeímyé tsáhájucó ímíllétú ímí íjcyane. Aame waajácurá íhyallúvúré ímityúné imyéénune.

Títóke Páávoró túkëvejtsóne

¹² Aane diéllevu Tííkicyómá Atéémamútsidítýú tsáápikye o wáalloobe úújetécooca íícúí oke dúhjetécó Nicóóporyíí o íjcyáábeke. Técomíyí úúníjyaba o pájtyeíñé ó wábyujtsóhi. ¹³ Áánetu ihdyu óví muhdú u píívyetédú ú píaabó Apóóromútsikye ímityúné múúne méénúmé hallúvú íhjúvaabe Tséénáma dityétsí kiávú ipyéhullévú péécoóca. ¹⁴ Aane ihdyu óví éhnée méuwaábori cáhcujtsómé iwáájáne téhdure tsíjtyeke píaabó ímiáájú diityédítýú íbóhówaúcunúki.

Páávoró pítyajcóne

¹⁵ Ahdícyane óví Píívyéébe pámeekéré ámúhakye píaabóhi. Pámeere ménahbémú ílle íjcyame uke duurúváhi. Áhdure elle íjcyámeke o duurúváhi. Áyu tehdújuco.

PIREMÓO

Piremóo éllevu Páávoru cáátúnuháámi

Duurúvaju

¹ Oo Páávoru Crijtoker o úráávyéné déjúcotu cúvéhóójari o íjcyáábema ménahbe Timotéo íjcyáábema muhsti íhyaami diéllevu mécaatúnú Píívyéébé wákimyéí muhsti meméenuhíjcyádú téhdure tééné wákimyéí u méénúúbeke mítyane uke muhsti mewájuube Piremóo éllevu. ² Téhdure idyé dihjávú píhcyáávehíjcyáné cahcújtso múnáá wáábyuta téhaámi. Áhdure uwáábotu meke piáábohíjcyaae Akíipoo, ménaalle Áápiia, íjcyamútsí wáábyuta téhaámi. ³ Áámeke ihdyu óvíí ámúhake Máavyéjuube Jetsocriptomútsí Méécááni Píívyéébema piáabó íbúwajíí ámuha meíjcyaki.

Piremóo ímí cáhcujtsóne

⁴⁻⁵ Muurá paijyuvaré Píívyéébema o íhjuvácocca díhyallúvú ó téhdútsohíjcyá uuva ímí Máavyéjuube Jetsocrijtoker u cáhcújtsóne pámeekéré cahcújtso múnáake u wájuhíjcyáné uubállé o lléébónélliíhye. ⁶ Áánéllii díhyallúvú ó táumeihíjcyá piáábó íñe Jetsocrijtoker mecáhcújtsónej tééveriyé mééma piáábó íjcyane éhniíñevu u wáájácúne tsíjtyeke u úwááboki. ⁷ Muurá mítyane ó ímjyuuvé ímí tehdújuco ménahbémuke u wájuúne panévariýé diityéké u ímjyúúvétsohíjcyáneri.

Páávoru Onéétsimó hallúvú íhjuváne

⁸ Áábeke muurá uke ó piivyéterá o táuhbáné ñiná u méénúíñévú Crijtorée oke uwáábóóbedívú pícyoóbe. ⁹⁻¹⁰ Aabe íñe ídátso keeméjuco o íjcyaae dííbyeke o cáhcújtsóné déjúcotu cúvéhóójari o íjcyaae úúma ó íhjuvá Onéétsimó hallúvú táuwáábori dibye Píívyéébeke cáhcújtsónéllii tájtsiiménédú o íjtsúcunúúbe hallúvu. Áánéllii uke o nées oke u wájuúhajchíí dííbyeke u piááboki.

¹¹ Muuráhjáa ihdyu éíjyu díhyójtí pañe íjcyaae tsá íñetú uke piáábohíjcyatú átéréepi íjcyánélliíhye. Ároobe icyooca tsúúca ímjpyetéhi. ¹² Áábeke íñe tsiíñe diéllevu o óómíchóóbeke ihdyu ímíñeúvú waatsúcúpéjtsoco muhdú oke u wáatsúcúiyódu. ¹³ Ó imíllerá dibyei óómaye íjcyane íñe ímiá uwáábójú déjúcotu cúvéhóójari o íjcyáné hajchótá oke dibye piááábo oke u piáábóiyódu. ¹⁴ Áronáa tsá o ímíletú u wáájácútúnáa dibye óhdivu cóeváne. Ihdyu díicyánéjcutu u ímílléhajchíí tehdújuco óhdivu icyóeváne oke dibye piáábóiyóne. ¹⁵ Muuráhjáubáhjáa

ihdyu úhdityu úmívaabe ímíbáavyéne úúmaye íjcyaki. ¹⁶ Aabe ihdyu tsiíne díhyójtí pañévú úújetéébeke éhnííñevu ú wáyyuúhi. Muurá téhdure dííbyeke mítyane ó wajyúhi. Áané ehnííñevu dííbyeke wajyu tsúuca Píívyéébeke cáhcújtsoobe díñahbéduréjuco néébeke.

¹⁷ Ahdícyane tsáma ímíñeúvú dííbyeke waatsúcucuco muhdú oke u wáátsúcúiyódú ímiáané díñahbéébé o íjcyáábeke u wáyyúhahjčíjyu. ¹⁸ Aabée uke ímityúné dáríívéhahjčíjyu, díbyée tsíeméné úhdityu áhdótuube újcúhahjčí níhi páneere ookéréjuco dahdótso. ¹⁹ Aane uke o áhdoíñé o nééne oo Páávoró ó caatúnúhi. Áronáa ihdyu tsá uke o néétu téhdure oke u áhdóiyóné ukée o píaabóne. ²⁰ Ehdu teéne, muúbej. Ahdícyane óví Ávyéjuube Jetsocríjtoke mecáhcújtsónéjcutu táñahbe u íjcyaaabe oke ú tsípajtsóhi.

²¹ Ehdu íñe diéllevu ó caatúnú panévaturé ímiáábé u íjcyane o wáájácúnéllííhye. Áánéllíi ó waajácú uke o néhíjcyáné ehnííñevu panévare tsaímíyé u méénuíñe. ²² Aane uke o néé táihde tsátsii u ímíbájchoki. Tsáijyu múúne Píívyéébeke ámuha táhallúvú píáábó metáúmeíhíjcyáne j péevé ámúhadívú ó úújetéhi.

Páávoró pítyajcóne

²³ Áhdure uke ó úúballé Epáápara uke dúúruváné téhdure Jetsocríjtoke iúráavyéné déjúcotu óóma cuvéhóójari íjcyáabe. ²⁴ Áhdure uke duurúvámé Máácoó, Arijtáácoo, Déémaá, Róócaá, ehdume muha mewákímyeíhijcyáme.

²⁵ Ahdícyane óví Máavyéjuube Jetsocríjtó ámúhakye píaabóhi. Áyu tehdújuco.

HEEBERÉO

Heeberéo mu éllevu cáátúnúmeiháámi

Píivýéébe Íllij tééveri míamúnáama ihjyuváne

¹ Éjyuúvúhjáa Píivýéébe ihjyúvahíjcyá méihdé múnáatúvuma páhduvaré nénehji ihjyú uubáalle múnáadvú ibóhówajcárónej tééveri. ² Áánetu icyooca íjcyané míamúnáama ihjyúvaabe Ílli Jetsocríjtoj tééveri. Aanéhjáa dííbyej tééveri páneere múhdúné tsieméné ípívýejtsóne dííbye hójtsí pañévú pícyoobe téené avyéjuube díbye íjcyaki. ³ Aabéhjáa Cááni Píivýéébeke bóhówájtsóobe meke úújetsó muhdú díbye íjcyane. Áábedítýú dííbye ámítsaráhcó bóhówaúacunúúbé íhtsútuube íjcyáábe tájpi páneere íjcyáhi. Muuráhjáa idsíjíveneri méimítýuháané íimíbájhóne Cááni éllevu níjkyejívú ipyééne ílluréjuco díbye avyéjuuténe.

Níjkyéji múnáa ehniíñevu Píivýéébe Hajchi avyéjuúne

⁴ Aabe níjkyéji múnáa ehniíñevu íhtsútuube Cáániye Píivýéébe dííbyeke avyéjújtsóobe. ⁵ Tsáháhjáa muurá múijyú díbye tsáápiikye níjkyéji múnáadítýú néétune:

Uu Hájchíwu u íjcyáábeke uke o avyéjújtsóhi.

Áhdurée tsá díbye dííbyedítýú néétune:

Dííbyej caani o íjcyánéllii tájtsiméné dííbye.

⁶ Áronáacáhjáa ihdyu Íllikye apáábyéré íhtsútuube íjcyáábeke ííñujívú ibóhówajcáróobedítýú neébe:

Óvíi pámeere tahñéjté níjkyéji múnáa Hájchíwúuke íavyéjújtsóobeke duurúváhi.

⁷ Áánetúhjáa ihdyu diítýe níjkyéji múnáadítýú neébe:

Tápiáábojte níjkyéji múnáa kíjyebádu. Áhdure cúújuwádú diítýe.

⁸ Téhduréhjáa tsiíñe Íllidítýu neébe:

Uu íhtsútuube Píivýéébe u íjcyáábé avyéjú tsá múijyú níjkévaitýúne. Aabe ímiáábé u íjcyaaabe muhdú tene íjcyadújuco míamúnáama u méénuíñe. ⁹ Muurá ímiáábé u íjcyánéllii tsá ímítýúné u ímíllétýne. Áánéllii oo Dípiivýéébe o íjcyaaabe uke pámé ehniíñevu ó piááboó ííne ímíjyaú u íjcyaki.

¹⁰ Téhduréhjáa tsiíñe dííbyedítýú neébe:

Uu íhtsútuube avyéjuube u íjcyaaabé ú ípívýejtsó páneere íévéhóówari íjcyánéhjima ííñuji. ¹¹⁻¹² Áronéhjí wágóóóveé wájyamu nójcanújá wágóoovédu. Ehdu ténehji u

wáágóóné boone béhnéréjuco u ípívyéjtsoíñé éhne múúne wáiyamu nójcanúné boone béhjáréjuco ditye cápáyoácódu. Áronáa ihdyu dííjtsaméi tsá múijyú cápáyoóovéityúne. Áhdure tsá múijyú muhdú u íjcyáityúne.

13 Téhduréhjáa tsá múijyú dibye tsáápikeye níjkyéji múnáadítyú néétune:

Íchihvúi táúniúvú diicya dímunáake úúma o táhjáne hajchóta.

14 Muurá diitye níjkyéji múnáa Píívyéébé piáábojte íjcyame tsá íjpiíma íjcyatúne. Aame panévatúré piáábohíjcyá pájtyetéimyeke.

2

Tsá meíhvéjtsóityú mepájtyetéíñe mecáhcujsóne

1 Áánellii metsu téiibúwá meijcyáne ímíñeúvú meúraávyé íñe mepájtyetéíñe uwááboju melléébohíjcyáne téénetu memújtátuki. 2 Éíjyuúvúhjáa muurá diitye níjkyéji múnáaj tééveri Píívyéébe úwáábohíjcyá ímí tehdújuco. Aanéhjáa tsaate lléébotúmé ímityúné méénuhíjcyámeke tééné hallútú ícúbáhrahíjcyaaabe. 3 ¿Aane íñe teenéjuco mepájtyetéíyóneri méíícúvétúhajchíi múhdutú mepájtyetééhi? Muuráhjáa dííbyere Ávyéjuube Jetsocríjtó úúballé tsúuca teene mééma imyéénune. Áané uwáábojúu lléébotújkénúmé méhdivu pajtyétsóhi. 4 Áánevíu Píívyéébe meke ímíñeúvú waajácútsó páhduvé nénehji méénúráityuróné imyéénúneri. Muuráhjáa dííbyeke cáhcújtsómé pañévú Íapiíichó ipícyóónej tééveri páhduvé piáábohíjcyaaabe muhdú íjtsúcunúdu.

Jetsocríjtó míamúnáajpidyú íjcyane

5 Áronáacáa tsá dibye néétu béhné íiñújiri meíhjyúvahíjcyaji ípívyéjtsoji níjkyéji múnáa hójtsí pañévú ipícyooíñe. 6 Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé:

¿Aca muhdú íívamedí míamúnáadi ú ijyácunúhijcyáhi? Áhdure ¿muhdú ííváábedi Míamúnáajpidívúu ípívyéévéébedi ú ijyácunúhijcyáhi? 7 Muuráhjáa dííbyeke ú picyóó wahájchotáwu dibye níjkyéji múnáa íhtsútú lliíñévuréjuco íjcyaki. Áróobekée bóónétu u ávyéjújtsóne ú picyóó páne avyéjuubéré dibye íjcyaki.

8 Ehdú Píívyéébé waajácúháámitu nééne páneere Críjtó hójtsí pañe íjcyane. Áronáa tsáhái panévaré dííbyé hójtsiri íjcyatúne. Íjcyaiñéi ihdyu múijyú páneere dííbyé hójtsiríyéjuco íjcyane. 9 Muuráhjáa ihdyu Píívyéébe dííbyeke wahájchotáwu

picyóó nǎjkyéji múnáá lliiñévurjúco míamúnáa wájyuri díbye ǎdsǎjǎveki. Ároobe ǎcyooca ǎllurjúco ávyéjuuténe.

¹⁰ Díbyej téeverǎi páneere Píívyéébe ǎpǎvyejtsó téeneri ǎávýéjǎjtsámeiki. Áánélliihyée mewájyuri díbyeke

ǎhvéjtsoobe Mépájtyetétsoobe ǎjcyaaabe ǎcúbáhrámeíñej téeveri meímǎbáávýeki. ¹¹ Aame díbyema tsané nahbémurjúco

meǎjcyame tsaapííkyéré mécaanǎváhi. Áánéllii Píívyéébé Hajchi tsáhájuco meke núcojǎpǎllétú tsúúca ǎñahbémú meǎjcyámeke.

¹² Muurá díbyé waajácúháámitu nééneé:

Uke ó bóhówájtsó táñahbémudívu. Aame tsaméhǎji uke muha medúúruváné mémátsǎvahǎjcyaaáhi.

¹³ Téhdure nééneé:

Píívyéébedívu ó cátsǎpáávehǎjcyaaáhi.

Téhdure tsiíñe nééneé:

Tsúúca okée Píívyéébe náhbénúmema oó.

Ehdu nééne Píívyéébé waajácúháámitu.

¹⁴ Muurá ǎñe míamúnáa meǎjcyadúrée idyé Jetsocrǎjto ǎjcyá ǎjǎpíma, ǎtyujǎpácyoma. Ehdúu míamúnáájǎpidívu

ǎpǎvyéévéne dsǎjǎveebe mépée mewágóóóvéíyónejcúvú meke ǎbúwátsohǎjcyaaabe Naavéneke ityáhjaki. ¹⁵ Ehdúu díbyé hójtsǎ

ǎañétú meke pájtyetétsoobe mewágóóóvéíyónetu. ¹⁶ Tsáháa Crǎjto tsáátu nǎjkyéji múnáake ǎpǎááboki. Tsaabée Aavaráaúvúj

tsiménémúhaabe meǎjcyámeke ǎpǎááboki. ¹⁷ Áánélliihyée míamúnáájǎpidívu ǎpǎvyééveebe ǎimiá lluuváábé ǎjcyaaabe

ǎñe muhdú meǎjcyahǎjcyáné iwáájácu méhdi ǎdáátsóvéne máhallúvú Píívyéébeke ǎiáábó ityáúmeíki. Aabée mewájyuri

pájámeíbyedi ǎcúbahramé méimǎtyuháñe ǎábájǎívemeíki. ¹⁸ Téhdurée díbyeke Naavéné mávárǎjchóneri ǎcúbáhrámeíñéllii

waajácuube muhdú ténehji meke dómácohǎjcyáne. Aabe piivyété meke téénetu ǎpǎaábóne.

3

Moitsée ehnííñevu Jetsóó ávyejúúne

¹ Ehdu teéne, ámuúha táñahbémuj. Áánéllii Píívyéébejto meǎjcyame metsu ǎimiñeúvú meúraávýe uwááboobe

Jetsocrǎjtoke, díbyeke meúraávýehǎjcyánéjcu lluuváábé ǎañétúejǎi ǎjcyáábeke. ² Muuráhjáa Píívyéébe díbyeke

níwáávéne wákimyéi tsáimíyé nǎjkévaabe Moitséeúvukéhjáa díbye ǎhñéjtedívu níwáávémeke díbye tsáimíyé téhmehǎjcyádu.

³ Áronáa ihdyu Moitséeúvú ehnííñevu avýejúúllémeíbye páneerée díbye ǎpǎvyéjtsónéllii éhne múúne jaa méénuube

tééjǎ ehnííñevu ávyejúúllémeídyu. ⁴ Muurá míamúnáa jaa

meenúhi. Áronáacáa ihdyu páneere Píivýéébere ípívyéjtsónéllii éhniíñevu diibye avyējúúhi. ⁵⁻⁶ Ehdú muurá Críjto Moitséeúvú ehniíñevu ávyējújtsámeíhi. Muuráhjáa díibyeúvú Píivýéébeéjté jahdu néemeke ímí téhmehíjcyáhi. Ároobée díibye ícúve múnáajpíye. Áanetu ihdyu Ílli Críjto díibyeéjté avyējuúbe. Áábedítýúu muurá diibye Moitséeúvú meke úúballéhi. Aane ímiáané díibyeéjté meíjcyame díibyedívú mecátsípáávéne nihñéétsihvúré ímí díibyeke meuráávyéhajchíí tsaímíyé meíjcyááhi.

Píivýéébeéjté tsaímíyé íjcyane

⁷ Muurá Píivýéébé waajácúháámitu díibye Apííchó túkevėjtsóneri díibye ihjyú uubálle múnáajpi néehíí:

Píivýéébe o íjcyabe ámúhake o nééne melléébo. ⁸ Tsá múu oke táhjalletú éhnée ámuhá ihdé múnáaúvú íñéubá píivýétúné iñújiri íjcyácooca oke dáríívehíjcyádu. ⁹ Ehdúu téhulle íjcyame dáríívemeíhijcyá 40 píjcyá hajchótá diityémá méénuráítyúronéhjí o méénuhíjcyané ájtyumíjjucooróme. ¹⁰ Aanée oke cáyobáávatétsoobe diityédítýú o néehíí: “Íjtsaméí tútávaavémé tsá ímíletú diityéké o túkévejtsóné illéébone.” ¹¹ Ehdúu diityédívú o cáyobáávaténe ímiááneturé o nées diityékée tsaímíyé o pícyooíñé o nehíjcyátsihvu ditye úújetéityúne.

Ehdúhjáa Píivýéébé waajácúháámitu díibye ihjyú uubálle múnáajpi nées díibye Apííchóré túkevėjtsóneri.

¹² Ahdícyane tsáma téíibúwá meíjcyaco, ámuúha táñahbémut. Ámuhá íjtsaméí métútáváávedí diibyejúco ímiá Píivýéébé íjcyáábeke ámuha mecáhcújtsónetu ámuha memújtátuki. ¹³ Múu tsápítsójcatsí teenéjúco icyooca meíjcyarááhori meíjcyané hajchótá ímityúné ámúhake ímújtátsótuki. ¹⁴ Muurá tujkénutújúco nihñéétsihvúré tsaímíyé Píivýéébedívú mecátsípáávéne díibyeke meuráávyéhajchíí íñé ímíjyaú Críjto ma meíjcyáa íavyėjuri. ¹⁵ Áanéllii máábájívedí Píivýéébe íwaajácúháámitu íllu nééneé:

Píivýéébe o íjcyabe ámúhake o nééne melléébo. Tsá múu oke táhjalletú ámuhá ihdé múnáaúvúu oke táhjallehíjcyádu.

¹⁶ ¿Acáa caatyé Píivýéébeke ímítýú dáríívehíjcyáhi? Muuráhjáa Ejíhto múnáa hójtsí pañétú Moitséeúvú íjchívyetsómé Píivýéébeke ímityúné dáríívehíjcyáhi. ¹⁷ ¿Acáa caatyédí Píivýéébe icyááyóbáne ícúbahrá 40 píjcyá hajchótá? Diityéréé muurá ímítýú níjcaúvú úújetémé íñéubará píivýétúné iñújívú dsíjívéhíjcyáhi. ¹⁸ ¿Acáa caatyéké neebe tsaímíyé diityéké

ipícyooíñé iñéérótsihvu ditye úújetéityúne? Diityédityúréé ehdu neebe ditye dííbyeke lléébohíjcyátúné déjúcotu. 19 Áhdújucóo muurá tsá ditye úújetétú dibyée diityéké néhíjcyátsihvu ípyée icyáhcújtsótúnéllíhye.

4

1 Áhdure muurá icyooca méema ijcyájúcooróné Píívyéébe meke néhijcyáné tsaímíyé dííbyema maávyéjuutéiyóne. Áánéllii téñbúwá méijcyaco téeneri mebañúmeítyu dityéhjáa báñúmeídyu. 2 Muuráhjáa diityéké iúwáábohíjcyádúré icyooca Píívyéébe méhdivu muhdú mepájtyetéíñé uwááboju bóhówátsohíjcyáhi. Aane muurá dityée íjcyadúré melléébójúcoorómé mecáhcújtsótúhajchíí tsá íñnetú meke tene píáábóityúne. 3 Áánetu ihdyu ímíááné cáhcujtsómé tsaímíyé íjcyáa Píívyéébema. Muurá cáhcújtsótúmedítyú neebe:

Cáhcújtsótúmedívú o cáyobáávaténe o néé mújyú ditye úújetéityúné diityékée tsaímíyé o pícyooíñé o nétsihvu.

Ehdúhjáa cáhcújtsótúmedítyú neebe ííñujíi ípívyéjtsóijyújuco pámeere míamúnaa íñné imíjyaú dííbyema íjcyaiñé iñéijyu.

4 Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé:

Páneerée Píívyéébe íwákimyéi iníjkévátsihdyu 7 coojívá úújetéjcoójí ílluréjuco wáyéeevéne.

5 Áhdure néene cáhcújtsótúmedítyu:

Tsá mújyú ditye úújetéityú diityékée tsaímíyé o pícyooíñé o nétsihvu.

6 Áronáa ijcyámé tsaate pajtyeté uwááboju icyáhcújtsóne ímí Píívyéébema íjcyame. Áánetúu tujkénú téené uwááboju illéébójúcooróné cáhcújtsótúme íllure báñúmeíhi. 7 Áánélliihyé Píívyéébe meke íyaahóvú íajcúrááhori Dabíiúvuj téeveri íwaajácúháámitu nééhií:

Píívyéébe o íjcyaaabe ámúhake o néene melléébo. Tsá múu oke táhjálletúne.

Ehdúu Píívyéébe néé íwaajácúháámitu. 8 Aanée muurá méihdé múnáaúvuke tsaímíyé ipícyooíñé iñéene Jotsoéeúvuj téeveri imyéenuca tsáhájucó Dabíiúvuj téeveri méema dibye íhjuváíturóne. 9 Áánéllii muurá ijcyánéi méúmíwari tsaímíyé Píívyéébema méijcyaiñé. Tsáhái méema tene pánéévetú mekéé íajcuíñé dibye nééneé. 10 Muurá ihdyu dííbyema tsaímíyé méijcyácooca ílluréjuco mewáyéééveíñé dibyée panévaré ípívyéjtsóné níjcautu wáyéeevédu. 11 Áánéllii metsu tsaímíyé Píívyéébeke meúraávyé ímí dííbyema méijcyá méihdé múnáaúvúhjáa báñúmeídyú mebañúmeítyuki.

12 Muurá dííbyé ihjyu íhtsutúné ijcyánéllí páneere míamúnáá ííbúwá íjtsaméi bóhówajtsó éhne múúne níitsúwari tsieméné mewáhdahíróné pañe muhdíívané íjcyane maájtyumídu. 13 Dííbyerée páneere ípívyéjtsónéllí tsá íiná dííbyedívú téévetúne. Páneere muurá waajácuúbe. Áábé úmíwari meíjcyácooca páneere mééma ímíbájchóiiybe muhdú meícyahíjcyáne.

Jetsóó páñétúejpi llúúváábe íjcyane

14 Áábé Hajchi muurá Jetsocríjto páñétúejpi méhlluuváábé íhtsútuúbe. Aabe dííbyema íjcyaaabe máhallúvú píáábó táúmeíhijcyáhi. Áánéllí metsu ímíñeúvú dííbyeke meúraávyeki. 15 Muurá meke íídaatsólléne píáábohíjcyaaabe mávaríjchojúúnevu metáhjátsámeítuyki. Muuráhjáa téhdure íjñiri íjcyácooca ténéhjiri ícúbáhrámeíñéllí waajácuube muhdú meícúbáhrámeíñe. Áronáacáa ihdyu tsá díbye ímityúné méénutúne. 16 Ahdícyane cáhawáá metsu dííbyedívú mecátsípáávéne Píívyéébeke píáábó metáúmeí méhdi íídáatsóvéne meke díbye ípíááboki.

5

1 Muurá mee míamúnáadítyú páñétúejte llúúvájte íjcyáímyeke meménuhíjcyámé ityújkevééllémeke dítye Píívyéébema tsaaté hallúvú íihjyúváne dííbyeke íícúvéne iyámeke icyóvájtsó díityé imítýú íábájíívémeíki. 2 Áronáa llúúváábe íjcyároobe míamúnáajpi íjcyánéllí waajácú muhdú mávaríjchó íjcyane. Áánéllí tsaate ímíñeúvú wáájácutúmé mújtámeke píívyéteebe chooco íúwaabóne. 3 Aabe tujkénú íhyallúvú Píívyéébeke íícúvéne iyáábeke cóvájtsó ímítýú íábájíívémeíki. Áané boonétú tsíjtyé hallúvú méénuube díityé imítýú íábájíívémeíki. 4 Tsá tsaapi iye méménúmeítyuró llúúváábedívu. Píívyéébere ihdyu ityújkevééllémeke téénevu pícyóó Aróóuvukéhjáa ípícyohdu. 5 Ahdúu Críjtoke Píívyéébere pícyóó páñétúejpi llúúváábe díbye íjcyaki. Tsáháa iye díbye méménúmeítýúne. Áábedítýú muurá neebe íwaajácúháámítu: Uu Hájchíwu u íjcyáábeke uke ó ávyéjutsóhi.

6 Téhdure tsiíñe neébe:

Uke ó pícyóó níjkéváityúné íhtsútuube llúúváábe u íjcyá Mek-ítsedéé íjcyadu.

Ehdu Píívyéébe neé íwaajácúháámítu Críjtodítýu. 7 Aabée Críjto íjñiri íjcyácooca Cááni Píívyéébema ávyétá íhnáhó kímóóveebéré íhijyúvahíjcyá díbyée dsíjívéíñetu díbye muhdú íñéhajchíí

díbyeke ipájtyetétsoki. Áronemáhjáa íhvéjtsámeíbyé muhdú díbye ímillédú díbyema tene ipájtyeki. Áanélliihyéhjáa Píívyéébe díbyeke píaabóhi. ⁸ Aabée muurá díbyé Hajchi íjcyaae páñetu ícúbáhrámeíñélli waajácú muhdú mecáhcujtsóne. ⁹ Ehdúhjáa ímiáábé íjcyanéllií mepájtyetíñe méénuube díbyeke cáhcujtsómé muhdú íjcyáityúmeréjuco díbyema íjcyaki. ¹⁰ Áanélliihyéhjáa Píívyéébe díbyeke picyóó íhtsútuube páñétúejpi llúuváabe díbye íjcyá Mekitsedéé íjcyadu.

Mecáhcujtsóné meíhvéjtsómé úmíwa apícho nééneé

¹¹ Íjcyaróné téenetu mítyane amúhake o úwáábóiyóne. Áronáa tsáhájucó amúhake o úwáábóityú téeneri ámuha meíccúvehíjcyátúnéllíhye. ¹² Tsáhájucó béjte ámuha meíjcyájúcóóturóne. Muurá ícyooca ámuha tsíjtyekéréjuco meúwáábóiyóne. Áronáa muhdú íivane amúhake túhuutúné piéénéréi tsiíñe ó úwáábohíjcyá éhne múúne tsiímene majcho méénútutsi tsanééré mújpañe óóvedu. ¹³ Aane ehdu tsiímenédú néeme tsáhái ímíñeúvú wáájacutú muhdú ímiájító meúráávyéiyóne. ¹⁴ Áánetu ihdyu kéemejte tsanééréjuco majcho méénudu néeme tsúúca waajácú ímítyúnetu keená ímiáané íjcyane.

6

¹⁻² Áanéllií metsu ímíñeúvú Píívyéébé uwááboju meúráávyé éhniíñevu ténejcu mewáájácuki. Tsá apáañeríyé meíhjúváiýuró Píívyéébema meímíbaávyé meíjtsaméí mecápáyóóvéneri, díbyeke mecáhcujtsómé ímítyunéhjí meméénúné déjúcotu mewágóóóvéiyóneri, metsójtsoótsámeíñeri, cahcújtso múnáa hallúvú méhójtisine mepícyóóne díbyeke píaabó metáúmeíñeri, medsíjívémé mebóhííñeri, díbye muhdú meícyahíjcyané mééma ímíbájchóíñeri. Ehdúneri tsá apáañeríyé tsúúca Críjtodityú íjcyané uwááboju mewáájácúneri meíhjúváiýuróne. ³ Aane óví meke píaaboobe éhniíñevu tsiíñehji mewáájácuki.

⁴ Muurá díbyé uwááboju tsúúca iwáájacúné ímí íjtsúcunúné úráávyémé pañe íjcyájucóóné díbyé Apíícho. ⁵ Aame tsúúca waajácú díbyé íhnáhoori béhjíréréjuco ííñuji cápáyóóvécooca muhdú meíjcyaiñe. ⁶ Áronáa ihdyu téenetu ávyéta mújtá imyéénúhahjí tsáhájucó dítye mújyú tsiíñe ímíbáávyéityúne. Ehdu dáríívemeímyé Píívyéébé Hájchikye múu tsiíñe dsíjívetsódú meenu míamúnáake díbyedívú iúúhívatétsóneri. ⁷ Áánetu ihdyu ímiáané díbyeke cáhcújtsómeke ímí íjtsúcunúúbé

éhne múúne tsáápi bájtsó níjyaba pípájchóneri imíwu ííñene dibye íjtsúcunúdu. ⁸ Áánetu éhne imí ííñuji néérótsihdyu tsanééré bíiva ííñedu imítýú Píívyéébeke meúraávyéhajchíí cúújúwá pañévú meke waagóóíbye.

Tsaímíyé meíjcyaiñé meíjtsone

⁹ Ehdu íñe ámuéhakye ó nehíjcyáhi, ámuúha táñahbému. Áronáacábá tsá ámuha tehdu meíjcyatúne. Muurá ó waajácú imí tehjújuco ámuha meíjcyame mepájtyetéíñe. ¹⁰ Muurá Píívyéébe ímiáábé íjcyaaabe tsá ábájíívéityú tehjújuco ámuha mewákímyeíhijcyáne. Áhdure tsá dibye ábájíívéityú tsijtye cahcújtso múnáake ámuha mewájýúne mepíáábóné raahóvú tsíñehji ímiáánéré ámuha meméénuhíjcyáne. ¹¹ Ahdícyane ó imíllé ámuha óóchévetúme méitsohíjcyané ííne imíjyaú meíjcyaiñé méumíwari íjcyane ámuha téeneri mebáñúmeityuki. ¹² Méóóchévedí téenetu. Ihnáhóóróné pañe imíñeúvú mécahcújtsó éjyuuúvhjáa tsaate imí icyáhcújtsóne dibyée díityéké nehíjcyádú tsaímíyé dííbyema íjcyadu téhdure ámuha meíjcyaki.

¹³ Píívyéébéhjáa muurá íhtsútuube íjcyánéllii Aavaráaúvuke pañetu iiye néé ímiááné dííbyeke ipíááboíñe. Tsáháhjáa tsaatéj téeveri dííbyeke ipíááboíñé dibye néétune. ¹⁴ Íllúhjáa neebe dííbyeke: “Uke panévatúré mítyane ó píááboóhi. Áánéllii díjtsiménémúhaabe mítyane lílýááteéhi.” ¹⁵ Ehdúhjáa muurá Píívyéébe Aavaráaúvuke nééne icyáhcújtsóne óóchévétuube ítsohíjcyánéllii ímiááné íñéhdújuco dííbyema dibye méénune. ¹⁶ Muurá tsáijyu tsaate ímiáánéré íñéécooca íehnííñevu íhtsútúube mémé dómajcó tsijtye icyáhcújtsoki. Ehdu dííbye mémé dómajcómé ‘óvíi oke muhdú méénuube o állíhajchííjyu’ íñéénema. ¹⁷ Ahdúhjáa ímiááné imyéénuíñé pañetu iiye Píívyéébe néé ditye icyáhcújtsoki. Aanéhjáa imíllebe díityéké iwáájácútsóné ávyeta íñéhdú imyéénuíñé íjtsaméi cápáyoácótuúbe. ¹⁸ Ahdícyane muurá tsúúca méwaajácú íhtsútuube íjcyaaabe muhdú íñéhdú mééma méénuíñe. Tsá dibye meke állíityúne. Áánéllii dííbyedívú metájpmíye tsaímíyé meíjcyá ípyée íñéhdú meke dibye ipájtyetétsoki. ¹⁹ Aane mewáájacúme tsaímíyé dííbyeke meúraavyémé imí meíjcyá éhne múúne cúújúwami dóhjívami íoovéjúcóótumi íjcyadu. Áánéllii tsúúca ícyooca mépiivyété meeréjuco Píívyéébema meíhjuváne muhdú pañétúejpi llúúváábe duurúvájá pañévú pañétúétsihvu dííbyema íhjuvuhíjcyádu. ²⁰ Ehdúu meeréjuco Píívyéébema meíhjuváiñé mééma Jetsóó ímíbjachóhi. Aabe

páñétúejpi llúúváábe ijcyá Mekitsedéé íjcyadu múijyú muhdú íjcyáítyuube.

7

Mekitsedéé íjcyadu Jetsóó páñétúejpi llúúváábe íjcyane

¹ Diibyéhjáa Mekitsedéé Tsáaré cóomí avyéjuube íjcyaaabe idyé llúúváábe páñétúejpíhjáa Píívyéébere pícyoóbe. Aabéhjáa tsáijyu cábuuvé Aavaráaúvúu íhtsútúróméhjike ávyéjuktéke ityáhjájetsihdyu méenujcatsityu óomííbyedívu. Áábé hallúvúhjáa Píívyéébeke piáábó táúmeííbye. ² Áábekéhjáa Aavaráaúvúu ajcú tsáneevu ípyéé ityáhjáámé tsíeméné itsívánetu. Áábe mémé Mekitsedéé ‘ímiá avyéjuúbe’ nééiyóne. Áánetu dibyéé íjcyácóomi mémé Tsááre ‘íbwajíí meíjcyane’ nééiyóne. Áánéllii téhdure dííbye mémé ‘tsaímíyé meke pícyóóné avyéjuúbe’ nééiyóne. ³ Diibyéhjáa Mekitsedéé pevétsihdyuré bóhówaavénéllii tsá mewáájácutú dibyéé cááníma, tsíijuma, ííhdé múnáama, íjcyáhajchííjyu. Tsá mewáájácutú muhdúhjáa dibye ípívyeevéne. Áhdure tsá mewáájácutú dibyéé dsíjívéhajchííjyu. Ahdúu muurá Píívyéébé Hajchi páñétúejpi llúúváábe múijyú muhdú íjcyáítyuube bóhówaavéhi.

⁴ Aane méwaajácú ímiááné Mekitsedéé íhtsútuube íjcyane. Muuráhjáa méíhdé múnáajpi Aavaráaúvú íjcyároobe dííbyeke ajcú tsáneevu méenujcatsiyíi íhtsutúmé íjcyáromeke ityáhjáámé tsíeménetu. ⁵ Muuráhjáa Moitséeúvuke Píívyéébe néé Revíiúvúj tsíiménémúháábedítýú llúúvájte íjcyámeke imúnaa ítsíeménetu íácuhíjcyaki. Ehdúu neebe Aavaráaúvúj tsíiménémúhaabe íjcyame ípiáábójcatsíki. ⁶ Muuráhjáa Mekitsedéé Revíiúvúj tsíiménémúhaabe íjcyátúróóbeke Aavaráaúvú ajcú itsíeménetu tsáneévu. Áijyúu diibye Aavaráaúvú hallúvú táúmeííbye piáábó Píívyéébéé panévatúré dííbyeke ípiááboíñé néhíjcyáábé hallúvu. ⁷ Tsáháa Aavaráaúvú Mekitsedéé hallúvú piáábó táúmeítyúne. Muuráhjáa Mekitsedéére táúmeí dííbyé hallúvu. Áánéllii méwaajácú Aavaráaúvú ehniíñevu dibye íhtsútuube íjcyane. Muurá tsáápí hallúvú ímí dibye íjcyáííñé piáábó táúmeííbyé ehniíñevu avyéjúúllémeíhi. ⁸ Muurá llúúvájteke métsíeménetu maácu híjcyarómé dsíjíveéhi. Áánetúu Mekitsedéé íhtsútuube llúúváábe íjcyáábedítýú Píívyéébé waajácuháámí néé dibye ícyoocápí íjcyane. ⁹ Áánéllii méwaajácú Aavaráaúvúhjáa Revíj tsíiménémúháábedítýú llúúvájte íjcyáímyemájucu ítsíeménetu Mekitsedééke ájcune dityéé ájcúiyódú íívane

dityéi íjcyátúrónááca. 10 Téjyúikyéhjáa tsáhái dííbyéj tsiménémúhaabe Revíi tsímávámeítyúne.

11 Aanée Revíj tsiménémúhaabe Aróodítyú llúúvájte íjcyame Píívyéébé taúhbaju meúráávyeneríyé mepájtyetéíñe ímíbájchoca muurá tsáhájucó Críjtoke Píívyéébe Mekitsedééhjáa ícyahíjcyádú íhtsútuube llúúváábedívú pícyóóítyuróne. Áronáacáhjáa ihdyu tsá dibye Aróóuvú íjcyadu néébeke pícyootúne. Tsíhdyuréjucóhjáa néébeke dibye pícyoóne. 12-14 Aabée Críjto Máavyéjuube tsá Revíiúvú dohjíba múnáajpi íjcyatúne. Muuráhjáa ihdyu Jodáá dohjíba múnáajpiyé íjcyáróóbeke Píívyéébe llúúváábedívú pícyóónéllii ítyaúhbaju cápáyoové tsíhdyuréjuco. Áronáacáa tsá Móitséeúvú néétu tsaate diityé dohjíba múnáadítyú llúúvájte íjcyaiñe.

15 Áánetu méwaajácú Mekitsedééhjáa íjcyadu íhtsútuube llúúváábedívú Píívyéébe Críjtoke ípícyóónéllii tsíhdyuréjuco ítyaúhbaju cápáyoácóne. 16 Tsáháa dibye llúúváábedívú mémévatú Revíi dohjíba múnáadítyúu tsaate llúúvájte íjcyaiñé némeíhijcyádú dííbyedítyú tene némeíñélliihýe. Muuráhjáa ihdyu memévaabe mújyú muhdú íjcyáítyuubéréjuco íhtsútuube íjcyaki. 17 Muurá Píívyéébe dííbyedítyú íwaajácúháámitu nééhií: Uu íhtsútuube llúúváábe ú íjcyá Mekitsedéé íjcyadu mújyú muhdú u íjcyáítyuúbe.

Ehdu Píívyéébe néé dííbyedítyu. 18-19 Muuráhjáa íhdééné taúhbaju Píívyéébe Moitséeúvuj tééveri méénune meúráávyerómé mepájtyetéítyúrónéllii tsíhdyuréjuco mééma dibye teene cápáyoácóne. Áánélliihýe Críjtoj tééveri meke éhniíñevu píááboobe ímí dííbyema meíjcyaki.

20-21 Muuráhjáa tsíjtyehji llúúvájte pevénéré memévahíjcyáhi. Áánetú Críjtoke páñetu Píívyéébere meménú mújyú muhdú íjcyáítyúné llúúváábe dibye íjcyaki. Muurá dííbyé waajácúháámitu nééneé:

Píívyéébe ímiááneturé nééhií: “Uke ó pícyóó Mekitsedéé íjcyadu mújyú muhdú u íjcyáítyuube llúúváábe u íjcyaki.”

Tsáháhjáa mújyú ehdu tsíjtyedítyú dibye néétune. 22 Aabée Jetsóó mééma béhne pityájcoju meenú íhdééné taúhbajúu meúráávyehíjcyané éhniíñevu tsaímíyé Píívyéébe meíjcyaki. 23 Muuráhjáa éjyúúvú mítyame llúúvájte íjcyame tsaapi dsíjívécooca tsijpi cápáyoóvehíjcyáhi. 24 Áánetu ícyooca íhtsútuube Jetsóó mújyú muhdú íjcyáítyuube llúúváábe íjcyáábeke tsá múha cápáyoóvéityúne.

25-26 Aabe piivyeté meke ípájtyetétsóné ímiáábe íjcyánélliihýe. Tsá dibye ímítyuube íjcyatúne. Áánélliihýe

tsá dibye mújyú ímityúné méénutúne. Aabée Cááni éllevu níjkyejívú ipyééne íllurjúco ávyéjuuténe. Aabe ícyooca dííbyedi tsúúráméimyé hallúvú Píívyéébeke piáábó táúmeíhijcyá muhdú íjcyáityúmerjúco tsaímíyé dííbyema íjcyaki. ²⁷ Tsáháa míamúnaa llúúvájte méénuhíjcyádú dibye méénutúne. Diityéhjáa muurá Píívyéébe úmíwávú tujkénú cóvátsohíjcyá iyáábeke ímityú íábájíívemeíki. Áané boonétúhjáa botsíi tsíjtyé hallúvú méénuhíjcyámé diityé ímityú téhdure íábájíívemeíki. Ahdúu tsá Jetsóo méénutúne. Muuráhjáa ihdyu tsáneere pañetu iiye pájámeíbyé dityé iyámeke cóvátsohíjcyádú íívane pámé hallúvurjúco. ²⁸ Muuráhjáa éijyuúvú Píívyéébe Moitséeúvuke néhdújuco ditye míamúnaa ímityúmé íjcyárómedityú méménuhíjcyáné pañétúejte llúúvájte ditye íjcyaki. Áronáacáa ihdyu Píívyéébe íñéhdújuco Ílli íné ímityú méénútúúbeke pícyoone pañétúejpi llúúváabe dibye íjcyá mújyú cápáyóóvéítyuubérjúco.

8

Jetsóoj téeveri béhné pityájcoju íjcyane

¹ Aane íñe meíhijyúvahíjcyánetu éhnííñevu ímí méíjtsúcunú pañétúejpi Críjto mélluuváábé íjcyane. Aabe ícyooca íjcyá Cááni Píívyéébe úníuri níjkyejiri. ² Aabe téhulle íjcyaja duurúvájá pañétú pañétúétsihdyu Cááníkye máhallúvú piáábó táúmeíhijcyáhi. Tsá míamúnaa méénújari dibye íjcyatúne. Píívyéébere méénújari dííbye.

³ Muuráhjáa míamúnáadityú pañétúejte llúúvájte íjcyame Píívyéébe úmíwávú iyámeke cóvátsohíjcyá tsíjtyé ímityuháñe íábájíívemeíki. Ahdúu Críjto pañétúejpi llúúváabe íjcyánéllii meenú míamúnáama. Áronáacáa tsá dibye diityé méénuhíjcyádú méénutúne. Muuráhjáa ihdyu iiye pájámeíbyé pámé ímityuháñeré ímíbájchoki. ⁴ Muuráhjáa íñújiejpiyé íjcyaca tsá dibye llúúváabe íjcyáityuró tsúúcajáa Moitséeúvuj téeveri Píívyéébe pícyóóné taúhbaju néhdújuco tsaate llúúvájte dííbyeke íícúvehíjcyámé íjcyánélliihye. ⁵ Muuráhjáa diitye lluvájte Píívyéébeke íícúvehíjcyá pañétúeja duurúvaja níjkyejiri íjcyajádú imyéénújá pañévu. Píívyéébéhjáa muurá Moitséeúvuke néehíi: “Ímíñeúvú tsáma méénuco éhnée ‘Tsinaíi’ némeíhbaúvú pañétúeja náávevu uke o úújetsóné u ájtyumídu.” Ehdúhjáa Píívyéébe néé Moitséeúvuke. ⁶ Áronáa éhnííñevu ícyooca pañétúétsihyi Jetsóo llúúváabe íjcyabe máhallúvú Píívyéébeke piáábó táúmeíhijcyáhi. Dííbyej téeveríhjáa muurá Píívyéébe mééma béhné pityájcoju meenú tsaímíyé dííbyema meíjcyaki.

7 Tujkénúhjáa dibye méénúné pityájcoju néhdu mejjcyáneriyé mepájtyetécá tsáhájuco béhné pityájcoju dibye méénúityuróne. 8 Tujkénúéné pityájcojúu néhdu míamúnaa ícyahíjcyátúnéllíi béhné pityájcojúrjúco dibye méénune. Muurá íwaajácúháámitu neébe:

Béhné pityájcojúrjúco o méénuíñé tahñéjtema ijraéémuu, jodaámuu, íjcyámema. 9 Tsáhájuco o méénúityú diityé íhdé múnáaúvukée Ejíhtó iññújitu o íjchívyétsócooca diityémá o méénudu néené pityájcoju. Dityée tééné pityájcoju néhdu íjcyátúnéllíi diityéké múu íhvejtsódú ó meenúhi. Ehdú o néé Píívyéébe o íjcyaaábe. 10 Ahdícyane tsíhdyuréjuco néené pityájcoju o méénuíñé ijraéémuma ditye ímíñéúvú tééné uwaáboju iwáájácúne muhdú tene néhdu íjcyaki. Áijyu ímiáané tahñéjté íjcyámé Piívyéébé ó íjcyaaíhi. 11 Téijyu tsáhájuco múha óhdivu wáájácútsójcatsíityú pámeere íhtsútúróméhjímáyé ícyátújtsíiméné oke wáájácúíñéllíihye. 12 Áámedi o ídáátsóvéne ílluréjuco diityé ímityú o ábájííveíñe. Aane tsáhájuco mújyú o ítsáávéityúne.

13 Ehdúhjáa Píívyéébe béhné pityájcojúrjúco bóhówajtsóné íhdééné pityájcoju pañe mejjcyarómé mepájtyetéityúrónéllíihye. Aane tsúúca mééma cápáyoovéhi.

9

Níjkyéjiri páñétúeja duurúvaja

1 Teenée tujkénúéné pityájcoju túkévétsohíjcyá íññújiri íjcyané duurúvájá pañétú muhdú dííbyeke ditye ííícúvehíjcyaki. 2 Aanéhjáa teeja imyéénúcooca meenúme míhyóócu míjcohoócu ímichi tétsihvu Píívyéébeke ííícúveki. Tujkénúétsíi méméhjáa ‘ímiátsíi’. Átsihyíhjáa imíwu néené peetéihcyú úníuri méétsáwá hallúri páaa dííbyé ííícúve. 3 Áané bóunáálléríhjáa íjcyaho wájyámuwávú wátájcámeítsíi mémé ‘Páñétúetsíi ímiátsíi’. Átsihvúhjáa apáábyeré páñétúejpi llúúváábe Píívyéébema ihjyúvahíjcyáhi. 4 Átsihyíhjáa óórótu méénúmeíñé wáíjí téíjí hallúvú ditye Píívyéébeke idyúúruváné imyéwu cúvaane cóvátsohíjcyáíjji. Áané úníuríhjáa cajóónaba imíwu téenere óórótu hálluú, pañee, méénúmeíba. Áhbá pañéhjáa Píívyéébé taúhbaju cáátúnúmeíñé newáyuwáácuu, Aróóvú cuujúí béhjívaii, ‘manáa’ némeíñe páaa óóróíhlló pañe íjcyanee, éhdune. 5 Áhbá hallúríhjáa níjkyéjri múnáajtétsí níjcyota ‘tétsihyi Píívyéébe íjcyane’ nééiyóne. Áámútsí nuwáacyúhjáa wállúríjjiúcunúne lliiñévú páñétúejpi llúúváábe

iyáábé tujpácyó pícyohíjcyá míamúnáá imítyú iábájíívemeiki. Aane óví éhdunéré téeneri méihjyúváhi.

⁶ Ehdúhjáa duurúvaja imyéénújá pañévu paíjyuvaré llúúvájte tujkénúéhó pañévu iúcaávéne Píívyéébeke íícúvehíjcyáhi. ⁷ Áánetúhjáa pañétúétsihvu tsané pijcyábá lliíne tsáíjyuré pañétúejpi llúúváábere úcaávehíjcyá iyáábé tujpácyoma ímítyuu, tsíjtyé imítyuu, íjcyane iábájíívemeiki. ⁸ Ehdúu méénuhíjcyámé pamévaréi Píívyéébema méihjyúvaíñé ímíbaávyétúné hajchóta. Aane méwaajácú Píívyéébé Apííchó túkevjtitori. ⁹ Muuráhjáa ihdyu Críjto mééma méénuííne náávé iyámeke icyóvájtsóneri panévariyé Píívyéébeke íícúvehíjcyáme. Áronáacáhjáa tsá ditye teene imyéénúneri ímíbaávyéityuróne. ¹⁰ Muuráhjáa panévaré majchóháñé, dooháñé, adóháñé, téííbúwáre méénuhíjcyámé Píívyéébe diityéké néhdújuco. Áhdurée íjpi ityútáváávécoca nityámeihjyámé ímíbaávyeki. Éhdúu méénuhíjcyámé imyéénuhíjcyádú Píívyéébe téené taúhbaju Críjtoj tééveri icyápáyoácótúné hajchótá ímí diityéké híjtsúcunúki.

¹¹ Aabée Críjto bóhówááveebe ícyooca pañétúejpi llúúváábe ijcyá tsaimíyé meíjcyaiñé mééma méénuúbe. Aabe ícyooca míamúnaa méénútuja tsaimíyé Píívyéébere méénúné duurúvájá pañétú máhallúvú píáábó táúmeihjyáhi. ¹² Tééjá pañévuú úcaáveebe pañétúétsihvu. Ároobée tsá llúúvájtee méénuhíjcyádú ténevá pijcyábádú ócájíwuu, cáávaraa, íjcyámeke idsíjívétsómé tujpácyoma úcaávetú téeneri Píívyéébeke íícúveki. Muuráhjáa ihdyu pañetu ítyujpácyóré waagóoobe tsáíjyuré páme hallúvuréjuco téeneri mepájtyeteki. ¹³ Muuráhjáa éíjyuuúvú imítyúúvémeke ócájimuu, cáávarámuu, íjcyámé tujpácyori wáchíyáhcu híjcyámé ditye ímíjpyeteki. Téhduréhjáa ócájimééwáwúuke icyóvájtsóné ballíjyú iúúrúnúneri wáchíyáhcu híjcyámé ditye íjpi ímíbaávyeki. Áronáacáhjáa tsá diityé imítyú ímíbaávyehíjcyatúne. ¹⁴ Áánetúu ihdyu Críjto ítyujpácyori meke ímíjpyetétsó méimítyutu. Píívyéébé Apííchóo mújyú muhdú íjcyáityúné dííbyeke píáábóneri pájámeííbyé mewájyuri ííne imítyú méénúttöroobe. Áánélli dííbyé tujpácyó tsúúca meke ímíjpyetétsó ímítyúnéhjitu tsaimiyéjuco Píívyéébeke meíícúvéébema meíjcyame mewágóóóvétuki.

¹⁵ Dííbyée muurá Jetsocríjtó tsáá béhne pityájcojuréjuco mééma imyéénuki. Muuráhjáa tujkénú Píívyéébe méénúné pityájcójú pañe íjcyámé imítyuháñé téhdure tsúúca ímíbaavyé díbye dsíjíveneri. Áánélli ícyooca pámeere Píívyéébé tsúúca meke újcume tsaimiyéjuco dííbyema meíjcyaiñé díbyée néhduú.

16 Muurá múúne medsíjívétúné ihde mécaatúnú métsíeméné caatyé újcuíñé úúbálléné waajácuháámi. Aane medsíjívécooca botsíi ujcúmé teene. 17 Áánetu méi medsíjívétúné hajchótá tsá múha dómájcóityuró téené waajácuháámi mecáátúnúrónáaaca. 18 Ahdúhjáa íivane Jetsocríjtói dsíjívétúné hajchótá Píivýéébe íhdé múnáaúvuma tujkénúéné pityájcoju méénune néhdújuco ditye dííbyeke íícúvehíjcyané iyámeke illííhyánúmé tujpácyori. 19 Téijyúhjáa Moitséeúvú Píivýéébé taúhbajúúné úúbállehíjcyáhi. Átsihdyúhjáa obéejámú ihjíné tújpáihdsíúvú nééne úméhéi níjcáutu ipícyoone ócájíwuúmuke, cáávaráwuúmuke, ídsíjívétsómé tujpácyó nújpácyotu icyátáhbóné pañévú iééníyóneri wáchíyáhcúbe teene taúhbaju íjcyané waajácuháámi. Téhduréhjáa míamúnáake wáchíyáhcúbe. 20 Áánemáhjáa neebe díityéke: “Ámúhakye íñe tújpácyori ó wáchíyahcú muhdú meíjcyáíñé pityájcoju Píivýéébe mééma méénúné uuballe.” 21 Áhduréhjáa duurúvaja wáchíyáhcúbe páneere tééjá pañe íjcyánéhjimájucu. 22 Muuráhjáa teene Píivýéébé taúhbaju néé páneere tútávaavéné tújpácyoríyé ímíbájhóméíhíjcyáíñe. Áánéllii tsá míamúnáa ímítjuháñé pevénére ímíbaávýeityuróne.

Críjto mewájjyuri pájámeíñe

23 Ehdúhjáa iyámeke ídsíjívétsómé tujpácyori duurúvaja ímíbáchohíjcyámé tééjá pañévú iúcaávehíjcyá Jetsocríjtóo mééma ítyujpácyori méimítýú ímíbájhómé dííbyema páñétúétsihvu meúújetéíñe nááve. 24 Tsáháa díbye úcaávetú míamúnaa méénúné duurúvájá pañévú méimítýú ímíbájhoki. Muuráhjáa ihdyu páñétúeja níjkyéjiri íjcyájá pañévúre úcaáveebe máhallúvú Píivýéébema íhíjyúvaki. 25 Árónáacáa tsá díbye míamúnáajpi llúúváábe méénuhíjcyádú ténevá píjcyábádú iyámé tujpácyoma páñétúétsihvu úcaávehíjcyatú míamúnáa hallúvú Píivýéébema íhíjyúvaki. 26 Muuráhjáa ditye méénuhíjcyádú imyéenuca ííñujíi ípívyéévétsihdyu múhdúijyúvájúcooíyó díbye méimítýú hallúvú dsíjívéne. Árónáacáa iéévé úújetétsihvu íbóhówáavéne tsáneere pájámeíbyé pámé hallúvuréjuco. 27 Téhdure mee míamúnaa tsáneere medsíjívémema Píivýéébe muhdú meícyahíjcyané ímíbáchoóhi. 28 Muuráhjáa Críjto tsáijyuré pájameí pámé ímítjuháñére ímíbájhoki. Aabe tsiíñe itsáácooca tsáhájucu ténevu tsááityúne. Tsáiibye tsáímíyé dííbyeke téhmehíjcyámeke itsájtýeki.

10

¹ Muuráhjáa Moitséeúvuj téeveri Píivýéébe ájcúné taúhbaju Jetsocríjtó méema méénúíñe náávère. Áánélliihyéé ténevá pijcyábádú iyámeke illíihyánúmedi Píivýéébeke ditye íícúvehíjcyárónáa tsá ditye ímíbbáavyehíjcyatúne. ² Muuráhjáa tehdu tsáneere imyéénúneri tsúúca íimíbbáavyeca tsáhájuco tsiíñe ditye tehdu méénuhíjcyáíturóne. Áácáa diityé hallúrí tsáhájuco íñá íjcyáíturóne. ³ Áronáacáhjáa ténevá pijcyábádú íhyallúvú iyámeke ídsíjívétsohíjcyánéllii waajácuhíjcyámé ímityúmé íjcyane. ⁴ Áronáa tsá ócájimuu, cáávarámmu, íjcyámé tujpácýó méímityú ímíbbájchóíturóne.

⁵ Muuráhjáa Críjto ííñujívú itsáácooca néé Píivýéébeke:

Míamúnaa ímityú hallúvú iyámeke illíihyánúmedi uke íícúveróné diityéké tsá ímíbbáavyétsotúne. Áánéllii íñe oke míamúnáájpidívú ú ípívýéévetsó o dsíjíveneri botsíi diityéké o ímíbbájchoki. ⁶ Muurá ímityuháñé íimíbbáavyéro ditye iyámeke cóvátsohíjcyaróné tsá diityéké píáábotúne. ⁷ Áánéllii uke o néehíí: “Áánu oo, Tápiivýéébej. Óvíi muhdú óhdityu díwaajácúháámitu tene cáátuvádú u ímillédú ó íjcyáhi.”

Ehdúhjáa Críjto néé Píivýéébeke ííñujívú itsáácooca. ⁸ Tujkénúhjáa neebe míamúnaa Píivýéébé taúhbaju néhdújúcooro iyámedi dííbyeke íícúveróné diityéké ímíbbáavyétsotúne. Áhduréhjáa neebe tsíñéhjiri ditye íícúveróné diityéké ímíbbáavyétsotúne. ⁹ Áané boonétúhjáa tsiíñe neebe: “Áánu oo, Tápiivýéébej. Óvíi muhdú u ímillédú ó íjcyáhi.” Ehdúhjáa Jetsocríjtó íñéene íhdéené pityájcoju tsíhdyuréjuco cápáyoácóne. ¹⁰ Aabée Píivýéébe ímillédújuco mewájjyuri tsáneere pájámeíñé pámé hallúvuréjuco. Ehdúu díbye dsíjívénej téeveri Píivýéébe méímityuháñé tsúúca ímíbbájchóné tsá máhallúrí íjcyájúcootúne.

¹¹ Áánetúu éíjjuuvú íhdéené taúhbaju néhdújuco llúúvájte pájjyuvaré Píivýéébeke iyámedi íícúvehíjcyáne. Áronée tsá mújjyú míamúnáá ímityuháñé ímíbbájchóíturóne. ¹² Áánélliihyéhjáa Jetsocríjtó mewájjyuri tsáneere ídsíjívéné boone Cááni Píivýéébé úníúvú ávyéjuutéhi. ¹³ Aabe tétsihdyu téhmehíjcyá Píivýéébe dííbyema ímunáake táhjaíñe. ¹⁴ Muuráhjáa tsáneere dsíjívéebe pámeere dííbyeke mecáhcujsómé téenej téeveri Píivýéébema meímíbbáavyeki. ¹⁵ Aanéhjáa éhniíñevu Píivýéébe Íapííchoj téeveri méhdivu bóhówájtssoobe néehíí:

16 Ícyooca tsíhdyuréjuco néené pityájcoju diityémá o méénuíñé ditye ímíñeúvú téené uwááboju iwáájácúne ímiáané ímílléne muhdú tene néhdu íjcyaki.

17 Áhdure tsiíñe neébe:

Diityé imítuyháñé o ábájñvéné tsáhájuco mújyú o ítsáávéityúne.

Ehdu muurá Píivyéébe méhdivu bóhówajtsó Ípííchoj téeveri.

18 Áánéllii tsáhájuco díbyeke méimítuyú hallúvú tsíménéhjiri meícúvéityú tsúúcajáa mééma díbye teene ímíbajchóné ábájñvéjúcoónéllíhye.

Tsaímíyé Píivyéébema meíjcyáne

19 Ámuúha táñahbému, ícyooca tsúuca mépiivyété pamévare Píivyéébema meíhjuvané íñeri núhnévetúme Jetsocríjtóo dsíjívénej téeveri. 20 Teenée nééiyóné díbye dsíjívéné tujkéveri duurúvájá pañétú tsátsii pañétúétsíi watájcó wájyámuwa dóchéreevé wajítahnécú. Ehdúu mééma ímíbájchoobe ícúbáhrámeíñeri téenej téeveri Píivyéébema ímí meíjcyaki.

21 Aabe Jetsóo pañétúejpi méhlluuváábé Píivyéébeéjté meíjcyámé avyéjuube íhstútuúbe. 22 Áánéllii metsu ímiááméré meíjcyáne ímíñeúvú díbyeke mecáhçújtso tsaímíyé Píivyéébema meíjcyaki. Muuráhjáa tsúuca páneere méimítuyháñé mééma ímíbájchoobe ídsíjíveneri. Ehdúu meke ímíbájchoobe Píivyéébé Apííchoj téeveri. 23 Ahdícyane óvíi ímíñeúvú méúraavyé tsaímíyé Píivyéébema meíjcyaiñé mééma díbye méénujító. Muurá Píivyéébe páneere méénuú muhdú íñéhijcyádu. 24 Áánéllii metsu keená ímiáané íjcyanéréjuco meméénuhíjcyaki. Métsu ímiáané mewájyúçatsíñe panévatúré mepiáábójçatsíki. 25 Tsá tsaate méhdityu ícyahíjcyádú pihcyáávevu tsáátuméréjuco meíjcyáítyuróne. Métsu metsápítsójçatsíñe paíjyuvaré mepihcyáávehíjcyaki. Muurá méwaajácú lléváhréjuco tsiíñe Máavyéjuube Jetsocríjtó tsááiñe.

26 Muurá tsúuca ímiájíjtó méúraavyéjúcoorómé meímilléduré imityúne meméénuhíjcyámé tsá múhdutú meímíbaávéítyuróne. 27 Tehdu néémeke Píivyéébe waagóo díbyeke icyáhçujtsóné ímíllétúmeke ícúbáhráiñé cuujúwá ávyétá íhnáhó péétécunúwá pañévu. 28 Muuráhjáa éjyuuúvú Moitséeúvuj téeveri díbye ájcúné taúhbaju néhdu tsaate icyahíjcyátúme hallúvú mítyétsíuba, pápíhçhúúmeváuba, úúbálléhajçhíi tsúuca dsíjívétsohíjcyámé ídáátsóvetúme. 29 Aanéjííva awáá muurá éhnííñevu ícúbáhrámeíimye Íllii mewájyuri ítyujpácýó wáágoóné icyáhçútsótúne díbyé Apííchó

meke píáábóneri úúhívatéhijcyáme. ³⁰ Muurá Píívyéébe neéhií: “Ooréi ó ícúbáhraá ámúhá hallútú ímityúné ámúhakye méénúmeke.” Téhdure tsiíñe neébe: “Tahñéjteke ímityúné méénúmema teene ó ímíbájchoóhi.” ³¹ Muurá ápíchó teene Píívyéébe mééma ímíbájchoíñe.

³² Áánéllii máábájívedí muhdúhjáa Críjtoke ámuha mecáhcújtsótujkénúcooca ámuha meícúbáhrámeíyonéhjí maábúcuhiijcyáne. ³³ Muuráhjáa ámúhadi tsaatedí tsijtye nehníwu iúúhívaténe míamúnááj píinévú ícúbábrahíjcyáhi. Áhdurée tsíjtyeke ditye méénúneri ámuha méídaátsóvehíjcyáhi. ³⁴ Dityée cúvéhoojánúmedi ámuha méídaátsóvehíjcyáhi. Ámúhá tsíménée ditye dójtúcúrónáa íllure ámuha méimíjyuhíjcyá níjkyéjiri ímiátsíí íñe ímíjyaú mújyú níjkéváityúné ámuha meíjcyaiñe mewáájácúnema. ³⁵ Áánéllii Críjtoke ámuha mecáhcújtsónetu méihvetedíñe. Muurá dííbyeke ámuha mecáhcujtsóné ímí ámúhama níjkévaáhi. ³⁶ Áánéllii múu ícúbáhrámeíyonéhjí panévare íáábúcúne Píívyéébe ímillédú ijcyá meke díbye néhijcyádú tsaímíyējuco dííbyema ámuha meíjcyaki. ³⁷ Muurá dííbyé waajácúháámitu Críjtodítýú neénee: Lléváhrējuco díbye tsiíñe tsááiñe. ³⁸ Ahdícýane dííbyeke cáhcújtsómeke ímí tehjújuco o íjtsúcunúme pájtyéteéhi. Áánetu dííbyeke cáhcujtsójúcoorómé tsiíñe ímítyúnejcúvú óómímyeke tsá ímí o íjtsúcunúityúne.

Ehdu neéne Píívyéébe waajácúháámitu. ³⁹ Áánéllii tsá tsiíñe ímítyúnejcúvú meóómíjyúcoóityú tsaate ímiáané cáhcújtsotúmé wágóóoveímyé méénuhíjcyádu. Muurá ihdyu ímiáané dííbyeke mecáhcujtsómé mépájtyéteéhi.

11

Cahcújtso

¹ Muurá ímiáané Píívyéébeke mecáhcujtsómé méwaajácú muhdú íñehdu mééma díbye méénuíñe teenéi maájtyúmitúrónáaáca. ² Tehdúhjáa méihde múnáaúvudítýú tsaate ímí dííbyeke cáhcújtsómeke ímí íjtsúcunúube.

³ Ahdu muurá íñe páneere múhdúné tsíménéhjáa díbye méíténáa ípívyéjtsóturóné mecáhcujtsó ímiáánée díbye ípívyéjtsóné pevétsihdyuré íllure íhjyúváneri.

⁴ Abééhjáa muurá ímí Píívyéébeke icyáhcújtsónéllii íñahbe Caíí ehniíñevu tsaímíyé dííbyeke ícúvehíjcyáhi. Aanéhjáa ímí Píívyéébe íjtsúcunúne dííbyeke dilló ímiáábedi. Ehdúhjáa ímí

Abée cáhcújtsónéllii ícyoocápí dííbyeke méítsáávehíjcyá tehdu mecáhcújtsómeke Píívyéébe téhdure ímí íjtsúcunúki.

⁵ Áhduréhjáa Enóó ímí cáhcújtsónéllii dsíjívétúúbekéré dibye újcuúbeke tsáhájucó múha ájtyúmitúne. Áábedityú Píívyéébe néé ímíhyeváa díbye ícyahíjcyáné díbye ímillédu. ⁶ Tsá muurá Píívyéébe ímí íjtsúcunútú dííbyeke cáhcújtsótúmeke. Áánéllii ihdyu dííbyema tsaímíyé menáhbévájcatsíñé meímílléhajchíí mecáhcujtsó ímiááné díbye íjcyane. Áijyu meke píááboobe dííbyedi metsúúrámeímyeke.

⁷ Téhduréhjáa Noée ímí cáhcujtsóhi. Áánélliihyéhjáa Píívyéébe nújpacyo icyáájávétsoíñé dííbyeke nééne cáhcújtsóobe tsáijyúubaréi tehíivane ájtyúmitúroobe. Áánemáhjáa míínécoba méénuube téémiri ítsíímema ipájtyeteki. Ehdúhjáa icyáhcujtsódú íjcyabe pájtyeténáa tsijtye míamúnaa ícúbáhrámeíhi. Áábekéhjáa ímí Píívyéébe íjtsúcunú díbye ímí dííbyeke cáhcújtsónélliihye.

⁸ Téhduréhjáa Aavaráá ímí cáhcujtsóhi. Muuráhjáa Píívyéébe kíá dííbyé íñújí íjcyáíhullévú dííbyeke wállóónéllii iwáájácútúrohullévú peebe dííbyeke icyáhcújtsónema. ⁹ Aabéhjáa úújeté Píívyéébe dííbyeke íñéhdújucó ájcúné íñújivu. Árónáacáhjáa ihdyu tétsii ícyahíjcyabe éhne múúne ullé múnaa íjcyadu nújuwááneríye. Téhduréhjáa Itsáamútsí ílli Jacóóboma nújuwááneríyé ícyahíjcyá tééne pityájcójú pañéré íjcyánélliihye. ¹⁰ Ehdúhjáa Aavaráá ícyahíjcyabe ítsohíjcyá múijyú muhdú íjcyáityucóómí pañetu Píívyéébere méénúcoomívú iúújetéíñe.

¹¹ Téhduréhjáa mewa Tsáára ímí icyáhcújtsónéllii tsíímavá ajchíbá íjcyalle kéémelléjucó íjcyárolle. Muuráhjáa ihdyu Píívyéébe ímiááné dille tsíímavaiñé nééne icyáhcújtsónéllii tsíímavalle. ¹² Ehdúhjáa ávyeta kéémemútsíjyucó íjcyáromútsí tsáápiwúuke tsíímaváábedityú mítyane míamúnaa líiyaaté mícúruma néwayúúhá íjcyadu eevératu.

¹³ Aaméhjáa pámeere dsíjivé Aavaráaa, Itsáaa, Jacóóboo, íjcyame Píívyéébéé díityéké nénehji ájtyúmitúmére. Árónáacáhjáa ihdyu cáhcujtsómé ímiááné díityéké íñéhíjcyádú díbye díityémá méénuíñé díbyéi méénútúrónáaaca. Aaméhjáa nehíjcyá ííñújiri ullé múnaare íjcyane. ¹⁴ Ehdúhjáa ditye néénetu méwaajácú tsíjji ííñuji ditye ítsohíjcyáné tééjiri botsíí íñé ímíjyaú íjcyáíji. ¹⁵ Muuráhjáa tsáháturo muhdú tene néétu tsííñe ditye ííñújí ítsáávéne óómíyóne. ¹⁶ Árónáacáhjáa ihdyu ávyeta ímíllémé éhniíñevu ímí ditye íjcyáíñé ííñújí Píívyéébe

níjkyeíjívú diityémá méénuji íájtyumíne. Áánélliihyéhjáa tsá Píivýéébe núcójpítsó íjtsúcunútú diityé Piivýéébé íjcyane.

17-18 Tsáijyúhjáa muurá Aavaráake ílli Itsáadítýú neébe: “Daachi Itsáadítýú líiyaatémé íjcyaa páñétúejte díjtsiiménémúhaábe.” Ehdúhjáa Píivýéébe íñéeróóbedi Aavaráake waajácullé dibye idsíjívétsóne icyóvájtsóóbedi dííbyeke íícúveki. Ahdújucóhjáa dibye méénújúcooróné dííbyeke ímiááné icyáhcújtsónélliihye. ¹⁹ Ímiááné cáhcújtsoobe Píivýéébe íhtsútuube dsíjívemeke tsiíñe bóhítsóne. Áánélliihyéhjáa íjtsúcunúúbé tsúúca íllíkye dibye lííhyánúúbeke Píivýéébe tsiíñe bóhítsóúvúdu.

²⁰ Áhduréhjáa Itsáá cáhcujtsó íllímutsi Jacóóboo, Etsaóoo, íjcyámútsí hallúvú piáábó Píivýéébeke dibye táúmeídyú diityétsikye dibye piááboíñe.

²¹ Áhduréhjáa Jacóóbó cáhcujtsó íááchimútsí Jotséé hájchimútsí hallúvú piáábó dibye táúmeídyú Píivýéébe piááboíñe. Aabéhjáa ídátso dsíjiveríjyuco íjcyaaebe icyuujúityu icyátóroóvéne Píivýéébeke duurúvahíjcyáhi.

²² Áhduréhjáa diibye íaachi Jotséé ímí icyáhcújtsónéllii ídsíjívéíñe ihde néé íhyájkímú íjraéémuke Píivýéébe diityéké íjchívyétsoíñe Ejíhto múnáá hójtsí pañétu. Téhduréhjáa neebe diityéké ditye tétsihdyu ipyéécooca dííbyé bajcúné tééné íiñújvu iúújeíñútuki.

²³ Áhduréhjáa Moitsééj caanímútsí ímí Píivýéébeke icyáhcújtsónéllii tsá íllityétú tééné íiñújí avyéjuube diityéj tsíímé wapímúj tsííméwuúmudívú dsíjívétsótsóneri. Aamútsíhjáa diibye Moitséé ímíwu néébéwúuke ítsíímáváábeke páátanú pápihchúú nuhbává hajchóta.

²⁴ Aabéhjáa íkyéémévéne téhdure ímí Píivýéébeke icyáhcújtsónéllii tsá ímííletú teene Ejíhtó avyéjúúbé ajyúwá hájchidi idíllómeíñe diityémá ímí íjcyáíyónáaaca. ²⁵ Imílleebéhjáa ihdyu imúnáa íjraéémú Píivýéébeéjte íjcyame ídátso ícúbáhrámeíhíjcyárómemáyé íjcyane. Tsáháhjáa dibye ímííletú íñe íiñújíene ímityúné múhajchótá dííbyeke ímíjyúúvétsóíñeríjíva íjcyáíyóne. ²⁶ Waajácuubéhjáa imúnáama íjcyaaebe ícúbáhrámeíyónáa nihñéétsihvúré Críjtoma tsaímíyéjuco íjcyaiñe Ejíhtó íiñújí avyéjuri ímí íjcyáíyóné ehniíñevu.

²⁷ Aabéhjáa Píivýéébeke íájtyúmítúroóbeke ímí icyáhcújtsóóbedívú icyátsípáávéne íjchívyé tééné íiñújí avyéjuube dííbyedívú cáyobáávatéróneri íllityétuubére.

28 Aanéhjáa ímiáané icyáhcújtsónéllii ihyájkímuke neebe ditye obééjámuke illíhyánúmé tujpácycori ihjyáháñe llehówáané iwáchíyáhcú níjkyéji múnáájpikye Píívyéébe wáloobe Ejíhto múnáaj tsíímé ámiájtéké dsíjívétsóíñetu diityéj tsíímé ipájtyetéki.

29 Aaméhjáa idyé ími icyáhcújtsónéllii tsaímíyé Tújpañe Móóá pajtye nújpacycó dówáávéjijtori. Áame déjutúhjáa diitye Ejíhto múnáa péérómé hallúvú nújpacycó wátáhaavémé májcanúhi.

30 Áhduréhjáa ími icyáhcújtsónéllii Píívyéébe néhdújuco ditye Jericóó hallúrí pápajtsi péhíjcyánéj pñévévú 7 coojívatu técoomí mijco cáhvyabáne. 31 Áhduréhjáa Raáá nahtsíwamééwá íjcyárolle ími icyáhcújtsónéllii tsaate diityédítýú técoomí wáájavu péémeke tsaímíyé ihjyávú waatsúcúpejtsóhi. Áánélliihyéhjáa muurá técoomí múnáa icyáhcújtsótúné níjcaúvú úújetémé dsíjívémedítýú pájtyetélle.

32 Áánetu íjcyarómé tsijtye téhduréhjáa ími Píívyéébeke cáhcújtsómedítýú o úúbálléiyómé Jedeóoo, Baráaa, Tsajtsóoo, Jetéee, Dabíii, Tsamoéee, íjcyame. Áhduréhjáa tsijtye Píívyéébe ihjyú uubáalle múnáa ími cáhcujtsóhi. 33 Ehdúhjáa ími Píívyéébeke ditye cáhcújtsónéllii panévatúré dibye píaabómé tsaate tsíjtye múnáa íñújíné caavácuhijcyáhi. Aaméhjáa tsaímíyé tükévétsócatsíhijcyáhi. Tsáijyúhjáa tsaatéké báju oohímýé dóóiyómeke pájtyetétsoóbe. 34 Áánetúhjáa tsaatéké cúújúwá pañévévú ditye wájójcórómeke pájtyetétsoóbe. Tsaatéhjáa pátyetéhijcyá nñtsúmuri ditye llíhyánúyónetu. Áhduréhjáa íhnáhóóturómé ímunáake táhjahíjcyá dííbyere Píívyéébe píáábóneri. 35 Áhduréhjáa tsaate walléémú ími dííbyeke cáhcújtsónéllii ítsíime dsíjívérómé tsiíñe bóhíhíjcyáhi. Áánetúhjáa tsijtye Píívyéébeke icyáhcujtsóné íhvéjtsótúné hallútú íícúbáhrámeke dsíjívétsohíjcyáme. Ehdúhjáa wájyúmeítýuméré dsíjívéhíjcyá dsíjívérómé Píívyéébema ími íjcyáiñe icyáhcújtsónéllíhye. 36 Áhduréhjáa tsijtyeke tééné hallútú íícúbáhrámeke úwáñehíñeri ichíjchúmeke cuvéhoojánuhíjcyáme. 37 Tsaatékehjáa dsíjívétsohíjcyámé néwayúúnevu íáámúneri. Tsíjtyekéhjáa tsaahdúnéhjí wáchérécohíjcyáme. Áánetúhjáa tsijtyeke ditye cáhcújtsónetu íbóijcyúróné dsíjívétsohíjcyámé nñtsúmuri. Áánetúhjáa tsaate ídátso íñéúbamá íjcyatúmé úlleméré pehíjcyá obééjámuu, cáávarámuu, íjcyámé mñhénevu íbíjívánéhjíma ícúbáhrámeímyére. 38 Ehdúhjáa ídátso íñéúbará píívyétúné

iiñújiri, cámeħbaúneri, pevétsihjírí, páhejújǐ pañe cúwaméré peħjcyá Píívyéébeke cáhcújtsotúmé diityéké cáávájúcoótúnetu.

³⁹ Ehdúhjáa mítyame ímí Píívyéébeke cáhcújtsómeke ímí tehdújuco dibye íjtsúcunúrómé tsáhái újcutú diityéké iájcuíñé dibye nééneé. ⁴⁰ Muurá imíllebe tsajjúi meke téénevu iájcone tsaimíyé díbyema meíjcyaki.

12

Jetsóope ícyahíjcyádú meíjcyáiyóne

¹ Aane tsúúca méwaajácú méihdé múnáaúvúhjáa íhnáhóóróné pañe tsaimíyé Píívyéébeke úráavyehíjcyáne. Ahdu metsu panévare meke mújtsátsoíyonéhjǐ meíhvéjtsóne tsaimíyé óochévetúmeré díbyeke meúráávyeki. ² Muuráhjáa tsúúca Jetsóó mééma ímíbajchó tsaimíyé díbyema meíjcyaiñé núcojpsító páwachékevu idsíjíveneri. Áronée muurá tsá dibye núcojpsíletú bóónétu íiné imíjyaú Píívyéébema iávyéjuutéiñe iwáájácúnema. Áábeke ihdyu metsu ímíñeúvú mecáhcújtsóne díbyéé ícyahíjcyádú meíjcyaki.

³ Cáhawáá meíjtsúcunu muhdúhjáa dibye míamúnáake iwájyúne ímítyúmé hójtsǐ pañevú íhvéjtsámeíbyedi ditye ícúbahráne. Aane múu ítsáávene íhvéjtsotúmé tsaimíyé díbyeke úraavyéhi. ⁴ Tsáhái muurá ámuha ímítyúnéhjiri meícúbáhrámeíñe medsíjívétúne. ⁵ ¿A tsá ámuha meítsáávetú muhdú Píívyéébe ítsíime meíjcyámeke úwaabóne? Muurá íwaajácúháámitu neébe:

Tsá múu, Lli, múhdurá íjtsúcunútú Díavyéjuube o íjcyaaabe uke o túkévejtsóne. ⁶ Muurá áatsíime íjcyámeke íhnáhó o úwaabó diityéké o wájyúnema.

Ehdu muurá Píívyéébe néehíí. ⁷ Ahdícyane ovíi ímiááméré meíjcyáne máaabúcuħjcyá éhne múúne méétsíimeke meúwaabódú meke dibye úwaabóne. ¿Mityá íjcyámé tsaate ítsíimeke úwáábotúme? Pámeere muurá méétsíimeke meúwaabó mewájyúnema. ⁸ Muurá Píívyéébe méétsíimeke meúwaabódú meke úwáábotúhajchíí tsá díbyej tsíímé meíjcyatúne. Aame meíjcyá ídátsó cáánívatúmé íjcyadu.

⁹ Muurá tsíímene meíjcyácooca méécáánimútsǐ meke úwaabóné melleebó diityétsikye mewájyúnema. Aanéjǐiva ¿íveekǐ tsá Méécááni Píívyéébeke mecáhcújtsóityú awáá muhdú meíjcyáityúmé díbyema meíjcyaiñéllii meke dibye úwáábohíjcyáne? ¹⁰ Muurá méécáánimu meke úwáábohíjcyá wahájchotaré ííñújǐ hallúrí ímí meíjcyaki. Áánetu Píívyéébe

meke úwaabóné éhniíñevu meke píaabó dibye íjcyadu ímiáámé meíjcyaki. ¹¹ Muurá íhnáhó meke ditye úwaabóné ávyé meke pájtyene múhdurá téijyu méjtsúcunúhi. Áronáa téénetu meíllíjkívyéne bóónétu tsaímíyējuco meíjcyane.

Píivýéébeke éhdíivállémé hallúri ápíchó nééneé

¹² Áánéllii imíchi meíjcyá tsaímíyé Píivýéébeke ámuha meúráávyeki. ¹³ Métsúúraméí tsaímíyé dííbyeke ámuha meúráávyéiyóneri tsijtye ámúhake ííténe ímíábáavye ímí tsaméhjí ámuha dííbyeke meúráávyeki.

¹⁴ Aame pamévamáyé ímiááméré meíjcyá ímityúné dáriívécatsityúme. Muurá ímiáámé meíjcyátúhajchíí tsá mújyú Píivýéébema meíjcyáityúne. ¹⁵ Áánéllii panévaré ímityúnéhjitu météhmemeí ámúhake dibye ipíááboki. Tsá múu tsíjtyeke tútávájtótú éhne múúne námijtya meke tútávajtsódu. ¹⁶ Ihdícyáméhjíma médómácójcatsídíñe. Tsá múu íhvéjtsótú ímí Píivýéébema ámuha meíjcyáiyóné éhnéhjáa Etsaóó ámíabe píáábó újcyúyóné íbonéébedívú dójtúcútsámeídyu. ¹⁷ Muurá ámuha méwaajácú dibyéhjáa újcyúyóné píáábó íñahbe újcúné boonéréjuco téénevu cáání éllevu péeroobe íllurējuco bánúmeíñe. Ááneríhjáa ávyetá íhnáhó támeíyoobe tsáhájucu újcutúne. Ahdu ámúhake tene ipájtyétu ímíñeúvú météhmemeí.

¹⁸ Muuráhjáa méíhdé múnáaúvuma ‘Tsinaí’ némeíhbaúvú Píivýéébe íhjúváiyyu tétsii íjyunúnáa cúújuwa peetéunúhi. Áhduréhjáa apííchówu kíjyébama níjyaba íjcyáné tujkéveri ííñuji vááúmeíhi. ¹⁹ Áijyúhjáa lleebómé Píivýéébe díityémá íhjúváné tujkéveri rojrócó íhjuváne. Ááneríhjáa íllityéne néeme éhniíñevu dibye íhjúvátuki. ²⁰ Íhdétújucóhjáa muurá dibye téénetu nééneé: “Tsaate íhdícyame iyáábéuba íñe cámeháú túváameke néwayúúneri, hójtsívari, médsíjívétsoco.” Ehdúhjáa íhdétújuco Píivýéébe néene ápíchó íjtsúcunúnéllii mítyane íllityémé téijyu díityémá dibye íhjúváne. ²¹ Díibyéhjáa Moitséeúvú íjcyároobe téijyu muhdú tene pájtyene íájtyúmíne néehí: “Muhdú íhya o íllityéneri ó uuvécunúhi.” Ehdúhjáa díityéké tene pájtyedu néene muurá tsá ámúhake pájtyetúne.

²² Áronáa ihdyu tsá ámuha Píivýéébedi meíllityéjúcootúne. Muurá mítyame níjkyéji múnaa ámúhake náhbenúmé ámuha méúújetéjucóó páñétúétsihvu Tsióó caméhbaúvú dííbye cóomí Jerotsaréé níjkyéjiri íjcyácoomívu. Áánéllii ámuha tsúúca mépiivyeté dííbyema meíhjuváne. ²³ Aame ámuha pámeere íhdéjte cahcújtso múnáaúvuma téhullétú ámúha mémeháñe tsúúca cáátuvámé ímí méjcyá Píivýéébema muhdú

meícyahíjcyané pámeemáyé ímíbájchóííbyema. ²⁴ Áhdure tsúúca ámuha Jetsóoma ímí méijcyá ítyujpácýó iwáágóóneri mééma béhné pityájcojúrjúco méénúúbema. Tsáháa díbye pevénéré ítyujpácýó iwáágóóne dsíjívétú Abéeúvúhjáa dsíjívédu. Muuráhjáa ihdyu díbye ítyujpácýó wáágóónej téeveri Píívyéébe meke ímíbajchóhi.

²⁵ Áánéllii tsá múu táhjalletú díbye meke iwájyúne úwaabóne. Éíjyuúvúhjáa muurá Moitséeúvuj téeveri díbye úwaabóné lléébohíjcyatúmé ícúbáhrámeíhijcyá téené déjúcotu. Aanéjii muurá dííbyere níjkyéjiri íjcyaaabe meke úwaabóné melléébótúhajchíi téhdure meke ícúbáhráííbye. ²⁶ Muuráhjáa ‘Tsinaií’ némeíhbaúvú dííbye Moitséeúvuma díbye íhjíyúvájíjyu ííñuji ávyétá ihnáhó vááúmeíñetu neébe: “Tsiíñéi ávyétá ihnáhó ííñuji ó vááúmeíchoó páneere iévéhóówari íjcyánéhjímajúco.” ²⁷ Ehdúhjáa neebe páneere ípyée ípívyéjtsóné tsíeméné níjkévaíñe. Áánetu ihdyu tsane coévaá mújyú muhdú íjcyáityúne. ²⁸ Áánevéu tsúúca meke ájcuube íavyéjuvu muhdú meíjcyáityúmé dííbyema meíjcyaki. Áánéllii metsu díbye ímillédu meíjcyáne dííbyeke dúúrúvaméré metéhdújtsoki. ²⁹ Muurá íhtsútuube Mépiivyéébé íjcyaaabe ímítyúmeke waagóó ehne múúne cúújuwa tsíeméné áíúúdu.

13

Píívyéébema ímí meíjcyáiyóne

¹ Áhdícyane tsáma ámuha cahcújtso múnaa meíjcyame mewájyújcatsíñé méíhvéjtsodíñe. ² Máábájívedí tsaímíyé ámuhá aahíve múnáake ámuha mewáátsúcúpétsohíjcyáne. Muuráhjáa ehdu íaahíve múnáake wáátsúcuhíjcyámé wáájácúratúné níjkyéji múnáake íícúvehíjcyáhi.

³ Áánéllii cuvéhóójari íjcyámeke mépiáábohíjcyá díityémá ámuha meíjcyáiyódúré meíjtsúcunúmeíñema. Áhdure múu ídáátsové ícúbáhrámeíhíjcyámedi téhdure ámuha díityédúré meíjcyane meíjtsúcunúmeíñema.

⁴ Téhdure ámuha metáábávájcatsímyema múu wájyújcatsíhi. Tsá múu íhdícyáméhjíma dómácójcatsítyúne. Muurá tehdu néemema Píívyéébe íhnáhooíñé teene ímíbajchóne.

⁵ Áhdure tsá múu mítyane ídsíídsíváiyóneri íhjíyáacunútúne. Muhdú íjcyane múu ímí íjtsúcunú tehjújuco. Muurá Píívyéébe néehíi: “Oke cáhcújtsómeke tsá ó íhvéjtsóityúne. Aame tsá íínerí báñúmeítyúne.” ⁶ Áánéllii muurá dííbyedívú mecátsípáávéne íínerí áábímyeítyúmé ménehíjcyáhi:

Píivyéébe tápiááboobe íjcyánéllii tsá o íllityétú míamúnaa óhdi ícúbáhráiyóneri.

⁷ Ahdícycane tsáma máábájjívedí muhdúhjáa tujkénú Píivyéébé ihjyu ámúhakye úwaabómé ícúbáhrámeiyóné pañe tsaímíyé dííbyeke úráávvehíjcyáne. Ahdu tsaímíyé dííbyeke mécahcújtso.

⁸ Tsá muurá Jetsocrijó mújyú tsíhdyuréjuco íjcyatúne. Íjcyaduré díibye paijyuváre. ⁹ Áánéllii máállítsámeídí tsíhdyuhjírí úwáábohíjcyámedívu. Muurá Píivyéébere meke iwáiyúne tsípátsohíjcyá tsaímíyé dííbyeke meúráávyeiki. Tsá muurá meke díibye éhnííñevu píáábóityuró tééne tájpíjyuco meíjcyáiyóné tsane majcho maáwahíjcyámeke. Ehdu méénuhíjcyarómé íllure báñúmeíhi.

¹⁰ Áánetúu ihdyu Crijó mewáiyuri pájámeí íiné imíjyaú Píivyéébema meíjcyaki. Muuráhjáa duurúvájá pañévú dííbyeke íícúvéneri tsúúrámeihíjcyarómé tsá ímí dííbyema íjcyatúne. ¹¹ Muuráhjáa páñétúejpi llúúváábe iyámé tujpácyoma tééjá pañévú páñétúétsihvu úcáávehíjcyá ímítyuu, tsíjtyé imítyuu, íjcyane íimíbaávyeiki. Ehdúhjáa imyéénúne díitye iyámeke tsiéllevu itsájtyéne cóvátsohíjcyáme. ¹² Ahdúhjáa muurá Jetsóoke cóómítyu tsiéllevu itsájtyéébedi ícúbáhráne dsíjívetsómé ítyujpácýó wágóóóvéneri pámeere míamúnáá imítyuháñé íimíbaávyeiki. ¹³ Áánéllii óvíjyacóóné tsíjítóriyé úwááboméíñé meúráávvehíjcyáne. Métsu Jetsóokéréjuco meúráávye tsijtye meke dííbyekée itsárillehíjcyádú tsárilleróné pañe. ¹⁴ Tsá ííñújiri meíjcyatú paijyuvaré muhdú íjcyáityúme. Píivyéébe ihdyu meke újcucooca botsíi dííbyema meíjcyáá muhdú íjcyáityúmeréjuco. ¹⁵ Áánéllii metsu Jetsocrijó téeveri dííbyeke medúúrúváne dííbyé uwááboju tsíjtyeke meúúbálléneri dííbyeke meíicúveki. ¹⁶ Ahdícycane méihvéjtsodí ámuha tsíeménetu tsíjtyeke mepíáábohíjcyáne. Ehdu meméénune ímí íjtsúcunúúbe.

¹⁷ Áhdure idyé múu ámúhá túkevétsojtéké íávyejúúlléne lleebó dítye ámúhakye úwaabóne. Muurá Píivyéébeke úúbálleímíyé muhdú imyéénuhíjcyáne. Áánéllii panévaturé ímiááméré meíjcyá díityéké ámuha mekímóvéjtsótuki. Ímityúné ámuha medáíívémeihajchíí tsá íínetú ámúhakye tene píáábóityúne.

¹⁸ Muurá ícyooca muha ímí tsaííbuwáre meíjcyámeke Píivyéébe ímí íjtsúcunúhi. Áánéllii múúhá hallúvú píáábó

métáuméi ehdícyarónéhjí pañe ímí muha meíjcyaki. ¹⁹ Ímichi táhallúvú métáuméi íicúí ámúhadívú o úújetéki.

Dibye pítajcóne

²⁰ Ahdícyane ovíi Píívyéébe Máavyéjuubée Jetsocríjtó obéjámú tehmeébédú néébe dsíjívéébeke tsiíñe bóhítsoobe ámúhakye ímbajchóhi. Muuráhjáa Jetsocríjtó ítyujpácyó iwáágóóneri mééma béhné pityájcoju meenú múijyú níjkéváityúne. ²¹ Áábej tééveri ihdyu óvíi meke túkévéjtssoobe muhdú dibye ímillédú meíjcyaki. Áánéllii metsu Jetsocríjtoke maávyéjútso múijyú níjkéváityúne.

²² Ámuúha táñahbému, íllu íñe íhyaamí pañe ámúhakye o túkévéjtsóné tsáma tsaríyóné pañe melléébo. ²³ Téhdure ámúhakye ó úúballé ménahbe Timotéo tsúuca cuvéhóójatu íjchivyéne. Aabe óhdivu íicúí wátsíhajchíí dííbyema muhsti ámúhakye máaahívéteéhi.

²⁴ Téhdure ámúhakye ó úúballé Itáaría íiñújí múnaa ámúhakye dúúruváne. Téhdure idyé ámúhá túkevétsojtemá pámeere cahcújtso múnáake ó duurúváhi.

²⁵ Ahdícyane óvíi Píívyéébe ámúhakye píaabó pámeekére. Áyu tehdújuco.

TSAJTIÁGO

Tsajtiágo cáátúnuháámi

Duurúvaju

¹ Oo íñe Tsajtiágo Avyéjuube Jetsocrijtoma Píívyéebemútsi ñcúve múnáajpi o íjcyabe ámuñakye ó duurúvá 12-nevá dohjíba múnaa ijraéémú meíjcyámedítýú ámuñakye ditye wáchájanúmé panévá iñújinévú ámuha memújtámeke.

Píívyéebedítýú tsááne waajácu

² Ámuúha táñahbémuñ, páhduváre nééne evélejuúné ámuñama íjcyaróné pañe múu íllure imíjyuhíjcyáhi. ³ Muurá méwaajácu Píívyéébeke mecáhcújtsómema íjcyáne evélejuúné meke pátsárijcyoróné íllure meke píaabóné éhniíñevu ímí dííbyeke meúraávyeki. Ááneri muurá mépiivyeté ímítýunéhjí meke pájtyeróné maáábucúne. ⁴ Áánéllí ímíñeúvú métémmeméi ténehjí ámuha maáábucúne ímiááméré meíjcyaki. Áijyu muurá ímí ámuha meíjcyáá íñé ímítýú ámuñakye táhjatúmeréjuco.

⁵ Áánetu tsaate ámuñadítýú muhdú meíjcyáiyóné wáájácútúmé múu Píívyéébeke táúmei ámuñakye díbye iwáájácútsoki. Díibye ihdyu ámuñakye waajácútsóo panévavuré ñná néétuubére. ⁶ Áronáa ihdyu ámuha metáúmeícyooca tsá múu íjtsámeítýú díbye ámuñakye píááboítýúne. Múu cáhcujtsó díbye ámuñakye píááboíñe. Muurá páhduváre ámuha meíjtsámeíhahchíí ámuha meíjcyá éhne múúne mooa kííjyébari nóhjine íjcyadu. ⁷ Aane ehdu nééme tsá íjtsotú Píívyéébeke ityáúmeíñe iújcuíñe. ⁸ Muurá ehdu páhduváre íjtsámeímyé tsá múújyú tsajíjtóré íjtsámeítyuróne.

⁹ Áánetu ihdyu idáátsóméhjiúvú ímiááméré íjcyáne cahcújtso múnaa imíjyúúhií. Muurá tehdu néémeke Píívyéébe ímí íjtsúcunúhi. ¹⁰ Téhdure íhtsutúmé ehnéva múnaa íjcyame imíjyúúiyá ídáátsonúcooca. Muurá diitye tsaímíyé íjcyá múhahchótáwuúrá éhne wajco íñé imíjyaú néérone wáhájchotáwuúré íjcyadu. ¹¹ Muurá núhba ájchuri íjtone ílluréjuco tsóuuvéne. Ehdu muurá diitye íhtsutúmé ehnéva múnaa dsíjívécooca diityé tsíeméné ílluréjuco níjkeváne.

Ímítýúné úmuupívyeháñe

¹² Áánetu ihdyu maímijyu diitye eene ímítýúneri ímúúpívyeróné áábúculíjcyámé íjcyaneñ. Muurá tehdu

néemeke téene áhdó Píívyéébe ajcú mújyú ditye dsíjivéjúcóóityúne bóhiivu dííbyekée wájyúmeke iájcuíñé iñéhdújuco. ¹³ Áánetu tsaate ímityúné imyéénúíyóneri úmúúpívyehíjcyámé tsá nééityuró Píívyéébe nééjuri téeneri iúmúúpívyehíjcyáne. Tsá muurá mújyú dibye úmúúpívyéityuró ímityúné imyéénúíyóneri. Áhdure tsá dibye muucá úmúúpívyétsóityuró ditye ímityúné imyéénuki. ¹⁴ Muurá ihdyu méhdityuré íjcyane meere ténéhjiri meíjtsámeíñéllii méúcaávehíjcyá téené pañevu. ¹⁵ Aane téenevúréjuco meíbúwáávené níjcaúvú muurá ílluréjuco mewágóóóvéiyóne.

¹⁶ Ehdu teéne, ámuúha táñahbému. Áhdícyane tsáma ténéhjívú máállítsámeídíñe. ¹⁷ Muurá ímiááné íjcyane tsáá caame íjcyabe Píívyéébedityú íyévéhoowávúu peetéháñé ípívyéjtsóóbedityu. Aabe muurá tsá mújyú íjtsaméí tsíhdyuréjuco cápáyoácóityuróne. ¹⁸ Muuráhjáa ímíllénéllii meke ímíjpyetétsoobe múhdurá menééromeke dííbyejéte meíjcyaki.

Píívyéébeke meúráávejíto

¹⁹ Áhdícyane, ámuúha táñahbému, múu ímíñeúvú lleebúcnú tsaate ámuúhama íhjuváne. Tsá múu pecútéré íhjuvatúne. Téhdure tsá múu cááyóbatúne. ²⁰ Muurá cááyobámé tsá Píívyéébe ímillédú íjcyatúne. ²¹ Áánéllii ímityúné ámuha meméénuhíjcyáne meihvéjtsóne Píívyéébedívú meídátsójkímyeíñe dííbyé uwááboju ímíñeúvú méuráávye. Teene muurá ihdyu meke pájtyetétso mewágóóóvéiyónetu.

²² Áronáa ihdyu tsá múu teene uwáábó ávyétá lleebúcnuré méénutúne. Tene néhdu múu íjcyáhi. Muurá tene néhdu ámuha meíjcyátúhajchíí ámuháyé máállímyeíhi. ²³ Muurá tsaate ávyétá lleebúcnuré meenu éhne múúne mícúmiri méhúmi meíítémeídyu. ²⁴ Muurá meíítémeícyoocáre méwaajácúmeí muhdíivamé meíjcyane. Áánetu meíítémeítyúcooca tsáhájucó mewáajácútu muhdíivamé meíjcyane. Ehdu muurá diitye uwáábó ávyétá lleebúcnuré méénuhíjcyáme. ²⁵ Áánetu ihdyu Píívyéébe ímityúnehjitu meke túkévejtsóné ábájívetúmeré tsaímíyé meúráávyémeke píááboobe panévatúré ímí meíjcyaki.

²⁶ Áánetu 'tsaímíyé Píívyéébeke ó úraavyéhi' menéérome pecútéré ímityúné meíhjuvavahíjcyáhajchíí meere máállímyeíhi. Aane tsá íñetú meke píáábotúne. ²⁷ Muurá ihdyu ímiááné Méécáánikye meúraavyémé mépíaabó úújóveke. Téhdure mépíaabó píibájyujtéke panévatúré íná diityéké

pátyehíjcyánéhjitu. Aame tsáhájuco meíícúvetú múhduná íjijene ímityúné íjcyánéhjiri.

2

Tsahdúré pámeekéré meíícúvéiyóne

1 Ámuúha táñahbému, ímiáábé Máavyéjuube Jetsocríjtoke ámuha mecáhcujsómej, tsá tsaatékére ímí meíjtsúcunúityuróne. Tsahdúré pámeekéré meíjtsúcunúiyáhi. 2 Tsáijyu muurá tsaapi ehnéva múnáajpi ímíwu néené wajyámuma óóropáájí íhyójtšiwapáájí íjcyaaabe ámuha éllewu úúbámyénúúbé raahóri téhdure tsijpi idáátsoobe átéréeya íwajyámuma uubámyénúiyáhi. 3 Aane diibye ehnéva múnáajpikyéré ámuha ímí mewáátsúcúne ‘íchihvu ímítsihvu dacúúve’ menéene diibye idáátsóóbeke ‘étsihjívúré baavu dacúúve’ menéhajchíí muurá ímityúné íjtsaméiyé ámuhá pañe. 4 Aane muurá ehdu íhtsútúúbekéré ímí mewáátsúcúhajchíí tsúúca ímityúné mémeenúhi.

5 Aane cáhawáá íñe ámúhama o íhjuváné ímíñeúvú mélleebúcu, ámuúha táñahbému. Muurá Píivyéébe idáátsojtéké ujcú dííbyeke ditye icyáhcújtsóne íavyéjuutéki. Muurá neebe dííbyeke wájýúmeke íavyéjútsoíñe íavyéjuvu.

6 Áánaa ¿íveekí ámuha diityéké meéhdíiválléneri ménúcópívétsohíjcyáhi? ¿Aca tsá ámuha mewáájácutú téhdure íhtsutúme ámúhadi íícúbáhráne ávyéjúté éllewu ámúhakye tsátyehíjcyáne? 7 Áhdure ¿aca tsá ámuha mewáájácutú ditye túútávátuube Mepájtyetétsoobe Críjtoke meúráávyehíjcyáábedi úúhívatéhíjcyáne?

8 Áánetu ihdyu Píivyéébé taúhbaju íwaajácúháámitu ‘pamévakéré múu wajyú muhdú u wájýúmeídyu’ néhdu ámuha meíjcyáhajchíí ímiááné tehdújuco ámuha meméénune.

9 Áronáa tsaatékére ámuha ímí meíjtsúcunúhajchíí ímityúné ámuha mémeenúhi. Ááneri ámuha ménéétsámeí Píivyéébé taúhbaju néhdu ámuha meíjcyátúneri. 10 Muurá tene néhdújuco meúráávyerómé tsane néhdu meíjcyátúhajchíí tsúúca íjcyané ímityúné máhallúri. 11 Muurá Píivyéébe néehí: “Tsá múu íhdícýámema dómácójcatsítýúne.” Téhdure tšiiñe neébe: “Tsá múu míamúnáake dsíjívétsotúne.”

Aane muurá íhdícýámema medómácójcatsítýurómé tsaatéké medsíjívétsóhajchíí tsúúca ímityúné mémeenú tsane Píivyéébe taúhbaju néhdu meíjcyátúnéllíhye. 12 Áánéllí múu ímíñeúvú íjtsámeíñe ímiáánéré meenúhi. Muurá Píivyéébe mééma tenehji ímíbájchoó muhdú béhné pityájcoju néhdu. 13 Muurá

tsijtyedi meídaátsóvétúmedi téhdure tsá dibye ídáátsóvéityúne. Áánetu tsijtyedi meídaátsóvémedi téhdure ídáátsóvéiibye pámeere muhdú meícyahíjcyané íímíbájhócoóca.

Píivýéébeke mecáhcujsóne

14 Ámuúha táñahbému, ¿a ímí tehdújuco teene ‘Píivýéébeke mecáhcujsóhi’ menéérome dibye ímillédú mejjcyatúne? ¿A ehdu mejjcyame mépájtyetéiyáhi?

15 Tsáijyu muurá tsaate ménahbému ídátsó ímájchoma íjcyatúmé idyé wájamúúvátúmeke ámuha ménééiyáhi: “Ámuhá wajyámuunévú tsaímíyé meújcameíñe memájcho.”

16 Ehdu diityéké ínevú ájcutúmeré ámuha menééne ¿aca íínetú diityéké píáábóiyáhi? 17 Ehdu muurá ‘Píivýéébe ó cáhcujsó’ menééromedítýú ímiáánéré meméénune bóhówaúcunútúhachíí tsá íínetú meke tene píáábotúne.

18 Muurá tsaate meke nééiyáhi: “Ú nehíjcyá apááñéré Píivýéébeke u cáhcújtsóneri tsúúca dííbyeéjpi u íjcyane. Áánetu ó nehíjcyá téhdure dííbyeke o cáhcújtsoobe ímiááné o méénúneri dííbyeéjpi o íjcyane.” Ehdu muurá tsaate meke nééiyáhi. Aane íñe ¿muhdú méúújétsó Píivýéébeke mecáhcujsóné dibye ímillédú mejjcyátúhachííjyu? Muurá ihdyu apááñéré ímiááné meméénúneri méúújétsó dííbyeke mecáhcujsóne. 19 Aane íhya ihdyu tehdújuco ámuha mecáhcujsóné tsáápiye Píivýéébe íjcyane. Muurá idyé naavémú dííbyeéjté íjcyaturómé téhdure dííbyeke iwáájácúúbeke illíhi. 20 Aanéjñiva ¿muhdú ámuha méjjsúcunú pevénéré dííbyeke mecáhcujsómé dibye ímillédú mejjcyaturómé dííbyeéjté mejjcyane? Tsá ehdu tene néétune.

21 Muuráhjáa méihdé múnáajpi Aavaráaúvuke Píivýéébe ímiáábedi dilló dibyee dííbyeke icyáhcújtsóóbeke íícúve illi Itsáake dsíjívétsóiyónéllíihye. 22 Aane muurá méwaajácú ímiááné Píivýéébeke díbyeúvú ímí cáhcujsóné dibyéhjáa néhdu dibye méénúnéllíihye. 23 Muurá Píivýéébe waajácúháámitu nééené: “Aavaráa Píivýéébeke ímí cáhcújtsónéllíi ímiáábedi dííbyeke dílloóbe.” Ehdúhjáa dibye ímí cáhcújtsónéllíi Píivýéébe nahbévaabe dííbye.

24 Ahdícyane íhya tsúúca ámuha méwaajácú Píivýéébe meke ímiáámedi díllone dííbyeke mecáhcujsómé dibye néhdu mejjcyámeke. 25 Téhduréhjáa muurá nahtsíwamééwá Raáake dílloobe ímiááalledi dílléhjáa íjraéémudítýú waajá múnáa íhcyóómivu úújetémeke técoomí múnáa dsíjívétsóiyónetu pájtyetétsónéllíihye. 26 Aane muurá Píivýéébeke mecáhcujsórómé dibye ímillédú mejjcyátúhachíí tsá íínetú

meke tene piáábotúne. Aame méijcyá ídátsó wáájácúmeítyúmé ehne múúne medsíjívéné boone pevénéerjúco méjpi íjcyadu.

3

Methjyuváne

¹ Ámuúha táñahbému, tsá múu uwáábojtédí iye idíllómeíñe peecútéré tsíjtyeke ímityúné ditye íjcyane néétune. Muurá méwaajácú uwáábojte panévare wáájácúromé ímityúné méénúhachíí éhniíñevu íhnáhó diityémá tene ímíbájchómeíñe. ² Muurá pámeere ímityúné mémeenúhi. Áanetu ihdyu tsaate tsáijyúbaré ímityúné íhjuvátúhajchíí ímiáámé diitye. Aame piivyété panévaturé ityéhmémeíñe. ³ Muurá íjyúmuke métsajtyé meímílléhullévú íhjuháñetu úwáñéíwuúné mepícyóóneri. ⁴ Téhdure muurá cújúwamííne témíhjí túkevjtsojte kémúúturóné ityúkevjtsojínneri ímílléhullévú túkevjtso íhnáhó kíjyeba íjcyarónáaaca. ⁵ Ahdu muurá méjpíityu méhniíjwa áyárowari ímityúné mémeenú meíhjuváne. Cáhawáá méjtsúcunu muhdú cújúwari tsátsíhwuúré pééteróné líyaaténé báju áíúcúne. ⁶ Ehdu muurá ímityúné meíhjuváne méttávajtsameí teene cúujuwa báju tútávajtsódu. Aane tsahíjcyá cújúwá pañévú wágóóóvéiibye Naavenedítyu. ⁷ Muurá pamévá íyámedítyú ííñújiri úllemee, wahpéjtee, núpácýó pañe úllemee, íjcyámedítyú ápíchó nééromeke ímí metéhmeme ívámeímyé tsá meke tútávajtsotúne. ⁸ Áanetu tsá múijyú méhju metéhméítyuró meke dsíjívetsóné námijtyádú nééne néhni meíhjuvahíjcyaju. ⁹ Muurá tééjuri Méécáánikye medúúrúvahíjcyájuríyé idyé díbyeréé ípívyejtsómé míamúnáake méuhbáhi. ¹⁰ Ehdu míñéécú tééjuri méihjuvahíjcyá ímiááne, ímityúnee, íjcyane. Tsá tehdu tene nééítyuróne, ámuúha táñahbému. ¹¹ ¿Aca ímiá nupácýó íjchívyétsihdyuré idyé nehniwu néjpacýo íjchívyéiyáhi? ¹² Áhdure ¿aca higyéérahe néévaiyá atseitóona? Áhdure ¿aca óovahe néévaiyá híígoó? Áhdure muurá tsá tsahéjuturé núpáhyéjutu ímiá nupácýoma cánáámajpácýó meújúítyuróne.

Ímiá waajácu

¹³ Aane ímiááne waajácu múnaa ámuha meíjcyáhajchíí óví ímiááméré ámuha idáátsóméhjiúvú meíjcyane ámúhadítyú bóhówaúcunúhi. ¹⁴ Áanetu ámuha tsíjtye íjcyari menómíutááváne ámuháyé ímí meíjcyáíyóneri metsúúrámeíhajchíí tsá ímiá waajácú múnaa ámuha meíjcyatúne. Íllure ámuha máallíhi.

Aame tsá ñnerí ámuha memítyájkímeítyuróne. ¹⁵ Muurá ehdu nénehji tsá Píívyéébedityú tsáátune. ñjenéré teene Naavéne éhne. ¹⁶ Muurá iye ímí ijcyáíyóneri tsúúrámehijcyámé tsíjtye ijcyari iñómíutááváne panévaré ímityúné méénuhíjcyáhi. ¹⁷ Áanetu ímiá waajacú Píívyéébedityú tsáánema íjcyame ímityúné méénutúmé pamévamáyé ímí ijcyáhi. Aame tsá tsíjtyeke éhdíiválletúne. Áhdure tsá ditye állíuutúne. Pamévakéré ñdaatsólléne píaabóme. ¹⁸ Ehdu ímí ícyahíjcyámema teene níjkévaá tsaímíye.

4

Íñújiene

¹ Áanetu ꞓaca kiátú íjcyane ámuha mémúnaátsócatsíhijcyáhi? Muurá ihdyu ámuhadityúré íjcyane ámuháyé ímityúnéhjiri meúmúúpívyehíjcyánéllíi ámuha mémúnaátsócatsíhijcyáhi. ² Muurá ámuha tsíjtyé tsieméné múhdutú diityédityú meújcutyúroné nomíúú téené hallútú diityémá méméénúcatsíhijcyáhi. Aane muurá tsáijyu ámuha médsíjívétsohíjcyá diityéké téené hallútú ámuhadityú píhtone Píívyéébeke ámuha ímíñeúvú metáumeíhijcyátúnéllíihye. ³ Muurá ámuha díbyeke metáumeíyónáa tsá díbye ámuhakye ácuhijcyatú ímityúné ámuha metáumeíñéllíihye. Muurá ámuha metáumeíhijcyá illure téeneri ámuha meímíjyúúveki. ⁴ Ámuúha, Píívyéébeke ímíñeúvú úraavyépitýúné míamúnaaj, ꞓaca tsá ámuha mewáájacutú ímityúné íñújiene meméénúneri illure Píívyéébeke mémúnaátsóhíjcyáne? Muurá díbyeke wájyutúmé téeneriyé tsúúrámehijcyámé tsá ímí díbyema íjcyatúne. ⁵ Muurá díbyé waajacúháámitu nééneé: “Píívyéébe Íapííchó mépañévu pícyoone meke iwájýúne nomíuuváhi.” ⁶ Aane meke iwájyudu íjcyaaabe meke píáábohíjcyá ímityúné metáhjaki. Muurá tsiñe díbyé waajacúháámitu nééneé: “Píívyéébe píaabó idáátsóméhjiúvú néémeke. Áanetu ‘mityáhmítyá’ néémedi tsá díbye íícúvetúne.” Ehdu muurá néene Píívyéébe waajacúháámitu. ⁷ Áanéllíi díbyeke maávyejúúlléne díbyedívú méíhvéjtsaméí Naavéné ámuhadí tsúúrámeyóneri íícúvetúmére. Áijyu muurá illuréjuco ámuhadityú díbye íhvetéíñe. ⁸ Ahdícyane ímityúné ámuha meméénuhíjcyánéhjitu meímíbaávyéne ímíñeúvuréjuco Píívyéébema meíjcyá téhdure díbye ímí ámuháma íjcyaki. Téhdure míjijtócú ámuha meúraávyehíjcyánetu meímíbaávyéne díbyekéréjuco méuraávyé. ⁹ Aame mékímóóveméí ímityúné ámuha meméénuhíjcyáneri metsarívyénema. Óvíjyacóóné ámuha

meímijyuhíjcyáne. ¹⁰ Íllure méidátsójkimyéi Píivýéébedívú díbye ámuéhakye ipiááboki.

Ménahbé mudítýú methjyváné ímityúne

¹¹ Áhdícyane, ámuúha táñahbé muj, tsá múu ímityúné íhjuvátú íñahbé mudítýu. Téeneri muurá íllure ámuha méehdíivállehíjcyá Píivýéébé taúhbaju. Muurá meke neebe mewájýújcatsíki. Aane mecáhcújtsóiyótsihvu ímityúné meíjcyáneri díbyé taúhbaju méehdíivállehíjcyáhi. ¹² Muurá ihdyu ápáábyéré dílbye téené taúhbajúvúu meke ájcuube nééiyá muhdú meíjcyane. Áábere ihdyu meke pájtyetétsóhi. Áhdure meke waagóóbe. Aanéjíiva ámuha çmuhdú tsijtye íjcyáneri méihjyváiyáhi?

Tsá mewáájácutú méúmiwa

¹³ Cáhawáá ímíñeúvú melléébone méíjtsaméi eene ‘técoomívú mépeé tsané pijcyábá náhjihe meméénúneri medsíidsívaki’ ámuha menéhíjcyáme. ¹⁴ Muurá tsá ámuha mewáájácutú muhdú méúmiwa íjcyane. Muurá éhne cúúvéneturé íjcyáne ójtsó íicúiyé kiávú péiñúdú meé. Aame tsá mewáájácutú múhajchótá ííñújiri meíjcyañe. ¹⁵ Áánéllii múu íllure nééhií: “Óvíi Píivýéébe ímílléhajchíi teene mémeenúhi.” Éhdure múu íhjuváhi. ¹⁶ Árónáa çíveekí ímíñejíi íllure ámuha metúmeíñe ménehíjcyá ámuháyé meímillédú meméénúiyóne? ¹⁷ Muurá ímiáané íjcyane imyéénúiyóne wáájácurómé teene méénútúhajchíi tsúúca ímityúné meenúme téeneri.

5

Muhdú ehnéva múnáake tene pájtyeíñe

¹ Áhdícyane, ámuúha ehnéva múnaaj, mékímóóveméi ímityúné ámuéhakye pájtyeíñeri. ² Muurá ámuhá tsíeméné ámuha mewájyuhíjcyaróne nójcanúhi. Ámuhá wajyámúúne ímiájáhjí máharúmú májchoóhi. ³ Áhdure ámuha dsíidsí ámuhadívú tútávááveéhi. Aane múhdurá ámuháma níjkevámé ámuha meíjcyaa wáájácuratúmeréjuco éhne múúne cúújuwa tsíeméné áiúcúdu. Ehdu ámuháma níjkévaiñe nihñéétsihvúre ímityúné hallúvú bañúháñe ámuha medsíidsívahíjcyáne. ⁴ Muurá ámuhá wákimyéi múnáake ámuha ímí maáhdohíjcyátúneri dítye íhjuvavahíjcyané íhtsútuube Píivýéébe waajácúhi. ⁵⁻⁶ Áhdure waajácuube ííñújiri íñe imíjyaú ámuha meíjcyame íñá ámuéhakye píhtotúme íñe imítýú ámuéhakye méénútúrómeke ámuha medsíjívétsohíjcyáne. Árome ámuha méníjkévaá éhne múúne ócájímuke iújcávátso meke dítye lííhyanúdu. ¡Ehdu ámuháma tene níjkévaiñévú tsúúca méúújéteéhi!

Píivyeébema mełhjuváne

7 Ámuúha táñahbému, óóchévetúmeré ihdyu Jetsóoke météhmełhjuvá mújyú tsiíne dibye tsááíñévújuco éhne múúne úmihé múnáajpi ibájtsó téhmełhjuvádu. Muurá óóchévétuubéré téhmełhjuvá níjya áálléneri kéémevéne iújcuki. ⁸ Ahdu múu ijcyáhi. Muurá Jetsóó tsááíne tsúúca pñhjucoóhií.

9 Áánéllii ímityúne médáríivéjcatsídí ámuhá hallúri teene ijcyátuki, ámuúha táñahbému. Muurá ténehji mééma ímbájchóiiibe tsúúca meke tehmełhi. ¹⁰ Áánéllii múu ijcyá íhdée Píivyeébe ihjuú uuballe múnááuvú icyahjuvádu. Muuráhjáa panévari ícúbáhrámeíyonéhji aabúcułhjuváme. ¹¹ Aane méwaajácú icyooca tsaímiyéjuco ditye jcyane ípyée íábúcułhjuvánélliihje. Muurá ámuha méwaajácú muhdúhjáa Jóóuvu téhdure ícúbáhrámeíyonéhji áábúcułhjuvánéllii Píivyeébe dííbyeke ííne imíjyaúréjuco pícyóone. Muurá ímiááne mítyane meke idáátsólleébe.

¹² Ahdícyane, ámuúha táñahbému, tsá múu níjkyejii, ííñujii, jcyánema tsíínehji mémé dómájcotú ímiááne ámuha maállityúne menéecoóca. Tsá múu óví muhdú níjkyejima ííñuji ijcyá o állíhajchíjyu néetu téene hallútú Píivyeébe ámułhake ícúbáhrátuki. Múu ímiááne tene jcyáhajchíí 'éée, tehdújuco teene' néehii. Áanetu ímiááne tene jcyátúhajchíí múu 'tsáha' néehii.

¹³ Aane ámuładítú tsatéké ímityúne pájtyeme ícúbáhrámeíhajchíí múu ihjuvá Píivyeébema ámułhake dibye ipiááboki. Áane múu imíjyuri májtsivá dííbyeke idyúúruváne. ¹⁴ Téhdure ámuha mechémecooca múu píuvá cahcújtso múnáa túkevjtsojtéké ditye ámułhake Píivyeébe mémeri dúúrúbájpácýori ipípájchóne ámuhá hallúvú piáábó ityáúmeí ámułhake dibye íbóhítsoki. ¹⁵ Áijyu muurá ámułhake bóhítsóiiibe ímiááne ámuha mecáhcújtsóne dííbyeke metáúmeíhajchíjyu. Áhdure ímityúne ámuha meméenułhjuváné ámułhadi ídáátsóvéne ábájíivéiiibe. ¹⁶ Áánéllii ímityúne ámuha meméenułhjuváné tóónutúmeré míamúnáa úmíwávú Píivyeébeke meúúbálléne dííbyeke piáábó metáuméí ámułhake dibye ipiááboki. Muurá ímiááne ímí dííbyema jcyame tsá báñúmeítýú íná ityáúmeíñeri. ¹⁷ Muuráhjáa éjyuúvú méhdure néeroobe Eriáuvú dííbyé ihjuú uuballe múnáajpi dííbyeke táúmeí tene íáállétuki. Ahdújucołhjáa tsá tene áłletú 3 pijcyábáj pínevu. ¹⁸ Ááne boonéhjáa idyé tsiíne táúmeíbyé dibye íállétsoki. Ahdújucołhjáa tsiíne maálléneri panévaré ííñéne néévane.

19-20 Aane ámuúha táñahbému, tsaate ámuhadítyú ímiáájú iúráávyénetu mújtámeke tsijtye ímíjpyetésohajchíí muurá diityéké píaabómé Píívyéébe diityédí ídáátsóvéne diityé imítyuháñé iábájííve ditye iwágóóóvétuki. Áyu tehdújuco.

1 PÉÉDORO

Tujkénú Péédoro cáátúnuháámi

Duurúvaju

¹ Oo Péédoro Jetsocrijtóo úwááboobéré o péhíjcyáíñé wákimyéivu oke pícyoobe íñe íhyaami ámuha éllevu ó caatúnú dííbyékée ámuha mecáhcuýtsoné déjúcotu méiíñújitu ámúhake ditye wáchájánúme éllevu, Póotoó, Garáátsiaa, Capadótsiaa, Áátsiaa, Bitííniaa, éhdúné iñújíñeri ámuha meíjcyáme éllevu. ² Muuráhjáa ihdyu tsúúcajátújuco Méécááni Píívyéébe ámúhake iñéhdújuco újcune dííbyeéjté ámuha meíjcyaki. Aane muurá Íapííchoj tééveri ámúhake píáábohíjcyaaabe Jetsóope mewáiyuri ítyujpácýó wáágóonej tééveri ámuha meímíjpyeténe díbye ímillédú meíjcyaki. Aabe ihdyu óvíi ámúhake panévatu píaabó íbúwajíí ñnerí íjtsámeítýúmé ámuha meíjcyaki.

Ímí meúmiwa nééneé

³ Muuráhjáa mítyane meke ídaatsólléne béhnétu meke tsíímávaabe Jetsocrijtóo idsíjívéne tsiíñe bóhíínej tééveri. Áánéllii íñé imíjyaú meúmiwa íjcyane méitsohíjcyáhi. Ahdícyane ihdyu metsu Jetsocrijtóo Caani Píívyéébeke medúúrúváne metéhdújtsoki. ⁴ Muurá íjcyáné níjkyéjiri ítsíime meíjcyámé wáábyuta mújyú muhdú íjcyáítýúné díbye pícyoone meke téhmene. ⁵ Ímí dííbyeke mecáhcuýtsonéllii íhñáhoori meke píáábohíjcyaaabe nihñéétsihvúré téhullévú meúújetécooca teene meújcuki.

⁶ Áánéllii múu íllure imíjyúú dííbyeke ámuha mecáhcuýtsoné ámuha meícúbáhrámeítýónáaáca. ⁷ Muurá tééneri meke waajácúlleebe ímiáané dííbyeke mecáhcuýtsohajchíí éhne múúne óoro cúújúwari ditye wáajácullédu. Muurá teene óoro meke píáábóné ehniíñevu Píívyéébeke mecáhcuýtsoné meke píaabóné tsá mújyú mééma níjkéváítýúne. Áánéllii dííbyeke ámuha mecáhcuýtsoné íñetú menéétsámeítýúhajchíí íñé imíjyaú ámúhake ávyéjútsoíiibe dúúrúvaabéré tsiíñe Jetsocrijtó tsáácooca.

⁸ Muurá Jetsocrijtóke ámuha maájtyúmitúróóbeke mewáiyúúbedívú ámuha mecátsípáávéne méimíjyúúhíi. ⁹ Áábeke ámuha mecáhcuýtsonéllii tsúúca ámuha mépájtýetéhi.

¹⁰ Muuráhjáa éíjyúúvú Píívyéébé ihjyú uubálle múnaa ihjyúvájúcoorá muhdú díbye meke ídaatsólléne

pájtyetétsóíñeri. Ároméhjáa tsá pahdu wáájacutú muhdú tene íjcyáiñe. ¹¹ Áánéllihyéhjáa díllócatsíhijcyámé caabyé Críjto íjcyabe mújyú muhdú ícúbáhrámeíñe ávyéjuutéíñe Píívyéébé Apííchó díityéké néhijcyáne. ¹² Áánéllihyéhjáa Píívyéébé díityéké waajácutsó ditye íjcyáijyúi tene pájtyéityúne, bóónétúi tene pájtyeíñe. Áánée muurá tsúúca ámúhakye tsaate úúballé muhdú mepájtyetéíñe Píívyéébé Apííchó níjkyéjitu tsááne píáábónej téeveri. Aane muurá idyé níjkyéji múnaa téhdure ímíllerá páñetu iwáájacúiyóné muhdú mepájtyetéíñe.

Ímiááméré meíjcyáiyóne

¹³ Aane ímiááméré meíjcyáne métsúúraméi tsiiñe Jetsocríjto tsácooca Píívyéébe ámúhakye ídaatsólléne ájcúíñeri. ¹⁴ Aame tsúúca Píívyéébej tsíímé ámuha meíjcyame múu dibye ímillédú ijcyáhi. Tsá múu dííbyekée ámuha mewáájacútúcooca ímítyúnéhjiri meúmúúpívyehíjcyádú néjúcootúne. ¹⁵ Muurá meke újcuube ímiááméré meíjcyaki. Áánéllii múu ímiáámé ijcyá dibye íjcyadu. ¹⁶ Muurá dííbyé waajácúháámítu nééneé: “Ímiáámé meíjcyá ímiáábé o íjcyadu.”

¹⁷ Aane dííbyeke ámuha mecáánívahíjcyámé múu ííñújiri ámuha meíjcyané hajchótá dibye ímillédú ijcyáhi. Muurá tsahdúré mééma ímíbájchóíbye muhdú meícyahíjcyané tééne áhdovu meke íájcuci. ¹⁸ Muurá ámuha méwaajácú mepée mepájtyetéityúrojító méihdé múnáaúvú úráávyehíjcyánetu meke dibye pájtyetétsóne. Áronáacáa ihdyu tsá meke dibye pájtyetétsotú dsíídsídívú íáhdóneri. ¹⁹ Muuráhjáa ihdyu mééma áhdoobe mítyane iwájyuube Críjto tujpácýó wágóóóvéneri éhne múúne obééjáwu ímíwu néébeke míamúnáá ímítyuháñé hallúvú ditye dsííjívetsódu. ²⁰ Píívyéébéhjáa ihdyu tsúúcajátújuco dííbyeke mémenúné ííñuji ípívyéjtsótúné íhdéjuco dibye mewájyuri idsííjíveki. Ahdújucóhjáa dibye tsááne meke ipíááboki. ²¹ Áánéllii dííbyej téeveri Píívyéébeke mecáhcujsómé dííbyedívú mecátsípáávehíjcyá dibyée dsííjívéébeke íbóhíítsóne ávyéjuutétsónéllííhye. Aame méwaajácú dííbyema meíjcyame íínerí mebáñúmeíityúne.

²² Ahdícyane tsúúca Píívyéébé Apííchó ámúhakye píáábónej téeveri ímiáájú ámuha mecáhcujsómé óví ámuha méwajyújcatsí ámúhá ííbúuri. ²³ Muurá Píívyéébeke mecáhcujsómé tsíhdýuréjuco meíjcyane. Tsáhájucó meúráávyetú méécáánímúu meke tsíímávátsihdyu meíjcyajító íllure níjkévájító. Áánetu ihdyu Píívyéébé ihju mecáhcujsóné tsá mújyú níjkéváityúne. ²⁴⁻²⁵ Muurá dííbyé waajácúháámítu nééneé:

Pámeere míamúnaa wahájchotaré ijcyá tsójcómují ijcyadu.
 Téhdure ijcyámé wahájchotaré íiné imíjyaú wajco ijcyadu.
 Áanetu ihdyu Píívyéébé tsá mújyú níjkéváityúne.
 Áané uwááboju ímiáájú muurá tsúúca ámúhakye úwáábómeíhi.

2

¹ Ahdícyane óvíjyacóóné ímityúné ámuha meméénuhíjcyáne.
 Tsá múu állíuutúne. Tsá múu pánehjídú ímiáámé íjcyatúne. Tsá
 múu nómiutáavatúne. Tsá múu ímityúné íhjuvatú tsíjtyedítyu.
² Ímiá uwááboriyé métsúúraméí éhne múúne tsíimene ñohñórí
 íjyacunúdu. Áane téené uwáábó ímíñeúvú méuráávyé ámuha
 mepájtyeteki. ³ Aane óví ehdu méijcyá Jetsocríjtó ímiáábé
 meke wájyune tsúúca mewáájacúme.

Críjto pañétúejpi

⁴ Aame ihdyu ímíñeúvú méijcyá dííbyema nééwayúdú néébe
 meke bohíívú ájcúúbema. Muuráhjáa dííbyeke míamúnaa
 éhdiiválléróóbeke Píívyéébe picyóó ávyeta íhstútuube pañétúejpi
 díbye íjcyaki. ⁵ Ahdu óví meke téhdure nééwayúdú menéemeke
 pícyoobe íhjadú méijcyaki. Téhdure óví meke llúúvájtedívú
 pícyoobe díbye ímillédú méijcyame dííbyeke meñcuvémé
 ímí dííbyema méijcyá Jetsocríjtoj téeveri. ⁶ Muurá dííbyé
 waajácúháámitu nééneé:

Tsióó cóomi múnáá pañevú ó pícyóó ávyeta wájyúmeííbyeke
 éhne ímichi tééutu jaa éjkeu nééwayúdú néébeke. Áábeke
 cáhcujtsómé tsá íñerí bañúmeíityúne.

Ehdu nééne Píívyéébé waajácúháámitu.

⁷ Aane dííbyeke cáhcujtsómé dííbyeke wajyúhi. Áanetu
 dííbyeke cáhcujtsotúmé tsá wájyutú Píívyéébé waajácuháámitu
 íllu tene néhdújuco:

Tsaúpe nééwayu jááháñé wákimyéi múnáa íñéhnílléne
 waagórou pícyámeí ímichi tééutu jaa éjkeú.

⁸ Téhdure tsiíñe nééneé:

Dííbye muurá éhne múúne nééwayutu ávyé mecábóhcámeímyé
 maáákityéúdú néébeé.

Ahdújuco muurá dííbyé uwááboju ímí cáhcujtsotúmé
 mújtámeke tene pájtyene.

Píívyéébeéjte

⁹ Áronáa ihdyu tsá ámuha ehdu menéétune. Muuráhjáa
 ihdyu Píívyéébere ámúhakye iújcúmeke picyóó llúúvájtedívú
 dííbyé wákiméí ámuha ímiááméré méijcyáne meméénu dííbyeke
 dúúrúvamére. Aane ímillebe míamúnáake ámuha meúúballéné
 muhdú díbye ámúhakye ímityúnetu ímiánejcúvú íjchívyetsóne.

10 Muuráhjáa íhde ámuha íhdícyaméréi meíjcyame tsá dííbyé piáábójú pañe meíjcyatúne. Áronáa ícyoooca tsúuca dííbyeéjte ámuha meíjcyame téené pañe meíjcyáhi.

Píívyéébekéré méíícúvéiyóne

11 Áhdícyane tsá ííñújejte ámuha meíjcyájúcootúne, ámuúha táñahbému. Muurá ihdyu Píívyéébé avyéjújeteréjuco ámuúha. Áánéllii ámúhake o nées meke tútávájtsóiyónéhjiri ámuha meúmúúpívyétuki. 12 Ímiááméré meíjcyá Píívyéébeke wáájácútúme ímityúne ámuhadítúyú íhjúvvarónáa ímí ámuha meíjcyané hallúvú dííbyeke ditye íavyéjútso tsiíñe Jetsóó tsáácooca.

13-14 Téhdure múu avyéjuullé páñétúejpi méiíñújí avyéjúúbeke pahúllevaré dííbyé piáábo múnaa íjcyámamájuco. Muurá Píívyéébere diityéké picyóó ditye ímityúmeke íúwááboki, áánetu ímiáámeke ditye ipiááboki. 15 Muurá imíllebe ímiááméré meíjcyane ténejcu wáájácútúme ímiáájú meúráávyénetu ímityúne íhjúvátuki.

16 Áánéllii ímiááméré meíjcyá tsúuca ímityúnetu ámuha meíjchivyéme. Aame ihdyu ímityúne mémeenújúcohdí tsúuca Píívyéébé hójtsí pañeréjuco ámuha meíjcyame. 17 Aame múu dííbyeke íllíñe díbye ímillédú íjcyame pámévakéré avyéjuullé méiíñújí avyéjúúbemájuco. Téhdure múu pámeere Píívyéébeéjtema wajújycatsíhi.

Muhdú ícúbáhráméi maáábucúne

18 Áhdure múu tsaaté hójtsí pañe íjcyame diityéké íavyejúúlléne meenu ditye táuhbáne. Tsá múu ímiáámemáyé ímí íjcyatúne. Ímityúme íjcyáromema múu ímiáámé íjcyáhi. 19-20 Muurá ihdyu Píívyéébe ímillédú meíjcyané hallútú meke ditye ícúbahráné maáábúcúhahjíí ímí meke íjtsúcunúúbe. Áánetu ímityúne meméénúné hallútú meke ditye ícúbahráné maáábúcúrónáa ¿aca meke ímí íjtsúcunúúbe? Tsáhaá. 21 Muuráhjáa Píívyéébe meke ujcú Críjto mewájyuri ícúbáhrámeíbyé ímiáábé íjcyadu meíjcyaki. 22 Tsáháa muurá díbye mújyú ímityúne méénutúne. Áhdurée tsá muucá díbye állityúne. 23 Muuráhjáa dííbyedítúyú ímityúne íhjúvvarómeke tsá díbye piámeíhíjcyatúne. Áhdurée dííbyeke ícúbáhrarómeke tsá díbye méénúllehíjcyatúne. Íllurée íhvéjtsámeíbyé Píívyéébedívú díbye teene diityémá ímíbájcho muhdú tene íjcyadújuco. 24 Aabée muurá Críjto dsíjivé páwachékevu mepée medsíjivéiyóné tsúúcajáa méímityú déjuco dsíjívemédú meíjcyaromé meímíbaávyeki. Ehdúu mewájyuri díbye

ícúbáhrámeíñej tééveri méímíbaavyéhi. ²⁵ Muuráhjáa éjju ídátso méicyahíjcyá Píívyéébeke wáájácutumé éhne múúne obééjámú mújtame íjcyadu. Áronáa ícyooca tsúúca métehméébé Críjtoma méijcyáhi.

3

Muhdú métáábama meijcyane

¹ Ámuúha walléemuj, ámuhá tajímuke máavyéjuülle. Tsaímíyé meijcyá diityémá Críjtó uwááboju tsaate cáhcújtsóturómé ímí ámuha meijcyane ííténe botsíi icyáhcújtso ñná diityéké ámuha menéétúrónáaáca. ² Muurá ímiááméré ámuha meijcyane ííténe imílléiyómé téhdure Píívyéébeke iúraavyéne. ³ Tsá múu ávyeta ímíbájkímyeíyóneri íjyácunútúne. Téhdure tsá múu íjyácunútú íhñiwaco idyóíhdsínúmeíñe tsaímíyé ipíhdámeíyóneri, mítyane áhdómeíñe icyááveháñevu íicyáávéiyóneri, ímiá wajyámuunévú iújcámeíyóneri. ⁴ Apáañeríyé múu íjyácunú tsaííbuwáre íjcyáíyóneri. Ehdu ihdyu íjcyámeke Píívyéébe ímí íjtsúcunúhi. ⁵ Tehdúhjáa muurá éjjuúvú íjcyané walléemú Píívyéébedívú íhvéjtsámeíñe dibye ímillédú ícyahíjcyáhi. Aaméhjáa ájyúmuke avyéjúúllehíjcyáhi. ⁶ Tsááráuvúhjáa muurá ájyu Aavarááuvuke icyáhcújtsóne avyéjúúllehíjcyáhi. Aane dillée íjcyadu ámuha ímiááméré ámuhá tajímuma meijcyáhajchíí tsá ámuha íñnerí meíllityéityúne.

⁷ Áhdure ámuha wajpíímú ámuhá táábámuma ímíñeúvú meijcyá. Tsá múu diityedí ícúbáhratúne. Múu íjtsámeí diityéké íavyejúúlléne muhdú ipíáábóíñeri ámuhá tsíjpá tujkévevu ditye íjcyátúnéllíihye. Muuráhjáa Píívyéébe wajpii, wallee, picyóó dityétsí ipíáábójcatsíñe ímí íjcyaki. Aane ehdu ámuha meijcyáhajchíí Píívyéébema ámuha meíhjúvácococa tsá ñná ámuhákye pátsárijcyóityúne.

Ímiáané hallútú meícúbáhrámeíñe

⁸ Ahdícyane ihdyu pámeere tsaímíyé meijcyá pamévamáye. Tsá múu pájúvatúne. Meídaatsólléjcatsíñe méwajyújcatsi tsané nahbémú múúne wájyújcatsídyú mítyájkímyeityúmére. ⁹ Tsá múu píámeítyú ámuhákye ímityúné méénúmeke. Téhdure ámuhákye úhbámeke tsá múu úhbatúne. Íllure diityé hallúvú píáábó métáuméí Píívyéébeke. Ehdu dibye ímillédú ámuha meijcyáhajchíí ámuhákye píáábóíbye. ¹⁰⁻¹² Muurá díbye waajácúháámitu nééneé:

Ímí íjcyane ímillémé tsá ímityúné íhjúvatúne. Áhdure tsá ditye állíuutúne. Muurá ímityúné imyéénuhíjcyánetu

íhveténe ímiááneréjuco ditye méénune. Aame ijcyá tsaímíyé pamévamáye. Muurá Píívyéébe ímiáámeke píaabóhi. Aabe dííbyeke ditye táúmeíñé lleebóhi. Áánetu ímityúmedi tsá dibye íícúvetúne.

Ehdu nééne Píívyéébé waajácuháámitu.

13 Aane ehdu ímiááméré ámuha meijcyáhajchíí ¿aca íiné hallútú múha ámúhake ímityúné méénúiyáhi? 14 Muurá ehdu ímí ámuha meijcyané hallútú meícúbáhrámeíhahchíí maímijyu ámuha meijcyanej. Ahdícyane tsáma íínerí maáábímyeídíñe. Muurá Píívyéébe ámúhake píaabóhi. 15 Múu Máavyéjuube Críjtodívú icyátsípáávéne íjcyátsíiivyé ámúhake díllómeke ámuha mewáájácútso íveekí dííbyedi ámuha meijyácunúhijcyáne. Áronáa ihdyu múu ímíñeúvú chooco úúballé mityájkímyeityúmére. 16 Aame téibúwá meijcyá Críjtoke ámuha meúráávyénetu tsaate ímityúné íhhyúváneri íñúcójpíveki.

17 Aane ihdyu óvi meícúbáhrámeí ímiááneré meméénúné hallútú Píívyéébe ímílléhajchííjyu. Muurá tééné hallútú meícúbáhrámeíñé maáábúcuáhajchíí ímí meke íjtsúcunúúbe. Áánetu ímityúné meméénúné hallútú meícúbáhrámeíñé maáábúcurónáa tsá dibye meke ímí íjtsúcunútúne. 18 Muuráhjáa Críjto múijyú ímityúné méénútúroobe ícúbáhrámeí méimityú hallúvu. Aabée tsáijyuré dsíjívé méhllí pámeere ímityúmé meijcyáme wájyuri téénej téeveri meímíbaávyéne ímí Píívyéébema meijcyaki. Aabée dsíjívérónáa ííibuu íbóhí ijcyáhi. 19 Aanéhjáa péé éjyuúvúu dsíjívémé íbuúúné íjcyátsihvu díityéké íúwááboki. 20 Muuráhjáa éjyuúvú Noée míínécoba méénuhíjcyánáa Píívyéébe téhmehíjcyará míamúnáa dííbyeke icyáhcuíjtsóne téémí pañévú íúcaáve ípájtyeteki. Áronáacáhjáa apáámyéré 8-meva pájtyeté pámeere ííñuji cáájáveneri májcanúnetu. Áámeúvú íbuúúnéhjáa íjcyátsihvu Jetsóó ííibuu péé díityéké íúwááboki. 21 Aanéhjáa téijyu nújpácyotu ditye pájtyeténé naavénú íñe ícyooca metsójtsótsámeímyé mepájtyetéíñe. Aane tsá metsójtsómeityú méjpi ííñú íñityááveki. Muurá ihdyu téeneri méúújetsó Píívyéébedívú mecátsípáávéébeke metáúmeíñé dibye meke ímíbájchoki. Aane ihdyu meke ímíbájchoobe Jetsocríjtóo dsíjívéebe tsiíñe bóhííbej téeveri. 22 Díibye muurá ícyooca íhtsútuubéréjuco níjkyéjiri Cááni Píívyéébé úníuri íjcyáábeke pámeere níjkyéji múnáama naavémú avyéjuulléhi.

4

Muhdú Píívyéébeke meíicuvéne

¹ Aanée muurá Críjto ííñújiri íjcyácooca ícúbáhrámeí mewájuryi. Áánéllii metsu meícúbáhrámeíyóné maáábúcu dibyée áabucúdu. Muurá meícúbáhrámeíyóné maáábucúmé tsá ímityúné meméénújúcootúne.

² Aame tsáhájucu meúmúúpívyetú ímityúné meméénúíyóneri. Píívyéébe ímillédú meíjcyáíyóneríyéjuco metsúúrámeíñe. ³ Ahdícyane óvíjyacóóné Píívyéébeke wáájácutúmé íjcyadu ímityúné ámuha meméénuhíjcyáne. Muuráhjáa ímityúneri ámuha meúmúúpívyehíjcyáhi, ámuháa ménahtsívátéhíjcyáhi, ámuháa mewáñehjívaténé pañe méllíyíicyávehíjcyáhi, níjcyotájtekéé ámuha méduurúvahíjcyá ámuha meméénúítyuróne. Ánehjí óvíjyacóóne.

⁴ Muurá ténéhji ámuha meíhvéjtsóneri ámuhákye náhbé vahíjcyámé tééneríyé íjcyame íllure ámuhádi uuhívatéhíjcyáhi.

⁵ Árómemma Píívyéébe muhdú ditye ícyahíjcyáné ímíbájchoóhi. Muurá pámeere dsíjívétúmema ímíbájchóiibye tsúúca dsíjívéjúcóróméhjimájucu.

⁶ Téénélliihyéhjáa muurá éjju múnáaúvuke téhdure úwáábómeíñé diityé íbuúúné íbóhí ímí íjcyá Píívyéébe íjcyadu.

⁷ Muurá tsúúca ííñuji mééma níjkévaríjyucu. Áánéllii ímiááméré meíjcyáne paíjyuvaré Píívyéébema méihjyúvahíjcyá.

⁸ Aame múu wajyújcatsíhi. Muurá tsíjtyeke mewájuryume ímityúné meke méénúrómeke mepíámeííyóneri tsá meíjyácunútúne.

⁹ Ahdícyane múu ímíñeúvú waatsúúcjcatsí ámuha maááhívéjcatsícyooca íiná íjtsámeítyúmére.

¹⁰ Mépíáábojcatsí muhdú ámuha mepíívyetédú Píívyéébe meke ájcúné píáábori bañúháñé dibye meke ipíáábótuki. ¹¹ Áánéllii ámuha meúwáábócooca ímíñeúvú meúwáábohíjcyá dííbyé ihjyu néhdújuco ámuháj tééveri dibye íhjíyúvaki. Áhdure ámuha tsíjtyeke mepíáábocooca ímíñeúvú mépíáábó muhdú dibye ámuhákye túkévejtsódu. Aane páneere íiná ámuha meméénune múu ímíñeúvú meenu dííbyeke ámuha Jetsocríjtoj tééveri maávyéjutsóne.

Áábedívú ihdyu metsu meíhvéjtsámeíñe dííbyeke maávyéjútso múijyú níjkeváityúne. Ehdu teéne.

Críjtoéjté ícúbáhrámeíñe

¹² Ámuúha táñahbé muj, tsá múu mávaríjchojúúné ámuháma íjcyánetu íjtsámeítyú tene ámuháma íjcyáítyuróne. ¹³ Íllure múu ímíjyúú Críjtoó ícúbáhrámeídyú ámuha meícúbáhrámeíñeri tsiíñe íavyéjuma dibye tsáácooca ámuha meímíjyúúveki.

14 Áánéllii dííbyeéjité ámuha meíjcyáné hallútú ámúhakyé tsaate úbháhajchíí múu imíjyúú Píívyéébé Apííchó ámúhá pañe íjcyánéllíihye. 15 Árónáa ihdyu núcójpítsóhreyó teene ímityúné ámuha tsíjtye éhné menániñee, tsaatéké ámuha medsíjívetsónee, tsíjtyé ihjyú pañévú ámuha meúcaavéene, éhdúné hallútú ámuha meícúbáhrámeíñe. 16 Áánetu ihdyu Críjtoéjité meíjcyáné hallútú meícúbáhrámeíñé tsá núcojpitsoótúne. Íllure Píívyéébeke téené hallúvú dúúrúvaméré météhdujtsó dííbyeéjité meíjcyánéllíihye.

17-18 Muurá tsúúca muhdú meícyahíjcyáné díbye mééma ímíbájchóíñe éévé úújéteéhi. Aane méhdityu tujkénúíibye ihñéjité meíjcyamedítu. Aabéjíí awáá ¿muhdíivanéami íhya tsáma ímíbájchooi eene dííbyé uwááboju cáhcújtsótúmema, ímiáámé íjcyarómé íhtsútúnetu pájtyetéíñááca? 19 Ahdícyane dííbyedívú meíhvéjtsámeíñe díbye ímillédú meíjcyá ámuha meícúbáhrámeíyónááca. Muurá meke ípívyéjtsóobe íñéhdújuco méénune.

5

Cahcújtso múnáá túkevétsojso

1 Téhdure ó imíllé cahcújtso múnáá túkevétsojitéké o úwaabóné téhdure túkevétsoobe o íjcyaaabe muhdúhjáa Críjto ícúbáhrámeíñe o ájtyúmíibe. Aabe téhdure ó íjcyáa dííbyé avyéjuri tsiíñe díbye tsáácoóca. 2 Áánéllii ámúhakyé o née ímíñeúvú ámuha metúkévétso Píívyéébeéjité ámúhá hójtsí pañe íjcyámeke. Tsá múu díbyéé ámúhakyé níwáávéné íjyeveríyé téené wákimyéí méénutúne. Áhdure tsá múu téené hallúvú ámuha medsídsívakíyé méénutúne. Múu ímíñeúvú meenú Píívyéébe ímillédu. 3-4 Tsá múu tsíjpanécoba díityéké úwáábotúne. Choocóré múu úwaabó pañétúejpi Métehméébé tsáácooca ámuha maávyéjuuté dííbyema mújyú níjkéváityúne.

5 Téhdure ováhtsámú máavyéjuulle ámúhá túkevétsojitéke. Panéjcvávú máavyéjúullejcatsí mítyájkímyeítyúmére. Muurá Píívyéébé waajácúháámitu nééneé:

Píívyéébe píaabó idáátsóméhjíúvú néémeke. Áánetu 'mityáhmítá' néémedi tsá díbye ícúvetúne.

6 Áánéllii mítyájkímeítyúméré méíhvéjtsaméí íhtsútuube Píívyéébedívú dííbyere ámúhakyé ityúkévétsoiki. Ájyju muurá ámúhakyé ávyéjújtsóíibye díbye meke ávyéjújtsóíñe éévé úújéteíjyú. 7 Áánéllii íñerí áábímyeítyúméré dííbyedívú mécatsípááve. Muurá ímíleebe meke ípíaabóne.

8 Áronáa ihdyu téiibúwá meijcyá Naavéné ámúhake imújtátsótuki. Muurá mémunáajpi ijcyabe meke imújtátsóiyóneri ijyácunú éhne múúne bájú oohíbyé iyámeke idyóóiyóneri ijyácunúdu. 9 Áróóbeke ihdyu metáhjá Píivyéébeke ámuha mecáhcújtsónej tééveri. Muurá méwaajácú pahúllevaré ííñújiri ménahbémú téhdure ténéhjiri ícúbáhrámeíhijcyáne. 10 Áronáa icyooca wahájchotaré meícúbáhrámeíñé níjcautu Mépiivyéébé meke ávyéjuutétsoó múijyú níjkéváityúne Jetsocrijtoj tééveri. Aabe muurá mewájyuri meke ímbajchó íhtsutúme meijcyame íínevú metáhjátsámeityuki. 11 Áánéllii ihdyu metsu íhtsútuube ijcyáábeke maávyéjútso pajjyuvaré múijyú níjkéváityúne. Ehdu teéne.

Nihñéenére pityájcoju

12 Aane íñe íhyaami o cáátúnuháámí ámuha éllevu ó wal-lóo ménahbe Píivyéébeke ímí úráavyeebe Tsibáánoma. Áhaamí pañe ámúhake ó ítsáávetsó ímiáané ímí Píivyéébe ámúhake píáábohijcyáne. Áánéllii múu tsaímíyé dííbyema ijcyáhi.

13 Ámúhake Babiróoniá cóomiya ijcyáne cahcújtso múnaa duurúvá ámúhakeé iújcudu téhdure Píivyéébe diityéké újcume. Téhdure tájtsiménédú néébe Mááco ámúhake duurúváhi. 14 Téhdure ámúhake táicyánéjcutu o néé ámuha Críjtoéjté tsané nahbémú meijcyame medúúrúvájcatsíki. Ahdícyane óví íbúwajíí ámuha méijcyáhi. Áyu tehdújuco.

2 PÉÉDORO

Hállúvúeháámí Péédoro cáátúnuháámí

Duurúvaju

¹ Oo Tsimóo Péédoro Jetsocríjtó ñcúve múnáajpi o íjcyáábekée oke dílbyere picyóó úwááboobéré o péhíjcyaki. Aabe ññe ñhyaami ámuha éllevu ó caatúnú Mepájtyetétsoobe Jetsocríjtoj téeveri Píívyéébe meke ájcúné uwááboju muha mecáhcujsódú idyé ámuha mecáhcujsóme éllevu. ² Aane óvíi Píívyéébe tsúúca ámuha mewáájácuube Jetsocríjtoj téeveri ámúhake píaabó tsaímíyé ámuha meíjcyaki.

Muhdú Críjtoéjté íjcyane

³ Muurá dibye ññnàhori meke píaabómé ñmíááméré meíjcyá dibye ímillédu. Muuráhjáa meke újcuube dibye íjcyadu meíjcyá dílbyema maávyéjuutéki. ⁴ Aabe meke ññéhdú píáábohíjcyá dílbyedu meíjcyá íññújiri ímityúné meke tútávátsohíjcyánéhjiri meúmúúpívyétuki. ⁵ Áánéllii ñmíááméré Píívyéébeke mecáhcujsóne méwaajácú muhdú ámuha tsaímíyé meíjcyáiyóne. ⁶ Ááne métémmeméi ámuha panévare ímityunéhjí maábúcuñe ññevú táhjátsámeítyúme dibye ímillédu meíjcyaki. ⁷ Múu wajuújcatsí pamévamáyé muhdú tsané nahbému wajuújcatsídyu.

⁸ Ehdu ámuha tsaímíyé Máavyéjuube Jetsocríjtoke meúraavyémé ímí dílbyé wákimyéi meméénúhajchíi tsá ámuha dílbyedi mebaññumeítyúne. ⁹ Áánetu ehdu íjcyáiyóné ímíllétúme íjcyá hállúvatúme íjcyadu. Aame ílluréjuco ábájíivéné muhdúhjáa Píívyéébe diityéké ímíjpyetétsoné ímítyutu. ¹⁰ Ahdícyane ihdyu tsúúcajáa dibye ámúhake újcume métsúúraméi ñmíááméré ámuha meíjcyáiyóneri ámúhadítú tene íbóhówaúcunú dílbyedítú ámuha memújtátuki, ámuha táñahbému. ¹¹ Áijyu ihdyu ámúhake waatsúcúpéjtsóiiibye ímíjyuri Máavyéjuube Mepájtyetétsoobe Jetsocríjtó avyéjuri mújyú níjkéváityúné dílbyema tsaímíyé ámuha meíjcyaki.

¹² Áánéllii éhñíñevu ámúhake ó ítsáávétsohíjcyáá muhdú Píívyéébeke meúraavyéné tsúúca ámuha mewáájácúne tehdujuco meíjcyáronáaaca. ¹³ Ímí ó íjtsúcunú ói o dsíjívétúné hajchótá ámúhake téenevu o ítsáávétsohíjcyáne. ¹⁴ Muurá tsúúca Máavyéjuube Jetsocríjtó oke úúballé lléváhréjuco o dsíjíveíñe. ¹⁵ Áánéllii ó ímíllé ímíñeúvú ámúhake o úwaabóné o dsíjívéné boone ámuha teene maábájíivétuki.

Críjto ávyéjújtsámeiñe

¹⁶ Tsá muurá álliu tene íjcyatú Máavyéjuubée Jetsocríjto íhtsútuube íjcyabe íññújiri úlléjéébedítýú ámúhake muha meúúbállehíjcyáne. ¹⁷ Muuráhjáa ávyeta muha meííteneríyé Cááni Píívyéébe dííbyeke ávyéjújtsóhi. Áhdurée muha mélléebó díbye dííbyedítýú nééneé: “Áánu Hájchíwúuke o wájýúúbedi mítyane ó imíjýúúhií.” ¹⁸ Ehdúu níjkyéjitu díbye nééne muha mélléebó cámeháuvú Jetsóó múúhadívú tsíhdyuréévécoca dííbyema muha meíjcyame.

¹⁹ Áánéllii Píívyéébé ihjýú uubálle múnaáhjáa dííbyedítýú néhijcyáne tsá álliu íjcyatúne. Áánéllii melléebó dííbyedítýú ditye úwaabóne. Muurá ditye úwaabóné meke waajácútsó mewáájácútúnehjívú éhne múúne peete cúúvétsihdyu ájchúcunúdu. Áánetu méwaajácú ímiáábé díbye íjcyane éhne múúne ííne imíjyaú tsítsívé mícúruwa ájchúcunúdu. ²⁰ Téhdure muurá méwaajácú Píívyéébé ihjýú uubálle múnaáhjáa dííbyé waajácuháámitu cáátunúné diityé tujkéveeju íjcyatúne. ²¹ Tsáháhjáa íjtsaméiyíyé íná pájtyeíñe iwáájacúné ditye cáátúnutúne. Muuráhjáa ihdyu Píívyéébé Apííchóré diityéké tükévéjtsóneri caatúnuhíjcyáme.

2*Álliu múnáá uwááboju*

¹ Áronáacáhjáa téhdure íjcyámé téjyju álliu múnaa iiye Píívyéébé ihjýú uubálle múnáadi díllómeíhijcyáme. Téhdure ícyooca diityédú néeme ámúháj pñne íjcyáá ámúhake álliuúné átéréenéhjí úwááboímye. Aame íllure ehdííválleé Máavyéjuube Jetsocríjto dííbyéjuco ípájtyetétsoobe íjcyáróóbeke. Ááneri iiye iéllevu lícyúhcoímyé Píívyéébé diityéké ícúbáhraíñe. ² Aane mítyame diityéké ícyáhjújtsóne ímityúné méénuúhi. Críjtoke cáhcújtsotúme ímityúné ihjýúvaá dííbyé uwáábotu. ³ Aane diitye átéréenéhjí uwáábojte íllure ámúhake állihíjcyáá ámúha dsíídsí iújcúroki. Áróme hallúrí tsúuca íjcyáne ícúbáhraméí Píívyéébé tsúúcajátújuco ehdu néémé wáábyuta méénune.

⁴ Muuráhjáa níjkyéji múnaa íjcyárómedítýú ímityúné méénúmedi ídáátsóvétuubéré íllure diityéké waagóó ditye ícúbáhrámeíki. Aame ícyooca cúúvétsii dóhjinúmeímyé téhmehíjcyá mújyú Píívyéébe pámeemáyé muhdú ditye ícyahíjcyáne ímíbájchoíñe. ⁵ Téhduréhjáa muurá éjyuuúvú ímityúme íjcyámedi tsá díbye ídáátsóvetúne. Muuráhjáa íññuji díbye cáájávétsóneri májcanúmedítýú apáábyekéré pájtyetétsoobe dityée ímíjpyetéro diityéké úwáábohíjcyabe

Noéeke 7-meva ítsíimema. ⁶ Téhduréhjáa idyé Tsodóómaa, Gomóóraa, íjcyácoomícyu múnáake áiúcuúbe. Ehdúhjáa imyéénúneri meke úújétsoobe íñe ícyooca téhdure ímityúné méénuhíjcyámeke muhdú ícúbáhraíñe.

⁷⁻⁸ Téhduréhjáa muhdú ímiáámeke ipájtyetétsoíñe úújétsoobe ípyée íaiúcúrócoomícyutu Róóke ipájtyetétsoñeri. Muuráhjáa diityéj pñine íjcyároobe ímiáábé íjcyánéllii múhdurá itsúcunúhijcyá ímityúné imyéénúneri dítye íhgyúvahíjcyáne. ⁹ Áánéllii muurá méwaajácu Píívyéébe meke pájtyetétsoñé meke mújtátsóíyónetu dííbyedívú meíhvéjtsámeímyeke. Áánetu ihdyu ímityúmé tsúuca ícúbáhraméi pañe íjcyá dibye muhdú meícyahíjcyáne mééma ímíbájchóiñévújuco. ¹⁰ Muurá ícúbáhráiibye eene íimillédú ímityúné imyéénúne dííbyeke ávyejúúllehíjcyátúmedi. Muurá uuhívatéhíjcyámé íhtsutúmé níjkyéjiri íjcyárómedi núhnévetúmére. ¹¹ Muurá níjkyéji múnáa diityé ehniíñevu íhtsutúmé íjcyarómé tsá mújyú ávyéjuytédítýú ímityúné íhgyúvatú Píívyéébé úmíwávu.

¹² Áronáa diitye állíu múnáa átéréénéhjí uwáábojte nehníwu uuhívatéhíjcyá iwáájácútúneri. Ávyeta iyámédú néeme wáájácúmeítyúmé íimillédú dáríívemeíhijcyáhi. Árome wágóóóveé diitye iyámé wágóóóvehíjcyádu. ¹³ Muurá íimillédú íjcyáne itsúcunúhijcyámé ímí tehdújuco íjcyane. Árome múhdurá ícyahíjcyáneri tsíjtyeke ityútávátsohíjcyáne áhdó újcuúhi. Aame ávyétá nucójpitso néeme ámúhama nahbévahíjcyá ímiáámeúvúdu.

¹⁴ Muurá tenáhtsíré ítème. Aame tsá mújyú íhvetéityú ímityúné imyéénuhíjcyánetu. Muurá dúhcú ííbúwámeke ténejcúvuré íbúwátsohíjcyáme. Aame panévare íéhnéváiyóneri úmúpívyehíjcyá ímityúmé íjcyame. ¹⁵ Muurá ímiájíjtó iúráávyerónetu imújtáne ímityúné pañéréjuco dítye ícyahíjcyáne tsaapíhjáa Píívyéébé íhgyú uubáalle múnáajpi Beóóuvú hajchi Baraáa íjcyadu. Díibyéhjáa imíllerá ímityunéhjí imyéénúne hallúvú idsíídsiváne. ¹⁶ Áronáacáhjáa íju mújyú íhgyúvahíjcyátuube íñe meíhgyúvájuri dííbyeke úhbánetu íhvetéébé téénetu.

¹⁷ Aane muurá diitye állíu múnáa átéréénéhjí uwáábojte éhne múúne nújpacyo íjcyátúné nupáhyejúdu, áhdure diitye éhne múúne ojtso kíjyeba íhdícyáhullévú tsájtyedu. Aame bañú múnáa íjcyame tsá íínetú píáábotúne. Aame wágóóóveé ávyéta cúuvé néhullévú mújyú níjkéváityúne. ¹⁸ Muurá ímityunéhjí íhgyúváneeri tsúúcajáa téénetu íhvetéjúcórómeke

tsiiñe íbúwátsohíjcyámé ténéjcuvu. ¹⁹ Muurá nehíjcyáme: “Tsúuca mepájtyetémé hallúrí ñná íjcyájúcoótúnéllii mépiivyéte meímillédú meíjcyane.” Áronáa tsá ditye wáájácúmeityú ímityúné pañe íjcyane. Muurá tsáneevu metáhjátsámeíñé pañe méíjcyáhi. ²⁰ Aane muurá ímityúné meícyahíjcyánetu Mepájtyetétsoobe Jetsocrijtóke mecáhcújtsónej téeveri meímíjpyetéjúcoorómé biwáhduré íhdée meícyahíjcyádú meíjcyáhajchíí éhniíñevu ídátsoórejuco meíjcyane. ²¹ Aame tsáháa ihdyu ímiájíjtó Píívyéébe taúhbaju méhdivu bóhówájtsonejcúvú meíbúwáávéityuróne. Muurá teene mewáájacújúcooróné meéhdíwállehíjcyámé úmíwa ídátsohree. ²² Ehdu méíjcyá íllu tsaate néhdújuco: “Oohímýé íllímutúhcú tsiíñe majchóhi. Téhdure méénimu nítyááverómé biwáhduré íñújcáámíri cávíhyíñúmeíhi.”

3

Jetsocrijtó tsiíñe tsááiñe

¹ Ahdícyane, ámuúha táñahbému, íhyaami ámuúha éllevu o cáátúnúháámí pañe tsiíñe ámúhake o úwaabó íhdééháámí pañeé ámúhake o úwaabónere. ² Aane ihdyu tsáma máábájívedí Píívyéébe ihjúu uuballe múnaáhjáa tsúucájatújuco meke nehíjcyáne. Téhdure máábájívedí Mepájtyetétsoobe Jetsocrijtó uwááboju dííbyé uwáábojte ámúhake úwáábohíjcyáne.

³ Áanéllii wájácútsi méíjcyaco dityeé néene Jetsóó tsiíñe tsááiñe íhdéwu tsaate ímillédú ímityúné imyéénúne dííbyedi úúhívatéiñe. ⁴ Muurá neeímýe: “¿Múijyúami tsááiibye Crijtó idyéjvúáa tsááiibyej? Muurá íñe méíhdé múnááuvúu íjcyájyju ícyahíjcyáduré íñúji ícyoocápiwu ípyeé ípívyéévétsihdyu.” ⁵⁻⁶ Ehdu neeímýe Píívyéébéhjáa íñújima páneere íévéhóowari íjcyanéhjí ílhjúvávneríyé ípívyejtsóné wáájacuróme. Muuráhjáa díbye neéjuriyé nújpacyo tsatsíhvú dóbeevé íñúji íbóhówááveki. Téhduréhjáa muurá íñéhdújuco díbye éíjyuuévú íñúji icyájáávétsóneri míamúnáake májcanútsóné diityé imityú hallútu. Aane wáájacurómé állíu múnaa átéréénéhjí uwáábojte tsá téeneri íícúvehíjcyatúne. ⁷ Áronáa muurá Píívyéébe neé ímílléijyju íñújima páneere íévéhóowari íjcyanéhjí iwáágóoíñé cúújúwari. Áijyju muhdú meícyahíjcyané mééma díbye ímíbájchócooca dííbyeke cáhcújtsotúme ímityú ícyahíjcyámé ílluréjuco wágóóóveíñe.

⁸ Cáhawáá méíjtsúcunu, ámuúha táñahbému. Muurá Píívyéébedívú 1,000 píjcyá tsájcoojí hajchótare. Muurá

tsájcoojíuvúdúré ijtsúcunúúbé éhdúné pijcyábá ijcyaróne.
 9 Áánéllii tsá múu néetu íveekí Jetsóó íícúí tsáátune. Muurá
 ihdyu téhmehíjcyaaabe míamúnaa ímityúné íicyahíjcyánetu
 íihveténe ímíjpyeténe. Tsá dibye ímilléturó tsaatéuba
 wágóoovéne.

10 Aabe muurá ihdyu meíjtsótúnáa tsaá éhne múúne nani
 múnáajpi meke ábájinejcuú. Téijyu páneere íévéhóowari
 íjcyanéhjí áiiivyéné ihjyúvaá ávyetá apíicho. Téhdure ííñuji
 camaráúúveé páneere tééjji hallúri íjcyanéhjijimájucu.

11 Ehdu páneere cúújúwari wágóóóveéhi. Áánéllii téíibúwá
 meíjcyáne ímííneúvú Píívyéébeke méuráávyé dííbyedívuréjuco
 mecátsípáávéne. 12-13 Ááne météhmehíjcyá múijyú
 tehdu tene pájtyeíñé dibye nééneé. Muurévá páneere
 íévéhóowari íjcyanéhjí ííñujimájucu cúújúwari chócoovéne
 wágóóóvéne boonétú béhjiréjuco ííñuji dibye ípívyéjtsoíñé
 páneere íévéhóowari íjcyanéhjijimájucu. Áájji hallúriiva páneere
 tsáimiyéjuco íjcyaiñe. Tsáhájucová íiná ímityúné íjcyáityúne.

14 Ahdícyane teene ámuha metéhméné hajchótá ímiááméré
 meíjcyá íínetú ámuha menéétsámeityúmeke Crijó íájtyúmívaki,
 ámuúha táñahbému. 15 Muurá Píívyéébe téhmehíjcyá
 pámeere míamúnaa ipájtyetéíñé uwááboju cáhcujtsóne.
 Áánéllii tsáhái Crijó tsáátune. Ehdu téhdure ménahbe
 mítyane mewájyuube Páávoró amúhake caatúnuhíjcyá
 Píívyéébe dííbyeke tükévéjtsóneri. 16 Muurá pahúllevaré
 íjcyané cahcújtso múnáa éllewu iwállóhaamíji pañe téeneri
 ihjyúvahíjcyaaabe. Áronáa tsane túhú dibye úwaabóné tsá
 páneere ímí melléébohíjcyatúne. Aane íjcyámé tsaate dííbyé
 uwáábó wáájacurómé tsíñejcúvúré úwáábohíjcyané Píívyéébeke
 ímí iúráávyetúnéllííhye. Aame ehdu dííbyé ihjyu íúniútúré
 iúwáábóneri íhyallúvúré ímityúné méénuhíjcyáhi.

17 Ahdícyane ámuha táñahbému tsúúca ámuha íñehji
 mewáájacumé ímííneúvú météhmeméi állíu múnáa amúhake
 ímiáájú ámuha mecáhcújtsónetu imújtátsótuki. 18 Áánéllii
 éhnííñevu Mepájtyetétsoobe Jetsocrijtodívú mecátsípáávé
 amúhake dibye ipíáábo ámuha mewájyújcatsíki. Ahdícyane
 ihdyu óví dííbyeke máávyéjtsó múijyú níjkéváityúne. Áyu
 tehjújuco.

1 JÓÁA

Tujkénú Jóáa cáátúnuháámi

Mepájtyeténé uubálleju

¹ Ámúhakeye ó caatúnú Crijtodítýú dííbyej tééverií Píívyéébe meke pájtyetétsóóbedítýú íjcyáné uubálle. Diibyéhjáa ihdyu íjcyaduré ícyahíjcyá ipíívyema íjcyátuube ííñujíi ípívyéévéetúné ihdéjuco. Áábekée muha maájtyúmibe íhjuváné muha mélleebóhi. ² Aabée bóhówáávéébedítýú íjcyáné uwááboju íñe ámúhakeye ó úúbálléhíjcyá mújyú medsíjivéjúcóóítýúne bóhí dííbyedítýú meújcné uwááboju. Aabéhjáa ihdyu íjcyaduré Cááníma ícyahíjcyároobe botsíi méhdivu bóhówaavéhi. ³ Aanée páneere díbye méénunéhjí muha máájtyumíhi. Áhdurée díbye íhjuváné muha mélleebóhi. Aane ámúhakeye ó úúballé ímí tsame meíjcyame menáhbévájcatsí íñe muhdú muha Cááni Píívyéébeé, diíbye Ílli Jetsocríjtoó, íjcyámútsima meíjcyadu. ⁴ Aane ámúhakeye ó úúballé tééneri ámuha meímíjyuúki.

Píívyéébedi ímiáájju

⁵ Ááné uwáábojúu dííbyere Jetsocríjtó múúhakeye úwaabóné íñe ámúhakeye ó úúballé Píívyéébe ímiáábé íjcyáábedi ííne ímítýú íjcyatúne. ⁶ Áábeke ‘ímí ó úraavyé’ menéérome ímítýunéhjí meméénúhajchíi íllure máallíhi. ⁷ Áánetu ímiáábé díbye íjcyadu meíjcyáhajchíi ímí ménahbévájcatsí pamévamáye. Áijyu tsá íñá máhallúrí íjcyájúcootú tsúúcajáa Ílli Jetsocríjtó ítyujpácyó iwáágóóneri páneere méimítýú ímíbájchónéllíihye.

⁸ Áánetu ímítýúmé meíjcyarómé ‘tsá ímítýuube o íjcyatúne’ menéhajchíi íllure máállímyeímýé pañe tsá ímiáájju íjcyatúne. ⁹ Árónáa ihdyu Píívyéébe ímiáábé íjcyaaabe íñéhdu méénúúbeke méimítýuháñé meúúbálléhajchíi méhdi ídáátsóvéne mééma ímíbájchoobe páneere. ¹⁰ Áánetu ‘tsá mújyú ííne ímítýú o méénutúne’ menéhajchíi Píívyéébeke állíu múnáájpidi médillóhi. Aane ehdu menéeme tsá ímí dííbyé uwááboju mecáhcújtsotúne.

2

Crijto mépiááboobe

¹ Ámuúha Llihíumuj, ícyooca íñe ámúhakeye o cáátúnúné pañe o néé ámuha ímítýúné meméénútuki. Árónáa ihdyu ímítýúné meméénúhajchíi Jetsocríjtó ímiáábé mépiááboobe íjcyaaabe meke Méécááni húmíj pñínévú píaaabóhi. ² Muuráhjáa

pájámeíbyé méimítyuháñé mééma íímíbájchoki. Áronáacáa tsá apáámyélliihyéré méhllíi díbye dsíjívétúne. Muuráhjáa pámeere míamúnaa ííñújiri íjcyáméllíi dsíjívéebe.

³ Aane muurá ihdyu Píívyéébé taúhbajúúné néhdu meíjcyánetu méwaajácú ímiááné dííbyeéjté meíjcyane. ⁴ Áánetu tsaate ‘dííbyeéjté muúha’ néérome dííbyé taúhbajúúné néhdu íjcyatúmé állíu múnaa. Áámé pañe tsá ímiáájú íjcyatúne. ⁵ Muurá ihdyu Píívyéébe néhdu meíjcyame dííbyeke méwajyúhi. Áánetu méwaajácú ímiááné dííbyeéjté meíjcyane. ⁶ Áánéllíi múu tsaate ‘Píívyéébeke ímí ó úraavyéhi’ nééme íjcyá muhdúhjáa ííñújiri Jetsocríjtó ícyahíjcyádu.

Tsiíñe taúhbaju bóhówaavéne

⁷ Ámuúha táñahbému, íñe ámuúha éllevu o cáátunúne tsá béhne taúhbaju íjcyatúne. Muuráhjáa ihdyu tsúúcajátújuco ámuúhama tene íjcyane. Áánéllíi tsúúca ámuha teene méwaajácúhi. ⁸ Áronáa béhnéuvúdú ámuúhake ó nehíjcyá muhdú Críjto meke wájyudu ámuha mewájyújcatsíki. Muurá tsúúca ímityúné ámuha meícyahíjcyané meíhvéjtsóne ímiáájuréjuco meúraavyéne.

⁹ Aane muurá ‘ímiáájú ó úraavyéhi’ menéérome ménahbémuke menéhnílléhajchíí ímityunéjcuréi meúraavyéhi. ¹⁰ Áánetu ihdyu ímiááné ímiáájú meúraavyémé méwajyú ménahbémuke. Aame tsáhájucó ímityúné pañévú memújtatúne. ¹¹ Áánetu ménahbémuke menéhníllémé ímityúné pañe méijcyáhi. Aame teene meke mújtatsómé méijcyá ehne múúne hállúvatúmé íjcyadu wáájácúmeítýúme.

¹² Aane íñe ámuha áatsíimédú menéémeke ó caatúnú tsúúca Jetsocríjtoj tééveri Píívyéébe ámuúhadi ídáátsóvéne ámuúhá ímityú ímíbájchómeke. ¹³ Aane ámuha kéemejtéké ó caatúnú tsúúca Jetsocríjtoke páneeréikyéé ípívyéévétúné íhdéjuco íjcyáábeke ámuha mewáájácúnéllíihye. Áhdure ámuha ováhtsámuke ó caatúnú tsúúca ámuha Naavéneke metáhjánéllíihye. Áhdure ámuha tsíiméké ó caatúnú tsúúca Méécáánikye ámuha ímí mewáájácúnéllíihye.

¹⁴⁻¹⁵ Áhdícyane pámeere kéemejtémá ováhtsámú tsúúca Píívyéébeke ímí ámuha meúraavyémé Naavéneke metáhjame tsá múu íjyácunújucootú ííñújíénéhjiri. Muurá tsaate ténéhjiríyé íjcyame tsá Píívyéébeke wájyutúne. ¹⁶ Muurá páneere ííñújíene tsá Píívyéébedítýú tsáátune. Naavenedítýuré tsááne méjpiíyi ímityúné meméénúíyóneri meúmúúpivyéne, ínná meííteneri meúmúúpivyéne, meéhnéváneri memítýájkímyeíñe. ¹⁷ Áronéhjí muurá páneere tééjima wágóóóvéhi. Áánetu ihdyu Píívyéébe ímillédú ícyahíjcyámé tsá múijyú muhdú íjcyáityúne.

Imiááju

¹⁸ Ahdícyane, ámuúha Llihíúmuj, tsúúca ííñuji mééma nijkévaáhi. Muurá tsúúca ámuha méwaajácú téené ihde Críjtoke múnáátsohíjcyaaabe bóhówááveíñe. Muurá tehdu néeme mítyaméjuco méhdivu bóhówáávénetu méwaajácú tsúúca ííñuji mééma nijkévaíñe. ¹⁹ Muuráhjáa tujkénú meke íñáhbévahíjcyáróne méhdityu íhvetémé ímiá nahbémú íjcyátúnéllíihye. Imiá nahbémúu íjcyaca tsá ditye méhdityu dówáávétyuróne. Áánetu méwaajácú ménahbémú ditye íjcyatúne.

²⁰ Áánetu ihdyu tsá ámuha diityédú menéétune. Muurá ihdyu tsúúca Píívyéébé Apííchó ámúhá pañe íjcyánéllii ámuha méwaajácú ímiááju. ²¹ Tsá idyé ámuha mewáájácútúnéllii ámúhakye o cáátúnutúne. Muurá tsúúca ámuha méwaajácú keená álliuré íjcyane. Áánéllii ámúhakye ó caatúnú ámuha maállítsámeityuki. ²² ¿Aane caatyé íñe diitye állíu múnáa? Jetsóó Críjto Mepájtyetétsoobe íjcyatúné néhijcyámé muurá állíu múnáa. Aame íllure dííbyeke ehdíívállehíjcyá Cááni Píívyéébema diityétsikye icyáhcújtsótúnéllíihye. ²³ Muurá Íllíkye cáhcújtsótúmema tsá Cááni Píívyéébe íjcyatúne. Áánetu ihdyu dííbyeke cáhcújtsómema íjcyaaabe.

²⁴ Aane muhdúhjáa ámuha tsúúcajátújuco teene melléébone ímí mecáhcújtsóhajchíí íñe ímíjyaú ámuha méíjcyáá Méécááni Píívyéébeé, Ílli Jetsocríjto, íjcyámútsima. ²⁵ Muuráhjáa dííbyere Jetsocríjtó néé mújyú medsíjivéjúcóóítyúne bóhívu meke íajcune.

²⁶ Ehdu íñe ámúhakye ó caatúnú tsaate ámúhakye mújtátsóíyóné ihdétu.

²⁷⁻²⁸ Árónáa tsá múha ámúhakye állítyuró Píívyéébé Apííchovu tsúúca Jetsocríjtó ámúhakye ájcúmeke. Áánéllii tsá múha ámúhakye úwáábóítyuró téenere ámúhakye úwáábohíjcyánéllíihye. Áané uwááboju muurá tsá állíu íjcyatúne. Ahdícyane, ámuúha Llihíúmuj, ímíñeúvú meíjcyá Críjtoma muhdú Píívyéébé Apííchó ámúhakye túkévejtsódú mújyú tsiíñe díbye tsáácooca íínerí núcójpívetúmé tsaímíyé dííbyeke ámuha mewáátsúcúpéjtsoki. ²⁹ Muurá ámuha méwaajácú Jetsocríjtó ímiáábé íjcyaaabe mújyú ímityúné méénutúne. Ahdu íjcyame Píívyéébej tsíímé íjcyáhi.

3*Píívyéébej tsííme*

¹ Cáhawáá méjtsúcunu muhdú Píivyéébe mítyane meke iwáýúnéllii ítsímedi díllone. Aame ímiááné dílbyej tsíímé méjcyáhi. Áanetu dílbyeke cáhcújtsotúmé tsá wáájacutú dílbyeéjté méjcyane dílbyeke iwáájacútúnéllíhíhe. ² Ámuúha táñahbému, ímiááné tsúuca dílbyej tsíímé méjcyarómé tsáhái ímí mewáájacutú muhdú méjcyaiñé nihñévure. Áronáa méwaajácú Críjto meke újcúvácooca dílbyeduréjuco méjcyaiñé dílbyeke maájtyúmiñéllíhíhe. ³ Muurá ímiááné dílbyeke mecáhcujtsómé métsúúráméihijcyá ímiáámeréjuco méjcyaiýoneri díbye íjcyadu méjcyaki.

⁴ Áanetu ímityúné meméenuhíjcyámé Píivyéébé taúhbaju íllure méehdíívalléhi. Muurá tsá díbye ímíletú ímityúné meméenune. ⁵ Muurá ámuha tsúuca méwaajácú Jetsocríjtóo mújyú ímityúné méénútuube íññujívú tsááne méimítyuháñé méhdityu iwáágóoki. ⁶ Aane pámeere ímí dílbyema íjcyame tsá ímityúné méénutúne. Áanetu ímityúné méénuhíjcyámé tsá dílbyeéjté íjcyatúne. Aame tsá dílbyeke wáájacutúne. ⁷ Ahdícyane, ámuúha Llihíúmuj, tsáma tsaatédívú máállítsámeídíñe. Muurá ímiáánéré méénuhíjcyámé ímiáámé íjcyá Jetsóo íjcyadu. ⁸ Áanetu Naavéneéjté íjcyame ímityúné méénuhíjcyá tsúúcajátújucoo díbye íjcyadu íjcyánéllíhíhe. Áanéllíhíyee muurá Píivyéébé Hajchi tsáá íññujívú dílbyeke ityáhjáne díbye tútávátsonéhjí ímímbájchoki.

⁹ Aane ímiááné Píivyéébej tsíímé méjcyame tsáhájucó ímityúné meméénutú béhné íjtsaméivuréjuco díbye meke ájcúnéllíhíhe. Aame tsáhájucó ímityúmé méjcyatú tsúuca ítsímedi díbye meke díllone. ¹⁰ Aane muurá méwaajácú caatyé Píivyéébej tsíímé íjcyane. Áhdure méwaajácú caatyé Naavénej tsíímé íjcyane muhdú ditye íjcyánetúre. Muurá ímityúné meméenuhíjcyámé ménahbémuke mewáájyutúmé tsá Píivyéébeéjté méjcyatúne.

Méwáýújcatsíñe

¹¹ Muurá ámuha méwaajácú tujkénú meúwáábójcatsíñe muhdú mewáýújcatsíyóne. ¹² Aame tsá méjcyatú Caiúvúhjáa íjcyadu. Muuráhjáa Naavéneéjpi íjcyánéllii íñáhbeke líihyánuúbe. Aanée ¿iveekí líihyánuube íñáhbeke? Díbyéhjáa múhdurá méénúnáa íñáhbe ímí méénune itsárlíléne dílbyeke líihyánuúbe.

¹³ Ahdícyane múhdurá méjtsúcunúdí ámuúhakyé Píivyéébeke cáhcújtsotúmé néhnílléhajchíjy, ámuúha táñahbému. ¹⁴ Muurá méwaajácú Píivyéébeéjté méjcyame ménahbémuke

mewájoyume mújyú medsjívéjúcóóityúne bóhima meíjcyane. Áánetu íñahbémuke wájoyutúme tsá téenema íjcyatúne. ¹⁵ Muurá dsíjívétso múnaádú néeme íñahbémuke nehnílléhi. Aane muurá ámuha méwaajácú tsíjtyeke idsíjívétsóiyóneri íjyáacunúhíjcyámema mújyú medsjívéjúcóóityúne bóhí íjcyatúne. ¹⁶ Muurá méwaajácú muhdúhjáa Jetsocrijó meke iwájoyune úújetsóné idsíjíveneri. Ahdu téhdure ménahbémuke méúújétsóiyá diityéké mewájoyune. ¹⁷ Ditye píhtónetu diityédi meídáátsóvéne mepiáábótúhajchíí tsá ímiááneturé Píívyéébeke mewájoyutúne. ¹⁸ Ámuúha átsíímédú ámuha menéemeéj, tsá múu apááñéré íhgyúri íñahbémuke wájoyutúne. Múu ímiááané diityéké iwájoyune úújetsó diityéké ipiáábóneri.

Píívyéébema ímí meíjcyane

¹⁹ Ehdu meméénume ímiáánéjucó ímiáájú meúraavyéne. Aame méwaajácú ímiááané ímí Píívyéébema meíjcyane. ²⁰ Muurá ímityúné meméénune méwaajácúhi. Aane Píívyéébe íná túhúúllébejíí waajácú muhdú meícyahíjcyáne. ²¹ Ámuúha táñahbémuj, muurá ímityúné meméénútúcooca méwaajácú ímí Píívyéébe meke íjtsúcunúne. ²² Aabe meke ajcú páneere dííbyeke metáúmeíñé dííbyé taúhbajúúné mecáhcújtsóne díbye ímillédú meíjcyámeke. ²³ Meke muurá táúhbaabe Ílli Jetsocrijótoke mecáhcújtsóne mewájoyújcatsí muhdú meke díbye wájoyudu. ²⁴ Díbye meke néhdu meíjcyame ímí dííbyema meíjcyáhi. Aame méwaajácú mééma díbye íjcyane Ípííchó mépañévu ipícyóónej tééveri.

4

Ímiáájú Píívyéébedityú tsááneé

¹ Ámuúha táñahbémuj, tsá múu peecútéré cáhcújtsotú tsaate ámúhama Píívyéébé icyánéjcuri íhgyuváne. Tujkénú múu ímíñeúvú íjtsó iwáájacu ímiááané dííbyedityú tene íjcyáhajchííjyu. Muurá mítyame állíu múnaa dííbyé íhgyú uubálla múnáadi idíllómeíñe úwáábohíjcyáhi. ² Aane cáhawáá ámúhakye o néé muhdú mewáajacúné ímiááané Píívyéébé Apííchó túkevéjtsori úwáábohíjcyámeke. Muuráhjáa íhgyu Jetsocrijó Píívyéébé Hajchi íjcyaaabe Míamúnáájpidívú ípívyéévéne ííñújívú tsááne cáhcujtsómé úwáábohíjcyá Píívyéébé Apííchó túkevéjtsóneri. ³ Áánetu teene cáhcújtsotúme tsá téené túkevéjtsori úwáábotúne. Crijó munáajpi Naavéné apííchó túkevéjtsoriyé úwáábohíjcyáme. Aane diityé uwááboju tsúuca íjcyá íñújiri éhneé éjyújuco téené uubálla ámuha melléébone.

⁴ Ámuúha Llihíúmuj, muurá Píivýéébeéjté ámuha meijcyame tsúuca diityéké métahá diityémá ijcyáábé ihnáhó éhniíñevu ámuúhama ijcyáábé ihnáhó ijcyánéliihye. ⁵ Iji múnáaré ijcyánélii míamúnáadityuré tsáané ijtsaméi ditye úwaabóné diitye míamúnaa lleebúcunúhijcyá téhdure tééji múnáa ijcyánéliihye. ⁶ Áánetu ihdyu Píivýéébeéjté meijcyánélii téhdure dííbyeke wáájacumé meke lléébohijcyáhi. Áánetu dííbyeke wáájacutúme tsá meke lléébotúne. Ááneturé méwaajácú caatyé ímiáané Píivýéébé Apííchó túkevýtsoori úwáábohijcyáne, áánetu caatyé álliuré Naavéné apííchó túkevýtsoori úwáábohijcyáne.

Píivýéébe meke wájjune

⁷ Áánélii metsu Píivýéébedityú tsáané ijtsaméima meijcyame mewájjújcatsíki, ámuúha táñahbé muj. Muurá mewájjújcatsíñeri méúújetsó ímiáané dííbyej tsíime meijcyame dííbyeke mewáájacúne. ⁸ Áánetu tsíjtyeke wájjutúme tsá dííbyeke wáájacutúne. Muurá dííbyej tsíime ijcyaca tsíjtyeke wájjúiyá muhdú dibye meke wájjudu. ⁹⁻¹⁰ Muuráhjáa méicyánéjcutu dííbyeke mewájjútúrónáa meke mítyane iwájjune újjétsoobe apáábyéré Ílli ijcyáábeke ííñujívú dibye wálloobe dsíjjivénej tééveri méimítyuháñé ábájjívémeímýe mújjyú medsíjjivéjúcóóityúné bóhí meújcuki.

¹¹ Áánélii méwájjújcatsíiyáhi, ámuúha táñahbé muj. ¹² Muurá dííbyeke mújjyú maájtyúmiturómé mewájjújcatsíhajchíi méwaajácú Íapííchó mépañe ijcyane. ¹³ Áánevu meke dibye ájcúnélii méwaajácú ímiáané dííbyééjté meijcyane. ¹⁴ Muuráhjáa muha Jetsocríjtoke maájtyumímé íñe méúúbállehijcyá Méécááni dííbyeke ííñujívú wálloone dííbyej tééveri pámeere míamúnáake ipájtyetétsoki. ¹⁵ Aane Jetsóo Píivýéébé Hajchi ijcyane mecáhcújtsóne dííbyedívú mecátsípaavémé tsaímíyé Píivýéébema méijcyámé pañe ijcyabe Íapííchoj tééveri.

¹⁶ Aane dibye meke wájjune mewáájacúnélii dííbyeke mecáhcújtsóne dííbyedívú mecátsípáávehijcyáhi. Muurá ihdyu ijcyaduré meke wájjuúbe. Aane pámeekéré mewájjume ímí dííbyema meijcyámema idyé ijcyabe Íapííchoj tééveri. ¹⁷ Muuráhjáa muhdú Jetsocríjtó ííñujiri ijcyadu meijcyáneri méúújetsó ímiáané dííbyeke mewájjune. Aabe meke wájjúnélii tsá meíllityétú nihñéétsihvuré mééma dibye muhdú méicyahijcyané ímbájchóíñeri. ¹⁸ Muurá meke wájjúmedi tsá meíllityétúne. Áánetu meke wájjútúmeke méíllí

ditye meke ímityú dáríívéiyónéllíihye. Muurá tsaate meke wáyyune mewáájácútúnéllíi díityéké méíllíiyáhi.

¹⁹ Áronáacáa ihdyu Píívyéébe tsúúcajátújuco meke wáyyune mewáájácúnéllíi dííbyeke mewáyyúhi. ²⁰ Áánetu ‘Píívyéébeke ó wáyyúhi’ menéérome ménahbémuke menéhnílléhajchíí íllure máallíhi. ¿Muhdú maájtyúmírómeke mewáyyúmejííva Píívyéébeke mewáyyuú awáá maájtyúmíibekéjíívari? ²¹ Áronáacáa meke neebe dííbyeke mewáyyúne téhdure ménahbémuke mewáyyuki.

5

Ímityúné metáhjane

¹ Muurá Jetsóó Mepájtyetétsóóbeke mecáhcújtsóóbedívú mecátsípaavémé méijcyá Píívyéébej tsíime. Aane dííbyeke wáyyume téhdure ítsíimeke wáyyúhi. ² Aane dííbyeke mewáyyúnéllíi dibye meke néhdu méijcyame téhdure tsijtye dííbyej tsíímé íjcyámeke ménahbémuke mewáyyúhi. ³ Muurá dibye néhdu méijcyáneri méúújetsó dííbyeke mewáyyune. Aane tsáháturo túhuutúne. ⁴ Muurá dííbyej tsíímé méijcyame ííñújí ímityuháñé metahjá Jetsóoke mecáhcújtsóneri. ⁵ Píívyéébe Hajchi dibye íjcyane mecáhcujtsómé metahjá panévaré meke tútávájtsóiyóne.

Jetsóó Píívyéébe Hajchi

⁶ Muurá méwaajácú Jetsóó Píívyéébe Hajchi íjcyane dibyéé tsójtsótsámeícyooa Ílli dibye íjcyane dííbyere Píívyéébe cáámetu néenéllíihye. Áhdurée dibye dsíjívécocooa úújétsoobe Ílli dibye íjcyane. Aane muurá Ípííichó méhdivu bóhówátsohíjcyá ímíááné tene íjcyane. ⁷ Muurá íjcyámé níjkyéjiri pápíhchúúmeva Píívyéébe Hajchi Jetsóó íjcyane néémeé: Díibye páñetu Ílli Jetsocríjtoo, Cáánií, Ípííichoo, éhdume. Aame pápíhchúúmeva íjcyame tsáápiiyéro. ⁸ Téhdure íñe ííñújiri pápíhchúúmeva teene bóhówajtsóhi: Díbyée tsójtsótsámeícyooa Cááni nééneé, díbyée dsíjívécocooa tsííñe dííbyere nééneé, Ípííichó meke néhíjcyánee, éhdune. Aane pápíhchúúmeva íjcyane tsanééré méhdivu bóhówajtsóhi. ⁹ Muurá mecáhcujtsó míamúnaa meke nééneé. Aanéjíí muurá mecáhcújtsóiyá Píívyéébe meke nééneé. Muurá dííbyere meke néé Jetsóó Ílli íjcyane. ¹⁰ Áánéllíi pámeere dííbyeke cáhcujtsómé waajácú íííbúuri ímíááné Píívyéébe Hajchi dibye íjcyane. Áánetu teene cáhcújtsotúmé állíu múnáájpidi dílló dííbyeke. ¹¹ Áronáa neebe Íllíj tééveri meke íajcuíñé mújyú medsíjívéjúcóóítyúne bóhíívu. ¹² Aane pámeere

dííbyé Hájchima íjcyame tsúuca teene ujcúhi. Áánetu dííbyema íjcyátúmedi tsá tene íjcyatúne.

Nihñéeneré túkevéjtsuju

¹³ Ehdu íñe ámuhákye ó caatúnú Píívyéébé Hájchikye ámuha mecáhcújtsómeke ámuha mewáájácu tsúuca ámuha mújyú medsíjívéjúcóóítyúne bóhíma meíjcyane.

¹⁴ Muurá méwaajácú Píívyéébe ímillédújuco tene néhajchíí dííbyeke metáúmeíñé dibye meke lléébone. ¹⁵ Áánéllii méwaajácú dibye meke piááboíñé páneere dííbyeke metáúmeíñetu.

¹⁶ Aane tsaapi ménahbe ímityúné méénúhajchíí múu dííbyé hallúvú piáábó táúmeí Píívyéébeke dibye dííbyedi ídáátsóvéne dííbyé ímityú íábájííve dibye téené déjúcotu idsíjívétuki. Árónáa íjcyané tsane ímityúné meméénúné déjúcotu medsíjívéiyóne. Aane téenéeméné dibye méénúhajchíí metáúmeídí piáábó dííbyé hallúvu. ¹⁷ Muurá páneere Píívyéébe ímíletúné meméénunéhjí ímityúne. Árónáa íjcyané tsane téené déjúcotu medsíjívéiyóne.

¹⁸⁻¹⁹ Árónáa méwaajácú ímiáané Píívyéébeke mecáánívahíjcyámé ímityúné pañévú meúcaavéjúcóótúné dííbyé Hajchi meke Naavéné mújtátsóíyónetu téhmehíjcyánéllíihye. Áánéllii muurá tsá dibye meke mújtátsóítyuró Píívyéébeéjté meíjcyámeke. Áánetu íñe múhdumé ííñújiri íjcyané míamúnaa Píívyéébeke cáhcújtsotúmé dííbye Naavéné hójtsí pañe. ²⁰ Muurá méwaajácú Píívyéébé Hajchíí tsááne ííñújívú meke iwáájácútso muhdú ímiáábé Cááni íjcyane dííbyema ímí meíjcyaki. Aame ícyooca ímí dííbyema meíjcyá Ílli Jetsocríjtoma meíjcyánéllíihye. Aane ímiáábé Píívyéébe íjcyabe meke ajcú mújyú medsíjívéjúcóóítyúne bóhívu. ²¹ Ahdícyane, ámuúha Llihúúmuj, óvíjyacóóné dííbyedítýú ámuhákye mújtátsóíyonéhjí ámuha mecáánívahíjcyáne. Áyu tehjújuco.

2 JÓÁA

Hállúvúeháámí Jóáa cáátúnuháámí

Muhdú mewájjune

¹ Muúllej, Píívyéébé cahcújtso múnáá túkevýtsoobe o íjcyaaabe díítsíímema ámúhakye o wájjyúmeke tsúúca Píívyéébe újctúme éllevu íñe íhyaami ó caatúnúhi. Aane tsá apáábyéré ámúhakye o wájjyutúne. Pámeere ímiáájú úraavyémé ámúhakye wájjyúhi. ² Aane ímiááné ámúhakye ó wájjyú ímiáájú mújjyú muhdú íjcyáityúné mépañe íjcyánéllííhye. ³ Ahdícyane óví Méécááni Ílli Jetsocríjtoma ámúhakye wájjyumútsí ámúhadi ídáátsóvéne píaabó íbúwajíí ámuha meíjcyaki.

⁴ Mítiane ó ímíjyuuvé tsaate díítsíímedítýú ílle ímí tehjújuco ímiáájú úráavyémeke o ííténema. Muurá Píívyéébé taúhbaju néhdújuco ditye íjcyane. ⁵ Aane, muulle, uke o néé mewájjyújcatsíki. Tsá béhné taúhbaju tene íjcyatúne. Muuráhjáa ihdyu tsúúcajátújuco Píívyéébe meke taúhbáné mewájjyújcatsíki. ⁶ Muurá ímiááné dííbyeke mewájjyúhajchíí díbye meke néhdu méjjcyáhi.

Állíu múnáa

⁷ Aane téíibúwá méjjcyaco állíu múnáake. Muurá mítyame íjcyá íñújiri Jetsocríjtóo íñújívú itsááne ímiááné mehdu míamúnáajpi íjcyane cáhcújtsotúme. Aame íllure dííbyeke ehdíívállehíjcyá icyáhcújtsótúnema. ⁸ Ahdícyane téíibúwá méjjcyaco ámuha mebáñúmeítýu ámúhá wákimyéi áhdori Píívyéébe meke ájcune ámuha meújcuki.

⁹ Muurá ámuha Críjtó uwááboju íjcyané tsíjjitoréjuco meúráavyéhajchíí tsá Píívyéébé icyánéjcuri ámuha meíjcyatúne. Áánetu téené uwáábóré ímí ámuha meúráavyéhajchíí Píívyéébeé, Ílli Jetsocríjtóo, íjcyámútsima ímí ámuha méjjcyáhi. ¹⁰ Aane tsaate Críjtó uwááboju cáhcújtsotúmé ámúha éllevu ámúhakye íúwáábo péhajchíí tsá múu ihjyávú wáátsúcúpéjtsotúne. ¹¹ Muurá díityéké ámuha mepíáábóhajchíí tsúúca ímityúné ámuha mémeenúhi.

Jóáa pítyajcóne

¹² Aane íjcyaróné mítyane ámúhakye o nééiyóne. Árónáa tsáhájjuco ó ímííletú éhnííñevu íhyaamí pañétú o cáátunúné lléváhréjuco ámúha éllevu o pééíñéllííhye. Téjjyubotsíi ámúhakye ó néé éhnííñevu meímíjyúúki.

¹³ Aane díñaalle ímí Píívyéébeke úráávyélelej tsíímé mítyane ámúhake duurúváhi. Áyu tehdújuco.

3 JÓÁA

Nihñéeháámiré Jóáa caátúnuháámi

Gááyo ímiáábe

¹ Oo Píivýéébé cahcújtso múnáá túkevjtsoobe o íjcyabe íhyaami diéllevu ó caatúnú uke o wájyuube Gááyó éllevu.

² Aane Píivýéébeke, muube, piáábó ó táúmeíhijcyá díhyallúvú panévatúré ímí u íjcy muhdú tsaímíyé dííbyeke u úraavyédu.

³ Mítýane ó ímíjyuuvé uuva tsaímíyé ímiáájú u úraavyéné tsaate ellétú tsáame oke úúbálléneri. ⁴ Téhdure ávyétá mityáné ó ímíjyuuvé ópée ímiáájú o úwaabómé ímí úraavyéné oke ditye úúbálléneri.

⁵ Aane, muube, ímí tehdújuco u piáábohíjcyáné ménahbémuke ímichi tsiélletu tsáame Píivýéébé ihjyu úwáábomé péhíjcyámeke. ⁶ Muurá íllevu ménahbémú dóbéévemeke úúballémé muhdú diityéké u wájyuúne u piáabóne. Aane ímí tehdújuco diityéké u piáábohíjcyáné Píivýéébe ímillédújuco.

⁷ Muurá dííbyé ihjyú uwáábori úllehíjcyámé tsá ímilléturó cáhcújtsotúmé diityéké piáabóne. ⁸ Áánéllii metsu meere mepiáábohíjcyá diityéké ditye ímiáájú iúwááboki.

Dióóterépé ímityuné íjcyane

⁹ Muuráhjáa éjyju waajácuháámi ó wallóó elle íjcyáné cahcújtso múnáa éllevu diityéké o túkévjtsoháámi. Áronévaa tétsíi túkevjtsoobe Dióóterépé iye íhtsútuube íjcyane ímíllénéllii tsá lléébotú táuwaábo. Imílleebévaa iye iúwaabóne.

¹⁰ Áánéllii téhullévú o péécooca dííbyeke ó dílloó táhallúvuváa díbye álliñe. Aabévá muurá tsá wáátsúcu híjcyatú Píivýéébé ihjyú uwáábo múnáa téhullévú úújetemeke. Muurévá ímí diityéké wáátsúcúmeke íbóíjcyúróne tsaméhjikéjuco díbye íchívyétsohíjcyáne.

¹¹ Tsá múu ihdyu, muube, ehdu ímítyuube íjcyatúne. Ímiáábéré múu íjcyáhi. Muurá ímiáánéré méénume Píivýéébeéjte. Áánetu ímityuné méénume tsá dííbyeke wáájácutúne.

Deméétrio ímiáábe

¹² Áánetu pámeere nehíjcyá Deméétrio ímiáábé íjcyane. Téhdure o íjcyároobe ó waajácú ímí díbye íjcyane. Aane ímiááné tehdújuco dííbye. Muurá ure wájácú u néene tsá mújyú állii o íhjúvatúne.

¹³ Aane ijcyaróné mítyane uke o nééiyóne. Áronáa tsá o ímíletú éhnííñevu o cáátunúne. ¹⁴ Muurá lléváhréjuco maájtyúmíjcatsííñe botsíi ímíñeúvú meíhgyúvájcatsíki.

¹⁵ Ahdícyane óvíi íbúwajíí ú ijcyáhi. Íille ijcyame ménahbémú uke duurúváhi. Áhdure óóma duubállé ménahbémuke diityéké o dúúruváne. Áyu tehdújuco.

JÓÓDAÁ

Jóóda cáátúnuháámi

Duurúvaju

¹ Oo Jóóda Jacóóbó nahbe Jetsocrijtó ñcúve múnáajpi o ijcyabe iñe ihaami ó caatúnú ámúhakyée Méécááni ímíbájhóne újcúmeke Jetsocrijtó téhmehíjcyáme éllevu. ² Aane ihdyu óvíi ámúhakyé ñdaatsólléne píááboobe íbúwajíí ámuha meijcyame mewájujycatsíki.

Állíu uwáábo múnaa

³ Ámuúha táñahbému, ó imíllerá éhniñevu ámúhakyé o cáatunúné muhdúhjáa mepájtyetéiñe Píívyéébe mééma méénúnetu. Áronáa tsaate ámúhakyé pátsáricyohíjcyánéllii ó imíllé íllure ámúhakyé o tsápijtsóné Píívyéébe meke ájcune ímiáájú icyánéjcutu ámuha meítsútúúveki. ⁴ Muurá ijcyámé tsaate ímityúmé Píívyéébeke cáhcújtsóturómé íllure íállíñe ámúhá pañévú úcaavéme. Aame Máavyéjuube Jetsocrijtoke íehdiívalléne nehíjcyá Píívyéébe meke iwájuúnéllii muhdú meke méénúityúné ímityúmé meijcyáromeke. Tehdu néeme muurá wágóóové Píívyéébe waajácuháámi pañétúu tsúúcajájucó tene néhduú.

⁵ Aane ó imíllé tsúúca ámuha mewáájacújucooróné ámúhakyé o ítsáávetsóné muhdúhjáa Píívyéébe íjraéémú ihñéjté íjcyáromeke méénune dííbyeke dítye cáhcújtsótúnéllíihye. Muuráhjáa Ejíhtó iñúji múnáá hójtsí pañétú díityéké díbye íjchívyétsórónáa díityédítú tsaate dííbyeke cáhcújtsótúmeke dsíjívétsoóbe. ⁶ Téhduréhjáa muurá níjkyéji múnáa ímí dííbyema íjcyatúmé múhdurá dáriívémeímyeke waagóoobe íjcyátsihdyu. Áamekéhjáa pícyoobe cúúvétsíí pañévú úwáñehííñeri íchíjchúmeke dítye tétsii íjcyá díbye muhdú meícyahíjcyané ímíbájhóíñévújuco. ⁷ Téhduréhjáa muurá Tsodóómaa, Gomóóraa, íuníúécoomíji múnáa, íjcyámeke ícúbáhraabe cúújúwari íhdícyáméhjima dítye dómácócatsíhíjcyané déjúcotu. Áánetu méwaajacú Píívyéébe ímityúmeke ícúbahráné cúújúwari mújyú níjkéváityúne.

⁸ Ehdúhjáa íhdé múnáaúvuke díbye ícúbáhránáa jíveekí dííbyé taúhbajúúné íehdiívalléne ímityúné ihjyúvahíjcyámé níjkyéjiri íhtsútujte íjcyámedítu? Aame ímityúné íjcyáneri íjpííhañe íllure tútávátsohíjcyáhi. ⁹ Muuráhjáa íhtsútuube níjkyéji múnáa avyéjuube íjcyároobe Migyééré tsá ímityúné

ihjyúvatú Naavenedítýú dííbyema Moitséeúvú itéméhó hallúvú ityáhjácatsícooca. Tsáháa dibye dííbyedi iúúhívaténe néetu dibye ímítyuube íjcyane. Ílluréhjáa neebe dííbyeke: “Óví ihdyu muhdú Píívyéébe uke nééhií.”¹⁰ Áronáa muurá diitye állíu múnaa tsá tehdu néétune. Muurá ímityúné ihjyúvahíjcyámé iwáájácútúnéhjiri iúúhívaténema. Aame iyámédú dáríívémeíhíjcyáhi. Ehdu íimillédú íjcyáneri iye ihyallúvú lílcyúhcohíjcyámé iwágóóóveíñe.

¹¹ ¡Máidáátsoju ihdyu diityéké tene pájtyeíñej! Éhnéhjáa Caíí íñáhbeke dsíjívetsó díívane muurá méénuhíjcyáme. Áhdure éhnéhjáa Baraáa ímityúné méénu díívane idsíídsíváiyóneri ijjácunúhíjcyáme. Aame muurá múhdurá idyáíívémeíhíjcyáné níjcaúvú wágóóóveé éhnéhjáa Coréé ílleebótú níjcaúvú dsíjíveebe wágóoovédu.¹² Muurá eene ámuha menáhbévájcatsíñe wañéhjinévú nucójpitsówu ímiáámeúvúdú múúbaké ávyejúúlletúme ípyééne majchóháñe iye óróhcohíjcyá tsíjtyéjtane diityéké ítsáávetúme. Aame éhne múúne maálléityúcooca ojtso kíjyeba pevénéré tsájtyedu. Áhdure diitye éhne úmehééne íñééváiyótsihvu néévátúnéllíi ílluréjuco meíllone tébajkyéjímájucó mewáágoódu.¹³ Áhdure diitye éhne nohji páné íhdéene móóá úniúvú íjchívyetsódu. Áhdure diitye éhne míicuru wáájácúráityúmeréjuco íjcyáíhullévú áákityédu. Aame wágóóóveé cúúvétsíí pañévú mújyú níjkéváityúne.

¹⁴⁻¹⁵ Muuráhjáa Enóó Adáaúvúj tsiiménémúhaabe 7-íjyúvájucóo dííbyeúvudítýú dítye lííyaaténáa íjcyaaabe Píívyéébe túkévéjtsóneri néé ehdu néémedítýu: “Ávyéjuube tsájucóo mítyame ihñéjtema pámeere míamúnáama muhdú dítye ícyahíjcyáné ímíbájchoki. Muurá pámeere ímityúné méénuhíjcyámema ímityúné dííbyedítýú ihjyúvahíjcyámé íáhdó újcuúhi.” Ehdúhjáa Enóóúvú nééhií.¹⁶ Aame muurá tsá mújyú íjtsúcunútú tsíeméné ímí tehjújuco íjcyane. Páneere múhdurá íjcyane nehíjcyáme. Ááne íimillédú ímityúné íjcyáne mítyákímyeíhíjcyáme. Aame ímiáámeúvúdú tsaatémá tsaímíyé ihjyúvahíjcyá diityé tsíeméné diityédítýú íjycúroki.

Cáhcújtso múnáá túkevétsoju

¹⁷ Ámuúha táñahbému, cáhawáa méitsáávé éhnéhjáa Jetsocríjtó mamýémú nééneé:¹⁸ “Muurá Jetsocríjtó tsiíñe tsááiñe pííhícooca íjcyáimyé tsaate íimillédú ímityúné íjcyame íllure dííbyedi úúhívatéimye.”¹⁹ Aaméjuco muurá

eene míamúnáake páhduváre íjtsámeíchóne ímityúneríyé tsúúráméihijcyáne. Áámé pañe tsá Píívyéébé Apííchó íjcyatúne.

²⁰ Áánetu ihdyu imíchi meijcyáne Píívyéébema méihjyúvahijcyá dííbyé Apííchó piáábori ámuha metéhmémeí Críjtoke mecáhjújtsónetu ámuha memújtátuki, ámuúha táñahbému. ²¹ Ahdícyane ímiááméré meijcyá díbye ámúhakye iwájyúne ipiááboki. Óóchévetúmeré météhmehijcyá Jetsocríjto meke ídaatsóllédú íjcyaaabe mújyú medsíjívjúcoóityúne bóhívu íajcuki.

²² Múu tsaate páhduváre íjtsámeímyeke úwaabó ditye iwájácúúvéne ímíñeúvú icyáhjújtsoki. ²³ Ehdu múu pájtyetétsó cúújúwá pañevú ditye wágóóóvéíyónetu. Árónáa ihdyu múu téííbúwá íjcyá ditye ímityúné méénúnetu ámuha meíívátuki.

Duurúvaju

²⁴⁻²⁵ Aane ihdyu óví Píívyéébe Mepájtyetétsoobe Jetsocríjtoj tééveri ámúhakye tehme ámuha dííbyedítú memújtátuki. Áhdure óví ámúhakye túkévéjtsoobe íinetú ámuha menéétsámeítu dííbyedívú ámuha meúújetécooca ímíjyuuri ámuha meíjcyaki. Áánéllii metsu Píívyéébeke apáábyekéré maávýéjútso panévatúré íhtsútuube íjcyaaabe mújyú níjkéváityúúbeke. Áyu tehjújuco.

APOCARÍHTSI

Muhdú pájtyeíñéhjí Jóáa ájtyumíne

Jetsocríjtó úúballéné tújkeváne

¹ Oo Jóáa Jetsocríjtó ñcúve múnáajpi o íjcyaaabe íñe íhyaami o caatúnuube ó úúballé muhdú lléváhréjuco tene pájtyeíñe. Píívyéébéhjáa Jetsocríjtóke néé dibye ñcúve múnáadívú teene ibóhówájtsoke. Áanéé óhdivu bóhówájtsoobe naavédú néené pañe níjkyéji múnáájpij téeveri. ² Aane íñe ícyooa o úúballéné muurá ímiáané Píívyéébé ihjyu Jetsocríjtóo óhdivu bóhówájtsoóné o ájtyumíne.

³ Aane ihdyu maímijyu teene éévemej. Áhdure maímijyu teene illéébone cáhcujtsómej. Muurá lléváhréjuco téhaami úúballenéhjí pájtyeíñe.

7-hava cahcújtso múnáa íjcyáme éllevu Jóáa cáátunúne

⁴ Aane íñe ó caatúnú ámuha 7-hava elle Áátsiá iññújiri meíjcyané cahcújtso múnáa éllevu. Aane óví Píívyéébe ipíívyema íjcyátuube íjcyaduré íjcyaaabe ámúhakyé píaabó íbúwajíí ámuha meíjcyaki. Áábé Apííchó 7-nevádú nééne óví téhdure ámúhakyé píaabóhi. ⁵ Téhdure óví Jetsocríjtó páñétúejpi dsijívetúu bóhítujkénuube ámúhakyé píaabó pámeere iññújiri íjcyané avyéjute avyéjuube íjcyaaabe. Diibye ímiáábé íjcyaaabe méhdivu ímiáájú bóhówátsohíjcyáhi. Muuráhjáa mítyane meke iwájyúnéllii ítyujpácýó waagóoobe téénej téeveri méimítyú méhdityu iwáágóoki. ⁶ Aabée meke picyóó Cááni Píívyéébé avyéjute meíjcyaki. Áhdurée meke pícyoobe llúúvájte meíjcyame dííbyeke meñcúveki. Aabe íhtsútuube ávyéjuube íjcyáabeke ihdyu metsu maávýéjútsohíjcyá paíjyuvaré múijyú níjkéváityúne. Ehdu teéne.

⁷ Ámuúhaj, muurá pámeere míamúnáa dííbyekée cáváájcómema maájtyúmií ojtsó pañe tsáabeke. Aane dííbyeke cáhcújtsoótumé íájtyúmíne taáhi. Ehdu pajtyeíñe ímiááne.

⁸ Muurá Píívyéébe néehí: “Oo panévaturé íhtsútuube tapíívyema o íjcyátuube íjcyaduré o íjcyaaabe muurá ímichi téhijpi oo páneeré o ípívyéjtsoóbe. Áhdure níjke oo páneere o níjkévátsoííbye.” Ehdu muurá Píívyéébe néehí.

Críjtóke Jóáa ájtyumíne

9 Aane íñe ámuhá nahbe o íjcyaaabe ámuha meícúbáhrámeidyuré ó ícúbáhrámeihjcyá téhdure dííbyé avyéjuejpi o íjcyaaabe. Áhdure ámuha teene maáábucúdúré ó aabúcuhijcyá Jetsocrijtó oke píáábóneri. Okée muurá waagóomé móóáj piinetú páhbau ‘Páhmóó’ némeitsihvu Píívyéébé ihju Jetsocrijtodityú íjcyane o úwáábohíjcyáné hallútu. ¹⁰ Aabée tétsihyi o íjcyaaabe Píívyéébé wáabyuta íjcyajcóójí dííbyeke o dúúrúvahíjcyánáa tsaapi táhallú éhnejcutu kéévánécoba óóma ihjyúvá éhne múúne rojrócó mellíjchune íhjuváu. ¹¹ Okée neébe:

—Ímichi oo téhijpi páneerée o ípívyéjtsoóbe. Áhdure níjke oo páneere o níjkévátsóiíbye. Áhdícyane páneere ícyooca u ájtyumíne waajácúháámitu u cáátunúne ú wáalloo Áátsiá iíñújiri 7 coomívá Éépetsoo, Ejmíínaa, Péégamoo, Tiatííraa, Tsáadíí, Piradéépiiaa, Raoditséaa, éhdú coomívari íjcyáné cahcújtso múnáa élleu.

¹² Ehdúu oke dibye néénéllii ó révoové múha óóma íhjuváne o wáájacuki. ¹³ Aabée ó ájtyumí 7-ihcyúvá oórótu méénúmeíñé peetéihcyúnéj piine tsaapi míamúnáajpídyú neébe íjtyúháacyú hallúvú íwajyámú íjcyaaabe íjyócunúúbeke. Áábéj piinetúu óóro mííhé chiúcunú íjpiújívújuco íjcyamííhe. ¹⁴ Áábé níiwacóo ávyéta tsítsi obééjá ihjínédu. Áánetúu íhyálluúúcú éhne múu cúújuwa peéécunúdu. ¹⁵ Téhdurée íjtyúhaacyu ávyeta ‘rutúrútú’ éhne múúne cúújúwari úwááñewa peéécunúdu. Áánetúu dibye íhjuváne keeváwu téhiñe níwácunúne íhjuváu. ¹⁶ Aabée ímiánéjcuéhójtisiri ejécunú 7-meváké mícúruke. Áánetúu íhjuútu nñtsúwá kéhiúcunú ‘pajtyo’ neéwa panéjcuvaré tsúhjívawa. Áábé húmí amítsaráhcóo nuhba ájchúcunúdu.

¹⁷ Áábekée o ájtyumíne dííbyé lliíñévú ó áákityeíñú múu dsíjívédu. Áronáacáa íhyójtis ímiánéjcuéhójtisí táhallúvú ípícyóóne oke neébe:

—Díhllyedííñe. Muurá ímichi téhijpi oo páneerée o ípívyéjtsoóbe. Áhdure níjke oo páneere o níjkévátsóiíbye. ¹⁸ Muuráhjáa o dsíjívéebe tsiiñe ó bohíí. Aabe tsáhájucó mújyú o dsíjívéityúne. Aabe míamúnáake cúújúwá pañévú ó waagóóhi. ¹⁹ Áhdícyane páneere íñe ícyooca tsúúca íjcyánema bóónétu pájtyeíñé u ájtyumíne caatúnú waajácúháámitu. ²⁰ Muurá támiánéjcuéhójtisiri 7-meva mícúruke u ájtyumíne 7-hava cahcújtso múnáa úwáábojte íjcyane neéíyóne. Áánetu 7-ihcyúvá peetéihcyúné u ájtyumíne diitye 7-hava cahcújtso múnáa íjcyane neéíyóne.

2

Éépetsóri íjcyáné cahcújtso múnáa éllevu cáátúnúmeíñe

¹ Ahdícyane Éépetsóri íjcyáné cahcújtso múnáa uwáábóóbe éllevu íllu caatúnu: “7-meva mícúruke ímíánéjúcúéhójtširi éjécunúúbé 7-ihcyúvá oórótu méénúmeíñe peetéhcyúnéj piine úllehíjcyaaabe ámúhake néehí: ² Ó waajácú muhdú ámuha meijcyame ímí táwákimyéi meméénuhíjcyáné panévare ámuha maáábúcúnema. Téhdure ó waajácú ímí tehdújuco ámuha meúwáábohíjcyáné ímityúmeke. Muurá Píívyéébé uwáábo múnáadi iye díllómeiyómeke ámuha méwaajácuhíjcyá állíu munaaré ditye íjcyane. ³ Aane ímiáané ó waajácú táwájuryi ámuha meícúbáhrámeíhíjcyáné oke íhvéjtsotúme. ⁴ Áronáa íjcyáné tsane ímityúné ámuhá hallúri: ¿íveekí tsáhájucó oke ámuha mewájyutú tujkénúu oke ámuha mecáhcújtsóijyu mewájyudu? ⁵ Aane meítsáávéne méihvété ímityúné ámuha meméénuhíjcyánetu. Áane méímibáavyé éjyúu ámuha meícyahíjcyádu. Muurá ámuha meímíjpyetétúhajchíí illuréjuco ámúhake o íhvéjtsóíñe wáajácúratúmeréjuco ámuha meijcyaki. ⁶ Áronáa tehdújuco ámuha metsaríllehíjcyáné nicoraítámú ímityúné méénuhíjcyanéhí téhdure idyé o tsarilléne. ⁷ Aane ihdyu óví ímiáané lléébo me cáhcújtsó Píívyéébé Apíichó cahcújtso múnáake néhíjcyáne. Muurá íñnerí táhjátsámeityúme ímí ícyahíjcyámeke nihñéétsihvúré ó ájcuú mújyú ditye dsíjívéjúcóóityúne bóhívu Píívyéébé avyéjuri tsaimíyé ditye íjcyaki.”

Ejmíinari íjcyáné cahcújtso múnáa éllevu cáátúnúmeíñe

⁸ Téhdure Ejmíinari íjcyáné cahcújtso múnáa uwáábóóbe éllevu íllu caatúnu: “Ímichi téhijpi páneeréé ípívyéjtsóobe téhdure níjke íjcyaaabe páneere níjkévátsóibye éhnée dsíjíveebe tsííñe bóhíbe ámúhake néehí: ⁹ Ó waajácú idátsó ámuha meícúbáhrámeíhíjcyáné oke ámuha meúráávyéné déjúcotu. Muurá tsaate illure iállíñe Píívyéébeéjtedi díllómeiyómé nehníwu ámúhadítyú ihjyúvahíjcyá Naavéneéjteré íjcyánéllíhye. Ehdu idátsó ámuha íññújiri meijcyáronáa ámuhá avyéjú níjkyéjiri íjcyáhi. ¹⁰ Ahdícyane mááábímyeídí éhníñevu ámuha meícúbáhrámeíñeri. Muurá ámúhadítyú tsaatéke Píívyéébere wáajácúllémeke Naavéné cúvéhoojánutsómé ámuha meícúbáhráméí pahójtšícúj coojíva. Áronáa ihdyu íhvéjtsotúme tsaimíyé oke meúráávyeco ámuha medsíjívétsihvújuco ámúhake o avyéjutsómé ámuha meijcyá mújyú dsíjívéityúmeréjuco. ¹¹ Aane ihdyu óví ímiáané

lléebome cáhcujtsó Píívyéébé Apííchó cahcújtso múnáake néhijcyáne. Muurá íinerí táhjátsámeityúme tsá nihñéétsihvúre wágóóóvéityúne.”

Péégamóri íjcyané cahcújtso múnáa éllevu cáátúnúmeíñe

12 Téhdure Péégamóri íjcyané cahcújtso múnáa uwáábóóbe éllevu íllu caatúnu: “Níitsúwá ‘pajtyo’ nééwa panéjcuvaré tsúhjívawama íjcyabe ámúhake nééhií: 13 Ó waajácú ámuha muhdú meícyahíjcyané Naavéné ávyéjúkímyeíñe iíñújiri. Árome ímí tehdújuco oke ámuha meúraávyehíjcyané oke ámuha mecáhcújtsónema. Muuráhjáa táuubállé méénuhíjcyabe Atíipake ditye dsíjívétsórónáa tsá oke ámuha meíhvéjtsotúne. 14 Áronáa íjcyané tsane ímityúné ámúhá hallúri: Ámúháj pñe íjcyámé tsaate Baraáa uwáábó cáhcujtsóme. Muuráhjáa diibye Baráake úwááboobe íjraéémuke ímityunévú íbúwajtsómé níjcyotájté ícúvé máchohíjcyáhi. Téhdurée íhdícýámema dómácócatsíhijcyáme. 15 Áhdure idyé íjcyámé tsaate ámúháj pñe nicoraitámú uwáábó o tsáriléné cáhcujtsóme. 16 Aane ímityúné ámuha meméénuhíjcyané íhdyu meíhvéjtsóne méímibáávyé. Muurá ámuha meímibáávyétúhajchíí lléváhréjuco ámuha éllevu o pééíñe ílluréjuco ámúhadi o ícúbáhraki. 17 Aane íhdyu óví ímiáané lléebome cáhcujtsó Píívyéébé Apííchó cahcújtso múnáake néhijcyáne. Muurá íinerí táhjátsámeityúmeke ó ájcuú ímiáájuvu wáájácúratúne majchódú néénevu. Áhdure diityéké ó ájcuú tsítsij nééne neewáyuvu wáájácúratúne mémé tééutu cáátúvaúvu. Aane apáámyéré teeu újcume waajácúú mumémé íjcyane.”

Tiatíirari íjcyané cahcújtso múnáa éllevu cáátúnúmeíñe

18 Téhdure Tiatíirari íjcyané cahcújtso múnáa uwáábóóbe éllevu íllu caatúnu: “Píívyéébé Hajchí cúújuwa péétécunúdu íhyálluúúcu néébéj tuháácýú ávyeta ‘rutúrútú’ éhne múúne cúújúwari úwááñewa péétécunúdu néébe ámúhake nééhií: 19 Ó waajácú páneere muhdú ámuha meíjcyame tehdújuco mewájúcatsíhijcyáne, ímí oke ámuha mecáhcujtsóne, ímí táwákimyéí ámuha meméénúné déjúcotu ámuha meícúbáhrámeiyóné maáábúcu híjcyáne. Áhdure ó waajácú táwákimyéí ímí tehdújuco ámuha meméénuhíjcyané tujkénúu ámuha meméénuhíjcyané éhniíñevu. 20 Áronáa íjcyané tsane ímityúné ámúhá hallúri: Ámúháj pñe Jetsabée íjcyalle Píívyéébé íhjú uuballe múnáálledi díllómeílleke íná ámuha menéétulle táícúve múnáake íuwáábori állihíjcyáhi. Muurá nehíjcyalle íhdícýáméhjima ditye dómácócatsíyóné ímityúné íjcyatúne. Áhdure nehíjcyalle ditye níjcyotájté ícúvé májchoróné

ĩmityúné İjcyatúne. ²¹ Aane ó téhmehıjcyará dille múhdurá İjcyahıjcyáne İhvėjtsóne İmiáállerejuco İjcyaki. Áronáa tsá dille İmİlletú İmİjpyetene. ²²⁻²³ Áanéllii ó İhvėjtsóo dílleke dille chemerı ávyetá İhnáho İcúbáhrámeıki. Téhdure díllej tsııme dsıjıveéhi. Áhdure díllema İmityúné meenuhıjcyámé İcúbáhráméı teene İhvėjtsótúhajchıjyu. Áanetu pámeere cahcújtso múnaa waajacúú İmiááne mıamúnáá İbuúúné İjtsaméı o wáajacúne. Aabe amúhakeye ó ajcúú muhdú amuha meıcyahıjcyáne áhdovu. ²⁴ Áronáa İjcyámé tsaate amúhadıtyú Tıatıırari diille Jıtsabée uwáábó uráavyetúme. Aame tsá wáajacutú állıuré İjcyane Naavenedıtyuré tsááne İhtsútúneri idıllone dıtye uráavyehıjcyáne. Áyu éhdunéré teéneri amúhama ó İhjyúváhi. ²⁵ Áhdıcyane tsúuca oke amuha meúraavyémé İmııneúvú météhmémeıcyó tsiıne o tsááıınevújuco. ²⁶ Muurá İınerı táhıjatsámeıtyúmé o İmillédú nihıneétsıhvúré İcyahıjcyámeke ó pícyoó İıujııne avyėjunte dıtye İjcyaki. ²⁷ Aame mıamúnáake İhtsútú táuhbaá éhne múune núpajkityu meénúmeııne İıyıhllóné uméhéıyi mewápújuhcodu. Ehdu ávyējuutéımye Llıhıyóo oke ávyėjutsódu. ²⁸ Áámeke ó ajcúú éhne tsıtsıvé mııcúruwa İmıwu ajchúcunúdu néébedıvu. ²⁹ Aane İhdyu óvıı İmiááne İléebome cáhcujtsó Pııvyéébe Apııchó cahcújtso múnáake néhıjcyáne.”

3

Tsáadııyı İjcyáne cahcújtso múnáa ellevu cáátúnúmeııne

¹ Téhdure Tsáadııyı İjcyáne cahcújtso múnáa uwáábóobe ellevu İllu caatúnu: “Pııvyéébe Apııchó 7-nevadú néene díbyedi İjcyaaabe 7-meváké mııcúruke éjécunúhıjcyaaabe amúhakeye néehıı: Ó waajacú muhdú amuha meıcyahıjcyáne. Muurá amuha mékévaúcunúhıjcyará Pııvyéébeke amuha meúraávyenetu. Áronáa tsá amuha İmı meúraávyetúne. ² Áanéllii téıbúwá meıjcyáne métsúúraméı İmı díbyeke amuha meúraávyéıyóneri díbyedıtyú amuha memújtátuki. Muurá ó waajacú díbye İmillédú amuha meıjcyatúne. ³ Méıtsáávé éıjyúu amúhakeye dıtye úwaabóné tsúuca amuha mecáhcujtsóne. Ááne meımıbáávyéne tsiıne İmııneúvú díbyeke meúraávye. Muurá amuha meımıbáávyetúhajchıı éhne múune nanı múnáajpi wáajacúratúné tsáhdı o tsáábe amúhakeye ó tuvááovaáhi. ⁴ Áronáa İjcyámé tsaate amúhadıtyú İmityúné meénutúme. Aame İmiáámé İjcyáneıllii óóma İjcyáa tsalımyé tsıtsıj nééne wajyáamuunévú İıjcaméııne. ⁵ İınerı táhıjatsámeıtyúmé ehdu

ijcyaáhi. Ááme mémeháñé tsá o páácyúityú wágóóóvéityúme mémeháñé cáátúvané waajácúháámitu ijcyane. Áámeke ó bóhówájtsoó Llihíyodívu, téhdure níjkyéji múnáadívu. ⁶ Aane ihdyu óvíi ímiááné lléébome cáhcujtsó Píívyéébé Apííchó cahcújtso múnáake néhijcyáne.”

Piradéépiári ijcyané cahcújtso múnáa éllevu cáátúnúmeíñe

⁷ Téhdure Piradéépiári ijcyané cahcújtso múnáa uwáábóóbe éllevu íllu caatúnu: “Ímiáábé állíúútuube Dabííúvú avyéjú dííbyedi ijcyaaabe pááyucúné tsá múha wátájcóityuróne. Áhdure díbye wátajcóné tsá múha pááyúcúityuróne. Aabe ámúhake néehíi: ⁸ Ó waajácú muhdú ámuha meícyahíjcyáne. Muurá dúhcú íbúwá ámuha menéérome ímí táuwaábó meúraávyehíjcyá oke tóónutúme. Áánéllii ámuha meúwáábóíñe uwááboju ámúhama o pááyucúné tsá múha wátájcóityúne. ⁹ Áronáa ijcyámé tsaate jodíómú ijcyarómé Naavéné icyánéjcuré úraavyémé íllure íállíñe tahñéjtedi díllómeímye. Árome íícúbáhrámeíñetu ámúhá lliiñévú imíhmóúbáne ámúhake avyéjújtsoó ámúhake o wájjyune iwáájácúnema. ¹⁰ Muurá íhnáhóóróné pañe ímí oke ámuha mecáhcújtsonéllii ámúhake ó téhmeé ííñújiri ícúbáhrameí ijcyánetu. ¹¹ Aane lléváhréjucó o tsááíñe. Áánéllii múu muhdú ámuha meícyahíjcyádú tsaímíyé ijcyá ámúhá wáabyutájucó ijcyáneri ámuha mebáñúmeityuki. ¹² Muurá íínerí táhjátsámeityúmeke ó pícyoó Tápiivyéébé duurúvájá apíhajcúnédú néeme ditye íjcyaki. Aame tsá mújyú dííbyedítyú íñéityúne. Áamedítyú ó caatúnuú dííbye mémema íhcyóómi béhné Jerotsarée níjkyéjiri ijcyácóómi méme. Áhdure ó caatúnuú béhne tamyémé díityédítyu. ¹³ Aane ihdyu óvíi ímiááné lléébome cáhcujtsó Píívyéébé Apííchó cahcújtso múnáake néhijcyáne.”

Raoditséari ijcyané cahcújtso múnáa éllevu cáátúnúmeíñe

¹⁴ Téhdure Raoditséari ijcyané cahcújtso múnáa uwáábóóbe éllevu íllu caatúnu: “Píívyéébe páneerée ípívyéjtsoobe íjcyaduré ícyahíjcyaaabe állíútuube ámúhake néehíi: ¹⁵ Ó waajácú muhdú ámuha meícyahíjcyáne. Muurá ímí oke ámuha meúraávyéturómé tsá oke meíhvéjtsotúne. Aane ihdyu ó imíllera tsaímíyé oke ámuha meúraavyéne. Aane ámuha meímíllétúhajchíi óvíjyacóóne. ¹⁶ Ehdu múhdurá oke ámuha medáíívénéllii ílluréjucó ámúhake o wáágóóíñe. ¹⁷ Muurá ámuha ménéhíjcyá íhtsutúme ámuha tsaímíyé meíjcyame íínetú mepíhtotúne. Áronáa tsá ámuha mewáájácúmeityú nucójpítsówu íevejte múúne ijcyadu ámuha meíjcyane. Áhdure

tsá ámuha mewáájácúmeítyú hállúvatúmé múúne íjcyadu ámuha meíjcyane. ¹⁸ Áánéllii oke métáuméí ámúhake o ímíbájcho núcójpĩtsó nénéhĩtu ámuha mebóhówaúcunújúcúótuki. Muurá ámúhake o píáábóneri botsíi ámuha mewáájácúúveé ímíánejcúvú éhne múúne íhyálluúúné ímityúmé ityáábótsámeíñe botsíi ímíñeúvú íĩtedu. Óhdi ímíá uwááboju íjcyane ímíñeúvú mecáhcújtsóne méímíjpyeté éhne múúne óóro cúújúwari chócóóvénetu íñéhní wágóóóvéné boone íñé ímíjyaú tene íjcyadu ámuha meíjcyaki. ¹⁹ Muurá o wájýúmeke ó úwaabó ditye óóma íímíbbáavyeki. Ahdícyane ímíááméré meíjcyáne méímíbbáavyé múhdurá ámuha meícyahíjcyánetu. ²⁰ Ámúhake ó píúvahíjcyá éhne múúne llééhówatu mepíuvádú oke ámuha mecáhcújtsóhahjíi ámúhake o ímíbájcho tsaímíyé menáhbévájcatsíki. ²¹ Muurá íĩnerí táhjátsámeítyúmé ímí ícyahíjcyámeke ó pícyoó táúniúvú muhdú llihíyó oke íúniúvú íavyéjuvu pícyohdu. ²² Aane ihdyu óvíi ímíááné lléébome cáhcújtsó Píívyéébé Apííchó cahcújtso múnáake néhijcyáne.” Ehdúu oke neebe Jetsóo.

4

Píívyéébe ávyéjújtsámeíñe

¹ Átsihdyúu idyé ó ájtyumí níjkyéjĩtu llééhowa pááyúcunúne. Ááné pañétúu oke tsiíñe éhnée íhde rojrócó mellíjchúnej kéévádú íhjuúvaabe nééhií:

—Cáhawáá taéllevu dica muhdú pájtyeíñehjívú uke o úújétsoki.

² Ájyúu Píívyéébé Apííchó píáábori ó ájtyumí teene níjkyéjĩ pañe ávyéjú ijyáwá hallúrí tsaapi ácuúcunúúbeke. ³ Áábé ámítsaráhcóo jájpeé, conarínaa, íjcyáné neewáyúúú ‘rutúrútú’ nééne ámítsaráhcódu. Aanée teewa íjyáwá hallútú tuuhi pajtsícunú imíwu ‘ejmerááda’ némeíñe neewáyú áchaúcunúdu.

⁴ Ááwá úniúúcuríi tsíwahjí 24-wava íjcyane idyé ó ájtyumíhi. Áwáhjí hallúríi téhduméré 24-meva túkevétsojte óóro chahíwáánema íjcyame ájújatyémé wajyámúúné tsítsíjáhjíúvu.

⁵ Aanée pañétúéwatu rórihcyóné íhnáhó íhjuúvá éhne múúne chijchi íhjuváu. Áánetúu téewá úmíwari 7-neva peetéháñe 7-neváu nééne Píívyéébé Apííchó íjcyáne nááve. ⁶ Téhdurée téewá úmíwari nújpacýódú ‘raúráu’ nééneé. Átsihyíi 4-meva iyámédú néémé hálluúúné panéjcvátú íjcyame téewá hallúrí panéjcvári. ⁷ Áámedítyúu tsaapi bájú oohíbyécobádu. Áánetúu tsijpi jééú ocájidyu. Áánetúu tsijpi húmí míamúnáájpi

humídu. Ááne tsíjpii méwáájicobádú néébe wállúríjjuucunúhi.
 8 Áamedítýúu 6-wava íhñúwaane tsáápiitsádítýú íjcyámé
 hálluúúné patsíhíjvátúre. Aamée ‘dáij’ néétune cójíchajchótá
 pécóhajchótá nehíjcyáhi:

Panévatúré íhtsútuube Píívyéébe ímiáábé u íjcyaae íjcyaduré ú
 íjcyá dipíívyema íjcyátuúbe.

9 Ehdúu diitye 4-meva íavyéjú iyyáwá hallúrí ácuúcunúúbé
 múijyú dsíjívédítýúúbeke duurúvahíjcyá téhdújtsomére.

10 Áhdurée idyé diitye 24-meva túkevétsojte dííbyé úmíwávú
 imíhímóúbáne dííbyeke duurúváhi. Aamée íchahíwááné dííbyé
 líiíhévú iwájójcóne nééhií:

11 Píívyéébe múúhá avyéjuube u íjcyaae ihdyu tehdújuco
 panévatúré íhtsútuube u íjcyaae u áveyjúúne. Áábeke
 ihdyu uke muha máávyéjútsohíjcyá páneerée u ímillédú
 u ípívyéjtsonéhjí dityájpíyé íjcyáábeke.

Ehdúu nehíjcyáme.

5

Obééjáuúúú néébeé

1 Áhdurée ó ájtyumí diibye íavyéjú iyyáwá hallúrí ácuúcunúúbé
 panéjcvaré cáátúvaháámí waajácuháámí éjécunúné
 ímiánéjcuéhójtširi. Áhaamíi 7-neva wáúmííñúmeíháámí
 ténevádú ejké múha íhdícyame téhaami ipááyútuki. 2 Áijyúu
 níjkyéji múnáajpi íhtsútuube kéévánécoba nééhií:

—¿A íjcyámé tsaate ímiáámé téhaami pááyúcuíyóme? 3 Tsá
 muurá tsáápíuba níjkyéjima ííñújiri íjcyámedítýú ímiáábé
 íjcyatú téhaami ipááyúcuúne éévéiyóme. Téhdure tsúúcajáa
 dsíjívémedítýú tsá tsáápíubaré íjcyatúne. 4-5 Ehdúu dibye
 néeneri o táhíjcyárónáa tsaapi diitye túkevétsojtédítýú oke
 nééhií:

—Tahdíñe bóhoj. Muurá íjcyaae tsaapi Jodáá dohjíba
 múnáajpi Dabííúvúj tšiménémúhaabe bájú oohííbyédú
 íhtsútuube íjcyáábe. Aabe ihdyu óví téhaami paayúcu ímiáábé
 íjcyane úújétsoóbe.

6 Ehdúu oke dibye néerónáa teene ávyéjú iyyáwá úníuri
 diitye túkevétsojtémá 4-meva iyámédú nééméj pñe ó ájtyumí
 obééjáuúúú néébe íjyócunúúbeke. Áábekée boohówáné dityée
 idsíjívétso dííbyeke méénunéhjí. Áábejtóónée 7-jtoova íjcyáábé
 hálluúúné téhdunéré 7-uva Píívyéébé Apííchó 7-nevádú nééne
 páneere ííñújívú wállómeííñe náávé íjcyane. 7 Aabée diibye
 obééjáuúúú néébe íavyéjú iyyáwá hallúrí ácuúcunúúbe
 éllevu ipyééne ujcú téhaami dííbyé ímiánéjcuéhójtširi

ijcyaháámi. ⁸ Aabée téhaami újcúúbé lliñéví diitye 24-meva túkevjtsojtémá 4-meva iyámédú néeme mihmóubáhi. Aamée ityujkévevu ijcyumúbáánema ijcyámedi téhdure óóróihllóne. Áihllóji pañee tsanééré pácúúcu wahpécunú muhdú Píívyéébema dííbyééjté meihjyuváné dííbyedívú úújetéhijcyáne nááve. ⁹⁻¹⁰ Aamée dííbyeke idyúúruváné béhju majtsíjyú májtsívaju illu néehií:

Apáábyéré ímiáábé u ijcyaaabe ihdyu ú piivyété téhaami u pááyucúne. Úpée muurá múúha wájyuri u ícúbáhrámeíñe ú dsijivéhi. Aabée dítyujpácýó u wáágóónej téeveri múúhakye panévá iñújíine múnaa páhduváre ihjyúvámema ú ímíbjachó ímí Píívyéébema muha meijcyaki. Áánemáa múúhakye ú picyóó dííbyé avyéjújete muha meijcyaki. Áhdurée múúhakye ú picyóó llúúvájte muha meijcyame dííbyeke meíícúveki. Aame muha meíjcyaa ávyéjujete ííñújiri.

Ehdúu nééju májtsíváme.

¹¹⁻¹² Áámekée o íítehijcyánáa ávyetá mityámé níjkyéji múnaa eevératu ijcyame téhdure kéévánécoba illu nééju májtsíváhi:

Obééjáuúdu néébeé ícúbáhrámeíbyé ihdyu tehdujúco panévatúré íhtsútuube ijcyaaabe pane wáájacúne. Áhdure tehdujúco díbye ávyéjúúne. Áábeke ihdyu metsu maávyéjújtsó dúúruvamére.

Ehdúu nééju májtsíváme.

¹³ Téhdurée idyé ó lleebó páábé ihdéejpi níjkyéjiri, ííñújiri, ííñújí pañe, nújpácýó pañe, ijcyame illu nééju májtsíváne:

Eene ávyéjú ijyáwá hallúrí ácuúcunúúbee, obééjáuúdu néébeé, ijcyamútsí panévatúré íhtsútuujtetsí ijcyámútsikye ihdyu tehdujúco metsu maávyéjújtsó dúúruvaméré mújyú níjkéváityúne.

¹⁴ Ehdúu nééju ditye májtsíváné boone diitye 4-meva iyámédú néeme néehií:

—Ehdu teene tehdujúco. Áánetúu diitye túkevjtsojte imíhmóubáne diityétsikye duurúváhi.

6

Waajácuháámi páyuuvéne

¹ Átsihdyúu o ííténáa tsúúca diíbye Obééjáuúdu néébe teene waajácuháámí éjketa tujkénúene idyóváajcáróne paayúcuhi. Áánáacáa ó lleebó chijchi múu ihjyuvádú oke tsaapi diitye 4-meva iyámédú néemedityú nééneé:

—Éje, cáhawáá dihtécunuj. ² Ahdújucóo o íhtécunúné dibye pááyúcúháámí pañe tsítsíibeúvú íjju hallúrí tsaapi tubóowama íjcyáábeke. Aabée íhtsútuube méénujcátsityu íjcyáábeke cháhiwávú ditye ávohjácoobe péé méénujcátsivu tsíjtyeke ityáhjaki.

³ Áané hallúvúéháámí éjketáa idyóváajcáróne dibye pááyúcúnáa idyé oke tsijpi diitye 4-meva iyámédú néémedítýú néehíí:

—Éje, cáhawáá dihtécunuj. ⁴ Ahdújucóo o íhtécunúné téhaamí pañe tsijpi íju tújpaábyeúvú néébeke. Áábé hallúrí íjcyáábeke némeíñé dibye pámeere ííñújiri míamúnaa íjcyámeke ityútávajtso ditye illíhyánújcatsíki. Áábedíi ávyétá íhtsútú néené cávaájco.

⁵ Áané hallúvúéháámí éjketáa idyóváajcáróne dibye pááyúcúnáa idyé diitye 4-meva iyámédú néémedítýú tsijpi oke néehíí:

—Éje, cáhawáá dihtécunuj. Ahdújucóo o íhtécunúné téhaamí pañe tsijpi íju cúúvéébeúvú néébé hallúrí íjcyaaabe eevéjé éjécunúúbeke. ⁶ Áánaacáa ó lleebó diitye 4-meva iyámédú nééméj piínétú tsaate nééneé:

—Ícyooca tsájcoojí wákimyéí hallúvú tsáne áámuréjuco trígo újcúmeíñe. Áánetu tsebaáadá 3 áámuréjuco újcúmeíñe. Áánéllii tsáhájuco múu íjyácunújúcootú bíínójpácyoma dúúrúbajpácyó újcyúyóneri.

⁷ Áané hallúvúéháámí éjketáa idyóváajcáróne dibye pááyúcúnáa idyé diitye 4-meva iyámédú néémedítýú nihñéejpíyé oke néehíí:

—Éje, cáhawáá dihtécunuj. ⁸ Ahdújucóo o íhtécunúné téhaamí pañe tsijpi íju líjcyáábeúvú néébé hallúrí Dsijívé imyéme íjcyáábeke. Áábe déjutúu tsijpi tsáabe mémé ícúbáhraméi. Áámútsikyée némeíñé tsahdúnéécuéllé míamúnaa ííñújiri íjcyámeke dityétsí idsíjívétso méénujcátsii, ájyabaa, chemee, íjcyáneri. Áhdurée diityétsikye némeíñé iyámedi diityéké dityétsí idsíjívétso téhdure tsahdúnéécuélle.

⁹ Áané hallúvúéháámí éjketáa idyóváajcáróne dibye pááyúcúháámí pañe idyé ó ájtyumí Píívyéébé ícúvé waíjé lííñe díbyé ihjyúu íhvéjtsotúmé ímí úwáábohíjcyané hallútú ditye dsíjívétsóméhjike. ¹⁰⁻¹¹ Áámé wajyámúúnée tsítsíjáhjí íjcyame wáníjcyámeí kéévánécoba ílluú:

—Ávyéjuube Píívyéébe ímiáábé u íjcyaaabe muhdú u néhdújuco u méénúúbeke uke muha menéé çmújyú ííñújiri

Íjcyame míamúnaa múúhakyée dsíjívetsómeke téené hallútú u ícúbáhraíñe? Áanéllihyée diityéké némeíñe diityékée idsíjívetsódú téhdure íñahbémú Crijtó ñcúve múnáake dityéi dsíjívetsóné ditye ityéhmeki.

12 Áané hallúvúéháámí éjketáa idyóváajcárone dibye pááyúcúháámí pañe ó ájtyumí ávyetá íhnáhó íññuji váúmeíñe tujkéveri cóójiejpi nuhba cúúvenúné ávyeta kímóóvé wajyámuj cúúvédu. Áánetúu péjcoejpi tújpacjóduréjuco íjcyane. 13 Áánaacáa mícúru dojcó íññujívú éhne múúne higyééráhe néevá tsíjpáné kiiyjébari dójcodu. 14 Áíjyúu caame íévehóowá pevetsíiyéjuco éhne múúne waajácuháámí mepívíyoácódu. Áhdurée cáméwajúnema móóáj pñne íjcyáhbaújí ñné tsiéllévúréjuco. 15 Áíjyúu pámeere míamúnaa íññújiri íjcyame ávyéjutee, ehnéva múnaa, tsíjtyé hójtsí pañe íjcyamee, tsíjtyé hójtsí pañe íjcyatúmee, éhdume páátánúmeí néwáyúcobáné raahóvú wáhyejúné pañévu. 16 Aamée teene néwáyúcobáneke, cáméwajúneke, néehí:

—Múúhá hallúvú méuhnóbá íavyéjú ijayáwá hallúrí ácuúcunúúbé múúhakyé íájtyúmítuki, áhdure Obééjáwuúdu néébe múúhadi ícúbáhráiyóné íhdétu. 17 Muurá tsúúca múúhadívú ícúbáhraméí wajtsí múha áábúcuíturóne. Ehdúu nééme téhaamí pañe o ííte.

7

Ijraéémudítýú tsaate Píívyéébeéjte

1 Átsihdyúu idyé tsiíñe naavédú néené pañe ó ájtyumí 4-meva níjkyéji múnaa íññújiri patsíhjívarí íjyócújcatyémeke. Téhmehíjcyámée íññuji, móañee, bájunee, íjcyane kííjyeba ivááutuki. Ááameké némeíñe íññújima nújpacyo ditye ityútávájtsoke. 2 Áronáacáa tsijpi diityédítýú nuhba tsáhícyánéjcutu Píívyéébe mémé cáátúnúmeíñema tsáábe néé kéevánécoba: 3 —Métútávájtsoadíñe íññuji, móañee, bájunee, íjcyane Píívyéébe ñcúve múnáa úmicóónetu dííbye mémé mepícyóótúné hajchóta.

4-8 Aanée oke tsaate néé 12 dohjíba múnaa ijraéémú íjcyámedítýú 144,000-mevá úmicóónetu teene Píívyéébe mémé tsúúca pícyámeíñe: Jodáá dohjíbatu 12,000-mevaa, Robéé dohjíbatu 12,000-mevaa, Gáá dohjíbatu 12,000-mevaa, Atséé dohjíbatu 12,000-mevaa, Netaríí dohjíbatu 12,000-mevaa, Manatséé dohjíbatu 12,000-mevaa, Tsimeóó dohjíbatu 12,000-mevaa, Revíí dohjíbatu 12,000-mevaa,

Itsacáá dohjíbatu 12,000-mevaa, Tsaboróó dohjíbatu 12,000-mevaa, Jotséé dohjíbatu 12,000-mevaa, Bejamíí dohjíbatu 12,000-mevaa, ehdu.

Tsítsíjáhhjima íjcyame

⁹⁻¹⁰ Átsihdyúu idyé ó ájtyumí tétsihyi diibye íavyéjú iyyáwá hallúrí ácuúcunúúbee, Obééjáuúdu néébeé, íjcyámútsí úmíwari ávyétá mityáné míamúnaa eevératu panévá íñujíine múnaa íjcyame páhduváré íhjuvámeke. Áámé wajyámúúnée tsítsíjáhhjívú nééme wájyuhóónema íjcyame kéévánécoba nééhií: Muurá pajtyéteju tsáá íavyéjú iyyáwá hallúrí ácuúcunúúbee, Obééjáuúdu néébeé, íjcyámútsídítyu.

¹¹⁻¹² Téhdurée idyé tétsihyi diitye túkevjtsojtémá 4-meva iyámédú nééméj pñe pámeere níjkyéji múnaa íjcyame imíhmóúbáne Píívyéébeke dúúruvámé nééhií:

Tehdújuco ihdyu Mépiivyéébé mújyú níjkéváityuube panévaturé íhtsútuube ávyéjuube íjcyabe pane wáajacúne. Áábeke ihdyu metsu maávyéjútso dúúrúvamére. Ehdú teéne.

Ehdúu nééme níjkyéji múnaa.

¹³ Áánáacáa tsaapi túkevjtsojtédítyú oke nééhií:

—¿Aca aatye eene tsítsíjáhhjima íjcyámeke ú waajácú kiátú ditye tsááneé? ¹⁴ Áánéllihyée o nééhií:

—Tsáha, Ávyéjuúbej, u ihdyu ú waajácú diityéke.

Áánéllihyée oke neébe:

—Íjtyée ímíbaavyé Obééjáuúdu néébe tujpácýó wágóóóvénéj tééveri. Aamée ávyétá íhnáhó nééné ícúbáhraméí ííñújiri íjcyánetu pajtyéhi. ¹⁵ Áánéllii ícyooca Píívyéébema íjcyame dílbyeke íícúvehíjcyámeke ííne imíjyaú pícyoóbe. ¹⁶ Aame tsáhájucó mújyú ájyabáavatéityúne. Téhdure tsáhájucó ditye ádópívyenúityúne. Tsáhájucó mújyú nuhba diityéké áñúityúne. ¹⁷ Muurá ávyéjú iyyáwá úníuri íjcyabe diityé tehmeébe Obééjáuúdu néébe tsaímíyé diityéké túkévejtsómé ííne imíjyaú íjcyáhi. Áámedítyú Píívyéébe kímóóve wáagoómé tsá íínerí kímooovéjúcootúne. Ehdúu oke túkevjtsojtédítyú tsaapi néé naavédú nééne o ííténé pañe.

8

Nihñéeháámíré waajácúháámí páyuuvéne

¹ Ájyúu idyé nihñéeháámí éjketaré idyóvájcaróne diibye Obééjáuúdu néébe pááyúcúháámí pañe ó íté níjkyeji dáíhañéréjuco íjcyane wahájchotáwu. ² Áánáacáa ó ájtyumí

7-meva níjkyéji múnaa ityujkévevu rojrocóónema íjcyame Píívyéébé úmíwari íjcyámeke. ³ Áánetúu tsaapi dííbyé íicúvé waíjí úniúvú íjyócuuvévá dííbyeéjté dííbyema íhjúvahíjcyáne náávé mítyane pácúúcu óóróíhlló pañe íjcyánema teene icyóvájtsóneri dííbyeke íicúveki. ⁴ Aanée teene pácúúcu dibye cóvájtsóne ójtsó úújeté Píívyéébedívu. ⁵ Átsihdyúu dííbyeke íicúvéjitu teene líyíhlló pañévú cújúwayúúhá iújcune dibye ííñújí hallúvú wááónemáyé apííchówu chíjchímuba ‘roríhrorí’ dóvájaavéhi.

Rojrocóóne líjchúmeíñe

⁶ Áánaacáa diitye 7-meva níjkyéji múnaa tsúuca ímíbájkímyeí írojrócóóne illíjchuki.

⁷ Aanée tujkénú tsaapi írojrócó líjchúné tujkéveri cújúwama tújpacyo úmeváné páwahji néene dójcoóneri tsahtúnéécuéllé ííñuji áiivyé bájúnemájucu.

⁸ Áané boonétúu idyé tsijpi írojrócó líjchúné tujkéveri caméhbáucobádú néene péétécunúné móóá pañévú áákityéné nújpacyo tsahtúnéécuéllé píívyetétsó tújpacyoóvuréjuco. ⁹ Ááneríi tsahtúnéécuéllé téjpacyo pañe íjcyame dsíjivéhi. Áhdurée tsahtúnéécuéllé téjpacyórí úllénéj cújúwamííne wágoóovéhi.

¹⁰⁻¹¹ Áané boonétúu idyé tsijpi írojrócó líjchúné tujkéveri níjkyéjitu ‘Paapáwa’ némeíñe mícúruwácoba áákityé péétécunúúberé páneere téhíñe pañévu. Ááneríi tsahtúnéécuéllé nújpacyo páapañújpácyo mítyame míamúnaa íadóne dsíjivéhi.

¹² Áané boonétúu idyé tsijpi írojrócó líjchúné tujkéveri nuhba cóójiejpii, péjcoejpii, mícúruu, íjcyame tsahtúnéécuéllé áabatémé tsá ímí ájchújúcootúne.

¹³ Áijyúu méwaajídú néébe íévéhóówari wáhpeebe kéevánécoba néehíi:

—¡Máidáátsoju ihdyu ííñújí hallúrí íjcyáne míamúnáake tene pájtyeíñe nihñéejtéré 3-meva níjkyéji múnaa írojrócóóne líjchúcoóca!

9

¹ Áróné illúhwuúrée tsúuca tsijpi írojrócó líjchúné tujkéveri mícúruwa níjkyéjitu ííñújívú áákityé wáhyéjúcoba ávyéta pañé néhejú watájcó ipááyúcuki. ² Aabée téhejúcoba pááyúcúnetu mítyane ojtso íjchívýé éhne múúne wájcyoha péétene ójtsodu. Aanée cóójiejpi núhbake wátajcó cúúvéncóbaúvuréjuco. ³ Aanée teene ojtso pañétú tséreemu cájtume tsújaavé páneere ííñújiri óóvimu núúodu míamúnáake íñúúoki. ⁴⁻⁵ Áámekée

nemeíñé apáámyekéré Píívyéébe mémé íumicóónetu íjcyátúmeke ditye íícúbáhra 5 nuhbává hajchótá diityéké dsíjívetsotúmére. Téhdurée diityéké nemeíñé ííñújiri páneere úmehéénema bajtsóháñé íjcyane ditye íícúbáhrátuki.

⁶ Ehdu tene pájtyécooca míamúnaa ídsíjívéiyóneri íjyacunúromé tsá dsíjívéityúne.

⁷ Aamée diitye tséreemu panéjucu míamúnáá humínédú íhyúmíne néeme óoró chahíwaanédú néénema íjcyame tsúúca íjcyátsíiivyé éhne múúne méénujcátsíllí íjumu íjcyátsíiivyédu.

⁸ Áámé níwacóóné walléemú níwacóóné hajchónéhjí íjcyámé ihwájíiné bájú oohíbyécóbá ihwájíinédu. ⁹ Ááméj píujííneé úwáñé mihónédú néénevu wátájcámeímyé wáhpene ihjyúvá apííchówu éhne múúne méénujcátsívu íjchíemííne íjumu líicyuhcóné íhjuváu. ¹⁰ Áámé nuówááneé óóvíímú nuówaanédú tééneri ditye míamúnáake tsáhojtsí nuhbává hajchótá ícúbáhraíñé. ¹¹ Áámé avyéjuubée íjcyaaabe téhdure wáhyéjúcoba ávyéta páñé néhejú avyéjuube íjcyáabe mémé heeberéomú ihjyúrí Abadóo. Áánetúu gríéégómú ihjyúrí Aporíó ‘tútavájtso múnáajpi’ nééiyóne.

¹² Ehdúu ó ájtyumí téhaamí pañe ícúbáhraméi pájtyene. Áronáacáa nemeíñé tsiíñéi míñéecu íjcyane.

¹³⁻¹⁴ Átsihdyúu idyé tsiíñe téhaamí pañe tsijpi diitye níjkyéji múnáadítyú írojrócó líjchúné tujkéveri Píívyéébé íícuvé wáíjí óorótu méénúmeííjí hallúrí ócájij tóónédú néénej píínetú tsaapi dííbyeke nééhií:

—Tsiíñaácó aatye 4-meva naavémuke eene Eoparáátej tééhí úníutu dóhjívámeke. ¹⁵ Ahdújucóo díbye tsiíñaácómé tsahdúnéécuéllé míamúnáake dsíjívetsóné ímichíi ihdyu téijyú wáábyutájucu pícyámeímye. ¹⁶ Áijyúu nemeíñé diityé tsodáhómú íjímudi úlleme 200 millóóné íjcyane.

¹⁷ Ááméj píujíínetúu ímyéénujcátsí mihóné chíájcatyé páhduvaré némiíhójí tújpámíhójíúvuu, líjcyámíhójíúvuu, ajtyúvámíhójíúvuu, íjcyane. ¹⁸ Áánetúu diityé íjímú níwaúúné bájú oohímyé níwaúúnédú néémé ihjyúháñetu cúújuwaa, ojtsóo, atsóóperee, íjcyane íjchívyéneri tsiíñe mítyane míamúnaa dsíjívé tsahdúnéécuélle. ¹⁹ Muhdú íhgyáa íhgyúháñema íbówaañe ííñimyéímú níwaúúnédú nééneri míamúnáake líihyánuhíjcyáme.

²⁰ Áronáacáa dsíjívétúmé tsá ímityúné ímyéénuhíjcyáné íhvéjtsotúne. Tsáháa ditye naavémuke icyáánívahíjcyáné

ihvéjtsotúne. Áhdurée tsá ditye ihvéjtsotú ibóhíúbamáyé ijcyátúmeke óórotu, úwááñewatu, nééwáyutu, úméhetu, méénúmeímyéhjike icyáánivahijcyane. ²¹ Áhdurée tsá ditye ihvéjtsotú idsíjívétsócatsíhijcyáne, iwáábyénúcatsíhijcyáne, ihdícyámema idyómácócatsíhijcyáne, iñánícyatsíhijcyáne. Ehdúu ó ájtyumí téhaamí pañe.

10

Níjkyéji múnáajpi waajácúháámima ijcyane

¹ Átsihdyúu idyé tsiíñe naavédú nééne pañe ó ájtyumí tsijpi ihtsútuube níjkyéji múnáajpi ihyallútú tuuhi cápátsiúcunúúbé ojtsó pañe cáámetu níityéébeke. Áábe húmíi ajchúcunú cóójíejpi nuhba ájchúcunúdu. Áánétúu ijcyúbaacu peetécutunú cúújuwa peetécutunúdu. ² Aabée waajácúháámíwu wájihtúcutunúháámí éjécutunúúbé ímiánéjcúejtúhá túvaúcutunú móóatu. Áánétúu náníñéjcúejtúhá túvaúcutunúúbé ííñújitu. ³ Aabée éhne múúne bajú oohíbyécoba íhjuvadá úvyetá íhnáho íhjuváne tujkéveri 7-meva chíjchimu íhjuvadá úvyetá íhnáho. ⁴ Aanée ditye muhdú nééne o cáátúnúyónáa tsaapi oke cáámetu néehíi:

—Caatúnudí ditye íhjuváne. Téhdure muucá dúúbállédí teéne.

⁵ Ááné boonétúu diibye níjkyéji múnáajpi eenée móóama ííñújitu tárívajaúcutunúúbé ímiánéjcúehójsí cáamevu íhbúcuhi.

⁶ Áánemáa múijyú dsíjívéityuube páneere íévéhóowari ijcyánéhjima ííñuji, nújpacyo, múhdúné tsíeméne íjcyanéhjí ípívyéjtsóobe mémeri neébe:

—Ímiáané tsúuca páneere níjkéváiñe éévé úújetéhi. ⁷ Muurá 7-meva níjkyéji múnáa ijcyámedítýú nihñéejpiyé írojrcó llíjchúcucooca páneere ílluréjuco níjkéváiñe Píívyéébéé múha wáájácutuné íhjuú uubáalle múnáake néhdújuco. Ehdúu oke neebe níjkyéji múnáajpi eenée móóama ííñújitu tárívajaúcutunúúbe.

⁸ Áánétúu cáámetu óóma íhjuvavaabe tsiíñe oke néehíi:

—Aadi níjkyéji múnáajpi eene móóama ííñújitu tárívajaúcutunúúbedítýú éhaami waajácúháámíwu duúcu.

⁹ Ahdújucóo o pééne o táúmeíñe téhaamíwu dííbyeke. Áánéllíihyée oke neébe:

—Áju, májcho téhaamí. Muurá u májchone íimúwu néérone díhbáú pañevú páápáñuúhi.

¹⁰ Ahdújucóo o újcuháámíwu o májchone ímiáané íimúwu néérone táhbáú pañevú páápáñuúhi. ¹¹ Átsihvúu oke neébe:

—Íjcyánéi díhyallúrí tsiíne pámeere míamúnáake u úúballeíñe ñná diityéké pájtyeíñe panévá iñújíne múnaa páhduvaré íhjuvámeke pámeere íavyéjútémájuco.

11

Míityétsi uubálle múnáajtétsi

¹ Ehdúu oke iñéené boonétu eevéivu oke íajcúne neébe:

—Íiyyi dehvété Píívyéébé duurúvájama dííbyé ñcúvé waijji. Áhdure ú ééveé múhdúmevá tééjari dííbyeke dúúrúvahíjcyámeke. ² Áánetu ihdyu tééjá llahájtsí tsúuca tsííñe iñújí múnaá hójtsí pañe íjcyane tsá u éévéityúne. Muurá 42 nuhbává tétsii Píívyéébé cóomiyyi íjcyame técoomi tútávájtsoóhi. ³ Áijyu ó wálloó míityétsi kímóóvé wajyámuma íjcyamútsí táuubállé méénúmútsikye dityétsí tamyémeri 1,260 coojívá hajchótá iúúballe ñná pájtyeíñe. Ehdúu oke neebe cáámetu óoma íhjuváabe.

⁴ Aane diityétsí íjcyane nééiyóné eene páné iñújí avyéjuubéré Píívyéébe íjcyáábé úmíwari orívohéécuma míñéecu peete íjcyane. ⁵ Áámútsikye múnaájtsóromeke dsíjívétsóimútsí cúújuwa diityé hallúvú írípiácóneri. ⁶ Ehdú ñná pájtyeíñe iúúbállené hajchótá nééimútsí tene íállétuki. Téhdure nújpacyo tújpacyoóvuréjucu dityétsí píívyetétsoíñe iñújíri íjcyámeke páhduvaré nééne chémeháñeri íchémétsoki.

⁷ Áronáa teene iúúbállehíjcyané dityétsí níjkévacooca iyáábécobádú néébe teene wáhyéjúcóbá déjúcotu íjchíívyeebe diityétsima imyéénújcátsímútsikye dsíjívétsoóhi. ⁸ Áámútsí ítemehóócú dómájcóratúné ícyahíjcyaa íhtsútu cóomí Máavyéjuubée wátyétyécúmeícyóomí uulléjijtónéj piine técoomíyé Tsodóoma, Ejihto, némeícóomí pañe. ⁹ Áhóócuúvuke pápihchúúj coojíváj piínévújucu panévá iñújíne múnaa íítehíjcyáhóócuke tsá múha ímílléityú tsaate cúúune. ¹⁰ Aame ávyeta tééneri ímíjyúúvéne iwáñehjívaténé pañe tsíeménehjívú bohbanújcátsíhi. Ehdú ímíjyúúveímyé íjyévéhreváa dityétsí diityéké Píívyéébé ihjyu iúwáábóneri pátsáricyohíjcyánéllíihye.

¹¹ Áronáa téhdune 3 coojíváj piínévú Píívyéébe tsiíne diityétsikye bóhíítsómútsikye íajtyúmíne míamúnáa ávyetá íhnáhó íllítyeéhi. ¹² Áámútsikye tsaapi cáámetu kéévánécoba neéhi:

—Métsa íllevu. Áhdújucu diityétsí pééiñe cáámevu ojtsó pañévú ímunáa diityétsikye íténáaáca. ¹³ Áijyu ávyetá íhnáhó iñújí vááuemeíñeri técoomítyú tsátsii jááhañe cáhvábáneri 7,000-meva míamúnáa dsíjíveéhi. Ááneri cóejte ávyetá íhnáhó íllítyéne Píívyéébe níjkyéjiri íjcyáábeke ávyéjútsoóhi.

14 Ehdú míjyúcújuco ícúbáhráméi pájtyeíñe. Áronáa íjcyané tsiíñe íicúiyé téené boonétú pájtyeíñe.

Níhñéejpíyé írojrócó líjchune

15 Aanée nihñéejpíyé níjkyéji múnáajpi írojrócó líjchúné tukéveri cáámetu tsaate kéévánécoba néehíi:

Naavéné avyéjú ííñújiri íjcyaróné Mépiivyééberéjuco cáávacúné iiyéjuco Críjtoma íavyéjuutéki. Ááberéjuco tééji avyéjuube íjcyaiñé mújyú níjkéváityúne.

16-18 Áanáacáa 24-meva túkevjtsojte Píívyéébe úmíwari íavyéjú iyyáwáané hallúri ácújcatyémé dííbyé líiñévu ímíhmóúbáne dííbyeke dúúrúvámé néehíi:

Tehdújuco Ávyéjuube Píívyéébe íhtsútuube íjcyaduré u ícyahíjcyaaabe dííhnáhoru u ávyéjuuténe. Aabe ííñújiri íjcyané míamúnaa úhdivu cááyóbahíjcyámeke u ícúbáhráíñe éévé úújetéhi. Áhdure tsúúca dsíjívéjúcórómema muhdúhjáa ditye ícyahíjcyané u ímíbájhóíñe éévé úújetéhi. Aabe díícúve múnáa íhtsútujtémáyé ídáátsojte uke íavyéjúúlléne ímí díwákimyéi méénuhíjcyámeke tééne áhdovu ú ájcuúhi. Áánetu íllure ííñújiri míamúnáake tútávátsohíjcyámedi ú ícúbáhraáhi.

19 Ehdúu Píívyéébeke ditye dúúrúvánáa níjkyéjiri íjcyaja dííbyé duurúvaja páyúcúúvéne pañe ó ájtyumí dííbyé pityájcoju téhbá pañe íjcyané cajóónaba. Áanáacáa chíjchímuba dówáaavéné ávyeta ‘roríhróri’ néénáa ííñuji vááúmeíhi. Áhdurée mítyane nújpácyowáané dojcóhi.

12

Wálleemútsi ápíchó nééne iyáábema

1-2 Áané boonétúu idyé tsiíñe muhdú tene pájtyeíñe uubállé ó ájtyumíhi: Tsáápillée ééválle íévéhoowávú óhdivu bóhówaavé cóójiejpi núhba ájchúdú íwajyámú néelleé. Aallée péjcoejpi núhbá hallúri íjyócunúllé चाहिीwá 12-meva mícúru. Aallée ihjyúcunúhijcyá íavyéneri. ³ Áanáacáa idyé apííchówu níhbácobádú néébe tújpáábyécoba bóhówaavéhi. Áábé níwaúúnée 7-uva íjcyánetu íchahíwáané ávójcatyéhi. Áánétúu íjtyóóne 10-jtoova. ⁴ Aabée ííbówari tsahtúnéécuéllé mícúruke wájojcó ííñújí hallúvu. Átsíhdyúu íjyócúúvetéébé díille eenée ítsímáváiñeri íjcyállé úníúvú dílle tsímávátsike idyóókí. ⁵ Áanáacáa tsúúca tsímáváalle wájpíwúuke páné íñújíñe avyéjuube íhtsútuube íjcyáiíbyeke. Áábekée Píívyéébe

íavyéjuvu ujcú díbye dííbyemáyéjuco ííjcyaki. ⁶ Áané boonée tsiiju úmivá íinéubará píívyétúné ííñújivu tsátsii Píívyéébe dííllema íhdénútsihvu. Átsihyíi íjcyáalleke dííbyere tehme 1,260 coojívá hajchóta.

⁷ Áané boonée níjkyéjiri níjkyéji múnáá avyéjuube Migyééere íhyájkímuma díibye apííchówu níhbácobádú néébe téhdure íhyájkímuma íjcyáábema méénújcatsíhi. ⁸⁻⁹ Aabée Migyééere dííbyeke ityáhjáne waagóó tétsihdyu ííñújí hallúvú pámeere íhyájkímumájuco éhnéhjáa éjjuuvú ííñimyédí míamúnáake tútávátsohíjcyaaabe Naavéneke.

¹⁰ Áané boonétúu tsaapi níjkyéjitu kéévánécoba nééhií:

—Tsúúca Píívyéébe íhtsútuube íjcyaaabe íavyéjúejtéké pájtyetétsóíñe éevé úújetéhi. Muuráhjáa Ílli Críjtoke pícyoobe téené avyéjuube díbye ííjcyaki. Aane tsúúca dííbyeke dííbyé cahcújtso múnáá hallúvú paíjyuvaré cójíhajchótá pécóhajchótá álliúnuhíjcyaaabe wágooovéjucóó níjkyéjitu. ¹¹ Dííbyée tsúúca táhjátsámeí Obééjáuudú néébé tujpácyo wágooóvéneri. Aanée díibye Obééjáuudú néébé uwááboju cáhcujtsomé téhdure tsúúca dííbyeke tahjáhi. Áanéllihyée tsá ditye íllityétú idsíjívéíñeri. ¹² Ahdícyane méimíjyúú pámeere níjkyéjiri íjcyame. Áánetu íhdyu máidáátsoju tene pájtyeíñe ííñújiri íjcyámeke. Muurá tsúúca Naavéné wahájchotáréjuco íúmiwa íjcyane iwáájácúne ávyétá íhnáhó icyáyobáávaténe nihñéréjuco míamúnáadi ícúbáhraiñe. Ehdúu tsaapi kéévánécoba néé níjkyéjitu.

¹³ Aabée díibye níhbácobádú néébe tsúúca ííñujívú iwágooóveíñe iwáájácúne imíllerá eenée wájpíwúuke tsímáválleke idsíjívetsóne. ¹⁴ Áronáacáa Píívyéébere nééjuri méwáájí núwácobácúdú nééne dííledítýu íjcyáneri wááménelle ípyée íicyahíjcyáhullévú íinéubará píívyétúné ííñújivu tsiíñe ííñimyédiyéjuco díbye díílleke ipátsárijcyótuki. Aallée 3 pijcyábáj pñnévú téhulle íjcyáalleke dííbyere Píívyéébe téhmehíjcyáhi. ¹⁵ Áanéllihyée idyé díibye níhbácobádú néébe dííbyere ííñimye íjcyaaabe íllímútuhjáco nújpacyo páneere icyáájávetsóneri díílleke imájcanútsóroki. ¹⁶ Áronáacáa ííñuji wácaavéné nújpacyo adúcúhi. ¹⁷⁻¹⁸ Áánetúu awáá éhnííñevu dííledívú icyáyobáávaténe díílle hájkímumáyéjuco díbye méénújcatsíñe Jetsocríjtó uwááboju tsaímíyé úraavyémé Píívyéébé taúhbaju néhdújuco icyahíjcyámema.

13

Apíichó néené iyáábemútsícyobácu

¹ Átsihdyúu móóá úniúvú dibye íjyócuúvetenáa téémó pañétú apíichówu néené iyáábécoba íjchívyéhi. Áábé níwauúnée 7- uva íjcyáúhjitú nehniwu Píívyéébedítú íhjuváné caatúváhi. Áánetúu íjtyóóne 10-jtoova íjcyánetu íchahíwááne. ² Aabée bájú oohííbyécobádú néébéj tuhááne báju ííjúj tuhááneédú néébé íhju apíichówu. Áábekée diibye níhbácobádú néébe picyóó ávyéjuube dibye íjcyaki. ³ Áábé níwauúnétúu tsau tsaate cávááajcou dsíjívéroú tsiíne bóhííneri panévá íñújíne múnaa mítyane iúllévénúne dííbyeke ávyéjujtsóhi. ⁴ Áhdurée diibye níhbácobádú néébeke ávyéjujtsómé dibye iyáábécóbake ávyéjuutétsónéllíihye. Áánemáa diibye iyáábécóbádítú néémeé: —¿Aca íhya íjcyaaabe tsaapi áádidívú úújetéébe? Tsáhábá muurá múha íjcyatú dííbyeke táhjáiyoóme.

⁵⁻⁷ Áábekée diibye níhbácobádú néébe picyóó dibye ííñújí avyéjuube íjcyá 42 nuhbává hajchóta. Áánemáa táúhbaabe dibye ímityúné Píívyéébedítú ííhjuvaki. Áhdújucóo ávyéta néhni dibye íhjuváné dííbyedítúu, dííbyé duurúvájatuu, níjkyéjiri íjcyámedítúu, íjcyane. Áánemáa dííbyeéjtema imyéénújcatsímyeke táhjaábe. Áábé hójtsí pañée pámeere páné íñújíne múnaa páhduváré íhjuváme. ⁸ Aamée pámeere dííbyeke ávyéjujtsó dúúrúvamére. Áánetúu apáámyéré tsá dííbyeke ávyéjújtsotú ííñújíikyée ípívyéévéttúné íhdéjuco idsíjívéíne pítyáajcámeííbyé Obééjáuúúdu néébedi íjcyáháámitu imyéemeháne íjcyame. ⁹ Aane íhdyu óví ímiááne llééboome cahcújtsóhi. ¹⁰ Muurá tsíjtyeke cúvéhoojánúmeke téhdure cuvéhoojánúmye. Tsíjtyeke dsíjívétsómeke idyé dsíjívétsómye. Áhdícyane tsúúca Píívyéébeéjté íjcyame múu ímííneúvú dííbyeke icyáhjútsóne ehdu nééronéhjí aabúcuhi.

¹¹ Átsihdyúu idyé ó ájtyumí tsijpi iyáábécoba ííñújí pañétú íjchivyéné obééjáuúuj tódú íjtyóócu néébeé. Aabée íhjuvává ávyétá apíichó níhbácobádúu néébe íhjuváu. ¹² Aabée íhtsútuube éhnée tsau íhñíwau cávááajcámeíú tsiíne bóhíibe iyáábécoba íhtsútuube íjcyadu. Aanée diibye obééjáuúuj tódú íjtyóócu néébe táuhbá pámeere míamúnaa ííñújíri íjcyámeke dítye diibye eenée íhñíwau tsau cávááajcámeíú tsiíne bóhíibeke idyúúrúvaki. ¹³⁻¹⁴ Áánemáa dííbyé úmíwávú méénúráityuróné méénuhíjcyaaabe. Aabée míamúnaa ííténeriyé cáámetu níityétsó cúújuwa ííñújívu. Áánerí míamúnáake íállíne táúhbaabe dítye diibye íhñíwáu cávááajcámeíú tsiíne bóhííuma íjcyáábé níjcyota imyéénuki. ¹⁵ Áhdújucóo dítye níjcyóné pañévú dibye ííhnáhoori íbóhí pícyoobe íhjuvávahi. Áánemáa neebe pámeere

múhdumé diibye níjcyotáábeke dúúrúvatúmeke idsíjívétsoíñe. ¹⁶ Téhdurée táuhbaabe pámeere idáátsojte tsíjtyé hójtsí pañe íjcyamee, tsíjtyé hójtsí pañe íjcyatúmee, íhtsutúme éhnéva múnaa, íjcyámeke úmicóónetu ímíánéjçúéhojtsíjúbatu dííbye mémé íjcyaki. ¹⁷ Áijyúu teene dííbye mémema íjcyatúme tsá píivyetétú íná íñáhjihenúne. Apáámyéree dííbye mémema, dííbyé nóómerómá, íjcyame píivyeté tsíeméné íñáhjihenúne.

¹⁸ Aanée dííbyé nóómero 666 íjcyane ihdyu óví wájácúnejçúme waajácú ímichi cáábyé nóómeró teene íjcyane, íná nééiyóne.

14

144,000-meva májtsiváne

¹ Átsihdyúu idyé ó ájtyumí Obééjáuúdu néébe Tsióó camewájú hallúrí íjyócunúúbeke. Áábemáa 144,000-meva míamúnaa íjcyámé úmicóónetu dííbye mémema Cááni mémé caatúváhi. ² Áánáacáa níjkyéjitu tsane ihjyúvá éhne múu teehe níívácunúne íhjuváu. Áhdurée ó lleebó chijchi íhjuváu. Árónáacáa botsí ímíñeúvú ó lleebó éhne múu cúbabáané dítye áámune íhjuvádú tene íhjuváne. ³⁻⁴ Áánáacáa Píivyéébe íavyéjú íjyáwá hallúrí íjcyáábé úníuri 4-meva iyámédú néemema túkevétsojte íjcyámé úmíwari díitye 144,000-meva íjcyame májtsivá béhju majtsíjyu. Aajúu tsá múha tsíjtye píivyetétú imájtsiváne. Apáámyéree tsúuca Píivyéébe újcume tsaímíyé Obééjáuúdu néébeke úraavyémé ímityúné méénújúcootúme píivyeté teeju imájtsiváne. Muuráhjáa dííbyej tééveri ííñújiri íjcyané míamúnáadítyú tsúuca pájtyetémeke Cááni Píivyéébema ímí íjtsúcunúmútsí tehjújuco ímíá ícúváu. ⁵ Aamée tsá állíuutúne. Áhdurée tsá dítye íínerí néétsámeítyúne.

Níjkyéji múnaa úúballéne

⁶ Átsihdyúu idyé ó ájtyumí tsijpi níjkyéji múnáajpi íévéhóowari wáhpéébeke. Aabée panévá íñújine múnaa páhduvaré íhjuvámeke ímíájú pájtyéteju múijyú níjkéváityúné úwaabóhi. ⁷ Aabée kéévánécoba nééhií:

—Píivyéébeke ímíñeúvú mecáhcújtsóne máávyejújtsó. Muurá tsúuca míamúnaa muhdú ícyahíjcyané díityémá díbye ímíbáçhóíñe éévé úújetéhi. Áhdícyane dííbyeke méduurúvá páneerée íévéhóowari íjcyánéhjima ííñuji, móañe, téhíwuúné, méénúúbeke.

⁸ Aané boonée idyé tsijpi bóhówááveebe nééhií:

—Tsúúca Babiróonia íhtsútu cóómí íjcyárocóómí wágóoové panévá íñújine múnáake técoomí múnáa ímityúnejcúvúré íbúwátsohíjcyáné déjúcotu.

9-11 Átsi ehóowari íjcyánéhjima ííñuji, móañe, téhíwuúné, méénúúbekehdyúu idyé tsijpi bóhówááveebe téhdure kéévánécoba nééhií:

—Téhdure pámeere múhdumé diibye iyáábécóbama íñijcyota dúúrúvahíjcyámé úmicóónetu, íhyójtínéúbatu, dííbye mémé cáátúnútsámeímyedívú Píívyéébe ávyétá íhnáho icyáyobáávaténe cúújuwa atsóoperemá péétécunúwá pañévú diityéké waagóóhi. Aame ícúbáhráméíi múijyú níjkéváityúné Obééjáwuúdu néébema níjkyéji múnáa íjcyámé úmíwávu. Aane ditye tééwá pañe ícúbáhráméíne ójtsó tsá múijyú níjkéváityúne.

12 Áané íhdétú múu pámeere íne múhdumé tsúúca Píívyéébeéjté íjcyame dííbyé taúhbaju néhdu ícyahíjcyámé ímíñeúvú Jetsóoke úraavyé panévare mávaríjchojúúné íáábúcúnema.

13 Átsihdyúu idyé tsaapi oke níjkyéjitu nééhií:

—Íllu nééne caatúnu: “Maímijyu ihdyu diitye Ávyéjuube Jetsocríjtoke cáhcujtsómé dsíjivémé íjcyanej. Muurá Píívyéébe Apííchó néé íwákimyéityu ditye wáyéeevéne. Áané wákimyéí ímí diityemá níjkéváhi.”

Ííñújiri íjcyame újçúmeíñe

14 Átsihdyúu idyé ó ájtyumí íévéhóowari tsitsíwu nééne ójtsó hallúri tsaapi míamúnáajpídyú néébe ácuúcunúúbeke. Aabée imíwu óoró chahíwama íjcyaaabe ejécunú tsuhjíváwu nééwa nítsúwa. 15 Áanáacáa tsijpi níjkyéji múnáajpi Píívyéébe dúúrúvájá pañétú íjchíívyeebe kéévánécoba dííbyeke nééhií:

—Tsúúca ííñújiri bajtsóháñe íjcyane keeméhi. Aaneaajpídyú néébe ácuúcunúúbeke. Aabée imíwu óoró chahíwama íjcyaaabe ejécunú tsuhjív ílluréjuco wáhdáhinúne daahívetso. Tsúúca teene u ááhívétsóíñe éévé úújetéhi. 16 Ahdújucóo díbye iwáhdáhinúné ááhívetsóne.

17 Áané boonée idyé tsijpi Píívyéébe duurúvaja níjkyéjiri íjcyájá pañétú íjchívyé téhdure tsuhjíváwu nééwa nítsúwá ejécunu. 18 Áábekée tsijpi cúújúwá tehmeébe Píívyéébe ícúvé wáíj íjcyátsihdyu tsáábe kéévánécoba nééhií:

—Tsúúca óova néévá naamé ííñújiri. Aane ílluréjuco péene daahívetso. 19 Ahdújucóo díbye ipyéene iújcune wájojcóné téené dotsúhcúihcyú pañévú muhdú Píívyéébe ímityúmedívú icyáyobáávaténe diityéké ícúbáhráíñe náave. 20 Ahdújucóo

dibye míamúnáake Jerotsaréé tsiéllévúré ícúbáhrámé tujpácyó caajávé tétsii íjumu íjcyámé ihjyúháñé tujkévevu 300 kiróómetró hajchótá ííñújí hallúri.

15

Nihñéenére 7-neva ícúbáhraméi íjcyane

¹ Átsihdyúu idyé ó ájtyumí tsiíñe apííchówu néene iévéhóówari. 7-meváa níjkyéji múnaa bóhówaavé Píívyéébe icyáyobáávaténe nihñéré míamúnáadi páhduvaré ícúbáhráíñéhjima tsáámeé.

² Áhdurée ó ájtyumí éhne múúne tsane nújpacyo ávyeta ‘rauráú’ néhdu néene pañétú cúújuwa péétécunúne. Ááné úníuríi diitye iyáábécóbá níjcyotáa dúúrúvahíjcyatúme téhdure dííbye mémema íjcyatúme. ³⁻⁴ Aamée Píívyéébe diityéké ájcúné cumúbáánema íjcyame májtsivá dííbye ícúve múnáajpi Moitséeúvú majtsíjyú Obééjáwuúdu néébedítýú íllu nééjuú:

Panévatúré íhtsútuube Píívyéébe apáábyéré ímiáábé u íjcyaaabe u állíúútuube páné avyéjubéré ú íjcyáhi. Áábeke uke panévá íñújíine múnaa íávyejúúlléne duurúvahíjcyáhi. Muurá waajácúme ímiáábé u íjcyánéllii muhdú u néhdújuco u méénune.

Ehdúu nééju májtsiváme.

⁵ Ááné boonée idyé ó ájtyumí Píívyéébe duurúvájá pañétú pañétúeho níjcoho páyúcuuvéne dííbyé taúhbjajúné cáátuvané tééhó pañe íjcyaho. ⁶ Téhdurée tééjá pañétú diitye 7-meva níjkyéji múnaa íjchívyé Píívyéébe míamúnáadi ícúbáhráíñéhjima. Áámé wajyámúúnée ávyéta ‘namínámí’ néémé ocájímíhéné óórómíhéné diityéké íjpiujínevújuco íjcyane. ⁷ Áamekéé diitye 4-meva iyámédú néémedítýú tsaapi ajcú diityé tujkévevu óórótu méénúmeíhllójiwu. Áihllóji pañée teene Píívyéébe múijyú muhdú íjcyáítyuube míamúnáadi ícúbáhraíñe. ⁸ Áanáacáa dííbyé íhtsútú ojtsódú néene wahpécunú duurúvájá pañe. Áijyúu tsá múha tééjá pañévú úcáávetú diitye níjkyéji múnaa míamúnáadi ícúbáhráné níjkévátúné hajchóta.

16

Icubáhraméíihllóne

¹ Áanáacáa tééjá pañétú tsaapi kéévánécoba diitye 7-meva níjkyéji múnáake nééhií:

—Íñujívú mepééne eene éihllójí pañe íjcyane Píívyéébe míamúnáá wáábyuta méénune mécahpiñú ditye ñícúbáhrámeíki.

² Ahdújuco tsaapi ipyééne ihñéihlló pañe íjcyane cáhpíoneri pámeere iyáábécobá nǐjcyotáa dúúrúvahíjcyámé téhdure dííbye mémema íjcyame áhllávatéhi.

³ Áané boonétúu tsijpi ihñéihlló pañe íjcyane móóácobá pañévú cáhpíoneri éhne múúne dsǐjívémé tujpácyódú nǐjpacyo íjcyáneri pámeere téjpacyo pañe íjcyame dsǐjívéhi.

⁴ Áané boonétúu idyé tsijpi ihñéihlló pañe íjcyane íayáhíhjí pañévú cáhpíoneri nǐjpacyo píívyeté tǔjpacyoóvuréjuco.

⁵ Áánemáa neébe:

—Tehdújuco ihdyu Píívyéébe ímiáábé íjcyadúré u íjcyabe míamúnáake u ícúbahráne. ⁶ Muuráhjáa díhjúu uubálle múnáama tsijtye ímí uke cáhcújtsómé tujpácyó waagóóme. Áánélli tehdujuco díityéké tǔjpacyoóvú u íjchone.

⁷ Áané booné tsijpi Píívyéébe ñícúvé waijí íjcyátsihdyu neéhií:

—Tehdújuco ihdyu Píívyéébe panévatúré íhtsútuube ávyéjuube u íjcyabe míamúnáake u ícúbahráne.

⁸ Átsihdyúu idyé tsijpi ihñéihlló pañe íjcyane cóóǐjejpí núhbá hallúvú cáhpíoneri nuhba éhniñevu állóócoténé míamúnáake áiúcúhi. ⁹ Ááneǐ tsárii nehniwu Píívyéébedityú íhǐjyúváne ímityúné imyéénuhíjcyánetu tsá ditye ímíletú íhveténe. Áánemáa tsá dííbyeke ditye ávyéjúúletúne.

¹⁰ Átsihdyúu idyé tsijpi ihñéihlló pañe íjcyane díibye iyáábécoba eené móóá pañétú íjchíívyéébé avyéjú íjyáwá hallúvú cáhpíoneri dííbye avyéjú tútávaavéhi. Áijyúu míamúnaa ávyeta ñícúbáhrámeíñe ávyeri íhniǐjwááñe íhdóhi. ¹¹ Aamée éhniñevuré nehniwu íhǐjyúvá nǐjkyéǐri íjcyabe Píívyéébedityú ahlláháñema tsíñéhǐri ñícúbáhrámeíñe déjúcotu. Áánemáa tsá ditye íhvéjtsotú ímityúné imyéénuhíjcyáne.

¹² Átsihdyúu idyé tsijpi ihñéihlló pañe íjcyane Eoparááté pañévú cáhpíoneri teehi áraavé avyéjujte nuhba tsáhícyánéjcutu ítsodáhómuma méénujcátsivu tsááme tsíñejcúéhívú ípájtyeki.

¹³ Áánáacáa díibye níhbácobádú neébeé, tsijpi iyáábécobádú neébeé, Píívyéébé íhǐjyú uubálle múnáájpidi díllómeííbyee, éhdúmé íhǐjyúháñetu naavémú ahcómúdú némehǐ cájtume méénuráítyúronéhǐ méénuhíjcyáhi. ¹⁴ Aamée panévá íñúǐjñe múnáake íavyéjujtemá pihǐjyúcú íhtsútuube Píívyéébe muhdú ditye ícyahíjcyané díityémá ímibájchócooca dííbyema imyéénujcátsíki.

15 Áánaacáa Jetsóó oke néehí:

—Peecútétsihdyuré muurá ó bóhdií múha íjtsótúnáa éhne múúne naní múnáajpi tsáhduú. Aane ihdyu íjtsome maímijyu tsá íínerí núcójpívéityú éhne múúne íevejte íjcyame núcójpívédu.

16 Aanée diitye naavémú tsúúca pihjyúcú pámeekéré míamúnáake íavyéjútémájuco tsátsihvu heeberéómú ihjyúri ‘Amagedóo’ némeítsihvu.

17 Átsihdyúu idyé nihñéejpíyé ihñéíhlló pañe íjcyane ívééhoováwú cáhpíóné tujkéveri Píívyéébe níjkyéjitu idyuurúvájá pañétú kéévánécoba néehí:

—Áyu ícyooca ihdyu tsúúca páneere níjkéváhi. 18 Áánaacáa ávyetá ihnáhó chíjchímuba dówájaavéné ‘roríhróri’ néené tujkéveri ávyetá ihnáhó ííñuji váúmeí íhdée ivááúmeíhíjcyané ehniíñevu. 19 Áánerí Babiróónia íhtsútu cóómí íjcyárocóómí wáhcabá 3-neva panéjcuvávu. Ehdúu técoomí múnaa ímityúné méénuhíjcyané déjúcotu Píívyéébe icyáyobáávaténe ávyetá ihnáhó diityedí ícúbahráhi. Áhdurée páneere ííñújiri íjcyácoomíjí wáhcávyabáhi. 20 Áhdurée páneere móáñéj píine íjcyáhbaújima íjchí ííñújí caméwajúné tsáhájuco íjcyatúne. 21 Áijyúu Píívyéébedityú nehníwu míamúnaa uhbá díbye diityé hallúvú nújpácýowácobáné dójcoótsóneri ícúbáhrámeíñe déjúcotu.

17

Nahtsíwamééwa ícúbáhrámeíñe

1 Átsihdyúu tsaapi diitye níjkyéjii múnaa 7-meva íjcyámedityú oke néehí:

—Dícha uke o úújétso aalle eene nújpácýó hallúri íjcyalle íhtsútulle nahtsíwamééwá muhdú ícúbáhrámeíñe. 2 Muurá panévá íñújíñe múnaa íavyéjútémáyé ímityúné dííllema imyéénúneri íjtsaméi tútávajtsóhi.

3 Ehdúu naavédú nééne o ííténé pañe oke íñééne tsajtyéébe ííneubará píívyétúné ííñújívú. Áhullée ó ájtyumí tújpáábyécoba néébe iyáábeke íhñíwaúúné 7-uva íjcyáábej tóóné 10-jtoova íjcyáábeke. Áábedityúu mítyane meméháñé caatúvá nehníwu Píívyéébedityú ihjyuváne. 4 Áábé hallúrii díille walle ácuúcunúllé wajyámú ávyéta ímí duujínuúdú nééja tsániiñe tújpájáuvu. Aallée ícyaavé tsaímíyé óórótu, péérátu, páhduvaré ímíwu nééne newáyúúnetu, méénumeíñehjívú. Aallée ejécunú óóróihlló pañe páhduvaré nééne ímityuháñé imyéénuhíjcyanéhjí wáhpécunúne. 5 Áállé úmícotúu caatúváné íínáhjáubáhjáa nééiyóné íllúu: “Íhtsútu cóómí Babiróónia

pámeere nahtsíwamééwámúj tsíju; téhdure páneere ímítyunéhjí íñújiri íjcyánéj tsíju técoómi.”⁶ Áálekée o íiténe ó waajácú Píívyéébeéjté ímí Jetsóoke iúráávyéné déjúcotu dsíjivehíjcyámé tujpácýori dille líyícyavéne.⁷ Áánerí mítýane o úllévenúúbeke oke níjkyéji múnáajpi nééhí:

—ǵíveekí ayájú íhnáhórá u úllévenúne? Cáhawáá eene dííbyé hallúrí dille íjcyáné iyáábé 7-uva íhñíwaúúne íjcyáábej toóné 10-jtoova íjcyáábema díityétsídítýú uke o úúbálleki.⁸ Muurá díibye tsáhájucó íjcyájúcootúne. Ároobe tsiíne íbóhííne wáhyéjúcóbá pañétú íjchívyee múijyú tsiíne íbóhíjúcóóítýúhullévú iwágóóóveki. Áábedi míamúnaa ullévenuú íñújí ípívyéévéijyújuco pájtyetéme mémeháñé cáátúváne waajácúháámitu imyémeháñé íjcyatúme.

⁹ Aane ihdyu óví wájácúnejcúmé waajácú íínerí tene íhjuváne. Muurá eene 7-baúvá cámeháúné hallúrí díille walle ácuúcunúhbaújí nééiyóné eene 7-uva íhñíwaúúne.¹⁰ Áhdure 7-meva ávyéjute íjcyane nééiyóné. Áámedítýú ícyooca tsaapi ávyéjuube íjcyáhi. Áánetu 5-meva tsúúca téénetu pájtyéhi. Áánetu tsijpi nihñéejpíyé ávyéjúúteé wahájchotáwuúre.¹¹ Áábedítýú díibye iyáábécoba tsúúcajáa dsíjivéroobe tsiíne bóhíibe cáamááveéhi. Áábema 8-mevájúcooi teene 7-neva íjcyáné ávyéjuto pájtyeíne. Ároobe bóónétu ávyetá wágoóóoveréjuco méénuíne.

¹² Áábema tsijtye 10-meva wahájchotáwu ávyéjuutéíne nééiyóné eene 10-jtoova íjtyóóne íjcyane.¹³ Aame ípítýácójcatsíne dííbyeke píááboó díbye éhñíínevu íhtsútúúveki.¹⁴ Aame Obééjáwuúdu néébema méénújcatsíyómeke tsanéjcuuré táhjáiibe pámeere ávyéjute éhñíínevu íhtsútuube ávyéjuube íjcyáábe. Áánetu ihdyu ípyée ityújkevééllémeke díbye újcume ímí dííbyeke úráávyehíjcyámé dííbyema íjcyááhi. Ehdúu oke neebe níjkyéji múnáajpi.

¹⁵ Átsihdyúu idyé tsiíne oke neébe:

—Muurá eene nahtsíwamééwá nújpácýó hallúrí ácuúcunújpácýó ú ájtyumí mítýane míamúnaa panévá íñújííne múnaa páhduvaré íhjuvámé dóbééveíne nééiyóné.¹⁶ Áánetu eene iyáábé 10-jtoova íjtyóóne íjcyáábema téhduméré ávyéjute íjcyame díille nahtsíwamééwake nehnílleéhi. Aame díílleke ityútávájtsóne íhvéjtsolle íjcyáá íícúvérátulléréjuco. Áálleke bóónétu ílluréjuco dítye cóvájtsóíne.¹⁷ Píívyéébere díityéké téené íjtsaméivu ájcuú díbye muhdú néhdújuco tene ípájtyeki. Áánéllí díitye ávyéjute 10-meva íyáábeke íhtsútúúvétsoó

díbyere Píívyéébe néhdújuco. ¹⁸ Áánetu diille wálleeke u ájtyumíné panévá iñújííne avyéjú comíñe nééiyóne. Ehdúu oke neebe níjkyéji múnáajpi.

18

Babiróonia wágóoovéne

¹ Átsihdyúu idyé ó ájtyumí tsijpi íhtsútuube íjcyaaabe cáámetu nítyéébé ámítsaráhcó íñúji ájchúcunúúbeke. ² Aabée kéévánécoba nééhií:

—Tsúúca Babiróonia íhtsútu cóomí íjcyárocóomí wágóóóvéne boone téapajyúrí naavémuréjuco nehíwu néené wahpéjtema. Aane ihdyu óvi tehdújuco técoomi wágóoovéne. ³ ¿Íveekí panévá iñújííne múnáake ímityunévú íbúwátsohíjcyacóomí? Téhdure ¿íveekí técoomíyí álliuré úwáábómeíñe iñújííne avyéjute icyáhcújtsóne ávyetá ímityúné méénuhíjcyáhi? Áhdure técóomí múnáa mityane íéhnéváiyóneri íjyácunúne panévá iñújííne nahjíhe múnáake mityane dsíídsínuhíjcyáhi. ⁴ Ehdúu díbye néenáa idyé tsijpi téhullétúre cáámetu nééhií:

—Méijchívyé écoomíyú múhdumé tahñéjté íjcyame técoomí múnáa ímityúné méénuhíjcyáné ámuha meméénútuki, áhdure téené hallútú dítye ícúbáhrámeídyú ámuha meícúbáhrámeítyuki. ⁵ Muurá técoomí múnáa ímityúcoba éhniíñevúre líiyaaténé oo Píívyéébe múhdurá o íjtsúcunúnéllíi téené déjúcotu díityéké ó ícúbáhraahi. ⁶ Áhdícyane óvi ihdyu díityéké ó ícúbahrá muhdúhjáa dítye tsíjtyeke ícúbáhrahíjcyáne áhdó dítye iwáájacuki. ⁷⁻⁸ Muurá íbúwá pañe ímityájkímyeíñe nehíjcyámé íhtsutúmé íjcyámeke mújyú kímóóve pájtyéityúne. Áhdure nehíjcyámé mújyú muhdú íhcyóomí íjcyáityúne. Áámeke ihdyu téene áhdó óvi o kímóvejtsómé ícúbáhrámeí ájyáháñema dsíjiveri. Muurá panévaturé íhtsútuube Píívyéébe o íjcyaaabe díityé ímityú déjúcotu díityéké o ícúbáhráme cóomí áíívyééhi.

⁹ Aane muurá panévá iñújííne avyéjute técoomí múnáama ímityúné méénuhíjcyámé tsáimíyé ímíjyuuri íjcyarómé técoomi ámópácyoovéné íájtyúmícooca kímóóveéhi. ¹⁰ Aame téeneri ííllityéne tsíhyullétúre ítteme neéhi:

—¡Máidáátsoju muhdú íveekí íhtsú cóomíjíí Babiróonia ñná pajtyej! ¡Ávyeta muhdú meíjtsótútsihdyu peecútéré tsúúca wágóóóvecóomí! Ehdú neeímye.

¹¹ Ááneri panévá iñújííne nahjíhe múnáa mityane kímóóveé íhñénéhjí kíá iñáhjíhenújúcóóityúneri. ¹² Muurá técoomi

nahjìhénuhíjcyámé óoroó, páráátaá, bóroótseé, iéeroó, péeraá, tsíñehji panévare mítyane áhdoméíñé néwayúúnee, íjcyane. Téhdure nahjìhénuhíjcyámé ímiá wajyámúúné ríinoó, tséedaá, íjcyane tújpájáhjiúvú néenema duujínuúdúnéjahji. Áhdure nahjìhénuhíjcyámé páhduvare nénehji imyéwu cúvááné uméhéénema imíwu néené néwáyúúnetu méénúmeíñéhji. ¹³ Áhdure páhduvare néené pacúúcuháñé imyéwu cúvanéhjí míraá, ijtsiéetsoo, íjcyane nahjìhénuhíjcyáme. Majchóháñé nahjìhénuhíjcyámé bíinoó, dúúrubaa, haríinaa, tríigoó, íjcyane. Téhdure teene majchó uménú nahjìhénuhíjcyámé canéérama tsíñehji. Téhdure nahjìhénuhíjcyámé jéémú ocájímuu, obééjámuu, íjyumuu, íjchíemíínee, míamúnaa, íjcyane. Ánehji kíá íñáhjihénújúcóóítyúneri kímóóveímye. ¹⁴ Aame técoomíúvutu neéhi:

—¿Kíáívújuco ícyooca técoomíúvú íhtsútuj? Tsúúca páneemáyé técoomi wágóoovéné tsá múijyú maájtyumíjúcóóítyúne.

¹⁵⁻¹⁶ Aame téeneri íllityéne técoomíúvú íjcyátsí kémuélléturé ííte me ikímóóvéne neéhi:

—¡Máidáátsoju íveekí íhtsú cóomijíí Babiróónia muhdú ijcyá ehne múúne walle imíwu néené wajyámúúnema íjcyalle tsaimíyé icyáávellédú nécoómi! ¡Ávyeta muhdú meijtsótútsihdyu peecúteré tsúúca wágóóóvecóomi! Ehdu neéímye. ¹⁷ Aane muurá muhdú técoomi wágóoovéné cújúwamííneri úllehíjcyámé pámeere íavyéjyútemá iwákimyéi múnáa ájtyúmííhi. ¹⁸ Aame técoomi áivyéne ámópácyoúcunúne ííténe neéhi:

—¿A íjcyacóomí tsícyoomi écoomíúvúdú nécoómij? ¹⁹ Aame ikímóóvéne íhñíwaúúne íballííñúmeíñe neéhi:

—¡Máidáátsoju muhdú íveekí écoomi íhtsú cóomijíí íná pajtye técoomíúvújuco múúhá wákimyéi cújúwamííneri muha metsájtyéné hallúvú medsíídsívahíjcyacóomi! Ácoomi ¿íveekí peecúteré tsúúca wágóoovéhi? ²⁰ Ehdu ditye kímóóvénáa pámeere níjkyéji múnáama múhdumé tahñéjté íjcyame táuwaáboju úwaábohíjcyámé imíjyuúhi. Áánetu técoomí múnáadi ó ícúbáhraá tahñéjteke díbye ímityúne dáríívehíjcyáné déjúcotu. Ehdúu Píívyéébe neéhií.

²¹ Átsihdyúu idyé o íténáa tsijpi íhtsútuube níjkyéji múnáajpi nééwayúcoba móóá pañévú iwááóne neéhií:

—Eene móóá pañévú nééwayu o wááodu muurá íhtsútu cóomí Babiróónia wágóóóvecóomí tsáhájucó múijyú maájtyúmíityúne. ²² Tsáhájucó múijyú técoomí múnáa iwáñehjívaténe cúmbáánema chíiyóro llíjchune

melléébóityúne. Téhdure tsáhájucó técoomíyí ípyéé imyéenuhíjcyádú panévá wákimyéí ditye méénune maájtyúmiityúne. ²³ Tsáhájucó múijyú técoomi tsaímíyé péétécunúityúne. Tsáhájucó técoomívú ditye ityáábávájcatsíñé wañéhjíné méénúityúne. Páneere técoomí ihtsútú nijkévaáhi. Muuráhjáa técoomí nahjíhe múnaa íhtsutúmé tsíjtyé nahjíhe múnaá ehniíñevu íjcyame panévá iñújjíne múnaake mútátsohíjcyá waabyenujúúneri.

²⁴ Áhdurée técoomívú Píívyéébé ihjyú uubálle múnaama pámeere dííbyejeteke dsíjívetsóme. Ehdúu níjkyéji múnaajpi néé naavédú nééne o ítténé pañe.

19

¹ Átsihdyúu idyé tééné pañéré ó lleebó cáámetu mítyame míamúnaa kéévánécoba nééneé:

Métsu Mépiivyéébé íhtsútuube ávyéjuube íjcyáábedítýú pajtyéteju tsáábeke maávyéjújtsoki. ² Muurá muhdú tene íjcyadújucó díbye muhdú míamúnaa ícyahíjcyáné ímbajchóne. Muuráhjáa nahtsíwamééwá panévá iñújjíne múnaake ímítyúneri ityútávájtsóne dííbye ícúve múnaake dsíjívetsóné déjúcotu díílledi ícúbáhraábe.

³ Átsihdyúu idyé tsiiñe néémeé:

—¡Métsu maávyéjújtsó Píívyéébeke! Muurá técoomi ihtsútu cóomí áíívyéne ójtsó tsá múijyú íhvetéityúne.

⁴ Áhdurée idyé díitye 24-meva túkevétsojtémá 4-meva iyámédú nééme Píívyéébe íavyéjú íjyáwá hallúrí ácuúcunúúbé lliiñévú imíhmóubáne nééhií:

—¡Métsu maávyéjújtsó Píívyéébeke!

⁵ Áhdurée idyé tsijpi tétsihyi íjcyaaabe nééhií:

Métsu pámeere ídáátsojtémá ihtsútujte múhdumé Mépiivyéébé ícúve múnaa meíjcyame díbye ímillédú meíjcyame dííbyeke maávyéjújtsoki.

Obééjáuúdu néébe wañéhjíváténe

⁶⁻⁸ Átsihdyúu idyé tsiiñe ó lleebó éhne múúne teehi níívácunúné tujkéveri mítyane chíjchimu íhjuvádú míamúnaa íhjuváne. Íllúu néémeé:

Panévatúré íhtsútuube Ávyéjuube Píívyéébe íjcyáábeke ihdyu metsu maávyéjújtsóneri meímíjyuúki. Muurá Obééjáuúdu néébe tsúúca ihñéjtema wañéhjíváténe éhne múúne tsaapi ityáábáváné wañéhjí méénudu. Áánéllii

tsúúca íjcyátsíivyéme ímiá wajyámúúné tsítsíjahjívú
íujcámeíñema.

Ehdúu néemeé. Aane teene tsítsíjahjí Píívyéébeéjté ímiáámé
meíjcyane nééiyóne.

⁹ Átsihdyúu tsaapi níjkyéji múnáajpi oke nééhií:

—Íllu caatúnu: “¡Maímijyu ihdyu Obééjáuúdu néébe
méwadyu néeme ihñéjteke imíñútsómema wáñehjívaténej!”

Átsihdyúu oke neébe:

—Ehdu ímiááné Píívyéébere nééhií.

¹⁰ Áánéllihyéé dííbyé lliíñévú o mímóúúvéne dííbyeke o
dúúrúváiyónáa oke neébe:

—¡Oke duurúvadíñe! Muurá ámuháduuré oo Píívyéébe
íicúve múnáajpi eene ámuha díñahbémuma Jetsocrítoke
ímí meúraavyémé meíjcyadu. Áánéllii ihdyu dííbyekéré
Píívyéébeke duurúvá dííbyé uwááboju Jetsóodi íjcyane ámuha
meúwáábohíjcyáábeke. Ehdúu oke neebe níjkyéji múnáajpi.

Tsítsíbeúvú néene íjju hallúri íjcyáabe

¹¹⁻¹³ Átsihdyúu idyé ó ájtyumí níjkyéjiri íjju tsítsíbeúvú
néébeke. Áábé hallúrií ácuúcunúúbe mémé ímiáábé
Állíúútuúbe. Tsiíñéé dííbye mémé Píívyéébe Ihjyu. Aabe
muurá míamúnaa muhdú meícyahíjcyáné mééma ímíbájchoó
muhdú meícyahíjcyádújuco. Aabéé íchahíwáánema íjcyáábé
hálluúúcu cúujúwayúdu peetécutúhi. Áánetúu imyéme
dííbyedítýú cáátúnúmeíñé íná nééiyóné tsá múha wáájácutúne.
Apáábyéree diibye waajácutúhi. ¹⁴ Áábekée mítyame míamúnaa
tsítsijte íjju mudi úraavyé ímiá wajyámúúné tsítsíjánema
íjcyame. ¹⁵⁻¹⁶ Aabéé tsuhjíváwu nééwa nítsúwá díbeúcutú
téewari panéva íñújíne múnáake ícúbáhraíwa. Áábedítýúu
íwajyámutuu, íjcyúbatuu, caatúváné íllu nééneé: “Páne avyéjujté
éhnííñevu íhtsútuube avyéjuúbe.” Aane muurá dííbyé hójtsí
pañe panéva íñújíne múnaa íjcyáahi. Áhdure dííbyej téeveri
íhtsútuube Píívyéébe icyáyobáávaténe míamúnáadi ícúbáhraá
éhne múúne óova íjtyúhari dítye dótshcúdu.

¹⁷⁻¹⁸ Átsihdyúu idyé ó ájtyumí níjkyéji múnáajpi cóójiejpi
núhbá hallúri íjyócutúúbeke. Aabéé wahpéjteke kéévánécoba
nééhií:

—Píívyéébe néé pámeekéré ídáátsojtékee, íhtsútujtékee,
íjju muke díityedí méénújcatsímyéhjimáyé ámuha medóókií.
Áámeke wa metsááne medóóvaj. Ehdúu neebe níjkyéji
múnáajpi wahpéjteke.

19 Átsihdyúu idyé ó ájtyumí diibye iyáábécóbama ihyájkímú panévá iñújjíne avyéjunte píhcyaavéné diibye íjju hallúrí íjcyaaabe téhdure ihyájkímuma íjcyáábema imyéénújcatsíki. 20 Áronáacáa diibye iyáábécóbama Píívyéébé ihjyú uubálle múnáájpidí díllómeíbyé méénúráityuróné méénúúbema tsúuca diityétsikye ékeevéme. Diibyée eene Píívyéébé ihjyú uubálle múnáájpidi díllómeíbyé íllure állíhíjcyá míamúnáake diibye iyáábécóba mémema íjcyame dííbyé níjcyota dúúrúvahíjcyámeke. Áromútsíi bóhíimútsíyé wágóoové ávyétá ihnáhó atsóóperémá péétécunúné cuujúwá pañévu. 21 Áánetúu tsijtye ímunáajtéké diibye íjju hallúrí ácuúcunúúbé iníitsúwari dsíjívétsómeke diitye wahpéjté dóóhíi.

20

Jetsóó ávyéjuube íñújjiri íjcyane

1 Átsihdyúu idyé ó ájtyumí tsijpi níjkyéji múnáajpi cáámetu íñújjivú níityene ápíchó néheju wáhyéjúcóba lláávee, úwááñéhícyobaa, íjcyánema. 2 Aabée níhbácobádú néébeke dííbyere íñimye íjcyaaabe Naavéneke tééhiyi idyóhjinúúbeke waaó teene wáhyéjúcóbá pañévu. 3 Áábé hallúvúu cóhpéj wátájcoobe díbye míamúnáake 1,000 píjcyá hajchótá iálljyúcoótuki. Áané boonétúu tsiíñe ácádsííveebe wahájchotáwuúréjuco.

4 Áhdurée ó ájtyumí muhdú míamúnaa ícyahíjcyané ditye ímíbájchóíñévu Píívyéébe níwaavémé íavyéjú íjyáwáané hallúrí ácújcatyémeke. Téhdurée idyé ó ájtyumí Píívyéébé ihjyú Jetsóodi íjcyane úwáábohíjcyámeke téené hallútúu ditye íhñíwauúné kípiyúúcu híjcyámeke. Diityée muurá tsá múijyú diibye iyáábécóbake íñíjcyotámá dúúrúvatúne. Áánéllíhyée dííbye mémé tsá diityéké ímicóónetu íhyójtínéúbatu íjcyatúne. Aamée tsiíñe bóhíime Críjtoma ávyéjuuté téhdune 1,000 píjcyá hajchóta. 5 Aane cahcújtso múnaa dsíjívémé bóhítujkénúíñé nééiyóne. Áánetúu tsijtye cáhcújtso túm téhdune 1,000 píjcyá boonéturéjuco bóhíine. 6 Maímijyú ihdyu tsaímíyé Píívyéébema ícyahíjcyámé tujkénú bóhíicunúíñej. Áámeke tsáhájjuco bóónétu íjcyané ícúbáhraméi dómájcóityúne. Aame Píívyéébema Críjtomútsí íjcyánéjcu lluuwájté íjcyame ávyéjúúteé íñújjiri téhdune 1,000 píjcyá hajchóta.

7 Áané boone tsiíñe Naavéné ácádsíjcaáyóméíhi. 8 Aabe ípyée imyéénuhíjcyádú tsiíñe páné iñújjíne múnáakéré iállíñe mújtátsoóhi. Áane Góoó, Magóo, íjcyané iñújjícu múnaa

ávyetá mityámé eevératu Ijcyame Criytoke néhníllehíjcyámema iúcújcatsíñe díbyema méénújcatsímeye.

⁹ Aanée naavédú néene o íiténáa pahúllevátú tsáame Píivyéébe ihcyóómi wájyú nécoomi tsúúca mícaavéva pámeere díbyeéjteke ipírújtsóroki. Áronáacáa Píivyéébe cúújuwa cáámetu diityé hallúvú ijcaáyóné pámeekéré áiúcú tsáápiúbá coéváratu. ¹⁰ Áánetúu diibye Naavéné míamúnáake állihíjcyáábeke waagóoobe cúújuwa atsóóperemá péétécunúwá pañévú tééwá pañe tsúúca iyáábécobaa, iye Píivyéébe ihjyú uubálle múnáájpidi díllómeihíjcyáábee, Ijcyamútsí Ijcyáwá pañévu. Aamée tsúúca tééwá pañe ícúbáhrámeí mújyú níjkéváityúne.

Ímibájchoju

¹¹ Átsihdyúu idyé ó ájtyumí tsítsij néené avyéjú ijyáwá hallurí tsaapi ácuúcunúubeke. Áábeditýúu ííñújima íévéhóowari Ijcyanéhjí peíñú pevétsiyéjuco. ¹² Ájyúu díbyé úmíwari íhtsútúméhjimáyé ídáátsojte dsíjivehíjcyámé tsiíñe bóhíímedívú pááyuube muhdú ditye ícyahíjcyáné cáátúváne waajácúhaamíne. Áhdurée paayúcuube pájtyeteme mémeháñé Ijcyaháami. Áánemáa diityemá ímibájchoobe téhaamíjí pañétú muhdú ditye ícyahíjcyáné cáátúnúmeídyújuco. ¹³ Téjyúu pámeere dsíjivémé ijchívyécunú móañé pañétuu, ííñújí pañétuu, Ijcyane. Áámemáa ímibájchoobe muhdúhjáa ditye ícyahíjcyánéhjí. ¹⁴ Ájyúu tsáhájucó dsíjivé Ijcyájúcootúne. Téhdurée ímityúmé dsíjivémé úújetéhíjcyatsíí tsúúca wágóoové cúújúwá pañévú ditye wágóóovéíwá pañévu. ¹⁵ Ááwá pañévúu wágóoovémé íñe múhdumé pájtyeteme mémeháñé Ijcyaháámitu imyéme Ijcyatúme.

21

Béhné ííñújima níjkyeji

¹ Átsihdyúu idyé ó ájtyumí béhné ííñújí íévéhóowari Ijcyánéhjíma bóhówaavéné íhdéénéhjí tsúúca wágóóovéné boóne. Áronáacáa tsáhájucó móañe Ijcyatúne. ² Ájyúu o íiténáa béhné Jerotsarée niityé níjkyéjitu Píivyéébedítu. Ácoomí tsaímíyé ííne imíjyaú ehne múúne walle ityájíváne wañéhjí pañe ímibájkímyeídyu. ³ Áánáacáa tsaapi níjkyéjitu kéévánécoba nééhíí:

—Ícyooca Píivyéébe ihñéjtéj pñe Ijcyaabéréjuco diityéké tükévétsoíñe. Áábema Ijcyáímýé tsaímíyéjuco. ⁴ Áámema tsáhájucó kímóóve, dsíjivé, panéva ícúbáhrámeí, Ijcyájúcoóityú tsúúca díbye páneere tsíhdyuréjuco cápáyoácónéllíihye.

⁵ Ehdúu dibye nééné boone íavyéjú iyyáwá hallúrí ácuúcunúúbé nééhií:

—Panéváré béhnéréjuco o ípívyejtsóne.

Átsihdyúu oke neébe:

—Cáátunu íñe úúma o íhgyuváne. Tsá álliu tene íjcyatúne. Muurá ímiáánéré teéne. Aane múu cáhcujtsóhi.

⁶⁻⁷ Átsihdyúu tsiíñe oke neébe:

—Áyu tsúuca páneere muhdú o néhdújuco pájtyene. Aabe panévaturé íhtsútuube tapíívyema o íjcyátuube íjcyaduré o íjcyabe ímichi téhijpi oo páneeré o ípívyéjtsoóbe. Áhdure níjke oo páneere o níjkévátsóiíbye. Aabe áatsiimédú nééme ímítyunévú táhjátsámeítýúmé tsaímíyé íjcyáíyóneri tsúúrámeímyeke ó ájcuú ímiá bóhívu áhdóratúne. Áámé Piivyéébé ó íjcyááhi. ⁸ Áánetu oke iúráávyéné déjúcotu ícúbáhrámeíyóneri íllityéne cáhcújtsoótúmee, dsíjívétso múnaa, íhdícyámema dómácócatsíhijcyámee, níjcyotájteke dúúrúvahíjcyámee, waabyénu múnaa, állíu múnaa, éhdume wágóóóveé cúújuwa atsóóperémá péétécunúwá pañévu. Ehdu botsíi ávyetá wágoóoveréjuco ditye méénuíñe. Ehdúu oke Píívyéébe nééhií.

Béhcóomi Jerotsarée

⁹ Átsihdyúu tsaapi níjkyéji múnáajpi éhnée 7-mevádítýú niñéénéré ícúbáhraméi íjcyáíhlloma íjcyabe oke nééhií:

—Cáhawáá uke o úújétso Obééjáwuúdú néébé uráávye múnaa éhne múúne tsáápí taaba íjcyadu néémedívu. ¹⁰ Aanée teene naavédú nééne o íténé pañe oke tsajtyéébé caméhbáú níjcaúvu. Átsihdyúu oke úújétsoobe Píívyéébe cóomí Jerotsarée ímíwu nécoomi níjkyéjitu ííñujívú nítyécoomívu. ¹¹ Ácoomítýúu ávyeta Píívyéébé ámitsaráhcó cádiúcunú éhne ‘jájpeé’ némeíñe neewáyú ‘rauráú’ nééu ímíwu ‘rutúrútú’ néhduú. ¹²⁻¹³ Ácoomí míjcóo cáámé míjcócoba ávyeta píímí némijcótú 12-wava lléhowááne. Panéjcuvatúu 3-wavátsá 4-tshíjívatu. Áwáhjítúu íjraéémú dohjíbá 12-neva íjcyáne mémeháñe caatúvá téwavádu. Áwahjíi níjkyéji múnaa tsáápiitsa tehméhi. ¹⁴ Áhdurée idyé témijcótú 12-uva néwáyúcobáné ímichi témijco éjkeúhji. Áúhjitúu idyé téuvádú tsáápiitsa Obééjáwuúdú néébé mamýemu mémeháñe caatúváhi.

¹⁵ Áíjyúu diibye níjkyéji múnáajpi óóma íhgyúváábedi óórówa eevéwá dibye tééwari técoomi íééve páneere témijco íllehówáánemájucu. ¹⁶⁻¹⁷ Ácoomíi ávyeta tsahtú cóomíyé páhijyáwá nécoomi muhdú míamúnaa meéévehíjcyádú

panéjcvaré icyáámema íwatyúúve éhnéjcu ééveebe tsahájchotaré 2,200 kiróómetro. Áánetúu técoomí mijcój píimí ééveebe 64 ééveta.

18 Ámijcóo méénúmeí tsanééré 'jájpeé' némeíñé newáyúúnetu. Áánetúu ipácóomí tsanééré óórótu méénúmeícyóomí mícúmijídú ñné imíjyaú 'rutúrútu'.

19-20 Ácoomí mijcóo ímichi éjkéné newáyúúcobané ícyáávétsámeí 'jájpeé, tsapííroo, áágataa, ejmeráádaa, óónitsee, coonaríinaa, critsóóritoo, berííroo, topáátsioo, critsopráátsaa, jatsíjto, amatíjtaa', némeíñé newáyúúné imíwu páhduváre néuhjítu.

21 Áánetúu técoomí mijcóo llehówáané 12-wava méénúmeí téhdunéré 12-ua péérá newáyúúnetu. Áánetúu pañétúejíjtó técoomí ulléjító téenere óórótu méénúmeíjító mícúmijídú imíwu 'rutúrútu'.

22 Áronáacáa ihdyu tsá o ájtyúmitú duurúvaja técoomíyí panévatúré íhtsútumútsí Obééjáwuúdú néébema Píívyéébmútsí tééjadu néémutsi íjcyánéllíihye. 23 Ácoomí muurá tsáhájucó nùhbmútsí ájchúnej tééveri íjcyáityúne.

Muurá ihdyu Píívyéébé ámítsaráhcoréjucó Obééjáwuúdú néébedítúyú ájchúcnúnej tééveri técoomí íjcyaiñe. 24 Áábej tééveri pámeere míamúnaa panéva íñújñé avyéjútémá tsaimíyé íjcyame técoomí avyéjútsoóhi.

25 Ácoomí llehówáané tsá wátáhájcatyéityú tene mújyú íjyunútyúnéllíihye. 26 Muurá técoomívú panéva íñújñé avyéjú dóbééveéhi. 27 Ácoomíyí tsá ñná ímityúné íjcyáityúne. Tsá núcójpítsó nénehji méénúmema álliúúmé téhullévú úújetéityúne. Apáámyéré ihdyu múhdumé pájtyeteme mémeháñé Obééjáwuúdú néébedi íjcyáháámitu cáátuvámé técoomívú úújéteéhi.

22

1 Átsihdyúu diibye níjkyéji múnáajpi oke úújetsó tééhivu Obééjáwuúdú néébema Píívyéébmútsí avyéjú íjcyátsihdyu íñécunúhí pañétúejíjtó técoomí ulléjítój píñétú níivahívu. Aahí nujpácýóo avyéta ímí 'raúrúú' néjpacýo meke bohívú ajcúhi.

2 Ááhí úníuríi tsanéjúcúcuri úmehééne meke medsíjívéjúcóóityúne bóhívu ájcuhehíjí ténuhbávádú néevahíjcyahéjji. Áhéhíjhaamíneé panéva íñújñe múnáake bohívú ajcúhi. 3 Aane Obééjáwuúdú néébema Píívyéébmútsí avyéjú técoomí pañe íjcyánéllíi tsá ñné ímityú íjcyáityú téhulle. Aane téhulle Píívyéébé ícúve múnáa íjcyame dííbyeke duurúvaáhi.

4 Aame dííbyeke ájtyúmíí múhdumé dííbye mémé ímícóónetu cáátuváme. Aame avyéjúúteé dííbyema mújyú

níjkéváityúne. ⁵ Tsáhájuco mújyú téhulle íjyunúityúne. Áánéllii tsáhájuco peetéháñé íjcyáityúne. Áhdure tsáhájuco nuha íjcyáityúne. Píívyéébe íhtsútuube íjcyaabéréjucó peete íjcyáiñe.

Jetsocríjtó tsááiñe p'íhíjucóone

⁶ Átsihdyúu diibye níjkyéji múnáajpi oke néehii:

—Íñe uke o néene muurá ávyeta ímiááne. Tsá álliu tene íjcyatúne. Aane múu cáhcujtsóhi. Píívyéébe Íapííchoj téeveri íhjúu uubálle múnáake iná pájtyeíñe íhdétújucó wáájácútsohíjcyaaabe oke wallóó téhdure dííbyé ícúve múnáake o úubálle muhdú lléváhréjucó tene pájtyeíñe.

⁷ Muurá Jetsóó néehii: “Ílléváhréjucó o tsááiñe! Áhdícyane ihdyu maímijyu ditye íjcyáiñe íñe íhyaamí pañétú muhdú tene pájtyeíñe cáátuvané cáhcujtsóme.” Ehdúu oke neebe níjkyéji múnáajpi.

⁸⁻⁹ Aanée ó ájtyumí ehdu páneere muhdú pájtyeíñe oke úubállemeíñéhji. Áánélliihyée diibye níjkyéji múnáajpi oke ténehjívú úújétsóóbé lliiñévú o mímóúúvéne dííbyeke o dúúrúváiyónáa oke neébe:

—ÍOke duurúvadiñe! Muurá ámuhadúré oo Píívyéébé ícúve múnáajpi ámuha díñahbénuma dííbyé ihjúu uubálle múnaa meíjcyame íhyaamí pañe íjcyáné uwááboju ímí ámuha mecáhcujtsómé meíjcyadu. Áánéllii ihdyu dííbyekéré Píívyéébeke duurúva.

¹⁰ Átsihdyúu idyé oke neébe:

—Tsá múu íñe u cáátúnuháámí páátánutúne. Muurá muhdú téhaamí pañe tene néene lléváhréjucó pájtyeíñe. ¹¹ Áhdícyane óvíi Píívyéébema ímí íjcyáiyóneri tsúúrámeímyé ímiñeúvú íjcyá dííbyema. Áánetu ihdyu óvi ímityúmé íimillédú íjcyáhi. Ehdúu níjkyéji múnáajpi oke néehii.

¹² Ááné boonétúu idyé Jetsóó oke néehii:

—ÍMuurá lléváhréjucó o tsááiñe! Aabe ó ájcuú pámeekéré muhdú ditye ícyahíjcyáne áhdovu. ¹³ Aabe panévaturé íhtsútuube o íjcyaaabe tapíívyema o íjcyátuube ímichi téhijpi oo páneeré o ípívyéjtsoóbe. Áhdure níjke oo páneere o níjkévátsóíibye.

¹⁴ Áhdícyane maímijyu ditye íjcyáiñe tsáimiyé ícyahíjcyáme. Muurá béhné Jerotsaréevu iúújetécooca bohívú ájcúné uméhe néevá lléeneímye. ¹⁵ Áánetu ímityúmé waabyénu múnaa, íhdícyámema dómácócatsíhíjcyámee, dsíjívétso múnaa, níjcyotájteke dúúrúvahíjcyámee, álliu múnaa, íjcyame tsá técoomívú úújetéityúne.

16 Aane íñe níjkyéji múnáájpikye diéllevu ó wallóó dibye úhdivu íbóhówájtso páneere muhdú pájtyeíñéhji uuréjuco tácahcújtso múnáake u wáájácútsoki. Muuráhjáa páneere o ípívyéétsóroobe Dabíiúvúj tsíménémúhaabe ó ijcyá tsítsívé mícúruwádú o néébeé. Ehdúu Jetsóo oke néehíí.

17 Ahdícyané Píívyéébé Apííchó íhjuu uubáalle múnáaj tééveri míamúnáake píuváhi. Áhdure Obééjáuudú néébé cahcújtso múnaa éhne múúne tsáápí taaba íjcyadu nééme míamúnáake píuváhi. Aane ihdyu óvíí lléébome itsáane adóvá bohí nu-jpácyotu áhdóratúne.

18 Aane íñe tsúúca íhyaamí pañe cáátúváné uwááboju lléébómeke o néé ditye éhnííñevu iijéjuco tsíñéhji íáméjtsótuki. Muurá tehdu méénúmeke Píívyéébe ávyétá íhnáhó ícúbáhraá muhdú téhaamí pañétú tene néhdújuco. 19 Áhdure idyé téené uwáábójutu tsane wáágóome mémé páácyúíibye tsúúca pájtyeteme mémeháñé cáátúváháamitu. Aame tsá dííbyé cóómivu úújetétyú íñe íhyaamí pañétú úúbállémeícyoomívu.

20 Aanée díibye íhyaamí pañe dííbyé uwááboju íjcyaaabe néehíí:
—Ímíáané lléváhréjuco o tsááiñe.

Áánéllíihyé dííbyeke o néehíí:

—Juújuj, tehdujuco Ávyéjuube Jetsóoj, wa íícúí tsaácoj.

21 Aabe ihdyu óvíí ámúhake píaabó pájyuváre. Áyu tehdujuco.